DIVI
DIONYSII CARTHVSIANI
IN TERTIVM LIBRVM SENTENTIARVM
FIDEI CATHOLICAE,

In quo humanæ redemptionis ſacramenta, virtutes, donaq́; gratuita (quibus Chriſtus plenus fuit, fideleſq́; animas adimpleuit) explicantur.

PROLOGVS.

Dan. 9.

DIXIT Gabriel ad Danielẽ: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuũ, vt deleaẽ iniquitas, & adducaẽ iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio, & prophetia, & vngaẽ ſanctus Sanctorũ, & occideẽ Chriſtus. Verba hæc ſententioſiſsima, q̃ ſuper Danielẽ diligenter expoſita ſunt, quatuor (quantũ ꝓ nunc ſufficit) tangunt:

Determinatio tpis ĩcarnationis filij Dei.

Primũ eſt determinatio temporis aduentus, incarnationiſq́; Chriſti, cũ dr̃: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuũ, qḋ, ſecundum doctores catholicos, & Hebręos, de hebdomadibus annorum eſt intelligendum, non de hebdomadibus dierũ, ita vt vna hebdomada ſeptem ꝯtineat annos.

Effectus, & fructus multiplex ĩcarnationis.
Iohan 1.
Iſaia 53.

Secundũ eſt effectus, ſeu fructus, ac Summa vtilitas incarnationis filij Dei, cũ addiẽ. Vt deleaẽ iniquitas. Vnde de Chriſto beatiſsimus eius ꝑcurſor aſſeruit: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit pctã Mundi. In Iſaia quoq; fuit ꝑdictũ: Dominus poſuit in eo iniquitatẽ omniũ noſtrũ, verè languores noſtros ipſe tulit, & peccata nr̃a ipſe portauit.

Perfectio euãgelicæ leg. ẽ ĩcarnatio.

Tertium eſt, copioſum, ac multiplex bonũ, Chriſti aduentũ ꝯcomitans, vtpotè adductio ſempiternę iuſtitię. i. pfectio euangelicę legis, quã Chriſtus edocuit, inſtituit, ac firmauit: in qua diuina, æterna, & increata iuſtitia nobis ꝓponiẽ, ac doceẽ. Denique, ipſemet Chriſtus ſm deitatis ſuæ naturã eſt ſempiterna iuſtitia, qui & in aſſumpta

1. Petri 1.
Apoc. 1.

humanitate per viam iuſtitiæ ꝓ peccatis hominum ſatisfecit, ac genus redemit humanum nõ corruptibilib. auro, & argento, ſed ꝓcioſiſsimo ſanguinis ſui theſauro: q (vt in Apocalypſi hr̃) dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, cuius aduentu, & efficientia impleta eſt viſio, & ꝓphetia, hoc eſt,

Iohan 1.
Iohan 19.

reuelationes ꝓpheticæ, anagogicę, ſeu imaginarię, aut ſymbolicę factæ. Nempè vt ait Iohannes, gr̃a & veritas p Ieſum Chriſtũ facta eſt, q & in cruce pendens, mortiſq́; ꝓximus, dixit: Conſumatũ eſt.

Paſſio Chriſti redẽptionis cõpletio.
Iohan 10.
Iohan 12.

Quartum eſt complementũ nr̃æ ſaluationis, cũ ſubditur. Et occideẽ Chriſtus, cuius paſsio eſt viuificatio nr̃a, & nr̃æ redemptionis completio. Cœpit quippe ab incarnationis exordio, p nobis ſatisfacere, compati, & orare, hinc dixit: Animam meam pono ꝓ ouibus meis, & itẽ: Ego ſi exaltatus fuero. i. in cruce leuatus, omnia traham ad meipſum. In his conſiſtit materia huius tertij libri Sententiarum, in quo de Chriſti humanitate, de verbi æterni incarnatione, de paſſione, cæteriſq́; myſterijs filij Dei tractatur.

Alex. de Hales.
Partes 4. Salutum.

¶ Idcirco in ꝓlogo ſuo ſuper hunc librum loquiẽ Alexander: Inquiſitio theologica in his, q̃ pertinent ad fidem, quadripartita eſt. Prima pars ſpectat ad cognitionẽ ſubſtantiæ ſummæ trinitatis, ac vnitatis. Secunda ad opera diuinæ ꝯditionis, ſeu creationis. Tertia ad perſonã ſaluatoris in natura deitatis, & in natura humanitatis. Quarta ad ſacramenta ſalutis, & opera futurę glorificationis. Pertractatis ergo in duob. ſuperioribus, ſeu ꝑcedentibus libris, duabus partib. primis, tractandũ eſt nũnc in hoc tertio lib. de tertia parte, in quarto de quarta. Denique tota Chriſtianæ fidei diſciplina, ad duo pertinet: puta ad fidem, & intelligentiam creatoris, atq; ad fidem, & intelligentiã ſaluatoris. Fides. n. principaliter ꝑtinet duo, vz cognitionẽ ſubſtantiæ creatoris, & cognitionem operũ eius. Fides quoq;, & intelligentia ſaluatoris circa duo verſaẽ, vtpotè circa ipſius pſonã, & circa ſaluationis effectum, q ꝯſiſtit in ſacramentis ſalutis per gratiam in ꝑſenti, & in præmijs fęlicitatis per gloriam in futuro. Hæc Alexander,

Tho Aqu.
Eccl. 1.

¶ At vero S. Thomas hic aſſumit ꝓ themate illud Eccleſiaſtis: Ad locũ vñ exeunt flumina, reuertunẽ, vt iterum fluant. In quibus, inquit, verbis notatur materia huius libri. ſ. diuinę incarnationis myſteriũ, cum dr̃: Ad locum vnde exeunt flumina, reuertunẽ, & copioſus fructus tanti myſterij, cũ ſubditur: Vt iterum fluant.

Bonitates quas Deus influit creaturis.

Hæc etenim flumina, naturales ſunt bonitates, quas Deus influiẽ creaturis, vt eſſe, viuere, intelligere. Locus verò de quo exeunt, eſt Deus omnium fons bonorum. Quæ flumina ad ſuum redierunt fontale principium, qñ humana natura per incarnationis myſteriũ vnita eſt verbo æterno, & ex tunc fluere rurſus cęperunt, quia ex Chriſto Deo, & homine in vnitate perſonæ, fluxerunt non ſolum naturalia, ſed & gratuita dona plùs ſolito, quia de plenitudine eius omnes accepimus gratiam pro gratia, vt habetur in Iohanne. Hæc Thomas.

Iohan 1.
Bonauen.
Ephe. 2.

¶ Bonauentura verò pro themate ſumit hic illud Apoſtoli ad Epheſios: Deus q diues eſt in miſericordia, pp nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, cũ eſſemus mortui peccatis, ꝯuiuificauit nos Chriſto, cuius gr̃a eſtis ſaluati. In quibus, ait, verbis inſinuaẽ nobis noſtræ redemptionis myſterium, atq; ꝑ hoc manifeſtatur nobis ſubiectũm libri Sententiarum, ſpecialiter quantum ad tertiam eius partem, in qua explicaẽ noſtræ redemptionis ſacramentũ factæ p Chriſtum.

Quatuor ſpectantia ad generis humani reparationem.

Poſſunt aũt in hoc verbo quatuor notari, ſpectantia ad generis reparationẽ humani. Primum eſt auctor reparationis, cum dr̃: Deus q diues eſt in miſericordia. Secundũ lapſus reparabilis, cũ ſubdr̃: Cum eſſemus mortui peccatis. Tertium perſona reparatoris, dum addiẽ: Conuiuificauit nos Chriſto. Nempè in Chriſto, & p Chriſtum facta eſt reconciliatio nr̃a. Quartum eſt ſalus hominis reparati, cum ſubiungiẽ: Cuius gr̃a eſtis ſaluati. Meritò etenim paſſionis Chriſti collata eſt efficacia ſacramentis. De primo horũ quatuor, vz de reparationis auctore, agiẽ in primo Sententiarũ, hoc eſt, de ſuperbeatiſſima Trinitate. De ſecundo, id eſt, de ipſo reparabili, puta de hoĩe cadente, & de ſtatu ꝑditionis, ac innocentiæ, agiẽ in ſecundo. In tertio, de pſona repa-

ratoris, dño saluatore Deo, & hoie. In quarto do hominis reparati salute, q̃ ɔsistit in expiatiõne culpę, & amotione totius miseriæ. Hæc Bonauentura.

Albertus. Gala. 4. ¶Insuper Albertus hoc accepit thema: Cũ venit plenitudo tpris, misit Deus filiũ suũ, natũ ex muliere, factũ sub lege, vt eos q̃ sub lege erant, redimeret. In hoc tertio libro tractatur de reparatione generis humani, seu hominis lapsi, in reparantib. per modũ rerum, nõ signorũ: hoc est, de Christi incarnatione, ac passione, non de sacramentis, de quib. in quarto. Diuiditur autem hic liber in duas partes. In prima agitur de reparatore, & conuenientib. ei, inquantũ est reparator, q̃ effectiuè nos reparauit: In secunda virtutes & formaliter reparãtibus. de reparantibus formaliter, vtpotè de virtutibus, donis, pceptis, q̃ supponunť in hac doctrina vt res, non vt signa. Et hæc pars incipit distinctione 33. Prima diuidit̃ in duas. In prima agit̃ de his, q̃ perficiunt vnionẽ filij Dei ad naturã humanã, & econtrario. In secunda de proprietatibus, q̃ conueniunt Christo filio Dei, & filio hominis, s̃m quod vnitus est, & de gr̃a vnionis ipsius. Et hæc pars incipit sexta distinctione. Prima harũ ɔtinet quinq; distinctiones, & diuiditur vltra in tres partes, secundum quod tria perficiunt vnionem, videlicet volens, vnitum, & vtrumque simul coniunctum. Hæc Albertus.

¶Eodẽ themate vtit̃ Petrus, sed aliter introducit.

SENTENTIARVM FIDEI CATHOLICAE, DOCTISSIMI VIRI PETRI LOMBARDI STVDIO COLLECTARVM, DE INCARNATIONE VERBI:

LIBER TERTIVS.

De vnione naturarum in Christo, ex parte personæ assumentis. Dist. I.

Gala. 4. CVM venit igitur plenitudo temporis, vt ait Apostolus, misit Deus filiũ suũ, natũ de muliere, factum sub lege, vt eos, q̃ sub lege erant, redimeret, vt in adoptionẽ filiorũ Dei reciperemur. Tempus aũt plenitudinis, dr̃ tempus gr̃æ, quod ab aduentu saluatoris exordiũ
Psal. 101. Iohan. 1. Isaiæ 41. sumpsit: hoc est, tempus miserendi, & annus benignitatis, in quo gr̃a, & veritas p Iesum Christum facta est, gr̃a, quia p charitatem implet, quod in lege pcipiebatur: veritas, quia p Christi aduentum
1 Iohan 1. Philip. 2. exhibetur, atq; perficitur humanæ redemptionis sponsio facta ab antiquo. Filij ergo missio est ipsa incarnatio, eo enim missus est, q̃ in forma hominis mundo visibilis apparuit, de quo supra sufficienter dictum est.

Quare Filius, non Pater, aut Spiritussanctus, carnem assumpserit.

Diligenter verò adnotandũ est, quare filius, non Pr̃, vel Spiritussanctus, est incarnatus.
Luca 1. Solus namq; filius hominẽ assumpsit, quod vtiq; congruo ordine, atq; alto Dei sapientia
Psal. 103. fecit ɔsilio, vt Deus, qui in sapientia sua mundum ɔdiderat, secundum illud. Omnia in
Luca 15. sapientia fecisti Dñe, q̃ in cęlis sunt, & quæ in terris, restauraret in eadem. Hæc est mulier euangelica, q̃ accendit lucernã, & drachmã decimam, q̃ perdita fuerat, reperit: sapientia scilicet patris, q̃ testã humanæ infirmitatis lumine suæ diuinitatis accendit, perditumq; hoĩem reparauit, noĩe regis, & imagine insignitum. Ideo etiam filius missus est, & non pr̃,
Iohan. 10. quia ɔgruentiùs mitti debebat, qui est ab alio, q̃ qui à nullo est, filius aũt à patre est, pater
Li. 4. c. 10. verò à nullo alio est. Vt. n. Augustinus in lib. de Trinitate. Non. n. habet pater de quo sit.
1 Iohan. 4. Gala. 4. Sicut ergo pater genuit, filius genitus est: ita ɔgruè pater misit, filius missus est. Ab illo. n. conuenienter mittitur Dei verbum, cuius est verbum: ab illo mittitur, de quo natum est. Mittitur, quod genitum est. Pater verò, q̃ misit, à nullo est. Ideoq; pr̃ missus non est, ne si mitteret, ab alio esse putaret. Missus est ergo primo filius, q̃ à solo patre est, deinde etiam spiritussanctus, q̃ est à patre, & filio, sed filius solus in carne missus est, non spiritussanctus, sicut, nec pr̃. Quod iõ factum est, vt qui erat in diuinitate Dei filius, in humanitate fieret hominis filius. Non pr̃, vel spiritussanctus carnẽ induit, ne alius in diuinitate esset filius, alius in humanitate, & ne idem esset pater, & filius, si Deus pater de homine nasceretur.
Aug c. 2. Vñ in ecclesiasticis dogmatibus: Non pr̃ carnem assumpsit, neq; spiritussanctus, sed filius tm̃: vt qui erat in diuinitate Dei filius, ipse fieret in homine hominis filius, ne filij nomen
Luca 1. 2. ad alterũ transiret, qui nõ esset æterna natiuitate filius. Dei ergo filius, hominis factus est filius, natus secundum veritatem naturæ ex Deo Dei filius, & s̃m veritatem naturæ ex homine

hoĩe hominis filius: vt veritas geniti nõ adoptione, nõ appellatione, sed in vtraq; nati-
uitate filij nomen nascendo hr̃et, vt esset verus Deus, & verus homo vnus filius. Nõ er- Iohan. 11
go duos Christos, neq; duos filios ꝯfiremur, sed Deum, & hoĩem vnũ filiũ, quẽ ꝓpterea, 1. Io. 4.
& vnigenitum dicimus, manentem in duab. substantijs, sicut ei naturæ veritas contulit,
non confusis naturis, neque immixtis, sicut Timotheani volunt, sed societate vnitis.
Ecce habes quare Filius, non Pater, vel Spiritussanctus, carnem assumpserit.

Vtrum Spiritussanctus, vel Pater potuerit incarnari, vel poßit.

Si verò quæritᷣ, vtrum Pater, vel Spiritussanctus incarnari potuerit, vel etiam modo possit: sanè responderi potest, & potuisse olim, & posse nunc carnem sumere, & hoĩem fieri, tam Patrem, quàm Spiritumsanctum. Sicut enim Filius homo factus est, ita Pater, vel Spiritussanctus potuit, & potest.

An filius, qui tantum carnem accepit, aliquid fecerit, quod non Pater, vel Spiritussanctus.

Sed forte aliq dicent: Cum indiuisa sint opera Trinitatis, si filius carnẽ assumpsit, tunc
& Pr̃, & Spiritussanctus: quia si filius carnẽ assumpsit, nec hoc fecit Pr̃, vel Spiritussanctus, Iohan. 5.
nõ omne, quod facit filius, facit & Pr̃, & Spiritussanctus. At omnia simul Pater, & filius
& amborũ spiritus pariter, & ꝯcorditer operanẽ. Ad quod dicimus, quia nihil operatur Iohan. 8.
filius sine patre, & Spiritusancto, sed vna est horũ triũ operatio indiuisa, & indissimilis:
& tñ Filius, non Pater, vel Spiritussanctus, carnẽ assumpsit. Ipsam tñ carnis assumptionẽ c. 2. l fine.
Trinitas operata est, sicut Augustinus dicit in libro de fide ad Petrum: Reconciliati
sumus ꝑ solum filium secundũ carnem, sed non soli filio secundum deitatẽ. Trinitas.n. Roma. 5.
nos sibi reconciliauit ꝑ hoc, ꝙ solum verbum carnem ipsa Trinitas fecit. Trinitas ergo
carnis assumptionem fecit, sed verbo, nõ patri, vel Spirituisancto. Si.n. pater sibi, & filius
sibi, vel pater filio, & filius patri carnis assumptionẽ operatus esset, iam non eadem esset
operatio vtriusq;, sed diuisa. Sed sicut inseparabilis, & indiuisa est vnitas substantiæ triũ, Libro. 0.
vt ait Aug. in lib. de Trin. ita & operatio: non tñ eandem Trinitatem natam de virgine, cap. 4.
crucifixã, & sepultã catholici tractatores docuerunt, sed tantummodo filiũ: nec eandẽ Iohan 1.
Trinitatem in specie columbæ descendisse super Iesum, sed tñ Spiritumsanctum: nec Lucæ 5.
eandem dixisse de cęlo: Tu es filius meus dilectus, sed tñ patris vocẽ fuisse ad filiũ factã: Mat. 5. 17.
quamuis Pater, & Filius, & Spiritussanctus sicut inseparabiles sunt, ita & inseparabiliter Mat. 1. 9.
operentur. Hæc & mea fides est, quandoquidem hęc est catholica fides. Licet ergo solus
filius carnẽ assumpserit: ipsam tñ incarnationẽ cum Patre, & Spiritusancto operatus est.

D. DIONYSII Carthusiani, in III. Librum Sententiarum, collectanea.

QVAESTIO PRIMA.

HIC quæritᷣ primò: *An fuit possibile, decens necessarium, & expediens Deum incarnari.*

Arguitur 1. contra veritatẽ. ¶Videtᷣ primò, ꝙ non fuit possibile: qm̃ natura, seu persona increata, diuina, & infinita, non est vnibilis naturæ humanæ, creata, ac finitæ vnione hypostatica, seu personali, hoc est, in vnitate personæ; seu ad constituendum vnam personam. Talitex namque vnibilia oportet quandam proportionem habere. Infiniti autem, & finiti nulla est proportio, cum in infinitum distent ab inuicem.

2. ¶Secundò, incarnari est quoddam pati, quod impassibili Deo non conuenit.

3. ¶Tertiò, incarnari est carnem, seu hominem fieri, sed Deo incommutabili non conuenit fieri.

4. ¶Insuper vr̃, ꝙ non decuit Deum fieri hominem: quia ex hoc multa infima, & vilia Deo asscriberentᷣ, q̃ nec sine verecundia exprimi q̃unt, & quemcunq; hominẽ ꝓbant miserũ, defectuosũ, imperfectumq; esse, & talia attribuere Deo indecens valde videtur.

5. ¶Videtᷣ quoque, ꝙ necessarium non fuit: qm̃ alio mõ potuit omnipotens humanum redimere genus.

6. ¶Hinc probatur, ꝙ nec expediens fuit, quia per illud multi retrahantur à fide, quibus incredibile, impossibile, indecensque omnino apparet, Deum esse incarnatum, quod difficile est ad credendum, & impossibile ad compræhendendum.

¶ In oppositum est fides catholica, iuxta illud in
Symbolo: Incarnatus est ex Maria virgine, & homo In opposi-tum.
factus est. Iohan. 1.

¶Circa hęc mouet Alexander plurimas q̃stiones, Alexand.
quæ ꝓ magna parte super II. sunt expeditæ. Etenim de Hal 3.
primò quęrit, vtrum humana natura sit lapsa à statu parte Sũ-
innocentię, in quo condita fuit. Secundò, an lapsa sit mæ q̃st. 12.
irreparabiliter, aut reparabiliter. Tertiò, vtrũ necesse
fuit eam reparari. Quartò, vtrũ reparari potuit sine
satisfactione ꝓ culpa ipsius. Quintò, an per seipsam
satisfacere potuit. Sextò, an per aliã creaturam fieri
valuit satisfactio illa. Harum quæstionũ duæ primæ
super secundũ sunt introductæ. Aliæ infra tangent,
atq; soluentur. Porrò Alexander quamuis super tres Idẽ 3. pte
primos libros Sententiarum scripserit: nõ tñ ꝓcedit Summæ
secundum ordinẽ distinctionũ Magistri, sed magis q̃st 1. Mẽ-
sẽm ordinem rei. Vnde ordinatiùs censetur ꝓcedere. bro 2.
Deinde quærit de incarnatione. Primò, an natura
diuina, & humana fuerunt vnibiles. Ad quod r̃ndet:
Infinitum dicitur dupliciter. Primò, quod nec finit
aliquid, nec finitur ab aliquo, sicque infinita est Dei
scientia ab æterno: qm̃ sic, nec finit, nec finitur ab
aliquo. Secundò dr̃ infinitum, quod non finitur ab
alio, sed finit aliud, & sic dicitur infinita substantia,
scientia Dei, qa ad ipsam ordinatᷣ creatura. Quem-
admodum.n. asserit Trismegistus, diuina essentia est Trismegi.

sicut sphæra intelligibilis, cuius centrum est vbique, circunferentia vero nusquã, inquantũ enim diuina essentia consideratur, vt res in se, sic est omnino perfecta, in qua non est accipere principium, neque finem. Atque vt sic, est circunferentia extra omnia, & nusquam, seu in nullo existens. Inquantũ autem considerať, vt est creaturam ipsam limitans, finiens, ac deducens, sic dř centrum: qm̃ sicut centrum finit lineas, & ab ipso lineæ deducunť, sic creator limitat creaturas, & eas deducit, quæ & similitudinem quandam imitatiuam habent ad ipsum, & per eius omnipotentiam potuerunt vniri.

¶ Quocirca sciendum, quòd duplex est potentia, actiua, videlicet, & passiua. Diuina ergo natura non est vnibilis naturæ humanæ passiua potentia, quia quod ita vnibile est, est in potentia ad perfectionem maiorem, q̃ sit illa, quam habet ex sua natura, sed loquendo de potentia actiua, vnibilis est, quia in Deo fuit actiua potentia assumendi naturã humanã, natura verò humana vnibilis fuit diuinæ passiua potentia, vnde in naturarum vnione istarum, fuit ostensio maxima diuinæ potentiæ, qua tã infinitum finito coniunctũ est immediatè in vnitatẽ personæ. Hæc Alexander.

¶ Denique in q̃stione ꝓposita quatuor tangunť. Primum est, an possibile fuit Deum incarnari. Secundum, an extitit decens. Tertium, an necessariũ erat. Quantum, vtrum expediens.

Thomas in scripto super 3. dist. 1. q̃st. 1. ar. 1. in corpore.

¶ Ad quorũ primum Thomas respondens: Vnio, inquit, aliquorũ duorũ, aut triũ, pôt esse tripliciter. Primò, ſm quod non vniunť ad inuicem, nisi per ꝯiunctionẽ eorũ in aliquo tertio: q̃dam econtrario ꝑ ꝯiunctionẽ eorũ in aliquo vno, ꝙ ex eorũ ꝯstituiť vnione: quædã verò ꝑ coniunctionẽ eorũ ad inuicẽ, sed non in aliquo vno: qm̃ ex eorũ ꝯiunctione nihil resultat vnũ, sicut ex substantia, & accidente. Primũ horũ ꝯtingit quatuor modis, quia aut vnũ, in quo coniunguntť, est idem numero, quemadmodũ duo brachia coniunguntť in vno pectore, & duo rami in vno trunco, vel vnum ſm speciem sicut Socrates, & Plato in homine, vel vnum in genere, vt homo, & leo in animali, vel vnum analogia, seu proportione, vt substantia, & qualitas in ente. Nam sicut se habet substantia ad esse debitum sibi, sic qualitas ad esse sibi conueniens Quędã verò coniunguntť in vno ex eorũ ꝯiunctione constituto, vt forma, & materia in natura specifica. Ea aũt, q̃ inuicem vniunť, & non in aliquo vno, sunt sicut accidens, & subiectũ, ex quib, non fit vnum ꝑ se, cuius partes sint subiectũ, & accidens.

Hilarius.

Et quia (vt ait Hilarius) terrenorum ad Deum nulla est comparatio, nec exemplũ sufficiens reb. diuinis rõ ꝑstabit humana, hinc nullus istorũ modorũ competit ex toto ineffabili vnioni, qua Deus homini est vnitus, sed quidã horũ modorũ repræsentant, quantũ ad aliquid, modũ vnionis illius. Etenim medius modus, quo aliqua coniunguntť, vt ex eis tertiũ quoddã resultet, omnino nõ competit Deo, nempè quę ita iunguntť, se habent vt partes, ratio aũt partis, sicut & ratio imperfecti, remouetur prorsus à Deo. Primus verò modus, & tertius possunt Deo aliqualiter ꝯuenire. In incarnatione namq; ex parte assumentis duo considerantť, natura vꝫ, & ꝑsona, si aũt consideremus personã assumentẽ, sic coniungiť naturæ humanæ assumptæ tertio mõ coniunctionis, q̃a ꝑsona diuina assumens, fit ꝑsona naturæ assumptæ, nec ex his duob. resultat aliquod tertiũ, quemadmodum, nec in Socrate ex eius natura, & persona efficiť tertium aliquod, sed eius persona subsistit in natura humana. Porrò si consideremus assumentis naturam, sic coniunctio eius ad naturam humanã, est ſm primum modum, inquantum duæ naturæ in vna ꝑsona conueniunt, q̃ nihilominus in naturalib. proprietatibus manent distinctæ, hinc incarnatio insertioni comparatur. Quemadmodum enim in insertione in eodẽ trunco, in quo erat ramus vnus ꝑ naturã, fit ramus alius ꝑ insertionem, sic in eadem persona, in qua naturaliter fuit natura diuina, est ꝑ vnionem natura humana. In vno verò genere, vel specie conuenire naturam diuinam, seu Deum, & creaturam, est impossibile, sed ꝑ analogiã fieri pôt, quod fuit ab exordio creaturæ, idcirco de hoc non est nunc quæstio. Hæc Thomas in scripto.

Ibid. art. 2. c.

Qui consequenter respondens ad istud, vtrũ congruum fuit Deum incarnari: Ad ea, ait, q̃ fidei sunt, demonstratiua ratio non hř, cum fides sit non apparentium,

Hebr. 11.

ꝑsertim in his, q̃ ex mera Dei voluntate ꝓueniunt, ac dependent, vt est incarnatio. Hinc ad eam probandum demonstratiua ratio nequit adduci, quemadmodum, nec in contrarium eius, quia cũ demonstratio faciat scire, scientia autem nõ sit nisi verorũ, certum est, quòd nil demonstrari valeat nisi verum, & cuius ꝯ̃rium falsum sit: ideo sufficit defendere, quòd non sit impossibile incarnationem esse, quod partim iam factum est, atq; ostendere congruentiã aliquã ad eandem, quod modo agendum est. Itaq; supposito lapsu naturæ humanæ, congruentia incarnationis apparet ex tribus, vtpotè ex plenitudine diuinæ misericordiæ, ex immobilitate diuinæ iustitiæ, & ex condecenti ordinæ sapientiæ Dei.

Causæ incarnationis Christi.

Cum enim Deus sit summè bonus, atq; misericors, decuit vt nulli naturæ negaret id, cuius erat capax. Cumq; natura humana esset lapsa: & tamen recuperabilis remaneret, decuit vt eam repararet. Insuper, cum iustitia eius immutabilis sit, cuius lege sancitum est, vt peccatum sine satisfactione nunquam dimittať, decuit eum, vt in humana natura institueret illum, qui satisfaceret: qm̃ hoc per se purus homo facere nõ poterat, vt dicetur. Cumque summè sapiens sit, conuenientissimum redemptionis modum debuit inuenire. Modus aũt ꝯuenientissimus est, vt natura repararetur ita, vt integra statuatur, quatenus ad id, quod amiserat, faciliter valeat peruenire. Si autem Deus hominem per Angelum repararet, non esset reparatio integra: quoniam homo Angelo semper debitor esset suæ salutis, & ita ei in beatitudine non posset æquari: quòd tamen consecutus fuisset, si non peccaret, sicut & nunc consequuntur homines per gratiam reparationis, vt sint sicut Angeli Dei in cœlo, hinc decuit, vt non Angelus, sed Deus hominem repararet.

Matt. 18. & 19.

Similiter, vt esset facilis modus ascendendi in Deum, decuit vt homo ex his, q̃ sibi sunt cognita, tam secundum intellectum, quam secundum affectum, in Deum consurgeret: & qm̃ homini connaturale est secundum statum præsentis miseriæ, vt à sensibilibus cognitionem accipiat, & circa ea afficiatur: ideo Deus congruenter visibilis factus est, vt homo ex visibilibus ad inuisibilium amorem, atq; notitiam rapiatur.

Idẽ ibidẽ ad 2. arg.

Pc̃m Angeli irremediabile fuit, non hominis. Prima cã.

Deniq; non decuit Deum assumere naturam Angelicam, quia peccatũ Angeli irremediabile fuit, non hominis, cuius causa multipliciter assignatur: primo, ex naturali potentia vtriusq; nam quantũ ad vim cognitiuam, Angelus cognoscit in luce plena ꝑ intellectũ deiformem, vt, possit totum considerare sine inquisitione: idcirco per ignorantiam non excusatur quemadmodum, homo, qui cognoscit agenda per deliberationem. Quantum verò ad affectiuam, quia voluntas Angeli immutabilis est post suam electionem, cum sit

infra

infra voluntatẽ diuinam, q̃ est inuertibilis ante suã electionem, & postea, & supra voluntatem humanã, q̃ est vertibilis ante, & post, hinc Angelo malo, quod peccando accepit, immobiliter hęret. Secunda. Secunda ratio assignaẽ ex vtriusq; natura: qm̃ Angelorum natura non propagatur ex vno, ex quo vitium ꝯtrahat sicut humana: ideo nec per vnum eam congruit reparari, quòd vr̃ insinuare Apostolus ad Romanos: Romo. 5. Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & p peccatum mors, ita in omnes homines mors pertransit, in quo omnes peccauerunt. Tertia. Tertia ex peccato vtriusque, & quantum ad genus peccati: quoniã homo superbiuit ex appetitu scientiæ, cuius natura creata est capax. Angelus verò ex appetitu potentiæ, quam natura creata non ita recipere valet sicut scientiã: vnde & animæ Christi communicata est omniscientia, sed non omnipotentia. Et item quantum ad circunstantiam peccati: quoniã homo peccans cogitauit de venia, & ab aliquo fuit deceptus, vt patuit 22. distinctione secundi, non autem Angelus peccans, ꝯformiter quantũ ad occasionem peccati, quã habuit: qm̃ alio suggerente peccauit, non Angelus. Quarta. Quarta ex diuina iustitia: qm̃ hi ad quos corruptio peccati primi hominis erat deriuanda, nondum fuerunt in actu, sed in potentia tm̃: idcirco non decuit, vt antequam essent, vltimam damnationem reciperent, quemadmodum omnes Angeli simul actualiter existentes, proprio arbitrio peccauerunt. Quinta. Quinta ex misericordia Dei, quam tota natura humana lapsa fuit in vno, non autem tota natura Angelica, hinc indecentiùs erat vt tota natura humana relinqueretur sub damnatione, quàm natura Angelica, quæ non tota corruerat. Sexta. Sexta atq; pręcipua est ex parte status vtriusque, homo quippe non peccauit in termino vitę suę, vt Angelus, cui ad primam electionem status viæ finitus est. Et hoc ꝯsonat Damasceno, dicenti: Io. Dama. lib. 2. c. 4. Tho ibidẽ ad 4. Hoc est homini mors, q Angelo casus. Insuper quamuis Deus sit summè, ac infinitè misericors: attamen nõ decebat, vt pctm̃ hoĩs permitteret penitus impunitum. Misericordia namque, quæ iustitiam tollit, stultitia potius est censenda, quàm virtus. Vnde misericordia Dei nullo modo obuiat suæ iustitiæ: ideo taliter nos redemit per misericordiam, q non derogauit iustitiæ, factus misericorditer propter nos homo, vt satisfaceret sic ꝓ nobis, in quo misericordiam suã magis ostendit, quàm si sine satisfactione dimisisset peccatum, per hoc q humanam naturam sic exaltauit, & ꝓ nobis mortẽ sustinuit. Nec tñ est simile de Deo, & homine propter duo. Primò: qm̃ Deus est omnium iudex, ad quem pertinet ordinem seruare iustitiæ, non autem quilibet homo. Nam & iudex non debet peccata proprio arbitrio dimittere impunita. Secundò, quia cum Deus sit ipsa bonitatis essentia, ac bonitas penitus pura, eo ipso est quodcunque, malum, q est contra ipsum: Idcirco cum pœna non debeatur actui: nisi qm̃ malus est, decet vt Deus se vindicet de peccato, quod contra ipsum est: homo verò non debet punire quasi vindicans se, sed Deum, si hoc ex officio habeat, propter quod in Deuteronomio Deute 32. Ibid. ad 3. habetur: Mihi vindictam, & ego retribuam. Hoc quoq; sciendum, quòd quantitas culpæ ex duobus perpenditur, puta ex parte Dei, in quem peccatur, sicq; infinitatem quandam sortitur, inquantum est Dei offensa, quia quo is, in quem peccat est maior, eo culpa est grauior. Item ex parte boni, quod per peccatum corrumpitur, & sic quantitas culpæ finita est, inquantum est corruptio naturæ finitæ, hinc ad debitam satisfactionem requiriẽ actio hominis, quæ ꝓportionatur culpæ, inquantũ est q̃dam corruptio. Gratia quoque, cuius virtus est quodammodo infinita, cum sufficiat ad ꝓmerendum præmium infinitum, per quam gratiam satisfactio proportionatur quantitati culpæ, secundum quod est Dei offensa, hinc homo ex se ad satisfaciendum non sufficit: qm̃ gratiam ex se non habet: nec tñ crudelis est Deus, satisfactionem hanc exigens, quia si homo quod in se est fecerit, Deus gratiam ei præstabit. Veruntñ in peccato hominis primi, persona corrupit naturam, hinc illud peccatum dupliciter potest considerari. Primò, quantum ad corruptionem boni personalis, sicque primus homo cum adiutorio gratiæ pro illo satisfacere potuit: imò & satisfecit. Secundò, vt fuit naturæ corruptio, & sic ꝓ eo satisfacere non potuit homo, nec patrum aliquis antiquorum, nisi solum inquantum corruptio illa naturæ in propriam redundauit personã, atq; ex hac parte originale pctm̃ in antiquis patribus per fidem, & circuncisionem, decimas, ac primitias, soluebaẽ: ideo decedentes in eo, nondum ad visionem Dei admittebantur, nisi priùs per Christum naturæ corruptio sanaretur.

¶ Porrò si obijciatur, q potuit Deus omnipotens facere naturam ita perfectam, quòd bonitas eius redundaret in totam naturam humanam, sicque per puram potuit redimi creaturam. Obiectio.

¶ Dicendum, q nulla creatura in quantumcunq; bonitate crearetur, posset sufficere ad reparationem corruptionis naturę humanę p modum satisfactionis, cuius triplex est ratio: Prima; qm̃ omnis creatura totum, quod potest per se, debet Deo: ideo non relinquit sibi, vt ꝓ alio satisfacere queat. Secunda, quia in satisfactione requiritur, vt id, quod satisfaciens reddit, ꝓponderet ei, quod p culpam ablatum est, vel saltem æquale sit illi. Quamuis autẽ aliqua creatura melior sit natura humana: non tñ natura considerata in aliqua persona creata, põt adæquare bonitatem totius naturæ humanæ. Esse enim naturę humanæ, quodammodo infinitum est p comparationem ad supposita, inquantum natura humana in infinitum communicabilis est per generationem. Bonum verò cuiuslibet creaturæ, & in se finitum est, & finitur sm̃ quod consideraẽ in vno determinato supposito, cumq; actus sint suppositorum, nõ potest esse vt operatio alicuius creaturæ valeat tm̃, quantum est totũ bonum naturæ humanæ, vt possit esse digna satisfactio pro eius reparatione. Tertia est, quia (vt patuit in secundo) natura humana in sui prima conditione accepit aliqua supernaturalia dona, per quæ supra statum suis principijs conuenientem eleuabatur, vt ad immortalitatem quandã, q̃ erat gratiæ, non naturæ, & ad alia quædã similia, ei ex sola Dei liberalitate collata, quæ peccando amisit, sicq; eam reparare, fuit eam ad gradũ altiorẽ eleuare, quod non est possibile, nisi ei, qui creauit naturas, & gradus earũ instituit: ideo soli Deo possibile fuit naturam reparare humanã. Hæc Thomas in Scripto. In quibus, q ait Angelum peccasse alio non suggerente, obuiat dictis eius super II. vbi ait Angelos peccasse ex suggestione Luciferi. Nihilominus de primo Angelo apostata verum est, quòd peccauit nullo alio instigante. Dilutio. Nulla creatura potuit naturæ corruptionẽ reparare. Isaiæ 14.

¶ Atuero in tertia parte Summæ, quæst. 1. respondendo ad istud, vtrũ conueniens fuit Deũ incarnari. ar. 1. Vnicuiq; inquit, conueniens est, quod conuenit ei sm̃ rõnem ꝓpriæ naturæ, vt ratiocinatio homini. Cumq; Dei natura sit bonitas pura, atq; ꝓprietas boni sit se cõmunicare, ꝯuenit Deo se summè cõmunicare, quod factũ est p incarnationẽ, qua verbum

æternum ſibi ꝯiunxit naturam humanam in vnitate
perſonæ. Conuenientiſsimũ quoq; eſt,vt ꝑ viſibilia
demonſtrentur,ac innoteſcant inuiſibilia Dei, ideſt
inuiſibiles eius ꝓprietates, & perfectiones: imò ad
hoc factus eſt totus mundus ſenſibilis , iuxta illud ;
Roma. 1. Inuiſibilia Dei per ea , quæ facta ſunt, intellecta ,
conſpiciuntur .

Lib.3 c.1. ¶Damaſcenus autẽ in principio tertij libri teſtať,
ꝙ per incarnationis myſterium ſimul monſtrantur,
bonitas,ſapientia,iuſtitia,ac potentia Dei. Bonitas:
qm̃ non deſpexit proprij plaſmatis infirmitatem .
Iuſtitia: qm̃ homine victo,non alium,ſed hominem
facit ſuperare tyrannum , nec vi ex morte eripuit
hominem. Sapientia: quoniam difficillimi innenit
decentiſsimam ſolutionem. Potentia , quia nil
maius, quàm Deum fieri hominem.

Thomas vbi ſupra, articu.2. ¶Præterea ad iſtud.An neceſſarium fuit ad repa-
rationem gñis humani Deum incarnari, reſpondet:
Ad finem aliquid dr̃ neceſſarium dupliciter. Primò,
vt id, ſine quo aliquid eſſe non poteſt , vt cibus ad
vitæ conſeruationẽ. Secundò,vt id,ꝑ quod meliùs,
& conuenientiùs peruenit ad finem,quemadmodũ
equus neceſſarius eſt ad iter. Itaque non primo,ſed
ſecundo modo neceſſarium fuit ad humani generis
Mõ cõuenientiſſimo redempti ſumus. ſaluationẽ,Dei filiũ incarnari. Nam & alius modus
omnipotenti poſsibilis fuit , verum iſte potiſsimè
congrnebat : Primò,quia ex hoc pręcipuè roborať
homo in fide, ꝙ ipſemet Deus docuit fidem hanc,
ꝓpter quod 11.de Ciuit.Dei, loquitur Auguſtinus:
Cap. 2. Vt homo fidentiùs ambularet ad veritatẽ,ipſa veri-
tas filius Dei,aſſumpto homine, conſtituit,atq; fun-
dauit fidẽ. Secundò,quia ex hoc ꝑſertim erigiť ſpes.
Hinc 13.de Trin.Aug.diſſeruit:Nihil tam neceſſariũ
Cap.10. fuit ad erigendum ſpem nr̃am,q̃ vt demonſtraretur
nobis, quantũ nos Deus diligeret, quod per incar-
nationem verbi æterni maximè claruit. Tertiò,quia
ex hac re charitas vehementiſsimè excitať, vnde in
libro de catechizandis rudibus,Auguſtinus fatetur.
Cap. 4 a Quę maior eſt cã aduentns Dei,q̃ vt nobis oſtende-
ret dilectionẽ ſuam ad nos?Et ſubdit:Si amare pige-
bat,ſaltẽ reamare non pigeat. Quartò,quantum ad
Ibidem. rectã operationẽ , in qua Chriſtus exemplũ ſe ꝓbuit
Auguſt. nobis . Hinc Auguſtinus in quodã ſermone: Homo
ſeqnendus nõ erat, q videri poterat:Deus ſequendꝰ
erat,q videri nõ poterat.Vt ergo exhibereť homini,
& qui ab hoĩe videretur, & quẽ homo ſequeretur,
Deus factus eſt homo.Quintò,quantum ad plenam
participationem deitatis, q̃ verè hoĩs beatitudo, ac
finis eſt vitæ humanæ , & hoc collatum eſt homini
ꝑ Chriſti humanitatem. Ait enim Auguſtinus: Deus
Idem. factus eſt homo, vt homo fieret Deus . Inſuper,per
iſtud inſtruiť homo, ne ſe ſubdat Diabolo , cum ꝑꝑ
ſe Deus factus ſit homo.Secundò,per idem docetur
attendere quanta ſit dignitas naturæ humanæ , quã
aſſumere Deus dignatus eſt , ne eam inquinet per
Sermone 1.in fine. peccata. Vnde in ſermone de natiuitate loqnitur
Leo Papa: Agnoſce dignitatem tuam ò Chriſtiane,
& diuinæ conſors factus naturæ , noli in veterem
vilitatem degenere conuerſatione recidere. Tertiò,
quia ad ꝑſumptionem hoĩs reprimendam, gr̃a Dei
nullis ꝓcedentibus meritis,nobis in Chriſto homine
Cap.17 b commendať,vt 13.de Trin.habetur. Quartò, quia
ſuperbia hominis, quæ grauiſsimum impedimentũ
eſt inhærendi Deo , per tantam Dei humilitatem
Auguſt. redarguiť,& ſanať,vt Auguſtinus ait ibidẽ.Quintò,
ad liberandum hoĩem à ſeruitute peccati Chriſto
ſatisfaciente ꝓ nobis, quod purus homo facere nõ
valebat : Deus verò ſatisfacere non debebat : ideo
oportuit Deum,& hominem eſſe Chriſtum.Hinc in
ſermone de natiuitate,aſſerit Leo Papa:Suſcipitur à Leo Papa.
virtute infirmitas, vt quod nr̃is remedijs ꝯgruebat,
vnus,atq; idem Dei,& hominum mediator, & mori 1.Timo. 2.
ex vno,& reſurgere poſſet ex altero. Niſi enim eſſet
verus Deus, non afferret remedium: niſi eſſet verus
homo,non præberet exemplum . Sunt demum aliæ
plurimæ vtilitates inde ſecutæ , ſupra compræhen-
ſionem ſenſus humani. Hæc Thomas in tertia parte
Summæ.Denique,de incarnatione vnigeniti Dei,&
modo intelligendi eandẽ,multa conſcribit Thomas
in Summa contra gentiles , quæ infra opportunis Libro 4.
locis rangenda ſunt .

¶Circa hæc ſcribit Bonauen. Diuinam naturam Super tertium qũ. 1.ar.1.
vniri naturæ humanæ in vnitate perſonæ , non eſt
aliud,q̃ diuinã perſonã, q̃ ab æterno fuit hypoſtaſis
reſpectu diuinæ naturæ , eſſe hypoſtaſin reſpectu
humanæ naturæ in tempore, quod non dicit aliquã
imperfectionem,ſed potius dignitatẽ, & nobilitatẽ.
Quemadmodum em̃ cũ Deus ſit bonus ab æterno,
in nullo fit ſuæ derogatio bonitati , dum eſt cauſa
bonitatis createę in tempore,quamuis bonita creata
longè inferior increata ſit bonitate : ſic cũ perſona
filij ſit hypoſtaſis intellectualis , ac ſpiritualis , &
increata ab æterno, in nullo derogat ei, ſi ſit hypo-
ſtaſis naturæ rationalis createę in tempore,quemad-
modum etiam de non creante fit creans actu abſq;
ſui mutatione,& innouatione,ſolũ facta mutatione
ex parte naturæ createæ: ſic natura filij Dei, quæ non
erat hypoſtaſis naturę humanę,facta eſt eius hypo-
ſtaſis abſq; ſua mutatione, tantummodo facta mu-
tatione in natura aſſumpta.Quemadmodum quoq;
Deus,cum ſit in creatura per eſſentiã, præſentiã, &
potentiam,in nullo dependet ab ea,ſed econtrario:
ſic Deus cum ſit in creatura rationali per vnionem,
non depenpet ab ipſa, ſed vice verſa , & ipſa natura
humana ſubſtantificatur in diuina hypoſtaſi , ſicut
ſubſtantificatur natura in ſuo ſuppoſito . Porrò ita
vniri, non eſt pati in verbo æterno, quia (vt ait
Priſcianus) quædã verba in voce actiua ſignificant Priſcian.
paſsionem,& econtrario,ſicque intelligendum eſt,
cum dr̃ diuina natura vniri humanæ,non ꝙ diuina
natura aliquid patiatur , ſed ꝙ humanam naturam
hypoſtaticè ſibi vnit. Hæc Bonauen. Qui rationes
congruentiæ incarnationis aſsignans , coincidit cũ
dictis ex Thoma .

¶ In Breuiloquio item pauperum ſcribit de his Parte 4.
deuotè,ac pulchrè : Per verbũ, inquiens,incarnatũ cap.1.
facta eſt ſalus,& reparatio generis humani,nõ quia
aliter Deus non potuit reparare , & ſaluare genus
humanum:ſed qm̃ nullus modus,tam congruus,&
conueniens fuit reparatori,& reparabili,ac repara-
tioni,quia cũ effectiuũ rerũ principiũ non potuerit,
nec decuerit eſſe niſi Deũ , nec minus ſit res ꝯditas
reparare , q̃ in eſſe producere : ſicut non minus eſt
bene, ac beatè eſſe, q̃ ſimpliciter eſſe, decentiſsimũ
fuit,reparatiuũ rerũ principiũ eſſe Deum,quatenus
ſicut Deus omnia per verbum ſuum creauit, ita per Johan. 1.
verbum incarnatum oĩa recrearet . Qm̃ ergo Deus
oĩa ꝯdidit potenter,ſapienter, atq; beneuolè,decuit
vt taliter repararet,ꝙ ſuam potentiam,ſapientiam,
beneuolentiamq; oſtenderet.Quid aũt potentius,q̃
ꝯiungere extrema,ſũmè,ac infinitè diſtantia,in vnã
perſonã? Quid ſapientius,& congruentius, q̃ vt ad
perfectionẽ totius vniuerſi, fieret ꝯiunctio primi,& Gen.1.22.
vltimi,vtpotè verbi æterni,& naturæ humanæ, quæ
facta eſt vltimo?Quid beneuolentius, q̃ ꝙ Deus ꝓꝑ
ſui ſalutẽ acciperet ſui formã? imò hoc tantę beni-
gnitatis eſt, vt nihil clementius, nihil benignius,nil Phil. 2.
mirabilius valeat cogitari. Rurſus:qm̃ hõ peccan-
do

do auerterat se à principio potentissimo, sapientissimo, ac beneuolentissimo, lapsus est in infirmitatē, ignorantiam, & malignitatem, ac per hoc de spirituali effectus est carnalis, animalis, ac sensualis, ineptus fuit ad diuinam virtutem imitandam, ad lucem noscendam, ad bonitatem amandā: hinc vt ab hoc statu eriperetur, congruentissimum fuit, vt ei condescenderet primum principium, exhibendo se ei agnoscibile, imitabile, atque amabile. Cumque homo carnalis, sensualis, & animalis nō nouerat, nec amabat, nec sequebatur nisi sibi proportionabilia, & consimilia, hinc ad eripiendum eum de hoc statu, Ioh. 1. verbum caro factū est, vt ab homine, qui caro erat, Gen. 6. cognoscatur, ametur, & assequatur, sicque homo Deum cognoscens, amans, ac imitans à morbo peccati remedietur. Postremò: qm̃ perfectè reparari non poterat, nisi recuperaret mentis innocentiam, Dei amicitiam, & pristinam excellentiam, qua soli suberat Deo, nec hoc fieri quiuit, nisi per Deum in forma serui: ideo congruum fuit verbum incarnari. Excellentiam quippe recuperare non potuit, nisi reparator consisteret Deus: quia si mera creatura, tunc homo esset meræ creaturæ subiectus: & sic nō recuperaret excellentiæ statum. Amicitiam quoque Dei recuperare non poterat, nisi per mediatorem conuenientem, qui manū posset ponere in vtroque, vtpotè vtrique parti conformis, atque amicus, sicque exstat Deus, & homo. Innocentiam demum mentis recuperare nequiuit, nisi culpa dimissa: quā dimittere non decebat, nisi per satisfactionem condignā. Cumque satisfacere pro toto genere humano non poterat nisi Deus, nec debebat nisi homo, qui peccauerat: ideo congruentissimum extitit reparari genus humanum per hominem Deum, ex Adæ gñe natum.

¶ Qm̃ ergo excellentia recuperari nō potuit, nisi per reparatorem excellentissimū: nec amicitia, nisi per mediatorem charissimum: nec innocentia, nisi per satisfactorem sufficientissimū: excellentissimus autem reparator non est nisi Deus, amicabilissimus mediator nō est nisi hō, sufficientissimus satisfactor non est nisi sit Deus & homo: congruentissima fuit nostræ reparationi incarnatio verbi, quatenus sicut genus humanum in esse exierat per verbum increatum, & in culpam corruerat deserendo verbū inspiratum, ita à culpa resurgeret per verbū incarnatū. Hæc Bonauenture in Breuiloquio.

¶ Albertus præterea possibilitatem, & congruentiā Super tertiū dist. 1. ar. 1. incarnationis verbi multipliciter ꝓbat, cuius rōnes in ꝓhabitis virtualiter continenť. Incidit, inquiens, hic dubitatio, an conueniebat Deum incarnari, & ponanť ad hoc rōnes: primò ex parte Dei, secundò ex parte creaturæ. Ex parte Dei, primò ponanť rōnes sumptæ ex Dei potentia, secundò ex sapientia, tertiò ex bonitate ipsius. Ex parte Dei primò supponuntur quatuor ꝓpositiones, q̃ apud sapientes sunt approbatæ. Prima est, ꝙ causa prima est infinitæ potentiæ in agendo. Secunda, ꝙ infinitæ potentię congruit se aliqñ demonstrare in opere. Tertia, ꝙ non potest se demonstrare esse infinitā potentiā, nisi i ope aliquo modo infinito. Quarta, potentiā Dei nullo indigere in opere. Inde arguiť sic: Quodlibet purè creatū, est finitū i esse, & finitæ virtutis: ergo, & finitæ essentiæ. Nō igiť est sufficienter demonstratū infinitę potentię: ergo oportet operationē Dei aliquo modo esse super ens increatū. Hoc itaque erit, vel vt fiat ab ipso, vel vt ipse Deus alij vniať. Non primo modo, quia si est ens increatum, ꝯdictoria verificarenť de eodem: ergo sic erit, ꝙ alij à se creato, atque ab ipso in infinitū distanti vniatur: ergo oportuit, aut conueniens fuit Deum creaturæ vniri: aliter infinita potentia per infinitum effectum non monstraretur, quod est ꝯ ꝓpositionem secundam. Item infinitæ potentiæ, est creatum educere ad actum altissimum, cuius ipsum est capax: creatum autem susceptibile est deitatis in vnitate personæ: ergo infinitæ potentiæ fuit hoc adimplere. Istud Albertus prosequitur satis diffusè, verum (vt tetigi) vis rationum suarum iam est præhabita, vtpotè quòd summæ sapientię fuit, se declarare in omni ordine rerum possibili: summæ quoque bonitatis, se excellentissime communicare, hinc breuitati studendum.

¶ Vdalricus quoque hic loquitur: Deum carnem In summa lib. 5. assumere fuit possibile ex parte Dei, non solum potentia absoluta, sed etiam ordinata, quæ est congruitatis. Nempè potentia absoluta non est impossibile apud Deum omne verbum, idest id, de quo Luc. 1. potest verbum formari, videlicet omne, quod contradictionem non implicat: si enim contradictoria essent simul vera, verba nihil significarent determinatè: qm̃ verbum non plùs significaret vnum, quàm aliud contradictorium suum. Fuit etiam incarnatio verbi possibilis potentia ordinata, quæ est potentia congruitatis, cuius congruitatis assignantur variæ rationes, & vtilitates inde exortæ, vt supra. Ex parte verò creaturæ puto principalem causam fuisse, ne perirent per alienum peccatum, qui ꝓprium actuale non habebant, aut ex proprijs actibus meruerunt saluari. Porrò ex parte creaturę non fuit possibilitas aliqua, nisi secundum potentiam obedientialem, qua de creatura pōt fieri quicquid creator de ipsa velit facere, non remota dispositione congruitatis, qua magis assumptibilis fuit natura humana, quàm quæcunque alia. Est autem hæc vnio, ineffabilis non solum nobis infirmis, sed & singulari eius præconi beatissimo Iohanni, qui ait: Cuius non sum dignus Marc. 1. corrigiam calceamenti soluere. Pes namque est stabilitatis deitas, calceamentum autem nr̃a mortalitas: corrigia verò est vnio, vtramque naturam connectens: solutio huius corrigiæ, est reseratio tanti mysterij: quia (vt dicit Philosophus) dubitans, est similis nescienti soluere nodum. Idem tamen verbū exponitur literaliter secundum Chrysostomum, vt Chrysost. sup Matt. per verbum illud insinueť dignitas Christi, ad cuius infimum ministerium non reputauit se dignum is, quo inter natos mulierum non surrexit maior. Matt. 11. Eadem quoque vnio est maxima post vnionem trium personarum in vna natura, vt Sanctus Bernardus, Bernard. quod verum est, quantum ad simplicitatem illius, in quo est vnio: qm̃ hæc est persona diuina, & etiam quantum ad vnionis veritatem, per quam maximè distantia vniuntur: non autem est verum, quantum ad identitatem vnitorum inter se: qm̃ illa manent diuisa, nec habent aliquid simile in creaturis, nec vniuntur in aliquo, vt in genere, aut specie, cum nihil sit vniuocum Creatori, & creaturę. Vñ asserit Li. 3 c. 16. Damascenus, ꝙ in Dño Iesu Christo non est cōem speciē reperire, cōem inquā duab. naturis, quamuis ipse sm̃ quod homo, eiusdem sit speciei cū hoībus cæteris. Hæc Vdalricus in Summa sua libro 5.

¶ Atuero Durandus: Id, inquit, quod priùs est, pōt Lib. 3 dis. 1 quæst. 1. art. virtute diuina absolui à posteriori, sed singularitas naturæ humanæ prior est sua suppositatione: ergo virtute diuina potest hr̃e ꝓpriam singularitatem, nō habendo ꝓpriam suppositationē. Si aūt non habeat suppositationem propriam, oportet quod habeat alienam, cum nihil exstat nisi in supposito aliquo. Porrò incarnationem nil aliud intelligimus, nisi

vnionem naturæ humanæ cum diuina, sic q natura humana non constituat suppositum proprium, nec existat in supposito proprij generis, sed in diuino supposito. Per incarnationem etenim factum est, vt Deus sit homo, & homo sit Deus, ad quod requirit, quòd fit vnio naturę humanę cum diuina in eodem supposito: quia quæ distinguuntur secundum supposita, nequaquam de semuicem prædicantur. Natura verò diuina non potest esse in alieno supposito, idcirco per incarnationem factum est, quòd natura humana in diuino existat supposito. Quòd autem singularitas propria prior sit propria suppositatione, ostenditur: quia ex hoc est aliquid singulare, quod est hoc aliquid vnumque numero, super quod addit suppositatio esse in se, vel per se, & non in alio, & quod per additionem se habet ad aliud, est illo posteriùs. Præterea, sicut natura substantiæ completę est per se, vel in se existere, ita natura accidentis est in subiecto existere alieno, sed virtute diuina accidens existit nō in subiecto, vt in sacramento: ergo per omnipotentiam Dei potest completa substantia, vt natura humana, non constituere personam propriam, sed in alieno substantificari supposito, vtpotè in persona verbi æterni. Hinc esse per se, non est intrinsecè de ratione substantiæ, sicut expresse asserit Auicenna, sed est realis eius ppr e'as, & modus substantiæ, quia substantia completa, sibi relicta, non assumpta, personam constituit ppriam. Similiter de intrinseca ratione accidentis non est, esse in alio, sed extrinsecè, & communicatiuè conuenit ei, quia secundum cursum naturæ accidens non esset, nisi inesset. Hæc Durandus.

Auicenna Phūs.

¶ Præterea, ea, quæ Petrus hic scribit, in verbis Thomæ partim præhabita sunt. Etenim ait: Omnis vnio terminatur ad aliquid. Aut ergo sic aliqua vniuntur, quòd fit transmutatio illorum in aliud, sicut elementa in mixto, vel ita, quòd transmutatur vnum in aliud, vt cibus in cibatum, vel ita, quòd vtraque manent distincta in vno, & hoc tripliciter. Primò sic, q ex ambobus simul incipiat esse vnum, quemadmodū corpus, & anima in homine vniunt: vel ita, q incipiant esse in vno, vt natura subiecti, & natura accidentium in vno supposito: vel ita, q vnū incipiat esse in alio, vt natura accidentis in subiecto, & quamuis comparatio terrenorū ad Deum nulla sit, secundum Hilarium: tñ ex horum assimilatione potest haberi diuinorum aliqualis cognitio. Nempè secundum primum modum non potest fieri vnio Dei ad creaturam, cum Deus sit intransmutabilis, nec secundo modo, cum sit impassibilis penitus, nec tertio modo: quoniā Deus non potest habere rationem partis, sed secundum assimilationē quarti modi, fit vnio diuinæ naturæ, atqi humanæ in vna persona, secundum assimilationē verò quinti modi, fit vnio naturæ humanæ cum diuina, persona, pp̄ter quod antiqui (vt Gulielmus Antisiodorensis) dixerunt, quòd vergit in accidens, scilicet quantum ad modum, non secundum rem. Quia verò in diuinis sunt omnia excellentiori modo, quàm in humanis, ideo quamuis vterque modus vnionis, in creaturis compositionem importet: attamen in diuinis nō est compositio vlla, sed associatio. Vnde dicit in distinctione hac Augustinus. Non confusis naturis, nec immixtis, sed quadam societate vnitis. Associatio namq; fieri potest mutatione vnius extremi, altero non mutato, sicque in vnione hac natura humana mutata est, non diuina. Hæc Petrus.

Petrus de Tarātasia, postea PP. d. Innoc. quintus:

Hilarius.

Guliel. Antisio.

Augu. de eccl. dog. cap. 8.

¶ Amplius, Gulielmus Parrhisiensis in libro suo Cur Deus homo, quatuor ponit radices, ex quibus declarat, cur opportunum extiterit creatorem gñis humani p salute hominum incarnari. Prima radix est corruptio, error, peruersitas potentiæ nostræ appetitiuæ interioris, ac superioris, videlicet voluntatis. Secunda radix est, rebellio animalitati, seu sensualitatis contra iudicium, atq; imperium rationis. Tertia est damnatio mortis, cui addicti sumus. Quarta est incuruatio totius nostræ rectitudinis naturalis, à quib. quatuor malis, ac eorū effectibus, & sequelis, conuenientiùs, expeditiùs, ac salubriùs erui, & curari, finaliterq; saluari non poterat genus humanum, nisi per Dei vnigenitum incarnatum. Corruptio autem naturę appetitiuę superioris hinc innotescit, quòd vitia suauiùs nobis sapiunt, quàm virtutes, & actus earum, & magis delectat venenū, quàm cibus salubris. Magis quoque appetimus, & amamus bona corporis, & ornamenta, ac pulchritudinem eius, ac perituras diuitias, quàm speciositatem, decorem, opulentiam animarū nostrarū, & hoc dico, quantum est decursu corruptionis nobis innatæ, & naturalis consuetudinis, commuoisque cursus. Cumq; ita se habeant bonum, & malum ad appetitiuam nostram interiorem, sicut amarum, & dulce ad appetitum, & gustum exteriorem, constat, q sicut gustui corporis dulce non vr̄ amarum, nec econtrario, nisi ex eius corruptione: sic nec superiori appetitui bonum virtutis vr̄ amarum, & malū vitij dulce, nisi ex corruptione ipsius. Rebellionem demum animalitatis contra rationem quotidie experimur, quam oportet aduentitiam esse, cum ratio naturaliter habeat inferioribus viribus imperare, institutio quoque, & ordo naturæ nil habent inhonestum, nil turpe, sicut est rebellio ista carnalitatis: idcirco ex culpa inflicta est, nec inerat integritati naturæ primitus institutæ. Denique, cum anima rationalis perpetua, & immortalis consistat, idcirco non conuenit ei naturaliter nisi organū obedientiæ incessantis, seu corpus immortale. Carpentarium enim indeficientis operationis in arte sua, non decet dolabrū deficiens, nisi renouatione, ac multitudine dolabrum compensetur, quod in anima locum non habet, cum vnius animæ non nisi vnum corpus valeat esse, quamuis Pytagoras aliter sensit, cuius errorem Aristoteles idoneè reprobauit. Mors ergo pro culpa homini est inflicta. Incuruati etiā sumus à rectitudine naturali, ita vt comparatione eorum, qui illam habuerunt, quasi bruta videantur, qui in hac incuruatione nascuntur.

Corruptiones Adā post nobilitate.

Pytha. Phūs

Psal. 48.

¶ Quoniam ergo originale, & etiam actuale pctm̄ vulnus fuit, & ægritudo, videndum, qua medicina fuit curandum, & qua satisfactione emendandū, & iterū, quia transgressio fuit legis diuinæ, & alicuius iuris inuasio, pensandum, quo sacrificio fuit expiandum, ac repropiciandum, & quo precio redimendū, atq; quo lauacro diluendum. Cumq; ɔ̄ria contrarijs curentur, & satisfactio transgressioni æquanda sit: primum protoplastorum hominum peccatū, quod fuit inobedientia, auaritia, & superbia, per omnimodam humiliationem, obedientiam, & charitatē, seu liberalitatē oportuit illud curari, & satisfieri p eodē. Porrò superbia illa hominis primi, fuit eleuatio sui ab omnimoda seruitute, in altū omnimodæ dñationis, dum propriam voluntatem q̄ imperium creatoris omnino secutus est: ideo curari, & expiari nequiuit, nisi per eius humiliationē, depressionem, ac seruitutē eius, cui ex sua natura puenit oimoda dñatio, atq; sublimitas, puta p exinanitionē, ac plenā ministrationē filij Dei, Deo patri æqualis. Similiter auaritia primi hominis fuit cupiditas maxima, vt potè

Vulnus pcti quomodo sanandum.

Adæ superbia.

Phil. 2.

Auaritia Adæ.

potè deitatis rapina, quam inordinatè cupiuit. Hāc autem cupiditatem remediari oportuit contraria largitate, quę aut maior, aut non minor fuit cupiditate præfata. Talem autem, ac tantam largitatem, utpotè deitatis participationem, conferre nequiuit hominibus pura aliqua creatura. Rursus, inobedientia primi hominis, fuit inobedientia eius, qui homini modo tenebatur obedire: & hæc curari non potuit melius, q̄ per summam atque omnimodam eius obedientiā, qui ad eam nullatenus tenebatur, vtpotè filij Dei, qui secundum suę deitatis naturam æqualis est patri, & nequaq̄ habet maiorem, cui obediat. Iterum, pura omnis creatura suo tenetur creatori quicquid habet & potest, & ei obedire omnifarie obligatur: idò obedientia eius tātæ, supererogationis esse nequiuit, q̄ pro obedientia & peccato primi parentis, ac suæ posteritatis, satisfactoria esse valuerit, sed obedientia Dei incarnati, potuit esse, ac fuit hōi. Insuper, supersapientissimū Deū decuit reparare, redimere, ac saluare genus humanū cōuenientissimo modo, ita vt, q̄ hoc agēdo, daret hominibus spem pertingendi ad regnū cæleste, & eos accenderet suo amore, suo quoque roboraret exēplo, ac p seipsum ostenderet viā quod totū factum est per hoc, q̄ nostram assumpsit naturam, atq; in ea nobis mōstrauit perfectissima totius humilitatis, obedietiæ, pietatis, munificētiæ, ac charitatis exēpla: imò per hoc, q̄ ex nimia charitate, qua prorsus gratuitè nos dilexit, tot, tāta, ac talia pro nra assumpsit, fecit, pertulitq; salute. Præterea, cū amor sit ignis, qui est infinitus ille ardor diuinę dilectionis, nisi quasi immēsus & supæstuātissimus ignis, & talis vtiq; ignis, qui vult vniri dilecto, & intimè sibi coniungere eū, quē amat? Quid itaque mirum, si vehementius Dei tanq̄ clibanus infiniti incendij, tā incomparabiliter diligens, quos creauit præsertim & taliē prædestinatos, intimè & hypostaticè sibi uniuit naturā humanā, ex tantæ dilectionis summo, incomparabiliq; feruore, & propter tam fructuosissimas, ac saluberrimas rationes vtilitates inde secutas? Adhuc autē, pax, & matrimoniū con suevit osculo confirmari. Cum igitur pax reformanda fuerit inter Deum & genus humanum, decuit hoc osculo partium roborari. Congruum itaque fuit, ut Deus pater os suum homini porrigeret ac uniret: q̄ porrectio ac coniunctio fuit missio filij eius in carnē: & immediata illa vnio humanitatis cū verbo æterno, sic incarnatio non fuit, nisi humanæ naturæ osculatio ab vnigenito filio, qd̄ ipsa petebat in Cāticorum exordio. Osculetur me in quiēs osculo oris sui. Hæc Gulielmus, qui de his subtiliter, ac deuotè in præallegato loquitur libro, & itē suo Sacramentali tractatu de Eucharistiæ sacramento. Alias quoque varias considerationes inducit, cur genus humanum pro sua reconciliatione, saluatione & reformatione indiguit sacerdote, aduocato, mediatore, saluatore, & medico idoneitatis & efficaciæ, sanctitatis & gratiæ infinitę, prout infra suis locis tangetur.

¶ Circa hæc quæritur: Vtrū Deus potuit ab æterno assumere naturam humanam, ita q̄ illa determinatio, ab æterno, determinet verbū illud, assumere. Non enim dubium est, quin ab æterno habuit potentiam assumendi, quia ab æterno fuit eiusdem, ac patris potentiæ, cuius ouuc est.

¶ Ad hoc respondet primo quodlibeto q̄stione secunda Henricus. Solutio q̄stionis, istius dependet à solutione quæstionis, qua quærit, An Deus potuit facere creaturam sibi coæquæuam. Nempe si potuit hoc, potuit & humanitatē ab æterno assumere. Cū ergo (vt alibi diximus) Deus non potuerit creaturam ab æterno producere, non ob impotentiam sui, sed creaturæ, sequitur q̄ non potuit ab æterno humanitatē assumere. Hæc Henricus. Verum (vt patuit super secundum) opinio illa, quam & Thomas secutus est, q̄ scilicet potuit creaturam producere ab æterno, rationabiliorq; videtur: quæ & habet expresse multas beati Augustini auctoritates pro se. & certum est, q̄ Aristoteles, Auicenna & præcipui quidam philosophi senserunt mundū ab æterno fuisse nihilominus à primo ente omnibus esse communicatum ipsum, esse ac uiuere.

¶ At uerò circa prætactam principalem quæstionē scribit. Richardus de Media uilla (quod in opere isto nōie Richardi designo) Natura humana vnita est Deo, seu verbo æterno, sicut natura supposito, non per eam io esse constituto, sicut creatum suppositum cōstituitur in esse per suam naturam, sed supposito constituto esse per aliam naturam. Non.n. p humanitatem, sed per naturā diuinā p̄sona vna constituitur in esse. Nulla aūt substantia creata io seipsa pōt existere, nisi præsupposita influentia causæ primæ, quæcunq; sit uoluntaria, sicut pōt adesse ad hoc q̄ substātia sit, & nō operetur, sic pōt adesse ad hoc q̄ existat, & nō sic qd̄ existātā seipsa, sicq; adest naturæ humanæ in Christo, q̄ nūquā innixa est subsistentia in existēdo, cui pater per omnipotentiā suam dedit existere in filio suo, vt io supposito. idò in Christo non est nisi vnum suppositum. Hæc Richardus.

¶ Postremò, Scotus. Vnio, inquit, verbi cū humanitate, non dicit per se aliquid absolutū: qa quocūque absoluto intellecto in altero extremo: nō intelligitē perfecta rō unionis, qa non intelligitē vnionē ad se: non tñ dicit respectum cōem, qui sit eiusdem in vtroq; extremo, qualis est similitudo, qa nō est eiusdē rōnis habitudo in natura assumpta & p̄sona assumente. Persona namq; assumens, nullā habet realem habitudinem ad naturā assumptam, nec est tantum relatio rationis: aliàs, nō esset realis vnio, est q; relatio ordinis, ac dependētiæ alterius rōnis ab omni dependentia causæ & causati: quoniam talis est in vtroq; extremo: Est quoq; dependentia ista similis dependētię accidentis ad subiectū. Accidens nāque ad subiectū duplicē habitudinē h3, vtpotè in formandis ad formatum, quæ necessariò imperfectionem includit à subiecto: quia possibilitatē ad actum, & formā accidentalem: aliā naturaliter posterioris ad priùs, à quo dependet, & huic similis est dependentia ista assumptæ naturæ ad Deū. Nec ista assumptio naturæ humanę repugnat verbo æterno, quia nec cōpositionē, nec potentialitatē, nec aliquā limitationem ponit in eo: imò cum persona diuina includat in se perfectionem omnis creaturæ, potest respectu naturæ creatæ supplere vicem creatæ personæ. Hæc Scotus.

QVAESTIO II.

Secundò hic quæritur principaliter, *Vtrum si homo non peccasset, nihilominus Deus incarnatus fuisset* ¶ Ref. quòd sic: quoniam multæ congruitates & utilitates incarnationis locum haberent, quamuis homo nunquam peccasset, videlicet summa communicatio bonitatis diuinę in creaturis. Declaratio quoque suæ charitatis ad nos, atque deductio nostra ad perfectiorem Dei notitiam, & item completio ordinis vniuersi. ¶ Secundo excellentissimum & per clarissimum opus Dei, quod unquam fecit aut faciet in hoc mundo, est incarnatio Dei, & eā quæ fecit in anima Christi præsertim quo ad

Marginal notes: Inobedie. Ade. — Ephe. 2. — Canti. 1. — Henricus de gandauo. — Richardus de Media uilla. — Iohan. Scotus. — Argumen. primo.

ad supernaturalia gratiæ ac glorię dona, in qui-
bus, & Deus maxime demoustrauit suę omnipo-
tentiæ, sapientiæ, beneuolentiæ, iustitiæ ac pietatis
perfectionem, ut iam supra irrationabile videtur
quòd tot & tanta bona omisisset homine non pec-
cante: præsertim cum finis constitutionis mun-
di, sit repræsentatio, ac declaratio perfectionis
supergloriosissimi creatoris in rebus: & ita hoc
3 præcipue cadit in ipsius intentione. ¶ Tertiò: quo-
niam maxima cómoda homo cósequeretur ex suo
pctó, si eo non peccante, Deus factus non esset ho-
mo. Etenim per incarnationis mysteriû potissimè di
gnificatum & sublimatû est genus humanû. ¶ Quar
4 tò, quia natura humana in sua puritate, integritate
ac innocentia capacior fuit vnionis cû Deo, quàm
post tráfgressioné: ergo tunc potius fuisset Deo vni
5 ta ¶ Quintò, super illud Ionæ, si propter me tempe
Ione. 1. stás hæc orta est, tollite & mittite me in mare, fatet
sanctus Bernardus, φ diabolus præuidit naturam
Ser. 1. de aduentu. humanam assumendam in unitatem personæ filij
Dei & inuidit: hæcque inuidia fuit eius ruina, cau-
saq; sui casus, ac mouens ipsum ad tentandum ho-
minem. Si autem incarnatio non fuisset nisi homi-
ne peccáte, non instigasset diabolus hominé ad pec
candum: quia per hoc promouisset eum ad bonum
quod ei inuidit: ergo & si homo nó peccasset, Deus
fuisset incarnatus.

Lucæ. 19. De verb. Apost. sermone 9. & 1. Timo. 1. ¶ Sed cótra Augustinus sup illud. Venit filius hominis quærere &c ait: Si homo non peccasset, filius Dei non venisset. Item sup illud ad Timotheum, Venit Iesus in hunc mundum peccatores saluos facere, Glossa asserit Augustini: Tolle vulnera, tolle morbos, & nulla est causa medicinæ.

Thomas. ¶ Ad hoc Thomas: Huius, inqt, opinionis veritatem ille solus scire potest, qui natus est, & oblatus quia uoluit. Et náque quæ ex sola Dei uolútate dependent, nobis ignota sunt, nisi inquantum innotescunt per auctoritates sanctorum, quibus Deus suá voluntatem reuelauit. Isai. 53. Cumq; in canone scripturarum, & dictis sanctorum expositorum hæc sola causa assignetur incarnationis, redemptio hominis à seruitute peccati, quidá pbabiliter dicunt, φ si homo non peccasset: quod & Leo Papa in sermone de natiuitate expresse effatur: Si, inquit, homo in suo honore mansisset, creator mundi creatura non fieret. Leo Papa. Augustinus quoque in sermone ad beatissimam virginem: Ad quid mater fieres saluatoris, si indigentia nulla esset salutis? Augusti. Alij dicunt, φ per incarnationem filij Dei non solum liberatio à peccato, sed & humanæ naturæ exaltatio, totiusque uniuersi consumatio facta sit. ideo peccato non existente incarnatio extitisset, quod etiam probabiliter sustineri potest. Quamuis autem ponatur, φ diabolus præuidit rationalem creaturam à Dei filio assumendam: non tamen oportet quòd præuidit accedentia, & perducentia ad hoc quemadmodum (secundum eundem Bernardum) præuidit se futurum principem impiorum. non tamen præuidit suum casum, per quem consecutus est illud. Bernard. Hęc Thomas in Scripto.

¶ Hæc eadé scribit in tertia parte Summæ, vbi tñ fatetur, φ magis assentiendú videt primæ opinioni, qm ea, quæ ex sola Dei volútate pueniút, innotescere nobis non queunt, nisi quantum in scripturis traduntur, in quibus ratio incarnationis vbiq; peccato primi hominis assignat. Quæsti. 1. artic. 3. Quibus obijci posset, φ multa sunt diuinæ volútatis secreta, decreta, ac opera q in scripturis nó ɔtinétur, talia quoq; possunt hominibus puris, ac sanctis desup immediatè reuelari ac inspirari, quamuis non redigantur ab eis in scriptis. Frequenter itidem in scripturis de incarnationis mysterio agitur, vbi ad hoc ratio ex primi hominis peccato non assignatur, vt cum Ieremias prædicit. Nouum creauit dominus super terram, mulier circundabit uirum. ac alibi sæpe. Ierem. 31.

Petrus de Tharant. At verò Petrus concordat responsioni Thomæ in Súma, & addit: Incarnatio est carnis assumptio: aut ergo intelligitur secundú quod caro sonat in infirmitatem, sicq; incarnatio nó fuisset, nisi hó peccasset: aut secundum qđ sonat in naturá, & ita fuisset non existente peccato, ob causas phabitas. Auctoritates verò in oppositú allegatas soluunt, dicentes, φ loquútur de incarnatione primo modo: quia si homo non peccasset, filius Dei non venisset in carne mortali passibili. Hæc Petrus.

¶ Idem Richardus, qui ad neutrum harum opinionum diuertit, sed qualiter vtraque possit defendi, declarat.

Bonauen. in hoc. 3. qit. 2. ar. 2. ¶ Bonauentura quoq; eandé ponit distinctioné de carne, & addit φ opinio dicentiú Deú nó fuisse incarnatum, nisi hó peccasset, magis consonat fidei pietati, qm in scripturis ratio incarnationis cóiter assignatur liberatio à peccatis: magis quoq; deuotioné accédit, dicendo Deú incarnatú ad succurrédum tot, & tátis miserijs nostris. Deum etiam magis honorat, quàm opinio alia. Nam illa Deum quasi includit intra perfectioné vniuersi, & quandá necessitatem videtur incarnationi præfigere, dicédo opera Dei siue ea pfecta non esse. Nihilominus opinio illa ur rationi amplius consonare propter motiua pfacta. Hæc Bonauentura, qui finaliter magis consentit opinioni dicéti, φ potissima incarnationis rō sit nostra redemptio: ideo non fuisset, nisi pręcessisset peccatum. Nam Sáctorum auctoritates hoc magis ptendunt, atq; ut diuus Dionysius, non est audiendú aliquid fari de Deo, præter ea, q nobis in sacro traduntur eloquio. De diuin. nolbus. ca. 1. 2

Vdalricus. ¶ Porrò Vdalricus in Súma sua, quintò libro, vr de tanto secreto satis assertoriè loqui: Quidá, dicés, doctores propter prędictas incidentales rationes & congruitates incarnationis, dicunt filium Dei incarnádú fuisse, etiam si homo nó peccasset: sed in hac re credendum est ei, qui de seipso testatur, Venit filius hois quærere, & saluú facere, qđ perierat, qui & in Iohanne dicit, Dei amorem esse moués principium ad beneficium tantú, non sustinentem amari pditionem: Lucæ. 19. Sic, inquiens, Deus dilexit mundú, vt filiú suú vnigenitum daret. Iohan. 3. Is mundus est natura humana, quæ mundissima est, quantú ad suum cópletiuú, qđ eú intellectualis natura, secundú quá est imago Dei oium naturarú sensibiliú ɔtentiua. vnde in Greco tam totus múdus iste sensibilis quàm homo, uocatur κόσμος. i. pulchrú: quia quod vniuersum habet pulchritudinis in ordine, hoc habet natura humana in Dei imagine. Idcirco cú hæc cá sine lapsu hominis locú nó habuisset, credo, φ sine hoc Deus nó esset incarnatus. Nec tñ hinc sequitur, φ homo reportauit cómodum ex suo peccato: qm bona, q per incarnationem habemus, nó ex peccato accipimus nisi per accidens, sed ex Dei bonitate, q tanta est, φ non sineret fieri mala, nisi vellet & posset ex eis elicere bona. & i illo sanctorú auctoritates ɔcordát. quas tñ alij soluunt, dicendo, φ scriptura loquitur de incarnatione prout facta est. nó sicut fuisset si hó non peccasset. Contra qđ dicimus, φ si Deus incarnatus fuisset, quamuis necessaria nó fuisset redemptio, tūc aliud a redéptione est pricipalis finis incarnationis, & ille est tantum finis per accidens. Cumq; scriptu

ra finem illum principalẽ & per se nũquam assignet sequitur ꝙ scriptura sit irrationalis & diminuta in eo, quod est vnum de principalioribus totius fidei ac doctrinæ sacræ scripturæ: & assertores illius opinionis, melius sciunt, & sentiunt de his quàm Apostoli & ꝓphetæ: & q̃ aliquis sanctorũ doctorũ, imò

Dionysius. 9 Vdalri.

q̃ Christus, qđ absit: blasphemia .n. est: hæc Vdalricus. Qui in his, sicut in multis alijs, immoderatè effundere se videtur, præsertim: qm̃ Thomas, Bonauentura & alij magni dicunt vtranque opinionem probabiliter posse defendi, à catholicis quoq; doctoribus sustineri, & rationabiliter soluunt, quæ contra vtranque obijciuntur. Denique, scriptura multoties tangit charitatem Dei ad hominem, esse incarnationis incitamentum ac tantę vnionis principium. Rursus, Christi humanitatem Deus plùs diligit, imò ęternaliter plùs dilexit, quàm totum residuum vniuersum: qm̃ maius bonum, vtpotè personalem sui coniunctionem cum illa, seu esse suum personale increatum, ei cõicare decreuit & cõmunicauit: idcirco probabile reputatur, quòd quamuis non fuisset peccatum, eam non omisisset creare, & sibi unire.

Alexã. de Hales 3. parte, quæ 2. memb. 13. Bernardus vbi supra. Ionæ 1.

¶ Hinc Alexander Magnus, qui appellatur irrefragabilis doctor: Respondeo, ait, sine præiudicio, ꝙ quãuis humana natura non fuisset lapsa, adhuc conuenientia esset ad incarnationem, secundũ qđ dicit beatus Bernardus super illud Ionæ: Si propter me tempestas hæc orta est, præuidit Lucifer rõnalem creaturam assumendam in vnitatem personę: ideo conatus est hominem ad peccatum inducere, vt per hoc demereretur hãc vnionem, & impediretur natura humana ab excellentia tanta. quò constat ꝙ Lucifer intellexit vnionẽ humanæ naturæ cũ Deo, non existente peccato, ipsumq; lapsum intellexit vt vnionis impeditiuum. Ad idem est, quod

Aug. cap. 9. b.

Augustinus dicit in libro de anima & spũ. Propterea Deus factus est homo, quatenus totum hominẽ in se beatificaret, vt siue homo ingrederetur intus

Iohan.

per intellectum, siue egrederetur per sensum, in suo creatore pascua inueniret intus in cognitione deitatis, foris in carne seu humanitate saluatoris: & hæc ratio manet circunscripto lapsu naturæ humanæ. Hæc Alexander.

QVAESTIO III.

Cõtra veritatẽ arguitur. 1.

TErtiò quæritur, *An potissime decuit filium incarnari.* ¶ Videtur ꝙ non. Primò: qm̃ incarnatio facta est ad ostendendũ dilectionẽ dei ad genus humanum: Dilectio autem seu charitas appro

2. priatur spiritui sancto. ¶ Secundò incarnatio opus est pietatis ac misericordiæ Dei, bonitatis quoque diuinæ, quæ omnia spirituisancto appropriantur.

3. ¶ Tertiò, incarnatio dei facta est ad vincendũ diabolum, quod est opus potentiæ, quæ appropriata est patri, ergo patri potissimè competebat.

4. ¶ Quartò, incarnatus est Deus vt adoptemur in filios Dei. Adoptatię autem, seu adoptio illa electiua est opus Dei patris.

In oppositum. Gulielmus Antisiod.

¶ In oppositũ ẽ doctrina sanctorũ, & ea, q̃ infra tãgent. Ad hoc Antisiodorẽsis rñdet. Sup hoc infinitæ sunt rõnes, quarũ qnq; iã tãgere sufficit. Prima

Iohan.

ut eadem sit imago recreationis, q̃ fuit creationis, quatenus sicut p filiũ omnia creata, secundũ illud, Omnia per ipsum facta sunt: sic per eũdem recreata sunt oĩa, vt qui per fidem videt filium Dei in carne q est expręssissima patris imago, ipsum imitãdo recuperet similitudinem Dei, qđ est eius recreatio. Secunda ratio est, quoniam filius uerbũ est patris, per uerbũ autem manifestatur is, cuius est verbũ & eius uolũtas. Hinc incarnatus est filius. vt patrem manifestet, ac spiritũ sanctũ. qui est dilectio ex patris uoluntate ꝓcedẽs: Vnde ait: pater, manifestaui nomen tuum hoĩbus: Tertia est confirmatio hæreditatis. Iohan. 17.

Pater quippe promiserat Patriarchis & Prophetis daturum se eis hęreditatem æternam. sed quia dicere possent, Domine, tu filium habes cuius consistit hæreditas, aut qui contradicere posset, ideo misit filium suum pater, vt patris promissonem firmaret, sicq; sit hominibus oĩmoda certitudo ꝓmissionis ꝓstatæ. Quarta, vt pater commendaret charitatem suam ad nos. Patet etenim summè diligit filium suum, ideo illum nobis mittendo, atque pro nobis dando, ostendit quantum nos amat, & quòd nihil sit, quod non paratus sit nobis conferre. Vnde in Iohanne: Sic Deus dilexit mundum, ait, vt vnigenitum Iohan. 3.

filium suum daret. Quinta, quia ad hoc filius Dei factus est homo. vt homo fieret filius Dei: & hoc per filium conuenientius est factum. Hæc Gulielmus Antisiod. episcopus.

¶ Hinc Alexãder. Quemadmodũ ait Anselmus libro, cur Deus homo. 11. ca. si alia persona diuina à

Alexãder. Anselmus.

filio incarnaretur, essent duo filij in diuinis, vnus per æternam generationem, alius p incarnationẽ: & esset in illis inæqualitas, quantũ ad dignitatẽ natiuitatis. Iterum ait Anselmus: Homo ꝓ quo filius Dei erat oraturus, & diabolus, quem fuit expugnaturus similitudinem Dei inordinatè per propria volũtatẽ vsurparũt. sicq; specialiùs contra Dei filium, q est vera patris imago, & similitudo, peccarũt. Ei aũt cui specialiter fit iniuria, conuenientiùs attribuitur culpæ indulgentia, aut uindicta. Rursus idem ibidẽ: Conuenientius sonat, filium supplicare patri, quàm aliã personã alij. Insuper Hugo libro de Sacramentis, quia diabolus per astutiam vicerat iustum, fuit

Hugo d. S. Victo.

ut non fortitudine, sed prudentia uinceretur, ut in eodem, in quo se uictor erexerat, victus prosterneretur, ut in eodem, in quo se victor erexerat, victus prosterneretur, iuxta illud Iob: Prudentia eius percussit superbũ. Cumq; prudentia sicut & sapiẽ Iob. 26.

tia approprietur filio, potius congruit filio incarnatio. Augustinus quoq; lib. de Trini. disseruit: Con

1. Cor. 1. Augustin.

ueniens non fuit ut pater ab aliquo mitteretur, q ab alio non erat: ueniens verò fuit, ut primò mitteretur filius, qui à solo est patre: deinde spiritus sanctus, qui est ab vtroque. Primum filius uenit, vt homines liberentur: deinde spiritus, vt sanctificẽtur. Item in libro eodem testatur: Vt homines ex Deo nascerentur, primò est ipsis natus est Deus. non q̃ fuit oisi matrem in terra, quia iam habuit in cælo patrem, oportuitque nos fieri filios adoptionis per illum qui filius est naturæ, id est, naturalis filius patris. Cumque ad hoc facta sit incarnatio, vt de filijs iræ efficiamur filij gratię, potius conuenit filio incarnari. Hęc Alexander.

¶ Cõcordat Bonauẽtura, hæc planiùs, atq; subtilius exprimẽs: Filio, dicẽs, magis quàm patri, aut spi

Bonauen. in 1. d. q. 2 arti. 3.

ritui sancto cõpetebat incarnari, siue loquamur de incarnatione iu se, siue ut ordinatur ad hoim redemptionem, siue quo ad modum redimẽdi. Nẽpe loquẽdo de incarnatione secũdũ se, potissimè ꝯgruit filio, & inquantum imago, & inquantũ verbũ, & inquantũ filius. Inquãtũ imago: qm̃ hõ assumptibilis erat rõne dignitatis imaginis. Inquantũ verbũ, quia sic eius est patrem manifestare. hinc sicut ad intentionis seu ꝯceptus interioris manifestationẽ, verbum mentale copulatur uoci sensibili, ita ad Deitatis reuelationem verbum patris coniũctũ est carni. inquantum filius: qm̃ sicut ex patre sine ma-

tre

tre natus est semel & æternaliter, sic præcipue competebat ei nasci semel in tempore ex matre virgine sine patre. Idem pater loquendo de incarnatione quo ad generis redemutionē humani, quod liquet pensando hoīs lapsum & reparandi modum, reparationisq; fructum. Homo namque peccauit appetendo immoderatè Dei similitudinem, & inde habuit lapsus occasionem. Vnde condecuit ut ex eodem sumeret liberationem. Item quantum ad modum. Reparati etenim sumus per mediatoris obedientiam & supplicationem, obedire autem & supplicare potissimè conuenit filio. Idē claret considerando incarnationis fructū siue effectū, qui est nos fieri Dei filios adoptiuos, quod per filium naturalē, ac vnicum fieri condecebat, quod enim posterius est, fieri habet per id, quod priùs est in genere illo. Hæc Bon.

Richardus de incar.

¶ Idem Richardus, & addit, qđ cum filius Dei sit media in trinitate persona, ei potissimè cōpetebat esse Dei, & hominū mediatorem. Itē sicut in creatione apparet per appropriationem quandā Dei potētia, ita in reparatione humani gñis sapientia, quę & filio appropriatur. Hinc sicut diabolus per mulierē & lignum deiecit in seruitutē uirum & genus humanum, sic Deus per uirginem prælectam, ac gloriosam, atque per uirum, vtpotè Christum, & crucis lignum, ad libertatem reduxit humanum genus. Hæc Richardus.

Gene 3.

Tho. in 3. dis. 1 q. 2. arti. 2.

¶ Deniq; Thomas p̄inducta exprimit gratiosè, dicendo. Decentia incarnationis filij pōt attendi ex ꝓprijs eius, & ex appopriatis ipsius. In proprijs filij quatuor considerantur, vt ꝙ filius, ꝙ verbū, ꝙ imago, ꝙ media in trinitate persona. Inquantū imago conuenientiā habet cum homine reparando, qui ad Dei imaginem creatus est. Vñ decuit vt imago imaginē, increata creatam assumeret. Inquantū filius, aptitudinē habuit ad modum reparationis, q̄ expleta est per incarnationis ac passionis mysteria

Gene 1.

Secundū enim quod ex alio est, quod & cōe est spiritui sancto, notatꝰ auctoritas patris respectu ipsius vñ cōuenit sibi in natura assumpta ad patrē orō ac satisfactio, alia quoq; huiusmodi quæ auctoritatē i patre designant. Porrò, inquantū in filio intelligitur determinatus modus originis, cōuenit ei nasci, vt, qui in diuinitate est filius Dei, in humanitate sit filius uirginis, ne plures sint filij in diuinis. Conuenit quoq; ei, inquātum est filius naturalis, ut ꝑ eum cuius naturaliter extat hæreditas, alij adoptentur in filios, cohæredesq; fiant. Inquantum aūt est verbū cōuenit sibi prædicationis officiū: qm̄ uerbum manifestat dicentē. Sed vt est media in Trinitate persona, congruit ad vltimum effectum, qui est recōciliatio hoīs ad Deum. Decet n. ut qui medius est, sit ēt mediator. Inueniuntur item quatuor filio appropriata, vz sapientia & uirtus, secundum illud Apostoli. Prædicamus Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam: æqualitas, ab Augustino: pulchritudo seu species, ab Hilario. Inquantum sapientia, congruit restaurationi, vt quæ per sapientiā facta sunt, per sapientiam restaurentur, & qm̄ homo per seductionem corruit in seruitutem, decuit enim per sapientiam à seruitute illa saluari. Rursus homo, qui per scientię appetitum peccauit, rectè per sapientiā liberatur. Iterum, inquantum est virtus, & brachiū patris, congruit ad triumphum de hoste sumendū, iuxta illud: Fecit potentiam in brachio suo. Inquātum æqualitas, congruit morbo sanando, quia tam homo, q̄ diabolus peccauerunt appetendo quandā Dei æqualitatem: homo scientiæ, diabolus potentiæ. Inquantum species, & pulchritudo, congruit

1. Tho 1.
Aug 1. de doc. Christi ca 5.
Hilarius.
Aug 6 de t. 1. ca. 10 a
Gene 3.
Lucæ. 1.
Isaię. 4.

reparationi, quatenus deturpatio imaginis per peccatum inducta, remoueatur per ipsum. Patri demū non conuenit incarnatio: præsertim propter proprietatē innascibilitatis. nō enī decet vt qui in deitate est pater, in humanitate sit filius. sic.n. filius Dei patris esset virginis nepos, si ipsa virgo mater consisteret Dei patris. Similiter neq; spiritui sancto conuenit, ne nomen filij in plures transferatur personas. Hæc Thomas in scripto. In quibus continentur, quæ super hac qōne conscribit in tertia parte, tertia qōne: vbi tamen adiungit, ꝙ conuenientissimū fuit filium incarnari ex hoc, quia in filio Dei attenditur vno modo cōis conuenientia ad totā creaturā: qm̄ verbum artificis .i. conceptus eius, est exēplaris similitudo eorum, quæ ab artifice fiunt. iō sicut per participationē huius similitudinis, creaturę sunt in speciebus proprijs constitutæ, ita per vnionē verbi ad creaturam participatiuā, sed personalem, conueniens fuit reparari creaturam in ordine ad æternam, atq; immobilem perfectionē. Nā & artifex per formam artis conceptā, qua artificium cōdidit collapsum restaurat. Hæc in Summa. In quarto quoque libro Summæ contra gentiles, adiecit, ꝙ verbum æternum est emanatio intellectus: ideo specialiter conuenit cum rationali creatura, quæ à perfectione intellectus speciem est sortita: quæ aūt magis conueniunt, conuenientiùs vniuntur. sicq; cum affinitas quædam sit, maximè verbi ad naturam humanā, decentius fuit verbum incarnari. Deniq; incarnatio verbi ad hoīm ordinatur salutem. vltima verò hominis salus est, vt secundum intellectiuam partem perficiatur primæ ueritatis contemplatione. hinc decuit, per verbum (quod intellectuali emanatione à patre procedit) humanam naturam assumi, ac hominem liberari. Hæc ibi.

Arti. 1.
Cap. 4.

Petrus.

¶ Concordat Petrus, & addit: Homo per peccata tria perdiderat, vtpotè cognitionem sapientiæ, similitudinem gratiæ, hæreditatemq; gloriæ: ideo missum est verbum, imago & filius, vt per verbum ad cognitionem sapientiæ homo reducatur: per imaginem, ad similitudinem gratiæ: per filium, ad hæreditatem gloriæ sempiternæ. Hæc Petrus. In prę habitis continentur, quæ scribit Albertus.

Albertus.
Vdalricus

¶ Vdalricus quoq; quinto Summæ suæ capitulo: Finis, inquit, incarnationis fuit redemptio hominū & reconciliatio eorundem per oblationem, ac preces, quę non sunt eiusdem ad se, sed alterius ad alterum. hinc decuit, vt vna persona per merita sua redimeret, & reconciliaret nos Deo, & alia esset, cui precium redemptionis, & hostia reconciliationis offerretur, videlicet pater. Conuenientissimum verò extitit, filium incarnari. quamuis etenim in diuinis persona, & personalis proprietas idem sint: diuersarum tamen sunt rationum. In incarnato aūt Dei filio natura humana non solum assumpta est in eius personam, vt eadē sit vtriusq; naturæ persona, sed & assumpta est in proprietatem eius personalē, qm̄ verbum incarnatum eadem filiatione æterna est filius Dei patris, ac matris, & ad vtrunque refertur, sicque ex omni parte est vnio ista rationis perfectæ: quod non esset, si alia persona incarnata fuisset: quia sic ex tempore causata fuisset secundū rationē noua proprietas filiationis, quæ non esset personalis proprietas illius personæ: imò aliā proprietatē habuisset secundum naturā diuinā, & aliā secūm naturā humanā, nec esset vnio ꝑfectæ rōnis. Hinc tertio libro asserit Damascenus: Filius Dei filius hoīs, sic vt maneat proprietas immobilis, nec à propria proprietate discedat. Quod etiam in libro

In Dam.

Augusti. ecclesiasticorum dogmatum loquitur Augustinus. Hæc Vdalricus, cuius verba inferiùs clariùs innotescent.

Gulielmus Parrhisi. At vero Guliel. Parrhisi. tractatu suo, Cur Deus homo. Dicendum est, inquit, cur potisimè filius venit. Dicimus quia indubitanter pro patre sufficiebat verbū ipsius. Et quia de hæreditate filij agebatur, ad quā uocabamur, vocatione facta per filium ipso iure effecta est magis rata. Insuper verbū tam ipsum loquentem, eiusq; sensum, vcȝ patrem: tam loquētis affectum & gratiā seu amorem, qui est spiritusſanctus, clarisimè repręsentat. sicq; seipsum sua pientia. & patrem sua significatione, & spiritū sanctū sua ostēsione insinuat. Meritò igitur filius venit pro tribus. De his plura ibi subiungit, q̄ ex dictis parelcere queūt, qb Henricus quoq; i Sūma ꝯcordat

Ad obiecta. Ad 1. & 2. ¶ Ad uerò dicēdū, ꝙ in incarnationis mysterio etiam Spūs sanctus suam charitatē, & pietatē nobis moostrauit, cooperando, & virginē fęcūdādo, ita ꝙ Christus de Spiritu Sancto conceptus spāliter affirmatur, ꝑut hoc infra clariùs exponetur. ¶ Ad 3. Ad tertiū rndetur, ꝙ potius decuit vinci diabolum per sapientiam, quam per solam potentiā, ne videatur Deus ui nō iure, prævaluisse. ¶ Ad 4. Ad quartū, ꝙ quis pr̄ adoptet efficienter, attñ ꝑ filiū incarnatum hoc fieri decuit ꝑ modū mediatoris, ac meritorę causæ.

QVAESTIO IIII.

In pte negatiuā arguitur 1. QVariò quæritur: *An vna persona diuina sine alia potuit incarnari.* ¶ Videt, ꝙ nō, quia per incarnationem natura humana ad increatum esse assumpta est, & suppositata, ac substantificata in illo: sed trium superdignissimarum personarum est unum esse, sicut & vna essentia. Nā pater idē numero esse cōmunicauit filio, quod ipse habet, ut potuit supra primū. Non ergo magis assumpto est humana natura ad esse uerbi, q̄ patris aut Spiritussancti. sicq; verbū non magis est incarnatum, quàm alia increata persona, nec vna sine alio potuit incarnari.

2 ¶ Secundò, Damascenus primo libro testatur. In diuinis omnia unum sunt seu indistincta, prçter ingenerationem, & generationem, ac processionem quorum nullum est incarnatio: ergo illa communis est tribus superbenedictis personis.

3 ¶ Tertiò, actiones Trinitatis ad extra sunt indiuisæ: incarnatio aūt non est actio immanens: ergo tribus personis conuenit indistinctè.

4 ¶ Quartò trea personæ sunt vnum subsistens & maximè simplex, utpotè vnus Deus: ergo quod conuenit uni ad extra, conuenit alijs.

5 ¶ Quinta maior est vnio per gratiam vnionis, q̄ per gratiam adoptionis: sed persona una diuina sine alia non unitur menti creatæ per gratiam adoptionis, ergo nec per gratiam hypostaticæ vnionis.

¶ In oppositū est auctoritatis fidei & scripturæ.

In oppositum. Vbi supra q̄st. 1. Ar. 2. ¶ Ad hoc Bonauentura rñdet. Creatura dupliciter comparatur ad creatorem. Primò, secundum susceptionem alicuius cōpletionis, seu perfectionis ab illo. Secundò, ꝑ ques habitudinem alicuius relationis ad illū. Prima comparatio necessariò respicit tres psonas indistinctè ad indiuisim, qa i ipsis est vna perfectio essentialis. Secunda autem comparatio respicere potest determinatam personam, quia diuinæ personæ relationibus distinguuntur. Deus quoque dupliciter comparatur ad creaturam. Primò, in ratione creantis principij, Secundò, in ratione substantificantis, & in prima comparatione cōmunicant tres personæ, eo quòd in ipsis sit una essentia, unaq; uirtus operatiua, qua Deus oium creaturarum est causa. Secūda uerò comparatio pōt unā personam determinate respicere, qa psona distinguitur ab alia psonali proprietate. Cumq; incarnatione diuina psona facta sit hypostasis siue suppositū naturæ assūptæ, ita ꝙ incarnatio dicit habitudinē Dei ad creaturam, non solū p modū causę, sed & p modū suppositi, cōfirmiter ex pte creaturæ nō solū importat habitudinem, quo ad susceptionem cōpletionis, sed itē quo ad habitudinem relationis. Hæc Bonau. Concordant Alex. & Autisi.

Alexāder. Gulielm⁹ Antisio. In 3. dis. c q. 1. ar. 1. ¶ At uerò Tho. Quāuis, inqt, tres psonæ sint vnū in essentia, non tñ oportet, ut si una uniē carni, oniātur & aliæ. Nempe dum aliqua in aliquo cōiungitur & in aliquo distinguunē, tunc solum necesse est ut pariter uniantur, qn̄ ꝯiunctio fit secundū id, in quo cōicant, siue illud sit unū numero, siue non: sicut cū homo, & leo cōicēt in aiali, quicquid cōicat cū leone, in gńe cōicat cum hoie. Verum cum homo & leo differentijs distinguanē specificis, id qđ cōuenit cū leone, in differētia tali nō oportet cum hoie conuenire. Cūq; psonæ diuinæ cōiceat in essentia, & ꝓprietatib. relatiuis & personalib. distinguanē, id qđ conuenit uni earum ratione essentiæ, cōuenit alijs. non autem quod conuenit uni rōne psonalis proprietatis, ꝯuenit alijs. Incarnatio verò facta est in psona non ꝓprie in natura diuina: īō incarnatio pōt cōpetere uni psonæ, non alteri. Hæc Thomas in Scripto. Art 4. Porrò in tertia parte, q̄stione tertia sciscitatur: Vtrum una persona posit humanitatem assumere sine alia. Et rndet. Assumptio duo importat, actum ucȝ assumentis, & terminum assumptionis. Actus assumentis ex diuina procedit uirtute, quæ cōis est tribus personis. Terminus verò assumptionis, est ꝑsona incarnata: idcirco quod actionis est in assumptione, est tribus personis commune: sed quod ad rationem termini pertinet, est proprium uni personæ, scilicet uerbo. unde diuina natura dicitur incarnata seu ex origine nata non ut est in tribus personis uel secundum se, sed ratione personæ, in qua est. sicq̀ue intelligendum est, quod asserit Damascenus Io. Dam. tertio libro. Tota natura diuina in una suarum hypostasium est incarnata nō quòd incarnata sit in personis, sed: quoniam de perfectione diuinę naturæ nil deest incarnatæ personæ. Hæc Thomas in Summa.

Petrus. Richardus ¶ Idem Petrus. In idem quoque redit quod scribit Richardus. Si, inquiens, persona filij taliter esset incarnata, quòd natura humana, sibi immediatiùs coniungeretur rōne suæ naturæ, quàm personalis proprietatis, non potuisset incarnari. Cum ergo natura humana vnita sit filio Dei immediatiùs atque per priùs ratione suæ personalis proprietatis quàm essentiæ, patet propositum: & loquitur de prioritate secundum rationem, prout esse potest in diuinis. Denique, quanuis trium personarum sit unum esse, atque existere absolutum tamen existere absolutum patris, non est existere personam filij, aut spiritussancti. Dicunt igitur aliqui, quòd existere personam filij, immediatè communicatum est naturæ humanæ, non sic, quòd natura humana sit persona filij, sed sit in persona ipsius filij. Existere autem absolutè dictum, cōicatū est naturæ humanæ, mediāte personali proprietate filij Dei vel dici potest, ꝙ quāuis unū sit existere triū personarū, tñ secūdū rationem intelligēdi, priùs cōicatum est naturæ humanę, ut est esse filij, q̄ ut est esse substantiæ, seu naturæ. Hæc Richardus.

Durandus ¶ Circa hęc prolixè scribit Durandus. Ad unionē dicens, humanæ naturæ cū psona diuina, pexigitur unio eiusdē naturæ cū diuina essentia, & ultra

exigitur

exigitur vnio cū his, q̄ propria sunt psonę, inquantum persona. Est enim differentia inter suppositum increatum, & creatum. Quamuis namque vtrunq; sit id, quod subsistit tamen in creaturis suppositū nō est solū id, qđ subsistit sed formalis quoq; suppositi ratio est per se subsistentia, uel p se fundatur in ea. In diuinis autem formalis rō suppositi, nō est per se subsistentia: nec in ea fundatur, sed est ad alterum se habere: idcirco per alterum est suppositum, & per alterum subsistit. Est quippe formaliter & completiuè suppositum per relatiuā proprietatem: subsistit autem non p proprietatem relatiuam, sed per essentiā. Subsistentia nanq; dicit esse secundū perfectissimū modū essendi, q̄ est esse in se, uel ad se hoc aūt non conuenit in diuinis nisi ratione essentiæ, quia per omnia alia dicuntur diuina supposita ad alterum. Hæc Durandus, q̄ multa circa hæc scribit, cuius assertio contraria vr̄ Ricardo dicenti, q̄ incarnatio per priùs, & immediatius concernit proprietatem relatiuā in verbo, q̄ essentiam eius, qđ & efficaciter pbat. in diuinis demū nihil est priùs nihil posterius, nil maius, aut minus, nec aliqd alio, extat psectius. Idcirco nec eē absolutū, aut subsistentia per se maior, dignior, aut perfectior est ipso esse ad alterum, proprietates quoq; relatiuæ in diuinis sunt p se subsistētes, non accidentales, imperfectæ, aut in hærentes, quæ omnia supra primum plenius sunt expressa.

Richard°.

Athanasius in symbolo.

¶ Præinductis itidē consonat in Sūma sua Vdalricus. Incarnari, ait, potuit vna psona sine alia: quoniam vnio, quam dicit incarnatio, est ad personā relatio, non ad diuinā naturam, nisi inquantū ipsa est realiter illa persona. Quod autem conuenit personæ diuinæ inquantū psona est, non cōuenit naturæ sub ratione naturæ, ad discretam spectat theologiā ipsius, nec conuenit alijs personis. Hinc secundò c. de diuinis noibus, pertinentia ad incarnationē Sanctus Dionysius computat inter spectantia ad theologiā discretam. Hic Vdalrico concordat Albertus cuius dicta verbis Thomæ plenius continentur.

Lib. 3. c. 3.

Dionysius

Ad obiecta.

¶ Ad primū obiectū solutio tacta est ex Richardo. ¶ Ad secundum Thomas, & Bonauentura rn̄dēt, q̄ in incarnatione verbi, missio & gratio eius includuntur, ac præsupponuntur: Vn̄ nec patri congruit incarnatio, quia non ꝯuenit ei mitti, q̄ à nullo est. ¶ Ad tertiū quoq; rn̄sum est, & ponunt Bonauentura, Richardus, alijq; cōiter grossum exemplum, vt si tres puellæ vestiant & ornent vnam earum, tres ornāt, & uestiūt, sed vna sola ornatur atq; uestitur. ¶ Ad quartū, q̄ tres personæ sunt unū quātū ad absoluta, sed relatiuis personalibus proprietatibus distinguuntur. & rōne vnius earū cōuenit incarnatio filio. ¶ Ad quintum, q̄ in unione, q̄ est per gratiam adoptionis, consideratā vnio p operationē tantum, qua vc; Deus aliquem effectum operatur in nobis. Cumq; operatio cōis sit tribus personis, oportet vnionem illam esse tribus personis cōem, quamuis secundum quod ille effectus appropriatur alteri personæ, dicatā filius aut spiritussanctus mitti in mētem In hac verò singulari vnione deitatis ad humanitatem, non tantū notatur ex parte Dei efficientia, aut operatio, sed etiam terminatio in personam. ideo non est simile.

Vbi supra

QVAESTIO V.

Obiectio. prima.

Quintò quæritur: *An pater, ac spiritussanctus poterant incarnari*. Videtur, q̄ non. quia (ut tactū est) incarnatio non congruebat patri neque spirituisancto, propter rationes præhabitas, quod autem Deum non decet nec congruit ei, impossibile est conuenire eidē: imò quicquid in Deo est & quicquid agit aut operatur, sic decet. Propter quod libro, cur Deus homo, ait Anselmus: Minimum inconueniens Deo, est impossibile. ¶ Secundò, in incarnatione includitur missio, & esse ab alio, quod nequaquam conuenit patri. supra quoque tactæ sunt uariæ rationes, cur non patrem nec spiritū sanctum decuit incarnari.

Anselmus

¶ In oppositum sunt, quæ dicuntur in littera Nec enim minus omnipotens est pater & spiritussanctus q̄ filius. Ad hoc respondet Albertus: Si attēdamus congruentiam patris, non est eius incarnari: si aūt potentiā absolutè pōt utique incarnari. Idē dicendum de spiritusancto. Vnde dicendum cum Augustino & Magistro, q̄ pater & spiritussanctus potuerūt, & possunt incarnari, sed nō congruit neque necesse fuit. Cumq; Deus nil nisi deceus, & congruū agat, ipse oō fecit hoc. Si tū faceret aut fecisset hoc, ipsum congruentissimū esset. nec præhabitæ congruentiæ ad hoc, quòd nec Patrem nec spiritum sanctum decuit incarnari, quāuis sint maiores secundum innestigationem humanam, non tn̄ remouent potestatem diuinam, nec limitant eam in aliquo: quia (vt diuinus Dionysius loquitur) Deus est supra omnem mentem & rationem, nec dignè cogitatur, aut dicitē. ¶ Veruntamen objici potest, qm̄ nil unquam fieri potest, aut potuit, cuius non pcessit cognitio, ac ratio in mente diuina, sed de patris, aut spiritussancti incarnatione nunquam fuit nec præcessit cognitio, aut ratio in mente diuina: ergo non potuit fieri nec potest. Rursus, pater nunquam sciuit se incarnādum: ergo nec potuit, cum non minor sit eius scientiam, quàm potestas. Et respondendum, q̄ tanta est Dei potentia, quanta & eius scientia, & eius scientia, put utrunque essentialiter consideratur in Deo. si verò vtrunque referatur ad obiecta ad extra, amplior erit potentia, q̄ scientia. quædam enim potest, quę practicè non scit, quia non faciet ea, quorum rationem non habet in se, quæ si faceret, rationē eorum apud se præ haberet. Idem dicendum de uoluntate, quæ quam uis sit tanta, quanta potentia, atque scientia, attamen respectu obiectorum est minor. Vn̄ secundū Augustinum, quædam subijciuntur potentiæ Dei, quæ non scientiæ: quædam quoque scientiæ, quæ non uoluntati, Hæc Albertus.

In oppositum.

Albertus.

Augustino

Dionysius

Obiectio.

Dilutio.

Augusti.

¶ Concordat Vdalricus, dicendo: Incarnari potuit tota Trininitas potentia absoluta, cum eadem sit potentia totius trinitatis, & vnius personę, sed non congruebat: quia aut assumpsisset diuersas naturas, & hoc fuisset superfluum, cum vna sufficeret: aut eandem numero, & hoc impossibile fuit: quoniam sicut tres diuinæ personæ unū sunt in natura, sicut unum sunt in eo, quod secundum rōnem subitat illi naturę: & esset suppositum diuinum per se existens, etiam si non esset trinitas personarum, & in illo potuit substantificari natura humana assumpta tunc que vnio, & assumptio illa esset toti Trinitati cōis, quod non conueniebat fini incarnationis, qui est redemptio, ac reconciliatio hominū per preces & obligationes, quę non sunt propriè eiusdem ad se, sed alterius ad alterum. Hæc Vdalricus in Sum. sua lib. 5.

Libro. 5.

¶ Insup Thomas circa ista diffusius loquens: In agētibus, inqt, ex libertate uolūtatis, executio potētię sequitur imperiū uoluntatis, ac ordinē. Hinc dū diuinæ potentiæ ascribitur aliquid, cōsiderandū an attribuatur potentiæ secundū se consideratæ, tunc enim Deus dr̄ posse illud de potentia absoluta: an enim

3. sent. dist. 1. q. 2. ar. 3.

attribuatur ei in ordine ad sapientiam, ac prȩscientiã, voluntatemq; eius, tunc quippè dicit illud posse de potentia ordinata. Potentiæ itaq; absolute, cũ sit infinita, necesse est attribuere omne illud, qđ in se est aliquid, & quod in defectum non vergit potentiȩ, ut quæ ꝯdictionem non implicant, nec passionẽ, defectuositatem, aut utilitatem includũt. Vñ Deus non põt peccare, mori, deficere. Cum autem potentiæ absolutè cõsideratæ attribuitur aliquid, quod uult facere, & sapientia sua habet, ut faciat hoc, tunc dr̃ illud posse potentia ordinata. Cũ aũt potentia se extendit, quantũ in se est, at illud qđ, sibi attribuitur, q̃uis eius sapientia, ac voluntas nõ habeãt, ut sic fiat, tunc dr̃ Deus id posse potẽtia absoluta. Verum in his distinguendũ: quia in his sunt quædã, quæ aliquid diuinæ sapientiæ, ac bonitati repugnans, inseparabiliter coniunctũ habẽt in se, vt peccare, mentiri, q̃ dicimus Deũ nõ posse: quædam verò in se non habẽt ꝯuenientiã ad diuinã sapientiã, sed solũ ex ordine quoddam p̃scientiæ suæ, quẽ Deus in reb. statuit, aut p̃uidit secundũ propriã uoluntatẽ ut ꝙ caput hominis sit inferiùs, & pedes superiùs, & talia Deus facere põt, qa statuere põt aliũ ordinẽ in rebus, secundũ quẽ conueniens sit, quod secundũ ordinẽ nunc institutum inconueniens extat. Itaq; in his, q̃ diuinæ sapientiæ insunt, seu attribui possunt, est quadruplex ordo siue distinctio. Quædã, nec absolutè potentiæ attribuuntur, q̃ simpliciter dr̃ Deus non posse, ut posse pati, peccare, aut ꝯdictoria esse simul uera. Quædam verò ex se

Quæ Deus nõ potest.

sapientiæ seu bonitati eius repugnant, q̃ dicimus Deũ nõ posse, nisi sub conditione, puta si uellet, iustũ damnare Non. n. inconueniens est, ut in conditionali vera, antecedens sit impossibile. Quædã de se repugnantiã nõ habent, sed solũ ab exteriori, & talia Deũ posse, est absolutè ꝯcedendũ de absoluta potentia: nec neganda sunt nisi sub cõditione, ut dicat. Nõ pot hoc, si volũtati eius repugnat. Quædam sit tribuunt potentiæ eius, ꝙ ꝯgruunt sapientiæ, ac uoluntati ipsius, & hæc Deus simpliciter põt, & nullo modo non potest: sicq; patrẽ aut Spiritumsanctũ incarnari, non est de his, q̃ potẽtiæ Dei absolutè non subdũtur: quia nec implicat, nec defectũ aliquẽ incarnatio in persona statuit incarnata. Nec est de his, q̃ ex se inconueniẽtiã habent, sed de his, q̃ inconuenientiam habent ꝓp aliũ ordinem diuinitus institutum. filiũ uerò incarnari, est de ordine quarto: hinc simpliciter concedendum, ꝙ pater, & Spiritus Sanctus de potentia absoluta poterant incarnari. Hec Thomas in scripto.

¶ Item per an tertia parte: Assumptio, ait, duo importat, vcʒ actum assumẽtis, & terminũ assumptionis.

q 3 art 5.

Principium autem actus est uirtus diuina, terminus verò persona. uirtus autem cõis est Trinitati, ratio quoq; personalitatis communis est tribus personis quamuis proprietates personales sint differentes. Cum autem virtus aliqua indifferenter se habeat ad plura, potest ad quodlibet eorum actionem suam terminare, sicut potentia rationalis potest in vtrunque oppositorum. hinc virtus diuina potuit naturam humanam unire patri, atq; Spiritusancto, quemadmodum filio: idcirco dicẽdũ, ꝙ pater, & Spiritussanctus potuit incarnari sicut & filius. Porrò si obijciat, ꝙ sic fuisset diuinarũ ꝯfusio p̃sonarum, ipso patre existẽte filio p̃ incarnationis mysteriũ. Dicendum, ꝙ filiatio temporalis non cõstituit p̃sonam in diuinis, sicut filiatio æternalis, sed consequit temporalem natiuitatem. Vnde si per hunc modũ nomẽ filiationis ad patrẽ aut Spiritumsanctum transferretur, nulla sequeretur personarum confusio diuinarum. Hæc Tho. in Summa.

¶ Cuius hoc ultimũ verbum vr̃ p̃habitis dissentire, in q̃bus ea Augusti. & Anselmo probatum est, non decuisse patrem incarnari, quia ea hoc diuinarum personarum confusio sequeretur. Ad quod uidetur dicendum, quòd non sequeretur inde cõfusio rei, sed noĩm. Nam patri secundum aliam naturã conueniret esse patrem, & secundum aliam filium: sed esse noĩs quædam confusio, dum tã pater in diuinis, q̃ unigenitus, eius pater nominaretur. prænductis consonat Petrus.

Augusti. Anselmus

Petrus. Richardus

¶ Richardus quoq; hic scribit: Non solũ de potentia absoluta pater, & Spiritussanctus potuerũt incarnari, imò etiam potuerunt, & possunt hoc de potentia ordinata, uocando potentiam ordinatã non tantum potentiam, qua Deus potest omne illud, quod uult, & disposuit se facturum, sed etiam qua põt uelle, atq; disponere se facturum. Quãuis enim Deus non velit, neq; disposuit incarnare patrẽ vel Spiritũsctm̃, tñ hoc Deus posset disponere, sed nunquam disponeret, neque uolet. Hæc Rich.

¶ Cui obijci põt, ꝙ in inuariabili Deo nõ põt eẽ recẽs dispositio, nec aliquid prorsus de nouo, nec q̃ppiam contrarium ei, quod ab æterno fuit in eo. Verũ de isto p̃transeo. forsan. n. Richardus se fundat in determinatione Stephani parrisiẽsis episcopi, q̃ nõ solũ necessitatẽ coactionis, sed & necessitatẽ imutabilitatis aufert à Deo, Nihilnmin᷑ Tho. Albertus, & alij multi testant, ꝙ dato, ac p̃supposito, ꝙ Deus hoc, vel illud ordinauerit, uoluerit siue statuerit, nõ põt oppositũ ꝓp suã inuariabilitatem, quãuis absolutè loquẽdo, oppositũ possit, quemadmodũ absolutè loquẽdo, põt cælũ adnihilare: atñ dato, ꝙ ordinauit, & statuit cælum ꝑpetuò duraturũ sine interpolatione, nõ põt illud destruere, sed de his dictum est super primum diffusiùs.

Dionysius 5 Richardum.

Stephanus Parrhisieñ. epũs. Thoma. Albertus

¶ Deniq; Alexander. Duplex est, inq̃t, posse diuinũ, vcʒ absolutũ, & cõgruentiale, loquendo de primo posse, pr̃, & Spiritussanctus potuerunt incarnari: non autem loquendo de alio posse, & istud redit in idem cum aliorum distinctione.

Alexãder.

¶ Bonauentura verò sup̃ his subtiliùs scribens: Aliq. ait, dixerunt, ꝙ nulla persona diuina potuit incarnari, n. si filius: quia non decuit nisi eũ, ob causas præhabitas: qui quamuis videantur in hoc sequi beatũ. Anselmum, non tñ uerè sequuntur eũdem. Pater quippè, & Spiritussanctus possent incarnari absq; hoc, ꝙ esset filius hominis, assumendo carnẽ de genere humano, nõ p̃ viam generationis, sicut formauit corpus Euæ de costa Adæ, cuius tñ filia nõ est Eua. Nec inde sequeret ulla ĩ diuinis cõfusio, sicut, nec ex hoc, ꝙ filiũ dicimus æternum, & temporalẽ. Quod vero ex Anselmo allegant, dicente: Quantumcunque paruũ inconueniens in Deo, impossibile esse: dicendũ, ꝙ auctoritas illa est intelligenda de inconueniente, in Deo secundum se. tale autem inconueniens est, quod nullo modo põt esse conueniens, ideo impossibile est. non aũt ueritatem sortitur de inconueniente secundum nostram æstimationem, & ratiocinationem, quod Deus potest conueniens facere, sicut & aliqua mala potest Deus facere bona, vt quæ non sunt mala ex propria ratione hęc bonauentura.

in 3 dis. 1. q 1. arti. 4.

Gene. 2.

Anselmus

¶ Ad obiecta patet ex dictis solutio, tñ ac secundũ dicẽdũ, ꝙ de ratione incarnationis secundum se, nõ est missio. Vnde si pater esset incarnatus, nõ tñ esset missus, sed de incarnatione secundum qđ

Ad obiecta a principio qñ.

facta

facta est, dicitur esse missio, quã filius, quæ incarnat⁹ est, est à patre. Denique ad verba illa Anselmi, Thomas rñdet: Impossibile est, ut aliquid faciat Deus, & illud sit inconueniens. Nihilominus Deus facere potest, vt illud, quod nunc inconueniens est secundum ordinem unum, alio ordine fiat conueniens, sicut potest hoc modo formando assumere, sicut formauit corpus Adæ de limo terræ, sicque patri incarnato nomen filij non conueniret.

Thomas.

QVAESTIO VI.

Gl. 1. & 2.

Amplius circa hæc diuersi diuersa inquirunt. Quidam, *An tota superbenedicta Trinitati possit naturam humanam, etiam numerò eandẽ assumere.* Quidam, *An ea eadem persona possit assumere plures naturas*, & consimilia quædam hic quærunturr.

¶ Quòd autem tota Trinitas seu pater & spiritussanctus queant eãdem numero naturam assumere, sic probatur: Tres personæ sunt vnũ subsistens, imò vnus Deus, creator oipotẽs, & nõ nisi numero: ergo est absolutum suppositum, put phi & Iudei loquunẽ de supposito, psona seu hypostasi in diuinis quũ vnio naturæ humanæ cum diuina, terminatur in psona diuina, ut patuit. Cũ ergo Trinitati, seu diuinæ essentiæ cõueniat rõ psonæ mõ pdicto, vr̃ qꝫ tã Trinitas superbeatissima, quã diuina essentia ualeat incarnari. ¶ Secũdò, In Deo psona nil addit reale sup essentiã, nec Trinitas aliud absolutũ sup vnũ suppositũ: ergo essentia, & Trinitas põt incarnari sicut psona. ¶ Tertiò, in trib. personis est eadem numero essentia, ergo eadẽ humanitas põt eis vniri. ¶ Quartò eadẽ aĩa est toto, & tota in qualibet eius pte, ita & toti & singulis ptib. eius vnit, ergo multo plùs tres infinitæ psonæ possunt eidẽ naturæ creatæ vniri. ¶ Quintò, triũ sup uenerabiliũ & supincóparabiliũ psonarũ, est vnũ & idẽ numerò esse reale subsistẽs: ergo tres simul possunt illud eidẽ naturæ cõicare, & eã in illo esse suppositare & substantificare.

Aduersus veritatẽ arguit. 1.

2

3

4

5

¶ In cõtrariũ sunt auctoritas & argumẽtatio Ansel. qui in li de conceptu uirginali affirmat & pbat, qꝫ plures psonæ assumere nequeũt vnũ, eũdẽq; hoiem quod & in lib. Cur Deus hõ, sentire videtur. Secũdò, si plures psonæ assumerent eãdẽ humanitatẽ, tres psonæ esset vnũ hõ, & qualibet diceret, qꝫ sit iste hõ, & sic eẽt vna psona. Tertiò, eadẽ numero natura nõ valet in pluribus suppositari psonis, alioquin haberet plura esse. ¶ Ad hæc Alexãder: Circa sacratissimã istam materiam nihil est temere asserendũ, attñ quis dicat Ansel. li. 2. Cur Deus hõ, qꝫ plures psonæ non unum & eundẽ assumere hoiem, ita qꝫ oporteat in vna persona hanc fieri vnionẽ: tñ sine piudicio est dicendum, qꝫ cum dicis, vnus, & idẽ homo põt supponi, vna eademq; persona, vel unũ indiuiduũ, differentia quippe est inter indiuiduum & personam, quia persona dicit rẽ summẽ dicretam, seu pprietate digniorem spectante distinctam: hinc vnus & idem homo, qui fi. persona, vel assumptus in vnitatem personæ, nullo modo põt tribus uniri, seu à tribus assumi personis: qm̃ personalitas digniori proprietatis, non potest esse ex parte humanæ naturæ, nec etiam ex parte diuinarum personarũ pprius æqn aliũ, cum tres fiot personæ oino æquales, relinquitur, quòd à tribus personis non queat assumi unus, & idem humo in unitate personę, quemadmodum nec possibile est tres personas confundi. Si verò vnus & idem homo supponatur indiuiduũ puta compositũ hoc singulare ex aĩa & corpore, sic posset pcedi, qꝫ tres personæ possent assumere & cõicare vnũ & eũdẽ hoiem indiuiduũ. Cuiusmodi verò sit illa cõicatio, non est hoĩs diffinire. Hæc Alex.

In contrarium. Anselm⁹.

Alexãder.

Anselmus

¶ Porrò de hac realiter sentire vr̃ Bonauentura, dicendo: Sicut dicit Ansel. plures personæ nõ possunt vnũ, & eundẽ hoiem assumere, nõ ex defectu potentiæ, sed propter repugnantiam contradictionis implicitæ. Si enim plures personæ assumerent vnum hominem ad vnitatem personæ, quæ faceret cõionem idiomatum, aut assumerent in unitatem, quę se teneret ex parte assumentis, aut assumpti: Si assumẽtis, cũ non sit reperire nisi vnitatẽ personalem, aut assentialẽ, aut ergo plures personę assumerent vnã naturam in vnitatẽ essentiæ, aut in vnitatẽ personæ: sedború utrũq; est impossibile Nã plures diuinæ psonæ non possunt cõuenire in vna psona creata, nec possunt trãsire in vnã naturã. Si verò assumerent in unitate se tenente ex parte assumpti, cum illa sit vnitas indiuidualis, assumerent ergo in unitate indiuidui, quod impossibile est, quia assumens non trahitur ad dignitatẽ assumpti, sed potius trahit assumptum propriam unitatem, quia assumere est ad se sumere. Sicque patet, quòd plures personas vnum, & eundem assumere hominem, omnibus modis implicet contradictionẽ. Si autem quæratur quid istud impediat, dicendũ quòd nec persona diuina per se, nec natura humana per se, sed modus unionis, quia diuina natura vnitur humanæ i vnitate personę: iõ impossibile est, qꝫ in illa unione sit unitas ex parte extremorũ, & pluralitas ex parte medij, in quo attendit unio illa. Vñ sicut impossibile est, quòd plures personæ sint vna persona, non propter repugnantiam personarum, sed propter inclusionẽ oppositorum duorum; ita impossibile est, qꝫ eandem numero humanitatem assumant Deniq; dicta sunt hæc de incarnatione secundũ modũ quæ facit cõicationem idiomatũ, per quẽ modũ filius Dei factus est homo. In hoc tñ nõ ostẽditur omnis alius modus assumptionis esse impossibilis, quia cũ multa ualeat Deus efficere, quę intellectus noster nequit concipere, quis audebit asserere, qꝫ plures personæ nõ possint unum, atq; eundem assumere hominẽ? Nil. n. impedire vr̃ quin plures personæ valeant hoc p gratiã facere, qꝫ sint per sonæ vnius singularis naturæ in tpe, cũ illa natura sit possibilis & oino obediens respectu cuiuslibet diuinę personæ. Propter quod quidam non irrationabiliter dicunt, qꝫ tres personæ possint assumere hoiem vnum in indiuiduĩ vnitate. non. n. dicere volunt, qꝫ assumptio illa terminaretur ad unitatem in diuidualem ex parte assumentis, sed quod tres personæ vnum assumerent hominem, essent vnus homo, ita quod in illis tribus personis esset cõis unitas singularis naturę assumptæ, nõ unitas personæ. Verum quicquid sit de hoc, istud pro certo habendũ est, quòd modo assumẽdi prętacto, quæ facit idiomatũ cõicationẽ, impossibile sit plures psonas eũdẽ assumere hoiem, pp implicationẽ pdictionis: qm̃ sequeret, quòd esset vnus homo. Hæc Bonauen.

3. se dist. 48. 1. Ar. 3.

¶ In cuius verbis vr̃ obscuritas. Si. n. (ut ait) oino impossibile istud sit & implicet, nullatenus fieri põt. Rursus, uera icarnatio diuinæ psonæ reqrit, qꝫ ex diuina psona assumẽte, & natura assũpta constet, & consistat vna psona, i duab. & ex duab. naturis pstãs: ad qđ necessariò seqt cõicatio idiomatũ ut infra patebit. Iterũ, hũana natura nõ ẽ sic i voita te psonæ à diuina psona assumpta, vt ipsa sit psona quia sic essent duæ personæ: sed id, qđ esse psonale diuinę personæ cõicatum sit ei, vt in eodem esse personali ipsa consistat, subsistat & actualiter sit, in quo persona diuina ęternaliter est subsistẽs: idcirco non sequeret, qđ plures personæ diuinæ essent una persona

persona, si eandem naturam assumeret in vnitatem personæ. Hæc breuiter, & inquisitorie tacta sint.

¶ Præterea, dictis Bonauenturæ vr consonare Albertus: Sine præiudicio, dicens, respondeo, quod non poterat fieri vt pr, & spūssanctus eadē naturā assumerēt, pp confusionē in personis: qa eū vnio sit in psona, videret sequi, quod essent vna psona. Dico aūt hoc non posse fieri, qm licet Deus hoc facere potuit, tñ ex parte naturæ assumptæ fieri non valebat, pp incōueniens, quod inde sequi vr, puta cōfusio psonarū. Præterea si qrat, Vtrū oēm hoiem assumere potuerunt: dico, quod hoc ex parte indiuiduorū nō esset cōueniens, qm oēs hoies vnirent in hoies tres, sicq; decor vniuersi periret, potētia quoq; multiplicatiōis gñis hūani, ac numerus electorū, nec fieret restauratio ruinę Angelorū p hoies. Nā qlibet hō eēt vel hō assūptus a patre, aut hō assumpt⁹ a filio, seu hō assumptus à spū sancto, qm assumptio facit idiomatū cōicationē, & quęcunq; vnit, & eidē sunt eadē, ipsa sunt eadem. Si aūt trium hoim assumeretur natura, esset superfluū, cum redemptio hoim sit in assumptionis naturæ humanę, & per vnius assumptionem fieri posset infinitorum mundorū redemptio. Nō aūt ita dico hoc esse supfluum, quasi superfluum esset, aut iodecorū si fieret: imō quicquid Deus facit, decentissimum est: sed assigno conuenientiæ rōnem ex parte creaturæ. Decentissimè nāq; Deus disposuit, & locauit nasum sub fronte, quem si cōstituisset sub dorso, nihilominus decentissimum esset, quā uis non videamus rationem decoris hmōi ex parte creaturæ, seu dispositionis corporis hūani. Hęc Albertus. ¶ At verò circa hæc aliter sensisse videtur Vdalricus: Diuinæ, inquiens, personæ non solū potuerunt potentia absoluta assumere naturam humanam eandem, inquantum sunt vnum in diuina natura, sed etiam inquantū distinctæ, eo, quod in relatione creaturę ad Deum, vna persona aliam nō excludit. Vñ eadem numero natura, relatione vnionis referri pōt ad oēs personas diuinas, ita vt essent vnū in natura humana, quemadmodū in diuina: sicq; tres personæ dicerent vnus hō, qm termini substantiui consignificant singulariter, siue pluraliter, ex vnitate, aut pluralitate formæ significatæ. Sic, & econtrario dici posset, Iste vnus homo, seu iste solus homo, est pater, & filius, & spiritussanctus, ita, quòd hæc vox homo, supponeret rem naturę humanę sine trium personarum distinctione. Verumtñ quāuis illa natura sic assumpta, esset vna vnitate singularis naturę, qm esset vnum corpus vnaq; aīa ei vnita, ex quorū vnione resultaret vna humanitas: impossibile tñ esset, ipsam esse vnam vnitate personæ, seu hypostasis siue suppositi: qm implicat contradictionem, quòd cum hæc vnio non sit in natura, sed in persona, vt sc; sit eadē personalitas assumentis, atq; assum. pti, quod dicit tres esse psonas assumētis, vnā eē psonā assumpti, esse ponit plures psonas nō esse plures sed vnam: & econtrario vnam personam esse plures, & non vnam, sicq; verè dicit Anselmus, quod plures personæ non possunt eundem assumere.

¶ Postremò, occasione istius quærunt multi. *An vna persona queat assumere plures naturas humanas.* Ad quod respondemus, quòd imò, quia assumptio huius naturæ existētis in Christo filio Dei, nihil mutauit in ipso de potentia assumendi, ideo potest adhuc aliam naturam assumere, sicut potuit assumere eam, quam habet. sed tunc illæ naturæ non solum essent diuisæ per diuersas hypostases seu personas, sed solum per diuisionem materiæ: quoniam corpora essent duo, ideoq; duæ animæ ipsa perficientes, cōstituerēt diuersas numero humanitates. Hęc Vdalricus in quarto Summæ suæ volumine.

¶ Thomas demū: Tres, ait, diuinas psonas assumere humanam naturā vnā, vnitate vnius personæ, est impossibile, qm implicat. Cum enim vnio dei, & hois non fiat in natura, sed persona, ita ut sit eadē personalitas assumentis, atq; assumpti, hoc ponere vnam personam ex parte assumpti, & tres ex parte assumētis, est impossibile. Similiter, non potest esse in vnitate vnius hypostasis siue suppositi, ad minus quantum ad opinionem, quæ dicit vnionem factam non tm in persona, sed etiam in supposito vel hypostasi. Porrò, quod natura assumpta à tribus personis, sit vna vnitate singularis naturæ, non est impossibile, loquēdo de potentia absoluta, quāuis nō congruat, sicut expressum est. Quidam tñ tenent contrarium. Hoc verò ferè ab omnibus cōceditur, quod vna persona diuina pōt plures naturas assumere humanas, & ratio nabiliter, cum non repugnet personæ diuinæ in pluribus personis subsistere. alias in persona verbi nō potuisset fieri vnio diuinę, ac humanæ naturæ. Nec facultas personæ diuinæ ad subsistendum in plurib. naturis, terminatur, minuit, aut arctatur per assumptionem vnius naturæ, cum illa sit incommensurabilis personæ diuinæ, à qua distat in perfectione in infinitum. Si aūt obijciatur, quia si filius Dei duas assumpsisset naturas humanas, secundum quarū vnā diceretur Iesus, & secundum aliam Petrus: oporteret, quod de Iesu, & Petro hoc verbum, sum, es, est, singulariter prædicaretur, quia vtrūq; eēt unum suppositū, sed de patre, & filio prędicatur pluraliter apud Iohannem, Ego, & pater unū sumus: ergo maior est unitas aliqua, q̄ triū personarum, quod impossibile est. Dicendum, quod stante huiusmodi positione, Iesus, & Petrus non sunt duo supposita, sed unum, estq; hæc uera, Iesus est Petrus, & tñ Iesus, & Petrus non sunt duo hoies, sed unus homo. Singularitas namq;, & pluralitas termini substantiui, attenditur secundum unitatem, & pluralitatem naturæ significatæ per terminum, & non secundum unitatē nel pluralitatē suppositorū. Nēpe quāuis pater, & filius, & spiritussanctus sunt tria supposita, tñ pp unitatem diuinæ naturæ significatæ hoc noīe Deus, dicuntur un⁹ Deus. Sic econtrario, quānis Iesus, & Petrus essent unū suppositum, attñ pp assumptarū pluralitatem naturarū, dicerentur hoies duo: diuersitas uerò naturarum, manente suppositi unitate, non impediret quin de inuicē prędicarētur, qm suppositorū identitas, ad prædicationis sufficeret ueritatem. Deniq; natura hūana assumpta, habet quātum ad aliquid, modum accidentis, quis loquendo simpliciter unio nō sit accidētalis. hinc pp assumptionem naturę illius, filius Dei dici non pōt duo, sicut, nec Socrates pter humanitatē atq; albedinē. Verū si filius Dei duas assumeret humanitates, quamuis utraq; illarū haberet rationem seu modū accidentis, quo ad naturam diuinā, natura tñ earū in cōparatione ad alteram, pter quod dicerentur hoies duo, non unus, quēad modū albus, & musicus potius dici possunt duo, q̄ unus. Hęc Thomas in Scripto. Porrò in Summa. 3. parte. 3. quæstione: Ex unione, asserit, animæ, & corporis in Chrō, non fit noua persona, nec noua hypostasis: sed fit una in natura assumpta in naturā hypostasimve diuinā, nō p potētiā naturæ humanę, sed diuinæ personæ. Est aūt talis conditio diuinæ personę, quod una non excludit aliam cōtone eiusdem naturæ, sed solum à cōione eiusdem personæ. Cumq; in incarnationis mysterio tota ratio facti sit potentia facientis secundum Aug. ad Volusianū, iudicandū est

Albertus.
Vdalric⁹.
Anselm⁹.
Altera pars quæstionis.
Thomas vbi supra q.2. art.4.
Obiectio ridicula.
Iohā. 10.
Dilutio eiusdem Iesus est Petrus.
Artic 7.
Augusti.

est de hoc magis secundum conditionẽ diuinæ ꝑsonæ assumentis, q̄ humanitatis assumptæ. Hinc nõ est impossibile diuinis ꝑsonis, vt duæ, aut tres eandem humanitatem assumant, sicq; tres ꝑsonæ essent vnus homo propter assumptæ vnitatem naturæ, sicut ostensum est. Sic, & vna persona diuina, duas posset humanitates assumere: qđ enim pōt in unũ, & non in amplius, habet limitatam potentiam, &c. vt supra. In his continentur, & consonant, quæ de his Petrus conscribit. ¶ Richardus verò circa hęc aliqua specialia tangit: De ratione, inquiens, diuinę personæ est essentia, & proprietas personæ constitutiua. Itaq; plures personas simul posse assumere eandẽ numero naturam, intelligi potest dupliciter. Primò, ꝙ quælibet personæ fieret suppositum illius humanitatis, immediatiùs ratione essentiæ, q̄ proprietatis personalis. Scđò, ꝙ econtrario, & primo modo possibile est, sic.n. humanitas sustentaretur in tribus personis immediatè, per id, quod tribus illis cōe est, quod est diuina essentia: nec absurdum, quod essentia sustentata in persona, sustentat naturam humanam, cum & superficiens sustẽtata in substantia, sustentet colorem: sed secundo mō istud impossibilè est, propter limitationem naturæ creatæ, cuius limitatio non patiť esse in tribus ꝑsonis, non mediante quodam cōi absq; sui distinctione. Porrò persona incarnata cum assumpta natura, posset ad hoc aliã assumere de potentia absoluta, ob suã simplicitatem, & immensitatẽ, quæ ita est tota suppositum naturæ assumptæ, ꝙ tota posset eē suppositum alterius naturæ humanæ, nec tñ hoc filius Dei posset dici plures hoĩes, ꝑꝑ suppositi unitatẽ, nec tñ vnus hō propter pluralitatem naturæ assumptæ: at tñ uerè esset hō, inquantũ esse suppositũ huius naturæ signatæ, & ẽt inquantũ esset suppositum alterius naturæ assumptæ. Veruntñ aliqui dicũt, ꝙ essent hoĩes plures, eo, ꝙ terminus cōis in ꝑ̄dicato positus, se habet ad modum formæ: ideoq; numerus pluralis termini cōis in ꝑ̄dicato positi, nō numerat nisi naturã, q̃ se habet ad modũ formæ. Hæc Rich.

Petrus.

Richard.

¶ Scripta quoq; Durandi, his dictis Thomæ, & Richardi satis concordare uidentur. ¶ Præterea, Henricus, quodlibeto. 6. Vt puto, inquit, aliqñ mihi uisum est, unã naturam à pluribus personis diuinis assumi nō posse, ꝑpter limitationẽ naturæ creaturæ, q̃ (ut apparuit) non pōt inpluribus personis simul subsistere. Sed exquisitiùs inspiciẽdo ad naturã rei assumptæ, atq; ad modum personalitatis ad, quã assumitur, planè apparet, ꝙ rō illa non cogit, imò ex utroq; latere deficit. Duplex quippè est modus limitationis in rebus, duobusq; modiś habet res esse in aliqua personalitate, & ƒm utranq; distinctionẽ, limitatũ non posse simul in diuersis esse personis, ueritatẽ habet in uno membrorum, non in alio. Quædã namq; est limitatio, qua res limitať ad idẽ numero formaliter ĩ se, quod ꝑtinet ad naturã, & essentiã suã, nullo alio ƒm rem addito. Alia est limitatio, qua res limitať in alio in quo est, qđ est extra suã essentiã, ac naturã. Primo mō limitatæ sunt naturæ substantiarũ creatarum, quæ natæ sunt existere in se: secũdo mō limitantur accidẽtia in subiectis. & de taliter limitato uerum est, ꝙ esse nō ualeat nisi in eo, in quo est, ut hæc albedo esse nequit nisi in hoc corpore, à quo limitationẽ sortitur ĩ sua singularitate. Sic aũt non limitatur natura humana ab assumẽte persona, sed ex sua essentia, & natura, ita, quòd ex se taliter limitatur, qa est ens, & hoc aliqd: rationem uerò suppositi, & personalitatis habet ab alio, quemadmodum si lapis vnus numero existens

Henricus de Gãda. quodli. 6. quęst. 7 a

assumeretur, suam numerationem retineret, & nouam personalitatem acciperet. Differunt.n. in una, & eadem re, esse hoc aliquid, & esset suppositũ, seu personam. Nam aĩa perfectè est hoc aliquid ex se, siue sit incorpore, siue extra. Perfectã uerò personalitatẽ non habet nisi in corpore: hinc natura assumpta ex ratione, suæ limitationis non determinať illi personæ, sicut hæc albedo huic corpori: hinc limitatio sua, q̃ est hoc aliqd, nō impedit, qn simul possit inpluribus eẽ personis. Veruntñ de supposito distinguendũ: est.n. quoddã suppositum absolutum à forma absoluta, & quoddã relatiuũ respectiuũ à forma relatiua. & uerum est, ꝙ in pluribus suppositis absolutis, natura limitata simul esse non valet: qm̃ talia ita diuersa sunt, ꝙ quodlibet eorũ est id, quod est unum in se, & non aliud, nec aliqd eorum, quæ sunt in se, est aliquid eorum, q̃ sunt in alio. Si ergo in talibus personis eadẽ esset natura, ipsa esset ipsa, & non eẽt ipsa, sicq; simul essent contradictoria in eodem. De pluribus uerò suppositis respectiuis rursus subdistinguendũ, qa proprietas relatiua distinctiua personæ, aut per se fundať in essentia, q̃ ponitur in pluribus esse suppositis, & quasi oriť ex illa, sicq; ꝑ se subsistit in supposito per illã ꝓprietatẽ relatiuam cõstituto: aut nullo mō fundať in illa essentia, nec oriť ex ea: qm̃ non per se, sed per accidẽs cōuenit ei subsistere sub illa ꝓprietate in illa persona. Primo mō non pōt natura eẽ in pluribus, nisi sit illimitata, ut est diuina essentia, q̃ per se, & ex se singularitas, qđã est, non suppositi, sed naturæ, & propter fœcunditatẽ suã, ut existit in una persona, necessariò ꝓcedit per cōicationẽ sub ꝓprietatibus relatiuis in plura supposita, q̃ fęcũditas nequit eẽ nisi in natura illimitata: ꝑpter quod natura limitata nō ualeat cōicari pluribꝰ suppositis relatiuè distinctis, relatione originis, q̃ ex illa oriať natura. quia, nec sup eandẽ numero formã limitatã, possunt plures numero respectus fundari, ut super unã albedinem non nisi vna similitudo, q̄uis per illã posset pluribus similis dici: quemadmodũ unus pater refertur eadem paternitate ad filios plures, in quibus sunt multæ filiationes. Porrò secundo modo (ut uř) nil impedit unã limitatã naturã esse in suppositis pluribus relatiuis, quemadmodũ unum subiectum existens sub pluribus accidẽtibus, super quæ fundanť singuli respectus specie differentes, pōt esse sub pluribus illis respectibus: ut dũ idem est album, & cubitum, idem potest esse simile, & æquale. Vnde, & si istæ diuersæ relationes specie, possent fundari sup idẽ numero in re, sicut paternitas, & filiatio fundatur super essentiã eandem in Deo: eadẽ res ƒm illa duo posset dici simile, & æquale: qm̃ ei accidit fieri vnum cum illo super quod fundatur. Cumq; natura humana assumpta ab una persona, nō habeat ab illa limitationem, suæ singularitatis in sua natura, ut super ipsam fundetur relatio personæ illius constitutiua, sed super naturã aliã, cui accidit ei uniri: neq; ex hoc, quod assumitur ad personalitatem unius, limitať, quin possit assumi ad personalitatem alterius suppositi: qm̃ personalitatẽ illã habet ab alio, nō à se, repugnãtia nulla apparet in natura assumpta ab una persona, quin assumi posset ab alia, aut simul, aut successiuè. Quare cum impossibilè nō attribuatur Deo respectu creaturæ, nisi ratione ĩpossibilitatis creaturæ ipsius, ostẽso, ꝙ nō sit repugnãtia ex ꝑte creatæ naturæ, qn possit (quãtũ est ex se, & ƒm se) assumi à pluribus suppositis, non est impossibilè ex parte diuinarũ personarũ, qn plures eãdem possint naturam assumere. Hæc Henricus.

¶ Circa

Iohannes Scotus. ¶ Circa hæc quoq; Scotus prætactas narrat opiniones, & obiectiones, atq; solutiones, quas ponit, formaliter, virtualiterve præhabitæ sunt: ac tandem magis diuertit ad ea, q ex Richardo inducta sūt, & eius solutionem plus sequitur, q eā (quantū capere queo) rationabilior, intelligentiorque vr. Tñ, ut ait Bonauentura, in his nil temere asserendū: nec sic
Bonau. 3. sēt. dist 3. questio 3. ad. 4. arg. vna opinio est sequenda, vt dicere audeamus Deū alter facere, aut fecisse nō posse. Insuper quærit, qd sit formalis rō terminandi unionē naturę humanæ cū verbo: an. s. sit essentia uerbi, vel proprietas eius relatiua, & cōstitutiua. Rñdet, Essentia non est formalis rō terminādi hanc vnionē, sed suppositū in quo est essentia. suppositum nāq; non terminat nisi, quia habet formalē rōnē terminādi, idcirco in quocunq; est rō formalis proxima terminandi, terminat, vñ necesse est tres psonas similiter terminare

¶ Cui rñsioni obijcitur, q illa persona duntaxat vnionē hanc terminat propriè, cui natura assumpta hypostatice, & directè unitur, quod non cōuenit nisi uerbo. Postea Scotus addit: Alter pōt rñdere, q. s. tres psonæ alio mō essentiā habent, iō una potest terminare, ita, q essentia sit rō termioandi uni
Scotus 3. di. 1. qst. 3. personæ, non alteri. ¶ Sed contra hoc quoq; obijcit: qm cū essentia sit trib. singulis personis cōis: si ipsa est principalis, immediata, & propria rō terminandi unionē pfatā, non videret sufficiens rō cur sola uerbi persona diceret incarnata. Hinc ueriùs repntat, qd de hoc supra ex Richardo inductū est, ut pote, q incarnatio psonæ diuinæ imediat, atq; formalis respicit in ea id, quod cōstituit eā in eē personali pprio, ac distincto, qd est subsistēs eius relatio, q ipsius essentiam. Conformiter eadem persona per hoc suum respectiuum, ac distinctiuum propriè, ac formaliter terminat vniōe naturæ assūptæ ad eā, ū th fine, sua essētia, sed fm qd ī ipsa subsistit.

QVAESTIO. VII.

In partem negatiuā arguitur. 1. Consequenter q̃ritur: *Virum diuina natura posfit assumere naturam creatam, abstractis personalib. proprietatibus à natura diuina.* ¶ Vř, q non: q̃ iā dictū ē, q nec diuinæ psonę cōuenit incarnari, & unionē naturæ assumptibilis terminare, nisi rōne psonalis pprietatis potissimē. Iterūdictū est, q diuinæ naturæ nō cōpetit incarnari, nisi put ē in p-
2 sona. ¶ Scdō, cū Deus sit simplicissimus, nec relatiua pprietas reale, qd addat essentiæ, sequit, q pprietate abstracta à psona, nihil remanet: ergo, nec natura, cui posit incarnatio, seu assūptio humanæ pue-
3 niret aturæ. ¶ Tertiò, assūptio designat terminū unionis, unio aūt fieri neqt ī natura, sed solū in psona,
In opposi tum. ut patuit. ¶ In oppositū est, q oī proprietate relatiua per intellectum abstracta, manent in diuinis gequid dr absolute, vcʒ oipotentia, bonitas, charitas, imò, & subsistens oatura, ac Deus persona, put phi. & Iudæi, ac Sarraceni dicunt Deum eē suppositū,
3 pte que stio. 3. arti 3. ac psonā, vt dictū est supra primū. ¶ Ad hoc sctūs Thomas respōdet: Intellectus ooster dupliciter habet se ad diuina. Primò, put cognoscit Deū pspeciē sicuti est in seipso, sicq; impossibilē est, q per intellectum aliqd circūscribat à Deo, aliudq; remaneat: qm totū, qd est in Deo, est unū, & maximè simplex, salua psonarū distictione, quarū tñ vnatollit, sublata alia, qa solis relationibus distinguuntur, quas simul esse oportet. Secundò, put cognoscit Deū ex creaturis per speculū, utpote multipliciter, ac diuisim, in Deo ē unū, sicq; intelligere pōt attributa Dei, & quę ei absolute cōueniūt, pprietatib' nō intellectis, atq; sic abstracta psonalitate respectiua, adhuc intelligere possumus oaturā assumētē. Etenim ī Deo idē sūt, qd, & quo est, & gequid in abstracto, seu absoluiè attribuit Deo, sic considerert scdm se, alijs abstractis, adhuc remanet, qd subsistēs, atq; psona, cū sit intellectualis naturæ indiuidua subsistentia, seu res in natura intellectuali p se subsistēs: & ita intelligi pōt, qd rōne, suæ subsistentiæ psonalis, naturā assumat humanā. Et per hæc patet ad obiecta solutio. Adhuc. n. remanet res subsistēs, ad quā terminetur
Ad obiecta in contrarium. assumptio. Quę aūt in cōtrariū dicta sunt, intelligūtur de incarnatiōe fm qd facta est, & psupposita relatiua distinctinne in diuinis: quis ēt facta abstractione pdicta, nil fm rē maneat, & fm uiā resolutiōis, attñ manet natura qd absolute dr fm rōnis cōsideratione, & de illo loq valeamus fm id, qd ei taliter considerato conuenit. Hæc Thomas. ¶ Porrò Alexander de
3. par. q. 8. a. mēbro. 3. hoc aliter sentiens: Scdm Aoselmū, inquit, libro de incarnatione uerbi, natura diuina, & humana non pōt inuicē mutari, nec ita misceri, ut ex duabus fiat
Anselm'. tertia quędā, quę nec sic diuina neq; humana, ergo in persona, necesse est fieri unionē. Dico ergo, q ab stractis personis nō intelligo diuinā, naturā posse vniri naturæ creatæ, & si, qs posit hoc intelligere, ego non intelligo. Nunq. n. intellectus noster intelligit naturā esse actu nisi in re naturæ, sicut humanitatem in habente ipsam: sic, nec diuinitatē intelligo, nisi in hñte eādē. Hæc Alexan. ¶ Cui obiici pōt,
Dionys'. cōtra Alexandrum. q in simplicissimo ente naturæ, & habens naturā, sunt prorsus idem in re, & ipsa oatura est per se subsistens, ac persona, scdm absolutā ratione personæ, vt dictū est. Propter quod in libro de Causis asserit, q cā prima nō est habēs hyliathim, sed p se maximè hæc, & p suā purā bonitatē subsistens. ¶ Postre-
Henricus de Gidauo. mo, Henricus, & alij, qdā pfundi docto res, freqnēter affirmant, q Deus in seipso est singularitas summa, & ita in se, & per se perfectè subsistens, sicq; pōt assumere naturā creatam, prout Thomas declarat.

QVAESTIO. VIII.

Obiectio nes cōtra veritatē. 1 Quæritur quoq;: *An decuit filium Dei in fine seculi, & ultima mundi etate incarnari.* ¶ Vř, q non: quia ad sapientis sinū medicum spectat, infirmo uulneri mox adhibere medelam, ne putrescat, & diffundatur, ergo ab exordio seculi, statim quando transgressi fuot primi parentes, decuit dei filiū incarnari, qui ad satisfaciendū pro originali pctō, & ad illud curandū vř potissimē incarnatus. ¶ Secundò, tempus incarnationis est tempus gratiæ, & dies salutis: si ergo à principio mundi filius Dei venisset in carne, multo plures essent saluati. ¶ Tertiò,
3 charitas dei ad genus humanum fuit in carnatiōis causa originalis, & maxima, iuxta illud Apostoli: Propter nimiā charitatē suam, qua dilexit nos De',
Ephe. 2. filium suum misit. Cum ergo charitas Dei oēm uiocat, atq; transcendat dilectionem, apparet, q à primordio mundi moneri dei filiū ad assumendū naturā humanā. Quartò, incarnatio est præclarissimū
4 opus Dei, ergo pcipuè pertinet ad opera sex dierū, de qbus Genesi habet: Compleuit Deus Die septi-
Gene. 2 mo opus suum. ¶ In oppositum est illud Apostoli:
In opposi tum Gala 4. Vbi venit plenitudo tēporis Deniq tm mysterium decuit diu pnunciari, multipliciter psigurari, cū maxima præparatione, ac reuerētia suscipi, & tamq̃ præcipuum ultimo exhiberi. ¶ Ad hoc rñdet Alber
In 3 sent. di. 1 ar. 3. Gene. 2. tus: Multiplex est plenitudo. Vna naturæ, quantum ad sufficientiam principiorum: & hæc fuit, quando perfectis Dei operibus, quieuit Deus septimo Die. Secunda est plenitudo naturæ iam propagatæ, iuxta illud i psalmo: Dñi est terra, & plenitudo eius. Tertia
Psal 23. est plenitudo gratiæ, & ista est duplex: puta in capite, & i mēbris. In capite aūt duob. modis, vcʒ in cā

&, in executione. In causa, & sic incipit in incarnatione: quoniam illa plenitudo est causa, atq; initiũ plenitudinum aliarum, propter: primum, quia tunc fuit plenitudo præfinitionis temporis, vt incarnaretur: secundò, quia tunc fuit plenitudo generationis in ordine modorum ipsius. Nam primus modus fuit formatio viri de terra, secunda mulieris de virgine uiro, tertia filiorum de parentum commixtione, quarta viri virginis de virgine fœmina, q̃ compleuit ordinem generationis. Tertiò, qa tunc gr͞a exuberauit ad legem implendam, ac promissa soluenda. Iohan. 1. Hinc Iohannes inquit: Vidimus gloriã eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenũ gratia, quo ad mandatorum impletionem: & ueritatis, quo ad promissionum executionem. Porrò in membris fuit plenitudo gratiæ in die pentecostes, quando Actu. 2. repleti sunt oẽs spiritu sancto. Quarta est plenitudo gloriæ in capite, & in membris. In capite, quãdo Marci. 16. surrexit, ascendit, & sedit à dextris Dei. In mẽbris verò, quo ad completionem numeri electorum, & quo ad sanctitatem, ac perfectionem in perceptione duplicis stolæ, & quo ad instaurationem ruinæ angelicæ ex prædestinatis hominibus. hæc Albert.

lib. 5. ca. 4. Gala. 4. ¶ Circa hoc scribit Vdalri. Dicitur ad Galatas: Vbi venit plenitudo temporis, &c. Dupliciter autẽ potest intelligi temporis plenitudo. Primò intransitiuè, idest tempus complens spatium dilationis in Dei sapientia præfinitum, propter quam determinationem Christus tempus suæ passioni deputatũ Iohan. 7. nominat tempus suum, dicens: Tempus meum nõ Daniel. 9. dum aduenit, cuius temporis determinatio prænũciata est à Daniele dicente. Septuaginta hebdomades abbreuiatę sunt. Secundò temporis plenitudo intelligitur transitiuè, videlicet tempus plenæ, & ultimæ ætatis naturæ humanæ, qñ plenitudo gratiæ, Psalm. 64. ac spiritualium sensuum ei, collata est. Exprimitur Ibidem. quoque hoc tẽpus in scripturis multis nominibus, Psal. 101. utpote corona anni idest annus, qui ẽ decor, & co- 2 Cor. 6. rona omnium temporum, propter præclarissima 1 Timo. 4. gesta ipsius. Item annus benignitatis, tempus mise- 1 Cor. 10. rendi, Dies salutis, tempus acceptabile, tempus no- 1. Iohan. 2. uissimum, finis seculorum, nouissimam hora. Hæc Vdalricus. lib. 5.

Atuerò Bonauentura: Propter quatuor, inquit, sup. 3. dist. 1. q. 2. ar. 4. distulit Christus suam incarnationem usque ad ultimam mundi ætatem. primo, propter peccatũ hominis puniendum. In hoc quippè ostenditur diuinæ ultionis se ueritas, quæ tãtos hominum luctus, & clamores tam diuturnè sustinuit antequam venit, & Adam cum suis tam Diu exulauit in limbo, & Quare tan diu filius dei incarnationẽ distulerit. hoc propter manifestationem diuinæ iustitiæ, quæ nil mali relinquit inultum. Secunda ratio fuit propter morbum meliùs aptiùsq; curandum. morbus namq; spiritualis debite non curatur, nisi infirmus eum priùs agnoscat, & pro eius curatione sit gratus. Plus etenim hõ delinquit, p ingratitudinẽ procuratione, quàm per culpæ commissionem: ideo decuit Deum beneficium incarnationis differre, quatenus homo ante incarnationem de impotentia, & ignorantia conuinceretur, tam in lege indita, q̃ in scripta, sicque cõuictus ad diuinam cõfugeret gratiam, & confugiens efficaciter curaretur. Tertia ratio est propter ordinem uniuersi seruandum, quia enim hoc erat plenum, & maximum beneficiũ, differri debuit usque ad plenitudinẽ dierum. Quarta ratio, quia quod amplius differtur, & diutiùs desideratur, ac laboriosiùs obtinetur, preciosius reputatur. Hinc incarnationis beneficiũ, qđ inter cũcta Dei beneficia est preciosissimum. priùs debuit diu esse desideratum, & expectatum, q̃ exhibitum. Dr̃ Gala. 4. Tẽp[us] plenitudinis, dicitur corpus incarnationis Christi. quoq; temporis plenitudo, in quo Christus aduenit. Primò, quia tunc adimpleuit, qđ ab æterno præfiniuit. Scđò, pp propheticarũ promissionũ adimpletionem tunc factam. Tertiò, propter figurarum declarationem, & verificationem. Quartò, propter gratiæ tunc collatæ eminentiam. hæc Bonauẽtura.

¶ Hinc Thomas: Temporum, ait, dispensator, tẽ- 3 hac. dis. q. 2. ar. 4. fiecle. 3. pus incarnationi congruissimum elegit, ac dispensauit. Omnia enim tempus habent, ut Ecclesiastes dicit. Veruntamen huius congruitatis ratio à nobis plenè comprehendi non ualet, qui non omnium tẽporum proportiones agnoscimus, attamen plures rationes huius congruitatis traduntur. Primò: qñ homo per superbiam corruit, ipsum per humilitatem reparari oportuit, ad quod exigebatur, ut defectum suum, tam in uirtute, quàm in cognitione, agnosceret, ac fateretur. Defectus autem cognitiõis innotuit tempore legis naturæ, in quo multi offuscato lumine naturalis, ad idolatriam, & alia irrationabilissima uitia sunt prolapsi. Defectus quoque uirtutis patuit tempore legis Mosaicæ, in quo homo per legem instructis, iugum iniquitatum nõdum abiecit. hinc congruebat, ut post hæc duo tẽpora quasi præparatoria, Deus fieret homo, quatenus in solo Deo spes salutis ponatur. Secunda ratio est, quoniam naturalis exigit ordo, ut ab imperfecto ad perfectum deueniatur: perfectissimum verò in operibus Dei est incarnatio, per quam creatura Deo vnitur in unitate personæ. Hinc non in principio, sed in fine seculorum compleuũ est hoc 1. Cor. 15. vt sic priùs esset, quod animale, deinde, quod spiritale. Hinc libro. 83. quæstionum loquitur Augusti- August. nus: Sicut absurdus est, qui iuuenilem tantum ætatem uellet esse in homine, euacuaret enim pulchritudines, quæ cęteris ætatibus suas uices, ac ordines gerunt: ita absurdus est, qui uniuerso generi humano unam ætatem desiderat. Nam, & ipsum genus humanũ tanquã unus hõ suas agit ætates. Nec oportebat diuinitus uenire magistrum, cuius imitatione in optimos mores formaretur hoc genus humanum, nisi tempore iuuentutis. Tertia ratio est, quia distantia à principio, facit debilitatem in effectu, propter quod quædam habent corruptibile esse: quoniam longè distant à primo inuariabili ente, idcirco si a principio mundi incarnationis remedium fuisset hominibus condonatum, effectus eius fuisset eis tempore procedente minus charus. Ob id lege naturali, legeque scripta deficientibus, data est lex euangelica, & perfecta cum incarnationis remedio, duratura usq; in finem mund, ut ei succedat tũc beatifica uisio. Hęc Thomas in Scrip. In Ad obiecta contra ueritatem Ad primũ his scripta aliorum sententialiter, aut uirtualiter continetur.

¶ Ad primum ergo dicundum, quòd ad curationem spiritalis læsionis, seu culpæ, requiritur (saltem in adultis) cooperatio peccatoris, puta contritio, humiliatio, & recognitio proprię culpæ nihilominus Deus ab exordio mundi aliqua prouidit remedia contra quæcunque peccata, puta contritionem, satisfactionem, & coram Deo confussionẽ, secundũ illud: Dixi, confitebor aduersum me iniu- Psal. 31. stitiam meam domino. sed & specialia erant desup concessa contra originale peccatum remedia tam in lege naturali, quàm scripta, ut super quartum dicetur. Illa tamẽ medicina non fuit in toto sufficiẽs, sed quodammodo præparatoria fuit ad medicinã perfectam à Christo exhibitam.

¶ Ad secundum, q nullus prædestinatorũ ante Ad secundum. incarna-

incarnationem Christi perijt, nec aliquis non prædestinatus saluaretur, quandoeunq; incarnatio aduenisset: si tamen quoddam remedium præberetur non prędestinato, quod prædestinato confertur, videlicet gratia finalis conuersionis, & ipse utiq; saluaretur. verum hoc antecedens est impossibile ei, quod est, non esse prędestinatum: hinc sicut ista est vera, si Christus prædicasset etiam intus agendo alicui præscito, ille pœnitentiam egisset: sic ista, si gratia illi daretur, pœnitentiam agereret: sed vtrumque antecedens est impossibile præscientię dānationis. Ideo quęrere, quare Christus illi non prædicauit, seu cur gratia illi nō est apposita, idem est, qđ prædestinationis q̄rere causā, quæ nulla est nisi Dei voluntas. ¶ Ad tertium, ꝙ charitas Dei est sapiētia eius, idcirco nō fertur impetu, sed discretione mo-
3 deraminis operat̄ tempore opportuno. ¶ Ad quartum, ꝙ ordine naturæ, seu dignitatis perfectiora sūt
4 vltima, & ad ea disponunt imperfectiora, quæ sc̄d̄m generationis viam præcedunt. Porrò illud Geneseos, Compleuit Deus Die septimo opus suum, exponitur de perfectione vniuersi, quantum ad species rerum in esse naturæ. Est denium triplex perfectio. s. naturæ, gratiæ, ac gloriæ, & de prima intelligit prætacta auctoritas, tertia erit post resurrectionem finalem. Secunda, quæ media est, in medio tempore cursum habet, & in eo incarnatus est dominus. hæc Thomas.

Gene. 1.

Triplex perfectio.

QVAESTIO. IX.

PRæterea circa hæc queunt multa inquiri, quæ vt videtur plixitas, sunt sine argumentis breuiter expediēda. Ita inter hæc q̄rit̄. ¶ Primò, *An Christus specialiter, ac principaliter venit ad tollendum peccatum originale, an actuale.* ¶ Respondet Thomas in tertia parte prima quæstione: Christus venit in carne non solum ad delēdum originale peccatum, sed ēt ad deletionem omnium peccatorum; quia pro omnibus (quantum in ipso est) satisfecit, quāuis omnes effectum suæ liberationis non consequātur, eo ꝙ ei per fidem, aut sacramenta non vniantur. Et quoniam ad tollendum mundi peccata venit, idcirco, quo peccatum est maius, eo propter ipsius deletionem principaliùs venit. Peccatum verò dicitur maius dupliciter. Primò intensiuè, quia enormius, sicque actuale peccatum est grauius originali, quia plùs voluntarium: & quantum ad hoc, principaliùs venit ad delendum actualia vitia. Secundò extensiuè, quia in plures diffunditur, sicque originale est grauius: & quo ad hoc, principaliùs venit ad illud tollendum. Hæc Thomas. Concordat Richardus, Petrus, & alij plures. Verumtamen: quoniam vnusquisque posterorum priorū parentum satisfacere potuit pro proprijs, & actualibus suis peccatis, nullus verò pro reatu originalis peccati nisi Christus (vnde sancti legis naturalis, ac scriptæ, propter originalis reatum tenebantur in limbo) apparet, ꝙ specialiùs, & iuxta hanc necessitatem principaliùs, incarnatus, & missus filius Dei sit ad satisfaciendum pro originali peccato. Vnde, & hanc causam incarnationis Apostolus in suis epistolis specialiter, ac frequenter assignare uidetur.

2. quæritur

artic. 4.

Iohan. 1.
1. Iohā. 3.

Vnū peccatū est maius alterō dupliciter

Richard. Petrus.

¶ Insuper quærit Thomas: Vtrum unio inter naturam diuinam, & humanam sit quid creatum, atque an sit idem, quod assumptio. Ad quorum primum respondet iuxta præhabita, ꝙ sit relatio quædam ex parte assumptæ naturæ realis, sed ex parte diuinæ naturæ solum modo rationis. Assumptio verò est actio, secundum quam aliquis vocatur assumens, aut passio secundum quam dicitur, quid assumptum. Ex qua differentia sequitur alia. Assumptio enim dicitur quasi in fieri, vnio autem sicut in facto esse. Ideo vniens dicitur esse vnitum, assumēs verò non appellatur assumptum: quælibet quoque diuina persona dicitur vniens, sed solus filius assumens. Differunt quoque assumptio, & incarnatio, seu humanatio, quia assumptio determinat id, cui facta est copulatio ex parte assumentis. Incarnatio aūt, & humanatio ex parte assumpti, quod est caro, seu natura humana. Hęc Tho. ¶ Porrò Bonauentura hic sciscitatur, quæ fuit præcipua ratio incarnationis, Et respondet, ꝙ secundum eos, qui dicūt, Dei filiū non fuisse incarnandum nisi homo peccasset, dicendum est, ꝙ præcipua ratio incarnationis est liberatio generis humani à seruitute p̄cti, à iugo diaboli, à pœna inferni. Qui verò affirmant verbū æternum fuisse incarnandum, quamuis hō transgressum non esset, dicunt: præcipuam causam incarnationis fuisse, aut eē debuisse, ostensionem charitatis Dei ad hoīs, completiuum ordinis vniuersi, ac alias congruentias incarnationis prætactas.

3. quæritur. 3. par. q. 2. ar. 7. & 8.

assumptio & incarnatio differentiæ.

In 3. q. 1. q. 1. artic. 2.

Quare totam humanam naturā accepit, & quod nomine humanitatis, vel humanæ naturæ intelligendum sit. Distinctio. II.

ET quia ī homine tota humana natura vitio corrupta erat, totā assumpsit, id est, animam, & carnem, ut totam curaret, & sanctificaret. Quod autem humanæ naturæ siue humanitatis vocabulo, anima, & caro intelligi debeant, apertè docet Hieronymus, in expositione catholicæ fidei dicens: Sic confitemur in Christo vnam filij esse personam, ut dicamus duas perfectas, & integras esse substantias, id est, deitatis, & humanitatis, quæ ex anima continetur, & corpore. Ecce apertè ostendit hic hūanitatis noīe animā, & corpus intelligi, q̄ duo assūpsisse Dei filius intelligit̄, ubi hoīem siue hūanitatē, uel hūanā naturā accepisse legit̄. Errāt ergo, q noīe hūanitatis nō substātiā, sed ꝓprietatē quādā, à qua hō noīat̄, significari ꝯtēdūt, vbicūq; hūanitatis Christi memorat. Ait. n. Iohānes Damascenus: Sciendū qdē ē, ꝙ deitatis, & hūanitatis nomē, substātiarū, s. naturarū, est rep̄sentātium. Natura. n. nō sic accipitur in Christo, ut cū dr̄ una natura esse oīum: quod euidenter idem Iohannes ostendit, differenter rōnem dicti assignans, cū natura hūana in Christo noīatur, cū vna dr̄ natura oīum hominum. Ait. n.: Cum unā hominum naturam dicimus, sciendum est, ꝙ non cōsiderantes ad animæ, & corporis rationem hoc dicimus. Impossibile. n. est, unius naturæ dicere dūi corpus, & animā adinuicē cōparata. sed q̄a plurimę personæ hominum sunt, omnes aūt eandem suscipiunt rōnē naturæ, omnes enim ex

De vnione naturarum in Christo ex parte naturæ assumptæ Hierony.

Error quorundam.

Ioh. Damascenus

Idem.

anima,& corpore compositi sunt,& omnes naturas animæ participant,& substantiam corporis possident,communem speciem plurimarum, & differentium personarũ vnã naturam dicimus, vniuscuiusq;.s.personæ duas naturas habentis, & in duabus perfectè naturis,animæ.s.& corporis,existentis. In dño autem Iesu Christo non est communem speciem accipere. neq;.n.factus est,nec est,nec aliqñ fiet alius sed Christus ex deitate, & humanitate est,deitateq;, & humanitate Deus factus est idem homo perfectus. Totam ergo hominis naturam,idest,animam,& carnem,& horum proprietates siue accidentia, assumpsit Deus, non carnem sine anima, nec animam sine * ratione, ut hæretici uoluerunt, sed, & carnem,& animam cum sensibus suis. Vnde Ioh. Damascenus ait: Omnia,quæ in natura nostra plantauit Deus,verbum assumpsit,scilicet corpus,& animam intellectualem,& horum idiomata. Totus enim totum assumpsit me,ut toti mihi salutem gratificet. Quod enim inassumptibile est, in curabile est.

(* carne. Ioh. Damascenus.)

D

De vnione verbi, & carnis, mediante anima.

Assumpsit ergo Dei filius carnem,& animam,sed carnem mediante anima. vnitum est carni per medium intellectum uerbum Dei. Tantæ enim subtilitatis,atq; simplicitatis est diuina essentia, ut corpori de limo terræ formato vniri non congrueret, nisi mediante rationali essentia. Illa autem vnio inexplicabilis est adeo,vt etiam Iohannes ab utero sanctificatus,se non esse dignum fateatur soluere corrigiam calceamẽti Iesu: quia illius vnionis modum inuestigare,alijsque explicare non erat sufficiens. Non sunt ergo audiendi,qui non verum hominem filium Dei suscepisse dicunt, neq; natum de fœmina,sed falsam carnem,& imaginem corporis simulatam ostendisse uidentibus. In quem errorem prorumpunt,quia timent,quod fieri non possit,scilicet ne humana carne veritas,& substantia Dei inquinetur:& tamen prædicant istum visibilem solem radios suos per omnes feces spargere,& eos mundos,& synceros seruare. Si ergo uisibilia munda visibilibus immundis contingi possunt,& non coinquinari, quanto magis incõmutabilis,& inuisibilis ueritas p spũm animã,& p animã corpus suscipiẽs,totũ hominem sine sui contaminatione assumpsit,& ab omnibus infirmitatibus liberauit? Ecce hic dicit Dei sapientiam per spiritum assumpsisse animam,& per animã corpus. Spũs enim, scilicet pars animæ superior, maiori similitudine Deo propinquat, q̃ anima.s. E Ipsa eadem secundum inferiorem partem,& anima magis,quàm corpus, & ideo non incongruè anima dicitur assumpta per spiritum, & corpus per animam.

(Gene. 1. Marc. 1. Iohan. 1. Augusti. de agone Christiano)

Quòd verbum simul assumpsit carnem, & animam: neque caro priùs est concepta, quàm assumpta.

(Augu. de)

Si autem quæritur,utrum verbum carnem simul,& animam assumpserit, an priùs animam,quàm carnem,uel carnem,q̃ animam:& utrum caro illa priùs fuerit in utero uirginis cõcepta,& postea,assumpta:ucrissimè, & absq; ulla ambiguitate dicitur, quia ex quo Deus hominem assumpsit,totum assumpsit,simulq; sibi uniuit animam,& carnem:nec caro priùs fuit concepta,& postmodum assumpta,sed in conceptione assumpta,& in assumptione concepta. Vnde Augustinus in lib de fide ad Petrum: Firmissimè tene,& nullatenus dubites, nõ carnem Christi sine diuinitate conceptam in vtero virginis,priùs,q̃ susciperetur a uerbo:sed ipsum uerbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem verbi incarnatione conceptam. Idem in lib. de Trinita. Non esset Dei, hominumque mediator,nisi esset idem Deus, idem homo, in utroque unus,& uerus,quam uilem formam a solo filio susceptam,tota trinitas (cuius una voluntas,& operatio) fecit. Non autem in utero uirginis priùs caro suscepta est, & postmodũ diuinitas uenit in carnẽ:sed mox, ut verbũ uenit in uterũ, seruata ueritate propriæ naturæ,factum est caro,& perfectus homo, & in ueritate carnis, & animæ natus est. De hoc etiam Gregorius in Moralib. ait: Angelo nunciante, & spiritu aduenienté, mox verbum in vtero,mox intra vterum verbum caro.

(Augu. de fide ad Petrum. cap. 18. Idem. I. Timo. 2. Iohan. 1. Gregorius Lucę.)

(Sũma distinctionis II.)

IN distinctione p̃habita tractauit Magister de incarnatione ex parte naturæ diuinę, seu assumentis personæ: hic loquit̃ de eadẽ ex parte naturæ assumptæ, ostẽdẽs primò, q integram assumpsit humanitatẽ:& circa hoc reprobat quorundã errorẽ, dicentiũ, q p̃sona uerbi assumpsit non uerã humanitatem, sed quandam eius proprietatẽ. Deinde explanat fidei veritatẽ circa incarnationis mysterium, & quorundã hæreticas improbat falsitates: atq; deinceps declarat,quo modo,seu ordine humanã naturam assumpserit, ut pote carnẽ anima mediante,non prioritate, aut ordine tpis,sed dignitatis: quocirca redarguit quorũdam crassam,& falsam,imò & hæreticam imaginationẽ,dicentium,q Deus non ueram,sed phãtasticã assumpserit carnem. Postremò ostendit,q verbũ æternum simul tempore assumpsit carnẽ, & animã rationalem,quòd item eodem momento formata, ac organizata sit caro illa, & à verbo assumpta.

QVAESTIO. I.

HIc quæritur primò, *an natura angelica assumptibilis sit à persona diuina, an etiam*

Angelus

Obiectio prima contra veritatem. *Angelus constituitur in esse personali, seu persona angelica.* ¶ Videtur, quod sic: quia natura angelica excellentior fuit, & est, quàm humana, ergo ad tantam, talemque vnionem magis apta, ac digna. ¶ Secundò, 2 quia natura angelica est deiformior, idest, Deo similior, ergo, & charior ei, cum similitudo sit ratio charitatis, ergo plus decuit illam suo creatori tam proximè copulari, ac Deum suam dilectionem ad 3 illam ita ostendere. ¶ Tertiò, quæ propinquiora sunt, conuenientiùs vniuntur, sed natura angelica est Deo propinquior, vnde decentiùs videretur, superpulcherrimam, & supersimplicissimam deitatē hypostaticè vniri incorporali, ac puræ, & simplici naturæ angelicæ, quàm humanæ, quæ corpus habet vi-In opposi-tum. le, ac sordidum. ¶ In oppositum sunt variæ rationes, quæ tangentur.

Albertus in scripti d artic. 2. ¶ Ad hoc respondet Albertus: Angelus non est hypostaticè Deo vnibilis. Primò, quia ab angelo inseparabilis est discretio personalis, iuxta quod dictum est secundo libro, 4. distinctione, vbi Magister ex verbis affert Augustini, quod personalis discretio, seu personalitas ipsa, est vnum de quatuor attributis naturæ angelicæ, quæ ipsam naturam non derelinquunt. Si ergo angelus assumeretur, aut personalitas in ipso maneret, & ita non fieret vnio in persona, sed essent ibi duo personalia esse: aut non maneret, & ita corrumperetur, quod absurdum est: quia assumptio nihil destruit in assumpto, imò cū res corrumpi dicatur, dum esse suum personale corrumpitur, sequeretur, quod ipse angelus in tali casu corrūperetur. Item assumptio est ad redemptionem, quæ per alium fit, quàm per illum, qui peccauit. sed, qui per seipsum peccauit, non habet congruitatem, ut per alterum satisfaciat. Cum igitur angelus per seipsū peccauit, per alium satisfacere nequit, ergo vana esset eius assumptio. Amplius, vnio non fit ad oēs hypostases naturæ unibilis, sed magis ad vnā, atque Roma. 5. ob hoc, quod oēs in vno peccauerunt, à quo descenderunt, etiam per vnum satisfacere valēt, sed non oēs angeli ab vno angelo orti sunt: ergo assumpto uno, Hebræ. 2. non posset per illum satisfieri pro omnibus eis. Hic ad Hebræos ait Apostolus, quod Christus nusquā angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Hinc dico, quòd similitudo non est sufficiens rō assumptibilitatis naturæ rōnalis, sed exigitur aliquid ex parte naturæ, aliquid quoque ex parte status. Ex parte naturæ, quod tempore, & actu distinguibilis, seu separabilis sit a perfectione personali, quod item originem ducat ex vno suæ speciei supposito: quoniā aliter vna hominis natura assumpta, non esset Deo vnita in natura, quia natura alia, & alia est, sc̄dm quod est ex alio originis principio. Ex parte verò status requirit, quod per alium peccauerit, & ob hoc resurgere possit, quàm non reperiuntur in angelo. hinc lib. 5. c. 5. & 6. assumptibilis nō est à persona diuina. Hæc Albertus.

¶ Concordat Vdalricus in Summa: Diuina, inquiens prouidentia cum nō sit naturarum corruptiua, operatur in vnaquaque natura sc̄dm modū, & capacitatem illius, non aūt potuit assumi natura angelica in unitatem psonæ sine sua corruptione. Cum enim in perpetuis non differant esse, & posse, principia personæ in angelis nō excedunt ipsam personā, sed sunt simul in ipsa, vel potiùs sunt ipsa persona. Hæc Vdalricus, qui hic eadē scribit quæ Albertus, & addit: Cum in angelis tot sint species, quot indiuidua, hinc una specie angeli assumpta, nō ex hoc fortitē remediū species angelica alia: quod & consonat Tho-artic. 1. mæ, non tñ scriptis Alberti super. 3. ut patuit ibi.

¶ Insup Thomas in tertia parte, quarta qstione, interrogat: vtrum humana natura fuit magis assumptibilis à filio Dei. Rñdet: Assumptibile dr quasi aptum assumi à diuina persona, quod aptitudo non ualet intelligi sc̄dm passiuam potentiam naturalem, quæ non extendit se ad id, quod transcendit ordinem naturalem, quem transcendit personalis vnio creaturæ ad Deum. hinc assumptibile aliquod noīatur sm congruentiam ad unionem pfatam. Hæc aūt congruentia in natura humana sc̄dm duo attenditur, utpote penes eius dignitatem, & penes eius necessitatem. Penes eius dignitatē, qa inquantum rōnalis, & intellectualis, nata est Deo coniungi per operationē, ipsum cognoscēdo, ac diligendo: penes necessitatem quoque: qm̄ originali pctō subiecta, indiguit reparatione, quæ duo soli conueniunt naturæ humanæ. Naturæ quippè irrationali deest congruitas dignitatis, naturæ uerò angelicæ congruitas necessitatis: unū relinquitur, quod sola natura humana, assumptibilis fuit à Deo. Aliqui aūt dicunt, angelū nō esse assumptibilem: qm̄ à principio suæ creationis est in sua personalitate perfectus, cū nec gnationi, nec corruptioni subiaceat: sed hō non ut totaliter excludere congruitatē assumptionis naturæ angelicæ. Potest nāque Deus creando nouā angelicā creaturam, seu naturā, sibi copulare eandem in unitate personæ, sicque nil præexistens ibi corrumperetur. Verum (ut dictum est) deest ibi congruitas necessitatis, qa etsi natura angelica in qbusdā psonis peccato subiaceat, tñ pctm̄ angeli irremediabile extat. Hæc Thomas in Summa. ¶ Alexander demum hic scribit, quod humana natura unibilior fit Deo, quàm natura angelica, quia in pluribus est imago Dei in hoīe, quàm in angelo. ¶ Istud non prosequor: qm̄ sicut ostēsum est super primū, quemadmodum (absolutè loquendo) angelus est multo nobilior, atque perfectior hoīe, ita in angelo (absolute loquēdo) eminentiùs splendet summæ trinitatis similitudo, & imago, quàm in hoīe ipso: quis in qbusdā accidentalibus in hoīe magis reluceat, ut quòd oēs hoīes descendunt ab uno primo parente, sicut uniuersa ab uno primo principio: & quod sicut Deus est totus in toto uniuerso, & in qualibet eius parte, sic anima est tota in corpore toto, & tota in qualibet eius parte. ¶ Dēnique Bonauentura Maior, inquit, sine dubio fuit congruentia in natura humana ad unionem præfatam, quàm in natura angelica: quod satis patet ex hoc, quod Deus sic fecit, qui quod congruentissimum est facit. & huius est ratio triplex: Prima, quia in humana natura ē discretio personalis sm originem, quia unus homo generatur ab alio: hinc filium Dei, qui distinguitur à patre sm originem, magis decuit assumere naturam humanam, quàm angelicam, in qua unus angelus non propagatur ab alio. Secunda, propter maiorem diuini exemplaris repræsentationem: quoniam homo dicitur minor mundus. Tertia: quoniam homo in aliquo cum omni com municat creatura: idcirco in eius unione cū verbo, omnis creatura quodammodo exaltatur. Insuper homo magis indiguit, & minus indignus fuit, inquantum eius peccatum excusabilius, & remedia bilius fuit peccato angeli, unde & misericordia Dei in hominis assumptione magis ostensa est per hoc, quod homo miserabilior, infirmior, atque inferior extitit. Deus quoque per Salomonem testatus est: Deli- Prou. 8. ciæ meæ esse cum filijs hominum, per quod insinuatur specialis quædam aptitudo ad huiusmodi vnionem. Hæc Bonauentura. Verum de hoc, an natura angelica assumptibilis sit, non scribit, similiter nec Richardus, qui in his Bonauenturæ cōcordat.

Alexāder de Hales 3. par. q. 4. mem. 6. Dionysius cōtra Alexandrum.

Bonauen. prim. dist. quæst. 2.

Petrus de Tharāt in scripto di. q. 1 ar. 1.

¶ At verò Petrus: Assumptibilis, ait, atq; vnibilis dicitur creatura solum à potentia susceptiua respectu creatoris, quæ susceptibilitas dupliciter pôt intelligi: Primò, secundum rationem nudæ possibilitatis per comparationem ad potentiam Dei absolutam. Secundò, penes rationem alicuius congruitatis ad potentiam ordinatam. Primo modo, oīs creatura assumptibilis fuit, secundò modo sola natura humana: cuius una ratio est pp comparationem ad naturam diuinam, tanq̄ ad extremum cui vnita est: ad quam conuenientiā habet similitudinis maiorem, ẜm modum prædictū. Scd̄a ratio est, pp comparationem ad terminū in quo facta est vnio: quia nec creatura purè corporalis, nec purè spiritualis est vnibilis iō in personalitate aliena: qm̄ creatura purè corporalis, non est capax personalitatis: nec creatura purè spiritualis, pôt amittere ꝓpriam. Tertia rō est pp comparationē ad finē vnionis, qui est curatio à pc̄tis, cuius curationis creatura irrationalis incapax est, qa non peccat: creatura uerò angelica irremediabilem habet culpā. Hæc Petrus.

Dionysius Thomę sētētiam approbat.

¶ Postremo, positio illa Thomæ de assumptibilitate angeli, rationabilior esse v̄r, imò considerando diuinam hypostasin, seu naturam ẜm se, & item naturam quamcunq; creatam ẜm se, & apparet, ꝙ natura angelica tanto præ omni natura creata etiam humana assumptibilior fuit, quāto præ cæteris Dei formior, præstantior, & increatæ perfectioni propinquior extitit, ꝙ tam plenè, & planè cognoscere mus uniuersas angelicæ naturæ proprietates, actiones, perfectiones, & habitudines, sicut animæ rationalis, haud dubium quin conspiceremus in angelica natura præcipuas habilitates, & congruentias ad assumptibilitatem: præsertim ẜm considerationes opinionis dicentium Deum fuisse incarnandū, quamuis homo non peccasset. Insuper per omnipotentiam suam posset angelo iam cōstituto ī esse personali, Deus ipsum proprium esse personale auferre, natura manente, & sic illam assumere. Vnde ẜm Bernardum, Lucifer pnoscens creaturam quādam taliter à diuina assumendā persona, inordinate aspirauit ad huiusmodi vnionem, put et Alexander, & Gulielmus enarrant. Veruntamen in Scripto Thomas respondet de vnibilitate.

Bernardus

QVAESTIO. II.

In parrem negatiuā arguitur.

Secundò quæritur, *An irrationalis creatura assumptibilis fuit.* ¶ Videtur, ꝙ non, quia hoc penitus idecedēs esset, Deum uidelicet esse Deum, &
1 brutum, seu plantam, uel saxum.
2 ¶ Secundò, creatura irrationalis non est capax cognitionis, & dilectionis Dei, ergo nec hypostaticæ unionis cum Deo, cum vnio ista multo maior sit illa, nec decet creaturam taliter Deo uniri, nisi super hoc grata sit ei, quod irrationali non conuenit. ¶ In oppositum est omnipotentia Dei, & rursus, quòd in triduo mortis Christi, corpus eius mansit verbo unitum ab anima separatum.

In oppositum.

Bonauen. hac distin. q. 1. arti. 2. ad vlti.

¶ Ad hoc Bonauentura breuiter dicit, ꝙ Deum assumere irrationalem creaturam, dedecet eius sapientiā, atq; potentiam magis, q̄ deceat. An tamen Deus de potentia sua absoluta hoc posset, non exprimit. Porrò, ut præcedenti patuit quæstione, Petrus effatur, ꝙ Deus de potentia sua absoluta hoc ualeat. ¶ At verò Thomas clariùs loquens, conformiter hoc fatetur, adiicens: Loquendo de potentia ordinata, Deus illam potest assumere creaturam, quam eum decet, & congruit assumere, sicque potissimè assumere potuit humanitatem. Irrationalē autem de absoluta potentia assumere potuit, nec

Petrus.

Thomas in 3. dist. 2. q. 1. arti. 1.

impedit, ꝙ creatura irrationalis personalitatem nō habet: quia personalitas non debetur humanitati assumptæ ratione sui, sed ratione naturæ, seu personæ assumentis: unde non est ibi personalitas nisi increata. Præterea, quamuis in natura irrationali nō inuenitur personalitas: est tamen in ea hypostasis si ue suppositum. unio aût facta est, non tm̄ in persona, sed et̄ in supposito, atq; hypostasi. Congruū uerò non fuit, ut creatura irrationalis assumeretur: præsertim, quia assumpta natura, in assumente maximè beatificatur, iuxta illud psalmi: Beatus quem elegisti, & assumpsisti, quæ beatitudo in actu mentis consistit, cuius irrationalis creatura susceptiua non est. Hinc ad congruitatem assumptibilitatis, requiritur similitudo imaginis. Porrò duplex est similitudo creaturæ ad Deum. Vna ẜm participationem alicuius bonitatis, sicut à Deo uiuente cuncta dicuntur uiuere, & vitam participant: sicq; creatura rōnalis Deo maximè assimilatur, & hæc similitudo ad assumptibilitatē requiritur. Alia similitudo est ẜm proportionalitatem, ut si dicatur similitudo inter Deum, & ignem: quoniam sicut ignis consumit stipulam, sic Deum malitiam: & hæc similitudo exigitur in locutionibus figuratiuis, & apparitionibus: quam similitudinem diuinus Dionysius scd̄o cælestis hierarchiæ capitulo uocat dissimilē similitudinem: sicq; vigesimo quinto cælestis hierarchiæ capitulo, sanctus Dionysius protestatur: In igne inter oīa corporalia, diuinæ similitudines magis repræsentanē. Idē quoq; affirmat de radio solis, quarto cap. de diuinis nominibus. Hæc Thomas in Scripto. At uerò in tertia parte, quæstione quarta, disseruit naturam irrationalem non habere cōgruitatem ad unionem cum Deo in unitate suppositi, quia non pôt pertingere ad ipm per unionem, quæ est ẜm operationem intellectualem, in qua beatitudo consistit, cum tamen illa sit minor, quàm prima

Psal. 64.

Similitudo creaturę ad deū, est duplex

Dionysius areopag.

ar. 1. ad secūdū arg.

¶ Circa hęc scribit Richardus: Aliqui dicunt, ꝙ creatura irrationalis nequaquam assumptibilis fuit: quoniam nihil potest facere Deus, etiam de potentia absoluta, nisi quod potest uelle, atque disponere: non autem potest uelle, aut disponere aliquid repugnans sapientiæ suæ, quale est, Deum fieri saxum, aut asinum. Alii dicunt istud de potentia absoluta fieri posse: quoniam contradictionem non implicat, & qm̄ corpus Christi separatum ab anima, mansit deitati unitum. Si dicas hoc ideo factum: quoniam ordinatum fuit ut denno perficeretur ab anima Christi resurgente, uidetur hoc non sufficere. quamuis enim supernaturaliter resurrexit, non præcedēte sui resolutione usque ad primam materiam: naturaliter tamen nequiuit rursus disponi ad animæ susceptionem, nisi priùs facta resolutione usque materiam primam. Vnde secundū philosophum 8. Metaphysicæ, si ex mortuo naturaliter fiat uiuum, oportet primò ad materiam primam redire. Cum ergo materia creaturæ irrationalis, facta tali resolutione, queat disponi ad rationalis animæ infusionem, apparet, quòd de potentia absoluta potuerit diuina persona irrationalem assumere creaturam. Denique, sicut per triduum mansit persona filij vnita corpori incarnato, ita eidem seu alteri posset perpetuò unita manere. Hæc Richardus, qui ad nullam harum opinionum diuertit, sed qualiter utraque ualeat sustineri prosequitur, utriusque soluens instantias. ¶ Insuper Durandus circa hęc scribit prolixè, tenens fideliter, qđ Deus de potentia absoluta potuit assumere irrationalem naturā: qa nō fuit hec est impossibilē omni-

Richard⁹.

in. 3. dist. 2. quęst. 1.

omnipotentiæ suæ, terminare, & substantificare seu sustentare in se depeodentiã irrationalis creaturæ, sicut terminauit, & sustentat dependeotiã humanę naturæ assumptæ. actualis quoq; subsistentia, & existentia rei, posterior est natura. sicq; potest separari ab ea, ita quod natura sustẽtet, ac fulciat subsistẽtia aliena præsertim increatæ personæ, quæ oim subsistentiarum rationes, ac perfectiones in se supereminenter includit. Hæc Durandus. ¶ Circa hæc apparet, quod sicut Deus omnipotens dicitur quædam non posse nun ex impotentia sua, sed quoniam excellentiæ suæ naturæ nequaquam conueniunt, vt ambulare, manducare, bibere, & dormire, loquendo de Deo secundum propriæ deitatis naturã, qui tñ actus, seu effectus in se indecentiã non includunt ita, irrationalem naturam assumerè, supergloriosissimo creatori nullatenus cõuenit, nec vlla potentia potest competere, nõ ex impotẽtia sua, sed quoniam excellẽtiæ suæ nullatenus cõpetit imò discõuenit, & sapientiæ, atq; iustitiæ suæ derogat, vt brutum appelletur, ac sit, ac tanta dona cõicet rei, quæ grata nequit consistere. In buius verò quæstionis solutione scribit Durandus nonnulla, quæ

Dionysi. Durandũ.

videntur non vera, dicendo: Cum dr̃, quod natura assũpta assumptionẽ hẽt, eẽ diuinũ, & supernaturale, dicendum, quod falsum est. Natura enim assumpta, nullum esse sibi, intrinsecum habet, quod non habuisset si sibi fuisset relicta, & qd̃ non haberet, si sibijpsi relioqueretur: sed per assumptionẽ fit, quod suũ esse naturale, & intrinsecum babet in diuino supposito. Hæc Durandus, quæ contrariari vidẽtur dicto tbeologorum, dicentium, quod in Cbristo natura assumpta in eodem esse personali increato subsistit, in quo verbum ęternũ, nec habet esse personale, & actuale seu subsistentiam proprij ordinis, prout istud infra clarius clucescet.

Ad obiectionẽ in oppositũ. hic respõdet.

¶ Postremò, quòd de corpore Christi arguitur, nil concludit. Illud namq; non nisi anima ratiooali informatum, assumptum est: nec verò post separationem ab anima, maosit tempore breui coniunctũ, nisi vt paulopost eidẽ animæ reunitum, vna cum ipsa maneret personę verbi æternaliter coniũctum. Nec hoc derogat excellentiæ Dei, quia iudicandum est de re secundum ipsiuscausam finalem. De hac re in quæstinne post proximam quæstionem immediate sequente quædam addentur.

An totum oppositũ. vniuersũ. assumi potuisset.

QVAESTIO III.

Amplins circa hæc adhuc quęruntur, quæ ad curiositatem potius, quam ad vtilitatem pertinere videntur, nisi forsam propter exercitationem, aut ad infidelium repressionem quærantur. Itaq; quæritur: Vtrum vniuersum fuit assumptibile.

Alexãder. & Bonauẽtura.

¶ Ad quod Alexander respondet, quod non, quoniam nõ est voum simpliciter, sed aggregatiuè. Concordat Bonauentura.

In. 3. d. 2. b a. ar. 1. q. 2.

¶ Thomas verò rñdet, quod aliquid conuenit toti dupliciter. Primò ratione partis, sicut bomo dr̃ simus propter nasum, sicq; vniuersum assumptũ est hoie assumpto. Alio modo ratione sui, qua conuenit vnicuiq; parti ipsius, & sic vniuersum non est assumptibile, quoniam multæ partes eius inassumptibiles sunt.

An natura hũana in oib⁹ indiuiduis. debuerat. assumi. a verbo.

¶ Quæritur quoq;, an conueniens fuit, quod persona verbi assumeret naturã humanam in omnibus eius suppositis. Respondetur, quod non, quia non mãsisseot residuæ personæ speciei humanæ ad plus vltra numerum pesonarum diuinarum, seu hypostasis assumeotis, vt patuit supra.

¶ Quęritur item, an decuit filiũ Dei assumere naturam abstractam in eius cõitatem, Ad quod Thomas tertia parte, quarta q̃stione, respondet; Natu-

articu 4

ra hominis seu cuiuscunq; rei sensibilis, præter esse quod in singularibus habet, dupliciter potest intelligi. primò, quasi i se, & p se subsistens, sicut Platonici posuerunt. Secundò, vt in intellectu consistens. sed (vt septimo metaphysicę probat philosohpus) natura talis per se non ualet subsistere, quia de eius ratione est materia sensibilis, & quamnis ita fuisset subsistens: non tamẽ assumptibilis extitisset. Primò, quia assumptio ista terminatur ad psonam, & hoc est contra rationem naturæ communis, quod sit in persona, quoniam in persona indiuiduatur. Secundò, quia naturę communi attribui nequeunt nisi operationes communes, ac naturales, secundum quas homo non meretur, nec demeretur. illa verò assumptio facta est, vt filius Dei in assumpta natura pro nobis satisfaceret, nobisq; mereretur. Tèrtiò, quia natura sic existens, non est sensibilis, sed intelligibilis tantũ. Filius verò Dei ideo incarnari dignatus est, vt inter bomines conuersando, ipsos instrueret, ac saluaret. Hæc Thomas.

An esse ũpti bile sit natura humana, quæ nõ fruat verbo &c.

QVAESTIO IIII.

Adhuc quæritur: *An implicet contradictionem, filium Dei assumere naturam creatam, quæ ipso non fruatur.* ¶ Videtur, sic, qu ooiã vnio hypostatica cum verbo, est maior, quam illa, quæ est per habitũ gloriæ seu per beatificam fruitionem, sicq; præsupponere, & includere eam videtur: sed creatur ã Deo vnitam p habitum glorię, seu beatã fruitionẽ, Deo non frui, cõtradictionẽ includit: ergo, & hoc, quod est Deo hypostaticè vniri, & ipso non frui, ¶ Secũdò, creatura Deo non fruens, vr̃ posse peccare, & sic Deũ posse peccare, ac dãnari consequere ẽ. ¶ In oppositũ sunt prællegati doctores, dicentes, quod de potentia absoluta Deus potest irrationalem creaturã assumere, quæ nequaquam capax est fruitionis diuinæ: non ergo implicat, personam increatã assumere naturam creatam, quæ non fruatur persooa diuina assumente. Itaq; intuendũ, quod hæ duę q̃stiones sũt connexæ, multũq; condependent: videlicet, an De⁹ possit irrationalem assumere creaturam, & an implicet, quòd assumat ereaturam, quæ ipso non fruatur. ¶ Præterea de prima illa quæstione scribit Henricus 13. quodlibeto: Circa istud sunt duæ opiniones. Vna communior, atq; solennior, cui aliquantulum consentire consueui, quod, s. quælibet natura in creatis consistens possit assumi, principaliter propter duo Primum, quia corpus. Christi mansit vnitum verbo in triduo mortus Christi. Secundum, in Deo est ratio ois esse, ac subsistentiæ, quæ est in creatura, & huius opinionis sequaces, affirmant aliquã naturã posse eleuari ad istam vnionem cum verbo: cuius tamẽ naturæ potentia eleuari non potest ad operationem, quæ est cognitio, atq; fruitio verbi æteroi, Quocirca pensandum. quod Deus dupliciter est io rebus, Primò, naturaliter, & modo congruenti naturæ: Secundò, voluntariè, & modo supergredienti limites naturæ creatæ. Primo modo est in omni creatura per illapsum, secundo modo habet esse solum in natura assumpta per circuminsessionem, & quamuis per illapsum Deus sit intimns omni creaturæ, atq; itimior, quàm ipsemet sibi, aut forma materię, per circuminsessionem: tñ fit intimissimus naturæ assumptæ. Nempe p intimationem circumicessionis, natura assumpta tam intimè, ineffabiliter, & incompræhensibiliter vnitur naturę assumentis, quod necesse est naturam assumptã amittere proprium esse subsistentiæ, si qd ante assumptionem in ea fuit vel eo carere, si nunquam ipsũ habuit: & subintrare esse subsistentiæ naturæ, ad quàm assumitur, vt

Obiectio. prima contra veritatem.

In oppositum.

Henricus. de Gandauo q̃dlibeto. 13. q. 5.

Deus dupliciter est in rebus.

sit idē suppositū subsistētiæ in duplici natura. Vtraq; n. naturarū illarū, in vnione ipsarū retinet ꝓpriū esse essentiæ, & nō existētiæ. Deniq; per illapsum De⁹ vnit oi creaturæ ad duo, vz ad actū primæ naturæ hoc est, ad stabiliēdū ei eē vt ꝑsistat, & ad actū naturæ scd͂m eliciendū, qui est operatio eius, quorū nullū pōt creatura sine isto illapsu habere. Per circūinsessionē quoq; intimat Deus naturæ assumptæ ad duo, puta ad sublimandū naturā ad actū primū, q est esse subsistentiæ diuini suppositi, & ad sublimandum potentiā naturæ assumptæ ad actū supernaturalē secundū, qui est actus beatificus contemplādi, ac perfruendi. Ex his arguo ita: Sicut se habet De⁹ ad oēm creaturā ꝑ illapsum ad duos actus ꝓtactos, ita se habet ad naturā assumptā per circūinsessionē ad duos ꝓdictos actus limitēs naturæ supergredientes: sed nulla creatura susceptibilis est diuini illapsus, quo ad actum illum primum, nisi susceptibilis sit eiusdē quo ad actū illū scd͂m: ergo, nec natura aliqua susceptibilis est per circūinsessionē primi illius supernaturalis actus, seu hypostaticæ subsistētiæ, nisi sit capax actus secūdi, q est beatifica fruitio, in dilectione, & cognitione ꝯsistens. Hæc Henricus,

Dionys⁹ alia ratione quā Henricus huic opinioni assentit.

q huic opinioni ꝯsensit, cui, & paulò ante consensi, verūtn̄ non ꝑ rationē candē. Ipse etenim ei consensit ꝑ rationē quā posuit: ego verò quia indignū, & indecens est, Deo asscribere, ꝙ sit brutū, aut lapis: quā rōnē dicit ipse non mouere nisi quoldā rudes, qui ꝓpter deuotionē, quā habent ad Deū, & dignitātē ipsius, arbitrantur indignū talia Deo asscribi, & conuenire. Veruntn̄ rō illa mouet ēt Bonauēturā, & alios quosdam subtiliū. Dictū est quoq; super primū ex cōcordi doctrina doctorū, ꝙ q̄uis (loquendo in generali) Deus dicat̃ eē in oibus per essentiā, ꝓsentiā, & potentiā, attamen i speciali sunt multa, in quibus Deū eē non dicimus, Vel qa ī sua ratione vel significatione includunt deformitatem pcti, vel fœditatem, aut vilitatē. Vnde nō dicimus Deū esse in diabolo, nec in cloaca, aut luto, stercorē, aut cadauere: multo ergo plus indignū, indecens, abhorrendūest, super præstantissimū Deū tale, qd est se, vt busonē, basiliscū, seu talpā, & si nō est idignū eū assumere talia, sequæretur, ꝙ & actus taliū sibi cōuenirent. Absit igit̃, vt ex lege Christianorū sequāt̃, tā fœda, & vilia superaltissimo Deo posse asscribi: imò sicut Deo nequaq̄ quædā cōueniunt rōnē suæ sanctitatis, vt eē pc̄torē, quædā rōne suæ fęlicitatis, vt esse damnatum, q̄dā rōne sapientiæ suæ, vt aliqd in ordinatū relinquere: sic, & quædā nullatenus ei ꝯueniunt rōne dignitatis, & excellentiæ suæ, sicut ꝓtacta. ¶ Insuper, quòd ait Henricus de mō existendi Deū in natura assumpta ꝑ circumiusessionē. nō vr̄ idoneè dictum Damascenus namq;, quem allegat, & à quo modus iste loquendi, aut primam, aut magnam sumpsit occasionem siue originem, asserit diuinas, & increatas personas esse in inuicē per circūinsessionem, & tn̄ circuminsessio illa nō aufert eis propriam personalitatem, quomodo ergo circuminsessio illa aufert naturæ assumptæ propriæ speciei personalitatem? Imò si vim nominis attendamus, videtur Deus omnipotens, & immensus esse in omni re creata per circuminsessionem, quia ex omni parte seu circumquaq; incendit, pertransit, attingit, penetrat eam. Non ergo circuminsessio illa est causa assumptionis, seu vnionis hypostaticæ naturę assumptæ cum verbo æterno, sed communicatio personalis subsistentiæ, quia increata persona communicat naturæ assumptæ suam æternam, & increatam personalitatem ad subsistendum in ea: non ꝙ natura assumpta sit persona, sed quia ex natura, & persona increata, atq; natura assumpta nō constat, nec constituitur, neq; relinquit̃ nisi vna ꝑsona.

Dionysius aduersus Henricū de Gandauo Damascenus.

¶ Postremò ratio illa Henrici, quam magnipēdit, & putat concludere, à defensoribus alterius opinionis satis faciliter soluitur, dicentibus: Esse, & posse sibi inuicem correspondentia, ita se habent, ꝙ potentia nunq̄ potest in actum suæ operationis, nisi natura habeat actu esse, sicut videmus in naturalibus, ex quibus ipsi similitudinem sumunt. Nulla quippè res potest habere operationem naturalē, nisi habeat esse naturale. Si igitur posse in visionem diuinæ essentiæ correspondet assumpto, impossibile esset creaturam videre Deum per essentiam, nisi esset assumpta. Præterea, si eleuata essentia ad esse diuinum per assumptionem, necessè sit potentiam eleuari ad posse in diuinam operationem, non solum oporteret vnam potentiā taliter eleuari, sed & oēs vires illius naturæ, quia non ponitur essentiæ ad tale esse: omnes autem potentiæ supponunt essentiā, & in ea fundantur, ea igitur eleuata, omnia eleuantur, quod falsum est. Sic enim natura humana assumptibilis non fuisset, quia non omnes eius potētiæ eleuabiles sunt ad uisionē, & fruitionē diuinā. Hinc dico, ꝙ eleuata essentia, eleuat̃ proportionabiliter eius potentia, quia sicut non eleuatur essentia, vt habeat aliquod esse intrinsecè, ac inhærenter quod non habuit ante, sed vt sit altioris suppositi, sic suo modo eleuatur potentia.

Idē Dionysius contra eūdem Ratio Henrici inualida.

¶ Clariùs autem loquendo, respondeo, ꝙ potentiam assumptæ naturæ eleuari oporteat iuxta modum eleuationis naturæ. Ideò si natura inanimata assumeretur, constat non opportere eleuari aliquā potentiā eius ad actū aliquē beatificæ visionis, cum non habeat vim intellectualem. Et idem dicendum de natura viua irrationali, sed operatio lapidis, ratione assumptionis, altiori modo conueniret eidem, similiter operatio irrationalis naturæ. Nam, & subsistentia personalis diuinæ ꝑsonæ non communicaretur lapidi, nisi ad subsistendum in ea, nō ad veniendum, aut intelligēdum in ea, ēt prout viuere, & intelligere nominant actū primum. Ex his breuiter tactis apparet, ꝙ Henricus in hac re non fuerit subtiliter cōtēplatus, sed quod alijs imputat, passus, debiliq; ꝑsuasione inductus, veræ tamen conclusioni assensus.

Hic rn̄det ad qōnem pricipalē. Henricus. de Gandauo quodl. 6 q. 6.

¶ Nunc scrutandū qd de q̄stione mō ꝓposita sit cēsendū, An simplicet naturā assumptā ꝑsonalē diuinæ ꝑsonæ hypostaticè vniri, nec ea frui. ¶ Et de hoc præfatus doctor .6. loquit̃ quodlibeto: In hoc actus fruitionis perficitur, ꝙ obiectum fruibile voluntariè sese repræsentat, atq; illabit̃ itellectiuæ potētiæ, eamq; immutat ad actum uidendi per speciē apertā: per hoc quoq; alliciendo mouet voluntatē ad transferendū se in ipsum fruibile, habitu nihil operāte ad actus hos, nisi, ꝙ eleuat, ac disponit potētiā, vt idonea sit, cui obiectū repræsentet̃ ꝑ hoc, qd̄ ex habitu prōpta sit, & expedita, vt in illud inclinetur. Nūc aūt tenendū firmiter putamus, ꝙ oēm eleuationē, & habilitatem, quam facere potest habitus in potentia, vt inclinet̃ in obiectum fruibile ꝓsentatū, multo eminentius operatur vnio ipsa cum obiecto fruibili in vnitate personæ: ideo vnio ista necessariò repræsentat obiectum sub ratione fruibilis, virtuti seu potentiæ fruentis, ita, ꝙ vnio hęc non possit esse in essentia, & natura ad perfectionem naturæ assumptæ, inquātū est essentia seu natura quæ dr̄ hō, quin simul, & per quandā ꝯcomitantiā sit in eius potentijs, ꝓut essentia habet rationē cognitiui & volitiui: & diuina natura, ad quā facta est vnio, ha-

habet rationẽ cogniti, & volitiui: quemadmodum si oculus corporalis natus eẽt videre visibile sibi impressum substantialiter, sicut si lux substãtialiter, & vt forma quædam infunderetur oculo ad perficiẽdum ipsum secundum eius substantiam, inquantũ habet rationem perspicui, non posset ei non infundi sub ratione visibilis, ad perficiendum ipsum vt est visibile quoddam, inquantum oculus habet rationem visiuæ potentiæ. Quamuis enim isti sint diuersi modi essendi in & perficiendi, vnus tñ necessariò alteri est connexus. Vñ in beatis, qui finem, vt est beatificans primò, & principaliter, non attingũt nisi per intellectum, & voluntatem, habetq; ipse finis esse in essentia, quã facit beatam, quia illabitur primò potentijs, cõcomitatiuè tñ necessariò simul illabitur substantiæ, beatificando beatum non solũ in eius potentijs, sed item in essentia suæ naturę intellectualis. Propterea à beatitudine animæ, quã in sua habet essentia, & natura, eo, ꝙ est actus, formaq; corporis, procedit actus beatificationis, quod ad corporis dotes, in corpus secundũ deriuationem. Cumq; essentialior origo, & processus sint ab essentia ad potentias, q̃ econtra, quoniã potentiæ ab essentia oriũtur, si obiectum fruibile non potest obiectiuè illabi in potentias beatorũ vt beatificans eas, quin simul illabatur essentię vt beatificãs eam, multo fortiùs illabi non põt essentiæ naturæ hũanæ substantialiter per hypostaticam vnionem, in hoc beatificando essentiam, quantum potest beatificari vt est essentia, quin simul illabatur potentijs intellectus, & voluntatis, ipsas beatificando quantum beatificari possunt, quod non fit nisi per actum fruitionis. hinc (vt opinor) Deus non potest assumere humanam naturam absq; hoc, quòd ipsa fruatur Deo, estq; impossibile aliter eam assumi, non impossibilitate alicuius defectus, sed ex immutabilitate perfectionis ex vnione præfata. aliàs natura assumpta per vsum bonum liberi arbitrij posset mereri per gratiam ipsam fruitionem, & malo vsu liberi arbitrij sine gratia posset peccare, ac damnationẽ mereri, & verè dici posset, ꝙ Deus esset damnatus atq; in malo obstinat⁹, q̃ videnẽ absurda. Hæc Hẽri.

In 3 dis. 2. quæst. 2.

¶ At verò Scotus tenet horũ contrariũ, dicẽs nõ implicare, creaturam rationalem hypostaticè Deo vniri, nec eo frui, irrationalem quoq; creaturam posse assumi. Ponit item alterius opinionis motiua, & (ut patet) reprobat ea. Nempe contra id, quod dicit opinio illa, ꝙ superiores vires naturæ assumptæ, necessariò immutantur ab obiecto illo fruibili, cui essentia, à qua profluunt illæ vires, hypostaticè est vnita, sic arguit, ꝙ Deus adextra nil necessariò operatur, ergo, nec vires necessariò mouet ad sui fruitionem. Verum hoc non est contra mẽtẽ. Henrici, cum & ipse testetur, voluntariè agere Deum in illas potentias: idcirco, ꝙ dicit ea necessariò immutari à summo bono vnito, sic accipit, quomodo beati dicuntur Deo necessariò frui, quia inauertibiliter sunt ei coniuncti. Impeccabilitatem verò dicit Scotus conuenire naturæ assumptæ, ex congruentia quadam. Naturam verò irrationalem dicit assumptibilem, ex persuasionibus tactis ab alijs. Verum (vt patuit) irrationalis creatura, ex sua irrationabilitate repugnantiam habet, indecentiam, & ineptitudinem ad assumptibilitatem: nec communicatio idiomatũ diuinorum cõuenit ei, nec decet eam communicari eidem: sicut ostensum est. Cumq; præhabita sint hæc, non est amplius immorandum. Materia tamen ĩ opinabilis est: sed pietati fidei amplius cõgruit ea remoueri à Deo, quę, eius excellentiæ, pfectioni, sanctitati, ac beatitudini derogare videnẽ, & p q̃ increduli magis auerterent̃ à fide.

QVAESTIO. V.

INsuper quæritur: *An persona verbi assumpsit totam naturam humanam, videlicet corpus & animam formaliter coniũcta ad suũ hypostaticũ esse immediate.*

Contra veritatem arguitur. 1.

¶ Vr̃, ꝙ non, quia (ut fertur in textu) assumpsi carnẽ mediante aĩa, aĩam quoq; mediante mente seu spiritu, vt aliqui dicunt. ¶ Item. Totum non assumitur nisi per partes suas, nec decuit humanã naturã assumi à suo creatore, nisi omni gratia, veritate, dono, gloria excellentissimè decoratam, ergo supernaturalia ista charismata fuerunt media quędam habilitantia, per quæ facta est vnio illa. ¶ Adhuc autem, cum Deus non sit personarum acceptor, non appa ret, ꝙ Christi humanitatem tam summè, immediatè, ac incõparabiliter vniuerit sibi absq; omni eius merito præcedente: ergo per merita facta est. ¶ In hac quæstione comprehenduntur dubia multa, imò, & aliqua præsupponuntur in ea, puta, ꝙ Christus carnem assumpsit, & rursus, ꝙ animam. ¶ Primò ita respondendum ad quęstionem, qua quæritur, an carnẽ assumpsit. Ad quam Antis. respondet: Dicimus, ꝙ filium Dei assumere carnem, & animam, non fuit illas sibi facere partes, aut vnire eas sibi vt partes: quia si hoc esset, naturaliter priùs essent partes filij Dei, q̃ filius Dei esset homo: sed ex illa susceptione seu vnione est subsecutũ, vt illa duo sint partes filij Dei. Si quęratur, qualis fuit vnio, seu susceptio illa. Dicimus, ꝙ talis, quę fecit Deum hominẽ, & hoĩem Deum, nec põt amplius determinari, q̃ beatus Aug. determinauit. Fuerunt quippè ibi tres vniones: Vna filij Dei ad carnem, & econtrario: alia filij Dei ad animam, & econtrario: tertia animæ ad carnem, & econtra. Dicimus ergo, ꝙ duæ primæ vniones fuerunt talis naturæ, ꝙ fecerunt Dei filiũ, hominem, & hominem, filium Dei: ita vt oĩs ꝓprietas illius hoĩs, eẽt filij Dei, & econtrario, & ꝙ nihil eẽt verum de homine illo, quod non esset verũ de filio Dei, & econtrario. Hæc Antis. In quib. sanè intelligendũ relinquitur, quod ait de duabus vnionibus illis primis, quia non sic accipi põt, ꝙ vna fuerit prior alia tempore, imò (ut infra dicetur) simul. Christus accepit totam naturã, corpus, & animam, non separatim vnum ab alio.

a

Actu. 10. Gala. 2. 3

Chřs verã carnem habuit. Gul. anti.

Augusti. Tres vniones fuerũt in verbi incarnatione.

7

Dionysius Carthu.

¶ Hinc Alexander pleniùs loquitur: Duplex est medium, vtpote mediũ necessitatis, & congruitatis. Mediũ necessitatis sic ligat extrema, ꝙ ipso amoto, extrema abinuicem separantur, quemadmodũ harmonia seu cõtemperãtia corporis colligat corpus, & animam, pp ipsa discreta, illa separantur abinuicẽ. Mediũ uerò congruitatis non ligat̃ extrema adicem, sed dicit ordinẽ in extremis, vt est in elementato. Quãuis etenim simul sint quatuor elementa, tñ eũ ordine, in quo media sunt aer, & aqua inter subtilissimũ ignẽ, & aquã grossissimã. Itaq; loquendo de medio necessitatis, nullũ ĩ Christo extitit mediũ inter spiritualem substantiã increatã, quæ est deitas seu verbi persona, & inter substantiã corporalem creatam, uidelicet carnẽ. Si ergo loquamur de medio sm̃ ordinis congruentiam, duplex est medium inter ea, vtpote spiritus, & anima: qm̃ inter spiritualem naturam corpori non conformem, & corpoream substantiam non conformẽ diuino spiritui, sunt duo media ordinatę naturæ, uidelicet natura spiritualis, spiritui diuino conformis, & spiritualis natura spiritui conformis humano. hæcq; dicũtur spiritus, & aĩa: spiritus, inquantum à corpore separabilis, quantum ad superiorem aię partem:

Mediũ necessitatis. & cõgruitatis.

anima

aia verò, ſm partẽ inferiorẽ, vt eſt animans ipſum corpus. ſicq; intelligit, quod docti dicunt, ꝙ verbũ aptauit ſibi corpus per animã, aiam verò ꝑ ſpiritũ. Hæc Alexander. Ad id verò, quod quærit, an vnio naturæ humanæ cũ verbo, ſit facta ꝑ gratiã, ait: Poſſet ſcd̃m Damaſcenũ rñderi, ꝙ deitas vnit carni mediãte intellectu. i. aia intellectiua, & aia mediante gr̃a: ſicq; cũ aia ſit gratiæ ſuſceptiua, vinculũ huius vnionis eſt gr̃a, cũ corpus ꝑ aiam deitati vnit. Concedendũ eſt ergo, quòd in Chriſto ſit gratia vnionis, ad vniendũ humanitatẽ cũ deitate. Non enim poſſibile eſt naturæ humanæ, vt per donũ conditionis naturæ, eleuetur, ac diſponatur ad hanc diuinã hypoſtaticam vnionem: ideo indiget gratia, ad hoc diſponente, quam dicimus gratiam vnionis. Hæc verba Alexãdri ex ſequentibus pleniùs intelligent.

Damaſcenus.

¶ At verò ſanctus Thomas adhuc pleniùs atq; diffuſiùs ſup his ſcribit: Diffinitio, inquiens, ſm phm̃ 8. Metaphyſices, in hoc cũ numero conuenit, ꝙ ſicut ſubtracta, aut addita vnitate, ſit alia numeri ſpecies: ita in diffinitionibus ſi addat, aut ſubtrahat differẽtia aliqua, mox ſit ſpecies alia. Cumq; differẽtiæ oẽs ex eſſentialibus ſumant principijs, hinc ſi rei aliqd ſubtrahatur de eſſentialibus eius, non remanet eadẽ ſpecies. Chriſtus autẽ eiuſdẽ eſt ſpeciei cum hoĩbus cæteris, aliàs non eſſet verus homo, imo æquiuocè homo diceretur, nec pro hoĩbus ſatisfaceret. Oportet ergo, ꝙ omnia eſſentialia hoĩ ſint in Chriſto, vt pote corpus, & anima uegetatiua, ſenſitiua, ac rationalis, vlteriùs quoq; forma totius reſultans ex ꝯiunctione animæ, & corporis, quæ humanitas appellatur. Et quoniam naturales proprietates ex eſſentialibus cauſantur principijs, neceſſe eſt, quòd in Chriſto fuerint oẽs naturales proprietates humanam ſpeciem conſequentes. De alijs verò, quæ per accidens ſpeciem conſequuntur humanam, ſiue ſint defectus, ſiue perfectiones, infra ſuo loco dicetur. Ex his patet error, & hereſis Manichæorum, qui Chriſtum habuiſſe dixerunt corpus phantaſticum. Siquidem oim viſibilium creatorem dixerunt eſſe diabolũ. Hæreſis quoq; Marcianorũ dicentiũ, Chriſtũ non aſſumpſiſſe corpus ex virgine, ſed attuliſſe de cælo, quod forſitan habuit ortũ ex dictis quorundam Platonicorũ, qui aſſerebant animæ oẽ corpus terreſtre eſſe fugiendum, vt beatitudinem conſequatur. Non enim credebant fieri poſſe, vt anima corpori terreſtri vnita, eſſet beata. Ponebant tñ animas corporibus cęleſtibus (vt ſoli, lunæ, & ſtellis) vnitas, eẽ beatas, vt 10. de ciuitate Dei recitat Auguſtinus. Hinc aiam Chr̃i ſummè beatã, non terreſtri, ſed cæleſti corpori vnitam putabant. Hæc Thomas in Scripto.

3. d. 2. q. 1. articu. 3

Error Manichæ.

Hæreſis. Marciani.

error Platonicorũ

Auguſt.

¶ Qui cõſequenter rñdet ibidẽ ad iſtud, An Chriſtus animam rationalẽ verè aſſumpſit. Circa hoc, inquiẽs, duo fuerunt errores hęretici. Vnus error Arrij, atq; Eunomij, dicentiũ filiũ Dei carnem ſine aia aſſumpſiſſe, putantes loco aiæ deitatẽ eſſe carni vnitã, cũ tñ deitati deroget, corpus informare, aut viuificare. Nec ſcd̃m hanc hæreſim Chriſtus conſiſteret homo, cum de ratione hois ſit anima rõnalis. Alius fuit error Apollinaris, qui dixit in Chriſto fuiſſe animam intellectiuam, & mẽte carentem, quia officium intellectus deitas compleuiſſet: ſicq; Chr̃s fuiſſet non homo, ſed potius brutũ. Hæc Thomas in Scripto.

Chriſtus animam rationalẽ verè aſſumpſit.

Hęreſis Arrij & Eunomij.

Error Apollinar.

¶ Quo circa ſciendum, ꝙ impijſsimi illi hoſtes altiſsimi, dixerunt filium Dei eſſe puram creaturam, & primam, ac ſummã mentẽ creatam, hancq; carni loco aiæ fuiſſe vnitam. Amplius, vt in Scripto Thomas enarrat, opinati ſunt quidam Chriſtum non aſſumpſiſſe formam totius humanitatem ex vnione carnis, & aiæ reſultãtẽ: ſed tam corpus, q̃ aiam fuiſſe verbo vnitam, non autem adinuicem: quo conceſſo, non conſiſteret verus hõ, cum corpus eius nõ eẽt rõnali aia informatũ.

Thomas. vbi ſupra.

Ioh. Da.

Si aũt obijciatur, ꝙ ſcd̃m Damaſcenũ libro. 4. In Dño Ieſu Chriſto nõ eſt ſpeciẽ cõem, accipere: ergo in ipſo non fuit natura cõis, & forma totius: Dicendum, ꝙ Damaſcenus vult dicere, in Chriſto nõ eſſe factam unionem in una natura, ſcd̃m qđ Eutices dixit hęreticus, quaſi ex diuina natura, & humana i Chriſto, reſultet una natura cõis tertia, q̃ nõ ſit ulla duarũ, ſicut humanitas non eſt aia tm̃, nec corpus. Sic nãq; Chriſtus non eſſet Deus, nec homo, ſed ſolũ diceret Chriſtus. Hæc ibidẽ.

Eutices hæreticus

¶ Præterea ad iſtud, Vtrũ Chriſtus aſſumſit carnẽ aia mediante, rñdet in Scripto: Duplex eſt mediũ, vtpote cõgruẽtiæ, & neceſsitatis. Medium congruentiæ eſt, quòd cõfert ad decentẽ extremorũ coniunctionẽ, quæ tñ ſine illo eſſe põt, quẽadmodũ pulchritudo ad matrimonij vnionẽ. Medium uerò neceſſitatis eſt, ſine quo coniunctio extremorum eſſe non ualet, ut lumen iungitur aeri mediante diaphano. Hoc tñ contingit dupliciter, qa uel eſt cauſa coniunctionis, uel ad Cõiunctionẽ ꝑńs cõiũctionis cã eſt mediũ, ſicut aqua, & aer in viſu, quia per aerẽ reddit ſpecies uiſibiles uiſui. Conſequens aũt coniunctionẽ eſt, qđ ex diſpoſitione cõiũctorũ cauſat, ſicut aqua, uel aer mediũ eſt in tactu: qm̃ medietates corporũ ſeſe tangentium, oportet eſſe humectas, & ita humiditatẽ intermediã eẽ. Medium autẽ, quod eſt cauſa cõiunctionis, eſt duplex: quia uel coniungit effectiuè, ſicut homo reconcilians inimicos, dr̃ medius inter eos: uel coniungit formaliter, ſicut amor cõiungit amicos. Verum horum utrumq; adhuc contingit dupliciter, quoniam medium neceſsitatis, aut eſt cauſa coniunctionis in actu, ut uinculum quo aliqua colligantur: aut eſt cauſa coniungibilitatis, ut ſiccitas in lignis cauſat coniungibilitatem ad ignem.

Chriſtus aſſumſit carnem aia mediante. Thomas vbi ſupra q. 2. artic. 2.

¶ Itaq; anima eſt quodammodo medium, quo corpus diuinitati coniungitur, ita, ꝙ ſi animã comparetur ad unionem in actu, eſt medium congruentiæ tantum. Nõ enim decet ut deitas corpori uniatur niſi animato, tum, quia anima eſt Deo propinquior, tum quia anima pluribus modis eſt Deo unibilis, puta per gratiã, & gloriam, tum, quia diuinitas corpori iungitur ꝑꝑ animæ reparationem. Si uerò comparetur ad unibilitatem, ſic eſt medium neceſſitatis, ſicut cauſans formaliter in corpore unibilitatem. Non enim eſt corpus unibile, ſeruato ordine ad finem unionis, ſcd̃m qđ creatura rationalis præ alijs unibilis dicitur, niſi per hoc, qđ particeps eſt imaginis Dei anima mediante.

Aĩa quõ ſit mediũ carnis aſſumptę.

¶ Præterea ſi quæratur, quid magis, aut fortius coniungitur carni Chriſti, anima an deitas: Dicendum, ꝙ aliqua duo eſſe magis coniuncta alicui, quàm alia, cõtingit dupliciter. Primo, qa pluribus modis iungitur: ſicq; anima magis coniungitur carni, q̃ deitas, cum anima ſit corporis forma, ac per hoc unibilitatẽ formaliter cauſans in eo. Secundo, qm̃ fortiori uinculo uniuntur, & ita diuinitas magis unit̃ carni q̃ anima, quæ unit corpori naturali unione, propterquod ſeparabilis eſt ab eo; deitas uerò unitur carni per gratiam vnionis increatam, quæ immutabilis eſt, ideo unio illa nunq̃ diſſoluitur.

An diuinitas carni Chriſti magis iungatur quam anima.

¶ Denique ad iſtud, Vtrũ anima coniungat deitati ſeu uerbo æterno, mediante ſpiritu, reſpõdens: Spiritus, inqt, ſcd̃m Aug. 12. ſuper Geneſim multipliciter dicitur. Primo, corpus ſubtile, vt aer. Secundo, corpus omnino ſubditum animæ, ut corpora ſanctorum in reſurrectione cõmuni. Tertiò

Thomas vbi ſupra. artic. 2. Auguſt. Spiritus multiplex dicit.

quęlibet

quęlibet anima brutorum. Ecclesiastes: Quis nouit, si spiritus iumentorũ, &c. Quartò, virtus imaginaria. hinc Apostolus: Psallam, spiritu, ait, Psallam, & mente. Quintò, mens Angeli, aut hois. Ad Ephesios: Renouamini spiritu mẽtis vestræ. Sexto, Dei substantia Iohannes: Spiritus est Deus. Nunc autẽ sumimus spiritũ pro mente: sicq; verbum assumpsit animam mediante spiritu, quemadmodum carnem mediante anima. Nempe ut corpus nõ est assumptibile, nisi inquantum animatum: ita, nec anima, nisi vt intellectualis, & Dei imago ¶ Amplius ad hoc, Vtrum verbum assumsit simul totam humanitatẽ, vel totam mediantibus partibus eius, respondet: Partes originaliter priores sunt toto, qa ipsum constituunt. Totũ verò cõpletiuè priùs est partibus, qm̃ ratio naturæ cõpletæ priùs inuenitur in toto, & per illud in partibus, inquantum sunt partes totius. Nã, & partes in genere sunt reductiuè. Hinc dicẽdũ, ꝙ filius Dei quodãmodo mediãtibus partibus assumpsit totũ, inquantũ partes originaliter humanã naturã ꝯstituebant, cui ꝑ se assumptio cõpetebat, quodãmodo quoq; assumpsit partes mediante toto, inquãtũ rõ humanæ naturæ, q̃ ꝑ se assumptibilis fuit, ꝑ priùs inuenit in toto, & ꝑ hoc in partibus eius. Sciendũ quoq; ꝙ singularitas duplex est, vtpote singularitas naturæ, vt hæc humanitas, & singularitas subsistẽtis in natura, vt hic homo Vnio aũt in verbo, non est facta in singularitate naturæ, qa naturæ inalterabiliter, & incõmiscibiliter sũt vnitæ, sed facta est in singularitate subsistẽtis in natura, qm̃ in vtraq; natura idẽ subsistit Chr̃s. Singularitas verò partiũ, inquãtũ partes sunt, ptinet ad naturã. hinc non est eadẽ singularitas partiũ hois, & Dei, sed est eadem singularitas Dei, & hois. ¶ At verò ad istud. Vtrum hũana natura assumpta sit gratia mediante, rñdens: In vnione, ait, humanæ naturæ ad diuinã, nullũ potuit esse mediũ vnionẽ formaliter causans, cui per priùs vniret natura humana quã diuinæ personæ. Quemadmodũ eñ inter formam, & materiã nil cadit mediũ inesse, quod per prius sit ĩ materia, q̃ forma substantialis, aliàs accidentale esset priùs substãtiali, quod est impossibile: sic inter naturã, & suppositum non põt aliquod præfato mõ cadere mediũ, cũ vtraq; coniunctio sit ad esse substantiale: sed sicut aduentũ formæ in materiã præcedunt ordine fiendi, quædã formaliter, materialiterq; disponẽtiã, quibus materia fit ad susceptionẽ formæ idonea, sic in natura humana sunt superadita quædã, quib⁹ decens effecta est vt assumeret à diuina ꝑsona, vt scientiæ, & virtutes, vnde hæc quodãmodo dici queunt congruentiæ medium. Quẽadmodũ verò secundo Sententiarũ præhabitum est, Grã Dei dupliciter dr̃. Primò. ipse Deus gratis dans, seu gratuita eius volũtas: Secundò, donũ gratis datũ. Itaq; gratia primo mõ sumpta, est mediũ vnionis effectiuũ: qa gratuita voluntate verbum sine præcedentibus meritis carnem assumpsit. Sumẽdo aũt gratia secundo mõ, nõ fuit ibi aliquod medium tanq̃ habituale donum, vnionem, aut vnibilitatem formaliter causans, sed solum est medium congruitatis, sicut sciẽtia, corporisq; perfectio, atque huiusmodi, q̃ decuit naturæ assumptæ non deesse, nisi forsan gratia appelletur vnio ipsa, q̃ est quoddã donum gratis datũ; quę qualiter sit mediũ, infra dicetur. Itaq; dũ Augustinus. 14. de Trinitate affirmat. In rebus per tempus exortis, summa gratia est, ꝙ Deus in vnitate ꝑsonæ sine ꝑcedentibus meritis hoi est vnitus, accipit gratiam pro gratiosa, & pia Dei volũtate, q̃ fecit huiusmodi vnionem, non pro habitu aliquo mediante.

1. Cor 14. Ephe. 4. Iohan. 4. Thomas. q̃ ſñti d. q. 2. ar. 1. q. 3. Verbũ totam hũanitatẽ, ꝑtib. mediantibus assumpsit. Thomas. vbi supra. articu. 2. Gratia dupliciter dicitur. Augusti.

¶ Præterea, si q̃rat̃. An ipsa vnio existit mediũ inter diuinã, & humanã naturas. Dicendũ, ꝙ inter naturã diuinã, & hũanã oportuit cadere mediã vnionem, non sicut cãm, sed vt effectũ ꝯñiem naturarũ cõiunctionẽ. Est quippè natura relationis, vt in alijs rerum generibus habeat cãm, quia minimũ habet de entitate, prout 11. Methaphysicæ asserit Commẽtator. Vñ q̃uis relatio per se non terminet motum, qm̃ in ad aliquid non est motus, vt quinto Physicorũ probatur, tñ ex hoc, quod motus ad aliquod ens terminatur, ex necessitate consequitur relatio aliqua: sicut ex hoc, quòd motus alterationis terminatur ad albedinẽ, consequitur relatio similitudinis ad oĩa alba: sic ex hoc, qđ motus generationis terminat̃ ad formam, consequitur relatio secundũ quam materia dr̃ esse sub forma. Ita ex hoc, quòd motus assumptionis naturæ humanæ terminatur ad personam diuinam, consequitur relatio ista, quę dicitur vnio, sicq; vnio est mediũ, non quasi assumptionẽ causans, sed consequens, sicut, & aqua dr̃ mediã esse in tactu ex hoc, ꝙ tangentia sunt humecta. Quod si quæratur, an hæc vnio in operibus sex dierũ ꝓcessit, dicendũ, ꝙ non ꝓcessit in ratione seminali, sed solũ in potẽtia obediẽtiali, sicut in costa Adæ fuit vt ex ea posset Eua formari. Hęc Thomas in Scripto. ¶ Qui etiam de his scribit in tertia parte concorditer ad hæc. De hoc demũ, qualiter uerbum assumsit carnẽ mediante aĩa, & aĩam mediãte intellectu seu spũ, scribit ibidem quæstione. 6. Mediũ dr̃ respectu principij, & finis. Hinc sicut principiũ, & finis important ordinẽ, ita, & mediũ. Est aũt duplex ordo. Vnus temporis, alius naturæ Secundum ordinẽ tp̃is in mysterio incarnationis non est aliqđ mediũ, quia totam naturam humanã simul sibi vniuit filius Dei. Ordo uerò naturæ inter aliqua, põt attendi dupliciter. Primò secundũ gradũ dignitatis, quẽmadmodum Angeli medij sunt inter Deum, & hoies. Alio modo ſm rationẽ causalitatis, ꝓut causa aliqua dicitur media inter primam causam efficiens, & ipsum effectũ: hicq; secùndus ordo aliquo mõ consequit̃ primũ Nẽpe ut. 13. capitulo de diuinis noĩbus sanctus Dionysius loquitur, Deus per substãtias sibi propinquiores, agit in remotiora. Itaq; ſm gradũ, & ordinem dignitatis, aĩa media est inter Deũ, & carnẽ, sicq; potest concedi, ꝙ coniunxit sibi corpus aĩa mediante. Secundum ordinẽ quoq; causalitatis vniendæ filio Dei. Non enim esset assumptibilis caro, nisi per ordinem, quem habet ad animam rationalem, ſm quem habet, ꝙ sit caro humana. Veruntñ duplex ordo considerari põt inter Deum, & creaturas. Vnus, ſm, quod creaturæ causantur, & dependent à Deo tanq̃ à principio sui esse, sic ꝓpter infirmitatem creatæ uirtutis Deus immediatè attingit quamlibet rẽ causando, & ꝯseruando: atq; ad hoc pertinet, ꝙ Deus dicit̃ esse in omnibus per essentiam, præsentiam, & potentiam. Alius est ordo ſm quod res reducuntur in Deum sicut in finẽ, & quo ad hoc, est medium inter Deũ, & creaturas, qm̃ inferiores creaturæ reducuntur in Deum ꝑ superiores, & ad hũc ordinem spectat assumptio hũmanæ naturæ à uerbo, ꝙ terminus assumptionis istius idcirco ꝑ aĩam carni unit̃. ¶ Postremò de hoc, An unio ista sit per gratiam facta, ibi subiungit: In Christo est gratia unionis, & gratia habitualis; quoniã nulla potest poni medium in unione prædicta. nam gratia unionis est ipsum esse personale diuinum, gratis cõmunicatum naturæ humanæ in persona uerbi Gratia uerò habitualis, pertinens ad specialem illius hominis sanctitatem, est effectus consequens

Vnio ẽ medium inter diuinam & hũanã natura. Cõmentator Auerrois. Gene 2. q 6 ar 2. Ordo tẽporis & naturæ. Dionysi⁹ areopag. Ordo duplex inter deũ & creaturas. Thomas 3 ꝑte q. 6. articulo 6

Iohan. 1. consequens vnionem, secundum illud Iohannis: Vidimus gloriam eius, gloriã quasi vnigeniti à patre, plenũ gratiæ, & veritatis, per quod datur intelligi, ꝙ ex hoc ipso, ꝙ ille homo vnigenitus est à patre, quod sibi conuenit per vnionẽ, habet plenitudinẽ gratiæ, & veritatis. Si autem gratia dicatur ipsa voluntas Dei, aliquid gratis donãs, aut faciẽs, sic vnio facta est p gratiam non sicut per medium, sed sicut per causam efficientem. Hæc in tertia parte. ¶ In Summa quoq; cõtra gentiles, plenissime, & diffusè reprobat ex scripturis, & rationibus multis hæreticas falsitates. Arij, & Eunomij, ac Apollinaris, dicentium in Christo nõ fuisse animã rationalẽ. Insanias etiam Manichęi, & Valentini, negantium in Christo carnem verè humanam, de quibus pertranseo, quia communia sunt, nec ulla apparentia in hæreticorum illorum figmentis consistit. lib. 4.

Bonauen. Petrus de Tharanta. ¶ His scripta Bonauenturę omnino concordãt & satis continentur in istis similiter scripta Petri, qui aliqua addit: Duplex est, inquiens, mediũ. Vnũ scd'm intentionẽ, sicq; aĩa fuit medium, & ẽt spiritus, qm propter animam assumpsit carnẽ, & ipsam animam pp spiritum seu mentem. Aliud est mediũ scd'm executionem, & illud est duplex, vc3 mediũ congruentiæ, & medium necessitatis, &c. ut supra. Et rursus: Quadruplex est, ait, gratia. Vna, vnionẽ efficiens, vt pote gratia increata. Altera, ad vnionẽ disponens, puta diuina assimilatio. Tertia, vnionẽ constituẽs, s. vnio ipsa, seu associatio gratuita. Quarta, vnionem consequens, vtpote communicatio attributorum. Hæc Petrus, qui in his breuitati studens, obscuritatem reliquit.

Richard⁹. ¶ Richardus demũ narrat, & sequit distinctionẽ medij à Petro īductã, & amborũ scripta dictis Thomę, ac Bonauenturæ cõcordant. Recitat quoq; opinionem dicentiũ, ꝙ gratia sumpta pro habitu gratuito animã pficiente: non fuit medium congruentiæ in assumptione naturæ humanæ à verbo: quam opinionẽ Durandus sequitur, & sic probat, quia natura humana personat in verbo, sicut psonata fuisset in proprio supposito. Vna nãq; personatio supplet vicem alterius: sed natura Christi humana si sibi ipsi fuisset relicta, personata fuisset in supposito proprio non mediante gratia, ergo sine ea personatur in verbo. Secũdò, qm illud, quod sequitur vnionem, non est medium in eadẽ: sed gratia habitualis secuta fuit in Christo (ordine naturæ, nõ tpis) vnionem naturarum in persona verbi, ergo gratia habitualis non fuit medium vnionis. Probatio minoris. Nam sicut se habet esse ad operari, sic gratia vnionis ad gratiã habitualem. Cuius ratio est, qm vnio facta est vt natura humana habeat suum esse in diuino supposito, gratia autem datur propter bene operari: sed esse pręcedit operationẽ, ergo grã vnionis seu vnio ipsa, gratiam habitualem. Opinio Durandi aliorumque Scotistarum. Probatio prima. Secunda

Reprobatur Durãdi opinio. ¶ Verũ ista opinio positioni pcipuorum dissentit doctorũ. Alexandri, Thomæ, Bonauenturæ, Alberti, & aliorum, quos allegaui, estq; erronea, & leuibus persuasionibus innitens. Prima quoq; psuasio magis concludit contrarium. Cum enim personatio humanæ naturæ in proprio supposito. i. in persona humana creata, sit naturalis, non mirum, ꝙ ad eam non requiritur per modum congruentiæ, & ut medium cõgruitatis, aliqua gratia habitualis. Verum cũ personatio naturę humanæ in persona increata sit supernaturalis, imò super naturalissima excellentissima, & supernnaturalis, & incomprehensibilis prorsus: rnẽ ad eam requirebatur per modum decentissimæ, ac sapientissimæ congruentiæ, gratia habitualis altissima, aptans, ornans, disponens ad huiusmodi vnionem. Sed contra hoc vr esse secunda obiectio, ad quam dicendum, ꝙ quamuis hæc gratia secundum rem se habet concomitanter ad vnionem, tñ secundum præuisionem, præordinationem, atq; propositum Dei, se habuit antecedenter, qm trinitas summa pręordinauit, & voluit naturã hũanã nõ vniri verbo ęterno, nisi splendidissimam, pulcherrimam, gratiosissimam, imò, & beatificè gloriosam, quod planè congruentissimũ fuit. Hinc secundũ Albertũ, Petrũ, & Vdalricũ: Gratia illa, quantum ad intentionem, fuit congruentiæ medium. sic equidem etiam vltimum in executione, frequenter est primum in intentione. Ad 2. Albertus

¶ Veruntñ Scotus hanc opinionem se quit' imbecillem, argumenta ponens eadẽ, quæ. Durandus, & addit, ꝙ gratia habitualis non potuit se habere in rõne dispositionis circa naturam assumptã: qm existentia accidentis, præsupponit existentiã realem subiecti, & ita hæc gratia præsupposuit existentiã humanitatis assumptæ ordine naturæ. ¶ Verum instantia hæc nulla est. fuerunt etenim simul tempore gratia ista, & natura assumpta: nihilominus gratia ista in præordinatione, atq; proposito Dei, existentiam pręcessit subiecti, tanquàm aliquid ordinatum ad eius decorem, & habilitationem. Scotus opinionẽ sed cõs imbecillẽ sequitur. Obiectio Scoti soluitur.

¶ Insuper Scotus ait: Dicitur, ꝙ verbũ assumpsit corpus mediante aĩa, quod ita exponitur, ꝙ primò aĩa est assumpta à verbo, & in secundo instanti corpus, & p hoc in illo instanti secũdo, verbũ vniuit sibi corpus psonaliter mediante aĩa, quam sibi primo vniuit. Hæc Scotus: qui) vt ex tenore verborum eius ppenditur) loquitur more solito contra Henricũ, q primo quodlibeto, & in Summa sua scribit de his. Veruntñ, nec in quodlibetis, nec in Summa asseruit, qđ verbũ priùs īpe assumpsit animã, q̃ corpus, imò vtrũq; simul tpe assumptũ à verbo fateť. Ioh. Scotus cõtrà Henricũ. Henricus de Ganda uo.

¶ Consequenter Scotus subiungit: In ista assumptione passiua naturæ humanæ à verbo, nullũ fuit mediũ inter verbũ, & totã naturã. Istud pbat, sicut ex Durando pbatur, & probatio eius cassatur sicut cassata est, ꝗuis aliquo modo sit verum, ꝙ nullum fuerit medium ibi, prout ex præallegatis doctorib' solidis est deductum. ¶ In hac quæstione Scotus grandem facit loquacitatem, an totum seu forma totius, sit idem cum parte sua seu partibus, & cum forma partis, cum tamen facillimè constet, ꝙ totũ, non sit nisi suę partes simul acceptæ, ꝙ item totum nec sit totaliter idem cum parte sua, nec totaliter, quid diuersum ab ea: sed partim idem, & partim diuersum, cum pars aliquid sit totius, totũ quoq; par rẽ suã includat, & superaddat. Fateť tñ hic Scotus, ꝙ in rebus materialib⁹ forma totius, seu essentia, & quidditas rei, includat materiã. Præhabitis demũ ex Tho. & alijs, consonant scripta Antisiorens. Dionysius contra Scotum. Scotus. Dionysius aduersus eundem.

QVAESTIO. VI.

PRæterea, q̃ritur, *An caro Christi prius fuit concepta, quàm assumpta, & assumpta, quàm animata. An ẽt aĩa eius sit prius assumpta, quã corpori coniũcta.* Videtur, ꝙ caro illa priùs fuit concepta: quoniam motus præcedit terminum motus. Cum ergo conceptio carnis terminata sit ad assumptionem à verbo, seu ad vnionẽ cum eo, videtur, ꝙ eã pcessisse tpe, cum motus nõ nisi intempore fiat. ¶ Secundò, quod non est, non potest assumi nisi primo sit: sed caro nondum concepta, nondum est: ergo non est assumptibilis, necesse est igitur vt priùs cõcipiatur, quàm vniatur. ¶ Tertiò, non est assumptio nisi Obiectio I. aduersus veritatem

nisi carnis iam organizatæ: organizationẽ aũt pcedit formatio formationẽꝯsolidatio, cõsolidationẽ ꝯceptio, ergo ã primo assumptionẽ pcessit ꝯceptio.

In opposi tum. ¶ In oppositũ est, ꝙ sola vnione cõicatio idiomatũ, ac proprietatum efficitur, vt, quod de hoie dr̃, de filio Dei dicatur. Cõcipi autẽ propriè carnis est. Si ergo conceptio carnis, vnionem cum verbo præcessit, filius Dei de virgine natus non esset.

Bonauen. ¶ Ad hoc Bonauentura rñdet: De conceptione contingit loqui, quantũ ad ordinẽ tpis, & quantũ ad ordinem naturæ. Quo ad ordinẽ naturæ, conceptio illa prior fuit assumptione: sed quo ad ordinẽ temporis, simul fuerunt, nec requirebatur ibi successio temporis, quia per infinitam fiebant virtutẽ, nec decuit conceptionẽ præcedere tpe. Non enim mulier virginalis concipere debuit fructum carnis,

Iere. 31. sed virum in annunciatione angelica, ut Ieremias prædixit. hæc Bonauentura. Idẽ Antisiodoréf. & Ale

in hoc dis. q 3. art. 3. xãder. ¶ Deniq; Tho. Nulla, inquit, natura hꝫ esse nisi in suo supposito. Nõ enim humanitas esse potest nisi in homine hoc, aut illo. hinc quicquid est in genere substantiæ per se existens, rationẽ hypostasis, aut suppositi habet. Cumq; deitatis, humanitatisq; vnio in hypostasi facta sit, non potuit, quod assumptum est, priùs esse ꝙ assumeretur: nisi forsitan poneretur, ꝙ assumptio rationem hypostasis à re assumpta auferret, quod improbatum est supra. ideo nullũ horũ triũ fuit possibile, vtpote, ꝙ caro priùs fuit ꝯcepta, & post modũ assumpta: aut, ꝙ aia fuerit priùs creata, assumptaq; postea, vel, quod homo priùs ex suis sit partibus constitutus, & post assumptus. Quemadmodum demũ patet ex dictis, corpus Assumptibilitatẽ habet ab aia, similiter partes essentiales ex ratione naturæ, cuius sunt partes. vnde vtrumq; horum impossibile est, vt scilicet anima priùs sit creata, & à verbo assumpta, & postea corpori coniuncta, & etiam, ꝙ caro sit priùs concepta, & assumpta, postmodumq; animæ vnita: imò hæc quatuor oportet simul fuisse, conceptionem carnis, creationem aiæ, coniunctione vtriusq;, & vnionem cum verbo. Itaq; quamuis, quod non est, assumptibile non sit, possibile tñ est, vt eodem instãti, quo esse cœperit, assumatur Cumq; conceptio illa in instanti sit facta, non differunt in eadem principium, medium, & finis ipsius. Constat quoq; ex hic, impossibile esse vt caro sit priùs assumpta quàm animata, cum assumptibilitatem sortiatur ab anima, & quoniam partes assumptibilitatem habent ex toto. Nec potuit aia Christi priùs assumi, quàm carni vniretur, cum assumptibilis sit per hoc, quod est pars naturæ humanæ. Hinc nõ oportet extremum semper priùs tempore coniungi medio, quàm alteri extremo, sicut, & aer, & visus simul immutantur à colore, sed aer priùs natura. Hæc Thomas in Scripto.

artic. 8. ¶ Insuper in tertia parte, quæstione tricesimatertia: In conceptione, asserit, corporis Christi tria cõsiderantur: Primum est motus localis sanguinis ad locum generationis. Secundum, formatio corporis ex illa materia. Tertium, augumentatio vsq; ad quãtitatem perfectam, in quorum medio ratio conceptionis consistit. Primum namq; est conceptioni præambulum, tertium conceptionem assequitur. Primum horum non potuit esse in instanti, cum hoc sit contra rationem motus localis corporis cuiuscunq;, cuius partes successiuè locum subintrant. Tertium quoq; oportuit esse successiuum, cum de ratione augmenti sit motus localis: tum, quia procedit ex virtute in corpore iam formato operantis,

quæ nõ operatur nisi in tempore. Ipsa verò formatio corporis, in qua principaliter ratio conceptionis consistit, extitit in instanti. Primò, pp infinitam virtutem agentis, videlicet spiritusancti, à quo corpus Christi formatũ est. Nempe quo agens maioris extat virtutis, eo celeriùs, atq; faciliùs materiã pòt disponere. Secundò, ex parte eius, cuius corpus formabatur, quẽ non decuit assumere corpus nisi formatũ. Si aũt formationem perfectã ad tps præcessisset, non posset tota conceptio filio Dei attribui, q̃ non attribuit ei nisi ratione assumptionis: idcirco in primo instanti, quo materia ministrata ad locum generationis peruenit, corpus Christi pfectè formatum est, & conceptum, ac p hoc dr̃ ipse filius Dei uerus Deus conceptus, quod aliter dici non posset. Hinc non est assignare vltimũ instans, in quo materia illa fuit sanguinis: sed est assignare vltimũ tps, qđ nullo interueniente medio continuaẽ ad primũ instans, in quo fuit caro Chri formata. Hocq; instãs, fuit terminus temporis motus localis materiæ ad locũ gñationis. ¶ Præterea si quis instet, ꝙ aia requirit debitam quantitatẽ in corpore, cui infundit, quã tã nõ habuit corpus Chri in primo suæ conceptionis instanti, ergo postea fuit animatũ. Dicendũ, ꝙ quãtitas, quã aia in corpore suo requirit, latitudinẽ habet, qm̃ in maiori, & minori quantitate saluatur. Quantitas verò corporis, quam haberdũ sibi infundĩ. aia, proportionaẽ quantitati perfectæ, ad quã p augmentũ pertingit, ita, ꝙ maiorũ hominum maiorem quantitatẽ habent corpore in prima sua aiatione. Christus aũt in perfecta ætate decentẽ, & mediocrem habuit quãtitatẽ, cui proportionabaẽ quãtitas, quam habuit corpus eius in tpe. quo aliorum hoĩm corpora animantur, minorẽ tñ habuit in principio suæ conceptionis, attamen parua quantitas illa non fuit tã parua, vt in ea conseruari non posset ratio corporis animati, cũ in tali quantitate quorundã paruorũ hominũ corpora animentur. Hoc quoq; pensandum, quòd propriè dicimus Deũ factum hominem: im. ppriè verò, quòd homo factus est Deus: quia videlicet Deus assumpsit sibi id, quod extitit hominis, non autem præextitit id, quod hominis est, quasi per se subsistens, anteq̃ susciperetur à verbo. Si aũt caro habuisset aliqñ aliquam hypostasim, qood est præter incarnationis rationem, secundum quã ponimus verbum Dei esse vnitum humanæ naturæ, & oĩbus partibus eius in vnitate hypostasis, nec fuit conueniens, quòd hypostasim præexistentem humanæ naturę, vel alicuius partis eius, verbum Dei sua assumptionę destrueret: ideo ẽ fidem est, ꝙ caro Christi fuit priùs concepta postmodumq; assumpta. vnde in carne illa simul fuit cõcipi, & esse conceptum. Sicq; (vt loquitur Augustinus in libro de fide ad Petrũ) Dicimus ipsum Dei verbum acceptione suæ carnis conceptum, carnem quoq; verbi incarnatione conceptã. Hæc Tho. in Sũma. Idẽ Alber. Petr⁹, Rich. Vdalri. aliiq; cõmuniter.

¶ Scotus quoq; hic narrat duas opiniones, quarum vna ponit in corpore hominis, etiam Christi, fuisse plures formas substantiales, quę opinio super secundum est reprobata. Alia tenet opinio, quòd animatio non præcessit tempore assumptionem, quod consonat prædictis. De organizatione verò corporis Christi ait, ꝙ organizatio potest itelligi vltima productio formæ accidentalis, disponentis immediatè ad animam intellectiuam, seu ipsa animæ intellectiuæ inductio, aut transmutatio præcedens hanc vltimam trãsmutationẽ. Præcedunt quippè duæ transmutationes, utpote motus localis, quo materia,

Christi corpus formatũ est in instanti.

Obiectio.

Dilutio.

Deus hõ factus est hõ aũt nõ est Deus factus.

August.

Ioh. Sco.

materia, scilicet sanguis, fert ad locũ generationi conuenientem,& alteratio,qua in loco hoc alterat atq; disponitur ad formã organici corporis inducendam.Organizatio antem primo modo accepta, qua corpus dicitur organicum,& immediatè dispositũ ad animam intellectinam, etiam in nobis non præcedit tempore animationem: aliàs homo non generaret hoiem, qm̃ tota eiᵘ actio priùs duratione esset completa,quàm anima infunderetur,& homo in vterò gigneretur. Ille quippè non generat hominem, cuius tota actio priùs tpe est completa, q̃ hõ gignatur.Porrò de transitione materiæ ad locum generationi aptũ,& de alteratione præcedente totius generationẽ, dubiũ est an tpe præcesserint incarnationem,vel in eodem instanti fuerint, quia si ponãtur fuisse in tpe,magis vr̃ posse saluari,materiam fuisse corporatam ad illos motus,& de hoc infra in 4.distinctione dicetur.Si aũt ponatur fuisse in instanti,vt nullus fuerit motus localis,aut cũ successione mutatio,magis saluatur, quod in vltimo instanti assensus virginis expræssi, fuerit verbum Dei factum hõ in virginis verò:qm̃ ante illud instãs, nõ vr̃ fuisse aliqua operatio specialis ad incarnationẽ, & in illo instanti tota in carnatio videt esse completa.Hæc Scotus,qui in his verbis insinuare videtur, probabiliter posse teneri translationem illam materię ad locum congruum generationi,& de alteratione prætacta,ꝙ fuerint in instanti. Ineptum verò videtur,quòd organizatio capiatur pro inductione animæ intellectiuæ.

Dionysi. contra.

QVESTIO SEPTIMA.

VLtimò quæritur: *Verũ vna creata persona, posset assumere aliam naturam creatam vnitate persona* ¶ Videtur,ꝙ sic.personalitas enim absoluta,qualis est in creaturis,non est nisi subsistentia ipsius naturæ per esse suum determinatum. Nisi enim determinetur,habet rationem vniuersalis.Determinatio verò,qua est hæc,ita,ꝙ non altera, dat ei rationem personalitatis. Talis autem personalitas Angeli non est minus nata determinare naturam hominis quàm Angeli, quia natura angeli minus determinabilis est,cum sit magis obstracta, & immaterialis, quàm natura hominis.¶ Secundò,quia natura humana maiorem habet proportionem, conuenientiam,& propinquitatem ad angelum,quàm Deum: ergo magis assumptibilis est ab Angelo q̃ à Deo.

Obiectiones contra veritatem.

In opositum est, ꝙ personalitas omnis creaturæ est limitata,& determinata suę singulari naturæ Cũ igitur natura vna singularis Angeli,nulla alteri personalitati queat cõicari, videtur, ꝙ nec psonalitas vnius singularis naturæ,valeat cõicari alteri singulari naturæ.¶ Ad hoc respondet Henricus quodlibeto. 11.Personalitas(prout alibi determinauimus) nil aliud est,q̃ distincta ratio subsistẽdi circa singularem naturam, quæ personalitas in diuinis non est nisi respectiua,in creaturis verò est absoluta:habetq; quælibet natura singularis in creaturis talem singularitatem propriam sibi, qua non solum distinguitur vna natura creata ab alia:sed, & sic determinatur in se,vt sit separata à qualibet alia, vt sic personalitas in creaturis,non sit nisi modus essendi separatim ab alia creatura. Hinc quæcunque personalitas creata,finita est, & sua finitatione limitata ad suę singularitatem naturę,& illi appropriata,pp, quod nullius creaturæ personalitas pluribus potest naturis cõicari,sed soli infinito supposito conuenit hoc ex sua illimitatione,qua continet in se quicqd pfectionis est in creaturis. Illabitur quoq; creatis, quòd vni creaturæ non conuenit respectu alterius. Hinc prima ratio falsum assumit,quoniam personalitas Angeli determinare non habet,nec limitare nisi naturam propriæ personæ.Hæc Henricus.

In opposi tum.

Henricus de Gãda.

Ad primã obiectionẽ

¶ Circa hæc aliter sentit Scotus: Sustentare, dicens naturam seu suppositare,sumitur dupliciter. Primo effectiuè,sicq; tota trinitas sustentat naturã humanã in Christo.Secundò terminatiuè siue formaliter, & sic sola verbi persona assumptã sustentat naturã. Suppositũ aũt creatum,non potest primo modo sustentare aliam naturam à sua, quia ad talẽ vnionem alia natura non habet se nisi in potentia obedientiali,quæ in creaturis nõ respicit nisi efficatiam primi efficientis.Porrò secundo modo non potest creatura aliam naturam sustentare in se, seu assumere sibi in vnitate personæ,vt dicitur. Hæc Scotus.

Ioh. Sco.

¶ Qui consequenter positionem,& rationes Henrici refert,& improbat,prout potest,nec efficaciter probat oppositum;imò loquitur multum confusè, & tandem concludit, ꝙ non videtur ita ponendũ: sicut prætacta ponit opinio,absq; omni ratione. Verum ex inductis iam constat, ꝙ Henricus sine rationibus ita non ponit. Postremò, verum reor, ꝙ secundum naturam non sit possibilis sustentatio seu assumptio talis. An verò implicet contradictionem, ita quòd nec de absoluta loquendo potentia fieri valeat,determinare non audeo.

Dionysius aduersus Scotum.

De carne, quam verbum assumpsit, qualis ante fuerit, & qualis assumpta sit. Distin. III.

Vęritur etiam de carne verbi, An priusquam conciperetur, obligata fuerit peccato, an,& talis assumpta fuerit à verbo. Sane dici potest & credi oportet,iuxta sanctorum attestationis conuenientiam,ipsam prius peccato fuisset obnoxiam, sicut reliqua virginis caro, sed spiritussancti operatione ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo pœna tantum non necessitate, sed voluntate assumentis remanente. Mariam quoque totam spiritussanctus in eam pręueniens,à peccato prorsus purgauit, & à fomite peccati etiam liberauit,vel fomitem ipsum penitus euacuando, vt quibusdam placet: uel sic debilitando,& extenuando, vt ei postmodum peccandi occasio nullatenus extiterit.Potentiã quoque generandi absque viri semine virgini præparauit.Ita .n. verba euãgelij docent,vbi Angelus virginem alloquens,ait:Spiritussancti superueniet in te,& virtus altissimi obrumbauit tibi.Et,quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei Cui sacra vigore respondit:Ecce ancilla domini,fiat mihi secundum verbum tuum. Quod exponẽs Iohannes Damascenus,ait:Post consensum aũt sanctę virginis,spiritussanctus præ-

Conditio virginis Marię in Christi cõceptione.

Luc. 1.

Iohã. Dã.

prçuenit in ipsam secundum verbum domini, quod dixit angelus, purgans ipsam & potentiam deitatis uerbi receptiuam præparans, simul autem, & generatiuam. & tunc obumbrauit ipsam Dei altissimi per se sapientia, & uirtus existens, id est, filius Dei patris ὁμοούσιος, id est consubstanrialis, sicut diuinum semen. Et copulauit sibiipsi ex sanctissimis, & purissimis ipsius uirginis sanguinibus, nostræ antiquæ conspersionis carnem animatam anima rationali, & intellectiua, non semināS, sed per spiritussanctū creans. Quare simul caro, simul Dei caro, simul caro animata, rationalique, & intellectu simul Dei uerbi caro animata rationali, & intellectiuo. Ex his perspicuum fit quod ante diximus, carnem scilicet uerbi simul conceptam, & assumtam, candemque, imo totam uiginem spiritusancto prçueniente, ab omni labe peccati castificatam. Cui collata est potentia nouo more generandi, ut sine coitu viri, sine libidine concipientis, in utero uirginis celebraretur conceptus Dei & hominis, illa enim caro, quam Deus de uirginis sibi unire dignatus est, sine vicio concepta, sine peccato nata est. Hanc tamen carnem, non cçlestis, nō aereæ, nō alterius cuiusque putes esse naturæ, sed eius cuius, est oīum hoīum caro. cap. 16.

Auctoritate firmat, ex tunc fuisse virginem Mariam immunem a pctō.

Quod autem sacra virgo ex tunc ab omni peccato immunis extiterit Augustinus cui dāter ostendit in libro de natura, & gratia, inquiēs. Excepta sancta virgine Maria, de qua propter honorem domini, nullam protsus, cum de peccatis agitur, haberi uolo quçstionem. Inde enim scimus, ꝙ ei plus gratiæ sit collatum ad uincendum ex omni parte peccatum, ꝙ concipere, ac parere meruit, quem constat nullum habuisse peccatum. Hac ergo virgine excepta, si omnes sancti, ac sanctç cōgregari possent, & quçreretur ab eis an peccatum haberent, quid responderetur nisi quod Iohanes ait. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus: illa autem singulari gratia præuēta est, atque repleta, vt ipsum haberet uentris sui fructum, quem ex initio habit uniuersitas dominū ut illud, quod nascebatur ex propagine primi hominis, tantumodo generis, non criminis originem duceret. 1. Iohā. 1

Quare non fuit Christus decimatus in Abraam sicut Leui, cum caro quam acceperit, in eo fuit peccato obnoxia.

Cum autem illa caro, cuius excellentia singularis uerbis explicari nō valet, antequā esset uerbo unita obnoxia fuerit peccato in Maria & in alijs, a quibus ꝓpagatione traducta est non immerito uideri potest in Abraam peccato subiacuisse, cuius uniuersa caro peccato subiacebat. Vnde queri solet, quare Leui decimatus dicatur in Abraā, & nō Christus, cū in lūbis Abraç uterquç fuerit secūdū materialē rationē quando Abraā decimatus est, & decimas dedit Melchisedec. Tunc enim Apostolus Leui decimatum dicit in Abraā tanquam in materiali causa. Quia ea decimatione, sicut Abraam minor Melchisedec ostēditur, cui psonaliter decimas soluit, ita & Leuiticus ordo, q in Abraā secūdū rōnem seminalē erat, & ex co per concupiscentiā carnis descendit. Christus autem nō est decimatus, quia licet ibi fuerit secundum carnem: non tamen inde descendit secūdū legē cōem, scilicet p carnis libidinem, sicut ēt in Adā oēs peccauerūt, sed nō Christus. Vnde Augustinus super genesim: Scut Adam peccāte, q in lūbis eius erāt, peccauerunt: sic Abraam dante decimas, qui in lumbis eius erāt, decimati sunt. Sed hoc nō sequitur in Christo, licet in lūbis Adæ, & Abrae fuerit, quia non secundum concupiscentiam carnis inde descendit. Cum ergo Leui, & Christus secundum carnem essent in lūbis Abraç quando decimatus est, ideo pariter decimati non sunt: quia secūdum aliquē modum non erat ibi Christus, quo erat ibi Leui. Secundum rationem quippe illam seminalem ibi fuit Leui, qua ratione per concubitum uenturus erat in matrem, secundū quā rōnem non erat ibi Christi caro, quamuis secūdum ipsam ibi fuerit Mariç caro. Ille ergo decimatus est in Abraam, qui sic fuit in lumbis Abraç, sicut ille fuit in lumbis patris sui, id est qui sic natus de patre Abraā, sicut ille de patre suo natus est scilicet per legem carnis & inuincibilem concupiscentiam.

Questio. Gene. 14. Hebre. 7. Responsio. Ratio qua Christus nō est decimatus. Roma. 5. li. 10. c. 19

Qua ratione caro Christi dicta est in scriptura non fuisse peccatrix, sed similis: quo aperitur, quare obligata peccato non fuit in Christo.

Quo circa primitias nostrç massæ rectè assumpsisse dicitur Christus, quia non carnē peccati, sed similitudinē carnis peccati accepit. Misit enim deus filiū suū ut ait Apostolus in similitudinem carnis peccati. Assumpsit eīn uerbum carnem peccati, similē in pœna & nō in culpa, & iō non peccatricem. Cætera uero hoīm omnis caro peccati est. Roma. 8.

Sola illius non est caro peccati, quia non eum mr̄ ꝯcupiscentia, sed gratia ꝯcepit: habet tñ similitudinem carnis peccati p̄ passibilitatem, & mortalitatem: quia esurijt, sitijt, & huiusmodi. Licet ergo eadem caro sit eius, q̄ & nr̄a: nō tñ ita facta est in vtero sicut nr̄a. Est enim sanctificata in vtero, & nata sine peccato, & nec ipse in illa vnquam peccauit. In pœna ergo similis est nostræ, non in qualitate peccati: quia pollutionem, quæ ex ꝯcupiscentiæ motu ꝯcepta est, omnino nō habuit, nec ex carnali delectatione nata est. Venit ergo ad corpus immaculatum, quod p̄ter libidinis ꝯcupiscentiam fuit ꝯceptum, nec illud in se habuit vitium, quod in alijs est causa peccati, nec in eo corpore peccauit. Ideoque verè dicitur verbi caro non fuisse in Christo obligata peccato.

Verbi caro quare i Christo nō fuerit peccato obligata.

Quidam videntur aduersari illi sententiæ, qua dictum est, carnem Christi non priùs conceptam, quàm assumptam.

Illi aūt sententię, qua supra diximus carnē verbi nō ante fuisse ꝯceptam, q̄ assumptā, vr̄ obuiare, quod Augustinus ait super Iohannem, vbi legit̄: Soluite templum hoc, & in trib. diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est hoc templum, & in tribus diebus excitabis illud? Hic, inquit, numerus perfectioni. dñici corporis ꝯuenit, quia (vt dicunt physici) tot dieb. forma humani corporis perficit̄. Horum occasione verborum quidam dicere p̄sumpserunt, dñici corporis formam tot dieb. ad modum aliorum corporum perfectam, & membrorum lineamentis distinctā, & mox verbum Dei sibi vnisse carnem, & animā, & hoc modo dicunt illū numerum perfectioni dñici corporis conuenire. Sed alia ratio illius dicti extitit, ex qua sana orit̄ intelligentia verbi. Non enim ideo illud dixit Augustinus, quin mox vt caro illa opere spiritussancti sanctificata, & à reliqua separata fuit, verbo Dei cū aīa vniret̄, vt perfecta, & verus Deus, esset perfectus, & verus homo: sed quia membrorum illius dñici corporis distinctio, in ipso momento ꝯceptionis, & vnionis Dei, & hominis, adeo tenuis erat, & parua, vt humano visui vix posset subijci. Diebus aūt, quos August. memorat, perfecta est, & notabilis facta. Incarnatū est ergo verbū, vt ait Iohannes Damascenus, & à p̄pria incorporalitate non recessit, & totum incarnatum est, & totum est incircunscriptum. Minoratur corporaliter, & contrahitur, & diuinè est incircunscriptum, non coextensa carne eius cum incircunscripta diuinitate. In omnibus igitur, qui super omnia erat, & in vtero sanctæ genitricis existebat, sed in ipso actu incarnationis.

August. — Iohan. 2. — Diluitur obiectio. — Io. Dam.

Summa distinctionis III.

ETERMINATO in p̄cedenti distinctione, quid filius Dei de nr̄a natura assumpserit, & quo modo, seu ordine, nunc declarat quale sit illud assumptum. Primo ergo inquirit, an caro à verbo assumpta, fuit peccato originali obnoxia ante vnionem cum verbo. Quo circa ostendit, q̄ ante assumptionem, & vnionem purgata sit: nec solum ipsa, sed & beatissima virgo materno in vtero. Secundò sciscitatur, an Christus fuerit decimatus in Abraam: & dato, quòd non cur potius Leui dicat̄ in Abraam decimatus, q̄ Christus. Tertiò pandit cur caro Christi dicatur similis carni peccati. Quartò inducit obiectionem contra id, quod dixit carnem Christi simul fuisse conceptam, organizatam, animatam, atque assumptam, & soluit eandem.

QVAESTIO I.

De sanctificatione virginis Mariæ.

HIC quæritur primo: *Vtrum gloriosissima virgo fuit sanctificata antequam concepta, ita quòd nunquam subiacuit culpæ originali.*

¶Res. quòd sic, quia id matrem veri Dei decuisse videtur. Secundò: quoniam non videtur, quòd tam præelectissima virgo vnq̄ fuerit filia iræ, seu in odio Dei: quod tñ sequeret̄, si in originali fuisset ꝯcepta.

Obiectiones i p̄tē affirmatiuam.

¶In oppositum vr̄ doctrina Apostoli, potissimè ad Roma. quo docet propter primi pcc̄m parentis, infectam esse totam eius posteritatem, & Christum esse totius humani generis redemptorem.

In oppositum. Roma 5.

¶Ad hoc Alexander respondet, & ordinat p̄cedens, quid sit sanctificatio sciscitat̄. Ad quod respondens: Sanctificatio, inquit, nil aliud est, quàm motus ad sanctitatem, sicut albatio ad albedinem. Sanctitas autem quadrupliciter dicitur: Est enim sanctitas per dedicationem ad cultū Dei, sicut materialis ecclesia dicitur sanctificari, & sancta. Est quoq; sanctitas per emundationē à culpa. Tertiò, in scriptura sanctitas dr̄ abstractio ab actu carnali. Quartò, sanctitas dr̄ per confirmationē in bono. Sanctitas primo modo sumpta, communissimè dr̄, ꝯuenitq; rationalibus, & irrationalibus creaturis, atque ab ea Nazaræi, & sacerdotes dicti sunt sancti. De sanctitate tertio mō dicta, dominus in Exodo loquitur Moysi: Sanctifica populum, & sanctifica eos hodie, & cras.

Alexander de Hales. — Sanctificatio quid. Sanctitas multifariā dicitur. — Exod. 19.

¶Secundò q̄rit, vtrum sanctificari ꝯueniat Christo. Respondet, sanctificatio est motus ad sanctitatem, quod contingit dupliciter: quoniam omnis motus est ab aliquo in aliquid, hinc sanctitas est terminus ad quē sanctificationis. Motus verò in sanctitatem, aliquando dicitur de sancto in sanctum, quandoq; de non sancto in sanctum: & hoc dupliciter, quia non sanctum dr̄ priuatiuè, & negatiuè: & negatiuè conuenit etiam ei, quod non est, priuatiuè autem ei, quod est, & habet contrariam dispositionem ad sanctitatem, vtpotè culpam. Itaque sanctificatio negatiuè fuit in Christo homine in incarnatione, quia tunc aīa simul creata est, & oī grā, ac virtute, & sanctitate repleta. Sanctificatione demum priuatiuè dicta, sanctificatus fuit Iohannes Baptista in vtero: Sanctificatio quoq; de sancto in sanctū, est duplex. Vna de sanctitate minore in maiorem, quæ conuenit

An Christo sanctificari cōueniat. — Lucæ 1.

uenit proficientibus in hac vita. Alia est continuatio sanctitatis, quę in est beatis, & fuit in Christo in vita præsenti, quæ non est propriè motus, cum sit tota simul: sed est quasi motus, ob suam continuationē, & extensionem, sicut lucere dicit continuationem lucendi.

¶Tertiò inuestigat de sanctificatione sacratissimę virginis. Primò, an fuit sanctificata ante suam conceptionem. Et arguit, quod nō, dicendo: Bernardus
Epistola 173. in epistola contra Lugdunenses canonicos, monet quæstionem de sanctificatione dignissimæ virginis, dicens: Dicitur ne sanctificata, quatenus iam sancta conciperetur, ac per hoc eius conceptus vocetur sanctus? Et obijcit contra hoc: Non valuit priùs esse sancta, quàm esset, sed nō erat antequam conciperetur: ergo nō poterat sanctificari antequam conciperetur.
Alexand. ad verba Bernardi. Ad istud Alexander respondet: Duplex est sanctificatio, puta naturæ, & personæ. Sanctificatio personæ est per gratiam viæ. Sanctificatio naturæ erit per gloriam patriæ. Sanctificatio quippe per baptismum, & gratiam, non est sanctificatio naturæ, sed solum personæ. Nam fomes remanet post baptismū in natura, & per generationem transfunditur in posteritatem, hinc generatio non est sine peccato, quia natura non est sanctificata, ipsa per generationem transfundit: idcirco necesse est, vt quod generatur, in generatione contrahet peccatum. Ob hoc benedicta virgo Maria non potuit in suis sanctificari parentibus: imò necesse fuit, quòd in sua generatione peccatum contraheret à suis parentibus. Erat quoque in ipsis ante conceptionem suam quantum ad rationem naturæ, & non personæ, propterea in ipsis sanctificari non potuit. Hæc Alexander.

Epistola 174. ¶Qui insuper quærit: Vtrum prælectissima virgo potuit sanctificari in sua conceptione. Et ostendit Bernardus, quòd non, dicens: Fortè inter maritales amplexus sanctitas ipsi se conceptioni immiscuit, vt simul sanctificata fuerit, & concepta, sed hoc, inquit,
Obiectio. ratio non admittit. Quomodo namque, aut sanctitas sine spiritu sanctificante, aut spirituisancto cum peccato societas fuit? aut quomodo peccatum non
Ibidem. fuit, vbi libido non defuit? Rursus Bernardus: Ante conceptionem sanctificari non potuit, quia non erat. Nec in conceptu, propter peccatum, quod inerat. Restat ergo, vt post conceptionem in matris vtero iam existens, sanctificationē accepisse credatur, quæ excluso peccato sanctam fecit nati-
Ibidem. uitatem, non conceptionem. Item Bernardus per comparationem ad Christum: Paucis filiorum hominum est cum sanctitate nasci: non tamen concipi, vt vni sanè, videlicet Christo seruaretur prærogatiua sancti conceptus, vel sanctificationis in con-
Ibidem. ceptu. Iterum dicit Bernardus: Solus Dominus Iesus Christus conceptus de Spiritusancto: quoniam solus, & ante conceptum sanctus, quo excepto, respicit vniuersos, quod vnus humiliter confi-
Psal. 50. tetur: Ecce enim in iniquitatibus conceptus, sicque solus Christus conceptus est sine peccato. Amplius, si excellentissima virgo non fuit in peccato concepta, non fuisset peccato obnoxia: ergo nō eguit redemptore, nec redemptione, quia redemptio est propter obligationem ad culpam, ac eius reatum, seu pœnā: non ergo indiguisset redemptione per Christum, quod non est secundum catholicam fidem tenen-
Leo Papa. dum. Vnde Leo Papa: Saluator noster sicut pro liberandis hominibus venit, ita nullum à reatu liberum reperit.
In oppositum August. ¶In oppositum est, quod coitus coniugalis potest esse sine peccato: imò & meritorius secundum Augustinum, vt fuit in Abraam, quando Sara concepit, quia ex obedientia fecit hoc, & vbi est meritum, est gratia mouens, ac Spiritussancti præsentia: & vbicunque est præsentia Spiritussancti, potest esse sanctificatio: ergo in coitu coniugali potest sanctificatio esse. Præterea secundum Theologos, coitus coniugalis, quandoque est licitus, virtuosus, ac meritorius. Hoc igitur supponendo, Respons.
dicendū, quod coitus coniugalis meritorius, consideratur dupliciter, vtpotè, vt est actus personæ, & vt actus naturæ. Atque vt est actus personæ, mouet ad eū voluntas: sed vt est actus naturæ, mouet ad eū natura: & vt est actus voluntatis, mouet & charitas: sed vt est actus naturæ, mouet libido, & fomes, estque in actu illo peccatum. Conceptio, autē sequitur coitum, prout respicit naturam mouentem, non voluntatem, conceptio namque dicit commixtionem, quæ est in principijs seminalibus viri, ac mulieris, quæ commixtio fit per naturam. Quamuis ergo coitus ex vna parte hominis possit esse meritorius: nunquàm tamen conceptio posset meritoria esse, & ita nec sanctificatio in conceptione. Hinc præclarissima virgo in sua conceptione sanctificari non potuit. Hæc idem.

¶Adhuc doctor hic inuestigat: An diuinissima Ioā. Alex.
virgo post suā conceptionem fuit sanctificata, ante animæ suæ infusionē, ita quod anima eius fuerit sanctificata, antequā caro ei coniungeretur. Res. Caro ante animæ infusionem nullo modo potest sanctificari: quoniam corpus nostrum de se corruptibile est, nec habet de se naturā perpetuationis ad esse, sed conditio perpetuationis ad esse, inest ei ex vnione ad animam rationalē immortalem, vnde inest corpori necessitas resurgendi, possibilitasque ad gloriam. Cumque gratia ordinet ad gloriam, simili modo sortietur caro possibilitatē suscipiendi gratiam per vnionē sui ad animam. Ideo sicut corpus ante animationem non habet conditionem, qua ordinetur ad gloriam, similiter non habebit conditionē, qua ordinetur ad gratiam: sicque ante animationem non potest suscipere gratiam: ergo nec sanctificationem.

¶Deinceps quærit: An præstantissima, & incomparabilis virgo, post infusionē animæ fuit sanctificata in vtero
matris. Res. quod imò, quod probat ex dictis S. Bernardi Vbi supra
in epistola ad canonicos Lugdunenses: Imò sanctificata est, ait, ante natiuitatē suā ex vtero, & modo eminentiori, quàm Iohannes, & Ieremias, præsertim quia ecclesia non fallit, quæ natiuitatē purissimæ virginis celebrat. Denique sanctificata est à culpa originali. Sed quærit: An etiā tunc sit sanctificata à fomite. Ref. Fomes respicit naturam, atque personam: & in prima virginis sanctificatione, puta in vtero suæ matris, nō fuit purificata à fomite, nec fuit fomes omnino remotus ab ea, secundum quod concernit naturā: sed in secunda eius sanctificatione, quando videlicet filiū Dei concepit, tunc quippe mundata est caro eius, vt esset principiū carnis Deo vnitæ, sicque de carne virginis summæ, sumeretur caro sine peccato, quæ vniret verbo æterno. Fomes verò, prout respicit personam, duplicē habet effectum. Vnus est pronitas ad malum, secundus difficultas ad bonum, vt aliqui dicunt, in prima sanctificatione fomes non extinguebatur in virgine tanta omnino, nisi quo ad pronitatē peccandi: In secunda verò sanctificatione, etiam quo ad difficultatem ad bonū, sicque post primā sanctificationē peccare non potuit, eo quod tota pronitas ad malū fuit in ea extincta. Veruntamen firmiter credo, quod felicissima virgo quantū ad suam personam, ita præseruata fuit à peccato, & fomite, prout dicit pronitatem ad malum, & difficultatem ad bonū, quod nihil in persona sua remansit purgandū. Denique & hic idem doctor legitur post hæc diuulgata scripta sua miraculosè correptus,

sententiam mutasse, & alteram opinionem magis piam, videlicet, quòd non sit concepta in originali, vsque ad mortem tenuisse.

¶Porrò præinductis per omnia consonant, & ꝓ maxima parte coincidunt scripta Bonauenturæ, dicentis: Caro beatissimæ virginis ante animationē non fuit sanctificata: non quia Deus non potuit eius carnem purificare priusquam animare: sed quoniā sanctificatio fieri habet per aliquod donū gratuitū superaditum, quod esse non valet in carne, sed in anima: idcirco si caro dignissimæ virginis dicatur sanctificata ante animæ susceptionem, aut hoc fuit mediante gratia existente in eius anima, quod dici non potest: qm̄ anima eius tunc nondum fuit, aut mediante grā existente in anima parentum ipsius, quod esse nequiuit triplici ratione. Primò: quoniā sanctificatio non transfunditur à parentib. in ꝓlem, cum proles ab illis non sit quantum ad animam. Secundo: qm̄ dato, quòd hoc esset possibile, non tn̄ id fieri potuisset mediante coitu libidinoso, quia sic duo opposita simul in eodē fuissent. Propter quod ait Bernardus: Forte inter amplexus maritales &c. vt supra.

Vbi supra.

Tertiò: qm̄ esto, ꝙ virtute diuina sanctificatio affuisset, & deesset libido: non tn̄ sic decuit, eo ꝙ hæc solius virginis gloriosę sit pręrogatiua, q̄ sola (vt dicunt sancti) sine peccato ꝯcepit, & sine dolore peperit: idcirco hoc alteri dare, non est virginem honorare, sed eius honori detrahere. Nihilominus fateor probabile esse, quòd concepta fuit ex sterili parente, & ex coitu coniugali, absque culpa actuali: non tn̄ sequitur, ꝙ concepta sit absq; causa peccati. Nam ita transfunditur originale peccatum ex illis, qui legitimè generant, sicut ex alijs.

Obiectio.

Et si obijciatur, ꝙ ibi non debuit esse causa originalis peccati: qm̄ causa ē mediante virtute Spiritussancti fęcunditate, & ꝓpter fœcundationem sterilitatis maternæ, quæ fuit a Deo:

Dilutio.

Dicendum ꝙ hoc nō valet, quia similiter obijci posset de Sancto Iohanne, & Isaac, qui de sterilibus sunt concepti. Hinc scias, ꝙ Spiritussanctus interdum operatur, vt spiritus, interdum vt sanctus. Tunc quippe operatur, vt spiritus, dum opus efficit super naturam: tunc verò, vt sanctus, quando non solum tale opus facit, sed etiam istud sanctificat. Hinc dico, ꝙ in ꝯceptione solius filij Dei, operatus est nō solum, vt spiritus, sed item, vt Spiritussanctus. In conceptione verò Iohannis, ac sacratissimæ virginis, operatur est, vt spiritus. Vnde sola hæc virgo dr̄ concepisse de Spiritusancto.

Cōceptionis dic̄, an liceat celebrare.

Propterea nullius ꝯceptionis solemnitatem celebrat ecclesia, nisi Christi in annunciatione virginis gloriosæ. Veruntamen sunt quidam, q ex speciali deuotione celebrant conceptionem virginis sanctæ, quos nec oino laudare, nec simpliciter audeo reprehendere. Non eos audeo approbare, quoniam sancti patres, qui alias solemnitates virginis sacræ Spiritusancto instigante instituerunt, qui & magni amatores, & veneratores præstantissimæ virginis extiterunt, solemnitatem conceptionis eius solemnizare non decreuerunt.

Bernard. epistola 174.

Beatus quoq; Bernardus, p̄cipuus eius amator, ac eius honoris zelator, illos reprehendit, q eius ꝯceptionem celebrant. Statuta etiā vniuersalis ecclesiæ de celebrationibus sanctorum, omnia sunt fundata sup sanctitatē, vt nullo die ꝓ aliquo sancto celebraret, in quo, vel pro quo non fuerit aliqua sancta persona, cui ille honor deferē. Nec tn̄ audeo illos omnino repręhendere, quia (vt aliqui dicunt) solemnitas ista non cœpit inuentione humana, sed reuelatione diuina. Quod si verum est, bonū est, sine dubio solemnizare in eius conceptione. Sed quia hoc authenticum non est, nō compellimur credere: & quoniam contra fidem non est, non compellimur negare. Insuper esse potest, quòd illa solemnitas magis refertur ad diem suæ sanctificationis, quàm conceptionis: & quoniam dies conceptionis eius fuit certa, dies verò sanctificationis incerta: ideo nō irrationabiliter dies sanctificationis statui potuit in die conceptionis. Hæc Bonauentura, qui ista diffusè ꝓsequitē, vt in eius Scripto poteris inuenire, quæ consonant dictis Anselmi, qui in quadam epistola de festo conceptionis virginis summæ, de ista tractans materia, persuadet, vt saltē de spirituali conceptione, id est, sanctificatione celebretur.

Anselmus

¶Deinceps quærit Bonauentura: Vtrum anima virginis benedictæ fuit sanctificata ante originalis contractionem peccati. Respondet: Quidam dicere voluerunt, in anima virginis gratiam sanctificationis præuenisse maculam peccati originalis, quia (vt dicunt) decuit animā hanc excellentissimè sanctificari præ cæterorum animabus sanctorum, non solum quantum ad abundantiam sanctitatis, verum etiam quantum ad accelerantiam temporis: ideo in instanti creationis animæ huius, gratia ei infusa sit, & in eodem instanti carni sit iuncta. Sed quoniam omnium mobiliū mobilior est sapientia, nescitque tarda molimina Spiritussancti gratia, ac multo potentior est gratia, quàm natura, hinc effectus gratiæ sanctificantis, magis præualuit in carne, quàm effectus fœditatis in anima: ideoque culpam non contraxit.

Vbi supra art. 2.

Opinio dicentiū virginem ab originali ꝓseruatā.

Sap. 7.

Hæc positio videtur multiplici congruentia posse fulciri: tum propter Christi honorem præcipuum, quem decuit de sanctissima matre nasci, tum propter virginis prærogatiuam singularem, tum propter ordinis decorem, quatēnus sicut fuit persona immunis ab originali in carne, & aīa, siue in causa, & effectu, vtpotè Christus, & persona vtroque modo habens originale: sic esset persona medio modo se habens, quæ quodammodo haberet, & quodammodo non haberet: Et hæc est beatissima virgo, quæ mediatrix est inter Christum & nos, quemadmodum Christus inter Deum, & nos.

Probatio dictæ opinionis.

Et hoc dicunt sonare verbum Anselmi, quòd virgo hæc tanta splenduit puritate, quòd sub Deo nequit maior intelligi, ita quòd istud vocat gradum puritatis inferiorem puritate filij sui, & superiorem respectu aliorum sanctorum. Et istud dicunt fidei non repugnare, quia hæc virgo (secundum positionem istam) ab originali est liberata, seu præseruata per gratiam dependentem, & ortum habentem à fide, & capite Christo, sicut grā aliorum sanctorum.

Anselmus

Et iterum: Quamuis gratia illa præuenerit animæ fœditatem: non tamen animæ infectionem, propter quod ratione fęditatis illius, manserunt in virgine pœnalitates. Gratia namque sanctificationis non obuiat pœnæ, sed culpæ: ideo gloriosissima virgo pęnis fuit obnoxia, atque per Christum ab originali est liberata, sed aliter, quàm alij: quia alij post casum erecti sunt, virgo autē sanctissima quasi in ipso casu est sustentata ne rueret, sicut exemplum ponitur de duobus cadentibus, quorum vnus cadit in lutum, alter in casu sustentatur ne ruat.

Alius ca-sus.

¶Porrò aliorū positio est, ꝙ sanctificatio virginis subsecuta est originalis peccati ꝯdictionem, & ꝙ in hoc nullus immunis fuit à culpa originali, nisi filius virginis. Et iste modus dicendi communior est, & rationabilior, atq; securior. Communior: qm̄ ferè oēs tenēt, ꝙ deificatissima virgo habuit originale, cū hoc pateat ex multiplici eius pęnalitate, quā nō est

Opinio dicentiū virginē Mariā nō esse ꝓseruatā.

dicere

dicere eam passam esse propter aliorum redemptionem, nec habuit eam per assumptionem, vt Christus, sed per contractionem. Rationabilior quoque est: quoniam esse naturæ, præcedit esse gratiæ, aut tempore, aut natura. Vnde asserit Augustinus, quòd priùs est nasci, quàm renasci, sicut priùs est esse, quam bene esse. Priùs ergo est animam corpori vniri, quàm gratiam sibi infundi. Est item securior, quia concordat magis scripturæ, auctoritatibusque Sanctorum. Communiter etenim Sancti solum excipiunt Christum ab illa generalitate, qua dicitur: Omnes peccauerunt in Adam. Nullus demum inuenitur dixisse de his, quos audiuimus auribus nostris, virginem Mariam ab originali fuisse immunem. Concordat demum ista positio magis fidei pietati: quoniam & si ad matrem grandis reuerentia, & deuotio sit habenda: maior tamen ad filium eius, à quo omnis gratia, & gloria eius. Cumque id spectat ad excellentiam filij eius, quòd ipse est redemptor, & Saluator totius generis humani, atque quòd ipse vniuersis aperuit ianuam regni cœlestis, & pro omnibus mortuus est: nullatenus ab hac generalitate gloriosissima virgo est excludenda, ne dum matris excellentia nimium ampliatur, filij gloria minuatur, sicque mater indignetur, quæ magis vult filium suum extolli, & honorari quàm se. Hinc propter honorem filij huic opinioni adhæremus, quæ nequaquam derogat matris honori. Postremò pro certo tenendum est, quòd fuit sanctificata ante natiuitatem ex vtero, cum eius natiuitas ab ecclesia celebretur: ignoratur tamen dies, & hora, in qua, quamuis videatur tenendum, quòd sanctificata fit citò post animæ suæ creationem, & infusionem. Hæc Bonauentura.

¶ His omnino concordat Richardus, qui etiam ad probandum, quòd virgo altissima fuit in originali concepta, allegat Anselmum in libro Cur Deus homo, dicentem: Affirmatur de ea, quòd in iniquitate concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius, & cum peccato nata est, quòd de natiuitate in vtero est intelligendum. Augustinus quoque decimo super Genesim protestatur, quòd caro virginis concepta est de propagine carnis peccati. Verum post primam sanctificationem dulcissima virgo nullum penitus peccatum habuit, neque interiùs inclinationem aliquam ad peccandum: quia per abundantiam gratiæ repressus fuit in ea fomes, vel ligatus, ne eam ad peccatum aliquod inclinaret, vel ad bona difficilem redderet: quamuis per illam gratiam nondum esset confirmata in bono, quod totaliter excluderet flexibilitatem liberi arbitrij. Attamen quoniam fomes eam ad malum non inclinabat, nec à bono retrahebat, abundantia quoque gratiæ ipsam efficaciter ad bona excitabat, atque diuina prouidentia ipsam modo speciali, ac priuilegiato custodiebat: ideo postquam purgata fuit ab originali, in vtero, quæ fuit prima sanctificatio eius, nullum vnquam peccatum habuit mortale, aut veniale.

¶ Sed obijci potest, quia in libro quæstionum, noui, ac veteris testamenti, asserit Augustinus, tractans illud Simeonis. Tuamque ipsius animam pertransibit gladius, quòd Maria in Christi passione dubitauit, & quòd dubitatio illa fuit gladius à Simeone prædictus. Dicendum quòd dubitatio illa fuit admiratio, non hæsitatio: nec mirandum, cum esset videns Deum, & hominem, tam ignominiosè tractari. Hæc Richardus.

¶ Præterea, scripta Sancti Thomæ super dubijs istis, prorsus concordant dictis Alexandri, & Bonauenturæ. Etenim ait: In prima sanctificatione (vt ab omnibus tenetur communiter) à peccato originali, quantum ad maculam, & reatum, fuit purgata: sed de emundatione eius à fomite, diuersi diuersimodè opinantur. Aliqui namque dicunt, quòd per primam sanctificationem fomes ex toto ab ea ablatus est, quibus obuiat, quod ex Damasceno in litera allegatur dicente, quod in secunda sanctificatione Spiritussanctus superuenit in eam purgans, quod non potest intelligi nisi de purgatione à fomite. Hinc alij dicunt, quòd quantum ad aliquid, purgata fuit à fomite in prima sanctificatione: & quantum ad aliquid, fomes mansit, in ea, quod etiam diuersimodè distinguitur, quibusdam dicentibus, quòd subtractus fuit inquantum inclinans ad malum, mansit verò, difficultatem præbens ad bonum, quos duos fomitis effectus, seu actus Apostolus exprimit, dicendo: Non quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. Hoc autem non videtur posse stare: quoniam ex eodem, ex quo est pronitas ad vnum contrariorum, est difficultas ad alterum, siue sit habitus, seu aliqua forma: quemadmodum, grauitas trahit deorsum, & causat difficultatem ad ascensum, siue sit priuatio, seu defectus, sicut debilitas virtutis motiuæ, facit pronitatem ad casum, & difficultatem ad progressum. Vnde non potest esse, vt fomes tollatur secundum, quod inclinat in malum, & maneat prout causat difficultatem ad bonum. Hinc alij dicunt, quòd fomes corruptio est personæ, inquantum impellit ad malum, atque inquantum facit difficultatem ad bonum, sicque penitus in prima sanctificatione subtractus est à virgine gloriosa. Est quoque corruptio naturæ, ratione cuius originalis infectio per actum naturæ transit in prolem, & ita remansit post primam sanctificationem in virgine: sic tamen ab eo purgata est in sanctificatione secunda, vt prolem sine omni peccato originali conciperet. Hoc autem non videtur conueniens, quia corruptio originalis, quantum ad id, quod culpa est, transit in prolem à patre: quantum verò ad id, quod tantum pœna est, sicut sunt corporis passibilitates, transit in prolem à matre, quæ ministrat naturam. Vnde non videtur esse causa, quare Christus sine originali conceptus sit, ipsa purgatio matris eius à fomite, secundum quod inficit naturam ipsius: sed magis quoniam sine virili natus est copula: quam causam Anselmus, assignat in libro de virginali conceptu. Porrò defectus pœnales non necessitate, sed voluntate Christus assumpsit. Præterea, cum per essentiam idem sit fomes, qui est naturæ, ac personæ corruptio, si manet inquantum corruptio est naturæ, non potest essentialiter tolli, vt corruptio est personæ.

¶ Relinquitur ergo (vt alij dicunt) quòd fomes quantum ad essentiam post primam sanctificationem, remanserit, sed impeditus per gratiam sanctificantem, ne inclinaret in culpam, aut à bono retraheret. Contingit quippe habitum quandoque ligari, ne in actum queat exire, vt scientiam per ebrietatem, vt septimo dicitur Ethicorum. In secunda verò sanctificatione, essentialiter fomes ille subtractus est. Hinc si beata virgo ante Christi passionem fuisset defuncta, non fuisset ad beatificam visionem admissa, sicut nec alij patres antiqui. Quamuis enim in eis remotus esset fomes ad personā

personam pertinens: remansit tamen in eis reatus naturæ, qui per Christi passionem sublatus est. Ex præhabitis etiam constat, quòd caro virginis gloriosæ ante Christi conceptionem peccato fuit obnoxia: quoniam fomes mansit in ea, quamuis ligatus. Denique prima illa sanctificatio virginis prælectæ excellentior fuit sanctificationibus aliorum. In sanctificatione namque, quæ fit per legem communem in sacramentis, tollitur culpa, sed manet fomes inclinans ad peccatum mortale, ac veniale. In sanctificatis vero in vtero, non manet fomes, vt inclinans ad mortale: sed tantum ad veniale, vt in beato Iohanne, ac Ieremia, qui peccata venialia, actualia, non mortalia habuerunt. In beatissima verò virgine fomes omnino ablatus est, & quantum ad veniale, & quantum ad mortale: imò quod plùs est, gratia sanctificationis (vt dicitur) non tantum repressit in ea motus illicitos, sed in alijs, quoque efficaciam habuit quo ad eam; ita vt quamuis esset corpore pulcherrima, à nullo vnquã potuerit concupisci.

Thomas vbi supra.

¶Insuper ad istud: Verùm per primam sanctificationem sacratissima virgo immunitatem consecuta sit à peccato, respondet conformiter ad prædicta. Consimiliter ad id. Vtrum per secundam sanctificationem sit confirmata in bono.

Ad verba Aug. inq. vet. & no. testamẽti, qst. 73.

¶Ad hoc verò, quod in passione Christi dicitur dubitasse in fide, respondet: Dubitatio, quæ sonat fidei infirmitatem, peccatum est: nec fuit in virgine, sed dubitatio quædam admirationis, dum considerauit eum, quem, tam dignè genuerat, tam ignominiosè tractari. Item quod super Lucam scribit Ambrosius, quòd Spiritussanctus in virginem superueniens, mentem eius ab omni sorde vitiorum castificauit, dicit intelligendum de reliquijs originalis peccati, seu de curatione futurorum malorũ. Hæc Thomas in Scripto. Quocirca dicendum, quòd Thomas in Scripto secundi, negauit, ac reprobauit, quod hoc loco affirmat, videlicet, quòd originalis corruptio, quantum ad id, quod solum est pœna, vt sunt corporis passibilitates, transit in prolem à matre.

Ambros. sup Luc.

Artic. 1.

¶Præterea in tertia parte, quæstione vigesimaseptima: De sanctificatione, inquit, beatæ Mariæ, q fuerit sanctificata in vtero, in canonica scriptura nil traditur, quæ etiam, nec de eius natiuitate facit mentionem: sed sicut Augustinus in sermone de assumptione eiusdem, rationabiliter argumentatur, quòd cum corpore sit assumpta in cęlum: quòd tamen scriptura non exprimit, sic rationabiliter arguere possumus, quòd ipsa, quæ concepit, ac peperit vnigenitum Dei, maiori sit gratia perfectione, & sanctitate decorata, quàm cęteri Sancti. Cumque Iohannes, & Ieremias fuerint sanctificati in vtero, non est dubium, quin multo plùs virgo gloriosa.

August.

Lucæ 1. Ierem. 1.

¶De his plurima scribit ibidem, de quibus ex specialibus causis pertranseo: potissimè quoniam huic contentioni opinionum dissentientium circa hæc, ecclesia imposuit finem, non obstante, quod Antisiodorensis, & dominus Stephanus Episcopus Parrhisiensis, multique alij magni doctores, senserint sicut prællegati doctores, quemadmodum, & Albertus, & Vdalricus, Durandus &c. Siquidem Albertus in Scripto satis fortiter asserit: Dicimus, inquiens, quòd beata virgo non fuit sanctificata ante animationem, & oppositum dicere, est hæresis condemnata à Sancto Bernardo in Epistola ad Lugdunenses, & ab vniuersis magistris Parrhisijs.

Albertus Magnus.

Epistola 173.

Vdalric.

¶Vdalricus quoque in Summa sua libro quinto, ait: Quia præuentio ista in benedictionibus dulcedinis ad laudem pertinet præuenioris, sequitur quòd quanto quis maiori gratia sanctificationis laudabilior efficitur, tanto plùs in eo hæc gratia acceleratur. Qua propter matrem Christi omni laude dignissimam, credimus subito post animationem, id est, animæ suæ infusionem, esse sanctificatam. Iohannes verò citiùs Ieremia, sed tardiùs Maria fuit sanctificatus, vtpotè sexto mense à sua conceptione, quando mater eius à matre Christi est visitata. Sustinetur tamen ab ecclesia, quòd aliqui celebrant conceptionem beatæ virginis, non referendo hoc ad conceptionem seminum, sed naturarum, quòd fuit in animæ infusione, nec illam celebrant secundum se: quoniam fuit in peccato, sed ratione sanctificationis sibi è vicino adiunctæ. Triplex autẽ sanctificatio data est virgini gloriosæ. Prima in vtero suæ matris, secunda in conceptione filij Dei, in qua fomes in ea extinctus est penitus, & tota natura eius in anima, & corpore perfectè sanctificata est, ita vt ex ipsa acciperetur, & formaretur corpus Christi. Tertia sanctificatio eius fuit ex inhabitatione filij Dei in vtero eius, qui tanquam ignis consumens, requieuit in vtero eius sex mensibus, sicut ignis in rubo, consumens in ea omnem possibilitatem ad malum, ipsam confirmando in bono perfectionis, vt non solum à bono deflecti non posset, sed nec à bono perfectiori ad statum minus perfectum posset transire: sicque tota eius natura luce diuinitatis extitit perlustrata, ac mira resplenduit puritate. Hæc Vdalricus.

Psal. 20.

Luc. 1.

Triplex sanctificatio Mariæ virginis.

Exod. 3.

Durand

¶Atuero Durandus circa hæc scribit diffusè, diuersas opiniones recitans exquisitè, atque præallegatos doctores sequens in finali conclusione, specialiter quoque inquirens quando fuit sanctificata. Quocirca refert opinionem dicentium, quòd eodem instanti, quo fuit in originali concepta, fuit ab eodem purgata. Quibus obijcitur, quod in eodem instanti inesse non poterant culpa originalis, & eius carentia, seu gratia illam tollens. Aliorum opinio est, quòd immediatè post primum instans fuit sanctificata, ita quòd non nisi per vnum instans fuit in originali, deinceps semper in gratia. De extinctione verò fomitis, competenter concordat præhabitis. Refert item, quod Richardus de Sancto Victore, fuit opinionis illius, q diuinissima virgo non fuit in originali concepta.

Opinio 1.

Opinio 2.

Richar.

Ioh. Scot.

¶Postremò Scotus ait: Deus potuit facere, ne beata virgo vnquàm esset in originali peccato: potuit etiam facere, vt tantum in vno instanti esset in illo: potuit item efficere, vt per tempus esset in illo, & in vltimo illius temporis purgaretur. Quod autem trium istorum factum sit, Deus nouit. Et si auctoritatibus scripturæ, & ecclesiæ non repugnat, videtur probabile id, quod excellentius est attribuere Marię, videlicet, quòd non sit in originali concepta. Excellentiùs etenim fuit beatam virginem ab originali præseruare, quàm ab eo purgare. Ergo Christus hoc perfectissimo modo fuit mediator inter Deum, & virginem, quod eam ab illo peccato totaliter præseruauit. Hæc Scotus: qui in his sobriè loqui videtur, nec euidenter determinat se ad alteram partem. Veruntamen, quod ait de perfectissimo illo mediandi modo per præseruationem, non videtur consistere (quoniam Christo non conuenit mediare inter Deum, & hominem, nec promereri alicui præseruationem huiusmodi, nisi secundum naturam assumptam, quam assumpsit ex virgine iam

ne iam

ne iam adultæ ætatis, quę ante ætatem illam contraxisset originale, aut præseruata fuit ab illo, alioqui effectus meriti ipsum meritum pcessisset, & causam causarũ) nisi diceret, quod passio Christi, vt pusa, & acceptata, hoc egit, q̃ & in multis hoc egit, futura quod, & facta.

¶ Veruntamen quicquid in hac re sit sentiendum, non disputationib. contentiosis, sed determinatione Ecclesiæ Catholicæ (cui obedire tenemur) est inquirendum. Quæ in nouissimo concilio vniuersali finẽ (vt dixi) his dissensionibus imposuit, & dignissimam Dei matrem in sua conceptione ab omni originali labe, per præuenientem gratiam a summo capite Christo ortum habentem, præseruatam: atque ideo festum de ea sub nomine conceptionis, & non sanctificationis esse celebrandum, determinauit, sicut & hodie celebrat. Ita etiam ordo noster Carthusiensis obseruare videtur. Hoc & mihi magis pium apparet, & rationabile. Horremus. n. mulierẽ, quæ caput serpentis erat contritura, quandoque ab eo contritam, atq; Diaboli filiam fuisse matrem dñi fateri. Insuper & dominam Angelorum, seruam fuisse peccati, atq; amantissimam Dei patris filiam, quandoq; fuisse filiam iræ. Auctoritates & rationes in contrarium adductæ, faciliter possent solui. Nam constat purissimam virginẽ a multis sacræ scripturę regulis, q̃ vniuersaliter pmuntur, fuisse exemptam, vt est: In dolore paries filios. Et, Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. Item non est homo, qui non peccet. Et, Puluis es, & in puluerem reuerteris, & similib. Nec alicui hoc mirum videat, cum pijssimus filius nihil omisisse credendus est, quod ad optimæ matris suæ honorem spectabat, sicut ipse nobis iusserat honorare parentes. Contulit ergo matri suæ quicquid potuit, ac decuit. Potuit autem eam præseruare, & decuit eã præseruari, & ideo eam pseruauit. Nec in hoc filij derogat excellentiæ: quoniam ipse dominus Iesus peccatum originale incidere non potuit. Maria aũt potuisset, nisi præseruata fuisset. Et matris honor refertur, vtique in filium, à quo habet, quicquid habet.

Sntia Dio. Car. de cõceptione virginis Mariæ.

Gene. 3.
3 Reg. 8.

Exod. 20.
Deute 5.

QVAESTIO II.

SECVNDO quæritur: *An beatissima virgo ad Christi conceptionem, ac generationem, aliquo modo concurrerit, & cooperata sit causaliter, seu actiue.*

¶ Videtur q non: quia conceptio, ac generatio Christi ex virgine, est maximè supernaturalis. In his autem, quæ sunt super naturam, tota causa, seu ratio operis est potentia facientis, sm Augustinum ad Volusianum.

¶ Secundò, in generatione prolis mr̃ non operat nisi ministrando materiam, & se habet passiuè, atq; ab alio fœcundatur, vt asserunt naturales.

¶ Tertiò, Anselmus libro de conceptu virginali, testatur: Illud subiectum non natura creata, non creaturę voluntas, non vlla data potestas producit, aut seminat; ergo in virgine non fuit naturaliter, neq; ex dono diuino potentia actiuè corpus Christi producens.

¶ In oppositum est, quod loquitur Damascenus tertio libro: Dedit Spiritussanctus virgini potentiã, non tantum verbi receptiuam, sed & generatiuam. Cum ergo potentia receptiua sit passiua, oportet vt generatiua potentia dicat aliquo modo actiua. Idem insinuari videtur per hoc, quod Angelus dixit ad eam. Virtus altissimi obumbrabit tibi.

¶ Ad hoc respondet Albertus: Totum quod est simplex operatio ad formam, & speciem, & ad vnionem, fecit Spiritussanctus, sed quo ad materiã, fomentum loci conuenientis, ac fomentum caloris extrinsecus, operabat generatiua potentia virginis, sicut in alijs fœminis. Hinc non est solum natura in matre accepta, sed etiam operatio per modum fomenti extrinsecus adiuuantis, sicut operatur natura matricis sicca, & frigida, figurã coagulando per frigidum, & retinendo per siccum, & sicut operatur calor naturalis per fomentum ad esse, atq; ad qualitates meliores complexioni inducendos, sicque operatur natura intrinseca conuersionem, formationem, & figurationem.

Obiectiones in partem negatiuam.
Augus.

Anselmus

In oppositum.

Lucæ 1.
In psenti dis. art. 11.

¶ Præterea si quæratur, quid fuit dare virgini generatiuam potentiam: Dico quòd nil aliud, quàm præparare generatiuam vim virginis ad actum, qui debetur matri secundum matris naturam, qui actus non est conuertere, formare, & figurare, nisi coadiuuando extrinsecus, ac ministrare naturam in qua fiant conuersio, formatio, & figuratio, locum quoq; conuenientem. Mater namq; ad actum formationis non habet principalitatem, sed potius id, quod in generatione se habet per modum efficientis. Hæc Albertus, qui & in libro de laudib. beatissimæ virginis tractat de his.

Albertus vbi iam art. 1

¶ Concordat Vdalricus libro Summę suę quinto, aliqua addens, & quorundã opinionẽ redarguens, prout infra ex Thoma patebit.

Lib. 5 c. 6. in fine.

¶ Itaq; Thomas: Circa hoc, inquit, est diuersimodè opinatum. Nam aliqui dicunt, in cceptione Christi matrem eius dignissimam esse aliquid operatam, & quidam asserunt hoc factum per naturale donum. Cum enim ipsa sit mr̃ veri Dei, oportet attribuere ei totum, quod matris est. Ad cuius officium æstimant pertinere, vt aliquod actiuum principium ad generationem ministret, non materiale duntaxat: hoc tamen diuersimodè ponitur. Quidam namque in materia, quam mr̃ ministrat, ponunt esse virtutem principaliter actiuam: tum quoniã ex commixtione seminum conceptionem fieri dicunt, sicque semen mulieris esset actiuum in prolis procreatione sicut & viri semen, quamuis non ita intensè: tum quia affirmant conceptam plem sensificari, ac vegetari per animam matris, vt sic etiam principalior inueniatur mater in generatione prolis, quàm pater, quòd duodecimò de animalibus Philosophus reprobat: quia in his, quæ vitam sortiuntur perfectã, distinguuntur agens, & patiens in generatione, propter perfectam generationem in eis. In plantis autem propter imperfectam vitam in eis, vtraque virtus est in eadem, quamuis forsan in vna planta dominetur virtus actiua, & in alia vis passiua, ppter quod etiam vna planta vocatur masculina, alia fœminina. Cum ergo impossibile sit id, quod determinatum est, vt patiens hr̃e virtutem actiuam respectu eiusdem, oportet quòd fœmina non sit agens in conceptione, sed patiens tantum. Hinc alij dicunt, quòd id, quod mater ministrat in gñatione, se habet, vt materia naturalis, in qua non est solum passiua potentia; aliàs generatio esset violenta, non naturalis, sed oportet inesse materiæ formam educendam in potentia, & secundum esse incompletũ: idcirco non habet virtutem agendi perfectam, sed imperfectam. Vnde per se nequit operari, nisi quodammodo excitetur ab agente extrinseco, & sic ei cooperetur, Sed hoc esse non valet, cum impossibile sit, idem esse alterans, & alteratum, ppterea esse nõ põt, q forma, q̃ est in aliqua materia, agat in ipsam, siue sit perfecta, siue imperfecta: qm̃ forma, q̃ per se

In 3 dis. 3. q. 2 art. 1.
Opinio 1.

Opinio. 2.

Arist. hic opinionẽ reprobat.

Opinio 3.

Reprobat ista opin.

non existit, non agit, nec materia ꝓpriè patitur: sed compositum agit ratione formæ, & patitur ratione materiæ. Ideo non est possibile, ꝙ forma illa imperfecta, agendo cooperet agenti exteriori. Præterea, si esset de ratione matris ad generationem actiuè cooperari, non esse: beata virgo mater Dei. Cum.n. conceptio illa sit tota simul facta, non potuit creata fieri quacunq; virtute. Nec potest dici, ꝙ cooperata sit ad introductionem formæ substantialis, q̃ etiam inducta est in instanti. Inducens quoque formam, nobilius est, quàm præparans materiam per alterationem, sicque Spiritusancto attribueretur, quod minus est, & virgini, quod dignius est. Hinc alij dñt, ꝙ beata virgo ex supernaturali virtute plùs aliquid cooperata est, quam cæteræ matres: quia materia quam illæ ministrant, non potest seipsam complere, nec in actũ educere, materia verò corporis Christi, quam virgo ministrauit, ex diuino habuit dono, ꝙ potuit seipsam formare, ex dono superadiuncto naturæ: non tamen hoc potuit in instanti. Cumque decuerit Christi conceptionem fieri in instanti, præuenit Spiritussanctus, faciens in instanti eandẽ.

Opinio 4.

Reprobatur, & alia opinio.

Contra quod obijcitur, ꝙ virtus illa supernaturalis fuisset frustra collata materiæ corporis Christi: q̃m non exisset in actum. Rursus, secundum actiuam, vel passiuam generandi potentiam nemo dr̃ pater, aut mater, sed secundum quod potentia ꝓcedit in actũ. Vnde si in materia, quam ministrauit virgo, fuit virtus actiua, quæ ad patrem, aut matrem exigitur, sine hoc, ꝙ virtus illa sit aliquid operata, non dicetur ipsa virgo pater, aut mater, aut eadem ratione pr̃, & mater.

Opinio Thomæ. In ꝓlis cõceptione triplex est actio.

¶Hinc dicendum videtur, ꝙ in conceptione ꝓlis est actio triplex. Vna principalis, quæ est formatio, & organizatio corporis, respectu cuius actionis agens est tantum pater, mater verò solum ministrat materiam. Alia actio hanc præcedit, & præparatoria est ad eam. Cum enim naturalis generatio fit ex determinata materia, oportet vt formatio prolis fiat ex conuenienti materia: idcirco oportet esse aliquã virtutem agentem, per quam præparetur materia ad conceptum. Porrò (vt ait Philosophus secundo Physicorum) ars, quæ operatur, & inducit formam, principatur, ac imperat ei, quæ parat materiam, vt ars compaginans nauem, arti, quæ ligna complanat. Hinc virtus præparans materiam ad conceptum, est imperfecta respectu eius, quæ ex præparata materia prolem format. Hæcque virtus præparans est matris, quæ imperfecta est respectu virtutis actiuæ, quæ est in patre. Propter quod duodecimo de animalibus, ait Philosophus, quòd mulier est sicut puer, qui nondum potens est generare. Tertia actio est principalem concomitans actionem. Quemadmodum enim locus confert ad bonitatem generationis, sic dispositio matricis ad bonam dispositionem prolis, tanquam præbens fomentum. Propter quod asserit Auicenna capitulo de diluuijs: Matrix non facit nisi ad meliorationem concepti. Itaq; in principali actione, seu formatione corporis Christi, nihil actiuum ex parte virginis extitit: imò diuina virtus totum fecit, quòd in conceptionibus alijs fit per virtutem seminis, quod est à patre. In secunda verò actione, & tertia, beata virgo actiuè est operata, sicut & aliæ mulieres: ideo verè fuit mater Christi. Hæc Thomas in Scripto.

Aristote.

Idem.

Auicenna.

Artic. 4.

¶At uero in tertia parte 32. quæstione differuit: Quidam dicunt beatam virginem actiuè aliquid operatam esse in Christi conceptione, tam naturali, quàm supernaturali virtute. Naturali quidem virtute: quoniam ponunt, quòd in materia qualibet naturali est aliquod actiuum principium, alioquin credunt, quòd non esset transmutatio naturalis: in quo decipiunt, quia transmutatio dicitur naturalis propter principium intrinsecum, non solum actiuũ, sed etiam passiuum. Expressè namque dicit Philosophus octauo Physicorum, ꝙ in grauibus, & leuib. est passiuum principium motus naturalis, non actiuum. Nec est possibile, quòd materia agat ad sui formationem: quoniam non est in actu.

Opinio 1.

Reprobatio.

Aristote.

Supernaturali quoque virtute: quoniam dicunt ad matrem requiri non solum, quòd ministret materiã, quæ est menstruus sanguis, sed etiam, quòd semen, quod commixtum est semini viri, habet virtutem in generatione actiuam. Cumque in beata virgine nulla fuerit facta resolutio seminis, ob eius integerrimam virginitatem, dicunt quòd Spiritussanctus supernaturaliter ei tribuit virtutem actiuam in conceptione corporis Christi, quòd aliæ matres habent per semen resolutum. Sed hoc stare non valet, quia cum quælibet res sit propter suam operationem, vt dicitur libro de cęlo, natura nõ distingueret ad opus generationis sexũ maris, ac fęminæ, nisi esset distincta operatio maris ab operatione fœminæ. In generatione autem distinguitur operatio agentis, ac patientis, vnde relinquit, quòd tota virtus actiua sit ex semine maris, & quòd in Christi conceptione nil operata sit virgo actiuè, sed solum ministrauit materiam. Attamen ante conceptionem est aliquid operata actiuè, præparando materiam, vt esset apta conceptui. Hæc Thomas in Summa.

Opinio 11.

Reprobatio.

Idem.

¶Verum in responsione eius ex Scripto inducta, contineri videntur quædam obscura. Primò, quòd ait, impossibile esse, idem esse alterans, & alteratum: quòd videtur contra commune illud philosophicũ dictum, ꝙ quoddam est alterans tantum, vt cœlum: quoddam alteratum tantum, vt materia: quoddam alterans alteratum, vt intermedia multa, & si quis in manu teneat pomum, alterat illud, & calefacit, & alteratur ab eo, & frigescit manus.

Dionysius contra Tho.

¶Secundò, ꝙ ait, impossibile esse, vt forma, quæ est in aliqua materia, agat in ipsam. Nonne forma actuat, mouet, perficit suam materiam, & imprimit ei sicut, & anima corpori, cum & ex forti animæ imaginatione corpus multipliciter alteretur?

¶Tertium, ꝙ ait, ꝙ formæ non competit agere, neque materiæ propriè pati, quod vr̃ ꝯ hoc dictum cõmune: Formę est agere, & mouere, materię verò moueri, ac pati. Si autem dicat, ꝙ agere, & pati, sicut & esse, est suppositorũ: Dicendũ ꝙ formæ eo modo ꝯuenit agere, quo & esse. Et quamuis non competat formæ informanti esse, & agere, iam perfecte sicut supposito: ex hoc tamen non sequitur, quin formæ ęt imperfectæ competat cooperari, & aliquo modo causare. Nonne oculus videt? & sicut ait scriptura. Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis saporem? Nulla quoq; res penitus expers est ꝓpria operatione. Qualitates demum in semine fœminæ existentes, quamuis sint magis passiuæ, nihilominus aliquo modo actiuæ videntur. Nam & frigus agit in calidum, vt experimentaliter constat.

Iob 12.

¶Petrus demum, & Richardus responsis Thomæ concordant.

Petrus, & Richard. In 3. dist. 4. q. 3 art. 1.

¶Porrò Bonauen. aliter sentiens: Hęc, inquit, positio (puta ex Thoma narrata) nimis parũ dicit. Primũ: q̃m mr̃ in g̃natione non solũ habet passiuã potentiã, sed actiuam. Vnde proles interdum magis assimilat matri, quàm patri: idcirco quod dicunt physici, semen patris se hr̃e in ratione actiui &c. intelligendum est

dum est per appropriationem. Hinc secundũ Damascenum, spiritusanctus dedit uirgini non solũ potentiam receptiuam, sed & generatiuã, nec ob solam materiæ ministrationem appellanda est mater: alias Adã fuisset mater Euæ, qa de eius costa est illa formata. Hinc alij superaddũt, q nõ solũ cooperata est beatissima virgo spirituisancto ministrando materiam, sed etiã in ultimæ formæ inductione: qm ultima forma in instanti potest induci à natura, & uirtute creata. Quod ista rõ nõ ualet, cum rationalis anima à solo sit Deo per creationẽ. Hinc alij mediam uiam tenentes, meliùs dicunt, q sacratissima uirgo habuit virtutem sibi diuinitus datam quam ministrauit illi conceptui, in qua materia non solũ habuit rationẽ passiuæ potentiæ, sed & sufficientiam, ac uirtutem ad prolis cooperatiuã productionem. Veruntamen uirtus illa prodire nõ potuit ad actum perfectum, nisi successiuè. Cumq; indecens fuerit carnem Christi successiuè formari Spiritusanctus sua uirtute infinita pduxit materiã illam ad actum completum. Nec per hoc in aliquo uirgini derogatur, quia ob hoc non fuit potẽtia minor in uirgine, quàm in alia muliere: Imò multo maior, quia potentiam naturalẽ, ac supernaturalẽ habuit, per quã sola ipsa subministrare materiam poterat, sicut mulier uiro mixta. Vnde tota substantia corporis Christi fuit de sua matre. Ideo si rectè volumus sentire, & loqui dicemus, q uirgo hæc ueriùs extitit mr̃ Christi, q̃ aliqua alia mr̃ suæ prolis. Nã & per illã uirtutẽ sancta uirgo Christũ in utero suo nouem mensibus fouit. Denique si non pbuisset nisi materiã, nec esset cooperata: ergo sicut nulla est affinitas hoĩs ad limũ, de quo formatus est, sic Mariæ ad Christũ. Rursus: gẽrare est actus & gñatiuę potentiæ actio: sed virgo sanctissima Christum ueraciter generauit, ergo in hoc habuit se actiuè. Hæc Bonauentura.

¶ Cõsonat Alexãder. Scotus quoq; diuertit ad cõclusionẽ eandẽ, & addit, q ẽt in instantanea operatione potuit virgo sacra cooperari spirituisancto.

QVAESTIO III.

Quæritur quoq; *An Christi generatio ex virgine extitit naturalis, an potius miraculosa.* ¶ Ad quod Thomas respondet. Præter unionem duarũ naturarum in unã hypostasim in Christi conceptione cõpletã, quæ unio est oĩum miraculorũ miraculũ, fuit aliud miraculũ, quod virgo cõcepit hoĩem permanẽs virgo: nec solũ hoĩem, sed hominẽ Deũ. Nempe ad hoc, quòd generatio aliqua naturalis dicatur, oportet ut fiat à naturali agente, & ex materia ad hoc naturaliter proportionata: & quodcunque horum defuerit, non potest generatio dici naturalis, sed miraculosa. Agens autem naturale, cũ sit finitæ uirtutis, nequit ex materia non naturaliter disposita effectum producere. Agens uerò supernaturale, cum sit infinitę virtutis, operari potest ex utranque materia, utpotè naturali. Hinc duobus modis cõtingit miraculum. Primò, dum nec agens, est naturale, neque materia naturaliter proportionata ad talem formam, ut in formatione hominis de limo terræ. Secundò: quoniam materia est naturalis, sed agens supernaturale: dum quis repente curatur à febribus. Sicque fuit in Christi conceptione, in qua virgo materiam præbuit naturalem sed uirtus formans fuit diuina. ideo conceptio illa fuit simpliciter loquendo miraculosa, & secundũ quid naturalis. Propter quod Christus uocat naturalis filius uirginis: qm̃ virgo naturalẽ materiã ad illius conceptionẽ exhibuit. Hæc Thomas in Scripto. In 3 quoq; parte quæstione 33. Quemadmodũ, inquit, Ambrosius scribit 1 libro de incarnatione, multa in hoc mysterio secundũ naturã inueniuntur, & multa ultra seu super naturam Nã quantum ad cõceptus materiam, totum est naturale: sed quo ad uirtutẽ actiuam diuinã, totum est supernaturale. Cũq; unumquodq; plus iudicetur secundũ formã, quàm secundum materiam, & secundum agẽs quàm secũdũ patiens, conceptio Christi est absolutè miraculosa dicenda, & naturalis secundum quid. Hæc idẽ ibidem. In his cõtinentur responsiones Alberti, Vdalrici & Richardi de quæstione hac ipsa.

¶ Porrò Bonauentura dicit gloriosam uirginem actiuè cooperatam ad Christi conceptionẽ: & quo ad hoc, ei collatam supernaturalem potentiam: sicque conceptionem illam etiam ex parte mr̃is fuisse supernaturalẽ, & cooperationẽ illã supernaturalẽ fuisse. Quòd.n. materiã præbuit, fuit naturale: q autem materiam præbuit ad tam nobilem, ac diuinã conceptionem, fuit ex eleuatione eius super naturam. Hæc Bonauentura.

QVAESTIO IIII.

Nuper quæritur, *An Christus fuit decimatus in Abraam.* ¶ Ad cuius q̃stionis utramq; partẽ argui posset, sed potius confert in primis exponi quid sit decimari, & cur Christus dicat̃ nõ decimatus in Abraam, ut cæteri posteri Abrahæ. ¶ Itaq; de hoc scribit Antisiod. in Summa sua. 3. li. Dicendũ est an Christus fuit decimatus in lumbis Abrahæ, & an sacerdotium Christi fuit dignius Leuitico sacerdotio, quod Apostolus ad Hebręos sic probat: Leui decimatus fuit in lumbis Abrahæ. Nam sicut, omnes peccauerunt in Adam, quia fuerunt in lumbis eius quando peccauit: sic Leui decimatus fuit in lumbis Abrahæ: qm̃ fuit in Abrahæ lumbis dum decimatus est Abraam: hoc est, qñ ipse Abraam: dedit decimas, Melchisedec sacerdoti, atque ut ait Apostolus, Dignior est qui accipit decimas, quàm qui dat eas. Melchisedec: ergo fuit dignior ipsõ Leui. Pręterea, dignior est q benedicit, quàm qui benedicit. Cũq; ipse Melchisedec benedixerit Abraç, fuit dignior eo: ergo & posteris eius. ¶ Verum huic argumentationi objicitur, quia non sequitur. Dñs ipse fuit in lũbis patris sui, dũ pr̃ suus soluit decimas alicui simplici Sacerdoti, nõ ipse idignior fuit ac inferior hmõi Sacerdote. ¶ Respondemus, quòd probatio Apostoli simpliciter intellecta, non tenet: sed ualet cũ circunstantia ista, Abraã dignior fuit sua posteritate, quod præsupponitur Apostolus, & ex hoc syllogizans sicut quis syllogizat ex concessis si bi à rñdente. Cõis namq; apud Iudæos fuit opinio q Abraam cuncta sua posteritate esset præstãtior. Vnde Iudæi dixerunt ad Christum: Nunquid tu maior es patre nostro Abraam? Dicit quoque Apostolus, q nun Christus, sed Leui decimatus fuit in Abraam: quia ut Augustinus testatur, massa humani generis uulnus habuit, ac medelã: vulnus, qa tota corrupta extitit per peccatum primi parentis, medicinam autem habuit carnem Christi, quę materialiter fuit in Adam. Dicit; ergo Apostolus quòd illud decimabatur, quòd curabatur, non id à quo curabatur: quoniam caro Christi est medicina qua curabatur non, quæ curabatur. De his plura scribit hic doctor, quæ infra ponentur.

¶ Albertus quoq; hic loquit: Decimari aliud est quam decimare. Quoniã decimare est decimas dare, qđ fit duab. de causis: Vna extat moralis: & quo ad

Ioh. Dam.

Gene. 2.

Virgo. Maria verius q̃ aliæ mulieres est mater suæ plis.

Gene. 1.

Alexãder. Scotus in 3 dist 4. quæst. 2.

In 3. dist. 3. q. 1. a. ar. 2.

Miraculũ duob. modis contingit.

Gene. 2.

Arti. 4.

Ambros.

Albertus. Vdalricus.

Gul. Anti.

Hebræ. 7.

Roma. 5. Gene. 14.

Hebræ 7.

Ibidem.

Obiectio.

Dilutio.

Iohan 8.

Hebræ 7.

Augusti.

Ibidem.

Albertus Magnus.

Decimæ cur soluantur in noua lege. Malac. 3. ad hanc, manserunt decimæ in noua lege, ut scilicet ministri ecclesiæ habeant sustentaculũ uitæ, vt dicit Malachias. Alia causa est, vt ostēdatur oblatio perfectionis esse pro se facta apud Deum. Qui enim decimas dat, decimum, quod occurrit ad numerũ porrigit superiori, & retinet nouem vbi Denarius quippe, primus est limes numerorum, & perfectionem significat, sicque pretium significat nostræ redemptionis, quod à nobis remouetur, ut precium à redemptis: quia ex parte nostra nequiuimus precium hoc habere Retentio uerò nouem, qui numerus imperfectionem designat, per hoc quod à denario cadit, ac deficit, & nostram designat imperfectionem. Sic ergo oblatio decimæ, est significare im perfectũ se esse, redemptioneq; indigere. Decimũ Hugo de S. Victo. verò quod porrigit, perfectionis est signum, & ita exponit Hugo de Sancto Victore. Decima autem est, significare liberatione se taliter indigere: ideo Christus decimans non est, quia liberatione non eguit, imò omnium extitit liberator. Cęteri verò posteri Abraę liberatione egebant, propter quod in ipso decimati fuerunt. Porrò Leuitæ decimas acceperunt, vt erant stipendium uitæ ministrorum templi, non prout decimatio indigentiam liberationis designat. Hæc Albertus: qui plura hic sciscitatur, de quibus pertranseundum videtur, cum super secundum inducta sint. His concordat Vdalricus.

Vdalricus. In 3. dist. 3. q. 4. ar. 3. ¶ At verò Thomas hæc pleniùs exprimēs: Hic, ait, qui ex Abraā per concubitum descenderunt, decimatis sunt, Christus uerò in eo decimatus non est. Decimatio namque non solum erat actus moralis, sed & figuralis, ut supra in Alber. Hinc quoq; decimatio fuit quodammodo actus sacramentalis, put confessio, qua decimas dans, fatebatur se imperfectum, processit ex fide mediatoris, per cuius perfectionem curata est imperfectio cęterorum.

parte 3 hu ius dist. q. 2 ¶ Deniq; Bonauētura. Decimatio, inquit, præfigu rauit curationem futuram. Cumq; Christus in lũbis Abraæ non fuerit vt curandus, curationeve indigens, sed potius, ut mediator, hinc decimatio non pertinebat ad ipsum &c. ut supra.

Alexan. ¶ Idem Alexander, & addit: Secundum opinio-nem quorundam, quam ponit Hugo in libro de Hugo de sacramētis Sacramentis, quidam putant carnem à uerbo assumptam, in primò parente à contagione corruptionis peccati immunem custoditam fuisse, dicentes, ꝙ illa pars materię, seu naturę sub peccato esse non debuit, per quā ipsa natura humana à peccato extitit liberanda. Ad quod probandũ adducunt ra Hebr. 7. tionem Apostoli, qui cum euangelicæ legis sacerdotium nec præferendum assereret, ipsum Melchisedec, q typum Christi, ac noui Sacerdotij vicem gerebat, ab Abraam decimas accepisse ostendit. Quomodo autem Leui qui secundum carnem in lumbis patris tunc erat, sit decimatus: & Christus qui secundum carnē tunc ibi fuit, non sit decimatus, nullam causam inueniri posse putant, nisi qm̃ caro Leui cum culpa ibi fuit, caroque Christi sine culpa Sic etenim Leui in lumbis Abraę est decimatus, quia naturam, & culpam habuit ibi, & quia naturam, culpam inde fuerat acceptus. Christus uerò ibi decimatus non est, quia naturam inde erat acceptus, non culpam, quam nec habuit ibi. Sed quoniam caro Leui, & caro Christi non fuit in Abraam actu, sed in potentia, non videtur ratio ut caro Christi dicatur à principio custodia à Hebr. 7. culpa. Hinc dicendum secundum Glossam in epistola ad Hebræos: Duo sunt in carne, videlicet corpulenta substantia, & inuisibilis, seminalisve ratio. Idcirco in lumbis Abraæ extitisse, dupliciter dicitur, puta secundum corpulentam substantiam & seminalem rationem, quæ est ratio propaganti cum libidine. Omnes itaque præter Christum fuerũt in lũbis Abraæ modo utroque. Christus materialiter tãtum, quoniam corpulentam substantiam de carne uirginis sumpsit. Ratio autem cōceptionis non à uirili semine, sed desuper uenit. ideo omnes præter Christum decimati fuerunt, quia fuerunt peccato obligati, imperfecti & redemptione egentes: & nec caro Christi nec aliorum fuit in lumbis Abraæ actu, sed tantũ potentia, diuersimodè tamen. Non caro Christi fuit ibi potentia, qua fieri posset, non qua fieret. Aliorum uerò caro fuit ibi utroque modo, quemadmodum etiam Augustinus fatetur, ꝙ in costa Adæ erat, ut ex ea mulier fieri possit. non ut fieret. Nam, unde fieri posset dicit causam materialem: sed, unde fieret dicit actiuam seminalem. Sicque aliorum posterorum Abraæ caro fuit in Abraæ lumbis secundum potentiam utroque modo, uidelicet secundum corpulentam substantiam, & secundum rationem seminalem. Christi autem caro fuit ibi in potentia solum uno modo, puta secundum corpulentam substantiam. Postremò, ut ait Hugo libro de Sacramentis, in lege naturali primò data sunt sacramenta, utpotè decimationes, sacrificia, oblationes: quatenus in decimatione significaretur peccatorum remissio, in sacrificijs, uitiorum morti ficatio: in oblatione autem, boni operis exhibitio. Sed obscura fuit significatio in sacramēto decimationis, in qua homo de his, quę possedit, partem obtulit & partem sibi retinuit, offerendo decimam partem, quę designat perfectionem, ad insinuandũ ꝙ Deo attribuit quicqd bonitatis, pfectionisq; fuit: & nouem partes sibi reseruando, ad innuendum, ꝙ imperfectionem (quæ per nouenarium figuratur) sibiypsi ascripsit. Hæc Alex.

Dupliciter aliquis in lumbis Abrahæ fuisse dicitur.

August.

Hugo de

QVAESTIO V.

QVæritur adhuc: *An caro Christi in patribus fuit peccato obnoxia* ¶ Videtur, quòd sic: quia secundum Augustinum tota massa fuit in Adam corrupta & egens curatione, sed caro Christi fuit de humani generis massa: ergo fuit in Adam, ac patribus corrupta & peccato obnoxia. ¶ Secundò, caro suæ matris, de qua sua caro sumpta est, & forma ta, fuit corrupta in Adam. Idem habetur in litera.

Obiectio 1. in partē affirmat.

2

¶ In oppositum est, ꝙ hoc ipsum videtur malè sonare, atque blasphemiam sapere.

In oppositum.

¶ Ad hoc (secundum Alexandrum) colligitur responsio ex tribus quæstionibus eius, puta ex ea, qua quærit, an sanctificatio conuenit Christo: & ex præcedenti, qua quæritur, an caro Christi fuit decimata in Abraam: atque ex eo, quo quærit de perfectione dominici corporis. Itaque (secundum Alexandrum) dicendum, quòd caro Christi dicitur sanctificata, prout sanctificari dicitur de non sancto negatiuè accepto fieri sanctum: non de non sancto pri uatiuè, prout supra expressum est. Nunquam enim in carne, quam Christus assumpsit, secundum quod caro ipsius fuit, aut ab exordio, quo eam assumpsit, extitit culpa. Siquidem in uirgine fuit sanctificata antequam eam assumpsit. Porrò de perfectione dominici corporis introducit Alexander id Augustini super illud Iohannis. Soluit templum hoc, & post pauca. Quadraginta, & sex annis ædificatum est templum hoc. Hic, inquit, numerus dierũ perfectionis dominici coporis congruebat. Tot namq; diebus formatio

Alexander de hales. 3 parte.

Supra eadē dist. q. 1.

August. Iohan. 2.

formatio corporis humani perficitur. Quod non est intelligendum quasi corpus Christi non sit in utero uirginis in instanti formatum, sed quia membrorum distinctio in ipso conceptionis momento fuit tam parua, ut humano uisu uia percipi posset, sed infra memoratam numerum dierum notabilis redditur. Hæc Alexander, quæ ex subsequentibus clarius elucescent.

In præsenti dist. act. ¶ Bonauentura: ergo circa textus expositionem super hoc breuiter scribit. Cum peccatum nō sit nisi in anima siue intellectuali creatura, & caro Christi non fuit priùs concepta, q̄ uerbo unita, non uidetur unquam fuisse peccato obnoxia. Rursus, gloriosissima uirgo ante conceptionem filij Dei fuit Sanctificata: ergo eius caro non fuit obnoa a culpæ. Dicendum, q̄ peccatum uocatur aliqñ ipsa pœna, aut sequela seu causa peccati. Itaq; caro Christi nō fuit peccato obnoxia ratione culpæ, sed ratione fœditatis, quæ est culpę causa; & ratione passibilitatis, quæ est pœna & effectus, sequelaq; culpæ. Atq; utroque modo fuit peccato obnoxia in Maria ante eius sanctificationem, & ultimo modo, uidelicet quo ad passibilitatem & pœnas, post sanctificationem. Sic quoque sicut in matre, ita in patribus fuit obnoxia culpæ. Hæc Bonauentura. Hæc autem & consimilia dicuntur secundum positionem dicentium beatissimam uirginem in originali conceptam, cuius contrarium si dicatur, constat q̄ caro Christi in uirgine matre non fuit peccato obnoxia modo præfato, tamen in patribus sic fuit obnoxia:

In præsenti dist. qu. 4 artic. ¶ Denique Thomas. Circa hoc, asserit, duplex extitit error & hæresis. Unus, q̄ Christus cęleste corpus detulit secum, & non ex uirgine corpus assumpsit humanum, quod supra est reprobatum: Alius, q̄ caro Christi secundum quod in patribus erat, infecta non fuit, ita quòd Adam peccante, Deus conseruauit in ipso aliquid materiæ incorruptum, per quod ea humana incarnari posset natura, atque q̄ illud transfusum sit sine peccato usque ad uirginem sanctam, & ex eo corpus Christi formatum sit. Quod reputatur erroneum propter duo: Primò, nam sequeretur, q̄ Christus non esset uerè filius uirginis, neque ex aliquo patrū primogenitus, nisi solum ex Adam. Illa etenim pars q̄ incorrupta mansit in natura humana in omnibus alijs ab Adam fuisset quasi extraneū quid ab eis, soliq; Adæ connaturale, quantū ad innocentiæ statum. Secundò, quia per hoc tollitur satisfactionis congruus ordo. Quemadmodum enim non decuit ut pro Adam & eius successione corrupta satisfaceret aliquis, qui ex genere illo nō esset: ita nec congruebat ut naturā infectam satisfaciendo saluaret filius Dei, nisi hoc ipsum, qđ priùs infectum fuerat assumpsisset. Hinc dicendum q̄ caro Christi, secundum quod fuit in patribus, & in uirgine gratiosa, erat ante assumptionē infecta. In ipsa uerò assumptione, ab omni infectione peccati purgata, ut secundum quod actu est caro Christi, nihil in ea maculæ inueniatur. Hæc Thomas in Scripto. Ueruntamen ad minus fateri opotet, quòd caro Christi in uirgine post ipsius sacratissimæ uirginis sanctificationem etiam primam, omni caruit fœditate, & macula, quod fuit ante assumptionem carnis à uerbo per aliquot annos.

Tho. in 3. parte q. 31. artic. 7. ¶ Denique in tertia parte, quæstione tricesimaprima. Cum dicimus, inquit, Christū aut carnē eius fuisse in Adam & patribus, comparamus Christū, & carnem ipsius ad Adam ac cæteros patres. Alia aūt fuit conditio patrum, alia Christi: quoniam patres fuerunt peccato subiecti, non Christus. Hinc in comparatione hæc dupliciter contingit errare. Primò, attribuendo Christo, seu carni eius conditionem, quæ fuit i patribus: ut si dicamus Christū in Adā peccasse: q̄m aliquo modo fuit in eo, quia in Adā ita non fuit ut cæteri. Non enim descendit ab Adam secundū legem communē seminalemue rationem. Secundò erratur, si Christo attribuatur, quod actu fuit in patribus, ut quia caro Christi secūdū quod actu fuit in ipso, non erat peccato obnoxia, seu infecta, ita in Adā, & patribus, fuerit aliqua pars corporis eius, q̄ peccato non fuit obnoxia, ex qua corpus Christi postea sit formatū, ut aliqui posuerunt: quod stare non ualet: primò, quod iam caro Christi non fuit in Adā & patribus secūdum aliquod signatum, quo posset distingui à reliqua eius carne, sicut purum ab impuro. Secundò, quia cū caro humana inficiatur eahoc, quòd per concupiscentiam est concepta, prout tota caro alicuius hominis per cōcupiscentiam concipitur, sic tota peccato inquinatur, sicq; tota patrum caro fuit peccato infecta, nec fuit in eis aliquid à peccato immune, de quo corpus Christi post modum formaretur. Hæc idem in Summa.

¶ Concordant Petrus & Richardus per omnia. Petrus de Tharane Richardus

¶ Scotus quoq; Aliqua, inquit, porrò secundum Magistrū fuit in Adam, de qua omnes filij eius sunt propagati: & aliqui ponunt aliquid illius non fuisse infectum, sed mundum fuisse seruatum usque ad Christi generationem: Sed cum quātū per quanti ablationem aliquoties factam possit consumi, præsertim tam modicum sicut fuit in Adam, & ab eo decisum est in procreatione filiorum, iam uideretur illud esse consumptum: & si dicatur in seipso multiplicatum: obijcitur, quod hoc non fieret sine miraculo. Itaque qui in isto non tenent Magistrum diuersimodè respondent, secundum diuersum modum loquendi de peccato originali. Nam aliqui dicunt illud contrahi propter carnem infectam cōcupiscibiliter seminatā. Carnem quoque gloriosæ uirginis totam esse sanctificatam, sicque id, quod assumebatur ea ea, fuisse sanctificatum, ut non esset infectio aliqua in primo instanti infusionis animæ. Quibus obijcitur quòd sanguines Mariæ, de quibus (secundum Damascenum) formabatur corpus Christi, nunquam fuerunt animati anima hominis alicuius, & per consequens nec ab anima peccatrice maculati: nec ex parte ipsorum potest rō assignari maculæ copis geniti ea eis. Quod si dicas. Uirtus formans corpus Christi, fuit infecta, idcirco & corpus. hoc non uidetur: quoniam spiritussanctus immediatè formauit corpus hoc de sanguinibus illis. Unde secundum uiam Anselmi, qui ostendit peccatum originale esse carentiam iustitiæ originalis debitæ inesse, diceretur q̄ Christus non contraxit originale, quia non fuit filius naturalis Adæ, idcirco nec debitor iustitiæ. Acceperunt enim illi soli in Adam iustitiam, qui erāt descensuri ab eo secundum rationem seminalem, hoc est, respectu quorum Adam habuit rationem patris naturalis secundum propagationem communem. Unde sicut illis tantum potuit seruare iustitiam, ita illis solis potuit perdere eam. Hinc si Christus fuisset purus homo & non Deus, tamen miraculosè de uirgine natus, non contraxisset (secundum eum) originale, ut patet in libro eius de uirginali conceptu, quo uult, q̄ innocentiæ Christi posset poni ratio duplex, uidelicet sanctificatio uirginis matris, & miraculosa formatio, non secundum propagationem communem. Utraque per se sufficeret, ut Christus innocens nasceretur. Hæc Scotus.

Ioh. Dam. Anselmus

¶ Circa

¶ Circa hæc qri posset, An caro Chri fuit in Adā & patribus secundum aliquid signatum, seu secundū aliqd demonstrabile determinatū. Quæ qstio p. habitis ↄdependet: qa si tota substantia corpulenta posterorū, hoc est, qcquid ad ueritatē ptinet naturæ corporalis oium hoim, fuit in Adā, vel si aliqd determinatū materiæ, aut seminis fuit in Adā & patrib. ab infectione pseruatū, de qua corpus Chri formatū est ↄñr esset dicēdū q caro Christi fuit in Adā & patribus secundum aliquod demonstrabile determinatū. Hæc aūt materiam super secundū est discussa, ubi ostensū est, q doctores cōiter in hac parte recedunt opinione Magistri. Nūc quoq; probatū est, q non fuit aliquid tale in Adā & patrib. præseruatū ab infectione, ex qb. ↄcludit, q caro Christi nō fuit in Adā ac patrib. secundū aliquid signatum, & hoc Albertus, Thomas, Vdalricus, & Alij quidam hic psequuntur, de quibus pertranseo: qm̄ supra secūdū distinctione 3. hinc diffusè tractatū est.

Albertus. Thomas. Vdalricus.

¶ Postremò hic quæritur de incarnatione dñica & salutatione angelica, an decuit uerbi incarnationem ex uirgine eidem uirgini nunciari, & de quo choro fuit angelus ille: de quibus, quia cōia sunt & super secundum pretacta, transilio.

Quare in scriptura sæpius tribuatur incarnatio, quæ est opus trinitatis, spiritui sancto, & in ipso etiam conceptus & natus dicatur Christus. Dist. IIII.

Vm verò incarnatio verbi, sicut in superioribus tractatū est operatio verè sit patris, & filij, & spiritussancti, inuestigatione dignum nobis vr̄, quare in scriptura spiritui sancto hoc opus sæpius tribuatur, & de ipso Christus conceptus, & natus memoret. Non. n. ideo operatio incarnationis spiritui sancto sæpius tribuitur, q eā ipse solus sine patre, ac filio fecerit, sed qa spūssanctus est charitas & donum patris & filii, & ineffabili charitate uerbum caro factum est, & ineffabili Dei dono filius Dei sibi uniuit formā serui. Nō ergo frequens dominatio spiritussancti, ab illo opere patrē, vel filiū secludit, sed potius vno nominato, tres intelligun tur, sicut fit sæpe in aliis operibus. Vñ Augustinus super hoc mouens quęstionē, in hunc modum eandem determinat, in Enchiridio ita inquiens: Cum illā creaturā, quam virgo concepit, & peperit quāuis ad solā personam filij pertinentem, tota Trinitas fecerit neq; .n. separabilia sunt opera Trinitatis, cur ea faciēda spiritussanctus solus nominatus est? An etiam qñ vnus trium in aliquo opere nominatur, vniuersa operari trinitas intelligitur? Ita uerè est, & exemplis doceri potest. Audistis propositam quæstionem, eiusdemque solutionem, vel expositionem.

Iohan. 1. Philip. 2.

In Ench. cap. 38.

Quo sensu dicatur Christus conceptus, & natus de spiritu sancto.

Sed non est in hoc diutiùs immorandum. Illud. n. mouet, quomodo dictus est CHRISTVS natus de spiritusctō, cum filius nullo modo sit spiritusancti. Nunquid dicturi sumus patrem hominis CRHISTI esse spiritum sanctum, ut Deus pater verbum genuerit, spiritussanctus hoiem, ex qua utraq; substantia Christus unus esset, & Dei patris filius secundum uerbum, & spiritussancti filius secundum hominē, q eū spiritussanctus tanquā pr̄ eius de matre virgine genuisset? Quis hoc dicere audebit, cū hoc ita sit absurdum, ut nullæ fidelium aures id ualeant sustinere? Proinde cum fatemur Christū natū dē spiritusancto ex Maria uirgine, quomodo nō sit filius spūsancti, & sit filius uirginis, cum, & de illo & de illa si natus, explicare difficile est. Proculdubio non sic de illo vt de patre, sic autē de illa, ut de matre natus est. Non est autē ↄcedendū, quicquid de aliqua re nascitur, continuò eiusdem rei filium nuncupandū. Vt enim omittā aliter de homine nasci filiū, aliter capitulum, aliter pediculū & lumbricum, quorū nihil est filius: vt ergo hæc omittā: qm̄ tantæ rei deformiter comparantur, certè qui nascūtur ex aqua, & spiritusancto, non aquæ filios eos rectè quispiam dixerit, sed dicuntur filij Dei pr̄is, & matris ecclesiæ. Sic ergo de spiritusancto natus est Christus, nec tñ filius est spiritusancti: sicut econuerso non oēs qui dicunt alicuius filij, ↄñs est ut de illo etiam nati esse dicantur, ut illi, qui adoptantur. Dicuntur etiam filii gehennę, nō ex illa nati, sed in illā præparati. Cū itaque de aliquo nascat aliquid, & nō ita ut sit filius, nec rursus omnis, q dr̄ filius de illo sit natus, cuius dr̄ filius, pfecto modus iste, quo natus est Christus de Maria sicut filius, & de spiritusancto non sicut filius, insinuat nobis grām Dei, quæ homo nullis meritis pręcedentibus in ipso exordio naturę suę, quo esse cœpit, uerbo Dei copularetur in tantam personę unitatē, ut idē esset filius Dei, qui filius hominis, & filius hoīs qui filius Dei: & sic in naturæ humanę susceptione fieret quodammodo ipsa gratia illi homini naturalis, qua nullum posset admittere peccatum. Quę gratia ideo per spiritumsanctum est significata, quia ipse propriè sic est Deus, ut sit etiam Dei donum. Per hoc: ergo quòd de Spiritusancto esse natiuitas CHRISTI dicitur, quid aliud, quàm

Non est natum de aliq. est filius eius. Augu. vbi sup ca. 39. Iohan. 3. Non omne filij, nati dicuntur.

ipsa gratia Dei demonstratur, qua homo mirabili & ineffabili modo verbo Dei est adiunctus, atque connexus, & diuina gratia corporaliter repletus?

Alia ratio quare dicatur natus de Spiritusancto.

Potest etiam dici Christus secundum hoīem ideo natus de spūsancto, q̄a eum fecit. Inquantū enim homo est, & ipse factus est, vt ait Apostolus. Cōceptus, ergo & natus de Spiritusancto esse dr̄, non q̄ Spiritussanctus fuerit virgini pro semine: non enim de sub stātia Spiritussancti semen partus accepit, sed quia per gratiam Dei & operationē spiri tussancti, de carne uirginis est assumptū, qđ verbo est unitum. Et in euangelio secundū hanc intelligentiā legitur de Maria, q̄ inuenta est in utero habens de Spūsancto. Cuius dicti rationem Ambrosius insinuans in tertio libro de Spūsancto, ait: Quod ex aliquo est aūt ex substantia, aut ex potestate eius est. Ex substantia, sicut filius q̄ à patre uel ex pa tre: & Spiritusanctus, q̄ à patre, & filio procedit: Ex potestate autē, sicut ex Deo omnia. Quomodo ergo in utero habuit Maria ex Spūsancto? Si quasi ex substātia: ergo spiritus in carnem, & ossa conuersus est. Non utiq;. Si verò quasi est operatione, & potestate eius uirgo concepit, quis neget Spiritum sanctum dominicę incarnationis auctorem?

Galat. 2. — Matt. 1. — Ca. 5. in fine.

Quare Apostolus dicat Christum factum, cum nos eam esse fateamur natum.

Sed quæri potest, cum nos saluatorem natum profiteamur, cur Apostolus eū factum dicat ex semine Dauid, & alio loco, factum ex muliere: cū aliud sit fieri, aliud nasci. Aliquid: ergo significauit hoc dicto. Quia enim nō ab humano semine ɔgregata est caro domini utero uirginis, & corpus effecta, sed effectu, & uirtute Spūsancti, ideo Apostolus dicit factum, non natū. Aliud est em̄, semine admixto & sanguinis coagulo gñare: aliud est, non permixtione, sed uirtute procreare. Possunt em̄ hoīes gñare filios homines, sed non facere. Ecce quare dicit Apostolus factum, & non natū, ne eius scilicet natiuitas, q̄ fuit sine uirili semine, nostræ similis putaretur, q̄ conficitur seminū cōmixtione. Ideo autem, cum factum diceret Apostolus, addidit, ex semine Dauid: quiā & si non intercesſit semen hoīs in conceptione uirginis: tamen quia ex ea carne CHRISTVS formatus est, quæ constat ex semine, rectè dicitur, quia factus est.

Roma. 1. — Galat. 4. — Roma 5.

SVMMA DISTINCTIONIS IIII.

Istinctione præhabita tractatum est de incarnatione ex parte assumpti, hic agitur de eadem ex parte efficientis principij. Et primo inquiritur, cur actiua incarnatio, & unitio, quæ est opus totius superdignissimæ trinitatis, cuius opera ad extra sunt indiuisa, appropriet ur & specialiter asscribatur spirituisancto. Hāc quæstionem Magister primo soluit, & ex verbis Augustini solutionem confirmat. Secundò sciscitatur, qualiter, & quo sensu filius Dei secundum naturam humanam dicatur spirituisancto conceptus, & natus, præsertim cum non sit nec dici valeat filius spiritussancti. Deinde ponit ad hoc duplicem rationē, vltimò inuestigat cur Apostolus dicat Christum factum ex muliere, quem tamen ex uirgine natum fatetur.

August. — Galat. 4.

QVAESTIO I.

Hic quæritur primò: *Utrum Christus conuenienter dicatur de spiritusancto conceptus, & natus, nec tamen vere valeat dici, quòd sit filius spiritusancti.* ¶ In qua quæstione duo tanguntur. Primum, Christus conuenienter feratur conceptus, & natus de spiritusancto. Secundum, an queat uocari filius spiritusancti. ¶ Circa primum arguitur, quòd actiua incarnatio, seu eius efficientientia non 1 propriè asscribatur spirituisancto ¶ Primò, quia incarnatio illa est summum, & admirabilium opus Dei ergo potissimè spectat ad potestatem, quæ patri appropriatur. Secundò: quoniam pater misit filium suum in mundum per incarnationis mysterium, ergo incarnatio efficienter appropriāda est patri, tanquam mittenti, atque formalem auctoritatē habenti. ¶ Tertiò, quia Magister dicit in textu, 3 q̄ appropriatur spirituisancto, quia est opus eximiæ charitatis, quę appropriatur spiritusancto: sed Apostolus & euangelista ex hac rōne asscribunt eādem patri, iuxta illud Iohannis: Sic Deus dilexit mūdum, ut vnigenitum suum daret. Apostolus quoq;. Propter nimiam charitatem suam, ait, qua dilexit nos pater, filium suum misit.

Obiectiones aduersus ueritatem. — Ioan. 3. — Ephe. 2.

¶ In oppositum est illud in symbolo fidei: Qui conceptus est de spiritusancto. Et quod Matthæus habet: Quod in ea natum est, de spiritusancto est. Et Lucas: Spiritussanctus superueniet in te.

In oppositum. — Matt. 1. — Lucæ. 1.

¶ Ad hoc respondet Albertus: Quantum ad aliquid, & secundum aliquid attributa singularum diuinarum personalium in incarnatione relucent. Nēpè in immediata & proxima coniunctione tam distantium naturarum, diuinę uidelicet, & humanæ, respondet potentia, quæ patri appropriatur. Verum quo ad mouens ad assumptionem carnis, seu humanitatis, apparuit bonitas & charitas Dei, quæ appropriantur spirituisancto. Sed quo ad modum indissolubilis vnionis, claruit sapientia, quæ appropriata est filio. Conformiter in consequentibus incarnationem ex parte finis, qui est redemptio generis humani, apparuit bonitas. In solutione demū debiti precij per modum potētis soluere ac saluare, patuit sapientia: quæ ea coniunxit in precio, quibus ipsum refutari non poterat, quatenus (iuxta Augustinū) saluator haberet in se unde deberet, id est vñ posset ipsum precium exhibere, videlicet ex huma-

Albertus in hac dist. articu. 1. — Tit. 3. — Augusti.

humanitate: & per deitatem, ipsum oblatum esset vnum cum eo cui offerebatur. Nam Christus, ut homo, se obtulit sibiipsi ut uero Deo: ut cum sacerdote offerente ipsum, hostia esset unum. Christus namque sacerdos seipsum obtulit hostiam patri, imò toti Trinitati. Fuit quoque unum per humanitatem cū his, pro quibus se offerebat. Potentia quoque apparuit in fine incarnationis, scilicet in victoria mortis, & diaboli, seu inferni. Veruntamen: quoniam finis intentus est bonitas, & primum mouens est bonitas, ideo totum attribuitur Spirituisancto. Hæc Albertus, & de isto superiùs circa principium dictum est pleniùs.

Altera ps qstionis Alber ubi sup ar 4 Leporin Hæresis. ¶ Insuper de alia parte quæsiti scribit Albertus: Chrs nullomodo (uidelicet nec gratia nec natura) est filius Trinitatis, imò hæc fuit hæresis cuiusdā monachi noie Leporini, qui quaternitatē relationū induxit, ut duos filios diceret Christum. ¶ Nihilominus argui potest ꝙ imò. Quia (ut asserit Augu-

Obiectiones p illa hęresi Leporini. stinus) homo ille nullus præcedentibus meritis, sed sola gratia habuit, ut in unitate personæ filij Dei assumeretur: sed ex hac gratia d r Trinitas pater noster cū oramus, Pater noster qui es in cælis: ergo tri-

3 Augustin. Matt. 6 nitas pater est hominis Christi. ¶ Secundò, uirtus

2 actiua conceptus, est ex patre: uirtus autem actiua conceptionis Christi ex uirgine, fuit ex tota Trini-

Sup 3 di. 3 qst 2. tate, vt patuit: ergo tota trinitas pater Christi constituit. ¶ Tertiò, ratione creationis Deus est omnium

3 pater: ergo multo plùs formatione corporis Christi creationeq; animæ eius, pater est Christi. ¶ Quar-

4 to, videmus in naturalibus, quòd operatio patris, est decisiua materiæ, & conuersiua eius ad corpus nati, formatiua quoq; eius in figuram membrorū, ac distinctiua dispositiuaq; organorum. omnia autem hæc fecit supergloriosissima trinitas circa corpus Christi separando purissimos sanguines mundissimæ uirginis, formando speciē corporis distinguendo, organizandoq; membra: ergo Trinitas uerus pater est Christi, quæ fecit hæc oīa in mo mēto.

In oppositum. ¶ Verum his rursus obijcitur: Non. n. pōt quis dici filius Trinitatis, nisi ratione personarū, quarū

1 una est ipsemet filius, sicq; esset filius suijpsius. Etsi dicatur hoc non sequi, aut inconueniens non esse: quoniam Christus secundum naturam suam humanam, est filius suus secundum naturam diui-

2 nam. ¶ Contra. Nulla res est filius alterius gratia naturæ, qua natura non est filius alicuius, sed persona: Non enim dicimus ꝙ anima & corpus Socratis, filius sit Platonis, sed per personaliter ipse Socrates: ergo Christus in persona est filius suus, sicq; res aliqua eodem modo, quo generat, gignit seipsam. ¶ Præterea, detur quòd Christus sit filius suus & iterum uerū est, ꝙ Christus non est filius suus: ergo Christus est duo filij, utpotè filius patris, & filius suus cum alij. Insuper Cassianus quinto libro de incarnatione contra Nestorium, tractans illud

Cassianus 1. Ioann. 4. Iohannis, Omnis qui soluit Iesum Christum, ex Deo non est, dicit; Soluere hoc est, quod unitum est uelle rumpere, & quod indiuiduum separare. Quid autem in Iesu est, & unitum ac indiuiduum? Vtique Deus, & homo Iesum ergo soluit, qui hoc separat, ac dirrumpit: ergo quicunq; aliud dicit conuenire Christo homini inquantum est persona, & aliud filio Dei inquantum est persona, soluit Iesum; sed filiatio conuenit ei inquantum est persona: ergo qui aliam filiationem asscribit inquantum est homo, & aliam, ut est Deus, soluit Iesum. Hoc igitur dicere, non solū in conueniens est, sed itē hæreticum. Porrò si dicas ſi-

Soluere Iesum qd sit.

ł

iationem ei competere non inquantum hypostasis, sed gratia, seu ratione naturæ, hoc est ridiculum qm nulli nec Deo, nec homini cōuenit paternitas, filiatio, nisi ratione hypostasis, non naturæ. Adhuc autem unio in Christo est ratione hypostasis, non naturæ. Naturæ enim manent distinctæ, unio ucrò est ad esse personale, non tantum ad uoluntatis cōsensum: ergo hypostasis illa est illa: & quicquid dicitur de illa inquantum est hypostasis, dicitur de alia: sed hypostasis æterna non est filius nisi patris. Prima propositionū istarum est Augustini, dicentis quod tanta fuit unio illa in Christo, ꝙ hominem fecit Deum, & Deum hominem. Secunda est Cassiani septimo de incarnatione, & per Leonem Papam approbata, qui dicunt: Tanta est Dei & hois unitas, ut homo Deo semper coæternus antea, & Deus homini compassus postea uideatur. Ista inducta sunt propter quorundam solutionem, dicētium, ꝙ Christus posset dici filius trinitatis, nisi inueniretur confusio relationum: tamen non distingueretur an esset filius secundum naturam diuinam, uel humanā. Augustin. Cassianus Leo papa Solŭtur obiectiones pro hæresi Leporini.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ falsum sit, ꝙ ex tali gratia Trinitas dicatur pater noster, imò illa est gratia acceptationis, quæ facit uoluntatis consensum, nec unit nos Deo in unitate personæ, sed charitatis. Ad secundum, quòd nis actiua conceptus, quę est in semine intrinseca ei, quod generatum est ex substantia alicuius, facit patrem hominem esse patrem. Vis autem, quæ operatur extrinsecus super materiam, non ex substantia operantis adductam, sed super alienam, & inde assumptam, facit operantem esse artificem siue opificem, & non patrem: & talis fuit uirtus Trinitatis operātis in Christi conceptu. Vnde Præpositiuus dicit in quodam sermone, tractans illud euangelij. Nonne hic est filius fabri? Vtiq; filius est fabri cælestis. In incarnatione enim illi magni tres fabri mūdi fabricatores, in fabricam uteri uirginalis descenderunt, & corpus Christo fabricauerunt. Operatio namq; fabri est operatio artificis, & non patris. ¶ Ad Tertium ꝙ nos dicimus adoptiui filij Dei, qua adoptione Christus non potest Dei filij dici. Nam gratia filius est unicus ad unum in persona, nostra autem solum ad esse unum in uoluntatis consensu, & hoc infra magis patebit. ¶ Ad quartum, ꝙ decisio seminis, quæ est ex substantia producentis, constituit patrem: & sic non est materia corporis Christi decisa à Deo patre. Sic quoque uirtus trinitatis, quæ est ipsamet trinitas, non formauit corpus Christi sicut uis seminalis, quæ formaliter, atque intrinsecè extat in semine. Hęc Albertus. Verum quod ex sermone Præpositiui allegat non est propriè dictum. Tres supergloriosę personæ non sunt propriè tres mundi fabricatores, sicut nec tres mundi creatores, ut patuit super secundum. ¶ Denique ad id, An Christus possit dici filius spiritusancti, saltem cum illa additione, secundum gratiam: Respondet, ꝙ nullo modo dicendum sit hoc. Et ad obiecta, quæ contra hoc fiunt, respondet ꝙ Christus non est conceptus nec natus de spiritusancto, sicut ex patre: quia nec de substantia spiritusancti, sed de potestate spiritusancti formatum est filij corpus, nec secundum assumptam humanitatem est eiusdem cum spiritusancto substantiæ. Veruntamen uirtus spiritussancti, quæ operabatur in uirgine, uocatur à Damasceno diuinum semen secundum metaphoram: qm operabatur in uirgine, qđ in alijs agit semē prīum, ui existēte in ipso. Neq; dicendū est, ꝙ Christus secundū gratiam, aut per gratiam sit filius spūsancti: nec ue- Ad 1. Ad 2. Præpositiuus Matth 13 Marc. 6. Ad 3. Ad 4. Tertia ps qstionis. Albert. in hac distin arti. 4. Ioh Da.

rum

rum est, quod quidam dicunt hoc posse dici, nisi accideret confusio in significatione relationum. In re enim ita non est, nostra uerò concessio, seu negatio non facit rem aliter se habere. CHRISTO quippe non competit filium esse nisi secundum hypostasim: quę cum in ipso sit una, non est nisi una filiatione filius. Rursus, sancti affirmant, quòd Christus non est nisi natura filius, nec ita est filius nisi Dei patris. Hæc Albertus. Quibus obijci potest, quòd CHRISTVS est etiam realiter, veraciter, & naturaliter filius uirginis matris, cum quia in natura specifica verè communicat. Sed ad hoc infra clarebit solutio.

Obiectio aduer dicta Alber.

Vdalricus.

¶ Concordat Vdalricus: In incarnatione, dicens, omnium diuinarum, personarum attributa relucent: quoniam opus in quo omnium personarum attributa apparent, illi soli personæ appropriatur, cuius appropriata, seu attributa magis in illo opere ostenduntur: Bonitas autem (quæ est appropriatum spiritussancti) in opere illo clariùs demonstratur, quia in eo est summa communicatio, qua creator est communicabilis creaturæ, & quæ nequaquam creaturæ est debita, sed tota innititur gratiæ & amori, extasim in Deo quodam modo facienti.

¶ Nec ideo CHRISTVS dicendus est filius spiritussancti nec Trinitatis, quamuis nonnulli dicant dici posse, quod CHRISTVS per creationem, & gratiam ualeat dici filius Trinitatis, ac spiritusancti: quod falsum est, quia (ut asserit Damascenus) filiatio est determinatiua hypostasis seu personæ, quæ in CHRISTO est una duntaxat atque æterna, cui conuenit filiatio naturalis, non adoptiua, nec filiatio per creationem, aut gratiam. Veruntamen pro opinione illorum est euangelium Nazarenorum, quo legitur: Factum est cum descendit fons omnis sapientię, spiritus requieuit super eum, & dixit ei: Expectabam te fili in omnibus prophetis, ut uenirē & requiescerē in te. Tu es enim requies mea, tu es filius primogenitus, quia regnas in sempiternum.

Ioh. Dam.

Euangelium Nazarenorum. Isaię. 11.

¶ Ad, quod dicimus, quia (ut ait Hieronymus) apochrypha non recipit ecclesia, & hoc precipuè locum hic habet: quia & hoc dictum dissonat à tribus euangelistis, qui concorditer scribunt, tantum patris uocem factam ad filium, atque in ea patrem apparuisse, non in alia specie: ac spiritumsanctum apparuisse in specie corporali, non in uoce. Hęc Vdalricus.

Hierony. Mat. 3. 17. Mar. 1. 29. Luc. 3. 29

¶ præterea Thomas hęc eadem scribit, & aliqua addit, seu planiùs exprimit: Quemmadmodum, inquiens, sanctus Dionysius protestatur secundo capite de diuinis nominibus, Omne nomen Dei operationem designans in creatura, toti conuenit Trinitati. Vnaquæque tamen operatio diuina huic personæ magis, quàm illi est appropriabilis secundum quod in ea magis manifestatur attributum ipsius. Hinc patri appropriantur opera, in quibus potentia præcipuè declaratur, ut opus creationis, in quo potentia attenditur operantis. Cunque ordinare, opus sit sapientis, operationes illę filio appropriantur, quæ ad ordinationem pertinent Dei, ut gubernare, disponere. Porrò in naturali hominis conceptione, semen sortitur rationem etiam termini, inquantum uirtus, quę est in semine, sibi attrahit alimentum, & in perfectam proficit quantitatem. Et quantum ad primum, operatio seminis appropriatur Spirituisancto: sed quantum ad secundum, appropriata est filio, quia conceptio illa ad hypostasim filij terminatur. Hoc quoque pensandum, quod in incarnatione sunt duo, puta persona assumens, & natura assumpta. Missio autem nominat, incarnationē ex parte assumentis personę. Cumque ad personam filij solus pater habeat auctoritatem, hinc missio actiua attribuitur patri. Conceptio autem, seu natiuitas temporalis, nominat incarnationem ex parte naturę assumptę, cui gratuitè datum est, ut in unitatem personę uerbi assumeretur: Hinc efficientia incarnationis, non patri, sed spiritussancto appropriatur: propter quod aptè asseritur CHRISTVS conceptus de spiritusancto, siue hæc præpositio, de, dicat habitudinem causæ effectiuæ, siue rationē faciendi. Ratio namque faciendi incarnationem, est bonitas spiritusancto appropriata. postremò, quamuis spiritusanctus sit donum, & charitas, attamen nomine doni, & charitatis non significatur ut subsistens persona, cuius est agere: idico non potest CHRISTVS dici de charitate, aut dono conceptus, quamuis hoc forsan posset concedi, prout ipsum, de, rationem significat faciendi. Hæc Thomas in Scripto.

In 3. dis. 4. q. 1. arti. 1. Dionysius.

Christ. nō est de charitate aut dono conceptus.

¶ Ad verò de hoc, an CHRISTVS homo possit dici filius Trinitatis, aut spiritussancti, scribit eadem, quę Albertus, & Vdalricus: CHRISTVS, dicens, non est filius Spiritussancti, aut Trinitatis, secundum Augustinum in litera: sed hoc à diuersis diuersa ratione negatur.

Thomas vbi supra.

Aug. in Enchir. c. 38. 39 & 49.

¶ Nam quidam hoc negant non tanquam simpliciter falsum, sed quasi inconuenienter dictum, utpotè errandi occasionem præstans. tā circa æternam filij generationem, in qua sequeretur quædam confusio relationum, si filius diceretur filius suipsius ac spiritussancti, quàm circa generationem eius temporalem, ne uideatur spiritussanctus de sua substantia filium genuisse. Et sicut non potest dici filius trinitatis simpliciter, ita nec per creationem ut uitetur Arrij error, CHRISTVM esse puram creaturam dicentis: neque per gratiam, ut uitetur error Nestorij. qui dixit duas esse personas in CHRITTO. dicensque unionem cum homine CHRISTO esse tantum per gratiam non in persona. Veruntamen quidam concedunt posse dici, si iste homo est filius Trinitatis per creationem, si iste homo, dicat suppositum, seu indiuiduum hominis, non personam filij Dei. Nullatenus uō filius Dei pōt dici filius Trinitatis, ꝓpter repugnantiā relationū. Concedunt quoque, quòd quantum ad gratiam habitualem per quam tota Trinitas habitat in anima CHRISTI, posset dici, Iste homo est filius Dei, etiam secundum quod homo, non tamen Trinitatis: quia secundum hoc non habet comparationem ad relationes, quibus distinguitur Trinitas, sed quantum ad gratiam unionis dicitur Dei patris filius naturalis.

Opinio. 1.

Arrius.

Nestorius.

¶ Verum opinio ista non conuenit dictis Augustini, qui negat simpliciter CHRISTVM esse filium trinitatis, ac Spiritussancti. Non enim negatur hoc solum ad uitandum relationum confusionem. Confusio namque sequitur ex inordinata aliquorū permixtione: ideo non sequeretur quando relationū diuersitas referretur ad diuersitates naturas cū & de filio ꝓdicentur ɔtraria secundùm diuersas eius naturas, ut ꝫ esse impassibilem, atq; passibilem: imò & relationes contrarię, ut esse patri æqualem, & esse eo minorem. Nec etiam hoc negatur ad

Reprobat dicta opinio.

Confusio ē inordinata aliquorū permixtio.

uitandum

vitandũ errorem qui sequi posset. Nõ.n.plùs patrocinatur errori Arrij,si dicatur ꝙ Christus est filius trinitatis per creationem, quàm si dicatur homo secũdum quod creatura:quod tamen conceditur. Denique homines dicuntur filij trinitatis per gratiam, quamuis per hoc non comparentur ad trinitatem,quantum ad relationũ in diuinis distinctionem.Rursus,non potest quis dici filius alicuius,nisi à quo acceperit esse in Christo aũt nõ est nisi unũ esse personale,qđ non habet nisi à patre:Nec Christus potest dici filius trinitatis ꝑ creationẽ,aut gratiam.Dum.n.in aliquo inuenitur ꝑfecta rõ nois alicuius,nullo modo recipitur nomen illud de eo cũ determinatione dirimente, ut patet ex uerbis Aug. in litera,quemadmodum planta dicitur uiuens imperfectũ,propter animã tantũ uegetatiuã . Animal uerò quamuis eandem habeat animam:non tamen dicitur uiuens imperfectum : quoniam habet eam cum perfectione sensitiua . Cumque Christus habeat ueram,& perfectam filiationem ad Deum non est dicendus filius eius per creationem , aut gratiam : quia per hoc significatur filiatio imperfecta ad Deum , quæ est secundum quid . Hæc Thomas in Scripto .

Au. vbi ss supra

¶ Porrò in tertia parte,quæstione. 32. Nomina , ait,paternitatis,& maternitatis,ac filiationis,sequũtur gñationem,non quamlibet , sed rerum uiuentium,præsertim ai alium.Non. n. dicimus , ꝙ ignis generatus ex igne,sit filius ignis gñantis, nisi forte metaphoricè.Nec omne,quod in animalibus gñatur,filiationis accipit nomen,sed solũ id,qđ gñatur in similitudine gñantis. Non.n. capillus ea homine gñatus,est filius eius : nec homo ex femine natus , est filius feminis . Et si perfecta fuerit similitudo inter generantem & genitum, perfecta erit filiatio ram in diuinis, quam in humanis . Et si fuerit similitudo imperfecta, erit & filiatio imperfecta: sicut in homine est imperfecta Dei similitudo, inquantum creatus est ad imaginem Dei, atque inquantum creatus est secundum similitudinem gratiæ ; idcirco utroque modo potest dici filius Dei. Verũ tamen, quod de aliquo dicitur, secundum perfectam suam rationem , non est dicendum de eo secundum rationem imperfectam &c. ut sup.

Artic. 3.

Gene. 1.

¶ His addit Petrus : Cum quæritur,inquiens,cui proprietur opus incarnationis : si intelligatur cui, ut auctori principali , dicendum,quòd patri:si cui, ut suscipienti, dicendum, quòd filio : si cui, vt efficienti,dicendũ, ꝙ spiritui sancto. Hæc Petrus. In quibus uerbis non est clarum , qualiter inter principalem auctorem, & efficientem distinguat , nisi forsitan patrem appellet principalem auctorem, quia non est ab altero , estque fons totius emanationis ad intra.

Petrus de Tharan.

¶ Amplius , Richardus ad probandum, quod Christus possit dici filius spiritussancti , sic arguit : Secum philosophum libro de animalibus , Pater non est pueri pater quia aliquid de eius semine cõuertatur in substantiam pueri, sed quoniam per uirtutem actiuam seminis sui, format corpus pueri de materia ministrata à matre. cum ergo spiritussanctus sua uirtute actiua formauit corpus Christi de materia ministrata à uirgine , uidetur quod pater sit Christi . Ad quod respondet , Auctoritas illa non est sic intelligenda,ꝙ nihil de femine patris conuertatur in aliquid necessarium ad consistentiã pueri, imò semen patris ob sui subtilitatẽ conuertitur in spiritus,qui per corpus pueri delatores sunt uirium animæ . Hinc Auicenna nouo de animali-

Richard⁹

Aristot e Obiectio.

Dilutio.

Auicenna

bus loquitur:Putant hoĩes,ꝙ Aristoteles putauerit, ꝙ semen uiri nõ sit pars pueri,neq; immixtũ , cum materia pueri,sed hoc non fuit eius consilium,imò consiliũ eius fuit,quod semen uiri inuoluatur cum matrice,& profundet in materia,ut sit operator mẽbrorũ,materiamq; idoneã ducat ad mẽbra , & erit illud sperma materia spũs in prole,qa efficitur multum subtile,& habile ut transeat, ac uertatur in spiritum. Hæc Richardus.

In prefenti dist.

¶ Insuper circa inducta scribit Bonauẽtura.Cõtingit loq de opere incarnationis quantũ ad unibilia,& quantũ ad modũ unionis,& quo ad fructum ipsius. In comparatione ad unibilia,inter quæ secũdum se sumpta , est infinita distantia manifestat in ea diuina potentia.In comparatione uerò ad modũ unionis congruentissimũ , prout cõpetebat ad humanũ remediũ,manifestatur in eo Dei sapientia.In cõparatione uerò quo ad fructũ , seu consequentẽ effectũ, quo se obtulit Deo patri in odorem suauitatis pro nostra salute,manifestatur in eo diuina bonitas,misericordia,& charitas Scriptura quoq; potissimẽ appropriat opus hoc spũisancto,ad innuendũ ꝙ nihil carnalis fœditatis , aut cõcupiscentiæ fuit in Christi conceptione:& itẽ ad declarandũ,ꝙ spiritalis feruor dilectionis , beatissimã uirginẽ ꝑsertim,ac immediatè aptauit, ac dignificauit ad cõcipiendũ unigenitum Dei. Nõ tñ concedit ꝙ spiritussanctus pater sit Christi,ad exclu lendum errorẽ ne æstimet natus de spũsancto,& uirgine , sicut ex uiro & muliere.Ad uitãdum quoq; confusionẽ æternarum relationum in diuinis,non concedunt theologi, ꝙ Christus sit filius trinitatis: & cãm aliq tradunt,dicentes quia filiatio respicit hypostasim,q̃ in Chro nõ est nisi una,atq; æterna, habens originem à patre duntaxat , nõ à trinitate. Quæ ratio non videtur efficientiæ magnæ. Quãuis.n. hypostasis sit æterna nõ tñ impedit ipsum dici filiũ uirginis rõne naturæ assumptæ:cur ergo rõne eiusdẽ naturæ dici nõ possit filius Trinitatis,à qua facta,& condita est illa natura,sicut ex uirgine tracta est? Idcirco dicendum, quòd ideo prædicatio talis non acceptatur, quia errori propinqua Sabellij, qui paternitatem dixit cuilibet diuinæ personæ posse attribui . Hæc Bonauentura.

Sabellius.

¶ Concordat Alexander,dicendo Rõ,& appropriatio incarnationis accipi potest secũdũ differẽtem causalitatem. Si.n.consideramus causam mouentẽ summam bonitatem ad humani generis redẽptionẽ, ratio extitit bonitas , Damasceno dicente. Mõstratur charitas in incarnatione in hoc , quod proprij plasmatis infirmitatem nõ despexit Si uerò cõsideremus cãm effectiuam,ratio fuit demonstratio potentiæ: quia(ut asserit Damascenus)in eo,qđ Deus factus est homo, infinita Dei uirtus monstratur.Quod si consideretur causa formalis , seu modus liberationis,ratio fuit summa sapientia Dei , q̃ iuxta Damascenum excogitauit hunc congruentissimum modũ redemptionis.Si uerò pensemos causam finalem incarnationis , quæ est nostra redemptio,ratio fuit instantia , prout Christus disseruit : Sic decet nos implere omnem iustitiam.Motiua autem causa, quæ ex parte Dei attenditur , prior est alijs secundum rationem,& ordinem intelligentiæ nostræ, ideo charitas ponitur propria, ac potissima causa incarnationis,quæ charitas spiritui sancto appropriatur,& ab hoc eidem appropriatur opus incarnationis,& Chrs conceptus asseritur de spiritusancto.Attamen non est Christus,secundũ quod homo nec aliquo modo, dicendus filius spiritussancti,

Alexãder.

Ioh.Dam.

Idem.

Idem.

Matth. 3.

non

Non enim in diuinis aliquid est ponendũ, vnde sequatur relationum, seu personaliũ proprietatũ confusio. Vbi enim est perfectissimus ordo, vt in diuinis personis, nulla potest esse confusio. Hinc Anselmus testatur: Ob hoc solus filius incarnatus est, vt pater nõ contrahat filij rationẽ. Concedendum est ergo, ꝙ Christus est filius patris & filius Dei. sed cũ dr̃ filius patris, intelligitur de generatione æterna: cũ verò dr̃ filius virginis, intelligitur de generatione humana: cum verò dicitur filius Dei patris, intelligitur, ꝙ q̃ est filius Dei patris ꝑ naturã, est filius Dei ꝑ gratiam. Non tamen conuenit dici, quod sit filius trinitatis simpliciter. Posset tñ concedi cum hac determinatione, Christus est filius trinitatis per creationem. Hæc Alexander. Quæ dictis Bonauenturæ concordant, & à prætacta responsione Thomæ, & Alberti parumper dissonare videntur, quamuis parua sit ista dissensio Positio tamen Thomæ, & Alberti in eo videtur securior, quòd ab hæreticorum errore remotior.

Anselmus

Durãdus.

¶ Nihilominus Durandus Alexandrũ hic sequẽs, concedit Chr̃m posse dici filiũ spiritussancti, ac trinitatis, non simpliciter, quia non per generationem naturalem, & propriè dictam: sed secundum quid, & cum dupla determinatione, dicendo: Christus secundum quod homo, est filius spiritusancti, seu trinitatis per creationem, adoptionisq; gratiam, atq; auctoritate Augustini respondet, ꝙ non negat Christum esse filium spiritussancti per creationem, & adoptionem, quin cum præfatis determinationibus sanè possit intelligi, sed quia huiusmodi verba præstabant simplicibus occasionem errorum Arrj, & Nestorij Hæc Durandus.

QVAESTIO II.

Mariã virginẽ esse matrem Dei.

SEcundò quæritur: *An gloriosissima virgo fuit vera mater Christi, & etiam mater Dei* Et ad hæc respõsum est supra ¶ Difficultatem uerò circa hoc ingerit, quod Damascenus 3. libro testatur: sanctã virginem θεοτόκον (id est, Dei matrem) dicimus, non autem χριστοτόκον (id est, Christi matrem) eam uocamus. Quo circa dicunt doctores concorditer, ꝙ Damascenus hoc ait non sic, quia præelectissima, ac diuinissima virgo verè sit, & catholicè appellãda consistat mater Christi, qui est Deus, & homo vnitate personæ, quando propositio hæc sane intelligitur: sed ex detestatione hæreticæ falsitatis sceleratissimi hæresiarchæ Nestorij dicit hoc, qui impius finxit Christum esse hominem purum, idcirco concessit sacratissimam virginẽ esse Christi matrem, nõ Dei.

cap. 12.

Nestorius Hæretic⁹.

Bonauen.

¶ Itaq; de hoc scribit Bonauentura: Verba fidei debent ab erroribus esse remota, deuotioniq; consona, & propinqua, maximè illa, in quibus est sermo de præstãtissima, ac prorsus suauissima virgine Maria. Ipsa etenim cunctas hæreses interemit, summã ueritatem in se concipiendo, & ex se pariendo, reconciliationem quoq; toti humano promeruit generi. ideo ad eam ardere debet omnis Christianorum deuotio. Hinc quoniam ipsa genuit eum, qui non solum dicendus est Christus propter vnionẽ, sed, & verus Deus propter æternam generationem, appellanda est genetrix Dei, quatenus ipso etiam uocabulo honoretur, impietatisq; falsitas extinguatur, quæ asseruit eam purum hominem concepisse, sicut dixit damnatus Nestorius, vt recitat Damascenus verus doctor, virginisq; amator, qui docuit nomen istud χριστοτόκον fugiendũ, non quia falsum, sed quia hæreticus sub illo occultauit venum. Vnde loquitur Damascenus: χριστοτόκον non dicimus virginem sacram, quoniam in destructionem θεοτόκον; id est, Dei matris, nequã, & inquinatus Nestorius cum patre suo diabolo hoc inuenit. Hæc Bonauentura. Consonat Alexander, & breuiter oẽs.

li. 3. ca. 12.

QVAESTIO III.

TErtiò igitur quæritur: *Vtrum gloriosissima virgo, ac cæteri sancti legis naturalis, ac scriptæ, incarnationem filij Dei promeruerint.* ¶ Primò apparet, quod imò de virgine summa, de qua cantat ecclesia: meruisti dominum sancto portare in vtero. ¶ Secundò, quia (vt asserit Augustinus) communis, salubris, & diuturna deuotorum oratio, non potest esse infructuosa, cassa, inefficax. Cum ergo deuotissimi patriarchæ, & prophetæ, ceteriq; electi à mũdi exordio, saluatoris aduentum concorditer, ac feruentissimè desiderauerint, rogauerint, & obtinere conati sint, quemadmodum super illud, Responsum accepit Simeon à spiritusancto, nõ visurum se mortẽ, loquitur Augustinus, apparet, ꝙ incarnationem filij Dei promeruerint. ¶ Idem videtur insinuare scriptura, dicendo ex Dei persona: Propter miseriam inopum, & gemitum nunc exurgam, dicit dominus. Ex personis quoque fidelium: Fiat misericordia tua dñe super nos, quemadmodum sperauimus in te. Rursus, Christus in euangelio loquitur: Deus non exaudiet uoces seruorum suorum clamãtium ad se die, ac nocte? Dico uobis quia citò exaudiet clamorem eorum.

Pro parte affirmatiua obiectio 1.

2

Luc. 2.

Augustin.

Psal. 11.

Psal 32.

Luc. 18.

¶ In oppositum est, quod (vt in textu habetur) asserit Augustinus ob hoc etiam Christi conceptionem, & incarnationem asscribi spiritusancto: quoniam sola eius pietate, & gratia facta est, nullis hominum præcedentibus meritis Ad idem valet illud Apostoli: Apparuit benignitas, & humanitas nostri Dei, nõ ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos.

In oppositum.

i enc. c. 40

Tit. 3.

¶ Ad hoc Alexander. respondet: Dum Augustinus testatur, quod nullis præcedentibus meritis homo vnitus est verbo, potest intelligi primo de meritis hominis huius verbo coniuncti, qui absque meritis suis præcedentibus ita vnitus est, quia eodem instanti, quo eius humanitas est producta, verbo vnita est, nec aliquem ante hoc habuit actum. Secundò intelligi potest de meritis fidelium, sicque præcesserunt ad hoc merita quędam ecclesiæ, loquendo de merito congrui, quod gratiam non tollit, prout quidam respondet. Quæ responsio non videtur mihi sufficiens, quia virtutibus promeremur ex condigno, vt dicitur. Hinc dicendum, quod prophetæ optabant incarnationem Christi impleri, atque accelerari, cuius adimpletio non solum consistit in assumptione naturæ humanæ, sed, & in eius liberatione. Nouerant namque Deum promisisse suum aduentum, & incarnationem. sed hoc ipsum citò fieri cupiebant, quod & poterant promereri. Hæc Alexander.

3 par q 8. mẽ. 3. ar. 2.

¶ Circa hoc scribit Bonauentura: De beneficio incarnationis, sicut de alijs beneficijs Dei, contingit loqui tripliciter: Primò, quantum ad eorum substantiam: secundò, quo ad eorum efficatiam: tertiò, quantum ad circunstantiam eorundem. Loquendo itaque de beneficio isto primo modo, excedit merita patrum sanctorum: quoniam non est aliquid instar retributionis, sed eminentissimæ dignationis, nec sequitur merita hominis lapsi, sed potius est totius meriti fundamentum, quia post lapsum nemo potuit Deo placere sine huius beneficij fide in speciali, aut generali. Loquendo autem de beneficio isto secundo modo, sic cum eius

Bonau. in ipsa dist.

efficacia duplex fit, videlicet, quòd ordinabatur ad liberationem à seruitute culpæ, & reatu, atq; catẽtia visionis diuinæ, quæ quodammodo cadit sub merito, quodammodo non: quantum autem ad liberationem à reatu carentię visionis diuinæ, ac captiuationis diaboli, meruerũt hoc patres sancti, & cadit sub merito: quantum verò ad ereptionem de statu culpæ, non cadit sub merito, nisi meritum largè sumatur, prout se extendit ad meritum congrui, & condigni. Porrò, loquendo de incarnationis beneficio tertio modo, videlicet quo ad circũstantiam eius, & congruentiã temporis, potest concedi, quòd cadit sub meritis ecclesiæ præcedentis. Sancti etenim patres flagrantissimis desiderijs meruerunt incarnationis accelerationem, in quorum persona dicit Isaias: Vtinam disrumperes cælos, & descenderes. Hæc Bonauentura.

Isai. 64

Bonauent.

Meritum cõgrui, digni, & condigni.

¶ Qui consequenter respondens ad hoc, An incõparabilis illa virgo meruit effici mater Dei: De merito, inquit, est loqui secundum triplicem gradum, ac differentiam. Est equidem meritũ cõgrui, quo peccator dicitur sibi gratiam promereri, se disponendo ad eam. Et est meritum digni, quo uir iustus orans pro alio, meretur audiri. Est, & meritum condigni, quo quis ex tanta charitate meretur gratiam tantam. Itaq; dico, quòd beatissima virgo ante incarnationẽ meruit filium Dei concipere merito congrui, qa pręsua pimima puritate, humilitate, benignitate, & charitate, congruentiam habuit vt Dei mater efficeretur. Post annunciationem verò quaodo consensit, & spiritussanctus in eam descendit cum gratiæ copiositate, non solum habuit ad hoc congruitatem, sed etiam dignitatem: sicq; merito digni tuoc meruit fieri genitrix Dei. Veruntamen merito condigni nequiuit hoc promereri, hoc namq; meritum omne excedit, fuitq; fundamentum totius meriti virginis Deo charissimæ. Nam siue dicamus Deum fieri hominem, siue virginem effici Dei matrem, vtrumq; est prorsus supra statum debitum creaturæ: idcirco tam hoc, quàm illud fuit diuinæ benignitatis, & gratię. Itaq; sicut iustus merito dignitatis potest alicui primam gratiam promereri, non merito condigni, ne gratia perdat gratiæ rationem: sic virgo Deo gratissima non solum merito congrui, sed etiam digni, meruit verbi æterni incarnationem. Et per has distinctiones faciliter queuot solui auctoritates, quæ de his diuersimode loqui videntur.

Luc. 1.

Obiectio.

¶ Postremò, si obijciatur, ꝙ maius est meritum totius ecclesię, quàm singularis personæ, aut virginis gloriosæ: ergo si incarnatio non cadit sub merito totius ecclesiæ, nec sub merito virginis summę. ¶ Dicendum, quòd meritum patrum, seu ecclesiæ, maius est merito uirginis extensiuè, non tamen oportet, quod intensiuè: quia sanctissima uirgo postquam annunciatione audita ab Angelo santificata fuit à spiritusancto, tanta gratia est impleta, vt aliquid digne posset mereri, quod non posset cæteri sancti, quamuis omnes simul essent collecti. Hæc idem.

Dilutio.

in 3 sen. di. 4. 3. artic. 1.

¶ Deniq; Thomas super hac loquitur quæstione Augustinus in litera vř prætendere, quòd nulla illius hoīs merita præcesserunt, vt in personæ vnitate Dei filio vniretur. Nihilominus verum est, quòd ẽt nulla aliorum merita incarnationem hanc meruerunt, propriè loquendo, ꝑꝑ tres rationes: Prima est, qm̃ meritum puri hominis nõ extendit se ad totam naturam. Cumq; incarnatio sit quoddã totius naturæ medicamentum, non potest sub merito alicuius cadere hoīs. Secũda, quia quod est principiũ promerendi, cadere non valet sub merito. Incarnatio autem est quodammodo principiũ oīum meritorum humanorum, qm̃ oīa merita nostra à gratia efficaciam sortiunt à Christo, per quem gr̃a, & veritas facta est. Tertia tõ, quia humanum meritũ non se extendit vltra conditionẽ humanã, q̃ consistit in hoc, vt mereatur aliquã deitatis, ac felicitatis participationẽ. Quod aũt tota deitatis plenitudo in hoie habitet, excedit oīno ꝓdõnẽ, meritũq; humanum: idcirco non cadit sub merito, nisi meritũ largè uocemus oẽm præparationem ad aliquid obtinendũ, quæ in genere præcessit humano, & si incarnatio aliquo mõ debebatur hoībus, hoc ex diuino fuit promisso, non ex hominũ merito.

Ioh. 1.

Obiectio.

¶ Præterea si quis instet, quia qui aliquid promeretur, ẽt id meretur, sine quo non potest illud acquirere seu habere, aliàs meritũ esset cassum: sed sancti patres promeruerunt uitã æternã, ad quã pertingere nõ ualebant nisi Dei filio incarnato, ergo, & eius incarnationem promeruerunt. Rursus, super illud, Fiat misericordia tua dñe super nos, ait Glossa: Hic insinuatur desideriũ prophetæ de incarnatione, & meritũ impletionis.

Psal. 32.

Dilutio.

¶ Et rñdendũ ad primũ, ꝙ aliqua sunt, sine quibus vita ęterna haberi non potest, quæ sunt cõcomitantia eã, vt immortalitas, & impassibilitas corporis, & de talibus verũ est, ꝙ qui vitã meretur æternam, illa quoq; meret. Alia sunt, quę ducunt ad vitam æternam tanq̃ principia promerendi, & illa non cadunt sub merito, inter quæ incarnatio computatur. imò etiã dici põt, ꝙ sine incarnatione hoīes potuerunt saluari, inquantũ alius modus saluandi nos fuit Deo possibilis. Ad secundũ qđ Glossa loquitur de merito condigni, quod propriè meritũ appellat. Vel dicendũ, ꝙ impletio incarnationis consistit in vltimo eius effectu, puta in reparatione gñis humani, quæ aliquo modo cadebat sub merito, ꝑsertim s̃m quod reparationis terminus consistit in ꝑuentione ad vitam ęternã. Hæc Thomas in Scripto, q̃ in his à dictis Bonauẽturæ vř non minime dissentire Nõ em̃ eã ponit distinctionẽ de triplici merito, quã Bonauentura, sed solũ ponit distinctionẽ hanc duplicem, meritũ cõgrui, & meritum condigni. Meritum quoq; condigni, sumit prout includit meritũ, quod Bonauentura uocat meritũ digni, aut pro merito digni. Insuper addit, quod dictis obuiare euidẽter videtur: Beata, inquiens, uirgo non meruit incarnationẽ; sed supposita incarnatione ex ꝓmissione, & gr̃a, meruit ut ꝑ eã impleretur, nõ merito condigni, sed congrui, quia decebat ut uirgo cunctis purior, atq; perfectior, fieret, & esset mater Dei. Hæc in Scripto. Eadẽ scribit in 3 par. q. 2. ar. 11. ¶ Concordat Petrus. Beata, dicens, uirgo, mater Dei fieri meruit merito congrui, se præparando ut dignior esset concipere filium Dei, quàm altera mulier, non merito condigni. Scripta quoq; Richardi sup his, in præinductis ex Thoma totaliter continentur, quantum ad sensum. Similiter dicta Alberti, & Vdalrici.

Thomas, & Bonauentura dissentire videntur.

Petrus de Tharant.

Richard

Verba aũt Bonauenturę possunt concordari cũ his, dicendo, ꝙ sanctissima uirgo pro tanto fertur aliquo modo dignè promeruisse incarnationem Dei, quia dignè id mereri meruit, ut magis ex ea, & per eã incarnatio compleretur, quàm ex alia.

Conciliatio dissensus.

QVAESTIO IIII.

VLtimò quęritur: *An gratia fuit Christo homini naturalis.* ¶ Videtur, non, quoniam gratia ex propria ratione dicit, quid supernaturale.

Prima ratio, ut negatiua.

¶ Secundò quoniam naturale, & gratuitum formaliter

3 maliter distinguuotur. ¶ Tertiò: quoniam anima Christi per naturalia nō potuit promereri, oec deitate beatifice frui, ergo gratia ei non extitit naturalis. ¶ In oppositum est, quod fertur in litera.

In opposi tum.

Alb. Mat.

¶ Ad hoc Albertus respondet: Naturale tripliciter dicitur: Primò, quòd est aliquo modo de esse naturali: secūdo, quòd non potest naturam relinquere: tertiò, qđ causatur ab aliquo causa naturæ per se, & his tribus modis dicitur gratia Christo naturalis. Gratia enim vnionis non est habitus acceptationis, & gratificationis in Christo, sed facit vnum esse personale filij Dei, & filij hoīs: sicq; gratia illa est de ipso esse Christi. Habitus quoq; gratiæ io virtutibus, non potuit ab illo subiecto recedere: imò instar rei naturalis, Christo secundum naturam assumptam ioseparabiliter inhæsit, & inerat. Causabatur etiam à deitate Christi, quæ fuit altera naturarum ipsius. Cumq; obijcitur, q̄ nulla gratia est naturalis, sed douum Dei sequens naturam, & eam perficiens io bene esse: Dicēdum est, hoc verum esse io puris creaturis, quæ non sunt dotati vnitæ in exordio sui esse. Deniq;, secundum ordioem rationis, qui est inter esse, & bene esse, gratia naturam consequitur, non tñ oportet, vt secundū tempus sit ita. Hæc Albertus.

d alricus

¶ Concordat Vdalricus, dicendo: In Christo duplex est gratia, vtpote gratia vnionis, interansitiuè loquendo, id est, unio gratis data, non meritis reddita: & gratia habitualis, & de utraq; verum est, quod est propriè homini naturalis, non prout naturale vocatur, quod est de rei natura, aut consequens ipsam. quia sic gratia, & natura contra se diuiderentur: sed prout naturale nuncupatur, quod similitudioem habet cum eo, quod est de natura rei.

Aug I enchir. c. 40.

Propter quod loquitur Augustinus, q̄ gratia quodammodo facta est Christo homini naturalis, diversimode tamen: quoniam gratia vnionis dicitur naturalis per effectum, qui est, quod per illam homo Christus est filius naturalis Dei patris, & vna persona cum filio Dei. Gratia verò habitualis dicitur Christo naturalis: quoniam in duobus assimilatur naturali proprietati. Primò, quia causatur à principio iotrioseco illi, videlicet à persona diuina. Secundò, quia inseparabilis est à suo subiecto, ut patuit. Hæc Vdalricus. Idem dicit Thomas in Scrip.

in 3. sen d 4. q. 3 arti. 2.

¶ Porrò in 3. parte, quæstione 2. adiungit: Secondum Philosophum quinto Metaphysices, natura uno modo dicitur ipsa natiuitas, alio modo essentia rei. hinc aliquid dicitur naturale dupliciter. Primò quod est tantum ab essentialibus rei principijs, ut igni naturale est sursum ferri, & calidum esse. Secūdò dicitur homini naturale, qđ inest ei à natiuitate, iuxta illud Apostoli: Eramus oatura filij iræ. Et Sapiens: Nequam est natio eorum, & naturalis malitia illorum.

Ephe. 2

Sapi. 12

Hinc nec gratia vnionis, nec gratia habitualis dicitur Christo naturalis, quasi causata ex principijs humanæ naturæ in ipso: quamuis dici posset naturalis, quia ex sua diuina natura deriuatur, & datur suæ humanitati. Dicitur verò utraque gratia Christo naturalis, quia à natiuitate habuit eas. nam à priocipio conceptionis fuit natura humana dioinæ voita personæ. Hæc in Summa.

Tho. vbi iam supra

Colo. 2.

¶ Addit item in Scripto: Plenitudo diuinitatis dicitur in Christo corporaliter habitare tripliciter: primò: quoniam deitas ooo tantum onita est aoimæ, eius, sed etiam carni, & corpori. Secundò, per similitudinem ad tres corporis dimensiones, quia diuinitas tribus modis est in Christo.

Diuinitas 3 modis ē in Christo.

Primò, generaliter sicut in cunctis creaturis, per esseotiam, præsentiam, atque potentiam: & in hoc consistit quasi longitudo. Secundo specialiter, ut in saoctis per gratiam, per quam latitudo est charitatis. Tertiò proprijssimè per hypostaticam vnionē, in quo consistit sublimitas, & profundum. Tertiò dicitur corporaliter habitare ad similitudinem corporis, prout diuiditur contra umbram. In sacramentis nāque veteris legis, fuit quasi in vmbris, atque figuris. ad Hebreos: Vmbram habens lex futurorum bonorum.

Heb. 10.

In Christo autem secundum rem, & veritatem: propterea Christus se habet ad illas figuras, sicut corpus ad umbrā. Hęc Thomas. Idē Vdalricus libro quinto, Responsio etiam Petri continetur in Thoma de hoc, vtrum gratia sit Christo homini naturalis.

Richard.

¶ Porrò Richardus aliqua addit: Gratia, dicens, tripliciter sumitur. Primò, pro gratia habituali, seu habitu gratiæ existente io anima Chri. Secundò, pro ipsa vnione gratis facta. Tertiò, pro gratia increata idest diuina benignitate, qua filius Dei assumere voluit, atq; dignatus est naturam humanam. Gratia primo modo accepta, est Christo homini supernaturalis: attamen aliquo modo se habet p modum naturalis proprietatis, ioquantum inest ei à prima origine, & inseparabiliter, ac efficiēter à sua diuioa natura, quæ est intrioseca rationi, ac nomini Christi, quod dicit vnam personam in diuina natura, ac humaoa subsistentem. Loquendo demum de gratia secundo modo accepta, sic non fuit Christo homini naturalis, imò terminos humanę naturæ excedit, atque ex mera dei voluntate processit: tamen propter inseparabilitatem, & quia fuit à prima origine humanæ naturæ Christi in ea, & quia per illam idiomata naturalis filij patris æterni cōmunicantur filio virginis, habet similitudinem aliquam naturalis proprietatis. Gratia verò tertio modo sumpta, oaturalis extitit Christo ratione naturæ diuinæ, nō humanę. Hęc Richardus.

Bonaventu.

¶ Insuper Bonauentura: Gratia, ait, vnionis tripliciter dicitur. Primò, gratia de congruo ad vnionem disponens. Secundò, ipsa unio gratis facta. Tertiò, gratia faciens vnionem: & quocunq; horū modorum dicatur vnionis, ratiooem habet gratuiti, & etiam quodammodo habet proprietatem rei naturalis. Ad quod insinuandum asserit Augustinus, q̄ quodāmodo fieret isti homini, scilicet Christo, naturalis.

August. in enchi. ca 40.

Nempe si gratia primo modo sumatur, est quodammodo naturalis, & quodammodo non. Naturalis namq; proprietas comparatur ad aliquid sicut ad subiectum, & sicut ad causam. Et secundum comparationem ad subiectum, naturaliter inest, dum inest à primordio rei, & inseparabili modo: secundum comparationem verò, quam habet ad causam, naturaliter fertur inesse, quæ causatur à subiecti principijs, & per quam subiectum efficit operationem naturalem. Primò modo gratia, qua disponebatur, extitit oaturalis: qm̄ à principio suæ natiuitatis habuit eam, oec ipsā amittere potuit. Sed secundo modo oon fuerat naturalis, q̄a ordinabator ad operationem supernaturalē. Sic, & gratia vnionis sumpta scđo mō, fuit quodāmodo naturalis, q̄a inseparabilis: & quodāmodo oon, q̄a fuit gratuita. Gratia item vnionis tertio mō dicta, quæ est virtus, & pietas spiritussancti faciens unioem, fuit aliquo modo naturalis per communicationē idiomatum rōne p̄sonæ uerbi æterni, cui spiritussanctus cōnaturalis est: & quodammodo non fuit naturalis homini Christo, qm̄ spiritussanctus non fuit in eo per principia naturæ creatæ, sed per gratiam inhabitantem. Hæc Bonaoentura.

Hales.

¶ In super Alexander; Naturale, inquit, dupliciter dicitur. Primò, quia est à natura: & ita non fuit Christo homini gratia naturalis ex parte naturæ assumptæ. Secundò; quoniam inest per modum naturæ, sicque gratia fuit Christo homini naturalis, quia à principio incarnationis, & inseparabiliter fuit in eo. Hæc Alexander.

Si persona, vel natura personam; vel naturam assumpsit, & si natura Dei incarnata sit. Distinctio. V.

De modo vnionis naturæ diuinæ, & humanæ.

PRæterea inquiri oportet, cum ex præmissis constet, verbum Dei carnem & animam simul assumpsisse in vnitatem personæ: quid horum potius cōcedendum sit, scilicet, quòd persona personam, vel natura naturam, uel persona naturam, uel natura personam assumpserit. Et an ita conueniat dici, naturam diuinam esse incarnatam, sicut Deus incarnatus, & verbū incarnatum sane dicitur. Hæc inquisitio, siue quærendi ratio, iuxta sacrarum auctoritatum testimonia, partim implicita, atque perplexa, partim verò explicita est, & aperta. Certum est enim, & sine ambiguitate verum, ꝙ non natura personam, nec persona personam, sed persona naturam assumpsit: quod sanctorum subditis comprobatur testimoniis, & astruitur documentis. Ait enim Augustinus in libro de fide ad Petrum: Deus unigenitus dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex uirgine: & quum nasceretur, integritatem uirginitatis seruauit in matre. Et paulo post: Hic Deus humanam naturam in unitatem personæ suscepit, qui se humilians per misericordiam, incorruptæ uirginis vterum ex ea nasciturus impleuit. Formam ergo serui idest naturam serui, in suam accepit Deus ille personam. Item, Deus enim verbum non accepit personam hoīs, sed naturā. Itē, Dei filius vnigenitus, ut carnem hoīs, animamq; mundaret, susceptione carnis aīæq; rationalis incarnatus est. His, alijsq; pluribus actoritatibus euidenter ostenditur, non naturam personam, nec personam personam, sed personam naturam accepisse.

Cap. 2. d. Ibidem. Phil. 2.

De parte quæstionis perplexa.

De quarto verò quæstionis articulo, utrum scilicet natura naturam assumpserit, scrupulosa etiam inter doctos quæstio est: quia & in hoc plurimum dissentire uidentur, qui in sacra pagina auctoritate præclari, alijs doctiores extiterunt: nec tantum alij ab alijs, verumentiam iidem à seipsis dissonare uidentur, sicut subiecta capitula docent. Legitur enim in concilio Toletano octauo traditum sic, Solum verbum caro factum est, & habitauit in nobis. & quum tota trinitas operata sit formationem suscepti hominis: quoniam inseparabilia sunt opera trinitatis: solus tamen filius accepit hominem in singularitatem personæ, non in unitatem diuinæ naturæ, id est, id quod est proprium filij, non quod commune est trinitati. Item in concilio Toletano vndecimo: Vnius substātiæ credimus Deū patrem, & filium, & spiritumsanctum non tamen dicimus, ut huius trinitatis unitatem Maria uirgo genuerit, sed tantum filium, qui solus nostram naturam in unitatem suæ personæ assumpsit. Incarnationem quoque huius filii Dei tota trinitas operata esse credenda est. Solus tamen filius formam serui accepit in singularitatem personæ. His insinuari uidetur, quod persona tantum naturam, non natura naturam assumpserit. Si enim quod commune est trinitati, non accepit hominem, ergo non natura diuina, quæ communis est tribus personis. Cui uidetur obuiare, quod Augustinus ait in libro de fide ad Petrum: Nec diuinitas, inquit, Christi aliena est à natura patris, secundum id, quod in principio erat uerbum: nec humanitas eius aliena est à natura matris, secundum id, quod verbum caro factum est. Illa enim natura, quæ semper genita manet ex patre, nostram naturam sine peccato suscepit, ut nasceretur ex uirgine. Hac auctoritate videtur tradi, quod diuina natura humanam suscepit. Vbi uehementer moueri possumus, quòd eam genitam æternaliter ex patre dicit, nisi forte naturam pro persona hic accipiat: alioqui si dixerimus naturam tribus personis communē, genitā esse, occurrūt nobis ex aduerso, q̄ in Tractatu de Trinitate disseruimus, vbi diximus non naturā naturā, sed personam personam genuisse. Quia si natura genuisset naturam, cum una, eademque sit natura trinitatis, eadem res seipsam genuisset, quod Augustinus fieri posse negat. Sed alibi certum reperimus documentum, quo natura naturam assumpsisse monstratur: Ait enim Augustinus in primo libro de Trinitate: Etiam seipso CHRISTVS minor factus est, formam serui accipiens. Neque enim sic accepit formam serui, ut amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri, ut & in forma serui, & in forma Dei idem ipse sit vnigenitus filius patris: quia forma Dei accepit formam serui. Si autem forma Dei formam serui accepit, sine dubio natura naturam accepit. Formæ enim nomine natura significatur, ut Augustinus euidēter docet

Concilium Toletanum 8. Ioh. 1. Cōci. Toletanū 11. Phil. 2. Cap. 2. b. Iohā. 1. Sup. 1. d. 5. li. 1. de Trinit. ca. 1. a. cap. 7. & 11. Phil. 2. cap. 2.

in libro de fide ad Petrum: Cum, inquit, de Christo audis, quia in forma Dei erat, oporret te agnoscere, firmissimeq; tenere, in illo formæ nomine naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma Dei ergo erat, quia in natura Dei patris semper erat, de qua natus erat. Hilarius quoque in duodecimo libro de Trinitate, ait: Esse in forma Dei, non alia intelligentia est, quàm in Dei manere natura. Didicisti nomine formæ intelligentiam fieri naturæ, & audisti, quod forma Dei formam serui suscepit. Vñ consequens est, ꝙ natura diuina naturam humanam suscepit. Quod etiam Hieronymus in explanatione fidei catholicę euidēter insinuat, inquiēs: Passus est filius Dei nō putatiue, sed uerè: secundum illud passus est, quod pati poterat, id est, non secundum illam substantiam, q̃ assumpsit, sed secundam illam, quæ assumpta est. Ex, quo apparet, diuinam substantiam assumpsisse humanam. Ex verbis autem Augustini superiùs positis, adhibita diligentia innui uř, solum verbum carnem factum, & naturam solum suscepisse humanam, & diuinam naturam eandem accepisse. Ait enim: Trinitas nos sibi reconciliauit per hoc, quòd solum verbum carnem ipsa trinitas fecit. In quo sic ueritas incommutabilis maner diuinæ, humanæq; naturæ, ut sicut vera semper est eius diuinitas, quam de patre habet, ita uera semper, & incommutabilis ius sit humanitas, quam sibi unitam summa diuinitas gerit. Ecce, & solum verbum dixit carnem factum, & humanitatem diuinitati vnitam. Idem quoque superiùs dixit, seruilem formam à solo filio susceptam, quam tota trinitas fecit. Iā facile est agnoscere, quàm diuersa, & multiplicia super quęstione proposita auctores tradiderūt. Ideoque posteriores ea legentes, uarias, atque contrarias (ex prædictis occasionem sumentes) promunt sententias.

Philip. 2. Hilarius. Hierony. Aug. de fide ad Petrum c. 2. in fine. Idem.

Quid de hoc tenendum sit.

Nos autem omnis mendacij, & contradictionis notam à sacris paginis secludere cupientes, orthodoxis patribus, atque catholicis doctoribus, nulla prauæ intelligentiæ suspicione notatis, consentimus, dicentes, & personam filij assumpsisse naturam humanam, & naturam diuinam humanæ naturæ in filio unitam, eamque sibi vnijsse, uel assumpsisse. unde, & verè incarnata dicitur. Quod uerò dicitur solus filius formam serui accepisse, per hoc non excluditur diuina natura ab acceptione seruilis formæ, sed aliæ duæ personæ, pater scilicet, & spiritussanctus. Item & illud aliud, scilicet id, quod est proprium filij, non quod commune est trinitati, hominem accepit, sic oportet intelligi, id est, propriè in hypostasi filii, non in tribus communiter personis, diuina natura humanam naturam sibi vniuit. Qui sensus ex uerbis Iohannis Damasceni confirmatur, qui totam diuinam naturam in vna hypostasi incarnatam esse euidenter asserit, dicens: In humanatione Dei uerbi aimus omnem, & perfectam naturam deitatis in vna eius hypostaseō incarnatam esse, id est, unitam esse humanæ naturæ, & non partem parti. Omni enim humanæ naturæ aimus esse vnitam oēm deitatis naturam, uel substantiam. Item, eadem est natura in singula hypostaseon, id est, personarum, & quando dicimus naturam verbi incarnatam esse, secundum beatos scilicet Athanasium, & Cyrillum, deitatem dicimus esse vnitam carni, & unam naturam Dei uerbi incarnatam confitemur. Verbum autem, & quod commune est substantiæ possidet, & quod proprietatis est habens hypostaseos, id est, personæ. Ex his manifestè ostenditur, quòd natura diuina incarnata est. Vnde, & eadem uerè dicitur suscepisse humanam naturam.

Concilia no doctorum, quæ in hac ma teria dissentire videntur. Ioh. Da. Idem. Athanasi. Cyrillus.

An diuina natura debeat dici caro facta.

Sed quæritur, Vtrum eadem diuina natura debeat dici caro facta, sicut uerbum dicitur caro factum. Si enim idem est incarnari, quod est carnem fieri, uideri potest ita debere dici, quòd sit caro facta, sicut dicitur incarnata. Ad quod dicimus, quia si illud dictum in sacra scriptura reperiretur, ex eadem intelligentia acciperetur, qua, cum dicitur incarnata. Sed quia illud auctoritas subticuit, atque locutionis modus nimiam videretur facere expressionem, si natura diuina diceretur caro facta: meliùs silere hoc puto, uel negare, quàm temere asserere: ne si illud dicatur, conuertibilitas naturæ in naturam significari putetur. Ex præmissis indubitabiliter constat, quòd persona uerbi, siuè natura, hominis naturam scilicet carnē, & animam assumpsit, sed non personam hominis. Si autem natura diuina naturam hominis accepit, quare non dicitur facta homo, uel esse homo, sicut uerbum Dei? Ad quod potest dici, quod Dei filius dř factus homo, uel esse homo, non solum, quia hominem assumpsit, sed quia

Iohan. 1.

ipsum in vnitatem,& singularitatem sui & personæ accepit. Natura autē diuina hominem quidem accepit,id est,hominis formam sibi uniuit,sed non in singularitatem, & vnitatem sui. Seruata enim proprietate,ac diuersitate duarum naturarum, personæ singularitas exiitit. Ideoque non sic dicitur diuina natura esse homo,uel facta homo,sicut Dei filius. Quidam tamen indifferenter utrunque concedunt. id est

Quare non accepit personam hominis, cum hominem acceperit.

Ideo verò non personam hominis assumpsit,quia caro illa,& anima illa, non erāt unita in unam personarum,quam assumpserit:quia non ex illis constabat persona, qū illis vnitum uerbum est. Nam illa sibijnuicem sunr unita simul,quum uerbo unita sunt. Altera tamen unione inuicem unita sunt illa duo,scilicet anima,& caro, alia unione verbo unita sunt. Quia alia est unio animæ illius ad carnem,& alia est unio uerbi ad animam illam,& ad carnem. Non ergo accepit uerbum Dei personam hominis,sed naturam:quia non erat ex carne illa,& anima illa composita persona una, quam uerbū acceperit,sed accipiendo uniuit,& uniendo accepit.

Contra hoc oppositio,qua probare quidā volūt personā accepisse personā.

Hic à quibusdam opponitur, quod persona assumpserit persona. Persona .n. est substantia rationalis indiuiduæ naturæ,hoc autem est anima. Ergo si animam asūpsit, & personam. Quod ideo non sequitur,quia anima non est persoua quando alij rei unita est personaliter,sed quando per se est. Anima.n.absoluta à corpore,persona est,sicuti angelus. Illa autem animam nunquam fuit,quin esset alii rei coniuncta. Ideoq; non ea assumpta, persona assumpta est. Aliter quoque nituntur probare,verbū Dei assumpsisse personam,quia assumpsit aliquem hominem. Assumpsit enim hominem Iesum Christum,ergo aliquem hominem. Quod autem hominem Iesum Christum assumpserit, Augustinus in expositione symboli sub anathemate tradit,dicens: Si quis dixerit, atq; crediderit,hominem Iesum Christum à filio Dei assumptum non fuisse,anathema sit. Qui etiam in pluribus scripturæ locis huiusmodi utitur locutionibus: Ille homo à verbo Dei est assumptus, Ille homo factus est Christus. Et propheta de homine Christo loquens Deo,ait: Beatus quem elegisti,& assumpsisti. Ex quibus consequi uidetur, quòd aliquis homo assumptus sit à verbo,& ita persona assumpta sit a persona. Sed quia hoc nefas est dicere,aut sentire,præmissę loquutiones,eisq; similes,secundum hanc intelligētiam sane accipi debent,ut homo Christus,siue homo ille,siue quidam homo, dicatur assumptus à uerbo,siue unitus uerbo,non quia hominis persona sit assumpta, uel unita uerbo,sed quia anima illa, & caro illa assumpta sunt,& vnita uerbo, in quibus subsistit Dei,& hoīs persona:ut ad hominis naturā,non ad personā respicias,cum assumptū, vel vnitum,uel quendā,uel aliquem in huiusmodi loquutionibus scriptura commemorat. Quocirca cum quæritur sine proposita auctoritate,an aliquis, vel quidam homo sit assumptus à verbo,uel unitus uerbo:sine distinctione intelligentiæ non est hic reddenda responsio,quoniam multiplex præmissa est,quæstio.sed instantiā quęrentis, ita determinatio: Si de hominis persona quæris, respondeo, ꝙ non: si de hominis natura, dico est.

Hic erat Magister dā animæ paratā dicit pſonā esse

Alia obiectio.

Augus.

Psalm 64.

Diluitur obiectio.

Summa distinctionis V.

HIc pro declaratione præcedentium distinctionem dubitationes mouentur, quarū prima,& principalis includit quatuor,q̄stiones: Prima est,an persona increata assumpsit personam creatam. Secunda,an diuina natura assumpsit naturam humanam. Tertia,an persona diuina assumpsit naturam humanam. Quarta, an diuina natura assumpsit humanam personam. Ex quibus quęrit, an concedendum sit, diuinam essentiam, seu naturam esse incarnatam. Hanc quadripartitam quæstionem affirmat, quantum ad duas ipsius partes, consistere planam, ac facilem, atque ex dictis solutam, utpote, quòd natura non assumpsit personam, neque persona personam. Tertiam quæstionem dicit catholicè concedendam, uidelicet, quòd persona assumpsit naturam, sicut iam patuit. Porrò quartam dicit discutiendam, an scilicet diuina natura assumpsit humanam, ita quòd diuina natura sit incarnata; & circa hoc uarias allegat auctoritates, ac tandem veritatem concludit, dicendo diuinam uerbi æterni personam assumpsisse humanam naturam, Deitatem quoque, seu diuinam naturam, secundum quod est in unigenito filio patris, quodammodo incarnatam. Quocirca sciscitatur, an concedendum sit, quòd diuina natura sit facta caro, sicut uerbum caro factum est, præsertim cum idem sit incarnari, quod carnem fieri, & diuina natura aliquo modo incarnata dicatur. Ad quod sobriè satis respondet. Vltimò inuestigat, cur verbum non conceditur assumpsisse personam hominis, seu humanam, cum concedatur hominem assumpsisse, ac humanam naturam, circa quod ponit solutionem, in qua à doctoribus non tenetur, neque tenendus est, sicut patebit.

Iohan. 1.

QVAESTIO I.

An deitas sit incarnata.

HIc quęritur primò: *An Deitas seu diuina natura sit incarnata.* ¶ Verum circa hæc à quibusdam multæ quæstiones mouentur, de quibus, quia præhabitæ sunt, & solutæ, pertranseo. Quæritur nãq;, quid sit vnio illa: deinde, an sit facta in natura, ita, ꝙ in Christo ex natura diuina, & humana constituta sit, ac resultet tertia quædam natura. Et constat ex præinductis, ꝙ in Christo vtraq; natura manet in suis proprietatibus salua, inuiolata, integra, inconfusa. Insuper quærunt, an vnio illa facta sit in persona, ita, ꝙ in Christo sit vna tm̃ persona, quæ ad suum personale seu hypostaticum esse, assumserit naturã humanam: estq; patens ex dictis, ꝙ imò. Amplius quærunt an assumere conueniat diuinę personæ, &, an conueniat diuinæ naturæ: & vtrum natura possit assumere abstracta ꝑsonalitate. Itẽq;, an persona humana sit assumpta. Ad quæ oĩa iam antea est responsum. Attamen ne in tam prægnante materia videar nimium festinasse, aliqua breuiter sunt addenda Itaq; (sicut pręhabitum est) vnio ista, qua persona diuina vnita dicitur naturæ humanæ, propriè loquendo est relatio, estq; realis relatio ex parte creaturę, sed ex parte personæ diuinę est relatio rationis, nec est in Deo nisi secundum rõnem. Nec est relatio æquiparantiæ, quamuis inter creata vnita, possit æquiparantiæ relatio esse. Si autem obijciatur, ꝙ diuina persona realiter est vnita naturæ humanæ, ergo reali vnione existente in persona diuina: non sequitur, quẽadmodum etiam est realiter dñs creaturæ, non tñ reali relatione, quæ consistat in ipso. Hinc vnio, quæ prædicatur de Deo, nec creator, nec creatura, quia secundum quod in Deo est, non est aliquid secundum rem, sed solum secundũ rõne, Nihilominus uera est talis relatio, quia fundatur super creaturæ relationem realem, sicut est etiã de alijs relatiuis, quæ ex tempore de Deo dicuntur.

¶ Insuꝑ de hoc, an vnio facta sit in natura: Dicendum, ꝙ natura dicitur à nascendo, quòd propriè est rerum viuentium, sicq; natura secundum primam nominis institutionem, significat generationem ipsam viuentium, puta natiuitatem. Translatũ est quoque nomen naturæ ad significandum principium actiuum generationis illius, quia virtutes agentes ex actibus nominari consueuerũt Inde translatum est nomen naturæ, ad significandum principium actium cuiuslibet motus naturalis: Deinde, ad designandum principium materiale cuiuslibet generationis: deinceps, ad significandum formale, quod est terminus generationis. Sed quia generatio non solum terminatur ad formam, sed ad compositam substantiam, hinc nomen naturæ trãssumptum est ad significandum substantiam quamlibet, vt quinto Methaphysicæ dicitur: imò ad designãdum quolibet ens, vt ait Boethius libro de duabus naturis. Verum natura hinc sumitur pro rei quidditate seu essentia, quæ vocatˀ οὐσία, iuxta, quod ait Boethius: Natura est specifica differẽtia vnumquodq; informans, & sic sunt Christo duæ naturæ, humanitas scilicet, atq; diuinitas. aliter non esset verus Deus, & verus homo. Nec vna potest esse conuersa in alteram, propter diuinæ naturæ inuariabilẽ intransmutabilitatem. Et quoniam non communicant, in vna materia, nec est subiectum aliquod eis commune, simplicitati quoque, & immutabilitati, & Actualitati diuinæ naturæ repugnat, vt aliquid conuertatur in ipsam, & quod ex ea, & altera quacunque natura, aliqua tertia constituatur, quod si fieret, Christus, nec, Deus esset, nec homo, quod totum in libro de duabus naturis Christi plenè probat Boethius. Aliqua verò constant ex duabus pluribusve naturis, sed non subsistũt in pluribus naturis, vt mixtum ex elementis, atque in talibus oportet, quòd sit media natura ex duabus non manentibus contota. Verum Christus sic constat ex duabus naturis, quod in eisdem integris, & inconfusis subsistit. Hæc Thomas in Scripto, qui, & in tertia parte quæstione secunda de his scribit diffusè.

Aristote.

Boethius

Natura si nitio.

Boethius

In 3. dis. 5 q. 1. arti. 2

QVAESTIO II.

Verũ unio naturarũ I Christo, facta sit in persona.

Nestorius.

QVæritur consequenter: *An hæc vnio sit facta in persona.* ¶ Et dicendum, quòd imò, iuxta sensum expræssum. Contra quod delirauit Nestorius, non distinguens debitè inter naturam, & personam, cum persona dicatur, & sit, quid subsistens, natura verò absolutè significat essentiam rei, quæ est quid communicabile. In Christo autem natura humana non in propria personalitate subsistit, sed in personalitate, seu esse personali ipsius verbi, ad quod assumpta est, & eleuata, & in ipso supposita: non, quod per se suppositum facit, sed quia in verbo cum ipso est una persona. Ex quibus fit euidens, quod in diuinis assumere propriè competit personæ, quæ est, quid completum subsistens, & cui propriè conuenit operari, & agere, influre, & causare, ac creaturis subsistentiam, fulcimentum, ac substentationem præbere. Sic demum assumere, non propriè conuenit diuinæ naturæ, sed magis personæ. Veruntamen assumere tripliciter sumitur. Primò communiter, & extensè pro sumere, sicq; tota trinitas assumpsit verbo naturã humanam. Secundò assumere dicitur propriè, quasi ad se sumere, vt sibi quocunque modo vniatur, sicq; natura diuina in persona filij assumsit naturam humanam. Tertiò proprijssime, quasi sumeret ad se, & in se, & sic solum conuenit personę in qua facta est vnio: sic quoque proprium est pesonæ, nec conuenit naturæ diuinæ, quoniam actus personales non conueniunt ipsi naturæ. Veruntamen natura diuina assumsit secundò modo naturam humanam: attamen in nomine naturæ non importatur suppositum, ut in hoc nomine Deus seu verbum. Vnde quamuis verbum dicatur factum caro, & Deus homo, non tamen diuina natura seu deitas, conceditur facta caro. Rursus, quamuis conceditur diuina natura esse vnita naturæ humanæ, & etiam incarnata: non tamen admittitur, quod sit passa, quoniam communicatio idomatum fit ratione vnionis in supposito, quod cum non importetur, nec designetur nomine naturæ, sicut hoc nomine Deus, & filius, non potest dici natura passa, quemadmodum dicitur Deus passus, quæ nihilominus dicitur incarnata, quia per hoc non denotatur aliqua humanæ naturæ proprietas, sed unio sola ad ipsam, secundum quod est in persona vnigeniti Dei patris.

Assumere dicitur duplicater.

QVAESTIO III.

AMplius quærit Thomas hoc loco, *An diuina natura possit conuenire assumere, circumscriptis personis seu ratione personalitatis abstracta.* ¶ Ad ꝙ respondet prout supra ex tertia parte Summę suæ responsum est. Etiam quęrit, An anima separata, sit persona. ad quod super secundum diffusè est data responsio. Hæc omnia Thomas.

Vel supra q. 2. arti. 3.

¶ Consonãt Antisiodorensis, sic arguens: Diuina essentia est incarnata, vt asserit Damascenˀ. sed obijcit, filius Dei ẽ incarnatus, iõ factus est passibilis, & mortalis, ergo diuina essentia est passa, & crucifixa.

Gulielmˀ Antisiod. Ioh. Dam.

fixa. Verum augmentatio ista nō ualet, qm̄ alio modo filius est incarnatus, id est, carne indutus vel carni unitus, ita, q̄ illa incarnatio facit ipsum hoiem, esse, & Deum, & omnem proprietatē illius hois, esse proprietatem filij Dei. Diuina verò essentia dr̄ incarnata i. carni associata, ita, q̄ nulla proprietas carnis seu hois, fm̄ qd̄ homo est, dicitur esse essentiæ seu deitatis. Non enim Isaac, id est, deitas, sed aries, id est, caro, est immolatus. Hæc Antisiodorensis.

Gene. 22.

Alexāder de Hales.

¶ Insuper super his loquitur Alexander, & primo, qualiter vnio duarum naturarum in Christo facta sit in persona: Vnum dupliciter dr̄: vtpote vnū simpliciter, & vnum secundum, quid. Vnum quoq; simpliciter duobus dicitur modis, puta vnum per vnionem, & vnum per unitatem. Vnum p unitatem est, in quo nulla est multitudo, quod scilicet non est in multis, neq; ex multis, ut Deus. Vnum uerò per unionem, uocatur, quod est in multis, uel ex multis. Vnū autem per accidens est pluribus modis, uidelicet p appositionem, ut dictum est supra. Porrò in unione qua alterum unum est de altero, sicut in unione p insertionem, est unio in una hypostasi, ita, quòd una est duarum hypostasis naturarum, quemadmodum piri, & pomi in eodem stipite insertorum, postquā per insertionem uniti sunt, eadem extat hypostasis, utpote eadem arbor, quæ duas habet naturas realiter differens, estq; ibi unum in hypostasi, non in natura. Iuxta hoc, prout ineffabile huius unionis sacramentum explicare ualemus, dicere possumus, q̄ unio humanitatis ad deitatem, est illa, in qua unum fit, uel est de altero, & non in quo alterum tantum, nec in quo unum, scilicet tertium, fit ex duobus nō remanentibus in proprijs suis naturis.

Vnū p vnionem, & vnum per vnitatem differunt.

August.

¶ Insuper quærit. An diuina natura sit nata ex uirgine, Vr̄, q̄ imò, qm̄ Augustinus dicit expressè, & habetur in litera, diuinam naturam concipi, & nasci de uirgine. Respondendum pro regula, q̄ nulla dictio designans proprietatem personalem creatam seu increatam, conuenit diuinę essentiæ. Inde est, q̄ sicut diuinæ essentiæ non ꝯuenit generari, nec genitā esse, qm̄, hæc est ꝓprietas filij, q̄ ponit esse ab alio: ita nec mitti, nec nasci conuenit illi, q̄a in hoc, q̄ dico mitti, aut nasci, itelligit̄ esse ab alio, quòd nequaquam conuenit diuinæ essentiæ. Auctoritas aūt Augustini ita intelligenda est, ut concipi, & nasci nō attribuat̄ diuinæ essentię, quantū est de se, sed rōne p sonæ, in qua est. Nec sequit̄: Deus est diuina essentia, sed Deus ē nat⁹ de uirgine. ergo essentia de uirgine nata ē. Essentia nāq; significat̄ absolutè, ut abstracta à relatione. iō nō supponit p̄sonā, nec ei cōuenit ꝓprietas p̄sonalis. Verū hoc nomē Deus, significat deitatis naturā, ut in habente: idcirco supponit p̄sonā, & conuenit ei personalis proprietas.

Exponuntur verba Augustin.

¶ Amplius, ad hoc, Verū gratia unionis in Christo sit quid creatum, aut aliquid increatū, rn̄det: Gratia unionis est duplex. Vna disponens, & hæc est creata, præparans, atq; aptificans humanā naturā ad super admirabilem eleuationē, & supernaturalē unionē cum uerbo. Alia est gratia unionis, perficiens, & cōplens efficienter unionem naturæ humanæ cum Christo, & hęc est gratia increata, & per appropriationem ipse spiritussanctus, qui non solum per appropriationē est donū, sed, & p ꝓprietatē est amor procedens, Id autem, quod primò, ac propriè dat̄, est ipse amor, & quod ex ipso donatur, est donum: imò si quid ex alia causa pręstetur, q̄ ex liberalitate pura, & amore, non est propriè donum, sicut, quod datur ex timore, est redemptio: quod ex cupiditate dicitur quæstus, quod pro delectatione, libido. Cūq; hæc unio ex purissima liberalitate, charitate processerit, rectè à spiritusancto fertur prodisse, & ipse est causa complens, ac perficiens eam. Hæc Alexander, Veruntamen etiam infra de his pleniùs inquiretur, & quod uerum est exprimetur.

Alexāder de Hales.

De intelligentia harū locutionum, Deus factus est homo, Deus est homo: an his locutionibus dicatur Deus factus esse aliquid, vel non esse aliquid. Distin. VI.

Quæstio.

X præmissis autem emergit quæstio plurimum continens vtilitatis, sed nimium difficultatis atq; perplexitatis. Cum enim constet ex prædictis, & alijs pluribus testimonijs, omnesq; catholici unanimiter fateantur, Deum factū esse hominem, & Christum verum Deum esse, & verum hoīem, quæritur, an his locutionibus, Deus factus est homo, filius Dei factus est filius hoīs, Deus est homo, & homo est Deus, dicatur Deus factus esse aliquid, vel aliquid dicatur esse Deus, & an ita conueniat dici, homo factus est Deus, & filius hominis factus est filius Dei, sicut econuerso dicitur, &, si ex his locutionibus nō dr̄ Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid. Quæ sit intelligentia harū locutionū, & similium, in huius ꝓfunditatis reseruatione, & scrupulosæ quęstionis expositione, plurimū differre inueniunt̄ sapientes.

Quorundam sententiam refert.

Alij enim dicunt in ipsa verbi incarnatione hoīem quendam ex anima rationali, & humana carne constiturum (ex quibus duobus omnis verus homo constituitur,) & ille homo cœpit esse Deus, non quidem natura Dei, sed persona verbi, & Deus cœpit esse homo ille. Concedunt etiam hominem illum assumptum à verbo, & vnitum uerbo, & tamen esse verbum, & ea ratione tradunt dictum esse Deum factum hominem vel esse hominem, quia Deus factus est, id est, cœpit esse quędam substantia ex anima rationali, & humana carne subsistens, & illa substantia facta est, id est, cœpit esse Deus, non tamen demigratione naturę in naturam, sed vtriusq; naturę seruata proprietate, factum est ut Deus esset illa substantia, & illa substantia, esset Deus. Vnde verè dicitur, Deus factus est homo, & homo factus est Deus, &, Deus est homo, & homo Deus, & filius Dei filius hominis, & econuerso, Cumq; dicunt illum hominē ex anima rationali, & humana carne subsistere, nō tn̄ fatentur ex duabus naturis esse composiтū, diuina

scilicet,

scilicet,& humana,nec illius partes esse duas naturas,sed animam tantum, & carnem.

Auctoritates ponit, quibus suam muniunt sententiam.

Et ne de suo sensu tm̃ loqui putent,hanc sentẽtiã pluribus muniunt testimonijs. Ait enim Augustinus in lib.iij.de Trinitate: Cum legitur, Verbum caro factũ est: in verbo,intelligo verum Dei filium:in carne,agnosco verũ hoĩs filium, & vtrũq; simul unã personam,Deum,& hoĩem,ineffabilis gr̃æ largitate coniunctum. Idem in Enchiridio: Christus Iesus Deus de Deo est,hõ aũt natus est de spũsancto ex Maria virgine. vtraque substãtia diuina.s.& humana,filius est vnicus Dei patris oĩpotentis,de quo ꝓcedit spiritus sanctus,vtrumq; vnus:sed aliud propter verbum,& aliud propter hoĩm, nec duo filii Deus, & homo,sed unus Dei filius,Deus sine initio,homo à certo initio. Idem in eodem:Quid natura humana in Christo hoĩe meruit, vt in vnitatem personæ vnici filij Dei singulariter assumpta esset? Quæ bona voluntas,quæ bona opa præcesserunt,quib. mereret iste homo vna fieri psona cum Deo? Nunquid antea fuit homo, & hoc ei singulare beneficium præstitum est,vt singulariter promereretur Deum? Nempe ex quo homo esse cœpit,non aliud cœpit esse homo,q̃ Dei filius:& hic vnicus, & ꝓpter Dei verbũ: quia est ab illo suscepta caro,facta est vtiq; Deus, vt quemadmodum vna est persona quilibet homo,anima,scilicet rõnalis,& caro,ita sit Christus vna psona verbũ, & hõ. Idẽ super Iohannẽ:Agnoscamus geminã substantiã Christi,diuinã s.qua æqualis est patri,& humanam,qua minor est pre. vtrũq; autem simul non duo,sed vnus est Christus, ne sit quaternitas,non trinitas Deus. Ac per hoc Christus est Deus, anima rõnalis,& caro. Idẽ quoq; in lib.de pdestinatione sanctorũ:ille hõ,vt à verbo patri coæterno in vnitatem personę assumptus,filius Dei vnigenitus esset,vnde hoc meruit? quod eius bonũ præcessit,vt ad hanc ineffabilem excelentiam perueniret? Faciente, ac suscipiente Deo verbo,ipse homo ex quo esse cœpit,filius Dei vnicus esse cœpit. Item,homo quicunq; ita gratia fit Christianus,sicut gratia homo ille ab initio factus est Christus. Idem in lib. xuj.de Trinitate;Gr̃a Dei nobis in hoĩe Christo commendatur, quia nec ipse vt tanta vnitate Deo verò coniunctus,vna cum illo psona filius Dei fieret, vllis est præcedentibus meritis assecutus:sed ex quo homo esse cœpit,ex illo est & Deus. Vnde dictũ.est,Verbũ caro factũ est. Hilarius quoq; in lib x.de Trinitate, ait: Christũ non ambigimus esse Deum verbum,neq; rursus filium hoĩs ex anima,& corpore cõstitisse ignoramus. His alijsq; auctoritatibus utunt̃,q̃ hoĩem quendã ex anima rõnali,& humana carne cõpositum dicunt Deum factum,sed gratia,non natura. Sola enim gratia habuit ille hõ, non meritis,uel natura,ut esset Deus siue Dei filius,vt haberet omnem scientiam,& potentiam,quam habet uerbum,cum quo est vna persona. Nec tantum in superioribibus legitur,quòd homo ille sit vna persona cum verbo,& sit ipsum verbum,sed etiam, quòd anima rationalis,& caro eadem persona sit,& Christus sit,& Deus.

Augustin. Iohan. 1. — August. — Idem. — Idem. — Idem. — Idem. — Iohan 3. — Hilarius. — Hęc opinio tenetur.

Aliorum sententia.

Sunt autem, & alij, qui istis in parte consentiunt, sed dicunt hominem illum non ex anima rationali,& carne tm̃,sed ex humana,& diuina natura, id est, ex tribus subsistentijs,diuinitate,carne,& aĩa cõstare,& hunc Iesum Christũ fatent̃,& vnam psonam tm̃ esse,ante incarnationem solummodo simplicem, sed in incarnatione factã,cõpositam ex diuinitate,& humanitate. Nec est iõ alia persona, quàm priùs,sed cum priùs esset Dei tantum persona,in incarnatione facta est etiã hominis persona, non ut duę essent personæ,sed vt una, & eadem esset persona Dei, & hominis. Persona ergo, quę priùs erat simplex, & in vna tantum natura existens, in duabus,& ex duabus subsistit naturis,& persona,quæ tantum Deus erat,facta est etiam verus homo, subsistens non tatum ex anima,& carne,sed etiam ex diuinitate. Nec tamen persona illa debet dici facta persona,quamuis dicatur facta persona hominis. Facta est igitur illa persona (ut quibusdam placet) quiddam subsistens ex anima, & carne, sed non est facta persona vel substantia vel natura,& inquantum est illud subsistens,composita est, inquantum autem verbum est,simplex est.

Auctoritates etiam ponit, quæ hanc probant sententiam.

De hoc Augustinus in libro sentẽtiarũ Prosperi, ait: Modis oĩbus approbare ꝯtendimus,sacrificiũ ecclesię duob. ꝯstare,duob. ꝯfici: visibili elementorũ specie, & inuisibili dñi nr̃i Iesu Christi carne, & sanguine: sacro,& re sacri.i.corpore Christi,sicut Christi persona constat,& conficitur ex Deo,& hoĩe,cũ ipse Christus verus sit Deus, & verus homo. Quia omnis res,illarũ reũ naturã,& veritatem in se continet, ex quibus conficitur

August. — Missam sacrificiũ esse.

Iohã. Damascenus. citur. De hoc eodẽ Iohãnes Damascenus ait: In dño nr̃o Iesu Christo duas quidẽ naturas cognoscimus, vnam aũt hypostasim ex vtrisq; cõpositam. Incarnatus est ergo Christus, ex virgine assumẽs primitias nostræ massæ, vt ipsa extiterit in carne hypostasis, quę Dei verbi hypostasis composita, & facta fuerit, quæ priùs simplex erat verbi hypostasis: composita verò ex duabus perfectis naturis, deitate, & humanitate, & ferat ipsa diuinæ verbi Dei filiationis characteristicum, & determinatiuũ idoima, secũdum quod diuisa est à patre, & spũsancto, & carnis characteristica, & determinatiua idiomata, secundum quę differat à mr̃e, & reliquis hoĩbus. Idem. Itẽ vnam hypostasim filij Dei confitemur in duabus naturis perfectè se habentibus, deitatis, & humanitatis, & incarnatam esse eandem hypostasim, & has duas naturas custodiri, & manere in Chr̃o post vnionem, non seorsum, & secundum partes ponentes singulam, sed vnitas inuicem in vnam compositã hypostasim. Substantialem enim inquimus vnionem, scilicet veram, & non secundũ phantasiam. Substantialem autem, non duabus naturis perficientibus alteram, scilicet vnam cõpositam naturam, sed vnitas inuicẽ in vnam hypostasim compositã filij Dei, & manere eandẽ substantialem differentiã determinamus, quod creabile, mansit creabile, & quod increabile, increabile, & mortale, mortale, & immortale, immortale, & circũscriptibile, circũscriptibile, & incircũscriptibile, incircũscriptibile, & hoc quidem refulget miraculis. Augustin. De hoc etiam Augustinus in lib. de Trinitate, ait: Quemadmodum secundum deitatem vna est patris, filijq; natura, ita etiam iuxta humanitatem eadem est matris, & filij natura. Ex vtraq; ergo substantia, & diuinitatis, & humanitatis, vnus, capit. 11. atq; idem est Deus, Dei & hoĩs filius Iesus Christus, vt Deus verus, ita ẽt hõ verus. Idem ẽt lib. xiij. de Trinitate: Sic Deo coniungi potuit humana natura, vt ex duabus substantijs fieret vna persona, ac per hoc iã est ex tribus, Deo, anima, & carne. His, aliisq; pluribus se muniunt auctoritatibus, qui dicunt personam Christi esse compositam, vel factam, siue constantem ex duabus naturis, siue ex tribus substantiis.

Tertia aliorum sententia.

hæc 3. opinio tãquã hæretica rejicitur. Sunt etiam alii. qui in incarnatione verbi non solum personam ex naturis compositam negant, verũ ẽt hoĩem aliquem, siue ẽt aliquam substantiam ibi ex aĩa, & carne cõpositam vel factam diffitentur. sed sic illa duo, s. animam, & carnẽ, verbi personę vel naturæ vnita esse aiunt, vt non ex illis duobus vel ex his tribus aliqua natura vel persona fieret siue componeretur, sed illis duobus velut indumento verbum Dei vestiretur, vt mortalium oculis congruenter appareret. Qui iõ dr̃ factus verus hõ, quia veritatem carnis, & animæ accepit, quæ duo ẽt in singularitatẽ, vel vnitatẽ suę personę accepisse legitur, non quia illa duo vel aliqua res ex illis cõposita, sit vna ꝑsona cum verbo vel sit uerbum, sed quia illis duobus accedentibus verbo, non est personarũ numerus auctus, vt fieret quaternitas in trinitate, & quia ipsa persona verbi, quę priùs erat sine indumẽto, assumptione indumenti non est diuisa, uel mutata, sed vna, eademq; immutata ꝑmã sit. q secundum habitum Deum hoĩem factum dicunt. Accipiendo enim hoĩem, dict⁹ est Deus factus est hõ, & ꝑꝑ acceptũ hoĩem dr̃ Deus verus esse hõ, & ꝑꝑ assumentẽ Deũ dr̃ hõ esse Deus. Nam si essentialiter inquiunt illi, Deus esse homo, vel homo esse De⁹ intelligeret, tũc si Deus assumsisset hoĩm in sexu muliebri, & mulier essentialiter Deus esset, & ecõuerso. At potuit Deus asumpsisse hominem in sexu muliebri. potuit ergo mulier esse Deus, & econuerso.

Auctoritates inducit, quibus hac sententia roboratur.

Augustin. Ne autem, & isti de suo sensu influere videantur, testimoniis in medium productis, quod dicunt confirmant. Ait enim Augustinus in lib. De gratia noui testamenti: Sicut non augetur numerus personarum cũ caro accedit aĩæ vt sit vnus homo: sic non augetur numerus personarũ, cum homo accedit verbo vt sit vnus Christus. Phil. 2. Legitur itaque Deus homo, vt intelligamus eius personæ singularitatem, non vt suspicemur in carnẽ mutatã diuinitatẽ. quęst. 73. a Idẽ quoq; tractans illud vbũ Apostoli, Habitu inuẽtus vt hõ, manifestè ostendit Deũ dici factũ esse hominem, vel esse hoĩem secũdum habitũ, in libro. LXXXIII. quęstionũ ita inquiens: Habitus multis modis dicitur. Multis modis habitũ dicimus: vel habitũ animi, sicut disciplinę perceptionem vsu firmatam: vel habitum corporis, sicut dicimus alium alio validiorẽ, uel habitũ eorũ, quæ membris accõmodantur extrinsecus, vt cum dicimus aliquẽ vestitũ vel calceatũ, & huiusmodi, vt in quib. oĩbus generibus manifestum est in ea re dici habitũ, quæ accidit, vel accedit alicui, ita vt eam possit etiã non habere. Hoc aũt nomen ductum est ab illo verbo, quod est habere, Habitus ergo in ea redici-

tur, quæ nobis vt habeāt accidit, vel accedit. Veruntn̄ hoc interest, quia q̄dā eorū, q̄ accidunt, vel accedunt, vt habitū faciant, nō mutant̄, sed ipsa mutantur, in se integra, & inconcussa manentia sicut sapiētia accedens hoī, nō ipsa mutat̄, sed hoīem mutat, quē de stulto sapientē facit. Quædam verò sic accedūt, vel accidunt, vt mutent, & mutent̄, vt cib⁹, qui amittēs speciē suā, in corpus vertit̄, & nos cibo refecti, ab exilitate, atq; languore in robur, atq; valentiā mutamur. Tertiū genus est, cū ea, q̄ accidunt, vel accedunt, nec mutant ea, q̄bus accidunt, nec ab eis ipsa mutant̄, sicut anulus positus in digito, quod genus rarissime reperit̄. Quartū genus est, cū ea, quæ accidunt, vel accedūt, mutant̄ nō à sua natura, sed aliā speciē, & formā accipiunt, vt est vestis, q̄ deiecta, atq; deposita, non habet eā formā, quam sumit induta. Induta enim membris, accipit formā, quā non habet exuta, quod genus congruit huic cōparationi. Deus .n. filius semetipsum exinaniuit, nō formā suā mutans, sed formā serui accipiens, neq; conuersus, aut transmutatus in hoīem amissa incōmutabili stabilitate, sed in similitudinē hoīm factus est ipse susceptor, verū hoīem suscipiendo, & habitu inuentus est vt hō, i. habēdo hoīem, inuentus est vt homo, non sibi, sed eis, quibus in hoīe apparuit. Quod aūt dicit, vt hō, veritatē exprimit. Noīe ergo habitus, satis significauit Apostolus qualiter dixerit in similitudinē hoīm factus: quia non transfiguratione in hoīem, sed habitu factus est, cum indutus est hoīem quem sibi vniens quodammodo, atq; cōformans, immortalitati, æternitatiq; sociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum esse verbum susceptione hoīs, sicut, nec mēbra veste induta mutantur, quis illa susceptio ineffabiliter susceptum suscipienti copularet. His verbis apertè innuere vr̄ Augustinus, Deum dici factū hoīem s̄m habitum. Qui ēt ipsius incarnationis modū volēs exprimere, q̄rentibus, in iiij lib. de Trinitat: Si quærit̄, ipsa incarnatio quō facta sit, ipsum verbum Dei dico carnē factum. i. hoīem factum. Nō tn̄ in hoc, q̄ factum est, conuersum, atq; mutatū, sed carne, vt carnalibus congruenter appareret, indutū. Ita sane factum, vt ibi sit non tantum verbum Dei, & hoīs carō, sed etiam rationalis hoīs anima. Atq; hoc totum, & Deus dicatur pp Deum, & homo pp hominem. Quod si difficile intelligitur, mens fide purgetur, a peccatis abstinendo, & bona operando. difficilia enim sunt hæc. Idem in lib. de fide ad Petrum: Dei filius cum sit Deus æternus, & verus, pro nobis factus est homo verus, & plenus: in eo verus, quia verā habet ille humanam naturam: in eo verò plenus, quia, & carnem humanam suscepit, & animā rōnalem. Itē, Non aliud fuit illa Dei summi susceptio vel exinanitio, nisi formæ seruilis. i. naturę humanæ susceptio. Vtraq; igitur est in Christo forma, quia vtraq; vera, & plena est in Christo substantia, diuina .s. & humana *natura*. Idem In libro contra Maximinum: Cum esset per seipsum inuisibilis, visibilis in homine apparuit, quē de fœmina suscipere dignatus est. Idem in eodē: Nos Christum Deum verum hominem suscepisse credimus, & in ipso visibiliter inuisibilem hominibus apparuisse, in ipso inter homines cōuersatum fuisse, in ipso ab hominibus humana pertulisse, in ipso homines docuisse. Hilarius quoq; in x lib. de Trinitat: Quomodo Dei filius natus ex Maria est, nisi, q̄ verbum caro factum est, scilicet, q̄ filius Dei esset, formam serui accepit? vnum tn̄, eundemque non Dei defectione, sed hominis assumptione profitemur, & in forma Dei propter naturam diuinam, & in forma serui ex conceptione spiritusancti, secundum hominis habitum repertum fuisse. Non fuit habitus ille tantum hominis, sed vt hominis, neq; caro illa caro peccati, sed in similitudine carnis peccati. Audistis tres secundum diuersos positas sententias, & pro singulis inducta testimonia.

[Margin notes: 1 Ipsi habitus. — 2 — 3 — 4 — Phil. 2. — Ibidem. — Augustin. — De mō incarnationis — August. — Augustin. — Hilarius. Iohan 1. Philip. 2. — Rom 8.]

Summa diuisiōnis VI.

Declarata veritate circa vnionem vtriusqi naturæ in Christo, difficultates aliquæ proponuntur, atque difficiles quęstiones mouentur, nec aliud in distinctione hac agitur, nisi, q̄ quęstio ipsa proponitur, vtpote vtrum ratione incarnationis, seu vnionis vtriusque naturæ, puta deitatis, ac humanitatis in Christo, verè dicatur, Deus factus est aliquid, & circa hoc ponit tres opiniones famosas, cum harum motiuis. In sequenti verò distinctione prosequutur, quid veritatis, aut falsitatis contineatur.

QVAESTIO I.

Quæritur ergo, *In quibus istæ opiniones conueniāt, & in quibus disentiant.*

1 Circa hoc scribit Antisiodorensis: Prima opinio fuit, q̄ Christus sub hoc sensu dicitur homo. i. habens hominem, vel humanam naturam sibi vnitam, hoc est animam, & carnem: ex quibus asserebant nihil esse constitutum, quoniam non concedunt, quòd Christus sit aliquid secundum quod homo, propriè sumendo ly, aliquid. Sub hoc tamen sensu concedunt eam, Est aliquid. i. alicuius modi. Et dicunt, quòd vnio animæ, & carnis ad verbum, facit hominem: vnio verò animæ ad carnem, facit vnitatem. idcirco in triduo sepulturę Christus extitit mortuus, soluta carnis, & animæ vnione adinuicem. Cumque alia vnio, quæ fuit animæ ad verbum, & carnis ad idem, non fuerit soluta, mansit tunc homo. Nec concedunt, quòd ly, homo, dictum de Deo prædicet speciem, sed habitum iuxta illud, Habitu inuentus vt homo.

¶ Hanc opinionem pauperrimam, & indignam, Alexander pāpa in sua decretali auctoritatibus, & rationibus reprobauit.

¶ Aliorum

[Margin notes: Gulielmus antisiod. Opinio 1. — Phil 2. — Extra de Hæret. Cū Chrs. — Opinio 2]

¶Aliorum opinio fuit (quã specialiter asserit episcopus Senonensis, & eius sequaces,) quòd filius Dei assumpsit quendam hominem, sufficienter ex anima rationali, & humana carne constantem instar hominum aliorum. Et quoniam verbum assumpsit, & vniuit sibi hominem illum, ideo homo ille filius Dei, filius quoq; Dei est homo ille. Et sicut filius Dei, incepit esse hõ ille, sic hõ ille incepit esse filius Dei incepitq; esse Deus. Item, quod assumens. i. filius Dei, est assumptum, videlicet filius hominis, & assumptũ, est assumens. Item, ꝙ ille homo est aliud à patre, & pater aliud ab homine illo, & ꝙ homo ille non est duarum naturarum, sed tantum vnius. sicq; supposito homine illo, non supponitur Deus, nec econuerso. Quod item possumus loqui de homine illo, non loquendo de filio Dei: vt cum dicitur, iste incepit esse homo, vel incepit esse Deus: quorum nullum potest dici de filio Dei. Item, quòd filius Dei est duo, cum sit diuina natura, & homo Verum de his, & de 3. opinione paulopost dicetur diffusiùs. Hæc

Halns. Antisiodorensis in Summa.

¶Hæc eadem recitat Alesander, quãuis pro parte aliter narret, nẽpe de 2. refert opinione: Illa opinio dicit, ꝙ ille homo, s. Christus, non solum constitutus est es anima rationali, & carne, sed ex trib⁹ substantijs in vnitate personæ, puta ex deitate, anima rõnali, & carne, nec tñ dicatur ibi deitas sicut pars. Secundò dicit personã verbi fuisse simplicem ante incarnatioõẽ, & in incarnatione factã compositam rõne naturæ assumptæ Tertiò dicit, ꝙ diuina persona assumpsit non hoĩem hunc, uel illum, sed naturam humanam, ideoq; Christum non esse duo, sed vnũ. Quartò dicit, ꝙ non ille homo cœpit esse Deus, sed econuerso, quia non fuit illud suppositũ hõis antequã ipsum esset Deus, nec tpe, nec natura. Porrò quarta opinio tenet, ꝙ illa duo, videlicet anima, & caro, ita vnita sint verbo seu naturæ diuinæ in verbo, vt ex illis, aut tribus non sit aliqua una substantia vel persona, sed potius verbum Dei vestitũ est illis duobus veluti indumento. Propter, quod dicit, ꝙ Christus secundum quod homo, non est, quid, nec verbum incepit esse quid ĩ incarnatione, sed qualiter ens, seu quodammodo se habens. Atque ex consequenti videtur asserere, quòd vnio illa non fuit substantialis, sed quasi accidens in subiecto. Istæ sunt tres opiniones. Hæc Alexander. Contra has arguit, vt patebit. Eadem refert. Bonauentura.

In ꝑsen. di, a pricipio. ¶At verò Thomas: Istę. inquit, opiniones in quatuor conueniunt. Primò in hoc, ꝙ quælibet earum ponit in Christo solum vnã personã, puta diuinã: per quod ab hæresi recedunt Nestorij. (Nestorius.) Secundò, ꝙ ponunt in Christo duas naturas, & tres substantias, scilicet deitatem, & animam, ac corpus: in quibus duobus, puta anima, & corpore, dicunt constare humanam naturam: per quod recedunt ab hæresi Euticetis, (Eutices.) qui posuit vnam naturam in Christo. Tertiò, has duas substantias, in quibus humana consistit natura, dicunt assumptas á verbo: per, quod recedunt ab hæresi Manichæi, (Manichę⁹.) qui negat carnem eẽ in Christo. Quartò, in hoc, ꝙ hoc, quod assumptum est, dicunt non prçextitisse assumptioni tempore, sed solum natura: per quod euadunt errorem, quẽ tãgit Damascenus, (oh. Da.) dicẽtiũ, ꝙ primò assumpsit intellectum, atq; ex tunc fuisse hominem, postea assumpsisse carnem in vtero virginis, qui videtur fuisse error Origenis, (Origenes.) qui posuit animas simul creatas. ¶ Differunt quoq; opiniones hæ in quibusdam. nempe cum sint tres in Cristo substantiæ, duplex consistit operatio earũ ad inuicem. Vna animæ, & corporis, prout in ipsis est natura humana: alia verò harum duarum ad verbi personam, secundũ quod illa ambas eas assumpsit. Vnde quælibet harum opinionũ differt ab altera, quantum ad vtramq; cõparationẽ. Differt quippè opinio tertia à primis duabus, quo ad comparationem animæ, & corporis: quoniam primæ duæ ponunt aliquid compositum ex anima, & corpore, quod est assumptum. Tertia verò ponit substantias duas diuersas, & sine aliqua mutua cõpositione à verbo assumptas Hinc dum natura humana fertur à verbo assumpta, accipit eam materialiter, sicut partes domus secundum se sumptę, dicũtur domus. Differt quoq; à primis duabus, quantũ ad comparationẽ harum duarum substãtiarum ad tertiam, puta verbi personam: quoniam ponit has duas partes coniunctas verbo accidentaliter, sicut uestis coniungit homini, & Angelus corpori, quod assumit ut in eo appareat. Primæ verò duæ opiniones affirmant corpus & animam verbo esse (non accidentaliter, sed substantialiter) coniuncta ad personale esse ipsius. Secunda quoq; opinio distat à prima quo ad comparationes has duas, quia cum vtraque dicat corpus, & animam prçexistere vnioni secundum intellectum, atque ex eis coniunctis effici aliquid: nõ tamen vtraque sentit vnius modi vnum ex eis constitui. Ex coniunctione namque animæ ad corpus, resultat hic homo, & humanitas. Prima ergo opinio tenet, vnum illud constitutum ex anima, & corpore, quod præintelligitur vnioni, esse hunc hominem. Secunda verò ait, ꝙ sit humanitas. hoc quoque, ꝙ sit hic homo, non habet ex cõiunctione animæ, & corporis, sed ex vtriusque vnione cũ verbo, quod in ipsis subsistit. Rursus, iuxta secundam opinionẽ, hæ duæ assumptæ substantiæ ita iungunẽ personæ diuinę, ꝙ pertioẽt ad ꝑsonalitatem ipsius, intantũ, ꝙ sicut ꝑsona verbi ante incarnationẽ subsistebat in natura diuina, sic post incarnationẽ subsistit in natura diuina, atque humana: propter quod ante incarnationẽ persona illa extitit simplex, postmodumque composita. Porrò prima opinio sentit substantiam illam ex anima, & corpore compositã, non pertinere ad uerbi personalitatem ita, ꝙ verbum in ea subsistat, sed per assumptionem factum esse, vt persona verbi sit illa substantia composita ex carne, & anima, & econtra. Propterea sicut persona verbi extitit simplex ante incarnationem, ita, & postea. ¶ Nunc aduertendum, quid quælibet harum ponit opinionum. ¶Ita prima, primò ponit hominem esse assumptum: secundò, ꝙ homo designet compositum ex anima, & corpore, non ex deitate. Cũq; hic homo sit suppositum, ponit in Christo duo supposita seu duas hypostases: vnum creatum, quod est homo: Alterum increatum, quod est filius Dei. Et quia suppositum prædicatur in recto, non in obliquo sicut natura. Socrates enim est suppositum naturę humanæ: ideo quartò fatetur, quòd Christus est duo neutraliter, vnus tñ masculinè, ꝑpter vnitatem personæ: Cũq; hoĩem dicat assumptũ, &, ꝙ filius Dei est homo, hinc quintò concedit, ꝙ assumens est assumptum. Rursus, quia in Christo ponit duo supposita, addit sexto, ꝙ supposito filio Dei, non supponitur hic homo, quamuis hic homo sit filius Dei: quemadmodum supposita essentia diuina, non supponitur pater, quamuis pater sit ipsa essentia. Quia hic homo non supponit suppositum æternum, ideo dicit septimò, ꝙ sicut Deus factus est homo, sic homo factus est Deus: quod dici non posset, si supponeret suppositum ęternum, quia suppositum

In quo opiniones istę differant.

Quid vnaquæq; harũ opinionũ ponat.

Opinio 1.

positum æternum non incipit esse Deus. Insuper quoniã proprietates æternæ non determinant suppositum temporale, nec econtra, ob hoc dicit octauò, quòd oĩa nomina adiectiua, q̃ significant, quid æternum, dici nequeant de filio virginis, nisi cum implicatione, vt si dicatur, filius virginis est æternus, hoe est, filius virginis est ille q̃ est æternus. Similiter adiectiua significantia aliquid temporale, propriè dici non valent de filio Dei: substantiua autem prædicantur hinc ide propter vnionem.¶ Secunda demum opinio, cum dicat, quòd humana natura, quæ est assumptum, non significet, quid subsistens, ideo primò dicit hominem (cum significetur per modũ subsistentis) non esse assumptum, sed naturam humanam. Cumq; hypostasis siue suppositum dicat aliquid per se subsistens, non potuit in Christo nisi vnum suppositum, & vnam hypostasim. Hinc tertiò ponit, quòd Christus est tantum vnum, & solũ vnus. Et quia humana natura non substantificatur vt sub sistat, nisi per vnionem ad personam diuinam, hinc homo, qui significat per modum subsistentis, nõ solum dicit animam, & corpus, sed, & deitatem. Cũq; diuina persona, quæ ante incarnationem subsistebat in vna natura, postea subsistat in duabus naturis, & tribus substantiis, hinc quintò dicit, quòd persona diuina, q̃ ante incarnationẽ fuit simplex, post extat composita. Rursum, quum sit vnum suppositum, quod in duabus subsistit naturis, sexto dicit, quod de illo supposito propriè prædicari possunt adiectiua, significantia proprietates vtriusq; naturæ, siue suppositum illud denominetur per vnam naturam, siue per alteram. Vnde secundum hoc propriè dici potest, Iste puer est æternus, Deus est passus.¶ At verò tertia opinio, cum neget vnionem animæ cum corpore in Christo, ideo primò dicit, q̃ homo non prædicat aliquid de Christo compositũ ex anima, & corpore, sed partes humanæ naturæ, vt sit sensus: Deus seu Christus, aut filius Dei, est hõ, id est, habet corpus, & animam accidentaliter sibi vnita. Vnde secundò ponit, quòd homo prædicat de Christo accidentaliter, non in quid, sed in quomodo se habet, vt quum dicitur homo indutus. Idcirco adiungit, quòd duæ substantiæ, scilicet corpus, & anima, non pertinent ad verbi personalitatem, sed extrinsecus habeant se ad eam. Multa quoque similia ex opinionibus his sequuntur, si quis radicem earum consideret.

Secta opinio.

Tertia opinio.

QVAESTIO II.

Quæritur secundò: *Quæ harum trium opinionum sit verior.*¶ Ad, quod breuiter Scotus respondet, quòd doctores cõiter tenent mediã tanq̃ probabiliorẽ. Nam prima opinio stare non valet, qa assumens non est assumptũ, vt patuit, & patebit. Tertia aũt opinio ipsius Magistri non fuit hæretica. postmodum verò ipse Alexandri papæ est condemnata, vt patet extr. de hære. Cũ Christus. Auctoritates vero, q̃ videntur esse pro ea, sunt exponendæ per similitudinem quandam, vt Christus dicatur habitu inuentus vt homo, per similitudinem naturæ assumptæ cum habitu. Quemadmodum enim habens habitũ non mutatur, sed habituatus potiùs occultatur sub habitu, ita persona diuina nõ mutabatur in ista vnione, sed magis natura humana, quæ, & quodãmodo occultauit personam diuinam. Secunda ergo positio est tenenda, q̃ persona verbi in duabus subsistit naturis, in quarum vna habet primum, & proprium esse, Alia, puta assumpta natura, est quasi aduentitia, quæ habet secundum esse: sicut si Socrates diceretur subsistere in humanitate, atq; albedine Verũ, q̃ ista psona dr̃ esse cõposita cõiter non tenet, propriè loquendo de cõpositione ex actu, & potentia, aut ex materia, & forma, vel ex duabus potentialibus rebus qualia sunt ista, quæ apud Philosophum dicuntur elementata, integrant a naturã totalem Auctoritates ergo Damasceni, q̃ videntur sonare, q̃ persona Christi sit composita, exponendæ sunt, q̃ vna natura (id est, assumpta) ita est in diuina psona, & cũ diuina natura, ac si personam componerent, sed tam inconfusè, & sine tertio resultante ex eis, q̃ non faciũt compositionem. Hæc Scotus.

Io. Scotus

Alexander papa.

Phil. 2.

Io. Dam.

QVAESTIO III.

Consequẽter iã sciscitandũ, an veræ sint ppositiones quas pfactæ pcedunt opiniones. Quæritur ergo, *An in Christo sint duæ hypostases, aut duo supposita.*¶ Vr̃, q̃ non quia in Chr̃o nõ est nisi vna persona, hypostasis aũt, & suppositũ in natura intellectuali sunt idẽ, quod psona.¶ Rursus, Damascenus testat: Duas fatemur naturas veras in vnã hypostasim.¶ Amplius, secundum Boethiũ, psona est rõnalis naturæ indiuidua substantia seu substãtia. Hypostasis quoq; (ſm eundẽ) est indiuidua substantia. ergo psona nõ addit supra hypostasim, nisi, q̃ sit rõnalis naturę. hypostasis ergo rõnalis naturæ ẽ psona. Sed tã diuina, q̃ hũana natura ẽ rõnalis, igit̃ si sũt duę harũ duarũ hypostases naturarũ, oportebit in Chr̃o duas fateri personas, qđ est Nestorij hęresis

Obiectio. in partem negatiuã. 1

2

3

¶ In oppositum arguit ita: Chr̃s vt homo, ẽ hypostasis, quædam in gñe substantię, qm̃ de quocunq; pdicat species, & genus, sed verbi hypostasis non ẽ substantiæ, imò ẽ sup oẽ genus, neq; in vllo pdicamento. In Chr̃o ergo est persona, quædam præter verbi personã. sicq; erunt in eo duæ hypostases.

In supposi tum.

1

¶ Secundò, sicut species se habet ad genus, ita hypostasis ad speciem: vna aũt species nequit in diuersis esse gñibus non subalternatis: ergo nec vna hypostasis põt esse in pluribus speciebus, multo igit̃ minus in natura diuina, atq; humana:¶ Tertiò, ẽm Boethiũ libro de duabus naturis Chr̃i, oĩs substantia particularis ẽm proprietatẽ vocabuli põt dici hypostasis, quis ẽm vsum dicat tm̃ de substantijs nobilioribus: sed in Chr̃o sunt plures substantiæ, vt ã cunctis conceditur, & non sunt vniuersales, sed particulares: ergo in ipso sunt plures hypostases.¶ Insup, videntur esse supposita plura, quia natura humana in Christo ẽ vna numero, ergo indiuidua. Ex vnione quoq; huius animæ, & corporis huius resultat hoc aliquid, seu persona in rationali natura. cũq; in Christo fuerint determinata anima, & corpus signatum, fuit in eo persona speciei hũanæ: fuit quoque in eo persona diuinę naturæ, sicq; duæ fuerũt in eo personæ.¶ Adhuc, operari præsupponit esse, quemadmodum actus secũdus primũ: sed Christus habuit actus secundò, & operationes (tam immanentes, quàm forinsecus transeuntes) naturæ humanæ, ergo habuit esse personale eiusdem naturæ.

2

Boethius.

3

4

5

¶ Ad hæc sanctus Thomas sapienter rñdet: Oẽ particulare habet respectũ ad cõem naturã, & ad, proprietates ipsius, põtq; secundũ vtrũq; noĩari respectũ, tũ per nomẽ primæ impositionis, tũ p nomẽ impositionis secundę. Hoc nãq; nomen, res naturæ, est nomẽ primæ impositionis, significans particulare p respectum ad naturã cõem. Suppositum verò est nomen secundę impositionis, significans habitudinẽ ipsam particularis ad naturam communem, inquãtum in ea subsistit: particulare verò, inquantum exceditur ã natura communi. Verum cum accidentia sequanẽ naturã, hinc omne nomen designans particulare ẽm respectum ad proprietates, designat etiã ipsum

Thom. in hac dist. q. 1. ar.

ipsum per respectum ad naturam communē, quod fieri pôt tripliciter. Primò, per nomē primæ impositionis, & sic est hypostasis cōiter in oībus substantijs, persona verò in substantijs rōnalibus. Secundò, per nomen secundæ impositionis, & ita est indiuiduum, inquātum est indiuisum à se, singulare verò, inquātum diuisum ab alijs ¶ Est quoq; alia differētia inter hæc attendenda. Nā quædā illorū significant cōiter particulare in quolibet gñe, vt particulare, indiuiduū, singulare. Quædā verò tm̄ particulare in gñe substantiæ, vt res naturæ, suppositū, hypostasis, persona. Cumque rō substantiæ sit, per se subsistere, nullum horum dr̄ nisi de re cōpleta per se subsistente: hinc ooo dicuntur de parte, neq; de accidente, de quibus alia dici possunt, quæ in oībus in veniūtur generibus. Etenī quamuis hæc albedo vel hæc manus, dicatur indiuiduum, & singulare, non tñ pôt dici hypostasis, vel suppositum, aut res naturæ. Deniq; impossibile est, duorum per se subsistentium vnum esse alterum, quia secundum quod numerantur differuntq; eorum differentia fit causa numeri, nec aliqua prædicantur de se inuicem, nisi secundum quod vnum sunt Vnde cum persona diuina sit per se quiddā subsistēs, si compositum ex aīa, & corpore tm̄ ponat quid completum subsistēs per se, quod sit hō, aut hic hō, impossibile est vnum verè prædicari de alio, dicēdo: filius Dei est hic hō, aut hō. Et quia hoc ponit prima opinio, à nullo tenet nunc. Porrò secunda opinio, id quod cōpositū est ex carne, & aīa tm̄, non dicit esse quid subsistēs, sed esse naturam humanā in qua diuina persona subsistit: idcirco secundum hanc opinionem dicendum, q noīa vniuersa significantia particulare in quolibet genere, possunt dici esse duo in Christo. Nam sicut hæc manus dicitur indiuiduum, seu singulare, & particulare, ita humana natura in Christo est indiuiduum, & singulare, aut particulare singulare. Cumq; humana natura non sit diuina natura, nec diuina pſona, nihil prohibet dici in Chro duo indiuidua, & duo singularia, aut particularia, aut ēt plura secundum numerum partium in Christo, quarū quælibet indiuiduum dici potest, nisi fiat uis in hoc, q non ppriè inueniunt huiusmodi nomina in diuinis. Attamen plura indiuidua de Christo non prædicanē, quia de eo non prædicaē humana natura, nec partes eius. Non autem dicimus in Christo duas esse hypostases, aut res naturæ, neq; supposita: hūana quippè natura in Christo non est res naturæ, neq; suppositū. Nulla em̄ natura composita, est res, aut suppositum sui ipsius. similiter non est hypostasis, sed vsia. Nihilominus sicut dicimus vnionem factā in persona, ita, & in hypostasi, supposito, re naturæ, indiuiduo quoq;, & singulari, & particulari: qm̄ q̄uis hæc vltima tria dici de non subsistentibus per se possunt, tñ, & de per se subsistentibus pdicantur. Hinc innotescit, q in Christo non sunt duo supposita, sed bene duo indiuidua, & duo seu plura singularia: vt hæc manus. hic pes: nō tñ nisi indiuiduū vnū p se subsistens, similiter vnum singulare per se subsistens, & ipsemet est vnū tale indiuiduū, & vnū hōi singulare. Conformiter in Christo non sunt duæ res naturæ, sed ipse est res vna naturarū duarū, sicut, & ipse ē vnū numero. Hæc Thomas i Scripto.

Hūa natura in Chro non ē res naturæ neq; suppositum

¶ Præterea in 3. parte, quæsti. 2. Quidam, inquit, ignorantes habitudinem hypostasis ad personam, q̄uis concederent in Christo vnā solam personam: posuerunt tamen in eo aliam hypostasim Dei, & aliā hominis, ac si vnio facta sit in persona, non in hypostasi. Quod ex tribus probatur erroneum. ¶ Primò. quia persona nō addit super hypostasim nisi determinatam naturā, puta rationalē: idcirco in Christo idem est asscribere humanæ naturæ propriam personam, propriāq; hypostasim. Quod intelligentes sancti patres, vtrunq; in concilio quinto apud. Constantinopolim celebrato dānauerunt, dicentes.: Si qs in mysterio Christi introducere conetur duas subsistētias seu personas, anathema sit. Nec enim abiectionem personæ, nec adiunctionē subsistentiæ suscepit trinitas sancta, incarnato vno de sancta trinitate Dei verbo. ¶ Secundò, nā dato, quòd persona aliquid dicat vltra hypostasim, in quo posset fieri vnio hoc nil aliud est: q̄ proprietas ad dignitatem pertinens iuxta quod aliqui dicunt, quòd persona est hypostasis, proprietate ad dignitatē pertinente distincta. Si ergo facta est vnio in persona, non in hypostasi, sequitur, quòd non sit facta nisi secundum quandam dignitatē, quod reprobatū est à Cyrillo, approbante synodo Ephesina his verbis: Si quis in Christo diuidat subsistentias post adunationem, copulans eas sola coniunctione, quæ est secundum dignitatem, vel auctoritatem, aut secūdū potentiā, & non magis concursu secundū adunationem natura lē, anathema sit. ¶ Tertiò, quia hypostasis est, cui attribuuntur operationes, & proprietates naturæ, ea quoq;, quæ ad naturæ ratione pertinent, in concreto. Dicimus enim, q hic homo est rationalis, atque risibilis, & est aial rationale, & hac ratione hic hō vocatur suppositum, quia supponitur his, quæ ad hominis ptinent rōnem, eorū recipiens prædicationem. Si ergo est alia in Christo hypostasis præter hypostasim verbi, sequitur, quòd de aliquo alio, q̄ de verbo verificenē ea, quæ sunt hominis, vt esse de virgine natum, esse passum, crucifixū, sepultū. Quod item damnatum est, approbante concilio Ephesino his verbis: Si quis duabus personis, aut subsistētijs, eas, quæ in euangelicis, aut apostolicis sunt scripturis, impartit voces, aut de Christo à sanctis dictas, aut ab ipso de se, & quasdam quidem velut homini præter illud ex Deo verbum spiritualiter intellecto applicat: quasdam verò velut Deo, decibilis soli ex Deo patre verbo, anathema sit. Sicq; constat esse hæresim ab olim damnatam, esse in Christo duas hypostases, aut duo supposita, seu quòd vnio non sit facta in hypostasi, seu supposito. Hæc Thomas in Summa, qui rursus eadem efferit quæstione: ¶ Circa mysterium vnionis duarum naturarum in Christo, duplex hæresis insurrexit. Vna confundentium naturas in ipso, vt Euticetis. Alia separantium personas, vt Nestorij ponentis in Christo duas, personas, quas diait simulvnitas per inhabitationē quoniam verbum Dei habitauit in homine illo sicut in templo. Secundò per vnitatē affectus, inquātum voluntas hois illius indesinenter conformis est voluntati Dei. Tertiò per operationem, secundum quod affirmant hominem illum esse instrumentum verbi æterni. Quartò, secundum dignitatē honoris, prout omnis honor, q exibetur filio Dei, exhibetur homini illi pp coniunctionem eius ad filiū Dei. Quintò, secundū æquiuocationē. i. nominum cōicationem, prout hoiem illū dicimus Deū, & filium Dei participatiuè. Manifestūq; est, oēs hos modos accidentalē dicere vnionē. At verò quidā posteriores magistri, putantes se has hæreses declinare, inciderunt in eas per ignorantiā quandā. Nā aliqui eorū cesserunt vnam esse Christi personam, sed duas hypostases siue supposita, perhibentes hominem quēdam ex anima, & corpore compositum, à principio suæ cōceptionis à verbo Dei assumptum, & hæc est prima

Thomas. 3 par. q. 2. art. 3.

Cōcilium Cōstantinopolita. quītū.

Cirillus. Sinodus Ephesi.

Cōcilium Ephesinū

Thomas. vbi supra.

Hæreses circa mysteriū vnionis naturarum in Christo

Prima, & 3. opiniones, hęresim Nestorij sapiunt.

prima opinio quā refert Magister. Alij volentes ser uare vnitatē psonę in Christo, dixerunt animā et non esse corpori eius vnitā, sed hęc duo abinuicē separata, esse verbo vnita accidentaliter, quę est opinio tertia à Magistro narrata, quę ambę incidunt Nestorij hęresim. Prima, qm idē est ponere in Chro duas hypostases, & duo supposita, ac duas psonas, sicut iā patuit, & si fiat vis in noīe psonę, sciēdū, q Nestorius quoq; vtebat noīe psonę, pp vnitatē dignitatis, & honoris. vñ, & synodus diffinit eū anathema, q dicit vnā psonā secundū dignitatē, & honorē, ac adorationē, sicut Theodorus, Mosue stius, atq; Nestorius insanientes. Similiter opinio alia, quòd ad hoc, q posuit vnionē illā accidētalē, qm reddit in idē, dicero verbū Dei vnitū hoī p inhabitationē quasi in templo, vt dixit Nestorius, & per induitionē vt uestimento, put tertia dixit opinio, quę, & peius aliquid dixit, q Nestorius, vt pote animā, & carnē non esse inuicem vnita in Christo. Hinc secūda opinio, quam narrat Magister, nō est censenda opinio, sed catholicę fidei vera sententia. Prima verò, & tertia opinio, non sunt reputandę opiniones, sed hęreses, ab ecclesia in generalibus concilijs condemnatę. Hęc idem ibidem.

Tho. contra gentiles li. 4. cap 34.

2 opinio non est dicenda opinio, sed fidei sententia.

Petrus de Taranta Richardus

¶ Concordant Petrus, & Richardus, dicētes: Natura Christi humana indiuidua, qa non est pdicabilis de pluribus, sed de seipsa duntaxat. Est ēt singularis, inquantū signabilis seu signata, dicendo: hęc est, & inquantū ab alijs est diuisa. Est quoq; vna numero, qa non diuisibilis in plures natura, & est particularis, inquantū natura hūana nō tm est nata saluari in ea, sed itē in alijs multis creatorū suppositorū naturis, videlicet Petri, Pauli, &c. non est aūt res naturę, qm res naturę est aliquid in se existens habens naturā. Hūana aūt natura Chri existit, & subsistit in verbo, nec est psona, qa psona dr quasi p se sonās: iō nulla res est psona, q est rei se dignior vnita. Verūtñ aliquo modo pōr dici substantia prima, inquantum rō conueniens naturę humanę (inquantum est talis, seu in cōi) saluatur in ea, quē admodū in naturis aliorum indiduorum. Hęc illi

Bonau. in hac distin.

¶ Porrò Bonauentura à dictis Thomę vr paululū dissentire: Prima, dicens. opinio non est hæretica, sed multā habuit pbabilitatem. Cū eīm diuersis naturis diuersa correspondeant supposita, dixerunt Christū rōne diuinę naturę, & rōne naturę hūanę, esse duas res naturę, & duo supposita siue hypostases, quarū tñ vna prædicatur de alia, pp vnitatē personę. sed quāuis opinio ista, quantū ad hoc, aliquid habeat probabilitatis, aliquid tñ dicit improbabile, q nullos, aut paucos habet iam de sensores. Quę enim de se inuicem prędicantur, non ponunt in numerū, quis formaliter distinguātur: vt homo, & musicus. Si ergo Deus, & homo, & econtra, de se inuicem prędicanē, non possunt esse duo supposita. Vñ huius opinionis sequaces decepti sunt, quia non distinguerunt inter supposit um, quod subjicitur generi, & inter suppositū, in quo substantificat totū rei esse, inter, quę est distinctio magna, quia loquendo de supposito primo modo, corpus, & color diuersa habent supposita. Sumendo aūt suppositū secundò modo, possunt idē habere suppositum, cum in eodem indiuiduo saluet rō corporeitatis ratioq; coloris. Res autem non nomeratur secundum supposita in subjicendo, & prædicando, sed secundum numerū suppositorum in essendo, & substantiando. Cumq; natura humana in Christo non substātificet nisi in diuina persona, hinc vnum est ei suppositum, prout accipitur numeratio rei quantum ad esse in actu. Propterea Christus non est dicendus duo, sed unū, nec sunt in eo duo supposita. Sed, & magis propriè dr vnus, quàm vnum, quia in eo est personalitas vna, duę verò naturę. Quomodo autem dicatur vnum, & non duo, infrà magis patebit. Hæc Bonauentura.

¶ Prꝫterea Alexāder primā harū opinionū nitif aliquo modo tueri. Subsillēdo, dicēs, quantū valemus secundū catholicā veritatē, istā opiniunē, dicimus, q possumus loq de huie, non loquēdo de filio Dei: vt cū dicin.°, iste hō incepit esse, vel incipit esse Deus: quorū neutrū dicere possumus de filio Dei. Similiter ecōtrario loq possumus de filio Dei, nō loquēdo de filio hoīs, vt cū dico, Filius Dei genitus est ab æterno, & q est de pre sine mre, q non côueniunt filio hoīs ,ppriè. Idcirco distinguunt, & dicunt, q oēs istæ ,ppositiones sunt duplices, filius Dei est passus vel mortuus, qa si termini isti, passus & mortuus, teneant substantiuē, uera est ,ppositio illa simpliciter, qm filius Dei est ille, q passus est, vtpote, fil. us hoīs: si verò teneant adiectiuē, falsa est, qm esse passum nō côuenit filio Dei secundū quod filius Dei est. Similiter istæ sunt duplices, iste puer (demonstrato filio hoīs) est æternus, vel à pre genitus, qa si adiectiua illa teneant adiectiuē, sunt falsę: si substantiuē, sunt veræ iuxta sensum pdictū.

Hales.

¶ Cū ergo objicif, Si assumens est assumptū, cū assumēs sit vniēs, & assumptū vnitū, idē erit vniēs, & vnitū, & sic idē erit subjpsi vnitū: ¶ Dicēdū, q non sequitur istud: sed bene sequif, ergo vniens est vnitum. Refert em aliqd sibi vniri, & aliqd sibi esse vnitū: qm taliter verbū Dei vniuit sibi hoiem, q fecit vt ille hō eēt idē, quod ipse, seu, q ipsum verbū. Itaq; ista opinio dicit assumētē esse assumptū: qm filius Dei est hō, & dicit hoiem esse assumptū, q filius Dei est hō. Si aūt dicat humana natura assumpta non diceret ista opinio assumentē esse assumptam sed negaret. Ecōuerso quoq; côcedit, q assumptū est assumēs, eo, q homo sit persona, q est filius Dei. Porrò si natura diuina diceret assumēs, nullatenus. diceret, q assumptū sit assumens, propriè loquendo, nā negat, quod filius Dei hoīs sit diuina essentia, sicq; opinio ista dicit assumentē esse assumptū, qm assumentē dicit nō diuinā naturā, sed rē naturę, vides licet filiū Dei. Similiter ,ptestat, q assumptū sit re naturę humanæ, vtpote hō iste, magis hūana natura. Hæc Alexāder de prima opinione.

Obiectio.

Dilutio.

Tertiā quoq; opinionē aliquo mō excusat, dicēdo: Cū dr. Christus est homo, est considerare naturā rei, & itē rōnē dicendi. Si considerando naturā rei, quis diceret, q Christus secundum quod homo, non esset, quid, aut aliquid, errare. Si verò attendens rōnem dicendi, assereret, q dum Christus dicitur esse homo, aut factus homo, non prædicatur ly, homo, vt quid de Christo, quamuis sit quid: sed prædicatur quomodo se habens, videretur absolutè errare, quia secundum Apostolum, Habitu inuentus est vt homo, & secundum Augustinū, assumpta natura se habet per modum vestis, seu habitus, per comparationē ad verbum, quod sine ea fuit, & esset, sit incarnatū non esset. Hæc Alexander.

Phil 2. Aug in l. 83 q 73 a

¶ Veruntamen, quia (secundum eundem doctorem) propositiones multum extensæ, atq; errori propinquæ, non sunt simpliciter côcedendæ, meliùs securiusq; censet, opiniones istas abijcere, & mediā conseruate.

Al. Mag. in hac dis.

¶ Insup dictis ex Thoma satis concordat Albertus, q tñ vr interdū asserere, q natura humana in Christo non habuit rōnem ,ppriæ singularitatis, nec singularitatem propriæ naturę, sed in hoc nō oportet sudare, quia

quia singulare pro persona, aut supposito
forsitan sumpsit.

QVAESTIO IIII.

AMplius quæritur; *An ista sit concedenda, filius
1. in parte affirmatiuam obiectio. *Dei verbum æternum Deus verus, assumpsit ho
minem seu hominem istum ¶ Videt, q sic, quia quoti
die dicimus ei, Tu ad liberandum suscepturus ho-
minem, non horuisti virginis verum. ¶ Secundò,
Augustinus ait in homilia. Quid meruit ille homo,
2 qui dr Iesus, ut assumeretur à filio Dei? suscepit
hominem, suscepit plenum hominem, aptauit sibi,
Augustin. vnam fecit dñs cum seruo personam. Aliqui quoq;
doctores scholastici vtūtur hoc modo loquendi,
3 videlicet, q filius Dei assumpsit hominem. ¶ Tertiò,
4 assumpsit corpus, & aiam sibi inuicem counita, cor
pus autē, & aia rationalis counita sunt homini.

¶ Quartò, p illud in Psalmo, Beatus quē elegisti,
Psal. 64. & assumpsisti, Glossa fatet, & exprimit, q verbū Dei
assumpsit hominem. ¶ Quintò, filius Dei est homo,
5 aut ergo est homo, quem assumpsit, aut homo quē
non assumpsit. Si primum, habetur propositum: si
secundum, ergo Christus nō magis est Iesus, quàm
Petrus.

In oppositum. 1 ¶ In oppositum est, q homo dr res habens natu
ram humanā in se, & res talis est quid subsistens Nō
2 autem assumpsit rem subsistētē, nec rem, quæ habet
naturam humanam, sed ipsam naturam. ¶ Insuper
3 dictum est, quod in Christo assumens non est assum
ptum, sed Deus est homo, ergo hoiem non assum-
psit. ¶ Præterea, si assumpsit hominē, aut ergo homi
nem in vniuersali, aut hominem istum. Non pri-
Io. Dam. mum, quia sic verbum Dei esset omnis homo,
nec verū esset verbū Damasceni, dicentis, quod as-
sumpsit naturā humanum in atomo: ergo assumpsit
hoiem istum certum determinatum. Homo autem
iste certus determinatus, est persona. cumque non
assumserit personam, iuxta inducta, relinquit, quod
nullo modo assumserit hominem.

Al. Mag. ¶ Ad hoc rñdet Albertus: Filius Dei, nec assum-
psit hoiem, neq; hunc hominem, ut ait Magister. Ie
sus quippè nunquā fuit hō, neq; hic hō, nisi postq̄
naturam humanā assumpsit existentem in ipso, nec
unquam fuit, nec erit, nec est hinc homo propria
Filius Dei quó dicatur. singularitate hominis, quinimo in singularitatem
non hominis huius, sed personæ diuinę, est ter-
corpus, & animam assūpsisse. minata assumptio. Hinc dicendum, quòd filius Dei
assumpsit corpus, & animā vnita sibi, hoc sensu,
q assumendo formauit corpus, & condidit aiam,
ac ea simul coniunxit, atq; assumpsit: nō autem sic,
q ante assumprionem extitcrint. Verum hæc vnio
non fecit singulare hominis vt hois. Nempe cum
vnum dicatur indiuisum à se, & diuisum ab alijs, &
ista assumptio non priùs coniunxerit corpus, & ani
mam Christi in vnum aliquid naturę hominis, quā
ea vniuit diuinæ naturæ, ac diuinæ personę in per-
sonalitatem diuinam: constat, q nunquam fece-
rit vnum ex corpore, & anima Christi, vt vnum na-
turæ humanę, inquātū hmōi: imò simul fecit con-
iunctionem, & vnū psonæ diuinæ, sic, q cū verbo
æterno sint vna psona, vtpote ad uerbi psonalitatē
assumpta. Vnde cum ex corpore, & anima faciat
hunc hoiem, inquantum hic homo, patet, q tale
vnum nunquā fuit assumptum à Christo. Vnio quo
q; illa aīæ, & corporis, non fecit vnum diuisum ab
alio anteq̄ assumeretur, nec in ipsa assumptione, in
quo terminaretur assumptio: sed assumptio saluauit
naturam humanam quantum ad suas proprietates,
quas non amisit ex assumptione, sed amisit illud
vnum, quod constituitur ex anima, & corpore. In

Christo namque non fuit solum coniunctio illa animæ, & corporis, sed etiam vtriusque vniti vnio, & assumptio ad verbi personam, ad cuius personalitatem facta est vnio, & terminata assumptio illa. Hæc Albertus. ¶ Cuius responsio satis est intricata, & aliqua eius uerba mutaui, ac clariùs posui. Denique, secundū pręhabita, quamuis Christi natura humana non habeat propriam personalitatem, habet tñ in se propriā singularitatē, & indiuiduitatē estq; vna numero, indiuisa in se, & diuisa ab alijs, quātū ad esse suę essentiæ, & habet propriā vnitatē essentialem, consequentem suam essentiam, qua, & essentialiter distincta est tam ab increata natura, quàm ab increata persona verbi æterni, & ab omni alia entitate creata, quamuis existentialiter subsistat in esse personali increato æterni verbi, prout istud adhuc clariùs paulo post elucescet.

¶ At verò Thomas: Id, inquit, quod assumit, secū dum intellectum præcedit vnionem. Si ergo homo dicatur assumptus oportet, quòd intelligatur homo antequam intelligatur assumptus. Cumque vniuersalem hoiem non assumpserit verbum, quia hō talis non habet esse in rerum natura, oportet, quod hō particularis sit quid subsistens, habens esse completum. Et quod tale est, non potest vniri nisi tripliciter, puta accidētaliter, vt uestis homini, aut aggregatiuē, vt lapis lapidi in aceruo, aut aliquo accidente, vt homo Deo per charitatem, & gratiam: quarū vnionum nulla est secundum quid, ideo nullo mō dicendum, quòd homo sit assumptus. Omnes ergo auctoritates, quæ dicunt, hominem esse assumptū, expouendæ sunt sumendo concretum pro abstracto, videlicet hoiem pro natura humana. Sic quoq; Christus non est hō, quē assumpsit, sed cuius humanitatē assumpsit. Nec hoiem assumpsit, quia hō significat naturam humanam, & supponit pro subsistente: non autem assumpsit filius Dei rem subsistentem in illa natura, cum hoc sit suppositum, & ipsummet verbum per incarnationem subsistit in natura humana. Hæc Thomas in Scripto. (Tho. in hac. dist. q. 1. ar. 2.)

¶ In tertia quoq; parte: Id, ait, quod assumitur, non est terminus assumptionis, sed assumptioni præintelligitur. Indiuiduum verò, in quo assumitur natura humana, non est nisi verbi persona, quæ est terminus assumptionis. Porrò hoc nomen homo, designat naturam humanam, prout nata est in supposito esse, ideo nō est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominē, cum non sit in Christo nisi vna hypostasis, & psona Hæc in Summa. ¶ Concordant Petrus, & Richardus. (qu. 4. ar.)

Vdalricus demum circa hæc scribit: Quāuis istæ loquutiones, Filius Dei assumpsit hunc hominem, seu aliquem hominem, & cōsimiles, sunt minus propriæ, inquantum terminus communis restringitur ad standum pro supposito: non tamen concedendū est, quòd filius Dei assumpsit hominem, qm passiones, sicut, & actiones, sunt suppositorum. Hinc cum assumi dicat assumptionem passiuam, cum homo dicitur assumptus, intelligitur hic homo, quod non est verum. Ideo dum Augustinus, & Damascenus dicunt hominem esse assumptum, sumitur terminus ille communis, videlicet homo, secundum id, à quo nomen imponitur, quod est humanitas: non secundum id, cui nomen imponitur, seu, quod supponit, quod est suppositum. Ex quibus elicitur, q dum homo prædicatur de filio Dei, non dicit solum compositum ex duabus substantijs, scilicet ex corpore, & anima, sicut in nobis: sed dicit compositum ex tribus substantijs, vtpote ex psona verbi, (Vdalricus Argētina. Augustin. Damascenus.)

bi, atq; ex carne,& anima. Attamen duas tantum di cit ex significato, quod est id, cui uel à quo nomen imponitur:tertiam aût, uidelicet uerbi personā, dicit ex suppositione,qm̄ terminus eōis supponit sup posito aliquod, eo quòd significet naturā in haben te ipsam,& in Christo non est nisi suppositum ęternum. Patet itē ex dictis,ꝙ quāuis in Christo diuersæ sint naturæ,nō tamen natura humana in ipso ꝓ se existit,eum sit tracta in personalitatē diuinā,ideo omnia noīa,quæ dicunt aliquid per se existens, in singulari tantum de ipso dicuntur, vt persona, suppositum. Nomina uero quæ important particularitatē, sed indifferenter se habent ad hoc, vtrum hoc particulare sit substantia uel accidens, per se subsistens uel in alio subsistens, illa in singulari ratione psonæ unius, & in plurali ratione diuersarū naturarū,quarum utraq; est determinata,possunt dici de Christo:Possumus em̄ dicere,ꝙ i Christo est unū indiuiduum, vel particulare,uel singulare,quod est persona diuina, & rursus,ꝙ i Chr̄o sūt duæ naturæ īdiuiduæ,uel pticulares uel singulares. Hæc Vdalri.

QVAESTIO V.

An ī Christo sit tantum vnū esse. Modo principaliter est quærendum, *An in Christo sit unum tantum esse actuale: seu existentia actualis.* ¶ Et condependet hæc qō quæstioni qua quæritur. An Christus absolutè loquendo sit unū an plura. Quocirca rectè quæritur, An vnio illa in Christo sit simplex, ac maxima unionum. An etiam persona Christi sit composita uel potius simplex.

1. cōtra veritatem obiectio. ¶ Quòd autem in Christo sint duo esse, uidetur, quia in ipso sunt esse creatum, & increatum quæ non sunt idem esse realiter. ¶ Secundò, quia ex

2 intrinseca unione animæ rationalis & corporis oritur, & consurgit esse specificum naturæ humanæ, ex quo naturaliter profluit esse actualis existentię.

3 ¶ Tertiò, in Christo sunt operationes propriæ naturæ humanæ, ergo & proprium, actualeq; esse eiusdem: quia actus secundus præsupponit ac sequitur actum primū,& proportionatur, ratificaturq; ei.

4 ¶ Quarto, in Christo est uerè forma substātialis, quæ est aīa rōnalis,quæ naturaliter dat

5 esse substantiale,& actuale. ¶ Quinto, Christus verè est filius gloriosissimæ virginis, ergo est generatus ea ex: sed generatio terminatur ad esse actuale, & substantiale, quod est esse simpliciter: sicq; in Chrīsto præter esse increatum, est esse actuale, substan-

6 tiale, creatum. ¶ Sextò, esse actualis existentiæ Dei patris & vnigeniti eius, est vnum, & idem quemad modum & amborum est una essentia ac natura. Si ergo in Christo non est nisi esse increatum, idem est esse hoīs huius, qui est Christus, & esse Dei patris ergo humanitas non est potius filio, q̄ patri uni ta eū non sit vnio maior, q̄ ea, quæ est secundū esse.

In oppositum. 1 ¶ In oppositum est, quia si in Christo sunt plura esse, ergo, & plura supposita, quia quod habet esse

2 actuale substantiale, est per se subsistens. ¶ Secundò, quia si sic, Christus non esset simpliciter vnum, sed plura, cum tamen ens & vnum conuertantur,

Bernard⁹. 3 & idem sit dicere, ens, & unum ens. ¶ Deniq;, ut sanctus testatur Bernardus post superbeatissimæ trinitatis unionem in una essentia, maxima vnio est in Christo duarum naturarum in una persona.

Thom. in hac d q.2. arti.2. ¶ Ad hoc S.Thomas respondet: Secundū Philoso phū quinto Metaphysicæ, esse dupliciter dicit. Primo ꝓut significat ueritatē ꝓpositionis, sicq;(ut Cōmentator ait ibidem) ens est prædicatū accidētale:& hoc esse non est in re, sed in mente,q̄ unit prædicato subiectum,ut 6.dicit Metaphysicæ,& de hoc esse nō est hic quæstio. Secūdo dicitur ens, quod ꝓ decem prædicamenta diuiditur, quod pertinet ad rei naturā,& est in re, estq; actus entis resultans ex principijs rei, sicut lucere est actus lucentis. Interdū tamē esse accipitur pro essentia, secundum quā res est,quia per actos eonineuerunt significari eorū principia,ut potentię & habitus. Loquendo ergo de esse, prout est actus entis,oportet in Christo ponere tantummodo unum esse, iuxta secundā opinionē inductā catholicā, sed secūdum alias duas, quæ ponūt in Christo duo supposita,essent in Christo duo esse. Esse etem̄ subsistentis, est quod habet esse tanquā id,quod est, quāuis sit formæ tanquam eius, quo est Vnde nec natura rei nec partes eius di cunt propriè esse, nec accidentia, sed suppositum completū. Prima ergo opinio cum ponit in Christo duo subsistentia, ponit in eo duo substantialia esse. Tertia quoq; cū dicat, ꝙ partes naturæ humanæ accidentaliter adueniunt naturæ & psonæ diuinæ ponit in Christo unū esse substantiale,& aliud accidētale. Porrò secunda positio, quia ponit unum subsistens,& humanitatem verbo non accidentaliter ad uenientem, necessariò ponit unum esse in Christo. Impossibile q̄ppe est, ꝙ unum aliquod habeat duo substātialia esse, quoniā vnum fundatur super ens. Ideo si sunt plura esse, secundum quæ aliquid dicitur ens simpliciter, impossibile est, ꝙ dicatur unū. Non tamen inconueniens est, ꝙ esse unius subsistētis sit per respectū ad plura quemadmodū esse Petri est unum, habēs respectum ad plura constituentia ipsum. Conformiter suo modo unum esse Christi habet duos respectus: vnū ad diuinam natorā, alterū ad humanā. ¶ Cumq; obijcitur, ꝙ forma substantialis dat esse: Dicendum, ꝙ forma facit, & dat esse, nō ita ꝙ esse istud sit formæ aut materiæ, sed subsistentis coniuncti. Dum igitur compositū ea materia, & forma est per se subsistēs, acqritur ex forma illi composito esse absolutum per se quando verò non est per se subsistens non acquiritur per formam illi composito esse: sed subsistenti, cui hoc adiungitur, respectus acquiritur secūdum esse ad hoc quod ei adiungitur, vt si ponamus hominē nasci sine manu, & manū ꝓ se fieri separatā, ac postea miraculosè coniungi homini illi constat, ꝙ forma manus causabit esse ipsius manus. Cumq; coniungitur homini, ex forma manus non acquiritur aliquod esse manui, quoniā manus nō habet proprium esse, sed acquiritur homini respectus ad manum secūdū esse suum. Ita in Christo aīa non acquirit propriū esse humanæ naturæ. Vel sic, Ita ex aīa in Christo nō acquiritur ꝓpriū esse humanæ naturæ seu humanitati assumptæ, sed filio Dei acqrit respectū secūdū esse suum ad humanam naturam, qui respectus nō est aliquid realo in persona diuina, sed tm̄ secundū rationem, ut est dictū de vnione. Nec hinc seqnit, ꝙ humanitas unita sit patri hypostaticè sicut filio, quia unitur personali esse filij, secundum quod filius est & ipsum concernit Aliud enim est de Deo & omnibus creatoris, quia in Deo ipsa essentia est subsistens, unde sibi secundum se conuenit esse imò ipse est suum esse subsistens, propter quod in ipso essentia à persona nō differt secundum rem. Ideo sicut se essentiæ, est etiā esse psonale. attamen essentia & persona differunt ratione. Quāuis ergo unū sit esse tamen pōt cōsiderari uel ꝓut est essentiæ, & sic nō unit humanitas eē diuino, unde nec patri unit. Pōt quoq; ɔsiderari secūn qd̄ est psonæ sicq; unit hūanitas eē diuino i filio, ꝓut eē illud ē filij. Hæc Thomas i Scripto. ¶ Insup i 3. pte q. 17. Quia, inqt, in Chr̄o sunt duæ naturæ & una hypostasis pertinentia ad na

Esse Christi vnū est et duos respectus habet.

articu. 1.

Esse Christi alia rõne pertinet ad naturã alia ad hypostasim.

turam, in ipso sunt duo: pertinentia autem ad hypostasim, in ipso sunt unum. Esse autem pertinet ad naturã, atq; hypostasim, sed diuersimode. nã ad hypostasim pertinet, sicut ad illud quod habet esse. Ad naturam vero, sicut ad id quo aliquid habet esse. Natura nanq; significatur per modum formæ, quæ dicitur ens, eo ꝙ ea seu per eam aliquid est, sicut albedine est aliquid album, & humanitate est aliquis homo. Si aũt sit aliqua forma, vel natura non pertinens ad esse personale hypostasis subsistentis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, quemadmodum esse album est esse Socratis, non inquantum Socrates, sed inquantũ est albus, & tale esse nil ꝓhibet multiplicari in una hypostasi, sicut aliud est esse quo Socrates est albus & quo musicus. Esse aũt quod pertinet ad hypostasim secundum se, impossibile est in eadem hypostasi multiplicari, quia unius rei esse, nõ ualet nisi unũ esse. Si ergo huiusmodi natura adueniret filio dei, nõ hypostatice, seu personaliter, sed accidentaliter vt quidam dixerunt, oporteret in Christo ponere duo esse, vnũ secundũ quod deus, aliud secundũ quod homo. Hæc in Summa. vbi plura addit de ista quæ sententialiter continentur in dictis ex Scripto.

Thomas li.4.c.41.

¶ Præterea in Sũma contra gentiles, diffusè scribit de his, illa, inquiens, uniuntur in natura, ex quibus constituitur integritas speciei, vt partes essentiales. Rei autẽ in sua integritate specifica constitutæ, nil potest uniri extraneum in unitatem naturæ, nisi species ipsa soluatur. Quod aũt non est de integritate speciei, potest in indiuiduis reperiri, ut esse album in Socrate. Hinc aliq̃ possunt uniri secundũ hypostasim seu in persona, q̃ uniri nequeunt in natura. Remotis ergo hæreticorũ erroribus, dicendũ ꝙ talis fuit unio utriusq; naturæ in Christo, ꝙ ex duabus naturis conflata est, & resultat una persona, in utraq; subsistẽs natura. Quæ unio, quamuis perfectè nequeat ab hoĩe explicari, tentabimus tamen ad fidei ædificationem, aliquid circa hoc secũdum nostram possibilitatem exprimere, quo fides ab infidelibus clariùs defendatur. nempe in rebus creatis nil inuenitur huic unioni tam simile, ut coniunctio animæ cum corpore, atq; (ut contra Felicianum loquitur Augustinus) maior esset similitudo, si (ut aliqui putauerunt) in cunctis hominibus esset idẽ numero intellectus. Sic enim dicere oporteret, ꝙ intellectus præexistens, homini concepto de nouo coniungeretur ita, ꝙ ex utroq; fieret una persona, quemadmodum ponimus uerbum præexistẽs humanæ naturæ in unã ꝑsonam uniri. Vnde propter hanc unionis utriusq; similitudinẽ, Athanasius dixit in symbolo: Sicut aĩa rõnalis & caro unus est homo, ita deus & homo unus est Christus. Verum cum anima rationalis uniat corpori & ut materiæ, & itẽ vt instrumento, non põt hæc esse similitudo quantũ ad primũ modũ unionis, quia ex verbo & natura humana non constat unum, sicut ex forma atq; materia, q̃a sic eis fieret una natura, nec priores naturæ manerẽt. Attendenda est ergo ista similitudo: secũdũ quod aĩa unit carni ut instrumento. Ad quod antiquorũ dicta doctorũ concordãt, qui humanitatem Christi, quasi organũ diuinitatis suæ dixerunt, sicut & caro est instrumentũ & organũ aĩæ, non ita sicut exteriora, ut securis & dolabrũ sed sicut instrumẽtũ coniuctũ, animatũ, & ꝓprium. Sic quoq; cuncta creata comparanẽ ad Deum, vt instrumenta quædam extrinseca separata, in q̃bus & per quæ deus oꝑatur, & ea mouet ad operationes ipsorũ Humanitas uero assumpta comparaẽ ad verbũ incarnatũ, vt instrumentum ipsius immediatũ coniunctũ, aĩatum ac ꝓprium, ꝑ quod diuinas operationes exercuit, ut mundare peccata, mentes illuminare ꝑ gratiã, introducere ad uitã beatam. Nec discrepat à naturaliũ similitudine rerum, aliquid esse naturaliter instrumentum proprium alicuius, quod non est forma ipsius, sicut lingua est organum intellectus, qui corporis nullius est actus secundum Philosophũ. Veruntamen in his non est similitudo omnimoda requirenda, quoniam uerbũ Dei multo sublimiùs atq; intimiùs potuit humanæ naturæ uniri, q̃ anima quæuis qualicunq; proprio instrumento, cum uerbum illud toti humanæ naturæ mediante intellectu dicatur unitũ. Et q̃uis verbũ Dei sua uirtute penetret uniuersa, utpote ea conseruans & portans: creaturis tamen intellectualibus quæ ipso uerbo perfrui queunt, & eius participes esse, ex quadã similitudinis affinitate multo eminentiùs & ineffabiliùs potuit uniri. Postremò, in Christo ipsa hypostasis naturæ humanæ puta ꝑsona uerbi, excedit naturam assumptam: non tamen propriam increatam naturam, & ipsa natura, assumpta suppositata est ĩ esse uerbi personali æterno, in quo subsistit ab incarnationis exordio. Hæc Thomas ibidem

Humanitas Christi est instrumentum diuinitatis.

Petrus de Tharant.

¶ Petrus demum his consonans, ait, Duplex est esse, uidelicet essentiæ, quod est duplex in Christo, sicut essentia seu natura, aliud est esse existentiæ, q̃d conuenit compositis ex materia & forma, atq; ꝑsonæ, & hoc est vnum in Christo, in quo est vnum esse existentiale, & personale. Hæc Petrus.

Richard⁹ de media villa.

¶ Richardus aũt de hoc aliter sensisse videẽ, dicendo, Loquendo de esse actuali existentiæ, concedendũ est, ꝙ ĩ Christo sint duo esse, eo modo, quo actualiter existere in se, & existere in alio existẽti in se, ponunt in numerũ. ꝑsona nanq; filij dei existit in se ꝑ diuinã essentiã, & natura humana actualiter in ea existit. Quia tamen existere in aliquo existenti per se videtur esse ꝑ habitudinẽ quandã ad rem existentem in se, ideo illud actualiter existere, quo ꝑsona existit in se, ꝙ illud, quo natura humana existit ĩ ea, nõ ita ad plenũ videntur ponere in numerũ sicut duo esse essentiæ, magisq; ꝓpriè dicitur natura humana Christi esse entis actu, q̃ actu ens, quia non est nisi ꝑ habitudinẽ ad actuale existere diuinæ ꝑsonæ. Loquẽdo uero de esse actualis subsistentiæ, nõ est nisi unum esse in Christo, quia hoc esse, est subsistere in seipso. Substãtia aũt ita in se existens, est suppositũ, quod in Christo non est nisi vnũ, sicq; in Christo non est nisi unũ esse actualis subsistentię, quod est esse suppositi filij dei, q̃d habet ꝑ diuinã essentiã. ¶ Cũq; arguitur q̃d unius rei nõ est nisi unũ esse. dico ꝙ verũ est de esse actualis subsistentiæ, at tñ loquẽdo de eẽ essentiæ, & de eẽ actualis existentiæ, in quãtũ non tantũmodo cõprehẽdit existere in se, sed etiam existere in alio, sic in una re possunt esse plura esse, qñ sunt ibi plures naturæ, sicut in Christo. Si autem quæratur, an in Christo per mortem fuit corruptũ aliquod esse, cum mors sit corruptio rei seu esse eius, sicut generatio est eius productio, dico ꝙ imò accipiẽdo esse pro esse in alio. Cũ enim natura Christi humana fuerit per mortem corrupta ꝑ separationẽ aĩę & corporis, desiit actu ĩ verbo existere, quãuis corpus & aĩa non desiterunt esse ĩ uerbo. Corpus nãq; & aĩa illa mãserũt, ideoq; esse in uerbo non desiuerunt, sed natura Christi humana non mansit, quãdiu aĩa fuit à corpore separata: qm̃ corpus & anima non constituũt naturã humanam, nisi sint inter se essentialiter cõiuncta. Hæc

Richardus

Richardus, de cuius responsione quid videatur tenendum, infrà tangetur.

Al Mag.

¶ Porrò Albertus: Sine præiudicio, ait, dicendum ꝙ esse Christi in persona non est nisi vnum, quod fit ex duabus naturis inconfusè unitis in illa persona: quia fatemur iuxta secundā opinionē, ꝙ hic homo (demonstratus videlicet Christus) constituit ex tribus substantiis & duabus naturis, vt asserit Cassianus contra Nestorium libro 6. Dominus noster Iesus Christus homo nascens & Deus, utriusq; in se parentis habuit proprietatem, dum & in eo, quod homo est, humanæ matri reddidit similitudinem: & in eo, quod Deus, Dei patris habuit veritatē. Vnum est ergo esse in Christo, secundum opationem ipsius esse ad hypostasim cuius est esse: quamuis hoc esse sit duarum essentiarum, quæ manent distinctæ, eo ꝙ hoc esse istius, est hoc esse alterius. etiq; mirabile vt vnio fiat in esse, nō in essentijs. Sed obijci potest Filius Dei est suum esse, hic homo non est suum esse ergo aliud est esse hois inquantū est homo, & aliud inquantum est filius Dei. Respondeo, tantum esse vnum est in Christo, sed aliud est esse huius simpliciter, & aliud est esse huius secundum naturam hāc aut illam, & aliud est esse naturæ huius, vel illius. Esse enī huius simpliciter est esse psonæ, vt psona ē & hoc non est nisi vnum in Christo, quoniam fides catholica docet unionem illam factam in esse. etenī si in esse facta est, erit factā in aliquo esse, & non nisi in esse personæ, ergo esse huius personę ex illa est vnione. Esse autē secundū naturā istā vel illā, est esse acceptum in comparatione ad naturā facientē esse in persona, & à parte illa generatur esse in Christo. Consistit enī in esse naturæ humanitatis, & in esse naturæ deitatis. Hæc Albertus.

Cassianus contra Nestorium

Vdalricus de Argentina l. 5 c. 8.

¶ Concordat Vdalricus, dicendo: Cū vnius nō sit nisi unum esse, vt dicit Porphyrius, quoniam unum fundat super ens, qđ eē substātiale propriè dr̃, prout est actus entis simpliciter, quod non est nisi existentium per se, puta suppositorum, quibus & conuenit gñari: ideo quāuis in eodem supposito sint diuersa esse, secundum quod esse dicitur effectus essentiæ: sicut i aiali aliud est esse oculi, aliud auris, attñ qm̃ nullum horum habet esse absolutum, sed omnia integrant ūnum perfectum subsistens, cuius actus est esse absolutum, hinc illud suppositum habet duntaxat unum esse, quod tamē respectus habet diuersos ad diuersa principia illius esse, q̄ sunt materia & forma: & etiā ad partes integrales diuersas, propter quod illud esse sub rōnibus significat diuersis, dum dicitur aial esse corpus, & cum dicitur uiuum, & cum dicitur naturaliter esse visiuum & auditiuum, porrò Christus est tñ unum suppositum, & vnum per se existens, quod ex diuersis compositum est naturis. Ideo q̄uis uita, quā dat illa aia corpori, & ē esse eius, sit aliud ab esse diuinæ naturæ, tamē qa non dat ei esse separato, sed alteri vnito, idcirco suppositum non habet nisi vnum esse: attamen sic, ꝙ secundum ipsum ad utranq; refertur naturā, puta diuinā cum dr̃ esse Deus, & humanam cum dicitur homo, g respectus ad humanā naturā, non est in Deo nisi secundum rōnē. Hæc Vdalricus in Summa sua lib. 5.

Bonauen.

¶ Ad istud demum rn̄detur (ut putatur) Bonauentura sicut Richardus, & ꝓbat in Christo esse unū eē actualis subsistentiæ ex unitate personæ, duplex uerò esse actualis existentiæ: quoniam Christus secundum quod homo, uerè genitus est à matre, sicut alij hois gigni dr̃. Gñatio autem terminat ad ens ꝯpletū: ergo necessariò ad esse cōplerū. Rursus, qm̃ mors est corruptio uitæ, uita aūt ē uiuentibus esse. Cumq; Christus fuerit uerè mortuus, habuit uerum esse qđ morte eius destructū est, quod non fuit esse diuinū. Item cum esse sit causa rerum creatarum, si Christus non habuisset nisi esse diuinū, non fuisset creatura secundum quod homo. Iterum quia nihil dat, aut causat actū secundū, quin ēt det, aut habeat, aliquem actum primū. Cumq; in Christo fuerint aliq actus secundi, ratione, qua homo, utpotè speciale uiuere, intelligere, ergo habuit actum primum naturæ humanæ, videlicet esse actualis existentiæ conditionis humanę. Hæc reperi in scriptis Bonauenturæ addita in margine, incertus an ab ipso expressa, an ab alio quouis adiuncta.

Durandus in hac dis. quæst. 1.

¶ Durandus item: Hæc, inquit, quæstio partim dependet ab illa, Vtrum esse & essentia idem sint, quod si concedatur, mox sequitur ꝙ in Christo sint plura esse, sicut plures essentiæ.

Dionysius cōtra Durandum.

¶ Contra hoc verbum Durandi obijci potest, ꝙ inter distinguentes realiter inter esse, & essentiam, præcipuus quidam est Thomas, qui tamen (sicut iā patuit) non ponit in Christo nisi unū esse. Præterea, sicut iam patuit, Petrus testatur, ꝙ esse essentię est duplex in Christo sicut essentia, quoniam esse essentiæ omnes dicunt idem cum essentia esse. quæstio autem hæc, vtrum esse & essentia idem sint, intelligitur de esse actualis existentię: quod quamuis dicatur realiter ab essentia esse distinctū, non sequitur, quòd ob hoc in Christo sit vnum esse duntaxat.

Petrus de Tharant.

Durandus ibidem.

¶ Deinde subiungit Durādus: Circa hāc quęstionem sunt tres modi dicendi. Primus, quòd in Christo sit solum unum esse, propter motiua inducta. Secundus, quòd necessariò sunt plura esse in Christo, qm̃ unitas, uel pluralitas ipsius esse in Christo, aut attenditur secundum suppositū, aut secundū naturas. Si secundum naturas, cū plures naturæ sint in Christo, sequitur, quòd & plura esse, si secundum suppositum, contra: quia si unitas diuini suppositi argueret vnitatē ipsius esse, pluralitas suppositorum argueret pluralitatē ipsorum esse: quod falsum est, qm̃ tres personæ non habent nisi unū esse existentiæ ꝓpter unitatem essentię. Amplius, si humana Christi natura sibijpsi relinqueretur, haberet proprium esse existētię, aliud ab esse diuino. Aut ergo illud, quod habuit in diuino supposito, & ita habetur ꝓpositū: aut aliud. Contra. Id, quod amittit totum esse simpliciter, quod habebat, & acquirit totaliter nouū esse, quod prius non habuit, illud est uerè corruptum & generatum: si autem humana natura sibijpsi relinqueretur, amitteret simpliciter totum esse, quod habuit, si in Christo est solum unum esse, & hoc increatum, acquireretq; totaliter nouum esse, & sic uerè corrumperetur. Quemadmodum ergo prima opinio dicit erroneum esse ponere in Christo plura esse quia ex hoc sequitur pluralitas suppositorū: sic ista dicit opinio erroneum esse in Christo ponere unum tantūmodo esse, qa consequit, ipsum non verè esse natum ex matre, nec veraciter mortuum. Hinc tertius modus inter istas est medius, quē credo verum videlicet. ꝙ in Christo est aliquo modo vnum esse, & aliquo modo plura. quēadmodum enī ens est cōmune cōmunitate analogię ad substantiā, atq; ad genera accidentis, & ita in ea diuidit & de eis prædicatur: sic nomen essentię cōmune est ad substantiam, quātitatē & qualitatem: & in ea diuiditur, ac ꝑdicatur de ipsis: Similiter eē existētię (qđ est idē, qđ essencia, uel saltem immediatè consequitur illā, & immediatius, q̄ quęcunq; ꝓprietas alia) diuiditur in esse existentiæ, quod conuenit substātię, & qđ quantitati, ac qualitati & alijs, & ꝑdicat de ipsis. Et sicut sub-

stantia est ens, atq; essentia per se subsistens. quantitas vero, & quodcunq; aliud accidens, non est ens nec essentia per se existens, sed potius inexistēs, seu in aliquo existens: vtrunq; tamen, tam substātia, q̄ accidens dicuntur essentia & ens, sic esse existentiæ substantiæ completæ dicitur esse subsistentiæ. esse verò quantitatis, & omnium accidentium, dicitur esse inexistentiæ: vtrunq; tamen dicit esse existētiæ. Quo viso, patet ꝙ si esse existentiæ, solum accipiatur pro esse subsistentiæ, de quo simpliciter dicitur, & per priùs: sic in Christo & in quolibet supposito uno, non est nisi unicum esse. Si verò esse existentiæ sumatur pro eo, de quo dicitur, siue per priùs, siue per posteriùs: sic in Christo & in quolibet supposito creato, in quo est aliqua natura creata materialis sunt plura esse, quorū unū est esse subsistens, reliqua uerò omnia sunt esse inexistentiæ. Nam esse subsistentiæ sequitur naturā per se subsistētem, vel suppositū per se subsistens. Tales aūt naturæ nō possunt in eodem plurificari supposito, & sic patet primum ¶ Secūdū quoq; probat triplicitur. Primò, q̄a magis cōpetit naturæ humanæ in Christo habere ꝓpriū eē præter esse suppositi, q̄ competit accidenti habere ꝓprium esse in substantia p̄ter esse subiecti, sed accidens habet proprium esse in subiecto præter esse subiecti, ergo natura humana in Christo habet ꝓprium esse præter esse diuini suppositi. Minor quoque probatur, quia si accidens non haberet esse proprium in subiecto præter esse subiecti, nō posset a subiecto separari quin corrumperetur, q̄a amitteret totū esse, quod prius habebat, quod falsum esse patet in sacramento altaris. Secundo, quoniam ipsum esse intimiùs sequitur ad essentiam, q̄ agere ad potentiā. Quū ergo ī Chrō multiplicet̄ agere ad multiplicationem potentiarum geminat̄ in eo esse iuxta dualitatē essentiarum, seu naturarum Tertio, q̄m plus dependet quantitas & accidentia cuncta communia ab esse subiecti, q̄ color à quantitate, sed color remanere non posset in subiecto quantitate remota, ergo nec quantitas aliquod accidens posset esse in natura humana remoto esse ipsius: quod intimiùs sequitur ad ipsam, q̄ aliud quodcūq;. Quū ergo in natura Christi humana fuerint quantitas, & alia accidentia communia fuit in ipsa proprium esse, quod præexigitur ad omnia illa. Itaq; prima opinio, quæ ponit vnū tantū eē in Christo, loquitur de eē subsistentiæ, quod est simpliciter eē suppositi. Porrò secūda opinio loqt̄ur gn̄aliter de esse existentiæ.

Dionysius aduersus Durandū. Hæc Durandus. ¶ Cuius opinio videtur Bonauenturæ, & Richardo conformis. Veruntā ualde videtur difficile hoc tenere, p̄sertim cum eē actuale simpliciter dictū, de quo loq̄ videt̄, sit suppositorum, propter quod in eodem supposito non videntur posse cōsistere plura huiusmodi esse, aut si sunt, erunt plura supposita.

Vdalricus de Ganda. ¶ Hinc tertio. Quodlibet eti. scribit Henricus: Quæstio illa habet difficultatem, propter diuersitatem naturarum in Christo diuinæ videlicet & humanæ, propter quas videntur in ipso ponenda diuersa esse, & propter unitatem personæ seu diuini suppositi in eodem, propter quod videtur non nisi vnum esse in ipso ponendum. Hinc considerandum, secundum quod esse attribuendum sit Christo, an secundum naturam, uel secundum personam. imò considerandum in primis, quomodo & secundū q̄d esse

Esse quomodo attribuatur Deo. attribuitur ac conuenit Deo. Igitur agnoscendū, ꝙ eē in Deo est de maxime trāscēdētibus, & absolutis attribuiturq; p̄sonis nō ratione p̄sonalis proprietatis, sed ratione essentiæ, q̄ quasi subest ei. Vnde sicut una essentia est in tribus p̄sonis, ita & unicū eē. Et quamuis sint tres entes propter trinitatem personarum hoc tn̄ est secundum unicum esse, quod est in tribus, ita, ꝙ alia, & alia proprietas in alia, & alia p̄sona, non dat aliud, & aliud eē, sed solùmodo dat ad aliud esse. Hinc in diuinis subsistere suppositi, vt suppositū est propriè loquendo, est subsistere non quid, sed ad aliq̄d, & sic duo ad hoc, aliter se habet eē & ratio suppositi in Deo, & creaturis. namque eē principaliter conuenit supposito, non naturæ, siue sit materia, siue forma, nisi prout habet esse in supposito. In Deo verò eē principaliter conuenit naturæ in supposito, & non supposito, nisi ratione naturæ existentis in eo, ita ꝙ ratione suppositi non conuenit ei eē, sed solum ad alium esse. Insuper, ex parte esse, quod conuenit ei ratione naturæ, nō distinguuntur in eo (nisi fortè secundum rationē intelligendi) eē essentiæ & actualis existentię, nec essentia à sua actuali existentia. Hinc Christo ratione personæ nullū eē absolutū cōuenit, sed tantummodo respectiuū, Christus quippe Deus & homo, non est p̄sona absoluta, sed respectiua, ideo omne eē Christo attribuendū, debet ei attribui rōne suæ naturæ diuinæ, aut humanæ, in supposito existentis. ¶ Idcirco non ualet, ꝙ quidam nituntur in Christo distinguere duplex eē, videlicet actuale seu esse subsistentiæ, & esse essentiæ seu naturæ, dicentes, quò d in Christo est unū eē actualis subsistētiæ, sicut & una persona, duo verò eē essentiæ, sicut & duæ naturæ: quod dicunt habēdo considerationem ad suppositum in creaturis, in q̄bus supposito, cum sit absolutū, cōuenit eē subsistentiæ actualis, & non alicui existenti in ipso, nisi p̄ ipsum. Ob hoc quæstio ista de eē Christi, determinanda est de eius eē, non de eius ad aliquid eē. Debet q̄ppe determinari ex parte naturæ & essentiæ existentis in Christo, & nullo modo ex parte suppositi: quoniā Christus ratione suppositi sui non habet eē, sed ad aliquid eē: nisi velimus ipsum eē communiter accipere, ad eē absolutum & respectiuū. ¶ Deniq; circa essentiam & quidditatem rei, duplex eē consideratur, uidelicet eē existentiæ, quod realiter nihil est nisi natura rei, de quo dicit̄, ꝙ diffinitio est oratio iudicans quid esse rei, q̄d Aui-

Auicenna cenna appellat propriū eē rei. Aliud est eē existētię, quod res habet in singularibus tantū, ut humanitas in Platone. Et differunt hæc duo eē circa diuinā naturā in Christo tātū secundum rōnē, sed circa naturā eius humanā differunt nō solum secūdum rōnē, sed & secundū intentionē, q̄m eē creaturæ nō determinat sibi eē actualis existētiæ, imò per indifferētiā se hēt ad tale eē & nō eē. Itaq; si loquamur de eē naturæ, & essētię rei in Chrō, dicendū ꝙ in ipso est duplex eē seu duo eē: si uerò loquamur de eē actualis existētię, aduertēdum, ꝙ hoc nulli propriè conuenit, nisi habēti ipsum in se absolutè, tāq̄ distinctū ab aliis, nō autem illi, quod habet ipsum in alio, uel ex vnione cum alio, quod habet ipsum per se. Cum ergo humanę naturę in Christo. nullum conueniat esse actualis existentię secundum se, ac separatim, quoniā nunq̄ habuit tale eē puta in se terminatum imò nec quit habere postq̄ ad diuinā naturā fuit assumpta, sed ꝙ in Christo habet eē actualis existētię, solum habet in illo, cui unita est. hinc absolutè dicendum, ꝙ Christus rōne humanę naturę nullū habet ex se eē actualis existentię, sed solū rōne diuinæ naturę, q̄d cōicatur ei per assumptionē sui ad illā i vnitate suppositi, sicut materiæ cōmunicat̄ eē actuale suppositi in quo est. Cuius aptissimū est eē plū, si cogitem' i creaturis eē vnū ex mā, & forma

compo-

cōpositū, nō habens eē absolutè, sed solū respectiuè ad aliquid, sicut est in diuinis: & ꝙ materia & forma sint quid absolutū in eo, sicut in Christo sunt natura diuina, atq; humana. tunc nāq; sicut in tali supposito, inquantum suppositū est, non eēt aliquod esse actualis existentiæ absolutū, sed solū esse ad aliquid, totumq; esse absolutū actualis existentiæ eēt formæ quæ est in toto, nec eēt materiæ, nisi inquantum unitur formæ. Sic in supposito Christi non est ratione, suppositi aliquod esse absolutum existentiæ actualis, sed solum esse ad aliquid, quod & vnicum est in eo nec est in eo nisi filiatio vna, quæ est cōstitutiua suæ personæ: ut dictum est super primum. Totum verò esse absolutum existentiæ actualis in ipso est diuinæ essentię seu naturæ, quod non cōicat suppositum nisi ratione essentię, quā habet in se similiter nec humana natura, nisi quia unitur, diuinæ in unitate suppositi, sicq; humana natura in Christo nullum aliud habeat esse actualis existentiæ, nisi illud diuinum, & increatum sibi communicatum, quod esse diuinitatis, & sibi communicatur inquantum esse actualis existētiæ, nec aliud habet esse personale: non autem communicatur illi inquantum est esse essentiæ. quia natura humana absorberetur, & conuerteretur in diuinā nec realiter permaneret. Sic igit̄ patet in summa, ꝙ in Christo est unū esse ad aliquid rōne diuini suppositi, & unū esse actualis existentiæ ratione solius diuinæ naturæ: duplex verò esse essentiæ ratione duplicis in eo naturæ, puta diuinæ, & humanæ. Hæc Vdalricus. ¶ Cuius positio, quantū intelligere queo, quātū ad principale, uidelicet quo ad vnitatem actualis eē existentię in Christo, cōsonat responsioni S. Thomæ, quamuis in quibusdam annexis & in modo loquendi dissentiat aliquo modo.

Henric. Gādauus.

¶ Præterea iam pro elucidatione maiori prędictorum, q̄ quæstionis istius, perpendenda sunt, q̄ idem doctor cōscribit primo Quodlibeto, quæstione qua quærit, Vtrū Christus dicat̄ homo propter, unionem, animę corporis sui cum diuino supposito, an potius propter eorum unionem adinuicem. Ad quod rn̄det: Præsupposito quòd nec Christus nec alius homo dicendus sit homo propter solum intellectum aut animam, multoq; minus propter corpus solū, sed propter aliquā eorū mutuā unionem, sciendum quòd unio eorum in Christo extitit duplex. Vna unius cum alio, alia amborum sic unitorū cum uerbo æterno. Opinio aūt Magistri Sententiarū fuit, quòd Chr̄s erat, & sit homo ex vnione amborū in diuino supposito. Vnde adiecit quòd Chr̄s in triduo fuit homo, qm̄ caro eius, & aīa māserunt uerbo vnita. Cuius ratio videt̄ fuisse, ꝙ forma speciei nulli attribuitur, nisi supposito eius. Christus aūt nòn fuit homo ex unione aīæ suæ cum corpore, sed amborū cū deitate, sicq; Magister (salua reuerētia eius) minus cōsiderasse videtur naturā denominationis, quā efficit forma circa illud, quod informat. nempe ex hoc solo, quod forma denoiat aliquid, denoīat totū compositum ex informāte & informato: sicut ex hoc, ꝙ albedo informat corpus, totū cōpositū dicit̄ album, estq; impossibile, ꝙ forma informet, nec tn̄ denoiet. Cū ergo in Christo cōpositum ex unione aīæ cum corpore, informatū sit forma humana, impossibile est, ꝙ ex hoc non dicatur homo. Et quamuis ex hac unione non habeat hoc cōpositum rōnē suppositi, qm̄ nō subsistit in se, sed in illo, à quo assumptū est, ꝙ assumēs p naturā assumptū factū est suppositum hois, quod tn̄ nō denoiatur homo pp aliquā informationē in se factā, sed ꝓpter eā, quæ facta est in assumpto, ut persona non dicat̄ homo, nisi quia assumptū sit homo. Quāuis enim secundum cōmunem cursum naturaliū rerum, species non denoiet nisi suum suppositū, qm̄ nullius speciei natura assumpta est in alieno supposito, nisi in Christo, nihilominus vbi hoc accidit, potest & talis denoīatio fieri. nā etsi Christus solam animam assumpsisset, quæ tn̄ corpori eēt unita, compositum ex corpore illo & anima, oporteret hoīem dici, quāuis non haberet rōnē suppositi proprij, qm̄ aīa, à qua est personalitas propria hois, est assumpta ab alieno supposito, nec haberet eē suum in se terminatum, nec ambo (videlicet corpus & aīa) eēnt unita in vno tōi supposito simpliciter ergo dicendum, ꝙ Christus nō dicit̄ homo ex unione corporis & aīæ in diuino supposito, sed solum ex unione ipsorū adinuicē sicq; humana natura in Christo, nunq̄ fuit in se distincta, & terminata in supposito proprio, sed diuino. Hæc Henricus.

¶ Præterea Scotus: In hac, ait, quæstione est certū de eē essentiæ, ꝙ tm̄ differt ab essentia in modo cōcipiendi, ꝙ in Christo sunt tot eē essentiæ, quot essentiæ. Certum est quoq; de esse actualis subsistentiæ, qđ est esse actualis existentiæ in seipso, non dependentis ad aliud suppositum in subsistendo, quod nō sit nisi unum tale eē in Christo, sicut nec nisi unum suppositum. Verum de esse reali actualis existētiæ, prout distinguitur ab esse essentię, atq; ab esse subsistentiæ, dubitatio est, an sit aliquid tale in Christo aliud ab esse increato. Ad quod dicitur ꝙ non: quia si hæc natura Christi hūana in proprio esset supposito, idē esset esse essentiæ, & existentiæ, & personæ ergo illud esse naturæ non tolletur. Hæc Scotus. Qui circa hæc plura inducit, ad vtranq; partem arguendo per argumenta supra inducta ex Thoma, Richardo Durando ac alijs. ¶ Deinde contra positionē Henrici (cui frequētiùs contrariatur) dicit, ꝙ in Christo natura humana, cum non sit tantum in intellectu & causa, sed extra causam suā, necessariò habet propriam existentiā suam actualem, sicut & proprium esse quidditatiuum, sed non habet esse proprię subsistentiæ, quoniam subsistentia, ultra existentiam non dicit nisi negationem dependentiæ. Hæc autē existentia naturę humanæ Christi, non est independens, quemadmodum nec natura, cuius est, sed existentia illa est existentia ipsa verbi, idcirco in Christo non est nisi unum esse subsistentiæ. Itaq; aīa Christi & eius natura humana propriam existentiam habet. Nam & illa anima creabatur: creatio autē terminat̄ ad aliquid actualiter existens: ergo fuit aliqua actualis existentia aīæ creata, inquantum fuit aīa illam terminans actionem. Insuper illam naturā, quam verbum ꝑsonauit, trinitas tota produxit in rōne causæ efficientis & creātis, & productio illa nō terminabat̄ nisi ad aliquid existere: & non ad existere increatū, sed creatū ergo creata existentia est in Christi humanitate. Vlterius dico, quòd alia est existentia verbi, alia naturæ assumptæ. Ideo namq; existentia pedis mei non est existentia mei, quoniam ego non sum pes, neq; subsistens respectu pedis, sicut suppositum respectu naturæ: sed potius econtrario pes existit per existentiā mei ideo existentia pedis non est alia ab existentia, qua ego isto. Oppositū vero est hic. Verbum cm̄ subsistit in natura humana sicut suppositum in natura, pp quod ꝓprie dicitur homo, sicq; ꝓpriè est existēs existētia illius naturæ: Scd̄o dico, ꝙ verbum eternū ēt simpliciter existit existētia illa naturæ assumptę in se, existentia simpliciter ꝓut ens diuidit̄ in ens simpliciter & secundū qd: & qualis est existentia illa in se, talem largit̄ & alteri. Non tn̄ est Christus duo existentes, queadmodum habens duas scientias nō est

Ioh Scotus.

Scotus cō tra Gādauum.

Gādauus cōtra Lōbardum.

duo ſcientes, quia concretum non numeretur abſque numeratione ſuppoſiti. Hęc. Scotus.

D. Dionyſii de hac queſtione ſententia.

¶ Ecce ex nmnibus de hac quæſtione nunc introductis, patet difficultas euſdẽ, in qua & de qua nihil eſt temere aſſerendum. Nihilominus reſponſio illa S. Thomæ Petri & Hænrici, probabilior eſſe videtur. Si eñ in Chriſto eſt vera & realis exiſtentia creata naturæ aſſumptæ præter increatã exiſtentiã ſuam, ſunt in eo uerè duæ reales exiſtentię, ita ꝙ ſequitur Chriſtum eẽ duo ſuppoſita, nec verè unum niſi hoc ſolũ obſiſteret, ꝙ exiſtentia eius creata non terminatur in ipſa aſſumpta natura, imò innititur increatę ſubſiſtentiæ, atq; dependet ad eã, & fulcit̃ ac ratificatur & terminat̃ in ea. Ex quo ſequi videt̃ ꝙ verbum poſſit aſſumere quodcũq; creatum ſuppoſitum ſeu perſonam ſine illius deſtructione: quia non ſolum poſſet aſſumere ad ſe naturã creatã, & ſuum eſſe eſſentiæ terminare ac perſonare in ſe. ſed itẽ eẽ ipſius exiſtentiale, faciendo ꝙ eſſe illud actualis exiſtentiæ, quod prius ſubſiſtebat in re creata, eratq; eſſe actualis ſubſiſtentię, deſinat ita ſubſiſtere in ſe atq; inniti ſibimetipſi, & innitatur ac dependeat ad ipſum verbum ęternum. Nec oportet ipſum corrũpi, cum non repugnet actuali exiſtentię taliter verbo inniti. Exiſtere namq; & ſubſiſtere in his, realiter idem ſunt: nec ſubſiſtere ſuperaddit ipſi exiſtere, niſi negationem depẽdentiæ ad aliud ſuppoſitum: & taliter dependere ad verbum, non eſt creaturæ imperſectio, ſed ſumma perfectio, i. Alias Chriſti humanitas, quo ad hoc, imperfectior eſſet humanitatibus non aſſumptis. Cumque ſit tãta creatæ naturæ perfectio, non eſt eius coruptiua, ſed ſaluatiua, ſicq; verbum poſſet aſſumere quamcunque perſonã creatã nunc ſubſiſtentẽ cum iſta aſumptio nõ amplius repugnaret naturę rõnali, ſeu intellectuali, nunc ĩ ſuo actuali eẽ ſubſiſtẽti, ꝙ̃ naturæ, ꝙ̃ de nouo ꝓduceret̃, atq; in primo inſtãti ſuæ productionis unã cum ſua actuali exiſtẽtia aſſumeret̃ à verbo.

Ad obiectiones cõtra veritatem.

¶ Poſtremò, ꝙ̃ cõtra iſtã poſitionem inducta ſunt ex præhabitis videntur ſatis ſoluta, & obiecta Scoti nunc tacta. faciliter queunt ſolui, dicendo ꝙ realis creatio ac productio ſeu generatio, terminãtur ad ens reale vel ad formã ſubſtantialem, ſiue ad hanc natutã realem, ex ſe generatiuã ac diffuſiuã actualis

D. Dionyſius cõtra Scotum.

exiſtentiæ propriæ ſuæ naturæ, ſi ſibijpſi ſeu propriæ relinquatur naturæ, quod in Chriſto factum non eſt imò in primo inſtanti ſuæ productionis aſſumpta fuit ad ſublimius eſſe, nec permiſſa agere, quod egiſſet. hinc demum fuit in Chriſto mors uera, & uerè mortuus fuit, quia natura humana fuit in ipſo tunc diſoluta per ſeparationẽ aiæ ſuę à corpore, ꝙ̃uis eẽ ſuum exiſtẽtiale & ſubſiſtentiale, ſeu pſonale & hypoſtaticũ, nequaꝙ̃ fuerit unꝙ̃ corruptũ, utpotẽ icreatũ, incõmutabile, & æternũ. Verũtñ oĩa iſta ſub correctiõe cũ timore & reuerẽtia ſint prolata, trãſcẽdit ꝗppẽ materia iſta oĩum (quãto magis meũ) itellectũ.

QVAESTO VI.

NVnc proſequendnm, *An Chriſtus ſit vere vnum.* Ad quod ex pręcactis iam patet reſpõſio, quòd vtiq; abſolutẽ loquendo ſit vnum, videlicet una perſona, unum ens completum. De hoc ita loquit̃ Alexauder. Refert dicere naturam, & rem naturę io oĩbus citra Deum, ideo quamuis plures oaturę ſint in Chriſto: non tamen prædicantur de ipſo in recto, dicendo: Chriſtus eſt illæ naturæ. & hoc quo ad naturam aſſumptam: quia ex parte diuinæ naturæ non differunt oatura, & res naturæ. quia perſona diuina eſt diuina: eſſentia, non autem eſt Chriſtus natura humana. Itaq; Chriſtus noo dicitnr plura ꝓ pluralitatẽ naturarũ. Quæ enim in obliquo dicunt̃, non numerant rem: ſicut nec ſequitur ex parte naturæ humanæ, ꝙ quamuis eſt anima, & corpus ſimul iuncta, & anima eſt quid unum, ſimiliter corpus: ergo homo eſt plura, Porrò quod Auguſtinus in Enchiridio proteſtatur, Filius eſt unicus Dei patris, ac virginis, ſed aliud propter verbum, aliud propter hoiem: exponẽdum eſt ita, ut dicatur alterius naturæ ſecundum quod verbum, & alterius ſecundũ quod homo. Hæc Alexander. ¶ Quod uerò ad iſtud reſpondet Bonauentura, præhabitum eſt.

3. par. q. 6. men. 2. arti. 1.

Auguſtin.

Bonauent.

¶ At verò Thomas Neutrũ, inquit, genus informe eſt, & indiſtinctũ, maſculinũ uerò formatũ, atq; determinatũ hinc maſculinũ genus non prædicatur abſolutẽ, niſi de re pfecta ſubſiſtente: neutrum verum genus tam de re perfecta & ſubſiſtente, ꝙ̃ de non ſubſiſtente & imperfecta: quia non dicimus, humanitas Petri, ſeu albedo, eſt aliquis, ſed aliquid. De Petro aũt poteſt utrũq; dici. Similiter in Chriſto de perſona dici poteſt, ꝙ eſt aliqs, & aliquid: de natura verò ꝙ eſt aliquid, oon ꝙ aliquis. Hinc natura aſſumpta non prædicatur de Chriſto: quia nõ habet rõnẽ hoĩs ſed humanitatis. Aliquid ergo ſecnudũ quod prædicatur de Chriſto, non ſignificat tantum naturã, ſed ſuppoſitũ quoq; naturæ, quia plurale eſt geminũ ſingulare: iõ Chriſtus nõ põt dici aliqua, niſi eẽnt in eo duo ſuppoſita naturarũ. Nõ ergo eſt duo, aut plura, nec eſt aſſumẽs & aſſumptũ, ut patuit. Hæc Thomas.

Thom. in hac diſt. q. 2. arti. 1.

Tharantaſius in hac diſti.

¶ Concordat Petrus, dicendo: Cum in Chriſto facta ſit duarum unio naturarum in vno ſuppoſito, & Chriſtus ſit unum ſuppoſitum in duabus naturis hinc rõne ſuppoſiti non poteſt uocari duo, quia ſuppoſitum unum eſt: nec ratione naturarum, quoniã una earum puta diuina, eſt una numero cum ſuo ſuppoſito, idcirco nõ facit numerum cum eo: altera verò, videlicet humana, propter ſuã compoſitionem differt re à ſuo ſuppoſito, idcirco nõ ꝑdicat̃ de ipſo per identitatem: ergo nec numerum ponit in eo Chriſtus ergo omino eſt unus, & unum per ſe iuxta ſecundam poſitionẽ verè catholicã. Hæc Petrus.

Ricardus

¶ Tota demum Richardi reſponſio in ꝑtactis Thomæ ac Petri reſpõſis continetur.

Vdalricus li. 5. c. 9.

¶ Reſpõſio quoq; Vdalrici, qui addit. Ex his innoteſcit ſolutio ſophiſmatũ oĩm, quibus ita arguitur Chriſtus eſt unum unitate increata, & unitate creata. quarũ una nõ eſt alia, ergo eſt duo. Rurſus, Chriſtus eſt aliquid impaſſibile & aliquid paſſibile, quorum unum, non eſt aliud, ergo eſt duo Item, Chriſtus non eſt tantum Deus, nec tantum eſt homo, ergo, non eſt tantum unus: ergo eſt duo: & cõſimilia. Nam præmiſſę ſemper ſunt verè ratione naturarum, ſed ad concluſionis ueritatem requireretur diuerſitas quoque ſuppoſitorum. Hec Vdalricus.

Al. Mag.

¶ Idem Albertus, de cuius tamen reſponſione paulo poſt aliquid tangam.

Durãdus

¶ Inſuper Durandus: Circa iſtud, inquit, eſt triplex opinio. Prima, quòd Chriſtus ſit unum propter motiua præhabita, Secunda, quòd Chriſtus ſit plura Primò, quia ſecundum philoſophũ 7. Metaphyſicæ, homo albus, non eſt ſimpliciter unum, ſed plura. Secundò, quoniam entitas ſubſtantię non diminuit de ratione entitatis: ergo nec pluralitas de rõne pluralitatis, ſed pſonę diuinæ ꝓpter unitatem ſubſtantiæ dicuntur unum, ergo Chriſtus ꝓpter pluralitatẽ ſubſtantiarum in ipſo exiſtentium eſt plura. Tertiò, ens, & unum ſimpliciter dicunt̃ de ente, & uno ĩ actu, ſed in Chr̃o natura humana eſt ens actu, ſimiliter, & diuina, ergo ſecũdũ eas eſt ſimpliciter tertia opinio eſt, ꝙ ꝓpriẽ Chriſtus nõ eſt unum nec plura

Ariſtotel.

plura, sed cū determinatiōe, qa hæc noīa, cū sint adiectiua, ponūt rem suam circa substātiā. Cum ergo hęc noia ponunt in prædicato sine substātiuo adiūcto, correspōdet eis pro substātiuo res posita in subiecto, sicut cū dicitur, Homo est albus Dū additur substantiuū, alia adiectiua ponunt rem suā circa ipsum, vt si diceretur: Socrates est bonus cātor, qa sic bonus non determinat Socratē, sed cātorē. Sic in proposito si dicatur, Christus est unum nullo addito, cū nō determinet aliud substātiuū, q̄ Christū, nō bene dicitur: sed diceretur, Christus est vnus: quoniā substantiuū & addiectiuū conuenire debēt in gñe. Si vero aliqd addit in pdicato secūdū conditionē prædicati, debet determinatio unitatis pluralitatis ue addi; vt si dicat, Christus est suppositū, addendū est, unū: si verò dicat, Christus hēt naturā, addendū est, duplicē: vel dicendū est, Christus habet duas naturas. Sed qā id, de quo pdicatur substantiuū, nō pdicatur adiectiuū, quod est determinatio substātiui, ideo sicut de Chro nō pdicat natura humana, sic nō est dicēdū, q̄ Christus secundum eā sit vnū, aut plura. Idem dicendū de natura diuina, secūdū illos, qui dicūt q̄d ipsa non prædicat de Christo formaliter. & istud videtur conuenientiùs dictū. Hęc Durādus.

Io. Scotus. ¶ Scotus item breuiter ait: Christus nō est duo masculinē propter unitatē personæ: nec duo neutraliter: quoniam non est duæ naturæ, sed una hypostasis in duabus subsistens naturis: nec humana natura prædicatur de ipso Hæc Scotus.

QVAESTIO VII

NVnc restat soluendū. *An vnio duarum naturarum in Christo, sit maxima vnionum.* Et quæstio ista includit, an persona Christi sit simplex, uel possit dici composita. ¶ Quòd autem hæc vnio non sit maxima, primò probatur: quoniam unio tanto est maior, quanto maiorem facit vnitatem in vnitis sed in Christo est maior differentia inter vnita, q̄ in cæteris multis, qa in Christo non solum est realis distinctio inter naturas unitas, deitatē videlicet & humanitatem, imò & personalis quædā distinctio inter personam assumentem & naturā assumptā. ¶ Secundo, in Chro est maior distinctio inter unita, quàm in quacunq; re alia: qa in Christo est natura diuina, q̄ distat in infinitū a natura creata.

[Obiectio contra veritatem 1.] [2]

¶ In oppositum est, q̄ libro quinto de consideratione Bernardus ait, q̄ post unionem trium personarum in diuina essentia, prima & maxima est unio duarum naturarum in Christo.

[In opposi. tum. Bernard.]

¶ Ad hoc respondet Albertus: Vnū, quo Christus est unus, ad nullā naturaliū reducitur unitatū, nec ad unū per se, nec ad vnum per accidens. Nec mirum, si philosophi de hac unitate nil cognouerunt quæ nō nisi p gratiā facta est, non per naturā. ¶ Hinc dico, q̄ unitas tripliciter potest attendi, uidelicet in proportione coniunctorum: & sic maxima est vnitas trinitatis, & post hoc unitas naturæ indiuisibilis, & postea unitas naturæ p formā, & magis in hōgenijs, & adhuc minus in inheterogeneis, & adhuc minus in coniunctis ex spūali, & corporali natura, atq; præcipue secundū distantiā unitorū est unio. Potest etiā attendi uirtus uniens, & sic maxima est unitas trinitatis, & post hoc unitas trium substantiarum i Christo, & minor est unio naturalis: quoniam formæ in naturalibus uniens, debilior est quàm natura uniēs psonas, vel psona uniens naturas. Tertio potest attendi unio, quantum ad ea, quæ consequuntur unitum, sicq; adhuc maxima est vnitas trinitatis, qa ex illa qcquid substantialiter conuenit uni personę, cōuenit alteri, & ecōtrario. Deinde maior est unio naturarum in Christo, in quo ppter cōicationem idiomatū quod conuenit homini, attribuit deo, & uice uersa. Deinceps minor est unio naturalis formę & materiæ. Nō enim ex istarum coniunctione qcqd cōuenit formę, cōuenit materiæ. & ecō. Hęc Albertus, cur' dicta ex scriptis sequētib. mō clarius elucescēt

[Al. Mag.] [Vnitas secūdū tria potest accipi 1.] [2] [3]

¶ Itaq; Thomas. Vnio, inquit, importat cōiūctio nē aliquorum in aliquo uno. Potest igitur unio incarnationis dupliciter accipi. Primò, ex parte eorū q̄ coniunguntur: & ita nō est maxima, quia natura diuina & humana inter se distātiæ sunt immensæ, quantū ad dignitatem & perfectionem. Secundo, ex parte eius, in quo coniunguntur: & ex hac parte hęc unio pręeminentiā inter alias uniones sortitur. Vnitas namq; diuinę personæ. in qua duæ naturæ uniuntur, est maxima sicut & simplicissima imò unitas personæ diuinæ est maior, q̄ unitas numeralis, q̄ est pricipiū numeri, cū unitas psonæ diuinæ sit increata, p se subsistēs, nō recepta i aliquo p participationē; estq; in se completa habens in se qcqd ad ratiōnē pertinet unitatis, ideo non cōuenit sibi ratio partis, quemadmodū unitati numerali, quę est pars numeri, & participatur in rebus. Hęc Thomas.

[Tho 3 pt. q. 2. art. 9.] [Tarātasi⁹.]

¶ Consonat Petrus: Duplex, dicēs, est unitas, Quędam unius in uno, qua deus & pūctus & unitas unū dicuntur, de qua nō loquimur modo. Alia est unitas plurium in uno, & inter has unitates maior est unitas trium personarum in una essentia, atq; post illam unio trium naturarum seu substantiarum in una Christi persona, propter simplicissimum termini, in quo uniuntur, & per modum unionis inseparabilem. post hāc uerò unitas hominis in una persona, & natura Hæc Petrus.

¶ Richardus quoq; Omīs, ait, unio ad aliquā terminatur unitatē, aut ergo ad unitatem ea unitis cōstitutam, ut in corporalibus ex unione materiæ, & formæ resultat unitas naturę specificę: aut ad unitatē ex unitis non constitutā. Primus modus unionis & unitatis non inuenitur in Christo inter personam diuinam, & naturam assumptā, quia ex eis non constituitur aliquid tertium. Secundus autem modus unionis, & unitatis est maximus inter personam verbi, & naturā humanam Hæc Richardus.

[Richardus]

¶ Insuper Bonauētura: Contingit, asserit, loqui de unitate per conuenientiam in natura, & itē de unitate per conuenientiam in persona. Prima unitas in Christo quodāmodo est nulla, quodammodo magna, quodammodo parua, quodammodo summa. Comparando qppē naturā diuinā ad humanā, nulla est in Christo unitas naturę: quia ex eis non ualet una natura constitui. Loquendo autem de natura Christi ex parte corporis, parua est unitas propter corporis multiplicitatem loquendo uerò de unitate quantum ad animam, magna est, propter aiæ simplicitatem: loquēdo autem de ea quātum ad naturā diuinā, est maxima propter illius naturę simplicitatē incomparabile. Itaq; quātum ad unitatē naturę, secundem diuersas cōsiderationes est in Christo unitas nulla, unitas parua, unitas magna. Sic equidē decet esse in eo, qui est super omnia exaltatus, & infra oēs humiliatus. Loquendo ergo de unitate, qua aliqua dicunt unum propter conuenientiam in persona, sic unitas illa in Christo est summa, sicut iā patuit: primò, ppter illius personę simplicitatē, secundo, ppter unibilium dignitatē: tertiò, propter unitorū inseparabilitatē: quartò, pp unionis singularitatē, qa nūquā extitit alia talis, & in ea est natura hūana p cūctis creatis dignificata. Hæc Bonauētura

[Bonauēt.]

¶ Cōcordat phabitis Alexāder, presertim respōsio ni Petri

ni Petri, quæ ex eius Scripto sumpta videtur.

QVAESTIO VIII.

In partē negatiuā arguitur.

QVæritē quoq; hic, *An Christi persona sit composita.* ¶Et apparet ex nunc dictis, φ non, quoniā simplicissima est & maxime una. Quod aūt compositū est, in cōponentia sua diuiditur: estq; minus simplex quàm, illa, ꝓsertim seorsum accepta. Cōpositum quoq; non ꝑdicatur de his, ex quibus componitur. Non enim aīa est homo, nec corpus est anima, Chr̄o autem prædicatur de deo, & homine.

In partē alteram.

Io. Damasus

¶Oppositum probatur, quia in Christo sunt duæ naturæ, ex quibus, & in quibus ꝑsona eius subsistit ut dictum est sæpe. Nam & Damascenus ait libr. II. In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus & unam hypostasim ex vtrisq; compositam.

Bonauen.

¶Ad hoc Bonauētura respondet: Cōpositio dupliciter sumitur, primò propriè. ꝓut est duorum pluriūve coniunctio, habentiū mutuā inclinationē ad alicuius tertij constitutionem. sicq; Christi persona nō est cōposita, aliàs sequerentē incōuenientia multa, uidelicet φ ꝑsona illa esset mutata, & imperfecta, temporaliterq; in esse ꝓducta, nec idiomata cōi carentur: ideo personā Christi dicere hoc modo cōpositā, nō solū esset falsum, sed itē hæreticū. Secūdò cōpositio sumitē largè pro positione cū aliquo, sicq; unio ꝑsonalis compositio potest dici: & ita quædam opinio dixit personā Christi cōpositā, nō φ ex pluribus naturis sit cōstituta, sed qm̄ ante incarnationē solum fuit suppositum diuinæ naturæ: post incarnationem vero, hypostasis naturæ diuinæ, atq; humanæ. Attamē ꝯpositionis nomē calumniabile est i ista materia. & à doctoribus euitatē. Hæc Bonauētura.

3 part. q. 6 mēsi. 2.

¶At verò Alexāder quærit circa hoc duo. Primò vtrum humanitas Christi sit pars suæ personæ. Secūdò, vtrum Christus valeat dici totum. ¶Ad primū

pars quādoque modis dicitur.

respondet. Pars dicitur quinque modis. Primò, id quod diuidi potest secundum quantitatem. Secūdò, id, quod numerat suum totū, sicut in quantitate discreta, quę dicitur pars aliquota, & aliter, quā ī quātitate continua. Tertiò id, in quod possibile est diuidi formam absq; quantitate, quemadmodū differentiæ partes generis appellātur. Quarto, quod uenit in compositionē alicuius totius secundū naturā sicut cuprū vocatur pars cupreæ sphæræ. Quintò quod uenit in cōpositionē alicuius totius secūdum rōnem sicut in diffinitione genus, & differētię dicūtur partes speciei: hinc propriè humanitas Christi non est dicenda pars personæ Christi, quia ex hoc uideretē persona illa ante incarnationē diminuta

Augustin.

fuisse, & Dei filius imꝑfectus. Hinc Magister ex Augustino allegat, φ persona verbi nō constat ex Deo & hoīe, sicut totum ex partibus: ideo si humanitas illa ad aliquam rationē partis deberet reduci, reduceretur ad partē diffinitionis, quia si vellemus Christum diffinire, diceremus: Christus est persona in diuina, & humana consistens natura. ¶Ad secundū respōdet: Totum duobus dicitē modis. Primò, ex partiū cōpositione, sicq; totū & pars dicunē correlatiuè: propter quod à quo remouetē iotētio seu ratio unius remouetē & ratio alterius. Secundo dicitur totū, eo φ nihil ē accipere extra ipsum, quod debet esse ītra ipsum. sicq; Christus dr̄ totus & totū, ut totus

Io. Dam.

ad personā, totū ad naturā referatē. Vnde asserit Damascenus, φ Christus iacuit totus in sepulchro, nō totū Nā quātū ad personā, totus extitit in sepulchro sed nō totū, quātum ad naturā, quia tunc aliqd eius fuit extra sepulchrū, ut pote aīa eius Hæc Alexāder.

Thom. in hac dis. q. 2. arti 4.

¶Porro Thomas: Ad rōnem. ait, totius pertinent duo: Vnum, φ esse totius ad oēs pertinet partes, quoniā partes non habent propriū esse, sed habent esse per esse totius Aliud est, φ partes cōponētes causant esse totius. cūq; in Christo sit una persona, nūq; esse suppositale, hoc esse pertinet ad utranq; Christi naturā. Non tamē ex coniunctione naturarum causatē sicut esse cōpositi ex unione formæ, atq; naturæ. Itaque persona Christi dicitur post icarnationē aliquo modo composita, inquātū est ibi cōditio quædam compositi, vtpote cōiunctio naturarum: nō tn̄ est in ea uera ratio compositionis, qm̄ deest conditio alia φ scilicet esse ꝑsonæ illius nō causatur ex illis naturis. hinc non est in usu modernorum doctorum dicere Christi personā esse compositā ¶Si autē quæratē an persona Christi post incarnationē sit melior, quā ante, ꝓsertim cum in ea post incarnationem sint plura bona, q̄ ante, uidelicet assumpta natura cum oīi excellētia sua, quæ est toto melior uniuerso: ¶Dicendū φ quāuis in ꝑsona Christi suo modo cōposita, plura sint bona post incarnationē, s. bonū increatū & creatū, nō tn̄ ob hoc persona est melior, cum bonū creatū se habeat ad bonum increatum, sicut punctus ad lineā, quæ nō fit maior ex puncti additione. Dr̄ quoq; unio illa in Christo exigitiua, sm̄ doctores qa tot reperiunē in illa persona, quod ad opus redēptionis exigūtur, ut s. sit deus q posset, & homo, q deberet. i. quem deceret satisfacere. hæc Thomas in Scripto.

¶In 3. demū ꝑte: Personā. ingt, Christi dupliciter cōsideratur. Primò, secundū id, qđ est in se, & sic est oīno simplex sicut natura diuina. Alio modo, secūdū rōnē hypostasis seu personæ, ad quā spectat in aliqua natura subsistere: sicq; in duabus subsistit naturis, & quāuis sit unū subsistens. attn̄ alia, & alia ratio subsistendi est ibi: & sic Christi persona ferē cōposita, inquātum unū duobus subsistit. Hæc idē ibidem. idē 3 par. q 2 art 4.

¶Veruntamē nō apparet φ in persona Christi sit alia, & alia ratio subsistendi, quāuis sit alia & alia rō naturarum, in quibus subsistit: imò ratio subsistendi est una, ac simplex: & ratio subsistendi ipsius uerbi ac suæ diuinitatis, est tota ratio subsistēdi naturæ assumptæ, cui cōicatur subsistētia, seu ꝑsonalitas verbi: nō φ ipsa natura assumpta fiat, aut sit persona, sed qa in illa, & sub illa ꝑsonalitate etiā ipsa cōsistit Nec propriæ verū uideē, φ ꝑsona uerbi subsistit duobus, id est, duabus naturis, sed in duabus naturis. Natura qppè assumpta nequaquam est personę diuinæ ratio subsistēdi, quamuis sit ei formalis ratio subsistendi in natura humana inquantum est incarnata Cōtra Thom. Al. Mag.

¶Præterea Albertus circa hæc ait, φ ꝑsona Christi dicitur cōposita, quasi cum alio posita, idē, naturæ humanæ unita, iuxta nominis expositionē. Verūtamen Thomas dicit non esse ita dicendum, quia sic etiam prima, & tertia opiniones dicerent personā Christi esse compositā. Sed de isto parua est uis, cū in usu stet terminorū: pręsertim cū & duæ illæ opiniones sint falsæ, sicut & Thomas ipse fateē, ac patuit. ¶Vdalricus demum diffusius loquens: Frequenter, inquit, diximus personā Christi esse compositā, qa hoc dicunt diuersi sancti doctores, uidelicet beatus Dionysius secundo capite De diuinis nominibus: In Iesu, inquiēs, secundū nostrā naturā ineffabilis cōpositio est: Idē loquitē Damascenus, ut claruit. Causam subiungit, dicendo: Compositam dicimus Christi personam, ne naturæ putentur in ipso sic esse unitæ, quòd vna sit transmutata in aliam, aut tertia quæ Vdalric^y
dam natura ex eis resultet, sed quòd vtraq; manet in vno. supposito salua, & integra, quemadmodū D Dionisius Areopagita.
so hominis constitutione manent corpus, & anima Hæc Vdalricus.

Positis sententijs, probatisq; testimonijs, intelligentias propositarum locutionum exequitur secundum singulas sententias, & prius secundum primam. *Distinctio VII.*

Ecundū primā verò dr̄ Deus factus homo,& homo factus Deus:q͂a Deus cępit esse quędam substantia rōnalis,q̄ ante non fuerat,& illa substātia cępit esse Deus:& hoc gr̄a,nō natura uel meritis habuit. vn̄ rectè dicit Chr̄s, inquantū homo,p̄destinatus esse filius Dei.Huic aūt sn̄ię opponit:Si illa substantia cępit esse Deus, & Deus illa quædā ergo substantia est Deus,q̄ non semp̱ fuit Deus:& quędā substantia est Deus, q̄ nō est diuina substantia, & Deus est aliquid,qđ non semp̱ fuit.Qđ & illi cōcedunt,Origenis testimonio innitētes,q̄ ait:Factus est sine dubio id, qđ priùs non erat,sed addidit,secundū,carnē:secundū Deū uerò erat priùs,& nō erat,qn̄ non erat Alijs quoq; pluribus modis illi sn̄iæ pōt opponi,quibus supersedemus,exercitationis studium lectori relinquentes,& alia properantes. Roma. 1. Obiectiones aduersus hāc opinionē. Origenes in ep̄l'am ad Rom. lib. 1. c. 1.

Hic explanat secundam sententiam, & earundem locutionum sensus.

In secunda uerò sn̄ia huius distinctionis, talis vr̄ ratio,ut cū dicit̄,Deus factus est homo,intelligat̄ cępisse esse subsistēs ex duab.naturis vel trib.substantiis,& econuerso,Homo factus est Deus,q͂a subsistēs in duab.naturis cępit eē Deus. Vel potiùs. Hō factus est Deus,& ecōuerso,dr̄,q͂a Deus assumpsit hoīem,& homo assumptus est à Deo.Vn̄ Augustinus dicit in li.de Trinit.Talis fuit illa susceptio,q̄ hoīem faceret Deū, & Deū hominem. Variatur autem intelligentia cum dicitur, Deus est homo & homo est Deus. Dicitur enim Deus esse persona subsistens in duabus, & ex duabus naturis: & persona subsistens in duabus, & ex duabus naturis, dicitur esse Deus idest verbum, vel natura diuina. Potest enim prædicari persona simplex *ut natura, de persona composita. Non est autem (ut ait Iohannes Damascenus) idem dicere, naturam uel personam. August. Iohā. Damascenus.

*uel.

Ex quo sensu dicunt Christi prædestinatum.

Isti dicunt Christum prædestinatum esse,*s. personā illā* inquātum est homo.i. inquantū est subsistens ex duabus substantijs, scilicet anima, & carne. Nā inquantū ad naturā diuinitatis,nō est ipse prædestinatus. Non ergo inquantū in ea uel ea subsistit,prędestinatus est, sed inquantum subsistit in aliis duabus substantiis,id est,in anima,& carne:hoc est,inquantum est homo.

Qualiter exponuntur auctoritates primæ, quæ huic videntur obuiare sententiæ.

Determinant etiam auctoritates,quæ primæ conueniunt sententię, & huic uidentur contradicere;ut cū legitur homo ille assumptus à uerbo in singularitate personę,uel factus vna persona cum uerbo, de natura humana intelligatur, quę uerbo unita est singularitate personę, id est, ita ꝙ eadem persona,quę priùs erat,& simplex erat, sine incremento numeri personarum etiam immutata permansit, licet composita. Compositionis uerò huius aliam dicunt esse rationem, q̄ sit in alijs hominibus: q͂a huius ex tribus,aliorum uerò ex duabus substantiis est compositio.Negant quoque humanam naturam esse personam uel filius Dei: & sicut vnum,eundemq; dicunt esse hominem, & Deum,& filium hominis, & filium Dei: ita vnum & idem, non aliud, & aliud, sicut nec alium, & alium.

Quædam ponit, quæ præmissis videntur aduersari.

Sed his uidentur aduersari, quę subditis continentur capitulis.ait.n.Augustinus sup Iohannē,Aliud est verbū Dei,aliud homo.sed uerbum caro factū est.i.homo.non itaq; alia uerbi,alia est hominis persona,quoniam utrunq; Christus est,& una persona.Idem ad Felicianum:Aliud Dei filius est,aliud hominis filius, sed non alius.Item: Dei filius aliud de patre,aliud de matre.Idem in lib.1.de Trinit.Cum filius sit,& Deus, & homo alia substantia Deus,alia homo. August. Iohan. 1.

Qualiter hi respondeant.

Hæc autem in hunc modum determinant, quia cum dicitur, aliud uerbum Dei, aliud homo:siue,alia substantia Deus,alia homo:alterius naturæ significatur Christus esse, inquantùm est homo, & alterius inquantum est Deus: & aliud natura, qua est homo, & aliud natura,qua est Deus. Vt enim ait Iohannes Damascenus, inconuersè, & inalterabiliter vnitę sunt adinuicem naturæ, neque diuina distante à propria simplicitate,neque humana,aut conuersa in deitatis naturam, aut in non existentiam diuisa, Diluitur obiectio omnes ista. Iohan. Damascenus.

uisa,neq; ex duabus una facta cōposita natura.Cōposita.n. natura, neutri earū ex qb. cōponitur naturis, ὁμοούσια (id est, cōsubstantialis)esse pōt,ex alteris perficiens alterū,vt corpus ex quatuor elemētis cōpositū,nec ignis noīatur,nec aer,nec terra,nec aqua, nec horum alicui ὁμοούσιος dr̄. Si ergo secūdum hæreticos Christus vnionis compositæ naturæ post vnionem extitit,ex simplici natura ɔuersus est in compositā,& neq; patri simplicis naturæ existenti, neq; matri est ὁμοούσιος: & neq; Deus,neq; homo denoīabitur,sed Christus solū,& erit hoc nomē.s. Chr̄s,nō psonæ ipsius *natura,sed vnius secundū ipsos compositæ naturæ.Nos aūt Christum non vnius cōpositæ naturæ dogmatizamus,& hoc nomen,s. Chr̄s, nomē personæ dicimus non μονοτρόπως,i.uno modo dictū, sed duarū naturarū esse significatiuū,s.deitatis,& humanitatis.Ex deitate autē,& humanitate Deum pfectū,& hoīem pfectum eundē,& esse,& dici,ex duab.& in duab.naturis confitemur.Sic ergo dr̄ aliud esse filius Dei , aliud filius hominis quia alterius est substantiæ, vel naturæ, inquātum est filius Dei : alterius, inquantum est filius hominis:non , quòd ipse filius Dei, & hominis sit duo illa diuersa, id est, duæ diuersæ naturæ. *nomen.

Auctoritate confirmat determinationem.

Hilarius. Iohan.1. Apte.n.Hilatius in nono libro de Trinit.ait:Cū non aliud sit filius hoīs,neq; aliud filius Dei(verbū.n.caro factū est)& cum ille,qui filius Dei est ipse,& hoīs sit filius,requiro quis in hoc filio hoīs glorificatus sit.Euidenter dici non aliud esse filium Dei,& aliud filium hominis.Ex quo præmissa roboratur,& approbatur determinatio.

Alia etiam verba auctoritatum annotat vt determinet.

ca.1. Philipp.2. August. Quod ēt dictū,est vtrunq; Christus est,& vna psona,mouere potest lectorem, sicut,& illud,qđ Augustinus dicit in 1.lib.de Trini. Quia forma Dei formā serui accepit,utrunque Deus,vtrūq; homo.Sed utrunq; Deus pp accipientē Deū,& utrunq; homo pp acceptum hoīem. Et illud,quod ait idem in libro de bono perseuerantiæ:Qui fidelis est,in eo uerā naturam humanam credit suscipiente Deo verbo ita sublimatā,vt qui suscepit, & quod suscepit,una esset in trinitate persona, assumptione illa ineffabiliter faciete psonæ unius in Deo & hoīe *ueritatē.Si aūt qui suscepit,& quod suscepit, vna est persona ergo natura humana cū uerbo,una est psona. Sed hæc oīa ex tali sēsu dicta fore tradūt ut utrunq; dicatur esse Christus,& una psona,quia in utroq; unus Chr̄s,& una persona subsistit. Ita etiam susceptū cum suscipiente dicitur una persona,qa susceptū suscipienti est sociatum in unitate psonę:*& ita, ꝙ vnitas personæ permāsit,nō ita vt caro,& anima sint vnus Deus,quia (vt ait Hieronymus)uerbū est Deus,non caro assumpta.Et Ambrosius in libro III.de spūsancto,ait:Aliud est,quod assumpsit,& aliud,qđ assumptū est. *unitat. Herony. Ambros. *id est

Hic quandam ponit auctoritatem, quæ multum videtur huic sententiæ opposita.

August. Phil. 2. Est aūt & aliud,qđ huic snīę plurimū vr̄ obuiare.Ait.n. Augustinus in libro I.contra Maximinū:Christus vna persona est geminæ substantię,qa & Deus est,& homo est: nec tñ Deus,vel homo pars huius *substantiæ dici pōt,alioqui filius Dei Deus antequam susciperet formā serui,nō erat totus, & creuit cū homo diuinitati eius accessit . Ecce Deū dicit non esse partē illius psonę, uñ vr̄ illa persona nō constare est Deo , & hoīe. Ad qđ etiam illi dicunt,illā personam non ita constare ex Deo,& hoīe , quasi totum ex partibus.Ita.n.partes alicuius totius conueniunt,ut ex illis quod non erat, constituatur. non autem sic diuina,& humana natura in Christo uniuntur.Inexplicabile est enim mysteriū istius unionis,q̄ non est partium ratio.Quidam tamen noīe Dei ibi personam significari putant,quia de tribus agebat personis,quarum nullā trinitatis partem esse dicebat sicut pars istius personę non est Deus.Quod si de persona intelligatur, manifestū est qa persona nō est psonę pars.Posita est diligenter sentētia secūda,& eius explanatio,cui in nullo,uel in modico obuiāt auctoritates in tertia snīa inductę,quę iam ɔsideranda est. *personæ

Tertia sententia, quæ sit præmissarum propositionum intelligentia.

Cassiodorus In hac ergo snīa si dr̄ deus factus homo,quia hoīem accepit:*sic dr̄ esse homo,qa hominē hʒ,vel qa est habēs hoīem:& homo factus Deus,qa assumptus est à Deo:& homo esse Deus,quia habēs hoīem est Deus. Cum ergo dr̄, Deus homo est , vel habitus pdicat vel psona,sed humanata. Et ꝙ psona humanata prędicetur, Cassiodorus ostēdere vr̄, dicens,Factus est ut ita dixerim,humanatus Deus,qui etiā in assūptione carnis,Deus eē nō destitit.Quod tñ uarié accipi potest,vt dicatur Deus factus humanatus, vel Chr̄s factus Deus humanatus,.vtrunq;.n.sané dici potest.Cum ergo dr̄,factus est Deus hō,multiplex *& sic

tiplex(secundum istos) sit intelligentia, vt humanam naturam accepisse,vel humanatum verbum esse incepisse intelligat. Nec tñ si incepit esse humanatum verbum,ideo sequitur,ꝙ inceperit esse verbũ:nec si Deus factus est humanatum verbum, sequitur ꝙ factus sit verbum,sicut de aliquo dicitur:Hodie iste cœpit esse bonus homo, uel factus est bonus homo,nec tamen hodie cœpit esse homo,vel factus est homo.

Quo sensu secundum istos dicatur prædestinatus Christus.

Secundũ istos dr̃ Christus,secundũ qđ homo ꝑdestinatus esse filius Dei:quia est ꝑdestinatũ à Deo ab æterno,& in tp̃e collatum ei per gratiã,ut ipse ens homo,.i. filius Dei. Hoc.n.non semper habuit,sed in tempore per gratiã accepit.quod vr̃ Augustinus notasse in libro ad prosperum,& Hilariũ,dicens:Prædestinatus est Iesus,vt qui futurus erat secundũ carnem filius Dauid,esset in uirtute filius Dei. Hi etiam, cũ dr̃ Christus minor patre secundum quod homo,secundum habitum hoc intelligunt dictum,id est,inquantũ habet hoĩem sibi vnitum. Vnde Augustinus in lib. I. de Trinitate:Deus filius, Deo patri natura est æqualis,habitu minor. In forma.n. serui, minor est patre:in forma Dei,æqualis est patri. Et quia secundum habitum accipienda est incarnationis ratio,ideo Deũ humanatum,non hoĩem deificatum dici tradunt. Vnde Iohannes Damascenus:Non hominem,inquit, deificatum dicimus,sed Deum hominem factum. Roma. 1. Augustin. Rom. 1. Ioh. 14. capitu. 7. Philipp. 2 Io. Damascenus

Quòd non debet dici homo dominicus.

Et licèt dicatur homo Deus, non tñ congruè dicitur homo dñicus. Vñ Augustinus in libro Retractationum:Nõ video vtrũ rectè dicatur homo dñicus, qui est mediator Dei, & hominũ Christus Iesus,cum sit vtiq; dñs,& hoc quidẽ vt dicerem,apud quosdã legi catholicos tractatores. Sed vbicumq; hoc dixi,dixisse me nollem. Postea quippe uidi non esse dicendum, quamuis nonnulla posset idem ratione defendi. Secundum istos etiam dicitur persona filii in duabus & ex duabus existere naturis, secundum ad hærentiam,vel inhærentiam. Altera enim adhæret,& altera inest. Augustin. li. 1. Retra c. 19. 1. Ti. 2.

Quòd prædicta non sufficiunt ad cognoscendam hanc quæstionem.

Satis diligẽter iuxta diuersorum sñiam supra positam, absq; assertione,& præiudicio tractaui q̃stionem:ueruntamen nolo in re tanta,tamq; ad cognoscendũ difficili, putare lectorem,istã sibi nostrã debere sufficere disputationẽ: sed legat, & alia fortè melius ꝯsiderata,atq; tractata:& ea,quæ hic moueri possunt,uigilantiore, atque intelligentiore(si potest)mente discutiat:hoc firmiter tenens,ꝙ Deus hominem assumpsit,homo in Deum transiuit,non naturæ uerisimilitate,sed Dei dignatione:ut nec Deus mutaretur in humanam substantiã assumẽdo hominem, nec homo in diuinã glorificatus in Deũ quia mutatio & versibilitas naturæ,diminutionem,& abolitionem substantiæ facit.

Summa distinctionis VII.

Rxhabita distinctione tecitauit Magister tres opiniones de hoc, qualiter, & quo sensu Deus factus sit hõ: hic eas explanat, & opinãtiũ intẽtionẽ declarat Et hoc primò ꝓsequit̃ circa primã,deinde circa secũdã,tertiò circa tertiã: Interserit quoq; nõnulla, vt3 qualiter Chr̃s dicat̃ ꝑdestinatus,& sciscitat̃ an dici ualeat hõ dñicus. Hic spẽaliter mouent̃ aliquæ q̃ones, qualiter uerificentur sanctorũ locutiones,q̃bus incarnationẽ expresserũt verbi æterni, & vnitatẽ personæ in eo iã incarnato : atque de hoc Magister,& quidã cõmẽtatores ponunt diuersas r̃sĩones,iuxta prætactarũ uarietatẽ opinionũ, quæ tp̃e Magistri reputari poterãt opiniones:sed quia (iuxta inducta) postmodũ à summis põtificibus, atq; cõcilijs opinio prima,ac tertia sunt dãnanæ,tamq; hæreticæ,iõ modo absolutè,ac penitus sunt obijciendæ,nec eis est imorandũ:sed iuxta secundã opinionem,imò potiùs catholicam positionem, determinadæ sunt quæstiones modo mouendæ.

QVAESTIO. I.

Obiectiones contra ueritatem.

QVæritur ergo, *An istæ propositiones sint uera, Deus est homo, Homo est Deus, Deus factus est homo, Homo factus est Deus: Christus est homo dominicus, Christus est homo prædestinatus.* ¶ Videtur quòd Deus non sit homo,quia extrema propositionis istius importãt naturas in infinitum ab inuicem distantes, & multo plus,quàm diuinę personæ ab inuicem distinguantur,quarũ tñ vna de alia prædicari non potest. ¶ Rursus, esse hominem nec substantialiter,nec accidentaliter conuenit Deo, nec per inhærentiam, nec per causam:& breuiter, ista & consimilia argumenta non aliud quærunt, nisi vt exprimatur,& declaretur,quo sensu præfatæ propositiones sint accipiendæ siue negandæ.

¶ Circa hæc Alexãder primò inquirit,utrũ Chr̃s ſm quod homo,sit Deus. Rñdet,Hęc ꝓpositio secũdum,multipliciter sumitur : quia aliqñ notat cãm quãq; conditionem naturę, nonnũquã vnitatẽ personæ. Aliqñ quoq; notat causam efficientẽ,sicut dũ dr̃:Christus secundũ q̃đ Deus,resurrexit. Aliquando cãm materialem,ut:Christus ſm quod homo, nos redẽmit:Interdũ causam formalẽ, vt: Christus ſm qđ Deus,est aliquid. Conditionem uerò naturæ designat,cũ dr̃:Filius Dei ſm quod Deus,dimittit peccata.i. Christus secundũ qđ habẽs diuinã naturam,peccata dimittit. Vnitatẽ quoq; personæ insinuat,ut cum dicit̃:Christus ſm quod homo, creauit stellas. i. Christus qui est verè illa persona,quæ est homo,stellas creauit. Conformiter,cum dicitur Christus secundum quod homo, habet potestatem dimittendi peccata. Itaque si dictio illa, secundum, dicat causam, aut conditionem naturæ, falsa est hæc ; Christus secundùm quod homo est 3 par. q. 6 mem. 2. arti. 2. præpositio secundum multipliciter accipit̃

Deus

Deus, aut filius Dei. Si verò designet unitatē psonæ, est vera, népe si denotetur naturæ pditio, sensus est: Christus rône humanæ naturæ est Deus, qđ falsum est. Secūdū verò qđ notat psonæ pdītio, iste est sensus: Chrs secundū qđ est ille, qui est homo, est Deus: qđ iterū falsum est. Qualiter verò verificet, expressum est. Hæc Alexāder. Qui iterū quærit, Vtrū Chrs secundum quod homo, sit indiuiduum. Rñdet. Nomen hypostasis cōe est ad indiuiduum, & personā, vt patuit suprà. Hinc Christus inquātum filius Dei, est hypostasis, q̄ est psona: inquantū verò est iste homo est hypostasis, q̄ est indiuiduū. Vñ relinquitur, ꝙ ab æterno fuit persona, non aūt fuit indiuiduum (fm qđ iste homo) ab æterno. ¶ Tertiò inuestigat, An Christus fm qđ homo, sit persona. vř ꝙ sic. nā Chrs secundū quod homo, est rōnalis naturę indiuidua substātia, cū sit indiuiduū huius speciei, q̄ est homo, sicq; ratio psonæ conuenit ei: ergo secundū quod, est persona. ¶ Rñdetur, ꝙ Christus fm quod homo, nō est psona, sed indiuiduū. Idcirco cum quæritur, vtrum Chrs fm quod homo, sit quis: Dicendum ꝙ si ly, quis, supponit gñaliter substantiam gñalem. i. si supponit indiuiduum, dico ꝙ est quis. Si verò supponat singularē substantiam, alteri digniori non coniunctam, sed distinctam, quæ est psona, dico ꝙ secundum quod homo, non est hoc modo quis. Porrò Chrs est Deus, & Deus est homo, ac econtrario ratione hypostaticæ vnionis vtriusque naturæ. Hæc Alexander.

Bonau. in præf. dist. ¶ Præterea Bonauentura: Secundū catholicā, ait, veritatem oportet cōcedere, ꝙ Deus est homo, & homo est Deus, eo ꝙ duæ naturæ ibi vnitæ sunt in vnā psonā. Quæ aūt in vno supposito uniunt, necessariò de inuicē prædicant, si concretiuè accipiant, pp maximā illā: Quæcunq; vni & eidem sunt eadē, inter se eadē sunt: in qua itē fundatur uis syllogismi Aristot. expositorij, vt pbat Philosophus in libro Priorum. Si ergo vnus est Chrs, q̄ est Deus & homo, necessariò conceditur, ꝙ Deus est hō, & econtrario. Verūtñ de modo pdicandi, diuersi diuersimodè sentiūt. Nā quidā dixerunt, ꝙ hæc pdicatio nō fit in recto, sed in obliquo, vt sit sensus: Deus est homo. i. habet hoiem sibi vnitū, & ista positio ad tertiā spectat opinionē superiùs reprobatā, quia, & simili modo dici posset, Deus est pes. i. habēs pedē. Hinc alij dixerūt, ꝙ hæc pdicatio fit in recto, nec tñ fit formalis, neq; causalis, nec accidentalis, sed per identitatē: vt sit sensus, Deus est homo. i. Deus est ille, q̄ est homo i. filius Dei pdicatur de Deo pdicatione idētatis. sed neq; hoc sufficit, quoniā qualibet implicatio claudit in se pdicatione: idcirco cum dicitur, Deus est ille, qui est homo, adhuc conuenit quærere de implicatione, quo ex parte est pdicati, ad quā habeat pdicationē reduci, sicq;, oportet ire in infinitū implicādo, aut oportebit ad aliquem prædicandi modū recurrere. Hinc tertia positio est, ꝙ cū dř, Deus est homo. sit singularis modus pdicandi. Nō. n. est pdicatio illa p essentiā, nec per cām, neq; p inhærentiā. Non p essentiā, qa fm hoc Deus, & homo essent eiusdē essentiæ, qđ impossibile est: nec p inhærētiā, cū in Deū accidens cadere nequeat p causam, quia simili ratione Deus esset lapis, cum eius sit lapidis, sicut & hominis. Sed est prædicatio per vnionem. Ideo namque homo prædicatur de Deo, quia unitur ei, in unitate psonæ. cūq; vnio ista sit singularis, non mirū, ꝙ singularē exigat modū pdicandi, ppter quod nec ad psuetos prædicādi modos reducitur. ¶ Vñ si inquiratur, an homo pdicetur vniuocè de Deo, & Petro, vel magis æquiuocè: rñdetur, ꝙ propriè nullū corū conceditur: qm̄ non est diuersa significatio hominis, secundū quod dř de Deo, & de Petro: iō non æquiuocè, nec vniuocè: qm̄ quāuis homo eandem retineat significationē in locutionibus illis, alio tñ modo cōparatur ad Deū, alio modo ad Petrū. ¶ Pariformiter si quæratur an homo pdicetur de Deo per se, vel per accidens: dicendum, ꝙ propriè neutro illorum. Non. n. per secum non sit essentialis habitudo inter Deū & hominem: neq; per accidens quoniam unum non est accidens alterius. nec eni modus hic prædicandi sub talibus naturalibus, & cosuetis prædicandi diuisionibus continetur. Attamen dici posset, quòd quamuis esse hominem non dicat accidens ex parte Dei, tñ ex parte hoīs dicitur: propter quod prædicatio illa quodammodo potest dici per se, videlicet comparando diuinam naturam ad personā, in qua est vnio, & de qua per se prædicatur. estq; quodammodo per accidens, comparando humanā naturā ad psonā, cui modo phabito vnitur p gratiā. ¶ Iterū, si quæratur, an homo absolutè prædicetur, vel relatiuè de Deo: Dicendū, ꝙ relatiuū est duplex, vcz relatiuū relatione implicita, & relatiuū relatione explicita. Cū igitur dř, Deus est hō, hō pdicatur de Deo quodāmō absolutè, atq; quodāmō relatiuè, absolutè, quantum ad priuationē relationis extrinsecæ: relatiuè verò, quā tū ad priuationem relationis intrinsecæ. Est etenim sensus, Deus, est homo. i. Deus est unitus humanæ naturæ vnitate personæ. Hæc Bonauentura.

Homo nec per se, nec p accidens pdicatur de Deo.

Deus factus est homo, exponitur.

¶ Porrò ad illud, Vtrū concedenda sit ista locutio, Deus factus est homo, rñdet: Cum quæritur, an Deus factus est homo, est distinguendū, qm̄ participium illud, factus est, ponere potest rē suam circa totum, vel circa alterū extremorum absolutè, vel circa vnum extremū in cōparatione ad aliud. Si ponat rem suam, uidelicet factionem, super totum, vera est locutio: estq; sensus, Deus factus est homo. i. factum est, ꝙ Deus est homo, qđ factum est in opere incarnationis. Si aūt ponat rem suam circa alterū extremorum absolutè, vtpote circa prædicatū, sensus est, Deus factus est homo. i. Deus est homo, qđ factū est, dum homo ille quoad humanitatē suā, pductus est, quod est verū. Porrò si ponat rē suam circa unū extremū in cōparatione ad alterū, sensus Deus factus est homo. i. Deus seipsum fecit hoiem per humanitatis assumptionē, quemadmodum homo se facit doctum p scientiæ acquisitionem. ¶ Horū sensuū primus est uerus, nō tñ fm ueritatē, & proprietatem locutionis: qm̄ participium istud, factus est, cum sit masculini gñis, & adiectiuum adiectiuè retentum, non pōt ponere rem suam circa copulatū: sed quatenus est de virtute sermonis, necessariò eā ponit circa subiectum, vel pdicatum. Secundus sensus est uerus, & potest haberi ex virtute, & proprietate sermonis est tñ pter vsum cōem, uempè cū dicimus, Deus factus est hō, nō volumus dicere, ꝙ hō fit Deus, vel Deus fit hō pductus: sed exprimere volumus incarnationē, seu vnionē diuinæ naturæ, seu personę cum natura humana. Tertius aūt sensus habetur fm vsum communem, fm locutionis quoqs proprietatem. Habet tñ in se aliquid proprietatis, & aliquid improprietatis: quod patet, quia cum dicitur, Iste factus est bonus, participiū factus, tria importat, videlicet antecessionē ex parte subiecti, & inceptionē ex parte prædicati, atq; transmotationē ex parte vtriusq;, quātū est de ui sermonis, p eo, quod factū est implicat fieri. In proposito aūt cū dicitur, Deus factus est homo, reperit antecessio ex parte subiecti, & inceptio ex parte pdicati, nō aūt trāsmutatio

tatio ex parte Dei. Ideo, factus est, cadit hic à propria significatione, quantum ad tertiam conditionem: nec importat transmutationem, sed unionem: & designatur, quòd filius Dei factus est suppositum naturæ sibi vnitæ, & factæ. Quamuis ergo prædictus sermo videlicet, Deus factus est homo, quocunque modo accipiatur, aliquam contineat impropriaetatem: attamen cum contineat veritatem, recipitur: quoniam in expressione fidei nostræ magis attenditur ueritas sermonis, quàm proprietas eius: quia vt loquitur Augustinus, ea, quæ fidei sunt, melius intelligimus, quàm exprimimus: imò secundum Gregorium, excelsa fidei balbutiendo resonamus. ¶ Si autem objiciatur, quia mutatum esse, est superius ad factum esse: si ergo Deus factus est homo, mutatus est: ¶ Rńdendum, quòd mutatum esse, est superius ad factum esse, propriè sumptum, videlicet, prout dicit transmutationem circa suppositum, & ita non esse in proposito, patuit modo. Hæc idem.

Veritas in sermone fidei quandoque attenditur, non proprietas.

Obiectio.

Solutio.

¶ Præterea de isto, Vtrum ista sit uera, Homo factus est Deus, rńdet. Propositio ista est distinguenda sicut, & illa, Deus factus est homo: quia res huius participij factus potest poni circa totum, vel circa prædicatum, uel circa vtrunque extremum. In primo sensu locutio uera est, & est sensus: Homo factus est Deus, i. factum est, vt homo sit Deus. Si autem determinet prædicatum, est sensus: Homo est Deus, qui factus est, quod est falsum. Si autem cadat super vtrunque extremum, & dicat ordinem subiecti ad prædicatum, sensus est: Homo factus est Deus, i. qui prius erat homo, factus est Deus posteriùs, quod est falsum, quia in illo supposito, quod est Christus, nunquam esse nó præcessit esse Deú nec diuinú esse aliquatenus inchoatum. Hinc illa, Homo factus est Deus, est magis impropria, quàm hæc. Deus factus est homo. Vnde & rariùs inuenitur in scripturis dumque inuenitur exponenda est iuxta primú sensum, sicut dum asserit Augustinus: Talis fuit unio illa, vt faceret Deú hoiem, & hoiem Deú. ¶ Si autem objiciatur, quia in vnione est cõicatio idiomatú ergo si hó factus est Deus, Deus factus est Deus. ¶ Dicendú, quòd ab illa gńalitate cõicationis idiomatú excipiuntur noĩa, quæ unioné ipsam important. Nó n. sequitur, diuina natura assumpsit humanam naturam; ergo homo assumpsit humanam naturam, vel quòd natura humana assumpsit humanam. Vnio quippe inter unibilia, designat diuersitatem, ac distinctionem, eamque præsupponi oportet ad idiomatum communicationem. Hæc idem in Scripto.

Homo factus è Deus exponit.

August.

Obiectio.

Solutio.

¶ Præterea Thomas: Sola, ait, secunda positio pôt hanc verificare, Deus est homo: quoniam dicere pôt, quòd sit uera per informationem essentialé, quia ly, Deus, supponit personam filij Dei: & hæc eadem est psona naturæ assumptæ per illá naturá informata, secundum modú intelligendi, inquantum subsistit in ea. Vnde ista est vera, Petrus homo: ita & ista, Deus est homo. Falsitas autem, imò & hæretica prauitas aliarú duarú opinionum patuit suprà. Denique homo uniuocè pdicatur de Deo, alijsque hoib. Cúque objicitur, quòd nihil vniuocè prædicatur de Deo, & creaturis, dicendú quòd verú est de his, quæ prædicantur de Deo inquátum est Deus. Similiter homo cú prædicatur de Deo, quantú ad formá significatá, est quid absolutum: sed quantú ad suppositioné, habet relationem implicitam, quia supponit pro persona filij Dei. Amplius, dú dr̃, Deus est homo, Deus supponit personam filij Dei, & significat deitatem. Propositio autem non verificatur rõne significati, sed ratione suppositi. cumque suppositum hoc sit subsistens in natura humana, hoc nomen Homo, per se prædicatur de ipso. Hinc secundú, quod est natura, est prædicatio per se, sicut ista,

Thom. in hac di. q. 1. art. 1.

Petrus est homo. Vñ non sequitur, quòd prædicari possit de oibus, in quibus est forma significata hoc nomine deus, quia non est per se ex parte formæ significatæ: hocque singulare est in ista materia; quoniam alibi nunquam sic inuenitur, quòd sit suppositum essentialiter vnú in duabus naturis perfectis subsistens: idcirco dici non valet, quòd sit per accidens, sicut hæc, Albú est homo: Idnáque quod per se est suppositú hoīs, non est pars significationis huius nois Album. Album enim, solá qualitatem significat, cú nomé significet vnú. Ex altera autem & subiecto non fit vnú simpliciter. pp quod hoc nomen Albú, suú subiectú copulat quasi extrinsecú, Deus autem importat suppositú diuinæ naturæ non quasi extrinsecú, sed vt clausum in significatione huius nois homo. Hinc ista nó est per accidens, Deus est homo: sed habet quid simile cú propositione per accidens, inquantum prædicatú non inest subiecto rõne formæ importatæ per subiectú. ¶ Hoc quoque sciendum, quòd prædicatio ista, Deus est homo est per essentiam: non quia deitas sit humanitas, sed quia suppositum diuinæ naturæ, essentialiter est suppositú naturæ humanæ: Vñ non est in materia remota, sed naturali: quoniam propositio uerificatur nó ratione naturæ, sed suppositi naturæ humanæ. Non est simile in hoc, atque in alijs quia in alijs ad diuersitaté naturarú, sequitur diuersitas suppositorú. Vñ si formæ per subiectú, & prædicatum designatæ, sint diuersæ, supposita nequeút eadé esse supposita ¶ Præterea objici potest: quia secundum Philosophum 1. Topic. quatuor sunt genera prædicatorú, vc3 essentiale nó conuersum, ut genus: & essentiale conuersum, ut diffinitio: accidentale non conuersum, vt accidens: & accidentale conuersum, vt propriú. Sed nullo horú modorú se habet homo ad Deum, vt patet per se: ergo ne quaquá de eo prædicatur. Et respondendum, quòd reducitur ad prædicatum gńis, sicut hæc, Petrus est homo. Ná eadé ratio ueritatis est in vtraque. Hæc Thomas, quæ in aliquib. à dictis Bonauentura differentiunt: quæ tamé satis faciliter poterunt concordari.

Aristo. 4 genera prædicatorum.

¶ Insuper ad istud, Vtrú Deus factus est homo, rńdet sicut tam ex Bonauentura risum est. Similiter quoque ad istud, Vtrum ista sit uera, Homo factus est Deus. ¶ Ad huc autem in 3. parte, 16. quæst. Hæc, inquit, locutio, Deus est homo, est vera non solú propter ueritatem terminorú, quia videlicet Christus est uerus homo, sed etiam propter ueritatem prædicationis. Nomen enim significans naturam communem in concreto, pót supponere pro quolibet contentorú sub noie cõiscisit, sicut hoc nomen Homo, potest supponere pro quolibet hoíe singulari, sic quoque hoc nomé Deus, ex modo suæ significationis pót supponere pro persona filij Dei. De quolibet autem supposito alicuius naturæ, pót propriè prædicari nomé significãs illá naturá in cõcreto, quéadmodú homo de Platone & Socrate, eódem pł psona filij Dei, pro qua supponit hoc nomen Deus, sit suppositú naturæ humanæ nomé hoc Homo, veré, ac pprié pdicatur de Deo, secundú quod supponit pro persona filij Dei. Hęc in Summa, vbi pfertur qualiter diuersi hæretici circa huius propositionis veritatem diuersimodè errauerunt: quod, cú satis pateat ex inductis, dimitto.

artic 1.

¶ De verificatione quoque huius locutionis, Hó est Deus, scribit ibidem: Sicut ista est uera, Deus est homo: ita & ista eius conuersa, Homo est Deus. Homo quippe potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ, sicque supponere potest pro persona filij Dei, quæ est hypostasis naturæ humanæ. ¶ Qualiter et uera sit ista Deus factus est homo, exponit ibidem: Vnumquodque, inquiens, dr̃ esse

Idem ibidem ar. 2.

factum

factum id, quod de nouo incipit prędicari de eo, cumque esse hoiem uerè dicatur de Deo, ex tempore, non ab æterno, veraciter dicitur, Deus factus est homo: quod tamen factum est sine Dei mutatiōe, vt patuit. Hæc ibi.

Varantasius hac dixit.

¶ Concordat Petrus: In Christo, dicens, sunt duæ naturæ in uno supposito, quarū una, puta diuina, ē simplex, cōstituitq; psonā. Alia uero humana extat cōposita, & aduenit cōstituto. Hinc una pdicatur essentaliter ſm rē, sed accidētaliter ſm modū. Cūq; natura diuina sit simplex, humana aūt cōposita, & natura simplex abstractè, & cōcretè pdicetur de suo supposito, natura verò simplex concretè, nō abstractè: ideo illud suppositū est Deus, ac diuina essentia, est etiam homo, sed non est humana natura. Quia verò pdicatio naturæ de suo supposito essentialis est, nō accidētalis, hinc homo essentialiter pdicat de Christo ſm rem, & qm̄ natura illa humana aduenit p existēti alterius naturæ supposito, similitudinē quādā sortit cū pdicatione accidētali. Vn̄ quasi mediū modū h3 prædicandi inter prædicationem essentialē, & accidentalē, verè tn̄ substantia est. Hæc Petrus.

Richar.

¶ Porrò Richardus aliqui, ait, dicunt hanc verā, Deus est homo, quia humana natura unita est Deo. Quibus obijcitur, φ pari ratione dici posset, Deus est pes, seu manus: qm̄ quodlibet horum vnitum est Deo. Præterea, virtus locutionis cum dicitur, Hoc est hoc, plus videtur requirere, ac importare, quàm propositio ista, huic inest, seu coniungitur illud. vñ secundò Topicorum ait Philosophus: Non sufficit ostendere: qm̄ inest iustitia aut albedo, ad ostendendum, φ iustus, aut albus est. Hinc mihi videtur dicendum, φ cum hoc verbum Est, sit nota identitatis in hac propositione, Deus est homo, hoc ipsum quod importatur per subiecti suppositum, importatur per prædicatum, quamuis sub alio modo cumque per prædicatum importetur diuinū suppositū vt humanitate determinatum, vt ita loquar, in subiecto aūt supponit diuinum suppositum nō cum illius determinationis exclusione, ut sit sensus, Deus est homo. i. filius Dei, qui est Deus, est filius Dei, humanæ naturæ vnitus. estq; similis modus loquendi, cum dicitur, Petrus est homo. i. Petrus est Petrus in humanitate, vel Petrus est Petrus existens suppositum naturæ humanæ. Hæc Richardus.

Aristot.

Alb. Mag. Vdalric.

¶ Albertus demum cōsonat præinductis. ¶ Vdalricus quoque, qui tamen concordat Bonauenturæ, respondendo ad id, Verum prædicatio ista Deus est homo, sit per essentiam, aut inhærentiam, vel identitatem, & addit, Modus prædicandi duo habet in se. Vnum est cohærentia prædicati cum subiecto, sicque in istis locutionibus, Deus est homo, Homo est Deus, est prædicatio per essentiam, & per se, & pdicatum illud est pdicatū essentiale non conuersum. cū n. dicitur, Deus est homo, vniuocè prędicatur de Deo, & nobis. Cū aūt pdicatur homo de Petro, & Paulo, tunc est pdicatū non conuersum: tn̄ est prædicatum per se, & per essentiā: ergo & sic se habet cū pdicatur de Christo. Similiter dum dr̄, Homo est Deus, pro tanto non est pdicatio puersa ſm nois rōnem: qm̄ nō quicunq; est Deus, est & homo, nec oīs homo est Deus. Secundū est rō cohærentiæ pdicati cū subiecto: & sic nō seruatur hic aliquis psuetus modus pdicandi; nec rō pdicati. Non. n. est hic modus prædicandi p causam, sicut cū dr̄, Deus spes nostra: nec modus pdicandi per inhærentiā, qa sic solum accidens prędicatur de subiecto: nec modus pdicandi p identicatem, cum forma pdicati non sit pars naturæ substā-

tialis, sicut est omni modo pdicandi essentiali, ut cū dicitur, Homo est animal. Hæc Vdalricus.

Durand.

¶ Verum Durandus distinctionē triplicem de isto participio, Factus est, improbare conatur: quia (ut ait) ly, factus est, non est de his, quæ determinant compositionem.

Dionysius contra Durandum.

¶ Sed istud non pbat, & qđ inducit, in quid hominis stare vł, idcirco non reputat: nec tot, ac tantis doctoribus in tāta re, tā leui motiuo (præsertim Augustino, & Magistro cum sequenti) fuit cōtradicendū. asserit quoq; qđ ista sit falsa, Homo factus est Deus, qa oporteret hoiem pexistere huiuscemodi factioni, cuius oppositum est ostensum, & pfati doctores (sicut iā claruit) illā ppositionē ſm vnū membrū distinctionis introductæ, verā esse fatent. Abijcienda sunt ergo leuia dicta, solidis iam auctorum, ac præcipuorum doctorum documentis contraria.

Dicta Durandi leuia abijcienda sunt.

Dionysius contra Scotum.

¶ Scotus quoq; hic aliqua scribit, q̄ magis videntur ad inuolutionē, & obscurationē, q̄ ad elucidationē huius catholicæ, ac saluberrimæ ueritatis cōferre: idcirco pertranseo, psertim quia hæc veritas fidei sacræ, iā ex præallegatis doctoribus tā euidēter est declarata, sicut hūano poterit mō referari, ac pādi.

QVÆSTIO II.

Obiectiones contra veritatē.

CONsequenter: ergo scrutandum, *An ista sit uera, Christus est homo dominicus.* ¶ Videt, φ sic: qm̄ Cassianus libro do incarnatione 6. contra Nestoriū, uocat Christum dñicum hoiem. Augustinus quoque in libro de sermone dñi in mōte, testatur: Nulli licèt ignorare, φ regnum Dei cū vnigenito eius, non solum intelligitur, sed & sensibiliter & visibiliter in homine dominico de cœlo venerit.

Cassianus August.

Io. Dam.

Insuper Damascenus frequenter affirmat Christum hominem deificatum, imò diuinus Dionysius Christum multoties nominat super substantialem, & diminissimum Iesum: sed sicut diuinus dicitur denoīatione à Deo, ita dñicus à dñoter go qua rōne conceditur vnū, & alterū. ¶ Rursus, Augustinus in libro 83. quæstionum disseruit. Monendum est, vt illa bona æterna expectentur, quæ fuerunt in homine dominico, scilicet Christo. ¶ Amplius, participatione diuinæ bonitatis hoies nuncupantur dominici, ac diuini, Christus verò secundum formam assumptam, prę omnibus fuit in abundantissima participatione bonitatis diuinæ: ergo prę cęteris poterit dici homo dominicus.

D. Dionysius Areopagita.

August.

In oppositum.

¶ In oppositum sunt, quæ dicūtur in litera. ¶ Ad hunc respondet Albertus: Non est dicendum, quòd Chr̄s sit homo dñicus qa dñicus est nomē possessiuum, sicque designat rem nominis, cui adiungitur esse rem possessam. Christus verò supponit increatam, & diuinam personam, quæ nunquam fuit serua, quamuis seruilem naturam assumpsit. Quod verò dicitur seruus, non conuenit ei ratione personæ simpliciter, sed rōne naturę, quæ est in supposito, seu persona. cumque nomen dñicus, sonet personam Christi esse seruilē, Augustinus retractat, quòd dixit hoc ipsum. Interdum tamen dñicus sumitur non possessiuè, sed pro habente dominiū, quemadmodum logicus pro habente logicam. sicq; non nulli dixerunt Christum dñicum hominem. Verūtamen non est extendendus hic modus loquendi, quoniam magis propriè designat personam Christe seruilem. Hæc Albertus.

Philip.

Aug lib. 1. Retrac. c. 19.

Vdalricus Aug. ubi supra.

¶ Hinc esse Vdalricus essat, dicens, Augustinus in libro Retractat. affirmat, φ Chr̄s non sit appellandus hō dñicus, cū sit utiq; dn̄s: nihilominus noīatur homo diuinus. Rō aūt differentię est: qm̄ denominatio, q̄ fit à substantiali rei natura, pōt importa-

re tam essentialē prædicationē rōne eius, à quo fit denominatio, q̄ accidentalem participationem, ratione denominatiuæ prædicationis. Dicimus. n. natura humana est conditio, seu ꝓprietas bona: Similiter in ꝓposito dicimus, natura diuina, seu persona diuina. Sanctos quoque homines nuncupamus diuinos, quia diuinum est denoīatiuum, sumptū à diuinitate, seu à diuina natura. Atque in primo sensu Christus uerè est homo diuinus, quia hic terminus homo, supponit personā diuinā æternā, quę uerè substantialiter Deus est. Denoīatio aūt facta ab accidente, nō dicit nisi illius naturæ accidētalis participationē. Dn̄ium verò, cū (teste Ambrosio) dicat potestatē, est accidens in inferioribus rebus: & quāuis in diuinis non sit accidēs, tn̄ pro tanto modū accidētis sortitur, q(ut dicit Damascenus) dicit aliquid consequens substantiam. iō seruat ibi, scilicet in diuinis, suum modum prædicādi: ut sit sensus, Homo dn̄icus. i. participans aliquid de diuino dominio: quod est falsum, cū homo ibi dicat diuinam personam, q̄ non participatiuè, sed substantialiter Deus est. Porrò si accipiatur denoīatio secundū qđ est in diuinis, puta ꝓut est ipsa diuina natura, & nō secundū suā rōnem, sic Christus sub eodem sensu posset dici homo dn̄icus, quo dr̄ homo diuinus. Iō loquitur Augustinus istā locutionē nōnulla rōne posse defendi, asseritq; se eam legisse apud quosdā doctores catholicos. Nos quoq; inuenimus eam in doctoribus quibusdā catholicis, dicente Cassiano: Quāuis ante partum uirginis non fuerit dn̄icus homo Iesus Christus &c. Rabanus etiam sup illud primi Regū. Cognouit ergo Helchana, ait: Quis est ille nisi homo dn̄icus Iesus Christus? Augustinus tn̄ magis propriè loquitur, eam negando. Hæc Vdalricus in Summa sua lib. 6.

Ambros. *Ioh. Damascenus.* *August.* *Cassianus.* *Rabanus 1. Reg. 1.*

¶ Præterea Thomas: Hoc nomē, inquit, adiectiuū dn̄icus, duo importat. Vnū est participatio quędā dn̄ij, aliud est res aliqua dn̄i utpotè eius possessio uel effectus, sicq; Christus nequaquam dicendus est homo dn̄icus, cū dicat diuinū æternū suppositū, cui dn̄ium & potestas naturaliter, nō participatiuè cōuenit: nec est quasi possessio, pars aut effectus Dei, sed omniū dn̄s, ac possessor, idcirco nec propriæ dr̄ deitatē participare, quāuis natura assumpta participet, quæ sunt Dei. Hæc Thomas in Scripto. Idē in 3. parte, 16. q̄stione. Concordāt Richardus, & Petrus.

Thom. in hic di. q. 1. art. 1. *Richardus* *Tarātasius*

¶ Bonauentura quoq; Hoc, inquit, nomen dn̄icus, secundū cōem expositionē dupliciter dr̄, utpotè possessione, & similitudine. unde dicitur homo dominicus, qui possideī à dn̄o, uel qui domino similis est. Dumq; secundū utrunq; sensum dicat cōparationem differentiā, & dispositionem eius, de quo dr̄ ad dominū, respectu cuius sic denominatur non est concedendum, Christum esse hoiem dn̄icū, ideo retractauit hoc Augustinus, eo ꝙ possit malū gignere intellectum. Nihilominus posset sanè intelligi ratione assumptæ, naturæ quę à dn̄o possidet, & domino assimilatur, atq; ab eo causata est. Hæc Bonauentura, qui etiam quærit, an concedendum sit ꝙ Christus est homo deificatus. Verum huius solutio in quid nominis videtur consistere. Quidam enim negat hoc, quidam concedunt: sicut, & hanc, Deus est humanatus. Nempè ad hunc sensum, Deus est humanatus. i. homo factus, seu carni & humanitati hypostaticā unione coniunctus, uera est: sic item homo est deificatus. i. Deus factus, iuxta expositionem inductā. Si autem in appellatione deificati noteī antecessio, potest negari, cum certū, sit humanitatem non fuisse ante diuinitatem, aut deitatem.

Bonauen. *August. 1. Retr. c. 19.*

QVAESTIO III.

PRincipaliter demū hic quæritur, *An Christo cōueniat esse prædestinatum*: & qualiter ueræ sint locutiones hoc designātes, uidelicet iste, Filius Dei est prædestinatus, Homo prædestinatus est esse filius Dei. ¶ Videtur, ꝙ prædestinatio non cōueniat Christo. Nullum. n. prædestinatum est æternū, aut esse naturaliter beatum, cum prædestinatio antecessionem importet, sicq; præparatio gratiæ in pſen: 1, & gloriæ in futuro, & ita non conuenit alicui nisi ex gratia. Hinc ēt prædestinatus (materialiter loquendo) posse non esse prædestinatus: nec aliquis de necessitate, sed liberrima uoluntate est prædestinatus. Cum ergo Christus sit uerus Deus essentialiter felix, & in creatam personam supponat, non conuenit ei esse prædestinatum.

Obiectiones in partem negatiuam.

¶ In oppositum est illud Apostoli ad Romanos: Qui prædestinatus est filius Dei in uirtute.

Rom. 1. In oppositum.

¶ Ad hoc Antisiodoren. rn̄det. Prædestinatio dupliciter sumitur, utpotè absolutè, & respectiuè. Absolutè, dum ponitur sine determinatione, sicut cum dicitur, Petrus est prædestinatus: i. ab æterno præcognitus ad obtinendum gratiam, & gloriam. sicq; significat præscientiam Dei, & determinat effectum salutis. Sed prout respectiuè accipitur, designat præscientiam Dei, non autem determinat pſtitum, sed uult determinare exterius, sicut hoc nomen paratus, tn̄ circa aliud extrinsecè determinatum notat, quod sit ex gratia. sicq; idem est prædestinatus qđ præscitus, seu præparatus ex gratia. ita quoq; sumpsit Apostolus, dicens: Qui pdestinatus est filius Dei in uirtute, & qui, supponit ibi pro Christo in humanitate. Ille etenim homo in humanitate ē prædestinatus, ut sit filius Dei, uel quia ex gratia est, ꝙ ille homo sit filius Dei: qm̄ ille homo est ea gratia filius Dei, atq; ad hoc est prædestinatus ex gratia. Nec ualet hæc argumentatio, Homo est pdestinatus ut sit filius Dei: ergo filius Dei est prædestinatus, ut sit ille homo: qm̄ esse hoiem non est ex gratia filio Dei, aut filio hominis, sed esse filium Dei est ex gratia homini illi. Hæc Antisiodorensis in Summa sua libro 3 ubi de his loquitur intricatè, & prolixè, quæ ex sequentibus fient plana.

Antisiod. *Roma 1.*

¶ Alexander igit̄ planiùs loquēs: Quia, inquit, in noīe pdestinatiōis rōne huius ꝓpositionis prænotatur ordinatio, vel respectus alicuius ad id. qđ uocatur prædestinatū, ne aliquid antecedat filiū Dei, non est absolutè cōcedendū ꝙ filius Dei sit pdestinatus, sed cū determinatione hac, secundū qđ homo, aut similiter. Vñ sup illud ad Romanos, Quos pdestinauit, hos, & vocauit, loquit̄ Aug. Prædestinauit nō existētes, uocauit existētes. Chrs aūt nūquā fuit non existens, Origenes etiam asserit: Destinatur qui est: prædestinatus, qui nondum est. Hæc verba dicuntur propter eos, qui impietatem loquuntur in unigenitum Dei quem putant annumerandum inter eos, qu cum ante non fuerint, prædestinati sunt, ut essent. Nec obuiat ijs, quod loquitur Damascenus: Non scandalizabitur ad nomen creaturæ, qui sese uermē, ac seruum uocauit. Nā sicut Christus nō dicitur absolutè creatura, aut uermis vel seruus, sed sub reduplicatione ista, inquā: sic homo: sic non dicitur absolutè prædestinatus, sed modo pfacto: ¶ Præterea si quæratur, An concedendum sit, ꝙ filius Dei pdestinatus sit esse homo: Dicēdū, ꝙ differt dicere de aliquo. Est pdestinatus absolutè: uel sub determinatione. Nēpe cū dr̄ absolutè, Iste est prædestinatus, sensus est: præuisus est ad haben-

Hales. *Roma 8. August.* *Origenes.* *Damasce.* *Psalm 11.*

habendam gratiam. Quũ uerò dicitur cũ determinatione, ut quũ dr, Ille homo est prędestinatus filius Dei, sensus est: Præordinatus est ex gratia ad hoc, ꝙ fit filius Dei. sicq; cũ dr, Christus prædestinatus est esse homo, sensus est: Præordinatus est ex gratia ad hoc, ꝙ fit homo. Et est in propositiona hac distinguẽdũ, quia respectus antecesionis denotatus per præpositionẽ istam præ, & respectus connotatus ꝑ præpositionem hác ex, cum dr, ordinatus ex gratia potest esse respectu suppositi, vel respectu illius ad quod dr ordinatus. Si respectu suppositi, falsa est, cũ illod fit naturalis filius Dei: si respectu eios, ad quod dr ordinatus, quod est esse hois, uera est: q̃a respectu esse hois antecedit ordinatio Dei: & gratia eius est causa huius: ut fit sensus, Filius Dei est præordinatus esse homo ex gratia. Cum autem prædestinatum dr de aliquo cum determinatione, considerãdũ, an aliud fit in locutione, respectu cuius posit dici antecesio causalis, q̃ importatur oo ie prædestinati: qd si non inueniat in locutione, non est concedenda. ideo hæc est falsa; Filius Dei prædestinatus est esse filius Dei, q̃a respectu filij Dei non est antecesio causalis. ¶ Queritur quoq; , ad quid prædestinatus fit Chrs secundũ qd homo. Dicendũ, ꝙ cũ in Chro triplex fit gratia, utpotè gra uoionis, gra singularis personæ, seu hois huius, & gra, qua est caput: pdestinatio eit respectu huius triplicis grę Hæc Alexãder.

Bonau. in pręc. dist. ¶ Insuper Bonauentura: Quamuis, ait, hæc fit cõcedenda, Christus est prædestinatus: q̃m Christus noiat personã in duabus naturis subsistentem: hæc quoq;, Christus est prædestinatus vt homo, rõoe determinationis: hæc tñ communiter non admittitur, Filius Dei est prædestinatus: & hoc propter repugnantiam intellectuum inter subiectum & prædicatum. Inuenitur namque ibi repugnaotia triplex. Nomen quippe ꝑdestinationis, circa prædestinatum tria importat, uidelicet habitudinem effectuum respectu causæ, acceptationem per gratiam, & inchoationem quantum ad esse naturæ. Primum intellectum prædestinatio habet, quia descendit à verbo pasiuo: secundum intellectum habet, quia descendit ab actu dicẽte ordinationem ad finem. Tertium quia cõponitur, seu imponitur à præpositione dicente antecesionem, puta à præ: sed filius Dei dicit illã personam ut causam, nõ est effectũ. Dicit. o. illã personã prout cõpetit ei filiatio per naturam, nõ ꝑ gratiæ donum: dicit quoq; illam personam ut æternam, non ut habentem initium, sicq; expressẽ est ibi repugnantiam intellectum inter subiectum, & ꝑdicatum, & potest repugnantia ista reduci ad triplex genus oppositionis, videlicet contradictionis, contrarietatis, & relationis. Porrò dum quęritur, Vtrum filius Dei prędestinatus est homo esse: Dicendum, ꝙ cum participium istud, prædestinatus, importet antecesionem, põt eam tripliciter importare, puta respectu subiecti, respectu ꝑdicati, & respectu totius copulati, seu dicti. Si primò modo, sensus est: Filius Dei ꝑdestinatus est esse homo. i. filius Dei ante præuisus est esse homo, q̃ esset filius Dei. quod falsum est. Si secundò modo, iste est sensus: Filius Dei præuisus est esse homo. i. cognitio vel præuisio fuit esse homo, nõ antequã filius Dei esset, sed antequã esset homo, quod ita ẽ. Si tertiò modo, sensus est: filius Dei prędestinatus est esse homo. i. prædestinatum est vt filius Dei fit homo, quod verũ est atque in hac locutione prædestinatio non claudit io le intellectum gratiæ, & gloriæ, sicut dum simpliciter capiẽ & ꝓfertur sine determinatione; sed tantũ valet sicut præuisus est. Neq; sic sequitur, Filius Dei ꝑdestinatus est esse homo, ergo ꝑdestinatus est: quia omittitur determinatio illa. ¶ Præterea si quæratur de ista, hõ prædestinatus est esse filius Dei: Dicendum, ꝙ ista locutio est distinguenda sicut pcedens, & eodẽ modo soluenda. Hæc Bonauentura.

¶ At verò Thomas super ijs scribit: Prædestinatio propriè sumpta, tria importat ex parte prædestinari. Vnum est ut id, ad quod dicitur prædestinari, aliquando sibi conueniat. Secundũ, ꝙ conueniat sibi per gratia. Tertium, ut hoc ipsum sequatur prædestinationem. Ex hoc nàque uocatur prædestinatus, quod est præuisus & ꝑordinatus aliquid habere per gratiam. Quantum ad primũ istorũ, prædestinatio in Christo conuenit manifestè supposito: quia hic homo est filius Dei. Hoc aũt non inuenietur in natura humana, quæ nunquam fuit nec est, nec erit filius Dei. Vnde de ea propriè dici nõ ualet, ꝙ fit prædestinata esse filius Dei secundum uerò inuenitur in Christo non rõne suppositi, quod est naturaliter filius Dei: sed ratione naturæ assumptæ, quæ per gratiam vnionis coniuncta est filio Dei, ex qua unione sequit hãc esse verã, Homo est filius Dei. Similiter tertiũ conuenit Christo rõne naturæ assumptæ, non rõne suppositi, qd est æternum: imò prędestinatio conuenit Christo oẽe rõne ꝑsonæ, nec rõne naturæ assumptæ, sed personæ rõne assumptę naturæ. Hæc quoq;, Filius Dei est ꝑdestinatus ẽ simpliciter falsa, ob cãm ꝑhabitã. De hac demũ, Filius Dei est ꝑdestinatus esse hõ, dicendũ sicut iam dictum est. Ista itẽ est falsa, Filius Dei prædestinatus est esse filius Dei, ꝑ causam expressam, nisi iuxta modum loquendi, quo aliquid dr fieri dum innotescit. sicq; Glossa ad Romanos. 1. cõcedit hanc, Filius Dei prædestinatus est vt fit filius Dei, vel esse filius Dei, quia prędestinatus est, ut hic euidenter appareat, quod factũ est in resurrectione, ascensione, euangelicæ legis promulgatione Hęc Thomas in Scripto.

Thom. in hac dist. q. 3 art. 1. prædestinatio tria significat circa ꝑdestinatum.

¶ Denique in 3 parte addit. Prædestinatio ꝓpriè sumpta, est diuina ꝑordinatio ab æterno de his, q̃ est ꝑ gratiã Dei sunt fienda in tpe. Cũq; à Deo in tpe factũ fit ꝑ gratiã vnionis, ꝙ Deus est homo, & homo Deus, ꝓstat ꝙ unio naturarũ in Christo sub æterna cadat prędestinatione, rationeq; huius dr Christus prędestinatus. Veruntamen Origenes sup epistolã ad Romanos, testat ꝙ ista fit uera litera ad Roman. I. Qui ꝑdestinatus est filius Dei in virtute, ita ꝙ nõ designetur ibi antecesio aliqua, sicq; locutio nihil habet difficultatis. ¶ Insu per, si quæras, An ꝑdestinatio Christi fit nostræ prædestinationis exemplar. Dicendum, ꝙ prædestinatio dupliciter considerat. Primò, quantũ ad actum prædestinãtis, sicq; ꝑdestinatio Chri nõ ẽ exẽplar nostræ prædestinationis, q̃m uno mõ & eodem actu æterno prædestinauit Deus Christum, & nos. Scdò, quantum ad id, ad quod aliquis prędestinatur, quod est prædestinationis terminus, & effectus: sicq; ꝑdestinatio Christi est nostræ prædestinationis exemplar, & hoc dupliciter: prim ò. quo ad bonũ, ad qd ꝑdestinamur. ipse etẽm prædestinatus est ad hoc, ꝙ esset Dei filius naturalis: nos verò prædestinamur ad filiationem adoptionis, quæ est quædam participatiua similitudo filiationis, naturalis. Vnde ad Romanos ait Apostolus: Quos præsciuit, hos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Secundò, quantum ad modum consequendi hoc bonũ, quod fit pẽr gratiam: quod & in Christo est manifestissimũ, quia humana natura in Christo nullis suis præcedentibus meritis est vnita filio Dei, & de plenitudine eius oẽs accepimus. Hinc libro de ꝑdestinatione sanctorum,

Tho. 3. p. q. 24. ar. 1.

ꝑdestinatio quid.

Origenes Rom. 1.

Quæstio.

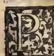
Rom 8.

Ioh. 1.

sanctorū, asserit Augustinus: Præclarissimū lumē p̄destinationis, & grã ē dñs, & saluator, q appellaī lumen prædestinationis gratiæ, inquantum per ejus prædestinationem, & grãm, nostra manifesteī, quod ad cōnem eaemplaris ptinere vr̃. Conformiter rñdet ad istud; vtrum prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis. non enim est cã eius quo ad ipsum actū prædestinationis, qui est æternus, & vnus, ac idem. attñ prædestinatio Chr̃i cã est nostræ prædestinationis, quo ad prædestinationis effectum, ac terminū. Deus. n. p̄ ordinauit nos gratiam, & gloriam adepturos per Chr̃m. certūq; est, ꝙ sub prædestinatione æterna cadit, non solum id, quod in tempore est fiendū, sed ēt modus, & ordo completionis. Hæc Thomas in Summa. ¶ Idē Alexāder. In quibus continentur scripta Alberti, Petri, & Richardi de ista materia, consonatq; Vdalricus, & addit: Ex verbis illis Apostoli, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, sumitur, & probaī, ꝙ dici possit, Hic homo prædestinatus est eē filius Dei, non p adoptionem, sed in virtute gñationis æternæ. Et ad sciendum qualiter verū sit hoc, aduertendū, ꝙ de hoīe illo uerè dicunī oia, quę conueniunt filio Dei prout existit in natura humana. Filius aūt Dei, put existit in humana natura ex tēpore per grãm unionis, factus est filius Dei naturalis, quod ēm naturā diuinam, & prout in ea est, habuit ab æterno. hoc quoq; est a Deo ab æterno præordinatum. nihilque plùs est de rōne prædestinationis, nisi, ꝙ aliqs effectus ex tēpore per grãm cōueniat, qui ab æterno sit p̄uilus à Deo: ergo & hoc conuenit huic hoī, ꝙ sic prædestinatus filius Dei in uirtute. Hæc vdalricus in Sūma sua li. 6. ¶ Verū Durandus p̄allegatis doctoribus in aliquibus cōtradicit, phibens p̄positiones has falsas esse. Hō prædestinatus est esse filius Dei, & Filius Dei prædestinatus est eē hō: rōnē assignās qm̄ esse hoiem conuenit filio Dei p assumptionem naturæ humanæ, q̄ facta est propria filij Dei virtute. Item, quod conuenit alicui, nec sequitur ipsum natura, aut tempore, non conuenit ei per prædestinationē: sed esse filium Dei, non sequitur hominē de quo prædicatur, natura, nec tēpore. ¶ Ad quæ dicēdum, ꝙ p̄positiones illæ sunt ueræ iuxta prætactorum declarationes doctorum: & quamuis filius Dei sit homo assumendo, & habendo ueram humanitatem, ac diuina ptāte completam, hoc tñ est gratiæ opus, & pietatis effectus, p̄sus gratuitus, ꝙ ita unitatem natura humana diuinę ideo cadit sub prædestinatione. Alia aūt probatio fallum assumit, quia sufficere potest, ꝙ sequatur ipsam p̄destinationem ęternam, sicut effectus sequitur cām. ¶ Hinc Scotus meliùs istud attendens: Prædestinatio, inqt, cum sit præordinatio alicu9 ad gloriā principaliter, atq; ad alia in ordine ad gloriā: huicq; naturæ humanæ in Christo pręordinata sit gloria, & unio ista cū verbo in ordine ad gloriam: qm̄ tanta gloria ei nō fuisset cōferenda, nisi fuisset unita: hinc sicut merita, sine qbus nō dareī gloria, cadunt sub p̄destinatione. sic unio illa, quę ordinaī ad gloriā tantā. Iō sicut p̄destinatum est uerbum esse hoīem, ita, & hunc hoīem esse uerbum, seu filium Dei. Hęc Scotus, qui cōsequenter mouet hic dubia duo. ¶ Primū est, vtrū pręd estinatio ista, de qua nunc est sermo, præexigat, necessario lapsum humanæ naturę: quod vñr sonare multę auctoritates, quæ sonant filiū Dei nō fuisse incarnandum, si hō non cecidisset. ¶ Ad qđ sine præiudicio dici potest, ꝙ cū prædestinatio cuiuscunq; electi præcedat ex parte obiecti præscientiā peccati, multo magis prædestinatio aiæ Chr̃i. Gñaliter. n. oīs ordinatè uolens, per priùs ur̃ velle id, ꝙ fini propinquius est, & per consequens aiæ. huic Auctoritates aūt, quæ in oppositum sonant, queūt exponi, ꝙ Christus non venisset, ut redemptor, nisi hō peccasset, qa necesse non extitisset, ut aīa ā principio suę creationis gloriosa (cui Deus pręoptauit non solum gloriam sūmā, imò ēt aiæ illi coęquā) vnita fuisset passibili corpori, non aūt fuisset redēptio facienda: sed nō propter solā redemptionē hominum ur̃ Deus animā illā ad gloriam tantā p̄ordinasse, cū illa redēptio, seu gloria aię redimendæ, nō sit bonum tā magnū, quantū bonum est gloria aiæ Christi. Nec verisimile est tm̄ bonū in entibus imò tam sūmū bonū eē occasionatū pp minus bonū sicut, nec uerisimile est Deū priùs p̄ordinasse ipsum Adā, q̄ Christum. Alteriùs quoq; sequereī absurdū, quia prædestinato Adam, priùs vidisset eum casurum, q̄ Christum præordinasset. Potest igiī dici, ꝙ priùs natura, q̄ aliquid prædestinabatur, Deus p̄elegit ad curiā illā cælestē uniuersos, quos uoluit ibi habere, angelos, & hoīes in gradibus determinatis: & ꝙ nullus est tm̄ ob hoc prædestinatus, qa alius præuisus fuit casurus, quatenus sic nullum gaudere oporteat de casu alterius. ¶ Secundum dubium est, an per priùs ordine naturę præuidebatur naturæ assumptę unio ad uerbum, uel gloria summa quam habet. ¶ Ad quod dici potest, ꝙ cū in actiōe artificis sit processus contrarius in exequendo, & in intendendo, & Deus prius natura (quantum ad ordinem executionis) uniuit uerbo naturā humanā, q̄ contulit ei gratiam summā: ecōtrario potest poni in intendendo, ut sic Deus volens aliquā naturam creatam habere gloriam summam in gñe creaturæ, ostendens, ꝙ nō oporteat eū dare gloriam, seu gloriæ quantitatem, secundum ordinem dignitatis naturarum, quasi secundò voluit istam naturam esse in persona uerbi, & sic angelus non subesse hoī puro. Hæc Scotus. ¶ Deniq;, de quęstionibus istis supcà inducta sunt plura, ubi, & considerationes has primum dubium concernentes, tetigit, & antequā legi hęc. Veruntamen non apparet de dubio isto secundo, ꝙ Deus vnionem hypostaticam illam assumptæ humanitatis cū uerbo, ordinauerit ad gloriam illam sicut ad finem, cum dignior, principalioq; cōsistat unio illa: imò gloria illa in ipsa vnione virtualiter comprehendebatur, quia non decuit assumi naturam, nisi actualiter Deo fruentem.

Marginal notes: p̄destinatio Christi ē cã nostræ p̄destinatiōis. — Dales. — Vdalricus Rom. 1. — Duran. in præs. dist. — Dionysi9 cōtra Durandus — Io. Scot9. — Dubium Scoticū. — Dionysi9 contra Scotum

An diuina natura debeat dici nata de virgine. *Distinctio. VIII.*

Olt p̄dicta inquiri dēt, utrū de natura diuina cōcedendū sit, ꝙ de uirgine sit nata, sicut dr̃ de uirgine īcarnata. Et vr̃ vtiq; nō debere dici nata de uirgine cū nō sit nata de patre. Quæ .n. res nō est de patre genita, non dr̃ de matre nata, ne res aliqua filiationis nomē habeat ī hūanitate, q̄ illud nō teneat in diuinitate. Vr̃ tñ posse probari, ꝙ sit nata de uirgine: quia si hoc est Deum nasci de uirgine, scilicet hoīem assumere in uterò uirginis, cū natura diuina superiùs dicta sit hominē assumpsisse, videtur debere dici nata. De hoc Augustinus in libro de fide ad Petrum, sic ait: Natura ęterna, atq; diuina non posset temporaliter concipi, & nasci

Marginal notes: In partem negatiuā. — In oppositum. — Aug c. 2 b

cem, ita & proprietates earum: sic in Christo natu ræ & earũ proprietates ab inuicem sunt distinctæ. Hinc proprietates unius non debent dici de alia in abstracto, ne natura diuina & humana uideantur esse una & eadem. Quod enim prædicatur de alio in abstracto, non solum conuenit illi propter identitatem suppositi, uerum etiam ratione formæ, ita q̃ essentia unum sunt. Hæc Bonauentura.

Halen.

¶ Consonat Alexãder. Insuper de hoc, utrum humana natura sit de uirgine nata, scribit: Humana natura dupliciter accipi potest. Primò, rõne partium constituentiũ eam. Secundò, ratione formæ consequẽtis totum cõpositum: & utroque modo uerum est dicere, quòd humana natura assumpta ẽ à uerbo 1 Assumpsit namq; carnem & aĩam, similiter & humanitatem: pariformiter utroque modo dici põt humana natura nata, de uirgine. nã si humana natura dicatur compositum, concedi potest q̃ de uirgine nata sit non ratione totius, sed partis, uidelicet carnis. Si uerò humana natura dicatur forma communis, consequens totum compositum. adhuc concedi potest, q̃ sit in Christo nata ex uirgine, nõ ratione sui, sed suppositi, in quo existit. & per quod multiplicatur. propter quod ait philosophus, q̃ natura in ꝓductione huiusmodi formæ gñatur occultè. Generando enĩ hunc hominem generat hoiem. Sicq; primo modo dicit̃ humana natura nata ex uirgine per synecdochen. Secundò modo rõne partis subiectiuæ, quodammodo ꝑ accidens. Hæc idem, quæ q̃uis à quibusdam præhabitis uerbis uideãtur aliqualiter dissentire: tamen per distinctiones prætactas faciliter concordantur cum illis. ¶ Iterum sciscitat̃: Vtrum homo seu esse hominẽ, prædicetur uerè de diuina essentia seu natura. Respõdet, In diuinis reperitur prędicatio ꝑ idẽtitatẽ, & item per denoiationẽ quamuis nõ usquequaq; tam propriè. & differunt prædicationes hæ duæ, q̃a per denoiationẽ aliquid prædicatur per modum formæ; sicut cum dicitur, Pater generat. Cum autem prædicatio est per identitatem potest quid prędicari ratione suppositi: ut cum dr̃ Diuina essentia est pater, sensus est Diuina essentia est ille, qui est pater. Sicq; non prędicat̃ rõne suppositi, nisi illud nomen, quod in sua ratione includit, seu nisi quod claudit intra suum suppositũ ut nomen substantiuum, uel saltem substantiuarum. Cum igitur quæritur, Vtrũ diuina natura sit homo, distinguendum: quia hoc nomen homo, dupliciter potest intelligi prædicari. nam si prædicatur ratione suppositi, uera est: & est sensus, Diuina essentia ẽ ille, q est homo. & reducitur prædicatio ista ad eã, q̃ est per identitatem, quantum ad principalem cõpositionem; quantum uero ad implicationem, clauditur ibi prædicatio per unionem. diuina enĩ essentia est filius Dei per identitatem, sed filius Dei est homo per unionẽ. Si autem sit prædicatio rõne formæ seu cuiusdam denominationis, falsa est, cum sit sensus. Diuina essentia est homo, i. Diuina essentia est humanitate informata. Hæc idem.

An esse hominem prædicetur de essentia diuina.

¶ Veruntamen ista ur̃ multũ impropria, Diuina essentia est homo, sicut & ista, Diuina essentia ẽ incarnata: q̃ non solũ impropria est, sed & falsa, iuxta sensum & modum suprà expressum. Possentq; multa obijci contra istã, Diuina essentia est homo: quæ si uera ẽ, sequitur q̃ diuina essentia sit corpus & animal ac mortalis. Alexãder demum addit inductis: Pro regula est tenẽdum, quòd nulla dictio designãs ꝓprietatem personal:m, creatam uel increatam, conuenit diuinæ essentię seu naturę, ut nasci, cõcipi, mitti.

Dionysius contra Alexandrum.

¶ Præinductis concordat Albertus, & addit: In filio Dei est essentia & proprietas, & est persona, nec hæc ponunt in numerum, quia essentia est, persona atque proprietas. Hinc sicut nasci non est essentię, ita nec ꝓprietatis, sed personę, quæ secundum intellectum media est inter essentiam & proprietatem, & dicit hipostasim in se perfectam ac subsistentẽ. Quãuis equidem in diuinis ꝓpter omnimodam simplicitatem, non differant realiter essentia & persona atque proprietas: non tamen supposito uno, supponitur alterum: nec quicquid attribuitur alteri. Hinc q̃uis diuina essentia prædicetur de filio, & econtra, hoc tamen non accidit ratione personæ, quia persona est, nec ratione naturę quia natura est, sed ex omnimoda simplicitate. Hæc Albertus.

Albertus in hac dist.

¶ Vdalricus quoque circa hæc loquitur: Secundũ Philosophum tripliciter dicitur aliquid unum. Primò id, in quo apparent opera uitæ quamuis ipsum in se non habeat principium uitę: ut embryo dicit̃ uiuere, quia nutritur & augetur. & quia hoc impropriè uiuere perhibetur, nasci non dicitur. Secundò id, in quo formaliter est uitæ principium, quamuis adhuc incompletè in eo exerceat opera uitæ; sicq; uiuit fœtus animatus in utero. ideo huiusmodi aĩatio est natiuitas in utero, iuxta illud: Quod in ea natum est. Tertiò, id, in quo formaliter est principium, uitę & facit in eo opera uitæ perfectæ secundum perfectionem, q̃ conuenit primordio rei naturali. sicque ꝓles producta ad lucẽ, uiuere fertur. Dicit autẽ Damascenus de Christo 3. lib. Cognoscimus q̃ nasci, non est naturę, sed hypostasis: quod uerum est, si generatio seu natiuitas propriè capiat̃. Ait quippe Philosophus lib. de cælo, quòd generabile tripliciter appellatur. Primò, omne quod est postquã nõ fuit, siue hoc sit per sui mutationem, siue sit in aliu & nõ per se: sicque natura humana in Christo potest dici nata. vel quod faciliter generatur, & hoc nihil ad propositum. vel quod accipit esse per se, & non secundum accidẽs, nec per aliud: & hic solus modus est proprius, quia id propriè generatur, cuius proprius actus est esse: & sic nec natura diuina, nec humana est nata in Christo. Nam quamuis diuina natura sit id, quod persona: non tamen incepit esse ꝑ generationem. Quamuis etiam humana natura cœpit esse: tamen eius non est propriè esse: idcirco nõ dicitur propriè nata, sed aliquo modo, ut patuit. Hæc Vdalricus, cuius exemplum de embryone, procedit iuxta Alberti opinionum, quam sequitur.

Vdalricus

Vnum dicitur aliqđ tripliciter

Matt 1.

Ioh. 1. Damascenus

QVAESTIO II.

Secundò principaliter quærit̃, *An Christus bis natus sit*, & quõ uerũ est, quod Augustinus asserit eum secundò natum. Includit aũt quæstio hęc aliã, quæstionẽ difficilem, scilicet an Christo conueniãt duæ filiationes, seu duæ relationes. ¶ Qđ aũt Christus non sit bis, neq; scđò natus ꝓbari põt eisde persuasionibus, q̃bus argumentatum est suprà, q̃ æterno filio Dei nõ conuenerit incarnari, & nasci ex matre. oẽpe quòd uerè gñatur, de non esse ad esse progreditur, qđ nullatenus cõuenit filio Dei. ¶ Rursus cũ gñatio sit uia seu processus ad esse, nõ cõuenit nisi nõ existẽti: & si quid bis aut secundò gignatur, aut habebit duo esse nec erit simpliciter unũ, aut post primã gñationẽ corrũpetur, & per scđã gñationem recuperabit̃. ¶ Præterea, quod uerè gñatur, est ꝓles gignentis, & uera ac reali relatione ad generantem refertur, & ita in Christo essent duæ filiationes, & esset duo filij, ac duo supposita.

Obiectio in partem negatiuam 1

2

3

¶ Ad hoc Alexãder respondet: Hęc dictio bis, dupliciter sumit̃: q̃a interdũ designat numerũ ipsum, interdum ordinem aliquorũ habentiũ secundũ prius &

Responsio Halen.

us,& posterius. P'timo mō importat interruptionē temporum,vel vicisfitndinem: sicq; Christus non est bis natus,quia æterna gñatio interruptionē nō suscipit,& omnē vicisfitudinē temporalem includit:sed secundo modo dici potest bis natus:qm̃ generatio temporalis, & materna comitaẽ æternā,& per posteriùs se habet ad eam. Deniq;, gñatio non solum comparatur ad natum,seu genitum, sed itō ad generantem.idcirco non sequiẽ,In Christo sunt duæ gñationes,ergo est duo filij Potest enim gñatio multiplicari ex parte generantiū,non multiplicata re genita;sicut nō sequitur,Duæ sunt donationes , ergo duo data,cum dñs dat aliquid serno ad tempus,deinde dat idem in hæreditatem; sicut nec sequitur,Duæ sunt factiones,ergo duo facta,ut dū quis format imaginem, & postmodū eam deaurat, Attñ sequitur,ꝙ idem sit dupliciter factum,aut datum.Sic,& Christus dupliciter.i æternaliter, ac tēporaliter natus est.Similiter non sequitur,Duæ sunt substantiæ,ex qbus ē gñatio,ergo duo sūt filij:quoniam unitas filiationis non est respectu eius,ex quo est gñatio,sed respectu eius', cuius est.i.ex parte geniti Cūq; gñatio sit vnius hypostasis, seu psonæ,idcirco una est filiatio in Chr̃o,& ipse est vnus in psona,unusq; filius, q per gñationem diuinā refert ad patrē,& per gñationem humanā ad matrem;nec filiatio est diuersa,sed respectu diuersorū : nec duo sunt filij : qm̃ filiatio dicit ppríetatē personæ. Hæc Alexander. Cōcordat Antisiodorēsis in Sūma lib.3.

Hales. Guli. Antisiodorē. Bonauēt.

¶ At uerò Bonauentura: Actns , ait: s̃m Philosophum tripliciter numeratur, subiecto,tempore,termino: sicque actus dr̃ multiplicari, vel quia est in alio,& alio subiecto,aut qm̃ est in alio, & alio tēpore,seu mensura,aut quia est in alio,& alio termino, Cumq; aduerbium numerandi dicat numerum actus aliquo horum modorum,necesse est, ut denotet ipsum numerari aliquo modorum istorum. Pnrrò hoc aduerbium bis, designat actus trāsmutationem ; quia quod actu nō terminatur, aut iteratur, non dicitur bis exerceri Gñatio autem æterna non habet terminum. Aduerbium uerò bis cum sit adiectiuū uerbi,sub rōne uerbi importat numerū actus ex parte tēporis, aut durationis. & istè est numerus ex parte mensuræ. Non.n. fertur,quis bis comedisse pp duas res ,quas comedit,aut propter plurificationem ex parte subiecti,sed propter multiplicationem actus ex parte temporis , seu mensuræ, quia comedit in alio, ac alio tempore. Qm̃ ergo gñatio Christi æterna mensuratur æternitate , atq; tēporalis gñatio tempore,ita,ꝙ illa completionem habet in nunc æternitatis,illa in nunc temporis,concedendum est,Christum bis esse natū: nec oportet, qd̃ bis dicat geminationem actus s̃m vniuocationem, sed sufficit,ꝙ s̃m analogiæ identitatem:& sicut conceditur,ꝙ Deus,& angelus sunt duo entia, nō ꝙ uniuocè,sed analogicè entia appellentur, ita concediẽ,ꝙ gñatio Christi æterna , & tēporalis sit gñatio duplex,& qd̃ Christus bis natus sit; qm̃ tm̃ extendit se numerus numeraliū aduerbiorū respectu uerbi, quantū numerus numeraliū pronominū respectu noim. Nec uniuersaliter uerū est,ꝙ bis,dicat uicissitudinē,aut interruptionem, aut desitiōis terminationē,sed uerū est hoc in tēporalibus. ¶ Deniq;,quāuis in Chr̃o sint duæ generationes , nō tñ duæ filiationes :qa cum filiatio sit relatio , cōparaẽ ad tria,videlicet ad subiectum in quo est,ad principium à quo est , & ad terminū ad quem . Numerus demū relationis , s̃m differentiā specificā,& formalem causatur à principio à quo est,sicut paternitas,

In Christo nō sūt 2. filiationes.

& dñium sunt duæ relationes in hoīe aliquo , quę non numeranẽ principaliter rōne subiecti,sed principij à quo. Nā possunt esse duæ relationes in hoīe, ut dū quis est princeps,& pater eiusdem. Plurificatio aūt relationis secundum numerum,non oritur principaliter rōne eius à quo est,nec à termino ad quem,sed ex parte subiecti in quo:qm̃ ppríetas subiecti numerari habet rōne suppositi, eo ꝙ filiationis subiectū est ipsa psona, nō natura nisi ratione personæ. Cūq; in Chr̃o nō sint plures psonæ,esse nō valent in eo plures filiatiōes. ¶ Et si obijciatur,ꝙ cā filiationis est gñatio,sicut relationis cā est actio:cū ergo in Chr̃o sit duplex gñatio,vr̃, ꝙ & filiatio gemina.

Obiectio prima.

¶ Secundò, multiplicato uno relatiuorum , 2
multiplicatur ,& reliquum , dicente Philosopho: Quoties dr̃ vnum oppositorum,toties, & reliquū: cum Christus referatur ad Deū patrē,& uirginem matrē, vr̃ in eo ratio filij, ac filiationis duplificata.

¶ Tertiò, diuersarū productionū,ac gñationū,di 3
uersi sūt termini:cū ergo Chr̃s sit terminus gñationis æternæ,gñationis quoq; hūanæ, oportet eū eē aliū,& aliū filiū,& hoc alia,& alia filiatiōe. ¶ Quartò, 4
abstracta per intellectū à Chr̃o filiatione æterna, adhuc intelligitur in eodē filiatio tēporalis : ergo duplex filiatio est in eo,& breuiter,cū sit uerus,realisque filius uirginis,uera,& reali filiatione ad ipsā refertur. ¶ Et respondendū ad primū,ꝙ relatio non multiplicaẽ ex parte causæ suæ, sed subiecti. Qd̃ si quæratur,cur in Chr̃o gemineẽ gñatio magis ,q̃ filiatio,cum utranq; cōcernat psonam : dicendū, ꝙ gñatio significat p modū actionis. Actio aūt,& passio non solū recipiunt numerationē ex parte subiecti,sed ēt ex parte mensuræ, atq; principij : & cū aliud sit principiū increatū,& creatū,alia quoq; mēsura æterna,& tēporalis,ideo alia,& alia est gñatio. Est,& alia rō.nam quamuis gñatio respiciat psonā, tñ per consequens potest respicere,& naturā. Cum ergo in Christo gemina sit natura,& una persona, est in eo gñatio duplex,& filiatio una

Diluitur obiectio 1.

¶ Ad secun 2
dum dicendum,ꝙ multiplicato uno relatiuorum', multiplicatur,& reliquum,loquendo de multiplicatione formali,atq; correlatiuo , à quo dependet relatiuum dependentia essentiali : sed dum correlatiuum multiplicaẽ multiplicatione materiali,ueritatem non habet:ut dum idem homo plures generat filios,& unus magister docet plures discipulos: tunc quippè relatio,quæ est in ipso , non dependet ab ipsorum humanitate,nisi depēdentia actuali, deficienteq; uno relatiuo, saluaẽ in alio. Hinc qñ, quis post primū filium generat aliū,nō nasciẽ in eo noua paternitas, sed primæ paternitati innasciẽ nouus respectus: qm̃ pluriū est pater,q̃ ante. Sic,& Christ⁹ tēporali gñatione non accepit nouā filiationē, sed cœpit esse alteriùs,utpotè uirginis filius. ¶ Ad ter- 3
tium,qd̃ diuersarū productionum diuersi sunt termini,qñ productiones sunt disparatæ,ita quòd vna aliā non psupponit. sic autē in proposito nō est, qa natiuitas tēporalis præsupponit æternam:iō nō oportet filiū esse alium,& aliū:imò sufficit ad diuersitatē gñationū, pluralitas naturarum. ¶ Ad quar- 4
tū,qd̃ hoc non est propter diuersitatem relationis in se,sed propter diuersitatem respectuum; sicut dum , quis est pater duorum , potest intelligi pater unius , ita quòd non alterius:nec ex hoc sequitur , quòd sit diuersitas secundum rem,sed solum secundum rationem . Diuersitatem autem secundum rōnem uoco eam,quę solum est secundum comparationem,atq; respectum. Hæc Bonauentura. ¶ Itaq; Chr̃s est verè realiter filius matris , quia ab ea realiter

liter genitus, quamuis non referatur reali filiatione ad eam: quéadmodum Deus est nerè oim creator, ac dñs, quamnis non referatnr ad creata reali relatione consistente in ipso, quo patet solutio ultimi.

Christus ẽ filius naturaliter dei patris, & virginis matris.

¶ Amplius idem doctor inuestigat, Vtrum Christus sit filius naturalis ratione vtriusq; gñationis. Rñdet quòd imò: qm̃ vtraq; natiuitas consistit in productione similis ex simili, per conueniẽtiam in natura. Aeterna etenim gñatione gignitur similis patri in vera deitate, temporali verò natiuitate matri in vera humanitate. ¶ Si quæras, quam habitudinem dicat hoc nomen, naturale: Dicendũ quod potius dicit habitudinem principij, q̃ formæ. Dr̃ enim filius, qui est à natura, & trahit eã ab alio: non quod filiatio sit proprietas consequens naturam, sed magis psonam. Est namq; psonæ proprietas, pp quod ista ẽ magis propria, Christus est filius naturalis, vel natura, q̃ hæc, Christus est filius essentialis, uel filius essentia, qa natura plùs dicit in habitudinẽ causæ siue principij, q̃ in habitudine formæ. Hæc idem ¶ Consonat Thomas, & addit: Quãuis nasci sit psonæ, est tñ eius rõne naturæ. Hic Christus ẽm duas naturas, quas per gñationem accepit, duas habet natiuitates. Quãuis ẽt in Christo sit tm̃ vnum esse, tñ ẽm illud habet respectum ad duas naturas: & ita natiuitas duplex est, ẽm duplicem respectũ, qui acquiritur personæ ad duas naturas per generationem acceptas, Veruntñ vna tm̃ filiatio est in Christo, qa (vt dictum est primo libr.) relatio ex hoc, ꝙ ad alterum dr̃, non habet, qđ sit aliquid in rerũ natura, sed hoc habet ex illo, ꝙ causat relationem, qđ est in re, quæ ad alterum dr̃. Cũq; ab eo res habeat vnitatem, seu multitudinem, ex quo habet esse, hinc ẽm id, in quo relatio fundatur, iudicandum est de ea, an sit realiter vna, vel plures. Porrò quædam relationes fundatur in quantitate, sicut æqualitas: & cum quantitas non sit nisi vna in vna re, iõ per vnã, eandem æqualitatem est res æqualis quibus æqualis est. Aliæ verò relationes fundantur in actione, & passione, in quibus pensandum, ꝙ vna passio duabus actionibus correspondet, dum neutrum agens sufficit per se ad actionem complendam, ut in eo, q vna natiuitate nascitur ex patre, & matre. vñ in patre, & matre sunt duæ relationes secundum rem, sicut, & duæ actiones: in prole uerò est tm̃ una relatio, qua refertur ad patrem, & matrem, quemadmodum passio vna ¶ Considerandum quoq;, ꝙ quędam relationes non innascuntur ex actionibus secundum qđ actæ sunt, sed magis ẽm quod fuerunt: sicut aliquis dicitur pater, postquã ex actione sua effectus est consecutus. & tales relationes fundantur in re super id, quod ex actione in agente relinquitur, siue sit dispositio, siue habitus, siue ius aliquod, aut potestas, uel aliquid huiusmodi. Sed: qm̃ quod ex actionibus vnius speciei relinquiẗ, non põt esse nisi vnum: hinc tales relationes non multiplicãtur realiter ẽm actiones diuersas, sed magis sunt vnum ẽm id, quod ex actione relinquiẗ. Vnde in patre pluriũ filiorum, est una tm̃ paternitas. Si uerò sint actiones ẽm speciem plures, causant plures relationes speciei differentes. Cũq; Christus non p vnã gñationẽ passiuã habeat se ad gñationẽ patris actiuã, & ad matris actiuã gñationem: sed p aliã, & aliã, illæque duæ gñationes passiuæ non sint vnius gñis, & nõ solũ nõ speciei eiusdẽ, nil (ut vr̃) impediret, qn in Christo possent esse duæ filiationes realiter differentes, nisi immediatũ subiectũ filiationes realiter differẽtes, nisi immediatũ subiectũ filiationis esset suppositũ, quod nõ est nisi vnum in Christo: quod cũ sit æternũ, ex nullo tẽporali aduenit ei realis relatio, sed rationis duntaxat: ideo filiatio, quæ cõsequitur Christum ex generatione temporali materna, non est realis, sed tantũmodo rõnis, qua ad matrem refertur, cuius nihilominus realis est filius: & soli supposito cõuenit filiatio, quod habet cõpletũ esse in specici, & cui cõpetit nasci, qđ naturæ nõ cõuenit. Hęc Thomas. ¶ Porrò in 3 parte Sũmæ: Circa hoc, inquit, vcȝ an in Christo sint duæ filiatiões, sunt diuersæ opiniones. Quidã nãq; attendẽtes ad causam filiationis, ponũt in Christo duas filiatiões, sicut, & duas natiuitates. Alij uerò attendentes ad filiationis subiectum, ponunt in Christo vnam tm̃ filiationem, sicut, & unam psonam, qđ & melius sonat. Vnitas quippè relationis, seu pluralitas, non attenditur ẽm terminos, sed ẽm subiectum, aut causam. Si.n ẽm terminos attenderetur, oporteret quẽlibet hoĩem alia relatione referri ad patrem, & alia ad matrem. Verum rectè considerantibus patet, vnumquenq; eadẽ relatione referri ad vtrũq; parẽtẽ ob causæ unitatẽ, quia eadẽ natiuitate nascitur ex utroq;. Eadem quoq; est rõ de magistro, q docet multos discipulos eadem doctrina, & de dño, q gubernat diuersos subiectos eadem ptãte. Si uerò sint causæ diuersæ specie differentes, ex consequenti uidetur, & relationes differre specificè. unde nil phibet, plures tales relationes inesse eidem, ut si, qs sit aliquorum magister in grãmatica, aliorum in logica, alia ẽ ratio magisterij utriusque Hinc diuersis relationibus vnus, & idem hõ põt eẽ magister diuersorum, aut eorũdem, ẽm doctrinas diuersas. Cõtingit demum qñq;, ꝙ aliquis habet relationem ad plures secundum causas diuersas, speciei tñ eiusdem: ut dum quis est pater diuersorũ filiorum, ẽm actus gñationis diuersos: ideo paternitas in eo speciei nequit differrè, cum actus gñationis conueniant specie: qm̃ plures formæ eiusdem speciei, non possunt eidẽ inesse subiecto. Hinc ipossibile est, ꝙ sint plures paternitates in eo, qui pater est plurium filiorũ gñatione naturali: secus, si esset pater unius gñatione naturali, & alterius per adoptionẽ. Cũq; Christus non sit una, & eadem natiuitate natus ex patre ab æterno, & ex uirgine sancta in tẽpore, nec utraque natiuitas eiusdem sit speciei, oporteret quãtum ad hoc, duas in ipso filiatiões fateri, nisi vna i Chr̃o esset hypostasis, ut supra. Est nihilominus filius uirginis, relatione, seu filiatiõe, quæ cointelligiẗ relationi maternitatis illius ad ipsum Christũ: quẽadmodũ Deus dr̃ relatiue dñs, relatione, qua cointelligiẗ relationi reali, qua creatura subijciẗ Deo: & quãuis relatio dñij nõ sit in Deo realiter, dr̃ tñ realiter dñs ex reali subiectione creaturæ ad ipsum. Sic, & Chr̃s realiter filius est pręclarissimæ uirginis, ex reali relatione maternitatis illius ad ipsum. Deniq;, vnũ, & ens se cõsequunẗ: ideo sicut contingit, ꝙ relatio in uno extremorũ sit ens reale, in alio ens rõnis, sicut de scibili, & scientia dr̃ metaphysicè, sic contingit, ꝙ ex parte unius extremi sit tantum una relatio, & ex parte alterius extremi relationes sint multę: quemadmodum in hoĩbus ex parte parentũ est duplex relatio, una paternitatis, alia maternitatis, q̃ sũt speciei differentes, eo, ꝙ alia rõne pater, alia rõne mater sit generationis principiũ. Si uerò plures essent eadẽ rõnẽ principiũ actionis unius, ut dũ plurimi trahũt nauẽ, in oĩbus esset una relatio. Verũ ex parte plis ẽ relatio, seu filiatio una ẽm rẽ: sed plures secundum rõnem, inquantum correspondet utriq; relationi parentum secundum duos ipsius intellectus respectus. Hæc Thomas. Idem Petrus.

In 3 parte quæst. 35. art. 5.

Christus ẽ filius realis uirginis Marię.

Aristot. 4 Met.

In sẽnti dist. q vni ca art. 4

Richard⁹ contra S. Thomam.

¶ Porrò Ricardus in his partim aliter sentit. Quidam, inquiens, dicunt, q in Christo non est nisi filiatio vna, quia filiatio Christi ad patrem, & matrem est eadem secundum rem, differens ẽm respectus. Sed contra, quia realitas relationis, aut consideratur ẽm fundamentum, quod in filiatione est natiuitas: aut ẽm respectum. Fundamentum autem istud in Chri ẽ aliud, & aliud qa alia est natiuitas æterna, alia temporalis: respectus quoq; est alius. hinc dico, quòd in Christo sint duæ filiationes, & quòd filiatio humana cõuenit ei ratione naturæ assumptę, & sic in Deo est realis ad creaturam relatio: non tñ ex parte naturæ diuinæ sed humanæ: quemadmodum, & in Christo ẽm humanitatem est realis ad alios homines similitudo, iuxta illud ad Hebræos:

Hebræ. 2.

Debuit per omnia fratribus assimilari. Hæc Richardus, cuius dicta videntur obscura, & ex verbis Thomæ argumentum eius solutum est ¶ Nec verũ est,

Dionysius cõtra Thomas

quod Thomas, & eius sequaces dicunt, filiationẽ Christi ad patrem, & matrem esse eandem secundum rem, cum filiatio illa ad patrem sit increata, & realiter idem, quod Deus: relatio autem rationis, quæ asscribitur Christo respectu matris, non est, quid increatum, sed respectus ratione creata conceptus. ¶ Richardus quoq; multiplicat relationes

Dionysius cõtra Ric.

ultra modum, ut si vnus sit rex, & princeps innumerabilium subditorum, sint in ipso respectu illorum innumerabiles relationes reales. Idem de magistro innumerabilium discipulorum, & patrem, quàm plurium filiorum. sicq; erunt in eodem innumerabilia accidentia speciei eiusdem, & multa inepta ex illa opinione sequuntur, estq; contra solemmores doctores scholasticos, vcz Alexandrum, Thomam, Albertũ, Bonauenturã, & contra sequaces eorum.

Albertus mag. in p̃senti dist.

¶ Vñ Albertus conscribit: Non est nisi vna filiatio Chri, quia non est intelligibile, qualiter duę proprietates eiusdem rationis determinarent vnam hypostasim, sicut nec in eodẽ homine, sunt duæ sciẽtiæ eiusdem rationis: & si rei albæ adueniat causa dealbationis, non faciet in ea albedinem aliam, sed priorem potest intendere, & facere, quòd ex alia causa insit, ac habeatur, quàm priùs. Præterea filiatio est proprietas constituens filium, & quicquid alterius rationis est in abstracto, est etiam alterius rõnis in concreto: nec propositio ista habet instantiam, Ergo si filiatio est alterius rationis, ergo, & filius est alterius rationis: sed filius vnius rationis, & filius alterius rationis, sunt filij duo, sicq; Christus, esset filij duo: quod hæreticum iudicatur. Hæc Albertus, qui alia multa contra illam opinionem inducit. Nam & humana Christi natura videretur dicenda filia virginis, si in ipsa natura sit filiatio illa realis, cum forma denominet suum subiectum.

Vdalricus.

¶ Vdalricus quoque. Veneramur, ait, in Christo, duas natiuitates, non duas filiationes: quia secun-

Ioã. Dam.

dum Damascenum, filiatio non est naturę proprietas, sed personæ. Proprietas etiam, & quodcunq; accidens, non numeratur nisi numeratione sui subiecti, eo, quòd accidens magis sit aliquid entis, q̃ ens, secundum Philosophum: propter quod, nec p se numerabile dicitur. Hinc impossibile ẽ, duas ꝓprietates eiusdem rationis, siue uniuocè, siue analogicè, inesse eidem. Filiatio autem æterna, cum nostra filiatione eiusdem est rationis secundum ana-

Durãdus.

logiam. Hæc Vdalricus. ¶ Præterea Durandus has duas de Christi filiatione opiniones cum earum motiuis, hic recitat exquisitè, & addit: Est, & tertia positio, inter illas medium tenens, ac dicens, quòd filiatio dupliciter accipi potest. Primò, ut relatio tantum: secundò. ut proprietas personalis. Et primo modo est duplex in Christo realis filiatio, non autem secundo modo. Vbicunque enim producens, & productum in eundem incidunt ordinem, & præsertim in idem secundum speciem: si unum refertur realiter, & reliquum. Christus autem secundum quod homo, & mater eius, eiusdem sunt speciei, & ordinis: ergo sicut mater eius referẽ ad ipsum reali maternitate, sic ipse ad illam filiatione reali. Verum quum in Christo non sit nisi vna persona, non valet in eo consistere nisi vna filiatio, ꝓut filiatio est propietas personalis, seu constitutiua personæ. Hæc Durandus.

Dionysius cõtra Durandum.

¶ Cui obijci potest, quòd si filiatio humana ex propria ratione sit personalis proprietas, nec nerè, ac propriè competens, nisi ei, quod verè, ac propriè nascitur: consideratio nostra non poterit impedire, quin in Christo personam constituat. Ideo ista opinio non videtur nisi quædam excogitatio, parum, aut nihil importans, quanquam quęlibet harum trium opinionum satis apparenter queat defendi scholasticè. Imò est & quarta opinio, quam

Gulielm⁹ Antisiod.

defendit Gulielmus, quod nec in creatore, neque in creatura relatio sit quid reale, sed solum ens rationis: quæ tamen opinio super primum satis est

Gandaua.

reprobata. ¶ Insuper Henricus primæ positioni cõsentit, sicut, & Thomas, additque aliqua. Nempè sic arguit: Videtur, quòd duæ sint filiationes reales in Christo, vna ad patrem, alia ad matrem: quia si pater fuisset incarnatus, noua fuisset ei filiatio acquisita ex generatione temporali, ergo, & Christo.

Obiectio.

¶ Ad quod respondet, Non est simile, quia si pater fuisset incarnatus, ex hoc persona eius æterna filiationem realem non haberet: quia ex respectu ad temporale, nil reale recipitur in æterno: ideo relatio ad creaturam esset in ipso solum secundũ rationem, quantum ad suppositum, quod in ipso æternum est: temporale uerò in ipso, & ab ipso assumptum esset, id ratione cuius referretur ad temporale, quod reali relatione referretur in ipsum. Si ergo pater esset incarnatus, nouam, & realem filiationem haberet ratione humanæ naturæ à se assumptæ: quoniam ipse esset terminus generationis temporalis, in quo alia non præcessit. In supposito autem filii cum sit ab æterno realis filiatio, non aduenit ratione incarnationis: sicut in patre carnali secundum filium generante, non oritur noua paternitas, primo genito eius uiuente, quia relatio numerari non habet per naturam secundum, quam est, quia nec est dispositio eius: sed secundum suppositum, in quo est, cum, & dispositio sit, illius, vt termini, aut principij alicuius emanationis. Hæc Henricus.

Ioan. Sco.

¶ Postremò, Scotus tenet, quòd in Christo sit realis filiatio duplex, quia (vt ait) filiatio est habitudo producti naturaliter, similis producenti in naturali intellectuali, & hęc habitudo est duplex in eo.

Dionysius cõtra Ioã. Scotum.

¶ Sed huius argumenti solutio patet ex præinductis præsertim ex dictis sancti doctoris, dicentis, quòd in Christo bene esset duplex filiatio sicut, & duplex natiuitas, nisi aliunde in ipso speciale esset obstaculum, uidelicet, quòd ipse ante natiuitatẽ ex uirgine, est ęterna, & subsistens persona inuariabilis, veram, & realem habens filiationem æternam: nec assumpta natura multiplicat in eo personam, hinc ei non cõgruit noua, & secunda filiatio realis, quę directè concernit personam, nec est simile de similitudine, aut æqualitate, quę in qualitate, seu quantitate fundantur.

De

De adoratione humanitatis Christi, an eadem sit adoratio humanitati, & deitati exhibenda. Distinctio. IX.

Praeterea inuestigari oportet, vtrum caro Christi, & aïa, vna eademq; cũ verbo debeant adoratione adorari, illa scilicet, quæ latria dr. Si.n.aïæ, vel carni Chri exhibetur cultus latriæ, quę intelligitur seruitus, siue cultus soli creatori debitus, quum aïa Chri, vel caro creatura tm̃ sit, creaturę exhibetur, quod soli creatori debetur: qđ facienti, in idololatriã reputatur. Iõ quibusdam vr̃, non illa adoratione, quæ latrię est, carnẽ Chri, uel animam esse adorandã: sed illa, quæ dulia est, cuius duas species, uel modos esse dicunt. Est.n. cuiusdam modi dulia, q̃ creaturæ cuilibet exhiberi potest: & est quędam soli humanitati Christi exhibenda, nõ alij creaturæ: quia Christi humanitas super omnem creaturam est ueneranda, & diligenda: non tamen adeo, ut cultus diuinitati debitus ei exhibeatur, qui cultus in dilectione, & sacrificij exhibitione, atq; reuerentia consistit: qui Latine dicitur pietas, Græce autẽ Θεοσέβεια idest Dei cultus, vel εὐσέβεια idest bonus cultus. In parte negatiuã. Opinio 1.

Aliorum sententia, quæ vnam adorationem vtriq; exhibendã tradũt. Opinio 2.

Alijs autem placet, Christi humanitatem vna adoratione cum verbo esse adorandã, non propter se, sed propter illum, cuius scabellum est, cui est unita, neq; ipsa humanitas sola, uel nuda, sed cum verbo, cui est unita: nec propter se, sed pp illum, cui est unita, est adoranda. Nec, qui hoc facit, idololatriæ reus iudicari põt: qa nec soli creaturę, nec pp ipsam, sed creatori cum humanitate, & in sua humanitate seruit. De hoc Iohannes Damascenus ita ait: Duę sunt naturę Christi, ratione & modo differentes, vnitæ verò secũdum hypostasim. Vnus ergo Christus est Deus perfectus, & homo perfectus, quem adoramus cum patre, & spiritu sancto una adoratione, cum incontaminata eius carne, non inadorabilem carnem dicentes, (adoratur enim in vna verbi hypostasi, quæ hypostasis generata est) non creaturæ venerationem prębentes. Non ergo vt nudam carnem adoramus, sed vt vnitam deitati, in vnam hypostasim Dei verbi duabus reductis naturis. Timeo carbonem tangere propter ligno copulatum ignem. Adoro Christi Dei mei simul vtrãq; naturã, propter carni unitam deitatem. Non enim quartam appono personam in trinitate, sed vnam personam confiteor verbi, & carnis eius His verbis insinuari videtur, Chri humanitatem vna odoratione cum verbo esse adorandam. De hoc ẽt Augustinus ex sermone domini, vbi dicit, Non turbetur cor vestrum, ita dicit: Dicunt hæretici filium non natura esse Deum, sed creatum. Quibus respondendum est, quia si filius Dei non est Deus natura, sed creatura, nec colendus est omnino, nec, ut Deus adorandus, dicente Apostolo: Coluerunt, & seruierunt potius creaturæ, quàm creatori. Sed illi ad hoc replicabunt, & dicent: Quid est, ꝙ carnem eius, quam creaturam esse non negas, simul, cum diuinitate adoras, & ei non minus, quàm diuinitati deseruis? Ego dñi cam carnem, imò perfectam in Christo humanitatem, ideò adoro, ꝙ à diuinitate suscepta, & deitati vnita est, ut nõ alium, & alium, sed vnum, eundẽq; Deũ, & hominẽ filiũ Dei esse confitear. Deniq;, si hoĩem separaueris à Deo, illi nunquàm credo, nec seruio: velut siqs purpurã, uel diadema regale iacens inueniat, nunqd ea conabitur adorare? cum uerò ea rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, si ea eum rege adorare, quis contempserit. Ita in Christo dño humanitatem non solam, uel nudam, sed diuinitati vnitam, s. unum filium Deum uerum, & hoĩem uerum, si quis adorare contempserit, æternaliter morietur. Idem super psalmum XCVIII. ubi dr̃, Adorate scabellum pedũ eius: quoniam sanctum est: Sciendum, quia in Christo terra est idest caro, quæ sine impietate adoratur, Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Marię carnem accepit: hęc sine impietate à uerbo Dei assumpta, adoratur a nobis: quia nemo carnem eius verè manducat, nisi priùs adoret: sed qui adorat, non terram intuetur, sed illum potiùs, cuius scabellum est, propter quem adorat. His auctoritatibus pręmissæ inuestigationis absolutio explicatur. Iohã. Damascenus. August. Ioh. 14. Rom. 1. August. i

Summa distinctionis. IX.

Iam suprà determinatum est de Christi, quidditate, & dignitate secundum utranque eius naturam, hic agitur de veneratione, quæ ei debetur: & quęrit Magister, an Christi caro, seu anima aut assumpta humanitas, secundum se seorsum ualeat licitè adorari adoratione latriæ, quæ soli Deo debetur, vel potiùs adoratione, cultuq; duliæ, præsertim hyperduliæ, & circa hoc ponit duas responsiones, & motiua earum, quarum secundam ampliùs approbat. Hæc est tota huius distinctionis materia, circa quam doctores mouent plurimas quæstiones, videlicet, quid sit latria, quid dulia: & de speciebus, actibusque earum. Deinde circa principale inquirunt, qualiter adoranda sit Christi humanitas, & partes ipsius, videlicet corpus, & anima. Verum quæstiones illæ præambulæ, & accessoriæ, satis communes sunt, alibi locum habent: idcirco de eis faciliùs pertransibo.

QVAESTIO I.

Obiectiones contra veritatem Cicero. Latria. Dulia.

ITaq; quæro, *An Christi humanitas, caro, aut anima, sit cultu latriæ veneranda.* ¶ Videtur, ꝙ non; qm̃ soli Deo, seu veræ, & in comparabili deitati debetur hic cultus, & veneratio tanta, quæ est cultus supremus, & honorificentia maxima. Vnde, & Tullius protestatur; Latria est virtus moralis, Deo cultum, ceremoniamq; impẽdens. Dulia verò est virtus moralis, per quam creaturis quibusdam concedẽs veneratio exhibetur.

In oppositum.

¶ In oppositum sũt auctoritates Augustini, & Damasceni, quæ in litera continẽtur.

in hac dist, quæst. 1.

¶ Circa hæc Thomas scribit. primò, inquirens an latria sit virtus. Rñdet, dum commune aliquid inuenitur in multis, si in aliquo eorum speciali modo inueniatur, habet inde nomẽ speciale; quẽadmodum nasus curus vocatur simus. similiter cum obsequium diuersis exhibeaẽ, Deo utiq; speciali, ac supremo modo debetur, sicut in ipso est summa maiestas, dignitas, atq; dominium. Idcirco obsequium seruitutis, qđ ei debetur, speciali nomine latria appellatur.

Latria tripliciter sumitur.

Porrò hoc nomẽ latria tripliciter sumitur. Primò pro eo, qđ Deo in obsequium exhibetur, ut sacrificium, genuflexiones. Quandoq; pro ipso actu exhibitionis. Tertiò, pro habitu, quo exhibetur obsequium: Nec primo mõ sumpta, ẽ virtus, sed virtutis materia: scđo mõ, ẽ uirtus; tertio, actus virtutis.

Latria quatuor habet nomina.

Et noiatur quatuor noĩbus. nam dr̃ pietas, quantum ad deuotionis affectum. dr̃ quoq; theosebia. i. cultus diuinus, vel eusebia, id ẽ, bonus cultus, quantum ad diligentem intẽtionẽ. Illud. n. coli asseritur, cui studiosè intenditur. Tertiò dicitur seruitus, quantum ad opera, quæ exhibentur in recognitionem dominij, quod conuenit Deo iure creationis. Dicitur item religio, quãtum ad operum determinationem, ad quæ homo se obligando, in cultum Dei determinatur.

Virtus dicitur gñalis quatuor modis.

¶ Insuper si quæratur, an sit uirtus gñalis, dicendum, ꝙ virtus dicitur gñalis quatuor modis. Primo, quia de uirtute qualibet p̃dicatur, ut legalis iustitia, quæ cum probitate conuertitur, & est realiter idem, quod virtus, differens rõne, ut 5. dr̃ Ethicorum, sicq; virtus vocatur, quantum ad essentiam, gñalis. Secundò: qm̃ aliæ uirtutes ab ea dependent, participando actum ipsius. & sic prudentia dicitur gñalis, quia ab ea cæteræ uirtutes morales rectitudinem electionis participant. sicq; actus eius, oĩm aliarum uirtutũ actibus immiscet. Nihilominus ipsa in se est uirtus specialis, eo, ꝙ habeat obiectũ specialis rõnis, vz eligibile ad opus. Tertiò: qm̃ operatur circa oĩm actus virtutũ, ut magnanimitas, q̃ in cunctis uirtutibus opatur magnificè, put quarto Ethicorũ habetur. Quartò, uirtus dicitur gñalis, quia ad eam diuersæ cõcurrunt uirtutes, eo, ꝙ actus eius præexigat multarũ actus uirtutum, sicut ad magnanimitatem; qm̃ nemo põt se magnis dignificare nisi virtuosus. Itaq; latria in se specialis est virtus, habens specialem rõnẽ obiecti, & actus: attñ gñalis est uirtus tertio mõ, & quarto: qm̃ aliarũ virtutum actibus uti põt materialiter sub rõne sui obiecti, utpote, ut actus earũ Deo exhibeãtur ad suæ reuerentiã maiestatis, atq; in recognitionem sui dominii: & rursus ad actũ ipsius multæ requiruntẽ virtutes: ut fides, quæ ostendit, cui exhibẽda sit latria: & charitas, q̃ afficit ad eundẽ. Veruntñ vtitur aliqbus actibus, qui non sunt elicitiuè proprij virtutibus alijs, ut sacrificiũ offerre, orare, prostrationesq; facere: & hi sunt proprij actus eius.

Latria est virt⁹ moralis, non theologica.

¶ Præterea si q̃rat, an sit uirtus theologica, aut moralis, dicendũ, ꝙ virtutes theologicæ circa Deũ immediate versantur, habẽtq; Deũ pro obiecto, & fine: hinc nulla uirtus theologica propriè, & formaliter habet actum circa creata. Nam, & charitas in homine non diligit, nisi Deum, aut ꝓpter Deũ. Obiectum verò latriæ est id, quod exhibet Deo in re cognitionẽ sui dominij: hinc non est uirtus theologica, sed moralis: & ad iustitiam reducitur, quæ in quadam æqualitate consistit. Hæc Thomas in Scripto, qui & in Secunda Secundæ de his pleniùs scribit, & de exterioribus, interioribusque actibus huius virtutis.

quæst. 81.

Idẽ i hac dist. quæst. 1. art. 2. Psal. 98. Obiectiones contra veritatem

¶ Cõsequenter scilscitatur in Scripto, an humanitati Christi, sit cultus latriæ exbibendus: Quod non: qm̃ sup illud Psalmi, Adorate scabellũ pedum eius, loquitur Glossa: Caro Christi adoranda non est adoratione latriæ, quæ soli Deo debetur. Secundò: qm̃ latria Deo debetur ratione summi dominij sui, ac iure creationis, quæ non conueniunt ei nisi ex deitate. Tertiò, cultus, & reuerentia debẽtur alicui non solum ratione personæ, sed, & ratione naturæ. Natura autem humana in Christo, à diuina manet distincta: ergo non est ei cultus impendendus, qui Deo debetur ratione deitatis, ac excellentiæ summæ.

Rñdetur ad q̃stionẽ a principio motam.

¶ Dicendum, quòd duobus modis aliquid honoratur. Primò, ratione sui: secundo, ratione alterius sibi adiuncti: quemadmodum patri hoĩs s̃m se consideratæ, non debetur honor, sed rõne toti⁹ cõpositi, seu personæ, cui conuenit propriè opari. & sic quo ad primum modum, non debetur humanitati Christi honor separatim à persona diuina, sed in ipsa, & simul cum ipsa adoratur, quẽadmodum manus honoratur in persona manum habẽte, sicq; humanitati Christi secundum hoc debetur latriæ honor. Quantum uerò ad modum honorãdi secundum, qui etiam partibus, & rebus inaĩatis exhibetur, sic debetur ei duliæ honor, imò duliæ excellentis, propter sigularem dignitatem, quam habet ex personali vnione cum uerbo.

Imagines Christi, & sãctorum quomodo honorãdæ.

¶ Imaginibus quoq; Christi, & sanctorum, secundum quod sunt res, quædam s̃m se consideratæ, nõ debetur aliquis honor: sed inquantum sunt tales imagines: impenditur eis honor, qui & sanctis, cum idem sit motus in imaginem, ut est imago, & in imaginatum.

¶ Præterea, si q̃ratur, an latriæ cultus debeaẽ Deo rõne suæ potentiæ: respondendum, quod latria profitetur seruitutẽ, qua Deo tenemur, quia fecit nos, sic, quòd debetur ei latria, inquantum creator. Cũque creator sit inquantũ bonus, & sapiens, atq; oĩpotens, ideo secundum oĩa huiusmodi latria ei debetur, & non s̃m vnum eorum duntaxat. Hæc Thomas in Scripto.

q̃st. 25. ar.

¶ In 3. Demum parte quærit, utrũ una, & eadẽ adoratione sit adorãda diuinitas Christi, & eius humanitas. Respondet, In eo, qui honoratur. possunt duo considerari, vz is, qui honoratur, & cã honoris.

Honor.

Honor aũt propriè exhibeẽ subsistenti, non parti eius, nisi inquantũ est aliquid eius, s̃m quod totum honoratur in parte: s̃m quod etiã aliquis honoratur in re ad ipsum ptinente, sicut in veste, imagine, nuncio. Causa autem honoris ẽ id, ex quo honoratus habet excellentiam aliquã. Honor náq; est reuerentia alicui exhibita pp excellentiã sui: ideo dũ in uno hoĩe sunt multæ causæ honoris, ut plario, virtus, sapientia: unus est honor eius ex parte psonæ, q̃ honoratur, multi uerò quãtũ ad cãs honoris. Sic cum in Christo sit una persona, & una utriusq; naturæ hypostasis: una est adoratio, & veneratio ex parte personæ, quæ honoratur, sed ea parte causarũ honoris, conueniunt ei plures adorationes, cum honoretur propter sapientiã suã increatã, sapientiamq; creatã. Deniq; adoratio humani-

Hūanitas Chri poteſt adorari ob duas cauſas. manitatis Chriſti dupliciter pōt intelligi, Primò, ut ſit eius ſicut rei honoratæ, puta ſuppoſiti, quod adoraē: ſicq; adorare carnē Chriſti, non eſt niſi adorare verbum incarnatū, quēadmodum adorare veſtē regis, nō eſt aliud, q̃ adorare regē veſtitum: ſicq; adoratio humanitatis Chriſti, eſt adoratio latriæ. Alio modo poteſt intelligi adoratio humanitat, Chriſti, q̃ ſit ratione aſſumptæ humanitatis, adornatæ oī gratia, ac virtute, & ſic adoratio humanitati Chriſti non eſt adoratio latriæ, ſed duliæ, ita, ꝙ vna & eadem pſona adoraē adoratione latriæ, pp pfectionē ſuæ diuinitatis, adorationeq; duliæ, pp perfectionē ſuæ humanitatis. Nec hoc inconueniens eſt, qm̄ Deo patri debeē honor latriæ pp ſuā diuinitatē, & honor duliæ pp dñium, quo creata gubernat. Vnde ſuper illud pſalmi, Dñe Deus meus in te ſperaui, loquitur Gloſſa: Domine oīm per potentiam, cui debetur dulia: Deus oīm per creationem, cui debeē adoratio latriæ. Hæc Thomas. ¶ In quibus mirum vr̄, ꝙ aſſerit adorationē duliç creatori deberi pp dñium quo creata gubernat, cum iam dixerit, latriā Deo impēdi in recognitionem ſui ſummi dominij, quo vtiq; regit creata. dulia quoq; propriè ſumpta, prout à latria diſtinguitur, creaturis, nō creatori, impendit honorem.

Pſal 7.a

Dionyſius cōtra Thomam.

lib. 3 c. 115 ¶ At verò in Summa ꝯ gentiles, multipliciter probat ſoli Deo oīpotenti cultum latriç exibendum, ob ſummam excellentiam ſuam, ac primi, & indepēdētis dominij ſui auctoritatem, & pp maxima beneficia ſua, & demum, quia in eo ſolo conſiſtit nr̄a felicitas. quæ, & conferē, ac dependet ab ipſo. Hæc ibi.

quæſt 81. ¶ Poſtremò, in Secunda Secundæ idē fateē. Religio, dicēs, ſeu latria, ſpecialis ē virtus, & vna. Reſpicit nāq; ſuū obiectū ſm̄ vnā rōnē, videlicet inquantū Deus oīm rerū primus gubernator, & conditor: Clarū eſt aūt, ꝙ vbi inuenit ſpecialis rō boni, ibi ſpecialis ſit virtus. Religio aūt ſeu latria, ordinatur ad exibendū Deo honorē rōne ſummæ, & ſingularis, ac incomparabilis excellentiæ ſuæ: iō virtus latriæ, q̃ hac ratione debitū exibet Deo cultū, rectè ſpecialis virtus cenſeē. nā, & perſonis creatis diuerſi impēdunē honores, ſm̄ diuerſas excellētias earūdē. Hęc idē ibidē.

Albert⁹ in hac diſt. ¶ Concordat Albertus, & addit. Nō ſtatim eſt adorandū, ſi quid appareat alicui in ſpecie Chriſti. imò timēdum eſt de illuſione, nec ſimpliciter adorādū, pp tria, niſi, quis habeat diſcretionē ſpirituum. Primum eſt crebra illuſio ſenſuū in apparitionibus talibus. Secundū eſt conſcientia propriæ humilitatis, qm̄ debet ſe homo reputare indignū apparitione angeli ſancti. Tertiū, quia cōditio ibi apponenda ſi apponaē, non nocet, imò prodeſt, eſtq; cautelæ, & cauet periculū. Idcirco dicendum: Adoro te, ſi verè es Chriſtus. De ſacerdote quoq; ignoto, vel de quo ſcitur, ꝙ negligens ſit in diuinis, dico, ꝙ in eius celebratione cautum eſt apponere (actu, aut habitu) conditionem in hoſtiæ adoratione. Hæc Albertus.

Apparitionib⁹ phantaſmatū nō eſt credendum.

Hoſtia ſacra ſub cōditione ē̄ adoranda.

Vdalric⁹. ¶ Vdalricus demum in Summa ſua libro 6. de cadē hac re ſcribit, quæ in textu ex Auguſtino, & Damaſceno introducunē, & aliqua addit, quæ in ſcriptis Thomæ diffuſiùs continentur. Idē Petrus, & Richardus. ¶ Bonauentura verò, caro ait, Chriſti multipliciter conſideratur. Primò enim ſumiē pro toto homine illo, iuxta illud, Verbū caro factum eſt. ſicque qm̄ hō ille eſt Deus rōne vnius pſonæ adorād⁹ eſt latria. Secundò pro parte aſſumptæ humanitatis ſecundum ſe conſiderata, non vt verbo vnita, & ſic ei latria non debetur, ſed dulia, Tertiò ſumitur quaſi medio modo, pro ipſa carne vt deitati cōiuncta,

Bonauen.

Iohan. 1.

Opinio 1.

& ita quidā dixerunt, ꝙ adorāda ſit adoratione duliæ, imò duliæ ſummç, quæ hyperdulia nominatur: quia ſolius Dei eſt latria adorari, & vna natura in Chriſto non cōicat alteri idiomata ſua. pp, quod ſicut non eſt dicendum, humanam naturā in Chriſto eſſe æternām, quāuis ſit vnita naturæ diuinæ, ita ſm̄ iſtos humana natura in Chriſto non eſt cultu latriç adoranda, licet diuinæ ſit maieſtati vnita. Alij verò dixerunt, ꝙ conſiderando carnē illā, & animā, prout diuinæ naturç vnita eſt, adoranda ſit adoratione latriæ, qm̄ ſecus eſt de exibitione honoris, & proprietatibus alijs. Honor quippè non reſpicit hanc partem, vel illam, ſed perſonā: vñ quāuis purpura, & corona non participent proprietates regis abſolutas, cōicant tñ in reuerentia, & honore, vt ex Auguſtino allegat Magiſter. Hinc quū ſit vna perſona in Chriſto, cui debeē reuerentia ſumma, iō vna adoratione eſt adoranda, videlicet latria, quantū ad naturā ſuā vtrāq;: quēadmodū vna veneratione honoratur in hoīe caput, & pes, quāuis hūanæ naturæ Chriſti prout ſecundū ſe conſideraē, non niſi dulia debeaē. Verū, qm̄ carò Chriſti nunq̃ eſt ſeparata à verbo, ideo conſideranda eſt ſemper vt verbo vnita, & ſemper adoranda eſt latria. Hæc ergo poſitio melior eſt, & Auctoritatibus ſanctorum plus conſona. Hæc Bonauentura.

Opinio.

Auguſtin.

¶ Porrò Durandus: Honor, inquit, latriæ, & alterius cuiuſcunq; reuerentiæ, pōt alicui exiberi dupliciter. Primò per ſe, vtpote ei, in quo eſt cauſa talis honoris. & ita adoratio latriæ ſoli Deo rōne deitatis debetur. Secundò per accidens, ſcilicet ei, quod habet habitudinē ſpecialē ad illū, cui p ſe cultus latriæ exibeē. Pōt quoq; aliquid taliter habitudinem habere ad Deū dupliciter. Primò. qa incidit in idē ſecundū ſuppoſitū, vt Chriſti humanitas. Secundò, pp habitudinē quandā extrinſecā. vt mater Chriſti, crux, imago. Primò modo adoraē latria p accidens humanitas Chriſti. nēpe dum ſuppoſitū per ſe honoratur, adoraē per accidens quicquid pręter perſonā eſt in ipſo. Chriſti aūt perſona per ſe adoratur latriæ adoratione. Dico autem per accidens, quia ipſa humanitas non eſt propriè id, quod adoratur, cū non ſit ſubſiſtens ſuppoſitū. Nec eſt cauſa, vel ratio talis adorationis, quāuis ſit cauſa cuiuſdam adorationis alteriùs, q̃ hyperdulia nuncupaē. De imagine verò Chriſti cōiter dr̄, ꝙ conſiderata vt Chriſti imago, adoraē: cū idē ſit motus in imaginē, & in id, cuius eſt imago. Veruntamen illud non vr̄ propriè dictum, qm̄ quantumcunq; motus talis ſit idem, nunquam tñ aīa taliter adorātis dicit, ꝙ imago ut imago, ſit idē cū imaginato ſeu exēplari, vel, ꝙ ſignū idem ſit cum ſignato: ſed ſunt correlatiua ad inuicem. Eſſe verò relatiui eſt ad aliud eſſe: ideo, quod attribuitur exemplari, aut ſignato, nunquam eſt attribuendum imagini, aut ſigno, quantumcūq; cōſiderentur ſub rōne imaginis, aut ſigni; pp, quod (propriè loquendo) reuerentia exemplaris, vel ſignati nunquam debetur ſigno vel imagini. Sed, quia loquendum eſt vt plures, ideo commune illud dictū ſic poteſt exponi, ꝙ pro tanto dicitur imago ſub ratione imaginis adorari eadem adoratione cum re cuius eſt imago, quia ad eius præſentiam ſit rememoratio in rem, quam rememoratam adoramus: quoniam res vt cognitæ per ſuas imagines, honorantur, ac ſi per ſe eſſent præſentes. Hęc Durandus.

Durandus

¶ Cuius ſcripta videnē doctrinç, rituiq; eccleſiæ aliqualiter derogare, q̃ ex apoſtolica traditione (pſertim in die Paraſceues) crucē Chriſti adorat, adorariq; iubet, ac docet. Multa quoq; conueniunt, imò

Dionyſius contra Durand.

&

& vniuocè cõpetũt signo, & signato, inquantum huiusmodi: cum vt sic, ponantur in prædicamento ad aliquid. Vnũ quoq; frequenter alterius noie designat, ſm quod de beati Petri imagine dicimus, Iste est sanctus Petrus. Nec dubium quin res in suis imaginibus, & per eas honorentur, sicut contumelia, quæ irrogatur imagini crucifixi, inquantum est eius imago, ipsi Christo irrogari asseritur.

Contumelia imaginũ Christi & sanctorũ, & contumelia Christi & sanctorum.

Scotus.

Postremo Scotus: Tria, inquit, videnda sunt. Primò, quid latria: secundò, qñ, & qualiter exibenda: tertiò, cui sit impendenda. De primò dico, q latria reuereri aliquẽ actu interiori, est propria bona reputare parua respectu bonorũ illius, & bona illius quem reueretur, ita extollere in corde, quasi maxima respectu propriæ bonitatis, tanquã bona eius à quo ipse magnificans totã suam sortitus est bonitatem. Hæc reuerentia summa in actu interiori, solum respicit Deum p conuenienti obiecto, cui actui interiori correspondent aliqui actus exteriores, qui sunt huius interioris reuerentiæ signa: vt sunt sacrificia, ceremonialesq; actus, protestantes hanc reuerentiam summo dño esse exibitam, summam quoq; dñationẽ esse in illo cui hæc exibentur, & se illi esse subiectum: ex quibus actibus generari põt ĩ aĩa habitus, inclinans ad eliciendum prompte, ac facilè actus hmõi. De secundò dico, q de istis actib⁹ latriç est præceptum affirmatiuum. Rõnabile quippè est, intellectualẽ creaturã obligari ad recognoscendum, ac reuerendum aliquem ut summum dñm suum. Hoc verò præceptum, sicut & alia affirmatiua, obligat semper, sed non ad semper. potestq; dici, q obligatio illa pertineat ad primũ istud tabulæ primæ præceptum: Non habebis Deos alienos, quod præceptum non est tm̃ negatiuum, sed item affirmatiuũ, vt sequẽtia eius verba testantur. Tempus antẽ determinatum implendi hoc, vr̃ in lege Moysi fuisse sabbati dies, iuxta illud expressum in tertiò præcepto, Obserua diem sabbati. Porrò sub euãgelica lege cultus ille Deo exibendus in sanctificatione sabbati, determinatur inquantum ad actum istũ, in quo debet exiberi, vtpote in oblatione sacrificij summi, videlicet eucharistiæ, quã debet sacerdos offerre: atq; in illa oblatione populus etiam debet offerre, qui tenetur missam totam audire dñico die, ſm illud De consec dist. 1. Missas, etsi aliqua excuset necessitas ab executione huius pręcepti, necesse est supplere in aliquo actu equiualente, vt saltem die illo cultui Dei specialiter deputato, aliquis fiat act⁹ qui immediatè referatur in Deũ ad reuerentiã eius. vtrũ aũt aliquo alio tpe teneatur homo ad actum adorationis, præterquam in tempore illo determinato, est dubium, & istis diebus vr̃ aliqua oratio necessariò adhibenda. De tertiò, an scilicet debeatur Christo solum inquantum Deus: Dico, q imò, sumẽdo solum, categorematice: quoniam Christo considerato ſm solã diuinã naturã, inest sufficiens ratio adorabilis summi. Si aũt sumar̃ syncategorematicè, tunc notat exclusionẽ ab vno extremo respectu extremi alteriùs: sicq; distinguo, quia, aut excluditur aliud à termino adorationis, vel ut rõ adorandi. Primo modo, dico, q Christus non solũ est adorandus ſm naturam diuinã, quia à termino adorationis, id est, à persona ipsa, q̃ adoratur, in quã sicut in terminũ adorationis id est, à persona, q̃ adoratur, in quã sicut in terminũ adoratio tendit, nõ est Christi humanitas, excludenda. sic nãq; totũ illud suppositũ, quod est Christus, non adoraretur. Si uerò aliud excludatur vt terminus adorationis, verum est, quòd Christus adorandus est solũ ſm diuinã naturã, quia humanitas non est causa, aut ratio adorandi. Adorãdum est igir̃ verbũ incarnatũ. i. verbũ cũ carne seu habens carnẽ sibi vnitam: non tñ verbũ cũ carne. i. & carnem, ita vt sit copulatiua, ideo caro capir̃ ibi associatiuè. Exẽplum est, dũ honoro hominẽ pp sapiẽtiã, & virtutes, quia tũc honoro hoiem totũ, nec corpus excludo, quãuis non sit subiectum sapiẽtię, & virtutis. Est quoq; exẽplũ de rege, & purpura, q̃a rex purpuratus adoratur, nec tñ purpura est rõ adorationis illius. Hęc Scotus, qui pariter circa hæc facit inquisitionẽ non breuem, & apparenter subtilẽ, tñ ex prænductis verbis sancti doctoris faciliter, celeriterq; solubilẽ.

Exod. 20.

Ibidem.

¶ Arguit quippè Scotus ꝯ pdicta, q̃a adoratio debet̃ Christo rõne summi dominij, summũ verò dominium conuenit ei nõ solũ rõne creationis, quę conuenit ei ex diuina, sed etiam (& forte principaliter) ratione redẽptionis, quã facit per assumptionẽ, & passionem naturæ assumptæ, p quã insuper nobis promeruit vitam gr̃æ, vitãq; gloriæ, q̃ pferenda sunt naturali esse, ac uidere, quæ p creationem largitus est.

Obiectio Scoti.

¶ Verũ ista, & consimilia, ex pręhabitis facillimè dissoluuntur, q̃a vt asserit Thomas, adoratio Deo debet̃ non solũ rõne oipotentiæ suæ qua nos creauit, sed ẽt rõne increatę sapiẽtiæ suæ, qua nos ad ęternã beatitudinẽ ordinauit rõne quoq; suæ liberalissimæ bonitatis, qua dona gr̃æ, & gloriæ, & non solũ dona naturæ, distribuit: & itẽ rõne suæ incomparabilis maiestatis, infinitæ perfectionis, & excellentiæ penitus independentis, nulliùsq; indigentis. Insuper, quamuis verbũ incarnatũ per assumptã humanitatẽ nos redemit, ac præfata bona concessit per modũ causæ meritoriæ, & quasi instr̃alis, attñ totum hoc factum est à verbi deitate, imò à superbeatissima trinitate sicut à causa verè principali, totã idoneitatẽ, efficaciãq; pbente assumptæ humanitati, nec increata illa dominandi ptãs, ius diuinũ ac principium independens. actiuum dñium, quod æternaliter competit Deo quantum ad fontale posse, virtualemq; habitum ex assumpta humanitate, & eius mysterijs aliquid perfectionis suscepit, quamuis ex tempore actualiter dominari, præficere, redimere, & saluare incepit. Vnde vt Damascenus fatetur, assumpta humanitas rectè comparatur ad uerbum æternum assumens, sicut instrumentum animatum immediatum, coniunctum, ac proprium, ad primum perfectum, ac principalem agentem, sicut, & nostrum comparatur ad animam nostram.

Dilutio eiusdem. s. Thom vbi supra. Deus quare sit adorandus.

Iohan. Damascenus

Scotus.

¶ Præterea, quod ait Scotus de tempore determinato, in quo adoratio cadebat sub pcepto, non põt præcisè intelligi de sabbato illo Iudeorum, & die dñico Christianorũ: nec solum de actu adorationis in oblatione sacrificiorum legalium, & sacramenti alteris, quia, & alia multa festa erant in lege instituta, & actus quidã spiritales excodendi in illis, vt in Leuitico, & Deuteronomio legitur, similiter in euangelica lege. Nec solum iubebantur Iudæi Deũ adorare, & colere sabbatorum diebus, sed tunc præcipue: quemadmodum Christiani tenentur adorare, & colere Deũ non solum diebus dominicis, sed tunc magis, & recuperare, deflere, & expiare ferialium dierum negligentias, & peccata. Ideo hoc esset arctam viam salutis nimis laxare, quod sufficeret ad salutem diebus festiuis actualiter Deo intendere: pręsertim cum Christus præceperit: Vigilate, & orate omni tempore. Et rursus: Oportet, inquit, semper orare, & non deficere. Itemque, Primum quærite regnum Dei, quod totum de omni tempore opportuno rite exponitur, de qua re dictum est suprà, infra quoque dicetur.

Luc. 21. Luc. 18. Matt. 6.

An Christus secundum quod homo sit persona vel aliquid. Distinctio. X.

Solet etiam à quibusdam inquiri, vtrum Christus secundum quod hō, sit persona, vel ēt sit aliquid. Ex vtraq; parte huius quæstionis argumēta ↄcurrunt. Quod enim persona sit, his differunt rationibus: Si secundū quod hō, aliquid est, vel persona, vel substantia, vel aliud est. Sed aliud non ergo, vel persona, vel substantia. Si substantia est, vel rōnalis, vel irrationalis: sed non est irrationalis substātia, ergo rōnalis. Si verò ſm quod hō, est rōnalis substantia, ergo ꝑsona, quia hæc est diffinitio ꝑsonæ, substantia rōnalis indiuiduæ naturæ. Si ergo ſm quod homo, est aliquid, & secundum quod homo, persona est: Sed econuerso, si ſm quod homo, persona est, uel tertia in trinitate ꝑsona, uel alia: sed alia non, ergo tertia in trinitate persona. At si ſm quod homo, persona est tertia in trinitate, ergo Deus. Propter hæc inconuenientia, & alia, quidam dicunt Christum ſm hoīem non esse personam, nec aliquid: nisi forte ſm sit expressiuum vnitatis personę. Secundum eīm habet multiplicem rōnem. Aliquando enim exprimit ↄdōnem, vel proprietatem diuinæ naturæ, vel humanæ, aliqñ unitatem personæ: aliqñ notat habitum, aliquando causam. Cuius distinctionis rationem diligenter lector animaduertat, atque in sinu memoriæ recondat, ne eius confundantur sensus, cum de Christo sermo occurrerit.

Quæstio

In parte affirmatiuam.

In negatiuam.

Secundū hēt multiplicē ratione.

Etsi Christus secundū quod homo, dicatur substantia rationalis: non inde tamen sequitur, quòd persona sit secundum quod homo.

Illud tñ non sequitur, quod in argumentatione superiori inductum est, quòd si Christus ſm quod homo, est substantia rōnalis, ergo ꝑsona. Nam, & modo aīa Christi est substantia rōnalis, non tñ persona, quia nō est per se sonans, imò alij rei coniuncta. illa tamen personæ descriptio, non est data pro illis tribus personis.

Rūsio ad obiectio-nem affirmatiuam

Alia probatio, quòd Christus sit persona.

Sed adhuc aliter nituntur probare. Christum ſm hoīem esse personam, quia Christus ſm quod homo, prædestinatus est vt sit Dei filius: sed illud est, quod vt sit, prędestinatus est: ergo si prędestinatus est ſm quod homo, vt sit Dei filius, & secundum est. Est enim est filius Dei. Ad quod dici pōt, Christum esse id, quod vt sit prædestinat⁹ quod homo prædestinatus vt filius Dei sit, & ipse est verè filius Dei: sed secundum hoīem prędestinatus est vt sit filius Dei, quia per gratiam habet hoc secundum hoīem: nec tamen secundum hominem est filius Dei, nisi forte secundum vnitatis personę sit expressiuum: vt sit sensus, Ipse qui est homo, est Dei filius. vt autem ipse ens homo sit Dei filius, per gratiam habet: sed si causa notetur, falsum est. Nō enim quo homo est, eo Dei filius est.

Alia obiectio. Rom. 1. Diluitur obiectio.

An Christus sit adoptiuus filius, secundum quod homo, vel alio modo.

Si verò quærit, an Christus sit adoptiuus filius ſm quod homo, siue alio modo: respōdemus, Chrum nō esse adoptiuū filiū aliquo modo, sed tm̄ naturalē, quia natura filius Dei est, nō adoptionis gratia. Nō aūt sic dr̄ filius natura, ut dr̄ Deus natura Nō.n.eo filius est quo Deus est: q̄a proprietate natiuitatis filius est, natura diuinitatis Deus est, & tñ dicitur natura, vel naturæ filius, quia naturaliter est filius, eandem s. habens naturam quam ille, qui genuit. Adoptiuus autem filius non est, quia priùs, fuit, & postmodum adoptatus est in filium, sicut nos dicimur adoptiui filij, quia cum nati fuerimus iræ filij, per gratiam facti sumus filij Dei. Christus verò nunquam fuit non filius Dei, & ideo non est adoptiuus filius.

Eph. 2.

Opinio, quòd Christus sit adoptiuus filius.

Sed ad hoc opponitur sic: Christus filius hominis est (id est, virginis) aut gratia, aut natura, vel vtroque mō. Si verò natura, aut diuina, aut humana sed diuina non, ergo, aut hūana natura, aut non natura est filius hominis, Si non natura, ergo gratia tm̄, & si natura humana, non ideo minus per gratiam. Si ergo gratia filius hominis est, adoptiuus filius esse videtur, vt idem sit naturalis filius patris, & adoptiuus filius uirginis. Ad quod dici potest, Christum filium virginis esse, & natura, vel naturaliter, & gratia, nec tamen adoptiuus filius virginis est, quia non per adoptionem, sed per vnionem filius virginis esse dicitur. Filius enim virginis dicitur, eo, q̄ in virgine hominem accepit in vnitatem personæ, & hoc fuit gratię, non naturę. Vnde Augustinus super Iohannem ait: Quod vnigenitus est æqualis patri, non est gratiæ, sed naturæ. Quod autem vnitatem personæ vnigeniti assumptus est homo, gratiæ est non naturę. Christus ergo, nec Dei, nec hominis est adoptiuus filius, sed Dei naturaliter, & hōīs naturaliter, & gr̄a filius. Quod verò naturaliter sit hoīs filius, Augustinus ostendit in libro de fide ad Petrū: Ille, scilicet Deus, factus est naturaliter hoīs filius, qui est naturaliter filius vnigenitus

Obiectio alia.

a virginis

Solutio.

August.

Dei patris. Quòd aũt non sit adoptiuus filius, & tamen gratia sit filius, ex subditis probatur testimonijs. Hieronymus sup epistolã ad Ephesios ait: De Christo Iesu scriptũ est, quia semp cũ patre fuit, & nunq̃ eum vt esset, voluntas paterna pcessit, & ille quidẽ natura filius est, nos uero adoptione. Ille nunquã nõ fuit filius: nos anteq̃ essemus, pdestinati sumus, & tunc spiritũ adoptionis accepimus, qñ credidimus in filiũ Dei. Hilarius quoq; in libro. III. de Trinitate ait: Dñs dicens Clarifica filium tuũ, non solo noĩe contestatus est se esse filiũ Dei, sed ẽt proprietate cũ ait clarifica filium tuum. Nos sumus filij Dei, sed non talis hic filius. Hic eñ verus, & proprius est filius origine, nõ adoptione: veritate, nõ nuncupatione: natiuitate, nõ creatione. Augustinus ẽt sup Iohannẽ ait: Nos sumus filij gratia, non natura, vnigenitus aũt natura, nõ gratia. an hoc ẽt in ipso filio ad hoĩem referendum est? Ita sane. Ambrosius quoq; in I. libro de Trinitate ait: Chrs filius est nõ per adoptionẽ, sed p naturã: p adoptionẽ nos filij dicimur, ille verò p veritatẽ naturæ est. Ex his euidenter ostenditur, q Christus non sit filius gratia adoptionis. Illa eñ gratia intelligitur, cum Augustinus eum non esse gratia filium asserit. gratia enim, sed non adoptionis, imò vnionis, filius Dei est filius hominis, & econuerso.

cap. 2. *cap. 1.* *Hilarius.* *Ioh. 17.* *August.* *Ambrosi⁹*

Vtrum persona vel natura prædestinata sit.

Rom. 1. Deinde si quæritur, vtrum prædestinatio illa, quam commemorat Apostolus, sit de persona an de natura: sane dici potest, & personam filii, quæ semper fuit, esse prædestinatã secundum hominem assumptum, vt ipsa scilicet ens homo, esset Dei filius, & naturam humanam esse prædestinatam, vt verbo patris personaliter vniretur.

Summa distinctiõis. X.

PRæcedẽti distinctione discussit Magister, an assumptæ naturæ Christi conueniat honor diuinus, qui latriæ cultus vocaẽ: hic pscrutaẽ, an diuinæ psonæ ratione hũanitatis assumptæ competat esse personã: Secundò inquirit, an vnigenito Dei rõne assumptæ naturæ congruat appellari filium adoptitiuum.

QVAESTIO I.

HIc quęritur primò, *An Christus secundum quod homo, sit persona* ¶ Et de hoc argui potest pro parte vtraq;, vt patet in litera, & fiunt hic multa sophismata, ad quæ, sicut, & ad q̃stionẽ ppositã, patebit ex rñsione, & declaratione doctorũ solutio.

Gulielmus. ¶ Antisiodorensis ergo in Summa sua 3. lib, respondet: Christus secundũ quod homo, non est persona, imò, nec Socrates secundũ q̃uod homo, extat persona, cũ nullũ vniuersale persona existat. Sed melius quæritur, an Christus secundum quod Iesus, psona dicendus sit: quemadmodũ Socrates in eo, q Socrates, dicitur esse persona. ¶ probatur, q sic, qui Christus in eo, quod Iesus, est rationalis naturæ indiuidua substantia, ergo persona, per locum à diffinitione. *In oppositum.* ¶ In oppositũ, qoia si Christus in eo, quod Iesus, est persona, aut ergo est persona creata, aut increata: non increata, cum Iesus sit indiuiduum speciei humanæ: nec creata, quia sic essent duæ personæ in Christo, & quatuor indiuinis. ¶ insuper, in Niceno concilio legitur: In incarnatione filij persona cõsumpsit personam, non natura naturam, ergo persona increata consumpsit personam creatã. *Concilium Nicenum.* *Respõsio.* ¶ Ad hoc dicimus, q Christus in eo, quod Iesus, seu secũdum quod Iesus, non est persona, quia ad hoc, q aliquid sit persona, requirit̃ triplex distinctio, vtpote distinctio singularitatis, quæ est in aĩa Socratis, quæ sua singulari existentia distinguitur à qualibet alia re. distinctio quoq; incommunicabilitatis, quæ est in Socrate, eo, q non est communicabilis alicui vt pars: idcirco nec corpus, nec anima est psona. Tertia est distinctio dignitatis, quę ẽ in Socrate ex hoc, q eius humanitas non est vnita, neç mixta digniori naturę, aut formæ, & vltima ista distinctio non est in Iesu secundum quod Iesus, vnde non distinguitur à digniori psona verbi æterni. sicq; verificatur in illo illud Niceni concilij, q psona psumpsit personã, nõ corrumpendo eandẽ, sed qm̃ vnio illa hũanitatis cũ deitate, exclusit personalitatẽ humanã. hinc Iesus secundum quod homo, non est persona. Hæc Aotisiodorensis, qui in his vr̃ fauere primæ opioioni, quæ (vt patuit) ponebat ĩ Christo duo supposita, & vnã personam, quod tpe huius doctoris poterat probabiliter opinari: interim verò ab ecclesia cognoscitur roprobatum, sicut ostensum est. Deniq;, dignitati humanitatis Christi non obest, nec derogat, sed incomparabiliter cõfert, esse vnitũ naturæ diuinæ.

Albertus. ¶ Albertus autem loquitur: Ly, secundum, quod, notat causam vel naturæ conditionem, hoc est, q humanitas sit causa cur Christus dicatur persona, vel, q humaoitas in ipso sit proprietas siue conditio, q ipse existat persona. sicq; dicimus, q Christus in eo, quod homo, vel secundum quod homo, non est persona: sed ipse secundum quod Deus, est persona personalitate æterna, quod sequitur diuinitatem in ipso. Si autem cum dicitur Christus secundum quod homo, est persona: ly, secundum, quod, notet vnitatem siue identitatem suppositi hominis ad diuinum suppositum, sic ipse in eo, quod homo, vel secundum quod homo, est persona. Conformiter distinguendæ sunt consimiles quæstiones, dum quæritur vtrum Christus secundum quod homo, sit indiuiduũ, &, vtrum Christus secundũ quod hõ, sit suppositum: item vtrũ Christus secundum quod homo, sit res naturæ. facilius tamen conceditur, q Christus secundum quod homo, sit suppositum, & res naturæ, quàm, q ipse secundum quod homo, sit indiuiduum, & persona, indiuiduum namque dicit quid singularę, quod in se est vnum, & sua singularitate ab alijs est diuisum: sicque singulare, & indiuiduum incommunicabilitatem includunt, quamuis de ratione eorum non sit, quòd sint supposita rationalis naturæ. ¶ Christus quoque in eo, quod homo, est aliquid, quia hic homo, non tamen sequitur, quòd sit suppositum, aut psona in eo, quod homo, nisi secundum vnam acceptionem iam tactam. *Boethius.* Et si obijciatur, quia secundum Boethium, species est totum esse indiuiduorum: ergo si Christus est hic homo, & indiuiduum hominis, non habet nisi humanitatis naturam, non deitatis essentiam: Dicendum, quòd auctoritas illa Boethij locum

cum

cũ nõ habet nisi in his, q̃ supponunť speciei in una natura. Hæc Albertus, qui de his ꝓlixiùs scribit, q̃ ex dictis Thomæ nunc inducendis, clariùs innotescent.

In hac dist.

¶ Itaq; Thomas: In Christo, inquit, non est nisi vna ꝑsona, quæ est æterna. nullũ aũt ęternũ cõuenit Christo secundũ quod homo, ꝓpriè loquendo: iõ nõ est verũ, ꝙ Christus ſm quod homo, sit persona, nisi replicet suppositũ hois, dicendo: Christus ſm quod iste homo, est persona, quod verũ est. Etenim Christus ſm quod homo, est substantia rationalis naturæ: sed ſm quod iste homo, est rationalis naturæ indiuidua substantia: iõ ſm quod iste homo, est persona. quẽadmodum ẽt secundum quod iste homo, est Deus, quia in his per istum hominem supponitur, ac designatur persona ęterna.

Chrs secundum qd̃ hõ, nõ ẽ indiuiduum

¶ Porrò dum quæritur, vtrum Christus secundũ quod homo, sit indiuiduũ: rñdendũ, Indiuiduũ (sicut ꝑhabitum est) inueniť in substantijs, & accidentibus: & prout in substantijs est, habet ex sua rõne, ꝙ sit subsistens, nõ aũt ſm quod in accidentibus ẽ. duũ in substantijs reperitur, sic in Christo non est Vtroq; aũt modo inueniť in Christo, & ꝓut indiui nisi vnũ indiuiduũ, sicut, & vna persona: sicq; Christus ſm quod homo, non est indiuiduũ, quẽadmodum, nec persona: imò de ratione indiuidui, ſm qd̃ de Christo ponitur, est, ꝙ sit per se subsistens, quod non ecõuenit Chr̃o ſm qd̃ hõ est, sed ſm qd̃ hic hõ.

An Christus secundũ quod hõ, sit res naturæ.

¶ Insuper, ad istud, an Christus ſm quod homo, sit suppositũ, & res naturæ: dicendum, ꝙ in propositionibus per se aliter est ex parte subiecti, & ꝑdicati, quia ex parte subiecti sufficit, ꝙ tñ ſm vnum eorũ, quæ in subiecto continentur, prædicatum conueniat illi per se: sed ex parte prædicati requiritur, ꝙ quicquid est in prædicato, ꝑ se conueniat subiecto. Vñ hæc nõ est per se, Homo est aĩal album: hæc verò est per se, Homo albus est aĩal. Itaq; dico, ꝙ in supposito, & re naturæ duo importantur, videlicet respectus ad naturam communem, & aliquid subsistens, cui inest ille respectus: quorum vnum inest Christo secundum quod homo, puta respectus ad communem naturã, non aũt alterum: ideo hæc est falsa, Christus ſm quod homo est suppositũ, vel res naturæ, magis tñ accedit ad ueritatẽ, q̃ prædictæ, in quantum hæc noĩa imponuntur à respectu ad naturã communem. Hinc si suppositum adiectiuè sumať, vera est hęc: Christus ſm quod hõ, est suppositũ: qm̃ Christus ſm quod homo, supponitur humanæ naturæ. Si autem sic arguať, Christus secundum quod homo, est res quædã, nec est res nullius naturæ: ergo secundũ quod homo, est res alicuius naturæ, ergo, & res naturæ: Dicendum, ꝙ Christus secundum quod homo, est res quædam, & itẽ est res alicuius naturæ: non tñ sequiť, ꝙ sit res naturæ secundũ quod homo, qm̃ plus est in significatione compositi, q̃ in significationibus componentium, quod in multis contingit, quia non omnis arma gerens, est armiger. Hæc Thomas in Scripto.

quæst. 16. art. 12.

¶ Præterea in 3. parte fateť, dicens: Hic terminus Hõ, in reduplicatione positus, accipi põt in ratione suppositi, & in rõne naturæ. Cũ igiť dr̃, Christus ſm quod homo, est persona, si capiať in rõne suppositi, vera est, quia suppositum illud nil aliud est, q̃ persona verbi æterna: si autem sumatur ratione naturæ, sic dupliciter potest intelligi. Primò, ꝙ naturæ humanæ competat esse in aliqua persona, quod verũ est. omne enim, quod subsistit in humana natura, est persona. Secundò, ꝙ humanæ in Christo propria personalitas debeatur, vt pote causata ex essentialibus suis principijs: & sic Christus ſm quod homo, non est persona, eum solum in increato esse personali subsistat, vt dictum est sæpe. idem.

Tarantasius.

¶ Deniq;, ex scriptis Petri hæc clariùs constãt, q̃ respondẽdo ad istud, vtrũ Christus secundũ quod homo, sit indiuiduũ, ꝓfertať: indiuiduũ vno modo sumiť cõiter, ꝓut est in oĩ gñe entis Secundò propriè, ꝓut est in gñe substantiæ solũ. Primo modo indiuiduũ appellať, quod de vno solo prædicať. Secundo modo indiuiduũ dr̃, quod ꝑ se subsistit diuisum ab alijs. Primo mõ pes, & albedo Socratis sunt indiuidua, non aũt secundo mõ, cum non subsistant per se. Primo mõ sunt multa indiuidua in eodẽ supposito, & in Christo, qui tñ non est nisi vnum indiuiduũ tm̃. Sumendo autẽ indiuiduũ propriè, puta secũdò mõ, in Christo non est nisi indiuiduũ vnũ, & ipse est illud, & est ꝑsona æterna. ¶ Dũ itaq; quæriť, vtrũ Christus ſm quod iste hõ, sit indiuiduũ: Dicendum, ꝙ imò, sumendo indiuiduũ primo mõ, nec tñ aliud à ꝑsona, non enim est indiuidua duo. Sumendo aũt indiuiduũ mõ secundo, non est indiuiduum ſm qd̃ hõ, quia natura humana in ipso non habet indiuiduũ proprium, sed subsistit in persona diuina. Et si obijciatur, quia Christus ſm quod homo, est aliquid, non vniuersale, ergo particulare: Dicendum, ꝙ indiuiduum primo modo sumptum, conuertitur cum particulari, nõ aũt sumptũ secundo modo.

Richar.

Concordat Richardus, dicendo: Quamuis Christus sit homo atq; persona, tñ iudicando de ista propositione, Christus secundum quod homo, est persona: secundũ proprietatẽ, & virtutẽ sermonis sic falsa est, quia cõplexa hæc, ſm quod, & in eo, quod, de virtute sermonis significãt id, quod reduplicať, esse rationem præcisam, aut formalẽ conuenientiæ ꝑdicati cum subiecto. Vnde cum dicitur, Christus ſm quod homo, est persona, significatur, ꝙ res importata per hoĩem, & præcisa ratio, per quam Christus est homo, quod simpliciter falsum est, qm̃, nec natura in vniuersali, nec ipsa natura hũana in singulari, est ratio personalitatis in Chr̃o, sed natura diuina cũ ꝓprietate cõstitutiua ꝑsonæ. Hæc Richard[9].

lib. 5. c. 15. Philip. 2.

¶ Vdalricus quoq;: Interdum, inquit, dicitur, ꝙ Christus secundum quod homo, sit Deus. Etenim sup illud ad Philippẽses, Dedit illi nomẽ, asserit Glossa: Christus inquantum homo, assumpsit nomẽ Dei, non vsurpatiuè, sed verè Hæc quippè reduplicatio secundum quod, vel inquantum homo, dupliciter sumitur. Interdum namq; accipitur secundũ quod ponitur in descriptione prædicationis per se, quia prędicatum per se est, quod conuenit subiecto secundũ quod ipsum, ita, ꝙ cõpetit subiecto ratione suæ formæ primò, ac propriè, & si conueniat alteri, hoc est sub rõne ipsius subiecti, sicut Petrus secundum quod homo, est animal rõnale: sicq; Christus secundum quod homo, non est Deus: qm̃ natura humana, quæ est forma huius subiecti, non est Deus. Quãdoq; autem complexum hoc, secundum quod, non dicit identitatem intentionum subiecti, ac prædicati, sed tm̃ naturalẽ, inseparabilẽq; cohærentiã eorundem: vt cum asserit Augustinus, ꝙ omne ens inquãtum est, bonum est. sicq; vera est propositio ista. Nẽpe vt aliqui dicunt, hic modus, secũdum quod, ꝓut sumitur in ista materia, comprehendit tres modos speciales, quia nonnunquam reduplicatio ista dicit vnitatem personæ in duabus naturis, & sic loquitur Glossa prætacta. Est enim sensus, ꝙ eadem persona, quæ ab æterno naturaliter Deus est, accepit ex tempore secundum donum gratiæ vnionis, existens in humana natura sit Deus verè, non nuncupatiuè, aut participatiuè. Aliquando verò denotat

August.

habitum

habitum, vt ibi, Habitu inuentus est vt hō. Interdū dicit cām efficiētem, vt: Chrs ſm quod hō, meruit, aut formalē, vt: Chriſtus ſm quod hō, eſt rōnalis, vel materialē, vt: Chriſtus ſm quod hō, ex anima conſtat, & corpore, aut finalē, vt: Chriſtus ſm quod homo, eſt digniſsima creaturarū. Hęc Vdalricus. Concordat, & dictis Bonauentura. Reſponſio etiam Alexandri ſuper his, expreſſa eſt ſupra.

Philip. Bonauen. Hales.

QVAESTIO II.

AMplius quærunt hic aliqui, *Vtrum Chriſtus ſecundū quod homo ſit Deus.* ¶ Ad quod nunc reſponſio eſt prolata. ¶ Bonauentura verò rńdet, ſicut Magiſter ait in litera: Hęc dictio, ſm quod, pōt importare habitudinē cauſæ, ſicq; illa locutio falſa eſt, uel indiuiſionē ſeu vnitatē cōcomitatiuē, & ita eſt vera, ſicut iā dictū ē. Verū iſte ſecundus modus inſolēdi ly, ſm qđ, non ē ita ꝓprius, & cōis vt primus, quamuis interdum reperiatur. Hæc Bonauentura.

Bonauēt.

¶ Alexāder quoq; (vt allegatū ē ſupra) ſcribit qualiter hoc, quod dr̄ ſm quod, multipliciter poſſit exponi, & ad ꝓpoſitā q̄ſtionem rńdet, ꝙ ipſa ſit vera, ꝑut ly, ſm quod, deſignat vnitatē perſonæ, ſicut, & iſtæ: Chriſtus ſm qđ hō, creauit cælū, & terrā, auctoritatēq; habet dimittendi peccata. Si uerò ly, ſecundū quod, notet cām, aut conditionē naturę, falſæ ſunt propoſitiones hmōi. Si etenim cām deſignet, ſenſus eſſet, ꝙ Chriſtus ex hūana natura haberet, ꝙ ſit Deus, & ſtellas creauit, & auctoritatē habet dimittēdi peccata. Porrò ſi conditionē naturæ deſignet, iſte eſt ſenſus: Chriſtus ſm quod ille, qui eſt homo, eſt Deus: quod falſum eſt. Hæc Alexander.

Ibi.

¶ Thomas circa hoc loquitur: Quod in propoſitione reduplicatur cū iſto cōplexo, ſecundū quod, eſt id, per quod prædicatum conuenit ſubiecto. vñ oportet vt aliquo modo ſit idem ſubiecto, & aliquo modo idem cum prædicato: quemadmodū medius terminus in ſyllogiſmo affirmatiuo, cōparationem habet ad prædicatū, ſicut ad id, quod per ſe conſequitur ad ipſum. Nihil autem conuenit alicui ſecūdum quod eſt animal, niſi per ſe conueniat animali ſecundum quemcunque modum dicendi per ſe. Ad ſubiectum verò comparatur, tanꝗ ad id, quod aliquo modo in ſubiecto includitur includitur autem in ſubiecto ipſa ſubiecti ſubſtantia, & antecedentia, vtpote cauſæ eius, & conſequentia, vt accidentia. Subſtantia verò ſubiecti eſt ipſum ſubiectum, & natura ipſius, & ratione omnium horum aliquid poteſt attribui Chriſto, imò, & cuilibet homini. Si eñ aliquid homini attribuatur ratione principiorum præcedentium, ſic quantum ad cauſam materialē dicimus, ꝙ homo ſecundum quod compoſitum ex contrarijs, eſt corruptibilis: quantum ad cauſam formalem, quòd ſit rationalis, & ad imaginem Dei factus, quantum ad cauſam efficientem, quòd ſit hæres ſui patris, quantū ad cauſam finalem: ꝙ ſit immortalis, quo ad naturā, quia ad æternā beatitudinem inſtitutus. Porrò ſi quid aſſcribatur boī rōne accidentium, dicimus, ꝙ homo ſecundum quod coloratus, eſt uiſibilis. Si demum aliquid attribuatur homini ratione ſuppoſiti, dicimus, ꝙ Socrates ſecundum quod Socrates, eſt indiuiduū. Si verò ratione naturæ, ſic dicimus, ꝙ homo ſecundum quod homo, eſt animal. Itaque cum dicitur, Chriſtus ſecundum quod homo, eſt Deus, ſi replicetur homo rōne naturæ, falſa eſt: ſi rōne ſuppoſiti, vera eſt, quia pſona in Chriſto eſt æterna, & verus Deus. Verun-

Thom in hac diſt.

Gene. 1.

tū cum hoc nomen nõ importet determinatum ſuppoſitum naturæ humanæ, niſi per demonſtrationē adiunctā, & ſolū cuidā ſuppoſito naturæ humanę determinato per ſe cōueniat eſſe, Deū, niſi aliqd addatur, aut ſubintelligatur, non eſt ſimpliciter pcedendum, Chriſtus ſecundum quod homo, eſt Deus. Hæc Thomus in Scripto. ¶ Idem in 3. parte, 16. quæſtione. Conſonat Petrus.

¶ Richardus verò dicit hanc ſimpliciter eſſe falſam, Chriſtus ſm quod homo, eſt Deus: quia (vt ait) iſtud complexum, ſm quod, notat terminum, cui adiungitur, ſignificare rationem, per quam prædicatū conuenit ſubiecto. Sed meliùs eſt ſm prææallegatos doctores propoſitionem iſtam diſtinguere. Addit quoq; Richardus: Dicūt quidam, ꝙ iſta propoſitio, Chriſtus inquantum hic homo, de virtute, & proprietate ſermonis non ſit vera, aſſerentes quòd iſtę determinationes ſecundum quod, & inquantum, & in eo, quod, non tantummodo notant intermino cui adduntur, eſſe rationem conuenientiæ pdicati cū ſubiecto ſed, & rōnē præciſam, per quā pdicatū dr̄, de quocunq; dicatur: ſicq; nec iſta conceditur, Chriſtus ſm hoc ſuppoſitū, quod eſt filius Dei, eſt homo: quia per hanc rationem Deum eſſe non conuenit ſpirituiſancto, nec patri. Alij verò ꝯcedunt, ꝙ Chriſtus ſm quod hic homo, eſt Deus, dicētes, ꝙ reduplicatio non notat id, quod reduplicat eſſe pciſam rōnē conuenientiæ pdicati cum ſubiecto, ſed ſufficere, ꝙ includatur in eo. iō argumentū iſtud non valet, Si Petrus inquantū hic hō, eſt aial, ergo inquantū hō, eſt aial: igitur à ſimili. ſi Chriſtus inquantum hic homo, eſt Deus, ergo inquantū hō, eſt Deus: quia ſuppoſitū Petri, & humana natura in eo realiter idem ſunt, re abſoluta: quia ſubſtantia ſub ratione, qua in ſe exiſtens, eſt ſuppoſitū. In Chriſto aūt perſona, & natura humana realiter diſtinguntur, cum perſona ſit increata. Hęc Richardus. Verum iſta diſceptatio in quid nominis videtur conſiſtere, ideo parum curanda.

Tertia ſ. Richard.

QVAESTIO III.

NVnc quæritur, *An Chriſtus ſecundum quod homo, ſit adoptiuus filius Dei patris*.

¶ Vr, ꝙ ſic quia Chriſtus inquantū hō, eſt filius Dei: & non filius naturalis, ergo filius adoptiuus. ¶ Rurſus, Chriſtus ſecundum quod homo, accepit gratiā non ad menſuram, vt Iohannes dicit: ergo præ cunctis omni gratia eſt repletus, ergo maximè competit ei eſſe Dei filium adoptiuum.

In parte affirmata vers.

Iohan. 3.

¶ Ad hoc Alexander rńdet. Adoptio fit vt de nō filio fiat quis filius: non autem dicēdum eſt, ꝙ Chriſtus ſecundum quod homo, fuit non filius: idcirco ſecundum quod homo, non poteſt dici filius adoptiuus. Sed obijci poteſt, quia in libro de Trinit. ait Hilarius: Poteſtatis dignitas non amittitur, dum carnis humanitatis adoptatur. Quod item in libro de vocatione ſanctorum. loquitur Auguſtinus: Ea gr̄a ab initio fidei, homo quicūque fit Chriſtianus, qua gratia ille factus eſt Chriſtus: ſed hō fit Chriſtianus per gr̄am adoptionis, ergo per gr̄am illā Chriſtus ſit filius. ¶ Rurſus, bene cōceditur, Chriſtus ſecūdum quod hō, eſt creatura: ergo, & iſta, Chriſtus ſm quod homo, eſt filius adoptiuus. Et rńdendum, ꝙ humanitas Chriſti accipi poteſt dupliciter. Primò ſecundum communem ſpeciem, & ſic aliquo modo poſſet concedi, quòd humanitas adoptetur in Chriſto: non in reſpectu Chriſti, ſed aliorum, qui cum Chriſto communem habent humanitatem: vt ſic diceret hūanitas Chriſti adoptari, qm̄ q̄ nō habebat ē. filiū in alijs, habet eē filij in Chro. Alio modo

Hales.

Hilarius

Auguſt.

do acci piē fm singularem sobstantiā, & ita nequaq̄ adoptaē in filio. Auctoritas verò Augustini intelligitur de gr̄a increata, q̄ est spūsanctus, cuius gratiola pietate hō fit Christianus, & ille hō factus est Christus, iuxta sensum p̄habitū, quo, & Deus factus est hō, & econtrario. Gratia verò creata non est eadē, qm̄ illa io poro hoīe est gratia adoptionis, in Christo aūt est gratia vnionis. ¶ Ad obiectū aūt dicēdū, q̄ Adoptio ponit differentē statū humanæ naturæ, vnū videlicet statū, in quo nō fit filius, qd̄ nunq̄ fuit in Christo: creatura verò non ponit statū differētē, sed solū esse de nihilo, quod conuenit Christo fm quod hō. Creatura quoq; ponit esse post non esse, adoptio aūt dicit bene esse post male esse, quod nō conuenit Chr̄o ioquantū est hō. Hæc Alexander. cui in ista solutione ɔ̄dicitur à qbusdā, sicut patebit.

Respon. ad verba August.

Christus est creatura non est filius adoptiuus

Bonauēt.

¶ Hoc idē Bonauētura diffusiùs exprimens: Christum, inquit, esse filium Dei adoptiuū, nequaqoā admittaē siue ꝓferaē simpliciter, siue cū determinatione, dicēdo, ioqoātū hō. filiatio nāq; (iuxta p̄habita) concernit personā. Adoptio quoq; in adoptato sup ponit extraneitatē, qa non ꝓprij filij adoptaoē, sed alieoi. Pooit ēt adoptio gratificatioē, & ordinat ad posśidēdā hæreditatē. Istaq; tria adoptiooi sunt substantialia. Ad hoc ergo, q̄ aliqs fit filius adoptiuus, op3, q̄ ante adoptionē habeat aliquo mō extraneitatē, & gratiæ donū suscipiat, p quā ordineē ad hæreditatē posśidendā. Quāuis aūt Chr̄o conueniant duo hęc vltima, vtpote susceptio gratiæ, & hęreditatio fm naturā assumptā, extraneitas: tñ à filiatione ei nō competit, qm̄ ille à filiatione eatat extraneus, qui non est filius. Potest verò quis dici non filios dupliciter, l. negatiuè, & cootrariè. Negatiuè, qui non habet filiationē Dei siue habeat extraoeā, siue non. Contrariè autem seu priuatiuè, qui est filius iræ, quorū nullū competit p̄sonæ filij Dei. Oēs demū aliç personæ gratiam Dei habentes, aliquam habent extraneitatē. hinc de oībus gratiā habentib⁹ dici pōt, q̄ sint filij adoptiui, dempta Christi p̄sona. Præterea si q̄raē, an Christus filius Dei fm quod hō, potest concedi. q̄ sic. Et si quæratur. an per gratiā, uel naturam: dicendum, q̄ per gratiam: non tamen per gratiam adoptionis, sed vnionis, quæ multo præclarior est, idcirco non sequitur, q̄ sit filius adoptiuus. Hæc Bonauentura.

Filiatio adoptionis an conueniat hominibus p Christū.

Insuper quæri circa hæc potest, verū filiatio adoptionis conueniat hominibus per Christum. ¶ videtur, q̄ noo, quia, & ante incarnationem ipsius, electi Dei in lege naturali. & scripta, fuerunt adoptiui filij Dei. ¶ Et respondeodum, q̄ quæstio ista intelligi potest dupliciter, quia hæc præpositio, per, notare potest causam effectiuā principalem, & item meritoriā seu dispositiuā, & si dicat meritoriam causam, verum est, q̄ sumus filij adoptionis per gratiam Christi, quia hanc meruit nobis, inquantum est caput ecclesiæ. Si verò importet causam effectiuam, adhuc verum est istud. Pater nāq; nos adoptauit p filium, & spiritumsanctum, & appropriatè loquendo, per filium, quantum ad inchoationem, atq; p spiritumsanctum, quantum ad consummationem, Nempe ad nostram adoptionē duo concurrunt, puta redemptio, q̄ facta est per filij misśionem, & gratificatio, facta per misśionem spiritussancti. Hinc in libro de spiritu, & anima legitur: A patre per filium, & spūsanctū ad nos diuina descendunt. Pater quippē tradidit filium, quo nos redemit, misitq; spūsanctum, q̄ seruos adoptaret io filios: filiū dedit in pręciū redēptionis, spūsanctum in priuilegium adoptionis: sicq; tā per proprietatē, q̄ per appropriatio

August.

nē sumus Dei filij adoptiui p Christū. Ex qbus patet, quō verificeē illud Apostoli ad Rom. Accepistis spiritū adoptionis filiorū. Filiatio em̄ adopoonis, appropriaē spirituisancto rōne gratificationis. Nihilominus cōpetit filio, qa p ꝓprietatē loquēdo, indiuisa sūt opa trinitatis: p appropriationē verò loquēdo, pōt al qd̄ ex diuersis rōnes appropriari pluribus diuinis personis. ¶ Ad obiectū ergo dicendū, q̄ quāuis quidā fuerunt adoptiui filij Dei aote aduētū Christi fm rē, oō tñ ante fidē Christi futuri: qa vt asserit Augustinus, nemo saluari potuit sine fide mediatoris, nec ante aduentū saluatoris fuit plena rō filiationis, qm̄ hęreditatē salutis nemo esse, q̄ potuit quātūlibet iustus. ¶ Quod si obijcias de angelis, q̄ sunt filij, dicendum, q̄ quāuis sint filij non mediantibus meritis saluatoris: attñ filij sunt p effectum, & ɔformitatē filij Dei. oā ot August. fateē, op3 nos i Dei filios adoptari p eū, q̄ est filius p naturā. Porrò, si quæras: per quā gratiā efficiamur adoptiui filij Dei: Dicendū, q̄ in eo sumus adoptiui filij, in quo sumus ɔformes imagini filij naturalis, fm illud Apostoli ad Rom. Quos p̄destinauit ɔformes fieri imaginis filij eius, quod dupliciter agiē, s. p remotionē à malo, & hoc est p gratiā baptismalē, q̄ inquātū ē sacramentalis, medela est ɔ̄ malū, & p ordinationē ad bonum, & hoc dupliciter, s. ex parte intellectus, & ita est fides: aut ex parte effectus, & sic est charitas. Si autem dicatur timor, aut humilitas facere filios Dei, hoc est dispositiuè. Hæc idem.

Rom. 8

August.

Obiectio. Dilutio.

August.

Rom. 8.

Circa hæc quærit in primis Thomas, vtrum Deo conueniat aliquē adoptare in filiū. ¶ Rñdet, Adoptio trāsfertur ad diuina ex similitudine hūanorū. Homo enim dr̄ aliquem in filium adoptare, fm qd̄ ex gr̄a dat ei ius percipiendæ hæreditatis suæ, cui illud ius per naturā nō cōpetit. Vñ adoptio dr̄ alicuius extraneæ p̄sonæ in filiū, vel nepotē uel deinceps, legitima assumptio. Porrò, hæreditas hoīs dr̄ illa, qua diues est, Id autem, quo est diues, est suipsius fruitio, quia ex ea est beatus, & ita hæc est hæreditas. Idcirco inquantū dat gratiā perueniendi ad illā fruitionem hominibus, qui ex naturalibus suis ad illam pertingere nequeunt, dicitur eos adoptare, atque ex hoc competit eis ius percipiendi hæreditatem cælestem. ¶ Si autem quæraē, an adoptare sit tantum Dei patris: Dicendum, q̄ adoptare conuenit toti trinitati, quia vna, & indiuisa est opatio ei⁹ adextra, sicut, & vna est eius essentia, nihilominus adoptare potest Deo patri appropriari, inquantum habet similitudinem cum proprio eius, quod est paternitas respectu filij naturalis. ¶ Sed obijci potest, qa per adoptionem efficimur fratres Christi, iuxta illud ad Hebræos: Vt sit ipse primogenitus io multis fratribus. Christus autem non est filius nisi Dei patris, ergo per adoptionem non sumus nisi Dei patris filij adoptiui, sicq; soli pr̄i conueoit adoptare. ¶ Respoodendum, q̄ ex adoptione, q̄ est per gratiā, efficimur fratres Christi, inquantum per hoc efficimur filij Dei patris: non autem, inquantum efficimur filij Christi, aut spiritussancti: attamen adoptionis gratiam à tota trinitate effectiuè consequimur. ¶ Insuper quæri pōt, an per solū filiū fiat adoptio. Dicendum, q̄ præpositio, per, duplicem potest causam notare, videlicet causam agentem mediam. sicque adoptati sumus à patre per filium, appropriate loquendo: quia per filium Deus pater multos filios in gloriam addoxit. vt dicitur ad Hebræos, fm quod filium misit saluatorem in mundum. Potest quoque notare causam formalem, & hoc dupliciter, vtpote inhærentem, & exemplarem. Si inhærentem,

Thomas hic dixit Adoptio quid

An solus Deus pater nos adoptet.

Obiectio. Hebr. 2. Dilutio.

Hebr. 2.

tem,

tē, sic, adoptati sumus p spiritū sanctū, cui charitas appropriat, qua formaliter adoptamur, ac pmeremur, iuxta illud ad Ephesios: Signati estis spiritu pmissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Si exēplarē, sic adoptati sumus per filiū. sicut ad Romanos asseritur: Quos præsciuit conformes fieri imaginis filij sui. ¶ Præterea non oībus creaturis, sed solis rōnalibus, & intellectualibus cōuenit adoptari, qm̄ ipsæ duntaxat capaces sunt beatificæ fruitionis: hinc nō solū hoībus, sed Angelis quoq; ɔuenit adoptari. nā, & amborū naturalē cōditionē trāscēdit supnaturalis illa fruitio, nec obest, q̄ Angeli creati sunt in cælo empyreo, & itē ī gratia, nec vnq̄ fuerunt filij iræ: qm̄ domus Dei, in quā adoptiui eius filij inducunt, non est cælū empyreū principaliter, sed beatitudo pfata, per quā Deus in seipso quiescit, & electos in se requiescere facit. Accidit demū adoptioni, q̄ adoptatus filius iræ, aut, q̄ priùs tpe fuerit non filius. idcirco hoc ponit in litera magis ad euidētiā, q̄ ad necessitatē adoptionis. Verū hoc est de adoptionis necessitate, vt priùs natura sit nō filius, q̄ filius, quatenus filiatio ex natura sua non cōpetat sibi, sed ex gratia qñcunq; collata, quod inuenit in Angelo Hæc Thomas in Scripto. ¶ De hoc autem, vtrum Christus sit filius odoptiuus, respondet sicut ex Bonauentura responsum est.

Ephes. 1.
Roma. 8
Angeli adoptantur.

¶ At verò in tertia parte, quæstione 23. Aliquis, ait, homo adoptat alium sibi in filium, inquantū ex sua bonitate, & gratia ad suæ hæreditatis participationē illum admittit. Deus autem infinitæ est bonitatis, ex qua contingit, q̄ ad suorum participationem bonorum creaturas suas admittit, pserum rōnales, quę inquantum ad imaginem Dei factæ, capaces sunt felicitatis æternæ. Etenim filiatio adoptionis, similitudo quædam est filiationis naturalis. Filius verò naturalis Dei patris, procedit à patre vt intellectuale verbum ipsius, & vnum cum ipso existens. ¶ Huic itaq; verbo potest aliquid tripliciter assimilari. Primò, secundum rōnem formæ, non fm̄ rōnē intelligibilitatis ipsius, quemadmodum forma domus exterioris assimilatur formæ domus in mente artificis, sicq; verbo æterno assimilatur quælibet creatura, vtpote facta per verbum. Secundò, vltra hoc etiam quantum ad intelligibilitatem, sicut scientia in mente discipuli, verbo seu scientiæ quæ est in mente magistri, & ita rōnalis creatura ē per suam naturam assimilatur verbo æterno. Tertiò, creatura assimilatur verbo secundum vnitatem quam habet verbum cū patre. Vnde Christus orat: Sint vnum ī nobis, sicut, & nos vnum sumus, quod fit per gratiam adoptionis, & charitatē, quia sic assimilatis cum Deo, debetur, & conuenit cælestis illa hæreditas. Hæc in Summa.

art. 1.
Gene. 1.
Verbo æterno pōt aliquid trifariā assimilari.
Iohan. 1.
Iohan. 3.

¶ Cōcordat Petrus. ¶ Richard⁹ verò addit: Quidā dicere voluerūt, q̄ quāuis Chrs non sit Dei filius adoptiuus, tñ hoc dici possit cū hac, aut simili reduplicatione, inquātū hō: qm̄ sic nō notat esse filius Dei adoptiuus, nisi rōne naturæ assumptæ, q̄ adoptata fuisse vr̄, quia ordine natura priùs fuit, q̄ gratiā habuit, & qm̄ suū eē actuale, atq; reale est ipsam in verbo assumēte esse, nec vnquā habuit aliud esse in tpe, vel instanti: sicq; nō priùs tpe fuit verbo vnita, q̄ gratiā in esse reali habuerit. ¶ Alij cōiùs tenēt oppositum pp motiua pfacta, & qm̄, nec priùs duratione, neq; natura Christus fm̄ quod hō, fuit nō filius patris, q̄ filius, imò priùs ordine naturę humana Christi natura habuit gratiā, q̄ fuit assumpta à verbo, à quo p gratiam vnionis assumpta est, ita, q̄ gfa illa antecedēter se habuit in mente pordinatione verbi æterni, fm̄ sensum phabitū: hinc fm̄ q̄b homo, dici non potest filius adoptiuus. Hæc Richardus, qui tñ opinionem primam non reprobat.

Tarātasius Richar.

¶ At verò Albertus: Adoptio, asserit, dupliciter fit per leges. Primò, dū aliquis, qui sui est iuris, adoptat in filium, & transit in tutelam, atq; dñium adoptātium, & consimiliter filij sui, quos habet, q̄ adoptatio arrogatio appellatur. Alia est adoptatio eius, q̄ non est sui iuris, sed adhuc sub gubernatione est patris naturalis, & ille non transit ad dñium adoptantium. Itaq; dico, quod adoptio gratiæ partim est similis adoptioni legali, partim dissimilis. nempe quantum adhoc, q̄ adoptio fit per adoptantis fauorem ad adoptatum, & quod adoptatus arrogatione transit in potestatem patris adoptiui, & quo ad ius percipiendi aliquid de hæreditate secundum portionem filij adoptiui, est simile: verum quo ad hoc, quod pater adoptiuus filio adoptato non tenetur dare nisi quartam partem bonorum, & quo ad hoc, q̄ extraneus est ab eo, ita, quòd non produxit eum in esse, est aliquantulum dissimile. Aliquid quoque commune inuenitur vtriq; adoptioni, videlicet quo ad hoc, quòd aliqui per adoptionis gratiam inspecialiorem transeunt potestatē Dei adoptantis, vt religiosi, qui quasi arrogantur, eo, quod primò se faciunt emancipatos, secūdum illud Deuteronomij: Qui dixerunt patri suo, & matri suæ. Nescio uos, & fratribus suis, Ignoro illos, hi custodierunt eloquium tuum domine. Alij verò remanentes in seculo, in cura, & solicitudine huius vitæ, magis habent aliud simile adoptioni simplici. Hæc quoq; adoptatio spiritalis, ac diuina, largiori fit modo, quàm humana. Hæc enim fit ad totam hæreditatem, & ab eo, qui naturalem, & proprium filium habet. Hæc Albertus, qui in cæteris concordat dictis ex Tho. & ptestat Chr̄m nō esse Dei filiū adoptiuū. ¶ Præterea circa hæc multa inducit Vdalric⁹ de adoptione, eiusq; specieb⁹, q̄ sunt arrogatio, & adoptio simplex: de quib⁹ iā tactum est ex Alberto, & qualiter ab inuicē distinguant, q̄ materia potius ptinet ad iuristas, idcirco dimitto. In cæteris ea, q̄ scribit, nūc ex Thoma, Bonauentura, ac alijs sunt inducta.

Albertus Magnus.
Deute. 33.
Vdalricus.

Vtrum Christus sit creatura, vel creatus, vel factus. Distictio. XI.

SOlet etiam quæri, Vtrū debeat simpliciter dici, atq; cōcedi, Christū esse factū, vel creatū, vel creaturā. Ad quod dici pōt, hoc simpliciter, & absq; determinatione minus cōgruenter dici. Et si qñq; breuitatis cā simpliciter denunciet, nunq̄ tñ simpliciter debet intelligi: qa vt Augustinus in 1. li. de Trinit. ait, Cū de Christo loquimur, quid, fm̄ qd, & pp quid dicat, prudēs, & diligens, ac pius lector intelligere debet. Qui Christū, vel Dei filium, non esse factū, vel creaturam, in 1. lib. de Trin. ostendit, ita inquiens: In principio erat verbum, & verbum caro factum est, & omnia per ipsum facta sunt. Neq; dicit oīa, nisi, quæ facta sunt, id est, omnem creaturam. Vnde liquidò apparet, ipsum factum non esse, p quē oīa facta

Aug. c. 8.
Iohan. 1.

cta sunt:& si factus nõ est creatura non est. Si aũt creatura nõ est, eiusdem cũ patre substantiæ est. Omnis eñ substantia, quæ Deus nõ est, creatura est: & quæ creatura non est Deus est. sed si filius nõ est eiusdẽ substãtię, cuius pater, ergo facta substantia est: & si facta substãtia est, non oïa p ipsum facta sunt. At oïa p ipsum facta sunt, facta ergo substãtia non est, sed unà cũ patre infecta substãtia est. Idẽ in eodẽ: Si uel filiũ fecit pater, quem nõ fecit ipse filius, nõ oïa p filiũ facta sunt. at oïa p filiũ facta sunt, ipse ergo factus non est, ut cũ patre faceret oïa, q̃ facta sunt. idẽ in lib. lxxxiij. quęstionũ: Dicitur creatura quicquid fecit Deus pater p filium, qui nõ potest appellari creatura, qm̃ p ipsum facta sunt oïa. Ambrosius in primò li. de Trinitate: Probemus, inquit, creaturã nõ esse Dei filium. Audiuimus eñ in euãgelio dñm mãdasse discipulis, Predicate euãgeliũ uniuersę creaturæ. Qui uniuersam creaturã dicit nullã excipit. & ubi sunt q creaturã Christum appellant? Nã si creatura esset, sibi mandaret euangelium prædicari, & subiectus esset uanitati: quia testãte Apostolo, Omnis creatura uanitati subiecta est. Non ergo Christus creatura est, sed creator, qui docendæ creaturæ discipulis mandat officium.

Aug. — Ambro. Mar. 16. — Roma. 8.

De perfidia, & pœna Arrij.

Arrij hæc fuisse perfidia legitur, ut Christum creaturã fateret. Iõ effusa sunt Arrij uiscera, atq; crepuit medius: prostratus in faciẽ, ea quibus Christũ negauerat, fœda ora pollutus. His, alijsq; pluribus testimonijs instruimur, non debere fateri simpliciter Christũ esse factũ uel creaturã: sed addita determinatiõe, rectè dici potest, ut si dicat factus secũdũ carnẽ, uel secũdũ hominẽ, ut factura humanitati, nõ Deo attribuatur. Ut enim ait Ambrosius in I. lib. de Trinitate, Non Deus factus est, sed Deus Dei filius natus est: postea uerò secundum carnẽ hõ factus ex Maria est. Misit eñ Deus filiũ, suum, factum ex muliere, factum sub lege. filium, inquit, suum scilicet, non unum de multis, Cum dicit suũ, generationis æternę proprietatẽ signauit, Postea factũ ex muliere asseruit, ut facturã nõ diuinitati, sed assumptioni corporis asscriberet. Factum ergo ex muliere dicit, ppter carnis susceptionẽ: sub lege, propter obseruantiã legis. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati. Deus enim æternus incarnationis sacramẽtũ suscepit, nõ diuiduus, sed unus. & in utroq; unus, s. diuinitate, & corpore. Nõ eñ alter ex parte, alter ex uirgine: sed idẽ aliter ex parte, aliter ex uirgine: q factus est secundum nræ susceptionẽ naturę nõ secundũ æternæ substãtiã uitę, quem legimus primogenitũ: & unigenitum: primogenitũ: q a nemo ante ipsum: unigenitũ, q a nemo post ipsum. Ex his euidẽter traditur, qua intelligentia accipiendum sit, cum dr̃ Chr̃s factus, uel simpliciter, uel cum additamento, ut factura. s. uel creatura, non ad assumentem Deũ, sed assumptũ hominem referat. In Deo eñ creatura esse nõ põt, ut Ambrosius ait in I. lib. de Trin. Nunquid dico, factus est Chr̃s? Nũqd mãdato creatus est Chr̃s? Quõ aũt creatura esse in Deo põt? Etenĩ Deus naturæ simplicis est, nõ cõiunctæ, atq; cõpositæ, cui nihil accidat, sed solum qđ diuinum est ĩ natura habeat sua. Etsi ergo Chr̃s s̃m hoĩem dr̃ creatura, non tñ simpliciter pdicãdus eũ creatura. Nec ex eo, q Chr̃s s̃m hoĩem dr̃ esse creatura, potest quis progredi sic argumẽtando: Si s̃m qđ homo, Chr̃s est creatura, uel rõnalis, uel nõ: uel, quę est Deus, uel nõ, ni tens p hoc pbare, Chr̃m esse aliquid nõ diuinum: qa quod ipse est secundum hoĩem, ipse est. Et iõ si s̃m hoĩem est substãtia aliqua non diuina, est utique aliqd non diuinũ. Sed ex tropicis locutionib' nõ est recta argumẽtatiõis processio. Illa aũt locutio tropica est, qua Chr̃s dr̃ creatura, uel simpliciter, uel cũ adiunctione.

Arrij perfidia. — Ambro. — Galat. 4. — Galoss. 1. Iohan. 1. & 3. — Ambrosi. — irrationalis.

Summa distinctionis XI.

Declarato quòd Christus nõ sit adoptiuus Dei filius appellandus, hic scisscitatur an absolutè sit cõcedendum, quòd Christus sit creatura: & uarijs sanctorum dictis, potissimè Augustini, probat hoc concedendum non esse simpliciter, sed solum cum additione, & determinatione, dicendo: Christus secundum quod homo, uel inquantum homo, est creatura.

QVAESTIO I.

De hoc ergo quæritur primò, *An Christus dicendus sit creatura.* ¶ Videtur quòd sic, quoniã Leo papa testatur in homilia: Si homo non peccasset, creator mundi creatura non fieret. Sanctus quoque Bernardus atque Anselmus in suis deuotis tractatibus frequenter illud protestantur; quòd Christus sit summus, & infimus, creator & creatura, qui condidit nos, & propter nos factus est creatura. Insuper est homo absolutè loquendo, ergo est animal, & corpus: sed omne aïal, & omne corpus est creatura, cum Deus sit prorsus immaterialis, & incomparabilis.

Leo papa. Bernard. Anselmus

¶ In oppositum sunt, quæ habentur in textu. ¶ Ad hoc Albertus respondet: Propositiones istæ, Christus est creatura, hic homo (Christum demonstrãdo) creatus est, & eis consimiles falsæ sunt, si sine determinatione dicantur. Si enim sit Christus ex parte subiecti cum nota demonstrationis, necessariò stabit pro supposito & persona ex duplici causa, uidelicet propter demonstrationem, quia non demonstratur nisi persona, & etiam ratione subiecti, non enim subijcitur gratia naturæ, sed per-

In opposi tum. Albertus. Magnus.

sonæ:ideo cū persona nō sit creata,nec creatura,lo cutiones istę sunt falsæ, Iste homo(Christo ostenso) est creatura,& Chrs est creatura. Etenim si subijciatur Christus seu Iesus in proprio noie, nomē illud ꝑ sonæ est:iō falsa est ꝑpositio talis, si sine determinatione ꝑmatur. Si verò supponatur cū subiecto nomi nāte personā, aut personalitatē æternā, iterum falsa est:ut cum dr̄, filius Dei est creatura, uel Iesus seu Christus est creatura. Si āt creatura sit ex parte subiecti,& hic homo secūdum aliquod noiatorū ex parte pdicati, denuo falsa est,cū inartificialis sit,qm̄ ꝑpter unionē uel nomē, prædicatū stabit ꝑ ꝑsoua, & subiectū ꝑ forma creationis, idcirco t sic itelligitur conuerti propositio:ut cum dr̄,aliqua creatura, uel creatura, est hic homo. sicq; rursus tunc falsa est. ideo in omni casu est falsa, dum sine determinatione proponitur. ¶ Si aūt obijciatur,quia ista est

Obiectio. vera,Hic hō est Deus,pp hypostaticā unionē: ergo per cōuersionē, Deus est hic hō. Aut ergo creatus hō, aut nō creatus hō. Si non creatus homo,ergo est aliquis homo non creatus,quod falsum est,ergo Deus est creatus homo. Deus creatus hō est creatura,ergo deus seu filius Dei uel Christus, ē creatura.

Dilutio. ¶ Dicendum q̄ hic homo seu Christus,supponit ꝑ persona constante in duplici natura,& ideo persona simpliciter increata est, & secundum quid creata,hinc simpliciter dicenda non est creatus homo. Sed istæ duæ, est creatus homo, est non creatus homo:non opponuntur per affirmationē & negationem,cum ambæ sint affirmatiuæ.Si aūtē hæc detur,nō est creatus homo : nō potest inferri,ergo est nō creatus homo, ita q̄ nō creatus homo ualeat tātum sicut increatus. Nam ut ait Magister primò

Petr. Lom. lib. 4. distinctione,cū ita arguitur,Deus genuit Deū ergo eundē Deum vel alium Deum:non sequit̄,qa nec alium Deum ꝑpter idēticatem naturæ,nec eundem propter distinctionem personæ. Ita uidet̄ hic dicendum,ꝑpter diuersitatē naturarum in una ꝑ sona. Cum enim homo seu hic homo,supponat ꝑ sonā subsistentem in duabus naturis,propter icrea tā naturā non sequitur,quòd sit creatus, & propter naturā creatā nō sequitur,quòd sit increatus.unde non sequitur,quòd sit creatus homo, vel increatus homo. Quemadmodum etiā Christus nō est dicendus esse creatura, nisi cum prætacta determinatione, ita nec dici debet substantia facta, nisi cum determinatione consimili. Hæc Albert.

li. 5. ca. 12. ¶Hinc scribit Vdalricus:Christus ratione naturæ assumptæ nō est dicendus creatura sine determi natione:quoniam differētia est inter creaturā, & cō creatū. Creatura quippe est,quæ de nouo & nihilo producta est in proprium esse, quo per se existit: concreatum verò, quod de nihilo productum est non in esse absolutum,sed in esse in alio.Quod uerò in Christo per se existit,est diuina natura, quæ nequaquā ex nihilo est:idcirco non potest dici creatura absolutè, ideo ubicunq; à sanctis & authenticis uiris dicitur creatura,semper intelligēdum est cum implicita condicione,ut cum 3. libro loquitur Da-

Io. Dam. mascenus,q̄ Christus non scādalizat ad nomē creaturæ. Qđ enim non est aptum conuenire toti,nisi rō ne partis, prædicatur sine determinatione de toto, ut cum dicitur,Socrates est crispus, cum in solo capite sit crispitudo. Cum uerò prædicatum natum ē conuenire toti secundum se,& non conuenit nisi parti,tunc sine determinatione est falsa locutio, & cum determinatiōe est vera. Propterea ista, Aethiops est albus,falsa est,& ista, Aethiops secundum dentes est albus,est uera:non tamen est propria,sed figuratiuā fm synecdochen. Esse autē creaturā,magis ꝑprie cōpetit supposito per se existenti,q̄ naturæ in supposito. Christo quoq; nō competit nisi rō ne partis,id est,naturæ assumptæ : ideo ista est falsa, Chrs est creatura:istaq; uera, sed figuratiuē Christus secundum quod homo,est creatura. Hæc Vdalricus in Summa sua lib. 5. cap. 12. in quo plura adiungit ad cognoscendum qualiter ea,quæ sunt humanæ naturæ, prædicentur de filio dei. Si,inquens,quæ ratur quomodo ea, quæ sunt humanæ naturæ, ualeant de Dei filio prædicari,cum nec ibi sit pdicatio ꝑ idētitatē,sicut filius Dei eē diuina natura:nec ꝑ informationē,cum dei naturā seu personā informa re nil possit creatum. Quæstio. ¶Respondemus q̄ ista informant humanā Christi naturā,cui substat diuina per sona:ideo sicut quælibet creatura cum oībus ad se pertinentibus, prædicat̄ de suo supposito in cōcre to. non in abstracto,sic & ista dicuntur de Christo Respons. Hinc sicut dicimus,filius Dei est homo,non autem quòd filius Dei est humanitas:sic dicimus q̄ Christus est animal,nō animalitas:& rōnale,non rōnalitas:& risibile, non risibilitas ipsa. Nec tamen hæc omnia q̄ sunt human ę naturæ possunt dici de filio Dei:ideo ad habendum in his discretionem, sciendum q̄ ea quæ conueniūt humanæ naturæ, quatuor sunt modorum. Quædā nanq; exprimunt rōnē naturæ,prout ipsa est natura formalis atq; commu nis:ut cū dicit̄, homo est species : & illa de nullo suppositorum dici queunt,non solum in creaturis, sed etiā in diuinis. Non enim dici potest,qđ persona communis sit tribus,aut tribus personis cōicabi lis,sicut natura. Hinc nec de filio Dei dici possunt ea,q̄ sic cōueniunt naturæ humanæ:Hæc etēm sunt naturæ,fm quod à suppositis differunt. Quædā verò exprimunt Dei actionem circa naturā assumptā vt assumere & unire:hæcq; dicuntur etiā de naturā humana,q̄ illa actione mutata est:ideo non dicū tur de persona, q̄ fuit harum terminus actionum, imo ipsa potius fuit assumens, ac uniens sibi naturam. Quędam autem dicunt rē,quę de sua ratione potius est personæ quàm naturæ, ut esse creaturā, esse pdestinatum:& ista de Christo homine absolu te pdicari nō ualent,sed cum determinatione. Alia sunt p se pdicata naturæ,vt rationale, risibile, animal,substātia, & cōsimilia,sine qbus nec intelligi pōt natura illa: & hæc dicunt̄ de omni hūanæ naturæ supposito eo modo,quo natura pdicat̄ de eis utpote in concreto,nō in abstracto. Vnde hæc oīa dicunt̄ de Chro eodē mō. Cumq; hæc sola ꝑpriè cōsequant̄ naturā humanā, cū sint cōditiones reales,principaliter & p se consequens naturā humanā,iō regulariter tradi pōt, qđ omnia concernētia naturā,prædicentur de Christo. Hæc Vdalricus.

¶Circa hęc Thomas primò interrogat, utrum filius Dei sit creatura,& de hoc satis tractatū est sup primū diffusè,& ostensum qđ nō,ad gloriā unigeniti Dei,& ꝯfusionē sceleratissimi, ac damnatissimi Arrij,nec oportet eadē sæpius iterare. ¶ Secūdò sciscitat̄,an Chrs sit creatura. Rñdet,creatio ꝑpriè respicit esse rei:onde dicitur lib. de Causis,qđ esse est ꝑ creationem,alia per informationē. Esse autē simpliciter,est supposito,alia verò dicunt̄ esse,inquātū suppositum i eis subsistit:uel essentialiter, ut forma & materia, ac natura. Hinc esse de supposito simpliciter dictū,significat esse ꝑsonale ipsius:esse,pnt cōuenit partiuel accidēti,nō dicitur simpliciter de supposito,quin potius suppositū dr̄ esse i illo. Hinc cum dico,Christus est, significat̄ esse suæ ꝑsonæ, non naturę aut partis uel accidētis. Cumq; i Christo sit unio

Margin notes (right column): in hac dist. — Arius. — Liber de Causis.

unio naturarũ in esse, & unitate ꝑsonæ, esse illud simpliciter dictũ, est ꝑsonale & increatũ: idcirco Christus non potest dici creatura, non solũ ad uitandum hæresim Arrii, vt aliqui dicunt, sed & ad uitandum falsitatẽ. Attamen dici potest, ꝙ aliquid creatum sit in Christo, puta natura humana, nam quamuis esse Chr̃i sit unũ, habet tamen respectũ ad naturam humanã. Porrò cũ dicitur, Christus est hõ creatus locutio ex duplex: qm̃ participium illud creatus potest determinare prædicatum in comparatione ad subiectũ: & sic potest esse uera, sicut & ista, Christus factus est homo. Si aũt determinet p̄dicatũ absolutè, est falsa, quia in homine non intelligitur tm̃ natura, sed & persona æterna, cui non cõuenit eẽ creatũ. Hæc Thomas in Scripto; ubi & cõsequenter ostendit, ꝙ Christus sit creatura secundũ quod homo, prout hoc ex Vdalrico est declaratũ.

In hac di sti. art. 3.

¶Tertiò quærit, An ea q̃ sunt humanæ naturę, p̄dicentur de filio Dei. ¶Respondet, natura & suppositum in quibusdam differunt re & rõne, ut in compositis: in quibusdã ratione & nomine, ut in diuinis. Differentia uerò quę est secundum rationẽ, est differentia oppositionis, quia suppositum & natura habent intentiones oppositas: hinc pertinentia ad rationem naturę, nullo modo prædicantur de supposito, nec in cõcreto, neq; in abstracto, uidelicet in diuinis, nec in humanis: sicut pater non dicitur cõmune tribus. Differentia autem realis nõ est oppositionis, sed est sicut formalis principij ad formatum. Hinc quæ secundũ rẽ pertinent ad naturã, possunt de supposito p̄dicari, quemadmodũ & natura, uidelicet in concreto. Cũq; in Christo sit unũ suppositũ utriusq; naturæ, possunt de eodẽ supposito prædicari ea, quæ utranq; consequuntur naturam secundum rem, sicut & ipsæ naturæ, ut supra in Vdalrico.

Artic. 8.

Verba hæreticorum non sunt à viris fidelibus accipienda.

¶Præterea in tertia parte, 16. quæst. respondens ad istud, an Christus sit creatura, affirmat. Ex uerbis inordinatè prolatis incurrit hæresis, ut ait Hieronymus: hinc cũ hæreticis nec noĩa debemus habere communia, ne eorũ errori uideamur fauère. Arriani autem hæretici dixerunt Christum patre esse minorẽ ac creaturã, nõ solũ ratione naturę humanæ, sed & ratione ꝑsonę diuinæ: iõ nõ est absolutè dicendũ, Christũ esse creaturã aut patre minorẽ. Ea uerò de quibus suspicari non põt, quod diuinæ naturæ conueniant secundũ seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione naturæ assumptę sicut simpliciter dicimus Christũ esse passum, mortuũ & sepultũ. Quẽadmodum etiã in rebus corporalibus & humanis, ea quæ in dubitationẽ queunt uenire, an cõueniãt toti an parti, si insunt alicui parti, nõ attribuimus ea toti simpliciter, sed cũ determinatione, quia non dicimus, Aethiops est albus, sed ꝙ albus est secundũ dẽtes. Simpliciter uerò dicimus, ꝙ hõ est crispus aut simus seu surdus, q̃a illa nõ insunt nisi secũdũ capillos, determinatasve corporis partes. Hinc quoq; sine determinatione nõ dicimus, ꝙ Christus est incorporeus, ne uideamur Manichæo consentire, quid dixit nõ uerum corpus Christum assumpsisse. Hæc Thomas. In q̃bus insinuare uidetur, hanc, Christus est creatura, negari solũ aut præcipue ad uitandum hæresim Arrij.

Tho. 3. Par te quęstio. 16. art. 10.

¶Insuper, respõdendo ad istud, Vtrum Christus secundum quod homo, sit creatura, disserit: Hoc nomen homo potest in reduplicatiõe resumi rõne suppositi, & itẽ ratione naturæ. Si resumat rõne suppositi, falsa est: quia suppositum humanę naturę in Christo est increatum. Si autem ratione naturæ est uera. Veruntamen nomen ita in reduplicatione resumptum, magis proprie uidetur resumptum rõne naturę q̃ suppositi. Resumitur nãq; in ui prædicati, quod tenetur formaliter: Idem q̃ppe est dicere, Christus secundum quod homo, ac si diceretur, Christus s̃m quod est homo: hinc magis concedẽda est hæc q̃ negãdã. Si tamen quod adderetur, per quod ad suppositum traheretur, potius esset neganda. ut si dicatur, Christus secundum quod hic homo, est creatura. Hæc Thomas.

Dionysius contra S. Thomam.

¶Qui in his asserit unum, quod & alibi frequenter asseruit, utpotè ꝙ in rebus cõpositis, puta corporeis, natura & suppositum realiter differunt: ꝓ quod obijci potest ꝙ natura in cõcreto p̄dicat̃ de supposito, ut species de indiuiduo, sicut cum dicimus, Petrus est homo, & hoc per realẽ identitatẽ, q̃a inq̃d est: non ergo realiter abinuicẽ distinguũtur, imò realiter (q̃uis nõ cõuertibiliter) idẽ sunt. Deniq; nec ipsa natura in hmõi rebus, etiã si in abstracto sumatur, à supposito differt realiter potissime s̃m Thomã, q asserit materiam, imò & corpus naturale, esse de q̃dditate seu essentia corporalium rerũ sic etem̃ ipsa Petri humanitas non est realiter aliud q̃d à Petro, cũ sit forma, & materia eius simul sumptæ. Ad hoc ualet quod s̃m Boethium atq; Porphyrium species est tota q̃dditas indiuiduorũ. Si aũt dicat, ꝙ suppositũ sup addat naturæ aut speciei indiuiduantia: q̃ritur an formaliter illa includat, & de quo gñe prædicamentaliter sint illa. Q̃d si formaliter illa includit q̃rit̃ an illa aliq̃d superaddat naturæ specificæ, q̃d sit de gñe substãtiæ: etsi sic, nõ est species tota indiuidui q̃dditas: si uerò superadditũ illud sit aliquo genere accidẽtis indiuiduum substãtiæ nõ erit in substantiæ, sed alicuius accidentis prędicamento. Quod enim in proprio intellectu, seu formali sua rõne includit accidens, in genere ponitur accidentis quod includit, ut domus, seu domus hæc.

Boethius Porphy.

¶Deniq; Richardus & Petrus Thomistę p̄cipui, aliq̃ñ ꝓtestant̃, ꝙ in materialibus suppositum & natura realiter idẽ sunt. Nihilominus In hoc loco Petrus seq̃uit̃ Thomã, & in ista assertione, q ẽt q̃rit̃ hic an aliquod creatũ sit in ꝑsona filij dei: Respõndet, aliq̃d esse in deo, q̃d dupliciter põt intelligi. primò, rõne idẽtitatis, ut bonitas. Secundò, rõne originis, ut pater in filio. Tertiò, rõne causalitatis, sicut om̃is creatura est in Deo idealiter atq; causaliter. Quartò, ratione unionis, sicut natura humana in filio. & sic duobus his ultimis modis aliq̃d creatũ in filio Dei cõsistit. Nec dici põt, ꝙ Christus secũdũ q̃d hõ sit pura creatura, cũ eius humanitas sit diuinæ naturæ ac uerbo unita. Nec sequit̃, Christus est hõ, ergo est creatura: cũ creatura sit in p̄dicamẽto relatiõis, hõ in p̄dicamẽto substãciæ. Hæc Petrus. Scripta demũ Richardi de his, in præhabitis cõtinẽtur. ¶Porrò quod dixi de reali idẽtitate naturæ & suppositi in rebus cõpositis. Hẽricus quoq; ꝓlixè elucidat ac fatet̃ q̃dlibeto quarto, quarta quæstione, q̃uis dicat ea aliud & aliud eẽ secũdũ ꝯsideratione & modũ intelligẽdi. unde & addit, ꝙ hãc p̄dicationẽ, hõ est humanitas, nõ impedit aliq̃ diuersitas q̃ est in re, sed solũ illa q̃ est in mõ significãdi & cõsiderãdi. ꝓpter quod 7. Metaphysicę loq̃tur Commentator, ꝙ q̃dditas hõis, puta humanitas, uno modo est homo, alio modo nõ est homo. Hæc Hẽricus. ¶Istud quoq; (ni fallor) est de mente sancti doctoris, quamuis uerba eius aliud uideant prætendere.

Richard. Tarantasi.

In Deo dicitur aliquod esse quadrifariam.

Gádauus.

Auerrois.

¶Præterea Durãdus circa hæc multa inducit, nec tñ absolutè audet asserere ꝙ Chr̃s sit creatura, sed ꝙ possit admitti ad hũc sensũ, Chr̃s est creatura. i. hẽns naturã creatã. Aliqua quoq; ꝓducit quasi ad

Durandus

infirmandum prætacta motiua Thomæ aliorum, cur Christus non sit absolutè creatura dicēdus. Nā absolutè dicimus Christum natum ex uirgine. Verū ea quæ dicit, ex Thoma clare soluuntur nec præualent cōtra prædicta. Etenim absolutè dicitur natus de uirgine, sicut & absolutè dicitur passus, quoniā palā est, sibi tale qd non conuenire nisi rōne naturæ hūanæ. ¶Scotus ēt circa hæc tangit diuersa, & inuolutionem facit, quæ ueritatem hanc uidetur magis obscurare quàm declarare Doctor uero irrefragabilis, & doctor deuotus, dictis ex Thoma, Alberto, Vdalrico concordant. 10. Scotus Doctor irrefrag. Doctor deuotus.

An homo ille semper fuerit, vel cœperit esse. Distinctio XII.

Post prædicta quęritur, Vtrum homo ille cępcrit esse, vel semp fuerit: sicut simpliciter enunciamus Christū, vel Dei filium, sp fuisse, nec cępisse. De hoc Augustinus ita inquit super Iohannem: Habuit aliqñ Dei filius, quod nondū habuit idem ipse homo Dei filius, qa nondum erat hō. Itē idem in codē: Priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. Idem super Psal. Christus noster etsi forte hō recens est, tñ est æternus Deus. Alibi verò legit, quòd puer ille creauit stellas. Et Christus dicit se esse principium, & esse ante Abraam. His ergo, alijsq; auctoritatibus in nullo resultantes, dicimus hominem illū inquantum hō est, cœpisse: inquantum verbum est, semper fuisse. Hic enim absq; distinctione non est referenda responsio. Nam, & ipse Augustinus huiusmodi utitur distinctione in pluribus locis, dicens per Chrm oīa esse facta, inquantum verbum est: secundum illud verò, φ homo est, ipsum esse factum, & glorificatū. Si ergo ad personam respicias, confidenter dic hominem illum sēper fuisse: si uerò ad naturam hoīs, concede cum cepisse.

August. Ad partē negatiuā. Iohan. 8. August. Iohan. 1.

Si Deus alium hominē assumere potuit, vel aliunde, quā de genere Adæ.

Solet etiam quæri, Vtrū aliū hoīem, uel aliūde, q̄ de genere illius Adæ, Deus assumere potuerit. Ad quod sane dici potest, ipsum aliam animā, & aliam carnē potuisse assumere, quia gratia tm̄ assumpta est anima illa, & caro à uerbo Dei. Vt. n. Augustinus. In rebus per tempus ortis, illa summa gr̄a est, φ homo in unitate personæ coniunctus est Deo. Potuit ergo Deus aliam animam, & aliam carnem sumere, & carnem utiq; aliunde, q̄ de genere Adæ. Vnde Augustinus in li. XIII. de Trini. Potuit itaq; Deus hominē aliunde suscipere, in quo esset mediator Dei, & hominum, non de genere illius Adæ, qui pctō suo obligauit genus humanum: sicut ipsum quem primo creauit, non de genere alicuius creauit. Poterat ergo, uel sic, uel alio, quo vellet modo, creare unum alium, de quo uinceretur uictor prioris. Sed melius iudicauit, & de ipso, quod uictū fuerat, genere assumere hominē, per quē hominis uinceret inimicum: & tamen ex virgine, cuius conceptum spiritus, non caro: fides, non libido præuenit. nec interfuit carnis concupiscentia, qua cęteri concipiuntur, qui originale trahunt peccatum. sed credendo, non concumbendo facta est fœcundata virginitas. Ex his apertè ostenditur, & alium, & aliunde hominem Deum assumere potuisse.

August. Idem. 1. Tim. 2.

Si homo ille potuit peccare, vel non esse Deus.

Ideo non immeritò quæritur, Vtrum homo ille potuerit peccare, uel nō esse Deus. Si enim potuit peccare, & potuit damnari. Si potuit damnari, potuit non esse deus, ergo si potuit peccare, potuit non esse Deus: quia esse Deū, & posse uelle iniquitatem, simul esse nequeunt. Hic distinctione opus est, vtrum de persona an de natura agatur. Si enim de persona agitur, manifestum est, quia peccare non potuit, nec Deus non esse potuit. Si uero de natura, discutiendum est, utrum agatur de ea vt uerbo unita, an de ea iā quam non unita verbo, & tamen entiid est, an de ea secundum quod fuit unita verbo, an de ea secundum quod esse potuit & non unita verbo. Non est enim ambiguum animam illam entem unitam verbo, peccare non posse: & est sine ambiguitate verum, eandem, si esset & non unita verbo, posse peccare.

Psal. 5.

Quorundam opinio quòd potuerit etiam unita peccare.

Obiectio. Quidam tamen probare conantur, etiam eam unitam uerbo posse peccare, quia liberum arbitrium habet, & ita potest flecti in utrāque partē. Quod friuolum est, cū & angeli liberum arbitrium habeant, & tamen gratia adeo sunt confirmati, ut peccare nequeāt. Quanto magis ergo ille homo, cui spiritus est datus sine mensura: inducunt quoque auctoritatem ad probandū idē. Scriptum est. n. In lib. sapiē. Qui potuit trāsgredi, & non est transgressus, facere malū, & nō fecit. Sed hoc accipiendum est secundum membra, uel partim de capite, uel partim de membris. De capite, Non est transgressus, & non fecit malum: de membris, Potuit transgredi, & facere malum.

Dilutio. Iohan. 3. Eccl. 31.

Si Deus potuerit assumere hominem in sexu muliebri.

Quæstio curiosa. Solet etiam q̄ri (quamuis curiosè) è nō nullis, si Deus humanā naturā potuit assumere secūdū muliebrē sexū. Quidā arbitrant̄ nō potuisse assumere hoīem in fœmineo se

xu, vt assumpsit in uirili. Sed oportuniùs, atq; conuenientiùs factũ est, ut de fœmina nasceretur, & uirum assumeret, ut ita utriusq; sexus liberatio ostenderetur. Vnde Augustinus in lib. LXXXIII. quæstionum: Hominis liberatio in utroq; sexu debuit apparere ergo quia uirum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, consequens erat & fœminei sexus liberatio. Hinc apparet, quia ille uir de fœmina natus est. Sapientia ergo Dei quæ dicitur unigenitus filius, homine suscepto in utero & de ytero uerginis, liberationem hominis indicauit. Augusti.

Summa distinctionis XII.

Discusso in p̃cedẽti distinctione, an Christus fuerit creatura, opportunè hic q̃rit̃ vtrum hõ ille, uidelicet Christus, cœperit esse, an sẽper & ab æterno extiterit. Huic quoq; q̃stioni alias tres adiũgit. Prima ẽ, an filius Dei potuit humanitatẽ assumere aliũde, quàm de gñe & semine Adæ. Secũda, an peccãdi potẽtiã habuit. Tertia, an potuit humanã naturã in fœmineo sexu assumere.

QVAESTIO I.

In partem negatiuã.

PRimò ergo hic quæritur. *An iste homo (Christum monstrando) incepit esse.* ¶ Videtur, ꝙ non, quia hic homo (Christo ostenso) designat, & supponit æternã, & increatã personã, uidelicet verbũ incarnatũ: quod cum sit patri coæternũ, nequaquã esse incepit. ¶ Secũdò, quod esse incepit, habet esse post nõ esse: & omne tale creatũ est, ac de potẽtia exiuit in actum, atq; ex se nihil est, q̃ Deo vero nullatenus competunt. ¶ Tertiò, Christus in Apocalypsi testatur: Ego sum alpha, & ω prĩcipiũ & finis, primus & nouissimus. Quod autem principium est, non incepit, alioquin quod in potentia est, seipsum eduxisset in actum. Aliàs quoque testatur: Antequam Abraam fieret, ego sum. Apoc. 1. Iohan. 8.

In partem affirmatiuam.

¶ In oppositũ est, quia hic homo est filius Virginis gloriosę, utpotè uerè natus ex ea, ergo est ea posterior & cœpit esse ĩ ea. ¶ Rursus, nullus homo fuit semper & ab æterno, ergo nec iste hõ, & ita incepit. Iste homo, utpotè Christus, cœpit esse homo, ergo incepit, cum esse hominem sit esse, simpliciter.

Determinatio in hac dist.

¶ Ad hoc Thomas respondet: Quidã distinguũt hanc, iste homo incepit esse, quia pronomen hoc, iste potest demonstrare personam uerbi, & ergo est falsa, & item singulare hois, sicq; est uera. ¶ Sed cũ dicitur, iste homo, hoc pronomen iste, non potest demõstrare nisi id, quod supponitur per nomẽ hoc homo: suppositum autem per hoc nomen homo, nõ est aliud, quàm persona uerbi ideo stare nõ põt. Nam quamuis ponat in Christo esse aliquod singulare, puta hanc naturam humanam, tamen hoc singulare non supponitur per nomen hoc homo, nec de supposito prædicatur: & sic ista distinctio non procedit. ¶ Hinc alij dicũt, ꝙ verbum hoc incipit, potest notare inceptionem respectu supposiũ simpliciter, & ita est falsa, q̃a suppositum illud ęternũ, est item respectu suppositi ratione formæ significatæ, & ita est vera, ponuntq; exemplum de hac, scutum album incipit esse hodie, dato ꝙ scutum heri factũ, hodie dealbet. ¶ Sed hoc non uidetur efficaciter dictũ. Primò, q̃a etsi natura humana habeat aliquid simile accidẽti in Christo: tamen hoc nomen homo, substantiuũ est, non adiectiuũ, etiam si humana natura esset in Christo merè accidentaliter adueniens, atq; in talibus plus facit modus significandi quàm ꝓprietas rei significatæ. Secũdò, nam dato ꝙ esset adiectum, oporteret tñ ꝙ p̃dicatum conueniret ei, quod copulatur aut supponitur per nomen positũ in subiecto, aut ratione sui, aut ratione alicuius existentis in eo. Prædicata uerò, q̃ nata sunt supposito cõuenire, nõ prædicãtur de eo simpliciter rõne alicuius existentis in eo, uel partis, uel acciden-

Opinio 1.
Reprobatio.
Opinio 2.
Reprobatio.

tis, uel naturæ, nisi id, ei secundũ se conueniat, aliàs affirmatio, & negatio verificarẽtur de eodem. Nam ratione alicuius existentis in ipso, de eo verificaret, quod ratione sui de ipso veraciter negaret, qđ in proposito patet. Ei namq; quod supponitur cum dicitur, iste homo, conuenit esse semper, iõ de eo non potest uerificari negatio, ut dicatur simpliciter, Nõ fuit semper: & per consequens nec aliquod, quod negationem hanc implicet, vt verbũ hoc, incipit. ¶ Vnde dicendum, ꝙ ista est simpliciter falsa, Ista homo incepit esse: & est s̃m q̃d vera, uidelicet cum determinatione hac, s̃m naturã assumptam, quemadmodum ista, iste hõ est creatura: & tũc quoque est tropica seu figuratiua, ut supra dixit Magister. Hinc non intẽdit eã hoc loco distinguere tanquã multiplicẽ, sed exprimere quomodo possit esse vera, aut falsa. Itaq; ab ęterno uerũ fuisset dicere, nullus hõ est, q̃a diuina persona nondum fuit hypostasis naturæ humanæ: nunc autem incarnatione iam facta, uerũ est dicere: Aliquis (uidelicet iste homo) est æternus. Deniq; idẽ iudicium est de ista, hõ incepit eẽ Deus, & hõ factus ẽ Deus, & eędẽ rõnes in vtraq; fieri queũt: iõ regrat supra distinctione 8. Hęc Tho. in Scripto.

Vera responsio ad quęst.

Supra dist. 3. p. 16. ar. 9.

¶ Hinc in 3. parte. Hæc, inquit, locutio, ille hõ incepit esse, demonstrato Christo, est simpliciter falsa secundùm catholicę fidei sententiã, qua ponimus in Christo tm̃ unum suppositũ, & unã hypostasim, sicut & unã personã. Sic enim in propositione illa supponitur persona æterna, cuius æternitati repugnat incipere esse: nec obstat, quòd incipere esse cõuenit naturæ humanæ, significatæ hoc nomine homo: q̃m terminus in subiecto positus, non tenetur formaliter pro natura, sed potius materialiter pro supposito. Itẽ, dato qđ uera esset tñ nõ eẽt ea utẽdũ, ad uitandum perfidiam Arrij, q dixit de Chrõ. Erat quando nõ erat. nec sequitur, Chrs incepit esse hõ, ergo incepit eẽ, sicut nec sequitur, hoc incipit esse albũ ergo incipit esse coloratum, quia non sequitur argumentum ab inferiori ad superius. Hæc in Summa.

Arrij perfidia vitanda.

¶ Huic respõsioni cõcordãt Petrus & Richardus.

¶ Porrò Bonauẽtura fidem: Pronomen hoc, iste, põt demõstrare p̃sonã verbi, uel singulare hois, & si demonstret singulare hois, sic oportet concedere istã, homo iste incepit esse, & hõ iste fuit ab æterno, quemadmodum conceditur, quòd iste homo est mortuus & immortalis; quorũ unum dicitur per communicationem idiomatum, alterum per proprietatem naturę. Nempè si natus est Christus ex Virgine, aliquis homo mutatus est de non esse ad esse, sicque incepit esse, & hoc quantum ad singularitatem naturę, ideo propositio ista non est simpliciter neganda neq; simpliciter concedenda, sed distinguenda. Hæc Bonauentura, qui etiã ponit aliàs duas respõsiones hic per duas distinctiones, quas & aliqualiter reprobat. ¶ Qui autem vellet hanc sequi responsionem, ad obiectum illud Thomæ posset faciliter respondere, q̃m inconueniens non est, idem de eodem negari & affirmari respectu diuersorũ, quod in Christo potissimè verũ est, in quo solo sunt duæ perfectę naturæ, in infinitũ diuersæ, distinctæ, & distantes ab-

Bonauen.

Ad rõnẽ Thomæ.

Io. Dama. A

inuicem, secundum illud, quod substantialiter sunt propter quod Damascenus 3. lib. multa talia, pfert de Chro, uidelicet quòd sit mortalis & immortalis æternus & temporalis, increabilis & creabilis.

Albertus Magnus.

¶Præterea Alberti responsio circa hæc, eadē est enim responsione B. Thomæ, atq; ad longum hic recitat opinionem Antesiodorensis de ista materia, & de ueritate propositionum istarum, hō factus est Deus, hic homo fuit ab æterno, Deus incepit eē homo, homo incepit esse Deus: de qbus omnibus tractatum est supra. Fatetur quoque Albertus, quòd in istis, & de ueritate, ppositionis istius, iste homo incepit esse, Christo demonstrato, nemo cautiùs respōdet aptiùsque distinguit, q̄ Magister ī litera.

Responsio Magistri optima. Vdalricus

¶Cōcordat demum præfatę responsioni Thomæ & Alberti Vdalricus, & addit: Proposito, ista homo cœpit esse Deus potest esse de re, & de dicto: Si sit de re tunc inceptio attribuitur subiecto in respectu ad prædicatum, quod est esse Deum, & ita est falsa: cū. enim illud prædicatum per sit suppositi, facit terminum communem in subiecto stare pro supposito, & non pro forma: hoc autem suppositum nō incepit esse Deus, Est autem de dicto, cum inceptio significatur circa totum, & sic uera est, quoniam sensus ē. homo incepit, qui homo est Deus. Hæc Vdalricus, quæ Albertus ex Antisiodorensi pleniùs scribit.

Durandus

¶Amplius, Durādus reprehēdit quorundā respōsionem doctorum, & tenet opinionē Antisiodorensis prætactā. Veruntā discrepatio dissensionis illius verbalis est: nec cōsistit in re, sed in vsu & significatione verborum, ideo parum curāda uidetur. Præallegati namq; doctores affirmant, terminum in subiecto positū, non sumi pro natura formaliter, sed potius naturaliter pro supposito, ideo ratione naturæ humanæ nō potest sine determinatione dici de Christo, Christus incepit esse, seu iste homo (Christo mōstrato) incepit esse.

Obiectio Durandi.

Cōtra quod obijcit Durandus, quòd nihilominus aliquid potest verificari de subiecto pro suo formali significato, sicut cum dicimus, album disgregat visum: uel, homo est rationalis.

Dilutio.

¶ Verū ista instantia nō est cōtra præfatorum mentē doctorum, nec contra verba eorum sanæ intellecta, Vt præinducta perspicientibus satis potest patere. Finaliter quoque Durandus præfatas propositiones distinguit sicut Magister in litera & non est nisi nominalis dissensio.

Scotus.

¶Postremo Scotus hic scitat, an Christus secundū quod homo, sit aliquid nō increatum. i. aliquid creatum. Ad quod respondens, inter cætera dicit: Reduplicatio propriè sumpta, nō dirimit alterum extremū, quod est determinatio extremi ad extremum. iō non verificat aliquā propositionem quę sine reduplicatione fuit falsa. Hinc ista, Christus secundum quod homo est creatura, non est magis uera, quàm hæc, Christus est creatura. Verum ad huius dicti reprobationem reor sufficere tot uerba doctorum iā rationabiliter introducta. Nempe reduplicatio ista secundum quod restringit subiectum hoc Christus vt accipiatur in hac locutione non pro persona diuina simpliciter, sed inquantum subsistit in humanitate assumpta: & ita est uera, quoniā sensus est Christus secundum quod homo. i. prout unitam sibi habet humanitatem, vel secundum assumptam humanitatem, est creatura. Quæ tamen locutio falsa esset sine huiusmodi reduplicatione seu determinatione.

QVAESTIO II.

Obiectio Aduersus veritatem

Secundò hic quæritur. *An Christus potuit peccare.* ¶Et probari posset quòd imò ut supra est probatum, quòd angeli quoque beati peccare queant, eo quod liberi exten: arbitrij. Ois quoq; creatura, ex se mutabilis flexibilis, imò & uanitati subiecta dr̄.

Rom. 8. Bonauen.

¶Ad hoc Bonauētura: Anima, inquit, Christi non potuit deprauari aliqua culpa. & huius triplex est ratio: Prima est gratiæ plenitudo, quia secundum naturam assumptam habuit gratiam confirmationis, q̄ liberū arbitrium in tātum corroborat, quòd nullo modo potest infirmari per culpam. Secunda est cōsummatio gloriæ, quæ fuit in Christo à suæ conceptionis exordio: ex tunc nanq; fuit beatus, & comprehensor, & sicut beatus non potest damnari, ita nec pu̅aricari. Tertia & efficacissima rō fuit immediata unio diuinæ atq; humanæ naturæ in unitatem p̄sonæ, quæ facit ut idiomata communicentur, nec potest frangi, si ergo Deus non potest esse peccator nec potest modo non esse homo: sequitur, qđ unio illa nullatenus sustinet, Christum secundum naturā humanam potuisse peccare.

¶Præterea si quæratur, an Christus habuit peccādi potentiā: Respondendū, q̄ potētia, peccādi dupliciter dicit̄. Primò, ipsa potētia, qua peccatur, quæ est liberum arbitrium creatū, quod per gratia potest in bonū, atq; ex sua natura est defectiuū: sicq; illa potētia seu facultas, potest uocari potentia benefaciendi & item peccandi: qm̄ nemo peccat nisi per illa. Secundò, potētia peccandi dicitur potentia ordinata ad peccādum, ut potentia dicat quid mediū inter substantiam & peccatum, per quod substantiā exit in actū peccandi. Primò modo fuit in Chro peccandi potētia, cū sit potentia naturalis, & cōstat qđ Christus assumpsit integrā naturā cū omnibus naturalibus viribus suis; Secūdò modo nō fuit in Christo: qm̄ talis ordinatio, imò potius deordinatio, minuit de perfectione & plenitudine libertatis, nec est in eo, qui peccare non potest. Christus autē peccare nequiuit ob rōnes p̄habitas, Hæc Bonauentura.

Christus habuit liberum arbitrium tamen nō potuit peccare.

Tho. 3 hac distinctione.

¶Concordat Alexāder & Antisiod Insuper Thomas: Christus, ait, considerari potest tripliciter, ut pote ut uiator, ut comprehensor, ut deus. Vt uiator est dux noster dirigens nos in recta uia. In quolibet autem genere oportet primum regulans detorqueri nō posse aliàs esset error in omnibus, quæ regulantur per ipsum. Hinc Christus tātam gratiæ plenitudinem habuit, ut etiam inquantum viator, peccare non posset. Vnde & ij, qui proximi ei fuerunt, sicut apostoli. ita fuerunt confirmati in bono, q̄ peccare mortaliter non ualebant. Porro ut comprehensor, inauertibiliter & impeccabiliter coniunctus fuit ultimo fini, quemadmodum angeli sancti. Porrò vt Deus, non fuit inquē cadere posset peccatum, cum ut sic, ipsemet sit omnium ultimus finis. imò vt sic, indeuiabiliter rexit & mouit corpus & animam sibi unita, quæ erant organum deitatis. Veruntamen concedendum est, quod potuisset peccare si uoluisset, quamuis antecedens eius conditionalis sit impossibile: quia ad veritatem conditionalis non requiritur veritas antecedētis, nec veritas consequentis, sed necessaria habitudo unius ad alterum Quamuis autem posse peccare & non peccasse, pertineat aliquo modo ad laudem iusti, iuxta illud Ecclesiastici Qui potuit transgredi, & non est transgressus, non tamen id pertinuisset ad Christi pręconium. quoniam aliquid potest pertinere ad laudē inferioris, qđ ptineret ad uituperiū superioris, quemadmodū, s̄m diuinū Dionysiū 4. ca. de diuinis nominibus esse furibūdū laudat̄ in cane, vituperat̄ in homine. Philosophus quoque 10. Et hic fater̄, q̄ laudes hoim in deos trāslatæ, derisiones vident̄. Hoc ēt qđ posse peccare spectat ad laudē, est p accidēs, iquātū ostēdit

Apostoli post cōfirmationem non peccauerūt mortaliter.

Eccl. 31.

Dionysius areopagi.

o pus

opus bonum ex necessitate non esse. Et quamuis à Christo remoueatur peccandi potentia: non tamen ponitur in eo coactio, quæ uoluntario contrariatur, & laudis remouet rationem. ¶Sed obijci potest illud 4. Topicorũ: Pôt Deus praua agere, & etiã studiosus. Rursus Christus testatur: Si dixero, non noui eum, uidelicet Deũ patrẽ, ero similis uobis mẽdax. Christus aũt potuit uerba illa proferre, potuit ergo mẽtiri. ¶Et rñdendum, quod verbum illud philosophi intelligendum est condition aliter, quod s. posset si vellet. Christus quoq; potuisset illa verba pferre, si voluisset, sed hoc velle non potuit. Hinc si quæratur, An Christus habuit peccandi potentiam rñdendum, quod actus ad potentiam se habet dupliciter. Actus quippè à potẽtia egreditur, & potentia p actũ specificatur: idcirco cum dicitur potentia aliquid faciendi, dupliciter intelligi pôt: quia designari pôt, vel ordo potentiæ ad actum, sm quod actus sumitur ut effectus potẽtiæ: vel designatur ipsa potẽtia specificata per actũ. sm quod actus accipitur loco differentiæ specificæ ipsius potẽtiæ, & primo modo dici non pôt, quod habens visum impeditum, potentiam habet uidẽdi: sic ut nec dici pôt, quod posit videre. Secundo aũt modo dici potest, quod habet uidẽdi potẽtiã, sic quod posit uidere, hæcq; distinctio locũ sortitur in actibus illis, quibus specificant potentiæ, ut sunt actus, ad quos ordinantur potentiæ. Cũq; liberum arbitrium non ordinetur ad peccandum, imò peccatum contingat ex defectu ipsius, hinc peccare non specificat potentiam liberi arbitrij. Vnde dum dicitur, quod quis habet peccãdi potentiam, non intelligitur, quod habeat liberũ arbitriũ sed, quod habeat ipsum ordinatum ad peccandũ, ita, ut posit peccare. Hinc sicut de Christo non dicitur, quod posit peccare, ita nec quod peccandi potentiam habeat, propriè loquẽdo, atq; sm se, sed potest concedi ad sensum hũc, quòd habet potentiam, quæ in alijs est potentia peccandi, Qualiter uerò potentia peccandi, quantũ ad id, quòd est. sit à Deo, non, ut peccãdi principiũ, dictũ est lib. 2. 44. distinctione. Naturalis demum uertibilitas liberi arbitrij in Christo, perficitur, ac confirmatur p plenitudinem gratiæ, quemadmodum potẽtia materiæ terminatur per formam, tollentem totam materię potentialitatem. Hæc Thomas in Scripto.

¶Circa hæc loquitur Petrus: Dum quæritur, an Christus potuit peccare: aut quæritur de persona, aut de natura assumpta. Si de persona, dicendum simpliciter quod non: si de natura, distinguendum, quia aut consideratur sm se, & sic habuit peccandi potentiã potuitq; peccare. Sic namq; remouetur ab ea omnis conditio, quæ conuenit ei ex gratia unionis, puta perfectio gratiæ cõfirmatæ, & gloriæ. Aut consideratur, ut uerbo unita: aut ergo quæritur de potestate propinqua, à qua dicitur quis absolutè potens, & hãc Christus non habuit: idcirco loquendo simpliciter, peccare non valuit, aut de possibilitate remota, qua quis dicitur nõ simpliciter posse: hãc habuit, tñ ppter inreducibilitatẽ eius ad actũ peccare nõ potuit. Hæc Petrus, qui consequẽter breuiter tangit, causas impeccabilitatis naturæ hũanæ in Chrõ, quæ ex Thoma, & bonauẽt. inductæ sunt.

¶Responsio quoq; Richardi in uerbis Thomę sententialiter continetur. Ad hoc autem, an Christus habuit potentiam peccandi, respondet, quòd hæc quęstio dupliciter potest intelligi. Primò, an habuit potentiam, qua potuit exire in actum peccandi, sicq; negatiue ẽ rñdẽdũ. Secũdò, an habuit potẽtiam similẽ in specie potentiæ, qua alij peccãt, & ita est concedendũ: habuit namq; voluntatem liberũq; arbitrium, Hæc Richardus.

¶Denique Albertus circa ista deprõpsit: Chrs nõ uoluit iniquitatem, & nõ fuit in eo coactio, sed immobilitas honestatis ex unione ad deitatẽ. Hinc bonitas actionũ Christi laudabilissima fuit, ex hoc, quod peccare non potuit: quia hoc non posse, nobilissimũ posse est, immobilitatẽ uoluntatis designans ex perfecta affectione aię Christi ad summum bonum. Iõ simpliciter dico, quod Christus peccare non potuit. Et quis Magister dicat, distinctione hic opus esse: hoc tamen non dicit idcirco, quod locutio multiplex sit, cũ dicitur, Christus peccare, potuit, uel peccandi potẽtiam habuit, quia simpliciter falsa est, sed intendit, quod si quæstio fiat de natura assumpta, quod tunc intelligi pôt de ea ut unita, uel ut secundum se sumpta. Porrò quod tertiò Topicorum dicit Philosophus Potestates malorum esse eligendas, intelligendum est, quod sint eligendæ, ut sunt potestates, & nõ, vt sunt potestates malorum, sed bonorũ, Conformiter quod ait, Deum posse facere praua, quidã ita intelligunt, quòd facere valet nonnulla: quæ si ipse faceret, essent bona, cum ipse sit prima, & sũma totius virtutis, & rectitudinis regula, ac mensura. Hæc Albertus.

¶Porrò Vdalricus: De potẽtia, inquit, peccandi specialis est quæstio, an fuit in Christo. Ad quod dicimus, quod hoc gerundiuum, peccãdi, uel est uerbi impersonalis, estq; sensus potẽtia peccãdi, i. potẽtia, qua eadem sm specię peccat quis, & sic fuit in Chrõ: uel est uerbi actiui personalis, & est sensus: Christus habet potentiã peccandi, i. qua ipse pôt peccare, quod falsum est. Et si obijciatur illud Philosophi, Deus & studiosus pôt agere praua: respondemus, quod non loquitur de Deo substãtialiter dicto, sed participatione nuncupato, iõ addidit, & studiosus. Vñ & 7. Physicorum fatetur: Quare si (ut aiunt) ex hoĩbus fiũt dij propter virtutis excellẽtiã, talis vtiq; quod habitus est bestialitati oppositus: Et enim quẽadmodum bestiæ nõ est malitia, neq; uirtus, ita nec Dei, Nisi enim verbum illud prędictum præfato modo intelligat, verba hæc essent conditionaria. Hinc nõ approbo quod Rabbi Moses asserit, uerbum illud philosophi Intelligendum cum conditione, puta quod Deus potest agere praua si uult ad cuius conditionalis veritatẽ sufficit ueritas consequẽntiæ, quamuis antecedens sit impossibile, & etiã consequens, nec concordat intentioni Aristotelis, quia exemplum hoc est de eo quod dixerat, quod aliqui aliquod uituperabilium male, poluerunt in ptãte, ut qui aliquẽ dicit paruum, quia pôt agere praua, quo cõstat, quod Philosophus fatur de ptãte, quæ potest i actũ pcedere. Hæc Vdalricus

¶Quibus obijci potest: quia nõ uidetur quod Philosophus de Deo p participationẽ (pserti de hoie diuino) tã absolute diceret, Deus. Nec de tali Deo simpliciter verũ est, quod eius nõ est uirtus: imò p excellẽtiã virtus inest & cõpetit ei, utpote uirtus heroica.

¶At Verò Durandus inquirit, an Christus potuisset peccare, dato, quod eius humanitas fuisset assumpta sine gratuitis, utpote in puris naturalibus, prout aliqui opinantur fieri potuisse: & uidetur huic Durando, quod imò, quia actiões ad extra cum sint toti super beatissimæ trinitati cõmunes, hinc in isto casu persona filij nõ plus moueret humanitatem assumptã ad operandum, quàm pater aut Spũs sctũs, quo non sunt humanitati uniti, seu trinitas creaturam quamcunque. idcirco Durandus concedit, quod Christus in tali casu posset dãnari, quia cũ dãnatio sonet in pœnã, nõ est magis inconueniẽs dicere Christum esse damnatum, quàm passum, & mortuum. Hęc Durandus.

Obiect io.

Iohan. 7.

Diluitur obiectio. Verba illa Aristotelis vera sũt de Deo Aristotelico, nequaquam de Deo Christianorum.

Lib. arbitriũ nõ ordinat ad peccandũ

Tarantasius.

Richardus.

Albertus Magnus. Psalm 5.

Magister.

Aristot.

Vdalricus.

Aristot.

Rab. Mo.

Obiectio aduersus Vdalricũ.

Durãdus.

Caue.

Dion cõtra Durãdum.

¶ Quę uidentur prorsus absurda. Et enim eo ipso, quo persona unigeniti Dei assumpsit naturam humanam ad suum hypostaticum esse, supposiĩãdo eã in suo esse personali æterno, & increato, sequitur qđ communicauit ei maius bonũ, q̃ toti residuo uniuerso, atq; ex consequenti, quòd magis eam dilexit, q̃ cętera cuncta, etiam simul sumpta, Ideo implicat, & prorsus impossibile est, quòd permisisset eam peccare, præsertim finaliter, & dãnari. Rursus, ex unione illa hypostatica necessariò sequitur in Christo communicatio idiomatũ, sicq; sequeretur, ꝙ verè Deus peccasset, & ingratissimus extitisset, dãnatusq; esset quę oia sunt uitiosi, & indecentissimi in Deo defectus. ¶ Falsum est quoq;, & penitus alienum, ꝙ non esset magis inconueniens, dicere, esse Christum dãnatum, q̃ esse passum, & mortuum: quoniam esse dãnatum, non solũ designat malum poenę, sed insuper includit, ꝓ propria culpa esse ponitioni iustę adiudicatum. Christum uerò non dicimus passum, & mortuum: nisi ex honestissimis, & saluberrimis caussis, excellentissimisq; uirtutibus. ¶ Erroneum item est, quòd in tali casu persona uerbi non plùs, nec specialiùs moueret naturam assumptam, quàm pater, & spiritussanctus, seu trinitas quamlibet creaturam, quia persona uerbi moueret naturam assumptam tanquam sibi excellentissimo, propinquissimo, ac specialissimo modo unitam, imò tanquam unam secum hypostasim constituentem. Hæc sic breuissimè tangere reor sufficere.

QVAESTIO III.

Tertiò quæritur, *An humanitas a uerbo æterno assumpta, debuit esse nostri generis. s. ex Adã propagata, quantum ad carnis originem*, ¶ Videtur, quòd non, qui a hoc excellentiam Christi decuisse videt, ut singulari nasceretur origine, neque ex peccatoribus duceret ortum, nec similitudinem carnis peccati haberet.

In parte negatiuã.

Roma. 8.

Responsio Hales.

¶ Ad hoc Alexãder ex uerbis Anselmi respondet: Humanitas Christi debuit esse generis nostri. Si enim nouum conderet hominem non ex semine primorum parentum, non pertineret ad genus humanum: ergo nec satisfacere debuit pro eodem, qa non uenit de illo. Sed sicut iustum est, ut pro culpa hominis satisfaciat homo, sic iustum est, ut satisfaciens sit idem, eiusdemve generis cum illo, qui peccauit. Aliter nec Adam, nec alius satisfaceret pro se Si ergo oportet, ut satisfactio sit ab illo, qui satisfacere debuit, necesse est, vt homo ille nostri sit generis, non alterius stirpis. ¶ Secunda ratio est: Adam & totum genus humanum per se stetisset, sine sustẽtatione creaturæ alterius: si nõ peccassent: si ergo oportuit, ut idem genus resurgeret, qđ cedit, oportet, ut per se resurgat, & releuetur, hoc est, per aliquem generis sui, non per alienum. ¶ Tertia rõ est: Quia si Adã non peccasset, non indigeret aliquo releuãte, quod fuit dignitas hominis primo instituti Cumq; reparatio ad illã debeat esse dignitatem recuperandam, oportuit hoc fieri per aliquem ex se natũ, non per alienũ, nec aliunde exortum. Hæc Alexander. ¶ Qui consequenter interrogat, an hõ ille satisfaciens, debuit esse ipsemet Adam. ¶ Respõdet, ꝙ nõ, quoniam ex hoc multa inconuenientia sequerentur, uidelicet quòd natura assumpta esset præuaricatrix, & filius Dei incarnatus eẽt peccator, & ipse saluator esset peccato obnoxius, non purus, & innocens. Hinc decentissimum fuit, filium Dei carnem sumere ex mundissima. Virgine, nõ ex carnali vtriusq; sexus commixtione: & corruptorum reparatorem decuit ex matre incorrupta produci. Denique cum duplex sit aduentus filij Dei, primus in incarnatione, secundus in generali resurrectione: duplex quoque sit secuta corruptio ex originali pctõ, uidelicet corruptio naturæ, atque personæ, per primum aduentum abolita est corruptio personæ, quia per Christũ in suo primò aduentu, omnes (quantum ad sufficientiã) sunt redempti: in secũdò autem aduentu abolebitur corruptio naturæ, quia tunc mortale hoc induet ĩmortalitatẽ, & corruptio incorruptelã, fietq; sermo, q scriptus ẽ: Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Cumque naturæ corruptio transfundatur per viam generationis ex uiro, & muliere, quæ non fuit tollenda in primo Christi aduentu: idcirco non decuit eum nasci in carne taliter seminata, sed ex virginẽ sola ĩmediata, ne & duos prẽs immediatos haberet, nec decuit filium Dei assumere humanam naturam nisi in sexu præstantiori, puta uirili, Hæc Alexander: coi cõcordant scripta Antisiodorensis, quæ in his virtualiter continentur.

1 Cor. 15. Osee. 13.

Bonauent.

¶ Hinc Bonauentura: Christus, ait, assumere potuit carnem de uiro, & muliere, imò de uiro tãtũ, sicut assumpsit de foemina solò Quemadmodũ enim operatione spiritussancti purificauit uterum uirginalem, sic purificare potuit uim uiri generatiuã, ut ex eis sanctus, & immaculatus nasceretur sine omni foeditate, & macula: ueruntamen congruentiùs fuit, ut ex sola uirgine nasceretur. Primò, ad conseruandum in matre uirginitatis, & integritatis dignitatem, quæ propter priuilegium filij Dei, non amisit virginei splendoris pudorẽ. Secundò, ad conseruãdum honorificentiã Dei patris, qui solus ex sua substantia genuit prolem, quã non debuit in terris habere nisi inuiolabilem matrem, ut sic esset congruẽtiæ proportio inter utrãq; natiuitatem. Tertiò, ꝓpter complendam perfectionem uniuersitatis in modis producẽdi hominem in esse, qui modi quatuor erãt, & tres primi iam præcesserant. Nam Adã factus fuit sine patre, & matre carnalibus, Eua de viro sine matre, posteri de uiro, & fęmina, restabat productio quarta, uidelicet ex foemina virgine sine virili consortio, quod est completum in Christo.

Congruũ fuit Christum ex sola virgine nasci.

¶ Præterea, decentius fuit filium Dei assumere naturam humanam in sexu virili, quàm muliebri: Excellit nãq; sexus uirilis muliebrem, quantum ad dignitatẽ in principando. & quantum ad uirtutẽ in agendo, & quantum ad auctoritatem in præsidẽdo. Quantum ad dignitatem in principando: quoniam omnes tam uiri, quàm foeminę est uno viro progressi sunt. in quo est expressa similitudo emanationis rerum ab uno primo principio. Similiter quãtũ ad uirtutem agendi: quoniam viri est agere, fęminæ pati, & viri tã in usu rõnis, quã in robore corporis cõmuniter fortiores sunt foeminis. Item quãtũ ad auctoritatem præsidẽdi. Nam uir naturali ordine præficitur mulieri, & caput est eius. Quoniã ergo in uerbo ęterno humanitatẽ assumente, summa est dignitas in principando, summaq; uirtus in operando, supremũ quoq; dominium in præsidendo potissimẽ decuit sexũ uirilem assumi à uerbo increato, quia assumptæ naturæ cõmunicanda erant tria illa eminentissimè. Hæc Bonauentura.

Ephesi. 5.

¶ Idem Thomas: nullatenus, dicens, cõgruebat, ꝙ p sexuũ cõmixtionem Christus carnẽ assumeret. Primò, propter matris dignitatem, ut uirgo esset purissima. Secũdò, propter dignitatẽ patris, ne alius ab ipso esset unigeniti sui pater immediatus. Tertiò ꝓpter dignitatem concepti, qa nõ decuit, ut illa caro formaretur nisi à spiritu sancto: Quartò ꝑꝑ dignitatem

Tho. Aquinas

tatem personæ, ad quam caro illa assumpta est, quã carnem decuit infinita uirtute formari, quemadmodũ infinita uirtute assumpta est. Decuit quoq; ut de muliere, non de uiro, assumeret carnẽ, quatenus uterq; sexus in sua incarnatione glorificaretur atq; ut habitudinem haberet naturalem ad genus humanũ. si. n. ex uiro fuisset non per actionem uiri, non esset filius eius. Postremò, qm̃ Chr̃s uenit in mundũ ut doctor, propagator, rector & legifer hominum, omnino decuit eũ uenire in sexu uirili, sexus namq; fœmineus, est sexus subiectionis: quẽ nõ decet publicè prædicare, docere, legemq; dare, aduersarios ●pugnare, ac sermocinando hincindè discurrere. Hæc Thomas in Scripto.

q. 28. ar. 1. ¶ In 3 quoq; parte eadẽ scribit, & addit: Decuit Christũ nasci de incorrupta m̃re, sicut genitus fuit ex corde patris sine omni corruptione, & cõtaminatione ipsius: & item propter finem incarnationis, quæ ad hoc facta est, ut homines renascantur spiritualiter i filios Dei ex incorruptibili semine, seu gr̃a spũs sancti, sine uoluptate carnali. Hæc in Summa. Iohann. 1 Porrò in Scripto asserit Thomas, q̃ Christus assumpsit sexum non ad usum, sed ad decorem, & complementũ ¶ Cui obijci posset, q̃ sexus non solum deseruit carnali propagini, conseruationiq; speciei sed & necessitudini indiuidui proprij, seu emissioni humoris superflui.

¶ In prehabitis demum sententialiter continentur, quæ Albertus, Petrus, Richardus, Vdalricus, & alij scribunt de ista materia.

Si Christus secundum naturam hominis, in sapientia, & gratia proficere potuit, vel proficit. Distinctio XIII.

Coloss. 1. & 2. Augustin. Colo. 2.

PRæterea sciendũ est, Christum s̃m hoĩem ab ipsa conceptione gr̃æ plenitudinẽ recepisse, cui spũs datus est nõ ad mensurã, in quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat. Ita uerò habitat, ut ait Augustinus ad Dardadum, q̃ omni gratia plenus est. Nõ ita habitat in sanctis. ut in nostro corpore inest sensus singulis membris, sed non quãtũ in capite: ibi. n. & uisus est & auditus & olfactus, & gustus, & tactus, ĩ cæteris aũt solus est tactus. Ita in Chr̃o habitat omnis plenitudo diuinitatis, q̃a ille est caput, in quo sunt oẽs sensus: in sanctis uerò quasi solus est tactus, quib datus est spiritus ad mensurã, cum de illius plenitudine acceperũt. Acceperunt autem de illius plenitudine non secundum essentiam, sed secundũ similitudinem, quia nunquam illam eãdem essentialiter, sed similem acceperunt gratiam. Puer ergo ille plenus sapiẽtia, & gratia fuit ab ipsa cõceptione. Vnde Ieremias rectè dicit: Nouum faciet dominus super terram mulier circundabit uirum: quia in utero uirginis perfectus uir extitit, non solum propter animam, & carnem, sed etiam propter sapientiam & gratiam, qua plenus erat.

Ephe. 1. Iohan. 1. Luca. 2. Iere. 31. Iohan. 1.

Auctoritatem ponit, quæ videtur obuiare.

Luca. 2.

Huic autem sentententiæ ṽr obuiare, quod in Lucę euangelio legitur: Iesus proficiebat sapientia, & ętate, & gratia apud Deum, & hoĩes. Si. n. proficiebat sapientia, & gratia non ṽr conceptione habuisse plenitudinẽ gratię sine mẽsura. Ad quod sanè dici potest ipsum secundum hominem tantam à conceptione accepisse sapientiæ, & gratię plenitudinem, ut Deus pleniùs cõferre non potuerit: & tamen uerè dicitur profecisse sapientia, & gratia, non quidem in se, sed in alijs, qui de eius sapientia, & gratia proficiebãt, dũ eis sapientiæ & gratię munera secundũ processum ætatis magis, ac magis patefaciebat. Vñ Gregorius in quadam homilia ait: iuxta hominis naturam p̃ficiebat sapientia, non q̃ ipse sapientior esset ex tempore, quia à prima conceptionis hora, spiritu sapientię plenus permanebat: sed eandem, qua plenus erat, sapientiam cæteris ex tempore paulatim demonstrabat: Iuxta hominis naturam proficiebat ætate, de infantia ad iuuentutẽ. Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non q̃d ipse, quod non habebat per accessum tẽporis accipiendo, sed pandendo donum gratiæ quod habebat. Apud Deum, & homines proficiebat, quia quantum proficiente ętate patefaciebat hominibus dona gratia, quę sibi inerant, & sapientiæ, tantum eos ad laudem Dei excitabat: & sic Deo patri ad laudem, & hominibus ad salutem proficiebat. In aliis: ergo, non in se proficiebat sapiẽtia, & gratia. Vnde in eodem euangelio puer ille sapientia plenus, & gratia perhibetur. Sic ergo dicitur profecisse sapientia, & gratia, ut aliquis rector ecclesiasticus dicitur proficere in cura sibi tradita, cum per eius industriam alij proficiunt.

Diluitur obiectio. Gregorius. Lucę 2.

Prædictis videtur aduersari, quod Ambrosius ait.

Alibi tamen scriptũ reperitur, quod secundum sensum hominis profecerit, sicut ętate hominis profecit. Ait. n. Ambrosius in lib. III. de spiritusancto: sic Deus perfectionem naturę suscepit humanę. suscepit sensum hominis, sed non sensu carnis fuit inflatus. Sensu hominis animam, dixit conturbatam, sensu hominis esuriuit, & rogauit, sensu hominis profecit, sicut scriptum est: Iesus proficiebat ætate, & sapientia, & gratia, Quomodo proficiebat sapientia Dei? Profectus ætatis, & profectus sapientię, non diuinę

Ambrosi. Iohan. 12. Luca. 2.

sed

sed humanæ naturæ est. Ideo ętatē cōmemorauit, ut secundum hoīem crederes dictū. Aetas.n.non diuinitatis, sed corporis est: Ergo si pficiebat ętate hoīs, proficiebat sapiētia hoīs. Sensus aūt pfecit, qa sensus, ideo sapiētia. Quis sensus pficiebat? Si humanus: ergo ipse p incrementū susceptus est. Si diuinus, ergo mutabilis p pfectum. Qđ.n. proficit, mutat in melius, sed quod diuinū est, non mutat. Qđ ergo mutatur, non est diuinū. Sensus ergo proficiebat humanus. Sensum ergo suscepit humanū. Nec poterat confortari uirtus Dei, nec crescere Deus, nec altitudo sapientię Dei impleri. Quæ ergo implebatur, non erat Dei, sed nostra sapientia. Nam quomodo impleatur, qui ut omnia impleret descendit? Per quem aūt sensum dixit Isaias, ꝙ patrē nesciebat puer aut matrē? Scriptū ē.n. priusquā sciat puer uocare patrem aut matrē, accipiet spolia Samarię. Sapiētiā.n. Dei futura, & occulta non fallunt. Expers aūt agnitionis infantia, per humanam utique imprudentiā, qđ adhuc non didicit, ignorat. Sed uerendū est inquam, ne si duos principales sensus, aut geminā sapientiam Christo tribuamus, Christū diuidamus. Nunquid cum & diuinitatem eius, & carnem adoramus, Christum diuidimus? Nunquid cum eo imaginem Dei, crucemq; ueneramur, diuidimus eum? Apostolus certè, qui de eo dixit: quoniam & si crucifixus est ex infirmitate nostra: uiuit tamen ex virtute Dei, ipse dixit, quia non diuisus est Christus. Nunquid etiam cum dicimus, quia aīam rationalē, & intellectus nostri suscepit capacem diuidimus eum? Non enim ipse Deus uerbū pro anima rationali, & intellectus capaci in carne sua fuit, sed animam rationalem, & intellectus nostri capacem, & ipsam humanam, & eiusdem substantię, cuius nostræ sunt animę, & carnem nostrę similem, eiusdemq; cuius caro est * nostræ substantiæ, suscipiens, perfectus etiam homo fuit.

Ephe. 4. Isa. 8. 2 Cor. 13. 1. Cor. 1. * nostra

De intelligentia præmissorum verborum.

Hęc uerba Ambrosij, pia diligentia inspicienda sunt, q̄ ex parte hominis ignorantiā instruunt & illuminant, ex parte errandi fomitē malè intellecta ministrant. His etenim euidenter traditur, duos in Christo esse principales sensus, siue geminā sapientiam. Neque ideo unitas, & singularitas personæ diuidit, sed iuxta duas naturas, duas habet sapiētias: unam non creatam, sed genitam, quæ ipse est alterā non genitā, sed creatā, & per gratiā ei collatam. Nā Isaias de eo protestatur: Requiescet super eū spiritus sapientiæ, & intellectus. Spiritus ergo sapientiæ, & intellectus, id est, sapientia & intelligentia p Spiritum Sanctū gratisdata, Chrs erat sapiens s̄m animam: s̄m Deum verò sapiens erat sapientia ęterna, quæ Deus est. Et sicut inquantum Deus est, bonus est bonitate naturali, quę ipse est, & iustus iustitia naturali, quę ipse est, ita sapiens sapientia naturali, quę ipse est. Anima uerò eius sicut bona est, & iusta bonitate, uel iustitia gratisdata, quæ ipse vel ipsa non est, ita est sapiens sapientia gratis data, quæ ipsa non est: Et licet gemina in Christo sit sapientia, una tamen, eademq; persona est: quę inquantum Deus est, & inquantū natura diuina est sapientia ingenita, scilicet, sapientia æterna, quę est pater: & sapientia quæ non est ingenita, quę communis est tribus personis: non tamen gemina sapientia, quia non est alia, & alia sapientia, sapientia ingenita: quæ tm̄ filius est, & sapientia, quę communiter pater est, & filius & Spiritus Sanctus. Inquantum uerò eadem persona est homo, id est, secundum, hominem acceptum est subsistens ex anima, & carne, sapiens est sapientia gratuita. Sapiens ergo est humano sensu, & diuino.

Isa. 11

Quomodo intelligendum sit illud, Sensus proficiebat humanus.

Sed ex qua causa illius dicti intelligentia, s. sensus proficiebat humanus, assumenda est? Apertè enim uidetur Ambrosius innuere, ꝙ secundum sensum Christus profecerit, & ꝙ infantia eius expers cognitionis fuerit, & patrem, & matrem ignorauerit: quod nec ecclesia recipit, nec præmissæ auctoritates patiuntur sic intelligi. Sed ita sanè potest accipi, ut quantum ad visum hominum, & sui ostensionem Christus profecisse dicatur. Proficiebat ergo humanus sensus in eo secundum ostensionem, & aliorū opinionem. Ita etiam patrem, & matrem dicitur ignorasse in infantia, quia ita se habebat, & gerebat, ac si agnitionis expers esset.

Isa. 8

Summa di stinctionis XIII.

POstq̄ auctor tractauit de Chri humanitate quātū ad eius quidditatē, & inceptionē, ac unionē cū uerbo: hic mō, psequit de accidētalib eius pfectionibus, puta de pfectione grē, & sapiētiæ, ac virtutū ipsius: deīde de alijs eius mysterijs, ut in pcessu patebit. Primò ergo hic tāgit, qđ aliàs prætactum est, utpotè ꝙ Christus à primo suę incarnationis, seu maternæ conceptionis instanti, omni gratia extitit plenus. Deinde contra hoc ex euangelio obijcit, & soluit. Tertiò contra solutionem instat ex uerbis Ambrosij. Quartò uerba sancti illius explanat.

QVAE-

QVAESTIO I.

In pđ negatiuam.

Hic quæritur primò, *An in anima Christi fuit gratia habitualis et concreata.* ¶ Videtur quod non: qm̃ anima Christi fuit deitati immediatè unitate: ergo lux illã infinita per se sufficientissime animã illã perfecit ad omnia: nec vr̃ aliquod donum creatũ ultra tã infiniti boni immediatã unionẽ fuisse necessariũ aiæ illi: pſertim cũ cuncta bona, & dona creata, ita se habeat ad incircumscriptibile illud bonũ, sicut pũctus ad lineã, quã non facit maiorem, & sicut tenuissimus puluis ad totum uniuersum.

In opposi tum—.

Hales.

2. ¶ In oppositum sunt auctoritates scripturæ, quæ partim habentur in litera.

3 ¶ Ad hæc Alexãder: In Christo, asserit, fuit gratia sanctitatis singularis, ſm quod fuit quidẽ homo singularis, per quam fuit homo sanctissimus, ita q̃ nihil defuit ei de gratia, q̃ possit haberi ab hõie. Ipse quoq; fuit homo Deus: Ideo necessariò fuit in eo gratia unionis Fuit item mediator Dei, & hominũ, idcirco fuit in eo gratia, qua extitit caput, & mediũ influẽtiæ gratię in nos, quemadmodũ caput ad mẽbra. Veruntñ in his vna est gratia ſm essentiã, multiplex uerò p cõparationẽ ad actus, & operatiões: qm̃ alius est unire dispositiuè humanitatẽ deitati, alius actus influere gratiã alijs, & esse exemplar omnium gratiarũ spiritusſancti. Aĩa etiam Christi contẽplabatur, & diligebat summã ueritatẽ, ac bonitatẽ. Secundum primũ actuũ horũ, ponitur in Christo gratia unionis: quantũ ad secundũ, gratia capitis: quo ad tertium, gratia singularis personæ, ac sanctitatis Cumq; hi actus nequaquam superfluant, sed uerissime sint in Christo, non est vanum in eo ponere gratias istas.

1.Tim. 2.

Quæstio. Obiectio Johan 1. In opposi tum.

4 ¶ Præterea querit, Vtrum gratia Christi, ſm qđ fuit singularis homo, fuit gratia plenitudinis. ¶ Vr̃ q̃ sic, p illud Iohannis. Videmus gloriã eius, plenũ gratiæ, & ueritatis. ¶ Oppositũ uerò appareat, quia in Christo nõ fuerũt fides, & spes, ac pœnitentia, sed uisio clara, & innocentia pura. ¶ Dicendũ, q̃ cũ in Christo sit gratia unionis gratia capitis, & gratia singularis pſonæ: gratia ista tripliciter dicta uocat gratia plenitudinis, secundũ rõnem causæ finalis. Et.n. gratia unionis appellatur gratia plenitudinis quoniam summa, & pfectissima fuit in saluatore Vltimus namq; perfectiorq; effectus gratię est, Deo unirẽ: in Christo qdem in vnitate pſonæ, in alijs uerò p cognitionẽ, & amorẽ. Vnio autẽ illa humanitatis cũ verbo, est maior, q̃ esse excogitari nequeat ideo ille est plenissimus effectus gratiæ, qui potest consistere. Secundum uerò rõnem causæ efficientis gratia Christi, quæ est caput, est gratia plenitudinis Nã sicut quędã sunt luminaria, q̃ pficiunt pprio lumine solũ, nec ualent alia illuminare, ut carbo: alia uerò nõ solũ retinent lumẽ suũ in se: sed & alijs influũt illud, ut flãma, sic gratia Christi splendet in ipso, & alios quoq; irradiat: nõ sic gratia aliorũ, sed ipsorũ dũtaxat pficit aias. Porrò secũdũ rõnẽ cãe formalis, dr̃ gratia ipsa singularis pſonæ Christi, gratia plenitudinis, quia plenissimè informat animam Christi, & oẽs uires ipsius: tã quantũ ad actus rõnis, q̃ ad actus cõcupiscibilis, ac irrascibilis. Cumq; in alijs sit præeminentia quantũ ad aliquod certum donũ, quemadmodum in ecclesiastico legitur. Nõ est inuentus similis illi: in Christo est præeminentia quantum ad omnia, quæ imperfectionem non includũt: idcirco nõ extiterunt in Christo fides. quæ est cũ obscuritate notitiæ: nec spes, quę est præstolatio nõdũ adeptę felicitatis: ne pœnitentia, quę est est dolor de malo propriæ culpæ. Veruntñ id, quod perfectionis est in istis uirtutibus, perfectissimè fuit in anima Christi, puta assensus ueri, adhęsio boni, detestatio mali.

Eccl. 44.

Luc. 1. Actu 6. Ac 2. & 13.

¶ Insup querit, qualiter plenitudo gratiæ Christi differt à plenitudine gratiæ aliorum sanctorum. Nam & sacratissima Virgo fuit gratia plena: atq; de Stephano scriptum est, Stephanus plenus gratia, & fortitudine: & de Apostolis, repleti sunt omnes spiritu sancto.

Gratię plenitudo multiplex

¶ Et rñdendum, quòd multiplex est gratiæ plenitudo: Vna ad sufficientiam, q̃ scilicet sufficit ad promerendũ uitã æternã, atq; aureolã, q̃ plenitudo fuit in Stephano. Secunda est plenitudo gratiæ quãtum ad numerositatem, sicq; ecclesia dicitur gratia plena: qm̃ non est aliquod gratię genus, quod non sit in ea quantum ad aliquod mẽbrum eius. Tercia est plenitudo gratiæ prerogatiuè super omnẽ purã creaturã: & hæc fuit in uirgine gloriosa, eo q̃ ipsa sit mater vnigeniti Dei: pp quod nulla pura creatura potest tantæ Virgini cõparari, quã (ut ait Anselmus) decuit ea puritate nitere, qua maior sub Deo neq̃t intelligi. Quartò dicitur gratiæ plenitudo, quantum ad cõsummationem seu pfectionẽ: & hæc fuit i Chro Alex. ¶ Qui nihilominus (ut patuit supra) aliqñ dicit quòd gratia unionis est gratia increata: uidelicet Dei benignitas. Gratia, inquit, unionis dicitur gr̃a creata & gr̃a increata. Similiter gratia secũdũ quã dr̃ caput aliorũ, intelligit gr̃a creata, & increata. si ergo ex utraq; parte intelligas gratiam increatã, dico, qđ eadem est gratia unionis, & gratia capitis. Vñ Hugo lib de Sacramentis: Vnus est spiritus, q p Christũ uenit ad Christianos, cuius plenitudo in capitẽ, & participatio est in mẽbris. si uerò intelligas gratiã unionis creatam. similiter gratiã capitis: sic una differt ab alia ratione, non re: quemadmodum eadem est lux in sole, & inde se diffundens ad alia, Hęc Alexander.

Anselmus

Hugo.

Bonauen.

5. ¶ Pręterea Bonauentura: In Christo, inq; est gr̃a singularis pſonæ creata, qa hoc donũ assimilat animã Deo, atq; ad uirtuosas, ac meritorias actiones habilitat. Nec potuisset hęc gr̃a aiam Christi p inhærentiã informare, nisi creata fuisset sine hac gr̃a spũssancti nec mẽtẽ creatã ihabitat, nec illa Deo accepta, ac placita phibeſ, atq; (ut ante ostẽsum est) nõ decuit Chr̃i humanitate assumi à uerbo, nisi omni charismate gratiæ decuratã. Et quãuis uerbum æternũ quantũ est ex parte sui, ppotẽs sit aiam Christi in oĩbus gubernare sine auxilio gratię creatę, aĩa tñ indiget multiplici dispositione ad suscipiendũ influxũ, & gubernationẽ uerbi æterni. Hec Bonauentura. Qui ad q̃stionẽ de plenitudine gr̃æ huius rñdet: In Christo r.b incarnationionis exordio, fuit cõsumata, & pfecta gratiæ plenitudo, qa non decuit uerbũ æternũ uniri aiæ rationali in unitate pſonæ, nisi tã deiformissime sicut erat possibile: idcirco super omnẽ gratiã, & gloriã cœterorum sanctorũ ac beatorũ, habuit aĩa illa deiformitatẽ gratiæ, & glorię, & superbundantiã in eisdem. Idcirco quod Christus dicitur gratia & sapientia profecisse, exponitur de profectu quãtum ad ostensionem, & usum exteriorẽ, ædificationẽq; aliorũ. ¶ Si autẽ obijciat, quia gratia quo maior, eo plus auget, & ampliat capacitatem animæ ad gratiam: ergo tota capacitas animæ Christi non fuit impleta hac gratia, nec fuit consummata, sed augebaſ assiduè, & perficiebatur gratia ampliori. ¶ Dicendum, quod dupliciter ampliatur capacitas animæ: Primò, ratione maioris possibilitatis in suscipiendo: secundò, ratione maioris uirtutis in cooperãdo. Eadem qppe est

Luc. 2.

Obiectio

Dilutio.

potentia

potentia, quæ gratiã suscipit, & susceptæ gratiæ coo peratur, & quantum ad meritũ cooperandi uerum est, q adueniens gratia auget potẽtiæ habilitatẽ: nõ autẽ quantũ ad possibilitatẽ in suscipiendo: quia gra tia cũ sit actus, & complementũ potentiæ, quanto plus dat, atq; infunditur, tanto plus minuit de pos sibilitate: hinc habilitas ad gratiam est in Christo p gratiã, omnino perfecta, & ad cõplementũ pducta, eiusq; capacitas est impleta. Vñ non debemus hac imaginatione seduci. Non. n. ita impletur capacitas animæ gratia, sicut locus uacans impleretur corpo re, sed potius sicut possibilitas materiæ actualiza te formæ. Hæc Bonauentura.

Tho. 3. q. 7. art. 1. ¶ At uerò Thomas Gratia, ait, duo principaliter facit in aĩa Primò, q. pficit eã formaliter in esse spiri tuali, p quod Deo assimilatur: unde & uita aĩæ nũ cupat. Scdò perficit eã ad opus, s̃m quod à gratia manãt uirtutes, quemadmodũ uires ab essentia: quã nõ põt operatio esse pfecta, nisi pgrediatur à potẽ tia pfecta p habitũ, & pp hęc duo oportet in aĩa Christi ponere gratiã. Sicut uerò aĩa illa perfectissi ma in esse spũali, & actibus quoq; suis pfectissima fuit, habuitq; actiones proprias, & creatas, realiter alias ab actione uerbi æterni: habuit etiam Chrs ple nitudinem grãe: qm illud plenè habet, quod hr̃ in oẽs differentias, modos, & effectus suos: sicq; Chrs habuit gratiã: qm in seipso plenus extitit ea, cõtca uit & alijs eã, imò abũdã eã copiosè, q & ipsi fue 1. Cor. 3. rũt cooperatores ipsius in aliorũ cõuersione ad ipm Johan. 1. atq; ex ipso sicut ex capite redundat in alios, iuxta illud Ioh. De plenitudine eius oẽs accepimus. Hæc Thomas in Scripto, ubi & plura conscribit de his, q̃ nunc ex Alexandro, & Bonauẽtura inducta sunt. q. 7. art. 1. ¶ Porrò in 3. parte testat. Necesse est in Christo ha bitualẽ gratiã põnere, primò propter uniõnẽ aiæ eius cũ uerbo. Quãto. n. receptiuũ ppinqui⁹ est cau sæ influenti, tanto plus participat de influẽtia eius. Cumq; influxus gratiæ sit à Deo, constat quõd aia illi tã summè, & immediatè unita, copiosissimè in fluxum gratiæ suæ suscepit. Scdò propter nobilitã tẽ aĩæ illius, cuius operationes oportuit ppinquis simè Deũ attingere per notitiã, & amorem, ad qđ opus fuit eam eleuari per gratiã. Tertiò pter habi 1. Timo. 2. tudinẽ aĩæ huius ad genus humanũ. Chrs namq; ut homo, est mediator Dei, & hoim: ideo oportebat Tho. ubi supra articulo 9. ut haberet gratiã ẽt in alios redũdantẽ. ¶ Hinc fuit in Christo gratiæ plenitudo. Id. n. plenè hr̃, quod to taliter ac pfectè hr̃. Totalitas aũt, & perfectio atten di põt dupliciter. Primò quo ad quantitatẽ intensi uã, quemadmodum perfectè, & plenè album uoca tur, quod habet albedinẽ tã eminentem, sicut est na ta haberi. Alio modo s̃m uirtutẽ, seu quantitatem extensiuã, ut si qs dicatur plenè habere uitã, qa hꝫ eam secũdũ oẽs effectus, uel opera uitæ sicẽ; homo non brutũ, uitã habet plenariẽ. Vtroq; autem mo Chrs habuit pleni tudinẽ gratiæ. Johan. 1. do Christus habuit plenitudinẽ gratiæ, primò qui dẽ: qm habuit eã in summo secundũ perfectissimũ modũ, quo põt haberi: quod primò ostendit ex ma xima ppinquitate aĩę suæ ad causam gratiæ, p uer bũ æternum, ea qua ppinquitate abundantissime gratiã participauit. Secundò ex comparatione gra tiæ Christi ad suos effectus: quia cũ esset Christus caput aliorũ, sic aiã eius gratia sortiebatur ut trans funderetur in cæteros: quemadmodum ignisq; est causa caloris in alijs, est maxime calidus. Tertiò, quoniam habuit gratiam ad omnes effectus, opera tionesq; gratiæ, quia collata est ei gratia tanq̃ uni uersali principio in genere habẽtiũ eam. Virtus au tem primi principij generis cuiuscunq;, naturaliter

se extendit ad uniuersos gñis illius effectus: sicut sol sua uirtute est uniuersalis causa gñationis, ut sa ctus Dionysius 4. de diuinis nominibus capitulo lo quitur. Dio. Areopagita.

¶ Præterea si quæratur, an gratiæ plenitudo fue rit ppria Christo, respondendum, q plenitudo gra tiæ attẽdi potest dupliciter. Primo ex parte ipsius grãe secundò, ex parte subiecti. Et primò mõ dr̃ ple nitudo gratiæ, sicut iam dictum est, hæcq; Christo est ppria: sed secundò modo plenitudo gratię ap pellatur, dum quis gratiã plenè habet secundũ suã conditionẽ, siue secundũ intentionem, put gratia in eo intẽsa est usq; ad terminum ei, à Deo præfixũ iuxta illud Apostoli: unicuiq; nostrũ data est gratia secundũ mensurã donationis Christi, seu etiam se Ephe. 4. cundũ uirtutem, inquantum habet gratiæ facultatẽ ad oĩa ad suum statum, officiumve spectãtia, iux ta illud ad Ephesios: Mihi oium sanctorũ minimo, Ephe. 3. data est gratia hæc, illuminare oẽs, & talis grãe ple nitudo non est propria Christo, sed alijs quoque communicatur. Hæc Thomas in Scripto.

¶ In pinductis sententialiter cõtinentur scripta Alberti, Petri, Richardi, Vdalrici de ista materia. Albertus Magnus

¶ Durandus uerò his adijcit: Gratia dupliciter su Durandus mitur: Primò, p acceptione diuina, quemadmodũ in ter homines dicitur qs alteri gratus, seu gratiam eius habere, qa acceptus est illi, sicq; gratia non di cit aliquid subiectiuẽ in hoĩe grato, sed est denomi natio extrinseca ab actu diuino, seu humano, nec ta lis grã fuit in Christo subiectiuẽ, sed obiectiuẽ: & taliter dici potest, quòd in Christo fuit gratię ple nitudo: quoniam fuit Deo summè acceptus. Scdò p accipitur gratia pro dono creato, & diuiditur in gratiã gratũ facientem & gratis datam: & utriusq; plenitudo fuit in Christo, quod de gratia gratũfa ciente iam patuit. De gratijs quoq; gratis datis pro batur. Nã Christus uenit euangelicã legẽ, & fidẽ ca tholicã prædicare, inquibus multa sup naturalia cõ tinẽtur, q̃ rõne nequeunt probari humana: ideo ne cessaria erãt ad eorũ roborationem miracula, atq; huiusmodi, quæ ad huius legis, ac fidei conferunt ostensionem, ac munimentum. Hæc Durandus.

¶ Quibus obijci potest, quod ait in Christo non Obiectio contra Durandum. fuisse gratiam primo modo acceptam subiectiuẽ, sed obiectiuẽ. Fuit enim in ipso secundum quod est realiter, sicut in patre, & spiritu sancto. Sed lo Dilutio eiusdem. quitur de filio, secundum naturã assumptam. Quid aũt sit gratia gratum faciens, & de multiplici eius diuisione, & qualiter à gratia gratis data distincta sit, dictum est super 2.

¶ Amplius Scotus circa hæc sciscitatur: Vtrũ ani Id Sco. mæ Christi potuit conferri summa gratia, q̃ potuit creaturæ conferri. ¶ Videtur quòd non: quoniam Obiectio contra ueritatem. anima Christi non est summum gratificabile, cum non sit summa natura intellectualis, quoniam natu rali ordine io ipsa dignitate naturæ est inferior crea tura angelica, ergo nec summam gratiam potest recipere: excellentior namq; natura, nobilioris per fectionis est capax, eo quòd qualitas, & gradus, seu ordo perfectionis, sit secundum gradum naturæ perfectibilis. ¶ Ad hoc respondetur, quòd animę Responsio Christi dabatur quidam habitus supernaturalis, per quem augebatur capacitas suę naturæ. ¶ Sed Obiectio prima. contra hoc obijcitur, quia & natura superior ca pax fuit eiusdem habitus, aut alterius perfectioris, & per illũ esset capax maioris perfectionis, sicq; na Secunda. tura sublimior semper est magis gratificabilis. ¶ Præ terea, Christi gratia fuit finita, atque incerto gra du, sed ultra illum posset fieri grã maior: nã, & illa

si causaretur, adhuc esset finita. Gradus autem finitus non repugnat creaturæ: Deus quoq; quolibet finito potest facere maius. ¶ Præterea, si gratia aiæ Christi in termino, ut maior illa omnino esse nõ valeat: aut hoc esset pp rõnem formæ in se, aut pp aliquid ex parte efficientis, aut pp aliquid ex parte susceptiui. Non primo modo: qm̃ gratia est participatio charitatis infinitæ, & increatę, & ita põt crescere anteq̃ deueniat ad charitatẽ, quã participat: nec secundo modo, quia efficiens illud est infinitæ potentię, nec tertio modo: qm̃ forma recepta semper ampliat capacitatem recipientis. Charitas namq; dilatat. ¶ Præterea, si anima Christi habet gratiam summã creabilẽ, sequitur, quòd nulla gratia queat illi esse æqualis: quia vt 5. dicitur Topicorum, qđ p superabundãtiã cõpetit uni soli: Sed hoc pñs falsũ est: qm̃ posset aliã naturã humanã, assumptę æqualẽ, imò, & Angelicam illa sublimiorẽ, assumere. ¶ Ad hanc q̃stionẽ rñdeo, quòd summũ potest dici dupliciter. Primò, positiuè per excessum ad alia: Secundò negatiuè per non excedi ab alio. Primo modo non potest esse nisi vnũ id, quod superbundantiã dicit. Secundo modo possunt esse plura, sicut sunt plura genera generalissima. Primo modo Deus non potuit animæ Christi cõferre gratiã summã ei possibilem, nam potuit, & potest creare ęqualem. potuit enim, & potest aliam naturam æqualem assumere, æqualeq; gratiam illi conferre. Insuper dico, q̧ summam gratiam creabilem potuit animæ Christi conferre: summa namq; gratia potest creari. Alioquin non esset status in ascendendo. Hæc Scotus.

Tertia. Quarta. Determinatio. Cautę.

¶ Qui hanc materiam satis diffusè, subtiliterque prosequitur, & defendit q̧ tanta potest esse capacitas animæ quanta, & angeli, præsertim respectu supernaturalium perfectionum gratiæ, & glorię, cum ad finem ordinentur eundem. Hinc itaq; est tenendũ, q̧ aiæ Christi conferri potuit, atq; de facto collata est, summa gratia, q̃ cõferri potuit creaturæ: & q̧ omnis forma, ac perfectio creata, necessariò determinata, & limitata est ad certum gradum: & q̧ altior fieri nequit, non est ex impotentia Dei, sed ĩ susceptibilitate, & incapacitate, ac finitione creabilis. Hoc idẽ tenet Henricus, nec charitas potest in infinitũ dilatare, seu capacitatẽ augere, sed sicut in essentia, ita in potestate, & efficientia limitatur.

Gãdauen.

¶ Iterum sciscitatur, Vtrum possibile sit voluntatem animę Christi habere summam fruitionẽ, possibilem naturę creatæ. Respõdet, Aiam summe frui Deo, dupliciter põt intelligi, uidelicet formaliter, & eliçitiuè. Formaliter, ita quòd summa fruitio informet uoluntatem animæ huius, à quocunque fruitio illa causetur: & sic anima Christi frui potest ac fruitur summe Deo, cum sit receptiua illius, sicut & gratiæ summæ, vt patuit: probabile tamen est, q̧ non possit summè frui Deo eliçitiuè, cũ eius voluntas non sit tantæ actiuitatis in eliciendo, sicut posset esse alia creatura assumptibilis, utpotè angelus: nec summa gratia est tota causa summæ fruitionis, imò Deus est cã principalis; & uolũtas fruentis extremò suo posse cooperat ad actũ fruẽdi, quẽ & Deus de absoluta sua potentia posset creare in uolũtate sine gra inexistẽte. Nã q̧cquid Deus facere potest p eãm efficientẽ mediã, põt per se facere sine illa. Hæc Sco. ¶ Qui multa scribit de his, quorũ oppositũ scholasticè posset defendi: sed non vr̃ tutũ, in his immoderatè scrutari maiestatẽ, & bestiam tangere montem.

Dubium Scoticum. Casu. Fruenr.

QVAESTIO II.

Lobiectio.

QVæritur consequenter, *An gratia animæ Christi sit infinita.* ¶ Videtur q̧ sic, quoniam meritum Christi inexhauribile, indeficiensque consistit, ergo & gratia illa, ex qua oritur. Effectus enim non potest suam causam transcendere, & inter gratiam, & meritum ex gratia nascens, proportionem esse oportet. ¶ Secundò, omne finitum paulatim crescendo potest alteri finito æquari, & si incessabiliter augeatur, potest illo fieri maius, cum vnũ finitum non excedat aliud infinite: sicq; gratiæ aliorum successiuè, & incessanter proficiendo, possent gratiæ Christi æquari, si infinita non est. ¶ Tertiò, Magister ait in litera: Sanè dici potest, Christũ tantã gratiã accepisse, qđ Deus ei maiorẽ dare non potuit: ergo fuit simpliciter infinita, cũ omni finito Deus maius facere ualeat. ¶ Quartò: gratia Christi aut potest augeri, aut non: si potest, non est pfecta nec plena: si non potest, ergo est infinita. ¶ Quintò, probatur hoc ipsum per illud Iohannis, Non ad mẽsuram dat Deus spiritum homini Christo, ut Glossa exponit, & Augustinus testatur.

Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Iohan. 3. August.

¶ In contrarium est, quòd infinita sapientia creatoris, cuncta creata in numero, pondere, & mensura constituit, & ipse supergloriosissimus Deus cunctis creatis in infinitum perfectior est.

In opposi. Sap. 14.

¶ Ad hoc Bonauentura respondet. Aliquid mensura carere, immensumve esse, intelligi potest dupliciter: primò absolutè in se: secundũ, cõparatiuè ad aliud. Gratia itaq; Christi secundum quod est singolaris persona in se, est donum creatum finitũ seu mensurarum. Finitum enim, & mensuratio circa creaturam, potius dicit complementum, quàm imperfectionem: sed in comparatione ad gratiam aliorum, gratia Christi improportionabiliter est excedens ratione hypostaticæ unionis cum uerbo: imo ita excedit in infinitum, idest incommensurabiliter gratias aliorum, tam quantum ad uirtutem habitus, quàm quo ad usum, atque effectũ. Quantum ad habitum: quoniam nunquam pura creatura intantum ualet proficere, ut tam perfecti habitus gratiæ sit susceptiua, vt anima illa Deo in vnitate personæ coniuncta. Quantum ad usum: quoniam omnes virtutes habuerunt usum suum in Christo, dummodo ad perfectionem pertineant: idcirco dicuntur in Christo fuisse omnes sensus spirituales, quia completũ habuit usum uniuersorum donorũ, excellentiori modo, quàm ad hoc possit pertingi ab aliquo. Similiter quantum ad effectum, quia hoc quod ille homo fuit filius Dei, pensatur opus, seu meritum eius penes dignitatem personę, à qua emanat. Hinc meritum passionis eius in infinitum excedit nostrarum merita passionum, atque ob hoc qđ Deus erat, mors eius pensata fuit à Deo intantum, quantus extitit ille, qui moriebatur. Hinc quantum ad sufficiẽtiam. si infinita fuissent millia hominum reatu originalis peccati adstricta, potuissent p effectum & meritum passionis illius liberari, atque saluari Gratia igitur Christi quantũ ad suam essentiã, est finita. Quòd uerò spiritus dr̃ ei datus non ad mẽsurã, põt intelligi de datione æterna vel de datione per cõicationẽ idiomatum, sicq; priuatur ibi mensura simpliciter. Si aũt per spiritum datum, intelligamus ipsam donationem donorum spiritus sancti, sic non priuatur ibi mensura simpliciter, sed commensuratio respectu nostri, quibus datur spiritus quantum ad certos usus quorundam donorum, iuxta illud Apost. Alij datur per spiritũ sermo sapiẽtiæ, alij, sermo scientiæ. Porrò infinitas meriti Christi non solum consurgit ex gratia illa, sed magis ex unione humanitatis ad verbi personam, ob quam unionem non tantum homo, sed & Deus passus & mortuus

Determinatio. Bonauen. Iohan. 3. 1. Cor. 12.

tuus dicitur. & ex illa dignitate dicitur meritum infinitũ: Vnũ quoq; creatum infinite eacedit aliud, qñ non sunt eiusdem generis: vt linea punctum, superficies lineam. Hæc Bonauentura.

¶ Hinc Thomas cõscribit: Gratia dicitur donum gratia collatũ. Donũ aũt homini Christo sine precedentibus meritis suis collatũ, extitit duplex, uidelicet creatũ, & increatũ. Increatũ fuit, & est spiritus sanctus, q in Christi anima requieuit, iuxta illud Isaiæ. Requiescet super eũ spiritus domini. Ipsa quoq; persona uerbi: qm̃ datũ est naturæ assumptæ, ut verbi persona sit ipsius, atq; secundũ hoc, datum est ei nomen qđ est super omne nomen: sicq; gratia Christi est simpliciter infinita. Donũ uerò animæ Christi creatũ, est gratia formaliter eã pficiẽs, & hęc quodãmodo finita fuit, & quodammodo infinita: quia secundũ essentiam fuit finita. ¶ Attamen tribus modis infinita uocatur. ¶ Primò. ex cõiunctione ad deitatẽ, inquantũ concurrit ad eundẽ actũ cum ea, ita ut actus illa gratia informatus, non tãtum sit actus hominis, sed ẽt Dei. ¶ Secundò quantũ ad rationem gratiæ. in his quippe, q̃ mole magna non sunt, non est accipere finitũ, & infinitũ secundum numeralẽ, uel dimensiuã quantitatem, sed secundum quod aliquid est limitatum, uel non limitatum. Limitatur aũt aliquid ex capacitate recipiẽtis. Vnde quod nõ habet esse receptũ in aliquo, sed subsistens in se, nõ habet esse limitatũ, sed limitatũ, vt Deus. Si aũt sit aliqua forma simplex subsistens, quæ non sit suũ esse, ut intelligentia: habet quidem finitatem quantum ad esse particulatum, quantum ad formam illam: sed forma illa: non esse limitata, quia nõ eẽt recepta in aliquo, ut sic ponatur in calor per se subsistens, sicq; formę uniuersales intellectiuæ habẽt infinitatẽ. Si uerò sit forma talis recepta in aliquo, de necessitate est limitata, quãtũ ad esse debitũ illi formæ, non quantum ad esse simpliciter: quia nõ solũ non habet plenitudinẽ essendi simpliciter, sed nec totũ esse qđ naturæ illius possibile est fore: sed possibile est qđ nõ sit limitata quantũ ad rationẽ illius formæ, ut scilicet habeat illam formã secundũ omnem modũ completionis illius, ita ut nihil sibi desit de pertinentibus ad completionẽ formę illius, & hoc, si ex parte recipientis non sit defectus, uel ex parte agentis. Et hoc modo gratia Christi dicitur infinita: qm̃ quicquid ad perfectionem potest gratię pertinere, totum in ipso fuit. ¶ Tertiò, quantũ ad effectũ: qm̃ nõ determinat ad determinatos effectus, sed põt esse infinitos operari redemptioẽ. Hinc fertur in libro de Causis, quod uirtus intelligentiæ est infinita inferiùs, & hic modus respicit gratiam capitis, secundus uerò grãm hoĩs singularis, primus gratiam unionis. ¶ Si uerò quęratur, an gratia Christi queat augeri: dicendum, quod augmentum non cõpetit rei secundum quod est in termino, sed prout est in uia ad terminum: quia secundum quod est in termino, tota potentialitas eius seu capacitas impleta est ex fine, idcirco non habet quo crescat vlteriùs. Cumq; aĩa Christi ab initio conceptionis suerit ultimo fini unita, non solum per fruitionem perfectã, sed & communicando in personali esse ipsius uerbi, nõ potuit crescere gratia eius. ¶ Cumq; obijcitur. quod cuilibet finito fieri potest additio. Respondendum, quod uerum est mathematicè loquẽdo: quoniam ratio quantitatis quam solam considerat mathematicus, non prohibet quin infinito aliquid addi possit, quã tamẽ additionem prohibet forma quam considerat naturalis: ideo secundum naturalem illud non est uerum, sed secundum imaginationem duntaxat, & ita est in proposito, quia nec gratia potest esse maior q̃ gratia Christi comprehensoris, nec gloria maior quam creaturæ Deo in unitate personæ unitæ. Hæc Thomas in Scripto. In quibus satis contineri videntur, quæ super his scribit in 3 parte. 7. quæstione.

Esaiæ. 11.

Philip. 2.

Gratia hominum Christi collata trib' modis dicitur infinita.

Liber de Causis.

Gratia Christi hominis non potuit augeri.

Obiectio. diluitur.

¶ Concordat Petrus, qui ad ultimum istud de gratiæ augmentatione, respondet. Gratiam nõ posse augeri, ex triplici potest causa contingere. Primò ex imperfectione agentis, qui dare non ualet maiorem. Scđò, ex perfectione infinita ipsius formę. Tertiò, ex incapacitate suscipientis, qui nequit maiorẽ suscipere. Primis duobus modis dici non potest, quod gratia aut alia quæcunq; forma creata, nequeat esse maior, cum Deus omnipotens sit, & omnẽ creata eẽntiã oporteat esse finitã in q̃dditate, & potestate: sed tertiò modo. Capacitas namq; creaturæ terminata est in genere, quam si excederet, genus transcenderet creaturæ. Hæc Petrus.

Petrus de Taran.

¶ Idem Richardus, q addit hic qualiter q̃dam dicunt, habitualem gratiã Christi non esse eiusdẽ speciei cum gratia aliorum: quod dicit difficulter posse uideri præsertim cum gratia & charitas realiter idem sint. Quocirca apparet, quod q̃uis alia opinio q̃ tenet eas distingui realiter, probabilior sit. attñ uerius æstimatur, quod gratia Christi, & gratia aliorum cõueniant specie, sicut & charitas. Addit quoque Richardus, qđ gratia Christi habitualis, essentialiter sit finita. Nam uersus superiùs est finita, q a Deo pducta, & ab eis actualitate deficiẽs; & item uersus inferiùs: quoniam in subiecto recepta, & in seipsa, quia ad terminatum gradum perfectionis est limitata. Hæc Richardus.

Richardus

¶ Vñ, & quamuis ex Thoma inductũ sit, quod forma in se subsistens, vt intelligentia, & non recepta in aliquo, non est limitata: non vr̃ idoneum: qm̃ forma talis intrinsece est finita limitibus suæ essentiæ & certæ differentiæ, ac determinatæ pfectionis tã eẽntialis, q̃ accidẽtatis. Vñ & dr̃ eẽ i loco diffinitiuè, prout super secundũ pleniùs est expressum. Hinc absolutè loquendo, omnis forma creata est limitata, quemadmodum & finita. Quomodo autem in libro de Causis intelligentia asseritur infinita, inferiùs suis locis expositum est.

¶ Consonat quoq; Albertus prædictis de infinitate gratiæ Christi, & inter cætera dicit uerbum notabile: Christus, inquiẽs, in veritate non potuit nec debuit peccatorem assumere, quia hoc nec naturæ deitatis, neq; officio redemptoris cong̃ruebat, redimendis quoq; intulisset totius redemptionis impedimentum. Hoc uerbum Alberti concordat his, quæ dixi superiùs contra quosdã aliter imaginãtes.

Albertus magnus.

¶ In phabitis item scripta Vdalrici uirtualiter includuntur, qui & inter cætera loquitur: Quamuis gratia habitualis Christi fuit finita, fuit tamen infinitę uirtutis in promerendo. Hoc namque non habuit ex se, cum impossibile sit finitæ essentiæ, infinitam inesse uirtutem: sed habuit illud ex eo, q operationi Christi humanæ semper fuit coniuncta atque cõmunicans operatio diuina quia humana natura in Christo est instr̃m deitatis unitę. Hæc Vdalricus.

Vdalricus.

QVAESTIO III.

Amplius restat quærẽdũ de gr̃a capitis in Chr̃o, de qua nũc dictũ ẽ, q sit realiter idẽ qđ gr̃a habitualis singularis illius psonæ. ¶ Quæritur ergo, *Respectu quorum Christus sit caput, & quorum respectu ponatur in ea gratia capitis, an s. sit caput totius triumphantis ac militantis ecclesiæ.* ¶ Et uidetur, q non sit caput Angelorum. Caput nãq; & mẽbra seu

Quæritur, primo.

Obiectiones cõtra ueritatem

corpus,

corpus, sunt unius naturæ. Christus aũt nec secun-
dũ diuinã nec scd̃m humanã naturam, est unius, &
eiusdem naturæ cũ Angelis.¶ Secũdò, Chr̃s secũdũ
naturã assumptã est inferior Angelis, nõ ergo scd̃m
illam est caput illorum.¶ Tertiò, tota supergloriosissima trinitas est principium, & immediatũ unicũ
caput totius triumphantis ecclesiæ: ergo Chr̃s post
Quæritur secundo. incarnationẽ nõ magis est caput illius, q̃ ante. ¶ Se-
cundò q̃ritur, an Chr̃s sit caput militantis ecclesiæ.
Obiectio contra veritatem. Vr̃ q͏̃ nõ, q͏a secundũ Apost. Caput Chr̃i Deus: ergo
Chr̃s est mẽbrũ & cõmẽbrũ ipsius ecclesiæ, atq; à so
1. Cor. 11. la Dei gr̃a effectiuè p̃cedit. Rursus, Chr̃s subditus
Luc. 2. fuit beatissimæ virgini matri, & factus est sub lege,
Galat. 4. fuitq; discipulorũ minister.: quę ↄstat capiti nõ cõ-
Luc. 2. uenire, sed serno Apostolus quoq; Christum noiat
mẽbrum: vt simus, inquiens, membra de mẽbro. i.
Ephe. 5. de Christo secundum Glossam, non ergo est caput.
Determinatio. Multa consimilia hic quæruntur.
Gulielm. Antisiod. ¶ Circa q̃ scribit in Summa sua 3. lib. Antisiodor.
Hic quæritur primò, cũ ecclesia dicatur incepisse
ab Abel potius, quã ab Adã, cũ Adã fuerit iustus, &
sanctus, tã ante suã transgressionẽ quã postea. Rñ-
det, iõ ecclesia nõ dr̃ incepisse ab Adam: qm̃ Adã ce-
cidit in mortale pc̃tũ post sanctitatem, quã habuit,
ideo si ecclesia incepisset ab Adã, ipsa desijsset esse
postq̃ incepisset, quod inconueniens esset. Secunda
cã est: qm̃ Abel primus apertè gessit, & expressit ty-
pũ ecclesiæ p̃ virginitatẽ, & innocẽtiã suã, q̃ designat
spiritualẽ uirginitatẽ, innocentiamq; ecclesiæ. Tem
Ephe. 1. pore quoq; Abel fuit ecclesia. i. congregatio fideliũ.
1. Cor. 11. Nam, & Adam, & Eua tũc iusti fuerunt. ¶ Secũdò
quærit hic doctor, secundũ quã naturã Chr̃s dicaẽ
caput ecclesiæ. ¶ Rñdet, hoc nomẽ caput multipliter
sumitur, vt patet ex verbis Apostoli. asserẽtis: Caput
mulieris uir, caput aũt uiri Christus, caput aũt Chri
sti deus. Porrò uir dicitur caput mulieris, qm̃ eã re-
gere hẽt, quẽadmodũ caput multũ totũ corpus gu-
bernat, Deus aũt est caput Christi, secundum quod
ipse per generationem accepit à Deo patre quicq̃d
habet. Christus uerò est caput uiri. i. omnium san-
ctorum secundum utranque naturam. Dicitur quip
pè Deus caput sanctorum, quoniã spiritualiter eos
uiuificat, atque sensificat, & utitur eis ad libitum
suum ut membris: sicq; tota trinitas est unum ca-
put ecclesiæ, habetq; membra: sicq; membra ipsos
Mala. 3. sanctos, ut patet p̃ illud Malachiæ: Si configet homo
Actuum 9. Deũ, quia uos configitis me, dicit dñs? Sic quoq; di-
Ephesi. 1. citur Deus pati in membris suis. Dicitur etiam Chri
Iohan. 1. stus caput ecclesiæ secundum quod homo, meta-
phoricè. Nam sicut caput uiuificat & sensificat to-
tũ corpus, ita à Christo p̃cedũt sensus & motus spi-
rituales in ecclesiã tanq̃ in corpus, q͏a de plenitudi-
ne oẽs accepimus: & p̃p̃ conformitatem naturę, quã
debet habere ad totum corpus, & iuxta hãc rõnem
nõ est Chr̃s caput Angelorũ, q͏a nõ est eis naturæ cõ
formis, sed tm̃ cũ ecclesia. Verũ inquantũ Deus, est
caput illorum, sicut & hoim̃. si aũt obijciatur qđ a
Christo, secundũ quod hõ est, non fluũt motus, sen
susq; sp̃uales. ¶ Dicẽdũ, qđ a Christo secũdũ qđ hõ
est, fluxerũt sensus gratiæ in ecclesiã trib. modis. Pri
mò per modum meriti: qm̃ meruit nobis cũcta cha-
rismata. Secundò, per modum doctrinę: qm̃ ore p̃-
prio nos instruxit, atq; adhue per suos docet p̃dica
tores. Tertiò, p̃ modũ fidei, q͏a per fidẽ, qua credi-
mus in ipsũ, uolumus ei assimilari & assimilamur.
A Christo aũt secundũ qđ hõ est, nõ fluunt charis-
Abel erat membrũ Christi. mata per modũ auctoritatis. Est itaq; in Christo du
plex uirtus influendo charismata, ut potẽ creata, à
qua fluunt sicut à causa principali, & prima: & crea
ta, utpotè plenitudo gratiarum. ¶ Tertiò quærit, an
Abel extitit mẽbrũ Christi. ¶ Rñdet per nomẽ hoc
caput, supponiẽ filius dei in humanitate nõ simpli-
citer, sed in humanitate credita, sicq; Abel in carne
uiuens fuit mẽbrũ Chr̃i, quẽ credidit incarnãdũ, si- August.
cut, & nos credimus incarnatũ. Nẽpè ut asserit Aug.
eadẽ fuit fides incarnationis futurę, & p̃teritæ. ¶ Quar
tò interrogat, cur Chr̃s dicaẽ potius caput, quã cor
ecclesiæ, p̃sertim cum in corde motus, & sensus ui-
tales principaliter uigeant. Alijs namq; mẽbris mor Christus dicitur caput ecclesię nõ cor.
tificatis, adhuc manet uita in corde. ¶ Dicendũ, qđ
q̃dã motus sunt purè naturales, vt motus hepatis
deriuantis humores ad alia mẽbra. Quidam uerò
sunt partim uolũtarij, partimq; naturales, ut motus
qui sunt in corde. Aliquo. n. mõ subiacent rõni, non
ut deriuenẽ, sed ut penitus inde fiãt. Motus autẽ pu
rè uoluntarij, sunt magis in capite. Cumq; motus
gratiarum, q̃ fluunt à Christo, sint purè uoluntarij,
potius dr̃ Christus caput quàm cor ecclesiæ. Quin-
tò quærit, quæ mẽbra habuit Christus in sui cõstitu
tione. ¶ Rñdet, Corpus Christi est duplex, utpotè na
turale, & mysticum. Naturale traxit ex uirgine. My-
sticum seu gratuitum est ecclesia, q̃ metaphoricè dr̃
corpus: qm̃ sicut oĩa membra hominis uiuificantur
ab anima una, q̃ sedem habet in capite, sic uniuer-
si fideles uiuificantur ab uno spiritusancto, sedem
habente principaliter in capite. Christo. Quemad- Ephesi. 6.
modum ẽt naturale corpus Christi ↄstat ex purissi-
mis mẽbris, sic mysticum corpus Chr̃i ex puris ac
mundis fidelibus: propter quod corpus Christi di- An Christus possit dici Membrum suiipsius.
citur sacramentum. i. sanctum signum corporis my
stici. ¶ Sextò quærit, an Christus sit membrum Chri
sti. ¶ Videtur quod sic: qm̃ omnis homo, aut est mẽ
brum Christi, aut membrum diaboli: sed Chr̃s non
est membrum diaboli: ergo est membrum Christi. i.
suiipsius. ¶ Dicendum, quod hæc nõ est uera. Ois
hõ est mẽbrum Christi aut diaboli, nisi intelligatur
de omni homine puro, aliàs instantiam habet de
Christo, q̃ non est mẽbrum Christi neq; diaboli,
sed ecclesiæ. Veruntñ Christus dupliciter sumitur.
Primò pro filio sacratissimæ Virginis, & sic Chri-
stus nõ est mẽbrum Christi. Secundò p̃ toto Chri-
sto. i. pro capite, & mystico corpore, q͏̃ ita est Chr̃s
mẽbrum Christi, diuersimodè Christum sumendo.
Cõformiter corpus mysticum, seu ecclesiæ, qñq;
vocatur caput cũ corpore, sicq; Christus est caput,
& membrum ecclesię, secundum qđ caput notat im
patibilitatẽ. Interdũ verò corpus mysticum seu ec-
clesia, appellaẽ residuum illud à capite: sicq; Chr̃s
est caput ecclesiæ. ¶ Postremò q̃rit de unitate capi- Isaiæ. 61.
tis & corporis. Loquitur namq; ecclesia de capite
& corpore, de spõso, & spõsa, quasi d̃ vna p̃sona, di
cẽs in Isaia: Alligauit mihi mitram, & sicut sponsã
ornauit me. ¶ Et rñdẽdũ, qđ duplex est forma siue
p̃fectio Chr̃i. itẽq; ecclesiæ. Est. n. forma siue perfe-
ctio Chr̃i naturalis, & ecclesiæ, q̃ est humanitas: &
qnãtũ ad hãc p̃fectionẽ, spõsus est alius quã sponsa.
Alia est, perfectio Chr̃i, & ecclesiæ gratuita, q̃ est spi
ritussc̃tus & inhabitatio eius: & s̃m istam p̃fectionẽ Galat. 3.
est unitas & spõsi spõsæ, & unũ interdũ p̃dicatur de Actu. 4
alio, & sic oẽs sumus unũ ĩ Chr̃o, multitudinisq; cre
dentiũ erat cor unũ, & aĩa una. Hæc Antisiodoreñ. Alexand. de Hales.
¶ Præterea de his scribit plenissimè Alexander: Ephesi. 1.
In Christo, inquiens, ponenda est gratia, per quam
est caput ecclesiæ, cum ad Ephesios dicatur: Ipsum
dedit caput super oẽm ecclesiam, q̃ est corpus eius:
hoc conuenit Christo secundum naturã assumptã.
Quo circa notandum, quod influentia gratiæ est à
Deo dupliciter, hoc est, sine medio, & per medium.

Nam

Nam Christus vt Deus, est immediatus gratiæ dator, auctoritatiuè, & in ꝓpria ratione causæ efficientis: Per mediũ uerò, secundũ ꝙ homo, pluribus modis, puta ꝑ modũ fidei, ꝓ͂t ipse consideraẽ ꝑ fidem. Fides namq; de Deo hoiẽ, disponit aĩam mediatẽ ad gratiã, cũ ĩpossibile sit sine fide Deo placere. Vñ Augu. Sine fide mediatoris nunq̃ aliqs placuit Deo. Itẽ ꝑ modũ meriti: q̃m sua passione meruit hoĩbus gratiã. Hinc cum dñs ꝓtulisset, Inquietudines ipsorum ipse portauit, mox addidit: Iõ dispertiã ei plurimos. Itẽ ꝑ modum desiderij seu orõnis. Orat nãq; ꝓ electis, iuxta illud ad Rom. Iesus Chrs ĩterpellat ꝓ nobis. Itẽ per modum dispositionis quãtum ad naturã, q̃ añ eius aduẽtum fuit odio digna, & ꝑ ipsum est reconciliata, dum ĩ ipso est in unitate ꝑsonæ as sumpta. Hinc Hugo lib. de Sacramentis fateẽ: Sicut spũs hoĩs mediãte capite ad mẽbra uiuificanda descẽdit, sic spũs sanctus per Christũ uenit ad Christianos, cuius spiritus plenitudo ĩ capite, participatio ñ in mẽbris. ¶ Si autẽ q̃ratur, secundum quã rõnem Chrs dicaẽ caput. ¶ Dicendum, q̃d caput dr̃ metaphoricè in alijs multis modis. Nã rex dicitur caput regni, inquantum suo imperio mouet illud: sic Chrs ẽt scd̃m quod homo, est rex regum, & dñs dominãtium, secundum illud Apocalip. Habet in uestimento, & ĩ femore suo scriptum, Rex regum & dñs dñantium. Rursus, meliùs, & digniùs in genere uno quoque, dr̃ caput in illo, unde leo caput animalium dr̃: sic Chrs, cum sit melior, atq; ꝓ̄stantior in uniuersitate rõnaliũ creaturarum, rectè uocaẽ caput earum. Iterum, pr̃familias nuncupaẽ caput suæ familię: sic & Chrs ecclesiæ, cum sit pastor, atque episcopus aĩarum, iuxta illud Petri: Cõuersi estis ad epm, & pastorẽ aiarum uestrarum. Quãuis igitur Chrs dici ualeat caput secundum ꝓ̄fatas metaphoras, & ẽt rõne ꝓuidentiæ, ac plenitudinis grãæ suæ, attñ ꝓpriè dr̃ caput rõne influentiæ: q̃a sicut à capite est influentia motus, & sensus sm̃ diuersas capitis partes, quia ab anteriori eius parte fluunt nerui, per quos fluit sensus ad mẽbra. A posteriori verò parte eius fluũt nerui per quos fluunt motus ab aĩa ad singula mẽbra. Similiter Chrs influit ecclesiæ spiritualiter sensum, motũq;: sensum per fidẽ, motũ per charitatẽ. Nec dr̃ cor ecclesiæ sicut caput, quia (ut ait Aug. in li. de spũ & aĩa) Triplex est aĩę uis ad corpus, puta uis naturalis, quę operatur in hepate: uis uitalis, q̃ operaẽ in corde: & uis animalis, quæ operatur in cerebro. Vis naturalis est nutritiua, ut degestiua, retentiua, expulsiua, & augmentatiua. A ui uitali est motus cordis cõtinue A ui animali in cerebro est motus, & sensus in mẽbris, & secũdũ hoc diuiduñẽ motus, & spiritus, qui sunt uirtutum uehicula, in spiritum naturalem uitalem, & animalẽ. Operationes autẽ principales nequaq̃ sunt subiectæ rõni, aut uolũtati. Operationes autem uitales partim subdũtur illis, & partim: non sed operationes animales uoluntate sunt omnino. Cũq; motus Christi in corpus ecclesiæ uoluntarius, sit magis dicendus est Christus caput ecclesię, quam hepar, aut cor.

¶ Insuper si quæraẽ, secundum quã naturã Christus sit caput ecclesiæ. Respondendum, quòd caput ecclesiæ dicitur communiter, & propriè. Cõiter tota trinitas est caput ecclesiæ. Tota. n. trinitas, & regit ecclesiã, infundens ei gratiam, mouensq; eã per dilectionẽ. Propriè aũt caput ecclesiæ est Chrs. Deus & hõ scd Chrs sm̃ assũptã humanitatẽ: q̃a sic hꝫ cõformitatẽ ad eã ꝑ gratiã, & nãm. Hinc sup illud ad Ephesios. Ipsum dedit caput, loquiẽ Glossa. Chrs ꝓpriè dr̃ caput secundum humanitatem, secundum quam coniungitur ei ecclesia natura, & gratia.

¶ Præterea si quæratur, an pater, seu spũs sanctus rectè uocenẽ caput ecclesiæ: rñdetur, q̃ caput cõiter dictum nõ importat nisi rõnẽ principij. Principiũ autẽ in diuinis dupliciter sumiẽ, utpotè, relatiuè quo ad emanationẽ ad intra, sicq; pr̃ est principiũ filij. Pr̃ quoq;, & filius principiũ sunt spũs sancti, & hoc in identitate substãtiæ. Trinitas aũt, & q̃libet diuina ꝑsona est principiũ creaturæ in diuersitate substantiæ, & absolutè: sic & caput in diuinis dr̃ relatiuè, & ita pr̃ est caput filij, pater ita, & filius caput sunt spiritus sancti, sunt etiam caput cõiter dictum respectu creaturarum in diuersitate substantiæ.

Amplius, si quæratur, An Christus sit caput Angelorũ. ¶ Dicendum, q̃d Chrs secundum q̃d homo potest dici caput angelorũ, prout rex dicitur caput regni, ut dictum est. Si autẽ caput dicatur propter naturæ conformitatẽ, non est caput Angelorum nisi secundũ q̃d, inquãtum aĩa eius (quantum ad partẽ suã superiorẽ) per intellectualitatẽ suã conformia est Angelis. Porro reprobi quã diu sunt in fide, & charitate, sunt mẽmbra Christi, & ipse est caput eorum. Existentes uerò in pctõ mortali, non pertinent propriè ad unionem, & unitatẽ mystici corporis, at tñ refert dicere, unitatẽ ecclesiæ, & unitatẽ corporis ecclesię. in unitate namq; ecclesiæ sunt boni, & mali dummodo fidem habeant rectã. Vñ legitur, q̃d tritico zizania sunt adiuncta. Propter quod dicit Augustinus, quòd ecclesia est ager, in quo radicaẽ triticũ. i. electi, & zizania i. reprobi simul, q in fine separabunẽ. Vnitas verò corporis ecclesię non est nisi per fidẽ charitate formatã, & de hac loquitur Hugo. Per fidẽ accepimus vnionẽ, scilicet formatam. Hinc secundũ propriã corporis rõnẽ, mali nõ sunt de corpore ecclesiæ, quãuis sint de ecclesia. Demũ dum ait Hugo. per fidem accepimus vnionem, per charitatẽ viuificationẽ: loquitur per similitudinem corporis humani, in quo est quædã unio mẽbrorũ materialis, vt vnio per neruos. Alia est formalis, q̃ est mẽbrorũ ꝑ participationẽ vnius vitæ cõis ab aĩa: sicq; in corpore ecclesiæ ponit duplicẽ unionẽ, unã quasi materialẽ, quã nominat unionẽ per fidẽ: aliã formalẽ, quę est per charitatẽ. ¶ Deniq; Christus hõ influit corpori ecclesiæ, & membris ipsius tripliciter. Primò per modum meriti, ut dictum est. Secundò per modum exemplaris, q̃m ipse est exemplar cui nos coaptari, & conformari oportet. Tertiò per modum capitis, vt patuit. Est equidem quidã naturalis amor, & appetitus capitis ad membra, propter quod spiritus animales in capite existentes, ex hoc amore decurrunt ad membra, specialiter tamẽ ad membrum lesum, & colliguntur ibidem. Hęc Alexander. Qui addit his, quòd angeli sancti suscipiunt à Christo cognitionem ueritatis, q̃a illuminantur ab eo, ut dictũ est plenius super secũdum: honorem quoque in recuperatione suæ ruinæ, iuxta illud Psal. Iudicabit in nationibus, implebit ruinas. Dulcedinem etiam, & iucunditatem in ipsius humanitate, quia in ipsum desiderant Angeli gloriosi prospicere, ut princeps ait Apostolorum.

¶ Præterea Bonauẽ. circa hæc pulchrè ꝯscribit cuius scripta iam (quantum ad sensum) quasi totaliter sunt inducta. Caput, inquit, in spiritualibus trãssumptiuè dicitur à capite in corporalibus. Omnes autẽ trãsferentes, secundũ aliq̃ similitudinẽ transferunt hinc caput in spiritualibus dicitur secundũ aliquã ꝯuenientiã cũ capite corporali, in quo tria reperiunẽ vꝫ quod est mẽbris ꝯforme. Principium quoque membrorũ & influxuũ, sensus, ac motus in ea, quæ

Marginal notes: Heb 11. Augu. Isaiæ 53. Rom. 8. Hugo. Apoc. 2. 1. Pet. 2. August. Christus iuxta quã naturã dicatur caput ecclesiæ. Ephe. 1. An Christus sit caput angelorum. Math 13. Augu. Hugo. Christus influit ecclesię tripliciter. Psal. 109. 1. Petri. 1. Bonauen.

tria reperiuntur in Christo respectu bonorum. Cōformitas tñ naturę cōpetit ei ex natura assūpta. Vñ super Iohan. loquit Augustinus: Vnius quippè naturæ sunt vitis, & palmes, propter qđ cum Christus esset Deus, cuius naturæ non sumus, factus est hō, vt in illo esset vitis humana natura, cuius & nos palmites esse possemus. Idem nāq; intelligendū est de vite, & capite. Porrò scđa proprietas capitis, q̄ est esse principium, potissimè conuenit diuinæ naturæ, ſm quod est uniuersorum principiū. Tertia verò proprietas cōuenit Christo rōne utriusq; naturæ. Dupliciter namq; contingit motū, & sensum influere, vtpotè per modum pparantis, quod cōpetit Chro ex parte naturæ assumptæ, per quā meruit gratiam nobis: atq; per modū imperantis, qđ cōuenit Christo, ex deitate. Hinc influere ad remissionē culpæ, est Chri, ut Deus est: influere uerò ad remissionem pœnæ, est Christi inquantū est hō. ¶ Insup ad istud. Vtrum Deus mediante gra capitis Christi, influat motum in oēm creaturā habentē grām, tā angelicam, q̄ humanā: rñdet, sensus in spūalibus attenditur quantum ad cognitionem motus, quantū affectionem, & delectationē, quæ est pondus inclinans spm vnumquéq;, & trahens ad congruum, seu debitum sibi locū. Influere ergo motū, & sensum, ē causare in nobis fidem, & dilectionē, seu fidē operantē per cognitionē, & delectationē, atq; amorē. Cognitio aūt, & dilectio in triplici differentia sūt. Nam quædā respiciunt statum meriti, & uocantur gratuitæ: Quædam autem in quibus consistit substātia præmij, quæ uocatur gloria. Quædam quoq; cognitio, & dilectio est illis annexa, q̄ nec est de essentia meriti principalis, nec præmij substantialis sed est de bene esse, ut reuelatio quorundā, quæ ad accidentale pertinent pmium, et de talibus illuminantur ciues cælestes à Christo: sicq; omnes grām habentes in triumphanti, ac militanti ecclesia, fortiuntur illam aliquo mō mediante gratia capitis Chri: & magis illi, qui post Christi aduentū, & passionē fuerunt, q̄ præcedentes. Si præcedentes, etenim passio Christi promissa, & credita tanti fuit uigoris; q credentes perduxit in viam salutis, quanto plùs ualebit exhibita, & impleta? ¶ Si demū dictis objiciat, q caput non influit in cor, sed magis econtra: dicendum, q in veritate influentia cordis gnalior est, q̄ influētia capitis: nihilominus influētia capitis gnalior est ſm manifestationem: ideo aptior ad declarandū spūales, atq; latentes proprietates, & influentias Chri in membra sua. Hæc Bonauentura.

¶ De his itidem multa conscribunt Albertus, & Vdalricus, quæ pro maxima parte in præhabitis cōtinentur, & addit Vdalricus: Augustinus ad Dardanum, tractans illud Apostoli, In quo habitat ois plenitudo diuinitatis corporaliter: Ita, inquit, in Christo habitat ois plenitudo hmōi, q omni grā plenus est: sed ita in sanctis non habitat, quēadmodum etiā in corpore nostro inest sensus singulis mēbris, sed non quantū in capite, in quo sunt oēs sensus, in cæteris aūt mēbris solus tactus: ita i Chro habitat ois plenitudo diuinitatis corporaliter: qm ipe est caput, in quo oēs sensus sunt. In sanctis uerò quasi solus est tactus, qbus datus est spūs ad mēsurā. Ad cuius dicti intelligentiā aduertendum, q sensus spūales transsumunt à corporalibus sensibus, ſm duplicem corporalium sensuum cōparationē: qa vel cōparantur adinuicem, uel ad suos actus. Primo mō tactus est fundamentum sensuum cæterorum, nec solum est sensus specialis, sed & generalis: & est differentia potiùs completiua alijs, q̄ specialis: qui solus sufficit ad hoc, q aliquid sit animal. Alij verò sensus superadditi sunt ad aīalis perfectionem, secundum Philosophū 3. de anima, ita, q nec gustus de necessitate est animalis, nisi inquantum est, quidam tactus. Sicq; loquit Augustinus, ostendere volēs, q gratia ſm sufficientiā necessitatis, est in oībus sanctis: ſm oēm uerò plenitudinis modū, in Chro duntaxat. Porrò secundo mō non solū in Chro, sed in alijs quoq; sanctis sunt oēs sensus spūales: quia (ut super Leuiticum loquitur Origenes) Visus spū alis est, Deum cognoscere: auditus, audire quæ loquitur: odoratus, mente percipere bonum suæ famæ odorē: gustus, experiri, q̄ dulcis sit dñs: tactus, manibus contrectare uerbum incarnatum. Deniq; Christus non tm, ut Deus, nec tm, ut homo, sed ſm quod Deus, & hō, est caput ecclesię, quæ per similitudines suas ad corpus naturale, uocatur unū corpus, quia in cunctis fidelibus est una natura, unus spūs uiuificans, & gubernans, unus fidei sensus, & vnum caput: diuersi verò secundum diuisiones, diuersitatesq; gratiarum, diuersa habent officia. Cum que corpus Chri sit ecclesia, constat, q ipse non est caput illorum, q nec numero, nec merito sunt de ecclesia, ut illis, q nec fide, nec fidei sacramento de ecclesia sunt, imò per hæc oportet eos Chro incorporari, ut sit ipe caput illorum. Qui autem sunt de ecclesia numero, & non merito, ut qui fide informi, aut fidei sacramento sunt in ecclesia, quamuis careant fide, sicut hæretici, nō sunt ppriè mēbra corporis huius. Nā, ut ait Philosophus, Manus mortua, æquiuocè manus est cum manu viua: & ita est de alijs mēbris. Fides quoq; sine operibus mortua est. Vnde, & hi non habent ppriè Chrm pro capite, sed sunt mēbra Leuiathā. Illorum uerò ppriè Christus est caput, q de ecclesia sunt numero, & merito. Postremò, cum gratia vnionis, & grā singularis psonę insint Christo ſm se, grā aūt capitis in respectu ad alios, ideo illæ duæ gratiæ priores sunt ista, non duratione, seu tpe, sed natura: qm priùs est in re, qđ cōuenit ei in se, q̄ qđ in comparatione ad aliud. Grā quoq; vnionis prior est gratia habituali. Quamuis enim grā habitualis fuerit dispositio ad unionē, nō tñ fuit dispositio necessitatis, sed conuenientiæ: iō gratia vnionis ordine naturæ est prior, imò ois pfectio gratię est in natura assumpta ex vnione eius cum uerbo, & propter unionem eius cum diuina natura. Cumq; id, quod est causa, & ratio alterius, priùs sit illo, patet, q grā unionis sit priùs in Chro mō pfato. Hæc Vdalri. in Sūma. sua li. 5. ¶ Præterea S. Tho dæ his, quēadmodum, & de cęteris, elegantissimè scribens: Christus, inquit, est caput ecclesiæ per similitudinem capitis naturalis, in quo sūt tres proprietates, seu conditiones respectu membrorum. Prima, q ea excellit dignitate in tribus, in altitudine situs, in nobilitate suæ virtutis: qm nobiliores vires sensusvè, ut imaginatio, memoria, sunt in eo: atq; i pfectiōe, qa in capite ɔgregant oēs sensus interiores, & exteriores, cum in alijs solus sit actº. Scđa est, q à capite sunt oēs vires aīalis mēbris, sicq; vocatur principium aliorum mēbrorū, dās eis sensū, & motum. Tertia, q dirigit alia mēbra i actu eorum, p imaginationem, & sensum. Habet et quartā cōtatē cū alijs membris, qa cōforme est eis in natura. Quātum ad has pprietates, Christus est caput ſm suā utrāq; naturā. Nēpe, ut Deus, habitat in eo plenitudo diuinitatis, & influit ab ipo ois grā spūalis, & dirigit i seipm. Scđm quoq; alsūptā ē in eo altitudo pcipua: qa natura hūana i ipso, sup oē creatū ē eleuata vsq; ad psonalē unionē cū

August. Iohan. 15.
Albertus. Vdalricus. Augustin. Coloss. 2.
Origenes sup Leuit. Hom. 13. Iohan. 1.
Iacob 2.
In hac di.
Gloss. 2.

verbo æterno. Dignissimos ẽt in ecclesia habuit actus, uidelicet liberare, saluare, euangelicam cõferre legem, Cætera, quæ scribit Thomas, satis ꝓbabita sunt. ¶ De corde aũt, & capite ait: Cor est principium uirium vitalium in toto corpore, & influit capiti, & est principium mẽbrorum quantũ ad esse; ſm Philosophũ. Caput aũt est principiũ aialiũ uirium, quę pertinent ad sensum, & motũ. Et qa dũ dicimus Chrm esse principium mẽbrorũ ecclesiæ, nõ intendimus hoc quantũ ad esse naturale, quo sũt hoies, sed quantũ ad fidẽ, & charitatẽ. quibus mẽbra ecclesiæ uniunt, ideo accomodatius dr caput, q̃ cor. ¶ In super de hoc, an Chrs sit caput oim hominum, scribit; In corpore naturali inuenit quadruplex unio mẽbrorũ adinuicẽ. Prima ẽ ſm ꝯformitatem naturæ: qm oĩa mẽbra constant ex similibus partibus, puta ossibus, & carnibus. Scđa ẽ per colligationẽ eorũ adinuicẽ ꝑ neruos, & iuncturas, sicq; dicunt unũ continuationẽ. Tertia est, ſm qđ diffundunt uitalis ſpũs, viresq; aiæ per totũ corpus. Quarta est, ſm qđ perficiunt oia mẽbra per eãdẽ numero animã. Hæ quatuor uniones sunt in mystico corpore ecclesiæ. Prima est, inquãtũ oia mẽbra sũt vnius naturæ, gñe, aut speciei. Scđa est, inquantũ adinuicẽ colligata sunt ꝑ fidẽ, qa sic conueniunt in credito uno. Tertia est, ſm quod viuificant per gratiã, & charitatẽ. Quarta, ſm qđ in eis ẽ ſpũssanctus, qui est ultima, & principalis pfectio totius corporis mystici, quasi aia in corpore naturali. Porrò prima unio non est unio simpliciter: qm id, in quo est vnio illa, non est nuũ numero sicut in tribus sequẽtibus, qa ꝑ fidẽ, & charitatẽ in eodẽ ſm numerũ credito, & amato uniunt: similiter ſpũssanctus vnus numero oẽs implet. Itaq; hoies infideles nõ pertinent ad unionẽ corporis ecclesiæ, ſm qđ corpus illud ẽ vnum simpliciter: iõ respectu horũ Chrs nõ est caput, nisi in potentia, ſm qđ vnibiles sunt corpori huic. Hoies. verò fideles iniqui pertinent aliquo mõ ad unitatem ecclesiæ, inquantum continuantur ei per fidem, quæ est unitas materialis: non tñ possunt propriè dici membra, sicut nec mẽbrũ mortuũ, nisi æquiuocẽ. Cumq; voitas corporis ex membris consistat, dicunt aliqui, q̃ non pertinẽt ad vnitatẽ corporis ecclesiæ, q̃uis ptineant ad unitatẽ ecclesiæ: & sicut operationes, quæ sunt ad alterũ, põt aliquo mõ fieri p arida mẽbra, sicut ꝑcutere, nõ tñ operationes, quæ suot aiæ in ꝓprijs mẽbris, ita nec mali recipiũt operationem ſpũalis uitæ à ſpũctõ, attñ ſpũssanctus ſpũalem uitã opat ꝑ eos i alijs, ſm qđ alijs sacramẽta ministrant, eosue docent. Hoies verò fideles in gra existentes, vniuntur tertio mõ. puta per charitatẽ, quæ unio est formalis respectu secundæ: & item ſm quartam, quæ est cõpletiua totius. Iõ horũ caput proprie dr Chrs. Hæc Tho. in Scripto. ¶ Verũtñ, qđ ait de quarta unione, non ñ multũ differre à tertia, nec una earum põt in numerũ cũ alia. imo includunt se inuicẽ inseparabiliter Quicunq;.n. habent charitatẽ, habẽt ſpmsanctũ, & ẽ ꝯtrio. Nec ſpũssanctus est ultima, & principalis pfectio totius corporis mystici, nisi effectiua, & finalis, exẽplaris, & obiectiua. Aia uerò est ultima perfectio sui corporis, loquẽdo de perfectione formali intrinseca, informante, & qdditatiua: nec ita est ſpũssanctus ultima perfectio mystici corporis, sed potiùs beatifica uisio, seu fruitio eius. Nihilominus fideles vniuntur in spiritualiori sicut in ultimo fine extrinseco, & obiecto, ac causa, talisq; unio differt à tertia.

Dionysius contra Thomam.

q. 8. art. 3.

¶ His concordãt scripta in 3. parte, ubi & inter cætera scribit: Hæc est differentia inter caput hois naturale, & corpus ecclesiæ mysticũ, quòd mẽbra corporis naturalis sunt oia simul, mẽbra uerò corporis mystici non sunt oia simul, nec quantũ ad eẽ naturę, qa corpus ecclesię constituitur ex hoibus, q fuerunt à principio mundi usq; ad finẽ ipsius: nec quantum ad eẽ grę, qa eorum, qui sunt ẽt uno tẽpore, qđã gra carent, hanc postea habituri, alijs iã eã habentibus. Hinc mẽbra corporis mystici accipiuntur non solum ſm qđ sunt in actu, sed & ſm qđ sũt in potentia. Quædã tñ sunt in potentia, quæ nũquã ad actũ reducunt. Quædã uerò in potentia, q̃ reducitur qñq; ad actũ, & hoc ſm triplicẽ gradũ, quorum primus est per fidẽ, secundus per charitatẽ viæ, tertius per fruitionem patriæ. Gñaliter ergo sumendo ſm totũ tps mundi, Christus non est caput oim hoim, sed secundũ diuersos gradus est hoim caput. Primò nãq; & principaliter est caput eorũ, q sibi actu uniunt per gloriam. Secundò, eorum, q actu uniunt per charitatẽ sibi. Tertiò, eorũ, q actu uniunt sibi per fidẽ. Quartò, eorum, q sibi uniunt solum in potentia, nondum ad actum reducta, quæ tñ ad actuum est reducenda ſm prædestinationẽ diuinã. Quintò eorum, q sibi in potentia sunt uniti, quæ nũquã reducet ad actum: ut hoies hic uiuẽtes iniquẽ, non pdestinati, q hinc emigrando oino desinũt eẽ mẽbra Chri. Nec his obuiat illud Apostoli, Chrs tradidit semetipsum ꝓ ecclesia, ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentẽ maculã, nec rugã: qa ecclesiã eẽ gloriosã, nõ habentẽ maculã, nec rugã, est ultimus finis, ad quem per Chri passionẽ perducimur, qđ est in statu patriæ, non uiæ: in quo si diximus, qa pctm non habemus, nosipsos seducimus. Verumtñ mortalibus culpis carent hi, qui mẽbra sũt Chri per actualem unionẽ charitatis. Qui verò subduntur mortalibus, nõ sunt mẽbra Chri actualiter, sed potentialiter. nisi forsitan imperfectè per fidem informem, quę unit Christo secundũ quid, & non simpliciter. Percipiunt tñ tales à Christo quendam actum uitę, qui est credere: uelut si membrum mortuum moueatur aliqualiter ab homine.

Ephe. 5.

1. Iohã. 1.

¶ Insuper si quæratur, An Christus secũdum qđ homo, caput sit angelorum: respondetur, Vbi unũ est corpus, necesse est ponere unum caput. Vnum autem corpus similitudinariè dicitur una multitudo, ordinata ad unum secundum actus distinctos, seu diuersa officia. Angeli uerò, & homines ad unum ordinum finẽ, qui est beatifica Dei uisio, ordinantur. Hinc mysticum corpus ecclesiæ non ex hominibus tantum, sed ẽt ex angelis constat, totiusq; multitudinis huius caput est Chrs: qa ꝓpinquiùs se hẽt ad Deũ, atq; ut hõ, perfectiùs participat dona illius, q̃ homines, & angeli. Vnde de eius influentia non solum homines, sed angeli quoq; recipiunt. Propter quod ad Ephesios ait Apostolus: Cõstituit eum, vcз pater Christum, super omnem potestatẽ, & principatum, & cę. ¶ Si demum quæratur, An esse caput sit ꝓprium Christo. ¶ Dicendum, Caput in alia influit membra dupliciter. Primò, quoddam influxu intrinseco, prout uirtus motiua, ac sensitiua à capite deriuatur ad cætera membra. Secundò, ꝑ modum cuiusdam exterioris gubernationis, ꝑut per uisum, & alios sensus exteriores in capite radicatos, dirigitur hõ in exterioribus actibus. Itaq; interior effluxus gre non est nisi à Chro, cuius humanitas cũ sit deitati coniuncta, uirtutẽ iustificãdi fortit, & hẽt. Influxus verò in mẽbra ecclesiæ. quãtum ad exteriorẽ gubernationẽ, põt alijs cõuenire: sicq; alij possũt dici capita ecclesiæ, iuxta illud Amos: Optimates capita populorũ. Differũt tñ à Chro. Primo

Thomas vbi supra ar. 4.

Ephe. 1.

Thomas vbi sũ a. 6

Amos. 6

primo

mo:qm̄ Christus est caput oīm ad ecclesiam pertinentium, secundum oēm locum, & statum: alij aūt hoīes ſm quædam specialia loca, sicut episcopi suarum ecclesiarum: uel ſm determinatū tp̄s, sicut dn̄s papa est caput totius ecclesiæ tp̄e sui pontificatus: aut ſm statum determinatū, vt prout sunt uiatores. Scd̄ò, quia Chr̄s, ut Deus, est caput ecclesiæ propria uirtute, & auctoritate: alij aūt, ſm quod uicem Chr̄i gerunt. Hæc Thomas in Summa. ¶ In quibus cōprehenduntur scripta Petri, & Richardi de ista materia, & addit Richardus: Præinductā similitudinē inter caput naturale, & mysticū corpus, intelligendā eē de capite naturali corporis aīati heterogenij, non hōgenij: atq; (vt addit Durandus) de corpore rōnalis creaturę in quo sūt mēbra multa, officijs suis, actibus, dignitatibusq; distincta Corpus verò hōgeniū, ut aer, & aqua, eiusdem est rōnis, ꝓprietatis, dignitatis, & actionis in se, & in partibus suis.

Tarantasius Richard⁹.

Durādus.

QVAESTIO IIII.

T. Aquas in hac distinctione

POstremo hic quæritur, *Quid sit gratia unionis, & an sit idem in re cum gratia capitis, ac singularis personæ*. ¶ Verum de ista quęstione iam dicta sunt multa. Vnde, & Thomas: Quemadmodum, inquit Magister dixit libro. 2. distinctione. 27. Gratia duplex est, utpotè gratis dans, quæ est gratuita Dei voluntas, aliquid sine meritis tribuens. Scd̄ò gr̄a dicitur donum gratis datum: hinc gratia vnionis uno mō uocatur diuina voluntas, naturam humanā sine meritis suis verbo uniens, quæ est gratia increata. Sumendo aūt gratiam scd̄o mō, gr̄a unionis dupliciter pōt intelligi, utpotè unio ipsa, quæ est quid creatum: & itē qualitas quædam ad unionē disponens, ad quam aliquid disponere potest tripliciter. ¶ Primò, ita, qđ cadit mediū inter subiectū, & illā pfectionē, tanq̄ pfectionis ipsius instrumētū, sicut diaphaneitas disponit ad lucē: & sic nihil potuit disponere naturā humanā ad unionē: qm̄ natura illa unitur psonæ verbi immediatè. ¶ Scd̄ò, præparādo materiā ad formæ susceptionē, ita, ꝙ pexistat in materia ante formā ordine fiēdi, nō ordine essendi, sicut calor disponit ad formā ignis: sic quoq; nil pōt disponere naturā ad vnionem, qa natura humana eo ipso, quo rōnalis, est assumptibilis a diuina persona. ¶ Tertiò aliquid disponit ad aliquā pfectionem, faciendo aliquid ad bonitatē, atq; decentiā perfectionis illius, sicut pulchritudo personæ ad regiam dignitatem, iuxta illud: Spēs Priami digna est imperio. sicq; gratia vnionis dici pōt id, quod decet naturā humanam uerbo unitam, siue sit ex parte corporis, siue animæ: & sic gratia unionis est, qđ creatū. Sancti verò vtūr primo mō loqui de ea, sed gr̄a unionis hoc tertiò modo sumpta, est gr̄a habitualis, atq; realiter eadē cū gr̄a capitis, & cū gr̄a illius singularis personæ. Nēpe inquantū perficiebat aīam Chr̄i ad meritorios actus, uocat̄ gr̄a illius singularis psonæ, seu hoīs Chr̄i: inquantū verò fuit tā copiosa, ꝙ in alios poterat redūdare, dr̄ gr̄a capitis: inquātum, aūt grām tā perfectā, & plenā decebat inesse naturæ assūptæ, dici pōt gr̄a unionis. Hęc Th. in Scripto. ¶ Quibus ꝯsonant scripta sua sup his in 3. parte, ubi, & respondendo ad illud, Vtrum gr̄a singularis personæ, & gr̄a capitis, sint idem in Chr̄o, disseruit: Vnūquodq; agit inquātū ē ens actu, hinc oportet, qđ idem sit actus, seu forma, quo aliquid est actu, & quo agit: sicut idem est calor, quo ignis in seipso est calidus, & quo alia calefacit: non tn̄ oīs actus, quo aliquid est actu, sufficit ad hoc, qđ principium sit agendi in alia. Cum.n. agens sit præstantiùs patiente, ut Augustinus 12. super Genesim ꝓtestatur, Philosophus quoq; 3. de anima, oportet, ꝙ agens in alia, habeat eminentiam quandā actualitatis. Porrò aīa Chr̄i sortita est grām ſm eminētiā maximā, idcirco ex eminentia illa cōpetit sibi deriuare ex exhuberantia illa gratiæ suæ charismata gr̄arum in alios, quod ad rōnem pertinet capitis: idcirco unum in re est utraq; gr̄a illa, differens ratione, sicut præhabitum est Hæc idem.

Gr̄a singularis psonę

Gratia capitis, & unionis in Christo. q. 8 art. 5.

Augu.

¶ Concordant Richardus, alijq; communiter.

Richard.

¶ Petrus quoq;, qui addit dicendo: Gratia vnionis quadrupliciter sumitur, vtpotè tribus modis præfatis, & quarto pro effectu vnionem sequente, qui est attributorum communicatio gratuita.

Petrus de Taran.

Si anima Christi habuerit sapientiam parem cum Deo, & si omnia scit, quæ Deus. Distinctio. XIIII.

HIc q̄ri opus est, cum anima Christi esset sapiens sapientia gratuita, vel genita utrū habuerit sapiētiam æqualem Deo, siue oīm rerum scientiam habuerit, vel habeat. i. vtrū oīa sciat, quę Deus scit. Quibusdā placet, ꝙ nec parē cū Deo habeat sciām, nec oīa sciat, q̄ De⁹: qa in nullo creatura ęquat̄ creatori. Cū ergo aīa illa creatura sit, in nullo ęquat̄ creatori, ergo nec in sapīa. Nō ergo hēt æqualem cū Deo sapiētiā, nec scit oīa, q̄ Deus. Itē, si aīa illa æqualē habet cū Deo sapientiā, non ergo Deus in oī bono maiorē habet sufficientiā, q̄ eius creatura. Inducūt etiam auctoritates ad idē probandum. Ait.n. propheta ex persona hoīs assumpti: Mirabilis facta est scientia tua ex me, & nō potero ad eā. Quod exponēs Cassiodorus, ait. Veritas humanæ conditionis ostenditur, quia assumptus hō diuinæ substantiæ non pōt ęquari, vel in scientia, uel in alio, Apostolus quoque ait: Nemo nouit, quæ sunt, Dei, nisi spūs Dei, q̄ solus scrutat̄ oīa, ēt pfunda Dei. His, alijsq; pluribus rōnibus, & auctoritatibus nituntur, qa animā Chr̄i asserunt, nec parem cū Deo habere scientiā, nec oīa scire, q̄ Deus scit. Quia si oīa scit, quæ Deus scit: ergo creare mundum, scit ēt creare seipām

Quęstio de scia aię Christi. Opinio.

Psal. 138

Cassiodorus.

1 Cor. 2.

Responsio quęstionis diffinitiuam continens sententiam.

Vera ad q̄stionē responsio.

Quibus rn̄dentes, dicimus aīam Chr̄i per sapientiam gratis datā, in verbo Dei, cui unita est, qđ ēt pfectè intelligit, oīa scire, q̄ Deus scit, sed nō oīa posse, q̄ pōt Deus: nec ita clarè, & pspicuè oīa capit, ut Deus, & iō nō æquat̄ creatori suo in scīa, etsi oīa sciat, q̄ & ipse: nec est eius sapīa æqualis sapiētię Dei, qa illa multo est dignior, digniusq;, & perfectiùs oīa capit, q̄ illius aię sapientia: ergo, & in scientia maiorē hēt sufficientiam Deus,

q̃ anima illa, quæ dignior est omni creatura. Illa uerò Ap̃li, qđ inducunt, Nemo nouit, quę Dei sunt, nisi spiritus Dei, qui solus scrutatur oĩa: pro nobis facit. Mox. n. addidit Apostolis, Nos aũt spm̃ Dei habemus: ut per spm̃ Dei, quem habebat, profunda se scire ostenderet. Sed aĩa illa præ omnibus spm̃ Dei habuit, cui spũs non est datus ad mensurã, vt ait Iohannes euangelista. Dona ergo spũsſancti sine mensurã habuit, ergo, & sapientiam. Oĩa ergo sciuit aĩa illa. Si. n. quædam sciuit, q̃dam non, non sine mensura scientiã habuit. Sed sine mensura scientiam habuit, scit ergo oĩa. Fulgentius etiam in sermone quodam multa inducit, q̃bus asserit aĩam illã: rerum oĩm scientiã habere, utens auctoritate Ap̃li, dicentis: In quo sunt omnes thesauri sapiæ, & scientię absc̃oditi. Quod ẽt rõne pōt probari, sic: Nihil scit aliquis, quod eius aĩæ ignorat, sed Chr̃s (scđm oĩm concessionem) oĩa scit, ergo anima eius oĩa scit. Ad id uero, quod dicunt, si oĩa scit, ergo scit creare mundum, uel seipsam: r̃ndemus, q̃ scientiã habet mundum creandi sed non potentia, & creandi animam, & scit quomodo Deus seipsam creauit. Habet ergo scientiã sui creatæ, sed non sui creandæ, quia non est creanda, sed creata.

Iohan. 3. *Fulgẽtius* *Colloss. 2.* *Ad obiecta primę opinionis*

Quare Deus non dedit ei potentiam omnium, vt scientiam.

Quare aĩa Chr̃i nõ fuit oĩpotens.

Si uero, quæritur, quare Deus non dederit ei potentiã faciendi omnia, ut scientiam: r̃nderi pōt, q̃a naturaliter capax est sciæ, & ideo id congrue ei datum est sine mensura, cuius ipsa naturaliter capax est. Non est autem ei datum posse oĩa facere, qua Deus facit, ne oĩpotens, & per hoc Deus putaretur. Veruntamen forte, nec potentiam faciendi oĩa ei Deus præstare potuit, & si potentiam faciendi aliqua, quę non facere potest. Scit ergo aĩa Chr̃i oĩa, quæ Deus scit, in uerbo Dei ;, q̃d liquidiùs, & p̃sentiùs omni creatura contẽplat, ut ei unita: in quo etiam angeli, & quæ Dei sunt, & q̃ futura sunt, cognoscũt.

Quomodo intelligenda sint, quædam verba Ambrosii super Lucam.

Obiectio Ambrosii. Lucæ. 1.

Sed si illa oĩa non habet tantam potentiam quantam, & Deus, nec homo assumptus tantam potentiam quantam, & Deus: quomodo ergo intelligitur illud Ambrosij sup Lucam, ubi angelus de nasciturо filio virginis ait, Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur? Non ideo, inquit, erit magnus, q̃ ante partum uirginis magnus non fuerit: sed quia potentiam, quam Dei filius naturaliter habet, homo, erat ex tp̃e accepturus, ut una sit persona homo, & Deus Ecce apertè dicit, q̃ homo erat accepturus ex tp̃e potentiam, quã Dei filius habuit naturaliter. Sed si homo accepturus erat illam potentiam, ergo, uel persona, uel natura hoĩs. Sed persona non, quia sp̃ habuit, & habet, ergo natura. Si natura, ergo aĩa. Nam de carne constat, quod accipere non posset. Ad q̃d dicimus, illud esse accipiendum de persona, sed non inquantum est Dei, imò inquantum est persona hoĩs. Vna est. n. persona Dei, & hominis, & filii Dei, & filij hoĩs quę inquantũ Dei persona est, sp̃, & naturaliter omnipotentiam habuit: sed inquantum est hominis, non sp̃ fuit. Illa ergo persona, quæ sp̃ fuerat Dei, futura erat hoĩs persona. & s̃m hoc, q̃ futura erat hominis persona, accepiura erat ex tempore potentiam, quam naturaliter, & sp̃ habuerat inquantum Dei persona. Scđm hanc distinctionem illud, & similia sane possunt accipi. Quæ distinctio in pluribus q̃stionum articulis ẽ necessaria aduersus quorundã p̃plexã uerbositatem. Sed cũ de rebus constat, in uerbis frustra habetur controuersia.

Dilutio.

Ompleta pertractatione de Chr̃i gr̃a, & qualiter sit caput ecclesiæ, atq; de eminẽtia sapientiæ suæ: nunc magis plenè p̃sequitur de sapientia, & scientia Chr̃i s̃m naturã assumptã, & de p̃prietatibus eius respectu increatæ sapientiæ, & scientiæ Dei Et primitus mouet super his quæstionem, an aĩa Chr̃i habuit sapiẽtiã, aut scientiam æqualem increatæ sapientiæ, atq; scientiæ Dei, circa, quod ponit quorundam responsionem, deinde quæstionem determinat. Quocirca sciscitatur, cur Deus trinitas non dedit aĩæ illi oĩm potentiam, sicut contulit oĩm sciam. Ad quod r̃ndendo, exponit, quædam difficilia uerba Ambrosij.

Summa distinctionis XIII.

QVAESTIO I.

HIc quæritur primò *An in Christo secundum quod hõ, hoc est, utrum in anima Christi fuit creata scientia habitualis, qua cognouit uerbum æternum, seu totam superbeatissimam trinitatem.*

¶ In hac quæstione multa tanguntur. Primum ẽ, an in Chr̃o fuit creata, & infusa sciẽtia Scđo, an illa sit habitualis. Tertiò, an p eã agnoscat trinitatem, seu Deum: quocirca q̃rẽdum est, qualiter deitatem cognoscat, an scilicet cõprehensiuè ¶ Vr̃ autẽ, q̃ in Chr̃o non fuit creata cognitio: qm̃ non est pluralitas sine necessitate ponenda. Chr̃o autem ad oĩa suffecit increata scieutia, imò per illam cuncta nouit incõparabiliter p̃fectiùs, q̃ creatura quæcunq;.

De scientia Christi. *Obiectio. In partem negatiuã.*

¶ In contrarium est, q̃ anima Christi verè fuit cognoscens intellectuali notitia, ergo actio illa formaliter fuit in anima Christi. Videtur quoq;, q̃ illa notitia non fuit habitualis. i. procedens ex habitu: qm̃ anima Chr̃i per dona supernaturalia gratiæ, ac gloriæ fuit multo excellentior angelis sanctis, qui ratione suæ perfectionis non indigent habitu ad cognoscendum, ut super angelicam hierarchiam. Maximus protestatur, ergo nec anima Christi.

In partem affirmatiuam. *Maximus*

¶ Ad hæc sanctus doctor respondet: Cum in Christo sit una persona, & duæ naturæ, pensandum an ea, quæ sibi attribuuntur, pertineant ad rationem personæ, uel ad rationem naturæ: & si spectent ad rationem personæ, oportet, quòd illud in Christo sit unum dumtaxat, sicut in ipso est tm̃ una hypostasis, seu persona. Si uerò pertineant ad naturam, aut ergo ad alteram tm̃, aut ad utranq;.

Determinatio. Thomas in hac dist.

Si

Sĩ ad alterã tñ, sic rursus est tñ vnum, sicut in Christo est solum vna immensitas, vnaq; anima: Si vero ad vtrãq;, sic qa naturæ in Chro sunt integræ, ac distinctæ, & duæ: oportet talia in Chro esse duo, vt duos intellectus, duasq; uoluntates. Cunq; sciẽtia pertineat ad naturam diuinam, atq; humanã, oportet in Chro duas fateri scientias, vnã creatã, aliam increatam. ¶ Ad primũ dicendũ, qđ nulla passiua potentia potest in actum suum exire, nisi cõpleta p formã sui actiui, per quã fit in actu: qa nulla res agit nisi ẽm qđ est in actu. Impsiones aũt actiuorũ possunt esse in passiuis dupliciter. Primò, per modũ passionis, vt dum passiuum est intrasmutari. Scđò, per modum qualitatis, & formæ, vt dum impsio actiui iã facta est cõnaturalis passiuo, put etiã Philosophus in pdicamentis distinguit inter passionẽ, & passibilẽ qualitatẽ. Porrò sensus est passiua potẽtia, qa non ualet esse in actu non eis, ad quæ se extẽdit operatio sua per naturã potentiæ. Nõ n. potest aliquid esse, qđ actu habeat oẽs colores: hinc oportet, q uisus sit olm colorum cognoscitiuus, ẽm qđ est potentia ad oẽs colores quodãmodo, fieq; à coloribus patiendo fit in actu, & eis assimilat, cognoscitq; eos. Similiter intellectus oĩm cognoscitiuus est entiũ, qm̃ ens, & verum cõuertunt, que sunt intellectus obiectum. Nulla aũt creatura potest esse in actu totius entitatis, cum sit eus finitũ, imo hoc solius est Dei: Ideo nulla creatura potest intelligere sine aliquo intellectu, qui sit passiua potentia: i receptiua. Vnde nec sensus, nec intellectus queunt operari, nisi per actiua perficiantur, seu moueantur. Verum: qm̃, sensus non sent it nisi pñtia, idcireo ad eius operationẽ, non requiritur habitus, iõ ad perfectam eius operationem sufficit impressio sui actiui per modũ passionis tm̃modo. In intellectu uerò ad eius perfectionem requiritur, q impressio sui actiui fit in eo, non solum per modũ passionis, sed per modum ẽt qualitatis, & formæ connaturalis factæ: & hanc formã dicimus habitũ. Et quia qđ cõnaturale est, firmiter manet, & in pptu est uti sua naturali uirtute, delectabile ei est, ad quæ naturæ extat cõ ueniens: Hinc habitus est difficulter remotibilis, pòtq; hõ uti eo cũ uoluerit, & delectabilẽ efficit actionẽ. Quẽadmodũ aũt in sensu uisus est duplex actiuum, unũ quasi primũ agens, ac mouens, ut lux: aliud quasi mouens, & motum, ut color factus uisibilis actu per lucẽ: ita in intellectu quasi primum agens est lumen intellectus agentis, & quasi mouẽs motũ est ipsa species facta actu intelligibilis per lumen illud: iõ habitus intellectiuæ potẽtiæ conficit ex lumine intelligibili speciei horũ, quę p speciẽ cognoscunt. Cũq; intellectus animæ Chri fuerit perfectissimus in cognoscendo, oportebat in eo habitũ esse, quo cognouit, quatenus impressio actiui eẽt in eo, nõ solũ per modũ passionis, sed & p modũ formæ. ¶ Ex his innotescit, q quis increata Chri scientia, sit in se prorsus, & infinitè perfecta, per ipsam tñ aĩa Chri non est formaliter sciens: sed effectiuẽ: iõ indiget creata scientia ipsam informãte, per qđ patet primi obiecti solutio. ¶ Ad ẽm verò dicendũ, q hõ ad intelligẽdũ indiget lumine intellectuali, tã na turali cognitione materialiũ rerum, ut p lumẽ illud fiant intelligibiles actu, cum sint intelligibiles potẽtia: q in cognitione super naturali, ut p lumẽ infusum ad ea, quę super se eleuẽ. Angelus aũt nõ indiget ita in cognitiõe naturali, quia nõ abstrahit fantasmatibus species, sed hẽt eas sibi inatas. Indiget tñ eo in cognitiõe supnaturali, eũ in libro Iob dicatur: Nunqđ est numerus militũ eius? & sup quẽ non fulget lumen illius? Hinc angeli in cognitione naturali indigent habitu, ẽm qđ ab habitum lumẽ exigitur, aut ẽm quod requiruntur species rerum, propter hoc, qđ habẽt esse limitatum. Propter qđ ferturin libro de Causis, q oĩs intelligentia est plena formis. Quod aũt anima Chri sit superior angelis, non habet ex sua natura, sed ex vnione cum verbo: propterea oĩa, q diuinitus superaddunt animæ Chri, & angelis, eminentiùs sunt in aĩa illa. ¶ Sed rursus obijci potest: qm̃ intellectus agens, aĩæ suam operationẽ exercet sine intermedio habitu, cur ergo non ẽt intellectus possibilis? ¶ Rñdetur, q aĩa non rõnalis comparatur ad res intelligendas dupliciter Primò, ut faciens eas intelligibiles actu, abstrahendo eas à materia, & appendicijs eius, ut sic assimilent quodãmodo intellectui immateriali. Scđò, ut eas cognoscens, sicq; oportet, qđ rebus assimiletur per species earundẽ, quatenus sic unumquodq; determinate, & distinctè cognoscat. Porrò ad hoc, q aliquid assimilet sibi multa, sufficit, qđ actualiter habeat tñ illam formam, ẽm quam dẽt esse similitudo, seu p quã sit assimilatio, queãdmodũ ignis per calorem multa sibi assimilat. Sed ad hoc, q aliquid sit simile multis, oportet, qđ actu habeat illorũ oĩum formas. Hinc anima intellectiua pòt oĩa facere intelligibilia actu, per vnum lumen intellctus agentis. Ad hoc uerò, qđ assimiletur rebus scitis, oportet, tot diuersos habitus scientiales sit habens. Denique potẽtiæ naturales, ut calor nisus, & similes, ex se sunt determinatæ ad unum: ideo possunt exire in actum circa illud sine habitu superaddito eis Verũ tñ anima Christi, quæ clarè per speciem uidet uerbum æternum, non uidet illud ita per habitũ creatum scientialem, neq; per speciẽ rei creatæ, cum oẽ creatũ infinitè deficiat à clara representatione maiestatis diuinæ. Ideo per ipsam uerbi essentiã videt verbum in sepso sicuti estnec solum uidet verbũ, sed & ea, q relucent in uerbo, prout hoc ipsum plenius exprimetur. Ideo non opportet in aĩa Chri ponere modum sciẽtiæ, quo cognoscit verbum, & eaque cognoscit in uerbo: uempe id, in quo aliquid cognoscit, est rõ cognoscendi illud, qđ in eo nr̃. Rõ autem cognoscendi ẽ forma rei inquantum cognita, qa per ea cognitio fit in actu. Nou ergo est alius modus sciendi ipsum verbum, & ea, q uñt in uerbo. Nihilominus anima Chri pter sciẽtiã rerum in verbo aliã habet de rebus sciẽtiã. Nam nt. 3. de aĩa dicitur, intellectus possibilis est in ptentia ad intelligibilia uniuersa. Oẽ autem, qđ est in potentia ad aliquas formas ẽ imperfectũ, quousq; formæ hmõi sint in eo, & ipm pficiant. Cumq; intellectus Chri non sit imperfectus, oportet formas illas esse descriptas in eo. Et. n. ẽm qđ cognoscit ipsum verbum, & alias res in uerbo, non depingit in eo similitudo verbi aliarũve rerũ. Vñ oportet, ut pter uisionẽ, qua videt res in uerbo, habeat sciẽtiã aliã de rebus, ẽm qđ eas cognoscit per similitudines, pprias in pprĩã earum natura, Vñ elucescit, qđ in Chro sit triplex scientia. Vna est increata: alia est cognitio verbi, ac rerum in uerbo, q uocatur scientia cõprehensoris: tertia quoq;, qua cognoscit res in pprijs naturis, q conuenit ei, ut est hõ in solis naturalibus considerata: & hæ duæ sciẽtiæ in oibus sunt beatis. Hæc Tho. in scripto.

¶ In. 13. quoque parte hæc eadem scribit, & addit, q præter pfatas scientias, fuit in aĩa Chri ẽt scientia exprimentalis acquisita: qm̃ nihil eorum, q Deus in nostra plantauit natura, defuit Christi humanitati, ut asserit Damascenus. Cumque Deus

Marginalia: partem negatiuam. | An sciẽtia Christi fuerit ex habitu. | Iob. 25. | Lib de causis. | Obiectio. | Dilutio. | Aristote. | Quast. 9. Articu 4. | In Damascenu

in humana natura plantauerit intellectum agentē,
atq; possibilē, sequit, qđ uterq; fuit in anima Chri:
& non frustra, nec ociosè, ergo habuit naturalē, &
ꝓpriā operationē, q̃ est in intellectu agēte, cuius ē spe
cies à phantasmatibus rerum corporearū abstrahe
re, easq; intellectui possibili īmittere, cuius est spe-
cies illas recipere Hinc oportet fateri, ꝙ in Chro
fuerunt aliq̃ species ꝑ actionē intellectus agētis, in
intellectu eius possibili receptæ, ꝙ ē, esse in ipso sciē
tiam acquisitā: quā aliqui uocant experimentalē, q̃
est in Chro ponēda, q̃uis aliter alibi scripseri. Hęc
Petrus de Taranta. in Summa. ¶ Concordat ꝑ oia Petrus, attñ circa
hoc, an aia Chri mediante aliquo habitu cognoue
rit uerbū, scribit: Circa hoc legitur duplex opinio.
Quidā. n. magni dicunt, ꝙ cognitio verbi in anima
Prima opinio. Chri, & in intellectu glorificato, hēt fieri non ꝑ spe
ciē aliā à uerbo, sed per essentiā verbi, inquantū ip-
sa essentia efficit, ac unitur intellectui, ut species,
seu forma. Nēpe, qđ in creatore est simplex, ac unū,
recipi nequit à creatura nisi multipliciter, ac diui
sim. Hinc dicunt, impossibile esse à creatore speciē
aliquā intellectu imprimi, q̃ repsentet ipsum totum
secundum qđ vnum est. Propter qđ totus, & sim-
plex, sicuti in seipso est uideri non valet, nisi per se-
ipm, ita, ꝙ eius essentia loco intelligibilis formæ in
intellectui uniat. Sed quia oportet intellectū infor-
Secunda opinio. mari essentia, aut similitudine rei itellectæ ad hoc,
qđ eā intelligat, nec verbi essentia possit eē forma
inhærens intellectui: ideo alij dicunt, ꝙ ꝑ aliquā si-
militudinē a verbo expressam, & impssam minus sī
plicē ipso uerbo, vł ipm verbum: & non formali-
ter, sed tm̃ efficienter per seipm. Qui aūt primæ o-
pinionis eligit ꝯsentire, pōt ad istud de rñdere, ꝙ ar
gumētum ꝓcedit de his, q̃ sunt extra cognoscētis
intellectum, seu extra essentiā intellectus: nō aūt de
his, quæ intra intellectum cōsistunt, ut ꝓpria eius
essentia ꝓpria scientia, ac diuina essentia. Hæc Pe-
Richard⁹. trus. ¶ Porrò Richardus hic, quęrit, an aia Chri co
gnoscat uerbū per lumē creatū. Qđ est quærere, an
indigeat per lumē gloriæ eleuari, & disponi ad fa-
cialē, clarum, beatificumq; uerbi æterni, seu deita-
tatis intuitum: Quocirca satis prolixè declarat, qđ
beatifica illa cognitio diuinæ essentiæ transcendit
oēm naturalē totius mentis creatæ capacitatē, ac
dignitatē, ēt animæ Chri. Deinde, qđ per lumē sup
naturale oporteat mentē ad tantā fruitionē aptari.
Et quia de hoc dictum ē supra, pleniusq; dicendū
est super quartū, mō pertranseo. Addit quoq; Ri-
chardus: Quidā nō improbabiliter dicunt, ꝙ q̃uis
in anima Chri non eēt habitus huiusmodi luminis,
tñ rōne hypostaticæ unionis cū uerbo videret ipm,
q̃uis clariùs illud cōspiciat per vtrunq;. Nā & plùs
Verū aīa Chri mediāte aliqua specie, videat Deū. Prima opinio. sublimatur ad talem uisionē per unionē in ꝑsona,
q̃ per habitū luminis gloriæ. Hæc Richard⁹ De hoc
quoq; tactū est s̄ ¶ Insuper q̃rit, an anima Chri me
diāte aliqua specie cōspiciat uerbū clarè in seipso,
¶ Ad qđ rñdendo, uarias opiniones recitat aliorū:
Aliq, inquiens, dicūt, qđ anima Chri per aliquā spe
ciē creatā uidet uerbū: q̃uis .n. nulla species creata
valeat repsentare uerbum quātum ex parte sua re-
psentabile est, tñ species immediatè impressa à ver-
bo intellectui animæ Chri, ipsum uerbū īmediatè
repsentat finitè, sicut, & intellectus aiæ illius videt
Scđa opinio. finite. Alij dicunt, ꝙ anima Chri per speciē creatā,
& per uerbi pñtiā simul uidet uerbū, ita, ꝙ uisio cā-
tur ab intellectu animæ Chri per speciē illā inchoa
tiuè, & incōplete, atq; a uerbo, sub rōne, qua obie-
Tertia opinio. ctū est, cōpletiuè. Alij opinant, ꝙ q̃uis aliqđ lumē
supernaturale requirat in intellectu animæ Chri ad
uidendum Deum, non tñ requiritur, ut repsentans
Deum, neq; ut intellectum determinās: sed solū ad
confortationē, eleuationemq; intellectus supra suā
naturalē uirtutē, ad cognitionē tā altā. Et. n. dicunt,
ꝙ q̃uis uerbum nequeat esse ipsius intellectus for-
ma inhærens, tñ est forma intellectui assistens, ac
intimè pñs, ita, ꝙ per eā intellectus se determinat
ad uerbum uidendum. Cæteri dicunt, ꝙ intellectus
aiæ Chri, aliorūq; beatorū uidendo Deū purè passi Quarta opinio.
uus est. Vñ dū intellectus per lumem gloriæ suffici
enter dispositus est ad recipiendum in se hāc pas-
sionē, q̃ est uisio Dei, q̃ passio ē ꝑfectio, & salus ipsi
us intellectus, ipmq; uerbū cū sit pñs, & intimū in-
tellectui, potens sit per seipm imediatè mouere in-
tellectū, sicut obiectum mouet passiuā potentiā: nō
reqrit species ulla creata, qua moueat intellectus
motione pfata, seu per quā ipsa uisio in intellectu
efficiat, Itaq; iuxta istā opinionē, q̃uis uisio verbi
sit in intellectu aiæ Chri: nō tñ est ab ē ipso intelle-
ctu, sed tm̃ à uerbo, sicut à pñti, & imediato obie-
cto. Hæc Richar. Qui cōsequēter ꝓsequit, qualiter
quolibet harum queat defendi opinionum. ¶ De-
niq; dictis ex Thoma, uł ꝯcordare Albertus. ¶ Vdal
ricus quoq;: Creata, inqt, Chri sapientia triplex est. Albertus Magnus. Vdalricus
Prima, qua ipsū uerbū, seu deitatē cognoscit. Scđa,
cognoscit res in uerbo. Tertia, qua noscit res in ꝓ-
pria earum natura. Prima cognitio nō est ꝑ habitū
speciei rei cognitæ, sicut nec in cæteris beatis, qa cū
illa nō sit à uerbo abstracta, eo quòd nihil ab ipso
abstrahi ualeat, cum nil uniuersalius, aut sīplici⁹ eo
eē possit: sicut necessariò oīs species abstracta se
hēt ad id, à quo fit abstractio, oporteret, qđ eēt per
similitudinē effectus, q est species ꝑ quā naturaliter
cognoscit Deus, sm̃ illud Sapientiæ: A magnitudi- Sapien 13.
ne speciei creaturæ, pōt horum creator videri. Illa
utiq; uisione, de qua ad Roma. scribit Apost. Inuisi-
bilia Dei ꝑ ea, quæ facta sunt, & c. sed cum species Roma. 1.
magis sit dissimilis Deo, q̃ similis, magis facit, sci-
re, qđ nō ē Deus, q̃ qđ sit. i. q̃ qdditas eius uideat si
cuti est. Qđ cum oībus sanctis cōmune sit, puta vi-
dere Deū sicuti est, blasphemia est hoc de Chro ne
gare. Agnoscit tñ uerbum per habitum luminis di
uini, ꝙ eleuat naturale lumē intellectus, & perficit
ipsum ad actum claræ uisionis uerbi, respectu cui⁹
actus naturæ, intellectus animæ. Chri est in potētia
tali, quæ per nullum agens naturale pōt reduci in
actum, q actus ē, quo intellect⁹ cognoscit uerbum,
qđ sm̃ suam substantiam est immediatum obie-
ctum, intellectus, ita, ꝙ intellectus cognoscit hoc
uerbum sm̃ ipsius substantiam sicuti in se est, & nō
sicut in similitudine sua apparet. Quod q̃uis beatis
omnibus sit cōe, attñ speciali rōne competit Chro,
qa cum uerbum oībus partibus naturæ assumptæ
vnitum sit, oībus modis, qbus cuilibet parti unibi
le est. (Aliter quippè non eēt unio oīno perfecta)
idcirco est intellectui quoq; unitum, & nō solum
sm̃ qđ intellectus natura est, sed itē inquantum est
operatiua potentia: & qđ sicut unit ei, oportet esse
passionē, aut habitū, aut obiectū sm̃ suā essētiā, iux
ta Phm. Certūq; est, ꝙ uerbū respectu itellectus aiæ
Chri nō sit habitus, nec passio, iō ē eius obiectum.
Nec ad talē uerbi cognitionē sufficit sola unio sub
stātialis, imo ultra requirit unio, quæ est obiecti ad
potētiā, cuius est obiectū, Quāuis demū hæc uisio
tāto altior sit in Chro ꝑ cunctis beatis, quāto obie
ctum hoc solum excessum perfectionis unionis in
ꝑsona, ꝑ alijs unionibus creaturę ad Deū perfecti⁹,
& strictiùs unit intellectui aię Chri, sicut obiectum
potētiæ, & etiam quanto per eminentissimum pro-
pin-

pinquisſimúq; acceſſum ad Deũ, altisſimo lumine eleuatur ad cognoſcedũ illud obiectum. Hæc Vdalricus, cuius ſcripta in hac re, olno conſonant ſcriptis Thomæ.

Durãdus.

¶ Durandus ꝑtere a circa hoc multa inducit, diſſonantia à prædictis. Fatetur tñ in primis, ꝙ in anima Chriſti à ſuæ creationis primordio fuit cognitio beatorũ. i. beatifica viſio. Aſſerit quoque, ꝙ iſta cognitio fuit in ipſo ita pfecta, ꝙ nõ potuit in ipſo, nec in aliquo homine eſſe pfectior. Sed (vt addit) dubitari poteſt, an in natura angelica valeat talis cognitio perfectior eſſe, eo, ꝙ in illa ſit altior vis intellectiua, quàm in anima Chriſti. Verum (vt patuit) iſtud dici non licet, nec opinari: qm̃ nec in lumine gratiæ, neq; in lumine gloriæ poteſt angelus aliquis animæ Chriſti æquari. Potisſimè aũt cõpetit aſſumptæ humanitati ſumma fruitio, atq; clarisſima uiſio ratione hypoſtaticæ ſuæ vnionis cum verbo. ¶ Durandus tamen non aſſerit huius oppoſitum, ſed refert, quod aliqui dicunt, eſſentialẽ beatitudinem, quæ in uiſione Dei conſiſtit, eſſe maiorem in quolibet angelo, ꝗ̃ in quolibet hoĩe: qđ dictũ nõ ſolum eſt falſum, imo cenſetur velut hæreticum, cũ beatisſima Virgo ſup oẽs ſit angelorum ordines eleuata. Et ſuper ſm euidenter oñſum eſt, ꝙ hoĩes in cęlis æquantur angelis in ꝓmio eſſentiali, imò ſancti hoĩes multis angelis ſunt, & erunt maiores in gloria.

Dionyſius contra Durandum.

¶ Item affirmat, quòd potentia viſſua in hoĩe, & in brutis, eiuſdem ſit ſpeciei: & ſimili mõ dici posſit, quòd potentia intellectiua in homine, & angelo, ſit ſpeciei unius, quorum utrumq; reprobatum eſt ſuper ſm. ¶ Deinde ad iſtud, an anima Chriſti videndo Deum, videat omnia in ipſo: reſpondet, Anima Chriſti videndo Deum cognoſcit in eo oĩa, quæ ſunt, & posſibilia ſunt quantum ad id, quod ſunt. De nullo tamen cognoſcit ex natura talis viſionis, an ſit, vel non ſit: qm̃ intellectus creatus uidẽs diuinam eſſentiam, videt in ipſa omnia, quæ per ipſam naturaliter, & de neceſsitate repræſentantur, alia uerò non: Diuina autem eſſentia naturaliter, & de neceſsitate repræſentat omnes res entes, & eſſe posſibiles, quantum ad id, quod ſunt, non quo ad earum exiſtentiam actualem.

Obiectio contra Durandum.

¶ Contra iſtud obijcitur: quoniam intellectus creatus beatus, videt alia in diuina eſſentia ſm qđ relucent in ea: non aũt ſolum relucent in ea quantum ad eẽ ſuum quidditatiuum, ſed ẽt quantum ad eſſe ſuum exiſtentiale, ſeu actuale. Rurſus beati cognoſcunt alia in diuina eſſentia, prout diuina eſſentia eſt illarum idea: nec ſolũ eſt ipſorũ idea quãtum id, qđ ſunt, ſed ẽt quãtum ad actualem eſſe ipſorum: ꝓ̃tertim cum, & Deus cuncta diſtinctè, ac perfectè cognoſcat per ſuã eſſentiam, ſcđm quod ipſa eſt uniuerſorum idea, oĩum productiua, quantũ ad uniuerſa poſitiua eis conuenientia, ut patuit in ſcđo. Præterea, vniuerſa, & ſingula clariùs, atq; diſtinctiꝰ relucent in diuina eſſentia, ꝗ̃ in quacunq; ſpeciei, aut forma creata, ergo in illa perfectisſimè cognoſcunt, & cognoſcibilia sũt ex natura uiſionis illius. Poſtremò, cognitio rerum in verbo perfectisſima extat, ergo res diſtinctisſimè cognoſcuntur in illo. Inſuper infinita repræſentantur, & relucent in diuina eſſentia, nec dubium quin Deus omnipotens, & excelſus infinita posſit producere, quantũ ex parte ipſius eſt, quæ cuncta in ſua reſplendent eſſentia. Nullus autem beatorum poteſt actu infinita cognoſcere

Durãdus.

¶ Deinceps reſpondendo ad iſtud, An in Chriſto fuit aliqua ſcientia humana experimentalis, humano modo acquiſita: De hoc, inqt, ſunt duo modi dicendi, non ſolum à diuerſis doctoribus, ſed & ab eodem (puta Thoma) in diuerſis locis traditi.

Thomas.

Vnus modus eſt, ꝙ imò: alter, ꝙ non, & vterq; poteſt aliqualiter ſuſtineri. Si enim dicatur, quod ſcientia infuſa, & acquiſita differant ſpecie, ſicut uirtutes infuſæ, & acqſitæ, poteſt teneri, quòd in Chriſto fuit ſcientia acquiſita: ſin autem, minimè. Hæc Durandus, qui magis diuertit ad negatiuã quæſiti

Io. Scotus.

¶ At verò Scotus quærit, Vtrum posſibile fuit aĩam Chr̃i primò, & immediatè perfici uiſione verbi perfectisſima, posſibili creaturæ: quo circa cõſcribit, quod ſicut in uoluntate aĩæ Chriſti ſunt charitas, & fruitio tantæ perfectionis, & eminentiæ, qđ pura nequit creatura eminentiorem ſuſcipere charitatẽ, aut fruitionem: ita in intellectu aĩæ Chr̃i eſt perfectisſima uiſio, ꝓ̃ſertim cũ, & ſumma fruitio uiſionem pfectisſimã ꝓ̃ſupponat.

Iſidorus.

Vñ, quod ait Iſidorus, qđ trinitas ſibi ſoli ſit nota, & homini aſſumpto: non uidetur poſſe intelligi niſi de notitia, vel in termino ſimpliciter, aut posſibili creaturæ. Et addit, quòd inquantum intellectus habet rõnem receptiui reſpectu uiſionis, non eſt neceſſaria forma prior recepta, ad hoc, ut uiſio recipiatur in intellectũ: quia per formam iſtam non aliter erit obiectũ pñs, ꝙ poteſt eſſe ſine ea. Obiectio aũt eodẽ mõ pñte intellectui, põt intellectus eodẽ mõ recipere uiſionẽ obiecti. Hæc Scotus. Qui intendit per hæc, qđ Deus põt immediatè producere in intellectu creato beatificã viſionẽ nõ ꝓexiſtẽte in intellectu natura, vel duratione, imò nec exiſtẽte in eo aliquo habitu, aut lumine Quocirca apparet, qđ ꝓ̃allegati doctores dicẽtes, ꝓrequiri lumen gloriæ, & gr̃æ diſpoſitionẽ, ac puritatẽ, nõ intẽdũt negare, qn Deus infinitæ uigoroſitatis posſit id agere de ſua abſoluta potẽtia, qa non implicat: ſed ſicut nõ decuit Deũ aſſumere naturã hũanã niſi oĩ gr̃a, ſapientia, pfectione ornatã: ita nec iſtud eſt decens. Nec argumentũ iã tactũ aliqd obtinet. Deus nãq; prorſus inuariabilis quãtũ in ſe ẽ, vbiq; & ſp, ac oĩbus uniformiter pñs

Dionyſius Areopagita.

eſt, quẽadmodũ, & diuinus Dionyſius proteſtat, & patuit ſup primũ. Propter quod in libro de Cauſis habetur: Cauſa prima eſt in omnibus rebus ſm unam diſpoſitionẽ, diuerſitas verò ex parte recipiẽtium oritur. Hinc, ꝗ̃uis obiectum illud increatum verbum æternum, eodẽ mõ ſit intellectui præſens, attñ intellectus creatus non eſt eodẽ mõ diſpoſitus ad eius influxũ, illuminationẽ, ac uiſionem. Vñ etſi color eodẽ mõ obijciatur uiſoi corporali, non cernitur niſi ſuperueniat lumẽ

Obiectio Scotica.

¶ Præterea Scotus ſic arguit: Ad recipiendũ viſionẽ nõ requiritur aliquis habitus prior ipſa uiſione: qm̃ habitus nõ diſponit potentiã ad recipiendũ actũ, imò actus natus ẽ priùs recipi, ꝗ̃ habitus, cũ ex actibus habitus generetur.

Diluitur obiectio.

¶ Ad qđ dico, ꝙ ſupnaturalis illa beatitudo, ꝗ eſſentialiter ẽ actio, ꝗdã, ut uiſio, ſiue fruitio: naturaliter ꝓexigit habitũ ſupnaturalẽ diſpoſitiuũ, ut eſt gloriæ lumẽ. Et, ꝗ̃uis habitus naturales acquiſiti gñrentur ex actibus, actus tñ meritorij ſupernaturalẽ ꝓexigunt habitũ: ſic & actus remuneratorius, ſeu beatificus, ſupnaturalẽ habitũ ꝓparatorium, & eleuatiuum. vꝫ lumen glorię, ꝓrequirit: iuxta modũ à ꝓ̃allegatis doctoribus asſignatũ. Nec apparet, qđ intellectus reſpectu actus beatifici, ſeu viſionis beatę, habeat ſe tm̃ pasſiue, & receptiuè: imò potiùs reor, qđ mens creata ab oĩ macula, & reatu immunis, ſeu pura, dono ſapientiæ eminẽter ornata, lumine gloriæ cõfortata, charitate prorſus ſuccenſa: cooperante, concauſante, excitanteq; ſpiritu ſancto, effectiuè ſe habeat, cauſaliterq; cõcurrat ad beatificam uiſionem, qua conſpicit creatorem.

QVAESTIO II.

HIc iterum quæritur, *Vtrum anima Christi verbum æternum, seu diuinam essentiam clarè per*
In partem affirmat. *speciem intuendo, cognoscat vniuersa, & singula quæ relucent in uerbo, & quæ ipsum uerbum cognoscit.*

¶ Videtur, quòd sic: quia maius est diuinã immediatè uidere essentiam, quã quacunq; creata, aut creanda in ipsa: sed anima Christi intuetur præ cunctis creatis clarissimè diuinã essentiam.
Isidorus. ¶ Secũdò, sicut habetur in textu, Isidorus loquitur, φ super gloriosissima trinitas est sibi soli cognita, & assumpto homini. i. assumptæ humanitati. quod non uidetur posse intelligi, nisi de cognitione cõprehensionis perfectè, aliàs quilibet beatorum dicitur comprehensor. Anima igitur Christi Dei essentiam, & uirtutem, ac omnipotentiam plenariè comprahẽdit:
In oppositum. ergo cognoscit omnia in qua potest.

¶ In oppositum est, quod anima Christi est infinitum minoris intellectualitatis, capacitatis, atq; notitiæ, quàm deitas ipsa. Nec ualet infinita simul cognoscere. Clarum est autem, quòd non cognoscit tam lympidè sicut uerbum. Sed quæri potest an omnia simul agnoscat vno intuitu, quemadmodũ verbum.
Determinatio. Bonauen. prima opinio. ¶ Circa hæc scribit Bonauentura: Quidã dixerunt, quòd non solum anima Christi, sed cæteri quoq; beati aliquo mõ cõprehendunt Deum, seu verbum, & aliquo mõ non, ita, quòd cõprehendunt quantum ad eius essentiam, quam dicunt finitam: non autem comprehendunt, quo ad eius potentiã, quæ respicit infinita: quia non potest in tot, quin in plura: atq; per hoc voluerunt concordare scripturas, & auctoritates sanctorum, in quibus aliqũ dr̃, quòd Deus est incõprehensibilis, aliqñ uerò, quod beati habent cognitionem cõprehensionis de ipso. Verum ista opinio sup primũ est reprobata, Non. n. potentia excedere põt essentiã. Est quoq; sup primũ multipliciter demonstratum, qđ diuinũ eẽ in ipso est infinitũ, & nõ solũ in duratione, quantũ ad
Reprobatio. Secunda opinio. nos. Idcirco, φ istud dixit, postea retractauit. ¶ Qui dã dixerũt, qđ quãuis anima Christi in se ipsa finita sit, tñ ob grãm unionis sublimatur ad aliquid infinitum: qm̃ ob gratiã unionis habet aliquid, qđ est sup oẽm gradum creaturæ, & quo nil ualet excellitius cogitari: & ex hoc possit cõprehendere sibi vnitũ, & hoc ipsius solius est propriũ. Ideo dicunt dixisse
Isidorus Isidorum, quòd trinitas sibi soli est cognita, hominiq; assumpto.
Reprobatur quoq; ista opinio ¶ Sed, nec hoc potest stare Quamuis etenim gratia unionis dicat, quid infinitum rõne alterius extremi, tñ ratione animæ unitæ semper exprimit quid finitum, ac rem uirtutis finitæ: qm̃ aia Christi manet infra terminos creaturę. Cũq; in se essentialiter sit finita, & uirtutis finitę, cõprehende-
Tertia opinio. re nequit immensitã: ẽ rei penitus infinitæ, ipsam in infinitum excedentis. ¶ Hinc est positio tertia uerior, probabilior, itemq; communior, quòd nec anima Christi, nec aliqua creatura põt immensitatem cõprehendere uerbi æterni: & tñ ipsum totum cognoscit. Quæ simul stant, cũ dicamus Deũ simplicissimũ esse, pp quod non potest secundum partẽ, & partẽ cognosci: nihilominus cũ sit immẽsus, nõ põt à mente creata totaliter (id est perfectè) cognosci: vt si (gratia exempli) ponamus oculũ, cuius aspectus oĩno sit clarus, & aliquod paruũ albũ intensũ in luminositate, & claritate coloris: oculus ille uidebit illud albũ totũ: attamẽ eminentiã albedinis eius non uidebit totaliter, seu perfectè: ita intelligendũ de Deo. est. Veruntamen in isto exẽplo est magna dissimilitudo, quia in albo illo quidditas differt à claritate: in Deo aũt oĩno sunt idẽ. Idcirco exẽplum consueuit poni in puncto, quod ratione suę simplicitatis totum attingitur à linea sua, non tñ cõprehenditur: quoniam infinitas potest lineas terminare. Sed nec istud est simile, qa in puncto aliud est uirtus, aliud, essentia, q̃ in Deo sunt idẽ. Hinc tertium exemplum ponendum est in substantia spirituali, quæ est Dei imago: quoniam tota est in una corporis parte: non tamen diffinitur, seu cõprehenditur in eadem: imò ita est tota in illa parte, quod & tota est extra eã in alia parte: Sic, & Deus totus est in creatura una, & totus extra; sicq; oportet intelligere circa potentiam intellectiuã, sed istud meliùs intelligitur ratiocinatione, quã positione exẽpli. Nempe si quis uideat, quòd in Deo simplicitas non opponitur infinitati, põt uidere, quomõ Deus potest totus cognosci non tñ comprehendi. Hinc
Aug. aduerte, quod infinitum accipitur ẽm quantitatẽ, vt dicit Philosophus. Augustinus etiã asserit, φ est quantitas molis, & quantitas uirtutis: & ita ẽm utrunq; potest accipi infinitum, sed differenter. Cum enim quantitas molis extet partibilis, & super partibilem rẽ fundata, ideo infinitum hac quantitate opponitur simplici. estq; impossibile, quòd aliqd idẽ, & ẽm idẽ, sit simplex, & infinitum. Quantitas verò uirtutis reperit in simplicibus, imo quo quid simplicius, tãto potẽtius. Hinc infinitum sic dictũ, simplici non repugnat, imò necessariò sequitur si aliquid est simplicissimum, qđ sit infinitissimũ. Sicq;
Isidorus. in Deo ẽm idẽ est summa simplicitas, & summa infinitas. Vñ uera est tertia ista positio. Porrò Isidorus in præallegata auctoritate, nõ intendit ab alijs intellectualibus creaturis excludere oĩmodã Dei cognitionem: sed quòd soli trinitati conuenit plẽna, & perfecta sui ipsius cognitio, & animæ Christi
Deus totus est in lapide, & totus extra. tã perfecta, sicut in genere creaturæ potest haberi. ¶ Si præterea quæras, cum Deus sit in lapide, est ne secundum aliquid sui in lapide, & secundum aliqd sui extra illum? ¶ Dicendum, quòd ẽm totum sui est intra, & secundum totum extra. Cumq; obijcis, quod beati uocant comprahensores: Respondendum, quòd comprehendere tripliciter sumitur. Pri-
Bernard. mò pro adhærere per charitatem, ut cum ad Eugenium scribit Bernardus: Si sanctus es, cõprehẽdisti.
Ephe. 3. Secundò pro clarè uidere, & perfectè amare, iuxta illud Apostoli: Si quo mõ comprahendam, in quo, & comprehensus sum. Tertiò pro claudere terminos rei in se, & sic Deus ẽ incomprehẽsibilis. Beati
Dionys cõtra Bonauẽturam. autẽ scđo mõ comprahensores censentur, Hæc Bonauentura. ¶ In quibus uidetur obscurum, φ ait de tertia acceptione comprahensionis, quia ẽm eã non solum creaturis, sed, & ipsimet Deo Deus in comprehensibilis esset, qa non habet terminos sui esse.

Quæstio. ¶ Insuper, quæritur hic doctor, Vtrum anima Christi Deum cognoscendo, defigat aspectum in ipsum lumen æternum, an in aliquid infra ipsum. ¶ Vide-
1. Timo. 6. tur, quòd non, per illud Apostoli: Deus lucem habitat inacessibilem, quam nullus hominum uidit, nec videre põt. Rursus super illud Iohãnis, Deum ne-
Iohan. 1. Chrysost. mo uidit unq̃, testat Chrysostomus: Solus filius uidit patrẽ, & spiritus sanctus. Quomõ. n. qui creabilis ẽ naturę, increabilis ẽ naturæ, increabilẽ põt ui-
Responsio dere? ¶ Et rñdẽdum, φ qdã dixerunt, tm̃ esse fulgõrẽ lucis increatæ, ac infinitæ in seipsa, qđ nulla creatura pura põt ad eius contuitum peruenire, sed solũ in quadã, sui claritate cõspicietur. Sed hunc erro-
Gregorius Iob. 28. rẽ beatus reprehendit Gregorius super illud Iob, Nõ adæquabitur ei aurũ, uel uitrũ: quia non aliud est Dei natura, & alud claritas eius. ¶ Hinc qdam moderniores dixerunt, lumen icreatũ à nulla creatura

tura conspici posse in fonte claritatis ꝓpriæ, sed in condescensionibus, & in theophanijs: & hoc pp improportionalem, & infinitū excessum lucis illius, q̃ sua immensitate opprimeret intellectū creatū magis, q̃ delectaret, quēadmodum lux solis noctuę visum. Idō op3 lumen illud immensum oculo creaturæ contēperari. Sed ista opinio non minus erronea est q̃ prima: pp, quod magister Hugo sup angelicam hierarchiā reprobat eā: Quid est, inquiens, Deū theophanijs videre, nisi eū nunq̃ verè videre? Si etenim sola imago semper vr̃, veritas nunquā vr̃, tollāt ergo phātasias suas, quib. lumē mētiū nostrarū tenebrare nituntur, neq; simulacris exterminationū, & imaginationū suarū Deū nostrū intercipiant nobis: qm̄ sicut nihil citra, aut pter ipsum pōt nos satiare, ita, nec sistere pōt mēs nostra, nisi pertingat ad ipsum. ¶Hinc est positio tertia vera, atq; catholica, q̄d beatissima Christi aīa, & cæterorū aīæ beatorū vident fontem luminis clarè in semetipso, & reficiuntur, ac beatificant̃ ab ipso, vt Deus vndiq; conspiciatur, & videat̃ ab eis ēt in ipsis Non enim quietari possunt, neq; quiescere in cognitione effectuū. Deniq;, aut vident Deum immediatè, aut per medium. Si immediatè, habetur ꝓpositū. Si per medium, aut proportionabile, aut improportionabile. Si per mediū proportionabile, aut illud est increatum, aut creatum: non increatū, quia illud est unū solum, & perfectè representat seipsum: si per creatū, ergo creatura pōt esse ꝓportionabilis creatori aliquo, tñ deficit infinite, & si hoc, cū nil aliud impediat, quin creatura videre valeat Deū in sua substantia, restat, quòd aīa Christi sic videat eū, & cæteri iā beati. ¶ Auctoritates verò in oppositū allegatæ, quintupliciter exponunt̃. Primò, nemo Deū videre pōt, ꝓprijs s. & naturalibus viribus, sed bene pōt dono, & gratia Dei. Vñ super illud, lucē habitat inaccessibilē, ait Glossa: Inaccessibilis est viribus nostris, accessibilis muneribus suis. Secundò, q̄ videri non pōt in vita præsenti. Hinc sup illud primæ ad Timotheū, Quē nullus hoim videre pōt, ait Glossa: Nunc, poterit tñ aliqñ. Vñ in Exodo dñs ait: Non videbit me hō, & viuet. Tertiò, non pōt videri. i. plene comprehendi. Quartò, non potest videri. i. ratio substantię suæ non potest compræhendi, cum indifinibilis, incircunscriptibilisq; consistat. Quintò, nō potest videri, i. non facit se videri à creaturis. Hæc Bonauentura.

Hugo de S. Victo.
1. Johan 4
1. Timo. 6.
Ibidem.
Exod. 33.
Hales.

¶Circa hæc q̃rit Alexander: Vtrū scientia animæ Christi fuit æqualis sciētię Dei. ¶Rñdet diuina sciēcia consideratur respectu sui, & itē respectu rerum creatarū. Primo mō est scīa infinitæ essentiæ, ac virtutis: sicq; nihil est ei æquabile. considerata aūt respectu rerū creatarū, tripliciter dr̃. Primò, respectu eius quod scit̃. Secundò, p respectū ad mediū per qđ scit̃. Tertiò, respectu modi sciendi. Ad hoc aūt, q̄ aliquid æquat̃ scientiæ Dei, op3 vt ei s̄m hæc tria æquat̃, quod creaturæ nequaq̃ extat possibile. Verū tñ habita comparatione scientiæ aię Christi ad scita, æquat̃ Deo in sciendo, qa scit oīa, q̃ Deus: comparatione verò habita ad mediū sciendi, seu ad sciēdi modum, nō est ibi æqualitas: qm̄ Deus scit oīa per seipsum sicut per vim cām, non autem sic aīa. Hinc Deus clariùs, & luculentiùs illa cognoscit. Hinc asserit Hugo: Vnum scio, & indubitanter affirmo, quia aut alia scientia præter diuinam in anima Christi non fuit, aut si alia fuit, illi non erat æqualis. Idcirco, quod iterum ait. Anima Christi æquè sapiens est vt Deus, verum est secundum quid. & per comparationem ad scita. Hæc Alexander.

Hugo de S. Victo.

¶Porrò, q̄ aīam Christi, quo ad scita, dicit æquari scientię Dei, & omnia scire, quæ scit Deus, accipiendum est de scientia visionis, non simplicis intelligentię, vt aliqualiter tactum est, pleniusq; dicetur. Dionisius.

¶At uerò Thomas de hoc, an aīa Christi cōpręhēdat verbum, conscribit: Id ꝓpriè cōpræhēdit̃, quod ab intellectu attingitur s̄m totam suæ cognoscibilitatis rōnem, & hoc est fines eius conspici, nō quidem fines rei, quia sic Deus non compræhenderet semetipsum, cū finem non habeat, sed qa s̄m oēm rōnem, q̃ cognoscibilis est, seipsum cognoscit, idcirco se cōpræhendere dr̃. Cūq; vnum quodq; sit compræhensibile s̄m quod est ens, dicta cōpræhēsio tūc est, dum efficatia intellectus ad intelligeodū æquat̃ essentiæ rei, Deniq;, cū intellectus duo habeat in intelligendo, videlicet lumen intellectuale, & similitudinem rei intellectæ, qua sua opatio intellectualis determinatur ad cognitū: quocunq; horū excedat̃ à re, intellectus illam non cōpræhendit. Attñ in hoc differt, qm̄ si excedat res similitudinē itellectus, qua ipsam intelligit, tunc intellectus non attingit ad videndum illius rei essentiam: quia (ut dictum est) intellectus per similitudinem illa ad rem cognitā determinat̃, sicut si species intelligibilis representet hominem inquantū extat similis, non inquantū rōnalis, non vr̃ essentia hoīs. Quocunq; naq; subtracto de essentialibus rei, remanet essentia alterius speciei. Si verò res excedat lumē intellectus, non speciē, videbitur essentia rei, sed imperfectè, ut cognoscibilis est, quia (vt patuit) ex lumine itellectuali est efficacia intelligendi. Vtrum qm̄ esse, quod in creatura recipitur, ab eminente deficit creatoris, ideo oīs intellectus creatus cognoscens Deum per similitudinem aliquā, siue à Deo impressam, siue à reb' acceptam, non videt essentiam Dei, imò ad hoc, q̄d videat Deum, oportet ut essentia Dei coniungatur ei vt forma, quæ determinate cognoscit, q̄d ita est in oībus sanctis Cumq; lumen intellectuale faciat intelligentē, oportet oēm intellectum intelligere per lumen intellectuale in ipso consistens. Lumen quoq; intellectuale in intellectu creato receptum, quo Deum videt, deficit ab esse diuino. Hinc quamuis videat Dei essentiam: non tamen perfectè. Vnde intellectui creato communicari non valet, quod Deum plenariè compræhendat.

¶Præterea si quæratur, An anima Christi oīa noscat in verbo, quę noscit verbū. ¶Dicendum, quòd quidam dixerunt omnem intellectum Deum videntem, videre vniuersa, q̃ videt Deus. Sed hoc non oportet, quia cum res videtur in Deo, Deus est quasi medium cognoscendi rem. Non autem oportet vt cognoscens medium, noscat omnia, quæ per illud queunt agnosci, nisi medium illud cognoscēt perfectè secundum totam suam virtutem: ideo Deus, qui seipsum plenariè compræhendit omnia, quæ in ipso qualitercunq; sunt cognoscit, diuersimode tñ. Nam ea, quæ fuerunt, aut erunt secundum quodcunq; tempus, scit scientia visionis. Propriè namq; videtur, quod habet esse extra videntem. Et quamuis scientia, per quam videt Deus, sit vna tantum: attamen qm̄ per distinctas rationes ideales ea videt, distinctam de eis habet cognitionem. Porrò, quæ nec fuerunt, nec sunt, nec erunt, in seipsis distinctionem non habent, nec sunt nisi in potentia Dei, in qua vnum sunt, nec per respectus ad diuersa ea i ssentia distinguuntur: ideo hęc nō cognoscit Deus per ideas distinctas, sed per cognitionem suæ potentiæ. Hinc dicitur ea cognoscere simplici intelligentia, quoniam ipsius intellectus seu intelligen- Vtrū anima Christi sciat oīa ī verbo, quę scit verbū.

rix

tiæ est, concipere & ea, q non sunt extra concipientē. Sed qm oē agens seu aliqua agere potēs, agit se cundū qd est in actu impossibile est, q aliquis sciat oi a, q ex aliqua causa possunt pduci, nisi cōphēdat entitatē ipsius. Cūq; nullus intellectus creatus diuinā cōphendere posit essentiam, impossibile est vt oia sciat, q Deus facere pōt. Ea verò, q sunt, fuerunt, aut erunt, ab infinitate defficiunt diuinæ potentiæ, q plura facere valet, non phibetur intellectus creat' oia illa cognoscere, imò vnusquisq; beatus tāto plu ra illorū cognoscit in verbo, qto pfectius cōspicit ipsum verbū. Cūq; aia Chri p cūctis creatis pfectissime verbum æternū intueaē, pducta est ad tertiū huius cognitionis, ita qd scit oia, q fuerunt, aut erit, non solū facta, sed & cogitata, ac dicta. Et qm cōspdit oēm creatā essentiā, scit oia, q sunt in potentia seminali cuiuscunq; creaturæ, eo mō, quo Deus scit oia, q sunt in potentia sua. Sicq; aia illa videt oia in uerbo, q videt verbū. ¶ Si sunt obijciat, q Deus scit infinita: nō aūt aia Chri, cū sit finita. ¶ Rñdet, q De non scit infinita sciētia visionis. Si tñ gñatio in futurū nunq cessaret, quod Deo possibile est, aia Christi sciret infinita visionis sciētia, vt aliqui dicunt, nunc aūt scit infinita simplici intelligentia, insquantū scit oia, q fieri possunt per potentiā creaturæ, q infinita sunt, saltē fm numerū. Nec hoc impediē eo, q sit finita. Primò, qm illa infinita, q sciret, si gñatio sine fine duraret, non cognosceret p infinita, sed p vnū, puta p verbū: nec tñ comprehenderet illud, qa ex vno illo possent adhuc multo plura educi. Posset eñ alias species pcreare. Infinita quoq;, q cognoscit in potentia creaturæ, cognoscit cōprehēdēdo ip sas creaturas, quæ finitę sūt. Virtus aūt cognoscētiv pportionaē medio cognoscendi magis, q cognitis. Secundò, qa contingit aliquā virtutē esse finitam quantū ad esse, sed non quantū ad rōnē ipsius virtutis, vt patet de gratia. Et quia rō virtutis determinatur ad obiectum, idcirco contingit aliquam virtutē finitæ essentiæ posse in infinita obiecta, non tñ operari modo infinito: qm efficatia infinita in agendo esse non valet, nisi ab infinita essentia, cum unū quodq; agat fm quod ens in actu, sicut virtus solis est, q infinitas herbas producat, quia quotcunq; producat, virtus eius nō exhaurit, nō tñ agit efficacia in finita. sic aia Christi, quis in essentia sit finita, nō impedit, qn posit infinita cognoscere, nō tñ infinita lympiditate. Vnde, nec tā lympidè noscit vt verbū, quia, nec tam claræ est lucis, nec efficatiæ tantæ.

¶ Insuper, si quæratur, an vno cernat intuitu cūcta, quæ videt in verbo. ¶ Dicendum, q rō, quam assignant philosophi, cur intellectus noster nequit plura intelligere simul, est, quia oportet, q intellectus figureē specie rei intelligibilis, non aūt pōt simul pluribus speciebus figurari, sicut, nec corpus pōt pluribus figuris simul figurari: hinc, quæ eadem specie cognoscuntur, possunt simul intelligi: sicut intelligens quidditatem hōis, simul intelligit aīal, & rationale: atq; intelligens propositionem, simul intelligit subiectum, & prædicatum, quia intelligit ea vt vnū. Cūmq; anima Christi intelligat omnia vno, videlicet æterno, dico, quod simul, & vno intuitu cognoscit actualiter omnia illa, & ita est de alijs beatis, quo ad ea, quæ in verbo cognoscunt: secus de his, quæ per diuersas intelligunt species. Hæc Thomas in Scripto. ¶ Quibus consonant scripta eius de his in tertia parte, decima qōnstione, quæ in iam inductis satis contineri videntur.

¶ Petrus verò prædictis in multis concordat, sed de hoc, an anima Christi cognoscat omnia, quæ noscit uerbum: respondet, q nullo modo (. i. nec actu, nec habitu) habet scientiam omnium, quæ scit verbum, vt pote possibilium, & infinitorum: sed tantum omnium præsentium, præteritorum, ac futurorum, bonorum, atq; malorum, ita, quòd habet sciētiam vniuersorum, quę scit Deus scientia approbationis, & item scientia visionis, non autem omniū, quæ scit Deus scientia simplicis intelligentiæ, quia potentia intellectus creati non est capax infinitorū. Et iterum, quia etsi esset capax in potentia passiua, ad perfectam tamen cognitionem exigitur conuersio super recepta, & iudicium de eisdem, quod intellectus creatus, nec simul, nec successiuè facere pōt respectu infinitorum. Et rursus, qm hoc vī esse comprehendere, & finire in se tantum posse seu oipotentiam Dei. Hæc Petrus. Qui hanc opinionem testaē esse cōiorē, faciliorem, & veriorē, vt æstimat.

¶ Huic opinioni concordat Richardus: Infinitas, inquiens, virtutis in extensione, radicatur in aliqua infinitate virtutis in intensione seu vigore. Vñ intelligentiæ creatæ, quę habent infinitatem virtutis in duratione, non habent eam per seipsas tantum, quoniam propria virtus earum finita est in intensione seu vigore: sed habent eam per infinitum primum, quod est infinitum in vigore. Propter quod dicitur libro de Causis: Virtutes omnes, quibus non est finis, sunt pendentes per infinitum primum, quod est virtus virtutum. Ille ergo intellectus, cuius virtus non est infinita in intensione seu vigore, non pōt se extendere ad videndum actu simul infinita. Talis autem est virtus animæ Christi, ergo non videt actu omnia in verbo, quæ videt verbum. Nihilominus videt actu simul omnia in verbo, præterita, præsentia, & futura, loquendo de futuris quorum vnum alteri non succedit fine fine: quod dico pp cogitationes angelorum, & hominum respectu rerum in proprio genere, quarum vna alteri succedere poterit fine fine. Vnde si anima Christi omnia talia futura actu videret in verbo, videret actu infinita in ipso Multa tamen videret in verbo fieri possibilia, quæ non fient. Hęc Richardus.

¶ Qui denuo scicitatur. Vtrum anima Christi possit aliquid de nouo videre actu in verbo.

¶ Ad hoc aliquid dicunt, quòd imò, quoniam verbum voluntate manifestat se quibus vult, similiter ea, quæ in ipso refulgent, ergo aliquid taliū pōt de nouo manifestare animæ Christi Item, posse semper plus, & plus cognoscere vltra omnem numerū determinatum, non requirit infinitam perfectionēs ergo hoc potest animæ Christi competere. Alij dicunt cōtrarium, quia (vt patuit) capacitas aię Christi est finita, desuperq; repleta tā in donis gratiæ, q gloriæ, ergo eius perfectio nequit intendi. Et sicut repleta est tāta gratia, quòd maioris capax non est, ita, & tanta scientia, virtute, & perfectione. Iterum, posse cognoscere vltra omnē numerum determinatum, requirit virtutem illimitatam seu indeterminatam, præsertim cum maior perfectio virtutis in intensione requiratur ad videndum æquè clarè plura actu, quàm pauciora. ¶ Harum opinionum vtraq; potest defendi.

¶ Porrò scripta Alberti cōsonant dictis Thomæ. Nam ait animam Christi quantum ad numerum scitorum, parificari scientiæ verbi: imò tam Alberti quàm Vdalrici scripta de his, sententialiter continentur in præhabitis Thomæ verbis. ¶ Durādus de mū phabitis addit: Illud cōprehenditur, cuius fines attinguntur, vel positiuè terminū statuendo, vel negatiuè remouendo excessum ita, q Actualitas obiecti,

Marginalia: Hic rñdet ad quæst. — Obiectio. — Solutio. — Aia Christi scit infinita. — Varietas. — Richard. — Liber de Causis. — An anima Christi aliquid sciat de nouo f verbo. — Opinio 1. — Opinio 2. — Determinato. — Albertus Magnus. — Vdalricus. — Durādus.

cti, intellectualitatem, & actualitatem potentiæ non excedat. Cumq; entitas, & actualitas diuinæ potentiæ sit penitus infinita, certum est, quòd á nulla queat comprehendi mente creata. Hæc Durandus.

QVAESTIO III.

Amplius quæritur. *An aia Christi per scientiā inditā seu infusam, & p scientiā acquisitā, agnouerit oia distincte & plenè.* ¶ Vr, q non, qa scietia acquisita proficit, & ita fuit in eo ignorantia aliqua. (In parte negatiuā.) ¶ Secundò, ad Hebræos scribit Apostolus: Didicit ex his, quæ passus est obedientiā. (Heb. 5.) Dicere aūt est, in cognitionē venire: sicq; non fuit in aia Christi ad eius creationis exordio oim rerum cognitio, imò ignorantia quædam. ¶ In oppositum est, quod super illud, Proficiebat sapientia, dicit Gregorius: Proficiebat, non accipiendo, quod non habebat, sed pandédo gratiam, quam habebat. (Luca. 2. Gregorius) ¶ Circa hæc monet. Alexander dubia multa. Primum, an scietia indita, fuit i Christo á suæ conceptionis initio, vel per successionem tpis acquisita. ¶ Ad quod rñdet: Vnus est modus sciendi Christi sm naturam diuinam, & sic in eo, idē est scientia, quod essentia, & fuit in filio ab æterno. (Hales p. 3. q. 11. mem. 2.) Secundus est in Christo sm gratiā vnionis, quā sciētiā nulla alia habuit creatura: isteq; modus distinguitur ab oī alio mō sciendi. Tertius est sm gratiā cōprehensoris, q est scientia beatificæ visionis, qua Angeli sancti, & aiæ beatæ cōicāt. Quartus est sm naturā aiæ integrā, quā habuit Adā in statu innocētiæ, & hanc pfectiùs habuit Christus, quàm alij hoies puri. Quintus ē sm pœnalē naturā assumptā. Est quoq; quædam gratia data Christo ad cognoscendum res secundum numerum iuxta temporis progressum, quæ fuit á principio data animæ Christi secundum intellectum, non tamen ipsa cognitio. Quantum ad primā cognitionem, eodē modo le habuit ante incarnationem, & postea: quātū uerò ad secundam, habuit cognitionem oium ptinentiū ad incarnationis, & humanæ redemptionis misteriū, nec hāc habuerunt angeli statim pnit suā confirmationem. Nam in Christi ascensione, quærebant: Quis est iste, qui venit de Edom? Et si aliqui habuerunt, hoc fuit ex superadditionem, non ex gloria. (Isa. 63.) Secundū tertiā scientiā, habuit cognitionē oim ptinentiū ad gloriā suā, atq; suorū. Quartus modus sciēdi fuit in Christo quātū ad naturā integrā, quā assumpsit: de qua scientia dictū est. Porrò secundū quintū modum sciendi, diuersas didicit pœnalitates sm experientiā in effectiua, quā tñ cognouit ēt sm aliū modū, puta sm grām, quia sm grām vnionis eas psciuit. secundus modus cognitionis est ad cognoscendum non affectiuē, sed cognitiuē ex sensu. Deniq; duplex est cognitio in sensu per experientiam. Cognitio namq; in sensu est duplex. Vna, dum res est in sensu per similitudinē, vt color in oculo. Alia, cum res est in sensu per suā essentiam sicut forma, vt dolor in sensu quocunq;. Iuxta hoc, duplex cognitio experientiæ est in Christo. Vna, quo ad naturā pœnalē talia, quantū ad gratiam specialem cognoscendi res secundum numerū per temporalem successum. Et per hanc distinctionem soluunt, & cōcordant auctoritates, quæ videntur contrariæ. (Alexander. vbi supra.) ¶ Secundò quærit. An scientia Christi fuit sine ignorantia. ¶ Respondet, quáuis Christus aliquid nouit aliquando, quod illo eadem modo non nouit ante, pter hoc non est ei ignorantia asscribenda, qm ignorantia est alicuius, quod extitis cognitum, & est de his, quæ expedit scire. Ea aūt, quæ Christus didicit per experiētiam, priùs sciuit per modum perfectiorem. ¶ Tertiò quærit, An Christus habuit scientiā sm qēm modū sciendi, hoc est, an habuit scientiam deliberatiuā, & successiuā, ac collatiuam. ¶ Rñdet, Electio dupliciter sumit, sicut consiliū Primò, p apperitu inquisitiuo eius, quod ignorat, & electio vt est ppatio puenientis ex tali cōsilio, nec sic ita fuerunt in Christo. Secundò electio dr̄ interna discretio boni á malo, & electio ppatio boni: sicq; fuerunt in aia Christi, similiter deliberatiua sciētia. Insup Christus oia simil intuebat, loquendo de eius scientia increata, & itē de scienna gratiæ vnionis. de scientia quoq; beatæ visionis, nec in his fuit collatio, aut discursus. Loquendo aūt de scientia naturæ integræ, & de scientia experientiæ, non oia simul intuebat, & fuit in eo discursus ab vno noto ad aliud notū, nō á noto ad ignorū, sed bene á noto sm vnū modū, ad nō notū sm aliū modū. ¶ Quartò interrogat, An Christus aliquā sciētiā accepit ab Angelis: ¶ Rñdet, q nō, sed econtrario. Et si obijciat, q in h. de angelica hierarchia diuinus Dionisius loquit, p angelos sub patrijs ordinatus est legibus: rñdendū, q hoc referendum est ad beatissimam Virginē, & ad Ioseph, atq; ad cæteros, per quorum obsequium exibita sunt quædam legalia circa Christū, vt circuncisio, præsentatio in templo. Hi namq; de his fuerunt ab Angelis eruditi. Hæc Alexander. (Dionysius areopagi.)

¶ Præterea ad intelligendū hæc clariùs, & etiam, quædam inducta de hoc, an aia Christi cognoscat vniuersa in verbo, quæ ipsum verbū cognoscit: op; inserere dicta Bonauenturæ, qui ait: Quidā dixerūt, q aia Christi cognoscit infinita in verbo, qa per verbū cognoscit alia, nō participando sapientiā sicut aliæ aiæ, sed possidēdo sapiētiā ipsam. (Bonauent.) (Prima opinio.) Quod vr̄ sensisse magister Hugo de S. Vigore, in h. de sapientia Christi, dicendo: Plenā, & pefectā, ac tntā Dei sapientiam in aia Christi fuisse credimus, ipsamq; aiam eadem sapientia plenē, atq; perfectē sapientē, non ex ipsa participando, sed totam possidendo, quā singulariter possedit, & ineffabiliter comprahēdit. (Hugo. de S. Victo.) Indubitanter credo, quòd aut alia sapientia in Christo non fuit, aut si fuit, æqualis illi non fuit In qbus verbis vr̄ insinuare, q aia Christi alia oia nouit, qa sapientia sua non fuit alia á sapientia qua Deus est sapiens. ¶ Verū istud difficile, est tenere, quia (vt patuit) op3 in aia Christi ponere sapientiā sciētiāq; creatā. (Reprobatur illa opinio.) ¶ Alij dixerūt, q in Christo est duplex modus cognoscendi, quē habuit in verbo. Vnus p gratiā vnionis, & ita cognoscit in verbo vniuersa, quæ verbū. (Alia opi) Alter p gratiā cōprahensionis, sicq; cognoscit nō oia, sed ea, q spectāt ad gloriā suā. ¶ Sed nec istud vr̄, qm aia Christi q̄uis verbo vnita, attñ manet infra terminos creaturæ, & lumē sen habitus quo cognoscit formaliter, est finitus: idcirco nequit infinita in actu. (Reprobatio.) ¶ Alij ergo dicunt, q in Deo est duplex scientia rōne cōnotati, videlicet scientia visionis, & scientia intelligentiæ. (opinio 3.) Prima est finitorū secunda infinitorū: Hinc aia Christi cognoscit oia in uerbo, q verbū, loquēdo de scientia visionis, nō de scientia intelligentiæ simplicis. Et ista positio satis est facilis, & rōnabilisq; vr̄. Veruntñ adhuc nō quiescit mēs dubitātis. Nā esto, q Deus nunc faceret aliquod nouum, quod tñ facere nō decuit, vt nouū mundum, hoc iā Christum lateret, sequeret quoq; Christum aliquid de nouo posse addiscere, sicq; plenitudinem sciētię non haberet, nec esset status ex parte capacitatis creaturæ. (Obiectio ridicula.) Hinc est alius modus dicendi, videlicet quòd est duplex cognitio, vt pote actualis, & habitualis. Actuali ergo cognitione anima Christi nunquam nouit, nec potest cognoscere infinita, seu omnia, quæ cognoscit verbum. Loquendo

do verò de habituali cognitione, sic oĩa illa cognoscit, quia cum aĩa Christi cognoscat verbum habitu gloriæ ita pfectè, q̃ non valet perfectiùs ipsum cognoscere: ipsumq̃; verbũ promptã habeat volũtatẽ aperiendi aiæ illi quicquid in ipso relucet, nec quicq̃ in ipso reluceat, quod non sit natũ cognosci ab aĩa Christi: aĩa illa aliquid habet, quo facilis est ad cognoscendũ oĩa, q̃ verbũ noscit. Cuius signum est, qa ad hoc, qđ cognoscat aliquid, qđ verbũ, non opꝫ vt det ei habitus nouus cognoscẽdi, sed oẽ, qđ uult in eo legere pôt. Porrò si quæras de habitu illo, an sit finitus, an infinitus: dico, q̃ finitus, habens tñ respectus ad infinita. Nec hoc est impossibile in creatura, cũ infinitas respectiuè nõ dicat actualẽ infinitatẽ, sicut, nec cõpositionẽ realẽ Si iterũ, q̃ras, vñ illi ista respectiuã infinitas, dico, quòd ex voluntate speculi.i.verbi sibi vniti, quòd prõptã habet voluntatẽ propalandi aiæ illa oĩa, quę in se relucẽt; quod nulli alij aiæ facit. Ideo de sola aĩa Christi est cõcedẽdũ, q̃ sit oĩsciens habituali scia. Hæc Bonauẽtura.

Dionysius contra Bonauenturã. ¶Cuius verba videnť partim obscura, nec sm ea videreť potentialitas aiæ Christi ad actũ plenè reducta, nec respectus illi, cũ nil reale habituũ supaddat, pñt tã illimitatã efficaciã ei pstare, Nec videreť vnq̃ posse ad actũ perduci Reprobatio demũ, qua pfatã illã cõem reprobat rñsionẽ, non vř pcedere, tum, quia casus qué ponit est impossibilis, vtpote, q̃ Deus nouũ effectũ produceret, quiem pducere ab æterno non disposuit, nec decreuit, qđ infinitæ perfectionis, sapiæ, ac prouidentiæ eius; & imò inuariabilitati ipsius derogaret. Rursus, casus ille impossibilitatẽ includit. Nã dato, q̃ talem effectum pducerer, dicendũ esset, q̃ ab exordio incarnationis hoc

Bonauen. aiæ Christi innotuisset. ¶ Præterea q̃rit hic doctor, An aĩa Christi cognoscat oĩa actu in verbo, quæ habitu cognoscit in illo: Rñdet, Aĩa Christi quædam cognoscit, quæ sunt essentialia glorię, & oĩa illa cosimul in actu. Quædam etiam noscit, quæ non sunt essentialia gloriæ, & talia non cognoscit oĩa simul actu. Verum his obijci potest, quia vt dictum est, aĩa Christi tã perfectè cognoscit verbum, sicut creatura cognoscere pôt, atq; in verbo sic cognito, tãquã per vnum medium, & idem exemplar, cuncta cognoscit, & scit vno intuitu, quæ verbum ipsum cognoscit scia visionis. Rursus, si aĩa Christi sic cresceret posset in actuali cognitione, posset, & crescere in io quadam lætitia, & ita, nec esset perfecta, nec in cognitione, neque in gaudio, nisi aliquo modo sine: hoc est, tam extremè, sicut natura creata est capax.

Thomas. ¶Insuper ad id, Vtrũ sm sciam illã, qua aĩa Christi scit res in proprio gñe seu propria natura, &c. Thomas rñdet. Cognitio rerum in proprio gñe, & cognitio rerum in verbo, differunt: non quantum ad cognita, sed quo ad medium cognoscendi, quia cognitio rerũ in verbo, fit per verbum seu per diuinã essentiam, locọ intelligibilis formæ intellectui creato vnitam: cognitio verò rerum in proprio gñe, fit per similitudines rerum in intellectu existentes. Lumen verò sub quo res vř, vtrobiq; creatũ est, quod est lumen naturale, in his, quæ per naturalem rõnẽ noscuntur, vel lumen gratiæ, in bis, quæ cognoscuntur per fidem, seu reuelationem. Porrò Christus sm aĩam perfectus fuit in natura, & gratia, qđ non fuisset, nisi oĩa cognouisset, quæ per vtrũq; lumen possunt cognosci: ideo oĩa huiusmodi in proprio genere nouit. Sed quia similitudo creata, deficit à similitudine, ac repræsentatione substantiæ increatæ: idcirco hoc genere cognitionis non agnouit substantiã increata, nec alia oĩa, q̃ ad perfectionem patris intellectiuè non pertinent, neq; sm naturã, neq; sm gratiam: vt sunt gesta particularium hoim, & consimilia. qua tamen omnia nouit, & noscit in verbo.

¶Porrò ad istud, An istam sciam habuit aĩa Christi minorem, q̃ Angeli: rñdet, Ad cognitionem intellectualem tria requiruntur, quæ sunt potentia intellectiua, lumẽ quo intelligit, & rei similitudo sm quã cognitio rei determinaꝫ, & sm hęc tria pôt vna cognitio dici potior alia tribus modis. Primò, quãtum ad efficatiam cognoscendi, seu certitudinẽ, aut lympiditatem cognitionis, quæ idem sunt, & intellectus ex lumine ipso cõnsequitur Cumq; Christus habuerit lumen gratiæ abondantiùs angelis, habuit in his lympidiorem cognitionẽ, q̃ angeli. Secundò, vna cognitio est potior alia, quo ad multitudinem cognitorũ: sicq; Christi cognitio perfectior fuit notitia angelorum, qm pluriũ species infusæ sunt aiæ Christi, q̃ angelis concreatæ: pp qđ de his, quæ ad illuminationes spectãt hierarhicas, angelos illustrauit, vt 7. de diuinis nominibus sanctus Dionysius ꝑtestatur. Tertiò, vna cognitio est altior alia quantũ ad genus cognitionis, quod consequitur naturam potentiæ intellectiuæ. Et qm Christus cognouit intellectu possibili, cuius obiectum est phantasma: idcirco cognouit cũ continuo, & tpe, vtens phantasmatibus tanq̃ obiectis intellectus, non quasi ab eis accipiens species, & vt circa species ponens, vt cõtingit in eo, qui habitum haber, & aliqua actu considerat. Hoc aũt cognitionis gñe, angeli non cognoscũt, sed altiori, sm ordinem naturæ, videlicet sine continuo, & tpe Hæc Thomas. ¶ Amplius quærit, An Christus habuit sciam per modum collationis. Respondet, hoc ipso, quod intellectu noster à phãtasmatibus accipit, sequitur, q̃ cognitionem habeat collatiuam, inquantũ ex multis sensibus sit vna memoria, atq; ex multis memorijs vnum experimentũ, ex multis quoque experimentis vnum vniuersale principium, ex quibus alia concludit, sicq; sciam accipit, vt dicitur primo Metaphysicæ, & in fine Posteriorũ. Hinc sicut intellectus se habet ad phantasma, ita se habet ad collationem. Ad phantasmata verò se habet dupliciter. Primò, vt ab eis scientiam accipiens, quod est in illi, q nondum habent sciam, sm motum, qui est à rebus ad aĩam. Secundò, iuxta motũ, qui est ab aĩa ad res, inquantum phantasmatibus vtit quasi exemplis, in quibus inspicit, quod cõsiderat, cuius tñ sciam priùs habebat in habitu. Conformiter duplex est collatio. Vna, qua homo procedit ex notis ad inquisitionem ignoti, & talis collatio non fuit in Christo. Alia secundum quam homo ea, quę habitu tenet in actum ducens ex principijs considerat conclusiones, sicut ex causis effectum, & talis collatiua scientia fuit in Christo. Et per hanc distinctionem soluuntur auctoritates, & obiecta.

¶Denuo quærit, An hæc Christi scientia rerum in proprio genere, fuit per habitus plores diuisa. Respondet. Ex lympiditate cognitionis cõtingit, q̃ scientia est magis vnita, & simplex, quanto lympidiùs videt intellectus, tanto ex paucioribus potest plura cognoscere. Cumq; anima Christi præ cunctis creaturis lypidissimam habuerit cognitionem, scientia eius fuit magis vnita, & per formas magis vniuersales, quàm aliqua scientia creaturæ. Diuisio autem habituum in diuersis rebus cognoscendis, cõtingit in nobis ex hoc, quòd formæ intelligibiles in nobis sunt minime vniuersales. vnde oportet vt diuersas res per diuersas species cognoscemus, diuersęque species secundum genus faciunt diuersos habitus scientiarum. Hinc Angeli, qui habent

Margin notes (right column): Cognitio vna dicitur potior alia tribus modis. — Dion: Areopagita. — An sciẽtia q̃ anima Christi res sciuit, fuerit per plures habitus diuisa.

bent sciētiam magis vniuersalē, vtpote à rebus nō acceptā, non habent cognitionē de rebus p habitus diuersos. Cūq; aīa Christi habuerit sciētiā magis vniuersalē, q̄ Angelus aliqs, idcirco nō habuit diuersos habitus, qbus cognosceret, sed vno habitu cuncta cognouit, q̄ ad hanc sciam ptinent, quāuis speciebus diuersis. ¶Postremò qrit, An Christus quo ad hanc sciam aliquid accepit ab angelis. Rñdet, qm̄ eminentia sciæ (iuxta iā dicta) consistit in tribus, sciētia Christi nunquā creuit quantū ad genus cognitionis: qa id genus cognitionis sequit naturā hūanā, q̄ in ipso sp permānsit. Nec iterū quantū ad numerū scitorū. Nā oīa sciuit ab instanti conceptionis, q̄ ad istā spectant sciam. Creuit aūt quantū ad aliquē certitudinis modū. Cū ētem aīa nostra s̄m naturā sit media inter intellectū purū, q̄ est in Angelis, & inter sensum, dupliciter de aliquibus certificat. Primò ex lumine intellectus, qualis est certitudo in demonstrationibus eorū, q̄ ēt nunq̄ sunt visa. Secundò ex sensu, vt dū, quis est certus de his, q̄ sensibiliter videt, talisq; certitudo acquirit alicui, ēt quantūcūq ne per certissimā demonstratione aliquid sciat, qn sensibiliter vider, quod priùs non viderat. Hinc delectat aīa in visis, quāuis antea cognitis: & hæc vocat certitudo experimentalis. Et quantū ad hanc, creuit scia Christi, inquantū quotidie aliqua sensibiliter vidit, q̄ ante non viderat. Nō aūt creuit quā tū ad essentiā ipsius sciæ. Hæc Thomas in Scripto.

¶In quibus interdū aliqñ loquit iuxta opinionē, quā ad tps habebat, vtpote, q intellectus agens aīæ eius, non abstraxit à phantasmatibus species, & q non habuit scientiam acquisitam de nouo experimentalē. Vñ, & in huius q̄ti rñsione dixit, per lumē intellectus agentis non fuit in Christo aliqua species de nouo recepta in intellectu eius possibili, sed facta fuit cōuersio noua ad species, quæ erāt in phātasia, quemadmodum est in eo, qui habet habitum scientiæ eorum, quæ imaginatur, aut videt. Verū de his aliter scripsit, & sensit in tertia parte Summæ, vt patuit.

¶Præterea in tertia parte, q̄tionibus nona, ac decima, super his scribit diffusè, quæ tamen in parte non consonant introductis: Oportet, inquiens, ponere in Christo scientiam inditā, inquātū à verbo æterno impressę sunt intellectui aīæ Christi intelligibiles species, ad cognoscendū oīa, ad quæ intellectus possibilis est in potentia: sicut à verbo æterno impressæ sunt menti angelicæ in principio creationis intelligibiles species. Hinc sicut in angelis ponit duplex cognitio. s. matutina, qua cognoscunt res in verbo, & uespertina, quę eas cognoscunt in propria natura per inditas sibi species: sic præter increatam Christi sciam, ponit in aīa eius scia beatificæ visionis, qua ipsum verbū cognoscit, & res in verbo: scia quoq; infusa seu indita, sicut expositū est. Si aūt quærat, An aīa Christi s̄m hanc scientiā intelligere potuit, non se ad phantasmata conuertendo, dicendum, q imò, qm̄ fuit non solū viatrix, sed etiam cōprahendens, & dñū habens sup priū, corpus, nec obligata, aut subdita corpori, neq; depēdens ab illo. Deniq;, si quærat, An scia aīæ Christi fuit habitualis: dicendū, q scientia indita habitualis in ea est, & potuit ea vti, & non vti. Scientia aūt rerū in verbo indesinēter fuit, & est in eo ī actu.

¶Præterea respōdendo ad istud, An scientia indita Christi, fuit per habitus diuersos: Scientia, ait, indita animæ Chri, habuit modū aīæ humanæ connaturalem, cui connaturale est recipere species in minori vniuersalitate, q̄ angeli, ita. s. q diuersas natu ras specificas p diuersas intelligibiles spēs noscat, ex quo contingit, q in nobis diuersi sunt habitus sciētiarum, quia diuersa sunt scibiliū gña, inquantum ea, quæ reducunt in vnū genus. eodē scientiæ habitu cognoscuntur, put primo Posteriorū hr̄: qa vna scientia est, quæ est subiecti vnius gñis: hinc scientia indita, per diuersos habitus fuit distincta. Hæc in Summa, & ista rñsio a rñsione ad idē q̄situm ex Scripto inducta, dissonare videtur. ¶At uerò Albertus circa hæc multa conscribit: Anima, dicens. Christi scit oīa, quæ scit Deus, sed non omnimodo eodem. Infinitatē nāq; Dei non claudit comprahendēdo, imò solus Deus se comprahendit. Etenim sibi soli ipse finit⁹ est, eo, q nihil sui sit extra ipsum. Atsi aīa Christi comprehendit oīa scita à Deo, quę nō sunt ipse Deus ergo obijcit, q Deus scit infinita: hoc dupliciter pōt intelligi, vtpote, q sciat infinita per numerū, vel infinita quasi in mensura, quæ est ipse. Et hoc secundo modo uerum est, quòd scit quædam, quæ sunt ipse, quæ, & verè, & penitus sunt infinita: vt infinitā sapientiam, infinitam potentiā suā. Infinita aūt per numerum seu numero, non sunt nisi secūdum quid, videlicet in potentia infinitæ additionis, vt ait philosophus: atq; in potentia causæ efficientis: qm pōt facere infinita, & scit se hoc posse, & tñ non sequitur, q infinito rū actu species sint in ipso, nec sequit inde, q Deus sciat īfinita, nisi scire sit idē, quod infiniti scientiā habere. Hinc quamuis anima Christi sciat omnia, quæ scit Deus, non t ñ sequitur, q sciat infinita. Verū quidam hic aliter dicunt, dicentes triplicitē esse in Deo scientiām, vtpote approbationis, visionis, & simplicis intelligentiæ, &c. vt supra, q dicunt, q aīa Christi sciat onima, quæ scit Deus primo, & secundo modo, non tertio. Sed ea hoc sequit duplex inconueniens. Vnum, q aīa Christi non parificetur Deo in numero scitorum, cuius oppositum dicitur in litera sine exceptione. Aliud, q nesciat mala, quo n iam illa simplici intelligentia noscuntur. Hæc Albertus.

Verior aūt vr̄ positio prædiucta, q. s. anima Christi infinitè deficiat à numero, vel potius ab innumerabilitate scitorū, quæ superincomparabilis Deus scit scientia simplicis intelligentiæ, sicut probatum est, & communior tenet sententia. Nec præualent, quæ contra prætactam obijcit rñsionem. Non enim est inconueniens dicere, q anima Christi non parificetur Deo in numero scitorum scia simplicis intelligentię. Quod verò Magister affirmat in textu sine exceptione, intelligendum est sane cum congrua modificatione, sicut in consimilibus multis, non superficialiter tm̄, & illimitatè. Nec ex illa rñsione rite concludit, q anima Christi non sciret mala: nam mala culpæ subintelliguntur per bona eis opposita. Scientia quoq; reprobationis, per scientiā approbationis. Nec verū est, q huiusmodi mala, aut etiam mala, solum sciantur à Deo scientia simplicis intelligentiæ, nisi de quid nominis contendetur. Deniq; Deum actualiter cognoscere infinita cognitione simplicis intelligentię, Augustinus non solum affirmat, sed etiam probat per hoc, q noscit infinitas species numerorum: imò hoc addo, q Deus omnipotēs, & immēsus cognoscit infinities, infinita nec solū cognoscit infinitas species numerorum, sed ēt infinita indiuidua cuiuslibet talium specierum. Et nisi vniuersa, & singula, quæ in sua omnipotentia virtualiter, atq; causaliter continentur, cognosceret, nequaquam perfectè, & plenè cognosceret omnipotentiam suam. Nec iterum uerum est istud, si nūbitæ species numerorum essent in scientia Dei, ipse

Marginalia: Thomas. s. hac dist. — Thomas. — Cognitio angelorū matutina & vespertina. — Albertus Magnus — Diluitur obiectio. — Opinio. — Reprobatio. — Dio cōtra Albertum. — August.

ipse produceret eas. Multa namq; & innumerabilia, ac simpliciter infinita, sunt in omnipotētia, & scia Dei, q nunq̄ fuerunt, sunt, nec erunt, nec supfelicissimus Deus pōt tot, aut tāta pducere, qn posſit (quantū in ipso est) in infinitū plura, atq; maiora efficere. Nec dubiū, qn oia illa distinctè cognoscat nisi stemus in terminis, vocabulorūq; vsu, q vile, & friuolū est. Amplius, supprimū est declaratū, an, & qualiter in Deo sup benedicto sunt infinitæ ideæ, in finitæq; rōnes exēplares, ac ēt infinita attributa, put

Romanus Gādauus

Aegidius, & Hericus exponunt. Si tn̄ nomē ideæ, seu exēplaris, restringat ea duntaxat, q̄ cognoscunt à Deo scia visionis, palā est, q in Deo nō sunt infinitę ideæ, ifinitæve rōnis exēplares. Hoc quoq; pēsandū, q triformis illa distinctio sciæ Dei, reduci pōt, & satis cōtinet i distinctione biformi sen duplici, qua asserit, q in Deo est duplex scia, vtpote visionis, & simplicis intelligentiæ. Scia nāq; approbationis in scia visionis includitur. Hæc Albertus.

Vdalricus

¶Porrò Vdalric⁹ phabitis partim ɔcordat, & in parte dissentit: Forma, inquiens, pficiens intellectū possibilē potentia, non est nisi lux intellectus agentis. Vn̄ dū totus intellectus agens vnitus est intellectui possibili vt forma ipsius, tūc intellectus possibilis est in actu, & pōt naturales suas opationes elicere: Et quāuis hæc lux sit habitus, ac species, p quā intellectus possibilis cognoscit i vniersali oia intelligibilia, qa illorū similitudo est lux hæc: nō tn̄ pōt p eā oia determinatè cognoscere, sed sicut ad cognitionē rerū materialiū p earū species determinat, ita p lumē diuinū huic lumini additū, atq; cū ipso informā: e intellectū possibilē, perficit intellectus possibilis ad determinatā (sicut possibile est) spūaliū sup se existētū cognitionē, put de philosophis ait Apostolus: Deus em̄ illis reuelauit. Cūq; cōstet hoc lumē cōicatū esse aiæ Christi in tota pfectione, q̄ cōicari pōt creaturæ, & ipsa non solū sit lux. sed ēt species

Roma. 1.

in qua res determinata cognitione vident, sicut in vno solo lumine pphetico, viderent pphetæ multa determinate: dico hanc lucē superfusam esse animæ Christi in sue rōne cōpleta, vc; put est vna species simplex fm rē, q̄ fm diuersos respectus, diuersasq; rōnes est similitudo oim rerū, q̄ fuerūt, sunt, & erūt, q̄ oia in ea pfectè intelligi potuerunt. Idcirco Christū nō cognouisse res in propria natura p plures species concreatas, sed per vnū habitum lucis, seu per vnam speciem, & formam omnium exemplarem. Est etiam ista scientia vna, quia per vnum est habitum, vnamq; speciem. Hæc Vdalricus.

ɔtrà Vdalricum.

¶Quæ non solum sancto Thomæ, ac alijs multis, sed dictis quoq; Alberti ɔtriari vident. Ait qppè Albertus: Oia cognosci nō qunt in vno, nisi in illo vno in quo oia quodāmodo vnum sunt, puta in Deo. In nullo autē habitu angelorum, nec in natura sunt oia, aut relucent, qm̄ ea, q subiacent libero arbitrio, nō sunt ordinata, nec aliquid pōt in ea cognoscendo cōprehēdenda, put à futuro dependent, nisi solus Deus: ergo aīa Christi non potuit ista cognoscere nisi i Deo. Hinc sine piudicio dicimus, q aīa Christi nō cognouit oia nisi in Deo. Verūtn̄ anima Christi habet habitum, in quo cognoscit omnium naturalium ordinem, ac processum: Hæc Albertus.

¶Addit quoq; Vdalricus: Dicunt quidam, hanc Christi scientiā esse collatiuam, quod non credo verum, quia sciētia collatiua in rōnis cōsistit discursu à causa in in causatum, qualiter Christus non cognouit, sed simplici intuitu. Istud dictis Thomæ specialiter obuiat, tamq; ex rōnabili Thomæ distinctio ne elici potest, q istud contra ipsum non militat. Vn̄

Sententia diui Tho. approbat.

positio illa sancti doctoris rationabilior approbat.

Tarentas⁹ Richard.

¶Deniq; Petrus in introductis sequit Thomam.

¶Richard⁹ quoq; p maxima parte, attn̄ dicit sciētiā aiæ Christi nō esse collatiuā, qd & verum est eo mō, quo ipse vtit cōplexo collatiuæ scię, quō alij vtuot extēsius, sicq; vt hoc i vna ɔsistere terminorū.

Durandus

¶Durandus verò in hoc sequit Thomam, ponendo, & exsequēdo eius distinctionem, & in cæteris ex Thoma nunc recitatis eum secutus videtur.

QVAESTIO IIII.

VLtimò quærit, *An animæ seu humanitati Christi data sit omnipotentia.* ¶ Vr̄, q sic, qm̄ ipse in euangelio protestatur, Oia possibilia sunt credēti, ergo multo plus legislatori noui testamenti, ac fidei. Apostolus quoq;: Oia. inquit, possum in eo, qui me confortat, ergo amplius Christus hō oia potuit, cōicatione, ac participatione diuinæ potentiæ, & ita oipotens fuit, præsertim, quia, & ipse resurrectionem testatus est: Data est mihi omnis ptās in cęlo, & in terra. Iteq; ante passionē, Pr̄ diligit filium, & oia dedit in manu eius, q̄ de filio secundum naturam assumptam dicta videntur. Præterea sicut scientia, ita potentia est quædam diuina proprietas, ergo sicut Christo homini data est omnisciētia, secundum viam, & modum præiactos, ita & omnipotentia: sin autem, quæritur cur non.

Marci. 9.

Philip. 4

Matt. 28. Iohan. 3.

In opposi. tum.

¶In oppositum est, q oipotentia est infinita ptās, & efficatia illimitata, cui, & conuenit virtus creādi, q̄ nulli creatæ, atq; finitæ possunt ɔuenire essentiæ.

Albertus Magnus.

¶Ad hoc rñdet Albertus: Potentia infinita nō est cōicabilis alicui eoti creato, nec est simile de scientia, atq; potentia, quia scientia pōt haberi per alterum, sicut per verbi præsentiam: potentia autē egreditur ab essentia propria. Si autem obijciatur, quia sciuit creare, deditq; ei creandi scientiam, ergo, & creandi potentiam, ergo sciuit illum actum exercere, nullus autem scit exercere, quod non potest: dicēdum, q sciuit creare. i. qualiter res creantur non tn̄ sciuit creare operante scientia, sicut practicus operatur. Hæc Albertus.

Vdalricus

¶Hinc Vdal. Humanitati, ait, Christi, nec cōicata est, nec cōicari pōt oipotentia, qm̄ oipotentia impotentiā oēm excludit. Creatura aūt ex hoc ipso, q creatura est, habet impotentiā subsistendi in se, qm̄ neccāriò ad suā dependet cām. Cūq; esse eius indiuiduet, ac determinet p suum, quod est, necceſſariò est finitæ essentiæ, ac naturæ. Nec ualet, quod qdā dicunt, oisciētia est ei cōicata, qa probatum est, quòd illa omniscientia, quæ dicit infinitatem scientię, non est ei communicata Hęc Vdalricus.

Tho. Aquinas

¶Thomas quoq; Vnumquodq;, inqt, actiuum est fm qd ens actu: vn̄ quanto aliqua habent deficiēt⁹ esse, tanto minus sunt actiua, vt patet de materia prima, in qua nō est actiua potētia, cū sit infinitū entiū. Hinc potentia actiua cōmensurat essentię. Ideo sicut aiæ Christi cōicari nequiuit habere infinitam essentiā, ita, nec sibi, nec alteri creaturæ oipotentia. Verunn̄ credo, q nis potentia, quæ alicui creaturę cōicari pōt, ei cōicata consistat multo abundātius vt. s. materia elementalis magis obediret sibi ad nutum, q̄ qualitatibus actiuis, vel et virtuti cælesti, & q magis potuisset mouere cælum, quā aliquis angelus. Nihilominus omnipotentia data est Christo, quantum ad suā personā, ab æterno per generationē diuinā: sed quantum ad naturā humanam in ipsa conceptione: non quod natura humana, aut aliqua pars eius oipotentia informetur, ita vt oipotētes valeat dici, sed fm modum quo naturæ in Christo communicant sibijnuicem aliās suas probent

Ab obiecta in partem affirmatiuam.

scietiam

Oīs pōs Christo data est. Matt. 28.

prietates pp vnitatē psonæ. Et hoc in Christi resurrectione est manifestatū, idcirco tūc dr̄ data, iuxta modū loquendi, quo res dr̄ fieri, dū innotescit. Amplius, Christus habuit oium scientiā, nō tm̄ speculatiuā, sed ēt practicam, nō qua ipsas res faceret, sed qua sciuit qualiter à Deo sint facta. Scientia quoq; practica nō est cā rei sufficiēter, nisi rei assit potentia rei actiua. Hinc Chr̄s habuit scientiā oium practicā, sed nō practicè: quia nō ordinauit eā ad opus. Hæc Tho. in Scripto. ¶ Idē Vdalric⁹ in Sūma sua li. quinto. ¶ Insup tertia parte, q̄st. 13. Alia, ait, rō est de scia, alia de potentia. Nempe (vt aliq dicūt) potētia actiua consequit̄ rei naturā, qm̄ actio considera tur vt egrediens ab agente: scia verò non semp habet̄ p ipsam scientis essentiā, sed pōt haberi p assimilationē scientis ad scita, sm̄ similitudines susceptas. Verū hæc rō non vr̄ sufficere, qm̄ sicut aliquis pōt cognoscere p similitudines aliunde susceptas, sic pōt agere, potensq; esse p formā ab alio sumptā, quēadmodū aqua seu ferrū calefacit, per calorē ab igne susceptū. Non ergo per hoc impedit̄, quin sicut aīa Christi per similitudinē oium rerū sibi à Deo influxas, pōt cuncta cognoscere, ita per easdē similitudines possit res psas efficere. Est ergo vltra cōsiderādū, q illud, quod à superiori natura in inferiori recipit̄, est ibi sm̄ modū inferiorē. Cūq; aīa Christi sit multo, & ineffabiliter inferioris naturæ, q̄ diuina natura similitudines rerū in ea, susceptæ, sunt multo inferioris gradus, & perfectionis, q̄ in mente diuina: idcirco scientia aīæ Christi inferior prorsus est, q̄ diuina scientia, imò diuina perfectior est quantū ad modū istū sciendi, & inquantū ad numerū scitorum, qm̄ aīa Christi nō cognoscit oīa, q̄ uerbū facere pōt, q̄ tn̄ Deus cognoscit scia simplicis intelligentię, quāuis cognoscat oīa præsentia, prętere a, & futura, quæ Deus cognoscit scia visionis. Similiter quoq; similitudines rerū inditæ animę Christi, non adęquant virtutē diuinā in agendo, vt s. possint oīa agere, quæ pōt Deus, aut ēt eo modo quo Deus. Agit em̄ Deus infinita virtute, cuius creatura capax non est. Hæc Thomas in 3. parte: in qb⁹ euidenter fatet̄, aīam Chr̄i nō cognouisse oīa, quæ verbum cognoscit scia simplicis intelligentiæ, sed ea oīa. quæ verbum cognoscit scientia visionis.

Vdalricus

art. 2. ad 2.

Tho. q. eadem.

¶ Quærit̄ quoq: in tertia parte, An aīa Christi habuit oīpotentiam respectu immutationis creaturarū. ¶ Rn̄det, duplici distinctione hic opus est Prima est ex parte immutationis creaturarū, quæ triplex est. Vna naturalis, quæ fit à proprio agente sm̄ cursum naturę. Alia miraculosa, quæ fit ab agente supernaturali. Tertia, sm̄ quod oīs creatura de se vertibilis est in nihil. Secunda distinctio est ex parte aīæ Christi, quæ primò considerari pōt sm̄ ppriā naturā, atq; virtutē naturalē siue grauitā: secundò, vt est instr̄m verbi, cui vnita est. Loquendo ergo de aīa Christi primo modo, potentias habuit ad effectus animæ conuenientes, vt sunt regere corpus, & disponere actus humanos: & item ad illuminandū per plenitudinem gratiæ, ac sapientiæ suæ oēs rationales creaturas. Porrò loquendo de anima Christi secundo modo, habuit instrumentalē virtutem ad vniuersas miraculosas immutationes, ordinabiles ad finem incarnationis, qui est instare omnia, siue, quæ in cælis sunt, siue, quæ in terris. Immutationes verò creaturarum, put sunt in nihil vertibiles correspondet rerum creationi, quæ ex nihilo sunt pductæ: ideo sicut solus pōt creare, sic & creata in nihil redigere, qui, & solus eas in esse conseruat, ne in nihil decidant. ¶ Amplius, si quæratur. An aīa Christi habuit oīpotentiā respectu pprij corporis. ¶ Rn̄dēdū, q loquendo de aīa illa primo modo, sic sicut non potuit immutare alia corpora à cursu, ac ordine naturali, ita nec propriū corpus à naturali dispositione. Sed loquendo de ea secundo mō, sic eius potestati subdebat̄ totaliter oīs dispositio proprij corporis. Attn̄ quoniam virtus actionis non propriè attribuitur instrumento, sed principali agenti talis omnipotentia magis asscribenda est ipsi verbo, quàm animæ. Hæc idem in eadem.

Ephe. 1.

¶ Sed qm̄ aīa Christi quantū ad vires suas superiores, sūt excellentissimè Deo fruens, & beatissima prorsus per respectū ad increatū obiectū: vr̄ dicēdū, q loquēdo de aīa Christi sm̄ suā virtutē gratuitā siue glorificā, potuit ppriū corpus à naturali dispositione immutare, dotesq; corporis glorificati deriuare in illud, & ei ad nutū plenissimè dominari, ac imperare: quāuis hoc totū dispēsatiuè fuit suspensum, pp̄ter exibenda, & cōplenda nostræ redemptionis mysteria, quod infra probabitur ex epistola S Augustini ad Dioscorum.

Dionysius cōtra Thomam.

August.

¶ At verò Petrus: Vnūquodq;, asserit, sm̄ quod ē in potentia, habet pati, atq; recipere. sm̄ verò quod est in actu, habet agere: hinc infinitas actiuè potentiæ ponit infinitū actu, infinitas autē passiuæ potētiæ (non nisi infinitum potētia. Cumq; in creatura esse nō valeat infinitum actu, sed tm̄ potētia: iō creaturæ dari nō pōt infinita actiua potētia, qm̄ esset infinita essentia, sed passiua pōt, vt patet in materia prima, quæ est in potētia respectu infinitarū, formarū & in ꝯtinuo, qđ est ī potētia infinitarū diuisionū. Cum ergo oīpotētia ponat in creatura actiuā potētiā infinitā, nō autē oīscientia, sed tm̄ passiuā, non potuit humanæ naturæ in Christo coīcari oīpotentia sicut omniscientia. Hæc Petrus.

Tarātas⁹

¶ Richard⁹ quoq; hic scicitat̄, Vtrū aīa Christi facere posset nō mediāte opere naturæ, impræsiones quæ p naturā in inferioribus fiunt. ¶ Rn̄det, Ad hoc qdā dixerunt, q humana aīa sua naturali virtute aliqñ facere posit tales impresiones: sed hoc falsum est, & re pbatū li. 2. 7. dist. Alij dicūt, q q̄uis aīa sua naturali virtute nō posit hoc, aīa tn̄ beata, potissimè Christi, pp excellentiā suæ beatitudinis, & superexcellentiā suæ existentiæ actualis, facere posset tales impresiones. Et isti cōcedunt, q valeat trāsmutare materiā ad formā substantialē, & accidentalē, sublimiori mō, quā transmutet̄ opere naturæ. Quibus objicit̄, qa sm̄ euangelicā veritatē, & sanctos, Christus per miracula, quæ fecit, ostendit se Deū esse, quæ probatio videret̄ inefficax, si illa fieri potuisset virtute creata. Quāuis aūt per beatitudinē aīæ Christi, & existentiam suam in verbo, fit in eo virtus supernaturalis. non tn̄ transcendit terminos virtutis creatæ. Hæc Richardus.

Richardus

Iohan. 3.

¶ Concordat his Alexander: Aīa, dicens, Christi nō habuit, nec habet omnipotentiam, nisi eo mō, quo dicitur habuisse deitatem. Nam omnipotentia, dicit principium, & causalitatem, quę creaturæ competere nequeunt incontractę. Omniscientia verò nō dicit hæc, sed solum similitudinem ad res omnes. Potestas quoq; creandi non est communicabilis creaturæ: quoniam creaturæ conuenit agere ex suppositione materiæ. ¶ Quærit item hic doctor, Vtrū anima Christi habuit omnium voluntatem, sicut habuit omnium rerum scientiam.

Hales.

Videtur quòd sic, quoniam voluit omne bonum. Respondet, Voluntas, & consensus dicuntur dupliciter. Est enim voluntas appetitus rei vt fit, vel rei vt fiat. Primò modo est in anima Chr̄i voluntas omnium.

homini ante peccatum nondum gratiam adepto, defectus siue pœna, non posse proficere, sed postquã gratiã recepit, per quã proficere potuit & ad tempus profecit, eamq; culpa sua post amisit, simulq; proficiendi facultatẽ perdidit defectus: fuit ei & pœna, non posse proficere, s. malũ declinare, & bonũ facere. Oẽs ergo defectus nr̃os suscepit Chr̃s, preter peccatũ, quos ei conueniebat suscipere, & nobis expediebat. Sunt eñ plura ægritudinum genera & corporis uitia, à quibus omnino immunis extitit. Quos enim defectus habuit, uel ad ostensionẽ veræ humanitatis, ut timorẽ & tristitiã: uel ad impletionẽ operis ad quod uenerat, vt passibilitatem, & mortalitatem: uel ab immortalitatis despe ratione speciẽ nr̃am erigendam, ut mortem, suscepit. Hos aũt defectus non conditionis suæ necessitate, sed miserationis uoluntate suscepit. veros quidem habuit defectus sicut & nos, sed non eadem ex causa. Nos eñ ex peccato originali hos defectus contrahimus, Rom. 8. sicut Apostolus insinuat, dicens: Corpus q̃dem pp peccatum mortuum est. i. necessitatem moriendi habet in se. Christus autem non ex peccato huiusmodi habuit defectus, quia sine peccato est conceptus & natus, & in terris conseruatus. Sed ex sola miserationis uoluntate de nr̃o in se transtulit ueram infirmitatem sicut accepit ueram carnem, quam sine omni infirmitate assumere potuit, sicut absq; culpa eandem suscepit.

Auctoritatibus probat, Christum secundum hominem uerè dolores sensisse, & timuisse, contra quosdam hoc negantes.

Christus vere pass. Sed quia nonnulli de sensu in passione humanitatis Chr̃i male sensisse inueniuntur asserẽtes similitudinẽ, atq; imaginem passionis & doloris Chr̃m hominem pertulisse, sed nullũ oĩno dolorem, uel passionem sensisse: auctoritatum testimonijs eos conuincẽ Isa. 53. tes, indubitabile faciamus, qđ supra diximus. Propheta Isaias dicit; Verè lãguores nr̃os Matt. 26. Mar. 14. ipse tulit, & dolores nr̃os ipse portauit. Et veritas ipsa in euangelio ait: Tristis est anima Psal. 87. mea usque ad mortẽ. Vbi etiã legitur: Cœpit Iesus pauere, & tędere. Propheta etiam ex persona Chr̃i ait: Repleta est malis aĩa mea. Quod exponens Augustinus, inquit: Non Augustin. uitijs & peccatis, sed humanis malis. i. doloribus, repleta fuit aĩa Christi, quibus ipsa cõpatitur carni. Non enim dolor corporis potest esse sine anima. Dolore autem anima, ẽt non dolente corpore, potest. Hos autem humanę infirmitatis affectus, sicut ipsam carnem, ac mortem, non humanæ conditionis necessitate, sed miserationis uoluntate suscepit. Ambrosius etiam in lib. II. de Trini. ait: Scriptum est: Pater, si possibilẽ est, tran- Ambros. Matt. 26. Iohan 13. seat à me calix iste. Timet ergo Christus, & dũ Petrus non timet: Chr̃s timet. Petrus di- Iohan. 12. xit: Animã meam ponã pro te: Chr̃s dicit, Aĩa mea turbaẽ. Vtrũq; verũ est, & rationis plenũ, quod & ille, qui est inferior, nõ timet: & ille, qui superior est, gerit timẽtis affectũ. Idẽ in eodem: Vt homo turbatur, ut homo flet, ut homo crucifigitur, per naturã homi nis, & tædiauit, & resurrexit. Non turbatur eius uirtus, non turbatur eius diuinitas, sed turbatur anima secundum humanæ fragilitatis assumptionem. Nam qui suscepit animam, suscepit etiã aiæ passionẽ. Nõ eñ eo, quod Deus erat, aut turbari, aut mori posset. Idẽ in eodẽ: Suscepit tristitiã meã. & cõfidenter tristitiã nomino, qui crucẽ prædico. ut homo, habuit tristitiã, quam meo suscepit affectu mihi cõpatitur, mihi tristis est, mihi dolet. Ergo pro me & in me doluit, qui pro se nihil habuit, quod doleret. Doles igitur Hierony. domine Iesu uulnera mea, non tua; quia tu non pro te, sed pro me doles. Hieronymus quoque in explanatione fidei ait: Nos ita dicimus hominem passibilem à Dei filio susceptum, ut deitas impassibilis permaneret. Passus est enim filius dei non putatiuè, sed uerè omnia, quæ de illo scriptura testatur, secundum illud, quod pati poterat. f. secundum substantiam assumptam. Licẽt ergo persona filij susceperit passibilem hominem, ita tamen eius habitatione secundum substantiam suam nil passa est, ut tota trinitas, quam impassibilem necesse est confiteri. His, alijsq; auctoritatibus perspicuũ fit, Christum uerè passibilem assumpsisse hominem, atque in eo defectus, & affectus nr̃æ infirmitatis suscepisse: sed uoluntate, non necessitatis conditione.

Hic ponit, quæ prædictis aduersari uidentur.

Psal. 21 Augustin. Isa. 53. 1. Pet. 2. Quędã tñ reperiunẽ in sanctorũ tractatibus quæ præmissis aduersari uidentur. Nã sup illũ locum psalmi, Clamabo & nõ exaudies, Augustinus tradere uidetur, Christum, nec uerè timuisse, nec uerè tristatum esse, dicẽs sic: Quomodo hoc dicit, qui peccatũ nõ fecit nec inuentus est dolus in ore eius? Sed de nobis corpore suo, hoc dicit. Corporis eñ sui Matt. 26. i. ecclesiæ, gerebat personã, sicut & alibi cũ dixit: Transeat à me calix iste, pro nobis loq tur, nisi fortè putet timuisse mori. Sed nõ uere timebat dominus pati, tertia die resurre- Philip. 1. cturus, cum arderet Paulus dissolui & esse cũ Christo. Nõ eñ fortior est miles, q̃ impera

tor. Miles enim coronandus gaudet mori, & dominus coronaturus timet mortem? Sed infirmitatem nostram repręsentans, pro suis infirmis que timent mori, hæc dixit, uox illorum erat, Hieronymus etiam ait: Erubescant qui putāt saluatorem timuisse mortem, & passionis, pauore dixisse, Transeant à me calix iste.

Hierony. Matt. 26.

Determinatio auctoritatum.

Ne autē in sacris literis aliqua aduersa diuersitas esse putet, harum auctoritatum uerba in hunc modum accipienda dicimus, ut non ueritatem timoris & tristitiæ, uel propassione, sed timoris & tristitiæ necessitatem & passionem à Christo remouisse intelligatur. Habuit eī Chrs uerum timorem & tristitiā in natura hominis, sed non sicut nos, q sumus mēbra eius. Nos eī causa pcti nri his de factibus necessariò subiacemus, & ī nobis sunt isti defectus sm ppassionē & passionē: sed in Chro nō fuit nisi sm passionem. Sicut eī in peccatis gradus qdā notant, ppassio & passio, ita & in his pœnalibus affectibus Afficitur eī qsīterdū timore uel tristitia, ita ut mentis intellectus nō inde moueat à rectitudine uel Dei ɔtēplatione & tūc ppassio ē. Aliqn uero mouet & turbat, & tunc passio ē Chrs uero nō fuit ita turbatus in anima timore uel tristitia, ut à rectitudine, uel Dei contēplatione aliquatenus declinaret, secundum quē modum intelligitur cum dicitur uel timuisse uel tristis fuisse: Vnde Hieronimus sup Matthęū, ubi legit, Cœpit ɔtristari, & mœstus eē. Vt ueritatē, inqt, pbaret assūpti hominis uerē ɔtristatus ē: sed non passio eius dnat animo, uerū ppassio est. Vñ ait: Cœpit ɔtristari. Aliud est eī ɔtristari, aliud incipere ɔtristari. Qd ē. aliter ɔtristat qs p ppassionē, aliter per passionē lōq; sm hāc distīctionē aliqn dr Chrs nō uerā timu isse, qa uerū timorē habuit & tristitiā, sed nō sm passionē, neq; ex necessitate ɔdōnis. Vñ Augustinus ex his causis uolēs assumi dictorū intelligēti, dicit Chrm nō uere timuisse uel tristatū eē. & ïcōtinenti uerā tristitiā habuisse His uerbis infirmos in se pſignās dñs, ait: Pr, si fieri pōt trāseat à me calix iste. Non eī uerè timebat dñs pati, tertia die resurrecturus, cū arderet Paulus dissolui & esse cū Chro. Iste gaudet coronādus, & tristis est dñs coronaturus? Ecce hic vr tristitiā & timorē à Chro remouere. Cōtinuo aūt subiūxit: Sed tristitiā sic assūpsit, quō carnē. Fuit eī tristis sicut, euāgeliū dicit. Si eī tristis nō fuit, cū euāgelista dicat, Tristis ē aïa mea, &c. ergo & qn dicit Dormiuit Iesus, nō dormiuit: uel qn dicit mādncasse, nō māducauit: & ita nihil sanū relīqtur, ut dicat ēt qa corpus nō erat uerū. Quicqd ergo de illo scriptū, ē uerū, & factū ē. Ergo & tristis fuit de uolūtate tristitiam suscepit uerā, quomodo uoluntate carnē ueram. Apertè nosc is eūdem sibi in his uerbis contradicere, nisi uarias dictorum discerneret causas, ex quibus intelligentia uerborum assumenda est. Si enim discernatur intelligentię causa prędictorum uerborum, nihil occurrit contradictionibus.

Diluitur. Obiectio. propassio. passio. Hierony. Matt. 26. Iesus Cōtristatus. Augustin. Matt. 26. Philip. Matt. 26. Marci 14. Matt. 8. Luc. 14.

De quibusdam Hilarij capitulis ualde obscuris, quæ uidentur communi sententiæ obuiare.

Veruntā magis mouēt ac difficiliorē afferunt quęstionē uerba Hilarij, quibus uidetur tradere, ictus & uulnera & huiusmodi, sic in Chrm incidisse, ut passionis dolorem nō incurreretur: sicut telum tractum per aquam, uel ignem, uel aera, ea facit, quæ & facit cum trahitur per corpora animata, quia perforat & compungit: non tamen dolorem ingerit. quia non sūnt illæ res doloris capaces. Ita & corpus Chri sine sensu pœna, uim pœnæ excepisse dicitur, quia sicut corpus nostrum nō habet talem naturam, ut ualeat calcare undas, ita corpus Christ dicit, non habuisse naturam nostri doloris, quia non habuit naturam ad dolendum. Ait enim sic in X. lib. de Trinitate: Vnigenitus Deus hominem uerum secundum similitudinem nostri hominis non deficiens à se Deo, sumpsit. In quo quamuis aut ictus incideret, aut uulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret: afferent quidem hęc impetum passionis: non tamen passionis dolorem inferrant, ut telum aliquod aquam perforans, uel ignem compungens uel aera uulnerans. Omnes quidam has passiones naturæ suæ infert, ut perforet. vt compungat, ut uulneret: sed naturam suam in hoc passio illata non retinet, dum in natura non est vel aquam forari, uel pungi ignem, uel aera uulnerari, quamuis natura teli sit & uulnerare & compungere & forari. Passus quidem Christus est dum cædatur, dum suspenditur, dum moritur, sed in corpus irruens passio, necnon fuit passio non tamen naturam passionis exercuit, dum & pœnali ministerio pœna desęuit, & uirtus corporis sine sensu pœnæ, uim pœnę in se deseuientis excepit. Habuit sanè illud dominicum corpus doloris nostri naturam, si corpus nostrum id naturę habet, ut calcet undas, & fluctus desuper eat, nec clausæ domus obstaculis arceatur. Ad uero si domici corporis solum

Hilarius

ſolum iſta natura ſit ut feratur in humidis,& ſiſtat in liquidis,& ſtructa tranſcurat,quid per naturam humani corporis carnem ex ſpiritußancto conceptam iudicamus? Caro illa de cælis eſt, & homo ille de Deo eſt habens ad patiendum corpus, & paſſus eſt, ſed naturam non habens ad dolendum. Idem in eodem: Videamus an ille paſſionis ordo, infirmitatem in domino doloris permittat intelligi: dilatis enim cauſis,ex quibus metum domino hæreſis aſſcribit,res ipſas ut geſtę ſunt, conferamus. Nec enim fieri poteſt, ut timor eius ſignificetur in uerbis,cuius fiducia continuatur in factis. Timuiſſe ergo hæretico paſſionē uidet. Sed ob ignorantiæ huius errorē,Petrus & Sathanas & ſcandalum eſt. An ne timuit mori,qui armatis obuius prodijt. Et in corpore eius infirmitas fuit,ad cuius occurſum conſternata perſequentiū agmina, ſupinatis corporibus conciderunt? Quam ergo infirmitatem dominatam huius corporis credis, cuius tantam habuit natura uirtutem? Sed fortè dolorem uulnerum timuit. Quem rogo (o tu dominicæ infirmitatis aſſertor) penetrātis carnē claui habuit terrorē,q excîſam aurē ſolo reſtituit attactu? Producēs hæc aurē manus, clauum dolet,& ſentit uulnus,q alteri dolorem uulneris non reliquit? Pungendæ carnis metu triſtis eſt,cuius attactu caro poſt cędem ſanatur? Idem Collatis ergo dictorum,geſtorumque uirtutibus,demoſtrari non eſt ambiguum, in natura corporis eius infirmitatem corporeæ naturæ non fuiſſe,& paſſionem illam, licèt corpori illata ſit: nō tamē naturam dolendi corpori intuliſſe: quia licèt forma corporis nr̄i eſſet in domino, non tñ uitioſæ infirmitatis noſtrę forma erat in corpore, ꝙ ex conceptu ſpiritußancti uirgo progenuit. Audiſti lector uerba Hilarij,quibus dolorē, excludere uidetur. Sed ſi excuſſa ſenſus & impietatis habitudine, præmiſsis diligenter intendas,atque ipſius ſcripturæ circunſtantiam inſpicias,dictorum rationē,atque uirtutem percipere utcunque poteris,& intelligentiam arguere non attentabis. Intelligitur enim ea ratione dixiſſe dolorem paſsionis in Chriſtum non incidiſſe,& uirtutem corporis Chriſti ſibi excepiſſe uim pœnę ſine ſenſu pœnæ,quia doloris cauſam,& meritum in ſe non habuit. Quod uidetur notaſſe,ubi ait: Non habens naturam ad dolendum. Et iō non iudicanda eſt caro illius ſecundum naturam noſtri corporis,nec in eo etiam dominium habuit paſsio. Ita etiam non habuit naturam ad timendum,uel triſtandum, quia non habuit talem naturam,in qua eſſet cauſa timoris uel triſtitię. Ita ꝙ neceſsitas timēdi non fuit in eo ſicut eſt in nobis,nec natura doloris fuit in eo ſicut eſt in nobis. Triſtitiam tamen in eo fuiſſe,conſequenter aſſerit,ſed cauſam eius extitiſſe,non ſuam mortem, ſed defectum Petri & aliorum apoſtolorum. Dicit enim Chriſtum non propter mortem, ſed uſque ad mortem triſtem fuiſſe. His uerbis interrogo, quid ſit Chriſtum triſtem eſſe uſque ad mortem,& triſtem eſſe propter mortem. Non enim eiuſdem ſignificationis eſt,triſtem eſſe propter mortem,& uſque ad mortem. Quia ubi propter mortē triſtitia eſt, illic mors cauſa triſtitiæ eſt: ubi uerò triſtitia uſque ad mortem eſt, mors non triſtitiæ cauſa eſt,ſed finis. Adeo autem non propter mortē ſuſcepta eſt triſtitia, ut ſit deſtituta per mortem. Non ergo ſibi triſtis eſt, ſed illis,qui in ſcandalo per infirmitatem carnis erant futuri, quos monęt orare ne inducantur in tentationem, qui ante policiti erant ſe non ſcandalixari.

[Margin: Matt. 26. Iohan. 18 — Matt. 26. Mar. 14. Lucæ. 22. Iohan. 18. — Diluuntur hæc obiecta ex Hilario. — Matt 26. Mar. 14. — Ibidem.]

Summa diſtinctionis. XV.

POſtquā determinauit Magiſter de Chriſti humanitate, quantū ad ea,quæ ſpectant ad eius ſublimitatē, puta de plenitudine gratiæ,ſapientiæ, atq; ſcientiæ eius: nunc tractat de eadem,quo ad ſpectantia ad eius decliuitem, dignationē.& humilitatem, hoc eſt,de eius defectibus nō culpabilibus,ſed indetrahibilib ſpōtè aſſumptis, & qualiter paſsiones animę fuerūt in eo: ſpecialiſsimè uerò de myſterio dñicæ paſsionis. Primò igitur pandit,quos & quales defectus Chriſtus aſſumpſit. Secundò obijcit ex auctoritate Leonis papæ,& ſoluit. Inſuper ſcripturarum teſtimonijs oſtendit,qđ Chriſtus ueros habuit animæ,corporisq; dolores: Deinceps quoque obijcit contra hoc, & ſoluit inſtantias. Poſtremò inducit uerba ſancti Hilarij,quæ in his præcipuā gignunt difficultatem. & ea explanat.

QVAESTIO I.

HIc quæritur. *An decuit filium Dei aſſumere naturā humanā ſecundum corpus, & animam uerè paſsibilē,paſſionibusque ſubiectā, ita ꝙ in corpore, & anima ueros dolores & afflictiones ſuſtinuit.* ¶ Videtur,ꝙ nō,qm̄ ad hoc uenit in mundū ut ſuæ deitatis agnitione innoteſceret mundo. Ad quod potius cōtuliſſet,ſi cum maieſtate & gloria,cū poteſtate,& impaſsibilitate ueniſſet & apparuiſſet hominibus,imò propter ꝑtactos defectus Iudæi, ac multi gentilium penitus tenuerunt credere illum eſſe uerum Deū,qui in tāta humilitate, ac paſsibilitate aduenit,tanq; acerbiſsimam pertulit mortem. ¶ Secūdò, filius Dei uenit ad debellandū aereas poteſtates, ergo in maieſtate,uirtute, & gloria debuit aduenire. ¶ Tertiò vnigenitus patris aduenit in carne, ꝑertim ad cōuertēdū Iudæos,quemadmodū dixit. Nō ſum miſſus niſi ad oues,q̄ perierunt domus Iſrael: ergo debuit eis oſtendere excellentiam & omnipotentiam ſuam tantis excluſis defectibus, ex qbus etiam ſcandalizati fuerunt, ab eo & ab eius fide auerſi. Vnde dixit Apoſtolis: ſi cognouiſſent,nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent.

[Margin: In Partem negatiuā — Matt. 15. — 1. Cor. 2. — In oppoſitum.]

¶ In cōtrariū eſt doctrina ſcripturæ,& cā finalis aduentus filij Dei,qui eſt redimere genus humanū,

sustinendo pœnas, & mortem pro peccatis illius, sicut Isaias prædixit: Verè languores nostros ipse tulit, cuius liuore sanati sumus. Isai.53.

¶Circa hæc scribit Antisiod. Quéadmodū sanctus asserit Augustinus, q̄uis alius modus liberatio nis generis humani fuit Deo possibilis, nullus tamē congruentior fuit, q̄ iste per incarnationem, humiliationem, multiplicem afflictionem, mortéq; Chrī nullus inquā cōpetentior fuit miseriæ nostræ curādæ ¶Quod si obijcias, qm̄ Deus sola sola sua volū tate potuit nobis immortalitatem, & salutem conferre, ergo tot, & tantas expensas gratis, & sine necessitate exposuit. ¶Respondendum, si sola uoluntate uos liberasset, euacuatum esset liberi arbitrij meritū: qa in lib. de uera religione lóquitur Augustinus. meliores iudicat Christus suos ministros, dum liberaliter ei deseruiunt. hinc dominus uoluit genus saluare humanum, nisi mer ito liberi arbitrij saluo: quo saluo, non potuit congruentiùs liberari genus humanum, quàm modo p̄fato: qa nō potuit dn̄s liberū arbitrium magis accédere ad suū amorē, quā per sui filij incarnationē, & mortē filij sui, put filius p̄stat: Maiorē charitatem nemo habet & c.i. maius signum dilectionis Nō em̄ alia uia potest amor plus allici, quàm per dilectionis indicium. Verū de his congruentijs superiùs dictum est pleniùs, qualiter f. humana superbia, p Dei incarnati humilitatem aptissimè est curata, prout de hoc introducta sunt plurima.

Gulielm. Antisiod. Augustin.

Augustin.

Ioan 15.

¶Hinc in tractatu, Cur Deus homo, ait Gulielmus Parrhisiensis. Querunt Sarraceni, quærunt hæretici, ac Iudæi: ecce mortuus est filius Dei, ut dicitis uos Christiani, quare non cessat damnatio, nec remedium baptismi p̄ originale peccatum. Ita qppè scripsit Apostolus: In Christo habemus redēptionē per sanguinē eius. si etem̄ cessat culpa, quare non ē pœna? In quo sciendum, quòd sicut Adæ dānatio nō petrāsit nisi in carnaliter generatos ex ipso, ita nō transit gratia, ac meritum Christi nisi in spiritaliter generatos ex ipso in baptismo, quē ex Christi merito oportuit habere uirtutē, & hoc meritum Chri congruentissimè decuit in afflictionibus, amaritudinibus, & mortis acerbitate cōsistere, quatenus per eas à uoluptatibus, & suauitatibus mundi ac corporis arceamur, atq; ea ipsis formetur nobis emplastrum medicinale contra delectationū praua rū læsiōes ac uulnera sicq; ɔ̄rijs curent ɔ̄ria. Ad qď uenit medicus ille cælestis, uisi ad ostendendū nobis efficacissima reformationis, ac salutis exempla, qbus ē mūdi delicijs, & iniquis delectationibus abstrahamus? De niq; qm̄ per iniqua oblectamenta, & gaudia uitiosa genus humanum innumerabiles cruciatus, & æterna tormēta meruerat: uoluit sanctus & innocens filius dei in tota conuersatione sua in seculo isto, tam innumerabiles afflictiones, dolores, persecutiones tristitias, amaritudines sufferre p̄ illo in seipso, in carne, & anima sua, ad satisfaciendum copiosissimè p omnibus illis: imò & insuper ad promerédum hominibus gratiarum auxilia cōtra peccata & ad promerendum salutem æternam. Hæc Gulielmus loco præfato, & in suo Sacramentali, de quibus & supra commemorata sunt aliqua.

Gulielm. Parrhisié.

Ephe. 1

¶Hinc Thomas: Ad hoc, inquit, Chrs uenit in mū dum, ut humanū genus in Deū reduceret, à quo per peccata fuit abductū, ideo tāquā mediator idoneus ea, quæ Dei sunt, in nos transfundit, vtpote gratiā ac uirtutes: & ea, q̄ nostra sunt, quodāmodo trāsfert in Deum, non tn̄ illa, quæ sunt tm̄ à nobis & non à Deo. i. peccata, qa per hęc ad Deum nō ordinamur, sed elongamur & deordinamur a bipso, sed ea, quæ in nobis à Deo sunt, quæ oīa in se ordinata sunt, & aliquo modo ad Deum nos ordinant, Hinc ista Deus Dei filius in Deū. i. in seipsum trāstulit, non in diuinā naturā, sed in eternā suā p̄sonā ea assumēdo. Fecit aūt Deus in nobis natnrā, & p̄fectiones, ac uires naturales, defectus quoque pœnales & quosdam etiā naturales, ut indigentiam cibi, quā in statu innocentiæ etiam homo habuisset: ideo hos defectus simul cum natura Christus in sua assumpsit p̄sona, hæc naq; in sua persona suscepit, ut ea patri præsentando, ipsum nobis placaret. Itaq; Christus uenit in fortitudine spirituali & summa uniuersarū uirtutum perfectione, quæ uicit diabolum, mūdū & omniū aciem uitiorū, atq; per ista, ac diuersa miracula deitatem suam monstrauit.

Thomas Aquinas in hac di. q 1 art 1.

¶Insup, si q̄ratur, an Chrs debuit oēs defectus nostros assumere præter peccatū, ¶Dicēdū, qa ut asserit Damascenus, Chrs in se assumpsit oēs indetrahibiles passiones. Dicunt autē naturales passiones, q̄cunq; uniuersaliter naturā cōsequunt humanā, siue ex conditione naturæ, ut indigentia cibi: siue quæ p peccato primi parētis in totā deuenerunt naturā, ex principijs naturæ sibi relictæ causata, ut fames, sitis, labor, dolor &c. Detrahibiles uerò sunt passiones, q̄ gratiæ defectū important, ut pronitas ad malum, difficultas ad bonū. quæ ex carētia gratię, & imperfectione naturæ contingunt. Hos itaq; Christus non assumpsit, imò ex his laus eius minueretur. Nā uituperiū, atq; detractio oriunt ex oppositis grē, ac uirtutū. Hinc duo defectuum genera nō assumpsit, uidelicet illa, quæ non consequunt uniuersaliter naturā humanā, ut lepra, febris, scabies, cæcitas Accidunt qppe ex particularibus corruptionibus in qbusq; p̄sonis, quos Chrs assumere non debuit, qm̄ ad curādum defectum, ac morbum naturæ aduenit. Iterū, illa non assumpsit, quæ ad imperfectionē gratiæ pertinent, ut ignorantiā & difficultatem ad bonū, cū ipse ad hoc uenerit, quatenus de plenitudine gratiæ eius oēs acciperent. ¶Sed his obijci potest illud Apostoli Debuit per omnia fratribus similari. Et rursus quod loquitur Damascenus, Quod inassumptibile est, hoc incurabile. ¶Respondendum, quod debuit fratribus assimilari in omnibus, in quibus ipsi fratres cōueniunt, quæ ad gratię defectū non pertinent. Nō enim fuit fratribus similis nisi in natura specifica iō quātum ad actus, & defectus, q totā speciem consequunt, debuit fratribus similari. Ad uerba quoq; Damasceni dicendum, q curauit oēs homines i hoc q assumpsit naturā, in qua oēs conueniunt, ita cura uit oēs defectus in hoc, q illos defectus assumpsit, ī qbus cōueniunt, atq; ex qbus quasi ex primordialibus causis alij oriunt. Ex passibilitate enim naturę quam assumpsit, sequuntur febris & consimilia.

Io. Dama.

Defectus a Christo non assūptı.

Iohan. 1.

Hebr. 2. Io Dama.

¶Amplius quæritur hic, an hos defectus Christus traxit. Respondetur illud propriè contrahitur, qď alio tracto, necessariò trahitur. Et quoniam ex hoc ipso, quod humanam naturam ex parentibus trahimus per vitiatam originem, sequitur de necessitate quòd defectus hos habeamus, ideo dicimur hos defectus cōtrahere. Christus autem potuit naturā humanam sine defectibus istis contrahere, sicut & cū defectibus hāc assumpsit: ideo non fuerunt in Christo ex hoc ipso, q naturā humanam ex parentibus primus traxit, sed sicut uoluntariè assumpsit.

Thomas ubi supra

Idem.

¶At uero in 3. parte, qō. 14. Conueniēs, inqt, fuit corpus à filio dei assumptū, hūanis infirmitatibus atque defectib. subiacere. Priò ex pte finis, qa ad hoc carne assumpta uenit i mūdū, ut p peccatis satisfaceret

ceret

ceret humani generis, sustinendo pœnā debitam culpis illis. Oportuit ergo corpus Christi passibile esse. Secundò, ut ostenderet se ueritatem assumpsisse naturæ humanæ: quam nisi cum præfatis passibilitatibus atq; defectibus assumpsisset, plurimi æstimassent eum nō ueraciter incarnatum, præsertim cum & multi (nō obstante tali assumptione) dicere præsumpserint, eū non uerè, sed apparēter tm̄, atq; phātasticè hominē factum. Tertio, ad dādum patientiæ exemplū, qm̄ in assumpta humanitate tot, & tanta æquanimiter tolerando, exhibuit nobis tonus patientiæ, cōstantiæ, fortitudinis, humilitatis & charitatis exēpla. Vnde princeps ait apostolorum: Christus passus est ꝑ nobis, uobis relinquens exemplū, ut sequamini uestigia eius.

1. Pet. 2.

Hebr. 12. Ad Hebræos quoque legitur Recogitate eū, qui talē sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis uestris. Verū tñ non omnes defectus humanos assumere debuit. Assumpsit etenim quosdam defectus ad satisfaciendū ꝑ peccatis naturæ humanæ, ad quā satisfactionē regrebat plenitudo gratiæ, ac scientiæ in anima eius. Illos ergo defectus Christū assumere decuit, q sequuntur ea peccato communi totius naturę: nec tamen repugnat perfectioni, gratiæ ac scientiæ, sicut ignorantia & pronitas ad pecandum. Quidam uerò defectus oriuntur ex particularibus causis, ut lepra. Quidam ex immoderantia cibi, ac potus, ac malo regimine, ut quædam infirmitates. Quidam ex defectu uirtutis formatiuæ, ut quædam mōstruositates, quorum omniū nullum assumpsit. Hæc idem in Scripto.

Taranta.

¶ Idem Petrus, & addit: Assumpsit Christus naturam humamanā cum defectibus pœnæ, non etiam culpæ ideo, ut sancti de ipso plus gaudeant. uidentes eum de tāta pœna ad tantā gloriā peruenisse: quemadmodū hō plus gaudet de amico à periculis liberato. quā si non incurrisset periculum Hæc Petrus. Quibus addi potest & ratio ista, quia, ex hoc quod Christus tot, & tāta ꝑ hominibus assumpsit, ac passus est, sancti ualidiùs inflammantur amore eius, cordialiùs regratiantur, atq; intensiùs gloriantur in ipso, scriptaq; Richar. de his, i p̄habitis uerbis Thomæ satis ꝑtinent.

Richardus

¶ Albertus etiam circa hæc loquitur Iuxta regulam, Damasceni, Christus omnes defectus assumpsit, quos in nostra natura plantauit. Nostra autē natura duobus modis plātata est. Primo, in naturalibus suis principijs: secundò, in gratia innocentiæ: & utranque plantationem fecit Deus. Gratiæ uerò amissionem non fecit, sed hominea culpa: ideo quæ pręter naturam secuta sunt culpam, non assumpsit. quoniam ea non plantauit, ut ignorantia, & pugna carnis contra spiritum. Porrò in plantatione naturali plantauit Deus corpora nostra, con uertendo elementa in humores, atque humores in membra & in hac plantatione sunt aliqua ex parte corporis, quemadmodū ex parte animæ. Ex parte corporis, ut mortalitas, fames, sitis. Ideo hos assumsit: in anima autem ipsos affectus naturales compositi consequitur dolor, & tristitia separationis, ac mortis, & illos assumpsit usq; suntque isti naturales defectus cuiuslibet hominis. Alia regula discernendi inter defectus non assumptos, & assumptos, est, quam Magister in litera tangit, quod illos assumpsit, quos eum assumere non decebat, & nobis expediebat quod idem est cum uerbis Damasceni. Hęc Albertus.

Albertus. Magnus. Io. Dama.

Vdalricus.

¶ Concordāt Vdalricus, dicendo. Secus filius Dei assumpsit naturam humanā cū ꝑfectionibus multis ita & cum inpfectionibus, atq; defectibus, cuius rationem designat Apostolus ad Hæbræos. Nusquā angelos appræhendit, sed semē Abrahæ apphēdit, Vnde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, s. ꝑ effectum, q in seipso ꝑ naturā misericors est & fidelis pontifex ad Deū, offerendo seipsum in ara crucis ꝑ nobis: ut repropiciaret populi delicta, nō sua sicut sacerdos legalis, q oōtulit ꝑ sua, ac populi ignorantia. Hoc autem non potuit fieri. nisi naturam assumpsisset passibilem & infirmam. Cum uerò ait Apostolus: Vt fidelis pontifex fieret ad Deum, constat ꝙ de illis loquatur, quæ Christi pontificio congruebant non de illis quæ indecentiā facerent personæ suę ad tantum officium, ut sunt defectus ad diminutiuum gratiæ pertinentes, & passiones detrahibiles. i. qbus detrahi potest, qa uituperabiles sunt, quæ necessariò dicunt diminutionem boni laudabilis, quod est uirtus, aut gratia, uel quæ uergunt in diminutionem dignitatis naturę Detrahibile qppè est, quod ita est cōtemptibile, ꝙ frequenter ei detrahitur, quoniam frequentatiuū est ipsius uerbi detraho: Hæc Vdalricus.

Hebræ. 2.

Leuit. 4

Hebræ. 2.

¶ Præterea ad hoc, Vtrum Christus assumpsit humanitatem cum passibilitate, & defectu: Alexander respondet: Passio (secundū Damascenū) generaliter dicta, est motus ex alio in aliud, quod potest esse dupliciter: Primò in aliud secundum naturam: secundò in aliud præter naturā. Si primo modo, sic passio seu passibile dicitur à græco, quod sonat informationē. sicque anima dicitur passibilis. i. receptibilis intelligibilium specierum, & scientiarum, atque uirtutum, ad quod secundum naturam nata est: & sic passibilitas generalissimè appellatur respectu cuiuslibet perfectionis. Si uero præter naturā, sic passio specialiter sumitur prout Damascenus inter operationem, & passionem distinguit: quoniam operatio dicitur motus, qui est secundum naturam, ut pulsus cordis: Motus autem non secundum naturam, passio nuncupatur. Non tamen (ut ait Damascenus) omnes motus passiui, passiones uocantur, sed qui sunt uehementiores, & percedentes in sensum. Nempe qui parui, insensibilesq; consistunt, non dum sunt passiones. hinc passio sic diffinitur. Passio est motus præter naturam sensibilis. Distinguendum est ergo secundum hæc, qa cum passibilitas sit potentia patiendi, potentia tripliciter consideratur. primò ut potentia indisposita ad patiendum. Secundò ut disposita ad patiendum Tertiò ut necessitas ad patiendum. Dicendum ergo quòd in Adam fuit potentia ad patiendum, sed indisposita ad patiendum in statu innocentiæ. In nobis uero est potentia ad patiendum cum necessitate patiendi, sed in Christo fuit medio modo, uidelicet potentia cum dispositione ad patiendum, sicque assumpsit nostram naturam cum passibilitate, non cū contraria dispositione ad patiendum. ¶ Si præterea quæras, an assumpsit animæ defectus: Dicendum, defectus prout sumitur hic, non est quæcunque absentia rei sed priuatio rei ab eo, cui nata est inesse. & quando nata est inesse. Huiusmodi autem defectus, pœnæ uocantur. Pœna uero est duplex. Est etenim quædam pœna à peccato nō ad peccatum, ut error in anima, & fomes in carne. Alius est defectus qui est pœna à peccato non ad peccatum, ut necessitas moriendi in nobis, & fames. Isti quoque defectus sunt duplices. nam quidam omnibus uniuersaliter in sunt. Alij sunt particulares, quorum unus inest uni, alter alteri. Itaque Christus assumpsit defectus uniuersales, & qui sunt à peccato: non tamen ad peccatum.

Hales. Io. Dama

Idem.

Passio qd.

¶ At uero Bonauentura circa hæc pulchrè cōscribit, uerū scripta eius in præhabitis sunt cōtēta. Responsionem demū ex Alberto inductā de hoc, quos Christus assumpsit defectus, improbare uidetur: & respō-

Bonauen

sum ex Alexandro nunc positum, seqnitur. Verumtñ si uerba Alberti ritè pensentur, improbatio illa faciliter soluitur. Quod eñ arguit ægritudines ex naturali complexiooe causari, quas tñ cõstat Christum nõ assumpsisse; solui põt, dicẽdo ꝙ ægritudines illę causantur potius ex cõplexionis defectu & corruptione, quã ex ipsa complexione. Item causaotur ex ea magis concomitanter, quàm directè causaliter.

QVAESTIO II.

QVęritur. *An anima Christi uerè patiebatur, & qualiter motus appetitus sensitiui, qui passiones vocantur, fuerunt in ea:* ¶ Videtur quod non patiebatur. Primò, quia beata erat. Et si dicatur ꝙ cum hnc fuit aliquo modo viatrix, obijcitur ꝙ gloria & uoluptas beatitudinis eius, extitit tam intensa, ꝙ omnem dolorem tristitiamq; exclusit, sicut & motus maiores excludũt aut remittunt minores. ¶ Secundò, quia materię est moueri ac pati, aoima autem immaterialis & in corporalis existit. ¶ Tertiò, agens est præstantius patiente, & quo patiens fuerit fortius, eo efficacius repellit à se impreſsionẽ agentis. Aĩa uerò Christi nobilissima fuit & in oĩ uirtute fortissima: ergo ĩ eã nil agere potuit afflictiuè.

Obiectio contra ueritatem.

¶ Ad hæc Thomas respõdet: Passio (teste Damasceno) est motus ex tino in aliud idcirco nõ qlibet motus est passio, sed alteratio tm̃, ꝓpriè lnquendo, ut dicit philosnphus primo de generatione quia in sola alteratione aliquid á re abijcitur. & aliquid imprimitur, quod de ratione est passionis. Ad hnc autem quòd sit alteratin, requiritur ex parte alterati, ꝙ sit res per se subsistens. Nã aliter alterationis subiectũ esse non posset, & qnod sit corpus, qm̃ solũ tale monetur, materiam quoque habeat contrarietati subiectam, quia alteratio est motus inter contrarias qnãtitates. Ex parte etiã terminorum alterationis requiritur, quod una qualitate expulsa, alia introducatur. sic eñ de qualitate in qualitatẽ transitur. Vlterius uerò ad ratione passionis exigitnr, ꝙ qualitas introducta extet extranea, qualitasq; abiecta sit connaturalis: qnod cõtingit ex hoc, ꝙ passio quandam importat uictoriam agentis ad patiens. Omne uerò quod nincit quasi trahit extra ꝓprios terminos ad terminos alienos. Hinc alterationes, q̃ sunt pręter naturã alterati, magis ꝓpriè passiooes dicunt, ut ægrotationes q̃ sanationes, nt asserit Damascenus 3. li. ideo corrupnbilium corporum ꝓpriè est pati.

Responsio T. aquinas Io. Dam.

Io. Dama.

¶ Ex qbns faciliter pater, qualiter passio ualeat esse in anima. quia cum anima sit qd icorporeum, sibi ꝓpriè nõ competit pati, nisi secũdum qund corpori applicat, cui applicatur ſm suã essentiã, inqnãtũ est corporis forma, ſm suarũ operationẽ potentiarum, inqnãtum est corporis motor & ꝓut applicatnr corpori tanqnam forma, non considerat ut qnid subsistens, sed ut adneniens alteri. ideo sic nõ patitur p se, sed p accidẽs ut aliæ formæ, quẽadmodũ aliæ formæ mouent, motis subiectis cõpositis In iuribus autẽ aiæ quantum ad operationẽ solnm applicantur corpori partis sensitiuæ, partisque nntritiuæ. Verũ qm operatio nirium partis nutritiuæ solũ est in mouere, nõ in moueri. ideo secũdũ eas nõ patitur anima, sed potius agit: Relinquitur ergo quod pati ꝓpriè conuenit animæ secundũ partẽ sensitiuã. Cumq; uires animæ nõ sint subsistẽtes, sed formæ corpnralium organorũ, nõ dicuntur pati per se, nec aĩa secundũ eas. sed per accidẽs, inquantũ cõpositũ patitur. Quia uerò uires apprehensiuæ sensitiuæ cõsistunt tm̃ in recipiendo speciem, q̃ nnn recipit io sensu ſm modũ rei, sed p modum informatiõis, idcirco in operatiõe uiriũ harũ est aliquo mõ pati quãtũ ad hoc ꝙ sunt mãles, & aliqd in eis, recipit. unde 2. de aĩa fert & sentire est quoddã pati. Qm̃ uerò sensus non mouetur à sensibili nisi secundũ conditionem mouentis, cum forma sensibilis non recipiatur in sensu secundnm esse materiale, sed aliqualiter spirituale: propter qood non habet contrarietatẽ ad sensum, sed est eius ꝑfectio, nisi excedat ꝓpnrtionẽ ipsius hinc anima non dicitur propriè, pati secundum has uires, nisi inquãtũ excellentia sensibilium, sensum debilitat, aut corrumpit. ¶ Restat ergo, ꝙ passio ꝓpriè dicatur secundum uires sensitiuas appetitiuas, quia hæ uires etiam materiales, atq; à suis mouentur obiectis secundũ proprietatẽ realẽ, qm̃ appetitus est rei, nõ intentionis: & ſm hoc res babet ad animam contrarietatem aut cõuenientiam. Propterca dicitur Etbicorũ 2. Passio est quã sequitur delectatio aut tristitia. Remigius quoq; Passin inquit, est motus animæ p suspicionẽ boni, aut mali. Cumq; delectatio accidat secundũ coniunctionẽ connenientis & cõnaturalis, ideo adhuc magis ꝓpriè dicunt passiones illæ affectiones sensitiuæ, ad quas sequitur tristitia, uel quæ sunt cum uehementia delectationis siue tristitiæ. sic namq; trahitur extra suum naturalẽ modnm, sicq; de passionibus loquimur mndo. In iuribus autem intellectiuis quamuis nõ sit propriè passio, eo ꝙ immateriales sint, tñ est aliquid de ratiõe passionis, puta receptio specierũ. Vnde 3. de aĩa dicit philosophus, ꝙ ĩtelligere est quoddã pati. Porrò in appetitu iotellectiuo est adhuc plus de ratione passionis, quia uoluntas mouetur á re secnndnm quod est bona aut mala, quæ snnt rei proprietates Intellectus uerò mouet secundum apprehẽsionẽ ueri aut falsi, quæ nõ sunt rei p se, sed secundnm quod est io aĩa. Vñ magis recipit anima á re secũdũ affectũ, uehementiusq; mouet, quã secundũ intellectũ. Et sic ca. 3. de diuinis nominibus sanctus Dionysius cõtestatur, quòd beatus Hierotheus experiendo diuina didicit ca, i. ex affectu peruenit ad diuina per intellectum. Cumq; moueat affectus á re secundum ꝓprietatẽ rei quã res habet in se, per quã res habet cõueniẽtiam seu contrarietatẽ ad animã: secundum autem, quod apphenditur ab intellectu, sic omnis res cõuenientiã habet inquantum apphenditnr, nt uerum: ꝓpter quod in apphensinne appbẽsiuè semp est delectatio. In opatiooe autẽ affectiuè est & delectatio, & tristitia, sicq; tristitia adhuc magis ꝓpriè dicet passio, quẽadmodũ & in affectu dictũ est sensitiuo. & sic passio sumitur hic. Qualiter uerò aĩa ab igne patiatur inferni, dicetur in quarto. Nam sic aĩa patitur per se.

Remigius

Dionysius areopagi.

¶ Nnnc dicendum qualiter aĩa Christi potuit pati. quo circa pensandum, qnòd anima illa fuit quid medium inter deitatem & carnem, & quoniam beatitudo ioerat ei ex deitate, corpusq; eius fuit passibile, passibilitas inerat ei ex coniungibilitate sua ad corpus, beatitudo autem ex unione cũ Deo. Deniq; corpori dupliciter iungebatur, puta secundum essentiã, inquantum forma illius, & secundnm quasdam suas potentias sicut de anima generaliter dictum est. Hinc anima Christi secundum essentiam suam tota patiebatur ex læsi corporis passione: quantum uerò ad potentias, patiebatur passiones imperfectionis secundum operationes nirium organis affixarum. Qualiter autem patiebatur quantum ad uires superiores, infra in hac distinctione dicetur. Hęc Thomas in Scripto.

Qualiter anima Christi potuerit pati.

¶ Præterea de hoc, qnaliter passiones (q̃ snnt motus, & affectiones appetitus sensitiui) fuerunt in aĩa Christi, seu homine Christo: sciendum in generali, ꝙ fuerunt in eo uerè secundum qđ sunt natnrales affectiones

ctiones

ctiones & motiones appetitus illius, nõ tñ rõnis iudicium præueniendo, turbando, aut aliquo modo impediendo. sed ex præuio rationis iudicio: & hoc in hac distinctione specialiter prosequũtur doctores de passionibus iræ, tristitię, ac timoris. ¶Hinc Thomas: Hic inqt, loquimur de tristitia, prout est passio animalis in parte sensitiua: idcirco dicẽdum, qm Christus uoluntarie nostrã assumpsit naturam, quatenus nos p eã redimeret, ideo talẽ assumpsit eã dẽ, qualẽ eã esse oportuit ad nostræ finẽ redẽptionis: ppterea q̃uis in alijs sanctis ex glorificatione uiriũ superiorũ p redundantiam quãdã glorificent uires inferiores, atq; ex gloria animæ descendat glorificatio corporis: tñ in Christo non fuit ita, imò ex beatifica suæ animæ fruitione nõ tollebatur passibilitas suæ nec carnis, secundum quod anima fuit corporis forma. lætitia quoq;, quę ex fruitiõe fuit in superioribus animę uiribus, non redundabat in iferiores. hinc cum accidebat aliquid contrariũ delectatiui partiũ inferiorũ erat de eo tristitia. Aliter tñ in ipso & alijs: qa in nobis uires inferiores nõ erant pfectæ rõni subiectæ, unde in nobis frequenter insurgũt passiones præter ordinẽ rõnis In Christo uerò nunquam surrexit passio tristitiæ aut alia, nisi secundum dictamen rationis superioris.

Thomas Aquinas

Ira tripliciter sumitur.

¶Insuper irã tripliciter sumitur. primò pro actu aut habitu uitij contrarij mansuetudini, quod uitiũ irrascibilitas nominatur: quod est, quia (ut dicit 2. Ethicorum) uirtus, interdum magis opponit uni extremo. sicut mãsuetudo superfluitati iræ q̃ eius diminutioni, idcirco oppositum uitium dicitur ira. & sic ira non fuit in Christo. ¶Secundo, ira dicitur uoluntas uĩdicandi ordinatè aliquod malefactum, & ira non est passio. neq; in irascibili, sed uoluntate Sic etiam est in Deo, & in beatis, & fuit in Christo. ¶Tertiò uocatur passio potentiæ irascibilis, quæ cõtingit ex hoc φ appetitus sensitiuus tendit in destructionem alicuius, quod apprehenditur ut contrarium uolito seu desiderato. Et si insurgat motus ille ex recta ratione, nominatur ira per zelum, quæ fuit in Christo. Si aũt insurgat ex radice irrationabili, est inordinata, nec fuit in saluatore. Ira aũt per zelum non sistit in uindictam, sed ad iustitiam ordinat eam & punit in tantũ quantum requirit ordo iustitiæ. ¶At uero timor multis sumitur modis Primò p habitu, qui est donũ spiritussancti. & fuit in Christo. Secundò. pro habitu formidinis, qui contrariatur fortitudini, & uocatur timiditas, & in Christo non fuit. Tertiò pro actu præfati habitus boni, aut uitiosi. Quartò pro passione appetitus irrascibilis, cõsurgente ex hoc φ appetitus sensitiuus refugit aliquid nociuũ apprehensum, de quo timore nunc loquimur: & fuit in Christo eo modo, quo tristitia, & ira, uidelicet inquantum ex dictamine rationis ac deitatis unitę, appetitus Christi sensitiuus refugiebat sibi contraria ac nociua. Hæc Tho. in Scripto.

Isai. 11.

Thomas Aquinas.

¶Hæc eadem scribit sub alia forma uerborum in 3. parte. 15. quæstione: Animam, inquit, in corpore constitutam, dupliciter pati contingit. Primò, corporali passione: secundo, passione animali, Primò modo patitur per corporis lęsionem. Nempe cum anima sit corporis forma, consequens est, quòd unum sit esse animę & corporis. ideo corpore perturbato per aliquam corpoream passionem, necesse est, φ anima per accidens perturbetur, uidelicet quantum ad esse, quod habet in corpore. hinc sicut corpus Christi fuit passibile, ita proportionabatur & aia eius. Passione quoq; animali patitur anima sm operationem, quæ uel animæ propria est, aut principaliùs conuenit ei, q̃ corpori. Et quamuis secũdum actum intelligẽdi ac sentiendi dicatur anima hoc modo aliquid pati proprijssimè tñ dicuntur passiones animæ affectiones appetitus sensitiui, quæ fuerunt in Christo, sicut, & cętera, quæ ad naturam hominis pertinent. Verun tamen huiusmodi passiones aliter fuerunt in Christo, quã in nobis, quantũ ad tria. Primò, quantũ ad obiectum, qa in nobis ad illicita plerunq; feruntur, quod nunquã fuit in Christo. Secundò, quo ad earum principium, quia, in nobis frequenter præueniũt usum rationis, quẽ semp in Chro sequebant. Vñ 14. de ciuitate dei, loquit Augustinus: Hos motus certissimæ dispensationis gratia ita cum uoluit, Christus suscepit animo humano, sicut cum uoluit, factus est homo. Tertio, quãtũ ad effectum, quia in nobis frequenter huiusmodi passiones non sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahunt post se rationẽ, idcirco beatus Hieronymus asserit sup Matteũ. Dñs noster, ut ueritatẽ assumpti probaret hominis, uerè est cõtristatus: sed ne passio in illius animo dñaretur, per propassionẽ dr qd cœpit cõtristari, ut passio itelligat perfecta, dũ aiæ relatiõi dominat: passio aũt qñ est inchoata in appetitu sensitiuo, sed non ulterius se extendit. Porrò qd Tullius in lib. de Tusculanis quęstionibus ait passiones esse ęgritudines animi, dictũ est iuxta modũ loquendi Stoicorum, qui passiones uocabant nõ quoscũq; motus appetitus sensitiui, sed solũ iordinatos.

August.

Hieroni. Matt. 26.

Tullius Stoici.

¶Insup tristitia uerè fuit in saluatore: Verum ut 14. de ciuit. dei loquit Augustinus, Stoici pro tribus perturbationibus, puta cupiditate, dolore & timore, tres eupathias (.i. bonas passiones posuerunt in anima sapientis, utpotè pro cupiditate uoluntatẽ, p tristitia gaudium, pro metu cautionẽ: sed pro tristitia negauerunt aliqd posse eẽ in anima sapientis, qa tristitia est de malo præterito. Nullum autẽ malũ putãt posse accidere sapienti, & hoc ideo, qm nõ ponebãt aliquod esse bonũ nisi honestum, quod homines facit beatos, nec aliud esse malum nisi inhonestum, per quod homines fiunt mali. sed quãuis honestum sit principale hominis bonum, & inhonestũ sit principale hominis malum: quia hæc pertinent ad rationem, quæ est principale in homine: nihilominus sunt quædã secundaria hominis bona, pertinentia ad corpus, uel ad exteriora corpori deseruientia. sicq; de illorũ amissione potest in animo sapiẽtis esse tristitia, quo ad appetitum sensitiuũ, nõ sic φ tristitia mentẽ pturbet, & quo ad hoc, uerum est quod Salomò dixit, Non contristabit iustum qcquid ei acciderit: quia ex nullo ei accidente, eius rõ perturbatur. Et ita tristitia fuit in Christo secundũ propassionẽ, nõ secundũ passionẽ. ¶Nec obstat φ anima Christi fuit in gaudio beatæ fruitionis: delectatio nãq; fruitionis ita p dispensationẽ seu moderationẽ diuinæ uirtutis retinebatur in mente Christi, φ non deriuabatur ad uires eius sensitiuas: idcirco nec dolor sensibilis excludebatur. Quemadmodum autem dolor sensibilis est in appetitu sensitiuo, ita tristitia, sed differũt q̃tũ ad obiectũ. Obiectũ nanq; doloris est læsio sensu tactus pcepta, ut dũ aliqs uulnerat: Obiectũ verò tristitiæ est malum interius appræhensum p rationẽ, uel imaginationẽ, ut dũ qs tristat de amissione grę siue pecuniæ. Potuit aũt anima Christi aliquid apphendere ut sibi nociuũ ac alijs, ut passionem & mortem, casum quoq; discipulorum, & transgressionẽ, derelictionemque Iudæorũ, & sic potuit ei inesse & fuit uera tristitia.

εὐπάθεια

Prou. 12.

¶Deniq; sicut tristitia causat ex apphẽsiõe mali pteriti seu psentis, sic timor ex apphẽsiõe mali futuri

Quod si omnino sit certum, inducit tristitiã potius, quã timorẽ. Vnde 2 Rhetoricæ ait philosophus, ꝙ nõ est timor, nisi ubi est aliqua spes euadẽdi: qua nõ existẽte, apprehẽdiť malũ ut præsens, & sic causat magis tristitiã, q̃ timorẽ. Itaq; timor cõsiderať dupliciter. Primò, quantũ ad hoc, quod appetitus sensitiuus naturaliter refugit corporis lesionẽ: & hoc per tristitiã, si læsio illa sit præsens: & per timorẽ, si sit futura. sicq; timor fuit in Christus, sicut tristitia. Secundò, quãtũ ad incertitudinem futuri euentus, ut dum nocte timemus ex aliquo sonitu, ignorãtes q̃d sit: & ita timor nõ erat Chro, ut Damascenus fateť

Jo. Dama. li. 2. ¶ Preterea, ira est quidã effectus tristitiæ: ex tristitia enim mali illati seu presentis, oritur in appetitu sensitiuo appetitus repellẽdi illatã iniuriam sibi aut alijs: sicq; ira est passio quasi composita ex tristitia, & appetitu uindictæ. Cũq; prædictũ sit, ꝙ tristitia fuit in Christo, appetitus quoq; uindictæ ex zelo iustitiæ, constat, ꝙ & ira moderata fuit in Christo,

Mar. 3. iuxta illud: Circũspiciẽs eos cũ ira contristatus est super cæcitate cordis eorum. Hæc Th. in Summa.

¶ Cõcordat Petrus, qui de passionibus ait ĩ gene-

Pet. de tar. rali, Sicut in regno tẽporali nõ totaliter obedienti, ac subdito ad nutũ presidentis, commotio subditorũ tripliciter potest accidere: primò præter iudiciũ atq; imperiũ regis, secundò cõtra illud, tertiò secundum idipsum: in regno autem oĩno subiecto, nulla põt oriri cõmotio, nisi iuxta regis imperiũ, ita in animæ regno nõdũ rõni subiecto cõmotio uirium inferiorũ tripliciter accidit, ut pntè præter iudiciũ, & imperiũ rõnis, contra illud, & ſm illud. In regno autẽ animæ totaliter subdito, nil contingit nisi ſm rõnis cẽsurã. Itaq; passio turbãs, in anima tripliciter est cõtingens. Primò, præter iudiciũ, & imperiũ rationis, ut motus subitus, qui uocať ꝓ passio. Secũdò, cõtra rõnis dictamẽ, ut motus passiõis ꝓgrediẽs usq; ad rõnis ꝑturbationẽ, uel à sua rectitudine, ut in uitiosis: uel à sua trãquillitate, ut in bonis imperfectis, quæ passio appellať: aut secundum imperium rationis, ut motus à ratione imperatus, ac ordinatus. Primò modo passiones sunt in oĩbus puris hominibus, quãtumcunq; sapiẽtibus, ac perfectis: secũdò modo sunt in perfectis, tertiò modo in Chr̃o: in quo plus, q̃ in Ada sensitiua pars fuit subdita rationi, ratio quoq; inferior superiori, & superior Deo nec una potẽtia impediebat aliã in opere suo. Hæc Petrus. ¶ Qui ẽt quærit, an in Chr̃o fuit cõpassio.

Compassio aut fuerit in Christo ¶ Rñdet, In cõpassione est aliq̃d perfectionis, puta uoluntas subueniẽdi: & aliquid imperfectionis, s. dolor. Primum est in angelis, & fuit in Christo, secũdũ nõ est in angelis, sed fuit in Christo, non ex ea parte qua extitit cõpræhensor, puta in rõe superiori, secũdũ quod rõ est, sed ex ea parte, qua fuit uiator. i. secundum uoluntatẽ naturę, & rationis inferioris, sensitiuæq; partis: q̃m mala aliorũ uisa, generabant in rõne eius tristitiã, dolorẽ quoq; ĩ naturali uolũtate, ac signa doloris, ut fletũ in sensualitate. Hęc Idẽ.

Richardus ¶ Concordat Richardus: q̃ insup̃ sciscitať. Verũ in Christo fuit tm̃ una tristitiæ species. ¶ Rñdet, secũ-

Jo. Damas. dum Damascenum li. 3. Quatuor sunt species tristitiæ: Accidia, inuidia, ἄχος, misericordia: quarum sola ultima fuit in Christo. Inuidia enim, & accidia sunt passiones animã aggrauantes, superabundãtiæ quædã. Achos quoque est tristitia tã intẽsa, ꝙ aufert uocẽ. Misericordia, autẽ ut est passio bona, seu, q̃dã compassio, fuit in Christo. Hæc Richard.

Albertus Magnus. Hales. ¶ In p̃inductis etiã continentur dicta Alberti, & Vdalrici de ista materia. sed & Alexander circa hęc multa quærit, de q̃bus satis dictum videť uel alibi copiosè habentur. Distinguit nãq; multiplicem acceptionem tristitiæ, irę, timoris &c.

Præterea Bonauẽtura respondendo de hoc, An Bonauen. in Christo fuit tristitia, scribit ea, quæ ex Petro inducta sunt. Rñdendo autẽ ad id, an in Christo fuerit ira, Motus inquit, iræ in quadruplici differentia reperiť, put ex dictis sanctorum colligiť. Primò, purè ac solum affectum detestatiõis alicuius mali, seu saltẽ apparentis mali, designat: sicq; potuit esse in Adã in innocentię statu. Secundò dicit motum detestationis cum inq̃etatione & ꝑturbatione partis sensitiuæ, sine omni mẽtis perturbatione: & sic fuit in Johan. 11. Christo, sicut in euangelio legiť, ꝙ infremuit spiritu, & turbauit seipsum. Tertiò dicit affectum detestationis cum commotione & perturbatiõe non solum partis sensitiuæ, sed etiã rõnis ad tempus: & ita inueniť ita in uiris iustis, loquendo de ira per zelũ, de qua scribit Gregorius: ꝙ inde mens turbata ꝓficit ut clarescat, quemadmodum oculus per immis- Gregor. sum collyrium ad tẽpus turbať, ut postea clarus efficiatur. Quartò ira dicit affectum testatiõis cum cõmotione sensualitatis, & mẽtis, ita ꝙ illa comotio secũ habet perturbationem mẽtis annexã, & immoderatã, uel ad illam est ordinata. Ex quibus patescit qualiter ira fuit in Christo. Hęc Bonauentura.

QVAESTIO III.

AMpliùs & principaliùs quærit hic, *An in domino nostro Iesu Christo tempore Passionis fuit, verus, & immensissimus dolor in corpore, anima, atque in singulis mẽbris, ac uiribus, an etiam dolor compassionis excessit in eo tunc passionis dolorem.* ¶ In hac quæstione multa tangunť, quæ pro magna parte ex præhabitis innotescunt. Iam enim declaratum est, ꝙ carnem & animam passibilem habuit, quodq; in eo fuerunt passiones naturales & spiritales, corporales, & animales; reliqua nunc restãt elucidãda. Porrò quorundam sanctorum præsertim beati Hilarij Hilarius. Augus. episcopi, & doctoris, & quædam eloquia beatissimi Augustini, circa hęc pariunt difficultatem, quæ modo tãgenda sunt, & exponenda. Rursus difficultatẽ hic gignit, quõ simul in aia Christi esse ualebãt intensissimã gaudium beatificæ fruitionis, & uehemẽtissimus dolor passionis, atque cõpassionis: præsertim in superioribus uiribus, secundum quas extitit compręhensor, prę omni mente creata ineffabiliter deitatẽ per speciẽ clarissimè uidens, & infinita eius dulcedine exhuberãtissimè, ac delicinsissimè fuens. Bonauen.

¶ Itaq; circa hęc scribit Bonauẽtura: In Christo sine dubio extitit uerus dolor: quoniam fuit in eo uera læsio & uerus sensus: seu perceptio illius doloris, quæ duo faciunt uerũ dolorẽ. Et aliter dicere, est cõtra fidẽ catholicã, & contra utriusq; testi scripturas, & est renouatio antiqui erroris Sarracenorũ, ac quorundã hæreticorũ. Deniq; dolor passionis Christi inter cæteros dolores, & passiones acerbissimus & acutissimus fuit: quod patet, si ea pẽsentur, quæ doloris passionẽ reddũt acerbiorẽ: qua sunt tria, uidelicet causa passiõis, modus patiẽdi, & patientis cõditio. Quãtũ ad primũ, fuit in Chr̃o doloris afflictio magna: nõ em̃ ꝓ ꝓpria culpa, sed aliena patiebatur, nec tantũmodo ꝓ amicis, sed itẽ ꝓ inimicis, Primo. & ꝓ his, quos uidit ingratus. Quantũ ad ſm fuit in ipso dolor passionis acerbior, tum ꝓpter generalitatẽ, q̃a in oĩbus mẽbris affligebatur: tum ꝑꝑ con- Secundo. tinuationẽ, q̃a suspẽdiũ eius diu cõtinuabať & claui infixi tũ dirè affligebãt pẽdẽtẽ, ut q̃n pedes eius manus ipsis clauis ꝑforabanť, ĩ q̃bus grauissima fuit afflictio ꝓpter neruos & musculos ibi cõcurrẽtes, in q̃- Tertio. bus ꝑcipue uiget sẽsus. Quãtũ ad tertiũ, maxima fuit

Christi afflictio, pp maximã suę cõplexionis ęqualitatẽ, & pp sensus uiuacitatẽ, in quib. cum nullus potuerit ei æquari, dolor ipsius omnium dolorũ acutissimum erat.

Obiectio. ¶ Sed obijci põt: qm̃ ignis acerbissimè cruciat, & acutissimè penetrat, cuius inflãmatione multi martyres sunt pempti. Scd̃ò: qm̃ Chr̃s charitate plenissimus, desideriosè, & libentissimè patiebat̃ ergo ex hoc sua passio multo tolerabilior fuit. Tertiò, quia sciebat copiosissimũ esse fructũ suę passionis: ergo æquanimiùs ptulit oĩa, qa spes pmij (maximè certitudo fructificationis) minuit uim flagelli.

Dilutio. ¶ R̃ndendum ad primũ, q̀ doloris acerbitas attenditur quãtum ad duo, vc3 quantum ad experientiã sensus, & quantum ad regulationem rõnis. Et q̃uis in Chr̃o extiterit summa doloris afflictio, quantũ ad experientiã sensus, rõ tñ Christi medicinales reputauit oẽs illas afflictiones. non tñ auferebat acerbitatẽ sed cordis subuersionem. Et eodem modo dicendum ad alia.

¶ Nũc videndum, an Chr̃s passus fuit secundũ rõnem. Ad qđ dicendum, qa ut ait Augustinus, duplex est dolor in aĩa. Vnus q est aię ex carne, alius q est carnis ex aĩa: & uterq; fuit in Christo. Dolore quoque, q inest aiæ secundũ se, passus est Chr̃s in rõne. Cõpassus etenim fuit & doluit de nostris peccatis, q dolor in rõnali uoluntate pcessit ex consideratione rõnis, uidelicet ex cognitione peccatorum nr̃orum. Loquendo aũt de Dolore, q inest aiæ ex carne distinguunt magistri, cõiter dicentes, qđ rõ consideraĩ dupliciter, puta ut rõ, & vt natura Si vt rõ, sic passiones, q̃ ei attribuunĩ, sequunĩ deliberationẽ: sicq; aĩa Chr̃i corpori patienti nõ cõpatiebaĩ, imò multum gaudebat, & placuit ei sic pati p salute generis humani. Porrò rõ ut natura, cum habeat naturalẽ inclinationẽ ad corpus, sicut pfectio ad suũ pfectibile, sic patiebaĩ corpore patiente. Aĩa qppè humana non tñ est corporis pfectio, secundũ uires sensitiuas cũ corpus humanũ ordineĩ ad altiorẽ pfectionẽ, q̃ corpus brutale.

Augus. — Ratio consideratur dupliciter

¶ Preterea si q̃raĩ, an aĩa Christi patiebaĩ secundũ rõnem superiorẽ, seu rõnis altiorẽ portionẽ. ¶ Dicẽdum, secundũ cõem magistrorum sñiam, q̀ passio Chr̃i non stetit in sensitiua parte, nec tñ peruenit ad rõnem inferiorẽ: imò extẽdit se vsq; ad superiorẽ eius portionẽ. Quẽadmodum .n. aĩa nostra ex coniunctione sui ad corpus infectũ tota inficitur secundũ oẽs suas potẽtias, atq; secundum omnem sui partẽ tã inferiorem, quã superiorẽ, sic anima Christi ex coniunctione sui ad corpus patiẽs & afflictũ, tota patiebaĩ & affligebaĩ, ut p illã afflictionẽ tota peccatrix aĩa curareĩ. Veruntñ difficile, est intelligere, qualiter in superiori illa rõne potera͂t simul esse tam maximũ gaudium, & tanta afflictio. Ad quod intelligẽdũ oportet tria supponere, q̃ pbabilia sunt, & uera. Primũ est, q̀ gaudiũ fruitionis, & dolor passionis nõ sunt affectiones ɔ̃riæ, qa nõ sunt respectu eiusdẽ obiecti, nec omnino eodẽ mõ insunt eidẽ: sed vnũ inest, per se aliud per accidens. gaudiũ nãq; inest ex grauita ɔiũtione cũ deitate, dolor ex naturali coniunctione cũ carne. Cũq; nõ sint affectiones ɔ̃riæ, simul in aĩa esse secũdũ eãdẽ potẽtiã possunt. Secundũ est, q̀ istę affectiones nõ solũ non sunt ɔ̃riæ, imò una est quasi materiale respectu alterius: iõ simul possunt inesse, sicut in hoĩe poenitente simul sunt dolor, & gaudium de dolore, sic aĩa Chr̃i corpori compatiens, de illa passione gaudebat, & de sua compassione lętabatur. Tertiũ est, q̀ Chr̃s simul fuit uiator & cõpræhensor, ita q̀ cognitio uiatoris non impediebat cõtẽplationẽ comprehensoris, neque affectio affectionem: quod i Christo extitit singulare pp mediatoris officiũ, qđ debuit experiri diuina, atq; humana. hinc sicut simul, & semel potuit pfectè conuerti ad Deũ, & ad nos ita, q̀ una cõuersionũ illarũ alterã nõ ĩpediebat nec retardabat: sic potuit secũdũ eãdẽ aię partẽ, seu uim simul, & semel gaudere, & cõpati corpori suo, ita quod nec dolor à gaudio, nec gaudium a dolore pateretur aliquam diminutionem aut remissionem.

Rõ Christi superior, simul & Deo fruebatur, & corpori cõpatiebatur

¶ Deniq; si quæraĩ, in qua pte aię dolor Chr̃i fuit intẽsior, in parte rationali, an sensitiua: Dicendũ, q̀ in Chr̃o duplex fuit dolor, videlicet passionis, & cõpassionis. & dolor uterq; magnus fuit ac uehemẽs: qm̃ multũ in se doluit, & multum nobis condoluit. Vterq; quoq; hic dolor fuit in sensitiua parte, & rõne attñ ordine pmutato. Dolor nãq; passionis priò attingebat aĩam secundũ sensualitatẽ, deinde secundũ alias uires dolor uerò compassionis primò fuit in ratione, atq; ex ratione dolente nostra p nostris peccatis, sẽsualitas nostra gemit, & lachrimatur, sic Christus, quia pro peccatis nostris doluit uehementer, multum fleuit pro eis Cum igitur comparamus dolorẽ sensualitatis ad dolorem rationis, hoc põt esse in duplici genere. Et si intelligaĩ de dolore passionis, cũ ille primò sensualitatẽ attigerit, concedendum est animã Christi secundum sensualitatem am plius doluisse. si uerò intelligatur de dolore compassionis, quo intus afficimur, cum ille originem habeat ex ratione, dicendum est ipsum secundum rõnẽ plus doluisse. ¶ Porrò si quæraĩ ulterius cũ rõ, & sensualitas sm̃ hæc duo genera doloris mutuò se excedant, quis eorum in Christo fuit intensior, dolor passionis, an dolor ɔpassionis? r̃nderi potest, q̀ dolor compassionis fuit intensior. Nam quamuis magna causa fuit dolendi in sensualitate, propter separationẽ eius à carne, magna quoq; extiterit dispositio ad dolendum in carne, ob optimã eius cõplexionem, nihilominus in dolore compassionis ratio maior fuit dolendi, propter Dei inhonorationem, & nostrã ab eo separationem. Maior ẽt fuit dispositio ad dolẽdum propter dilectionis excessum. Nempè quo maior dilectio, eo plagæ compassionis maiores. Vñ plus Chr̃i compassio aliorũ excessit compassionis, q̃ passio passionis; sicut fuit in eo maior excellentia dilectionis q̃ passionis, respectu aliorũ, quamuis in utroq; multũ excederet. Preterea, q̀ ille dolor compassionis intensior fuerit, ex duplici colligitur signo. Primum est, q̀ maluit suam aiam à suo corpore separari, quàm, q̀ nos maneremus à Deo separati. Aliud est, q̀ fleuit p nostris pc̃tis, non p sui corporis poenis, ut S. ait Bern. Quod eleganter expressit cancellarius Philippus, in quadam prosula denotat, atque notabili dicẽs: Video homo quod pro te patior, ad te clamo, pro te maior, uide poenas, quibus afficior, uide clauos quibus confodior, & cum tantus sit dolor exterior: maior tamen est dolor interior, dum te tam ingratum experior.

De cõpassione Christi.

Bernard. — Cancella. Philippus

¶ His per omnia concordant scripta Alexandri, & continentur in istis.

Hales.

¶ Præterea super his loquitur Thomas: Quemadmodum delectatio sensibilis causatur ex coniunctione conuenientis cum subiecto, ita sensibilis dolor causatur ex coniunctione eius, quod non est cõueniens sensui. Verũ inter alios sensus solus tactus est discretiuus eorum, de quibus consistit corporis temperamentum. Hinc quod est conueniens secundum tactum, est corporis temperamento conueniens: propter quod delectatio sensibilis est in sola pceptione tactus. Conformiter, quod est inconueniens tactui, est corporis tẽperamento contrarium.

Tho. Aq.

Idco

Ideo 3. de aia dr̃, ꝙ corrumpentia tactũ, corrũpuot aial: nõ aũt corrũpentia auditũ, nisi simul contingat & tactũ ex accidẽti corrũpi. Idcirco i solo tactu est dolor, qui accidit ea lęsiune tẽperamenti corporis. Cũq; in corpore Christi uera fuerit læsio, puta diuisio cõtinui p clauos, & fuerit ibi uerus tactus, oportet fateri, quòd fuerit ibi verus dolor. Hęc Thomas.

Diony. cõtra Tho. ¶ Quib. obijci posset, ꝙ ẽt in perceptione gustus delectatio ꝯsistit sensibilis, imò & qlibet sensus in cõueniẽti sibi obiecto naturaliter delectatur, qđ & de odorato certissimè experimur, & in ecclesiaste scriptũ est: Dulce lumen, & delectabile oculis uidere solẽ. Qđ si rñdeatur, uera hæc esse, inquantum gustus est quidã tactus ẽm Philosophũ, ipseq; tactus p totum corpus fertur expãsus: obijcitur, ꝙ unicuiq; sensoi ꝯuenit ẽm ꝓpriam rõnem, ac speciem in suo delectari obiecto sibi conuenienti; pront hoc in tractato de pace, & gaudio pleniùs damonstraui. ¶ Insuper ad hoc, Ao dolor ad superiorẽ rõnem io Chr̃o ꝯuenit, S. Thomas rñdet: In dolore, atq; tristitia duo ioueniuntur. Primum est ꝯrietas contristanti, doloremq; inferẽdis ad contristatum, ac doleotem. Secũdum est perceptio eius, & quaotum ad hæc duo, dolor, & tristitia tripliciter differunt. Primò, quantũ ad cootrarietatem, q̃ in dolore attenditur quo ad naturam dolentis, q̃ per læsiuũ corrumpit̃. In tristitia uerò, quantum ad repugnantiã appetitus ad id quod, qs odit. Secundò, quantũ ad perceptionem quæ in dolore semper est in perceptione tactus in tristitia uerò ẽm appræhensionem interiorẽ. Tertiò, quo ad ordinem horum duorũ: qm̃ dolor incipit in læsione, & terminat̃ in sensus perceptione, rõ aũt tristitia iocipit in appræhensione, & terminat̃ in affectione. hinc dolor est in sensu ut subiecto, tristitia uerò in appetitu: quo constat, ꝙ tristitia sit passio aialis, dolor uerò magis est passio corpalis.

Eccl. 11. (margin note beside "scriptũ est: Dulce lumen")

Tho. Aqu. (margin note beside "ꝯuenit, S. Thomas rñdet")

August. Interdũ tñ tristitia, largè loquendo uocat̃. Nã Aug. distinguit dolorẽ i dolorẽ aiæ ẽm se, quẽ ꝓpriè tristitiã appellamus: & dolorẽ aiæ p corpus, q ꝓpriè dr̃ dolor. Loqoẽdo igit̃ de dolore ꝓpriè sõpto, sic rõ ad læsiooem, quæ est materiale in ipso, extendit se ad oẽs potentias aiæ, ẽm quod in essentia aiæ radicatur, ad quam ẽt læsio corporis pervenit, ẽm qđ aia est forma ipsius. Quantũ uerò ad læsionis perceptionem, q̃ est formale in dolore, sic consistit in solo tactu, cuius solius est percipere læsiuũ inquantũ lædit, utpotè inquãtum corporaliter cõiungimur. Loqoẽdo aũt de dolore largè, ꝓut ẽt tristitia dolor uocatur, tristitia, nõ põt esse in rõne ut in subiecto, sed solũ sicut in ostẽdẽte id, qđ est uoluntati repugnans: nisi rõ capiat̃ ꝓut cõpræheodit uim apprehẽsiuã, & effectioa, i qua est tristitia subiectiuè, quis nõ illa tristitia, q̃ est passio, estq; solum in parte sensitiua: Porrò nulla uirtus appręhẽsiua ostẽdit quid, nisi suum obiectũ. Superioris uerò rõnis obiectũ, est bonom æternum, qđ uoluntati aię Chr̃i noo fuit ꝯriũ. Hinc in rõne superiori, ẽm quod ad obiectũ suum cõparatur, nõ poterat tristitia esse in Christo. Poterat autẽ esse quãtum ad rõoem inferiorẽ, cuius subiectum sunt res tpales, in quibus aliquid ꝯrium uoluntati eius accidere potuit, ut infrà dist. 17. exponetur, quẽdmodum læsio corporis fuit cootra quãdã aiæ Christi uoluntatem, qua mortẽ naturaliter refutauit. similiter mala gñis sui ei displicuerũt: sicque in rõne inferiori poterat esse tristitia, & etiam ẽm quod ad sua comparaotur obiecta. Cumq; ona quæque potentia ad naturam pertineat, ẽm qood in essentia animæ radicatur, quæ est essentialis pars integræ naturæ hominis, rationem uerò potentiæ habet ẽm comparationem ad suum obiectum: ideo dicitur à quibusdã, ꝙ passionis dolor pertingebat usq; ad superiorẽ rõnem, inquantũ illa rõ est natura ẽm quod læsio corporis ad essentiam aię peruenie bat: vlteriusq; ad oẽs potentias, inquãtum io essentia aiæ radicantur. Non autẽ ꝯueniebat ad ea inquãtum est rõ, quia ẽm qđ ad suum cõparatur obiectũ nullũ detrimeotum ex passione corporis sentiebat, cũ io cootẽplatione diuinorũ non impediretor per hoc. Et hoc etiam est qđ, & alij qdã alijs exprimunt uerbis, qđ. s. rõ superior patiebat̃, in quo natura est corpis, nõ ut ẽ principiũ actoũ humanorũ. Inferiorẽ similiter rõoẽ asseront passã, tã ut est oatura, q̃ ut rõ. Aliter demũ põt intelligi distinctio rõnis ut rõ, & ut est oatura: qm̃ rõ ut nã, dr̃ ẽm qđ iudicat de eo, qđ est ẽm se bonũ aut malũ, naturę ꝯueniẽs vel nocituũ. Rõ autẽ ut rõ, iudicat de eo qđ est bonum aut malõ in ordine ad aliud. Cõtingit qppe aliqd in se ꝯsideratũ, noxium esse naturæ, qđ in ordine ad finẽ ẽ eligẽdũ, ut medicina amara. Cõformiter mors Chr̃i in se fuit malum pęnæ, nociuũ naturæ: sed i ordine ad finẽ redẽptionis humanæ, erat qd optimum sicq; rõ inferior ut rõ, oon tristabatur de morte, sed solum ut natura. Itaq; dicta distioctio est de ratione, prout comparatur ad obiectum.

Dion. contra S. Tho. ¶ Qoibus obijci potest, sicot iã tactum. ¶ Primò in hoc, quòd ait, dolorẽ io sensu in subiecto. Dolor namq; uno modo est passio aiæ, & ita est sobiectiuè i appetitum sensitiuo, sicut & cætera hoiusmodi passiones Dolor oerò q est in superiori aiæ parte, & q est contritio de pc̃tis, potissimè ponit̃ in uoluntate. ¶ Secundò, io hoc, qood dicit dolorẽ quantum ad suum formale, quod est læsionis perceptio, esse duntaxat ipsius tactus: qm̃ uis uisiua seu sensus uisus, verè realiter suam percipit læsionem, & de ea affligitur: similiter odoratus praoum sentit, percipitq; odorẽ, ac inde torquetur. Idem quoq; de alijs sensibus constat. ¶ Tertiò, in hoc quod dicit tristitiã non esse in rõne ut in subiecto, sed solum ut in ostendente. Com. n. opposita habeant fieri circa idẽ sicut gaudium est in rõne tã superiore, q̃ inferiore, sic, & męror seu tristitia. Intellectus nãq; seu rõ i appręhensione, cognitiooe, contemplatioue ueritatis uerè realiter formaliter delectatur: cum & philosophia admirabiles habeat dilectiones sibi admixtas, & breuiter vnaquæq; uis cognitiua, & ẽt appetitiua ꝓpriã habeat delectationem sibi connaturalem ex unione cum obiecto sibi conueniente, cootristationem quoq; ex causa opposita: quod in ꝓfato tractatu de pace, & gaudio, rationibus, & auctoritatibus diffusè ostendi.

Tho. Aqu. i hac dist. ¶ Ad uerò ad istud, Vtrũ passionis dñicæ dolor acerbior fuit dolore passioois martiris cuiusq;, S. doctor rñdet: Magnitudo doloris sensibilis Chr̃i, põt ex tribus perpendi. Primò, ex ipsa natura passionis magnã habuit acerbitatẽ, tũ ex cõplexione patientis, q̃ ꝓstãtissima fuit, & optimũ habuit tactũ. Vñ fuit in Chr̃o uehemẽs sensus læsioois: tũ ex genere pęnæ qa i locis maximè sẽsitiuis est læsus, ut manib. & pedib. tũ ex multitudine passiooũ, qa i hoĩb mẽbris, ac uirib. passus ẽ. Scđò, ex puritate doloris, qa i alijs patiẽtib. mitigat̃ dolor sensibilis ex influxo superiorum uirium inferiores, vel ꝓpter ꝯtẽplatiooẽ, q̃ iferiores abstrahit uires aliqualiter ab actib. & passionib. suis: aut ex cõplacẽtia uoluntaris, q̃ amore eius ꝓp quẽ patit̃, æqoanimiter sustioet, & libẽter. Porrò in Chr̃o oon fuit tunc talis potẽtiarũ habitudo reduodãtia, & influxos, imò ooicuiq; permittebat̃ agere, & pati, qđ suũ fuit, ut asserit Damas. Hinc do- Io. Dam.

lor

lor Chr̄i fuit absq; oī admixtione cuiuscūq; mitigātis. Tertiò ex uoluntate patientis. Cū.n. uoluntariæ patereť, vt satisfacere ꝑ totius humani gn̄is pc̄tis, idcirco dolorē oēs alios huius uitæ dolores excedētē assūpsit, similiter habuit magnitudinē doloris aīalis puta tristitiæ. Ex turpitudine ēt mortis, atq; ex dilectione suę uitæ corporalis, q̄ optima, & nobilissima extitit, & itē ex ingratuitudine eorū, q̄ eū lædebant, & ex defectib. humani gn̄is, q̄bus maxima charitate condoluit. Quāuis igiť aliquorū martyrū btōrū passio quantū ad alıq̄d (ut quātū ad diuturnitatē) fuerit magis acerba, q̄ passio dn̄i saluatoris, nō tn̄ simpliciter oībus cōsideratis. Veruntn̄ sicut gaudiū cōprehensoris excedit oē gaudiū viatoris, sic dolor tristitiaq; damnati superat oēm dolorem uiatorum ēt Christi, tā pœna sensus quā pęna dāni: Insup dolor cōpassionis ī Christo, maior fuit corporali eius dolore: qm̄ charitas, qua de nostris doluit malis, ꝑponderabat ęqualitati suæ cōplexionis: & rursus ꝑciosior fuit ei honor diuinus, q̄ uiolabatur culpis nostris, q̄ uita sua ꝓpria corporalis. Postremò passio importat immutationē patientis. Non aūt dr̄ aliquis immutari simpliciter, qn̄ principale quod ipso est pmanet imutatū: idcirco loquendo simpliciter, qn̄ rō hoīs nō mutatur à sua æquitate, & trāquillitate, non dr̄ passio, sed uocatur ꝓpassio quasi passio incōpleta, & ita fuit in Christo. Hæc Tho. ī Scripto.

Thomas.

Hæc eadem scribit in tertia parte, quæst. 46. addens per pauca: Mors, inquiens, confixorū in cruce acerbissima est: qm̄ ꝯfiguntť in locis neruosis, & maximè sensitiuis: ipsumq; pondus corpis pēdētis, cōtinuè auget dolorē, neq; celeriter moriunť sicut, q̄ ense cæduntť. Passus est ēt Chr̄s oē genus passionis, quantū ad genus passionum, qđ primò patet ex pte hoīum. Passus est.n. à gentilibus, & Iudæis, à principib. & ministris, à seniorib. & minoribus, à uiris, & mulierib. i. ancillis Petrū accusantibus, & ab amicis ab ipso recedentibus discipulisq; fugiētibus, à Iuda ꝓdente, & Petro negāte, & ab inimicis. Scđò p3 hoc ex parte eorū, in q̄b. hō pōt pati. Nā passus est in suis amicis cū deserētibus in fama p blasphemias contra ipsum ꝓlatas, in honore, & gloria p irrisiones, & cōtumelias ei illatas, in rebus p uestiū ablationē, in aīa & in corpe, sicut ꝓhabitū est, & in Euang. distinctio recitať. Hæc in Summa.

Matt. 26. Mar. 14. Lucę 22. Iohan. 19.

Tarant. Richard.

¶ Quibus p oia cōsonāt Petrus, & Richardus quorū scripta continenť in istis. Et dicunt isti, aliiq; multi concorditer, q̄ in superiori rōne aīæ Chr̄i, ut est ratio, non fuit tristitia neque dolor. Sic. n. aīa Chr̄i considerauit passionē illā, & pœnā p cōparationē ad cām superiorē, vz Deum, seu increatā uoluntatem, atq; æternā salutem, q̄ est causa finalis, ob quam electis, procurandā, fuit passio illa spontè assumpta: & sic fuit placita uoluntati diuinæ, ut redemptiua generis humani.

Dionysius contra Richardus.

¶ Verū his obijci potest: qm̄ quāuis passio Christi fuit placita diuinæ uoluntati modo iā tacto, & ꝓ ut à Christo spōte acceptabať, & ab eo ex ardentissima charitate summa patiētia, perfectissima fortudine, pietate, iustitia, humilitate sustinebať (nā & sic sūme meritoria ac pijssima fuit) nihilominus passio seu occisio uel punitio illa, ex parte inferentium eā utpotè infidelium Iudeorum & crudelium paganorum, fuit displicentissima Deo, & uoluntati ac equitati diuinæ, utpotè grauissimū scelus, ob cuius enormitatē impijssimi Iudæi sunt repulsi, & relicti à Deo usq; in ꝓsens, q̄a ut ait Apostolis. Superuenit eos ira Dei vsq; in finē, nā & sic passio illa crudelissima extitit, & ex uitiosissimis, rancore, inuidia, ferocitate, ira, obstinatione processit, quod totum superiori rōni aīæ Chr̄i innotuit, & actualiter ab ea in verbo conspiciebatur: idcirco, & hoc modo passio illa displicuit ei, sicut & icreatæ sapiæ, cui ꝑfectissimè fuit formis, peperitq; in superiore illa ratione animæ Chr̄i tristitiā, & dolorē, sicut in ratione inferiori.

2. Thess. 2.

Richard.

¶ Pręterea in soluendo, Vtrū in Chr̄o fuerit maior dolor cōpassionis quā passionis, dicit in hoīe esse tres appetitus, videlicet supiorē, & itellectualē, q̄ noīať uolūtas: appetitū quoq; interiorē, ac sensitiuū q̄ in ꝯcupiscibilem, irascibilēq; diuidiť, ī quo subiectiuè sunt aīæ passiones, & appetitū sensitiuū exteriorē in quo asserit subiectiuè cōsistere exteriorē, & corporalē dolorē sensibilē. Rō aūt inducēs Richardū istū ad ponendū hunc tertiū appetitū, est q̄a (ut opinať) nō pōt esse dolor nisi in aliquo appetitu. Appetitus uerò sensitiuus interior nō moueť naturaliter, & de lege cōi, nisi post apphēsionē interiorē, & nos experimur, quod si incidať mēbrum, priùs duratione aut ordine naturæ est ibi sensus doloris, q̄ læsio illa apphendatur per aliquam apprehensionem interiorē. Deniq;, exteriorē hunc appetitum scribi ē esse diffusum per oēs corporis partes, in q̄b. est sensus tactus.

Dionysius Richard.

¶ Verū ista positio de hoc tertiò appetitu vr̄ à cōi philosophorū atq; theologorū dogmate aliena, q̄a nō ponūt in hoīe nisi duplicē appetitū, vz uoluntatem, & sensum interiorē: nec rō illa cogit, quia (ut tactū est) unaq̄q; potentia apprehensiua habet delectationē, & contristationē ꝓpriam, suæ operationi coniunctā, & naturaliter ac immediatè cōcomitātē eandē. Quæ aūt circa hoc q̄ri, & ꝯ hoc obijci queūt, in præfato tractatu de pace, & gaudio, continētur, ac dissoluuntur.

Albertus Magnus.

¶ Præterea Albertus rn̄dendo ad istud, Vtrū aīa Chr̄i fuit s̄m se totā passibilis, ait: aīa rōnalis s̄m se totā passibilis est ī corpore. Fuit namq; ꝓdicatum à quodam abbate, quod aīa Christi non fuit passa secundum partē superiorē, sed Parrhisijs ab uniuersitate magistrorū hoc ꝓ hæresi est dānatum. Sed aduertendū, q̄ in aīa duo considerantur, vz quod est natura hoīs, & itē quod est principiū actum humanorum. Quantum ad primū, tripliciter considerať. Aliqua.n. h3, inquātū est forma substantialis: & aliquam, inquantum anima, & quædam inquantum est hominis natura, s̄m quod homo est. Nempè inquātum forma substantialis, sic est perfectio corporis humani, prout ipsum corpus per temperamentum accedit aliqualiter ad æqualitatem cælo cōuenientē, ac distat à distemperamento elementi. Cumque æqualitas ista sit summa in hoīe s̄m Auicennā, datur ei à datore formarum nobilissima forma, ꝓpter quod ratio formæ, & actus in aīa rōnali perfectissima est. Inquātum uerò est anima, est actus corporis non mō cōplexionati in tēperantia tali, sed ēt in potentia uitam habētis, & tale ē quodcunq; corpus origanicū: sicq; aīa effluit à se uires diuersas in diuersas corporis partes, quod ēt aīa rōnalis nobilissimè habet, quod ꝓbatur per figurā sui corporis, ac mēbrorum, q̄ pulchritudine, & decore oē aliud corpus aīatum excedunt. Tertiū habet, inquantum est natura hoīs, ut homo est, quod s. dat esse & rationem corpori aīato, sicq; habet aliquid plus, q̄ inquātū forma, & inquantum anima. Ideo dixit quidam philosophus, q̄ aīa rationalis habet effluere quasdā uires, quæ affixæ sunt organis, & aliquas nō affixas ordinem tamen habentes ad affixas, inquantum ab eis recipiunt species, & ad substantias separatas, per hoc quod de earum, participant lumine. Itaq; in omni hac consideratione, aīa s̄m se totam passibilis est, & compatiť corpori. Secundò consideratur

Auicenna.

ut

ut principiũ actuũ humanorũ, & sic non est necesse, q tota cõpatiatur, qm quædam uirtus eius pôt esse circa contẽplationẽ diuinorũ, & qdã affecta a passionib. corporũ. Si uerò qratur, An secundũ eandẽ potẽtiã possint esse simul in aia acerbitas magni doloris, & experimentũ magnæ iucunditatis: Dicendum, q cõtraria simul inesse, dupliciter possunt intelligi. Primò, q vtrunq; insit ut forma, & actus: secundò, ita q unũ sit ordinatũ in aliud tanq materia, qđ in potentijs aiç pfertim cõtingit. Primomõ nõ valent simul inesse respectu eiusdẽ, scđo mõ possunt, & sequi põt diuersus effectus, sicut i pęniteñte dolor est in rõne, qm aliter non esset laudabilis. Et sic admonet Aug. Semp doleat, & de suo dolore gaudeat: ergo gaudium põt esse de dolore, ita q dolor sit materia gaudij seu obiectum. Sic dico in Christo q mors fuit appręhensa in ratione ut opus redemptionis, sicq; fuit materia gaudij: fuit quoq; appræhensa ut naturę nociua, & afflictiua, & sic fuit causa doloris. Hæc Albertus.

Contraria quomodo simul esse inesse que ant.

Aug.

Vdalricus

¶ Vdalricus demũ circa hæc loquit̃ in Sũma sua li. 6. Aia Christi tpe passionis fuit in excellẽtissima delectatione, ex diuinæ fruitione. Cumq; vna potẽtia existente in actu, aliæ retrahant ab actibus suis, sm philosophũ libro de aia: ideo (sicut idẽ dicit 6. Ethicorũ) ois delectatio expellit tristitiã, non solum sibi ɔ̃riã, sed & aliam quãcunq, dummõ delectatio sit itẽsa: Vñ vr̃ q aia Chr̃i tã gaudiosa, nullũ potuit habere sensum doloris, aut passionis. Ad quod dicimus, q secundũ naturã ita fuisset, sed Deus eidem potentiæ dedit uirtutẽ, vt secundum diuersa obiecta simul perciperet tantã delectationẽ, & passionis acerbitatẽ. Quidã uerò hæretici dixerunt Christũ uerè passum, sed nõ sola uoluntate, imò quadã necessitate: dicentes eũ defectus, & passibilitates existẽse magis quã assumpsisse: ad quem errorẽ ,pfoi elimi nãdũ, qdã sc̃ti dixisse uidentur, qđ i Christo non fuerũt ueraciter passiones aiales sensibiles. Et.n. sup illud i Psal. Deus meus clamabo p diẽ, & nõ exaudies loquit̃ August. Nõ uerè timuit pati, tertia die resurrecturus, cũ arderet Paulus dissolui, & esse cũ Chr̃o. Non erat miles fortior imperatore: erubescant qui putant saluatorẽ mortẽ timuisse, & ex pauore orasse: Transeat à me calix iste Et de hoc in 3. Sentẽtiarũ dist. 15. verba Hilarij allegantur, q inter cætera ait: Timuit ne q armatis obuius iuit? Et in corpore eius fuit infirmitas, ad cuius occursum consternata psequentiũ agmina resupinatis corporib. ceciderunt? Et rursus ibidẽ: Attulerunt in eũ verbera impiorum impetũ passionis, non passionis dolorẽ inferebãt, quẽadmodũ telũ aerẽ diuidens. Verũ hæc, & similia sancti exponunt, nã Aug. pallegato loco subiungit: Tristitiã sic assumpsit quõ carnẽ, p q inuuit, q hmõi passiones Chr̃s non contrahit, sed spontè assũpsit. Hilarius verò intẽdit tria remouere à Chr̃o. Primũ est meritũ passionũ, qm originale nõ p̃traxit p̃ctm̃. Vñ addidit ibi: Nõ est ambiguũ, passionẽ illatã non intulisse corpori illi nãm dolẽdi, qm vitiosæ infirmitatis nostræ forma nõ fuit in eo, q ex ɔceptu spũs sc̃i Virgo progenuit Scđm est naturalis necessitas patiendi, q̃ quis fuisset in Chr̃o, si fuisset purus hõ, tñ qm passus fuit illius naturę, qua corpus suum potuit conseruare ab oi passione illata, & innata, iõ Christus nõ naturali necessitate est passus. Tertium est dñium dolorum per violentiã: non enĩ dolores illi poterãt per violentiã in Chr̃o sic dñari, quin ipse per oĩpotentiã suam potuerit eos repellere. Hæc Vdalricus. Qui ẽt dicit, q si per impossibile ponamus aiam rõnalẽ mori morte naturali, maior esset

Diluitur Obiectio

Psalm. Augustin.

Philip. 1.

Matt. 26. Hilarius. Ioh. 18.

Expo nuntur obiecti in textu huius dist.

Luca. 1.

dolor mortis illius, q̃ fuit dolor mortis saluatoris, quia sic aia per se pateretur, passione quoq; magis intrinseca, ac penetratiua magis affligeretur, & qm ẽt in ea maior vis resistendi, non posset vinci, & corrumpi nisi ab aliquo vehementissimè, ac violentissimè imprimente in eã. Veruntñ pœna infernalis intensior est, q̃ esset dolor aiæ rõnalis sic morientia, quia dãnati desiderio euadendi pęnas suas pfertim sensum tãti doloris, quẽ ignis infernalis immediatè agit in aias, & ẽt in corpora post resurrectionẽ, cupiunt mori, & non esse, non solũ quantum ad corpora sua, sed ẽt quãtum ad aias. Põt & eadẽ qõ fieri de morte culpæ. Ad quod respõdemus, q mors culpæ est causaliter maioris doloris, q̃ mors Christi, cum sit a summo bono separatio, quæ q̃tũ in se est, tanto maioris doloris extat materia, quanto bonum illud est maius, & delectabilius, ac cõnaturalius aiç rõnali. Secũdũ efficientiã uerò minor est dolor istæ q̃ dolor Christi: qm quãtuncũq; cã doloris sit sufficiens in se, non tñ causat, nec inducit dolorem, nisi inquantũ ipsa percipitur, seu sentit̃: Porrò mors culpę, q est separatio aiæ à Deo, non multum percipitur, iuxta illud Iob. Si uenerit ad me, nõ uidebo eũ & si abierit, non intelligã. tũ qm aia amore commutabilis boni adducit̃ ne consideret q̃ malũ, & amarum sit ei, reliquisse se Deum suũ, ut legit̃ apud Ieremiã. Quod uerò illud sit causa maioris doloris, quãtum in se est: hic constat, quia dũ aia i inferno plenè percipit eam, tunc (ut ait Chrysostomus) maior dolor est ei de pœna hac damni, q̃ de pœna sensus. Idcirco secundũ statũ illum dolor illius mortis, quæ est separatio à Deo per culpam, maior est dolore Christi: quia quod maius est maiore, maius est minore Hæc Vdalricus.

Iob. 9.

Iere. 2.

Chrisost.

¶ Iotuẽdum uerò q uerba sc̃ti Hilarij in textu posita, partimq; tacta, si bene pensent̃, grandẽ gignunt difficultatem, & a diuersis ad eas diuersimodè rñdetur. Nempè ut refert Albertus, quidã dicũt ea Hilarium retractasse: & ut addit Albertus, illa solutio melior sibi vr̃, q tñ fatet̃ scripturã illius retractationis nõ deuenisse ad ipsum. Bonauentura uerò rñdet se audisse dominũ Gulielmũ Parrhisiensem recitare, se librũ retractationis illius uidisse ac perlegisse. Rñsio aũt Magistri, & Thomæ, Alberti, & Vdalrici, & aliorum cõiter, satis concidit, & ex Vdalrico relata est. Durandus quoque concordat præhabitis.

Ad uerba Hilarij.

Albertus. Magnus

Bonauen.

¶ Porrò Henricus quodlibeto 8. rñdẽdo ad illud, Vtrum in aia Christi tpe passionis simul stabãt gaudium fruitionis, dolorque passionis, & tristitia de malo pœnæ propriæ, & culpæ aliorum: sequitur rñsionem præinductã, dicentium, quod imò, quia non erant contraria, eo q concernebant diuersa obiecta, sicut expositum est.

Gandauus

¶ Cui tñ rñsioni obijci posset, q anima Christi gaudebat nõ solũ de increato obiecto, sed ẽt de ipsa passione, inquantum fuit redemptio mundi, & placita Deo patre ex patte patientis, ut plenius est expressum. Et rursus, quia (ut ex Philosopho st ostẽsum) delectatio intensa, & uehemens non solum tristitiã sibi contrariã, sed & quamlibet tristitiã in eodẽ subiecto tollit, aut minuit. Hinc potius est tenendũ quod supernaturale hoc fuit in anima Christi.

Dio cõtra Henricum

¶ Postremò Scotus circa hæc scribit multũ, plixè, cuius scripta ptræseo. qm huius catholicæ ueritatis iam ex præallegatis doctoribus euidenter elucidatæ magis obscuratiua, quã declaratiua uidet̃. Vr̃ autem insinuare, quod tota aia Christi quantũ ad uoluntatem secundum otranque ipsius portionẽ tristabat, & ut natura, & ut libera, ex uolitione ɔditione

Io. Scot.

næ quaotum in ipsa fuit, & quantū ad iotellectū, secundū utranq; portionē apphendebat discōueniēs naturaliter, & ꝯditionaliter Quo circa dicendū, q aia Chri, seu Christus ſm qđ hō, oon ꝯditionaliter tm̄, sed simpliciter absolutè uolnit, acceptauit, & ꝑelegit pati, ac mori: primò atq; potissime: qm̄ summæ ac supbeatissimę trinitati sic cōplacuit: deinde: qm̄ trinitas supgloriosissima p passionē illā ꝑordinauit liberari, & saluari genus humanū: & rursus, qa ea ineffabiliter, ac multipliciter fructuosissima fuit passio sua. Nec sequit, nō uoluit eā nisi inquātū fuit hoim saluatiua, seu à Deo ꝑordinata, ergo nō uoluit eā simpliciter: alioquin sancti uia aliqd boni uellēt simpliciter, cū nil uelint ut sancti, oisi qa à Deo ꝑceptū, & salubre, seu placitū ipsi. Iō uerū nō est q aia Chri sic solū uoluit pati, sicut in mari pclitans uult merces ꝓijcere, qđ ille nō uult nisi cū tristitia, & renisu: imo aia Christi, quo in oi charitate Dei, & ꝓximorū cęterisq; uirtutibus ꝑ cunctis indicibiliter ardentissima, ac pfectissima fuit sic corde ꝓlus promptissimo, ac æstuantissimo ad patiendū ꝓcessit, ac oēm illā passionis acerbitatem patientissimè, ac libētissimè ꝓtulit, imò & de ipsa afflictione (inquātū tā honoratiua Dei, fructuosaq; mūdo extitit) gaudēs quāuis nihilominus tristabat, & noluit, atque condoluit modis, respectibusq; pręfatis.

¶ Veruoēn secūdū Alexandrū, uolūtas dr̄ absoluta tripliciter. Primò, qa aliqd appetit nō aliqua coactione ex alio. scđo, qa aliqd appetit pp se, sicut uolumus btitudioē, & his modis passio Chri fuit secūdū uoluotatē absolutā. Tertiò dr̄ uolnntas absoluta. i. non relata ad aliud, & ita nō fuit secundum oolūtatem absolutam, quia refebat à Christo ad electorum salutem. Hæc Alexander. Hales.

¶ In qbus vr̄ obscurū, qđ dicit passionē Chri fuisse ſm uolūtatē absolutā et mō secnndo, nisi fortè dicat passionē uoluisse, aut appetisse pp se inquantū ordinauit eā etiā ad ꝓprij corporis glorificationē. Dion contra Alex.

¶ Quærit itē hic doctor, An Chrs patiebat secūdū oēm uoluntatē. Rñdet, Quēadmodū appetitos est duplex, ita uoluntas. est etenim appetitus naturalis & rōnalis: sic quoq; uolūtas, q̄ est rōnalis appetitus, est duplex, vz. natnralis, naturali appetitui corrñdens: & deliberatiua, corrñdens appetitui rationali. Vtraq; aūt uoluntas eadē est secnndū rē, differens rōne. Quia uolūtas dr̄ naturalis p cōparationem ad suū corpus, cū quo naturaliter cupit esse, & dolet de eius ꝯtrio: hoc est, de separatione ab illo, & afflictionibus: idcirco secundum hanc passus est. Deliberatiua uerò uocatur, secundum quam contulit passioois otilitatem, & secundum hanc passus non est. Hæc Alexander.

An in Christo fuerit necessitas patiendi, & moriendi quæ est defectus generalis. Distinctio XVI.

Ic oritur quęstio, ex pdictis ducens originem. Dictum est. n. supra, q Chrs in se nostros defectus suscepit, ꝑter pctm̄. Est aūt hoīs qdā gnālis defectus, q pctm̄ non est, s. necessitas patiendi, uel moriendi. Vnde corpus nostrum non tm̄ mortale, sed etiam mortuum dr̄, qa non tm̄ aptitudinem moriēdi, sed ēt necessitatē haber. Ideo, quæritur, Vtrū necessitas talis in Christi carne fuerit. De aptitudine. n. moriendi quod in eo fuerit ambiguū nō est, quæ etiā ante peccatum in hoīe fuit, qn̄ aliquis in eo non fuit defectus: nec ergo mortalitas illa tūc in eo fuit defectus, quia naturæ ei erat. Vnde etiam quidam talem mortalitatem in nobis non esse defectum, non improbè tradunt, sed necessitatem moriendi, uel patiendi quæ etiam mortalitas dicitur, vel passibilitas. Dicitur enim homo nunc passibilis, uel mortalis, non modo propter habitudinem, sed etiam propter necessitatē. Sed nunquid hic defectus fuit in Christi carne? Aīa quoque eius cum passibilis extiterit ante mortē, sed nunquid necessitatē patiendi habuit? Si. n. necessitas patiendi, uel moriendi fuit in Christo, non ur̄ sola uolūtate miserationis, defectus nr̄os accepisse. Ad quod dici potest, Christū uoluntate, non necessitate suę naturę, hoīs defectus sicut alios suscepisse, scilicet necessitatem patiendi in animam: simul aut autem patiendi, & moriendi in carne. Verum hanc necessitatem non habuit ex necessitate suę conditionis, quia à peccato immunis: sed ex sola uolū tate accepit de nostra infirmitate, ponens tabernaculū suum in sole, s. sub tpali mutabilitate, & labore. Vnde super epistolam ad Hebræos auctoritas dicit, q sicut hominibus alijs, & iure, & lege naturæ ultiatē statutum & semel mori, ita, & Chrs eadē necessitate, & iure, & lege naturæ semel oblatus est, & nō sæpe. Nec ideo dicit iure naturæ, qđ ex natura suæ cōditionis hūc defectū traxerit: qui etiā nō prouenit nobis ex natura secundū quod priùs est instituta, sed ex ea peccato uitiata: & ideo dicitur hic defectus naturalis, quia quasi pro natura inoleuit, in omnibus diffusus.

Rom. 8.

Quæstio.

Responsio

Psal. 18.
Hebr. 9.

De statibus hominis, & quid de singulis Christus accepit.

Et est hic notandū, Chrm de oī statu hoīs aliqd accepisse, q oēs uenit saluate. Sūt enī quatuor status hoīs. Primus ante pctm̄, secūdus post pctm̄ & an̄ grām, tertius sub gratia, quartus in gloria. De primo statu accepit immunitatē pcti. Vnde Augu. illud Iohānis euāgelistæ exponēs. Qui desursū uenit sup oēs est: dicit Chrm uenisse desursum. i. de altitudine humanæ naturæ an̄ pctm̄, qa de illa altitudine sūpsit uerbū Dei humanā nām, dū nō assumpsit ipsā culpā, cuius assumpsit pœnā. Sed pœnā assūpsit de statu secūdo & alios defectus, de tertio uerò grāe plenitudinē: de quarto, nō posse peccate & Dei pfectā cōtēplationē. Habuit enī simul bona uiæ quædā, & bona patriæ, sicut & qdā mala uiæ.

Augu.
Iohan. 3.

Distin-

Summa distinctionis XVI.

ISTINCTIONE PHABITA tractatū est de Christi passione, nunc agitur de proprietate,& modo passionis,unde pcessit,an.s.ex necessitate, aut magis ex uoluntate. Deinde soluit, & solutionē declarat,dicēdo,quòd ex uoluntate assumpsit istum defectum communem, q est necessitas moriendi:sicq; uidetur cōcedere, quod necessitas moriendi aliquo modo fuit in saluatore, quā uis spōtè assumpta, sicut qs sponte pergit aduincula: tamen cum fuerit uinctus, necessitatem habet manendi in loco captiuitatis: Consequenter ponit quatuor esse hominis status, & de unoquoque eorum Christum aliquid accepisse.

QVAESTIO I.

HIc qritur Primò, *An in Christo fuit necessitas patiendi, ac moriendi.* ¶ Videtur quòd non:qm ipse in euangelio protestatur:Nemo tollit animam meā à me, sed ego ponam eā.Potestatem habeo ponendi animam meā,& iterū summendi eā.Ad idem pertinet illud Isaię:Oblatus est,quia uoluit.Secūdò, quod necessitate quis patitur, non est meritoriū ei aut alteri Passio aūt Christi summè meritoria fuit, non ergo fuit in eo moriēdi necessitas.Tertiò,mors & moriendi necessitas, sicut,& omnis hominū pœna,ex originali peccato primam susceperunt originem.Cum ergo ab omni originali,& omni alio peccato fuerit Christus prorsus immunis, non uidetur in eo necessitas fuisse patiendi.

In partem negatiuam Iohan.10.

In oppositum.

¶ In oppositū est,q Chrs habuit mixtū ex sua natura passibile,ac mortale, utpotè ex ɔrijs cōpositū.

Halen.

¶Circa hæc Alexander tria inquirit.Primò,Vtrū in Christo fuit necessitas moriendi ex pte causæ inferioris,& materialis. Scdò, ex pte causæ finalis. Tertiò,an ex parte causæ superioris,& efficiētis.Ad quorum primū rńdet:Necessarium ſm philosophum,dē quatuor modis secundum quatuor genera causarū est.n.necessitas secundum causam formalem, sicut calidū necessario calefacit,& sol lucet,& est necessitas secūdū causam materialem, sicut mixtū necesse est corrūpi:ité ſm efficientē, ut lapidē impulsum oportet moueri, & Item ſm cām finalem,ſm quā oportet serrā esse ex ferro,& chalybe.Itaq; nobis est necessitas moriendi,ac patiendi. ſm causam efficientē,& formalem, ac materialem In Chro aūt solum ſm causam finalem,eo mō,quo dictum est supra,necessarium fuisse ad redimendū genus humanū pati filiū Dei Nō aūt fuit in Christo necessitas patiendi ex parte causę efficientis:qm nulla causa creata potuit eū cogere pati, nec ei parte causæ materialis: qm illa est necessitas ɔtracta ex uitio pagationis in nobis, & illa est necessitas conditionis. Nec erat in eo necessitas patiendi ſm rationē causæ formalis:qm illa nō potest phiberi,nec est uoluntaria.Passiones aūt quauis secundum legem naturę fiebant in Christo,non tñ coactē, sed uoluntariæ,ut asserit Damascenus. Deniq; ad secundum,ve 3 qualiter necesse fuit Christum pati ex parte causæ finalis,uidecet,ui liberaretur genus humanum,supra responsum est. Non tñ tam absoluté necessarium extitit quin Deus per aliū modū hoc facere potuisset,sed iste cōuenientior fuit & preordinatus à Deo. Ad tertium vipotè an necesse fuit Christum pati ex parte causę efficientis superioris:respondet Est necessitas communiter dicta,ut necessitas incōmutabilis:est quoque necessitas pprie dicta,sicut necessitas coactionis,aut phibitionis.Prima conuenit Deo,non secunda.Ideo Christus passus non est necessitate coactionis,aut phibitionis,sed immobilis uoluntatis.Hic ait Anselmus. Voluntas Dei nulla necessitate fuit, sed sua ptāte. ideo non ab aliud dicimus eum non potuisse non mori, nisi quia immutabili uoluntate uoluit mori.Hæc alexander.

Io.Dam.

Anselmus

Bonauen.

¶ Porrò Bonauentura hāc refert rńsionē, & approbat eā,additq; Magister in litera aliter tractat eā quærit namque an moriēdi necessitas cū sit in nobis per ɔ̄ctationem fuerit in Christo per uiolentiam ad qđ aliter rńdere oportet Idcirco sequendo Magistrum dicere possumus,q Christus assumpsit istum defectū, q est necessitas moriēdi. Nā quanrū est de lege naturæ corpus Chri fuit resolubile,ac mortale nisi fuisset conseruatum miraculosè, deficissetq; senio.Veruntñ aduertendū,q nō oīno defuit in Christo necessitas moriēdi,taliter ut in nobis,imò quodamodo sic,& quodāmodo non sic.Necessitas qppè moriendi cōparatur ad tria,puta ad cām,ad subiectum,& ad uirtutem corporis regitiuā, quantū ad primū,est nobis ex duplici causa,ui delicet ex fęditate corruptionis culpabilis, atq; ex qualitate naturalis compositionis:hoe ex contractione originalis pcti,& ex cōmixtione elemētariū qualitatū ɔ̄rianm.Quorū primū nō fuit in Christo, sed secundū quantum ad naturam assumptā.Persona uerò quo ad ppriā suā naturā,fuit & est immortalis,impassibilis penitus.Insuper,quo ad uirtutem regitiuā, aliter fuit necessitas patiēdi in dño Iesu Chro,aliterqs in nobis.Est.n.in nobis uirtus regitiua ex parte naturæ,& ex parte uolūtatis,atq; ex parte utriusq; necessitas patiēdi in nobis nō est:qm nec natura,neqs uoluntas pôt in nobis passionem phibere. In Christo aūt necessitas patiendi fuit respectu uirtutis naturalis, non respectu regitiuæ uoluntatis: nā nihil inuitus sustinuit, nec potuit sustinere,qđ nō uoluit sicq; p3 quò in Christo fuit patiendi necessitas,non per ɔ̄ctionem, sed assumptionem,& aliter,q̄ in nobis Ideo quasi mediū fuit inter statum naturæ institutę, & nos. In nobis namque natura, & non uoluntas subest passioni.In Adam uerò iā natura,q̄ uoluntas præherat passioni.Verū in Chro passioni suberat natura, præfuitq; uolūtas:hoc ē, qđ loquitur Damascenus:In Chro & si passionis fiebāt secundū legē naturæ,nō tñ coactē,sed uolūtariē.Itaqs in gńe mortis,causa passibilitatis, & corruptionis, est demeritū culpæ.Causa uerò naturalis,cōpositio ex cōtrarijs Necessitas quoq; hæc patiendi fuit in Chro fundata in uolūtate,& spōtè assumpta,non ɔ̄ uolūtatē.Et talis necessitas non minuit de ratione meriti sicut, Anselmus ponit exemplum de obligante se ad opera superrogationis.Hæc Bonauen.

Io.Dama.

An secundam obiectionem & partem negatiuam.

In hac dist.

¶ Ad uerò Thomas primò hic qrit. An moriendi necessitas insit hoī solū ex pctō.Rńdet,q prim à natura.i.commixtione qualitatum ɔ̄riarum,ut modo expressum est:partim ex culpa originali, ut conceditur. sed de isto pertranseo,qa hæc qstio super secūdū diligentiūs est soluta, tractatu de originali,& eius effectibus.Secundò scifcitaf,an in Christo fuit necessitas moriendi.Rńdet.Necessarium secundū philosophū,idē est,qđ impossibile nō eē hinc necessitas excludit potentia ad oppositum. Hęc aūt potentia ad oppositū excludit tripliciter rōne Primò,q repugnat naturæ rei,sicut potentia moriendi repugnat diuinæ naturæ pp quod dicimus Deum necessariò esse æternū.Hæc necessitas absoluta.Secundò ex aliquo impediente,& hęc est necessitas coactionis.Tertiò, quia repugnat fini intento, vt incurabiliter infirmari sanatio ni:propter quod dicimus,non,potest non curari,si debeat sanari, q ista est necessitas ex cōditione finis. Necessitas ergo patiēdi seu moriēdi,pôt dupliciter Chro attribui. qm pôt ratione potentiam

tiā nō moriendi à natura humana. Sic uerè attribuitur Christo: quia natura humana secundum statum passibilitatis, quo eam assumpsit, non habet ex naturalibus suis potentiā nō moriēdi. Secūdò pōt remouere potētiā nō moriendi à Chro rōne psonæ. Sicq; falsè ascribitur: qm̄ uirtus deitatis fuit in Chro, potuit ab ipso repellere oē inductiuū mortis, ac passionis. Nihilominus fuit Chro necessitas patiēdi rōne psonæ ex cōditione finis respiciētis psonā diuinā & ut incarnatā. Cūq; mors in Chro extiterit rōne naturæ humanæ, iō sicut absolutè concedimus, q Christus est mortuus, sic absolutè cōcedere possumus q necessitatem habuit moriendi, nō solū ex cā finali, imò & necessitatem absolutā, quāuis nō occiderēt ut aliq dicunt: & cū hoc necessitatem coactionis quantum ad mortem uiolentam, quam timuit Hæc ille.

Dion contra Tho. ¶ In quibus uī obscurū hoc ultimū uerbū, qa nil poterat Chro infligi, nisi qđ ipse sponte etiam volūtate humana uoluit pati: nec timuit mortē, quasi uiolētiæ hostium subiacens, seu eorū uiolētiæ pualere nō ualens. Vn̄ in homilia scribit Greg. Mirum est fratres, q psequētiū irā dn̄s se abscondēdo declinauit q si voluisset, eos in eorū ictibus ligasset. Certè tpe passionis quātū potuit demonstrauit, & tn̄ id ad qđ uenerat pertulit. Nā ad unā eius uocē abnuentes retrorsum, corruerūt in terrā, superiùs quoq; induxi q Chrs ſm naturā asūptā p donū gloriæ seu beatificę fruitionis potuit corpus suū cōseruare illæsum Insup à primò incarnationis istāte, eo ipso, quo sua humanitas fuit hypostatica unione uerbo æterno unita, fuit oī creaturę plata; & iurisdictionē, plationē dn̄ium, iudicariāq; ptātē sup illā sortita. Vn̄ ante passionē testatus est, loquēs ad patrē de se ipso: Sicut dedisti ei potestatē oēs carnis. Et denuo: Pater diligit filiū, & oia dedit in manu eius. Qđ uerò Matthei ultimo dixit, Data est mihi oīs potestas in cælo, & in terra, ab īcarnationis exordio fuit factum, sed post resurrectionem cœpit præ solito manifestari.

(Margin: Greg. — Ioh. 18. — Ioh. 17. — Ioh. 3. — Matt. 28.)

Tho. Aqu ¶ Tertiò q̄rit doctor sanctus, Vtrū necessitas patiēdi, uel moriēdi, suberat in Chro suę uoluntati humanæ. Rn̄det, Eius solius est immutare cursum, & legē naturę, q naturā instituit, & pduxit, qđ solius est Dei, Idcirco nec aliqua uirtus corporalis, nec spūalis, aut Angeli, aut aiæ, aut ēt aiæ Chri, potuit ad immutationē legis naturæ diuinitus institutæ, nisi p modū intercessionis: iō hoc fuit signū diuinitatis Christi, q imperando signa fecit, & non orando, ut cęteri sancti. Hinc cū ſm cursum, & legem naturæ, mors corpus Christi consequeretur necessitas moriendi in eo non subdebatur uoluntati eius humanæ, sed solū diuinę. Vn̄ quod Damasc. ait 3. lib. q naturalia in Chro sequebanī ad uoluntatem ipsius, intelligendum est de uoluntate diuina, quæ fuit illius personæ. Hæc Thomas in scripto.

(Margin: Damas.)

¶ Quæ uerba admirationē gignuunt scrutanti. Quocirca sciendū, q August. in lib. dē Ciuit. Dei q̄rit, An sancti faciāt miracula aliqua ptāte eis collata, & inexistente. Quā q̄stionē deserit insolutā. Porrò Gregorius in homilia de Angelis, protestaī de choro Angelorū, quorū est miracula facere, quod ptātis, signa, & pdigia ualenter operanī. Sed qualitercūq; verba illa intelligantur, non uidetur dubitandū de Chro, qn et ſm naturā seu eius humanitati p̄stiterit supernaturalem ptātem, etiam ei habitualiter existentem faciendi miracula & immutandi cursum legem, ordinemq; naturæ: ita tamen, quod ista potestas fuit instrumentalis dependens & principata in Chro hoīe respectu increatæ potentię Dei,

(Margin: August. — Gregor.)

in quo fuit indepēdenter, auctoritatiuè, ac principalissimè. Sicq; soli Deo pprīū est opari miracula, propria, & imparticipata uirtute. Propter qđ teste Damas. Humanitas Christi fuit instrumentū immediatum, coniunctum, aiatum, ac proprium deitatis sibi unitæ. Hilarius quoq; sup Matt. Magna est, inquit, admiratio in operibus saluatoris: qm̄ uirtus latens in corpore eius, efficientiā præstitit rebus caducis, ita q q̄cunq; tangebant fimbriam uestimenti eius, saluī fiebant. Præterea, ut quæ tacta sunt, pleniùs exponātur, post resurrectionem finalem glorificatus electis beatitudo, & gloria aiarum corpora redundabit, habebuntq; aiæ illæ plenum super corpora sua dominium, ita q ex illa redundantia, ac uirtute aiarū feliciū, corpora illa erūt quatuor dotibus adornata, inter quas una est immortalitas, seu potiùs impassibilitas, deinde Agilitas &c. Vn̄ quocunq; uoluerit aīa corpus mox erit. Cumq; aia Christi quantū ad uires suas superiores per respectū ad increatum, fuerit præ cunctis mentibus creatis etiam Angelicis excellentissimè Deo fruens, ineffabiliterq; btā, beatitudo eius, & gloria mox redundasset in corpus eius fecissetq; illud impassibile, īmortale, nisi diuinæ dispensationis moderamine redundantia illa fuisset dilata, quatenus per Christi passionem genus redimeretur humanum. sicq; Chrs, sua uoluntate humana, uirtute, & influentia beatitudinis eius, potuit corpus suum seruare illesum, & necessitatem moriendi ab ipso excludere, ac ei totaliter dn̄ari. Vnde nec aptè dictū vī, quod pfacta verba Damasceni intelliganī de uoluntate Chri diuina increata: qa hoc non fuisset singulare in Chro, cū & in cæteris sanctis, imò in cunctis creatis naturalia sequātur uolūtatē diuinā, cui vniuersa ad nutū subdunī, ac parēt.

(Margin: Damasc. — Hilarius)

Insup, qdā sancti leguntur fecisse miracula nō solū orādo, sed & alijs modis, sicut de Iosue legiī, q quasi imperialiter dixit: Sol ne mouearis ꝯ Gabaon: & luna, contra uallem Hailon Vnde, & subdiī. Steteruntq; itaq; sol, & luna, obediēte Deo uoci hois. Imò tāta uis faciendi miracula data est aliquibus sanctis no īn testi, q idē fuit eis, tangere, & curare, qđ & de glorioso patre nr̄o Bernardo, fide digna narratione ꝯscriptū est. sed & sctūs ille Martin' multa egit miracula pcipiēdo. Quibus oībus vī pclariùs, q beatissimus princeps apostolorum, umbra corporis sui sanauit ęgrotos Amplius dico, q ēt Chrs q̄dam miracula fecit orādo. Vn̄ in resuscitatione Lazari fertur dixisse: Pater, gratias ago tibi: qm̄ audisti me. Nec hoc fuit signū deitatis Christi, q fecit miracula imperādo, nisi intelligaī de imperio facto propria, & principali, ac independenti auctoritate. Christus autem ſm quod homo, & alij quidam sancti non taliter imperarunt miracula fieri, sed collata, ac depēdēti uirtute: quēadmodum, & plati concessa eis auctoritate, multa pręcipiunt. Deniq; in euang recitatur. Cōuocatis Iesus duodecim discipulis suis, dedit eis potestatē sup aīa dęmonia, ut langores curarent Quibus alibi loquitur: Ecce dedi uobis potestatē calcandi sup serpentes & scorpiones, & supra oēm uirtutē inimici. Et qd mirum si talē dicatur potestatē dedisse aiabus sanctis, q & rebus inaīatis, videlicet sacramentis, tā eminentē, & supernaturalē dedit virtutē ad supnaturales effectus, ut baptismo uim purgandi à uitijs: ut asserit August. & super quartū Deo præstante dicetī. Veruntn̄ de t̄io nil temere assero, q̄tū ad alios sanctos. Sed de Chro hoie. & eius humana natura fideliter sentio, q collata quadā potestate creata habitualiter inexistente in eo, fecit miracula: cui, ut dictū est, data fuit oīs ptās

(Margin: Miracula q̄uo a sanctis fiant — Iosue 10. — Actu. 5. — Ioh. 11. — Matt 10. — Luc 10 — Augu.)

in cælo,& in terra. Immutare aũt cursum,& legẽ naturæ diuinitus institutæ, ꝓpria, prima principali,& ĩdependenti uirtute, creatori est propriũ: qđ nihilominus sanctis, potissimè homini Chro, pôt competere participata dependenti,& instrumentali uirtute. ¶ Postremò, ꝙ præallegata auctoritas Damasceni non sit exponenda de uoluntate Chri diuina sed humana, ex uerbis ipsius Damasceni ostenditur qui 3. li. ca. 21. testatur. Quapp naturales nostræ passiones ſm naturam,& super naturam fuerunt in Christo. ſm naturam. n. mouebãtur apud ipsum, qñ permittebat carni pati, quæ ꝓpria: super naturã, aũt qm̃ naturalia non præcedebant in dño uoluntatẽ Nihil. n. coactum in Christo consideratur, sed omnia uoluntaria. Volens. n. esuriuit, uolens sitiuit, uolens timuit, uolens mortuus est. Hæc Damascenus. In quibus excludit à Christo omnem coactionem nec dubium apud intelligentem, hæc dici de uoluntarijs in Christo uoluntate humana, cum & in nobis quoque sint uoluntaria uolũtate diuina, quæ naturalia ita instituit.

Damasce.

¶ Præterea de hac ipsa materia idẽ famosus doctor in 3. parte, quam post scriptum istud super 4. Sniarum diu compilauit, cõuenienciũs scripsit 14. q̃stione. Duplex est (dicens) necessitas. Vna coactionis, q̃ fit, & infertur ab agente intrinseco, ꝙ necessitas contrariatur naturæ, ac uoluntati, quorum utrũque est principium intrinsecum. Alia est necessitas naturalis, quæ consequitur naturalia principio rei, utpote formam, sicut necessarium est ignẽ calefacere: uel materiam, sicut necessarium est corpus ex ꝯ̃rijs compositum dissolui: & ſm hanc necessitatem, quæ consequitur materiam, corpus Christi subiectum fuit necessitati mortis, consimiliumq; defectnũ: qm̃ beneplacito uoluntatis diuinæ caro Christi permittebatur agere, ac pati, q̃ ꝓpria. Sed loquendo d necessitate coactionis, sic ſm ꝙ repugnat naturæ corporali, corpus Chri ſm ꝓpriæ conditionẽ naturæ, necessitati subiacuit claui perforantis, & flagelli percutientis: secundũ uerò, qđ necessitas ista repugnat uoluntati, manifestum est, quòd in Chrĩsto non fuit necessitas horum defectuum, nec per respectum ad uoluntatem diuinã, neque per respectũ ad uoluntatem Christi humanam absolutè, prout sequitur rationem deliberantem, sed solum secundum naturalem motum uoluntatis, prout scilicet naturaliter refugit mortem, nocumẽtaq; corporis. Hinc illud Isaiæ, Oblatus est quia uoluit, de uoluntate diuina, atque humana accipitur. Hæc Thomas in Summa.

Tho Aquinas 3 par. q 4 ar. 2.

Isai 53.

¶ At uerò Petrus, quasi ꝓ difficultate materiæ reliquit sub dubio, An necessitas moriendi subiacuit uoluntati Christi humanæ. In cæteris cõsonat Thomæ, in cuius scriptis dicta Petri de his continentur.

Petrus de Taran.

¶ Conformiter scripta Richardi, q̃ in his sequit dicta Thomæ in Scripto. sed de ultimo isto relinquit sub dubio, sicut, & Petrus. Addit quoq; Richardus ꝙ in natura Christi assumpta, nulla extitit uirtus regitiua, nec desuper infusa, per quam se à morte potuisset preseruare. Vnde quantum fuit de lege naturæ, corpus illud fuit resolubile, ac mortale: & nisi fuisset miraculosè conseruatum. senio defecisset, quamuis ualde diu uixisset, propter suam excellentissimam complexionum. Hæc Richardus.

Richardus

Dionysius cõtra Ric.

¶ Circa quæ iuxta præhabita dico, ꝙ nequeant stare, nec uera sint, quia infusa fuit animæ Chri felicitas tanta, qua ab omni læsione, & passione potuit esse liberrima tã ipsa, q̃ caro sibi coniuncta, ut et B. Augustinus in epist. ad Dioscorũ contestatur. Insuper data fuit humanitati Christi seu Christo, quod homo, omnis potestas in cælo, & in terra.

Augustin. ad Diony.

Matt. 28.

¶ Rñsio aũt Alberti de necessitate patiẽdi i Christo, ꝯcordat rñsioni Bonauenturæ, & continetur in ĩlla. Addit quoq; circa hoc Albert⁹, ꝙ acerbitas passionis Chri maior fuit, q̃ fuisset acerbitas passionis, & mortis Adæ in statu innocentię, dato per impossibile, quòd in illo statu potuisset occidi, quia & bonitas ꝯplexionis Chri maior fuit, q̃ cõplexionis Adæ.

Albertus Bonauen.

¶ Vdalricus uerò in rñsione huius quæsiti, An necessitas patiendi fuit in Christo, sequitur rñsionem Thomæ in Summa, nec uĩ supaddere ad prędicta.

Vdalricus.

Similiter, & Durandus, q̃ addit: Quod in non uiuẽtibus corruptibilibus uocatur mors hoc in uiuẽtibus dr̃ mors, cuius mortis causa per se materia cõtrarietati primarum qualitatum subiecta, peccatum uerò causa mortis, sicut remouens, prohibens, quia per originale peccatum ablatum est donum originalis iustitiæ, quæ fuisset causa non moriendi non interueniente peccato.

Durandus.

¶ Præterea Henricus quodlibeto 3. sciscitat, An mors Chri fuit naturalis. quo circa declarant, q̃uo aliquo mõ extitit uiolenta, & nõ naturalis, sicut, ꝙ mors aliorum qui occiduntur: & aliquo modo naturalia inquãtũ deficiẽtibus accidẽtalibus in corpore Christi, requisitis ad præsentiã, informationẽq; aiæ, naturale fuit aiam illã à suo corpore separari. multaq; alia scribit, q̃ dimitto, quia ſm eius opinionem ꝓcedunt, qua posuit in corpore humano ẽt Christi, aliã formã substantialẽ, q̃ aiam rõnalem. Quæ opinio superius secundũ est improbata, & infra distin. 21. quãtũ ad corpus Chri ẽ reprobanda. Interdum quoq; uĩ sentire, ꝙ Chrs necessitati patiendi non subiacebat, interdum, quod imò: quod per præhabitam distinctio poterit concordari.

Gandauus

¶ Postremò Scotus: Dr̃, inquit, à multis quòd corpus Christi habuit moriendi necessitatem, quia in eo fuit contrarietas elementariũ qualitatum, & rursus fuit in eo potentia materiæ eiusdem rõnis cum cęteris corruptibilibus multis, atq; ĩnata alijs substãtialibus formis. Elementa quoq; in mixto naturaliter appetunt propria loca, propter quod tandem dissoluuntur. Diuersa etiã organa diuersimodè cõplexionantur, dñaturq; alia qualitas in oculo, alia in gusto. Iterũ omne gñabile est corruptibile. Verũ hæ rõnes non concludunt: quia simili modo argui posset de corpore Christi post triduum, & nunc existente in cælo. Deniq;, quidam sic arguunt: Omne corpus gñabile, & corruptibile, certam habet periodum suæ durationis: corpus Christi fuit generabile, & corruptibile, sicut probatum est, imo ſm Philosophum, oẽ gñabile, est corruptibile: ergo infra certã periodum oportuit ipsum dissolui. Sed hoc argumẽtum assumit unũ falsum, puta ꝙ omne gñabile habet certam periodum. ponatur. n. aliquis lapis, & tollat omne extrinsecum corruptiuum, præsupposita tñ manutenentia Dei, nunq̃ corrumpet quia nec ab extrinseco, nec propter periodum. Si ergo iuxta sint necessariò corruptibilia, hoc est causa extrinseca: Porrò de Christo dico, ꝙ non solum non fuit necessarium corpus suum esse mortale, miraculum fuit ꝙ erat mortale: qm̃ nouo, ac speciali miraculo impediebatur redũdantia gloriæ aiæ suæ ad proprium corpus, qua redundantia gloriæ ablata, corpus illud necessitatẽ habuit moriendi, præsertim quia nec originalem iustitiam habuit anima Christi. Vnde nec anima perfectum habuit super illud corpus dominium, idcirco nõ poterat in corpore illo fieri restauratio perfecta deperditi per cõ-

Scotus

sum-

Obiectio.

sumptionem alimenti. ¶ Si autem obijcias: qm̃ Christus optimè sciuit quantum erat necesse sumere ad perfectam deperditi restaurationem: dico, ꝙ quis hoc sciuit: attamen duo sunt quare non sequit̃ hoc,

Dilutio.

utpotè debilitatio potentiæ nutritiuæ, itaq; impuritas alimenti, quod sumpsit. Vnde credo, ꝙ si Adã illo vsus fuisset, senio defecisset. Nã, & ex puriori meliorią; aliméto gñatur melior sanguis, ex sãguine quoq; puriori solidior, ac pmanẽtior caro. Ex alimẽto aũt corrupto, & ipurò gignit̃ caro fluida ualde. Impuritas ergo alimenti Christi, respectu alimenti Adæ, fuisset in Christo sicut in nobis causa corruptionis extrinseca. ¶ Sed quæri potest, Dato, quòd Christus habuisset esum ligni uitæ, fuissetne corpus ipsius incorruptibile? Dico, ꝙ non, si habuisset

Alia obiectio.

Responsio

necessitatem moriendi intrinsecam: qm̃ oĩs uirtus naturalis sibi relicta, neque per donum aliquod ꝓseruata, agendo in aliud materiale, repatitur, & debilitatur: imò intm̃ potest debilitari, ꝙ non sufficit agere ad conseruationem indiuidui sui, ut patet de uirtute nutritiua in nobis. Hæc Scotus. ¶ In quibus, ꝙ negat, omne generabile, & corruptibile certam habere suæ durationis periodum, est contra Aristotelem manifeste, cuius sententiæ uidetur alludere, qđ S. Iob dixit ad creatorem: Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Et qđ ait de lapide taliter posito, non uidetur quin tale mixtum in seipso habens aliquam mixtionis contrarietatem, ac materiam priuationi annexam, ex intrinsecis causis tandem corrumperetur. Cæterum, quòd affirmat corpus Christi fuisse immortale, & impassibile ex redundantia felicitatis animæ suæ in illud, nisi redundantia illa fuisset miraculosè retracta, & dilata, arbitror uerum. Nam, & Richardus fatetur, ꝙ mors Christi, quantum ad hoc fuit miraculosa, quòd redundantia illa fuit corpora Christi tam mirè subtracta. Insuper reor, ꝙ corpus Christi non solum ex illa redundantia fuisset impassibile, imò & ex alijs causis, videlicet ex immediata, & hypostatica sua unione cum uerbo, ex qua unione maior, & fortior virtus inerat ei ad abijciendum, & euitandum omne nociuum, & corruptiuũ, quàm Adæ ex originali iustitia, esuq; ligni uitæ. Deinde, quia humanitas illa assumpta ab exordio incarnationis sortita fuit dominium, & uirtutem super omne creatum, ut ei omnia deseruirent, parerent, subessent. Itemq;, quia incomparabiliter maior fuit innocentia, iustitia, sanctitas, perfectio aiæ Christi, quàm primi parentis: imò & originalis iustitia uirtualiter, eminenter, & transcendenter continebatur in prætacta aiæ Christi perfectione, sanctitate, iustitia. Ex his inquantum fuisset impassibile, & immortale, corpus Chr̃i, nisi diuinæ dispensationis mira moderatione, suspensæ fuissent causæ illæ ab influxu immortalitatis in corpus illud dominicum.

Iob. 14.

QVAESTIO. II.

Status hominis quatuor.

Consequenter hic quæritur, *Qualiter Christus aliquid accepit de quatuor statibus hominis, & specialiter de Christi transfiguratione: an in ea fuit uera, & fixa glorificatio corporis.* ¶ De his quatuor sta-
tibus hominis ait magister in textu. Primus fuit sta-
1 tus Adæ ante peccatum suæ transgressionis. Secun-
dus post peccatum, & ante gratiam, id est, quous-
2 que poenitendo gratiam obtinuit personalem. Ter-
tius fuit sub gratia uitæ. Quartus adhuc durans in
3 gloria patriæ. De primo statu Christus immunita-
4 tem peccati, id est, nostram naturam sine culpa:
de secundo statu accepit poenalitatem, imò multi-
plicem poenam ipsamq; mortem, & alios plures
defectus non detractabiles neq; culpabiles: de ter-
tio plenitudinem gratiæ: de quarto non posse pec-
care, & beatificam uisionem. ¶ Quæritur ergo, utrũ in uia: non obstante sui corporis passibilitate, & opacitate, habuit ea, quæ spectant ad corporis glorificationem, seu quatuor dotes corporis glorificati, quarum unam, uidelicet admirabilem claritatem, dicitur in transfiguratione assumpsisse, quando resplenduit uultus eius, ut sol. ¶ Et uidetur, ꝙ imò, quia in egressu ex clauso beatissimæ uirginis utero, videtur dotem subtilitatis ad horulam assumpsisse: dotem quoq; agilitatis, gradiendo super mare, seq; cũ naue subito transferendo ad terram: dotem uerò impassibilitatis, in coena porrigendo corpus suũ impassibile sanctis apostolis: dotem autem claritatis, in transfiguratione. ¶ Insuper decens uĩ fuisse, ut sicut indesinenter fuit comprehensor in mente, ita ad horam esset glorificatus in corpore. ¶ Rursus, vt ait scriptura, Coepit Iesus facere, & docere. Cum ergo docuerit futuram glorificationem electorum in corpore, & anima, in qua fulgebunt iusti sicut sol, apparet, ꝙ debuerit illam in seipso mõstrare, & exhibere. ¶ Item, cum ipse sit ueritas, non rectè sonaret, ꝙ trãsfiguratio, seu glorificatio illa fuisset tantum secundum imaginariam apparitionem.

Matt. 17.

Dotes glorificati corporis an Christus hic habuerit.

Act. 1.

In oppositum.

¶ In oppositũ, est quod opacitas, & passibilitas corporis mortalis, non uidentur simul stare cũ dotibus corporis glorificati: præsertim quoniam claritas illa transparentiam facit, & diaphaneitatem in corpore glorificato: ut communiter dicitur, & super quartum patebit. ¶ Ad hæc sanctus Thomas respondet: Claritas illa fuit uerè sensibilis in corpore Christi existens, ad ostensionem claritatis, quam ꝓmisit electis, dicens: Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. ¶ Si autem obijciatur, ꝙ res dicitur transfigurari in id, quod non est secundum ueritatem, cum & Apostolus dicat, Sathanas transfigurat se in angelum lucis: prætterea super illud Lucæ, Non gustabunt mortem donec uideant regnũ Dei, ait glossa Bedæ idest corporis glorificationem in imaginaria repræsentatione futuræ beatitudinis: quod autem imaginarium est, non in ueritate exhibetur. ¶ Dicendum, ꝙ figura dupliciter dicitur: primò, qualitas resultans ex terminatione quantitatis. Sicq; Christus non dicitur transfiguratus: quoniam eadem corporis lineamenta manserunt in ipso. Cumq; figura rei in signum ipsius ponatur, translatum est nomen figuræ, ut ponatur pro quolibet signo instituto ad aliquid designandum per assimilationem ad id, cuius est signum: quod fieri potest tam de eo, qđ est in ueritate, sicut una res est imago, seu figura alterius, ut Salomõ Christi: quàm de eo, quod in imaginatione est tantum, & sic Christus fuit transfiguratus: quoniam claritatem illam assumpsit ad tempus, in signum futuræ claritatis sanctorum. Beda quoq; in Glossa prætacta uocat imaginatiuum: non solum, quod est in imaginatione, sed, & illud, quod est imago, & figura realis alterius. Deniq; quoniam claritas illa Christi similis fuit claritati sanctorum, non erat corruptiua uisus intuentium, sed ipsum demulcens, cum sit alterius generis, quàm claritas naturalis.

Thomas Aquinas.

Mat. 13.

2. Cor. 11.

Luc 9.

Trãsfiguratus quõ dicatur Christus.

Beda.

¶ Nec obstat, ꝙ corpus Christi intus fuit opacũ, quia in superficiè fuit, quemadmodum æs in se opacum, fulget politum, præsertim lumine solis perfusum. Veruntamẽ claritas illa non fuit in Christo apparens ex alio corpore super ipsum lucente, sed miraculosè à Deo inducta. Porrò qđ super illud Mar-

Marci 9. Hierony. ci. Resplenduit facies eius, ut sol, scribit Hieronymus, Deus in hac uita tam clarum, quid facere non potest, uerificatur quantum ad hoc, ꝙ naturalis claritas huius vitæ non est proportionabilis claritati patriæ, quæ alterius est naturæ. Cæterum si quæratur, an Moyses, & Elias apparuerunt ibi in ueritate, Lucæ. 9. præsertim cum Glossa dicat super illud Lucæ, Apparuerunt cum eo Moyses, & Elias: sciendum, nō corpora, aut animas illorum ibi fuisse, sed in subiecta creatura corpora illa fuisse formata, & credi potest angelico ministerio factum, ut angeli eorū personas assumerent, ac præsentarent. Et respondēdū, ꝙ uterq; illorum uerè apparuit ibi, sed Elias in anima, & corpore. Moyses autem in anima tantum, qui potuit apparere i corpore assumpto, vt angeli, vel potuit in oculis intuentium facere aliquam speciem ipsum Moysen repræsentantem. Glossa autem prætacta à magistris punctata est.

Quæ Hugo de S. Victo. ¶ Præterea si quæratur, an claritas illa extit gloriosa: Dicendum, ꝙ Hugo de sancto Victore, affirmat, ꝙ Christus adhuc passibile corpus gerens, successiuè assumpsit omnes ꝓprietates, seu dotes corporis glorificati, sicut prætactum est: quod nequit intelligi, quantum ad ipsas qualitates, seu habitus corporis glorificati, cum sint contrariæ qualitatib⁹ passibilium corporum. Christus autem usq; ad resurrectionem habuit incessanter corpus passibile. Quòd autem corpus eius à discipulis edebatur illæsum, & integrum, non fuit ideo, quòd tunc uerè impassibile fuit: sed quoniam non in propria specie, sed in forma panis, in qua, & fractio extitit, sumebatur. Quod ergo dicitur dotes taliter assumpsisse, intelligi potest, quo ad hoc, ꝙ actus illarum proprietatum fuerunt in eo, non quidem procedentes ex formis habitualiter inhærentibus, sed supernaturaliter diuino miraculo, ut diuinus. Dionysius ad Gaium scribit Nihilominus fulgore ille in corpore Christi uerè apparens, fuit eiusdem generis cum fulgore corporum glorificatorum, quamnis non ita perfectus, quemadmodum charitas uię assimilatur charitati patriæ. In Moyse uerò fuit claritas solum similis claritati patriæ, non generis eiusdem existens, sicut fides assimilatur beatificæ uisioni: ideo intuentium offendebat aspectum, nō claritas Christi. Nam anima Christi glorificata iā erat, quo ad uires superiores, non anima Moysi. Non tamen claritas illa corporis Christi fuit ex gloria animæ eius: quoniam anima eius adhuc fuit passibilis, inquantum passibilis corporis forma, ideo gloriam non transfundebat in corpus. In uestibus uerò apparuit claritas ex corporis claritate procedens. Hæc Thomas in Scripto.

Dionysius ad Gaiū

Claritas vultus Mosi quare terrebat, & non Christi,

¶ Cuius penultimo uerbo obijci potest, quia (vt patuit) hoc diuino miraculo contingit, ꝙ gloria anima Christi non redundauit in uita hac in corpus animæ. Rursus beatitudo, & gloria animæ Chri adhuc in corpore suo passibili, ineffabiliter maior, exhuberantior, & efficacior fuit ad redundandū in corpus, quā m post resurrectionem in alijs, erit beatitudo, & gloria ad deriuandum se in corpora eorundem. Veruntamen non dico, ꝙ dotes corporū glorificatorum, erunt effectiuè à gloria animarum, & de hoc suo loco dicetur. ¶ Amplius in 3. parte, art. 2. qnæ. 45. Claritas, inquit, quam CHRISTVS in trāsfigurationem assumpsit, fuit claritas gloriæ quantum ad essentiam, non quantum ad modum essendi. Claritas namq; corporis gloriosi, deriuatur ab aiæ claritate, sic & claritas corporis Chri in transfiguratione deriuata est, & ab eius deitate ſm Damāscenum, & à gloria animę eius: imo, ꝙ à principio conceptionis Christi in uirgine, claritas animę suæ non redundauit in corpus, diuina dispensatione peractum est, quatenus in corpore suo passibili expleret nostrę redemptionis mysteria: non tamē per hoc ablata est Christo potestas deriuandi gloriam animæ suæ ad corpus: idcirco hoc fecit i trāsfiguratione quantum ad claritatem: aliter tamen, quàm in corpore glorificato: quia in corpore glorificato redundat claritas ab anima, sicut qualitas permanens ipsum corpus afficiens firmiter inhęrēdo: ꝓp quod corporaliter fulgere, non est miraculosum in corpore glorioso. Ad corpus uerò in trāsfiguratione deriuata est claritas à diuinitate ꝑ modum passionis transeuntis, sicut dum aer illuminatur à sole. Ideo fulgor ille in corpore tūc apparēs, fuit miraculosus, sicut, ꝙ ambulauit sup undas maris. Matt. 14. Marci. 6. Iohan. 6. Idō non est dicendum sicut Hugo ponebat, qđ Christus assumpsit quatuor dotes: qm̄ dos nominat qualitatem in corpore glorioso fixè manentē. At uerò Glossa prætacta, quæ dicit in Christi transfiguratione non apparuisse personaliter Moysem, & Eliam, sumpta est ex libro, qui intitulatur de mirabilibus sacræ scripturæ, qui liber non extat authenticus, sed falsè asscribitur Augustino. Hieronymus Hieron. nāq; euidēter testat, ꝙ uerè apparuerūt, Elia descēdente de cælo, quò ascenderat, puta de cælo aereo, seu terrestri paradiso, & Moyse ab inferis resurgēte. Hęc Thomas in Summa In quibus fatetur claritatem illam corporis Christi in transfiguratione ēt ab eius anima redundasse. Porrò quod animā Moysi ait Hieronymus tunc ab inferis resurrexisse, asserit Thomas non ita intelligendum, ꝙ propriū corpus resumpsit, sed sicut expressum est. Veruntamen Hieronymus etiā in sermone de assumptione gloriosissimæ uirginis satis insinuat, se sensisse, ꝙ Deus tunc ad horam corpus Moysi suscitauit.

¶ Deniq; dictis Thomæ consonat Petrus.

Richardus ¶ Richardus quoq; sequitur rn̄sionem Thomæ in Scripto, dicens, ꝙ claritas illam in corpore non fuit ex redundantia gloriæ animæ eius in illud, sed sicut ostensum est, responsio Thomæ in Sūma de hoc, rationabilior comprobatur. ¶ Porrò Vdalricus: Hęc, inquit, claritas corporis Christi fuit à principio Vdalricus. intrinseco, qa diuinitas immediatè ꝑ corpus resplenduit, & claritas, quæ in diuinitate est, spiritaliter fuit recepta in corpore, ſm ipsius corporis capacitatem, & passibilitatē, utpotè corporaliter, & ex splendore corporis uestes radiabāt. Claritas verò corporis Chri multum uicit solis claritatē, quēadmodū, & in die iudicij tanta erit, ꝙ eius cōparatione, & ꝓordinatione sol obscurandus asserit. Origenes Origenes quoq; fatet, ꝙ Moyses tūc cū Elia apparēs, orauit pro populo suo: rediensq; ad limbum, nunciauit patribus, quæ conspexit, Hac Vdalricus.

¶ Verum, ꝙ ait claritatem illam corporis Christi claritate solis fuisse maiorem, non est certū: imo Richardus, & alij qdā affirmāt, qđ nō fuit ita intēsa, nec claritas gloriosa, sed figura illius, atq; imago. Alexander autem, Bonauent. & Alb. de hac materia non conscribunt hoc loco, nec Scotus. ¶ Porrò Durandus: Qualitas, agit, gloriosa non differt specificè à qualitate non gloriosa, sed solum ſm causam: qm̄ scriptum est, Fulgebunt iusti sicut sol. sed similitudo non est differentium speciei: ergo cū qualitas gloriosa similis sit futura claritati non gloriosæ, oportet, ꝙ sit eiusdem speciei cum ea. Scđò, quia si claritates istæ different specificè, una non notificaret per aliam. Tertiò, sicut se habet uisus ad uisum,

Diony. contra Vdalricū.

Durandus

Matt. 13.

ita claritas ad claritatem, sed uisus hois glorificati, & uisus hois non glorificati, eiusdem sunt rõnis: ergo claritas glorificati, & non glorificati, non differunt specie, sed solum ſm causam: qm̃ claritas naturalis sequitur principia constituentia corpus lucens, claritas autẽ glorificati, est à redundãtia gloriæ aiæ in corpus, ut aliq dicunt, uel potiùs à diuina uirtute.

Dionys. contra Durandũ

¶ Verum ista patiuntur instantiam, & quicquid sit de conclusione præmissæ nullius uigoris sunt, Etenim simili modo argui posset, ꝙ homo, & angelus unius consisterent speciei: quoniam de hominibus in euãgelio ait saluator: Erunt sicut angeli Dei, imò, ꝙ homo, & bestia nõ differunt specificè, cum dicat psalmista: Similis factus sum pelicano solitudinis. Itaq; similitudo in accidentalibus põt eẽ differentium specie. ¶ Præterea, si secundum concluderet argumentum, sequeretur, ꝙ non solum aia rõnalis, & intelligentia, uisibilia quoq;, & inuisibilia essent speciei unius, sed etiã creator, & creatura, cum ex creaturis cognoscatur creator, & ex uisibilibus inuisibilia, atq; ex natura animæ rõnalis, substantia separata. Sic & tertium argumẽtum monstrat inualidum, cum eadem potentia sit contrariorum. Insuper dicit, ꝙ claritas transfigurationis fuit gloriosa, quo ad essentiã suam, & causam, non quantum ad modum: quod quamuis sit uerum iuxta introducta ex Thoma: non tamen ob causam, quam reddidit, dicendo: Quoniam claritas gloriosa non differt specie à claritate naturali.

Matt. 19. Psal. 101.

Si omnis Christi oratio, vel voluntas expleta sit. Distin. XVII.

Ost prædicta considerari oportet, vtrum Christus aliquid voluerit, vel orauerit, quod factum non sit. Hoc enim æstimari potest per hoc, quod ipse ait: Pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Veruntamen non quod ego uolo, sed quod tu uis. Hic namque uoluntatem suam à patris voluntate discernere videtur. Matt. 26.

De voluntatibus Christi secundum duas naturas.

Quocirca ambigendũ non est, diuersas in Chr̃o fuisse volũtates, iuxta duas naturas, diuinã. s. uoluntatem, & humanam. Humana voluntas est affectus rõnis, vel affectus sensualitatis: & alius est affectus aiæ ſm rõnem, alius ſm sensualitatem, uterq; tñ dr̃ humana voluntas. Affectu aũt rõnis id uolebat, qđ uoluntate diuina, s. pati, & mori. sed affectu sensualitatis non uolebat, imò refugiebat: nec tamen in eo caro contra spiritũ, Deũ concupiscebat: quia ut Augustinus ait, Nonnullũ est uitium cum caro concupiscit aduersus spm̃. Caro aũt dicta est cõcupiscere, qa hoc ſm ipsam agit * aĩa, sicut aĩa per aurem audit, & per oculũ uidet. Caro ẽm nihil nisi per aĩam concupiscit. Sed concupiscere dr̃, quum aĩa carnali concupiscentia spiritui reluctaẽ, habens carnalem delectationẽ de carne, & à carne aduersus delectationem, quã spũs hẽt. Ipsius aũt carnalis cõcupiscentiæ cã, non est aĩa sola, nec in carne sola ex utroq; delectatio talis non * sẽtiẽ. Talis ergo rixa, talisq; concertatio in aĩa Chr̃i nullatenus esse potuit, quia carnalis cõcupiscentia ibi esse nequiuit. Dei ẽt uoluntas erat, & rõni placebat, ut illud ſm carnem uellet, quatenus ueritas humanitatis in eo probaretur. Nam qui hoĩs naturã suscepit, q̃ ipsius sunt subire debuit. Ideoq; sicut in nobis duplex est affectus, mentis. s. & sensualitatis: ita, & in eo debuit esse geminus affectus, ut mẽtis affectu uellet mori, & sensualitatis affectu nollet, sicut in uiris sanctis fit. Petro eñ ipsa ueritas dicit: Cum senueris extendes manus tuas, & alius præcinget te, & ducet te, quò non uis, s. ad mortẽ. Quod exponens Augustinus, dicit, ꝙ Petrus ad illam molestiã nolens est ductus, nolẽs ad eã uenit, sed uolens eam uicit, & reliquit affectũ infirmitatis, quo nemo uult mori: qui adeo est naturalis, ut eum Petro nec senectus abstulerit. unde ẽt dominus ait: Trãseat à me calix iste. sed uicit eum uis amoris. Ergo, & in Chr̃o ſm humanitatẽ, & in mẽbris eius geminus est affectus: & Vnus rõnis, charitatis informatus, quo propter Deum quis mori uult: alter sensualitatis carnis infirmitati ꝓpinquus, & ideo ei cõiunctus, quo mors refugiẽ. Vt eñ August. ait, Paulus mentis rõne cupit dissolui, & esse cum Christo, sensu autem carnis refugit, & recusat. Hoc habet humanus affectus: quoniam, qui diligit uitam, odit mortem. Secundum istum affectum, Christus mori noluit, nec obtinuit, quod secundum istum affectum petiit.

August. Gala. 5. — * animam — * sequitur — Ioh. vlti. — Aug super Iohan. — Matt. 29. — Phil. 1.

Auctoritatibus probat diuersas in Christo voluntates.

Ex affectu ergo hũano quẽ de uirgine traxit, uolebat nõ mori, & calicẽ trãsire orabat. Vñ Beda: Orat trãsire calicẽ, qa hõ erat, dicẽs: Pr̃, trãseat à me calix iste. Ecce habes volũtatẽ hũanã expressam. Vide iã rectũ cor: Sed non quod ego uolo, sed quod tu uis. Vnde alibi: Nõ ueni facere uoluntatem meam, quam. s. tẽporaliter sumpsi ex uirgine: sed uoluntatem eius, qui misit me, quam scilicet æternus habui cum patre æterno. Hic apertè dicit duas in Chr̃o fuisse uoluntates, secundũ quas diuersa uoluit. Hieronymus

Beda. — Iohan. 6. — Hieron.

quoq; super illum locum, Spiritus promptus est, caro autē infirma, dans intelligi hic duas uoluntates exprimi, ita ait: Hoc contra Euticianos, q dicunt in Christo unam tm̄ uoluntatem. Hic autem ostendit humanā, quæ propter infirmitatē carnis recusat passionem: & diuinam, q̄ prompta est perficere dispensationem. Augustinus etiam duas in Christo asserit uoluntates, dicens: Quantum distat Deus ab homine, tm̄ uolūtas Dei à uoluntate hominis. Vnde hominem Christus gerens, ostendit priuatam uoluntatem quandam hominis, in qua, & suam, & nostram configurauit, qui caput nostrū est, & ad eum sicut membra pertinemus. Pater, inquit, si fieri pōt, transeat à me calix iste. Hæc humana uoluntas erat proprium aliquid, & tanquam priuatum uolens. Sed q͞a rectū uult esse hominem, & ad Deum dirigi, subdit: Non q͞d ego uolo, sed q͞d tu uis. Ac si diceret, Vide te in me, quia potes aliquid propriū uelle, ut Deus aliud uelit. Concedit hoc humanæ fragilitati. Idem alibi. Christus in passione duas expressit uoluntates In se s͞m duas naturas. Ait enim: Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Ecce habes hominis uoluntatem, quam ad diuinam cōtinuo dirigens, ait: Veruntm̄ non sicut ego uolo, sed sicut tu. Ambrosius etiam in libro tertio de Trinitate: Scriptum est: Pater, si fieri pōt, transfer à me calicem hunc. Verba Christi sunt. Sed quomodo, & in qua forma dicantur, aduerte. Hominis substantiam gerit, hominis assumpsit affectum. Non ergo quasi Deus, sed quasi homo loquitur. Suscepit quidem uoluntatem meam. Mea est uolūtas, quam suam dixit, cum ait: Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis. Cum autem dixit, Oīa quę habet pater, mea sunt, quia nihil excipitur sine dubio, quam pater habet, eandem, & filius habet uoluntatem. Eadem est Christi uoluntas, quæ paterna. Vna ergo uoluntas est patris, & filii. Sed alia est uoluntas hominis, alia Dei, ut scias uitam in uoluntate esse hominis: passionem autem Christi in noluntate diuina, ut pateretur pro nobis. His testimoniis euidenter docetur, in Christo duas fuisse uoluntates: quod quia negauit Macharius archiepiscopus, in Constantinopolitana synodo condemnatus est. Et ex affectu humano sensualitatis quidem, non rōnis, illud uoluit, & petiit, quod nō impetrauit. Nec ideo petiit, ut impetraret, quia sciebat Deum non esse facturum illud: nec fieri volebat affectu rationis, uel uoluntate diuinitatis. Ad quid ergo petiit? Vt mēbris formam præberet, imminente turbatione clamandi ad dominum, & subiiciendi uoluntatem suam diuinę noluntati: ut si pulsante molestia tristentur, pro eiusdem amotione orent: sed si nequeunt uitare, dicant, quod ipse Christus. Non ergo ad insipientiam fuit, quod Christus clamans non exauditur ad salutem corporalem. Bonum quidem petijt, scilicet, ut non moreretur: sed melius erat, ut moreretur, quod, & factum est.

Marc. 14.
Aug. sup psal. 1
Sup psal. mum. 33.
Ambro. li. 3. de trini.
Iohan 17.

De eo, quod Ambrosius dicit Christum dubitasse affectu humano.

Cæterum non parum nos monent uerba Ambrosii, quibus significare uidetur Christum secundum humanum affectum de patris potentia dubitasse, sic dicens in libro tertio de Trinitate: De quo dubitat? de se, an de patre? De eo utiq;, cui dicit, transfer, dubitat hominis affectu. Nam Deus non de patre dubitat, nec de morte formidat. Propheta etiam non dubitat, qui nihil Deo esse impossibile asserit: Omnia quæcunq; uoluit fecit. Num infra homines constitues Deum? Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Vt homo ergo dubitat, ut homo locutus est. His uerbis innui uidetur, q̄ Christus non inquantum Deus, uel Dei filius, sed inquantum homo, dubitauerit affectu humano. Quod ea ratione dictum accipi potest, non quia ipse dubitauerit, sed quia modum gessit dubitantis, & hominibus dubitare uidebatur.

Ambro. li. 3. de trini.
Psal. 114.

Verba Hilarij, longe diuersam exprimentia sententiam à præmissa.

Illud etiam ignorandum non est, quod Hilarius asserere uidetur, Christum non sibi, sed suis orasse, cum dixit: Taransfer à me calicem hunc, sicut nec sibi, sed suis timuit. Nec cum uoluisse, ut sibi non esset passio, sed ut à suis transiret calix passionis, ita inquiens: Si passio honorificatura eum erat, sicut Iuda exeunte ait, Nunc honorificatus est filius hominis: quomodo tristem eum metus passionis effecerat, nisi forte tam irrationabilis fuerit, ut pati mortem timuerit, quæ patientem se glorificatura esset? Sed forte timuisse usq; eo æstimabitur, ut transferri à se calicem deprecatus sit, dicens: Pater, transfer calicem hunc à me. Quomodo enim per patiendi metum transferri deprecaretur à se, quod per dispensationis studium festinaret implere? Non enim conuenit, ut pati nolit, qui pati uenit: & quum pati eum uelle cognosce-

Hilarius lib. 10. de Trinita.
Iohan. 13.
Marc. 14.

res,

res,religiosius fuerat hoc confiteri,quàm ad id impię stultitiæ prorumpere,vt cum asse reres ne pateretur orasse,quem pati velle cognosceres. Non ergo sibi tristis,fuit,neq; si bi orat transire calicem,sed discipulis,ne in eos calix passionis incūbat,quē à se transire orat,ne in his.s.maneat. Non eñ rogat ne secū sit,sed ut à se transeat. Deinde ait: Nō si cut ego uolo,sed sicut tu uis,humanæ in se solicitudinis significans consortium,sed nō discerneus sententiā sibi coīs cum patre uoluntatis. Pro hoībus ergo uult trāsire calicē, per quem oēs discipuli erant tentandi,& ideo pro Petro rogat, ne deficiat fides eius. Luc. 22. Siens ergo hęc oīa post mortem suam desitura,usq; ad mortem tristis est, & scit hunc calicem non posse transire nisi biberit. ideo ait: Pater mi,si non potest transire calix iste, Matt. 26. nisi bibam illum,fiat uoluntas tua. sciens in se consummata passione metū calicis tran siturū,q nisi eū bibisset,transire nō posset: nec finis terroris,nisi consummata passione, terrori succedere: qa post mortem eius per uirtutū,gloriam,apostolicæ infirmitatis scā dalum pelleretur. Intende lector his verbis pia diligentia,ne sint tibi uasa mortis.

Summa distinctionis, XVII. IN præhabita distinctione tractauit Magister de Christi pasfione; hic in sequētibus distinctionibus loquitur de quibusdam,de qbus in descriptione dñicæ passionis mentio fit, vtpotè de Christi voluntate, oratione,ac merito. Et quia in euāgelio insinuat diuersa,multiplexq; voluntas in Christo,& (ut apparet) quasi inuicem aliquo modo contraria, idcirco de hac varietate,& distinctione voluntatum in saluatore,hic tractat. Deiñ circa hæc difficultates immiscet,quæ ex verbis oriunt sanctorū,& eas determinat: & quæ ab inuicem discordare vñr, concordat.

QVAESTIO. I.

HIc quæritur primò, *Vtrum in Christo sit uoluntas diuersa inuicemq; uoluntaria.* ¶ Videtur, q non sit in eo diuersa, multiplexve voluntas, Dionysius quia ut S. Dionysius tradit, In oīente perfecto sunt, esse,posse,& agere,& ipsum posse,sequitur esse: sed in Christo nō est nisi vnum esse personale,& actuale,ergo,& unùm posse duntaxat. Cumq; uoluntas sit potentia,sequitur, q in Christo sit tm̄ una uolūtas. ¶ Secundò,ex potentia oritur actio,agere uerò est suppositorum. Cum ergo in Christo non sit nisi vna persona,non erit in eo nisi actio una,& una potentia. ¶ Conformiter argui potest, q in Christo non sit duplex voluntas,sicut & duæ naturæ.

¶ Circa hæc scribit Albertus: Magister in litera ponit trimēbrem diuisionem uoluntatum in Christo,uidelicet voluntatem diuinam,voluntatem rationis(id est,uoluntatem rōnalem, seu intellectiuā) & uoluntatē sensualitatis idest appetitū sensitiuum, qui in concupiscibilem,irascibilemq; diuidit. Quæ diuisio potest sic ad bimembrem reduci. Voluntas Christi, aut est diuina, & increata, aut creata, atque humana. Humana quoq;, aut est sensualitatis, aut rationis. Voluntas etiam rationis, aut est naturalis,aut deliberatiua. De uoluntate tamen rationis naturali,mentionem non agit: quia à voluntate deliberatiua non differt realiter,sed est eadem potētiæ diuersimode considarata. Nēpe, q naturalis dr̄,seu natura,hoc contingit cuilibet potentiæ animæ rationalis,inquantum natura est hominis. Potentiæ autem naturales, q̄uis insint secundum diuersas partes naturæ,tamen referuntur ad unum,quod est subiectū,ideo denominatum ab eis non est nisi unū. Propterea Christus non est nisi unus volens,quamuis modis pluribus,ac uiribus uelit: quoniam uolens,significat eum,qui uult, non radicem uolendi in qua fundatur illa potētia,diuersitas uerò voluntatū,cognoscitur per diuersitatem uolitorū. Hinc aliter est in formis determinantibus totum,& aliter in naturalibus uiribus: quoniam formæ, quæ sunt in toto,nequeunt plures vnius rationis inesse. Verum in potentijs naturalibus secundum unam rationem communem non specialem, possunt plures potentiæ vno nomine appellari. Si autem obijcias, Obiectio. Dionysius quia (ut diuinus Dionysius protestat) actio Christi nūcupatur theandrica,id est, Dei uirilis, sicq; uidetur, q in omni Christi actione concurrit aliqd Dei,& aliquid viri,ergo omnis talis actio fuit composita,nulla simplex. Et respondendum, q in Christo sunt plures,destinctæq; actiones: non in comparatione ad agentem,quasi Christus sint plures agentes: sed quo ad rationem,uel radicem agendi, quia Dilutio. aliquando egit,ut Deus,quandoq;, ut homo: semper tamen egit,ens Deus homo. Hinc in uerbis prętactis sanctus Dionysius considerauit agens, ut agens. Damascenus uerò,dicens in Christo duas a- Damasc. ctiones,sicut & duas naturas,considerauit ipsas actiones in comparatione ad potentias inclinantes ad actum. Deniq; hoc ipsum, quod agens fuit uerus Deus, & homo, facit, q inclinans ad actum fuit Deus,puta uoluntas increata: & uoluntas creata facit omnem Christi actionem nobis salubrem. Nam,& dum comedit,bibit,dormiuit,verum erat, quòd Deus hoc facit, qui pro nostra salute omnia egit. Hæc Albertus.

¶ Qui insuper quærit, An sit aliqua sensualitatis voluntas, Respondet, Voluntas sumitur largè, & strictè. Strictè ergo non dicitur nisi motus,& appetitus rationalis, propter quod in Topicis, ait philosophus, Omnis voluntas in ratione est. Tertio quoque de anima, In ratione uoluntas est, in irrationali autem desiderium. Largè uerò appetitus sensualitatis humanæ, uocatur uoluntas: sed penitus abusiuè, appetitus brutorum uoluntas uocatur. Propter quod asserit Damasce. Voluntas rationalis est. & si non est rationalis, non est uoluntas. Voluntas namque designat id, quod liberum extat in anima, ideo natura sensitiua, quæ magis agitur imperio rationis alterius, aut instinctu naturæ, quàm agat, non potest propriè appellari uoluntas.

¶ Præterea si, quæratur, An uoluntas hu- Quæstio. mana in CHRISTO fuit aliquo modo contraria uoluntati diuinæ, uel potiùs ei conformis per omnia, & utrum aliqua uoluntas rationis in CHRISTO non habeat affectum.

¶ Videtur,quod imo. Quoniam contrarietas appetituum in anima,non est ex hoc,quod ipsi appetitus sunt in nobis naturæ contrariæ, ut Manichæi dixerunt,ponentes appetitum rationalē creatum à principio lucis,alterum à principio tenebrarum: ergo est ex oppositione uolitorum, quæ oppositio inducit in nobis pugnam carnis,sensitiuęq; partis animæ cōtra rationem superiorem: igitur in

Christo fuit huiusmodi pugna. ¶ Præterea, dictum est, quòd etiam ratio, & quæcunq; uis animæ, potest considerari natura, sicq; dolet incommoda. Cum ergo in Christo fuerit ratio, ut natura, uidetur, quod uoluntate rationis uoluerit, quod non uoluit uoluntate diuina, neq; est consecutus.

Respõsio. ¶ Respondeo huic obiectioni, consentiendo, quòd Christus uoluntate rationis secundum quod natura est, appetijt aliquid, quod consecutus nō est, atq; orauerit aliquid, quod ei datum non est: quia appetijt, & orauit hoc, non ex deliberatione id uolēs, sed magis, ut nostram infirmitatem, & suæ humanitatis ueritatem ostendens, secundum quòd suis dixit discipulis: Spiritus quidem promptus est, caro aūt infirma. ¶ Ad obiectum dicendum, quòd non est cōtrarietas pugnę, nisi inter quæ est resistentia pertinax, sicut in nobis, in quibus appetitus infirmitatis carnalis confortatur ex fomite, atq; interdum ex reliquiis uitiorum, quod in Christo non fuit: iō uoluntas infirmitatis, seu appetitus sensitiuus ultra naturalia non est progressus. & in his se tantum ostendens ad naturæ demonstrationem, nō ad hoc, ut pugnaret contra rationem, quam uoluntatē Antisiodorensis, & alij quidam antiqui uocant uelleitatem, non uoluntatem perfectam. ¶ Alij solūt, dicentes, quòd inter hæc non sit contrarietas: quia contraria nata sunt fieri circa idem, sensualitas aūt, & ratio non sunt circa idem, ut idem. Sed hoc nihil est, quia secundum hoc, nec in nobis esset huius cōtrarietas pugnæ. Hinc dicendum, quod cōtrarietas huius pugnæ est ex contrarijs uolitis, totam animā ad se trahere nitentibus, quæ uolita quamuis quandoq; non sint contraria in substantia, attamen per adiunctum existunt contraria, puta per rationem, ita, quòd unum est uolitum, ut honestum, alterum uerò, ut turpe.

¶ Ex quibus patet solutio huius, An aliquid uoluit Christus, quod non est factum. Et apparet, quod non: quia uoluntas sua creata fuit omnino conformis uoluntati diuinæ, quam certum est esse omnipotentem, atq; in omnibus adimpletam. Vnde, & Apostolus: In omnibus, inquit, exauditus est pro sua reuerentia.

¶ In contrarium est, quod orauit calicem passionis transferri à se, qui non fuit translatus. Et quod ait in psalmo: Deus meus, clamabo per diem, & & non exaudies.

¶ Respondendum, plures sunt Christi uoluntates. & quicquid uoluit uoluntate beneplaciti diuini, secundum naturam diuinam, hoc factum est: similiter quicquid uoluit uoluntate rationis deliberatiuæ, sed non quicquid uoluit uoluntate affectus naturalis, & sensitiui. ¶ Ad obiectum dicendū, quòd quadruplex est conformitas, quas nostra uoluntas uoluntati conformatur diuinæ. Prima est in uolito, & hæc est secundum materiam, estq; minima, vt scilicet velimus, quod Deus uult: & ista non efficit meritum sp, quia interdum vult aliquis uitiosè, quòd Deus uult sanctè, ut mortem alicuius hominis boni. Scda est secundum formam uolēdi, ut dū ex charitate uolumus quod uult Deus. Et hæc efficit meritum, quamuis quandoq; nō uelimus, quòd Deus vult, ut patuit circa finem primi Sententiarum. Tertia est in fine uolendi, ut uelimus propter id, propter quod uult Deus, uidelicet propter gloriam eius, & ista conformitas consistit laudabilis, & facit ad meritum, etiam si sit difformis à uoluntate Dei in materia uoliti, ut si ad gloriam Dei uelim uiuere aliquem iustum prælatum, quam Deus uult mori. Quarta conformitas est in causa uolendi efficiente, ut dum uolo id, quod uult me uelle. Sicq; Deus uoluit Christum horrere, & aliquo modo mortem nolle uoluntate naturali, sensitiuaq; appetitu, & de his dictum est pleniùs circa finem primi. Hæc Albertus. ¶ Quibus per omnia concordat Vdalricus in Summa sua libro sexto: Rationale, inquiens, dupliciter dicitur, utpotè essentialiter. sicq; unius hominis non est nisi una uoluntas, quæ est uoluntas rationis, & à Damasceno, diuiditur in θέλησιν, id est, uoluntatem naturalem, & βούλησιν, id est, uoluntatem deliberatiuam, seu rationalem. Secundò dicitur aliquid rationale participatiuè, sicq; appetitus sensualitatis, ut regitur per uoluntatem, ratione dir全ctam, uocatur uoluntas ab Augustino, Ambrosio, Beda.

¶ Denique, quàmuis uoluntas naturalis, & uoluntas sensualitatis in CHRISTO discordabant à uoluntate diuina in uolito mortem horrendo, ac fugiendo: non tamen fuerūt oppositæ uoluntati diuinæ, nec caro, aut sensualitas Christi aduersus spiritum concupiuit: quoniam contrarietas, & conformitas uoluntatum non attēditur penes materiam actus, qui est actus obiectum, utpotè volitum. sed penes ipsos actus. Nēpe si actus unius uoluntatis est uolitum alterius, illæ uolūtates licet opposita uelint: non sunt tamen oppositæ, nec discordes, sicut uolitum concors est uoluntati, cuius est volitum illud. Si uerò actus uoluntatis unius displiceret alteri uoluntati, illæ uoluntates quamuis idē uellent, essent contrariæ, quemadmodum Iudęi voluerunt Christum occidi, quod etiam uoluit Deus: & tamen illorum uoluntas extitit displicens Deo, & eius uoluntati contria, quia non uoluerunt id, quod Deus uoluit eos uelle. ¶ Porrò in Christo voluntas diuina increata, & item uoluntas rationis deliberatiua, noluerunt, ut sensitiua pars, & naturalis volūtas animæ Chri haberēt actus, & motus quos habuerunt: naturalis namq; uoluntas rationis non respicit nisi bonitatem, aut malitiam rei in se, & nō per relationem, ordinemq; in finem. hoc.n. est rationis. Idcirco cum uita Christi in se optima fuerit, & eius corruptio mala secundum se, naturalis illa uoluntas uoluit eius conseruationem. Hæc Vdalricus, qui de his plura conscribit, sed in præinductis verbis Alberti sententialiter sunt contenta.

¶ Insuper scripta Thomæ his cōsonant: In Chro, inquientis, sunt duæ naturę perfectæ, diuina uidelicet, & humana, & humana natura in multas partiales naturas diuiditur, ut in naturam corporis, & animæ, in naturam sensitiuam, intellectiuam. secundum hoc uoluntas humana in plures diuiditur, sicut iam patuit. Sunt ergo in Christo uoluntas diuina, & humana, non quasi unam uoluntatem componentes, aut constituentes, ut Eutices dixit hæreticus. imò sic neutra earum esset in Christo, sed tertia quædam. Ideo utraque illa manet in Christo distincta. ¶ Sed obijci potest, quia uoluntas sanctorum dicitur una cum uoluntate diuina, cum & Apostolus dicat: Qui adhæret Deo, unus spiritus est. ¶ Dicendum, quod voluntas tripliciter sumitur: primò, pro potentia volēdi: secundò, pro actu volendi: tertiò, pro uolito. sicq; voluntas sanctorum est vna cum voluntate diuina, non primis duobus modis.

¶ Amplius si quæratur: Vtrum uoluntas humana in Chro semper conformabatur volūtati diuinæ in volito ¶ Dicendum, quòd cum uoluntas sequatur rationem, processus voluntatis proportionantur processui

Margin notes (left): Respõsio. — Matt. 26. mar. 14. — Hebr. 5 — Psal. 21. — Voluntas q̃ sit cōformis diuinæ voluntati.

Margin notes (right): Vdalricus lib. 6. — Voluntas quo diuidat Damascenus. — Voluit Deus Chri. mortē, & Iudæi quo intelligatur. — Thomas Aquinas. — Obiectio. — 1. Cor. 6. Dilutio. 1 — Quæstio. — Responsio

sui rationis. Nun autem habet aliquod principiũ per se nutum, ad quud reso luendo reducit id, cuius quærit cognitionem: quo facto, habet certam rei notitiam, atque sententiat, quod sit ita. Sed antequam ad istud reducere valet, movetur quibusdam verisimilitudinibus, quibus si detineatur, decipitur tanquam certis: si uerò illis non detineatur, habet opinionem vnius partis cum formidine alteriùs. Finis autem (vt dicitur septimo Ethicorũ) habet se in voluntarijs, sicut principium in speculatiuis. Hinc quãdo voluntas reducit aliquod speculabile in finem, in quo quiescit totaliter, tunc sententialiter illud acceptat: si uerò reducat in finem, in quo nun totaliter quiescit, trepidat inter utrumque. Porrò si consideretur hoc, quod est ad finem sine ordine ad finem, mouetur uoluntas in illud secundum bonitatem, aut malitiam, quam absolutè inuenit in eodem. Verum, quia voluntas non sistit in motu, quem habet circa huiusmodi, cum non feratur in ea sicut in finem, ideo non sententiat finaliter de illis secundum motum præfatum, quàm diu non considerat finem in quem ordinat illud: propter quud non simpliciter non vult illud: sed vellet, si nil repugnans inueniretur. Voluntas autem, ut natura, mouetur in illud simpliciter: ideo nisi per rationem ordinetur in aliquid aliud, acceptabit illud absoluè, & erit illius tanquam finis. Si autem ordinet in finem, non acceptabit aliquid absolutè circa huc, quousque perueniat ad ipsius finis considerationem, quud facit voluntas, ut ratio. Patet ergo, quod voluntas, ut natura, imperfectè vult aliquid, & sub conditione, nisi feratur in ipsũ sicut in finem. Eorum verò, quæ ordinantur in finem, voluntas, vt ratio, habet vltimum iudicium, ac perfectum iudicium. His uisis, patet qualiter voluntas rationis in Christo conformatur uoluntati diuinæ in volitu: quia voluntas, ut natura, nunquam in Christo mouebatur in aliquid sicut in finem, nisi quod Deus vult. Cumq; voluntas, ut ratio, nunquam moueatur in aliquid nisi ex ratione finis, constat, quòd uoluntas quoque, ut ratio, cõformabatur uoluntati diuinæ in volito. Sed uoluntas, ut natura, mota in aliquid non sicut in finem, quod in se consideratum, non ita se habet in bonitate, seu malitia, sicut consideratum in ordine ad finem, nun conformabatur uoluntati diuinæ in uolitu. Sic namq; Christus oolebat non pati, quod tamen voluntas diuina voluit uelle voluntatem, ut est natura. Conformitas quippè in uolito, non facit rectitudinem voluntatis, sed quæ est in modu uolendi, & in causa finali, & in causa efficienti, sicut expositum est.

Quæstio. ¶ Denique si quæratur, An voluntas sensualitatis in Christo fuit contraria uoluntati rationis.

Responsio. ¶ Dicendum, quod pugna, seu contrarietas sensualitatis ad rationem, in nobis causatur ex tribus. Primò, ex diuersitate volitorum: secundò: quoniam sensualitas fertur in suum volitum effrenatè: tertiò: quuniam actum rationis impedit, aut retardat partim sine totaliter, quæ duu ultima constat nunquam in Christo fuisse, sed primum horum aliquo modo in Christo erat iuxta modum expressum: quod tamen (ut patuit) conformitatem præfatam non impediuit simpliciter. Nec uoluntas animæ Christi fuit sibijpsi contraria. Nam quamuis volebat secundum voluntatem rationis diuersas, inquantum uoluntas, ut natura, & uoluntas, ut ratio, uolebant diuersa: non tamen uno mudo, sed unum absolutè, & alterum sub conditione. Contrarietas autem in actu, & habitu, est ex contraria ratione obiecti. Hæc Thomas in Summa.

¶ Insuper in tertia parte, quæstione decima octaua: Quidam, inquit, posuerunt in Christo unam solummodo uoluntatem, ad quod diuersi diuersimode moti sunt. Apollinaris namq; hæreticus nun posuit in Christu animam intellectualem, dicens ad actus rationis ipsum uerbum sufficere. (Tho. ad artic. 1.) Cumque uoluntas sit appetitus intellectualis, sequebatur in Christo non esse uoluntatem humamanam, sed solum diuinam. Eutices quoque hæreticus, & cæteri, qui posuerunt in CHRISTO solum unam naturam, dixerunt etiam in eo unam solam consistere uoluntatem. Nestorius uerò hæresiarcha, dicens unionem uerbi, & naturæ humanæ duntaxat factam secundum affectum, & uoluntatem, perhibuit solam unam in CHRISTO uoluntatem existere. Postea Macharius Antiochenus Patriarcha, & Cyprianus Alexandrinus, & Sergius Constantinopolitanus, ac quidam eorum sequaces, unam in CHRISTO uoluntatem ponebant, quamuis duas in eo faterentur naturas: quia opinabantur, quod humana natura in CHRISTO nunquam mouebatur proprio motu, sed solum prout mouebatur à uerbo, & deitate, ut patet ex synodali Agathonis papę epistola Hinc in synodo sexta apud Constantinopolim celebrata, est diffinitum, quod in CHRISTO sint duæ uoluntates, & duæ operationes, sicut & duæ naturæ. (Voluntatẽ Christus qualem habuerit iuxta opinionem hæreticorum.)

¶ Præterea uoluntas quanduque accipitur pro potentia, & sic fuit in Christo tantum una uoluntas rationalis humana: interdum pro actu, & ita in CHRISTO ex parte rationis duas oportet ponere uoluntates, id est duas species actuum uoluntatis: quia uoluntas est tam ipsius finis, quàm mediorũ, & diuersimode fertur in ea: quia in finem tendit simpliciter tanquam in bonum secundum se. In media autem sub quadam comparatione, secundum quod bonitatem sortiuntur ex ordinatione ad finem. Hinc alteriùs rationis est actus uoluntatis, prout mouetur in aliquid secundum se uolitum, quæ actualis uoluntas Damasceno dicitur θέλησις id est, simplex uoluntas, & à magistris uoluntas, ut natura, atque alteriùs rationis, ut est actus uoluntatis, secundum quod fertur in aliud, quod uolitum est solum ex ordinatione ad aliud, ut sumptio medicinæ: qui actus à Damasceno βούλησις, id est, consiliatiua uoluntas, & à magistris uoluntas, ut ratio, nuncupatur. (Voluntas ut natura.) (Voluntas ut ratio.)

Postremò, præfatæ uoluntates non fuerunt in CHRISTO oppositæ siue contrariæ. Contrarietas namq; non potest esse, nisi oppositio atendatur in eodem, atq; secundum idem. Si autem secundum diuersa, & in diuersis existat, diuersitas, non sufficit ad rationem contrarietatis, sicut nec ad rationem contradictionis, puta quod homo sit pulcher, aut sanctus secundum manum, & non secundum pedem. Secundò requiritur ad contrarietatem uoluntatis, quod sit circa uoluntatem eandem. Nam si homo uult unum secundum appetitum sensitiuum. & aliud secundum appetitum intellectiuum, non est contrarietas, nisi appetitus sensitiuus intantum præualeat, & procedat, quod uoluntatem impediat, aut retardet, quia sic ad uolũtatem rõnis aliquid perueniret de motu appetitus sensitiui ꝯtrario. Hoc in Chr̃o non fuit ꝯrietas uoluntatũ, cũ nec una aliã impediret, neq; uolũtas naturalis, & appetitus sensitiuus refutarent

illam rationem, ob quam voluntas, vt ratio, ac diuina uoluntas Christum pati voleant: imò etiam voluntas absolutar seu naturalis in Chr̃o volebat humanam salutem: tamen eius non erat hoc velle in ordine ad aliud, vt. s. per Christi occisionem procuraretur: nec motus sensualitatis se ad hoc extendere potuit. Fuit autem in Christo agonia passione instante, quantum ad partem sensitiuam, prout agonia importat terrorem infortunij imminentis, ut 3. libro asserit Damascenus. Hæc Thomas in Sũma, qui in his videtur sequi opinionem in præinductis verbis Alberti reprobatam, quanquàm & reprobatio illa ex uerbis Thomæ nunc tactis, diligenter attentis valeat solui.

Taritasius

¶ Præterea Petrus super his scribit: Quemadmodum in natura corporaliter luminosa concomitãtur in se splendor, & calor, ita in natura spiritualiter luminosa, puta intellectuali, concomitantur se intellectus, & affectus, seu ratio, & voluntas: ideo vtraque fuit in anima Christi. De sensualitate autẽ sciendum, quòd sensualitas, seu sensualitatis volũtas dupliciter capiuntur. Primò, pro natura, seu naturali potentia, & ita fuerunt in Christo. Secundò pro infectione, seu corruptione potentiæ, vel naturæ, & ita non fuerunt in Christo. Rursus Christus habuit diuersas uoluntates quatuor modis. Primò, ſm diuersas naturas in Christo existentes, diuinã videlicet, & humanam. Secundo penes diuersas potentias eiusdem naturæ, scilicet sensualitatem, & rõnem. Tertiò, secundum diuersas operationes eiusdem naturæ, videlicet, ut cõsideratur, ut natura, & vt ratio. Quartò, secundum considerationes voluntatis rationalis, quo ad se, & in relatione ad membra. Vnde Christus dicitur quædam uoluisse sibi, quædam membris suis. Diuersitas autẽ primi modi, & secundi, est secundum rem: diuersitas verò tertij modi, & quarti, secundum rationem, sicuti distinguuntur ratio superior, & inferior. Hæc Petrus.

Volũtatũ diuersitas quomodo sufficienter ligatur in Christo.

Richard.
Bonauen.

¶ Scripta quoq; Richardi concordant præhabitis, & plenè continentur in ipsis. Similiter scripta Bonauenturæ quasi totaliter, & aliqua addit: Volũtas, inquiens, tripliciter consideratur. Primò, secundum naturam: secundò, penes potentiam, qua quis vult: tertiò, penes modum volendi. Et secundum hanc triplicem considerationem, tripliciter diuiditur diuisione bimembri in uoluntatem diuinam, & humanam. Quantum ad secundum, diuiditur diuisione trimembri in voluntatem diuinam increatam, & in voluntatem rationalem humanam, atque in uoluntatem sensualitatis. Quantum ad tertiam, diuiditur diuisione quadrimembri: & sic loquitur Hugo, dicens: In Christo fuit voluntas deitatis, voluntas rationis, voluntas naturalis pietatis, uolũtasq; carnis. Voluntas deitatis, per iustitiam dictauit sententiam: uoluntas rationalis, per obedientiã approbauit ueritatem: uoluntas pietatis, per compassionem in malis alienis suspirauit: uolũtas carnis, per passionem in malo proprio quodammodo murmurauit.

Hugo.

¶ De conformitate demum voluntatum in Christo sciendum, ꝙ conformitas uoluntatis ad voluntatem, in duobus consistit, puta in uolito, & in ratione uolendi. Conformitatem in volito dico, qñ diuersæ uoluntates vnum, & idem volunt. Conformitatem autem in ratione uolendi dico, dum unum, & idem eodem modo uolũt, uel altera earum vult illud eo modo, quo superior vult eam velle. Cũq; ad perfectam conformitatem voluntatem hęc duo concurrunt, alterum eorum est de necessitate conformitatis, puta conformitas in ratione, seu modo volendi: alterum verò aliquando de necessitate, aliquando de congruitate, interdum præter necessitatem, & congruitatem. Possibile namq; est, ꝙ uoluntates sint conformes, ita, qđ una subsit alteri, & tamen non uelint idem: quia uoluntas superior nõ vult inferiorem uelle, qđ uult ipsa, sed potiùs uelle contrarium: Quoniam ergo conformitas in modo seu ratione uolendi, fuit in oĩbus volũtatibus Christi, ideo fuit in eo voluntatũ concordia. Hæc Bonauentura, qui etiam reprobat responsionem ex Thomas inductam: qa si duo homines diuersas uoluntates habentes, contrario mõ se habeant circa volitũ idem, dicuntur contrarias uoluntates habere: iõ aliter dici potest, ꝙ scilicet conformitas uoluntatis ad uoluntatem, dupliciter consideratur: videlicet secundum assimilationem diuersitatis, & secundũ conformitatem subiectionis: & ista secunda sufficiebat, quia hoc uoluit volũtas inferior, quod superior voluit eam velle. Hæc Bonauentura. ¶ Concordat Alexander per omnia, nisi ꝙ responsionem illã ex Thoma inductam sequitur, & commendat.

Hales.

¶ Durandus etiam hic consonat cõi doctrinæ.

Durãdus.

¶ Scotus uerò in aliquibus dissonat, aliter distinguendo uoluntatem in Christo. Verum dissensio illa in usu uidetur consistere terminorum, ideo modici est momenti. & nouitatem singularitatemq; sapuit, idcirco dimitto.

Io. Scot.

QVAESTIO IL

Quæritur quoq;, *An Christum decuit orare.* ¶ Circa hoc aliqui multa inquirunt, videlicet secundum quam naturam ei competijt, & pro quibus orauit: atq; an oĩs eius oratio fuerit exaudita. ¶ Circa, quæ Petrus compendiosè respondet: Christus secundum quod Deus, orare non potuit, quia æqualis est patri: secundum quod homo, consideratur dupliciter. Primo, ut compræhensor, sic competit ei orare pro alijs, nõ pro se, quia non indigebat. Secundo, ut uiator, sic competebat ei orare pro alijs, & pro se. Omnis namque oratio est ꝓ indigentia quadam supplenda. In Christo autem nulla fuit indigentia spiritualium bonorum, sed bene corporalium. Hinc oratione petente spiritualia bona, non potuit orare pro se, sed pro alijs: oratione uerò corporalia bona petente, orauit pro seipso, ac alijs. Hæc Petrus.

Taritasius

¶ Bonauentura autem circa hæc pleniùs scribit. Decuit Christum orare, quadruplici ratione. Primò, ad dandum nobis uirtutis exemplum. Secundò, propter ueritatis argumẽtum, uidelicet ad suæ assumptæ humanitatis declarationem ostendendo se hominem uerum: Tertiò, ꝓpter officij sui expletionem. Fuit enim sacerdos, & pontifex, reconciliator, saluator, ac mediator, ideo habuit pro saluandis, & expiandis ꝑ se orandi officiũ. Quartò, ꝑꝑ meritũ: qm̃ suis orationibus meruit nobis, ꝗ indonei eramus suscipere charismata gratiarũ. Deniq;, cum oratio sit petitio procedens ex desiderio, ac uoluntate, idcirco ſm qđ uolũtas humana fuit in Chr̃o secundum differentiam triplicem, sic & oratio. Nã quædam oratio eius fuit procedens ex uoluntate rationis, quędam à uolũtate pietatis, quædam à uoluntate carnis, id est, ex sensualitatis affectu. Oratio procedens ex uoluntate rationis deliberatiua, fuit in omnibus exaudita: quia ista Chr̃i voluntas creata, fuit in omnibus diuinæ voluntati conformis, & pro reuerentia orantis fuit exauditione dignissima,

Bonauent.

Orare decuit Christum.

Hebr. 2. 3. 4. 5.
Roma. 5.

Hebr. 5.

sima,q a sanctè,& dignè oraoit in gradu supremò. Oratio verò Christi procedens ex voluntate pietatis, voluntateq; carnis,non fuit in oibus exaudita, qa hę ui volūtates ooo fuerunt in omnibus conformes volūtati diuinæ, vt patuit At verò oratio il la,qua orauit calicē pasionis auferri à se, quantū ad orationis illius materiā,fuit seosualitatis : cuius desideriū fuit,non mori:quaotū verò ad formā orationis,concernebat discretionē ꝓpooentis,q dixit, si possibile est,sicq; fuit rōnis.Itaq; nō fuit simpliciter sensualitatis,neq; sipliciter rōnis : sed quodāmodo rōnis,& quodāmodo sensualitatis.Nam quo ad materiā,fuit sensualitatis:quo ad formā, fuit actus rōnis,fuitq; sensualitatis,vt mouentis, & rōnis,vt ꝓponentis.rursus,fuit sensualitatis,vt quo: rōnis , vt à quo.Hioc rōnabiliter dici solet,q in hac oratione rō fuitaduocatus sensualitatis,& quāuis rō mouet seosualitatē nō exaudiendā,qa ꝯ Dei decretum petijt pasionē aoferri,nihilominus ex rōnalibus causis affectum sensualitatis orando proposuit. Primò, ad demonstrandam assumptæ homanitatis veritatem, & in hoc nostrā edocuit fidē. Secuodò,ad cōfirmandū nostram imbecillitatē,vt non diffidamus, si afflictionū pericula exhorremus, & in hoc spem oostram erexit. Tertiò,vt ostenderet oostram volūtatem diuinæ voluntati per omoia debere esse subiectam.Nam dixit:Noo sicut ego volo,sed sicut tu uis.Ac per hoc ordinauit io nobis charitatem,qua nostram affectiooem conatur diuinæ voluotati,
3. p. q. 21. ar. 2. ac charitati io cunctis conformare, atq; subijcere. Hæc Bonauentura.

¶Coocordat Thomas:Deo,dicens,ſm naturam deitatis non competit orare, nec obedire , nec aliquid minorationem designaos,aut diuersam volūtatem à patre,& spiritusancto.Sed ſm quod homo, conuenit ei orare,& orauit propter tres causas:Primò,ad insinuandū veritatē naturę humanæ in se
Obiectio. &c.vt supra in Booauentura.

¶ Si autem obijciatur , quòd nulli conueoit orare seipsum , dicendum , quòd Christus habuit in se naturam summam , & increatam , secundum, quam cōuenit sibi cum patre,& spiritu sancto orationes fideliū exaudire:naturam quoq; creatam assumptam,secundum quam conueoit ei orare.

¶ Præterea aduertendum, q actus dr̄ sensualitatis dopliciter:Primò,eliciouē ,& sic nō ꝯuenit sibi orare,qa ooo pōt immaterialia,& diuina apprǣhēdere,atq; cognoscere,cū sit uis organtia . Secundò. obiectiuè,qa circa rē illā versaē, cupit, aot refugit, sicq; eius fuit orare ꝓ vita corporalis cōseruatione inquantū instigāt ad orādū ꝓ hoc.In cæteris vt supra.Hilari⁹ verò dicit Chaistū ꝓ suis mēbris orasse, vt trāsferret calix à se,ita vt transiret in ipsos, vt ipsi fortiter sustinerēt sicut,& Chrs.¶De his quoq; io troducta sunt scripta Alberti , in qbos cōtinenē dicta Vdalrici,& breuiter io his doctores cōcordāt, & scripta eorū io ꝓhabitis cōtinenē.¶Allegat,aūt Ma gister i textu S.dixisse Ambrosiū,q Chrs ſm qđ hō, dubitaoit.Cōtra,quod obijci pōt, q hoc ipsum vr̄ derogare sapientiæ Chri, q à principio incarnationis de sua pasiooe foit certissimus,atq; vt patuit,ēt ſm oaturā assumptā,oia oouit, q̄ Deus trinitas,sciētia visiōis.Deniq; ecclesia orat:Respice q̄simus dn̄e sup hēc familiā tuā ꝓ qua dn̄s noster Iesus Chrs oō dubitauit manibus tradi nocentiū. ipse quoq; ꝑceperat. Nolitē timere eos,q corpus occidunt. quō ergo dubitauit, aot formidauit implere , qood iussérat alijs : præsertim cum scriptum sit , Cœpit Iesus facere, & docere?

Hilarius sup Dat.

Argu. ex Ambro.

Lucæ. 12.

Actu. 1.

Ad hoc S.Thomas rn̄det:Dubitatio dupliciter sumit.Primò nāqi,priocipaliterq; sigoificat motū rōnis circa vtrāq; partē ꝯdictio nis , cū formidine determioādi alterū.Secundò trāslatū est ad significandū formidinē affectus in aggrediēdo,aut sustinēdo terribile aliquid.Dubitatio aūt primo mō accepta, cōtingit ex defectu medij insufficientis ad veritatis certā ootitiā.sicq; cōtingit ex defectu sciētiæ,id circo in Chrō noo fuit.Sumpta verò secuodo mō, ac cidit ex iofirmitate læsiui nō videntis modū,nec ha bētis facultatē euandendi imminēs malū . Et qm̄ carnis infirmitatē habuit Christus,& eius sensualiras afflictiooē mortis expauit,iō talis dubitatio fuit io Christo quantum ad sensualitatem, quamuis in ratione eius fuit summa securitas, qoæ diuinum vidit immioere auailium, quod sensualitas non apprǣheodit. Hæc ergo dubitatio fuit timoris Hæc Thomas io Scripto.

Responsio Thomę.

¶Porrò Booauētura.Dubitatio,ait, ꝓpriè dicit in differētiā iodicij rōnis respectu vtriusq; partis ꝯdictiōis,ita,q neutrū pelegit alteri, & ita nō fuit io Chrō.Secūdò dubitatio designat iodifferētiā partis sensitiuæ ad sequendū effectū naturæ inclinatæ seu motæ,rōneve imperantē· Et dubitatio talis potuit Christo inesse,sicq; iotellexit Ambrosius. Hęc Bonauen.¶ Concordat Richardus,dicens dubitationem hanc esse sensualitatis formidinem.

Bonauent.

Richard.

Si Christus meruit sibi,& nobis,& quid sibi,& quid nobis.Di.XVIII.

Summa distinctionis XVIII.

Emeritò ētChri prætermittēdū nō est,de quo qdā dicere solēt,q nō sibi,sed mēbris tm̄ meruerit.Meruit qdē mēbris redēptionē à diabolo,à pc̄ō, à pęna,& regni reserationē,vt amota ignea rhōpea,liberè pateret itroitus.Sed & sibi meruit impassibilitatis,ac immortalitatis gloriā,sicut ait Apostolus: Chrs factus est p nobis obediens vsq; ad mortē,mortē aūt crucis. pp quod & Deus exaltauit illū,& dedit illi nomē,qđ est super oē nomen. Apertè dicit Apostolus Christum propterea exaltatum per impassibilitatis gloriam, qa est humiliatus per passionis obedientiam. Humilitas ergo passionis,meritum fuit exaltationis , & exaltatio , præmium humilitatis. Vnde Augustinus exponens præmissum capitulum, ait: Vt Christus resurrectione clarificaretur, priùs hūilitatus est passione. Humilitas claritatis est ma ritū claritas humilitatis est præmiū.Sed hoc totum factū est in forma serui. In forma eīn Dei sp fuit,& etit claritas. Item Ambrosius idem capitulum tractans,ait: Quid, & quantum humilitas mereaē,hic ostendit. His testimonijs euidens fit,q Christus per humilitatem,& obedientiam passionis meruit clarificationem corporis,nec id solum, sed ēt impossibilitatē animę. Anima enim ipsius ante mortem erat passibilis, sicut caro mortalis

Philip. 2.

August.

Ambros.

talis:sed post mortem merito humilitatis,& aĩa impassibilis facta est,& caro immortalis. Vtrũ aũt anima sit facta impassibilis,qñ caro facta est immortalis,s.ipso resurrectionis momento,de auctoritate nobis certum non est. Sed uel mox post carnis separationem anima impassibilitate donata est,aut in resurrectione quando caro refloruit.

Quòd a conceptu meruit sibi Christus hoc, quod per passionem.

Nec solũ hoc meruit Chrs,qñ patri obediens crucẽ subijt:sed ẽt ab ipsa cõceptione, ex quo homo factus est per charitatem,& iustitiam,& alias virtutes, in quarum plenitudine fuit ſm hoĩem conditus,sibi tantum meruit,quantum post per martyrij tolerãtiam. Tanta enim plenitudo spiritualium charismatum in eo fuit,quòd in eis proficere non potuit,& ideo melior ipsius anima fieri non potuit, quàm ab initio suæ conditionis extitit,quia proficere in meritis non valuit,Vnde Gregorius ait:Non habuit omnino Christus iuxta animæ meritum,quo potuisset pficere:in membris,aũt,quę nos sumus,quotidie proficit. Non ergo plus meruit sibi per crucis patibulum, q̃ à conceptione meruit p gratiam virtutum. Non ergo profecit ſm aĩæ meritũ,quantum ad virtutem meriti:pfecit tñ,quantum ad numerum meritorum. Plura eñ habuit merita in passione,q̃ in conceptione;sed maioris virtutis non extiterunt in merẽdo plura, q̃ ante fuerant pauciora. Meruit ergo à conceptione non mõ gloriam impassibilitatis, & immortalitatis corporis,sed ẽt impassibilitatem aĩæ. Per quid? Per obedientiam, & voluntatem perfectam,quã non tunc primum habuit,nec maiorem, cũ pati cœpit, & mori. Obediens enim,perfectus,& bonus maioris virtutis extitit secundum hominem,ex quo fuit homo. Habuit ergo anima illa aliquod bonum in se post mortem, quod non habuit ante. Num ergo beatior,vel melior fuit,quàm ante? Absit,'quòd melior fuerit, quia nec sanctior, nec gratia cumulatior. Nec etiam beatior fuit in Dei contemplatione,in quo præcipue beatitudo consistit. Põt tamen dici in hoc beatior fuisse, quia ab omni miseria immunis. Ex quo nequit inferri simpliciter,ꝙ beatior fuerit.

De eo, quod scriptum est, Donauit illi nomen, quod est super omne nomen.

Phi. 2. Iohan. vlt. Nec tantũ gloriã impassibilitatis,& immortalitatis meruit, sed ẽt meruit donari sibi nomen,quod est super oẽ nomen,s.honorificentiã, ꝙ vocatur Deus, hoc tñ nomen ante mortẽ habuit. Habuit eñ hoc nomen Dei filius,inquantũ Deus est ab æterno per naturã:inquantum verò homo factus est,habuit ex tempore per gratiã. Veruntamen

August. Maximi. *Augustinus dicit homini donatum esse illud nomen,non Deo, quia illud *nomẽ habuit,cum in forma Dei tm̃ erat. Sed cũ dr̃, Propter quod & Deus illũ exaltauit,& donauit illi nomen,quod est super oẽ nomen,satis apparet pp quid exaltauerit.i. pp obediẽtiam,& in qua forma exaltatus sit. In qua eñ forma crucifixus est,in ea exaltatus est, & in ea donatum est ei nomen,ut cũ ipsa forma serui,nominet vnigenitus filius Dei. Hoc illi donatum est, vt hoĩ,quod iã habebat idem ipse Deus. Hoc ergo per gratiã accepit, vt ipse ens homo,vel subsistens in forma serui,id est,in aĩa,& carne,nominetur,& sit Deus. Sed nunquid hoc meruit? supra enim dictum est,quia hoc tantum bonum homo ille non meruit. Quomodo ergo hic dr̃,propter obedientiã donatũ est ei hoc nomen? Secundum tropum illum in scriptura creberrimũ,hoc capiendum est, quo dr̃ res fieri qñ innotescit. Post resurrectionem verò,quod ante in obscuro erat,in euidenti positũ,est, vt scirent hoĩes,& dæmones. Manifestationẽ ergo illius nominis donauit ei Deus post

Matt. 28. resurrectionẽ,sed illã meruit per obedientiam passionis,q eo,quod obediuit patiendo, exaltatus est resurgendo,& p hoc manifestatũ est nomẽ, Hoc eodẽ tropo vsus ẽ ẽt dñs,

Ambrosius post resurrectionẽ dicens: Data est mihi oĩs potestas in cælo,& in terra,non, ꝙ tunc primò acceperit,sed quã ante habebat,tunc manifestata est potestas. Cæterũ Ambrosius dicit nomen illud donatum esse Deo,nõ hoĩ,& vr̃ ſm verborum superficiem oppositus Augustino. sed intelligentia non obuiat,licet diuersum sapiat. Nam Ambrosius de naturali donatione id dictũ intelligit,qua ęternaliter pater generando dedit filio nomẽ, quod est super omne nomen,scilicet esse Deum per naturam, quia genuit ab æterno filium plenum,& sibi æqualem Deum. Quod tamen nomen Apostolus propter passionis obedientiam Christo donatum dicit. Sed præmisso locutionis modo accipiẽdũ est

Si Christus sine omni merito illam habere potuit.

Si v erò q̃rit,Vtrũ Chrs illã immortalitatis,& impassibilitatis gloriã,& noĩs Dei manifestationẽ sine oĩ meritò habere potuerit: sane dici põt, q̃a hũanã naturã ita glorio

sam

sam suscipere potuit, sicut in resurrectione extitit. Nomenq; suũ ẽt aliter hoĩbus manifestare potuit, sed hõ passibilis esse nõ potuit sicut fuit, & ad illã gloriã sine meritò puenire. Potuit qdẽ peruenire ad illã sine merito passionis, qa potuit cõsumpta mortalitate, immortalitatis gloria uestiri, sed nõ sine merito iustitię, & charitatis aliarũq; virtutũ. Nõ eñ Chrs hõ esse potuit, ĩ quo plenitudo virtutũ, & grã nõ fuerit. Nec virtutes ei inesse potuerunt cilicio mortalitatis induto, quin p eas mereret. Habens ergo has virtutes ẽm hoĩem pasibilẽ, ac mortalem, non potuit non mereri gloriã immortalitatis. Non ergo potuit factus mortalis sine merito gloriam impassibilitatis, & immortalitatis, ac manifestationem Dei nominis consequi. Potuit tñ hoc esse, qui sine merito passionis, quia per passionem nil sibi meruit, quod non ante per vitutes meruerit. Iohan. 1.

De causa mortis, & passionis Christi.

*illa. Ad quid ergo voluit pati, & mori, si ei virtutes ad merendũ * illa sufficiebãt? Pro te, nõ p se. Quõ p me? vt ipsius passio, & mors tibi esset forma, & causa: forma virtutis, & hũilitatis, cã gloriæ, & libertatis: forma Deo vsq; ad mortẽ obediendi, & cã tuę libertationis, ac beatitudinis. Meruit. eñ nobis p mortis, ac passionis tollerantiã, quod p pcedentia non meruerat, scilicet aditũ paradisi, & redẽtionẽ à pc̃ õ, à pœna, à diabolo, & p mortẽ eius hæc nos adepti sumus, s. redẽptionẽ, & filiorũ gloriæ adoptionẽ. Ipse eñ moriendo factus est hostia nostræ liberationis. Sed quomodo per mortem nos à diabolo, & à pc̃ õ redemit, & aditũ gloriæ aperuit? Decreuerat Deus in mysterio, vt ait Ambrosius, pp primum pc̃m non intromitti hoĩem in paradisum. i. ad Dei cõtẽplationẽ nõ admitti, nisi in vno hoĩe tanta existeret humilitas, q̃ oĩbus suis proficere posset: sicut in primo hoĩe tanta fuit superbia, quæ oĩbus suis nocuit. Non est aũ t inuentus inter hoĩes aliquis quo id posset impleri, nisi leo de tribu Iuda, q aperuit librũ, & soluit signacula, implendo in se oẽm iustitiam. i. consũmatissimã humilitatẽ, qua maior esse non potest. Nam oẽs alij hoĩes debitores erãt, & vix vnicuiq; sua virtus sufficiebat, & humilitas. Nullus ergo eorũ hostiã poterat offerre sufficientẽ reconciliationi nostrę. Sed Chrs homo sufficiens, & perfecta fuit hostia, q multo ampliũs est hũiliatus, amaritudinẽ mortis gustãdo, q̃ ille Adã superbijt p esum ligni vetiti, noxia delectatione pfruendo. Si ergo illius superbia oĩum extitit ruina, ipsum de paradiso mittens foras, alijsq; occludens ianuã, multo magis Chri humilitas qua mortẽ gustauit, ingressum regni cælesti oĩbus suis impleto Dei decreto aperire valuit, atq; decreti delere chirographũ. Vt eñ ait Ambrosius, Tñ fuit peccatum nostrum, vt saluari non possemus, nisi vnigenitus Dei filius pro nobis moreretur debitoribus mortis, & sic dignos nos fecit testamenti, & promissę hereditatis. Quod non ita est intelligendum, quasi non alio modo saluare nos potuerit, quàm per mortem suam: sed qa per aliam hostiam non potuit nobis aperiri regni aditus, & fieri salus, nisi per mortem vnigeniti: cuius tanta fuit (vt dictũ est) humilitas, & patientia, vt eius merito pateret credentibus in eum aditus regni. Magna ergo in morte vnigeniti præstita sunt nobis, ut liceat nobis redire in patriam, sicut olim in morte summi *remeare. pontificis, hisq ad ciuitatẽ refugij confugerant, securè ad propria *remanere licebat Ecce aliquarenus ostensum est qualiter per Christi mortem aditus regni sit nobis paratus.

Pro se bis Chhristus passus, non pro se. Roma. 8. Ga. 4. Ephe. 1. Ambros. ad Roma. Apoca. 5. Colo. 2. Amb. sup epistolam ad Hebræ. Num. 35.

Summa distinctionis XVIII.

IN præcedentibus tribus distinctionibus tractatũ est de Christi passione, passibilitate, & volũtate, an fuerint in ipso principia promerẽdi: hic iã agit de horũ effectibus, vtpote meritis. Et primò osñdit, q Christus aliquid meruit sibijpsi, & aliquid nobis: deinde, q à principio incarnationis incepit mereri Consequenter declarat, quædã verba Apostoli de merito Christi, quod sua humilitate, obedientia, passione promeruit, & circa hoc inuestigat, An sine merito potuerit illud bonum habere, quod dicimus eum pro merendo obtinuisse. Et quia respondet, q sine passionis merito potuit illud habere, scitatur de causis passionis meritisq; Christi.

QVAESTIO I.

HIc quærit primò, *An Christus potuit in hac vita mereri.* ¶ videt, quòd non, qm̃ Christus ẽ uerus Deus, cui nõ cõuenit pmereri, q est inferioris. ¶ Si dicas, quòd meruit inquantum homo, obijcitur, quia ut homo, fuit compræhensor: meriti autem est uiatorum. Si respõdeas, quòd simul uiator fuit, & comprẽhensor, instatur, quia promereri nõ competit uiatori, nisi per uoluntatem præcipue, & per intellectum: in quo est fides, quæ est merendi origo. Christus autem non habuit fidem, quoniam uidit Deum clarè per speciem, atq; secundum uoluntatem extitit fruens Deo. ¶ Secundò. charitas est potissimum promerendi principium. Christus autem non habuit charitatem uiæ, sicut, nec fidem, sed patriæ, quia nunquam profecit in charitate indesinenter quoq; actu dilectionis ferebatur in Deũ secundum totum (id est, extremum) posse suæ uoluntatis creatæ.

¶ Tertiò, qa eiusdẽ est agere, ac mereri, cuius est esse ac uiuere. In Chro aũt nõ erat nisi unũ esse, & hoc ipsum extitit increatum, & similiter fuit in eo uiverè

verè sempiternũ, non factũ: ergo non fuit in eo nisi vnica actio, puta diuina, qua non merebatur ¶ Quartò, vna, & eadē est actio instrumenti, & principalis agentis: quoniam instrumentum non agit, nisi motum à principali agente, & quicquid operatur. potiùs attribuitur principali agenti, quàm sibi: nunc autem frequenter præhabitum est, ꝙ assumpta humanitas fuit vnitæ deitatis instrumentum immediatum, coniunctum, animatum, ac proprium: ergo vtriusque fuit tantummodo actio vna, quam (ut tactum est) diuinus Dionysius appellat theandricam. i. Dei virilem.

¶ In oppositum sunt, quæ habentur in litera,

Responsio. ¶ Circa hoc scribit Antisiodorensis in Summa sua tertiò libro: Christus in omnibus suis operibus meruit sibiipsi vitam æternam, iam habitam, ad similitudinem angelorum: omnibus quoq; operibus suis, quæ retulit ad nos, meruit nobis vitam æternã habendam

Obiectio. ¶ Cumq; obijcitur, ꝙ Christus existens in carne mortali, fruebatur Deo, & erat in statu cõpræhensoris: sed sancti, & angeli beati in cælo non merentur: quoniam in compræhensionis. atq; fruitionis sunt statu:

Reproba. Dicendum, ꝙ angeli duplicem habent operationem: vnam, inquantum mouentur motu dilectionis, ac fruitionis in Deum, & secundum hoc nihil merentur: aliam habent operationem ad nos, quibus deseruiunt humiliando se, obediēdoq; Deo vsq; ad ministrandum nobis vilissimis, sicq; merentur vitam æternam à principio mundi eis collatam. Eodem modo Christus secundum quod mouebatur diligendo Deum, & ipso fruendo, nihil promerebatur, nec sibi, nec nobis: sed secundum quod humiliauit se circa nos patri in hoc obediēdo, nobis condoluit, prædicauit, ac pro nostra salute egit, laborauit, ac passus est.

Alia dilutio. ¶ Potest etiam respōderi, ꝙ alia ratio est de angelis, & sanctis in cælo, & de Christo: quoniam Christus existens in carne mortali, fuit passibilis, ac diuersis afficiabatur doloribus, sicq; fuit in statu viæ, ac meriti. Beati verò in patria sunt totaliter compræhensores, & nulli subiacent passioni

Quæstiuncula. ¶ Si autem quæratur, An etiã Christus meruit afflictionibus sensualitatis, puta timendo, tristando, cedendo, sanguineumq; fundendo sudorem:

Responsio. dicendum quòd Christus timuit mortē, voluntate animæ suæ occasionem præbente, nõ imperante directè: quia ex voluntate terribile illud genus mortis præsentabatur immaginali ab intellectu, & æstimatiuæ à ratione, ac sensualitati seu appetitui sensitiuo ab æstimatiua, quo facto, sensualitas timuit, quēadmodum fenestram aperiēs, cã est, ꝙ domus illuminatur. Hæc Antisiodorensis.

Dionis. cõ Antisiod. ¶ Quibus obijcitur, quia (vt patuit supra ex Damasceno, alijsq; doctoribus) oĩa in Christo voluntaria extiterunt simpliciter, ita, ꝙ nulla passio fuit in sensitiuo appetitu Christi, nisi ex præuio rationis iudicio, & rationabili causa, & per consequens volũtate directè causante, atque ex charitate imperãte. superior portio animæ Christi illas afflictiones voluit, & fecit essei appetitiuo appetiu ipsius, propter multiplicem fructum nobis inde prouenientem, vt tactum est supra. Et nequaquam putandum, ꝙ tanta afflictio, ac sanguinei sudoris effusio fuerit sine fructu. Nec reor Christum aliqua fecisse, aut protulisse sine actuali, & ordinatissima ad optimum, ac vltimum finem relatione, nec in hoc impediebatur quacunq; exteriori seu alia occupatione.

Gulielmus libro 3. ¶ Præterea super his loquitur idē dominus Gulielmus Antisiodorēsis loco præscripto: Christus in oĩbus suis operibus, omnique motu, & actu virtutum, ac dilectionis, promeruit sibiipsi vitam æternam iam habitam instar angelorum, cunctis quoque operibus suis, quæ retulit ad nos, meruit nobis vitam æternam habendam: sed utrum omnia opera sua retulit ad nos, ignoratur. Probabile tamē est, ꝙ imò: quoniam propter nos uenit in mũdum, Isaia testante: Puer natus est nobis, &c. Deniq; humilitate suæ passionis meruit tria simpliciter: videlicet liberationem à diabolo, ereptionem ab inferno, apertionem ianuæ paradisi. Isa. 9. Matt. 19. Sed & sibiipsi humilitate passionis tria promeruit, puta accelerationē gloriosæ resurrectionis, clarificationem nominis sui per mundum, iuxta illud Apostoli: Christus factus est obediens vsq; ad mortem. propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, s. per manifestationem, quia post resurrectionē manifestatũ est mundo per apostolorũ prædicationē, atq; miracula, ꝙ hõ ille sit Deus, & verus, naturalis, ac vnicus filius Dei patris. Philip. 2. Tertiũ est iudiciaria potestas, de qua in euangelio protestatur: Dedit ei potestatem iudicium facere, quia filius hominis est. Iohan. vlt. Iohan. 5. Hæc idem, cuius dicta de merito Christi quo ad se, & de merito angelorum, consonant præinductæ opinioni Magistri, ꝙ in angelis præmium præcessit merita eorundem.

De angelorum merito. ¶ Verum vt declaratum est ibi, doctores communiter tenent oppositũ, & ꝙ angeli sancti sua interna conuersione ad creatorem, meruerunt gloriam æternalem, sicut, & angeli reprobi sua auersione damnationem perpetuam. Christus autem secundum naturam assumptam, non habuit aliquam actionem meritoriam sua beatificatione priorem, aut meritoriam suæ beatificæ, ac beatissimæ visionis. De his verò infra pleniùs refertur.

¶ In super Alexander circa hæc plurima sciscitatur. Primò, Vtrum in Christo propriè ponendum sit meritũ. Respondet, Meriti multipliciter dicitur. Primò, impropriè seu interpretatiuè, vt existens in peccato mortali, faciens bonum, sed non bona intentione, dicitur mereri, quoniam Deus retribuit ei maius, quàm facit. sicque interpretatur Deus remunerando, ac si ille meruisset. Secundò communiter, prout dicuntur mereri de congruo, & sic existens in mortali, orando pro gratia, & quod in se est faciendo, dicitur gratiam de congruo promereri. Tertiò propriè, prout mereri est de non debito facere debitum, & ita meremur ex charitate, & gratia, ac libero arbitrio vitam æternam, secundum illud ad Timotheum: De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi dominus, 2. Tim. 4. Quartò, de debito facere maius, aut magis debitum, & sic meremur ex operibus charitatis sequentibus, secundum illud Augustini ad Bonifacium: Gratia meretur augeri, vt aucta mereatur, & perfici His modis mereri conuenit nobis. August. ad Bonifaciũ. Quintò dicitur mereri de debito habitus facere debitum actus, & aliter Christus meruit sibi, quia cùm ab instanti conceptionis deberetur ei omne bonum per habitum plenitudinis gratiæ suæ: tamen per temporis processum in actu gratiæ, in operibus excellentibus, fecit, quòd sibi debebatur ex actu, quod iam debebatur ex actu, quod iam debebatur ei ex habitu.

Obiectio. ¶ Verum his obijci potest: Quocunque meretur. proficit in meliùs, quod non conuenit Christo, dicente Gregorio: Non habuit Christus iuxta animæ meritum, quo cresceret.

Dilutio. Respondendum, quòd anima Christi secundum partem sui superiorem, non habuit, quo posset proficere: sed secundum partem inferiorem, quæ fuit passibilis, ei promeruit Christus aliquid meliùs, vtpote impassibilita-

Alia obiectio. ßibilitatem,& glorificationem. ¶ Rursus obijcitur, Omne meritum ex motu est charitatis,quæ non est beatitudo, nec pars beatitudinis: aliàs idem esset meritum, ac præmium.sic quoq; idẽ esset effectus & causa respectu eiusdem.Cũ ergo in Christo motus charitatis fuerit pars beatitudinis,sequiẽ,quòd non fuit meritorius:ergo,nec aliquis alius motus, cum cæteri omnes à charitate habeant meritorij esse. Et dicendũ,quòd motus charitatis est duplex: Vnus in Deum alter in proximum.Motus charitatis in Deum est ſm viam superiorem: motus verò charitatis in proximum, est ſm viam inferiorem. Et primus motuum horum,in Christo pars beatitudinis fuit,nec meritorius extitit,qm̃ erat ſm patriæ statum.Motus autem charitatis in proximum fuit in Christo meritorius,quia secundum modum uiæ extiterat.Hæc Alexander.

Dilutio.

Dionys. Alexand. ¶Cuius hoc vltimum verbum intricatum videtur.Nam charitas est origo merendi per respectum ad Deum: & quoniam ei coniungit, per quod est animæ vita.Denique, quod ait mereri quinto modo acceptum,competere Christo,procedit secundum opinionem suam,qua ait nullam mẽtem, creatam,imò,nec aliquam creaturam,posse agere in primo suæ creationis,seu productionis instanti,cuius oppositum deductum est supra,& paulo post ostendetur,vbi,& eius opinio clariùs refertur.

Secundò igitur quærit,An Christus ab initio conceptionis promeruit. Ad quod respondebitur post pusillum.

Quæstio. Tertiò quærit,An potuit non mereri.Respondet, quòd non,quia virtutes non poterant in eo consistere ociosè,& habuit liberum arbitrium determinatum ad bonum.Nihilominus mereri eo voluntarium fuit,non coactum.

¶Cumque obijcitur,si liberum fuit illud mereri, potuit non esse:dicendum, q̃ mereri accipi potest in vniuersali,& item in particulari. Et in vniuersali non potuit non mereri, quum non posset ab omni actu bono cessare.In particulari aũt potuit mereri, & non mereri hac seu illa operatione, quia in potestate sua erat hac uti seu illa.¶ Quartò quærit, An meruit charitate.Videtur,quòd non,qm̃ præmium excedit omnem meritorium actum,sed charitatem Christi præmium excessit. Respondendum, quòd Christus meruit charitate.Quod verò dr̃ remuneratio fieri supra condignum, intelligendum est inquãtum actio meritoria procedit à principio creato seu libero arbitrio, non prout procedit etiam ex gratia increata seu actuali motione spiritussancti.Meritum etiam Christi quoad seipsum,non fuit nisi respectu præmij accidẽtalis.¶Quintò inquirit, quomodo Christus meruit actione. Et arguit sic, Christus ab initio conceptionis plenitudinem habuit gratiæ,ac virtutum.ergo quicquid meruit per passionem, meruit ante per dilectionem. Cumque quantitas meriti penes charitatis, & gratiæ quantitatem consistat,videtur, quod sicut per passionẽ meruit ianuæ apertionem, & liberationem à penis,ita hæc ipsa promeruit ante per suam actualem dilectionem.Respondet, quantum ad uim meredi, quæ penes gratiam,& charitatem attenditur, tantum meruit ante passionem,quantum post sed non quantum ad effectum meriti, imò quo ad meriti sui effectum,promeruit nobis aditum regni:quam uis equidem tota uis meriti consistit penes charitatem,& gratiam,non tamen totus effectus:quemadmodum tota uis conburendi ligna consistit in igne,non tamen effectus.

Quæstio.

Responsio

Quæstio.

Responsio.

¶Sexto quærit,quo mõ meruit per passionẽ.Rñdet, meritum quantum ad uirtutem, consistit penes charitatem: quantum uerò ad effectum,consistit in opere,Charitate mouente,siue sit opus interius,vt est ipsa uolitio:siue exterius.quantum ad agere foris,ac pati. Attenden do igiẽ ad uirtutem meriti,tm̃ meruit Christus ante passionem,quantũ in passione:quantũ uerò ad effectũ meriti,plus meruit.i.pluribus modis siue in pluribus,prout ait Magister, q̃ pfecit quantum ad numerũ meritorum. Veruntñ de quantitate meriti contingit loqui dupliciter:Primo,ſm modum quãtitatis continuæ, prout dr̃ quãtitas virtualis in merito,& hęc attẽdiẽ ex parte charitatis. Secundò, per modũ quantitatis discretæ, & ista consideratur penes numerum effectuum meriti.Secundum primum modum fuit semper meritũ æquale in Christo,sed penes ſm modum multiplicabatur. Hæc Alexander,quibus consonant scripta Antisiodorensis in Summa sua libro tertio. Quæstio.

¶Preterea his consonant scripta Bonauenturæ,q rñdendo qualiter Christus meruit, ponit præfatos quinq; merendi modos,seu modos accipiẽdi ipsum meritũ sub alijs uerbis,sed idẽ est sensus. Ait qtioq; apertiùs,quòd in verbis præhabitis continetur,dicendo:Habens munus gloriæ,non facit opus remunerabile,qñ aliquis est pnrè,atq; simpliciter in statu, & gloria patriæ.Cum uerò non tantum est in statu patriæ,sed etiam vię, opus eius potest esse remunerabile ob viæ statum: & sic fuit diuina dispensatione in Christo. Quemadmodum enim anima ex coniunctione cum deitate statum habuit patriæ, sic ex coniunctione sui cum carne adhuc mortali, habuit statum vię,ac miseriæ:ideo sicut simul fuit in statu viatoris,& compræhensoris,sic habuit gloriam ad fruendum,& gratiam ad merendum, & est simile de angelis,in quibus ponimus uim ministratiuam,& contemplatiuam,secundum quarum unã merentur,secundum alteram uerò fruuntur. Bonauen.

¶In super ad id,Vtrum Christus meruit passione: respondet, Christus non tantum meruit actione, sed etiam passione. Non enim passus est frustra sed rationabili causa:nec passus est ex demerito proprię culpæ,sed amore ueritatis,atq; iustitiæ. Ideo aduertendum,q̃ in passione duo considerantur, utpote passionis causa, & passionis sustinentia. Primum est à voluntate passionem inferentis, & quantum ad hoc,passio non est meritoria, nec demeritoria, cum sit ab extra.Secundum est à uoluntate passionem sufferentis,& sic rursus potest meritoria,& demeritoria esse:meritoria, si perferatur est bona uoluntate:demeritoria,si quis eam sustineat: impatienter, & uoluntate iniqua. Christus autem passionem suam sustinuit ex optima uoluntate,& passione,imò ex ardentissima charitate, plenissima obedientia,summaque pietate: ideo inter merita sanctorum summè,& ineffabiliter meritoria fuit.

¶Si ergo obijciatur,quia(secũdum philosophum) passionibus non laudamur,nec uituperamur: uerum est,loquendo de eis secundum se, non prout eis coniuncta est pia,aut praua uoluntas, & prout ex uirtutibus acceptantur.Per quod etiam soluuntur huiuscemodi argumenta,Omne meritum consistit circa actum rationis,non aũt in passione, uel in afflictione carnis, & sensualitatis. Dicendum est namq;,q̃ aliquid contingit esse circa actum rationis tripliciter:Primò,per modum elicientis: secundò,per modũ imperãtis:tertiò,per modũ acte ptãtis.& hoc tertio mõ passio Christi fuit in ratione,per quod soluiẽ quæstio, Vtrũ passionibus meremur Obiectio.

remur, aut demeremur. Hęc Bonauentura.

¶ Præterea circa hæc, & primò de hoc, An Chřs meruit, scribit Thomas: In iustitia duæ requiruntur ꝑsonæ: Vna iustitiã faciens, alia iustitiã patiens. Propria aũt actio facientis iustitiã, est vnicuiq; reddere quod suum est. Facere uerò sibi debitũ, quod iustitiæ est reddendũ, ꝓpriè est mereri. Propter quod id, quòd ſm iustitiã redditur, merces uocatur. Vtrãq; iustitia reddit unicuiq;, quod ei debet, tã in bonis, q̃ in malis: bona aũt simpliciter sunt, quæ ad æternã pertinent uitã: mala uerò simpliciter, q̃ ad æternã miseriam: hinc ſm theologos meritũ propriè dr respectu istorum, quamuis meritũ magis propriè dicatur respectu bonorum, & demeritum respectu malorũ. ¶ Ad hoc ergo, ꝙ aliquis mereatur, tria sunt necessaria, ipso agens, qui meretur. merces, quã meretur, & actio per quã meretur. Hinc ad meritũ tria exiguntur: Primũ est ſm proportionem merentis ad mercedem, vt qui meretur, sit in statu acquirendi mercedẽ. Ideoq; qui sunt omnino in termino, non merentur, quia nil ualent acquirere. Secũdũ est ex comparatione agẽtis ad actionem, vt s. sit dominus suæ actionis. Aliter per actionem suam non dignificatur ad aliquid obtinendum: idcirco, quæ agunt necessitate naturæ, aut violentia, non merentur. Tertium est ſm comparationem actionis ad mercedẽ, vt s. æquiparetur mercedi: non quidem ſm ęqualitatem quantitatis, quia hoc requiritur in iustitia communicatiua, quæ in emptionibus, uenditionibusq; consistit: sed secundum æqualitatem proportionis, quæ in iustitia distributiua requiritur, secundum quam Deus præmia ęterna partitur. Denique actio proportionata ad vitam ęternam est, quæ ex charitate procedit: propterea per eam meretur homo de condigno ea, quæ ad uitam spectant æternam. opera uerò ex charitate non facta, deficiunt ab ista proportione: idcirco per ea non meretur quis de condigno æternam vitam, sed impropriè dicitur quis per ea mereri, ſm quod aliquam habẽt similitudinem cum operibus charitate formatis, & si sit similitudo in substantia actus, & intentione, vt dum quis in peccato mortali dat eleemosynam ꝓp Deum, dicitur meritum congrui: si verò similitudo in substantia actus, non in intentione, uocatur meritum interpretatiuè, vt si quis eleemosinam largiatur propter gloriam vanam. Prædicta verò tria in Christo fuerunt. quamuis enim fuit in termino perfectionis, quantum ad operationes aĩæ, quibus beatus fuit cõpræhensor: tamẽ quo ad aliquid, defectũ patiebatur eorum, quæ ad gloriam, pertinent inquantũ vz passibilis fuit i aĩa, & corpore, & carne mortalis. Idcirco ſm hoc fuit viator in statu acquirẽdi. Oĩs quoq; actus eius informatus extitit charitate, fuitq; suorũ dñs actuũ hinc oĩ actu suo ꝓmeruit. q̃uis ẽi actus charitatis in Christo ad præmium aĩæ spectet, attñ potuit esse meritum respectu glorificationis corporis eius, sed non põt vnum, & idem esse meritum, & præmium respectu eiusdem, atque secundum idem. Hæc Thomas in Scripto.

Tho. 3. p. q. 19. ¶ Præterea in 3. parte, quæst. 19. Habere, inquit, aliquod bonũ ꝑ se, est nobilius, q̃ habere ꝑ aliud. Nã cã per se potior est cã per accidens, vt 8. dr Ethicorũ Hoc verò dr quis per seipsum habere, cuius est sibi aliquo mõ cã. Prima autem omnium nostrorum operum causa per auctoritatem est Deus, sicque nulla creatura per seipsam habet aliquid boni, iuxta illud Apostoli: Quid habes, quod non accepisti? (1. Cor. 4.) Veruntamen potest quis secundariò esse sibi causa alicuius boni habendi, inquantum in hoc ipso Deo cooperatur: sicque, qui habet aliquid per meritum proprium, habet hoc quodammodo per se ipsum. Hinc nobilius id habetur, quod habetur per meritum, quàm quod sine eo. cumque omnis nobilitas, atq; perfectio attribuenda sit Christo, constat, ꝙ ipse per meritum habuit illud, quod alij habent per meritum, nisi sit tale, quod eius carentia dignitati, & perfectioni Christi magis præiudicet, q̃ per meritum ei accrescat. Idcirco nec gratiam, neq; sciẽtiam, beatitudinem aĩæ, nec diuinitatem promeruit, quia cum meritum non sit nisi eius, quod nondum habetur, oporteret, ꝙ Christus istis aliquando caruisset: quibus carere, magis diminuit dignitatem, q̃ augeat meritum. Sed gloria corporis, & si quid huiusmodi, minus est, q̃ dignitas promerendi, quæ ad virtutem pertinet charitatis. Dicendum est ergo, ꝙ Christus sibijpsi meruit gloriam corporis, ac pertinentia ad exteriorem excellentiam suam, ut est eius ascẽsio. (1. Cor. 15. Rom. 12.) ¶ Insuper Christus promeruit alijs: In Christo quippè extitit gratia, non solum sicut in homine singulari, sed item sicut in capitè totius ecclesiæ, cui vniuntur fideles, quemadmodum capiti membra, ex quibus constituitur mysticè vna persona. (Ephe. 2. Col. 2.) Hinc meritum Christi se extendit ad alios, inquantum sunt membra eius: sicut in homine vno quocunq;, actio capitis aliqualiter spectat ad oĩa membra ipsius, quia non solum sibi sentit, imò, & oĩbus suis membris: ita, & Christus oĩbus suis electis fidelibus, quibus, & meruit gratiam, ac beatam fruitionem per charitatem, nõ inquantum fuit charitas compræhensoris, sed viatoris Cumq; mõ viator non sit, non conuenit sibi non mõ mereri. Deniq;, sicut peccatum Adæ, qui constitutus fuit à Deo principium naturę, ad alios per carnis propagationem deriuatur: sic meritum Christi, qui à Deo constitutus est caput hominum vniuersorum, quantum ad gratiam, se extendit ad oĩa membra eius: quemadmodũ ẽi peccatum Adæ non deriuatur ad alios, nisi per generationem carnalem: sic meritum Christi non deriuatur ad alios, nisi per regenerationem spiritualem, quæ fit in baptismo, per quam Christo incorporantur, secundum illud ad Galatas: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. (Gal. 3.) Hoc ipsum quoq; est gratiæ, ꝙ hoĩ conceditur regenerari in Christo. sicq; hominis salus consistit ex gratia. Hæc Thomas in Summa. ¶ Præterea tam in Scripto, quàm isto in loco, declarat hic sanctus doctor, ꝙ in Christo non fuit solum actio vna, puta diuina, sed etiam humana, secundum quod duæ fuerunt in eo naturæ. Istud enim in ista pręsupponitur quæstione, cum certum sit, Christum non meruisse actione diuina, & increata, Sed quoniam illud iam supra satis ostensum est, inde pertranseo. Vnde in synodo sexta damnata est hæresis Seueri hæretici, asserentis in Christo vnam tantummodo operationem, puta diuinam, quia humana natura in omnibus instrumentum est deitatis sibi vnitę, & operantis per eam. Quod quamuis quodamodo verum sit: attamen natura humana in Christo operabatur, & patiebatur, q̃ ei sunt propria, quamuis cum communione naturæ diuinæ Instrumentum quoque propriam habet actionem, quæ conuenit sibi secundum se, non inquantum est instrumentum principalis agentia, sicut serræ, seu securi secundum se competit ligna secare: inducere autem formam sedis, aut lecti, ex directione artificis.

Tarent. Cõsonat Petrus, q plenius exprimẽs, cur actio Chři hũana dicatur theãdrica; Sãctus, ait, Dionysius actionem

nē Chri vocat theādricam.i. Dei uirilem seu diuinam, non per essentiā, sed p participationē, & hoc triplici rōne. Primò, pp associationē in vna psona diuina agente. secundò, pp associationē aliquā in mō agēdi. qm rōne vnionis cū verbo, pfectiùs ope rabat, q̄ in cæteris, sicut sensualitas perfectiùs operatur in homine, quàm in brutis. Tertiò, propter associationem in vno effectu seu opere operato, vt in eodem miraculo, in quo deitas operabatur interiùs, vt in sanatione leprosi.

Matt.

¶ Præterea Christus meruit passione. Quamuis etē passio inquantum passio nō sit meritoria, quia sic eius principium est ab extra: tamen inquantū d voluntate est accepta, fit meritoria ex parte sustinē tis. Cū enim volūtas charitate informata principiū sit merendi, unumquodq; sicut se habet ad hmōi voluntatem, ita ad meriti rationem. Verū ad hmōi voluntatis rationem aliquid se pōt habere dupliciter: Primo, vt pure, simpliciterq; volnotarium Secūdò, vt voluntario mixtum, & non volntari ū purè. Primo modo passio Christi fuit voluntaria voluntate rationali: quoniam passibilem naturam sponte assumpsit, ac voluntariæ passioni se obtulit. Secundò aliorū passiones sanctorum voluntariæ sunt, qa tollerant illatas, non ordinant inferendas. Hinc passio Christi maximè meritoria fuit, imò cunctis hominibus potuit meritoria esse, cum eius humanitas fuerit vnitę deitatis instrumentum. sicq; ab efficacissimo, atq; fortissimo mota motore, fortior extitit omni actu hominis puri, potuitq; habere efficaciam, & influxum, ac meriti um respectu totius naturæ, quod oō posset actio alterius hominis singularis. Hæc Petrus.

Albertus

¶ Præhabitis prorsus concordant dicta Alberti, quæ inscriptis Alexandri contenta sunt. Dicta quoque Vdalrici, quę, & infra partim tangentur.

Durandus

¶ Porrò Durandus: Christus, asserit, aliquid meruit sibi, quod enim cadit sub merito, prout de ipso loquuntur theologi, oportet esse de pertinentibus ad beatitudinem primò, aut consequenter: oportet quoq; q̄ non sit debitum naturæ, quia naturalia no cadūt sub merito. Vnde requiritur, q̄ sequatur meritum tempore, aut natura, & forte necessariū est, q̄ sequatur tpe. Ex quo patet, q̄ Christus per suā passionē meruit sibi corporis impassibibtatem, ac cæteras eius dotes, & exaltationem. Christus namq; per suam passionem meruit oē, quod ad beatitudinem pertinet, quod ante passionem suam non habuit, nec debitum fuit naturæ. Cumq; talia sint dotes illę, & exaltatio, constat, q̄ sua passione meruit sibi ea. Exaltatio demum illa consistit in tribus. Primum est notitia cordis, vt cognoscat verus Deus, & verus homo. Secundò in reuerentia corporis, vt in genuflexione. Tertiò in confessione oris, q̄ tria Apostolus narrat dicendo: Propter quod, & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quoū est super omne nomen, (vt s. credatur verus Deus. nomen. n. parit rei notitiam) vt in nomine Iesu omne genu flectatur, quantum ad reuerentiam corporis, & omnis lingua confiteatur, quantum ad oris confessionem. ¶ Qualiter verò meruit nobis, sciendum, q̄ aliquem mereri alteri, aut pro altero, intelligi potest dupliciter: Primò, q̄ meritum vnius alteri cedat ad ad meritum: secundò, q̄ fructus meriti vnius redundet in alterū. Primo modo nullus, nec etiam Christus, potest alteri promereri. Operatio quippè bona seu mala, ex hoc sortitur rationem meriti siue demeriti, quoniam in potestate est promerentis. Operatio autem vnius nunquā est in potestate alterius

Philipp. 2.

Christus qualiter nobis meruit.

Sed secundo mō potest vnus alteri mereri, aut demereri, quod. s. lib. de de merito originalis peccati ostensum est. De merito quoque sic patet, quia non minus potest apud Deū amicitia charitatis, q̄ apud homines ciuilis iustitia: sed apud homines vnus valet operis sui fructum ratione ciuilis iustitiæ transferre in alterum, ergo, & apud Deum id fieri potest ratione mutuæ charitatis. Vnde, & dictū est supra, q̄ vnus pro altero satisfacere potest. sicq; Christus nobis per suam meruit passionem, quāuis, & multiplex fructus passionis eius in nos redundet. Nec in hoc est differentia inter meritum, quo quicunq; purus homo alteri promeretur, & quo Christus meruit nobis, nisi quo ad meriti quantitatem: quoniam Christus plus meruit, & pluribus, utpote omnibus, quantum est de sufficientia meriti sui, cum in eo fuerit gratia capitis, & ratione deitatis vnitæ. Hęc Durandus.

Scotus.

¶ Circa hęc loquitur Scotus: Primò videndum est hic, quid sit meritum. Ad quod dico, q̄ meritum est aliquid acceptatum, vel acceptandum in alio, p quo ab acceptante est aliquid retribuendum illi, in quo est aliquid acceptatum, quod debitū est illi pro merito suo, uel alteri, pro quo meruit, & tunc meritum nō sp dicit actum, qui est in potestate eius cui fit retributio, sed hoc est tm, qn meretur, quis sibipsi. Dum verò vnus meretur alteri per orationes, abstinentias, afflictionesve alias, quamuis illa in potestate sint facientis: non tamen potestate eius pro quo fiunt, & tunc meritum formaliter dicit ordinationem alicuius laudabilis ad acceptantem, quia acceptans, acceptat ut retribuat ei, pro quo acceptatur: ex quo sequitur, quòd vnus potest mereri pro altero. Itaq; Christus meruit nobis suo velle, & suo facto, radixq; omnis meriti (propriè loquendo de merito) consistit in affectione iustitiæ voluntatis, non in affectione commodi, nec in affectione iustitiæ, vt ordinatur ad commodum. Nam primum obiectum, circa quod, quis meretur, est Deus, secundum quod affectione iustitiæ vult Deo honū, quòd ipse est, vtpote esse sapientem, iustum, perfectum, beatū, &c. Affectio aūt commodi respicit proprium bonum, imò sicut primū demeritum angelorum fuit inordinatus motus, & desiderium circa Deum, cui inordinatè assimilari volebant: sic meritū est motus ordinatus, & desiderium beatitudinis circa Deum, volendo illi bonum, ac deinde volendo cū debitis circunstantijs cōiungi ei, primò in se, deinde in alijs. Hinc oē elicitū affectione cōmodi, si non ordinetur, ac moderetur affectione iustitię, erat demeritum. Insuper dico, q̄ Christus meruit sm portionē superiorē, & sm oēm actum ipsius, quod tñ difficile est tenere, qm sequi vr, q̄ & alij beati merererentur in infinitum. Nihilominus pbabilo hæc, qm ois actus alicuius acceptatus à Deo tanquam bonus, atq; laudabilis, pro quo Deus retribuere velit aliquid illi, cuius actum acceptat, aut alteri pro quo fit, est meritorius. Sed talis est omnis actus Christi humanus, etiam beatificus, quod secundum portionem superiorem fruitur Deo: quia persona illa secundum omnem suam conditionem non fuit simpliciter in termino. ideo potuit Deus omnem actum creatū illius personæ acceptare tan quam retributione dignum agente, si indiguisset, aut in eo, cui promeruit. ¶ Verum tunc ultra posset inquiri, An fruitio respectu verbi sit meritorius act' in se, vel actus ille, vt tendit in alia obiecta relucentia in verbo, sicut dilexit beatissimā suā matrē, quā vidit ibidē, aliosque electos ibi visos. Ad quod poterit

Meritum quid sit.

Esaie 14.

Quæstio.

tueri respondere, quòd vtroque modo, vel maximè ve actus, tendit in alia visa, & dilecta ibi. ¶ Praeterea si quaeratur, An Christus meruit nobis gratiam, & gloriam: ad hoc ab aliquibus dicitur, quòd meritum Christi consideratur dupliciter: vtpote, quantum ad sufficientiam, & quantum ad efficientiam: quantum ad sufficientiam, meruit omnibus culpae deletionem, & gratiae, ac gloriae collationem: non autem quantum ad efficientiam, sed sic solis electis, qui haec consequuntur. Nam dicunt, quòd meritum Christi quandam habet infinitam ex supposito verbi, quod eliciebat, atque exercuit illas operationes: iò vita, & actiones illius fuerunt bonum infinitum. Vnde & mors, passio, operationesque aliae habuerunt quandam infinitatem, vt sufficerent pro infinitis peccatis delendis, & gratijs, ac glorijs conferendis. Istud

Ansel lib. Cur Deus homo.

confirmatur per Anselmum libro, Cur Deus homo quo vult, quòd homo deberet magis eligere omne aliud à Deo destrui, ac perire, quàm scienter mortem inferre, aut aliquam laesionem infligere homini illi, videlicet Christo: Cumque vita eius fuerit tanta, vt infinitè amabilior esset, quàm peccata etiam infinitorum hominum essent odibilia, idcirco mors Christi fuit sufficiens pro omnium redemptione. ¶ Sed contra haec arguo, quia cum verbi persona sit penitus infinitae dignitatis, sequeretur, quòd velle Christi creatum, & meritum eius infinitae sint efficaciae, ac virtutis, & Deus trinitas in tantum, ea acceptet, quantum, & increatum velle ipsius. Itaque considerandum, quòd passio Christi non fuit occasio aliter praeuisa, sed sicut bonum immediatius fini praenidebatur à Deo ab aeterno, sicque Christus in humana carne, cum sit propinquior fini caeteris, priùs praedestinabatur secundum naturam tunc assumendam. Il-

Praeuisionis diuinae ordo quis fuerit.

le tunc fuit ordo in praeuisione diuina secundum modum modum concipiendi. Primò Deus intellexit seipsum sub ratione summi boni. In secundo signo intellexit omnes creaturas. In tertio praedestinauit quosdam ad gratiam, & circa alios habuit actum negatiuum non eos praedestinando. In quarto praeuidit omnes istos casuros in Adam. In quinto praeordinauit, & praeuidit de remedio ad sanandum per Christi passionem. Sic ergo electi omnes praedestinantur, & praeuidentur ad gratiam, & gloriam, prinsquam praeuideretur passio Christi vt remedium contra lapsum, quemadmodum medicus priùs vult hominis sanitatem, quàm ordinet de medijs ad sanandum, & sic tota trinitas praeuidit Christi passionem, tanquam medium acceptandum pro electis in Adam cadentibus, priùs ad finalem gratiam praedestinatis. Sic quoque uerbum seu vnigenitus praeuidit passionem patri offerendam pro electis. sicque aequè efficaciter obtulit in effectum, & tota trinitas passionem pro illis efficaciter acceptauit, atque pro nullis alijs fuit efficaciter oblata, & ab aeterno acceptata. Sic quoque meruit eis gratiam primam, ordinantem ad gloriam. Quantum verò ad sufficientiam, meritum Christi fuit finitum, quia à principio essentialiter finito dependens, accipiendo ipsum cum omnibus suis respectibus, adhuc erat finitum, siue cum respectu ad uerbum, siue cum respectu ad finem, quoniam omnes respectus erant finiti: ideo illud quantumcumque circunstantionatum, fuit finitum: imò si extitit infinitum, non fuisset minus, quàm uelle verbi increatum.

¶ Si quaeras quantum valuit illum meritum quantum ad sufficientiam, dico, quod omne aliud à Deo est bonum, quia à Deo volitum, non econtra. Sic meritum istud tantum bonum fuit, pro quanto acceptabatur, & ideo meritum, quoniam acceptatum: non econtrario, quia meritum, & bonum, ideo acceptatum. tantum quoque potuit acceptari passiuè, quantum potuit tota trinitas ipsum acceptare actiuè. Sed non potuit ex sua formali ratione, quam in se habuit, acceptari in infinitum, & pro infinitis, sed solum pro finitis. Veruntamen ex circunstantia, & de congruo, ratione creati suppositi habuit rationem quandam extrinsecam, quare Deus potuit illud acceptare infinitum, hoc est, extensiuè pro in finitis. Si autem meritum illud fuisset personae alterius, sic nec ratione operationis seu operis in se, nec ratione operanti fuisset congruitas acceptationis illius pro infinitis. Porrò, pro quantis, & pro quot Deus uoluit hanc passionem, ac bonum nelle creatum Christi acceptare, pro tantis, & tot sufficit. Ex formali autem ratione rei acceptabilis in se, non fuit acceptabilis pro infinitis, sicut nec formaliter in se extitit infinitum. ¶ Praeterea, meruit omnibus, qui primam gratiam obtinent, collationem gratiae huius, ita, quòd non cooperatur ad hoc uoluntas humana, nisi in adultis baptizatis, in quibus requiritur dispositio aliqua bona uoluntatis, & hoc fuit potissimum in merito Christi, quòd meruit non coniunctos coniungi. Quantum uerò ad gratiam poenitentialem post lapsum in mortale peccatum, quamuis meritum Christi sit principale in promerendo, atque totalis causa de condigno, nihilominus requiritur ibi aliquid ex parte gratiam recipientis, puta attritio, & compunctio de peccato de congruo, Conformiter Christus seu meritum eius ut totalis causa, meruit nobis apertionem ianuae paradisi, nec in hoc cooperamur ei: attamen nullus actu ingredi tur caelum, nisi cooperante, & concurrente gratia prima. ¶ Sed contra ista arguitur, quia si merito passionis Christi futurae, data est primis parentibus, & electis ueteris testamenti, ac legis naturae gratia prima, ergo in ipsis praemium, puta collatio gratiae, praecessit meritum Christi illis actualiter meruit gratiae huius collationem. Et per eandem rationem posset dici cum Magistro, quòd in angelis praemium praecessit meritum.

Obiectio.

¶ Rursus, si passio Christi ut ab aeterno praeuisa, & summae trinitati accepta fuit meritum, & ratio conferendi gratiam patribus, anteqnam ipsa passio actualiter exiberetur; eadem ratione passio Christi ut ab aeterno praeuisa, & accepta trinitati, potuit esse ratio praedestinandi: sicque praedestinatio sanctorum habuisset meritoriam causam. ¶ Ad primum responsio, quod meritum Christi praeuidebatur ab aeterno acceptumque; fuit sic praeuisum, ut aliquid boni conferretur electis ratione illius antequam exiberetur. Cuius exemplum est secundum Anselmum libro, Cur Deus homo, Ponatur, quòd aliqui offenderunt regem, ideòque exulati fuerunt. Venit unus innocens de sanguine illorum, promittens facere obsequium regi ita acceptum, quod rex statuat exulatis ignoscere, atque eorum posteris cum peccauerint, indulgere, dum poenituerint, ac satisfecerint: attamen protestando, quòd nullus illorum suum intrabit palatium, quousque innocens ille promissum obsequium actu compleuerit. Hoc modo intuitu, & merito passionis Christi implendae, Deus ignouit in circuncisione, & ante, sicut, & nobis merito passionis exibitae in baptismo: sed ante passionis realem executionem, nemo agredi potuit aulam caelestem. Nec sequitur, quòd simili modo in angelis potuit praemium priùs merito esse. In isto tamen mihi est difficultas, quoniam generaliter uerum

Dilutio.

Ansel. lib. Cur Deus homo. Exemplum pulchrum quo patres veteris testamenti meritis Christi saluati sunt.

uerum est, quod summũ bonum, ad quod ordinat meritum, conferri non debet ante meritum exhibitum & completum. Summum verò, ad qđ Christi meritum ordinatur, est ingressus electorum in paradisum qui nulli illorum concessus est ante realẽ Christi passionem. Angelis uerò non lapsis, nec reis data est gloria ęternalis pro merito eorum præcedente, uidelicet actuali conuersione ad creatorẽ Nullus demum ante (præter Christum) potuit ianuã paradisi lapsis reserare, nec cooperari ad hoc: quamuis ad ipsum introitum cooperentur adulti. Aliud enim est ianuam aperire, aliud ingredi: imò pleronque difficiliùs est ostium reserare, q̃ aperto intrare, ideo ad ingressum cooperari ualemus, ad apertionem verò nec nos, nec patres nostri potuerunt,

Præclara sententia. sed passio Christi fuit illius causa præcisa. ¶ Ad secũdum negatur consequentia, quia electi priùs natura fuerunt prædestinati, q̃ passio Christi fuit præuisa. Deus etenim priùs uoluit electos gratiam, gloriamq; habere, q̃ præuidet eos casuros Sic & priùs vidit lapsuros, quàm contra lapsũ pręordinauit medicinã: ideo passio ut præuisa, post p̄uisionẽ ruinæ fuit ratio remittendi offensam, conferendiq; gratiã, reconciliationem, non autem potuit prædestinationis ratio esse.

Obiectio. ¶ Si autẽ rursus obijcias, peccatum est grauitatis immensę: quoniam tanta est offensa & culpa quantus is, qui offenditur, & in quem peccatur: si ergo meritum Christi in se essentialiter est finitum, non sufficit ad delenda peccata & ad satisfactionem pro

Responsio eis. Respondeo, quamuis passio, & meritum Chri. in se formaliter sunt finita: tamen per gratiam, & gloriam nituntur infinito obiecto: ideo potuerunt delere peccatum, atq; reatum auertentem à bono immenso. ¶ Cum verò obijcis q̀ nõ, q̀a peccatum est in-

Peccatum est infinitũ ratione obiecti. finitum: si hoc ita intelligis, q̀ peccatum sit malum intensiue ac formaliter infinitum, falsissimum est. Sic namque oporteret ponere summũ malũ, & Deũ Manichæorũ. Cũq; id probas, quoniã tantũ est peccatum, quantus est, in quem fit: dico q̀ si ly, tantum & quantũ, referantur ad rationes formales utriusq; in se, falsum est: tamen secundum terminum a quo auertit peccatum, aliquam infinitatis denominationem sortitur: ut quemadmodũ quadam extrinseca denominatione beatificus actus Michaelis dicitur infinitus, quia coniungit termino ad quem infinito, qui tamen actus in se formaliter est finitus: sic peccatum, quia auertit à termino infinito, sortitur quãdam infinitatem extrinsecã, cum grauiùs sit pecca-

Peccatum in Deum grauius q̃ in creaturam. tũ in Deum, quàm in creaturã, & peccatum in regẽ quàm in militem. Nunquam tamen potest tantum esse, q̀ sit malum formaliter infinitum. Verbi gratia. Si per impossibile diceremus infinitum corrumpi, diceremus, q̀ eius corruptio esset infinita, non utiq; intensiue, atq; formaliter, sed ratione termini à quo: quia corruptio illa ab infinito inciperet, & ita est de peccato. Hinc breuiter dico, q̀ intensiuẽ tanto amore potest aliquis sanctus ferri in summum bonum diligendo, quanta deordinatione intensiue auertebatur, & quãtum peccatum abduxit à termino à quo, tantũ dilectio ei coniungit: quod potissimè notũ est de amore animę Christi. ¶ Sed his denuo ob-

Obiectio ijci potest: Primò, quoniã pœna peccato mortali debita est infinita, ergo oportet meritum Christi infinitum consistere. ¶ Secundò, quia & si infiniti homines essent, aut forent, pro omnibus meritũ Christi sufficeret. ergo est infinitum. Tertio, si p̄ oĩbus satisfecit, & efficaciter illis gratiã, gloriamq; promeruit, gratia, & gloria omnibus conferetur, quod nõ

est ita, cum sint multi uocati & pauci electi. Paucus Matt 22. quoque est numerus fidelium respectu infidelium, Responsio nec omnes saluantur baptizati. ¶ Ad primum respõdeo, q̀ pœna illa est infinita extensiuẽ, & hoc, q̀a Eccle 11 subiectum semper manet sub culpa: & hoc est ex ordinatione diuina, quoniam ubi cecidit lignum, ibi erit: non sic, quin Deus aliter posset punire peccatũ imò si puniret animam solum p̄ unũ diẽ pro mortali peccato, & deinde eã mox annihilaret, nequaquã iustitiam faceret. ¶ Ad secundum quod bonum uelle Christi & passio eius, secundum se formaliter cõsiderata, possent recompensari per bonum finitum sicut & ipsa erãt bonum finitum. Remunerat tamẽ Deus ultra condignum. Ideo potest rõne suæ uolũtatis acceptare bonum uelle Christi passionemq; eius pro infinitis: quoniam tantum ualent, pro quãto acceptantur à Deo. Quamuis demum Deus posset acceptare passionem illam pro infinitis: non tamen infinitè: quia non potest aliquod creatum ex parte diligibilis diligere infinitè, cum non sit nisi finitè entitatis, & amabilitatis De facto quoque nõ fuit passio Christi nisi pro finitis, & efficienter solũ modo pro electis, per quod patet solutio tertij. quoniam Christus nõ meruit omnibus quantum ad efficientiam, quoniã ex intensione acceptionis, seu Dei accipientis, & acceptantis, ac Christi offerentis passionem suam, ac pium uelle suum, acceptum, & oblatũ fuit pro electis, & prædestinatis, non pro alijs. Hæc Scotus. Cuius uerba notabilia hic uidentur: quorum tamen aliqua recitatiuè induco magis, q̃ assertiuè, præsertim hoc ultimum dictum, & consimilia ei Nempe saluator verè, & realiter superabundanter pro uniuersis, & singulis satisfecit hominib⁹ quantum ex parte ipsius est, & quo ad plenitudinem, & efficaciam meriti sui.

¶ Amplius de his, puta de merito, atq; effectibus Tho Aqui. passionis dominicæ, multa conscribit Thomas in 3 par q. 3. parte quęstione 48. Christo, dicens, data est gra- 48. artic. 1. tia, non solum ut homini singulari, sed item ut capiti totius ecclesiæ, quatenus ab ipso redundet in membra ipsius. Ideo opera, ac merita Christi ita se habent, tam quo ad eius personam, quàm quo ad membra ipsius, sicut se habent opera meritoria alterius hominis in gratia constituti ad ipsum: ideo sicut homo consistens in gratia, persecutionemq; patiens propter iustitiam, meretur sibiipsi salutem, iux- Matt. 5. ta illud Matthæi, Beati, qui persecutionem patiunt propter iustitiam &c. sic Christus patiendo ex charitate, & obedientia propter iustitiam, meruit non solum aliquid sibi, sed & omnibus suis membris gratiam, & salutem. Sicque passio Christi causauit nostrã salutem per modum meriti, item per modum Art. 2. vbi satisfactionis. Ille quippè satisfecit propriè pro of- supra. fensa, qui exhibet offenso, id quod æquè, aut magis diligit, quam odit ipsam offensam. Christus autem ex charitate, & obedientia patiendo, maius aliquid Deo exhibuit, quàm recompensatio offensæ totius generis humani exegit. Primò, propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundò, propter dignitatem uitæ suæ, quæ fuit Dei, & hominis uita, quã pro satisfactione exposuit. Tertio, propter passionis suæ generalitatem, atq; assumpti doloris acerbitatem. Hinc passio Christi fuit non solum sufficiens, sed & superabundans satisfactio pro peccatis totius generis humani, iuxta illud Iohãnis: Ipse est 1. Ioh. 2 propiciatio pro peccatis nostris: non p̄ nostris autẽ tm̃, sed & pro totius mundi. ¶ Porrò si instes, q̀a passio Chri crudelissima fuit, & Dei maximè offensiua Dicendũ, quòd ita est ex parte occidẽtiũ Christum

qui ex uitiosissima uoluntate Dei filium occiderunt: sed ex parte patientis fuit pijssima, & summæ trinitatis plenariè placatiua, eo quòd Christus expei fectissimis uirtutibus eã tolerauit & acceptauit. Hæc Thomas in Summa, de quibus infra dicet diffusius.

QVAESTIO II.

Modo quærendu m, *An Christus a primo suæ conceptionis instanti, in virg ine, meruit*. ¶Videtur quòd non, quoniam prius est esse, quàm agere, ergo & prius cœpit esse, & prius fuit in natura assumpta, quàm meritoriè egit in ea. Secundò, demonstratum est libro secundo, quod diabolus non potuit esse malus & demeritoriè operans in primo suæ creationis instante, ergo nec anima Christi, nec aliqua creatura potuit esse actualiter bona seu meritoriè agens in primo instanti suæ creationis. Tertio, homo non promeretur nisi ex libero arbitrio & deliberatione agendo. Deliberatio autem sequitur consilium, cum sit ea electione, quæ ea consilio oritur. Consilium vero est inquisitio de agendis, nec potest in instanti compleri, ergo nec deliberatio. In opposi tum

¶In oppositum est, quòd anima Christi à primo suæ creationis instanti, fuit uerbo non solum hypostaticè, sed beatificè quoque unita, quæ unio in actu consistit: & sic primo instanti sui esse, potuit agere, & mereri: unde & Christus in primò conceptionis suæ instanti uir fuisse asseritur, iuxta illud Ieremiæ: Nouum faciet dominus super terram, mulier circundabit uirum idest beatissima uirgo in utero suo concipiet & concludet Christum Deum & hominem, omni perfectiune sapientiæ ac uirtutum ornatum. Ierem 31 Alexand.

¶Ad hoc Alexander respondet: Duplex est principium utpotè intra sumptum, & extra acceptum. Loquendo de principio intra sumpto, non est dicendo, quòd Christus homo à principio suæ concepionis meruerit, cum illud principium sit instans, quo sua anima producebatur in esse à spiritu sancto. Si autem principium nominetur extra acceptũ, sic meruit à suæ conceptionis principio: quoniam statim post, quam in uirgine est conceptus, habuit plenum liberi arbitrij usum, fuitque uir perfectus quantum ad animam, plenitudine gratiæ, atque sciẽtiæ, usque rationis: quantum etiam ad corpus, quo ad formationem membrorum, & distinctionem lineamentorum, non quo ad corporis quantitatem Prius ergo fuit, quàm meruit, nec tamen ad promerendum requiritur diuisio seu egressus ab utero Hæc Alexander. Bonauen.

¶Circa hæc scribit Bonauentura: Ad perfectionẽ meriti duo concurrunt, uidelicet gratuitus habitus, & actus eius seu usus. Primum horum omnes doctores catholici fatentur fuisse in Christo in primo suæ conceptionis initio. Sed de secundo duplex positio Vna dicentium, quòd non in primò instanti, sed statim post illud promeruit, ut expositum est Alij, quòd in primo instanti meruit propriè, quod datum est ei per priuilegiatam & perfectissimã gratiam, sicque in eodem instanti anima eius est creata, infusa & informata per gratiam, atque in actum progressa. Vtrunque horum satis rationabiliter potest defendi, prima tamen positio communior, rationabiliorque coosistit. Hæc Bonauentura. Qui etiã prosequitur & declarat, qualiter utraque positio possit defendi soluendo utriusque obiecta. Tho. Aq.

¶Porrò sanctus Thomas ad secundam positionẽ dinertens: Christo, inquit, attribuere debemus quo ad animam eius, omnem perfectionem spiritualem q̃ sibi potest attribui. Cumqꝫ possibile sit ipsũ in primo suæ conceptionis instante meritorum actũ egisse, dicendum est, ipsum in primo illo instan e promeruisse. Nempe quod aliquid in primo instanti sui esse non ualeat agere, nequit contingere nisi tribus modis, Primo ea hoc, quod deest sibi perfectio aliqua, quæ requiritur ad agendum, quemadmodum catulus in primo instanti suæ natiuitatis non potest uidere, quia non habet organum uidendi completum. Secundo propter extrinsecum impedimentum sicut aqua conclusa non potest e fluere. Tertio, ex natura operationis quæ successionem requirit ió tempore mensuratur ut ignis accensio. In Christo autem non defecit perfectio aliqua ex parte ipsius necessaria ad meritorium actum, nec aliquid extrinsecum eum potuit impedire actus quoque charitatis quo mouebatur, indiuisibilis est, non successiuus Quidam uero tenent contrarium, propter motiua præhabita. Quibus respondeo quòd non oportet ipsum esse, præcedere actionem tempore, sed sufficit quod natura: sicut uidemus in igne & luce, per quod solutum est primum. Ad secundum, quòd motus uoluntatis in bonum finem, est sibi connaturalis: idcirco i primo instanti suæ creationis potest illum habere, quia ad finem naturaliter desideratum deliberatione nõ indigemus, & in huc potest meritum esse. Peccatum autem contingit ea hoc, quod uoluntas mouetur in aliquid, quod non competit fini naturaliter desiderato. Vnde quod contingat ex falsa collatione illius ad finem. Hinc ad peccatum exigitur collatio eius quod habet bonitatem apparentem ad id, quod est p se bonum naturaliter desideratum ob hoc, in primo instanti suæ creationis mens nequit peccare. Ad tertium, quòd deliberatio, & consilium (secundum Philosophum) non sunt de fine, sed medijs: dum latet quæ ad finem expediant. In ipsa autem intentione finis mens promeretur, non ergo exigitur deliberatio ad merendum etiam in hominibus alijs, quantum ad finis appetitũ. Nec in Christo exigebatur deliberatio de his quæ sunt in finem, quia de eis extitit certus. Hæc Thomas in Scripto. Peccatum unde cõtingat.

¶Porrò in tertia parte, quæstione 34. Assumptæ, ait, naturæ, in Christo competit spiritualis perfectio, non inquantum profecit, sed eã statim a principio habuit art. 2. & 4. Vltima autem perfectio consistit in actu, non in habitu neque potentia. Hinc Christus in primo instanti suæ conceptionis, illam habuit animæ operationem, quæ põt in instanti haberi, ut sunt actiones intellectus & uoluntatis, in quibus consistit liberi arbitrij, usũq̃ perficiuntur in instanti magis, quàm uisio corporalis, eo quòd intelligere, uelle, sentire non sint motus actus imperfecti, qui successiuè completur, sed actus perfecti, ut 3. de anima dicitur, ideo Christus in primo illo instanti habuit usum arbitrij liberi. Præterea, Christus homo in primo illo instanti fuit sanctificatus in utero. Sanctificatio quoque est duplex, Vna adultorum, qui sanctificantur concurrente proprio actu eorum. Alia puerorum, qui sanctificantur fide parentum siue ecclesiæ, & habitualis gratiæ infusione. prima sanctificationum istarum perfectior est, sicut actio habitu, & id, quod est per se, eo quod est per accidens. Hinc sanctificata est anima Christi in primo instanti per liberi arbitrij motum, seu actum in Deum qui actus meritorius fuit: ideo in primo illo instanti promeruit. Hæc idem in Somma. Tho. arti. 1. ut supra

¶Concordat per omnia Petrus, Richardus uerò scriptis Bonauenturæ.

¶Denique

Albertus ¶Deniq; Albertus Alexandro magis consentiens: Probabilius, inquit, mihi uidetur opinio illa, quòd Christus non meruit à primo conceptionis instanti. Alij tenent oppositum, & soluunt obiecta, dicêtes quod illud instâs est medietas quædam præteriti & futuri: & ut est finis pteriti, sic i eo humanitas Christi accepit esse: atq; ut est futuri principiû, Christus meruit in eodem: & ita non secundûm eandem rônem instantis illius Christus cœpit esse, ac promereri. Hæc Albertus.

Vdalricus ¶Concordat Vdalricus: Opera, dicens, Christi meritoria, fuerunt opera rationis humanæ, secundum quod operatur in uita animali. Sic autem rô in omni opere suo utitur utente corpore, idest, phâtasmate, ideo operationes suæ sunt cum continuo & tempore, suntq; cum motu & successione. Tales ergo fuerunt operationes Christi, etiam interiores & successiua operatio nequit esse in nunc: ergo nihil meruit Christus in primo instanti. Hæc Vdalricus. ¶Qui tamen alibi frequenter fatetur, quòd intellectus specie iam abstracta, atque in se recepta, non indiget phantasma ad intelligendum in specere Deniq; mereri conuenit menti creatæ, potissimè secundum uires suas superiores, per respectum ad increatum obiectum, & per charitatis affectû, quem certum est instantaneum esse, & uitam intellectualê ac spiritalem magis, quâm animalem respicere.

Durand. ¶Insuper Durandus utranque iam tactam opinionem hic recitat, & magis declinare uidet ad Thomæ positionem. Aliqua tamen tangit contra eadem dicendo Si ergo meruit ab instanti conceptionis, aut actione beata, aut alia actione non beata. Non actione beata: quia illa conuenit sibi ut compræhêsori: & ut talis, non meruit: nec actione non beata, quoniam actus uoluntatis in quo consistit meritum sequitur actum cognitionis. In Christo autem præter actionem beatificam, fruitionem diuinam, non fuit nisi duplex cognitio, puta infusa & exprimentalis, quarum neutra fuit in Christo in primo suæ côceptionis instanti, propter imperfectionem organorum & uirium sensitiuarum, quarum actus necessarij sunt ad usum scientiæ infusę & exprimentalis. Veruntamen si anima Christi in primo illo instante exire potuit in actum scientiæ infusę, non uideo qn potuit exire in actum meritorium uolutaris. Nihil enim obsisteret, nisi quia posset uideri alicui, quòd actus, quem habet creatura rationalis in primo instanti sui esse, non sit in potestate & libertate ipsius & ita non esset meritorius: hoc autem non obstat. Quodammodum enim Deus ab æterno uoluit quicquid postea, & tamen uult aliqua liberè, sic rationalis creatura in primo suo instante, potest multa, liberè uelle, quod uelle potest meritorium esse, si cadat super debitum obiectum cum circunstantijs debitis. Potest etiam dici, quòd non oportet animam communicare cum corpore ut obiecto in omni meritoria actione sed sufficit quòd sit in corpore passibili, ac mortali, ratione cuius sit in statu uiæ: Hæc Durandus.

¶Constat autem ea præinductis, quòd sicut anima Christi in primo suo instanti potuit esse in actu beatificæ uisionis, ita in actu infusæ scienę: quorum actuum unus alium non impediuit, nec ad aliquê eorum requiritur speculatio ulla phantasmatis.

Scotus ¶Huic positioni Scotus quoque consentit: Dubiû, dicens est, an potuit mereri in primo instanti: & uidetur quòd sic, nec uideo oppositum: quoniam omne habens actum primum perfectum & obiectum præsens, cuius ratio quoque obiecti non est impedita, & actus eius secundus sit permanens, nec successiuus, potest agere in quocunque instanti omnia ista concurrunt: quia non plura requiruntur ad actum, & omnia ista fuerunt in primo instanti conceptionis in Christo. Cumque Christus fuerit perfectus in cognitione omnium rerû, in primo illo instâti potuit esse electio: perfectus autem in cognoscendo non discurrit, sicut perfectus citharista percutiendo chordas non sylogizat. aliâs imperfectè operatur, ut secundo physicorum habetur. Hęc Scotus.

Et ista positio uerior esse uidet, qa & magis ad priuilegiatam excellentiam pertinet animæ Christi, & iuxta philosophica documenta, in intelligentijs, esse non præcedit ipsum intelligere duratione, sed solû ordine naturæ: imo secundû Auicennâ, Algazelê & plures, intelligentiæ sunt coæuæ: & tamen una earum per actum intelligendi ab alia est producta. Anima autem Christi quamuis dignitate specifica ab illis deficiat, nihilominus per gratiarum charismata uehementer eminet omnibus illis, per dona gloriæ uehementiùs per hypostaticam unionem cû uerbo æterno uehementissimè. ei ergo magis id competit

Hic, qualiter a diabolo & a peccato nos redemit per mortem Distinctio XIX.

NVnc ergo quæramus, quomodo per mortem ipsius à diabolo, & à peccato & à pœna redempti sumus. A diabolo ergo & à peccator per Christi mortem liberati sumus: qa ut ait Apostolus, in sanguine ipsius iustificati sumus, & in eo, quòd sumus iustificati id est, à peccatis soluti, à diabolo sumus liberati, nos uinculis peccatorum tenebat. Sed quomodo à peccatis p eius mortem soluti sumus? Quia per eius mortem, ut ait Apostolus, commendatur uobis charitas Dei, id est, apparer eximia & commendabilis charitas Dei erga nos, in hoc quod filium suum tradidit in mortem pro nobis peccatoribus. Exhibita autem tantæ erga nos dilectionis arra, & nos mouemur, accendimurque ad diligendû Deum, qui pro nobis tantę fecit: & per hoc iustificamur, id est, soluti à peccatis, iusti efficimur. Mors ergo Christi nos iustificat, dum per eam charitas excitatus in cordibus nostris. Dicimur quoque & aliter per mortem Christi iustificari, quia per fidem mortis eius à peccatis mundamur Vnde apostolus: iustitia dei est per fidem iesu Christi. Et item: Quem Deus pro posuit propiciatorem per fidê in sanguine ipsius, i. per fidem passionis, ut olim aspiciêtes in serpentê æneû in ligno erectum, a morsibus serpentû sanabantur. Si ergo rectæ fidei intuitu in illû respicimus, qui pro nobis pependit in ligno, à uinculis diaboli soluimur, i. a pctis

Roman. 5.
Ibidem.
Roman. 8.
Roma 3.
Ibidem.
Num. 21.
Iohan 3.

& ita à diabolo liberamur, ut nec post hanc uitam in nobis inueniat quod puniat Morte quippe sua uno uerissimo sacrificio, quicquid culparum erat, unde nos diabolus ad luenda supplicia detinebat, Christus extinxit, vt hac uita tentando nobis non præualeat. Licet enim nos tentet post Christi mortem, quibus modis antè tẽtabat, non tamen uincere potest sicut antè uincebat. Nam Petrus, qui ante Christi mortem uoce ancillę territus negauit, post mortem ante reges & præsides ductus non cessit. Quare? quia fortior, i. Christus, ueniens in domum fortis, i. in corda nostra ubi diabolus habitabat, allegauit fortem, i. à seductione compescuit fidelium, ut tentationem, quæ ei adhuc permittitur, non sequatur seductio ita plenè ut ante. Itaque in Christi sanguine, qui soluit, quæ non rapuit, redempti sumus à peccato, & per hoc a diabolo. Nam ut ait Augustinus, In ipso uincuntur inimicæ nobis inuisibiles ptãtes, ubi uincuntur inuisibiles cupiditates. Fuso enim sanguine sine culpa, omnium culparum chirographa deleta sunt, quibus debitores qui in eum credunt, à diabolo ante tenebantur. Vnde? Qui pro multis effundetur. Per illum ergo redempti sumus, in quo princeps mundi nihil inuenit Vnde Augustinus causam & modum nostræ redemptionis insinuans, ait: Nihil inuenit diabolus in Christo ut moreretur, sed pro uoluntate patris mori Christus uoluit, non habens mortis causam de peccato, sed de obedientia & iustitia mortẽ gustauit, per quã nos redemit à seruitute diaboli. Incideramus enim in principem huius seculi, qui seduxit Adam & seruum fecit, cępitque nos quasi uernaculos possidere, sed uenit redẽptor, & victus est deceptor. Et quid fecit redemptor captiuatori nostro? Tetẽdit ei muscipulã scilicet crucem suam, posuit ibi quasi escam sanguinem suum. Ille autem sanguinem suum fudit, non debitoris, per quod recessit à debitoribus. Ille quippè ad hoc sanguinẽ suu m fudit, ut peccata nostra deleret. Vnde ergo nos diabolus tenebat, deletum est sanguine redemptoris. Non enim tenebat nos nisi uinculis peccatorum nostrorum. istæ erant catenæ captiuorum. Venit ille, alligauit fortem uinculis passionis suæ, intrauit in domum eius, id est, in corda eorum ubi ipse habitabat. & uasa eius (scilicet nos) eripuit, quæ ille impleuerat amaritudine sua. Deus autem noster uasa eius eripiens, & sua faciẽs, fudit amaritudinem, & impleuit dulcedine per mortem suam, à peccatis redimẽs & adoptionem gloriæ filiorum largiens.

Mat 26. Luc. 21. Luce 11. Psal. 68. Art 4. Augustin. de agone Christiano. Matt 26. Iohan. 14. August. Mat. 26. Iohan 14. August. Hebræ 2. 1 Pet. 2.

Cur Deus homo, & mortuus.

Factus est ergo homo mortalis, ut moriendo diabolum uinceret. Nisi enim homo esset qui diabolum uinceret, non iustè, sed uiolenter homo ei tolli uideretur, qui se illi sponte subiecit. Sed si eum homo uincit, iure manifesto hominem perdidit. Et ut homo nin cat, necesse est ut Deus in eo sit, qui eum à peccatis immunem faciat. Si enim per se homo esset uel angelus in homine, facile peccaret, cum utranq; naturam per se coustet cecidisse. Ideo Dei filius hominem passibilem sumpsit, in quo & mortem gustauit, quo cęlum nobis aperuit, & à seruitute diaboli, id est, à peccato (seruitus enim diaboli peccatum est) & à pœna redemit.

Luce. 11. Roma. 3. *uicit.

Quomodo & a pœna Christus nos redemit per mortem.

A qua pœna? temporali & æterna. Ab æterna quidem, relaxando debitum: à temporali uero penitus nos liberabit in futuro, quando nouissima mors inimica destruetur. Adhuc enim expectamus redemptionem corporis: secundum animas verò iam redempti sumus ex parte, non ex toto: à culpa, non à pœna. Nec omnino a culpa. Non enim ab ea sic redempti sumus, ut non sit, sed ut omnino non dominetur.

Col. 3.

Quomodo pœnam nostram portauit.

Peccata quoque nostra, id est, pęnam peccatorum nostrorum, dicitur in corpore suo super lignum portasse: quia per ipsius pœnam, quam in cruce tulit, omnis pœna temporalis, quæ pro peccato conuersis debetur, in baptismo penitus relaxatur, ut nulla à baptizato exigatur, & in pœnitentia minoratur. Non enim sufficeret illa pœna, qua pœnitẽtes ligat ecclesia, nisi pęna Christi cooperaretur, qui pro nobis soluit. Vnde peccata iustorum qui fuerunt ante aduentum, in sustentatione Dei fuisse usque ad Christi mortem dicit Apostolus, ad ostensionem iustitię eius in hoc tempore. Ecce apertè expositum est, quomodo, & quid Christus per mortem nobis meruit, & impetrauit.

1. Cor. 15. 1. Pet. 2. Roma. 3.

Si solus Christus debet dici redemptor, ut solus dicitur mediator.

Vnde ipse uerè dicitur mundi redẽptor, & Dei, hominumq; mediator. Sed mediator in scriptura dicitur solus filius, redẽptor uero aliqñ ẽt pater uel spiritussanctus. Sed hoc propter

1. Tim. 2.

propter usum potestatis, non propter exhibitionem humilitatis & obedientię. Nā secū dum potestatis simul & obedientiæ usum, filius propriè dicitur redēptor: quia & in se expleuit, per quæ iustificati sumus, & ipsam iustificationem est operatus potentia deitatis cum patre & spiritu sancto. Est ergo redemptor, & inquantum est Deus potestatis usu, inquantum homo, humilitatis effectu. Et sępius dicitur redemptor secundum humanitatem, quia secundum eam, & in ea suscepit & impleuit illa sacramenta, quæ sunt causa nostrę redemptionis. Propriè ergo filius redemptor. Redēptor propriè dicitur filius

De mediatore.

Qui solus dicitur mediator, non pater vel spiritussanctus. De quo Apostolus: Vnus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. idest per hominem quasi in medio arbiter est ad componendam pacem. idest ad reconcilliandum homines Deo. Hic est arbiter, quem Iob desiderat, Vtinam esset nobis arbiter. Reconciliati enim sumus Deo (vt ait Apostolus) per mortem Christi. Quod non sic intelligendum est, quasi nos ei sic reconciliauerit Christus, ut inciperet amare, quos oderat, sicut reconciliatur inimicus inimico, ut deinde sint amici, qui ante se oderant: sed iam nos diligenti Deo reconciliati sumus. non enim ex quo ei reconciliati sumus per sanguinem filii nos cœpit diligere, sed ante mundum priusquam nos aliquid essemus. quomodo ergo nos diligenti Deo sumus reconciliati? Propter peccatum cum eo habebamus inimicitias, qui habebat erga nos charitatem, etiam cum inimicitias exercebamus aduersus eum operādo iniquitatem. Ita ergo inimici eramus Deo, sicut iustitiæ sunt inimica peccata: & ideo dimissis peccatis, tales inimicitię finiuntur, & reconciliamus iusto, quos ipse iustificat. Christus ergo dicitur mediator, eo quòd medius inter Deum & homines, ipsos reconciliat Deo: Reconciliat autem, dum offendicula hominum tollit ab oculis Dei idest dum peccata delet quibus Deus offendebatur, & nos inimici eius eramus. Sed cum peccata deleat non solus filius, sed & pater, & spiritussanctus, quorum deletio est nostra ad Deum reconciliatio quare solus filius dicitur mediator? Nam de patre legitur, quod reconciliauerit sibi mundum. Ait. enim Apostolus, Deus enim erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Cum ergo reconciliet, quare, non dicitur mediator? Quia nec medius est inter Deum & homines, nec in se habuit illa sacramenta quorum fide & imitatione iustificamur. i. reconciliamur Deo. Reconciliauit ergo nos tota trinitas uirtutis usu, s. dum peccata delet: sed filius solus impletione obedientiæ, in quo patrata sunt secundum humanam naturam ea, per quæ credentes & imitantes iustificantur.

1. Timo 2. Iob. 9. Roman 5. Ephe 2. Mediator verus Christus est. Augustin. de ciuita te Dei lib. 9. c. 16. Quæstio. 2 Cor. 5.

Secundum quam naturam sit mediator.

Vnde, & mediator dicitur secundum humanitatem, non secundum diuinitatem. Non enim est mediator inter Deum, & Deum, quia tantum unus est Deus, sed inter Deum & hominem quasi inter duo extrema, quia medius esse non potest, nisi inter aliqua. mediator est ergo inquantum homo. Nam inquantum Deus, non mediator, sed æqualis patri est, hoc, idem quod pater, cum patre unus Deus. Mediat ergo inter homines, & Deum trinitatem secundum hominis naturam, in qua suscepit illa, per quæ reconciliamur Deo trinitati, & secundum eandem habet aliquid simile Deo, & aliquid simile hominibus: quod mediatori congruebat, ne per omnia similis hominibus, longè esset à Deo, aut per omnia Deo similis, longè esset ab hominibus, & ita mediator non esset. Verus ergo mediator Christus, inter mortales peccatores, & immortalē iustum, apparuit mortalis cum hominibus, iustus cum Deo, per infirmitatem propinquans nobis, per iustitiam Deo. Rectè ergo mediator dictus est: qa inter Deum immortalem & hominem mortalem est Deus & homo, reconcilians hominem Deo. Intantum mediator, inquantum est homo. Inquantum autem uerbum, nō est medius: quia vnus cum patre Deus. Si ergo Christus secundum uos ò hæretici unam tantum habet naturam, unde medius erit? Et nisi ita sit medius, ut Deus sit propter diuinitatis naturam, & homo propter humanitatis naturam, quō humana in eo reconciliantur diuinis? Nam ipse ueniens, prius in se humana sociauit diuinis per utriusque naturæ coniunctionem in una persona: deinde omnes fideles per mortem reconciliauit Deo, dum sanati sunt ab impietate, quicunque humilitatem Christi credendo dilexerunt, & diligendo imitati sunt. Ecce hic aliquatenus insinuatur, quarè Christus solus mediator Dei dicitur, & hominum, & secundum quam naturam mediet, s. humanam: & cui mediet, scilicet Deo trinitati. Trinitati enim nos reconciliauit per mortē, per quam ēt nos redemit à seruitute diaboli. Nam ut Petrus ait, Non corruptibilibus auro & argento redempti sumus, sed precioso sanguine agni immaculati.

Deut. 6. Augustin. lib. Confessionum. Rom 5. Ephe. 2. 1 Pet 1.

Summa distinctionis. XIX.

Ompleto tractatu de Christi passione, & fructibus nobis per eam impensis, nunc agitur qualiter per eandem a multis malis simus erepti. Primò, qualiter per eam sumus à diabolo & eius ptāte ac iure seu potius usurpatione, atque tyrannide liberati: deinde, qualiter à peccatis. Quocirca breuiter tangit cur Deus factus sit homo, & cur mori dignatus sit. Consequenter declarat, qualiter sua passione ac morte nos redemit à pœnis temporalibus ac æternis, ex quibus inducit quod solus Dei unigenitus incarnatus, appellādus sit generis humani redēptor ac mediator.

QVAESTIO I.

HIc quæritur de istis effectibus dominicæ passionis, *Qualiter merito passionis filij Dei simus ab his malis erepti.* ¶Et uidetur q non, quoniam usquè in præsens omnibus malis istis subijcimur. ¶Secundò, multi fuerunt homines sancti lege naturę & lege Mosaicā, qui pro suis excessibus, tam mortalibus, si eos habuerunt, q̃ uenialibus plenariè satisfecerunt, ab originali quoquè peccato fnerũt purgati per remedia ad hoc diuinitùs instituta in lege Vtraquè. Hi ergo nulla satisfactione, redemptione seu purgatione per Christi passionem indiguerũt, præsertim cùm quidam eorum fuerunt martyres
Gene. 4. magni, sicut & Abel, & fratrs Machabæi, qui euola-
2. Mac. 7. re (ut apparet) promeruerunt. ¶Tertiò, sicut ante aduentum Christi & passionem ipsius homines habuerunt angelos sanctos custodes ac defensores,
Hebræ. 1. ita & nunc: quemadmodum etiam nil nunc potest nocumenti inferre hominibus, nisi permittente altissimo, & angelis sanctis, ita nec olim, ut patuit in
Iob. 1. 2. sancto Iob, cuius nequiuit nocere pecoribus, nisi Deo licentiante: ergo non magis sumus modò liberati à potestate diaboli, q̃ qui ante aduentum Christi fuerũt. ¶Rursus, sic pœnis temporalibus ac æternis subijciuntur iniqui, ut olim. Multa his consimilia possent fieri argumenta, quæ non aliud quærunt, quàm ut exponatur qualiter intelligenda sint iam prætacta.

¶Circa hęc igitur loquitur Thomas, & primò qualiter per Christi passionē simus à pēcato liberati: Delere peccata dupliciter dicitur. Primò forma-
Thomas Aquinas. liter, sicut albedo delet nigredinem, sicq; gratia seu uirtus delet peccatum. Secundò effectiuè, quod contingit tripliciter secundum tria genera causæ efficientis. Efficiens nanq; dicitur uno modo, efficiens & producens effectum, & hoc est principale agens, formam inducens, sicq; solus Deus delet peccatum, qui gratiam solus infundit. Secūdò efficiēs dicitur disponēs materiam ad formæ receptionē, & sic ille asseritur peccatum delere, qui peccati deletionem meretur; quia ex merito efficitur quis dignus, quasi iam præparata materia ad gratiam recipiendam, per quam delentur peccata: quod contingit dupliciter, puta sufficienter & insufficienter. Sufficienter quippè disposita extat materia, quando necessitas fit ad formam. sic & per meritum quis sufficienter disponitur ad aliquid, quando illud fit debitum ei, & hoc meritum est condigni. Sicque nullus homo nec sibi nec alteri potest gratiam promereri, neque delectionem peccati. Non sibi, quoniam antequam gratiam habeat, non est in statu merendi ut patuit. Nec alijs, quoniam actio unius non potest sufficienter traosire in alium, nisi inquātum hēt aliquam communitatem cum illo, qui potest esse, uel per communionem in natura, uel per coniunctionem affectus. Sed prima coniunctio est essentialis, secunda accidentalis. Purus autem homo non potest in naturam, cum sit ea inferior: sed solum quantum ad coniunctionem affectus, quæ est unio accidentalis. Hinc nequit alteri sufficienter mereri, sed imò solum ex congruo. Solus uerò Christus potest alijs sufficienter mereri, cùm ualeat in naturā, utpote creator naturæ suaq; charitas est quodam modò infinita, sicut & gratia, iuxta pręhabita. In hoc autem meruit pro tota natura, in quo debitum naturæ, uidelicet mortem, quæ pro peccato debebatur, naturæ exoluit, ipse peccatum non habens, vt pro se mortem soluere teneretur. Vnde pro tota satisfaciendo natura, sufficienter meruit alijs peccatorum deletionem. Tertiò, causa efficiens dicit agens instrumentale, sicq; sacramenta delent peccata, quia sunt instrumenta diuinæ misericordiæ nos saluantis. Veruntamen effectum salutarem passionis satisfactionisq; Christi non consequimur, nisi per fidem & charitatem ac sacramenta. Christus nanq; inquantum influit nobis per meritum suum, dicitur caput nostrum. Porrò ex capite nōn recipitur influxus in membris diuisis, sed capiti iunctis, quantumcumq; caput sufficiens sit ad influendum. Ideo q̃uis meritum Christi sufficiens sit ad delendum omne peccatum, tamen ad efficientiam deletionis peccatorum exiguntur ea quæ capiti uniũt, ut fides & charitas. Idcirco Magister in litera assignat fidem passionis, & charitatem, quasi causas efficientiæ deletionis culpæ. Causam autem sufficientiæ assignat, dicendo: Mors Christi uerum est sacrificium, per quod peccata delentur, Hinc quāuis ex alijs beneficijs Dei & sanctorum exemplis charitas excitetur, non tamen coniungit merito sufficienti ad culpæ deletionem, inquantum excitatur ex illis, sed inquantum excitatur ex passione Christi, idem quoque de fide. **Quæstio.**

¶Insup si quæratur, An per Christi passionē uniuersa peccata sint deleta: Respōdet ad hoc quod vt aliquid effectum queat inducere, duo requirunt. **Responsio** Vnum ex parte agentis, ut scilicet habeat sufficientem uirtutem ad inducendum illum effectum: aliud ex parte recipientis, ut dispositum sit ad suscipiendum influxum agentis. Porrò in Christo est sufficiens uirtus ac meritum ad cuncta peccata delenda, ex duobus. Primò, ex actione in qua meritum consistit, quæ agit in uirtute diuina, eo q sit actio Dei & hominis, atque ex hoc habet infinitam efficaciam in merendo. Secundò, ex parte ejus quod passio abstulit, utpotè animam Deo unitam, quæ habuit infinitum ualorem ex hypostatica unione cum Deo, & ex hoc infinita est efficacia in merendo. Ex parte quoq; nostra exigitur, ut nos præparemus per fidem intellectus & charitatem affectus; imitationemq; operis, quod omnes non faciunt: ideo quo ad sufficientiam satisfactionis ac meriti omnia peccata Christi passione deleta sunt, non quantum ad efficientiam. Quamuis autem passio Christi ante suam realem existentiam habebat affectum, inquantum per fidem erat in mente credentium, non tamen remouit nisi personale impedimētum salutis, non impedimentum naturæ: ideo ante Christi passionem paradisum ingredi non ualebāt. ¶Præterea, per Christi passionem sumus à diabolo liberati: quia potestas dæmonis in duobus consistit, uidelicet in impugnādo & in detinendo deuictos. Ex hoc autem quòd quis impugnatur, nondum factus est seruus impugnantis, sed quando uictus ē. **1. Pet. 2.** Vicerat uerò diabolus genus humanum in primis parentibus, & eis dominabatur, dum eos ad suū nocū deduxerat, ut nemo paradisi ianuā introiret. Vicit

etiam

ctia m singulariter unumquenque, dum eum pertrahit ad peccandum, quia qui peccatum facit, seruus est peccati. Potestatem ergo diaboli, qua uictos detinet, Christus per passionem suam ea toto remouit quantum ad efficientiam in illis, qui uim passionis suscipiunt per fidem, charitatem, & sacramenta. Et per hoc dicitur Christus dominiũ, diaboli euacuasse, potestatem uerò, qua impugnat non euacuauit in toto, sed debilitauit, hostem uincendo, atque hominibus diuersa auxilia tribuendo ad resistendum.

Iohann. 8.

¶ Amplius, per passionem Christi liberati sumus à pœna æterna: pœna nanque æterna uocatur per oppositum ad uitam æternam, ita quòd pęna illa uocatur æterna, per quam aufertur uita æterna. Homo uerò uitam æternam amittit dupliciter, puta per originale peccatum, cuius pœna est diuinæ uisionis carentia, & per peccatum personale actuale mortale. Itaque pœnam æternam, prout ex originali peccato consequitur, oẽs incurrerunt: quidam secundum reatum tantum, ut qui adhuc uiuebant in carne: quidam per experientiam pœnæ illius, sicut qui iam mortui erant. Pœnam quoque æternam, quæ debetur peccato actuali, non omnes incurrerant: sed quidam quantum ad reatum, ut exsistentes in peccato mortali: quidam quantum ad experientiam ut damnati. Christus ergo sua passione à pœna æterna, quæ originali debetur, absoluit dupliciter. Primò, auferendo reatum quantum ad illos, qui efficiebantur participes redeptionis ipsius, & adhuc uiuebant. Secundò, auferendo pœnã quãtum ad illos, qui mortui erant. Ab omnibus quidẽ quantum ad sufficientiam: quantum uerò ad efficientiam, quantum ad illos, in quibus nullum inueniebatur impedimentum. A pœna quoque debita mortali actuali, absoluit dupliciter. Primò, præbendo auxilia ne quis reatum illius incurreret. Secundo, præbendo medicamenta quibus reatus queat auferri ab illis, qui in se uirtutem passionis suæ receperant. Verum à pœna illa actualiter inflicta nemo eripi ualet, quia non est in statu uiatoris ut gratiam possit recipere.

Vitã æternam amittit homo dupliciter

¶ Præterea etiam à pœna temporali liberat passio Christi. Pœna quippè temporalis uocatur, per quam tollitur bonum aliquod tẽporale, quod nequit semper manere: Quę pœna est duplex: Quædam, quæ uniuersaliter in tota. humana reperitur natura, sicut necessitas moriendi, rebellio carnis. Hæc pœna humanæ naturæ debetur ex originali peccato, nihilominus pœnæ huiusmodi consequuntur ex principiis naturę gratia innocentiæ, destitutæ. Has pœnas Christus sua passione ab omnibus sufficienter exclusit. Non autem efficienter: quoniam non ab his, qui particeps non sunt fructus dominicæ passionis, nec etiam sic, quòd tales pœnæ moa post Christi passionem ab omnibus auferantur: nec ita ꝙ auferuntur ab his, qui passionis eius sacramentum percipiunt statim post perceptionem sacramenti: sed in fine mundi à cunctis electis simul tollentur, quoniam illæ pœnæ debẽtur naturæ, in qua oẽs sunt unum. Vnde & tunc nõ solum reparabitur natura hominum per resurrectionem, imò etiam natura totius mundi: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertate gloriæ filiorũ Dei, ut ad Romanos habet. Porrò alię pœnæ sunt, quæ aliquibus hominibus specialiter infliguntur, q̃ ad eos dupliciter cõparantur. Primò, ut iudicãtes culpã, secundũ quod culpa est causa debiti huius pęnæ, sicq; Chrs oẽs has pœnas sua morte quantum ad sufficientiã abstulit remouendo causam earum. Verum ad hoc ꝙ aliquis ab his pœnis liberetur efficienter, exigitur quòd passionis Christi particeps fiat, quod contingit dupliciter. Primò, per sacramentum passionis, utpote per baptismũ, in quo consepelimur Christo per mortem, in quo uirtus operatur diuina salutẽ: ideo talis pœna in baptismo aufertur. Secundò, ꝑ realem conformitatem ad Christum, ut dum propter ipsum pœnas, aduersitatesq; sustinemus, & per pœnitentię opera affligimur. Cumq; conformatio hæc per nostras fiat operationes, potest esse imperfecta, atq; perfecta. Et quando perfecta est secundũ proportionem ad culpæ reatum, tũc pœna totaliter tollitur, siue hoc fiat sola contritione, siue, & in alijs pœnitentiæ partibus. Cum non est perfecta cõformatio, manet obligatio ad aliquam pœnam hic; aut in purgatorio. Non tamen oportet quòd sit perfecta conformatio ad passionem secundum experientiã tantæ pœnæ, ad quantã aliquis obligatur ex culpa, quoniã passio capitis in mẽbra redundat & tanto plus, quanto maiori charitate quis illi unitur. Hinc uirtute passionis Christi diminuitur quãtitas pœnæ, & secundũ hoc dicitur Christus has pęnas auferre, inquantum diminuit eas. Alio modo præfatæ pęnæ comparanť ad eos, quibus infliguntť ut medicinæ: uel sibijpsis, inquãtũ eos præseruant à uitijs, aut promouent ad uirtutes: uel alijs, inquantum ipsis proponuntur in exemplum, uel unus pro alijs satisfacit: & ita per passionem Christi pœna temporalis non est totaliter ablata, nec diminuta, sed potius augmentata charitate crescente, quantũ ad statum præsentem, in quo & peccare, & nobis & alijs proficere possumus. In futuro autem dum fuerit terminus uitæ, omnis pœna tolletur uirtute passionis dominicę. Hæc Thomas in Summa.

Roma 8.

Passionis Christi participes esse possumus.

Roma 6.

Tho. Aqu.

¶ Denique, de his dominicæ passionis affectibus. & primò qualiter per eam simus liberati à peccato, scribit doctor sanctus in tertia parte, quæstione quadragesima nona: Passio Christi est propria cã remissionis peccatorum tripliciter. Primò, per modum prouocantis ad charitatem, iuxta illud ad Romanos: Commẽdat charitatem suã in nobis Deus: quoniam cum essemus inimici, Christus pro nobis mortuus est. Per charitatem autem consequimur ueniam peccatorum, secundum illud Lucæ: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secundò per modum redemptionis: nempè cum CHRISTVS sit caput nostrum, per passionem, quam pro nobis ex charitate, & obedientia pertulit, liberauit nos tanquam sua membra à peccatis, tanquam suæ per precium passionis, uel ut si homo per aliquod opus meritorium, quod manu exerceret, redimeret se à peccato, quod pedibus commisisset. Quemadmodum enim corpus naturale est unum, ex membrorum diuersitate consistens, sic tota ecclesia, quæ mysticum est corpus Christi, computať quasi una persona cum capite suo Christo. Tertio, per modũ efficientiæ, inquantum caro Christi, in qua passionem sustinuit, instrumentum est deitatis. Vnde eius actiones & passiones operantur in uirtute diuina ad expellendum peccata. Hinc quamuis passio saluatoris in se fuerit corporalis, spiritualem tamen sortitur uirtutem ex deitate & anima eius Amplius, Christus sua passione à peccato nos liberauit causaliter idest instituens causam liberationis nostræ, ex qua possent quæcunque peccata, quãdoq; remitti, tã pręterita, quam præsentia & fu-

Roma. 5.

Luca 7.

Roma. 12.
1. Cor. 12.

tura: uelut si medicus faciat medicinā, ex qua possint quicunq; morbi sanari etiam in futurum. Cúq; passio Christi præcesserit, ut uniuersalis causa remissionis culparum, oportet ut singulis applicetur ad delendum eorum peccata quod fit per baptismum, & pœnitentiam, ac alia ecclesiastica sacramenta, q̄ ex Christi passione sortiuntur uirtutem.

¶Insuper, per Christi passionem liberati sumus à potestate diaboli. Etenim circa potestatem, quā diabolus in homines exercebat ante Christi passionem tria sunt considerāda. Primum ea parte hominis, qui suo peccato meruit tradi in potestatē diaboli, cuius tentatione extitit uictus. Aliud ex parte Dei quem homo peccando offenderat, propter quod ex sua iustitia hominem in potestate diaboli reliqt. Tertium ex parte diaboli, qui sua nequissima uolūtate, & caliditate hominem ab adeptione impediuit salutis. Quantum ad primum horum, homo à potestate diaboli passione Christi est liberatus, in quantum passio Christi est causa remissionis culparū. Quantum ad secundum, inquantum sua passione nos Deo recōciliauit. Quantum ad tertium, inquantum diabolus in Christi passione excessit limites sibi traditę potestatis, instigando ad eius occisionē, q nō habuit meritum mortis, puta peccatū per hoc, quod Christi passione à diaboli potestate eruimur. quia ex Chr̄i passione præparatum est homini remedium contra omnes impugnationes, insidias, machinasq; diaboli. Hæc Thomas in Summa. In quibus continentur, quę de his conscribunt, Albertus, Petrus, Richardus, Vdalricus.

Diabolus tyrānidē suam in homines quomodo exercebat.

Hales.

¶Præterea Alexander: Quatuor, inquit, ponitur effectus dominicę passionis, qui sunt. iustificatio à peccatis, reconciliatio ad Deum religatio potestatis diaboli, apertio ianuæ paradisi. Ad remissionem autem peccati, passio Christi sic habet pluribus modis. Habuit nanq; passio Christi esse dupliciter: puta in rerum natura, & in anima. i. in fide credentiū. Et prout habuit esse in rerum natura, comparatur ad peccati delationem dupliciter: utpotè per modum meriti, & per modum satisfactionis. In peccato quoq; sunt duo, uidelicet macula & reatus. Macula est difformitas & similitudo ad Deum, reatus uerò obligatio est ad pœnā. Est ergo passio Christi causa meritoria delationis maculæ, quoniā gratiam nobis promeruit, qua omne deletur peccatum. Vnde ad Romanos dicitur: Proprio filio suo non percepit, quomodo etiam non omnia nobis cum illo donauit? Est etiam causa satisfactoria reatus pœnæ, iuxta illud Isaiæ: Verè languores nostros ipse tulit. Considerādo autem passionē Christi secundum esse, quod habet in animabus, valet ad remissionem peccati quatuor, modis: uidelicet per dilectionem, per fidem, per compassionem, per imitationem. Illis etenim quatuor modis coniungitur animæ, & habet esse in anima. Passio quippè Christi in fide, & dilectione ualet ad dilectionem maculæ, & eàdem passio in compassione, & imitatione ualet ad deletionem obligationis, & reatus pœna. Præterea, si quæratur, cur remissio delictorum potius attribuitur passioni, & iustificatio resurrectioni, quàm econtrario: dicendum secundum Glossam ad Romanos, Mors Christi interitum ueteris uitę significat, in resurrectione uerò noua uita significatur. Idcirco Apostolus ad significationis diuersitatem insinuandam, uerba diuisit, dicendo: Mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Itaque mors comparatur remissioni peccati, resurrectio iustificationi, ut causa & signum, secundum quod signum utrunque conuenit utrique. Iustificatio deinum est quasi motus quidam ad iustitiam, quæ est duplex, puta imperfecta in uita pręsenti, & perfecta in patria Prima iustificatio ascribit merito passionis, secunda uirtuti resurrectionis. De ablatione autem potestatis diaboli per passionem, & mortem Christi, sciendum, quod uirtute, ac merito passionis Christi minorata est illius potestas circa genus humanum uniuersaliter, quia pro maxima parte subtracta est potestas, qua per idololatriam dominabatur in mundo. In ipsis item fidelibus subtracta est ei potestas, in quibus propter fidem passionis potestatem non habet, nisi quatenus ei permittitur ad exercitium uirtutis illorum. Nam in ipsis fidelibus character est passionis. s. crucis ex sacramento baptismatis, quo diaboli cohibetur potestas. Propter quod in Apocalypsi dicitur quatuor angelis, quibus datum est nocere. Nolite nocere quousque signemus seruos Dei nostri in frōtibus eorum. Fides quippè passionis, & crucis post ipsam passionem fortiora habet arma defensionis, ac resistentię, quā contra omnes artes diaboli, quas habuit ante. Propter quod dicitur ad Ephesios: In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Nam & inuocatio nominis Iesu dæmones impellit, exagitat & expellit.

Pasſionis Christi affectus 4.

Roma. 8.

Isai. 53.

Rom. 4.

Apoca. 7.

Ephe. 6.

Marc. 16.

¶Præterea, Christus sua passione aperuit ianuā paradisi, cuius apertio nil aliud est nisi solutio debiti originalis reatus, seu pro originali peccato: & ponitur inde exemplū de patre carnali, qui obligat terram suam debito aliquo, cuius patris filio competit hæreditario iure terræ illius possessio, quam tamen non ualet intrare nisi debito persoluto. sic iusti ante Christi passionem intrare nequibant paradisum cælestem, nisi debito pro originali peccato soluto: quod (ut patuit) solus Christus soluere potuit, qui pro tota natura satisfacere quiuit. Hæc Alexander.

Ianuam regni aperire quod sit

¶Insup de hac apertione ianuæ, de qua & dict ū est supra, scribit hic Bonauentura: Duplex est paradisus, terrestris uidelicet & cęlestis. & Adam peccante utriusque ianua clausa est. Clausio demum paradisi, terrestris, signum fuit, & figura clausionis paradisi cælestis autem paradisus est aperta & beatifica uisio Dei, cuius paradisi clausio fuit impossibilitas, seu impedimentum uidendi Deum facie ad faciem, quæ impossibilitas fuit ex demerito culpæ Adæ, atque decreto diuinæ sententię, quo Deus decreuerat neminem ad beatificum suum aspectum admittere, nisi facta sibi satisfactione & emenda pro illo peccato: quæ cum facta sit sibi per Christi passionem & mortem Christi, per ipsum aperta est ianua paradisi cælestis. ¶Præterea si quæratur: An per Christi passionem facta sit deletio chirographi nostræ damnationis: dicendum, q sermo iste de chirographi deletione metaphoricus. Dicitur nanque chirographum à χεὶρ, quod est manus, & γραφὴ scriptura, quasi scirptura manu facta. Quę uerò sit ista scriptura decreti, diuersimodè assignatur, secundum quod uerba Apostoli diuersimodè exponuntur. Vna autem expositio aptior, & expositione Augustini consonantior esse uidetur, ita quòd chirographum culpæ est memoriale, quo anima tenetur astricta, & obligata alicui pęnæ, sicut dum quis obligat se alteri, dat ei chirographum. Vocatur uerò chirographum culpæ, chirographumque decreti: quoniam obligatio talis ex culpa nostra consurgit, tanquā ex merito, & ex diuina

Paradisus duplex.

Colo. 2.

Chirographum, quid sit.

uina sententia tanquã ex decreto, seu instituto. sicque chirographũ illud appellatur memoriale, quo peccatum quodammodo manet quo ad reatum, ratione cuius diuina sententia nos habet punire, diabolus accusare, & propria conscientia remordete. Et quoniã Christus sua passione impetrauit, ac meruit nobis remissionem culpæ non solum quantũ ad maculam, sed etiã quo ad reatũ, & hoc tam originalis, quàm actualis peccati, rectè dr̃ istud deleuisse chirographũ. Hæc Bonauentura. Cõcordant Alexander, Richardus ac alij. ¶ Addit item Bonauentura: Per Christi passionẽ liberati sumus a potestate diaboli, qui ante passionem Christi habuit duas manus, uidelicet manum attrahentem, & impellentem. Manus attrahens, fuit potestas trahendi ad limbum ẽt iustos, ac sanctos. Manus impellens, fuit potestas præcipitandi i malũ, uel per fallaciã, uel ꝑ uiolentiã: quia tentabatur draco, pugnabat ut leo. Manus eius attractiuę nemini quiuit resistere, q̃ est ę per Christi passionem totaliter amputata: quoniam ad limbum patrum pro solo originali nullũ ualet attrahere, deleto chirographo originalis peccati. Manus quoq; impellẽs fuit tam fortis, & difficillimũm fuit ei resistere. Vnde quasi cunctis præualuit, & dominabatur penè in oĩbus. Hæc manus per Christi passionem est debilitata, qa per ipsam nobis innotuit lux euangelicæ ueritatis contra diabolicã fraudulentiam, adiutoriumq; impensum est uirtutum contra diabolicam uiolentiam, & intus, ac extra sumus muniti ꝯ dęmonũ inuasionẽ. Hęc Bonauẽtura.

Bonauent.

¶ Præhabitis cõcordat Henricus. 5. asserens qd' libeto. Passio Christi meritoriè aperuit ianuam paradisi, amouitq; omne impedimentum introeundi in illum, tam quo ad impedimentum naturæ ꝑ peccatũ originale, q̃ quo ad impedimentum personæ per peccatum actuale, & hoc in omnibus quantum ad sufficientiam, & quantum ad efficientiã quo ad electos. sed quoniam sacramentum baptismi, & passio Christi principaliter sunt contra originale, & ex adiuncto contra actuale, ideo dicitur, quòd Christi passio amouit impedimẽtum naturæ potiùs, quàm personæ. Hæc Henricus.

Gandau.

QVAESTIO II.

Secũdò hic principaliter quærit, *An soli Christo proprie competat esse hominum redemptorem, reconciliatorem, ac mediatorem.* ¶ Videtur ꝙ non, quia in Isaia Deus frequenter uocatur redemptor, quo legitur: Hæc dicit dominus redemptor tuus. Itẽq; Et nunc domine redemptor noster es tu, à seculo nomen tuum. Et deinde, Ab extremis terræ redemite. quæ omnia de tota superbeatissima trinitate, qualibetq; diuina exponuntur persona. ¶ Secundò, qa ut super Lucam ait Ambrosius: Diabolus nõ iure, sed fraude tenuit hominem: ergo homo non debuit de manu diaboli aliquo ꝓcio redemi, sed potestate, & ui auferri. ¶ Tertiò, bõ inre creationis, & conseruationis est totius superdignissimæ trinitatis: ergo à nulla diuina persona habuit redemi, sed resumi. ¶ Insuper apparet, ꝙ Christus non reconciliauit uoa patri. ¶ Primò, qa Apostolus protestatur Deus erat in Christo mundũ recõcilians sibi: ergo pater reconciliauit sibijpsi genus humanum. Secundò quia in Iohanne legitur: Sic Deus dilexit mundũ, ut filium suum unigenitũ daret. ergo æternus amor patris ad homines, causa est omnium, quæ filius eius fecit, pertulitq; pro nobis. Sicq; reconciliatio actiua potiùs ascribẽda est patri, quàm filio. Tertiò, Deus trinitas æterno, & inuariabili amore uniuersos amat prædestinatos: ergo nunquam indigẽt illi reconciliari. ¶ Quæritur quoq; secundum quam naturam conueniat unigenito filio redimere, reconciliare, & præcipuè mediare: non secundum diuinam, quia ſm illam est unum cum patre, & simul cum patre recõciliantur.

Isai. 41.43 & 44.

Ambros.

2 Cor. 5.

Iohan. 3.

¶ Ad Hęc Alexander respõdet. Augustinus 19. de ciuitate Dei affirmat. Dixerunt quidam philosophi mediatoris inter Deum, & homines, dæmones esse, cũ Deus sit imortalis atq; beatus, hoies uerò mortales, aut miseri, dæmones, aũt imortales, & miseri. Verũ ut addit Augustinus ibidem: Alius nobis mediator est necessarius, cũ dæmon mediator separet, & impediat nos à Deo. Nam alius est medius bonus, alius malus. Bonus medius recõciliat inimicos, malus separat. Deniq; Angeli boni nequeunt esse mediatores; quoniam immortales sunt, & beati, quorũ neutra proprietas conuenit homini. Est igitur aliquis mediator, qui sit mortalis, & beatus, mortalis ad tempus beatus perpetuæ, ut eo, ꝙ mortalis ad tẽpus, conueniat cũ homine existente in uia, & per hoc, quod beatus, cõueniat cũ existenti in patria. Talis mediator est Christus Deus homo, qui non infirmata deitate, factus est mortalis, quatenus hi ꝑpter quos mediator aduenit, immortales reddanť. ¶ Si autẽ quæratur, secundum, quid Christus sit mediator: dicendum, ꝙ medium multipliciter dr̃, utpotè quantum ad conuenientiã naturæ, quantum ad cõuenietiã proprietatis, quantũ ad conuenietiã personæ. Medium quo ad naturã, sicut est medium in coloribus, ut rubeum inter album, & nigrum. Sicq; nõ põt esse medium inter Deum, & homines, quia non potest esse media natura inter eos, cũ in nulla creatura mixtũ sit aliquid ueræ deitatis: sed est inter eos medium ꝑ conuentiã proprietatum, quia sic Chrs conuenit cũ patre in beatitudine, & plenitudine sapientię, cum hominibus in passibilitate, alijsq; defectibus. Rursus, Christus dicitur medium inter Deũ & homines; qm̃ eius hypostasis in natura diuina, atque humana subsistit, nec una earum in aliã. Ideo quantũ ad humanitatem ut deitati unitam, nuncuparur mediator Dei, & hominum. Nam quamuis quo ad naturam, communicet cum hominibus solum: attamen ratione personę cum Deo communicat, cum sit increata uerbi æterni persona, de quo in libro suo de Trinitate Isidorus. Mediator Dei, & Hominum homo Christus Iesus, non alter in deitate, alter in humanitate, sed unus, & idem in utraque natura: nec purus homo conceptus, ac editus nec meritum accepit ut Deus, sed Dei uerbo incõmutabili permanente assumpsit carnem, in qua impassibilis pati, immortalis mori, æternus ante secula tpaliter posset ostendi. Hinc 11. de ciuitate Dei loquitur Augustinus: Iesus Christus per hoc mediator, per quod homo uiator: quia si inter illum, qui tendit, & cum quo tendit, uia media est, spes est pertingendi: si autem desit, aut ignoretur uia qua sit eundum, quid prodest nosse, quò sit eundum? Sola est aduersus oẽs errores munitissima uia, ut ipse sit Deus, & homo: Deus, quo seu ad quem itur: homo, per quem itur sicq; secundum quod homo, mediator est, & uia. Enimuerò ista sunt nomina, quę dicuntur de Deo secundum quod homo, mediator uia, templum, caput, fundamentum, pastor, ostiũ, sacerdos, hostia, sacrificium, redemptor: quæ nomina competunt Christo secundum diuersos actus ipsius. sicq; differentia nominum horum est penes differentiam actum Christi, quia dicitur templum Dei, inquantum Deus habitat non solum per plenitudinem gratiæ, sed & personalẽ unionem. Dicitur quoque

August. 19. de ci. Dei c. 13.

Tho aqu. 3. q. 26. art. 2.

Quæstio.

Responsio

Medium dicitur variis modis

Isid. li. de Trinitat.

Augusti.

Nomina varia Christo attribuuntur iuxta differentiam actuum Christi

quoq; mediator Dei,& hominum,prout participat utriusq; naturæ pprietates,ex qua mediatione ꝯuenit ei gratiā plenitudo,ex qua alijs cōicare cōdecet eū,'& ob id uocat caput fidelium.Capitis namq; est influere motum, seosum,uitāq; mēbris Dr ēt fundamentū,inquātū intellectum illuminat fide,q est spiritualis ædificij basis:atq; inquantū accendit ad charitatē,dr ostium.Charitas enim est,q directè,& proximè introducit in regnū. Per hæc quoq; icorporamur ecclesiæ:& quantū ad hoc, Chrs uocatur sacerdos.Incorporatos ēt multiplici nutrit cibo, pp qd dicitur pastor. Qui itidē dicitur hostia, & redemptor,secundùm quod per ipsum à peccatis, & uitiorum reatibus liberamur,quo; & uia nominatur:quia ipsum sicut per mediatorem,ac medium,ad patriā, ac salutem perducimur. Hæc Alexander.

Bonauen. ¶ Ad uerò Bonauentura: Opus,inquit,redēptionis dupliciter alicui potest attribui. Primò, ut principali agenti,secūdò,ut exequenti.Et utroq; modo cōpetit Christo, qa ſm deitatis naturam conuenit ei primo mō,ſm humanitatem uerò ſcdo mō.Cum itaq; dr qs redēptor,intelligi pōt dupliciter. Primò, à sola auctoritate redemptionis, & ita cōuenit unicuiq; diuinæ psonę, cuius est una auctoritas,ac maiestas. Secundò,ab auctoritate simili, & executione sic conuenit filio soli,cui hoc conuenit auctoritatiuè ut Deo, executoriè ſm naturam assumptam.

¶ Porrò dum quęritur, ſm quā naturā ꝯueniat filio esse mediatorē , diceodū,q differt dicere, esse mediatorē,& esse mediū:Mediū nāq; designat ꝯuēiētiā cum extremis,mediator uerò nō tm̄ dicit cōicantiam sed conuenientiā illā , sed & reconcilliationis officium.Hinc aliter rñdeodū,dū qrif qualiter Chrs sit medius inter naturā humanā,atq; diuinā,& dum quæritur qualiter sit mediator. Mediū namq; inter duas naturas tripliciter dr.Primò,q in eo duæ ꝯcurrant naturæ,ut in nā tertia.Scdō,q in eo cōcurrant duæ naturæ sicut in una persona.Tertiò,q in ea cōcurrant proprietates duabus naturis cōformes.Primo modo nec Christus , nec aliquid aliud pōt esse medium inter naturā diuinam , & humanam : quia ex eis non p otest constitui aliqua natura tertia Secundo modo Christus est medium inter illas,cū sit una psona in duabus, & ex duab.naturis cōsistens. Tertio quoq; mō Chrs est mediū inter diuinam , & humanā naturam,inquantum simul habuit mortalitatē cū hoībus,& beatitudinem plenā cū Deo.¶ Cū aūt inuestigatur, qualiter, & secundum quā naturā Chrs sit mediator,cū mediator dicat reconciliationis officiū,debeatq; differre ab his, quos recōciliat: Chrs quoq; ſm diuinā naturā sit is, cui fit reconciliatio:dicendum,q Christus non pōt esse mediator secundū naturā diuinā,sed humanā, quā pōt reconciliare, secundum diuersas proprietates, in quibus Chrs cum Deo,bo ībusq; cōicat. Habebat namq; innocentiā, atq; iustitiā, in quibus cum Deo cōicat, m ortalitatem , in qua cum hoīe conuenit . Cumq; mors uniſ iustitiæ,in exdem consęderatur bō pċtor mortalis Deo,iusto,ac immortali. Recōcilliari equidē Deo p mortem hominis innocentis.Deniq;,iure creationis pertinebamus ad Deū: tñ hō uenūdatus fuit ni faceret malū in conspectu dñi,& seipsum fecit,ac supplici seruū, & in has oibus detinebaf auctoritate diuinæ sententiæ , ac diuinæ iustitiæ. Hinc preciū redemptionis oportebat ei offerri , qui dam num,iniuriamq; fuit perpessus, uidelicet Deo:ideo offerendo sanguinem suum Deo: redemit nos à seruitute diaboli, & peccati, atque supplicij, ita quòd manus misericordiæ Christi, redemit hominem de manu seruitutis.Hæc Bonauentura .

Mediator & mediū esse differunt.

Quęstio.

Responsio

Roman. 5.

Tho. aqu. ¶ Præterea Thomas circa ista disseruit. Per peccatum primi hoīs,totum genus humanum alienum fuit à Deo,ut dicitur ad Ephesios,non utiq; à potestate Dei,sed à uisione faciei ipsius, ad quā filij,atq; domestici admittuntur.In potestatem quoq; diaboli usurpantis dominationem , hō illi consentiendo se subdidit,quantum in se fuit,quamuis de iure nō potuit: qm̄ suijpsius non erat,sed creatoris. Ideo p passionem suā Chrs duo effecit. Liberauit eñ nos à potestate hostis ipsum uincendo per eorum contraria,quibus,uicerat hominem:puta per humilitatem obedietiā,austeritatēq; pęnæ opposita delectationi uetiti cibi. Satisfaciendo quoque Deo pro culpa, perditos,fecit domesticos,ac filios Dei.Sicq; liberatio ista duas rationes habuit emptionis.Inquantum.n. nos à diaboli potestate eripuit,dicitur nos redemisse,quemadmodum rex regnum suum ab alieno occupatum, redimit inde p laborē certaminis. Inquātum uerò Deū nobis placauit,dicitur nos redemisse,sicut precium soluens satisfactionis suæ pro nobis.Dicimur aūt à Chro redempti,non quasi secundò seu iterata uice ab ipso empti,sed quia per illam redemptionem facti sumus eius ministri , cuius & ante transgreßionem serui eramus .

Ephe. 2.

Passione sua Christus quid effecerit.

Quæstio.

Christus an solus dicatur redēptor.

¶ Præterea dū quæritur,An solus Christus nos redemit: Dicēdum, q affectus redemptionis pōt attribui causę primę,& item causæ remotę. Si causæ pximæ, sic Christus redemit p ea,q in assumpta natura fecit,ac passus est,per quæ patri satisfecit pro omnibus nobis , hostiāq; uicit.Si uerò referat ad primā causam, sic attribuitur toti trinitati, inquantum nostram redemptionem acceptauit,& filium nobis cōtulit redemptorē, inquantum etiam passio Christi uirtute deitatis tātum habuit efficaciam redimendi. Verum,quoniam ille dicitur propriè emere, qui emptionis preciū soluit , magis,quàm, ille qui mittit emptorem, hinc propriè solus filius redemptor hominum appellatur.

¶ Amplius,Christus reconciliauit nos Deo quia dilecto Dei ad nos, iudicatur secundum effectum. Cum enim Deus quantū in se est, ad omnes se ęqualiter habeat , secundum hoc dicitur diligere homines, secundum quod eos suæ bonitatis facit participes. Vltima autem participatio suæ bonitatis,ac cōpletißima,consistit in visione suę essentię: secundū quam ei conuiuimus socialiter,ut amici in ea uisione consistat btitudo,ac uita . Vnde illos simpliciter diligit, quos ad hanc uisionem admitti realiter siue causaliter, puta beatos, & eos,quibus dat spiritum sanctum tanquā pignus uisionis illius . Ab hac ergo participatiōe bonitatis diuinæ,hō p pc̄tm̄ erat amotus,& secundum hoc dicebatur dilectione Dei priuatus: idcirco inquantum Chrs per suam passionē procurauit hoīes ad Dei uisionē admitti,dicitur eos Deo recōciliasse.At uerò in medio duo considerantur . Vnū est ratio,ob quā dr medium, secundū est actus medij. Dr autē aliquid medium ex hoc,q est inter duo extrema. Actus uerò medij est,extrema cōiungere.Hinc aliquis dicitur mediator , q medij actū exercet cōiungendo disiunctos. Nec pōt actū quis medij exercere, nisi natura medij in ipso aliquomodo inueniatur , ut scilicet sit inter extrema inter quę contingit esse dupliciter. Primò participādo naturā utriusque extremi;secundò,existendo sub primo, & supra ultimum , quod ad rationem medij propriè dicti : quoniam medium dicitur ſm respectū ad primū, & ultimū,q ordinem dicūt. Chro aūt ſm humanā naturā hęc tria ꝯueniunt:Ipse

se.n.secundũ naturã humanã ꝑ oĩbus satisfaciens hoies Deo coniunxit: ab utroq; quoq; extremorũ participat aliquid: inquantũ hõ, a Deo beatitudinẽ, ab hominibus infirmitatem. Ipse itẽ in natura humana supra homines fuit per plenitudinem gratiarum, & unionẽ, & infra Deum per naturam assumptam. Ideo propriè loquendo, ratione humanæ naturæ est mediator, rõne quoq; pſonæ cõpositæ põt mediator uocari, quãtũ ad duas dictarũ condõnũ; inquantũ videlicet hoies Deo coniunxit, atq; utrique cõicauit extremò in natura plenariè, non participatiuè. Sed tertia deest conditio, qa secundũ pſonam non extitit minor patre: secundũ uerò diuinã naturam nullo modo conuenit ei ratio mediatoris, quia secundum eam, non est inter extrema participanè, neque secundum ordinem: nec coniungitur proxima causa, sed ut prima. Deniq; constat ꝙ p̃sato modo esse mediatorem, & recõciliatorem, Christo sit proprium. Hæc Thomas in Scripto.

Dion. nf. ¶ Veruntñ sicut à tota supergloriosissima trinitate, & qualibet increata persona, sunt fides, spes, charitas, & gratia p creationem, & infusionem, ita interior coniũctio mentis creatæ cum Deo, per ista charismata, est immediatè, & effectiuè à superbenedicta trinitate, & à qualibet increata persona.

3 p. q. 48. art. 4 & 5. ¶ Adhuc de his scribit hic doctor i 3. parte q̃stione 48. Per pctm̃, inquiens, obligatus fuit hõ seruituti pcti, & reatui pœnæ, à quorũ utroq; Chrs nos sua liberauit passione. Iõ rectè uocatur redemptor, qđ & proprium ei est: qa ad actum redimendi duo exigũtur, uidelicet actus solutionis, & precium ipsum solutũ: quorũ utrunq; Christus ꝑ nobis exhibuit: qm̃ sanguis seu corporalis uita ipsius est preciũ nostræ redẽptionis, qđ ipse exoluit, & impendit ꝑ nobis. iõ propriũ ei est, esse hoim redẽptorẽ. Hæc ibi, q̃ põ nisi breuissimè tãgo, cũ sentẽtialiter sint iducta.

art. 3. ¶ Quærit quoq; Thomas ibidem, An passio Chr̃i operata sit nostrã salutẽ per modũ sacrificij; Rñdet, sacrificiũ propriè dr̃, aliquod factum in Dei honorem ad eũ placandum. Propter quod 10. de Ciuitate Dei loquitur Augustinus: Aug. Verum sacrificium est omne opus, quod agitur ut sancta societate Deo inhæreamus, relatũ ad illum finem boni, quo ueraciter boni esse possumus. Christus autem in passione se obtulit patri ꝑ nobis, ut patrem placaret, & nos ad beatificum finem sublatis salutis impedimentis perduceret. Ideo passio eius uerum sacrificium fuit, quæ & per modum causæ efficientis, instrumẽtalis fuit causæ nostræ salutis. Hæc in Summa.

¶ Concordat Petrus, & Richardus, & addunt: ꝙ solus Chrs uocat uniuersalis mediator, & reconciliator totius stirpis humanæ: prelati uerò, & uiri sancti dicunt particulares mediatores personarum quarundam, & rursus, ꝙ Christo conuenit esse mediatorẽ, redemptorẽ, & reconciliatorẽ, ẽm naturã humanam, non simpliciter, sed ut uerbo unitam.

Scripta quoqu Alberti in p̃habitis continentur.

¶ Præterea Vdalricus: Christus, ait, redemptor nominatur, de quo legitur: Credo ꝙ redẽptor meus uiuit, &c. Iob. 19. qm̃ hõ fuit uenũdatus sub peccato. Cũq; pctm̃ formaliter nihil sit, dixit Psalmista: Vendidisti populum tuũ sine precio. Rom. 7. Psal. 43. Isaias quoq; habet: Gratis uenũdati estis, & sine argento redimemini. Isa. 52. Qđ exponitur in prima Petri: Non corruptibilibus auro, & argento redempti estis. 1. Petri. 1. Fuitq; homo uenundatus in potestate diaboli, qua uinculis pctõrum ac reatus tenuit hoiem captiuũ, tã auctoritate diuinæ sententię, q̃ hominẽ ꝑ culpa sua tradidit tortori, ꝑ ut in Isaia habetur: Quis dedit in direptionem Iacob, & Israel uastantibus eum? Nonne dominus cui peccauimus? Porrò Christus sua passione, ac morte soluit hoc debitum. Hęc Vdalricus. ¶ Qui de his multa prosequitur, q̃ iam satis expressa sunt. Addit quoq; ꝙ Christus est mediator, non solũ modo prætacto, sed etiam euangelicã legẽ præstando, atq; eandem operibus adimplendo ac roborando, & sic nobis multipliciter promerẽdo. Vnde ad Hebræos scribit Apostolus: Nunc autẽ melius sortitus est ministerium, quanto melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitũ est. Et ideo noui testamẽti mediator est. Quamuis.n. ut Deus, sit auctor huius testi: tñ inquantum hõ, faciendo edocuit, & uirtutẽ sacramentis, & ueritatem promissis noui testamenti per suum meritum dedit. Sicque est eius minister, & medius inter nos quibus meruit, & patrem apud quem meruit,

Quod alio modo potuit liberare hominem, & quare potius isto. Distinctio XX.

SI verò quęrit, Vtrũ alio mõ posset Deus hoiem liberare, quã ꝑ mortẽ Chri, dicimus, & aliũ modũ fuisse possibilẽ Deo, cuius ptãti cuncta subiacent, sed nr̃æ miserię sanandę cõuenietiorẽ modũ aliũ nõ fuisse, nec esse oportuisse. Heber 13. Quid.n. mẽtes nr̃as tm̃ erigit, & ab immortalitatis desꝑatione libera, q̃ ꝙ tanti nos fecit Deus, vt Dei filius immutabiliter bonus, in se manens quod erat, & à nobis accipiẽs qđ non erat, dignatus nr̃um inire consortiũ, mala nr̃a moriẽdo ꝑferret? Est & alia rõ, quare isto potius mõ q̃ alio liberare voluit: qa sic, & iustitia superatur diabolus, non potẽtia manifesta. Et qũo id factũ sit, explicabo vt potero. Quadã iustitia Dei in ptãtẽ diaboli traditũ est genus humanũ, pctõ primi hominis in oẽs originaliter transeunte, & illius debito omnes obligante. Vnde oẽs homines ab origine sunt sub principe diabolo. Ephe. 2. Vñ Apostolus: Eramus naturæ filij iræ, natura scilicet, vt est deprauatã à pctõ, non ut est recta creata ab initio. Modus aũt ille quo traditus est hõ in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanq̃ Deus hoc fecerit, aut fieri iusserit, sed ꝙ tm̃ ꝑmiserit, iustè tñ. Psal 76. Diabolus nõ est alienus à potestate Dei. Illo.n. deserente peccãtem, pcti auctor ilico inuasit, non tamen Deus continuit in ira sua miserationes suas, nec hominem à lege suæ potestatis amisit, cũ in diaboli potestate esse permisit: qa nec diabolus à ptãte Dei est alienus, sicut nec à bonitate. Nã qualicunq; vita diabolus, vel homo non subsisteret, nisi ꝑ eũ q viuificat oĩa. Non ergo Deus hoiem deseruit, vt non se illi exhiberet, & Deũ, sed inter mala pęnalia etiã malis multa præstitit bona: & tandem hoiem, quẽ cõmissio pctõrũ diabolo subdidit, remissio Heb. 1. pctõrũ ꝑ sanguinẽ Chri data, à diabolo eruit, vt sic iustitia vincerẽ diabolus, nõ poten-

tia

tia. Sed qua iustitia? Iesu Christi. Et quomodo uictus est ea? Quia in eo nihil dignum morte ueniens
Iohan. 19 occidit eum iniuste. & utique iustum est ut debitores, quos tenebat, liberi dimittantur in eum credentes
quem sine ullo debito occidit. Ideo autem potentia uincere noluit, quia diabolus uitio peruersitatis suae amator est potentiae, & desertor, oppugnatorque iustitiae, in quo homines magis eum imitantur, quanto neglecta, uel etiam posita iustitia, potentiae magis student, eiusque uel adeptione laetantur, uel
Quia iusti cupiditate inflammantur. Ideoque placuit Deo, ut non potentia, sed iustitia uincens, hominem erueret, in
tia fit dia quo homo eum immitari disceret. Post in resurrectione secuta est potentia, quia reuixit mortuus,
bolus ui- nunquam postea moriturus. Sed nonne iure aequissimo uinceretur diabolus, si potentia tamen Christus
ctus. cum illo agere uoluisset? Utique. Sed postposuit Christus quod potuit, ut prius ageret, quod opor-
Roma. 6. tuit. Iustitia ergo humilitatis hominem liberauit, quem sola potentia aequissime liberare, potuit.

De causa inter Deum, & hominem, & diabolum.

Si.n. tres illi in causam uenirent, scilicet Deus, diabolus, & homo, diabolus, & homo quod aduersus Deum dicerent, non haberent. Diabolus .n. de iniuria Dei conuinceretur, quia seruum eius (scilicet hominem) & fraudulenter abduxit, & uiolenter tenuit. Homo etiam iniurius Deo conuinceretur, quia praecepta eius contempsit, & se alieno domino mancipauit. De hominis etiam iniuria conuinceretur diabolus, quia & illum prius fallaci promissione decepit, & post mala inferendo laesit. In iuste ergo diabolus quantum ad se, tenebat hominem: sed homo iuste tenebatur, quia diabolus nunquam meruit potestatem habere sup hominem, sed homo meruit per culpam pati diaboli tyrannidem. Si ergo Deus quod utrique praeerat, potentia hominem liberare uellet, sola iussionis uirtute hominem potuit re ctissime liberare: sed ob causam praemissam, iustitia humilitatis uoluit. Qui dum in carne mortali crucifixus est, iustificati sumus. i. per remissionem peccatorum erui de potestate diaboli, & ita à Christo iustitia diabolus uictus est, non potentia. Quomodo autem in eius sanguine nobis peccata sunt dimissa, supra expositum est.

De traditione Christi, quae facta dicitur a patre & filio, à Iuda & à Iudaeis.

Hebr. 10. Christus ergo est sacerdos, idemque hostia, & precium nostrae *reconciliationis, qui se in ara crucis *redemptio
Hebr. 9. non diabolo, sed Deo trinitati obtulit pro omnibus, quantum ad precij sufficientiam: sed quia electis nis.
Roma 8. tamen, quantum ad efficientiam, quia predestinatis tamen salutem effecit. De quo, & legitur, quod sit tradi-
Ephe. 5 tus à patre, & quod seipsum tradidit, & quod Iudas eum tradidit, & Iudaei ipse se tradidit, quia sponte ad
Matt. 27. passionem accessit. Et pater eum tradidit, quia uoluntate patris, imo totius trinitatis, passus est. Iudas
Luce 24. tradidit prodendo, & Iudaei instigando. Et fuit actus Iudae & Iudeorum malus, & actus Christi & patris bonus. Opus Christi, & patris bonum, quia bona patris & filij uoluntas. Malum fuit opus Iudae & Iudeorum quia mala fuit intentio. Diuersa fuerunt ibi facta siue opera. i. diuersi actus, & una res siue factum, scilicet passio. Ideoque doctores aliquando uniunt in facto illo patrem, filium Iudam, Iudaeos, aliquando distinguunt. Respicientes .n. ad passionem, unum opus illorum dicunt:
Homil. in. attendentes intentiones, & actus, facta diuersa discernunt. Unde Aug. Facta est, inquit, tradi
7. super. e. tio à patre, facta est traditio à filio, facta est traditio à Iuda, una res facta est. Quid ergo discer
Iohan. nit inter eos? Quia hoc fecit filius, & pater in charitate. Iudas uero in proditione. Videtis quia non quod faciat homo, sed qua uoluntate considerandum est. In eodem facto inuenimus Deum quo Iudam. Deum benedicimus, Iudam detestamur: quia Deus cogitauit salutem nostram, Iudas cogitauit precium, quo uendidit dominum, filius precium, quod dedit pro nobis. Diuersa ergo intentio, diuersa facta facit, cum tamen sit una res ex diuersis. Ecce unam rem dicit ibi fuisse, & diuersa facta, quia una ibi fuit passio, sed diuersi actus. Et actus quidem Iudae ac Iu- *mali
deorum *mali, quibus operati sunt Christi passionem, quae bonum est, & opus Dei est. sunt.

Quod Christi passio dicitur opus Dei, & Iudaeorum, & quomodo.

Augusti. Passio ergo Christi, & opus dicitur Iudeorum, quia ex actibus eorum prouenit, & opus Dei, quia
contra Fe eo auctore. i. eo uolente fuit. Unde Aug. Nemo aufert animam Christi ab eo, quod potestatem habet po
licianum. nendi, & sumendi eam. Ecce habes auctorem operis. Ponet animam. Ecce habes opus au-
Iohan. 10. ctoris. Et ut generaliter concludam, quoties in carne Christus aliquid patitur, opus auctoris est: quia .n. sua uoluntate, non alio cogente perpetitur, ipse auctor est operis. Cum autem passio Christi opus Dei, sit, & ideo bonum, eaque operati sint Iudas, & Iudei, quaeritur: An concedendum sit eos operatos ibi esse bonum. Hinc distinguendum est. Potest enim dici, quod operati sunt bonum, quia ex actibus eorum bonum prouenit. i. passio Christi: & item, quod operati non sunt bonum, sed malum: quia actio eorum non fuit bona, sed mala.

Summa distinctionis XX. SUpra tractatum est de Christi passione, & eius fructibus, atque effectibus, iam hic agitur, an per alium modum potuerit redimi genus humanum. Quo circa declarat, quod imo sed quod iste modus conuenientissimus fuit. Deinde ostendit quomodo Christus à diuersis diuersimode traditus fuit, qualiter Passio eius à diuersis causis diuersimodè prodijt.

QUAESTIO I.

HIc quaeritur primò, *An humanam naturam decuit reparari ac redimi.* ¶ Videtur quòd non, quia angeli hominibus digniores, non sunt reparati: ergo minus decuit homines reparari. Sic enim ar- 2. Pet. 2.
guit sanctus Petrus Apostolus: Si Deus Angelis pec-
cantibus

cantibus nó pepcit, ne forte nec tibi parcat.

¶ Secundò, Deus nó est personarum, acceptor, ergo nó potius decuit eú misereri hoi lapso, q̃ angelo prauo. ¶ Tertiò, angeli lapsi fuerút attracti, atq; decepti per primú illum apostatam, sicut. & primi parentes: ergo fuerunt reparandi sicut, & homines

Alexan.

¶ In oppositum est fides catholica, & scriptura.

Homo dignior misericordia Angelis

¶ De hac materia Alexender scribit plenissimè, hoc est, cur angelus dr̃ irreparabiliter corruisse, hó reparabiliter, sicut de hoc dicta sunt multa super 2. circa casum angelorum, & trangressioné primorú parentú. Et breuiter nunc tágendo, pctm̃ hoís multo plus fuit excusabile, q̃ trangressio angeli, cú hó fuerit creatura corporalis, multo fragilior, & intellectu debilior, atq; arbitrio libero flexibilior angelo. Fuit quoq; à diabolo circumuentus, nec putauit pctm̃ suú esse tá graue, imò de eo penitere, ac ueniá obtinere sperauit. Posteritas ét primorú partú fuit multipliciter miseratione, ac uenia digna: qa in primis parentibus peccantibus nó nisi potentialiter, & seminaliter fuit, nec uoluntate ꝓpria perijt in eisdé nec decuit totá specié humaná perire. ¶ Deinde q̃rit Alexáder: Vtrú necesse fuit reparari naturam humaná, Rńdet, Duplex est necessitas: Vna causæ, alia causati. Necessitate causæ, necessariú est pdestinatú saluari. Necessitate uerò causati, necessariò est solé cras oriri ex institutione ordinis rerú. Et hac necessitate non fuit necessarium, genus reparari humanú, qa ex parte ipsius nulla ad hoc fuit: necessitas uerò causæ est duplex: Vna imutabilitatis, alia ineuitabilitatis. Necessitas ineuitabilitatis nó est in Deo ponenda. Hæc namq; in coactioné, & ꝓhibitioné diuidit, q̃ nequaq̃ in Deo ponendæ sunt. Porrò necessitas immutabilitatis in Deo ponit́ ſm Anselmum: qm̃ Deus í se, & in ꝓuidétia sua ímutabilis é. Et hac necessitate necessariú fuit reparari gen⁹ húanú, qa iá Deus ab æterno ita decreuit: quę tñ nó est necessitas propriè dicta. Nó aút fuit necesse nessitate ineuitabilitatis, coactionis, aut ꝓhibitionis. Nihilominus posset poni necessitas indigentiæ, & hac necessariú fuit hoíem reparari. ¶ Insuper quærit, An hó potuit reparari sine satisfactione. Rńdet, loquendo de passiua potétia, natura humana reparari neq; sine satisfactione, imò oportuit eá ꝓ pęna aliquo mó punire. Sed cú dr̃. Deus non potuit eá reparare sine satisfactione: dico sine pręiudicio esse distinguendum, qa diuina potentia pôt considerari absolutè & cú ordine ſm Anselmum. Cósiderando eá absolutè, cogitamus quandá infinitá uirtuté, sicq; determinari nó pôt, & potuit humaná naturá sine satisfactione reparare. Considerádo uerò eá cum ordine hoc est, ſm quod est ordinata p respectú ad sapientiá, misericordiá siue iustitiá eius, sic nó pôt nisi qđ ꝯgruit sapientiæ, misericordię, iustitiæ eius. In hoc tñ est distinguendú, qa diuina iustitia est idé quod Dei essentia: sed in iustitia, q̃ dicit respectú ad creaturá, cónotat́ retributio meritorú unicuiq; ſm merita sua. Dú itaq; q̃rit́, An Deus de iustitia sua possit pctm̃ multú dimittere, pôt referri hoc posse ad principale significatú, qđ est diuina essentia: & sic idé est posse de iustitia, & posse de potétia. Idcirco hoc pôt. Si uerò referat́ cónotatum, sic Deus nó pôt hoc, secundum Anselmum, vc; salua iustitia sua. ¶ Deinceps declarat, ꝙ hó satisfacere p seipsum nó ualuit, nec per Angelum, neq; per puram aliquam creaturá: & de hoc superiùs introducta sunt multa, cur scilicet necessarium fuit ad nostram redemptionem, Deum incarnari. nunc tamen aliqua breuiter addi possunt aut repeti.

Bonauen.

¶ Itaq; Bonauentura: Decens, inq̃t, & congruum fuit, genus humanum reparari. Primò, ex parte Dei. Non. n. decuit Dei ꝓpositú infirmari. Cumq; Deus cóndiderit hoíem ad obtinendú beatitudiné æternalé, nó decuit hoc omnino cassari. nec potuit fieri, nisi lapsus repararetur. Rursus, nó decuit totá posteritaté propter primorum parentum transgressionem in æternum perire. Item, non decuit infinitam sapiétiá Dei pmitterre, nobilé, & rónalé creaturá suo fine uniuersaliter, & omnino frustrari. Insup nó est decés summá Dei virtuté pmittere: vt serui sui à nequissimo, & callidissimo hoste uiolenter, & irrecuperabiliter detineant́. Præterea decentiùs fuit reparari genus humanú p satisfactioné, q̃ sine ea, qa in hoc magis apparuerunt misericordia, atq; iustitia Dei. de quo ait psalmista. Vniuersæ uiæ dñi misericordia, & veritas, Nec potuit pura creatura ꝓ toto humano satisfacere genere. De duobus. n. consuenit satisfactio fieri, puta de iniuria, & đ dáno. Cúq; iniuria tanto sit maior, quanto dignior, cui iniuria irrogat́, nó potuit iniuria illa Deo infinitæ dignitatis illata, expiari à pura creatura. Per pctm̃ quoq; originale ablatum fuit creatori totú genus humanú, qđ dánum à pura non potuit creatura recópensari. Veruntñ satisfactio duplex est utpotè plena & semiplena. Satisfactio plena est satisfacere ꝓ iniuria culpæ: satisfactio semiplena est, qñ culpa ipsa seu iniuria, & inhonoratio Dei dimissa est, satisfacere ꝓ dáno seu pœna. Nulla uerò pura creatura satisfacere pôt ꝓ pctó mortali, nec suo, nec alieno, quantú ad eius iniuriá seu offensam, cum illa statum, & gradum creaturę excedant sed pro damno seu culpa peccati proprij actualis, non tñ peccati originalis. Quia per actuale peccatú propria ipsius personæ damnatur uoluntas, per originale uerò ipsa natura. Multoq; minus potest creatura pura ꝓ totius speciei corruptione, & culpa satisfactioné impendere. ¶ Præterea si quærat́, An decuit Deú acceptare modú istum reparationis per passioné, & meritum Christi: dicendum, ꝙ modus iste nobilissimus fuit inter oés modos, qui possent excogitari aut esse. Fuit quippe acceptissimus ad placandum Deú, cóngruentissimus ad morbum curandú, efficacissimus ad trahendum humanú affectum, prudentissimus ad expugnandum humani generis inimicum. Primum igitur fuit acceptissimus ad placandum Deú, pp quod ait Anselmus lib. cur Deus hó: Nihil asperius, ac difficillius potest homo pati propter Deum ad eius honorem sponte, & non ex debito, q̃ mortem: neq; perfectiùs potest se hó Deo dare, atq; offerre, q̃ cum se ex Dei amore, & ad eius honorem. tradidit in morté. ideo ad Ephesios Apostolus ait de Chr̃o Tradidit semetipsum p nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Secundò, congruentissimus fuit ad morbum curandum. Etenim primus homo per superbiam, gulá, inobedientiáq; peccauit, vt patuit in secundo. Cumq; contrarijs curentur contraria, aptissimum fuit vt Christus p humiliationem, obedientiam, & carnis afflictioné nos sanaret. Ideo dixit Apostolus: Humiliauit se, factus obediens usque ad mortem. Tertiò fuit efficacissimus ad trahendum, & inflamandum affectum humanum. Nempè his tantum passio Christi ualuit ad salutem, qui mera uoluntate Deo per amorem adhęrent. Non enim decreuit Deus saluare genus humanum, nisi voluntatis arbitrio: nulloque alio modo, saluo voluntatis arbitrio, potuit Deus hominem magis attrahere ad suum amorem, quàm sustinendo pro eo crucis patibulum.

Mori Christum pro homine an decuerit.

Psal 24.

Anselm⁹. lib Cur Deus homo.

Ephe 5.

Philip. 2.

Vnde

Vnde Hugo:nt ostenderet quantū te diligeret, non nisi moriendo à morte te liberauit, quatenus nō solum pietatis impenderet beneficium,uerum & charitatis monstraret affectum. Quartò,fuit prudentissimus ad uincendum aduersariū. Decuit namq; ut Christus sua prudentia superaret diabolū,sicut diabolus sua astutia deiecit hoīem primū. Nihilominus loquendo de omnipotentia Dei reparantis, potuit alio modo hoīem reparare:imò quemdmodū lolo imperio cuncta creauit, sic solo nutu potuit reparare,nec est limitāda omnipotentia Dei, q p solā misericordiā potuerat liberare,& plura pōt Deus ac pluribus modis,ꝙ ualeamus concipere. Hęc Bonauēt.

Tho. Aqu. ¶ Præterea hæc eadē Thomas sub alia scribit forma uerborum:Congruentissimū, inquit,fuit humanam naturā lapsam reperari. Et hoc primò ex parte Dei,qa in hoc eius bonitas: sapientia, misericordia & potestas manifestantur,vt supra iam patnit. Similiter fuit conueniens ex hominis parte:Conformiter decentissimum fuit,nt reparatio hæc per satisfactionem exhiberetur,ut & diuinæ iustitiæ aliqualiter satisfiat,& inordinatio culpæ per debitam pœnam instauretur.

¶ Quod si quæratur, An necessariū fuit hoc fieri p passionē filij, Dei dicendum,ꝙ reparatio humanæ naturæ,à Deo est,facta ·Vnde dupliciter pōt cōsiderari. Primò,ex parte Dei. Secundò, ex parte naturæ lapsę. (T. Aquonas 3 q̄st. 46. art. 1.) Ex parte aūt Dei potest attēdi triplex necessitas. Vna coactionis,quæ nullius respectu Deo potest attribui,quia non potest in Deo esse aliquid uiolentum,aut extra naturam.nec ad ipsum cogere potest,cū inuariabilis omnipotensq; consistat. Alia est necessitas absoluta,quæ conuenit Deo respectu eornm,quæ in ipso sunt, quæ ipsius consequuntur naturam, nec aliter possunt se habere,quemadmodum necesse est Deum esse uiuere. Verum ista necessitas nō conuenit Deo respectu aliquius effectna quia non agit necessitate naturæ,sed liberrima uoluntate. Tertia est necessitas ex suppositione non ipsius finis cum non sit dicendum, quin Deus ad aliquem finē possit inducere multis alijs uijs,ꝙ illis,ꝗ modo determinatę sunt ad finē quemcunq;, sed ex suppositione alicuius existentis in Deo,puta pſciētiæ, aut uoluntatis, qnū innumerabiles snnt,in eo secundum quem modum necessarium est prædestinatum saluari. Et hæc à quibusdam appellatur necessitas immutabilitatis,sicq; necessariū fuit ex pte (Necessitatis vetia acceptio.) Dei reparari naturam humanam;qm̄ Deus sic prȩuidit,& præordinauit. Ista tamen necessitas est necessitas conditionis, non absoluta ; seu consequentiæ non consequentis. Similiter ex parte hoīs considerari ualet triplex necessitas. Vna absolnta respectu eorum,quæ homini uniersaliter insunr, ut esse risibilē:& ita n̄ fuit necessariū,hoīem reparari: q m̄ reparatio ista uon ꝯuenit homini ex naturalibns. Alia est coactionis necessitas,qnæ etiam non fuit in natura humana respectu reparationis : qm̄ Deus ad uirtutē nō cogit. Tettia est ex suppositione finis, sic necesse est habere nauem, si quis pertransiet mare : sicq; necessarium fuit naturam reparari humanam si ad beatitudinē debeat puenire. Insuper.reparatio ista nequiuit p puram fieri creaturam,tū,qa offensa Dei est quodammodo grauitatis immensæ,tum:qm̄ bonū per pc̄tm̄ oblatū est infinitū,uidelicet Deus & beatitudo æterna:tū quia natura humana est infinitæ quodammodo cōicabilitatis. Vnde p oībus eius suppositis satisfacere, excedit quęcumq; hominē purū Similiter grām gratūfacitem oībus promereri,& gloriā æternalem omnibus recuperare, transcendit limiter puræ cuiuslibet creaturæ. ¶ Deniq; sactisfactionem , & reparationem hanc decuit per Christi fieri passionem,quæ facta est nō pro uno homine tātum,sed pro tota natura. Ideo satisfactio ista duas debuit ꝯditiones, seu proprietates habere. Primā,ut esset uniuersalis respectu omnium satisfactionum quodammodo. Secundam ,nt esset omnium satisfactionnm particularinm exemplaris. Vniuersalis autem erat,non per prædicationem,sed respectu oīum habens uirtutē. Hinc non oportuit,ut uniuersas pœnas,quæ ex peccato qnocunq; consequi possunt.assumeret:sed illam,ad qnam omnes ordinantur,& quæ continet in se omnes pœnas, quamuis non actu. Finis uerò oīum terribiliū est mors, ideo per passionē mertis satisfacere debuit. Inquantum uerò exemplaris, respectu satisfactionum nostrarū debuit habere magnitudinem excedentem omnes alias satisfactiones;quia exemplar debet esse pstantius exemplato:ideo secundum maximā pęnā id est,secundum mortem, satisfacere debuit. ¶ Præterea. si quæratur, An conuentior modus reparationis potuit esse:dicendum ꝙ quātum est ex parte nostra,cōgruentior modns esse nequiuit, ut patuit. Veruntamen Deo non aufertur potentia,nec sapiētia, qnin potuisset alium modum conuenientiorem fecisse,sed hoc secundum alinm ordinem rerum.

QVAESTIO II.

POstremò hic quæritur. *Qualiter Christus a diuersis sit diuersimode de traditus.* ¶ Ad quod in litera congrue respondetur.

¶ Thomas quoque circa hoc scribit: In passione (3. P. q. 47. art 3.) Christi tria ꝯsiderant. Vnū ex parte patientis: qm̄ uolnntariè passus est ex charitate. aliud ex parte occidentium,qui ex iniqua uolnntate occiderunt. Tertiū ex parte eorū, qnibus passus est puta effectus, & fructus salutis in toto gn̄re hūano. Atque s̄m hæc, tripliciter Deus pater, imò trinitas tota, tradidit Chr̄m. Primò,eius passionē ad totius hūani generis salutē præordinando. Secūdò,infundēdo. Christo homini uoluntatem, obedientia charitatē, ex quibus voluit pati. Tertiò, qm̄ occisoribus dedit potestatem,qua occiderunt,nec eam compescuit,sed pmisit id agere. Propter quod Christus dixit Pilato: Non haberes in me potestatē,nisi tibi datū esset desuper. (Iohan. 19) Hæc Thomas in Scripto. ¶ Porrò in Sūma 47. quest. Chr̄s,ait secundnm quod Deus,tradidit semetipsum in mortē eadē uoluntate,& actione, qua & pater tradidit eū : sed inqnantum homo,tradidit se ex uoluntate sibi à patre inspirata. Iudas quoq;,tradidit eū ex cupiditate, Iudæi ex inuidia, Pilatus ex ex timore mundano, quo timuit Cesarē. Eadē actio diuersimodè iudicaē bona seu mala, secundū quod ex diuersa procedit radice. Hęc In Summa. Itē opus Iudæorum operās circa Christi passionē, fuit iniquum: opns nerò operatum, puta passiua occisio Christi,nt accepta,& acceptata à Christo ex charitate,obediētia,pietate,& alia uirtute multiplici,extitit bonum. At uerò in his sententia r̄nsionū, Alberti,Petri,Richardi, Vdalrici,imò,& antiqnorū, vc3 Antisiodorensis, & aliorum,continetur.

¶ Petrus t̄n,& Richardus affirmant, ꝙ pater tradidit Christum in mortem quatuor modis. addentes tribus modis ex Thoma inductis, quartū:ꝙ.s.pater tradidit Christum in mortem eum in carne mortali. ¶ Richardus quoq; testatur, ꝙ genus humanum non potuit reparari, & redimi satisfactione (Redēptio a liberati di fferunt) condigna,nisi per passionem, & morte Dei incarnati. ¶ Denuo Petrus effatur: Redemptio ,& liberatio differunt, quia redemptio fit precio, iusta,

soluto

soluto, liberatio aũt quacunq; modo, solet ergo cõiter dici, qđ genus humanũ nõ potuit redimi, nisi p incarnationẽ alicuius diuinę, & increatæ psonæ qa aliter nõ potuit eẽ pciũ iustũ.i.ɔdigna satisfactio.

¶ Idẽ Vdalricus, dicendo: Queãdmodũ loquitur Augustinus, alius modus liberãdi hoĩem ptãte diaboli, q̃ p filij Dei incarnationem, & passionem, fuit Deo passibilis, nõ solũ potẽtia absoluta, sed ẽt ordinata secũdũ rõnẽ iustitiæ, qa cũ Deus pp merita unius qñq; misereat multorum, quod ille unus pmeruit merito condigni ɔgrui: multo fortius pęnitentia primorũ parentũ, & merita sanctorũ sequentiũ psonalia, potuerunt à Deo mereri merito congrui s.remissionẽ culpæ ipsius naturæ: quæ in ipsis substantialiter erat, quantũ ad pœnam toti naturæ debitã, sicut in eis remissa fuit, quantum ad culpã: & tunc liberati fuissent à dæmonis potestate, qui eos nõ tenuit nisi sine huius reatũ, & appertus eis fuisset paradisus cęlestis, qa pclusio aditus huius, fuit reatus huius peccati. Porrò q Deus reddit meritis quibuscunq;, hoc facit ex misericordia non q̃ria ęquitati, quo patet ppositũ. Tñ ut idem asserit Augustinus, non fuit possibilis alius modus redemptionis, qa redemptio est ɔ̃ctus iustitiæ commutatiuæ, quæ (secundũ philosophũ 5. Ethicorũ) consistit in ęqualitate quantitatis. Precium autem redemptionis humanæ naturæ, æquiualẽs culpæ, non potuit esse nisi creator, & non sola creatura, pp tres rationes simul iunctas, uidelicet propter ualorem redimendi, seu rei redimendæ, quod fuit tota natura humana in uniuersis ĩdiuiduis suis, cui nulla una creatura ęquatur. Secundò, propter infinitatem offensę, qm̃ cũ cõtemptus magnitudinem sumat ex obiecto, ut patet in rebus & personis humanis, ubi (ut ait philosophus) iustitia non est contrapassio, qa si aliquis alapam daret regi, aut pręsuli, non sufficeret, qđ ipse idẽ pateretur, imò multo maiori consisteret dignus pœna, constat q infinitæ maiestatis contemptus habet sibi annexum reatum in infinitum, qa non põt ęquari merito cuiuscunq; creaturæ puræ, cum eius meritũ sit uirtutis finitæ, sed oportet, q meritum illud sit creatura Deo unitæ, sicq; ex ipsa hypostatica unione uirtutem accipiat infinitam; Tertiò pp inopiã creaturæ quæ boni nil habet, quod sit suum, sed totum est Dei. Ideo cum pro seipsa se totam teneatur impendere creatori, p nullo alio satisfacere potest secundum rationem stricti. Hæc Vdalricus 5 li. Postremò in ista materia doctores prꝛallegati communiter sanctum sequuntur Anselmum.

Vdalricus — 1. Cor. 4

¶ Scotus tamen in aliquibus aliter sentit. dicẽdo: Cum ait Anselmus libro, Cur Deus homo, Nõ satisfit Deo nisi offeratur ei aliquid maius formaliter, q̃ sit illud p quo peccauit, id est, cuius intuitu, & amore peccator à Deo recessit, & illi inhæsit; quod est tota creatura: credo salua gratia, q hoc non sit uerum, quia non oportuit satisfactionem pro isto hominis primi peccato totam excedere creaturã formaliter in magnitudine, & perfectione. Sufficisset enim maius bonum obtulisse Deo, q̃ fuit malum hominis illius peccantis. Vnde si Adam per charitatẽ, & gratiam sibi datam habuisset unum, aut multos actus diligendi Deum propter se, ex maiori conatu liberi arbitrij, q̃ fuit conatus in peccando, talis conatus dilectionis suffecisset pro suo peccato remittendo, & fuisset satisfactio. Hæc Scotus.

Scotus.

¶ Cuius uerba ex pinductis ostenduntur infirma. dato, q Adam habuisset tanti conatus ɔtritionẽ atq; dilectionẽ, ac per hoc pro suo satisfecisset peccato, secundum quod extitit personale, & particulare: tñ quãtũlibet meruisset, nõ potuisset p sua satisfacere, culpa ſm qđ erat toti⁹ nrę, posteritatisq; suę infectiua, ac perditiua. Nec primã grãm pmereri potuit de ɔdigno, nec aliter q̃ i fide saluatoris futuri potuit gratiã obtinere, Deo placeret, salutẽ sortiri.

Diony cõtra Scotũ

Si in Christo diuisio in morte fuit animæ, uel carnis à verbo. Distinctio XXI.

POst prędicta considerandũ est, Vtrum in morte Christi à uerbo sit separata aĩa uel caro. Quidam putauerũt carnem sicut, ab aĩa, ita à diuinitate in morte fuisse diuisam. Si enim, ĩquiunt, anima media diuinitas sibi carnem uniuit, sicut superiùs prętaxatũ est: ergo qñ diuisa est caro ab aĩa diuisa est etiã à diuinitate: qa nõ potuit ab aĩa sciungi p quã uerbo erat unita, qn à verbo diuideretur. Fuit autẽ diuisa ab anima in morte, alioquin uera mors ibi non fuisset: quia (ut Augustinus) mors, quam timent homines, separatio est animę à carne: mors autem quã non timent, separatio est animæ à Deo. Vtraque verò diaboli suasu homini propinata est. Si ergo in Christo hoĩe uera mors fuit, diuisa, est ibi anima à carne, ac per hoc diuinitas à carne. Huic suæ probabilitati addunt auctoritatis testimonium. Ambrosius.n. tractans de Christi derelictione, q in cruce uoce magna clamans dixit, Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti? ait: Clamat homo, seperatione diuinitatis moriturus. Nã cum diuinitas mortis libera sit, utiq; mors ibi esse non poterat, nisi uita discederet. qa uita diuinitas est. Hic uideĩ tradi, q diuinitas separata sit ĩ morte ab homine: quæ nisi discessisset, homo ille mori non posset. Quod illi ad carnem referunt, quam dicunt à Deo separatam. Quibus respondemus, illam separationem sic esse accipiendam, sicut intelligitur derelictio, quę illis uerbis singnificatur, ut quid me dereliquisti? Quomodo ergo Christus derelictus erat à patre, cum in cruce derelictũ se clamabat? Nõ recesserat Deus ab homine, ita q esset soluta unio Dei, & hominis. Alioquin fuit quoddam tempus, qñ Christus adhuc unius, homo erat, & non Deus: quia adhuc unius, se derelictum clamabat, non derelinquendũ. Si ergo illa derelictio, unionis, intelligatur solutio, ante facta fuit solutio Dei, & hominis, q̃ Christus mortuus esset. Sed quis hoc dicat? Fateamur ergo Deum quodammodo illum hominem in morte deseruisse, quia potestati persequentium eum. exposuit ad tempus, non suam potentiam exercendo illum defendit,

Opinio quorundam erronea. — Sup Psal 67. — Ambros Matt. 27 — Respõsio

fendit, ut non moreret. Separauit se diuinitas, q̄a subtraxit protectionem, sed non so-
luit unionē. Separauit se foris, ut nō adesset ad defensionē, sed non intus defuit ad unio
nē. Si non ibi cohibuisset potentiā, sed exercuisset nō moreret Chr̄s. Mortuus est Chri-
Leuit. 16. stus diuinitate recedente. i. effectum potētiæ in defendendo non exhibente. Hic est hir-
cus* ἀποπομπαῖος, q̄ altero hirco immolato, in solitudinem mittebat, ut legitur in Leui- *emissarius
Efficius sup. per Leuit. tico. Duo. n. hirci, humanitas, & diuinitas Christi intelliguntur. Humanitate ergo im-
molata, diuinitas Chri in solitudinē abijt. i. ī cælū. Vñ Elitius: In solitudinē, id est, in cę-
lum tp̄e passionis diuinitas abijsse dicitur, non, locū mutans, sed quodammodo uirtu-
Isai 53. tē cohibens, ut possent impij consumare passionē. Abijt ergo. i. uirtutē cohibuit, & por-
Deu 4. tauit iniquitates n̄ras, non ut haberet, sed ut consumeret. Deus enim ignis consumens
Heb. 12. est. Ex his satis ostenditur, p̄missa uerba Ambrosij sic esse accienda ut prędiximus.

Alij ad idem inducunt auctoritatem.

Alij quoq; auctoritati innituntur, q̄ asserunt diuinitatem in morte recessisse ab hoīe
Expositio falsa uerborum Athanasii. secundū carnem. Ait enim Athanasius: Maledictus, qui totum hoīem quē assūpsit Dei
filius, denuo assumptum uel liberatum, tertia Die à mortuis resurrexisse non confitet.
fiat fiat. Si inquiunt, denuo assumptus est homo in resurrectione, quē assumpserat in in
carnatione, deposuit ergo eum in morte, separata ergo fuit diuinitas in morte ab huma
Responsio nitate. Quibus respondemus, φ si in his uerbis assumptio intelligatur, quæ *sit secundū
unionem, non carnē tantū, sed totū hoīem. i. aīam, & carnē, denuo sibi uniuit in resurre *fit
ctione, quia non simpliciter hominem, sed totum hominem assumptum dicit. Totum
ergo hoīem in morte deposuit, id est, animam & carnem. Sed quis nisi hostis ueritatis
dicat animam à uerbo depositam? Et tamen nisi hoc fateantur, φ totus homo sit assum
ptus, non pro eis facit illa auctoritas, quę totum dicit assumptum. Sciendum est ergo,
Athanasium id dixisse contra illorum perfidiam, qui resurrectionem Christi negabant
putantes in morte detineri eū, qui solus inter mortuos liber est. Iō illum maledicit,
qui non confitetur totū hominem denuo assumptum resurrexisse i. Christum animam
denuo corpori coniunxisse, & *illis duobus denuo coniunctis, in resurrectione uerè secū *in illis
dum hominem uixisse sicut ante mortem. Nam in morte separata est anima à carne.
Vnde uere dicitur Christus mortus, sed neutrum separatum est à uerbo Dei.

Auctoritatibus astruit, à verbo carnem in morte non esse diuisam.

Aug. sup. Iohan. 10. Sicut Augustinus super Iohannē docet, tractās illud dn̄i uerbū, Ego pono aīam meā
ut iterum summā eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eā. A meipso ptātē habeo
ponēdi eam, & iterū sumēdi. Hic aīam dicit amisā, à quo amissa ē? A seipsa nō ē amis-
sa, q̄a seipsā non posuit, nec uerbū posuit aīam, nec carnē. Caro ergo aīam posuit, sed
Augustin. potestate in se manentis deitatis. Potentia ergo pietatis aīa diuisa est carne, sed neu-
trū à uerbo Dei. Vnde August. Verbum ex quo suscepit hoīem. i. carnem, & animam
nunquam deposuit aīam, ut esset anima à uerbo separata, sed caro posuit animam, qñ
expirauit, qua redeunte resurrexit. Mors ergo ad tempus carnem, & aīam separauit, sed
neutrum à verbo Dei caro ergo pouit, & sumit animā, non potestate sua, sed potestate
inhabitantis carnem deitatis *His euidēter traditur, nec animam, nec carnem à uerbo
Augustin. contra Felicianū Dei in morte esse diuisam, ut aliquo modo soluta fuerit unio. Vnde Aug. contra Feli- *hic
cianum: Absit ut Christus sic senserit mortem, ut quantum in se est, uita perdiderit. Si
enim hoc ita esset, uitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani *affe *defectus
ctus, quem sponte susceperat: non naturę suæ perdidit potētiam, per quam cuncta, uiui
ficat. Sic in sepulchro Christus carnem suam commoriendo non deseruit, sicut in ute-
ro uirginis cōnascendo formauit. Mortus est ergo non discedente uita, sicut passus est
non pereunte potentia. Nemo tollit aīam eius ab eo: quia potestatē hʒ ponendi, & su-
Iohan. 10. mendi. Ecce, & hic habes Christum non deseruisse carnem in morte, & uitam non di-
scessisse à mortuo, & φ sponte tradidit spiritū non alius extorsit. Vnde Ambrosius: Emi
Ambros. lib. 3. de spūctō. sit Chr̄s spiritū, & tn̄ quasi arbiter eruendi, suspendendiq; corporis emisit spm̄, nō ami
sit. pēdebat ī cruce, & oīa cōmouebat. Sed vñ emisit? Ex carne. Quo emisit? Ad patrem.

Qua ratione Christus dicitur mortuus & passus

Recedēte uero anima, mortua est Christi caro. Et quia caro mortua est, mortuus est
Christus. Sicut enim mortuus dicitur Deus, quando mortuus homo dicitur, quando
mortua est caro. Separatio aīæ, mors carnis fuit. Propter carnē ergo unitā uerbo q̄* mor *mortua
talis est, dicitur Deus mortuus: & propter carnem, & animam, quæ utraque dolorem
sensit, dicitur Deus passus, cum diuinitas omnis doloris exors existeret. Vnde Augusti
nus: Verbum caro factum est: ut carnem eam assumēdo panis cælestis ad infantes transi

ret,& secundum hoc, ipsum uerbum crucifixum est, sed non est mutatum in hominē. hō in illo mutatus est, ut melior fieret, q̃ erat. Per illud ergo, qđ homo erat, mortuus est Deus:& per illud, qđ Deus erat, homo excitatus est, & resurrexit. Quicquid passus est hō, non potest dici non passus Deus: qm̃ Deus erat hō. Quō potes dicere te nō passum iniuriam, si uestis tua concidatur, q̃uis uestis tua non * sis tu? Multo magis ergo q cquid patitur caro unita verbo, debet dici Deus pati, licet verbū nec mori, nec corrūpi, nec mutari poterit. Sed quicquid horū passus est, in carne passus est. De hoc ēt Ambrosius in lib. 3. de spū sctō ait: Quod verbi caro patiebatur, manens in carne uerbum in se pro corporis assumptione referebat, ut uerbū pati diceretur, qa caro patiebat̃, sicut scriptū est, Chro in carne passo. Hic docetur, qua rōne Deus, vel Dei filius passus, vel mortuus dr̃, non quia mortem senserit inquantum Deus est: sed qa caro ei unita, mortua est. ¶ Scd̃m quam rationem dicit Augustinus: Si, quis dixerit, atq; crediderit filium Dei Deum passum, anathema sit. Cuius dicti cām, ex qua intelligentia sumenda sit, aperiens, in eodem subdit: Si quis dixerit, ꝙ in passione dolorem sentiebat filius Dei Deus, & non caro tm̃ cū aīa, quam sibi acceperat, anathema sit. Sane ergo dici potest, ꝙ mortuus est Deus, & non mortuus: passus est Dei filius, & non passus. Passa est tertia persona, & non passa: crucifixum est uerbum, & non crucifixum. sed s̃m alteram naturam passus est, s̃m alteram impassibilis. Vnde Ambrosius: Generalis ista est fides, qa Chr̃s est Dei filius, & natus ex uirgine, quem, quasi gigantem ꝓpheta describit, eo, ꝙ biformis, geminæq; naturæ unus sit, consors diuinitatis, & corporis. Idem ergo patiebatur, & non patiebat̃: moriebat̃, & non moriebat̃: sepeliebatur, & non sepeliebatur: resurgebat, & non resurgebat. Resurgebat secundum carnem, quæ mortua erat, non secundum uerbum, qđ apud Deū sp̄ manebat.

Roma. 1.

* sit

Ambrosi. 2. Pet. 4

Sermone de fide.

Hic magister communiter non tenetur.

3. li. de spū sancto.

Psal. 18.

Iohan. 1.

Summa distinctionis XXI.

Postquàm tractauit Magister de Chr̃i passione, ac morte, hic circa hoc sciscitat̃, An in Chr̃i morte diuisa, & separata sit deitas eius, seu verbi persona, à corpore eius, seu carne. Et circa hoc ponit quorundam falsā opinionē cum suis motiuis. Deinde eadem soluit, & auctoritates, qbus innituntur, bene exponit: erroneumq; illorum excludit, ac reprobat intellectum, & probat ex auctoritate, quam pro se allegant, oppositum. Consequenter declarat, qua ratione Chr̃s dicatur fuisse mortuus, passus, sepultus.

QVAESTIO. I.

Hic quæritur primò, *Vtrum in Christi morte separata sit deitas, seu increata verbi persona a corpore Christi.* ¶ Videtur, ꝙ sic, per argumentum in litera positum, Aia Chr̃i fuit medium per, quod caro fuit deitati, seu uerbo æterno unita: ergo aia separata à carne, fuit caro separata à deitate, vinculo namq; deficiente, ac rupto, deficit vnio. ¶ Scd̃ò, quia ꝓhabitum est, ꝙ increatam personā non decet uniri, nec esse unitam creaturæ irrationali: sed caro Christi, aia diuisa ab illa, est quid irrationale: ergo non decuit diuinitatem manere ei unitam.

¶ Tertiò, si deitas mansisset carni unita, fuisset quasi substantialis forma illius: quod nullatenus decuisse uidetur, cum Deus non sit formale rerum esse, nec principium substantiale intrinsecū. ¶ Quartò, si caro mansit verbo unita, habuisset aliquod esse à uerbo. Cumq; uerbum sit uita plenissima, atq; purissima, sortita fuisset caro illa esse uitale a verbo: & ita fuisset uiuens post separationem suam ab aia, nec mortua iacuisset in tumulo. ¶ Cuius oppositum habetur in litera. ¶ Ad hæc respondet Albertus. Nullo modo separata fuit deitas in triduo à corpore Christi. Vinculum enim unionis gr̃æ, inseparabiliter fortius fuit vinculo naturalis coniunctionis animæ, & corpororis: ideo soluto vinculo naturali, permansit vinculum gr̃æ, personalisq; vnionis. Nā & caro Christi immediate unita est uerbo, quāuis dicatur illi vnita mediante aia, inquantum caro ex coniunctione sua cum aia sortita est congruentiā, ut vniret̃ cum verbo, vt suprà expositum est. Deitas quoq; est fons vitæ effectiuè, nō formaliter: nec fuit in corpore Chr̃i sicut forma in materia, nec sicut anima in animato, quia non inhærebat, nec informauit, sed fuit vnio dignatiua, ut sanctus testat̃ Bernardus. Et, quàmuis deitas hoc modo existens in aliquo sit fons uitæ: non tamen necessariò causat vitam in illo, non ea suo defectu, sed ex incapacitate illius. Hæc Albertus. ¶ Hinc ait Vdalricus: In symbolo fidei dicimus: Filius Dei crucifixus ē, & mortuus, & hoc rōnabiliter iuxta præhabitam regulam istā, qm̃ prædicatum dicitur de aliquo composito, quod non est aptum conuenire composito, nisi rōne partis, locutio uera est, ut cum dicit̃, Paulus est caluus. Cumq; persona Christi composita sit iuxta sensum inductum, uerè dicitur crucifixa, & mortua: quia ista conueniunt ei ratione naturæ assumptæ, q̃ est quasi pars huius personæ. Porrò mors Christi fuit separatio aiæ suæ à corpore, prout ipse dixit: Ego pono animam meam idest depono: Quod non est intelligendum quasi aia illa fuerit separata ab unione cum uerbo, quia sic falsum esset illud in symbolo, Descendit ad inferna. hoc namq; de filio Dei dici non posset ratione animæ suæ descendentis ad inferos, si fuisset illa unio dissoluta: quoniam sola unio, causat communicationem, imò nec unio carnis cum uerbo fuit soluta in morte. Alioquin falsè diceretur in symbolo, Et sepultus est, cum hoc non conueniat personæ verbi, nisi ea parte carnis: nec tamen ex hoc corpus illud minus mortuum fuit, quia diuinitas nō potuit esse pro forma substantiali, & anima formaliter vitam dante. Est igitur sensus, quòd filius Dei, ut corpori unitus, deposuit animam: quod non est deponere eam à se, sed à corpore, ut Augustinus exponit. Hæc Vdalricus.

¶ Super his loquitur Thomas: Corpus Christi per mortem fuisse separatum à deitate, constat ex tribus: Primò, ex parte Dei, qui cum sit immutabilis, immutabilitatem istam largitur ei, quod sibi perfectè coniunctum est, ut ei immutabiliter adhæreat. Secundò, ex parte assumpti, quia ex morte, quam patri obediendo sustinuit, non debuit suam dignitatem amittere, sed plenius clarificari. Tertiò, ex fine assumptionis: quoniam ea, quæ post mortem eius circa ipsum sunt facta, non fuissent nobis salubria, nisi deitas man-

Albertus.

Vdalricus.

Iohan. 10.

Thomas Aquinas

manfisset carni vnita. Propter easdem etiā rationes anima Christi mansit tunc deitati coniuncta.

Obiectio. ¶Verum his obijci pōt: Sequeretur enim, q in triduo mortis filius Dei fuit caro, & itē, q fuit aīa, quia vt tactū est, vnio est ratio communicationis idiomatū in diuinis. Item, q verbum tunc fuisset duo, vel tria, videlicet deitas, & aīa, atque caro seorsum accepta.

Diuisio. ¶Dicendū, q aīa nō nominat perfectionē, & plenā naturā, sed partem ipsius. Vñ aīa nō est verbo vnita, tanq id, in quo facta est vnio sicut hō: ideo dici non pōt, q filius Dei fit aīa, sicut q est hō, sed q tunc fuit animam habens. Et idem dicendum de carne, nisi

Iohan 1. sumatur p homine, vt ibi, verbum caro factum est.

¶Ad aliud respondet, quòd relationes fm rem, multiplicantur multiplicatione eorum supra quæ fundanť: iō relatio ex parte vnius extremorū vna, potest ea parte alterius ex parte multiplicari: vt quì vna paternitate refertur ad filios plures, qui plurib' filiationib' referuntur ad ipsum, sic quoq; ex parte verbi æterni est vna relatio: q tñ est rōnis, nō realis. Ex parte verò assumptorū, quæ duo sunt, duæ sunt vniones in actu post mortē: sed ante mortem fuit vna actu, & duæ potentia. Hinc nō oportet, quòd aliqua vnio fiat de nouo, sicut nec in diuisione continui aliquid de nouo fit, inquantum id, quod fuit vnum actu, fit multa. Hæc Thomas in Scripto, & eadem scribit in 3. parte quæstione 58.

Taranta. ¶Quibus ɔsonat Petrus, & addit: Deitas ɔiuncta fuit animæ Christi triplici vinculo, vtpote per grām inhabitationis, p gloriā fruitionis, p donū ɔsonalis vnionis. Prima fuit dispositio ad secundā, prima, & secunda ad tertiā. Cumq; prima fuerit inseparabilis; qm solum peccatum separat eam, sequitur, q nec secunda, nec tertia separabilis fuit: quod contingit ex immutabilitate bonitatis diuinæ, rationalem creaturam, nunquam primò deserentis, atque ex immutabilitate animæ Christi, nunquam à Deo recedere volentis.

Quæstio. ¶Insuper quæri potest, an deitas fuit in triduo ab

Respons. assumpta humanitate separata: dicendū, q humana natura est corpus, & anima simul vnita. Loquendo ergo de natura humana materialiter, sic deitas non fuit separata ab ea: quia utriq; parti mansit ɔiuncta.

August. Vnde asserit Augustinus: Maledictus, qui dicit filiū Dei deposuisse hominem, quem semel assumpsit, &

Damasc. eaponit, id est, naturā humanā. Damascenus quoq; fatetur: Quod uerbum semel assumpsit, nunquàm à se remouit. Loquendo autem de natura humana formaliter, nō potest dici ꝓpriè separata: quoniam separatum manet seorsum: attamen desiit esse actu, mansit uerò in suis principijs: Hæc Petrus.

Richard. ¶Concordat Richardus; Filius, inquiens, Dei carnē assumpsit pp ordinē eius ad animam, & quis in morte anima fuit separata à carne: tñ in carne remansit ordo ad aīam, idest unibilitas, & inclinatio ad eandem: ergo remansit ratio suæ unionis cum uerbo, atq; ex consequenti unio ipsa. Hæc Richard.

¶Concordat Antisiodorensis, & Alexander.

¶Bonauentura quoq; hic sciscitať, & itē Richar. An uerbum fuit unitū carni, & aīæ duplici unione.

vnio variè sumitur. Ad quod respondent: Vnio tripliciter sumiť. Primò, p actione unientis. Secundò, p passione rei unibilis, seu unitæ. Tertiò, pro relatione unitorū. Loquendo de unione primo modo, persona uerbi uniuit sibi corpus, & aīam unica unione, sicut & ea assumpsit una, & eadem assumptione. Loquendo quoque de unione pa siua, fuit ibi unica unio; qm corpus, & aīa ɔiuncta sunt uerbo, ut in unā naturam connexa. Loquendo autem de unione tertio modo, cum illa sit relatio, quæ multiplicatur multiplicatione ipsius unibilis, sic fuit ibi, & unica unio actu, quamdiu corpus, & anima fuerunt coniuncta, quibus per mortem diuisis, fuit unio duplex, seu bina in actu, sed potentialiter una. Hæc illi, & consonant præhabitis uerbis Thomæ.

Bonauen. ¶Præterea Bonauentura quærit. Vtrum anima Chri facta fit impassibilis mox post primum instans separationis suæ à corpore. Respondet, ex certa auctoritate non est hæc quæstio determinata: ideo sine periculo fidei potest, utraque pars defendi. Veruntamen ꝓbabilius, rationabiliusq; uidetur, q statim post separationem sortita fit impassibilitatē. Non. n. patiebatur aīa Christi, nisi dispensatiuè pro nrā salute: idcirco uia completa, dum amplius non potuit ꝓmereri, non potuit amplius pati: & ita ante corporis sui glorificationem impassibilis facta est, sicut & aīæ perfectorū euolantes, mox impassibiles fiunt post Christi passionem. Hæc Bonauentura.

Durand. ¶At uero Durandus circa hæc aliqua specialia scribens: Differunt, inquit, cessatio unionis, & separatio unitorum. Cessat namq; unio aliquorū p desitionem alterius extremorum. Propriè uerò nō separanť, nisi q manent post separationem, unione eorū soluta. Propter quod formæ corruptibiles, ut animæ irrationales, non dicunť separari à corpore, quemadmodū aīæ rōnales. Hinc in morte Christi humanitas non fuit propriè separata à deitate: attñ unio eius cū deitate, cessauit, quia humanitas nō fuit in morte desiit esse, cū dicat qd coniunctū ex aīa, & corpore, quorū coniunctio tunc cessauit, alioquin Christus non fuisset uerè mortuus. De separatione uerò deitatis ab aīa, & corpore Christi nō est eodē modo rñdendum, quia ab aīa non extitit separata, De corpore aūt non pōt sic dici ɔino: imò oportet aliter dicere, fm ponentes diuersitatem formarum substantialiū in eodē, & fm ponentes unitatē formæ in uno composito: si enim in hoīe sit talis formarū pluralitas, ita q corpus sit corpus per aliquā aliam formā ab aīa, manentē in eodem corpore uiuo, ac mortuo, tunc dicendum, q à corpore Christi, nunq fuit deitas separata, nec unio eorū soluta. Porrò si in hoīe nō ponať aliqua forma substantialis, nisi aīa, tunc dicendum, q deitas non fuit ꝓpriè separata à corpore, sed cessauit unio eius cū corpore, quia sic corpus desiit esse p mortē. Illud quoq; essentialiter erat, quia cum corpus non nominet solā materiam, sed compositum ex materia, & forma dante esse corporeum, & intrinseca, essentialique ratione est corporis forma, p quam habet esse corporeum. Si ergo in hoīe nō fit alia forma ab aīa, sed ab ea habet esse animatum corporeū, cum illa fuerit in morte à corpore separata, sequiť, q corpus illud desierit esse id q essentialiter erat, sicq; p suā desitionem soluta est, & cessauit unio eius cū deitate. Hæc Durandus.

Dionysius contra Durand. ¶Quib. primò obijcit, q de sensitiuo, & intellectiuo ait philosophus lib. de aīa. Separeť hoc ab illo sicut ꝑpetuū à corruptibili: quo ꝓbať, q corruptibile ab incorruptibili separať in morte. Verū cū illud in usu terminorum uideať ɔsistere, parumpendendum est. Deniq; ex ꝓhabitis nunc suppono, q in eodē nō sint simul plures formæ substantiales: q & philosophi, atq; theologi cōiter tenēt, idcirco nec i corpe Chri fuit talis pluralitas, Nec tñ ob id dicendū censeť, q corpus Chri p mortē desiit esse: imò ut Alexander, Thomas, Bonauentura, Albert', & alij cōiter tenent, persona uerbi, seu deitas, cui fuit, & mansit unitum, diuina, & supernaturali uirtute conseruauit illud in esse. Præterea, si corpus Christi per mortē desiit esse, ergo

ergò fuit corruptum. contra, quod dicit Psalmista: Non dabis sãctum tuum uidere corruptionẽ. Vñ in Actibus beatissimus princeps apostolorum testat: Caro eius non uidit corruptionem. Insuper, quod ait Durandus, corpus non nominat solã materiam, sed cõpositũ ex materia, & forma: uř hoc loco ineptè prolatum, quia hic sermo est de corpore, ut est essentialis pars cõpositi, qđ non includit, nec nominat formam substantialem: alioquin cõpositum cõstaret ex composito ex forma substantiali, atq; materia, sicut ex una parte, & ex alia forma substantiali, sicut ex alia parte. Idcirco dicendum, ꝙ corpus tripliciter sumitur: Primò, ut genus subalternum in prædicamento substantiæ, ut in arbore patet Porphyrij: & ita uerum est dictum istud Durandi. Secũdò, ut est pars substantialis rei cõpositæ, & proxima eius materia, quæ uocatur materia secunda, uidelicet non nuda materia, sed quantificata, & qualificata. Tertiò, ut est species quantitatis continuę, & ita est accidens. Quid uerò de unitate, & identitate corporis Christi uiui, ac mortui sit sentiendũ, mox clarius exprimetur. ¶ Preterea Henricus 12. quodlibeto, quæstione qua quærit. Vtrum Christus si fuisset mortuus, senio putrefactus fuisset secundum corpus: tenet, sicut, & alibi sæpe, ꝙ in Christo præter animam rationalem fuit alia forma substantialis, uidelicet forma corporeitatis: attamen protestatur, ꝙ siue hoc teneatur, siue quòd solum fuit in eo una forma substantialis, utpotè anima rationalis; dicendum sit, ꝙ corpus Christi nunquam fuisset putrefactum, corruptum, dissolutum, neq; incineratum, etiam si resurrectio eius fuisset usq; ad finem mundi dilata: quoniam uirtus uerbi, seu diuinitatis, conseruasset, & præseruasset illud miraculo. quo constat, quod etiam asserentes in Christo fuisse duntaxat unam formam substantialem, scilicet animam, fatentur corpus illud non desisse simpliciter: attamen fuit ueraciter mortuum. nec sequitur, fuit mortuum, ergo corruptum, cum mors non sit nisi separatio animæ à corpore.

Psal. 15. Act. 2.

Corp9 tripliciter diuiditur.

Gãdauus

QVAESTIO II.

DEniq; ad id, *Vtrum corpus Christi post mortem debuit dissolui, aut dissolutum fuisse*, Thomas respondet: Mors, dissolutio, incineratio, putrefactio, sunt pœnæ originalis peccati, quod in CHRISTO non fuit: idcirco nec istos contraxit defectus ex necessitate originis: quoniam sine originali fuit conceptus, nec fuerunt in eo ita, quòd eorum debitor fuerit, cum in eo non fuerit aliqua culpa: sed quosdam defectus pœnales spõte assumpsit, ad complendum opus nostræ redemptionis, quatenus in eiusdem nobis pro mereretur. Cumque opus nostræ redemptionis esset in passione completum, quia tunc dixit, Consummatum est: nec corpus sine aĩa fuit in statu merendi. iõ corp9 eius dissolui nõ debuit, nec dissolutũ fuisset. ¶ Et si obijciatur, quia secundum Apostolum, Debuit per omnia fratribus similari, ergo, & instar aliorum quantum ad corpus, incinerari: & ipsius: quoniam corpus eius fuit ex contrarijs constans, & mixtum, ergo, & dissoluendum: dicendum ad primum, quòd in omnibus, quæ sunt de ueritate naturæ humanæ, & quæ exigebantur ad consummationem nostræ redemptionis, assimilatus est fratribus.

Iohan. 19.

Obiectio. Hebræ. 2.

Dilutio

¶ Ad secundum, quòd corpus Christi in quantum ita compositum, & mixtum, fuisset naturaliter incinerabile, nisi altior causa, supernaturalisq; uirtus impediuisset, & illud conseruasset, sicut iam patuit. Cõcordant Petrus, Richardus, aliiq; cõiter.

Quæstio.

¶ Veruntamen quærit Richardus: Vtrum corpus Christi fuisset putrefactum, si diu fuisset eius resurrectio protelata, nec nouo miraculo fuisset cõseruatum. ¶ Quocirca duas recitat opiniones: Vnam, dicentium, ꝙ corpus illud nunquam fuisset putrefactum: quoniam in persona uerbi æterni fuit substantificatum, nec ad illam existentiam fuit operatione naturæ, sed omnipotentis Dei uirtute perductum: ideo sine nouo miraculo fuisset à putrefactione præseruatum uirtute diuinę personæ. ¶ Aliam, dicentium, ꝙ sicut ante recessum animæ Christi à suo corpore fuit in corpore eius corruptio naturalis complexionis, ita, & aliæ similes alterationes, ut dissolutio, incineratio, contigissent in eo, si resurrectio fuisset diutiùs protelata, nisi nouo miraculo impeditum fuisset, cui opinioni magis consentit Richardus, & primæ Henricus.

Gandauus

¶ Verum, ut iam suprà dictum est sæpe, corpus Christi ab omni corruptione, passione, dissolutiõe poterat conseruari, & præseruatum fuisset non solum ratione unionis immediatè cum uerbo, sed itẽ ex redundantia beatitudinis superiorum uirium animæ eius in ipsum corpus, nisi diuinæ ordinationis moderamine suspensa fuisset redũdatum, quãtum nostræ redemptionis exigit mysterium. Nec tamen ob hoc oportet simpliciter dicere, ꝙ uniuersas passiones, & afflictiones, quas pertulit Christus, miraculosè sustinuit, imò, & naturaliter, & miraculosè passus est eas diuerso respectu. Nempe per respectum ad unionem cum uerbo, & ad beatitudinem animæ eius in superioribus uiribus suis, miraculosum fuit, & diuina dispensatione euenit, ꝙ eas sustinuit: per respectum uerò ad naturalem dispositionem commixtionis, & compositionis ex contrarijs naturis, naturaliter fuit passibilis, & est passus. Quamuis etiam diuina dispensatione permissa fuit corruptio naturalis cõplexionis, qa hoc oĩa exigebat redemptio: nunquam tamen ita permissa fuisset putrefactio, aut incineratio corporis Christi: quia has non requirebat redemptio ista, sicut ostensum: imò nec corporis illius dignitati hoc cõgruebat, nec omnipotentiæ, excellentiæ, & beneuolentiæ uerbi æterni, quòd nunquam deponere debuit quod semel assumpsit.

Dionysius

Si Christus in morte fuit homo: Distinctio. XXII.

HIc quæritur, Vtrum in illo triduo mortis Chrs fuerit homo. Quod non uř quibusdam. quia mortuus erat, & homo mortuus non est homo, Addunt et, ꝙ si tunc erat homo, uel immortalis: sed mortalis non, qa mortuus: nec immortalis, qa tñ post resurectionẽ. s. fuit immortalis Quibus rñdemus, qa licet hõ mortuus fuerit, erat tñ in morte De9 hõ, nec mortalis qdẽ nec immortalis, & tñ uerè erat hõ. Illæ. n. & hmõi argutiæ in creaturis locũ hñt, sed fidei sacramentũ à philosophicis argumentis est liberũ. Vnde Ambrosius: Aufer argumẽta ubi

Opinio quorũdã.

[illegible] de trinitate.

fides quæritur. In ipsis gymnasiis suis iam dialectica taceat. piscatoribus creditur, non dialecticis. Dicimus ergo in morte Chri Deum uerè fuisse hoīem, & tñ mortuum. Et hominem, quidem, nec mortalem, nec immortalem, quia unitus erat animæ, & carni seiunctis. Alia. n. ratione dr̄ Deus homo, uel hō Deus, q̄ Martinus, uel Iohannes. Homo eīn dr̄ Deus, & econuerso, ppter susceptionē hoīs. i. animæ, & carnis. Vnde Augustinus:

Li. 1. de trinitate. Talis erat susceptio illa, q̄ Deum hoīem faceret, & hoīem Deum. Cū ergo illa susceptio per mortem non defecerit, sed Deus hoī, & hō Deo, sicut antè unitus erat uerè, & tunc Deus erat homo, & econuerso, quia unitus aīæ, & carni: & homo mortuus erat: quia aīa à carne diuisa erat. Propter separationē aīæ à carne mortuus, sed ppter utriusq; semper secū unionem homo. Non aūt sic erat homo, ut ex aīa, & carne simul iunctis subsisteret. Ex qua ratione dr̄ aliquis alius homo, & ipse forte ante mortem hoc etiam modo erat homo, & post resurrectionem fuit. In morte uerò homo erat tantum propter animæ, & carnis secum unionem, & mortuus propter inter illa duo diuisionem.

Si Christus in morte erat homo alicubi, & si vbicunque sit, homo sit.

Hic q̄ritur, si Christus in morte alicubi erat homo, & si ubicumq; est, homo sit. An q̄ dicimus, q̄a non ubicū q; erat, hō erat: nec homo ubicumq; est, homo est, quia ubiq; est secundum deitatem: nec ubiq; est homo, quia non ubiq; homini unitus: sed ubicunq; est secundum hoīem, ibi homo est. Tempore aūt mortis & ubiq; erat scd̄m Deum, & in sepulchro scd̄m hoīem, & in inferno scd̄m aīam: sed in inferno f̄m aīam tm̄, & in sepulchro f̄m carnem tm̄. In sebulchro ergo era hō, q̄a humanitati unitus erat, etsi non non toti, quia carni tantum: & in inferno erat homo, quia humanitati unitus, sed non toti, quia aīæ tm̄. Sed si in inferno aīæ tm̄, & in sepulchro carni tm̄ unitus erat, ergo nec in inferno nnitus erat aīæ, & carni, nec in sepulchro. Quomodo ergo ibi, uel hīc hō esse dr̄? Quę est rō dicti? Quia una, eadēq; unione vnitus erat aīæ in inferno, & carni in sepulchro. Et sic erat illis duob. tūc separatis unitus, sicut ante separationē. i. ante mortē.

Obiectio. Ad hoc aūt opponit: Si Chrs aīam tm̄, uel carnē tm̄ assumpsisset, non fuisset uerus hō sed pp utriusq; assumptionē uerus hō fuit. Sic ergo ubi carnē, & aīam sibi unitam non habebat, uerus hō ibi non erat. Sed tp̄e mortis nusquā illa duo uerè unita habebat, q̄a

Responsio. nec in sepulchro, nec in inferno, nec alibi: nusquā ergo erat hō. Ad quod dicimus, q̄a Chrs utiq; uerus homo non fuisset, si carnē, & aīam non assumpsisset. Sed tñ, q̄a ex quo assumpsit, neutrum deposuit, sed cū utroq; eandē unionē indesinenter tenuit, quā assumendo ɔxit: ideo non incongruè ubicumq; aīę, uel carni, uel utriq; unitus est, ibi homo esse dr̄, q̄a ibi humanatus est. Ergo, & in sepulchro erat hō, & in inferno erat hō: q̄a utrobiq; humanatus erat Chrs, & unā, eandēq; cū aīa, & carne, licet separatis, habebat unionem: & uno, eodemq; tp̄e in sepulchro iacuit Chrs, & ad infernū descendit: sed in sepulchro iacuit f̄m solam carnem, & in infernum descendit f̄m solam aīam. Vnde

Aug. sup Iohā. Augustinus. Quis non est derelictus in inferno? Christus, sed in anima sola. Quis iacuit in sepulchro? Christus, sed in carne sola, quia in his singulis Christus est, CHRISTVM in his omnibus confitemur, & singulis. Ex his euidenter ostenditur, quòd carni iacenti in sepulchro unitus erat CHRISTVS, sicut animæ in inferno. Alioquin si carni mortuæ non esset unitus, non ea diceretur iacuisse in sepulchro. Anima ergo ad infernum descendit, caro in sepulchro iacuit, sapientia cum utroque permansit,

lib. 3. de spū sācto. quæ in inferuo positis (ut ait Ambrosius) lumen uitæ fundebat æternę. Radiabat illic lux uera sapientię, illuminabat infernum, sed in inferno non claudebatur. Quis enim locus est sapientiæ ubi eum includat, de qua scriptum est: Nescit homo uias e-

Iob. 28. ius, nec inuenta est inter homines: de qua abyssus dicit, non est in me: mare dicit, nō est, mecum? ergo nec in tempore, nec in loco sapientia est, cui nec mors tribuenda est. In ligno enim caro, non illa operatrix omnium substantia diuina pendebat. Confitemur tamen Christum penpendisse in ligno, & iacuisse in sepulcro, sed in carne sola: & fuisse in inferno, sed in anima sola.

Quòd Christus vbique totus est, sed non totum: vbique totus est homo, vel Deus, sed non totum.

Et utique totus eodem tempore erat in inferno, in cęlo totus, ubiq; totus idest perfectus. Persona enim illa æterna non maior erat ubi carnem, & animam simul unitam

Cōtra Felicianū in expōne 8 dei. sibi habebat, quàm ubi alterum tantum: nec maior erat ubi utrunque simul, uel alterum tantum unitum habeat, quàm ubi erat neutrum habens unitum. Totus ergo Christus, & perfectus ubique erat. Vnde Augustinus: Non dimisit patrem Christus, cum uenit in uirginem, ubiq; totus, ubique perfectus. Vno ergo, eodemque tempore totus erat in inferno, totus in cælo. Erat apud inferos resurrectio mortuorum, erat super

per cęlos vita viuentiũ: verè mortuus, verè viuus: in quo, & mortẽ susceptio mortalitatis excepit, & vitam diuinitas non ꝑdidit. Mortẽ ergo Dei filius, & in aĩa non pertulit, & in maiestate nõ sensit: sed tñ participatione infirmitatis, rex gloriæ crucifixus est. Ex his apparet, ꝙ Christus eodẽ tpe totus erat in sepulchro, totus in inferno, totus vbique, sicut & modo totus est vbicunq; est, sed nõ totũ. i. non ſm vtramq; naturã. Nec in sepulchro, nec in inferno totũ erat, & si totus: sicut Christus totus est Deus, totus hõ, sed non totũ: quia non solum est Deus, vel homo, sed & Deus, & homo. Totum. n. ad naturam refert̃. Totus autem ad hypostasim: sicut aliud, & aliquid ad naturam. Alius verò, & aliquis ad ꝑsonam referunt̃. Vñ Iohannes Damascenus: Totus Christus est Deus perfectus, nõ aũt totũ Deus est. Non. n. solũ Deus est, sed & homo: & totus homo perfectus, non aũt totũ homo. Non solum. n. homo, sed & Deus. Totum. n. naturæ est repręsentatiuum. Totus aũt hypostaseos: sicut aliud quidẽ est naturæ. Alius autem hypostaseos, sic & huiusmodi. Damasc.

Si ea, quæ dicuntur de Deo, vel de filio Dei, possunt dici de homine illo, vel de filio hominis.

Solet ẽt q̃ri, si ꝯgruenter dici possit filius hominis, vel ille homo descendisse de cœlo, vel vbiq; esse, sicut dr̃ filius Dei, vel Deus de cęlo venisse, & vbiq; esse. Ad ꝙ dicimus si ad unitatẽ ꝑsonæ referat̃ dicti intelligentia, sanè dici põt: si uerò ad distinctionẽ naturarũ, nullatenus ꝯcedendũ est. Vñ Augustinus: Vna ꝑsona est Chr̃s Deus, & hõ. Iõ dr̃: Nemo ascendit in cęlũ, nisi q̃ de cęlo descendit &c. Si ergo attendas distinctionẽ substantiarũ, filius Dei descendit, & filius hoĩs crucifixus est. Si uerò unitatem personæ, & filius hoĩs descendit, & filius Dei est crucifixus. Propter hanc unitatem personæ nõ solũ filiũ hoĩs descendisse de cœlo, sed etiam dixit esse in cœlo cum loqueretur in terra. Propter hanc eandem unitatem. s. personæ dicitur Deus gloriæ crucifixus: qui, tñ ex forma serui tm̃ crucifixus est, non secundum hoc, quod Deus gloriæ est, & secundum quod glorificat suos: & tñ dr̃ Deus gloriæ crucifixus. Rectè quidem, non ex uirtute diuinitatis, sed ex infirmitate carnis. Quid ergo, & ꝓp quid, & quid, & ſm quid dicat̃, prudens, & diligens, & pius lector intelligat. Hæc de corrigia calceamenti Dominici, idest de mysterio Incarnationis dicta sufficiant, ne ossa regis Idumææ consumantur, vsque in cinerem. Iohan.3. 1.Cor.2. Amos 2.

Summa distinctionis XXII.

PRAECEDENTI distinctione de morte Christi tractatum est, hic circa eandem quæstiones mouentur. Primò, vtrum illo in triduo Christus extiterit hõ. Secundò, vtrum Christus tempore mortis fuit alicubi homo. Et, an sit homo vbicunq; existit. Quocirca declarat, quòd Christus, vbicunque est, totus sit, non totum. Postremò interrogat. An omnia, quæ dicuntur de Deo, seu filio Dei, possint dici de filio hominis.

QVAESTIO. I.

PRIMO ergo hic quæritur. *An Christus fuerit homo in triduo mortis.*

¶Videtur quòd non: quoniam fuit mortuus pro tunc, seu mortuus homo: sed homo mortuus non est homo, sicut nec homo pictus.

¶Secundò, q̃a nõ habuit tunc naturã humanã sibi vnitã, cum corpus, & aĩa fuerint abinuicẽ separata.

¶In oppositum sunt, quæ habentur in textu: & ꝙ iuxta præhabita, persona verbi naturã, quam semel assumpsit, nunquam deposuit. Tho Aqu.

¶Ad hoc Thomas respondet: Opinio fuit Magistri, atq; Hugonis de S. Victore, ꝙ Christus in illo triduo fuit hõ. Ad quod: tñ mouebant̃ vijs diuersis. Hugo etenĩ dixit, ꝙ tota ꝑsonalitas, & quidditas hoĩs sit aĩa rõnalis, ita ꝙ ipsa, ꝓpriè loquendo sit homo, atq; post mortẽ possit homo vocari, nõ solũ in Christo, sed in cęteris quoque. Quæ opinio stare non valet: qm̃ enti completo in specie, nequit aliud aduenire ad componendũ cum ipso naturã: sed vel adiungit̃ ei in persona, quod singulare est in Christo, vel accidentaliter. Et ita secundum istã opinionem ex aĩa, & corpore nõ efficeret̃ vna natura, nec aĩa esset corporis forma, nec viuificaret illud formaliter: imò accidentaliter ei adiungeret̃, vt natura naui, & hõ vesti, vt dixerunt antiq̃ philosophi, quorũ ĩ hoc Plato extitit princeps, vt Gregorius refert Nisenus. Vñ Plato asseruit, ꝙ hõ nõ est q̃d compositũ ex aĩa, & corpore, sed aĩa corpore vtens. Quæ cũ absurda sint, Magister non ꝯsensit, ꝙ alij hoĩes post mortem sint hoĩes, sed voluit hoc de Christo, in quo aĩa, & caro post mortẽ manserunt vnita in vna persona. Quæ opinio saluari nõ valet, propriè sumendo hoc nomen hõ: quia de hominis rõne est, ꝙ anima, & corpus inter se vniantur, atque constituant vnam naturam: quòd fit per hoc, quod corpus informat̃ ab anima, quod in Christo non fuit in triduo.

¶Secundò: qm̃ recedente aĩa, caro illa nõ mansit caro nisi ęquiuocè: vnde nec corpus illud fuit tunc corpus humanũ, nisi æquiuocè. Hinc oẽs moderni fatent̃, ꝙ in triduo illo Christus non extitit homo.

¶Sciendum tñ, ꝙ nec Magister voluit dicere, ꝙ Christus in triduo illo fuerit hõ vniuocè. Nam ait, ꝙ non ſm eandem rõnem homo fuit post mortem, vt ante, & sicut cęteri homines. Sicque ex positione Magistri non sequit̃ inconueniens aliquod ſm rem, quia (ſm philosophum 4. metaphysices) non est inconueniens, vt quod nos dicimus hominem, alij dicant non hoĩem, quantum ad ꝯuenientia homini: sed in verbis Magistri solũ est improprietas in modo loquendi, cum non sit in vsu huius nominis homo, quòd significet animam, & corpus diuisa. Obiectio.

¶Si aũt obijciat̃: qm̃ 10. Ethicorũ testat̃ philosophus, ꝙ hõ est suus intellectus: Dicendũ ꝙ illa est figuratiua locutio, ꝓp quod dicit, ꝙ homo dr̃ intellectus, sicut ciuitas dr̃ res: qm̃ totũ, quod est in ciuitate, ex regis voluntate dependet. Hæc Thomas in Scripto.

¶Insuper in tertia parte quinta q̃one: Christum, inquit, verè fuisse mortuum, est articulus fidei.

Hinc aliquid dicere per qood tollitur ueritas mortis Christi, est contra fidem. Ad veritatem aũt mortis hominis pertinet, ꝙ per mortẽ desinat esse homo ex aiæ separatiooe. ideo dicere Christum in triduo illo hominem fuisse simpliciter, erroneum est: qui tñ hoc dixerunt, sensuin erroris io fide non habentes, ut Hugo, qui dixit homiuẽ nõ esse nisi aĩam raõonalem: & Magister, quia putauit, ꝙ unio aiæ, & corporis non sit de rõne hominis, sed sufficeret corpus, animãq; habere siue coniuncta siue diuisa.

Mortuus fuit vere Chr̃s in cruce.

¶ Si aũt obijciatur, ꝙ Christus dr̃ sacerdos in æternum ẽm ordinem Melchisedec, ergo in triduo non desiit esse sacerdos, ergo nec homo: dicendũ, ꝙ esse hoiem conuenit homini rõne aiæ, in qua character est ordinis. Hinc homo per mortem uõ amittit characterem, & multo minus Chr̃s, qui totius sacerdotij est origo. Hæc idem in Summa. ¶ Quibus obiici potest, qđ implicare vr̃: quia si Hugo asseruit Christum in triduo fuisse hniem: qm̃ dixit animam hominẽ esse, vr̃ habuisse non solum verba erronea, sed etiam sensum erroris. Et si dicatur, ꝙ noo fuit error in fide, obijci posset, quòd ex eis sequitur errror iste, quem dicit formaliter esse contra fidẽ, ergo fuit error in fide. ¶ Præterea, quòd dicit Magistrum concessisse Chr̃m fuisse hominem in triduo, quia putauit nnionem animæ, & carporis non esse de rõne hoĩs, nnn apparet: quia (ut ait in Scripto) Magister oon intendebat asserere, qđ Chr̃s fuit homo io triduo, nisi æquiunce: quo constat, qđ scđm intentionem Magistri, unio aiæ, & corporis de rõoe sit hoĩs. ¶ Rursus, Fides, & spes sunt in aia, imo in supremis uiribus eius: nihilnminus aĩa separata, & beatificata, desinunt in ea esse fides, & spes, ergo ex hoc, quod aia manet post mnrtem, non sequitur characterem sacerdotalem manere in ea. Verum an tunc in ea perseueret, infra super quartum dicetur.

Psal. 109

Dionysius contra Thomam

¶ Itaq; aduertendũ, quod Hugo non negauit Christum uerè mnrtuum in triduo illo, sicut nec negauit apostolos, & cæteros, qui abierunt, mortuos esse: sed qm̃ dixit carnem, seu materiam ooo esse de essentia hoĩs, habuit dicere, qđ Christus in triduo illo fuit homo essentialiter, id est, ẽm totũ illud, qđ est de essentia hoĩs, non tñ formaliter: qm̃ carnis cõiunctio aliquo modo concurrit ad completum hominis esse. Et sicut quidam Albertum sequentes dicere solent, est de rõne hoĩs, sicut intrinsecus termious fluxus formæ. Hoc dico non taliter sentiendo, sed quorundam intentionem elucidando. ¶ Præterea Albertus respondet hic ꝓ maiori parte, ut Thomas, & fatetur Hugonem falsum dixisse in uerbis præhabitis. Dicit quoq; Albertus, Magistrum hic esse deceptum ex quibusdam locutionibus, quibus utimur dicendo Chr̃m iacuisse in sepulchro, & descendisse ad inferos, quæ oon cõueniunt Chr̃o nisi rõne naturæ humanæ. Cumq; attribuaẽ supposito, uẽ, qđ Chr̃s ibi supponat suppositũ hũanæ naturæ, puta hunc hominem: sed dicendũ, quod illæ locutiones extaut syuecdochicæ, ponentes partem ꝓ toto, queadmodum dicimus: Sancte Petre ora ꝓ nobis. Hæc Albertus. Qui ẽt dicit, quòd in illo triduo Chr̃s non fuit rõnalis, quamuis habuit aiam rõnalẽ: qa à rõnabilitate, q̃ est pars aiæ, non dr̃ hõ rõnalis, sed à differenõa hominis, quæ noo est pars aiç, sed forma totius secundum quod totum est, queadmodum genus, & differentia. Ampliùs, Christus in triduo fuit suppositũ in natura humaua existẽs, sed hoc nõ sufficit ad hoc, ꝙ fuerit homo, sed oportet habere aliquã rnnem suppositi ab ipsa natura, quod ooo fuit in Christo in triduo: quia oatura non dat esse suum supposito, nisi prout cõstituendo suppositum, conuenit per compositionem. Hæc Albertus. ¶ Cuius hic ultimo dicto obijci potest, ꝙ cum de rõne naturæ humanæ sint aĩa rõnalis, & caro simul iunctæ, uon uidetur Chr̃s in triduo illo fuisse suppositum in natura humana existens: quia in eo non fuit tunc aĩa carni couiuncta, nec aiæ caro. Nec in Christo suppositum habuit aliquã rõnẽ suppositi à natura humana, quia in Chr̃o non fuit nisi increatũ suppnsitum, qđ nec esse simpliciter, nec rõnem suppositi unquam habuit à natura illa assumpta, quamuis aliquas denoĩaõones ex parte ipsius suscipiat per cõicaõonem idiomatum, q̃ nec aliqd nouum: nec qd superadditum ponunt in incõmutabili, & pfecta uerbi psooa. Hinc quoq; Thomas circa hæc ait in Scripto: Christus in triduo nõ subsistebat in natura humana, qa oon erant ibi oẽs partes humanæ, vз caro, & os, nisi æquiuocè. Nihilominus uerbũ hoc sancti doctoris, inquisitiouis eget maioris: & paulo post requiretur, an corpus Christi uiuum, ac mnrtuum, fuit unum, idemq; numero.

Respõsio

Albertus

Dionis. contra Albertus.

¶ Porro Vdalricus: Dicunt, inquit, hic quidã, qđ Christus in triduo mortis fuit homo. Quod si iutelligunt ẽm quod homo uocatur ex denominatione partis suæ dignioris, iuxta quod ait philosophus, quod homo est suus intellectus, uerum affirmant, propter unionem animæ Christi cum uerbo in triduo illo, Si verò sumunt hoc nomen hõ, prout sancti eo utuntur frequenter in ista materia pro principiis humanæ naturæ idest aĩa, & corpore, iterum dicũt uerũ, qa diuinitas mansit duobus illis unita. Si aũt accipiaẽ ꝓ natura resultante ex immediata illorum unione adinuicem, erroneũ esset. Hæc Vdalricus. ¶ At uero Petrus: Circa hæc, ait, tres fuerũt opiniones. Vna Hugonis, ꝙ aĩa psooa est hoĩs: qm̃ substantificat eũ in esse. Cumq; persona hominis sit hõ anima est hõ, contra hoc, quia sic corpus accidentaliter homini adueniret Scda. Magistri, dicentis, qđ solus Christus post mortem ante resuscitationẽ fuit hnmo non ex uniooe solius animæ cum verbo, sed animæ, & corporis cum ipso uerbo, non tñ eo modo, quo cæteri hoĩes appellantur. Nã cæterns efficit hoĩes aiæ, corpnrisq; cõiunctio, Christũ uerò utriusq; assumptio: nnum aũt hominem fecit utriusq; unitio. Contra hoc est, quod Christus fuisset æquiuocè homo, nec ὁμοούσιος idest consubstãtialis suæ matri. Tertia posiõo ẽ, ꝙ Christus in triduo nõ extitit hõ: quia hoĩem quasi materialiter fecit eum corporis, & aiæ assumptio, formaliter uerò utriusq; adinuicem unio, Hæc Petrus. Qui etiam dicit, ꝙ sacerdotium Christi noĩatur æternũ, quia aliud ci nõ successit, neq; succedet, noo qa cõtinuè fuit sacerdos: quod consonat Thomæ in Scripto, q̃uis (ut patuit in Summa, aliter uideaẽ senore. ¶ Richardus demum tertiæ consonat positioni, & contra Hugonẽ allegat illud in symbolo: Aĩa rõnalis, & caro, unus est hõ. & addit, Chr̃s est nomen psonæ filij Dei in duabus naturis. unde in significato Chr̃i, includiẽ significatũ hoĩs. Ideo qñcũq;, & quomõcunq; fuit id, quod significaẽ p nomẽ Christi, ipse Chr̃s tunc, & illo mõ fuit homo, oõ aliter. Cũq; in triduo mortis Christus ooo fuerit raõone totius significati in esse actuali, atq; reali, qa ẽm naturam assumptã ita non mãsit, ideo in triduo illo oon extit hõ in eẽ reali, & actuali. Attamen, qa io triduo illo Chr̃s ratione suppositi, & totius sui significati, fuit in eẽ iotellecto, seu in esse p apprçhensionem: qm̃ totũ significatum per nomẽ hoc Christus intelligbatur: hinc oportet coocedere, quòd Christus in triduo

Vdalricus.

Tarantasi.

Richard.

illo

illo fuit homo in esse intellecto. Et qm̄ côuenientia rerum secundum esse intellectum, est causa ueritatis in enunciatione affirmatiua: idcirco in triduo illo, ista enūciatio, seu propositio fuit uera, Christus est homo Nempe, ut primo metaphysicæ suæ loquitur Auicenna, Enunciationes ueræ non sunt, nisi ꝑ id, qđ habet eē in aīa: ꝑ accidens aūt, ſm id, qđ in exterioribus hēt: eē ergo ad ueritatē ꝓpositionis accidit, ꝙ res eē habeat extra animā Denuo, terminus cōis supponit oēm terminū singularē, in cuius significato includiť significatū illius, sed i triduo ita significauit hoc nomen Christus unum hoīem singularem, quēmādmodū ante mortē: qm̄ re destructa, non desinit terminus significare, qđ ante significauit: ergo in triduo iste terminus hō, significabat Christum. terminus autem cōis uerè prædicať de omni suo supposito, ergo in triduo, uera fuit ꝑdicato ista, Christus est hō. Hæc Richardus. Cuius responsio oť procedere iuxta illud Porphyrij: Siue Socrates sit, siue non sit, Socrates semper est hō, qđ uerificatur de esse quidditatiuo, seu essentiæ, & pro ot verum hoc est, conformitatē denotat extremorum.

Bonauent. ¶ Præterea Bonauentura circa hæc scribit diffusè, cuius rñsio in dictis ex Petro, & Richardo sūmatim perstringiť. imò amborum illorum rñsiōes ex Bonauentura sumptæ uidentur. Itaq; ait sicut ex Petro iam tactum est, ꝙ circa istud ē triplex opinio, & quælibet aliquid continet ueritatis. Dum em̄ unum prædicatur de aliquo, intelligi potest tripliciter. Primò, quantum ad esse actuale. Secundò, quantum ad esse aptitudinale. Tertiò, partim ſm illud, & partim ſm istud Tuncq; est prædicatio primo mō, qñ subiectum actualiter, est, & forma prædicati ei actualiter inest, ut hoīe existente dicitur. hō currit. Tunc uerò est prædicatio secundum esse aptitudinale, qñ nec subiectum est actu, nec prædicatum ei actualiter inest: necessaria tñ est ordinatio unius ad alterum, super principia naturæ fundata: hoc ē, qñ unum est de intellectu alterius, quemadmodū nulla rosa existente ueraciter dicimus, rosa ē flos. Tūc demū est prædicatio partim ſm eē actuale, partim ſm eē aptitudinale: qñ suppositum, seu subiectū est in actu, sed forma prædicati ei non inest secundū actum, sed secundum necessariam ordinationem præiactam. Itaq; loquendo de prædicatione secundum esse aptitudinale, non solum Christus in triduo mortis, imò, & quilibet homo mortuus dici-

Hō mortuꝰ an possit dici hō

tur homo, secūdum nostræ fidei ueritatem, theologicamq; scientiam: quia dum moritur hō, remanēte essentialia principia eius, in quibus saluatur ordinatio eius, non solū respectu formæ hoīs, imò ēt respectu hoīs huius: alioquin non esset resurrectio uera. Loquendo aūt de prædicatione partim actuali, partimq; aptitudinali, concedi pōt, ꝙ Chrš fuit homo in triduo. Nam quantū ad diuinā naturā, fuit in actu: quantum ad humanitatem, aptitudine: qm̄ aīa, & corpus apta erant iterum couniri. Si aūt loquamur de prædicatione totaliter actuali, sic neq; de Chr̄o, neq; đ alio hoīe, quādiu aīa ē corpore separata, uerum est, ꝙ sit hō Et quamuis per istam distinctionem, præiactæ positiones uideanť posse côcordari, non tñ ueraciter concordantur: quia intētio tā Magistri, q̄ ipsius Hugonis, fuit, ꝙ Chrš in triduo fuit hō secundum actualem prædicationem iā

Hales.

dictam. Hæc Bonauentura. ¶ Insuper Alexander hic recitat. Secundum Magistrum Christus in triduo fuit hō: qm̄ habuit eandē naturam sibi unitā, ēt eodem mō, quo prius, ex qua unione dicitur hō. Dicit quoq;, ꝙ aliter est in puro homine, aliterq; in Christo: quia in puro homine, non est nisi unio una uidelicet carnis, & animæ: in Christo aūt duæ, una humanitatis cū deitate, quæ facit eū hominem esse, ac Deum: alia animæ ad carnē, quæ facit eū uiuere uita humana: q̄ unio cū fuerit soluta ī triduo, tunc mortuus fuit. Et qm̄ alia tunc soluta non extitit, dicit eum fuisse tunc hominem. Hugo quoq; idē concedit: qm̄ dicit animam esse personam. Vñ concedit, ꝙ mortuus hō est homo, & quod hō non desinit esse homo cum desinit uiuere carne: qm̄ anima non moritur. Nēpe cum hō ex anima, & corpore cōstet, tñ ob unam partem, quæ est corpus, dr̄ hō corpus: multo magis propter animam dicēdus est anima Ex quibus concludit Hugo, ꝙ si homo dicat personam, hō mortuus est homo: si uerò dicat animæ, & corporis unionem, hō mortuus non est homo. Separata quippè anima à carne, spiritus rōnalis eadem manet persona, q̄ priùs. Sustinentes ergo Hugonem, dicerent, quòd hō potest dici coniūctum ex anima, & corpore, sicq; Christus in triduo non fuit hō. Potest quoq; dicere personam, uidelicet animā rōnalē, & sic Chrš tūc extitit hō. Alij tñ negant animā eē ꝑsonā. Hæc Alexander, q magis cōsentit cōi positioni. Ex cuius ēt uerbis elicitur, qđ Alexander fatetur Magistrum sensisse, ꝙ in Christo anima, & corpus nec añ passionem fuerunt ad inuicem, formaliterq; unita, quod, & Henricus, & alij multi affirmant sensisse Magistrū. Thomas uerò, ac alij, quidā dicunt oppositum. Et uerū est, ꝙ Magister expressè, & euidenter non dicit hoc. Ad argumentū demū Hugonis rñsum est añ. Non em̄ hō dr̄ corpus, ꝓut corpus designat essentialē hoīs partē, sed substātiā corporalē, q̄ genus ē ad corpus aīatū, & non aīatū. Henricus, alijq; cōiter dicunt, ꝙ Chrš in triduo non extitit hō. ¶ Insuper Scotus hic scri-

Io. Scotus

bit prolixè, recitando opiniones Magistri, atq; Hugonis Deinde qualiter Hugoni concordent, q dicunt materiam non esse de quidditate rei materialis, sed formam esse totam rei essentiā, cuius oppositum probat, & tenet. Consequenter ōndit, ꝙ Christus in triduo non fuit homo. His demum addit singularia quædam, quæ tñ non habent hic locum nisi incidentaliter. Dico, inquiens, ꝙ natura humana non est partes, nec partes unitæ: qm̄ pono, quod natura dicit entitatem absolutā ultra partes. Non.n. relatio est id, quo homo formaliter fit hō Est autē homo formaliter humanitate, imò si homo non esset nisi partes unitę, homo non esset homo, nisi aggregatiue, sicut quinarius, nec est unitas aliqua, nec unitates, sed illud totum, quod ex unitatibus quinq; resultat Aliter si esset unitates illæ, esset unū sicut aceruus. Dico ergo, quod habet quandam tertiam entitatem ab istis partibus etiam unitis, non tñ partialem unitatem, quæ cum istis faciat compositum tunc enim procederetur in infinitum, & illud totum, seu forma totius, non fuit unitum uerbo in triduo: & quamuis illud totum non fit sine partium unione, tñ unio, seu relatio illa nō est formalis rō illius totius. Sed qd logicè? Estne uera ista locutio, Chrš est homo pro triduo illo, si tunc eam quis protulisset? Dico, quod non. Nec ꝑꝑ hoc nego istam, Cæsar est homo, nullo homine existente: quia in ista, Christus est homo, subiectum (uidelicet Christus) non habet unum, simplicemq; conceptū, secundum Damascenum dicentē: Christus est nomen hypostaseos, non uniformiter dictū, sed duarū naturarū significatiuū. Ex quo apparet, ꝙ Christus non habet unū conceptū, sed duos includit, uidelicet Dei, & hominis. Cæsar uerò dicit unum con-

conceptum. Hinc ad oppositum dico, ꝙ qñ subiectum respectu prædicati non habet conceptum unum oportet istam orationem, seu obiecti rationẽ, in se esse ueram, nec includere repugnantiam aliquam. Alioquin si ad propositionis uerificationem sufficeret, prædicatũ esse de intellectu subiecti duo includentis, hæc esset uera, maius Deo est, qm̃ esse est de intellectu subiecti. Sed, quia hoc extremũ, maius Deo, includit repugnantia, ideo non est uerum de aliquo, nec aliquid de ipso. Cũ ergo hoc nomen Christus, significet suppositum subsistens in duabus naturis, atq; in triduo non subsistebat in tota natura humana: ideo pro tunc falsum fuit, Christus est hõ: qm̃ ratio Christi non fuit in se uera. non ẽm in cludebat suum significatum, quẽadmodum ista est falsa, Homo albus est homo, nullo homine existente. ¶ Et si obijcias, quia (ut dictum est) ista est per se, Christus est hõ: & si per se, ergo necessaria: Dico, ꝙ si ad perseitatem propositionis sufficit, ꝙ subiectũ includit in intellectu suo causam inhærentię prædicati ad subiectum, nec requiratur, ꝙ subiectum habeat in se unum conceptum, posset concedi, ꝙ hæc, Christus est homo, semper fuerit uera: sed magis credo, ꝙ ultra hoc exigatur, ꝙ subiectum habeat conceptum unum: vel si non habet conceptum unum, sed plures, oportet, ꝙ ratio illius sit in se uera, antequam prædicatum uerificetur de eo. Hæc Scotus.

Obiectio.

Dionysi. contra Scot.

¶ Quibus multipliciter objici potest. Primò con tra id, quod ait, Natura humana non est partes, nec partes unitæ. Quod reprobatur: quoniam omne totum est suæ partes materialiter, & est suæ partes unitæ, seu simul sumptæ formaliter, ut constat ex ui nominis, & diffinitione, & cõmuni doctrina. Quid ẽm est homo, nisi res constans, seu composita ex carne, & anima rationali? & quid quatuor, nisi bis duo simul sumpta, secundum Boëthium? ¶ Deniq; ꝙ ait, pono, quòd natura dicit entitatem absolutam vltra partes, si hoc ita itelligatur, ꝙ natura sit entitas absoluta, realiter distincta à partibus, stultum est, & falsum. Nec ẽm in quocunq; homine citra Christum, est aliquid de gñe substantiæ, nisi materia, & forma, seu aĩa rationalis: & quod ex utrisq; resultat est natura, seu forma totius, realiter idem, quod partes simul acceptæ, imo, & idem, qđ totũ, de quo & in concreto prædicatur. Et quod dictum suũ ꝓbando subiungit, Non enim relatio est, id quo hõ formaliter est hõ, concedendum est ad hũc sensum, ꝙ nec relatio, nec aliquid de gñe accidentis, est de formali, quidditatiua hominis ratione. Alioquin hõ non esset in prædicamento substantiæ. Nihilominus ad constitutionem, & consistentiam hoĩs, multa cõ curruut, & requiruntur de gñe accidentiũ, ut quãtitas, complexio, figuratio, sensus, & consimiliter unio, seu quædã relatio, quorum nullum, nec oĩa simul sunt id, quo homo propriè, immediatè, & formaliter fit, aut est homo. ¶ Deinceps contra id, qđ subdit, Si hõ nõ esset nisi ꝑtes unitæ, hõ non eẽt hõ, nisi aggregatione, uerum est si ꝑ aggregationẽ cõpositio designet, ita, ꝙ partium compositio, seu aggregatio ad cõsistentiã, cõstitutionẽq; hoĩs requiritur, & cõcurrit, sicut fieri ad esse, & uia ad terminũ, seu eꝛ adeptionẽ: si uerò ꝑ aggregationẽ itelligaẽ diuersorũ collectio, quorum vnumquodq; in propria forma permaneat, nec alterius pars intrinseca essentialis ꝯsistat: qua aggregatiõe id dr̃ unũ aggregatiuè, qđ nõ est vnũ simpliciter, sicut exercitus, aceruusq; lapidũ: sic illud negãdũ est, nec sequiẽ inde falsum. Est quoq; uerũ, ꝙ quinarius sit aliud, ꝙ quin que unitates simul sumptæ: imò quẽadmodũ iuxta Boethium, quatuor fuit duo bis sumpta, & simul accepta, sic quinq; sunt duo, & tria. Deinde qđ dicit, Hanc à primordio incarnationis non desinenter ueram fuisse, Christus est homo, logicè, & secundum prædicationem aptitudinalem, seu quantum ad esse essentiæ loquendo: sicut ista est uera, Petrus est homo, & rosa est flos, & tonitrum est sonus factus in nubibus, rebus illis non existentibus actu, sicut iam patuit, est contra Alexandrum, Bonauenturam, Richardum, non leues, sed solidos, ac theoti cosq; doctores ordinis sui: deinde contra doctores non minores, Thomam, Albertum, Henricum, cæterosq; cõiter. ¶ Insuper, qđ assignat ꝓ rõne, ꝙ Chrs non habet unum conceptũ: Dico, ꝓ sicut Chrs uerissimè est una ꝑsona, & aliquid unum, imò quid sũmum simpliciter vnum, sic habet, & vnum conceptum designatum nomine huius ꝑsonæ, quod est Christus, & tm̃ valet sicut Deus incarnatus. Non.n. significat duas naturas diuisim, sed in una ꝑsona cõ iunctas, atq; cõiunctim. Imo cõceptus Chrĩ est magis unus, q̃ conceptus Cæsaris. Cæsar ñ nãq; non solum est nomen personæ humanę de gñe substantię, sed etiam nomen officij de gñe relationis: q̃ duo nõ faciunt unum simpliciter, sicut nec homo albus. Verum in Christo duæ naturæ constituunt vnum simpliciter. Itaq; quis in triduo Christus actualiter nõ fuit in duabus naturis formaliter, ac ꝓpriè sumptis subsistens: attamen ratio Christi uera tunc fuit ueritate essentiæ, & ueritate aptitudinali, iuxta logicam considerationẽ. Rursus, ꝙ ait de isto cõplexo, Maius Deo, nil posse ueraciter prædicari, nec ipsum de aliquo, improbatur, cũ ista sit uera: Maius Deo nõ est, maius Deo fictitium est. Similiter ista, Nihil ẽ maius Deo. Multa his cõsimilia contra verba illius possent induci, cum nec rõne, nec subtilitate, nec auctoritate aliqua fulciantur, ꝙ communi doctorioꝛ tot, ac tantorum contrarientur theologorum.

Persona vna Christus.

Doctoris subtilem. hæc nõ admodum subtilẽ est.

Postremò, Antisiodorensis circa hæc sciscitatur: An Christus in triduo fuit redemptor, uel mediator aut ostium. Respondet, ꝙ Christus in triduo fuit generis humani redemptor, prout redemptor dicit auctoritatem redemptionis, non autem prout redẽptor designat redemptionis mysterium, qđ Chr̃o non cõpetit nisi scđm quod hõ. Deniq; scđm has duas significationes, diuersimode concludi, seu terminari põt ista oratio, Fidelium Deus omnium cõditor, & redemptor: qa si primo mõ intelligaẽ redẽptor, debet sic terminari, per dñm nostrum Iesum Christum filium tuum: si sumaẽ scđo mõ, terminanda est sic, Qui uiuis, & regnas. Hęc uerò propositio, Christus ẽ mediator, fuit simpliciter falsa in triduo. Duplex namq; est mediatio, .s. substantialis, & accidẽtalis. Substãtialis est, qua Chrs ẽ mediator scđm duas naturas, quarum vnã hẽt cõem cũ patre, aliã cũ redẽptis. Vñ in Iob, Nõ est, q̃ possit utrũq; arguere, & ponere manũ in ambobus, nisi uꝫ Christus, q manũ posuit i ambobus, manũ utriq; recõciliatiõis. Nã ut Deus, & hõ, germanitatẽ habuit cũ hoĩbus, & cũ Deo fuitq; conuenientissimus mediator inter ipsos, sicut ꝯsanguineus intra partes sibi cognitas: Mediatio quoq; accidentalis pensatur scđm accidẽtalia Christi, ut est hõ: quia ut iustus, cõuenie bat cũ Deo; quantũ pas sibilis, cũ hoĩbus. Hæc Antisiodorẽsis, q̃ recitatiuè, nõ assertoriè tango Nẽpe cũ Chr̃o conuenerit ꝓmereri, satisfacere, recõciliare, pati, tam scđm corpus, q̃ scđm animã, & potissimè scđm animã, à qua, & corporis sensus, & ipsa verbi ꝑsona mãserit tã aĩæ, q̃ carni unita: uidetur, ꝙ ratione

Mediatio duplex.

Iob. 9.

ratione utriusq; unionis fuerit in triduo illo redẽptor,& mediator,ac ostiũ,quãuis magis ꝓpriè sm integrã humanitatẽ:imò dato per impossibile,ꝙ cõpleto nostræ redẽtionis mysterio, corpus,& aiam totaliter deposuisset,nec resumpsisset, adhuc uerè redẽptor,mediator,ac ostiũ diceret rõne redẽptionis,ac recõciliationis,& introductionis, atq; uictoriæ semel peractę,in natura assumpta. Et ꝓ eã sicut princeps militiæ uocat̃ uictor,& expugnator aduersariorũ,non solũ, ꝙ diu actus prælij expugnationisq; durat,& quãdiu armatus est,& militibus cinctus,ꝗuis ꝑ arma,ac militũ ope inualuit. Hoc tñ sine temeraria assertione pronuntio, quia inde nil legi:sed ista,prout occurunt,cæleriter scribo.

Redẽptor quõ dicat Christus

Simile.

QVAESTIO II.

Secundò q̃rit̃.*Vtrũ Christus vbicunq; sit,homo est.* ¶Vr,ꝙ sic.qa Chrs supponit increatã ꝑsonã,q̃ ubicunq; sit,hõ est,ergo est hõ ubiq;.Scdò,in Christo est cõicatio idiomatũ,ut sæpe ꝓhabitũ est.Cũ ergo Chro sm diuinã cõueniat esse ubiq; apparet,q͛d idẽ sibi cõueniat sm hũanã.Tertiò,ꝑsona nõ excedit naturã,sed ecõtrario.In Cro ipsum aũt uerbum ęternum est suppositum, & persona naturæ assumptæ,ergo non est diffusius,quàm natura illa.

¶Io oppositũ est,ꝙ esse ubiq;,est propriũ deitati.

Bonauen. ¶Ad hoc Bonauẽtura rñdet:Quæstio ista põt eẽ de re,& de sermone:si de re,dicendũ est planè, ꝙ hũanitas Chri non fuit,nec ẽ ubicunq; est eius diuinitas,cũ deitas sit imméfa,& incircunscripta,nullũ sibi locũ determinãs:hũanitas uerò, cũ sit finita, & creata,determinat sibi, locũ, quantũ ex parteipsius ẽ,quãuis sacramẽtaliter sit in pluribus locis. Vnde ait Innocentius primus,ꝙ Chrs alicubi est sacramẽtaliter-alicubi ꝑsonaliter, alicubi localiter: quia in cælo ẽ localiter,personaliter uerò ubique,sacramẽtaliter aũt in altari Porrò si q̃stio sit de sermone, dicendum,ꝙ hæc dictio hõ,põt,uel subijci, uel ꝑdicari.Dumque subijcit̃,locutio uera est, qa cũ dr̃, iste hõ est ubique, ꝓnomen hoc iste, põt demonstrare Christi personã,uel hoĩs singulare.Si personã Christi,sic hõ iste ubique est:si aũt singolare hoĩs,adhuc uera est ꝑ idiomatũ cõicationẽ.non per naturã humanam, & quod conuenit filio Dei per naturã,cõuenit filio hoĩs ꝑ gratiam,seu ꝑ gratiam unionis.Si aũt ponat̃ ea parte prædicati, ꝓpositio falsa est, qa ly,hõ,prædicatur rõne formæ, atque aduerbiũ hoc, ubique,determinat prædicatum , sicque insinuatur forma humanitatis se ad oẽm locũ extendit, q͛d falsum est,cũ determinatũ habeat locũ:iõ sicut ista est falsa,Christus semper fuit homo,quia significatur, Christi humanitas non habuit principium in tempore:ita,& ista est falsa,Christus est ubique homo Hæc Bonauentura.Consonat Alexaoder.

Innocent. Primus.

Tho. Aq. ¶Atuerò Thomas:Ad ueritatẽ,inquit,locutionis non requiritur, ꝙ ꝑdicatũ sm se totũ subiecto conueniat.Sufficit eñ, ꝙ conueniat ei rõne suppositi Cũque hõ significet suppositũ humanæ naturæ, & ipsam naturã,hinc ista est falsa,Christi est hõ ubiq;, quia non conuenit ei ubiq; hæbere humanitatem. Aduerbium aũt ubiq;,determinat esse hoĩem in ꝑdicato posi:ũ,quantum ad istud totũ,quod in hoĩe importatur:magis quoq; quantum ad naturã,'sm quod termini in prædicato positi tenentur forma liter,iõ ista est uera,iste hõ est ubique,qm̃ esse ubique conuenit personæ.Hæc aũt,Christus sm quod hõ,est ubique,põt esse,& uera & falsa.Nam ly , sm põt importare conditionem naturæ,& ita est falsa, uel unitatem suppositi,& ita est uera.Hæc Thomas in Scripto.

An Chrs sit vbiq.

¶Hoc ipsum Petrus clariùs exprimens loquitur: ly,hõ,in subiecto supponit ꝓ persona,in ꝑdicato ꝓ natura:quia in ꝑdicato est loco formæ,rõne inhærẽtiæ ꝑdicati ad subiectum:ideo cũ ly,hõ ponit̃ à parte subiecti,dicendo,Christus hõ est ubiq;, uera est ꝓpositio:cũ uerò à parte prædicati,est falsa:ut si dicatur,Chrs est hõ ubiq;,quia significat̃ humanitas eius esse ubiq; Hinc cõicatio idiomatũ fit in ꝑsona,nõ in natura. Vbi ergo ꝑsona supponit̃,attributa utriusq; naturæ ei cõueniunt,& ꝑdicant̃ de ipsa,sed non ubi natura.Hinc quãuis conuenienter dicat̃, Christus homo est ubique:non tamen Christus est homo ubique. Hæc Petrus.Idem Richardus.

Tarant.

Dionys. ¶Veruntñ apparet,ꝙ istar Christus sen filius Dei est hõ ubiq;,uera sit,si ly,ubiq; referatur ad subiectũ:qm̃ ubicunq; est Christus,ibi ipse est hõ,quãuis eius hũanitas non sit ibi,& hoc ur̃ insinuare Alber. rñdẽdo ad istud:Propositio ista,filius Dei est ubiq; hõ,duplex est ex sensu cõpositionis, ac diuisionis. Si eñ aduerbiũ ubiq;, determinet uerbũ gratia cõpositionis cũ prædicato,est falsa:si autem referatur ad subiectum cum compositione participij subintelecti,uera est in hoc sensu: Filius Dei ens ubique est homo. Hęc Albertus.

Albertus.

V dalric. ¶Vdalricus rñsioni Thomæ concordat, nec in isto est difficultas realis,sed potius noialis,ut ea uerbis patuit Bonauẽturæ.Deniq; ad duo prima obiecta patet solutio.Ad tertio rñdet Thomas in Sũma ꝯ gentiles,ꝙ in Christo fuerunt duo hæc admiranda,q̃ in nobis non sunt.Etẽm nobis motis, mouent̃ oĩa,q̃ in nobis sunt,ꝑ se,uel per accidens : sed non ita fuit in Christo,qm̃ eo moto,ꝑsona uerbi mãsit immobilis.Rursus,in nobis natura excedit ꝑsonã, qa hũanitas inuenit̃ extra indiuiduũ suũ. Verũ in Christo persona excedit naturã assumptã. qa persona illa ubiq; est, non assumpta natura. In his uerò in quibus non est nisi una natura,uerum est, quòd persona non excedit naturam.

QVAESTIO III.

Tertiò quærit̃, *An Christus diebus tribus fuit sepultus.* vr̃ ꝙ non,qa nõ nisi una integra nocte,& alia uix tota. Sepultus etẽ fuit feria sexta completorij hora,& in nocte surrexit sequentis dñicæ. Circa hoc quęritur, qualiter uerificetur, quod asserit Damascenus,quod Christus fuit totus in sepulchro,& totus in limbo,sed non totum.

Damasce. ¶Circa hoc scribit Autisiodorensis in Summa sua 3 li.Contra Damasceñ sic argui põt, Totus Christus fuit in sepulcro per triduũ,ergo quælibet pars eius fuit tunc ibi cum totum non sit nisi partes suæ simul acceptæ, atq; hæc dictio totus, distributiua fit partiũ. Dicendum, ꝙ sm Damascenum hæc dictio totus,cũ masculini generis sit, pertinet ac personam:totum uerò,cum neutri sit generis,ad naturã. Fuit ergo tota illa persona tũc in sepulchro, & in inferno seu limbo,ut hæc dictio,tota,nõ sit distributiua partium, sed quasi partium: qualis distributio est,cum ait saluator ad partem : Omnia tua mea sunt,& mea tua sunt.Omnia tua i. tua potentia,tua sapientia,tua bonitas,sicq; fit ibi distributio unius,& eiisdem propter diuersos effectus. Fuit ergo totus Christus io sepulchro,totus in inferno. i. totalis personaliter. quoniam nihil erat illius personæ secundum quod persona, quod tunc fuerit in sepulchro,atq; in inferno, quia secundum hoc est totus ubiq;:non tamen totum fuit in sepulchro, & limbo, quia non secundum utranque naturam fuit utrobiq;.humana namque natura non fuit tota in ullo illorum locorum. Hæc Autisiodorensis.

Iohã. 17.

¶ Hinc

¶Hinc Alexander: Totū, ir. qt, unc mō idē est, qđ pfectū, nec ita refert ad patrē. Secundò dr totū aliqd ex partibus constitutū. Primo mō Christus fuit totus in monumento, & limbo, & non totū: qm totus referē ad personā, &c. vt supra. Hæc Alexander.

¶Præterea de Chri sepultura scribit Bonauētura: Nō decuit Chri corpus mox post sepulturā resuscitari, nec decēs fuit suscitationē illā usq; in diē differri iudicij: qm fides, qua nos credimus resurrecturos, supra uerā Chri resurrectionē fundaē. Ad hoc aūt, q nobis cōstet de ueritate resurrectionis alicuius, duo cōcurrunt: Primū, ut certificemur de morte illius: sm, ut certi reddamur de iterata unione carnis, & aiæ in eodē. Primū horū innotuit p hoc, q triduo māsit in sepulchro: sm, q illo cōpleto statim surrexit, quod triduū p synecdochen sumiē. De hora, qua resurrexit, uidenē inter sanctos quædā diuersitates, qm quidā affirmant eū surrexisse media nocte, alij in aurora. Cuius diuersitatis ista est rō, q quidā cōsiderāt cōgruentiā in illa dilatione quātū ad numerū horarū, quas computare incipiunt ab hora sexta, qua extitit crucifixus: & ptendūt qetē in monumēto, usq; ad mediā noctē inter sabbatū, & diē dñicū. sicq; cōputant horas trigintasex, quia uernale æquinoctiū fuit qn passus est dñicus. Alij cōputare cœperunt à sero, quo positus est in sepulchro, & ptendunt ips usq; diluculū diei dñicæ. Vtrique aūt attendunt cōgruentiā tpis. Distulit quippe Christus resurrectionē p horas triginta sex, ad designandum liberationem, uictoriamq; perfectā. Hęc Bonauentura. Ista communia sunt. idcirco pertranseo, de quibus, & Thomas plenariè scribit in tertia parte Summæ, quæstione 51.

1. Cor. 15.

Art 4.

QVAESTIO IIII.

PRæterea occurrit. hæc qstio grauior, diligēter scrutanda, *An s. corpus Christi viuū, ac mortuū fuit vnū idēque numero. Et an caro illa utroque fuerit caro.* ¶ Et de hoc S. Thomas. in hac ipsa distinctione asseruit: Recedente aia Christi à carne ipsius, caro illa non fuit caro nisi æquiuocè, nec tantum.

Dionys.

¶Quòd, ut uerum fatear, uidet mihi male sonare. sic enim non mansisset idem numero corpus.

¶Deniq; in tertia parte quæst. quinta, mouet hāc quæstionem, & arguit ita: Christus uerè mortuus fuit, sicut, & alij hoies moriuntur. sed corpus cuiuscunq; alterius non est simpliciter idem numero uiuum, & mortuum, ergo, nec corpus Christi. ¶ Secūdò, iuxta philosophum 5. metaphysices, quæcunque diuersa sunt specie nutmerōque diuersa sunt: corpus autem Christi uiuum, & mortuum, fuit specie diuersum, quia non dicitur caro, aut oculus mortui nisi æquiuocè, ut dr secūdo de aia, & 7. metaphysicę: ergo corpus Christi non fuit simpliciter idē numero uiuum, ac mortuum. ¶ Tertiò, mors est corruptio quædam, quod autem substantialia corruptione corrūpiē, desinit esse, & dū corruptū est, nō est, cū corruptio sit mutatio de esse in nō eē: ergo postq Chri corpus corruptū fuit, nō māsit idē nūero corp⁹, cū mors sit substantialis corruptio.

¶In oppositum est, quod Athanasius in epistola ad Epitheum scribit: Circuncisio corpore, & potato, & manducante, & laborante, & in ligno affixo, impassibile, & in corporeum erat Dei uerbū in sepulchro positum, sed corpus Christi uiuum fuit circuncisum, & ligno affixum: corpus autem Christi mortuū fuit, & positum in sepulcro. ergo hoc idem corpus, quod fuit uiuum, fuit, & mortuum.

¶Ad hoc r̄ndeo, q aduerbium istud, simpliciter, *dupliciter* sumiē. Primò. put idē est, quod absolutè, sicq; simpliciter dr, quod nullo addito dr, ut ait philosophus: & ita corpus Christi uiuū, ac mortuū, fuit simpliciter idem numero. Diciē namq; aliquid idē simpliciter, qm est supposito idē. Corpus aūt uiuum, ac mortuū fuit idē supposito, quia nō habuit aliam hypostasim uiuū, ac mortuū, pter hypostasim uerbi. & sic Athanasius loqtur. Alio modo simpliciter idem uocaē quod est idem totaliter, ac oīmo: & sic corpus Christi uiuum, ac mortuum, non fuit simpliciter idē numero, qa non fuit totaliter idē cū uita, sicut aliquid de esse corporis uiuentis. Est eñi prædicatū essentiale, non accidentale. Vnde consequens est, q corpus, quod desijt esse uiuum, non totaliter idē remaneat. Si aūt diceret, quòd corpus Christi mortuū, totaliter idē maneret, sequeretur, quòd nō esset corruptū corruptione mortis, quod fuit hæresis Galanitarum, ut Isidorus dicit, & habetur in decretis, XXIIII. quęst. 4. Damascenus quoq; lib. 3. testatur, q corruptionis nomen. duo significat: uno mō separationē aiæ à corpore. alio mō pfectā dissolutionē in elemēta. Ergo incorruptibile dicere corpus Christi) sm Iulianum, & Galanum) iuxta primū corruptionis modum ante resurrectionē, est impiū: qm corpus Christi non esset consubstantiale, nec in ueritate essemus saluati. Secundo autē modo corpus Christi fuit incorruptū. ¶ Ad primū ergo dicendum, q corpus mortuū cuiuscunq; alterius hoīs, non remanet unitum alicui hypostasi permanenti, quemadmodū mortuum corpus Christi: ideo mortuum corpus cuiuscunq; alterius hois, non est idem simpliciter, sed sm quid: quia est idē sm materiam, non sm formam. Corpus autē Christi remanet idem simpliciter propter identitatem suppositi, ut est dictum. ¶ Ad sm dicendum, q quia idem numero aliquid dr esse sm suppositum, idem uero specie sm formam, ubicunq; suppositum subsistit in una sola natura, oportet, q sublata unitate speciei, auferatur unitas naturalis. Hypostasis autē uerbi Dei subsistit in duabus naturis. Hinc quāuis in alijs non remanet copus idē sm humanæ naturę, remanet tñ in Christo idē numero sm suppositum uerbi Dei. ¶ Ad tertiū, q corruptio, & mors nō cōueniunt Chro rōne suppositi, sm quod per suppositū attendit unitas naturalis, sed rōne naturæ humanæ, sm quā inuenię differentia uitæ, & mortis. Hæc Thomas i Summa Quæ rectè sonare uidenē, qa sm hæc caro Christi mortua fuit, & māsit uera caro, & quis non oīfarie eadē rōne, qua ante, qm actualiter non informabatur. nec uiuificabatur ab aia tāmen ob hoc, qm superna: uraliter conseruabaē à deitate seu uerbi persona in esse, in quo, & ante fuit à diuina persona suppositata, & de hoc pleniùs iā diceē. Et quibus itidem innotescit, erroneum esse, quod in præcedenti distinctione scribit Durandus, q corpus Christi per mortem desijt esse id, quod essentialiter erat, quod ibi quoq; est reprobatum.

Damasc.

Gandau.

¶Insuper, ad istud qsitū, An caro Christi uiua, ac mortua māsit eadē numero, r̄ndet Henricus quodlibeto secundo: Sicut fides tenet, q fuit idē corpus, ita, q fuit eadē caro. Verū in hac qstione plus docet nos fides, q̄ rerū natura: qm ex natura rei sic eēt eadem caro uiui, ac mortui, hoc ipsum esset ponendum in alijs quoque hominibus: sed quomodocunq; hoc se habeat in alijs, tñ in Chro firma fide tenendū est, ut credo, q fuit numero eadē caro uiua ac mortua, ita, q aia separata à carne illa, caro ipsa sm formā, qua fuit caro, caro mansit, nec in interitum iuit, dicente Psalmista in Christi persona: Caro mea requiescet i spe Glossa, id est, nō deficiet

Psal. 15.

in

in interitũ,sed dormiet somno mortis in spe resurrectionis, qua resuscitatione reuersa est i eã forma uitæ,uidelicet aĩa,q̃ recedens à corpore reliquit id mortuũ,atq; in id ipsum reuersa,inuenit illud in ea dẽ dispõne substantiali, & eidẽ iterato coniuncta est,& fecit uiuũ.Vtrũ aũt in separatione aiæ aliqd corruptũ fuit in interitũ,pp quod corpus illud fuit improportionale,quod restaurabaĩ in aiæ reuersione,nõdũ est manifestũ:sed tñ ad præsens fit manifestũ,q̃ oino eadẽ numero erat caro Chri uiua, ac postmodũ mortua.Hinc libro de fide ad Petrũ asserit Aug.De matris utero idẽ hõ factus exiuit, & in cruce idẽ hõ factus pepẽdit,& in sepulchro idẽ factus hõ iacuit,& ab inferis idẽ factus hõ surrexit, quo constat,q̃ eadem fuit caro.Hæc Henricus.

Vdalricus. ¶Præterea Vdalricus:Deitas,inqt,cõseruauit corpus Chri mortuũ in oĩ integritate, qua fuit aiæ proportionatũ.pp quã proportionẽ manentẽ corpus illud fuit corpus humanũ,iõ deitas post mortẽ Chri non fuit unita corpori non humido. Per qd soluit q̃stio aliquorũ,q̃ in materia supernaturali quærunt scd̃m naturalia pura. Nẽpe cum tradãt philosophi corpus post separationẽ aiæ nec specie idẽ esse cũ corpore uiuo,q̃rũt isti,An corpus Christi idẽ fuerit mortuum,qd̃ uiuũ,non solũ specie,sed et numero. Qui eadẽ rõne q̃rere pñt,An idẽ sit corpus humanũ,nũc aiale,& postea spũale,ut erit in resurrectione.Iõ dicimus de corpore Chri non esse iudicãdũ s̃m alia naturalia corpora, ut ait Hilarius. Ipsum enim post mortẽ mãsit in eadẽ cõpositione,& mixtione,atq; cõplexione, oiq; dispositione ad aiam recipiendã,uirtute diuina ipsum in his conseruãte, quod in nullo alio corpore mortuo accidit,q̃a sic aia nõ separareĩ ab ipso. Hinc sicut corpus ultima dispositione dispositũ,ad primam animæ infusionẽ,est idem numero,ac specie cum ipso iam aoimato,nisi,q̃ priùs est in potentia,& postea in actu,ita est in proposito.Hæc Vdalricus.

Dionys. ¶In cuius uerbis uĩ obscurũ, q̃ ait corpus Chri post mortẽ mansisse in eadẽ cõplexione,& oi dispositione ad animã recipiendã. In Chro etem expirãte facta fuit maxima effluxio sanguinis, deficcatio corporis, distemperatio harmoniæ,ita,q̃ ad literã quoq; ualde sitiuit, & illud psalmistæ in ipso adimplebaĩ:Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt oĩa
Psal. 21. ossa mea. Factum est cor meũ sicut cera liquescẽs in medio uentris mei.Aruit tanq̃ testa uirtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis. Verũ ista in corpore illo dignissimo in instanti reparare, & instaurare facile fuit oĩpotenti Dei uerbo, quocunq; momento ei cõplacuit.Præterea quamuis Thomas dicat in Summa,corpus Chri nõ mansisse oino idẽ,& Henricus affirmet illud mansisse idẽ oino , hoc tñ finaliter cõcordaĩ,q̃a Hẽricus uult dicere,q̃ mansit oino s̃m substantiã suã idẽ,non aũt scd̃m qualitatis dispositionẽ.nam uiuũ,& mortuum non potuit taliter eodẽ mõ esse dispositum.¶ Amplius, circa propositiones præhabitas,utpote, Christus fuit totus in sepulchro,& totus in inferno,sed non totũ,scribit Durandus:Hæc est duplex responsio.Vna, quæ paulo ante inducta est,utpote,q̃ sint ueræ. Alia, q̃ nõ fuerunt ueræ pro triduo illo, quia de eo, quod nõ est,non potest dici,q̃ sit alicubi,sed Christus tunc non fuit.Christus nãq; designat psonã in natura duplici subsistentẽ,humana.s. & diuina, & tunc non fuit aliquid tale.Sed ista rñsio uidetur hæretica,qm̃ Christus noiat increatã,& æternã psonam, quæ in passione non desijt esse,& cuius esse à natura assumpta nõ depẽdebat.sequereĩ quoq; ex ista rñsione,q̃ Chrs tũc non fuisset in monumento,neq; in limbo. falsumq; esset,quòd Christus dixit latroni, Hodie mecũ eris in paradiso,quia esse in paradiso,præsup- Lucæ. 23.
ponit esse,& iuxta rñsionẽ hãc fatuam Chrs statim post expirationẽ desijt esse,nec fuit,& ita post eã in die illo non fuisset in paradiso. Deniq;, Iudas Apo- Iudæ.1.
stolus in sua scribit canonica:Iesus populũ suũ educens de Aegypto &c. & tñ Iesus tũc nondũ extitit incarnatus.Et ipsemet Chrs in Apocalypsi testaĩ: Apoc 1 Iohan 8.
Ego sum Alpha,& ω, principiũ,& finis, primus , & nouissimus.Et ut Paulus fatetur,Christus eo,q̃ ma- Hebræ. 7.
nest in æternũ,sempiternũ habet sacerdotiũ. Præterea ad propositionis sufficit ueritatẽ, q̃ prædicatũ conueniat subiecto rõne alicuius importati per subiectum, quamuis non ratione oim. Ergo cũ esse cõpetat Christo uerè, & plenè ratione increatæ personæ,uerum fuit in triduo,Christus est.

QVAESTIO

NVnc quæritur, *An decuit Christũ resurgere, apparere, suãque resurrectionẽ multipliciter demonstrare, & de sufficientia, ac efficacia argumẽtorũ, quibus se verè resurrexisse probat.* ¶ Vĩ, q̃ non , quia per mortem non cecidit, neque per culpam : imò mortem suam exaltationem appellat , dicendo : Si exaltatus fuero à terra,oĩa traham ad meipsum. Re- Iohan 12.
surrectio autem secundum Damascenum, est eius, quod cecidit. Hebr. 2.

¶Secundò, quia (secũdum Apostolum) Christus debuit per oĩa fratribus assimilari, ergo nõ debuit ante gñalem cæterorũ hoim resuscitationẽ resurgere ¶ Tertiò, angeli tam boni , q̃ mali frequenter in assumptis corporibus apparuerunt hominibus, Tob 5.
atq; cum eis ambulauerunt,comederunt,& conuersati sunt.ergo saluator per talia non satis probauit se in uera resurexisse humanitate.

¶In oppositũ est scriptura. ¶Ad hoc Alexander rñdens:Necessaria,inqnit, est resurrectio Christi tã uiatoribus,q̃ cõpræhensoribus,quãuis alio, & alio mõ. Viatoribus quippè necceßaria est triplici,com præhensoribus verò duplici rõne. Viatoribus primò pp eorũ iustificationẽ,iuxta illud adRomanos: Roma. 4.
Resurrexit pp iustificationẽ nostrã.Secundò,ob nostrã reconciliationẽ, & propter gratiam oobis adipiscẽdam,iuxta illud ab Hebræos: Vt appareat nũc Hebræ 7
uultui Dei pro nobis.Tertiò,propter ampliorem nostrã aptificationem ad gratię, & glorię susceptionẽ,quia ex Christi resurrectione augetur spes nostra,& nostra honorificaĩ natura.Cõpræhẽsoribus quoq; neccessaria est,primò ad maiorem eorũ exultationẽ,quia in Christo resuscitato delectantur bea- 1 Pet 1.
ti,non solũ deitatẽ ipsius uidẽdo,sed, & gloriosam eius humanitatem inspiciendo.Secundò, ad resurrectionem corporum electorum, qm̃ resurrectio Christi causa, & exemplar erit resurrectionis in alijs.¶ Deniq; si queratur , An idem sit modus re- Quæstio.
surrectionis in Christo , ac alijs:respondendum q̃a (vt loquitur Damascenus) quædam est communis- Damasc.
sima descriptio resurrectionis, uidelicet: Resurrectio est iterata aię, & corporis copulatio, quæ descriptio conuenit etiam suscitationi Lazari,& alio- Iohan 11.
rũ,qui mortali in corpore resuscitati leguñ. Alia est propria descriptio resurrectionis,utpote. Resurrectio est eius,quod cecidit, & dissolutum est , scd̃a erectio. intelligendo per casum mortem. Sicq; oẽs cõiter in fine resurgent. Tertia est resurrectio appropriata,& est eius,quod cecidit secunda uiuificatio,& hæc appropriatur virgini gloriosæ, cuius sacratissimũ corpus non credit dissolutum , aut resolutũ.Quarta est resurrectio proprijssima, s. iterata

vnio

vnio corporis ſcti, & incorrupti, ac deificati, in qna diffinitione non ponit̃ caſus, q̃a mors Chriſti non fuit caſus oppoſitus naturæ rectæ, ac innocenti, nec ad originale ſecuta in ipſo. Sicq; patet diuerſus modus reſurrectionis Chriſti: q̃a, & ſolus ꝓpria ſurrexit virtute. ¶ Denuo ſi quærat̃ in quo gñe cauſæ reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectinnis in alijs, rñdet̃, ꝙ aliqualiter, ſed non ꝓpriè in genere cauſæ meritoriæ, quia poſt paſsioné Chriſtus non ſuit in ſtatu merendi, tñ virtus paſsionis in reſurrectione apparuit, & refulſit. Fuit ẽt cauſa efficiens, & exéplaris, cuius virtute, & imitatione erit reſurrectio cæterorũ. Eſt ité cã materialis, inquantũ credita; cã finalis, inquantũ amata: q̃a ad ipſam p̃ſertim dilectã, & intentam, aliorũ reſurrectio ordinatur. Ampliùs, decuit Chriſti reſurrectionem accelerari, tam ob ſui corporis dignitatem, q̃ ob noſtræ fidei inſomationem, noſtræq; ſpei roborationem: & rurſus, quatenus ad eius imitationem ſpiritaliter quotidie reſurgamus, atq; ad ſuæ reſurrectionis gloriam, & cõſpectum ſuſpiremus, ac feſtinemus. Hæc Alexander Idem Antiſiodo. in Summa ſua 3. lib.

Tho. Aq. ¶ At uerò Thomas: Neceſsitas, inquit, reſurrectionis Chriſti apparet ex tribus. Primò, ex cnndóne naturæ aſſumptæ. Cnm enim cato fuerit pars aſſumptæ humanitatis, imperfecta fuit reſpectu totius naturæ, & inclinatinnem habuit naturalem ad animam: imò, nec aĩa ſine corpore, nec corpns ſine aĩa habere potuit oẽm ſuam perfectioné, ideo reuniri debuerát. Secũdò ex merito ſuæ paſsionis, (Reſurrectionis Chriſti neceſſitas ex tribus apparet.) cuius humilitate, & acerbitate gloriã ſibi reſurrectionis ꝓmeruit. (1. Cor. 15.) Tertiò, per reſpectũ ad nns, vt in capite glorioſa reſurrectio inchoaret̃, q̃ mẽbris eſt cõdonãda. Itaq; diffinitio illa reſurrectionis à Damaſceno poſita, intelligenda é ꝓut in alijs reperit̃. Congruẽter quoq; die tertia reſurrexit. Ad hoc eñ morté pati dignatus eſt, vt morte ſua noſtrã deſtrueret morté, ad quod duo reqrebant̃. Primũ, vt ipſe non debitor mortis, morté, quã nos debebamus, ꝓ nobis ſolueret. Secundũ, eſt vt nos uirtutem paſsionis ipſius cognoſceremus, quatenus per fidẽ mortis ipſius, virtus ſuæ paſsionis, ac mortis, ſortiatur in nobis effectũ. Vñ non oportuit, nec cõgruũ fuit, vt diutius teneret̃ in morte, q̃ congruebat ad oñdẽdũ, ꝙ verè extiterat mortuus, qnod per triduanã eius ſepulturã ſatis innotuit. Hinc quoq; ſe verè reſurrexiſſe multipliciter demõſtrauit, quatenus fides radicaret̃ in nobis. Fides aũt in adnltis diſpoſitiuè cauſat̃ ex ſenſibiliũ cognitione, & ſpecialiter ex auditu. Nẽpe vt D. Dion. ꝓteſtat̃: (S. Dion.) Fides in nnbis fit ex diuini influẽtia luminis, quod nõ niſi ſm̃ noſtrã ꝓportioné in nobis recipitur. Nnſtra verò cognitio ex ſenſu naturaliter orit̃, & ꝑ principia rõnis ꝓcedit, quãuis ea, q̃ fidei ſunt, rõné, & ſenſum excedãt, inquantũ fidei ſunt ſubiecta: rõne cuius ad eorum notitiã exigitur, ꝙ lumen fidei inſundat̃. Triplex demum gradus attenditur in credendo. (In credendo triplex gradus.) Primus eſt, vt aliquis rationem tranſcẽdens, paratus ſit aſtentire his, quæ nec ſenſu nec ratione capit, aut videt, ſicque fidei adminiculantur miracula, quæ ex hoc, ꝙ humana ratione non appræhenduntur, oſtendunt aliquid ſ. ratione ei credibile eſſe. Secundus gradns eſt, vt ea, quæ ab hoie ſunt credenda, teneantur fide nec innitantur niſi veritati primæ, & quantum ad hoc, fidei adminiculatur auctoritas, per quam oſtenditur fides deitatis conſiſtere donum. Tertius gradus eſt, vt fidem, quam quis habet, alijs teſtificetur: & quaotum ad hoc, requiritur ſenſibilis eorum cognitio, quæ teſtificanda ſunt, aliàs teſtimonium non eſſet idoneum. Primum gradnm aſcendunt, qui de nuouo conuertitur ad fidem, ió ſigna fidelibus data ſunt. Secundum gradum aſcendũt, q̃ inſtrunt̃ in fide, idcirco fide, in eius auctoritate cõfirmatur. Tertium gradum aſcendunt, qui alios conuertunt ad fidem, & eis fidẽ perſuadent, ſicut apoſtoli fuerunt fidei teſtes; ideo primò inducti ſunt ad fidẽ per miracula, deinde inſtructi ſunt auctoritatibus ſcripturarũ, ꝑñter per apparitiones ſenſibiles, per qnas idonei effecti ſunt, iuxta illud Iohannis: (1. Iohan. 1.) Quod vidimus, & audinimus, hoc teſtamur. Sed q̃a ad reſurrectionem cum ſit mutatio, quædam, exigitur, quod idem ſit, qui de vno extremo tranſiuit ad aliud, ideo Chriſtus per apparitiones probauit idẽtitatem reſurgeotis, & conditionem reſurrectionis, (Reſurrectionẽ ſuã Chriſtus variè probauit.) quam probauit quantum ad tria. Primò, quantum ad ueritatem vitæ, cum ipſis loquendo: ſecũdò, quãtum ad veritatem carnis, palpabilem eam probando: tertiò, quantum ad glorificationem, ianuis clauſis intrando. Identitatem quoq; probauit, & quantum ad naturam, per hoc, quod cum eis comedit, (Lucæ. 24.) & inquantum ad perſonam, per hnc, quod ſe eis uiſibilem exhibuit in eadem effige, (Iohan. 20.) & quãtum ad accidentia, per hoc, quod eis vulnernm cicatrices mõſtrauit. Deniq; conuenienter oſtendit ſe reſurrexiſſe per viſibilem apparitionem, quia ad reſurrectionis veritatem exigitur, qnod numero idem reſurgat. Indiuiduatio auté ſm̃ quam aliquid vnum eſt numero, ex diuerſis accidentibus manifeſtat̃: quorum collatio non inuenitur in alio, q̃m uiſus (vt primo methaphyſices dr̃) plurium rerum differentias nobis oſtendit: ideo, quod quid ſit idem numero, nunquam meliùs, quàm per uiſum cognoſcitur.

¶ Sed, quæri poteſt: Quomodo corpus Chriſti glorificatum, & glorioſum, potuit mortalium oculis eſſe uiſibile, quomodo etiam apparuit quibuſdã in alia effigie. (Quæſtio.) ¶ Et reſpondendum ad primum, quia ſecundum opinionem Præpoſitini, qnæ probabilior eſſe videtur, corpus glorificatum eſt omnino in poteſtate animæ ſuæ, quo ad omnes ſuas actiones. (Reſponſio.) Viſibile autem videtur ſecundum quod agit in viſum. Hinc in poteſtate animæ corporis glorioſi eſt, quod ipſum corpus uideatur, aut non videatur, & item, quod videatur ſub forma gloriæ, aut naturæ. ¶ Ad aliud reſpondetur, ꝙ diſcipulis euntibus in Emaus, Chriſtus oſtendit naturalem formã corporis ſui, qua fuit coloratum, & non formam claritatis gloriæ. (Lucæ. 24.) Quod autem ipſi eum non cognouerunt, fuit ex interiori ipſorum diſpoſitione, quoniam eum reſurrexiſſe non credebant: ideo non ponebant ſe ad perquirendum indicia propria, quibus poſſent eum agnoſcere ſicut accideret ſi videremus aliquem, quem mortuum crederemus, quãuis nobis notus fuiſſet, præſertim ſi eum in alio habitu videremus. Vnde, quàm citò oſtendit eis ſignum fractionis panis ſibi ſpeciale, cognouerunt eum ſpeciali modo frangendi, quia (vt fertur) ſua fractio ſimilis fuit inciſioni cultelli: & ex illa infidelitate ſeu dubitatione tenebantur eorum oculi, ne eum cognoſcerent, quæ detentio vocatur ἀορασία non, quòd eſſet aliquod impedimentum ex parte corporei viſus diſcipulorum, vt potuit eſſe in Sodomitis. (Gene. 19.) Vel dici poteſt, quòd quamuis repræſentabatur uiſui diſcipulorum propria ſpecies faciei Chriſti, in qua ſoliti erant eam videre, attamen interiores vires eorum diuina impediebantur virtute, ne ſequerentur iudicium viſus de perſona illa, quæ eſſet: vt ſic ea, quæ exterius agebantur, conformarẽtur his, q̃ gerebant̃ in interioribus eorundem, ita vt

Quæstio. cũ pſentẽ haberẽt, nec noſcerẽt, q̃m intus amabant
ac dubitabãt, vt ait Gregorius. ¶ Præterea, q̃ri põt,
cur ſe eis palpabilẽ pbuit, dicendũ, ꝙ ea uehemẽ-
tia imaginationis cõtingere põt, vt id, cui imagina-
tio eſt inteota, videat̃ pſens eſſe nõ ſolũ in dormien
do, ſed ẽt vigilando. Cõformiter ex oppoſitiõe cor
potũ aliquorũ vident̃ q̃dã effigies, ac ſi eſſent effi-
gies hoĩm aliarũve rerũ. Iterũ, apparitiones ange-
lorũ, ac demoniorũ viſibiles fieri ſolent p corpora
aerea inſpiſſata. q̃ dũ volunt, ſubitò diſſolont̃. Hinc
Chr̃s ad oñdendũ veritatẽ reſurrectionis ſuæ, viſui
palpationẽ adiunxit, ad excludendũ apparitiones,
Obiectio. q̃ fiunt p immutationes viſus ab imaginatione, vi-
ſiones quoq; vmbrarũ, atq; ſpirituũ. ¶ Si aũt obij-
ciat̃, ꝙ ſm Gregoriũ oẽ palpabilẽ eſt corruptibile,
corpus aũt Chri incorruptibile fuit: dicẽdũ, ꝙ oẽ
corpus tãgibile, eſt p naturã corruptibile. Vñ ſm
philoſophos cælũ eſt viſibile, non tangibile. Quod
aũt p naturã eſt corruptibile, fit p gloriã incorrup
tibile. Hinc q̃uis corruptibile, & incorruptibile ſint
ſimpliciter ꝯria, pp qđ dicit Gregoriꝰ, ꝙ dñs oñdit
in ſe duo oalde ꝯria: attñ corruptibile p naturã, &
incorruptibile p gloriã, nõ ſunt ꝯria. Vñ ſicut cor-
pus glorioſum habet in ſua ptãte, ꝙ poſsit videri,
& non videri, ſic habet in ſua ptãte poſſe palpari, &
nõ palpari, & vtrũq; ſine miraculo: ſed palpabile p
naturã corporis, impalpabile, inquãtũ mſtrum aĩæ
Obiectio. glorioſæ. ¶ Verũ his obijci põt: Differentię tãgibiliũ
ſunt calidũ, & frigidũ, &c. q̃ (vt dr̃) in glorificatis
non erunt corporibus, nõ ergo palpabilia ſunt. Se-
cundò, oẽ palpabile reſiſtit tactui, pp, quod aer q̃-
nis tãgibilis, non eſt tñ palpabilis. Sed corpori Chr̃i
non reſiſtebat aliud corpus, q̃m ianuis clauſis intra
Iohan. 20. uit. ¶ Tertiò, angeli boni, ac mali aſſumere q̃rũt cor
pora ſolida, ac palpabilia: ergo p palpationẽ Chr̃s
Dilutio. non docuit ſufficienter ſe verè reſurrexiſſe. ¶ Ad pri
mũ horũ dicẽdum, ꝙ palpatio nõ ptinet ad ſenſum
tactus, inquantum eſt diſcretiuus calidi, ac frigidi,
atq; hmõi ꝯriorũ: ſed inquãtum eſt diſcretiuus cor
porum ſolidorum, q̃ naturalẽ habeot potentiã re-
ſiſtendi diuidenti. Hęcq; ſoliditas ineſt corporibus
glorioſis, etſi nõ ſint qualitates illæ ꝯrię. Vel dicen-
dũ, ꝙ qualitates illæ ſunt in corpore glorioſo, &
erunt in elementis, quãtum ad ſubſtantiã, nõ quan
tũ ad actionẽ, qua vnum agit ĩ alterum. Cõtinebuo
tur eñ per formã gloriæ, ne ſic agat̃: quẽadmodum
cõtinent̃ per formã naturalem, ne cõiunctum diſſo
luant. ¶ Ad ſm, ꝙ quãuis corpori glorioſo nullum
corpus non glorioſum poſsit reſiſtare, tñ corpus
glorioſum põt reſiſtere cuilibet alteri corpori, ſicq;
põt palpari dum vult. ¶ Ad tertiũ, ꝙ quãuis ſpiritus
poſsit ſolidum corpus aſſumere, non tñ tale, in quo
appareant oẽs operationes vitę, ſicut in corpore
Artis opus nõ ẽ ſimile opi naturę in oĩbus. Chriſti apparuerũt perfectè: q̃m opus artis non põt
eſſe ſimile operi naturæ in oĩbus, quãuis non ſta-
tim perciperet̃ deceptio, ſi ſpiritus corpus ſolidum
aſſumpſiſſet: Veruntñ ex longa mora, qualem Chr̃s
cum ſuis ꝯ aiit diſcipulis, non potuiſſet latere. Hinc
iſta, q̃ fiunt per dæmonis artẽ p̃ter viã naturæ, non
ſunt diuturna. Porrò cicatrices manent in corpore
Chr̃i in ſignũ victoriæ, ſicut in ſanctorum corpori
Auguſt. bus martyrum remanebunt, vt 20. de ciuit. Dei lo
quit̃ Auguſtinus, & vltra hoc manent in corpore
Chr̃i ob quatuor rõnes: ¶ Primò, vt veritatẽ reſur-
rectionis oſtendant. Secundò, vt eas patris pręſen-
tet aſpectui, interpellans p nobis. Tertiò, vt ſint in-
dicia charitatis Chr̃i ad nos, & ſigna miſericordiæ
Dei ad hoĩes. Quartò, vt in iudicio per eas impijs
monſtret, quàm iuſtè damnentur.

¶ Inſuper quæri poteſt, An Thomas apoſtolus Quæſtio.
vulnerum cicatrices palpauit. ¶ Dicendum, quòd
ſanctus ille apoſtolus ad ſolũ aſpectum vulnerum Iohan 20
credidit, pꝑter quod dñs dixit ad eum: Quia vidi-
ſti me, credidiſti. ſed tetigit Chriſtum, vt a nobis oẽm
dubitationem excluderet, quia futurus erat teſtis
reſurrectionis. Vnde Leo papa diſſeruit: Sufficit ad
fidem propriam, ſed propter nos factum eſt, vt tan
geret, quod videbat. Et iterum: Quis inquit, dubi-
tat rediſſe à mortuis ſaluatorem, cuius præſentiã
agnouit oculus, attrectauit manus, perſcrutatus eſt
digitus? Idem aſſerit Alexander. Deniq; reſurrectio
nẽ ſuam Chriſtus potiſsimè multipliciusq; proba
uit, q̃m eã poſt talem paſsionem, mortem, & ſepul
turam credere difficiliùs fuit. ¶ Si verò quæratur, Quæſtio.
An Chriſtus comedit, & vbi manſerit cibus come-
ſtus: dicendum, ꝙ ſuit vera comeſtio, quantum ad
cibi diuiſionem in ore, & traiectionem in ventrem
non, quo ad conuerſionem in humores: imò cibus
ille (ſm Auguſtinum) in ſubtiliorem materiam eſt
conuerſus, id eſt, in vaporem reſolutus. Quamuis
ẽt vnum argumentorum illorum ex ſe non ſuffice-
ret, oĩa tñ ſimul certitudinem induxerunt, propter
quod, & multiplicata fuerunt, ut nulla ambiguitas
remaneret, quæ, & per aſcendentiam, & ſpiritusſan-
cti miſsionem roborata ſunt maximè. Hæc Thomas
in Scripto. ¶ Hæc eadem ſcribit in tertia parte, quæ- T. 3 q. 56
ſtione 53. vbi, & ait, quòd quamuis Chriſtus non
cecidit per culpam, cecidit tamen per mortem. Et
rurſus: Paſsio Chriſti operata eſt noſtram ſalutem,
propriè loquendo, quantum ad remotionem malo
rum: reſurrectio autem, quantum ad inchoatio-
nem, & exemplar bonorum. ¶ Itemq; in Chriſti re
ſurrectione incepit tertius ſtatus ſanctorum. Nam
primus fuit ſub legis figuris, ſecundus ſub fidei ve-
ritate, tertius in æternitate ſalutis, & gloriæ. Dici-
tur quoq; Chriſtus primus, atque primitiæ dormi- 1. Cor. 15.
entium, & à ſomno mortis ſurgentium: quoniam
primus per reſurrectionem ad vitam penitus im-
mortalem peruenit.

¶ Porro de his, qui ſurrexerunt cum Chriſto, eſt
duplex opinio: Vna, quòd poſt non denuo obierũt
alias reſurrectio illa fuiſſet illis potius in tormentũ
ſo obitu iterato. Auguſtinus verò in epiſtola ad Euo Auguſt.
diũ ꝯ hoc vr̃ arguere, allegando, quòd in Actibus
beatiſsimus Petrus dixit de Dauid: Sepulchrũ eius Actu 2.
apud nos eſt. per quod non conuiciſſet Iudæos, ni
ſi, & corpus ſeu oſſa Dauid ibi fuiſſent, Et durum vr̃
quod ipſe Dauid, de cuius ſemine natus ẽ Chriſtus,
non fuiſſet vnus de illis, qui ſurrexiſſe dicuntur cũ
Chriſto ad vitam beatam, & immortalem. Et itẽ al-
legat, quod ad Hebræos ſcribit Apoſtolus de ſan. Heb 11.
ctis antiquis, vt non ſine nobis conſummarentur
Sicq; Auguſtinus videtur ſentire, quod iterum ſint
defuncti. Ad quod etiam videtur pertinere, quod Hierony. Matt.
Hieronymus dicit: Quòd ſicut Lazarus reſurrexit,
ita multorum ſanctorũ corpora ſurrexerunt, vt do
minum oſtenderent reſurgentem, quamuis hoc in
ſermone de aſſumptione, relinquat ſub dubio. Ra-
tiones verò Auguſtini efficatiores videntur. ¶ Am Quæſtio. Reſponſio
pliùs, ſi quæratur, An Chriſtus propria uirtute ſur-
rexit: dicendum, quòd tam corpus, quàm anima
Chriſti poteſt dupliciter conſiderari. Primò, per ha
bitudinem ad deitatem eis vnitam: ſecundò, quo
ad ipſam naturam creatam ſecundum ſe. Secundũ
primã cõſiderationẽ corpus reſumpſit animã, quã
depoſuit, aĩaq; corpus, quod dimiſit, & ſic Chriſtus
pꝑria ſurrexit virtute, non aũt innata ſm conſidera
tionẽ. Cõſiderãdo. nãq; aĩam, & corpus Chriſti ſm

virtutem

virtutē naturæ creatæ, non potuerūt sibi inuicē reuniri, sed ptāte diuina. Sciēdū quoq;, q dñs surrexit circa diluculū illucescēte iā die, ad designandū, q p suā resurrectionē ad lucē gloriæ nos reduxit: quem admodū mortuus est aduesperascente die, & tendēre in tñbras, ad ostendū, quòd p suā mortē destrue

Thom. in Scripto. ret tñbras culpæ, ac pœnæ Hæc Thomas in 3. parte Sūmæ. Quib⁹ cōcordat, quod in scripto fatet: Chrs; ingens, credi resurrexisse crepusculo, qđ adhuc lux tñbris est permixta: idcirco aliqñ dr̃ resurrexisse in noctē, interdū in die. Veruntñ de hora, qua Chrs ex

14 147. pirauit, scribit i Secūda Secūdæ qst. 147. Hora nona deputata ē resurrexiōi ieiunātiū, maximē qm Chrs hora nona expirauit, cuius pasioni ieiunans cōformat se carnē ppriā affligendo. In quibus verbis p

Tardi ad. horam nonam videtur meridies designari.

¶ Præinductis ex Thoma cōsonāt scripta Petri, & addit: Congruentia accelerationis resurrectionis Christi, accipi pōt ex quatuor causis. Primò, ex parte causę efficientis, qm corpus illud fuit deitati vnitū, iō debuit primò īfluentiā eius recipere, & citò resurgere. Secundò, ex parte causæ materialis, quia in corpore illo non fuit fomes pcti, iō nec incinerari debebat. Tertiò, ex parte causæ formalis, videlicet, quia expleto officio, ad quod venerat, debuit in

1. Cor. 15. se & in suo corpore beatificari perfectè. Quartò, ex parte causæ finalis, vtpote propter nostram vtilitatē, vt in fide resurrectionis futuræ certificemur. Porrò ab hora mortis Christi, vsq; ad horam resurrectionis, horæ sunt 40. vt, & ipsa nona, qua mortuus est, cōputet. Ausfpera verò sepulturæ vsq; diluculū resurrectionis, horæ sunt triginta sex. Deniq; Chri gloriosam resurrectionē, tanq̃ opus prius nouū, & oino insolitū, magis, q̃ alios articulos pbare oportuit. Gloriosa; quoq; resurrectio quatuor exigit. Primò, naturæ corporeæ veritatē. Secundò, eiusdem, quod mortuū fuit identitatē. Tertiò, carnis reaiatiōnē. Quartò, naturæ corporeę glorificationē Probatur, itaq; Christus pbabilibus argumentis ēm exi-

Johan 20. gentiā materiæ primum horum, palpabilē se pbendo: ēm, cicatrices monstrando: tertium, comedendo, atq; loquendo: quartum, ianuis clausis intrādo, ac ascendendo. Hæc Petrus.

¶ In pinductis scripta Richardi de his cōtinent.

¶ Albertus autem, & Bonauentura de Christi resurrectione non scribunt hīc, nisi forsan permodicè.

Vdalricus ¶ Porrò Vdalricus: Christus, ait, suā resurrectionē pbauit tripliciter, vtpote per testimonia angelorum, qui mulieribus apparuerunt, atque dixerunt Christū resurrexisse. Secundò, p testimonia hoīum, qui surrexerunt cū Chro. Tertiò, per sui ipsius frequentes apparitiones, allocutiones, comestiones, palpationem, &c. Vtrū aut illi, q tunc surrexerunt cum Chro, btā immortalitate dotati sunt, Hieronymus in sermone de ascensione relinquit sub dubio Beda verò locutus est, q credendi sunt cum dño in corporē ascēdisse, & ergo credn de hoc nō dubitandū, qm aiæ sctōrū illorū erant tunc perfectè impasibiles, & beatæ: talesq; aiæ vniri non poterant

Quæstio. neq; debuerāt corpori mortali, aut morituro. ¶ Præterea si qrat, quō corpus Chri tunc fuit palpabile, qnū (teste Gregorio) oē tangibile sit corruptibile, tactus ēm naturalis, ēm philosophum, est cum mutua alteratione tangentis, & tacti, omne quoque alterabile est pasibile, ideoque corruptibile, qm pasio facta secundum phūm abijcit à substantia

Responsio Dicendum, quòd triplex est tactus, videlicet metaphoricus, vt dū qualitas naturalis sua actiōe immutat corpus, queādmodū dicimus, Frigus mordet

Alius est tactus mathematicus, ut dū extrema sunt simul sine actiōe, & alteratione. ēm quod ait Phās & linea tangit sphærā in puncto. Tertius est tactus naturalis, q est ēm extrema sensibilibus qualitatib⁹ informata, sicq; cū actione, & pasione. Corpus aūt gloriosum habet has qualitates: idcirco tangibile est, dū vult is, cuius est. Sed habet eas bñ redactas Lucæ. 14

ad medium, hoc est, ad temperantiā mediā, in qua eas conseruat aīa gloriosa virtute diuina, ita q nō pōt distemperari, propter quod, nec per tactū alterari. ¶ Locutione et probauit Chrs sui corporis veritatē, quāuis aliquibus aialibus conueniat locutio, siue per naturā, vt dr̃ de Pygmęis: siue per instructionē, vt videmus in auibus. Loqui tñ pfectè non conuenit nisi naturæ rōnali, pcipuè spūualibus, ac diuinis. Quāuis ēt Chrs intrando ianuis exclusis dicat, pbasse se corpus glorificatū habere, attñ alia corpora penetrare non est de natura corporis gloriosi, corpori aūt Chri cōueniebat ex vnione ad deitatē. Vñ August. affirmat: Moli corporis, in quo erat Augu ft.

diuinitas, ostia clausa non obstiterunt. Hinc egressum Christi ex vtero virginali, comparat ingressui in domus ianuis clausis, affirmans vtrunq; miraculum miraculorū, quod verum non esset, si de natura corporis gloriosi consisteret. Nam quāuis hæc vis penetrandi esset ei miraculosè cōcessa: tñ vlus potestatis illius non esset miraculosus, sicut nō esset miraculosum, si cæcus iam illuminatus videret. Præterea cum scandalum fidei. i. id, quo infideles pcipuè scandalizantur in fide Christiana, sit infirmitas, & ignominia pasionis Christi, in tantū, quod ipsemet Christus Deus asserit, Beatus, qui non fue Matt 11. 1. Cor. 1.

rit scandalizatus in me, Atq; Apostolus: Prædicam⁹ Christum, Iudęis, quidem scandalum, gentibus autem contumeliam, vnde, & apostoli in ea potisimè laborauerunt, ideo econtrario in virtute victoriæ mortis Christi per resurrectionem ipsius consistit maxima vis fidei Christianæ. Propter quod legitur in Act. Virtute magna reddebant apostoli Actu 4.

testimonium resurrectionis Christi. Hinc iste articulus præ omnibus alijs à Christo est probatus. Hæc Vdalricus.

¶ Cui concordat Albertus in hoc, quòd asserit re- Albertus.

suscitatos à Christo non rursus obijsse, sed in aia, & & corpore glorificatos ascendisse cum saluatore. Etsiq; prætacta rō fortis. mox enim vt Christus in limbum patrum descendit, sancti eius beatifica deitatus fruitione sunt repleti, idcirco, & impasibiles facti, & si dicantur non ascendisse corpore glorificati, sed corpora rursus deposuisse in terra, videtur oportere dici, q absq; omni pœna hoc fuit.

¶ In prætactis, quoq; verbis Vdal, insinuat, Pyg- Pygmæ.

mæos non esse veraciter homines, sed irrationales creaturas: de qua re dubitant multi, & nonnulli scribunt, ac pro viribus probāt, q sint homines parui, quēmadmodū, & in specie canum sunt quidā valdè parui cāculi. Dī & q aliorū teritoriorū hoies, generēt in terra illa Pygmæorū nō generāt, nisi Pygmæos. Habent itē figurā corporis humani, & vt dicūt philosophi, sicut res differunt suis figuris, ita, & formis suis specificis. Vñ, quis posset concludere, quod sicut res conueniunt figuris, ita, & specificis formis. Nec dubitamus gigantes hoies esse, quā uis nō minus excedāt nos quātitate, q̃ nos Pygmæ- Pygmæ.

os. Multa quoque rationis exercitia videntur habe-

re, de quibus propheta Iezechiel describendo magnificentiam, & excellentiam Tyri, locutus est, Iezec. 27.

Sed & Pygmæi, qui erant in turribus suis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum,

ipsi

ipsi cõpleuerũt decorẽ tuũ. Veruntñ de hac re nihil affirmo, nec certus sum, an sint capaces notitiæ veri Dei, & eleuari sup materialia cũcta intellectualiter queãt. (Durandus) ¶ Postremò Durand⁹ cõcordat dictis ex Thoma, hoc dẽpto, q̃ ait Chr̃m post resurrectionẽ veraciter mãducasse, ẽt quantũ ad sumpti cibi digestionẽ, & conuersionem in corpus suum, quòd nequaq̃ credendum est, & 𝔭 Augustinum, atq; communem theologorum doctrinam esse cognoscitur.

QVAESTIO VI.

AMplius q̃rit hic, *An Christus quãtũ ad aĩam descendit ad inferna, & in limbũ patrũ, & pp quid ita descenderit.* ¶ Vr̃, quòd nõ, q̃m dixit latroni: (Lucæ. 23.) Hodie mecum in paradiso eris. ergo à Christo. introijt paradisum. ¶ Secundò, q̃m hoc vr̃ excellentiæ Chr̃i derogare, nec alicui nisi 𝔭 sua culpa cõpetere. ¶ Tertiò, Chr̃s moriendo animas sanctas in limbo detẽtas, à reatu absoluit originalis peccati, pro quo detinebanť in limbo: ergo aiæ illę eodem instanti, quo Christus tradidit spiritum à limbo fuerant eruendæ, & ad Christum in paradisum ducendæ.

(Multiplex infernus.) ¶ In oppositum est doctrina fidei sacrę.

¶ Circa hæc scribit Albertus: Infernus multipliciter dr̃. Primò, infernus interior dãnatorũ. Vñ super illud Iacobi, Inflamata à gehenna, asserit Glossa: Dæmones quocunq; vadunt, infernũ suum secum portant. (Iaco. 3.) ¶ Secundus est infernus exterior, & iste est multiplex. Primus est locus pœnæ tenebrosus, dãnatos affligens. Secundus est locus pœnæ non penitus tenebrosus, vtpote purgatoriũ, in quo purgandi lucẽ gr̃æ habent. Tertius est locus sine pœna sensus, ac tenebrosus, vt limbus in originali defunctorũ. Quartus est locus tenebrosus, aliquid habens lucis pp magnã fidẽ, & spẽ inhabitantiũ, vt limbus sanctorum patrum añ descensum Chr̃i in eum, & ad hunc locum Chr̃s descendit, nõ ad alium. Propter quod ait Hieronymus, q̃ ibi habitabant hi, q per Chr̃m educti sunt. (Hieron.) quẽadmodum eñ non propter se, sed 𝔭pter hoĩes hõ factus est, ita ad locum illum non 𝔭pter se, sed 𝔭pter ibi detentos descendit. (Obiectio.) ¶ Et obijciať, q̃ sm̃ dicta sanctorum infernus sp in malo accipiť: (Dilutio.) dicendum, q̃ infernus sonat in malum pœnæ. dãni, vel sensus, seu vtriusq;, in quorum neutrum, Chr̃s descendit, sed tm̃ ad locum illum ad modicũ tp̃s in cõsolationem electorum ¶ Deniq;, sm̃ dicta sanctorum, Chr̃s, in limbo sanctis suam deitatẽ mõstrauit, horrendiq; carceris locum eis vertit in paradisum, quo ad hoc, q̃ deitatẽ eius facie ad faciẽ cõspexerunt, precio redẽptiõis soluto. Per quod soluitur obiectio illa, Chr̃s dixit latroni Hodie mecum in paradiso eris. Paradisus nãq; tripliciter sumiť: Primò, 𝔭 paradiso interiori, q est aperta, & beatifica visio Dei, & de hoc loquebať Chr̃s latroni. Secundò, 𝔭 paradiso exteriori terrestri in Edẽ. Tertiò, 𝔭 paradiso cælesti seu cælo empyreo. (Quæstio) ¶ Præterea si q̃ratur, quãdiu fuit Chr̃s in limbo: dicendum, q̃ quousq; corpus iacuit in sepulchro. ¶ Sed obijci pôt, qđ in euangelio legiť Nicodemi: Cum sc̃ti educti essent in paradisum, apparuit qđã vultu despecto, crucẽ ferens latronis, qui interrogatus, q̃s esset, rñdit se esse latronẽ, cui 𝔭miserat Christus, q̃ secũ hodie esset in paradiso: ergo sc̃ti statim egressi sunt limbum. (Dilutio.) ¶ Dicẽdum, q̃ Nicodemus loquitur de tẽpore post Chr̃i resurrectionẽ imò ẽt scribit ibidem de Enoch, atq; Elia, q congratulabantur liberatis, quẽadmodũ etiã sermonem habuerant cum Chr̃o in monte de excessu, quem compleuit in Ierusalem eos redimendo. (Matt. 17.) Quod autem latro dixit se illum, cui Christus promisit, intelligitur materialiter significare dictum Christi. Hæc Albertus.

¶ Concordat Vdalricus, qui de his multa conscribit, quæ satis communia sunt, & in Passionali habentur sanctorum. idcirco pertranseo.

¶ At verò Thomas his consonans: Chr̃s, inquit, (Thomas Aquinas.) vt nos à cunctis defectibus liberaret, in se accipere voluit nostros defectus oĩbus gñales, & q in defectũ gr̃æ nõ vergebãt. Oĩbus autẽ hoĩbus ante Chr̃i passionem fuit cõe, 𝔭 debito originalis pc̃ti in infernum descendere, non quo ad carentiã beatificæ visionis, q̃ carentia vergebat in defectum gr̃æ cõsummatę. Pœna quoq; sensus post hanc vitã non est meritoria: q̃m post hãc vitã nõ sunt illi in statu merendi: sed est, vel purgatiua, vel dãnatiua. Purgatio autã debeť impuritati, & dãnatio pc̃tõ mortali. Vñ, & pœna sensus post vitã hãc in defectum gr̃æ vergit. Hinc Chr̃o cõpetebat in infernum descendere, 𝔭ut noĩat locum, nõ pœnã. sicq; descendere in infernum ad spoliandum, liberandum, & glorificandum, 𝔭cipuã denotat dignitatem. ¶ Præterea, cum tenebræ exteriores interioribus correspondet pœnis, iõ sicut Chr̃s in limbum patrum descendens, interiores tenebras. i. diuinæ visionis carentiã ab eis exclusit interiùs, ita per suę humanitatis plenitudinem quantum ad aiam, exclusit tenebras exteriores ab illis per illuminationem, q̃ tñ nõ splẽduit, nisi detentis in limbo illo, q̃m egit instrm̃ pietatis diuinę: quẽadmodum pœna inferni dãnatorum, cum agat vt instrm̃ diuinæ potentiæ, nõ agit nisi in eos, qui obligantur ad pœnã. Non autem liberauit diffinitiuè dãnatos, cum sint obstinati in malo, neq; de suis pœniteant culpis. Nec eos, qui erant in limbo puerorum, q̃m nunquã fuerunt Christi membra, nec in charitate, & gratia, neq; sortiti sunt fidem. ¶ Præterea, si quæratur, An liberauit detentos in purgatorio: (Quæstio.) respondendum, q̃ quamuis hoc non inueniať determinatum à sanctis, attamen dici potest, quod non, q̃m pœna purgatorij debetur actuali peccato: idcirco oportet ipsum expiari per propriam actionem, aut passionem peccantis, vel specialis personæ agentis pro ipso. (Responsio) Qui autem in purgatorio sunt, cum non sint in statu merendi, pro se satisfacere nequeunt. Oportet ergo eorum culpam expiari per punitiones eorum, aut per illorum suffragia, qui sunt in statu merendi. Passio autem Christi immediatẽ remouit impedimentum ex originali peccato proueniens, quod ex altero est contractum. Ad remouendam autem pœnã debitam peccato actuali, quod quisq; ex seipso committit, aut incidit, pertingit efficacia eius mediãte aliquo sacramento personę exibito, aut aliquo actu ipsius personæ, siue alterius ad ipsam relato. Hinc non decuit, vt sola Christi pœna à purgatorio liberarentur, nisi dicatur, quod in hac vita hoc meruerunt, aut id speciali gratia est concessum, quamuis hi, qui modo in purgatorio sunt, hoc non consequantur. ¶ Itaq; pœna nunquam dimittitur virtute passionis Christi, nisi inquantum passioni, quis conformať, quod contingit tripliciter: Primò, sacramentaliter, vt in baptismo. Secundò, per meritum dilectionis, ac fidei ex passione surgentis. Tertiò per similitudinem pœnæ, vt in ieiunijs, disciplinis. Primi autem duo modi in purgatorio non sunt, cum non (3.8.q.52.) sint in statu, recipiendi sacramenta, nec promerendi. Hæc Thomas in Scripto.

¶ Hæc eadẽ scribit in tertia parte, quæstione 52. & addit: Duplex est dolor: Vnus de passione pœnæ, quã hoĩes patiuntur 𝔭 actuali peccato, iuxta illud in psalmo: Dolores iferni circumdederũt me. Alius

est

Pro 13. est dolor ex dilatione gloriæ, quia in prouerbijs scriptum est: Spes, quæ differtur, affligit animam. quem dolorem patiebantur existentes in limbo. Ad quod innuendum. Augustinus testatur, quod lamentabili obsecra-
Actu 2. tione Christum orabant. Vnde in Actibus beatissimus loquitur Petrus, quod Deus suscitauit Christum solutis doloribus inferni, iuxta, quod impossibile erat
1 Pet. 3. 4 ipsum detineri ab illo. Id quoque, quod in prima Petri legitur; Christus his qui in carcere erant, spiritualiter veniens prædicauit, qui increduli fuerunt ali-
Athanas. quando: Athanasius in epistola ad Epictetum, intelligit de descensu Christi ad inferos, dicens, quod corpus Christi fuit sepulchro positum, quando perrexit prædicare his, qui in custodia erant, spiritu; quemadmodum dixit Petrus: vt sit sensus, His, qui in carcere i. in inferno; erant clausi, Christus veniens spiritu. i. secundum animam prędicauit; qui increduli fuerunt aliquando; quia damnatos de eorum incredulitate, atque mali-
Dam. 3. li. tia confutauit. Vnde, & Damascenus 3. lib. fatetur, quod sicut his, qui in terra sunt euangelizauit; ita, & his, qui in inferno, non vt damnatos, ac infideles ad fidem conuerteret, sed eorum argueret incredulitatem. Nam, & prædicatio illa nil aliud potest intelligi, quam manifestatio suæ diuinitatis, quæ manifestata est infernalibus per virtuosum Christi descensum ad inferos.

August. ¶Veruntamen Augustinus melius hoc exponit in epistola ad Euodium, vt referatur non ad prædicta, sed ad operationem deitatis Christi, quam à principio mundi exercuit. vt sit sensus, quod his, qui in carcere erant, i. in mortali corpore, quod est quasi animæ carcere, viuebant spiritu suę deitatis, ueniens prædicauit per inspirationes internas exterioresque admonitiones istorum, his inquam prædicauit, qui in-
Gene. 67. creduli fuerunt aliquando, ipsi videlicet Noæ ipsis prædicanti, quando expectabat Dei patientia, per quam differebatur diluuij poena. vnde subiungit,
Limb⁹ patrū cur vocet īfern⁹ In diebus Noę cum fabricaretur arca. ¶Si autem, quæratur, Cur limbus patrum vocetur infernus, cum vocetur sinus Abrahæ, quo designatur quies
Luc 16. existentium ibi. ¶Dicendum, quod sinus Abrahę considerare potest dupliciter. Primò, quantum ad quietem, quæ erat ibidem à poena sensibili, nec sic conuenit sibi nomen inferni, nec dolor. Secundò, quantum ad priuationem speratæ gloriæ. sicque rationem inferni, ac doloris sortitur. Ideo sinus ille vocatur nunc requies beatorum, nunc infernus, nec modo dicuntur in eo esse dolores. Quod autem sanctus
Iob. 17. Iob dicit, In profundissimum inferni descendent omnia mea, intelligitur de superiori loco inferni seu limbo patrum, secundum Gregorium. Quemadmodum enim respectu altitudinis coeli, aer caliginosus appellat infernus, in quo dęmones plurimi detinentur: sic quantum ad aeris altitudinem terra inferius iacens, infernus nominatur, atque profundum, & rursus per respectum ad altitudinem terrę, superiora loca inferni, profundissimum inferni possunt vocari. Hæc in Summa, vbi, & asserit, quod existentes in purgatorio, non educebantur tunc inde per Christum nisi sufficienter purgari, vel, qui in hac vita hoc meruerant per fidem, & deuotionem ad Christi passionem.

Richardus ¶In his scripta Petri, & Richardi continentur. Richardus tamen adiungit, quòd secundum quosdam Christus descendit etiam ad detentos in purgatorio, ad manifestandum eis suam dignationem, & dilectionem ad ipsos, atque ad dęmonum confusionem. Magis quoque diuertit Richardus ad opinionem dicentium, quòd detentos in purgatorio Christus eduxit, cum passio sua fuerit magis efficax ad hoc, quàm suffragia ecclesię, per quæ liberantur quotidie.

¶In præhabitis demum continentur scripta Alexandri, & Bonauenturæ, & consonant dictis ea Thoma, & Alberto, & pauca scribunt de his.

Durandus Postremò Durandus hic scribit specialia quędam. Anima, inquiens, Christi non descendit ad limbum corporeo, successiuoque motu. Nam clarè patet, quod alæ separatæ mouentur eo modo, quo angeli, qui dicuntur moueri de loco ad locum, inquantum successiuè operantur in locis diuersis. Anima autem separata non dicitur habere aliquam operationem circa locum, uel circa corpus existens in loco: quoniam cum ex sua natura sit determinata ad certum corpus, non potest mouere, nec agere in aliud corpus, nisi mediante corpore proprio: quo cum careat separata, non potest moueri de loco ad locum ratione operationis, quam habeat circa locum, vel circa existens in loco. Hęc Durandus.

Dionisius contra Durandus ¶Quæ ineptè prolata sunt, & multis reuelationibus fide dignis contraria, in quibus leguntur non solum animæ glorificatæ, sed etiam animæ adhuc in purgatorio detentæ, viuentibus in corpore frequenter apparuisse, & collocutæ fuisse. Et quamuis interdum credantur angeli in persona animarum extitisse, tamen valde temerarium est asserere, quod nunquam fuerint personaliter animæ ipsæ. Nam, & sanctus Martinus dicit sibi frequenter apparere gloriosissimam virginem: quæ tamen in corpore resuscitata cognoscitur, sanctasque Teclam, & Agnetem. cui, & sancti apostoli Petrus, & Paulus interdum apparuerunt, sicut, & sancto Francisco. Sic, & gloriosi martyres Epictiens, & Astion personaliter apparuerunt; & loquebantur parentibus electi Astionis. Et sanctus Astion dixit se quotidie mitti cum angelis sanctis ad succurrendum periclitantibus in mari, & alibi. Multa, quoque huiusmodi leguntur in obitu beati Hieronymi. Vnde, & diuinus Dionysius protestatur se vidisse beatissimos apostolos Petrum, & Paulum post eorum martyrium simul ingredi Romam. Et quasi innumerabilia talia possent contra dictum illud expressum induci. Nec ratio ad illius probationem ullius valoris est. Anima namque quandiu est in statu viatorum, & in via præsentis exilij, determinata est ad corpus suum: separata verò sicut aliud habet modum essendi, ita & mouendi, ac operandi. Nec in his, quæ fidei sunt, seruatur semper ordo, & cursus naturę. ¶ Multa alia hic scribit Durandus, quæ periculosa censentur, vt quòd anima Christi non fuerit in triduo sepulturæ cum animabus patrum in limbo, nec cum anima latronis in paradiso, nisi per effectum, inquantum animæ illæ merito passionis Christi gloriam beatificæ visionis tunc erant sortitæ: non autem quantum ad locum seu realem pręsentiam. imò vt sancti doctores concurditer protestantur, aĩa Christi verè realiter descendit ad limbum, & fuit ibidem diffinitiuè, habens operationem tam circa animas illas, quas lætificauit, & spiritualiter illuminauit, quàm circa locum quem sensibiliter, sicut iam patuit, illustrauit. ¶ Scribit item Durandus, quòd animæ patrum in limbo viderunt Deum clarè per speciem, antequam Christus per descensum deuenit ad eas, quod apertissimè esse videtur contra prætacta verba Augustini. Eusebij, plurimumque sanctorum.

Aię sctorū frequēter apparuerūt pijs, & fidelib. hominibus.

QVÆSTIO. VII.

EST quoque inuestigandum, *An congruebat Christum quadragenario die coelos ascendere, ac qualiter, & quousque ascendit.* ¶ Videtur quòd

quod non ascendit, quia ascensio est motus, motus autem est signum indigentiæ, & actus entis imperfecti. Christus autem iã fuit pfectè beatus, nec indigens. ¶ Secundò, celestes orbes, impenetrabiles, indiuisibiles, incorruptibilesq; cõsistunt: ergo per ea nun potuit Christus homo corporalis ascendere. Quo circa quæri potest, An Christo secundum naturam assumptã aliquid fęlicitatis, & gaudij ex ascensione accreuit: An etiam motus ascensionis extitit violentus, aut successiuus.

¶ Circa hæc loquitur Thomas: Congruum fuit Chrm ascendere tã ex parte ipsius, q̃ nostri. Ex parte ipsius, qa iã fuit corpore glorificatus, pcipue. Iõ cælũ empyreũ & summus locus in ipso, Chro homini glorificato cõpetebat, imò, & exaltationem illã sua maxima humiliatione, & abiectissima passione pmeruit. Item ex parte nostri. Primò, vt nos introduceret in possessionẽ summi cæli, quam nobis emerat pcio sanguinis sui. Secũdò, ut in nobis spẽ, & effectũ ascẽdendi accẽderet, & augeret. Tertiò, ut iã Christũ non fm carnẽ cognoscẽtes, ipsum spiritaliter cõtẽplemur, diligamus, sectemur, sicq; donorũ gratiæ & gloriæ eius magis capaces reddamur.

Philip. 2.

1. Cor. 6.

2. Cor. 5.

¶ Ascẽdere demũ, atq; descẽdere motu locali, nõ cõpetebat Chro nisi fm naturam assumptam, & potiùs ob indigẽtiã nostrã, q̃ suã. Mataphoricè quoque dicit descẽdisse respectu humanæ naturæ, iquãtũ se exinaniuit formã serui accipiẽs, & rursum, inquantũ p nouũ effectũ fuit i terris. Ascẽdisse uerò, quãtũ ad aliorũ notitiã, q eius excellẽtiã tũc noscere, aut clariùs scire cœperũt. Et oppositio mõ descẽdit, quantum ad ignominiã passiõis. ¶ Porrò ad id, quod quærit, An gloria Christi creuit in ascẽsione: dicendũ q nõ accreuit ei tũc aliqd gaudij, nec intẽsiuè, nec extẽsiuè, sed quantũ ad numerũ eorũ de quibus gaudendũ est, quia pfectũ gaudiũ de omnibus habuit bonis ad instãti suæ conceptionis, sed accreuit ei nouus modus gaudendi, qa de eo quo priùs gaudebat ut de futuro, tũc gaudebat ut de pñti.

Philip. 2.

Gloriæ bona in tribus consistunt.

¶ Denique, bona gloriæ consistunt, in tribus: Primo, in diuina uisione, quæ est essentia beatitudinis animæ, & hoc per effectum contulit descendendo in limbũ, quoniam cõstitutos ibidẽ mox beatificauit. Secundum est gloria corporis, & hãc inchoauit in sua resurrectione. Tertiũ est cõgruus locus, & hoc pstitit, ac mõstrauit in sua ascẽsione.

Quæstio.

¶ Si autẽ quærat, an motus ille ascẽsionis in corpore glorioso fuerit uiolẽtus: respõdẽdum q motus dr naturalis, cuius principiũ est natura. Natura uero dupliciter dr, utpotè forma, q̃ est actiuum principiũ motus, & materia, q̃ est principiũ motus passiuũ. sicq; motus põt dici dupliciter naturalis: Primò, qa in eo, qd mouet, est actiuum motionis principium, & sic corpora grauia, & leuia naturaliter mouent. Secundò, qa in eo, qd mouet, est dispositio naturalis, p quã mobile est ab aliquo moueri. Qd cõtingit dupliciter: Primò, qa e aptitudo in eo ut ab aliquo moueat, cũ cum inclinatione ad ɔ̃rium, sicut in motu animalium pgressiuo, tuncq; motus ille dr uiolẽtus, quãtum ad naturã corporis, inquãtum est corpus. naturalis uerò quo ad naturã corporis, ut est aiatum. p ut dr physicorum 8. Secundo, qm nõ est aptitudo ad ɔ̃rium inclinãs, ut patet in motu cælestium corporũ, quæ mouent à substãtia separata, naturaliter tñ, ut dicit cõmentator in principio cæli & mundi sicq; motus ascẽsionis corporis Christi extitit naturalis, qa cum corpus glorificatũ oĩno subiectum sit aiæ, non põt in eo aliqua inclinatio esse ɔ̃ria aiæ uolũtati. ¶ Aliq autẽ dicunt q motus ille fuit naturalis qa in corpe glorioso regnat natura cæli empyrei. Qd falsum, est, qa natura celestis nõ commiscet elemẽtis: nec moueret ad motum rectum, sed potius circularẽ, q pprius est quintæ essentiæ.

Quæstio.

¶ Præterea, si quærat, an Chrs ascẽdens ferebatur ab angelis: dicendum q ferebat ab angelis ob obsequium dignitatis, nõ in adiutorium necessitatis. Præterea motus ille fuit corporalis successiuus, nõ instantaneus. est quo, pbabiliùs, q mouebat sua uoluntate pceptibili tẽpore, atñ poterat imperceptibili tẽpore.

Christus quadragesimo die quare.

¶ Insup nõ decuit Chrm post suã resurrectionẽ statim ascẽdere, sed quadragesimo die: qm ea, q̃ circa Chrm sunt facta, dispensatiuè sunt acta ob nostram utilitatem: idcirco post resurrectionẽ nõ statim ascendit sed multis diebus distulit. & cum suis discipulis est familiariter conuersatus, ut interim eos in fide resurrectionis multiplici apparitione, probatione, ac designatione firmaret, ac desolatos consolaret. Hinc ait Glossa Actuum primo: quẽadmodum quadraginta fuerunt horæ mortis Chri, sic quadraginta dieb' est conuersatus cum eis: qm diuina consolatio humanã excedit tristitiã. ¶ Ascẽdit demũ usq; ad summum cælum, qa fm dignitatẽ & cõgruẽtiã eminentię suæ ɔgruit. & debet ei locus supremus. Vnde nõ dr ascendisse sup oẽs cælos, quasi sit extra, & supra cælũ empyreum, sed qa in altissimã partẽ illius conscẽdit, & resides in eadẽ, quãuis & naturali uirtute nequeat fieri dimensionum penetratio, atñ p oĩpotẽtiã Dei supnaturaliter fieri potest, ut dictũ est.

Philip 2.

Dextra patris quod sit.

¶ Amplius Chrs fm diuinã naturã sedet ad dexterã patris, qa simpliciter patri æqualis est. Dextera qppè nobilior pars uocat: pp quod sedẽs ad dexterã alicuius, nobilissimo mõ ei cõiungit. Modus uerò quo qs patri cõiungit, aut est nobilissimos simpliciter, quod est esse illi æquale: aut est nobilissimus in gñe, seu quantũ extat possibile creaturæ. Primum competit Chro fm naturam diuinã, fm, quo ad naturã humanã, sic tñ, ut dextera Dei, & sessio illa metaphoricè, & spiritaliter intelligant.

Obiectio. Iohan. 1.

¶ Si aũt obijciat qa unigenitus filius est in sinu patris, ergo non residet ad dexterã eius: dicẽdum q inquãtum exit, & gñatur à patre, dr esse in sinu ipsius, qm manet in corde patris, estq; gñatio illa emanatio immanens Sic quoq; dexteram patris sedere est pprium Chro: nec ulli cõuenit creaturæ, sicut nec aliqua alia creatura est in unitate psonæ assumptæ a Deo, nisi humanitas Chri.

Psal 44. Ephe. 2.

¶ Sed obijci põt q beatissima uirgo à dextris Dei sedet, iuxta illud in psalmo: Astitit regina à dextris tuis. Apostulus quoque ait de Chro, Cõcedere nos fecit in cælestibus. Ipse ẽt Chrs i Apocalypsi: Qui uicerit dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut, & ego uici, & sedi cum patre meo in throno eius.

Apocal. 3.

Maria a dextris stare non sedere dicitur.

¶ Et rñdendum q sacratissimę uirgini excellẽtẽ participationẽ cõuenit esse a dextris Dei, nõ tñ per æqualitatẽ, aut hypostaticè unionẽ. iõ ferè astare a dextris potius, quam sedere. Cæteri quoq; cõsedere dicunt Chro i cælis, inquantum potestatẽ iudiciariã sunt sortiti, atq; in gloria stabiliti, nõ tñ a dextris Dei, iuxta sensum inductum. Vniuersi tñ, q uincunt, sedent in throno Chri, qa i cælo empyreo de quo ait: Cælum mihi sedes est:

Esa. 66. Quæstio.

¶ Præterea quærit An spiritussanctus sedeat à dextris Dei patris. Si, sic ergo non est hoc proprium Christo. Si nõ, ergo nõ est patri, filioq; æqualis. dicendũ quòd spiritussanctus potest dici sedere a dextris patris, inquantum illi uerè æqualis est, nõ tñ appropriat ei equalitas, sicut unigenito filio: idcirco nec sessio: Hæc Thomas in Scripto.

Thomas Aquinas 3 q 58

¶ Eadẽ scribit in 3. par. Summæ quæstione 58. Vbi inter cætera docet qualiter ppria uirtu-

te ascēdi: quia non solū uirtute diuina & increata, sed etiā supernaturali uirtute aīę suæ glorificatæ, cui corpus suū per oīa fuit plenissimè obediēs, ac subiectū. Fuitq; in corpe Christi glorificato excellētissimè dos agilitatis ex redundantia felicitatis animæ suæ in corpus, nō ex aliqua admixtione naturæ quintæ essentiæ. Ascēdit ēt corpus Christi super omnem spūalē creatā substātiā: qm̄ etsi per naturā existat inferius, tñ p hypostaticā unionē cū deitate est oī spūali creatura pstātius. Rursus, Ascēsio Chri est causa nræ salutis. qa ex ipsa orit nobis credulitas, cōfidētia, ac desideriū pertingēdi ad cælestē & æternā btitudinē illā. Et Chrs ascēdendo uiā nobis parauit, ondit, & sedēs in cælis, interpellat p nobis. Est ergo ascensio Christi causa nostræ salutis, nō p modū meriti, sed efficientiæ, sicut de eius resurrectione præhabitum est. Sedet etiam ad dexteram patris, intelligēndo per sessionem, quietem perpetuam, iudiciariam quoq; potestatem, & regiam dignitatē, quā eandem numero habet cū patre secundū qd̄ Deus: & secundum assumptam naturā habet eā per præclarissimā participationē Hæc i Sūma. Idē Petrus.

1 Iohan. 5. Iohā. 16

Richardus

¶Richardus uero adiungit, q Christus ascendit usq; ad supremā partem cæli supremi: quoniā nobilissimū locatum debet eē in nobilissimo loco, quāuis ex dispensatione ad modicum tempus possit esse in loco minus nobili seu inferiori, & forte ad alium locū interdum se trāsfert ad tēpus pusillū, cū frequēter legatur apparuisse hoībus sanctis. ¶Insuper, Christus si uoluisset, sua increata potētiā (q̄ est infinita) corpus suū transtulisset de terra in cælum in instanti, quia nec mediū restitisset mobili, nec ambo simul motori, nulla fuisset ibi retardatio idcirco nec mora, neq; incessio, sed uoluit successiuè ascēdere, quatenus suā ascēsionē uiderēt discipuli, qui de ea erant testes futuri. Hæc Richar.

Albertus,

¶Albertus hic q̄rit. Vrū Chrs ascēdit ad locū, uel ad dignitatē. Et rōdet q ad utrūq;, quia ad supmum cæli empyrei, & ad dexterā Dei patris, quam dignitatem & ante iā habuit, sed ex tūc fidelibus p fidē, & contēplationē præ solito manifestauit. ¶Si autē q̄ratur. An corpus Chri sit in cælo crystalino: dicedū, q fatua phātasia est dicere, q corpus Chri, & gloriosissimè uirginis sint in cælo crystallino, uel ēt q alij scti sint in cælo crystallino. Chrs aūt & mater eius dignissima sunt in cælo empyreo, imò oēs beati, & sancti in empyreo cælo sunt, qd̄ est btitudinis locus per congruentiam. Cælū demū crystallinū cū oībus inferioribus, ad gñationē, & corruptionē est ordinatū. ¶Circa hæc loquitur Albertus Magnus satis catholicè In his, ingens, magis placet fidelis ignorantia, quàm temeraria scientia ac mendosa cōfictio. Quidā enim dixerunt non debere eē motū corporū gloriosū. Alij finxerunt mēdacia ad soluendū obiecta, dicētes q corpori debetur locus non ex quātitate, sed grossitudine, ac loci repletione: quod absurdum est, dicere, idcirco dicendum, q secundum dicta sanctorum, quibus sine dubitatione est consentiendum, corpus gloriosum pōt cū quolibet alio corpore in eodē loco cōsistere: & hoc nō inquātum corpus, sed inquantum gloriosum, quod tñ puto miraculum, sicut & hoc, quod corpus elementatū est immortale & impassibile, fulgēs septies plus q̄ sol. Aestimo etiā q Christus habuit potestatē mouendi corpus suum in instanti & tempore, cum sit potestatis immēsæ: sicut & probat philosophus, q uirtus infinita excedit uirtutē finitā, in finitē, & ita mouet in nunc. De his uero quos Chrs eduxit de limbo patrum, ubi fuerunt p dies quadragīta postquam surrexit, an scilicet in paradiso, an alibi, non est aliquid temere asserendum: sed potius credo, quòd ubiq; simul fuerunt cum Christo propter iucunditatem, quam habebant in presentia humanitatis suæ, qua erant redempti, sic q aderant, qñ Christus apparebat discipulis. Hæc Albertus.

Pia Alberti sententia.

Matt 13.

Vdalric⁹

¶Concordat Vdalricus, q addit qualiter Christo etiā sm diuinā naturā conueniat descendere nō per loci mutationē, aut aliquā in sua deitate factā uariationē, sed inquātum ipse in sua natura inuisibilis, factus est in nostra natura uisibilis, & nouo mō apparuit in hoc mundo, sicq; per effectum, & dignationē descendit. Nā & in Genesi ptestatur: Descendam & uidebo an iuxta clamorē qui uenit ad me, &c. Apostolus quoque fatetur: Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cælos. Et rursus, Excelsior cælis factus. Non q situaliter sit extra conuexum cæli empyrei, extra quod nihil est: sed quia dignitate, atque dño omnibus eminet, & cunctis inferioribus cælis sublimiùs scādēs, usq; ad summum cæli peruenit emphyrei. Hæc Vdalricus in Summa sua lib. 5.

Gen. 18.

Ephe 4. Hebr. 7.

Alexand.

¶At uerò Alexāder circa hęc præ cæteris plurimas inserit quæstiones, inter quas principales satis solutæ uidentur: & consonant eius rñsa nunc introductis, dēpto q ait materia corpis hūani nō solū ē elementum, imò & quinta essentia. ut nobis, inquit, sine præiudicio sentētiæ melioris uī. uidelicet natura lucis cæli empyrei. Corpus em aīatum ex cōtrarijs extat cōpositū, estq; impossibile q ptraria cōueniāt, ac faciāt harmoniā, nisi per naturā ea cōciliātē: quæ nō pōt esse natura elemētaris, cū illa cōtrariū habeat, sed est natura lucis quæ pportionē hēt ad oēs Corpora uerò ita se habēt ad suas pfectiones, quòd respectu nobilioris perfectionis nobilior ē dispositio, ita q ad susceptionē aīæ uegetatiuæ, dispositio ex parte corpōris cōciliās partēs cōtrarias, ē ipsa lux uisibilis firmamenti Cūq; aīa sensitiua sit perfectior, q̄ uegetatiua, oportet ut lux nobilior disponat, atq; conciliet corpus ad ipsius susceptionē, & hæc est lux cæli crystallini. Et qa, adhuc nobilior est aīa rōnalis, oportet ut ad eius susceptionē disponat & cōtrarietates conciliet lux eminētior, puta lux cæli empyrei infusa, & corpus subintrās, ac pparās, nec aliter hō posset uocari minor mūdus, nisi aliqd de cælo emphyreo influeret in corpus humanum, puta influentia lucis illius. Porro in uita spirituali beata, glorificato iā corpore, lux ista dñabit in eodē, ac manifestabitur: natura uerò elementatis occultabitur, & latebit, sicut nunc contrario modo fit. Hinc glorificato corpori conuenit locus secundum naturam lucis, i. cælum empyreum, non locus elementalis. Hæc Alexander. Quibus communiter contradicitur, ut patuit supra.

Homo dicitur minor mundus.

Bonauen.

¶Postremò, scripta Bonauētur æ de his penitus consonant dictis Thomę, & cōtinētur in eis, & addit. In morte Christi mox ianua cæli fuit aperta, quātū ad meritū: in resurrectione autem, quantum ad egressum de limbo: in ascēsione autē, quātum ad beatitudinis locum, hoc est, quantum ad introitum in cælū emphyreū. Vñ his tribus modis, ac uicibus ianua fert aperta rōne diuersa. Mox uerò ut Chrs tradidit spiritū i descēso eius ad inferos, existentes in limbo patrum, uiderunt clarè p speciē lumē æternum, tūc quæ patefactum est cælum quātum ad pmium, & existētes adhuc i limbo, habuerunt ibidē paradisum i. beatificæ fruitionis uoluptatē, de quo paradiso Chrs pmisit latroni, qd̄ sm Aug. nō est intelligendū neq; de paradiso terrestri, neq; cælesti. Qd̄ demum dixit saluator. Nemo ascēdit in cælū, nisi q descēdit

Luce. 23.

Iohan. 3.

de

de cælo, exponendum est, q ipse solus propria uirtute ascēdit, uel q ipse solus ascēdit in cælum trinitatis. i. ad Dei patris æqualitatem, ac dignitatem, nō per eius nouam adeptionem, sed clariorem manifestationem. Hæc Bonauentura.

Durand. ¶In his quoque Durandus se cōformat maioribus. addit tñ q Deus potuit corp⁹ Christi ponere, ita q esset extra, & supra cōuexū cæli empyrei: qa de rōne corporis non est esse in loco continente, & circunscribēte cū nec cælum empyreum sit ita in loco.

Gandau. ¶De his & scribit Henricus. 15. quodlibeto, scrutādo an Chrs ascendit sup omēs cælos, & continet rōsio plenē in præinductis, pertim ex Thoma, Bonauētura, atq; Durādo, & inter cætera asserit sup illud Ephe. 4. Apostoli, Quod autem ascendit, qd est nisi qa primū descēdit loquitur Glossa, secūdū corpus & animam ad cælos ascēdit. Ad cælos uāq; spirituales trinitatis ascēdit, qñ in suā incarnatione ad æqualitatem Dei patris humanitas eius assumpta est p unionem natu Philip. 2. ræ humanæ cū diuina, ēm quā æqualis est patri. Et alij istud allegēt hic doctor multas autoritates. Et alij qdā cōformiter scribūt. Quocirca uidetur dicendū, q humanitas Chri dici nō pōt assumpta ad æqualitatē Dei patris, quasi ipsa humanitas aut Chrs secundum assumptā humanitatē, sit patris æqualis, cū & ipsemet Chrs locutus sit, Pater maior me est, quod se Joh. 14 cundū Augustinum, & omnes catholicos, intelligendū est de unigenito patris ēm humanitatē assumptā. Ois qppe creata essentia, infinitē est minor natura diuina seu unaquaq; diuina, & increata psona. Sed, & gratia Chri creata, & ois pfectio suæ hūanitati, seu aiæ formaliter inhærēs, essentialiter est finita, ab increata deitatis, ac Dei patris pfectiōe occūbēs, distās, desiciēs infinitē. Hinc cōmuniter dr, q Chrs secundū naturā diuinā sedet ad Dei patris dexteram, id est, æqualitatē. ut q: ēm naturā assumptā sedet ad dexterā patris. i. in potioribus eius bonis, fruēdo pleoniis & ineffabiliter felicius increatis diuitijs deitatis, q quæcūq; alia creatura. Quomodo ergo Chri humanitas in incarnatione ad patris æqualitatē assumpta est? nisi sic intelligatur, quod assumpta est ad increatā uerbi æterni personalitatē, & suppositū illa, ac deitati hypostaticē unita, ita q filius Dei Deus & hō, seu Christus in humana natura per incarnationē subsistens, uerē æqualis est patri. quamuis non secundū naturam humanā, quæ nec increata est nec infinita.

Si Christus habuerit fidem, & spem, ut charitatem. Dist. XXIII.

Vm uero supra perhibitū sit, Christum plenū gratia fuisse, non est superuacuum inquirere, utrum fidē, & spem, sicut charitatem habuerit. Si eī̄ his caruit, non uidetur plenitudinē gratiarū habuisse. Vt aūt hæc qstio ualeat apertius explicari, de his singulis aliqua in medium pferēda sunt, & primum de fide, secundum mensuram cuius præcipit Apostolus uni cuiq; sapere. Johan. 1. Roma. 12 In Enchi.

Quid sit fides.

Fides est uirtus, qua creduntur, q non uidetur. Qd tñ non de oībus, q non uidentur accipiendū est sed de his tñ, q credere (ut ait Augustinus) ad religionem pertinent. Multa eī̄ sunt, quæ si Chrianus ignoret, nihil metuendum est, qa non iō à religione deuiat.

Quot modis dicatur fides.

Accipitur autem fides tribus modis, s. pro eo, quo creditur, & est uirtus, & p eo, quod creditur, & non est uirtus: & pro eo, quod creditur, quod aliud est ab eo, quo creditur. 13. de trin. Vñ Augustinus inquit: Aliud sunt ea, quæ creduntur, aliud fides, qua creduntur. Illa eī̄ in rebus sunt, quæ uel esse, uel fuisse, uel futurā esse creduntur. Hæc autem in aīo credentis est, ei tantum conspicua cuius est: & tamen nomine fidei censetur utrunq; & illud s. qđ creditur, & id, quo creditur. Id quod creditur, dr fides, sicut ibi, Hæc est fides catholica, quā nisi q sq; firmet, fideliterq; crediderit, saluus esse non poterit. Fides aūt qua creditur, si cum charitate sit, uirtus est: qa charitas (ut ait Ambrosius) mater est oīm uirtutum q oēs īformat, sine qua nulla uera uirtus est. Fides ergo operās per dilectionem, uirtus est, qua non uisa creduntur. Hæc est fundamentum, quod mutari non potest, ut ait Apls quæ posita in fundamento, neminem perire sint. Vñ Augustinus: Fundamentum est Christus Iesus. i. Chri fides, scilicet quæ per dilectionem operatur, per quam Christus habitat in cordibus nostris, q neminem perire sinit. alia uero non est fundamentum. Fides eī̄ sine dilectione inanis est. Fides cū dilectiōe, Chriani est: alia dæmonis est. Nā, & dæmones credūt, & ptremiscunt. Sed multū īterest, utrū qs credat Chrm, uel Chro, uel ī Chrm. Nā ipm esse Chrm dęmones crediderunt: nec tamen in Christum crediderunt. super epistolā ad Roma. Gal. 5. 1 Cor. 3. de fide ad Petrum. Ephe. 3. 1. Cor. 13. Iac. 2. Matt. 8.

Quid sit credere in Deum, uel Deo, uel Deum.

Credere in Deum Deo, Deū

Aliud est eī̄ credere in Deū, aliud credere Deo, aliud credere Deū. Credere Deo, est credere uera esse q loquit, qd & mali faciūt. & nos credimus hoi, sed non ī hoiem. Credere Deū, est credere q ipse sit Deus, quod etiā mali faciūt. Credere in Deum, est credendo amare credendo in eū ire, credendo ei adhærere & eius membris incorporari. Per hāc fidē iustificat impius, ut deinde ipsa fides īcipiat p dilectionē opari. Ea eī̄ sola bona opa dicenda sunt, q fiūt p dilectionem Dei: ipsa eī̄ dilectio opus fidei dr. Fides ergo, quā dæmones & falsi Chriani hñt, qualitas mentis, est sed informis: qa sine charitate est. Nā & malos fides hēre, cum tñ charitate careāt Apls oñdit, dicens. Si habuero oīem fidem, charitatē āt nō habeam, &c. Quæ fides ēt donum Dei dici pt: qa & ī malis qdā Dei dona sūt, Gal. 5. 1. Cor. 13.

An illa informis qualitas mentis, quæ in malo Christiano est, fiat virtus cum fit bonus.

Si vero quæritur. Vtrū illa informis qualitas, qua malus Chrstianus uniuersa credit quę bonus Christianus, accedente charitate remaneat & fiat uirtus, an ipsa eliminetur & alia qualitas succedat, quæ uirtus sit, utrumlibet sine periculo dici potest. Mihi tamen uidetur, quòd illa qualitas, quæ priùs erat remaneat, & accessu charitatis uirtus fiat.

Ex quo sensu dicatur vna fides.

Ephe. 4. Cumq; diuersis modis dicat̄ fides, fatēdum tñ unā eē fidē, ut ait Apl̄s: unus dñs una fides Siue eñ fides accipiatur ꝓ eo, qđ credit̄, siue ꝓ eo, quo creditur, rectè dr̄ fides una. Si eñ ꝓ eo quod credit̄ accipiatur, & hac intellegētia dr̄ una fides, q̄a idē iubemur credere, & unū, idemq; est qđ creditur à cunctis fidelibus. Vñ fides catholica dr̄. i. uniuersalis. Si uerò accipiat̄ fides ꝓ eo, quo creditur, ea rōne una dr̄ esse fides, nō q̄a sit una numero in oībus, sed gn̄e. i. siītudine. Vñ Aug. in li. XIII. de Triñ. Fides (quā q̄ hn̄t, fideles uocātur: & q̄ nō hn̄t. infideles) cōis est oībus fidelibus, sicut plurib⁹ hoībus facies cois esse dr̄, cū tñ, singuli suas hēant. Nō eñ fides numero est una sed gn̄e, q̄ cū sit in uno, cst & in alijs, nō ipsa, sed similis, & ꝓpter similitudinem magis unā dicimus esse, quàm multas. sicut idem uolētiū dr̄ una uolūtas, cū tamē cuiq; sit sua uoluntas, & duorū siīmorū dr̄ facies una.

Augustin.

Quod fides est de his, quæ nō uidetur propriè, tamē uidētur ab eo, in quo est.

Notādū quoq; est fides ꝓpriè de nō apparētibus tm̄ est Vnde Gregorius. Apparētia nō habēt fidē. sed agnitionē. Idē: Cū Paulus dicat, fides est substātia rerū sperādarū argm̄ nō apparētiū, hoc ueraciter dr̄ credi, qđ nō ualet uideri. Nā credi iā nō pōt, qđ uideri pōt. Thomas aliud uidit, & aliud credidit. hoīe uidit, & Dēū ꝯfessus est, dicēs: Dñs meus & Deus meus. De hoc ēt Augustinus ait: Fidē ipsam uidet q̄sq; in corde suo esse, si credit uel nō esse si non credit: Nō sicut corpora, q̄ uidemus oculis corporeis, & ꝑ ipsorū imagines, quas memoria tenemus, ēt absētia cogitamus: nec sicut ea, q̄ nō uidemus, & ex his, q̄ uidimus, cogitatione utcūq; formamus & memoriæ ꝯmēdamus: nec sicut hoīem, cuius alam, & si nō uidemus, ex nr̄a cōijcimus: & ex motibus corporis hoīem sicut uidēdo didicimus, intuemur ēt cogi tando: nō sic vr̄ fides in corde, in quo est, ab eo cuius est, sed eā, tenet certissima sciā. Cū ergo iō credere iubeamur, q̄a id, qđ credere iubemur, uidere nō possumus: ipsam tñ fidē, q̄ ēst in nobis uidemus in nobis: quia & rerum absentiū ꝑsens est fides, & rerum quæ foris sunt intus est fides. & rerum, quę non uident̄, vr̄ fides; & ipsa tēporaliter fit in cordibus hoīm, & si ex fidelibus infideles fiāt, perit ab eis. His uerbis euidenter traditur, fidem ipsam in corde hoīs ab ipso homine uideri, nō corporaliter, nō imaginatiè, sed intellectualiter: & ipsam tñ absentiū & eorū, quę nō uident̄, esse. Vt eñ Augustin⁹ alibi ait: Credimus ut cognoscamus, ñ cognoscimus ut credamus. Quid eñ est fides nisi credere qđ nō uides Fides ergo est, qđ non uides credere: ueritas, quod credidisti uidere. Vñ rectè fides dr̄ argumentū uel ꝯuictio rerū non apparentiū: q̄a fides est: ex eo ꝯ uincit̄, & ꝓbat̄ aliqua esse non apparentia, cū fides non sit nisi de non apparētibus.

In homil. sup lectio. Heuāg. 26.

Iohan 20.

Augustin. lib. 14 de trī.

Augustin.

Descriptio fidei.

Ait eñ Apl̄s; Fides est substātia rerū sperādarū, argm̄ uel ꝯuictio nō apparentiū, q̄a ꝑ fidē subsistūt ī nobis ētmō sperāda, & subsistēr ī futuro ꝑ experientiā. Et ipsa est ꝓbatio & ꝯuictio nō apparētiū, q̄a si q̄s de his dubitet, qđ sint aliqua nō apparētia ꝑ fidē ꝓbātur, ut adhuc ꝓbat̄ futura resurrectio, q̄a ita crediderūt patriarchæ & alij sc̄i. Vel ꝓbatio est, & certitudo, ꝙ sint aliqua non apparētia, ut supra dictū. est. Propriè tamē fides dr̄ substātia rerū sperādarū q̄a sperandis substat, & q̄a fundamentū est bonorū, qđ nemo mutare pōt.

Hebr. 11.

Si illa descriptio spei conueniat.

Si uerò q̄ritur, An hæc descriptio spei cōueniat, sane cōcedi pōt utrūlibet. Si aūt dicat̄ ꝯuenire, sunt, & alia plura q̄bus differunt fides, & spes. Sed non improbè dici pōt soli fidei ꝯuenire, nō spei, q̄a fides sola fundamētū dr̄. Non q̄a fides uirtus possit esse sine spe & charitate. Vñ Augustinus: Fides operas ꝑ dilectione, utiq; sine spe esse nō pōt, nec amor sine spe, nec sine amore spes, nec utrūq; sine fide, & fides sine amore nihil prodest. Pōt tñ credi aliq̄d qđ nō speratur, nihil aūt pōt sperari quod nō creditur. Ideoq; credere, quod est act⁹ fidei, naturaliter ꝓcedit sperare, qđ est actus spei: q̄a nisi aliq̄d credatur, non pōt sperari. Creditur eñ aliq̄d qđ nō speratur. Inde ē, ꝙ in scriptura plerūq; reperitur, quod fides ꝓcedit, spē, & spes seq̄tur fidē. non ꝙ uirtus fidei præcedat uirtutē spei tēpore uel eā, sed q̄a actus fidei naturaliter ꝓcedit actū spei. qđ etiā q̄dā concedūt de ipsa uirtute fidei, ut naturaliter ꝓcedat, spē, nō tēpore. Vñ & rectè ea sola dr̄ fundamētū oīum uirtutū & bonorum

In Enchiridio. Gal. 5.

norũ operũ, ñ aũt fundamẽtũ est charitatis, qa nõ ipa charitatis, sed charitas ipsius uirtutis fidei cã est. Charitas eñ cã est & mr̃ oĩm uirtutũ: quæ si desit, frustra habẽtur cætera si aũt adsit habent oĩa. Charitas eñ spũssanctus est, ut ĩ supioribus prætaxatũ est. Ipsa est ergo cã oĩm uirtutũ, nõ ipsius aliqua uirtutũ cã est. quia oĩa munera excellit. Vñ Augustinus. Respice ad munera ecclesię, & uniuersis excellẽtiùs charitatis minus cognosces, quæ ut oleũ nõ põt pmi in imo, sed supexcellit. Nõ ergo eius cã uel fundamentum fides est. Gregorius in sup Iezechielem dicit, qa nisi priùs fides teneat, nullatenus ad spiritualẽ amorẽ attingit. Nõ eñ charitas fidẽ, sed fides charitatẽ pcedit, qa nemo põt amare, qđ nõ crediderit, sicut nec sperare. Sed hoc accipi potest eẽ dictum de fide, quæ uirtus non ẽ: ipa eñ spẽ & charitatem frequenter pręcedit. uel de actu fidei, qui forte naĩter actum charitatis præcedit sicut actum spei. quod uerba pmissa diligenter notata innuunt, & ea ẽt, q̃ addit, dicens: Nisi ea, quę audis credideris, ad amandum ea, quæ audis non inflammaberis, quæ tm̃ de non uisis est, ut ante diximus. Vnde Chrisost. Fides in aĩa nr̃a facit subsistere ea, quæ nõ uñr, de qbus ppriè fides est. de uisis enim non ẽ fides, sed agnitio.

Margin: 1. Iohã 4. — Sup Psal. 8. — Gregorius — Chrisost.

Margin: Summa distinctionis XXIII.

HVcusq; tractauit Magister in hoc tertio libro de duplici Christi natura, præsertim de eius humanitate, atq; mysterijs, utpotẽ incarnatione, passione, resurrectione ascẽsione, per quas nos quasi instrumẽtaliter & efficiẽter redemit. Hic tractat de formalibus perfectionibus eius, uirtutibus, donis, habitib⁹, p quas formaliter & meritoriè nos saluauit. fit primò, inqt, an sicut in Chr̃o extitit charitas, ita & fides, & spes. Quocirca declarat qd sit fides, quot modis accipiat: & qualiter tria hæc distinguant, credere Deo, credere Deũ, & credere in Deũ An etiã fides informis, & formata, sint realiter habit⁹ unus i eo, i quo ad ips fides iformis, ẽ, dein formata charitate, p ptritionẽ recupata, & utrũ fides sit una in uniuersis fidẽ habẽtib⁹.

QVAESTIO I.

HIc quærit primò, *An indigeamus superadditis uirtutũ habitibus.* ¶ Quæ quæstio tacta est, & breuiter expedita sup scđm, iõ nũc minus est immorãdũ. Probat aũt Gulielmus Parrhisiẽsis in tractatu suo de uitijs & uirtutibus diffusè & apparẽter, q uirtutes nõ sint dispositiões fixæ, reales, superadditæ potẽtijs, sed ipæ potẽtiæ, sic & sic assuefactæ, nihilominus tãdẽ cõcludit, q tam uirtutes acquisitæ, quã infusæ, sint reales habitus informantes animę uires.

Margin: Thomas Aquinas

¶ De hoc Thomas hic scribit. Oĩm mẽsura, regulãq; habẽtiũ bonitas & rectitudo, cõsistit in conformitate ad mẽsurã suã, ac regulã: malitia uero & uitiositas, i hoc q inde discordãt. Poriò prima oĩm mẽsura, ac regula est increata Dei sapia. Hinc bonitas, rectitudo seu ueritas uniuscuiusq; cõsistit in hoc q attingit ad id, ad qđ ex diuina, sapia ordinat, ut ait Anselmus. Sũt aũt qdã potẽtiæ ad determinatas actiones, seu passiones determinatę: & sm qđ illas implẽt, suæ regulæ cõformant, qm p sapiẽtiã Dei ad illas sunt ordinatæ, ac limitatæ, qa naturæ inclinatio est tm̃ ad unũ. Propter tales potẽtiæ ex sua natura sufficiẽter hñt rectitudinẽ, & bonitatẽ eis cõuenientẽ: malitia quoq; seu defect⁹ in eis, est ex in dispositione &, naturali in cõplexione potentiæ. Voluerialiores uerò, & rõnales potentię nõ sunt ita determinatæ ad unũ, neq; ad unũ obiectũ, neq; ad unũ agẽdi modũ: qm apud diuersos diuersimodè rectitudinẽ queũt habere: iõ ex natura potẽtiæ non ualet in eis sumi rectitudo, ac bonitas, sed rectificant rectitudine à sua regula incipiẽte. Qđ cõtingit dupliciter: Primò per modũ passiõis, quẽadmodũ in hoc quòd recta potẽtia à regulãte mouet. Verũ qa in quod quis aliud patiat, & actũ nil pferat, rõ uiolẽti cõsistit, ut 3. dr̃ Ethicorũ. Violẽtiã uero difficultatẽ habet, atq; tristitiã, ut Ethicorũ 5. hr̃. Hinc pfacta rectitudinis acceptio, nõ sufficit ad pfectã rectificationẽ potentiæ regulatæ. Oportet ergo modo accipiat

Margin: Sapientia Dei omnium regula — Anselmus

puta per modũ qualitatis inhęrentis, ut scilicet rectitudo regulæ fiat forma potentiæ rectificatæ. sic quippè faciliter, ac delectabiliter quod rectum est aget, q̃ forma seu qualitas q̃diu imperfecta est dispositio appellatur: dũ uero radicata extiterit, quasi in naturã uersa, dicit habitus, scđm quẽ habemus nos bñ seu male ad aliquid, ut 2. Ethicorũ. & 7. Metaph. fert: Vñ & in Prædicamẽtis dispositio dicitur faciliter mobilis, habit⁹ aũt difficilẽ. Naturale nãq; nõ cito trãsmutat. Hinc & habitus inclinat ad unũ instar naturæ, ut 5. Ethi. habet pter quod signũ habitus gñari, est delectatio fiẽs in ope. ut Eth. 2. asserit qa qđ est naturæ, delectabile extat ac facile. ppea Cõmẽtator 3. de aĩa, diffinit sic habitũ: Habitus est quo qs cũ uoluerit opat. Vñ & I. Ethi. habitus possessioni cõparat, qua res possessæ ad nutũ habentur actusq; usui. Itaq; potẽtiæ naturales non egẽt habitibus, similiter nec apprehẽsiuæ potẽtiæ sensitiuæ cũ determinatũ habeãt modũ agendi. Nec uoluntas humana, scđm quod naturaliter determinat ad ultimũ finẽ, nec intellectus agens, q habet determinatã actionẽ abstrahẽdi. Intellectus uero possibilis, qui de se in determinatus est sicut materia prima, indiges habitu sã naturali. quo participet rectitudinem regulæ suæ, quãtũ ad ea, q̃ ex lumine intellectus agẽtis, q est regula eius, statim determinantur, ut sunt pria principia: q̃ infuso, quo participet rectitudinẽ regulæ primæ in his, q̃ intellectũ excedũt agẽtẽ. Indigemus quoq; habitibus in uolũtate, quo ad ea, q̃ ex natura nõ determinant: similiter in pcupiscibili, & irascibili sm qđ pticipãt rectitudinẽ rõnis, q̃ earum est regula, aut rectitudinẽ primæ mensuræ in his, quæ naturã excedunt humanã, quãtũ ad habitus infusos. Ex qbus ostẽdit, q uirtutes sunt habitus. pfectum cũ fuerint radicatæ in habẽte, ita q pmptè & iucũdè operat per eas. ¶ Sed quæri põt, an habit⁹ itellectuales rectè nocent uirtutes, cũ earũ obiectũ nõ sit bonũ. ¶ Ad qđ dicẽdũ, q uirt⁹ est habit⁹ perficiẽs humanã potẽtiã ad actũ bonũ. Actus aut dr̃ bon⁹ dupliciter. Primò, formaliter & p se: scđò, materialiter, & quasi p accidẽs. Nẽpe cũ actus a pprio obiecto formã recipiat, ille actus formaliter bonus ẽ, cuius obiectũ est bonũ sub rõne boni. Cũq; bonũ sit uolũtatis obiectũ, actus hoc mõ nõ ẽ bonus aut uirtuosus, nisi actus uolũtatis appetitiuæue partis. Materialit uerò actus uocat bonus, q pguit potẽtiæ operãti: quis obiectũ eius nõ sit bonũ sub rõne boni, ut qs rectè itelligit, aut oculus clarè uidet. Hic uolũtas iperat aliarũ act⁹ potẽtiarũ, iquãtũ act⁹ earũ materialiter hñt se ad rõnẽ boni, qđ ẽ uoluntatis obiectũ, atq; sm hoc aliud de formali bõitate uolũtatis uenit ad actus illos, p quã bonitatẽ laudabiles, meritorijq; redduntur. Et hoc scđo modo, habitus spe

Margin: Dispositio — Habitus. — Quæstio. — Responsio

culatiui uirtutes uocanť 3.Ethic. Veruntñ uirtutes intellectuales non spectāt ad sciētiā ethicā, quasi eēntialiter sint morales, sed inquātū usus seu actus earum moralis est, ẽm quod imperanť à uoluntate. Prudētia tñ medio mō se habet iter uirtutes morales, & intellectuales realiter quippè in intellectu est, rōnemq; pficit: sed quātum ad materiā est moralis utpotè derectiua uirtutū moralium, cum sit recta agibiliū rō. ¶ Insup, de uirtutibus theologicis agnoscēdum, ꝙ in oībus, quæ aguntť propter finem, oportet esse quandam inclinationem ad finem, & quasi inchoationem ipsius finis. Cumq; beatitudo, seu finis, ad quē infinita liberalitas Dei instituit hoiem, sit supnaturalis, utpotè clara uisio deitatis, seu immediata, & plena ipsius fruitio, nō pôt hō p naturalia sua habere sufficiētē inclinationē ad illum: sed indiget uirtutibus supnaturalibus, & infusis, p quas illum finē aliquo mō cognoscat desideret, & obtinere confidat, seu tendat in ipsum: quæ uirtutes theologicæ nūcupantur, quas solus Deus producit in nobis. Hæc Thomas i Scripto. ¶ Porrò i prima Scdæ, quæs. 49. & sequētib' magistraliter, ac diffusè ꝯscribit, de qb' pauca perstringere expedit. Habit', inqt ab habēdo uocať dupliciter. Primò, ꝑut res dř aliud qd hēre sicut pecuniā. Scdò ꝑut res se hēt aliquo mō in seipsa, sicq; habitus dř qualitas. est enim (ẽm philosophū 5. Metaph.) dispositio, qua bñ, aut malè disponimur. Habitus quoq; uno mō poniť unū de decē prædicamētis, nūc uero accipitur prout a philosopho ponitur prima spēs qualitatis. ¶ Deniq; tria necessaria sunt ad habitū ꝓpriè dictū. Primū est, ut id, qđ p habitū disponiť, sit i potētia ad id, ad qđ p habitū ordinatur, quēadmodū intellect' est i potētia ad actum cognoscēdi, ad quē p sciam ordinatur hinc Deo, qui est purus actus, & operatio sua non cōuenit actus. Secūdū est, ut subiectū ex sua natura nō sit determinatū ad unū: iō qualitates primæ electorū, habitus nō sunt. Tertiū, ut plura concurrant ad hoc, ꝙ subiectū determineť ad unū, sicut adhoc, ꝙ uolūtas determineť ad Dei delectionē, requiruntur cognitio summi boni illustratio uolūtatis ab intellectu, habitus charitatis. ¶ Quòd si quærať, an in potentijs sensitiuis sit habitus, dđm, ꝙ potentiæ illæ dupliciter considerātur. Primò, inquantum operantur ex instinctu naturæ: & sic sunt determinatę ad unum, & necessario agunt. idcirco ut sic, non sunt subiecta habituū. Scdò, prout per rationis, & uoluntatis imperiū, & directionē operātur: sicq; quandā libertatē participant, & benè, ac malè possunt disponi. vñ & habitus quidam uirtutum moralium sunt in eis. ¶ Insuper, sunt quædā agentia quæ habent dūtaxat actiuum principium suæ operationis in se, sicut in igne non est nisi principium actiuum ad calefaciendū. In tali agente nō pôt ex actibus habitua gñari: ꝑpter quod res naturales non queunt ad aliquid consuescere, aut dissuescere. Alia uerò agentia hñt in se principiū suorū actuū actiuū, atq; passiuū, ut hō, in quo uoluntas actum suū exerceat, inquantum ab intellectu moueť: & rō ꝑut à principijs primis. & talia diuersimodè assuescunt: idcirco in ipsis generať habitus ex actibus multis, sicut ex pluribus considerationibus gñatur scía: & uirtutes morales in appetitu sensitiuo, ẽm qđ à rōne frequēter mouetur, dirigitur, ac frenatur. ¶ Nec solum in hoīe sunt habitus naturales acquisiti, sed itē infusi Primò, qm̃ hō ad supernaturalē finem est ordinatus, ac cōditus, iō supernaturalibus uirtutibus indiget, qm̃ media oportet fini proportionari. Secundò, quoniā Deus per seipsum potest immediatè producere ea, q̃ per

Prudentia directiua est uirtutū moralium.

Thomas Aquinas.

Quæstio.

Habitus naturales acquisiti.

causas ꝑducuntur secundas. Vñ sicut interdum miraculose cōfert sanitatē, q̃ per cās naturales pôt acquiri: ita nonnunq̃ ad ostendendum suā pietatē, ac potestatē ifundit habitus quosdā sciæ, ac uirtutum, q̃ naturali studio pñt acquiri, sicut apostolis contulit scientiam scripturarum atque linguarum. Hæc Thomas in Summa.

¶ Cōcordat Petrus, Richardus quoque, & addit Habitibus indigemus primò, ut possimus nos bñ hēre in repentinis, & arduis, non declinando ad praua, & erronea, propter improuisionē, & difficultatē Propter quod 9. Ethico. ait philosophus, ꝙ fortis benè se habet in repētinis periculis per habitū fortitudinis. Etem̃ ex impmeditato, & repēte agere benè nō cōtingit sine habitu, nisi ex casu. Scdò, ut assiduè imo, & cōtinuè simus boni, & corā Deo ornati, ac placiti, qđ nō pôt eē per actus uirtutū, cū nō ualeamus sine iterruptione actib' uirtutū īsistere. Tertiò, ꝑpter actus perfectionē, nō enim actus bonus pôt eē prōptus, delectabilis & iucūdus, nisi ex firmo habitu oriať Hæc Richar ¶ Durandus aūt circa hæc multa inducit, dicens, ꝙ uirtutes non sint res absolutæ, sed qdā modi habendi se. Et si intēdit, ꝙ nō sint reales habitus, ꝓrsus erroneum est. Qđ tñ vř prætēdere, qa &, ait ꝙ prædicamēta nō differunt ẽm rem; quod etiam falsum censeť, cū iuxta Peripateticos ꝑdicamēta sint primò diuersa. & sicut testatur Themistius essentiæ prædicamentorum sunt impermixtæ.

Tarantas. Richardus

Habitibus indigemus

Durandus

Dionysius Durandus

¶ Quærunt item hic aliqui, qualiter habitus, & uirtutes animæ cognoscantur, & de hoc dictum est super primum & secundum.

QVAESTIO II.

AMplius quæritur, *An fides sit uirtus, & de eius subiecto, obiecto, unitate & actibus.* ¶ Videtur ꝙ non sit uirtus. ¶ Primò, quia uirtutes connexæ sunt. Fides autem non est connexa uirtutibus aliis, imò charitate sublata, manet. ¶ Secundo, quoniā leuitatis est credere his, quæ rōnē excedunt, potissimè his, quæ rationi contrariātur, sed hoc agit fides ergo uitiū est. ¶ Tertiò, diuinus Dionysius ꝓtestatur ꝙ hominis optimum est esse ẽm rōnem, fides autē abducit hominē à rōne, ergo ponit eum i pessimo statu. ¶ Quartò, uirtus nō inest uitiosis hoībus, cum uirtus & uitiū nō stēt simul, sed multi uitiosi & pessimi hñt fidē imò dæmones credunt & ꝯtremiscūt. ¶ Quintò, uirtus est qualitas, & accidens, fides aūt (ẽm Apostolum) est substantia rerum sperandarū.

Iaco. 2.

¶ In oppositū est, ꝙ tres sunt theologicæ uirtutes quarum prima est fides, sine qua (teste Apostolo) impossibile est Deo placere. ¶ Circa hæc loquitur Alexander: Dixerunt quidā, ꝙ fides est uirtus ipsius intellectus, in quo etiam est remuneratio, seu præmiū, imo & beatitudo, sicut ait saluator: Hæc ē uita æterna, ut cognoscant te uerū Deum. Sed cōtra hoc obijciunt alij, qm̃ nō oportet ut in eo sit uirtus, & meritum, in quo est remuneratio: quia caro & pars sensitiua glorificabuntur, in quibus: tñ non est meritū personę. ¶ Præterea, intellectus speculatiuus cogitur necessariò ad credendū p necessariam ratiocinationem. sicq; actus eius, qui est credere, potest esse inuoluntarius, & coactus, & per consequēs nō uirtuosus. ¶ Alij ergo dixerūt ꝙ fides sit uirtus & in parte, seu ui motiua, puta in libero arbitrio. ¶ Quibus obijcitur, ꝙ ad eandē potentiā pertinent meritum uiæ, & præmiū patriæ, quod succedit uirtuti, ac merito. Visio autē beatifica patriæ, consistit in itellectu speculatiuo, ergo & fides. Ideo alij responderūt, ꝙ in fide sunt duo, uidelicet cogitare & assentire: qa (ẽm Augustinū) credere est cogitare cū assensione, cogitare

Hebr. 11.

Alexan.

Iohan. 17

Obiectio.

rare ait est actus intellectus speculatiui, assentire practici. Sicq; fides quatum ad primum, ad intellectu pertinet speculatiuum: quatum ad scdm, ad practicum. Et ex primo non habet rõnem uirtutis, sed ex scdo. ¶ Verum his quoq; obijcit, qm diffiniti ua rõ habituum est fm differentiã subiectarum potẽtiarum si ergo nõ est eadẽ potẽtia intellectus speculatioi, & practici, nõ erit utriusq; habit⁹ idẽ. Hinc aliter est dicedũ. Fides nãq; cõsiderari potest materialiter, & itẽ formaliter. Materialiter fides est cognitio, formaliter assẽsio. Primo mõ sumpta, est in intellectu speculatiuo, nec est uirtus. Scdo mõ est io

Fidem in duobus cõsistere. iotellectu practico, & est uirtus. Hioc Hugo in lib. de Sacramẽtis: Duo sunt, ĩ qbus fides cõsistit seu cõstat, cognitio & affectus. In affectu cõstat, qa ipsa ĩ illo est: i cognitione cõstat, qa de illa est: i affectu substãtia fidei inuenit, in cognitione uerò materia. Propterea fides io affectu habet substãtiã, qa affectus ille fides est: i cognitiooe uerò materiã, qm est de illo qd est io cognitiõe. Fides ergo, qua credit, est in affectioone: quod uerò creditur, est in cognitione. Co

Rom. 10. gnitionẽ autẽ hic intelligo sciẽtiã rerum, nõ illã, q̃ ex præsentia, aut euidentia rerum habet, sed quæ ex solo auditu percipitur. Hæc Alexander.

Gal. 5. 1. Cor. 13. ¶ Qui hęc scribit de fide formata, q̃ tõ uident, ob scura: qm (ut patebit) fides subiectiue, realiter, atqs formalr in itellectu cõsistit, q̃uis charitas, q̃ format (iuxta sẽsũ paulopost exprimẽdũ) ihærcat uolũtati

¶ Insup sup his scribit Bonauẽtura: Fides, qua in Deum credimus, non tm est uirtus, sed & auriga oirtutum, sicut de prudẽtia siue discretione scribit Bernardus. Virtus quidẽ est, qa in ea cõsistit uit̃ re

2. Cor. 10. ctitudo fm iustitiæ regulã. Iustitia quippè est, ut intellectus noster sic captiuet, atq; subijaceat summæ ueritati, sicut affectus altissimæ bonitati. Nec potest anima nr̃a esse recta, nisi intellectus noster summæ oeritati ꝑpter se & sup oĩa assentiat, affectusq; summæ bonitati adhæreat oec aliqs sic subdit intellectum suum summæ ueritati, oisi uolẽs: ita ꝙ fides est habitus, quo intellectus uolũtariẽ se captiuat in Chri obsequium. iõ habitus fidei spectat ad re ctitudinẽ uitæ fm regulã iustitiæ, Idcirco habet i se rõnẽ uirtotis uerẽ, ac ꝓpriẽ, & vltra hoc est auriga uirtutũ tã theologicarum q̃ cardinalium. Etẽm sine fide non est hic cognitio summi booi, nec fine ill ius cognitione põt esse expectatio, neq; dilectio eius. Cognitio qppè præambula est, dirigitq; affectum ad præstolandum & diligendum. Vñ & spei, ac charitatis actus pcedit, tãq̃ regula & auriga ipsarum. Nec sine fideli summi booi ootitia põt eẽ intẽtio recta, nec fine recta, inteotione meritoria uita. Deni que, iuxta Hugonẽ, fides est medium inter sciam & opinionem quantum ad certitudinem, ut patebit.

Quæstio. ¶ Si aũt q̃rat, in qua potẽtia aiæ sit fides ponẽda,

Responsio. dicendũ ꝙ de hoc diuersæ opiniões fuerunt. Vna ꝙ fit in intellectu speculatiuo, iquãtũ speculatiuus est qm ille tẽdit in uerũ sub rõne ueri. Similiter fides facit articulos credi, ñ ut bonos, sed ut ueros. Alij oponant, ꝙ fides i intellectu sit practico, qm ille extẽsus est ad opus, sicut ait Philosophus: Intellectus speculatiuus extensione sui fit practicus, quod contingit tripliciter. Primò, ꝑ cõiunctionẽ sui cum affectione quã iclinat. Scdo, ꝑ cõiunctionẽ sui cũ affectione ad quã inclinat. Tertio, ꝑ cõiunctionẽ sui ad operationẽ, quã dirigit ac regulat. Atq; his tribos modis põt

Fides est i intellectu. fides poni in intellectu practico seu extẽso, fm uarios fidei status. Fides oãq; simpliciter dicta, siue informis sit, siue formata, est i itellectu fm qd ioclinatur ã uolũtate: qa nõ crederet, oisi uellet. Fides uerò formata, qua quis credit in Deũ, est in intellectu,

ioquãtum inclinat affectũ. Nẽpe ad hoc ꝙ quis credat in Deum per fidẽ formatã, oportet, ꝙ tendat in ipsum amãdo. Fides aũt pfecta, quæ iuxta Apostolum ꝑ dilectionẽ operatur, est in intellectu, inquãtũ mediãte affectu dirigit opus. Ratio ẽ huius opinionis est, qm uirtus non potest esse nisi uoluntarius habitus, & circa ipsam laus consistit & meritũ: iõ ne quit esse in intellectu, nisi ut est coniunctus affectui. ¶ Tertia opinio est mgr̃i Hugonis de S. Victore dicẽtis, ꝙ fides quodãmodo est in intellectu, quodãmodo in affectu. Duo sunt em, io quibus fides consistit, cognitio atq; affectio. In affectu substantia fidei reperit, in cogoitione materia. Rõ huius positionis est, qm actus uolũtatis essentialis est fidei Nunq̃ enĩ uirtuosum est credere, nisi sit uoluntarium. Propter qood Augustinus affirmat, ꝙ uirtus noo est nisi amor ordinatus. ¶ Rursus cognitio est fidei essentialis, & illuminatio qua mens i summã ueritatẽ dirigitur, ac ei subijcitur, ideo fides essentialiter actũ respicit rõnis. Cũq; actus rõnis respectu actus uolũtatis sit materialis, qm ratio inclinatur, formatur & perficitur ã uolũtate: ideo dictum est, ꝙ in ratione materia fidei inuenitur io affectu aut substãtia i. forma fidei, puta dilectio: & quælibet harũ opinionũ aliquid cootinet ueritatis, & ã magnis clericis snm psit exordium. ¶ Quod ut clariùs innotescat, ascẽdendum est altiùs ad uidendnm subiectum uirtutis in generali. Virtus equidem est, penes quam laus, meritumq; consistunt, quemadmodũ penes culpã uituperium, atq; demeritum attenduntur. Virtus quoq; est habitus, reddẽs potentiã facilem ad agẽdũ. Hinc oportet uirtutẽ poni i potẽtia, quæ est principium laudabilis, ac meritorij actus, quæ utiq; potentia est liberum arbitrium. ¶ Iterum cum habitus sit in illa potentia, cuius actuum explicat difficultatẽ, & uirtus sit habitus, necesse est eã esse io ea ui, quã habilitat ad agendum: Cũq; quædã uirtutes explicent actus potẽtiæ rationalis, quædã actiones cocupiscibilis, q̃dã irascibilis: q̃dã ponẽdæ sunt in rõnali, q̃dã in concupiscibili, q̃dã in irascibili. Ex quibus constat ꝙ fides aliquo mõ sit in libero arbitrio, put penes fidẽ cõsistit laus & uituperium. In intellectu uerò speculatiuo, ut est speculatiuus, inquãtũ p fidẽ intellectus captiuatur in obsequium Christi, ita, ꝙ innititur summæ ueritati, seu eius auctoritati. Sed qm intellectus oon habilitatur ad assentiẽdum primæ ueritati fm' iudiciũ ꝓprium, sed fm uolunatis imperiũ: idcirco fides ponẽda est i itellectu, put ã uolũtate ioclinat & trahit, qd est esse in intellectu practico seu extẽso. Sicq; innotescit, ꝙ opiniones illæ nõ sunt inuicẽ ɔ̃riæ, qm qnælibet fm quãdam consideratiouem exprimit ueritatẽ, & ex oibus simul una integra congregatur responsio. Hæc Bonauentura.

¶ Quo circa sciendum, ꝙ sicut fides est simplex uirtus, sic quãtum ad suam essentiam, in solo intellectu est subiectiuẽ, ut & infrà dicetur, Ex his item patescit. qualiter intelligenda sit præinducta Alexãdri respõsio, quæ ex Hugone est sumpta.

¶ At uerò Thomas: Virtutis, inquit, est opus reddere bonum. Operatio autem dicitur boua dupliciter: Primò formaliter, inquantum procedit ex potẽtia. quæ mouetur in bouum fm rõnẽ boni. Scdò materialiẽ, fm qd est congroa & cõnaturalis potentiæ: & utroq; mõ actus fidei bon⁹ est. Nã & cõgruit intellectui, inquãtũ ẽ uerorum & ꝓcedit a uoluntate imperãtẽ, q̃ mouet in boouw, tãq̃ in obiectom. Et quãq; ex pte itellectus habeat bonitatẽ, nõ tõ perfectionẽ: qa oõ hẽt cõspicuã ueritatẽ, cui adhæret. Verũ ex pte uolũtatis põt pfectionẽ hr̃e, iqnã: ũ uolũtas i appetitu boni perfecta, firmitatẽ, ac certitu di

Gal. 5.

Opinio Hugonis.

Augustin.

Virtus est amor ordinatus.

De uirtutis subiecto.

2. Cor. 10.

Dionys. notter.

Thomas

Operatio dicitur bona dupliciter.

Durandus

nem facit in fide. Ideo ait Bernardus: Fides eſt uoluntaria quædã prælibatio nondum propalatæ ueritatis. Hinc conſtat ꝙ fides eſt uirtus non quidem intellectualis, ſed prout communiter loquimur de uirtute, quæ perducit ad opus bonum.

Obiectio.

Si aũt obijcias, ꝙ nulla uirtus præter intellectualem habet uerum pro obiecto, neq; eſt habitus cognitiuus, ſed operatiuus, fides aũt eſt habitus cognitiuus habẽs uerum pro obiecto, cumq; non ſit uirtus intellectualis, uidetur ꝙ nullo modo ſit uirtus:

Dilutio.

dicendũ ꝙ eſt fides theologica, quã uirtutis ſpeciem philoſophi non nouerunt.

Quæſtio.

¶ Præterea ſi quæratur, An fides ſit una, ſpecialisq; uirtus: dicẽdũ, ꝙ habit⁹ unitatẽ, ac multitudinẽ ſuſcipit ex obiecto ſeu obiectis. Cũq; obiectũ fidei ſit veritas prima, ſimplex, & inuariabilis q̃ eſt rõ inclinans ad credẽdũ, duplex unitas inuenitur in fide. Ex hoc enĩ ꝙ ueritas, cui ĩnititur fides ipſa, non diuidit in habitus, aut ſpecies plures, atq; ex hoc, quod ueritas eſt, habet potentiã uniẽdi diuerſos fidem habentes in ſimilitudinẽ fidei unius, q̃ attẽditur penes eãdẽ rẽ creditã quia ut 7. cap. de diuinis noĩbus B. Dionyſius conteſtatur,

Dionyſiu.

ueritas habet vim colligãdi ſeu uniẽdi diuerſos, quẽadmodũ error, & ignorãtia diſgregãdi, ac diuerſificandi. Itaq; quamuis multa, ac diuerſa ſint credibilia, & credenda, quorum quædam ſunt bona, quædã mala, aliquod quoque increatum, & q̃dam creata: una tñ in ſpecie eſt fides, quæ omnia illa conſiderat, concernit ſub una ratione, quia intuitu ſummæ ueritatis oĩa credit. Sciẽtiæ uero plurificant ſecundũ obiecta, quia ſub proprijs obiectorum rõnibus cõſiderãt ea. Hæc Thomas in Scripto.

¶ Inſup. in Secũda Scđæ quæſt. 1. In obiecto, inqt ſciẽtialiũ ſeu cognoſcitiuorum habituũ duo cõſiderantur. Vnũ materiale, vt res ipa, q̃ ſcitur aut creditur. Aliud formale, ꝑ qđ ſcilicet res ipſa cognoſcitur, qđ eſt rõ formalis obiecti, ſicut præmiſſæ ſunt mediũ, & rõ cognoſcendi cõcluſionẽ. Et quo ad iſtud formale, ueritas prima obiectũ eſt fidei, & eſt unũ ſolũ ſimplex fidei obiectũ: quãtũ uero ad materiale, oĩa pñt fidei apellari obiectũ, quæ nobis ꝓponuntur credẽda, ut Chri. humanitas, ſacramenta eccleſiæ. Verũtñ qa hmõi ſub fide nõ cadũt, niſi ut diuinitus releuata, & ordinem aliquẽ hñt ad deũ.

Fidei obiectum eſt ueritas pma.

inquantũ uidelicet eius effectus ſunt, quibus iuuat̃ hõ, ut tendat & ꝑtingat ad Deũ: hinc & de materiali obiecti hui⁹ loquẽdo, ueritas prima ſeu Deus,

Dinoyſi.

fidei nominat̃ obiectũ, eo ꝙ ad ipſum cætera ordinent̃. Propter quod 8. ca. de diuinis noĩbus S. Dionyſius loqt̃: Fides eſt circa ſimplicẽ, & ſemper exiſtentẽ inuariabilẽ ueritatẽ. De obiecto quoq; fidei agnoſcẽdũ, ꝙ ad perfectionẽ actus ex duobus principijs ꝓcedẽtis, exigitur utrũq; principiũ eſſe perfectũ, ac benè diſpoſitum. Diſpoſitio aũt, per quã potẽtia habens ſe ad oppoſita, benèdiſponit̃ ad agendũ, eſt habitus. hinc intellectus indiget habitu, ac uirtute, quo ad actũ credẽdi habilis fiat, ac ſit.

Gal. 5.

Cũq; credere ſit immediatè actus ipſius ĩtellectus, cuius obiectũ eſt uerũ: fides, q̃ huius actus principiũ eſt, eſt ſubiectiue in intellectu. Et qa obiectũ fidei eſt ueritas prima, iõ fides in intellectu eſt ſpeculatiuo. Sed qm̃ ueritas prima, finis eſt uniuerſorũ deſideriorũ, actuũq; nr̃orũ, iõ fides per dilectionẽ operat̃: quemadmodũ ẽt intellectus ſpeculatiuus extẽſione ſit practicus, ut 3. de aĩa dr̃, Vñ ſicut ad perfectionẽ actus potẽtiæ cõcupiſcibilis, requiritur prudentia in rõne, & tẽperantia in ui cõcupiſcibili: ſic ad perfectionẽ actus fidei, in intellectu requirit̃ fides, & in uoluntate dilectio. Porrò fides una eſt ex parte obiecti formaliter ſumpti, & pluriſicat̃ ex parte ſubiecti ſm multitudinẽ ſubiectorũ. Quẽadmodũ aũt ĩ lib. de uerbis dñi, & ſuper Iohãnẽ Auguſtin⁹ fatet̃. Tres ſunt fidei actus, uidelicet credere Deo, credere Deũ, & credere ĩ deũ. Actus nãq; potẽtiæ, ſeu habitus, ſm ordinẽ ad ſuũ obiectũ accipit̃. Credere autẽ eſt actus intellectus, ꝓut à uoluntate ad credendũ mouet̃. Itaq; obiectũ fidei tripliciter conſiderat̃. Primò ex parte ĩtellectus. & hoc dupliciter: qm̃ ĩ obiecto fidei duo cõſiderant̃, utpotè materiale, & formale. Ex parte ergo materialis in obiecto fidei, act⁹ fidei, ẽ credere Deũ: qa nec alia credunt̃ niſi inquãtũ aliquẽ ordinẽ hñt ad Deũ Ex pte uero formalis, actus fidei eſt credere Deo: qm̃ ueritas Dei eſt, cui principaliter, formaliter, ac finaliter tota fides innitit̃. Tertiò cõſiderat̃ fides ex parte uoluntatis intellectũ mouẽtis, ſicq; actus fidei eſt credere in Deũ: qm̃ ueritas prima ad volũtatẽ refert̃, ſm qđ ueritas illa rõnẽ finis ſortit̃. Nec oportet hos actus ſemp realiter eſſe diſtinctos: imò põt eſſe un⁹, & idẽ actus diuerſã hñs relationẽ ad fidei obiectũ. ¶ Si demũ obijciat̃, ꝙ ẽt infideles fide carẽtes, credãt Deo & Deũ eſſe, ergo iſti nõ ſũt fidei actus:

Obiectio.

dicẽdũ ꝙ nõ hñt hos actus ſm qđ ſunt fidei actiones, qa nõ credũt cũ cõditionibus, quas fides includit. ¶ Præterea ſi q̃ratur, an fides ſit uirtus: dicendũ, uirtus eſt, q̃ habentẽ ꝑficit & opus eius bonũ reddit. qđ cũ competat fidei, cõſtat eã eſſe uirtutẽ.

Fides eſt uirtus.

Dictũ eſt aũt ꝙ credere eſt actus ĩtellectus ex imperio uolũtatis. Hinc ad fidei ꝑfectionẽ duo requirunt̃: unũ ex parte intellect⁹, ut ſcilicet infallibiliter ĩ ſuũ tẽdat obiectũ: aliud ex parte uoluntatis vz ut ꝑ charitatẽ ordinet̃ hic actus in ultimũ finẽ: quorũ utrũq; cõuenit fidei formatæ. iõ ipſa eſt uirtus, nõ fides informis, cui deeſt id, qđ ex pte uolũtatis requirit̃. Hæc Tho. in Sũma.

¶ Cõcordat Petrus, & addit: Scđm duos act⁹ gñales exiſtẽtes in nobis, q̃ ſunt frui, & uti, ĩdigemus duplici gñe habituũ regulãtiũ: qa ad actũ fruẽdi, q̃ eſt reſpectu ſũmi, ac ultimi finis, ĩdigemus habitu virtutũ theologicarũ.

Petrus.

Ad actũ uerò utẽdi, q̃ eſt reſpectu eorũ. q̃ ſũt ad finẽ, habitu uirtutũ cardinaliũ. In oĩ aũt actione uolũtaria, neceſſaria ẽ ꝑcognitio. oportet ergo ĩ utroq; gñe habituũ horũ eẽ unũ primũ habitũ cognitiuũ, & hic ĩ gñe uirtutũ cardinaliũ ẽ prudẽtia, ĩ gñe aũt theologicarũ fides: quę quãuis ſit ĩ ꝑte intellectiua, attñ ẽ in ea, ꝓut ipa uis ĩtellectiua mouetur à uoluntate, & ex hoc actus fidei hẽt rõnẽ boni, rõnẽq; meritorij operis. ¶ Si autẽ obiiciat̃, qa (ut Tullius ait) fides uirtus eſt habitus rõni cõſentaneus

Obiectio.

qđ nõ cõuenit fidei: reſpõdẽdũ, ꝙ quãuis fides non ſit cõſẽtanea rõni ſm uiã iferiorẽ, qua ĩſpicit rõnes tꝑales, eſt tñ cõſentanea ei ſm uiã ſuperiorẽ, qua cõſulit leges æternas. Nec leuitatis eſt taliter credere, attẽtis rõnib⁹ credẽdorũ, ac fidei argumẽtis, ex qb⁹ hõ ſcit certitudine adhærẽtiæ, & ſufficientis ꝓbabilitatis, ꝙ nõ fallat, quãuis nõ ſciat hoc certitudine euidẽtiæ, atq; ſcientiæ. Hæc Petrus. ¶ Circa hæc ſcribit

Albertus.

Albertus: Intellectus dupliciter hẽt ſe ad uoluntatẽ antecedenter, & cõſequẽter. Antecedẽter ſe hẽt reſpectu aliorũ quorũdã cognoſcibiliũ, ad quorũ aſſenſum cogi põt ex euidẽtia rõnũ. Cõſequẽter uerò ſe hẽt reſpectu aliorũ quorũdã, ad quorũ cõſenſum nõ cogit̃, neq; inducit̃, niſi ex uoluntate libera uelit, qm̃ euidẽtia ſibi nõ ſunt, & taliũ eſt fides. ¶ Deniq;, fides multipliciter capit̃. Primò, ꝓ ueritate in ꝓmiſſis, ſicut dr̃ Deus fidelis, ſimiliter ꝓphetæ, iuxta id Eccleſiaſtici. Da mercedẽ ſuſtinẽtib⁹ te dñe, ut tui ꝓphetæ fideles inueniant̃.

Eccle. 36.

Scđò ꝑ certitudine concluſionis, ſicq; argumẽtũ uocat̃ dubiæ faciẽs fidem Tertiò ꝑ legalitate iter hoĩes, & ſic dr̃ amicus fidelis, ſociuſq; fidelis, iuxta illud ꝓuerbiorũ: Multi hoĩes

Prou.

misericordes

Roma. 14. misericordes uocant, uirũ sit fidelẽ qs inuenit? Quartò ꝑ fiducia ꝯsciæ bonæ, ſm illud ad Roma. Oẽ qđ non est ex fide, pctm̃ est. ¶ Porrò de fide informi vr̃ dicendũ, ꝙ sit uirtus, quamuis non ita perfectè, vt fides formata. Virtus quippe ꝑ priùs, & posteriùs dr̃ de contentis sub se, & ꝑ priùs de uirtutibus gratuitis, & formatis, deinde de uirtutibus iformibus, tertio de uirtutibus consuetu dinalibus. Hæc Albertus.

Durandus ¶ Cócordat Durandus: Virtus, inquiẽs, dupliciter capit. Primò largè ꝑ quocũqȝ habitu laudabili iclinãte potẽtiã ad actũ bonũ, & sic fides informis põt uocari uirt⁹. Scđò sumit strictè ꝑ habitu ponẽte potẽtiã i ultimo debitæ pfectiõis, & ita nõ est uirtus.

Dionys. Durand. ¶ Dicit quoqȝ Durandus, ꝙ fides est magis uel min⁹ virtus charitate existẽte i uolũtate, q̃ nõ existẽte: nec actus ei⁹ pfectior est charitate pñte, q̃ nõ existẽte. Qđ cũ tot pallegaris doctorib⁹, & cõi doctrinæ ꝯriet reprobatione vr̃ idignũ: pſertim cũ charitas forma fidei afferat, sicut patebit: & teste apostolo Iacobo.

Iaco. 2. Fides sine opib⁹ (vtiqȝ charitatis) mortua est. imò actus fidei, charitate formatus, Deo accept⁹ est, & meritori⁹ æternæ salutis. Vñ apostol⁹ fassus ẽ. Si habuero oẽm fidẽita vt mõtes trãsferã, charitatẽ aũt nõn

1. Cor. 13. habuero, nihil sum. ¶ Postremò, ꝓhabitis ꝯsonat An

Gulielmus tisiodorẽsis: Fides, dicens, est i speculatiuo itellectu nõ tñ pure ꝯsistit in speculatione: nec finis ei⁹ est veritas tñ, sed & bonitas. ꝯsistit quippe in speculatione primæ ueritatis, & in æstimatione boni, qa dũ intellect⁹ ꝑ fidẽ speculat primã ueritatẽ, æstimat eã sibi summè delectabilẽ, & summũ suũ bonũ idcirco mouet ad ipsã, vt i ea delectet, & conqescat, quẽadmodũ ouis ꝑ æstimationẽ fugit lupũ, sicqȝ fides ꝯiũgit aĩas Deo: Intellect⁹ aũt speculatiu⁹ i alijs sciẽtijs utidȝ sola speculatione, nõ æstimatione: qm̃ nullũ alteriùs sciæ obiectũ ẽ bonũ, i quo debeat noster intellectus delectari. Hinc nõ dȝ ꝑ æstimationẽ moueri in creaturã qnãcũqȝ, vt delectet in ea: qđ si faceret, mæcharet: qm̃ sicut affectus nr̃ mæchat, dũ mouet ad hoc ut delectet in aliquo bono tpali: ita intellectus nr̃ mæchatur, cũ mouet ꝑ æstimationẽ ad hoc, vt delectet in aliqua ueritate creata. Iõ in alijs sciẽtijs dȝ esse speculatio pura. In hac uerò ꝯsideratione fidei ipsa speculatio virtus est: qa ꝑ modũ æstimationis mouet ad bonũ, imò in primis ad bonũ æternũ, deinde ad bonũ opationis, sicut uirtutes politicæ, ipsaqȝ

Roman. 5. Abac. 2. fides mouet ad bona i opatione. Ipsa nãqȝ uiuificat interiorẽ, exteriorẽqȝ hoiem, sicut ait Apostol⁹: Iustus ex fide uiuit. Cũ ergo dicunt philosophi, ꝙ uirtus consistit in practico intellectu, intelligunt hoc de uirtutibus politicis. Hæc Antisiodorensis.

Dionysius contra Antisiod. ¶ In cuius uerbis vr̃ obscurum, ꝙ dicit in alijs sciẽtijs eẽ debere solã speculationẽ, nõ delectationẽ imò qđ intellectus spiritualiter fornicaret, si ꝑ æstimationẽ moueret ad delectãdũ in aliqua creatura. Certũ est istud nõ posse intelligi de scientijs practicis, qualis est ethica, q̃ directè referẽda est ad opatiõnẽ, imò ad agẽdũ iucũdè, & ꝓmptè act⁹ uirtutũ, cũ (iuxta philosophũ) signũ uirtutis sit delectatio fiẽs in ope. Qui denuo fallus est, qđ ẽ uirtus scruiamur non ut sciamus, sed ut boni afficiamur. Istud ergo dictũ vr̃ de speculatiuis scientijs, quarũ finis ẽ ipsa ueritatis notitia, seu speculatio: & tñ illę sciæ hñt delectationes suas sibi annexas. & sicut ipsi habit⁹ sciales, seu habituales sciæ, nõ sunt malę in se neqȝ illicitæ, ita nec delectationes naturales eis, naturaliter iũctæ. Hinc quippe philosoph⁹ dixit, ꝙ phia admirabiles delectationes sibi habet annexas, & in scia astronomiæ ualde magnæ delectationes sunt sitæ. Deniqȝ, oẽs istæ sciæ sunt de numero bonorũ honorabiliũ,

nec ita sunt speculatiuæ, qn ꝯñr, & secundariò ordinandæ sint ad theologiã, ad Dei uenerationẽ, & cultũ, ad pfectũ uirtutũ, ad salutẽ æternã. & ita sũt bonæ, & honestæ ac utiles, imò, & delectabiles, & ad vitandũ carnalia oblectamẽta ꝓficuæ. Iõ moueri ad eas ꝑ æstimationẽ ad delectãdũ in hmõi veritatib⁹ creatis, nõ est spiritualis mæchatio, sed salubrè cũ ꝓtacta relatione. Si uerò inordinatè qs sistat in tali cognitione, & delectatiõe sibi ꝯiũcta, nec ad altiorẽ referat finẽ, neqȝ ad supgloriosi creatoris cultũ & gloriã, mæchatio qdã ẽ. Sic quoqȝ nõ ẽ mæchatio, si affectus nr̃ moueat ad delectãdũ bono tpali, nisi grat talẽ delectationẽ imoderatè, aut inordinatè: qa & teperatus, & sobrius põt delectari in cibo, & potu, iquãtũ delectatio illa est pure, ac penitùs naturalis: imò & uirtuosè, inquantũ ipsa corporalis refectio. necessaria, utilisqȝ consistit ad insistendum Dei obsequio. Sic quippe dixit ꝓpheta: Delectasti me dñe in Psalm. 91. factura tua. Et rursus, Vt educas panem de terra, & Psalm. 103 uinũ lætificet cor hois, ut exhilaret faciẽ i oleo. Sic & ꝑ eutrapeliam delectatio moderata quæri põt in ludis. imò & delectatio in actu coniugali, inquãtum est actus latriæ, atque iustitię, ex cusat a culpa.

QVAESTIO III.

Restat nũc quærere, *Vtrũ fides informis, & formata sit eadem numero.* ¶ Qnocirca quærendũ est qualiter charitas sit fidei forma: & i qb⁹ sit fides informis, vcȝ an, & in dæmonibus sit ponenda. Vr̃, ꝙ nõ sit eadẽ fides informata, & fides informis. Habit⁹ em̃ cognoscunt, & discernunt ꝑ pprios act⁹, sed act⁹ fidei informis, & fidei formatæ sunt ualde ꝯrij, cum actus fidei formatæ sit meritorius, & Deo acceptus actus aũt fidei informis nequaq̃. Scđò, fides informis manet cũ mortali pctõ, non aũt fides formata. Tertiò, viuũ, & mortuũ ñ sunt numero idẽ: sed fides formata est fides uiua, fides aũt iformis est mortua. Iaco. 2. ¶ Insup apparet, ꝙ charitas nõ sit fidei forma, cũ sint i diuersis subiectis. forma aũt ẽ ei unita cui⁹ ẽ forma

¶ Circa hæc scribit Antisiodorẽsis i Sũma sua 3. li. Fides informis, & fides formata non sunt eiusdẽ speciei: qm̃ circũstãtiæ sunt de eẽ uirtutis, cũ in diffinitione uirtutis in medietate ꝯsistãt. Rursus, sicut sole lucẽte cessat lumẽ lunæ, atqȝ stellarũ, sic fulgẽte i mẽte lũine fidei formatæ, cessat fides iformis. sicqȝ fides formata expellit fidẽ informẽ nõ ꝑ modũ ꝯrietatis, sed simplicis oppositionis: qa nõ cõpatit eã secũ, ut dictũ est de lumine solis & lunæ. De hoc multa scribit hic doctor, de quib. mõ patebit. Nã taliter iter fidẽ informẽ, & fidẽ formatã distinguit, quã cõiter distinguimus, dicens fidẽ informẽ inniti miraculis, auctoritatib⁹, rõnibus: fidẽ uerò formatã, solum inniti lumini increatæ primæ, & infallibilis ueritatis. Fides i formis fit Cõiter aũt asserimus fidẽ uocari informẽ: quoniam charitate, seu actibus uirtuosis non informat: nec Fides formata quæ sit Alexã. decoratur: formatam uerò: quoniam illis ornatur.

¶ Porrò Alexander circa hoc aliter sentiens: Oẽs inqt ferè dixerunt, ꝙ obueniẽte charitate maneat fides ſm substantiã, & euacuet quãtũ ad informitatẽ attamen differenter. Quidã nãqȝ sunt opinati, ꝙ maneat, & fiat fides formata charitate aduenię̃te. Alij ꝙ maneat, nec fiat fides formata, imò fit habitus ab ea distinctus. Et in hoc rursus fuit opiniõnũ diuersitas quibusdã dicentibus, ꝙ fides informis cum fide formata permaneat, quantũ ad habitum: sed euacuet, quantum ad actum quẽadmodum supueniẽte luce maiore, deficit actus lucis minoris & ſm istos cõcedo, ꝙ fides informis maneat charitate adueniente. ¶ Si autẽ quæratur, cur fides dicatur informis: dicendum, ꝙ iõ: qm̃ caret ordine diuini amoris,

ris,q eſt forma oĩs uirtutis.Propter qđ lib.de Ciui-
August. ta.Dei aſſerit Auguſt. Virtus eſt ordo amoris. nẽpe
dũ fides priuaẽ amore boni :tẽdẽte ĩ ultimũ finẽ,de
ficit in fine amoris,& ita ã forma uirtutis.& dũ aĩa
nõ amat bonũ vt bonũ,non amat uerũ ꝗa bonũ: &
ita hꝫ fidẽ informẽ,cũ fides reſpiciat bonũ inquan
tũ uerũ:nec ẽt amat glorioſum ut bonũ,& ita nõ hꝫ
Quæſtio. ſpẽ formatam,cum ſpes ſit de bono glorioſo. ¶ De
niq; ſi q̃raẽ,An fides informis mereatur tpalia bona
dicẽdũ,ꝙ nemo ꝓpriẽ loquẽdo ſeruit Deo,niſi q fa
Seruire Deo quis dicatur. cit,qđ p̃cipit Deus. Vñ q facit aliqđ de gñe bonorũ
ſine charitate,nõ ſeruit ꝓpriẽ Deo,q̃uis.n.faciat qđ
p̃cipit Deꝰ,nõ tñ facit ſicut p̃cipit Deꝰ,ꝗa nõ facit ex
Roma.13. charitate , q̃ eſt legis ĩpletio . Hinc ex hoc ꝓpriẽ nil
mereẽ,nec bonũ æternũ,nec tpale,q̃uis Deꝰ ex ꝯde
cẽtia q̃dã ſuę pietatis imenſę remuneret tale bonũ.
¶ Inſup ſi q̃raẽ,Vtrũ ĩ dęmonibus ſit fides informis
Quæſtio. dicẽdũ ꝙ ĩ dęmonibus eſt fides ĩformis,ut dicũt au
Iaco 2. ctoritates.Scriptũ eſt.n.Dæmones credunt & ꝯtre-
Roma 1. miſcunt.Et ſuper illud ad Ro. Ex fide in fidẽ loquiẽ
Gloſſa:Eſt fides ĩformis,q̃ dæmonum, & noĩetenus
Chr̃ianorum.Cum.n.in dæmonibus ſit cognitio ue
ritas diuinæ,quã nõ vidẽt,fides in eis eſt.Itẽ,cum ue
ritas,quã credunt,excedat naturalẽ,& rõnalem in-
tellectum eorũ,vt Deum eſſe trinum,& Dei filium
conſiſtere incarnatum,oportet hanc fidẽ eſſe donũ
Dei gratuitum,nõ naturale,aut acquiſitum. Sed ꝗa
ſine amore non eſt recta , vocatur fides informis .
Quæſtio ¶ Verũ circa hoc q̃riẽ,An fides hæc dæmonibꝰ data
ſit añ eorũ lapſum. ¶ Dicendũ ꝙ in dæmonibus du
plex eſt fides: Vna,q̃ eſt habitus acquiſitus ex p̃dica
tionibus,atq; miraculis Chr̃i, & diſcipulorũ ipſius.
Alia,q̃ eſt habitus gratuitꝰ primã habuerũt poſt rui
nam,ſed iſtam ſecundã ante eandẽ.Hęc Alexander.
Dionyſi. contra Alexan. ¶Quibus obijci põt,ꝗa(ut ſcribit in Scripto ſecũ
di)in angelis boni non fuit fides ante eorũ lapſũ:er
go nec in dęmonibus,q ante ruinã erãt ꝯſimiles an-
gelis.¶ Ad quod rñdendum vr̃,ꝗa(vt ſcribit doctor
tantus) Angelis ante eorum lapſum data fuit credi
Bernardus bilium q̃dã notitia:ꝗa(ſecundum Bernardum)Luci
fer p̃uidit rõnalẽ creaturã aſſumendã in unitatẽ ꝑ-
ſonę filij Dei:quæ notitia fuit in eis lux clara ante-
quã peccauerunt,diminuta tñ,reſpectu luminis glo
riæ ꝑ pctm̃ uerò admixta eſt tenebris, ſicut in vm-
bra.Et ſic,ꝓut fuit ĩ obſcuritate,atq; ænigmatæ ueri
tatis abſentis,extitit fides.& ita vr̃ uelle hic doctor,
ꝙ nec in primo hoĩe , nec in angelis ante pctm̃ fuit
fides ſm rõnem fidei. i. ſm ænigmaticã obſcuritatẽ
q̃uis ſm habitum,atq; eſſentiã in eis fuiſſe dicaẽ.Ve
runtñ de his ĩ diuerſis locis diuerſimodẽ loq vr̃.Nã
& infrà q̃rit,Vtrũ fides fuit in angelis ante ꝯfirma-
tionẽ,& lapſum.Ad quod rñdet: In angelis nõ fuit
fides primæ veritatis,ſed quædam ſcientia reſpectu
uiſionis beatificæ imperfecta.Deinde iterrogat. An
in Adam fuit fides ante peccatum.Reſpondet,ꝙ nõ
habuit fidem ĩ ratione fidei, ꝗa cognitio fidei eua-
cuatur gloria adueniente . Cognitio autem quam
Adam tunc habuit,non fuiſſet euacuata,ſi ſtetiſſet ,
ſed maior effecta, cognitione glorię ſuper infuſa .
Qđ uerò đ his potiùs uideaẽ tenẽdum,dictum ẽ ſu-
prã,vbi de angelis, & primis parẽtibus eſt tractatũ.
Antiſiodorenſis etiam dicit,quòd in dæmonibus ſit
fides informis,ſicut in hominibus impijs .
Bonauent. ¶ Præterea Bonauẽtura:Cũ dico, inquit, fidẽ in-
formẽ, dico tria,vcꝫ habitum,& habitus vſum ſeu
actum,& defectũ annexum. Et quantũ ad hæc tria,
tripliciter põt intelligi, ꝙ fides ĩformis euacueẽ ſeu
expellatur adueniente charitate ſeu gr̃a. Atq; ſcđm
hunc triplicẽ intellectũ fuerunt ide tres opiniones

Vna,ꝙ gr̃a adueniente fides informis expelliẽ non
ſolum quãtum ad iformitatẽ, ſed itẽ quãtum uſum
ac habitum:ꝗa vt putant ſic opinãtes,gr̃a ſecum ad
ducit uniuerſas uirtutes Et ſi obijciaẽ,ꝙ ſcđm hoc,
peccãs mortaliter fieret penitus infidelis, rñdent ꝙ
nõ,ꝗa in ipſa trangreſsione Deus infundit ei fidem
informẽ ne totaliter pereat.Sed qm̃ nõ eſt ꝓbabile,
ꝙ Deus in ipſa trãgreſsione infundat fidei donum:
iõ alij dicunt,ꝙ ſicut q pctm̃ nõ inducit fides,ſed in
formitas eius, ita ꝑ gratiã nõ expelliẽ ipſa fides,ſed
vſus,& defectus ipſius. Verum cũ actus fidei infor-
mis ſit,credere, & aſſentire in oĩbus articulis fidei
pp primã veritatẽ,q actus ꝯtraẽ gr̃æ,ſed cõcordat :
iõ tertia opinio rõnabilius tꝫ, ꝙ fides informis ad-
ueniente gr̃e nõ expelliẽ,nõ ſolum quãtum ad infor
mitatẽ,& modũ credendi, ꝗa ꝑ gr̃am meritoriẽ cre
diẽ. ¶ Inſuper iuxta hanc poſitionẽ tertiã ꝓcedẽdo
alijs opinionibus derelictis,dicendũ ꝙ fides infor-
mis,& fides formata ſunt realiter unus, & idem ha
bitus,aduenienteq; gr̃a,fides formatur, & uenuſta
tur ꝑ eã,quẽadmodum calor ꝑ lucẽ. Nec ex fide,&
gr̃a ſit eſſentialiter unum, ſicut nec ex colore,& lu-
mine.Sic gr̃a dr̃ fidei forma,nõ quaſi fidẽ informãs
ſed ipſam perficiẽs ut meritoriẽ operet.¶ Ampliùs
qm̃ (teſte Auguſtino) credere eſt cogitare cum aſ- August.
ſenſione,idcirco ad hoc ꝙ habitus fidei plena,& in
tegrẽ habeaẽ,oportet ꝙ intellectus inſtruaẽ de cre-
dendis,ut ea ualeat cogitare,& inclineẽ ut ipſis poſ
ſit aſſentire. Quorum primum eſt materiale in fide,
ſcđm autẽ formale.Vtrunq; quoq; reperitur tã in fi
de iformi,q̃ formata.Nõ.n. dr̃ fides informis,ꝗa ca
reat oĩ forma, ſed ꝗa careat forma gr̃æ gratum fa-
cientis.¶ Loquendo ergo de fide quãtum ad illud
materiale,vtpotẽ quo ad cognitionẽ, qua ſcimꝰ qđ
ſint articuli fidei , & qđ ꝑ noĩa deſignetur , ſic fides Roma 10.
eſt ex auditu,& ꝑ acquiſitionẽ.Loquendo aũt de fi
de quantũ ad habitũ, q inclinat ad aſſentiendũ his,
q̃ fidei ſunt, ſic q̃dã fides informis eſt per acquiſitio
nẽ,qua qs aſſentit,& credit ex humana perſuaſione,
vel pp amorẽ,reuerẽtiãq; dicentis,ſeu pp argumen Fides ſuaſa quæ ſit.
ta,atq; miracula. & talis fides non eſt fides loquẽdo
ſimpliciter,ſed uocaẽ fides ſuaſa.¶ Alia eſt fides qua
his,q̃ fidei ſunt, aſſentiẽ pp auctoritatẽ ſummæ veri
tatis,q̃ in bonis & malis reperitur hoĩbus,& poſt in
formitatẽ formata efficitur , q̃ eſt per infuſionem ã
Deo.& iſta non eſt in dæmonibus, ſed fides ſuaſa in
ipſis eſt:habẽt.n.quandã credẽdorũ notitia , q̃ in eis
aliquo modo dr̃ fides,& quædã credulitas,cum nõ
ſit uiſio aperta:quæ ẽt partim eſt indita eis ab exor-
dio creationis,ex quo notitia quãdã ſortiti ſunt ſu-
peraltiſsimæ trinitatis,q̃ notitia in eis tunc nõ exti-
tit fides,ſed cõtẽplatio potiùs,nõ tñ ꝑ ſpeciẽ,q̃ cum
non fuerit ænigmatica , nõ potuit dici fides. Quãtũ
verò ad articulos ad Chr̃i humanitatẽ ſpectãtes eſt
in eis fides acquiſita ꝑ multa experimẽta, & ſigna.
Nẽpe cernũt ueraciter Chr̃ianos ſaluari , cęteroſq;
dãnari,coguntẽ credere,& fateri oĩa eẽ uera,q̃ Chr̃i
ana aſſerit fides,vñ,& ꝑterrentẽ. Propter qđ dixit Ia
cob.apoſtolus. Dæmones credũt & ꝯtremiſcũt.Hęc Iaco.2.
Bonauẽtura,ex ꝗbus pꝫ ſolutio q̃ſtionis iſtius, vtrũ
fides ſit in dæmonibus . ¶ Præterea de his loquitur Thomas
Thomas,& primò,an fides formeẽ per charitatẽ:In Aquinas
agentibus,inquiens,ordinatis fines ſecundorũ agen 22.q 4.8.3
tium ordinantur ad finem primi agentis , quemad-
modum totum uniuerſum ordinatur ad Deũ : ideo
actus primi agentis,inquantum eſt primus,eſt finis
& actiones omnium ſecundorũ agentiũ,ſup ipſum
fundanẽ.Eſt quoq; poſterior, utẽdo actibus aliorũ
ad ꝓpriũ finẽ.ſicq; oẽs actus aliorũ agẽtiũ modificã
tur

tur p actionē primi agētis. Cūq; in uiribus aię uo-lūtas sit primus motor, actio eius prior est actibus uiriū aliarū iquārū ipe rat eis ſm intētionē vltimi fi nis, & vtit ipsis i executione eiuſdē. Vires quoq; mo tæ à volūtate, duo ab ea recipiūt. Primò aliquā for-mā, ſm qd̄ oē mouens, & agēs iprimit ſimilitudinē ſui motis, ac patiētibus: q̄ forma aut eſt ſm diſpoſi-tionē, & formā volūtatis, ſm qd̄ oēs vires motæ à volūtate, libertatē quādā ab ea pticipāt, vel ē ſm ha-bitū, q̄ pficit voluntatē, q̄ eſt charitas: ſicq; oēs ha-bit⁹ ſeu virtutes exiſtētes, i virib⁹ motis à voluntate charitate pfecta, formā participāt charitatis, q̄ for-ma cunctis viribus illis cōis eſt. Hinc pter eā, habi-tus, q̄ ſunt uiriū pfectiones habēt ſpeciales formas. Secdò recipiunt à uolūtate ꝯſummationem in finē, ſicq; charitas dr̄ finis aliarū uirtū. ū, inquantū p cha ritatē fini vltimo ꝯiūgit. Cūq; fides in intellectu ſit, ſm qd̄ à voluntate mouet, p charitatē formaſ for ma cōi ſibi, alijſq; uirtutibus. At tñ pter eā h3 formā ſpālem, ex pprij rōne obiecti, atq; potētia, i qua eſt: ꝯſummationē quoq; à charitate ſortiť. Itaq; fides in formis charitatē pcedit, fides uerò formata ſequit eā inquantū formata. Fides quoq; formaſ à grā me diāte charitate: qm̄ actus fidei Deo acceptus eſt, p ut ex charitate pcedit, ex qbus p3 qualiter charitas

Fides informis an uirtus ſit. ſit fidei forma. ¶ Porrò ad id, vtrū fides informis ſit uirtus, dicēdum q̄ ad uirtutē ptinet actū exercere perfectū. Actus autē potentiæ motæ ab alia poten-tia, nequit eē pfectus, niſi & ſupperior illa potētia. ſit habitu ſuo perfecta, ne deficiat i dirigēdo, & mo uēdo, & ne iferior deficiat i exequēdo: ſicut ad hoc q̄ vis ꝯcupiſcibilis ſit habitu tēperātiæ pfecta, opor tet uim rōnalē eſſe prudentia decoratā. Cūq; crede re ſit actus itellectus, put à uolūtate mouet, ad hoc q̄ actus iſte pfectus ſit, exigit q̄ intellectus p lumē fidei ſit perfectus, & voluntas per habitum char-tatis: hinc informis fides uon eſt ſimpliciter virtus.

Quaeſtio. At verò ſi quæraſ, An fides informis, & fides for mata differant ſpecie: rñdendū, q̄ differentia ex acti bus eſt pēſanda. Actus quoq; dupliciter poſſuot ꝯſi derari. Primò ſm ſpeciē naturæ: ſcdō, penes ſpeciē moris, ſicut occidere iuſtum, & occidere impiū, nō differunt ſecūdū ſpeciē naturæ, ſed ſcdm ſpeciē mo-ris, cū vnū ſit actus iiquitatis, alterū act⁹ iuſtitiæ. Sic & actus fidei informis fideiq; formatæ, nō differunt ſcdm ſpēm naturę, cū ſint circa idē obiectū, ex quo actus ſpeciem moris differunt ſicut cōpletū, & in-cōpletū io eadē ſpecie: & ita diſtinguunt ſecundū ſpeciē moris, nō ſicut io diuerſis ſpeciebus exiſtētes ſed ſicut perfectū & imperfectum in ſpecie eadem, qoemadmodum habitus, & diſpoſitio virtutis. Si au tem quæratur, an in dæmonibus ſit fides informis:

Quaeſtio. dicendum, qòud de ratione eſt fidei, ut credens aſ-ſentiat aliquibus, quæ non videt in ſe, nec ea reſol-uere pòt ad ea, quę uidet, ſeu euidenter, ſcientiali-terque cognoſcit, ſed ad credendum inclinatur ex aliqua ratione, quæ ſufficit ad determinandū aſ-ſenſum in illud, quod creditur. quāuis non ſufficiat ad inducēdum uiſionem eius, qd̄ credit. Rō quoq; ad hoc inducens, pōt ſumi ex aliquo creatō, vel ex miraculo, aut ex aliquo interno, ut qa diuinitus re uelatur. Et fides primo mō ſumpta, cogit intellectū ad credeudum, qa nō apparet prium. Secundò aūt mō intellectus non cogitur, imò ex voluntate libe-rè inclinatur. Itaq; primo mō eſt in dæmonibus fi-des, inquantum ex naturali cognitione, atq; miracu lis, q̄ uident ſupnaturalia eſſe multo ſubtiliùs, q̄ nos cogunturcredere ea, q̄ eorum naturalē cognitionē excedunt. non autē ſecundo mō. Hinc fides dæmo-num nō eſt habitus infuſus, ſed ex naturali cogni-

An in hæreticis ſit fides. tione pcedens. ¶ Si inſuper inquiratur, An in hæres ticis ut fides: dicendum, qd̄ fieri habitus in duobus nos adiuuat: Primum eſt, vt ea, quæ ſunt credenda, credamus. Secundum, ut his. quæ non ſunt creden-da, nullatenus aſſentiamus. Quorum primum poteſt hō ex ipſa æſtimatione rationis, abſq; habitu infuſo Vt autem diſcretè in hoc, & non in aliud inclme-tur, eſt ex habitu infuſo tātum. Quæ diſcretio in hæ retico non eſt, idcirco nec fidei habitum habet, & ſi aliqua ſupernaturalia credat, non ex fide, ſed huma na perſuaſione hoc agit.

Charitas eſt uoluntatis perfectio. ¶ Ex præhabitus demum patet, q̄ formitas & in-formitas accidunt fidei ex reſpectu ad voluntatē, & charitatem, quæ voluntatis perfectio eſt: ideo fides eadem perſeuerat, dum per charitatem formatur, & per charitatis amiſſionē informis efficitur. Hæc Thomas in Summa. His conſonant, quæ in Secun- q 2 q. 1 2 4 da Secondæ tractatu de fide, differuit, & includun tur in iſtis. Verumtamen circa hæc difficultas confur git: quia (vt patuit ſupra) ipſe ſanctus doctor in Se-cunda Secūdę qōne 5. determinat, quòd i angelo, & ar. 1. & 3. homine aute peccatum extitit fides, & (vti nunc pa-tuit) eadem numero fides nunc informis, & nunc formata. ergo in angelo poſt peccatum mānſit fides informis, quæ ante fuit formata, ſecundum illum doctorem, qui tenet Angelos in charitate, & gra-tia conditos eſſe.

Albertus ¶ Cōcordant his Albertus Petrus, Richardus, & alij plures pro maxima parte. Albertus tñ dicit q̄ fi des habet pprīā formā, ſicut & propriā ſpeciem, ſed hoc non contrariatur præhabitis. quoniam gratia ſeu charitas non eſt eſſentialis, & intrinſeca, ſed ac- Richard. cidentalis, atq; extrinſeca fidei forma.

Richard⁹ verò opinat, in dæmonib. nunquā fuiſ-ſe fidē ēt aſi eorū lapſū. Sua qppe fuit opinio, qd̄ nō fuerūt creati i charitate, & grā, ut patuit ſupra ſm. Durand.

¶ Durandus quoq; ſatis concordat prædictis. ex-ceptis nonnullis, quæ infra forſan tangentur. Con-cedit etiam adhuc fidem informem ineſſe dæmoni-bus, ſaltem quātum ad fidei habitum, ſi ante lapſum fidem infuſam habebant, & circa hoc aliqua tan-git, paulo poſt diligentiùs perſcrutanda.

Quomodo intelligitur, quòd ſcriptum eſt, Cum factum fuerit, credatis. Diſtin. XXIIII.

Ic quæritur, ſi fides tantū de nō uiſis eſt, quomodo ueritas apoſtolis ait: Nūc Iohan. 7. dico uobis priuſquā fiat, ut cum factū fuerit credatis: ubi innui uidetur, q̄ fides illis fuerit de factis & uiſis. Sup quo Auguſtinus mouet quæſtionem & abſoluit, ita inquies: Quid ſibi uult, ut cū factum fuerit credatis? Hæc eſt Auguſtin. laus fidei, ſi q̄ credit nō uī. Nā & Thomas (cui dictuū eſt. Quia uidiſti me, ſuper Iohā credidiſti) nō hoc credidit, q̄ uidit. Cernebat eīm, & tāgebat carnē uiuētē, q̄ uidebat mo rientem, & credebat Deum in carne ipſa latentem. Cernebat ergo mente, quod non ui Iohan. 27. debat per hoc, quod ſenſibus corporis apparebat. Si uerò dicuntur credi, quę uidentur ſicut

sicut dicitur vnusquisq; oculis suis credidisse, non ipsa est, q̃ in nobis edificatur fides; sed ex rebus, quæ videtur agitur in nobis, ut ea credant. Ex his aperte intelligitur, ꝙ propriè fides non apparentiũ est. Nec illa est fides, qua in Christo ædificamur, qua dicimus vsitata locutione nos ea tradere, quæ videmus. Alibi tñ dicit Augustinus fidem esse de rebus, quod erit in futuro, cum per speciem Deũ præsentem contemplabimur, quæ tamen non propriè dicitur fides, sed veritas. Est (inquit) fides, qua creduntur ea, q̃ nõ videntur. Sed tamen est etiam fides rerum, quando non verbis, sed rebus ipsis præsentibus creditur: quod erit, cum per speciem manifestam se contemplandam sanctis præbebit Dei sapientia. Sed non propriè hæc dicitur fides, imò fidei merces, ad quam credendo peruenitur, vt ex fide verborum transeat iustus in fidem rerum.

Fides est non apparentium Augustin. libr. quæ. no & vet. testa. 1. Cor. 1.

Si Petrus habuit fidem passionis, quando uidit hominem Christum pati.

Si verò quæritur, vtrum Petrus fidem passionis habuerit, cum hominẽ Christum oculis pati cernebat: dicimus cũ fidẽ passionis habuisse, nõ in eo ꝙ credebat hominẽ pati, q̃a hoc uidebat, sed in eo, ꝙ credebat deum esse, qui patiebatur. Non enĩ uirtus fidei erat, ꝙ credebatur homo pati, & mori, quod Iudęus cernens credebat, sed ꝙ credebatur Deus esse qui patiebatur. Vnde Augustinus super illum psalmi locum, Respõdit ei in via virtutis suæ: Laus fidei est, non quia credit hoĩem illum mortuum, quod & paganus credit eum glorificatum, & verum Deum. Credit ergo fidei (Deum mortuum, & hominem glorificatum. Non ergo fuit Petro fides, credere hominem illum mori, quod oculis cernebat: sed credere Deum esse qui moriebatur. Nec nobis etiam fides in hoc meretur, quod credimus hominem illum mortuum, quod & Iudæus credit, sed quia credimus hominem Deum mortuum esse.

Augu. su. p psal. 101

Si aliqua sciantur, quæ creduntur.

Fides non de capitur sensu.

Post hoc quæri solet, Cũ fides sit de non apparentibus, & nõ visis, vtrum & sit de incognitis tm̃. Si.n. de incognitis tantum est, de his vr̃ esse tm̃, quæ ignorantur. Sed sciendum est, ꝙ cum visio alia est interior, alia exterior, non est fides de subiectis exteriori visioni: est tamen de his, quæ uisu interiori vtcunq; capiuntur. Et quædam sic capiuntur, ut intelligãtur, & si non vt in futuro: quæ nam autem non. quia cum fides sit ex auditu non modo exteriori, sed interiori, non potest esse de eo, quod omnino ignoratur. Quæ ipsa ad sensum corporis non pertinet, ut ait Augustinus, dicens. Quamuis ex auditu fides in nobis sit, non tñ ad eum sensum corporis pertinet, qui dr̃ auditus: quia non est sonus: nec ad vllum sensum corporis: qm̃ cordis est res ista, non corporis. Quædam ergo fide creduntur, quę intelliguntur naturali ratione: quædam uerò, quæ non intelliguntur nunc in enigmate. Vnde propheta: Nisi credideritis, nõ intelligetis. Quod Augus. aperte distinguit: Alia sunt, inquit, quæ nisi intelligamus, non credimus: alia, quæ nisi credamus, non intelligimus, vt de articulis fidei. Nemo tñ põt credere in Deũ, nisi aliqd intelligatur, cum fides sit ex auditu prædicationis. Idem in libro de Trinitate: Certa fides vtcunq; inchoat cognitionem. Cognitio verò certa non perficitur, nisi post hanc uitã. Ambrosius quoq; ait: Vbi fides, nõ statim cognitio. vbi cognitio est, fides præcedit. Ex his apparet, aliqua credi, quæ non intelliguntur, vel sciuntur, nisi priùs credantur: quædam verò intelligi aliq̃n, etiam antequam credantur. Nec tñ sic intelliguntur modo, vt in futuro sciantur: & nunc, non mundantur corda, ampliùs intelliguntur: quia nisi per fidem diligatur Deus, non mundatur cor ad sciendum eum. Vñ Augustinus: Quid est Deum scire, nisi eum mente conspicere, firmeq; percipere? Sed & priusquam valeamus perspicere Deum sicut percipitur à mundis cordibus, nisi per per fidem diligatur non poterit cor mundari, quo ad eum uidendum sit aptum. Ecce hic apertè habes, q̃a non põt sciri Deus, nisi priùs credendo diligatur. Supra autem dictum est, ꝙ nemo potest credere in Deum, nisi aliquid intelligatur. Vnde colligitur non posse sciri, & intelligi credenda quædam, nisi prius credantur: & quædam non credi, nisi priùs intelligantur, & ipsa per fidem ampliùs intelligi. Nec ea quæ priùs credantur, quàm intelligãtur, penitus ignorantur, cum fides sit ex auditu. Ignorantur tamen ex parte, quia non sciuntur. Creditur ergo, quod ignoratur, sed nõ penitus, sicut etiam amatur, quod ignoratur. Vnde Augustinus: Sciri aliquid, & non diligi potest. Diligi vero, quod nescitur, quæro utrum possit. Si nõ potest, nemo diligit Deum antequam sciat. Vbi autem sunt illa tria, fides, spes, charitas, nisi in anima credente, quod nondum scit, & sperante, & amante quod credit? Amatur ergo, & quod ignoratur, sed tamen creditur.

Roma. 10. Lib. 13. de Trinitat. Isa. 7 iuxta lxx. Augustin. Roma. 10 Ambrosi. Act. 15. Augustin. lib. 8 de Trinitat. Roma. 10. August.

Summa di stinctionis XXIIII.

Ic Magister specialiter agit de obiecto fidei, mouetq; dubia tria, q̃ reducuntur ad vnum. Primò quærit, an fides sit de nõ visis. Secundò, an Petrus habuit fidem passionis Christi. quando vidit hominem Iesum Christum pati. Tertium, an aliqua sciuntur, quæ creduntur, hoc est, an vnum, & idem ualeat esse scitum creditum. Sicque tota ista distinctio est de hoc verum obiectum fidei sit solum res non patens. i. latens nec nota.

QVAESOTI I.

ITaq; circa hæc quærit, *An obiectum fidei sit solũ quid ignotum.* ¶ Videtur quòd non, quia obiectũ fidei (vt patuit) est veritas prima, seu Deus sub rõne primæ ueritatis: sed Deum esse, certissimum est, & facillimè, & insolubiliter, & multipliciter põt probari, sicut ostensum est, & patuit supra primũ. ¶ Secũdò, mundũ esse creatum ex tpe, spectat ad fidem. & tñ hoc probatur, atq; (vt claruit circa secundi exorditum) aliqui decuit impossibile esse, mundum sequamcunq; creaturam fuisse ab æterno. ¶ Tectiò,
Iud. 13. multa creata cadunt sub fides, ut matres Christi virginem esse, & cosimilia quæ traduntur in fide, vt q̃ Samson sit filius Manuæ, Christũ esse occisum. imò sicut probatum est, tota theologia est de summæ trinitatis deitate, & de Christi humanitate, ergo obiectũ fidei non est veritas increata. ¶ Quartò, ueritas increata est simplicissima, sed multa complexa sub fi
Iob. 19. de cadunt, ut ista, Chrs est crucifixus, Christus venturus est ad iudicãdũ viuos, & mortuos. ¶ Quintò sanctus Iob dixit: Scio, quòd redẽptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum. & tamen cadebãt sub fide: ergo idem est scitũ, & creditum. ¶ Sexto, doctores catholici multa argumẽta inducunt ad probandum ea, quæ fidei sunt, & viri perfecti habent fidem certissimam cum rõnibus credendorum, & purificatę mentis intelligentia; ergo eorum fides certitudinem, euidentiã, atq; intuitum habat. ergo, & visionẽ apertam. Septimò, maior ẽt fidei, q̃ scientiæ certitudo, qđ multi experiuntur in se. ¶ Octauò, quanto quid innititur certiori, & infallibiliori fundamento, tanto est certius. sed ueritas fidei Christianæ innititur summæ, & increatæ veritati, q̃ nec falli potest, nec fallere, nec mentiri nec variari. veritas autẽ naturalis sciæ innittitur rationi humanæ, & luci creatæ. ¶ Nonò, ex argumẽtis, & rationibus fidei, ex uarijs gratiosis effectib⁹, ex multis experientis, & sentimẽtis internis, ex sensibilibus & supernaturalibus prorsus miraculis, certissimũ nobis est fidem Christianam esse à Deo: ergo q̃ certè demonstratur, ac innotescit, Deum non esse auctorem, confirmatorem, testemque falsuatis, tam certum, & demõstrabile est, fidei Christianæ nequaquã falsum subesse. ¶ Decimò, dona, & lumina grã fortiora, & clariora sunt, quàm lumina, & dona naturæ: ergo fortiorem, & clariorẽ in mente credentiũ causant notitiam, sicq; certior, & clariùs micans in mente est fidei ueritas, quàm scientiæ habitus.

Albertus ¶ Circa hæc multa occurrunt dicenda, qa; & multæ quæstiones ab alijs in hoc loco mouentur, quarũ responsiones hic comprehendam.

Damasc. ¶ Itaq; Albertus: Fides, inqt, ut ait Gregorius, nõ habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Distinguendum est tamen duplici distinctione, quarum vnam ponit Damascenus li. 4. ca. 1. videlicet quædam est fides ex auditu, & quædam est fides est charisma spiritussancti. Illa, quæ ea auditu est, potest habere rationem inductiuã, non pbatiuam, non ut psentiat, sed vt faciliùs consentiat ei, cui qs p affectum est inclinatus, & consentire paratus. Charisma verò est lumen infusum, & tendens in primã veritatem, & hæc fides non habet rõnem inducentẽ, sed potiùs gratiã infundentem. Crede- Augustin. re nãq; (fm Augustinũ) est cum assensione cogitare, sicq; credere ea parte cogitationis pbationẽ admittit, qa ex, ac parte est ea auditu. Istaq; rõ, quã admittit, non est pbans, sed credito quasi alludens ad iocunditatem, non ad consensum. Ea parte autẽ ↄsensus, nõ innititur nisi limini infuso. ¶ Aliã distinctionẽ ponit sacratissimus Petrus in Itinerario sci Cle- S. Petrus. mentis: Fides, dicens, nõ exigit pbationẽ, nisi ut pbetur uerus esse propheta, qui tradidit eã. quia sit ille extiterit uerus, cuncta, quæ docet sine dubio uerã sunt, quamuis quædam pp eorum altitudinem non intelligantur. Hinc de ratione inducente, intelligẽdum est, quod princeps ait apostolorum: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem 1 Pet 3. de ea, quæ i vobis est, fide & spe: Hæc Albertus.

¶ Sed qm̃ (teste Apostolo) vna est fides, ita q̃ fi- Epe 4. des est species specialissima, quô fides ponit duplex Ad qđ ex pinductis posset quis rñdere faciliter, sed nescio an sufficiẽter, dicendo q̃ est fides suasa, & fi- Fides suasa infusa. des infusa. Primã dicit Damascenus esse nostræ mẽtis, quia rõne humana suadetur, ac gignitur. Alia dr spiritussancti charisma: qm̃ supernaturale est donũ à spiritusancto per creationem infusum Vel forsan qs dicet. q̃ fides dicitur duplex, non secundum es- Roma. 10. sentiam, sed secundum modum ita, quòd idem habitus fidei dicitur fides ex auditu: qm̃ dispositum est ea instructione, & prędicatione humana. Nam & auditus dicitur sensus disciplinæ. idem quoque habitus, inquantum realiter per creationem infusus, vocatur charisma spiritussancti.

¶ Portò de his Thomas pleniùs, planiùsq; cõscribẽs: Formale, ait, in obiecto fidei est ueritas increata, sicut expositum est. Deinde rñdet ad istud, An fides sit de uero incomplexo. Credere (fm Augustinum) est cum assensione cogitare. assentire autem non potest quis nisi vero. veritas quoq; non consistit nisi in complexione. hinc obiectum fidei oportet esse verũ cõplexũ. Nã & qdam illã operationẽ intellectus, qua cõponit. & diuidit, fidẽ uocauerũt. Hinc dicentes obiectũ fidei esse incoplexum, ppriã uocem ignorauerunt. quod enim dicitur, credo incarnationem, non põt intelligi de formatione conceptionis incarnationis: qa sic quilibet intelliges significationem nominis huius, incarnationis, crederet incarnationem. Ideo sensus est, credo incarnationẽ esse, uel fuisse fidei: ergo inquantum fides est, ↄuenit esse verũ complexũ. Hoc ẽt conuenit fidei rõne sui obiecti, quod ẽ veritas prima, de qua nõ põt sciri qd est, ut intellectus in eius cognitione formetur, sed cognoscitur, qa est, quod sit p intellectũ cõponentem, ac diuidentem. De eo autem, quod simplex est in se, multę complexiones, conceptione, & propositiones possunt formari fm quod multa ei conueniunt. Cũq; fides inuitatur infallibili veritati non põt ei falsum subesse, nec contingens potest esse obiectum fidei, nisi vt stat sub puidẽtia Dei, sicq; necessitatem quandam sortitur. ¶ Præterea ad id, An fides sit de uisis; dicendum, q̃ uisio pprie actus est sensus visus, ob cuius sensus nobilitatem nomen uisus transfertur ad aliarum cognitiuarum actus potentiarum. p similitudinem ad sensum visus. Potest ergo attendi cognitio, quãtum ad genus cognitionis. sicq; largè, & impropriè ois cognitio dicitur visio. Sic quoq; fides est de visis, vt cũ q; visu interiori

1. Cor. 13.

riori, ut dicit. Magister, cũ & Apostolus dicat: Videmus nũc p speculũ in enigmate. Põt quoq; attendi similitudo hæc, ẽt quantũ ad modũ cognoscẽdi. Modus aũt quo sensus visus uidet, est inquantũ species nisi pfecta lumine, formaẽ, in visu. sicq; trãsferendo nomẽ uisus ad intellectum, videmus dũ forma rei intellecta est, in intellectu nr̃o perlumen ipsius intellectus, siue illud lumen, sit naturale, siue supernaturale. Cõplexa quoq; ita intelliguñẽ, quorũ cognitio ex prætacta visione consurgit: & ita fides neqt esse de visis: qm̃ forma illa, & veritas, q̃ principaliter obiectũ est fidei, omnẽ formationẽ, & visionẽ hmõi nostri intellectus prorsus transcendit. nec ea, quæ fidei sunt, ad prĩcipia p se nota ualẽt resolui, neq; reduci. Hinc quoq; de pprie scitis, q̃ demõstratiuè pbanẽ, & in principia p se nota reducuntur, nõ est fides. Veruntñ aliqd cõparaẽ ad fidẽ dupliciter, puta p se, & p accidens. qm̃ quod p se spectat ad fidẽ, ptinent ad eã ubiq;, & semper, idcirco quod spectat ad fidẽ rõne huius aut illius, ptinet ad eam p accidens. Hinc quod simpliciter intellectũ excedit humanũ, ptinens ad Deũ, atq; diuinitus reuelatũ est pertinet ad fidẽ p se. Quod aũt excedit intellectũ huius, aut illius, & ñ simpliciter naturalẽ capacitatẽ mẽtis hũanæ, p accidẽs spectat ad fidẽ. Nihilominus ad vtrũq; horũ daẽ hoi fides. quẽadmodũ em̃ gr̃a affectũ perficiens, p̃supponit naturã, qm̃ perficit eã: sic fidei substituitur naturalis cognitio, quã fides p̃supponit, & rõ pbat, sicut fidei trinitatis cognitio existẽdi Deũ, ad quã naturalis notitia, fides quoq; sufficienter inclinat, ut q ad eã nõ valet rõnem habere, fide ei assẽtiat. imò vt Rabbi Moyses ptestaẽ, hoc necessariũ extitit pp quq;: Primò, pp altitudinẽ materiæ q eleuationẽ reqrit sup sensum, & imaginationẽ ad quã eleuationẽ oẽs nõ sunt prõptè dispositi. Scundò q̃, uis hõ naturaliter ordineẽ ad cognoscẽdũ diuina, tũ p seipsum non põt ad eã ptingere, sed instructione eget alterius. Quã cũ nõ qlibet possit habere ad manũ, Deus sapiẽter, ac piè puidit hoi de lumine fidei, quod ad talẽ notitiam eleuet mentẽ. Tertiò, q ad naturalẽ, & philosophicã diuinorũ cognitionẽ multa p̃exiguñẽ, quorũ scientiã non nisi pauci queũt habere. Quartò, q nonnulli obtusi sunt mente, q fidei illũinatione indigent adiuuari. Quintò: qm̃ plurimi occupantur circa exteriora, & necessaria vitæ, p qđ a diuinorũ cõsiderationibus retrahũtur: ideo fide sunt imbuendi. ¶ Ilsuper, si quæratur, An ratio seu humana, & naturalis argumentatio minuat meritũ fidei. rñdendum, q ex duobus perpendiẽ quantitas meriti, puta ex parte operis, & ex parte operantis. Nã opus oportet esse bonum actũ virtutis. Cumq; uirtus sit circa bonũ difficile, oportet q habeat bonitatem: & difficultatẽ in se. idcirco qđ addit ad alterũ horũ, addit ad meritũ q̃tũ ẽ ex pte operis. Ex parte verò operantis, voluntas requiriẽ. Vñ quo qs magis volũtariè operaẽ, eo plus pmereẽ, Sp quoq; q̃titas meriti s̃m charitatis radicem perpẽdiẽ imò hæc quantitas est quasi formalis respectu alterius, propter quod s̃m eam certius extat iudicium de meriti quãtitãte. Itaq; rõ naturalis dupliciter põt adduci in his, quæ sunt fidei, vtpotè p fide, & contra fidem. Inductio rõnum ꝯ fidem, auget difficultatem actus credendi, quantũ in se est. Hinc manente eadẽ uoluntate credendi, plus promeretur qui credit his, in quibus vidit multas naturales rões in ꝯrium, queẽadmodum q vehementer tentatur de vitijs carnis, plus meretur resistẽdo, quàm q nõ tentaẽ Porrò rõ, quæ pro fide inducitur, non facit videri illud, quod creditur: idcirco non minuit operis difficultatẽ, quantũ in se est: attñ quantũ in se ẽst. facit voluntatem promptiorem ad credendum. sicq; põt augere meritũ fidei, sicut, & habitũ ipsum uirtutis sicq; ratio inducta siue pro fide, siue ꝯ fidem, quantũ in se est: meritũ fidei auget: q̃uis posit ẽt vtrunq; minuere ex defectu credentis, q aliter nõ crederet. Vñ rõ p̃bens experimentum sufficiẽter fidei, facit uisionẽ. i. euidentẽ rei notitiam. idcirco euacuat credẽdi difficultatem. Sed rõ talis haberi nõ põt in his, quæ per se spectãt ad fidem. Rõ quoq;, quæ p fide inducitur, nõ facit ut hõ nõ purè pp Deũ credat: q & ratione illa remota, nihilominus crederet: hinc quantum in se est, non minuit fidei meritũ nisi ex culpa credentis. ¶ Ex p̃habitis, quoq; patet rñsio ad id, An fides solũ sit de ignotis. Siquidem ad pfectam rõnẽ intellectiuæ cognitionis, tria requiruntur. Primum ut id, qđ cognoscitur, intellectui pponatur. Secundum, vt intellectus illi adhæreat. Tertiũ ut intellectus videat illud. i. euidenter intelligat. Ea ergo, quæ fidei sunt, intellectui proponunẽ non in seipsis, sed per aliqua verba, quæ ad illorum expresionẽ ñ sufficiũt, atq; qbusdã similitudinib⁹ qua ab illorũ repsentatione deficiunt. Idcirco dicuntur cognosci in speculo, & in enigmate. Vnde nec clarè, ac pprie uidentur, nec penitus ignorantur, sed aliquo mõ noscuntur. Iõ quod sanctus ait Gregorius, Apparentia fidem non habet, sed cognitionem, intelligitur de cognitione pfecta, q̃ fidẽ ẽcludit. Pprie aũt dr̃ eẽ præsens id cuius essentia intellectui aut sensui præsentatur. Et quia hoc facit ad visionem, asserit Augustinus, q uidentur præsentia, creduntur absẽtia. Iõ fides assimilatur auditui, scientia seu cognitio visioni: quoniã per auditũ cognoscimus res absentes Hæc Thomas in Summa.

1. Cor. 13.

Gregorius

¶ At verò in Secunda Secundæ, quæst. prima. cõuenientiùs rñdet ad istu d;, Verũ cõplexa obiectum sint fidei: De obiecto, asserens, fidei dupliciter possumus loqui. Primò ex parte crediti, s. put res credita est in seipsa. Sicq; obiectũ fidei est quid cõplexum videlicet res, de qua fides habetur, ut Deus. Secundò, ex parte credentis. semp namq; (vt ait Boethius) cognita sunt in cognoscente s̃m modum cognoscentis. Cumq; naturale sit intellectui nostro in hac uita, componendo, ac diuidendo veritatem cognoscere, vt 3. de aĩa diciẽ, hinc ex parte nostri, cõplexum per modum enunciabilis. obiectũ fidei appellatur. Nã sicut Deus ex sua perfectione composita, & cõplexa incõplexè cognoscit, sic homo ex sua ĩperfectione simplicia, & ĩcõplexa cognoscit complexè. Insuper, fidei falsum non subest. nihil em̃ subest alicui actui, habitu siue potentiæ, nisi mediante formali ratione obiecti, sicut color videri non potest nisi per lumen. Cumq; veritas prima sit ratio formalis obiecti fidei, nil fidei subest, nisi quod stat sub virtute diuina, sub quo falsum non stat, idcirco nec fidei subest. Et si fidelis in aliquo deuiet circa fidem, non est hoc ex fide, sed ex cõiectura humana. imò ut 6. Ethicorum ait philosophus, nulla virtus perficiens intellectum, se habet ad falsum. secundum, quod tale est: cum falsum sit malum ipsius intellectus. ¶ Præterea, si quæratur, An uisa, & scita credãtur, siue fidei subsint tanquam obiectum: dicẽdum q visus importat intellectus assensum ad creditum Intellectus autem dupliciter assentit alicui: Primò, ex ratione sumpta ex parte obiectorum, quorum quædam sunt per se nota ut, prima principia, aliqua ex ipsis principijs. Secundò ex eliciencia propriè voluntatis, qua se magis inclinat ad assensum unius, quam alterius partis. Quod

articu. 2.

Boethius

Fidei falsum non subest. 2. 2. q. 1. articu. 3.

Quæstio.

Si

Opinio quid sit.

si talis ꝯsensus sit cum dubitatione, atq; formidine de opposito, uocatur opinio: si autẽ cum certitudine, dr̃ fides. Illa ergo videnẽ, q̃ ꝑ seipsa mouent intellectũ, aut sensum ad sui cognitionẽ. Vñ nec fides nec opinio põt esse de visis, nisi uidere ualde extense sumatur ꝓ quacunq; notitia. Sic q̃ppè, & fides est quoddã lumen, faciens mente videre, quę credẽda cõsistant. Insuꝑ, cum scĩa sit eorum, q̃ ex principiis ꝑ se notis ꝓbantur, oĩa scita sunt intellectualiter uisa: idcirco nec scita, sicut nec visa, obiectum sunt fidei. nec põt idẽ esse scitũ, & creditum, saltẽ ab eodẽ & secũdũ idẽ. tñ qđ unus credit, alius scire potest. Nẽpè quòd credit viator, scit & videt cõpræhensor sic, & de Deo multa sciunẽ, vez ꝙ est: & ꝙ sit vnus, de quo, & multa creduntur, sed nõ est ſm idẽ. Hinc innotescit, cur fides dicaẽ mediũ inter opinionem, atq; scientiã: qm̃ cũ scĩa cõicat in certitudine, cum opinione aũt in hoc, ꝙ nõ est ex euidenti, & sufficiẽti naturali rõne.

Quæstio.

¶ Postremò, si q̃ras. Vtrum humana rõ minuat fidei meritum: dicẽdum, ꝙ rõ dupliciter hʒ se ad credenda. Primò antecedẽter, ita ꝙ homo non crederet sine hmõi rõne. sicq; minuit meritum fidei, quemadmodum passio ꝓcedens diminuit laudem, ac meritum actus uirtuosi, q non ex passione, sed mentis iudicio fieri debet. Secundò, cõcomitãter, dum credens etiam non existente huiusmodi rõne, nihilominus crederet, Sed qm̃ amat, quod credit seu fidẽ, qua credit: fidei veritatem reuoluit, & ex amore rõnes ad eius confirmationem, seu declarationem excogitat, aut inquirit. & hoc signum est meriti amplioris, nec meriti rõnem excludit. Idcirco auctoritas illa, fides nõ habet meritũ &c. intelligenda est, qñ homo voluntatem credendi prõptam nõ habet, nisi propter vim rõnis humanæ. Rõnes demũ quæ inducuntur ad fidẽ, non sunt demonstratiuæ, sed potius remouẽt impedimenta credendi, ostendendo ea non esse impossibilia, quæ asserit fides. Rationes verò demonstratiuæ, q̃ adducũtur ad aliqua, quæ sunt fidei, vt quòd Deus est vnus, & vniuersorum principiũ, sunt quasi ꝓpampula fidei. & quãuis diminuant fidei rationẽ, dũ faciunt ea apparere, quę creduntur, non tñ diminuunt rõnẽ charitatis, ꝑ quã voluntas prompta est ad illa credenda, ẽt rõnibus non inductis: ideo non minuitur ratio meriti, nec cã promerendi. Deniq; ea, quę fidem impugnãt, ut humana argumentatio, exteriorq; ꝑsecutio, tãto plus meritum augent fidei, quanto in eorum resistentia uoluntas ostenditur pronior, ac fortior ad credendum. Hinc martyres sancti habent ꝓcipuum fidei meritum, & post eos viri ingeniosi in philosophicis eruditi, q ꝑꝑ rõnes, & argumenta ꝓfidorum, seu ꝓprtẽ adinuentionis, nequaquã à fide recedunt. Similiter qui fidem tuentur, exponunt ac roborant, quibus cooperatur in bonum, quòd hęreses sciunt. hæc Thomas in Secunda secundæ, quæstionibus prima, & secunda.

Fides habet meritũ quomodo intelligendum.

Tarĩtas.

¶ Concordat Petrus, additq;: Quidã (vt Cancellarius Parrhisiensis, puta Philippus) dixerunt, ꝙ res & nõ enunciabilia, sunt articuli fidei: qm̃ res artaẽ semp, & ꝑ se ad credendum ex ꝓpria sua natura, enunciabilia autẽ ꝑ accidens ex diuulgatione. Alij, vt Gulielmus Antisiodorensis, qđ enũciabilia determinata, & nõ res, sint articuli fidei: & quãuis variata sunt enunciabilia, nõ tñ articuli. qm̃ tria enunciabilia secundũ tres differentias temporis, nõ sunt nisi unus articulus. Alij meliùs dicunt. ꝙ res non articuli, nisi materialiter: sed enunciabilia indeterminata: q̃ se habẽt cõiter ad quãlibet differentiã tẽporis, vt Christum fuisse incarnandũ. Enunciabilia verò determinatã, non sunt articuli nisi per accidẽs: qm̃ credere sub hac, seu illa differentia, accidit saluti. At uerò fides semꝑ est de nõ uisis visione sensibili, vt de obiecto ꝑ se. Põt tñ esse de visis, vt de obiecto ꝑ accidens. Quædã namq; oĩnò subiacent sensui, q̃ totaliter possunt cognosci experimẽto sensibili. & de his nullo mõ est fides ut talibus. quædã verò nõn totaliter, de q̃bus ſm qđ sensui patent, non est fides, sed secundùm qđ latẽt sensum. sicque de Chr̃i passione erat fides, ac visio, sed non secundũ idẽ. Nã visio fuit de ea, ꝓut referẽ ad naturã hũanã visibilẽ: fides, vt referẽ ad naturã inuisibilis deitatis.

Scientiã duplex

¶ Porrò scĩa duplex est. Vna patriæ, q̃ est clara. Alia uitæ, q̃ obscura est circa diuina, q̃a vt habet se visus noctuæ ad lumẽ solare, sic intellectus humanus ad manifestissima naturæ. Itaq; scĩa uitæ de diuinis ꝑꝑ admixtã obscuritatẽ, ex improportione intellectus nostri ad diuina, atq; frequentẽ obnubilationẽ phãtasmatũ, nõ excludit fidem. Scientia uerò patriæ haberi potest dupliciter. Primò, indesinenter in perpetuum, & ita excludit fidẽ. Scđò actualiter ad t̃ps, & ita fidem non excludit.

Obiectio.

¶ Si aũt obijciatur: qm̃ Deũ esse scitũ est, & demõstratum à prophetis, & tñ inde est fides: dicendum, ꝙ non omnia, quæ creduntur, sunt supra rationem quo ad obiectum, sed quo ad modum, qui est assentire veritati non uisæ, nõ propter rationem probantem, sed propter primam veritatem dictantem. Hæc Petrus.

Solutio.

Richardus

¶ Richardus uerò affirmat: Tam verò complexũ q̃ incomplexũ, fidei est obiectum. Nã verũ incõplexum est ipsa res credita, cuius existẽtia est causa veritatis enunciationis, quæ est veritas cõplexa: ideo res ipsa principale obiectum est fidei. Hæc Richardus, qui concordat in alijs.

Bonauentura

¶ Scripta quoque Bonauenturæ de quæstiobus iam inductis concordant, potissimè dictis ex Thoma, & Petro.

¶ Alexander etiam prolixè scribit de istis, cuius responsa in præhabitis virtualiter continentur.

Durandus.

¶ Circa præinducta scribit Durãdus: Cũ sint plura cõplexa, q̃ cadunt sub fide, puto ꝙ inter ea est aliquod primò creditum, quod rõ credendi alia, & ad quod fit credibiliũ resolutio vltima. Hoc aũt est credere ecclesiã regi à spiritusancto, quod patet sic. Credimus Deum esse unum, & trinum, filium incarnatũ, passum: q̃a scriptura hoc dicit, quã à Deo credimus reuelatam, & inspiratã. ergo credere scripturã esse reuelatã à Deo, rõ est credendi ea, q̃ in scriptura tradũtur. & sic est priùs creditum. Rursus credimus scripturã esse reuelatã à Deo, quia ecclesia, q̃ regitur à spiritu sancto, hoc approbat. Nempè cũ multi gesta scripserint saluatoris, vt Nicodemus, Nazaræi &c. illa sola scriptura recipitur, vt authẽtica, atq; canonica, eiq; soli fides adhibetur, quam ecclesia approbat.

Ecclesia a spũscĩõ regitur.

Vnde Augustinus cõtra fundamẽtũ Manichæi: Ego, inquit, non crederem euangelio, nisi crederẽ ecclesiæ approbanti. Et rursus. Euangelium Nazaræorum non admitto, q̃a ecclesia non admittit. Ergo credere, ꝙ ecclesia non erret, tanquã à spiritusancto directa, est rõ seu credendi scripturã, quã approbat, esse à Deo inspiratã. & denuo, hoc credere, est rõ credẽdi ea, quæ in scriptura sacra traduntur, ut dictum est. Ergo à primò ad vltimum, primũ inter credibilia quod est rõ credendi alia, & ad quod fit vltima credibilium resolutio, est credere ecclesiam regi à spiritusancto. Hæc Durandus.

August.

Ecclesia errare nõ potest.

Obiectio.

¶ Quibus obijci põt, ꝙ sacra scriptura habet suã auctoritatẽ nõ ab hoĩbus, nec ab ecclesia, sed directẽ, uerẽ, & immediatẽ à Deo, cuius, infallibili, &

inuariabili

inuariabili ueritati innitič, propter quod ad Galatas, ait Apostolus Notū uobis facio fratres euangelium, qđ pdicaui in vobis, quia nō est ſm hoįem. Neque enī ego ab hoïe accepi illud, neq; didici, sed p reuelationem Iesu Christi imò ecclesiā regi à spūsancto, nō noscimus, nec credimus, nisi ex scripturis, & auctoritate, ac instructione scripturę; Veruntā quāuis istud sit verū, a, tn verba illa Durandi uidentur catholicę dicta, & oïa illa stāt simul, ita q scriptura hʒ auctoritatem ab ecclesia, & eӛ, sed modo diuerso. Scriptura qppė ab ecclesia auctoritatē sortitur, quā tū ad innotescentiā, seu manifestationē: qm ex determinatione vniuersalis concilij innotescit, & manifestatur, q̄ scriptura sit cēsenda canonica; Ipsa verò scriptura hoc docet, q ecclesia à spūsancto īfallibiliter regitur. suā uerò auctoritatē ueritatē, & certitudinē hʒ scriptura à Deo verė cāliter, & existentialiter. Itaque scriptura, & ecclesia se inuicē fulciunt, muniunt, ac tuent, vtraq; verò à Deo auctoritatē adepta est. & de his in opusculis de auctoritate generalis concilij, & potestate summi pontificis, plenius scripsi.

Durand. ¶ Insup scribit Durādus. Si constaret q aliquid eēt dictū à Deo, de illo aliquo ut sic, non esset fides nec aliqua esset inde fides necessaria. cōstat namq; certissima rōne, q Deus nō pōt mentiri, nec dicere falsum. si ergo cōstaret euidenter Deū dixisse aliqd, cōstaret scientificė illud esse verū. In speciali etenim videmus claram terminorum connexionem.

Dionysius contra Durandum. ¶ Contra hoc dictum Durandi multa possent induci. si enī Christianis nō constat p certo, fidē catholicā, & euangelicā legē realiter esse collatā, ac pmulgatā, ac ɔfirmatā à Deo, non possent certitudinaliter, atq; indubiæ credere, sentire, confiteri & affirmare, ipsam fidē, & legem esse uerā, diuinā, ac salutarē. Non. n. hoc queūt naturali rōne, nec alio medio certo pbare. ¶ Deniq; si dictū illud Durādi esset verū, sequeret, q gloriosi, ac diuini apostoli, ac sancti pphetæ nō habuissent fidē. certissimė. n. nouerunt Deū esse locutū ad ipsos p inspirationem internā p angelos sanctos, q ēt nequeunt mentiri, neq; peccare, cū sint ɔfirmati in bono p infusionē spūsctī sic, q; euidēter eis ɔstabat, Deū dixisse ea, q̄ ipi vlteriùs ptulerūt, pdixerūt, scripserūt, & docuerūt. imò tam
Gal. 1. certi erant de hoc, q Paulus apostolꝰ dixit, scripsitq; Galatis, licet nos aut Angelꝰ de cælo euangelizet uobis, pterq̄ euangelizauimus uobis, anathema sit. Nōne
Actu 2. 2.Cor 12. apostoli sciuerūt certissimė se accepisse spiritū sanctū in die pentecostes? Nonne Paulus sciuit se raptū vsq; ad tertiū cælū, & audisse immediatė à Deo verba arcana? & nihilominus habuit fidē deinceps. imò, & gloriosissima, atq; oīno incōparabilis uirgo, suLuce.1. percertissimė nouit sibi Angelum sctm̄ esse locutū, seq; concepisse de spūsancto, & peperisse filiū Dei, audisseq; ab ipso ea, q̄ fidei sunt, attū habuit fidē, qa viatrix. Idcirco dicendum, illud, non obuiare, sed maximė concordare, conferre, alludere fidei Christianę, quod certę constat fidelibus, potissimė eis q fidē habēt cū rationibus credendorū, & purificatæ mētis intelligentia, fidē esse ɔfirmatā, collatā, infusam à Deo. Et quāuis ex hoc sequit certissimė, q verā sit fides, & testimonia eius nō tn̄ amittit fidei rōnē, nec ē scia, qa nō hʒ certitudinē euidētiæ de his q̄ credit. cū incōpræhensibilia sint menti humanę in vita psenti, nec ea clarė pōt in hoc statu conspicere. Nihilominuus pp Dei auctoritatē certissimė illis assentit, dū ɔstat ei, qđ Deus est testis. ¶ Hinc
Thomas. Thomas in hac ait distinctione. Argumenta, puta miracula pprię dicta, soli Deo possibilia, q̄ cogunt ad fidē, nō pbāt in se tm̄ p se fidē, sed veritatē annunciātis fidē, ita q scit esse verax. & sicut pcedēti distinctione innotuit, p euidentiam, & excellentiam miraculorum, quæ facta sunt, & fiunt pro confirmatione fidei Christianæ, dæmones credere compelluntur.

Gandauus ¶ Preterea, Hēricus in quodlibeto 8. rñdens ad istud, utrum aliqs articulus fidei valeat demonstrari, ɔscribit: Dicunt q̄dā sensisse Richardum, q articuli fidei queunt pbari. sed sciendū q ſm philosophū
Aristot. 8. Topicorū, Duplex est dispositio, una ad rē, de quā aliqd q̄rit absolutė, alia ad positionē, dū q̄ritur aliqd psupposito alio, atq; ex eius suppositione arguit ad quęsitum. Si primò modo proponatur quæstio de fide. sic nullus articulus fidei potest demonstrari, uæ probari: quia sunt de his, quę facultatem naturalis rationis excedunt, ita quòd eorum contraria per ea, quæ in naturalibus conspiciuntur probabiliora consistunt. idcirco ad ea intelligenda primus gradus debet nobis esse auctoritas, sicq; ex credítis, & suppositis tanq̄ ueris, ac necessarijs, & ex alijs naturali rōne cognitis coassumptis, ad alia credita intelligenda debemus ascendere, ita ēt, q illa credita, q̄ sunt principia intelligendi alia, quibusdā adiunctis, possit esse conclusiones cognitæ, & in- Isai. 7 iuxta 70.
tellectæ, vt sic nullū maneat credibile, qn possit esse intelligibile. Propter qđ Isaias asserit. Nisi crediderītis, nō intelligētis. Denique, q̄dā credenda æter- Richardus
na sunt, & absolutė necessaria, ac impossibilia aliter se habere, vt ea, quæ de summa trinitate creduntur, de qbus ait Richardus, q īpossibile est ea necessaria ratione carere. Quod bene uerum est, sed soli Deo, nec vlli purė naturali rōne inuestiganda sine fidei suppositione. Alia aūt credēda sunt, q̄ non sunt simpliciter, & absolutė necessaria, sed solū supposita diuinæ voluntatis determinatione, ut ea, quæ spectant ad sacramenta, & ad humanā redēptionē, p Chrm̄, ad q̄ nō sunt necessaria argumenta, ēt suppositis credibilibus, sed probabilia, & cogruentia solum, accepta ex parte modi redemptionis, iustificationisq; nostræ. ¶ Quo circa sciendū, q differunt circa idem, Credere intelligere & uidere.
hæc tria, credere, intelligere, & uidere. Videre nāq; est oculo ad oculū spūaliter mente cōspicere, sicut corporaliter solē videmus. sicq; beati oïa vident in diuina essentia. nec sic uideri aliquid pōt intellectualiter extra uisionē gloriosam, quacunq; alia cognitione, seu naturali, seu supernaturali. Intelligere uerò est cognoscere aliquod uerū perspicuė p mediū certius, certificatū in primis ex sensuū cognitione. Credere aūt est alicui ueritati pp auctoritatē, pponentis signis, atq; pdigiis, cæterisq; hmōi ɔfirmatā, per intellectum uoluntariė adhęrere de qua ad- Richardus
hæsione scribit Richardus. Nil certius, nihil ɔstantius. q̄ qđ fide appręhendimus, seu tenemus, sunt nāq; ꝗpluribus cælitus reuelata, atq; tā multis, & magnis, tā miris signis, ac præclaris pdigijs diuinisus confirmata, ut genus videatur dementiæ, ī his uel aliquantulū dubitare. Vtimur itaq; in credendorum attestatione signis p argumentis, pdigijs p experimentis, ad persuadendū uoluntati, ut credere uelit. non ad probandum rationi ueritatem eorum, quæ extāt credēda, ita ut propter talem pbationē, & ueritatē perspicuam credat. utpotė fidem pueniendo aliter enī meritū fidei euacuaretur, ut non ex ratione credamus, quātum ex parte est voluntatis. Sic igitur credere. repugnat omni aperto intellectui ueritatis, qm̄ semper obscuritatē habet annexam. Hinc Deum esse seu, q vnus est Deus, non est absolutė loquendo articulus fidei, cū ualeat demōstrari. sed est articulus cum determinatione, videlicet quòd est

humani

humani generis reparator, & glorificator, quod probari sufficienter non valet, nisi fide supposita. Hæc Henricus, qui de his scribit prolixè, & in prosecutione cõsentire videtur Richardo, quod scilicet ea, quę fidei sunt, possint in hac vita intelligi, proficiendo in perscrutatione eorum ex naturalibus scientijs, & argumentationibus aptis. vnde, & addit. Articuli fidei considerari dupliciter possunt. Primò, vt credibilia solum. sicq; soli supernaturali lumini innituntur, & quo ad hoc, nequeunt demonstrari: quoniam lumen illud est primum fidem efficiens, ut nõ credita credantur, aut intelligantur. Secundò considerantur, ut intelligibilia postquam sunt credita, & ita innituntur non tam lumini supernaturali, quàm naturali, & sic possunt (vt dictum est) demonstrari.

Dionys. noster.

¶ In qua re magis consentio Thomæ oppositum sentienti. Verum in hoc Richardo, & Henrico consentio, quòd nil certius, nihil constantius te nemus, quàm quod appręhendimus fide, atque qđ certi omnino sumus de hoc, quod Deus omnipotens, & æternus, essentialiter verus, ac veritas, huius sacratissimæ fidei nostræ auctor, & testis, dator, conseruator, ac confirmator est. Quod luce clarius patet, si uniuersa quibus catholica fides innititur, & quibus probatur, ac declaratur, comportentur, & inuicem comparentur.

Quæstio.

¶ Præterea idem doctor quodlibeto decimo; quærit, vtrum possibile sit, quòd homo consentiat propositioni, cuius contrarium sibi apparet per rationem. Ad quod respondet: Distinguendum est de ratione. quia, aut ratio innititur solidæ veritati, quæ nullatenus potest infringi, & solutioni innitæ probationi, quæ quantumcunque uideatur apparens, ucrè tamen potest dissolui. Itaque nemo consentire potest illi propositioni, cuius contrarium sibi constat per rationem primo modo dictã: quoniam veritas lucidò cognita, cogit intellectum ad sui assensum, & ad dissentiendum suo contrario. Propositioni autem, cuius contrarium apparet homini per rationem secundo mõ, acceptam, potest hõ assentire per fidem, & cogi ad hoc per uoluntatis imperium. Sicq; consentimus articulis fidei, contra quam nulla rõ primo mõ accepta, potest excogitari, nec inueniri, cum fides hęc diuina, & increata innixa sit veritati. Hæc Henricus. ¶ Qui rursus sciscitatur, an non habens rationem cogentem, põt assentire vni parti contradictionis sine formidine. Videt quod imò, quia sic assentitur articulis fidei. In oppositum est, qđ rõ demonstratiua facit assentire sine formidine, ratio aũt probabilis cum formidine. quare cum quisque assentit alicui parti, assentit illi ex aliqua ratione. quicunq; assentit sine formidine assentit ex ratione demonstratiua. Dicẽdũ quod assentire alicui parti contradictionis, contingit dupliciter. Primò, ex ipsa cogniti claritate in sua veritate. Secundò, ex habitu infuso cum voluntatis imperiò. Primo modo nulli assentitur sine demonstratione, aut veridica rõne, siue in diuinis, siue in humanis pro statu vitæ præsentis. Id secundo mõ, cum lumine fidei bene assentit alteri parti contradictionis sine formidine, & hoc sine oĩ rõne, qua directè assentit ei, quod scitur, & quis non sine rõne, qua quis suadet, quod credi dẽt. sicq; cõcedẽda est rõ prima. Ad secũdam dicendũ, ꝙ in his, qbus assẽtit ex auctoritate, pſertim diuina, nõ est verũ, ꝙ qui cunq; assentit alteri parti, assentit ei ex rõne, imò talibus assentit sine formidine: & si ad idẽ habeat rõ probabilis, tñ in assentiendo nulla est ꝑ illam formido, quemadmodum, nec scia est cum formidine, dũ qs de eadẽ conclusione hẽt demõstratio nem, & rõne probabilẽ simul. Nã ei si rõ probabilis ex se sola circa cognitũ ponat formidinẽ, non tñ; vt est cũ demonstratione, aut voluntatis imperio. Hæc idẽ. ¶ Postremò sciscitatur hic doctor quodlibeto eodẽ: Vtrum, ꝙ quid ẽ Dei, seu, ꝙ Deus est trinus, aut quodcunq; aliud credibile de Deo, possit in uia clariùs cognosci, seu sciri, q̃ qui fidem. Ad qđ rñdemus, ꝙ imò, & ẽt in lumine clariori, q̃ fit fidei lumẽ Aliter unus fidelium non haberet clariorem notitiã de credẽdis, q̃ alter, cuius oppositũ constat ex Augustino, dicente: Quãuis vniuersi fideles pollleant ipsa fide, non tñ scia defendendi ipsam fidem. Hæc aũ scia consistit in claritate cognitionis, quia scia est quædam cognitio. Sed fortè, qs dicet, ꝙ fides capit augmentũ, suntq; gradus in ea, sicq; ex solo fidei lumine põt vnus ꝑ alio scientia fidei repleri dere. Dico, ꝙ si clarior non posset haberi notitia de credendis, q̃ fidei lumen, tunc necessariò fides, & scientia æquipararentur: ut quãto plus polleret, qs fide, tanto plus polleret ista scientia, cuius contrarium dicit Augustinus, & ꝑ experiẽtiã patet, Idcirco reuera aliqđ credibiliũ clariùs põt cognosci, quàm fide. ꝑ quod asserit Augustinus: Aliud est, scire tm quid hõ credere debeat. aliud scire qualiter hoc ipsum pijs opituleť, & contra impios defendatur. Hic sciẽtia sacræ scripturæ est vtilis, ut ex ea rõnes, ac media capiantur, ꝑ quę credita declarentur, & posteriora ex prioribus cõprobenť. Iõ ad Corinthios inter dona grẽ gratisdatæ, distinguit Apostolus inter fidẽ, & inter sermonẽ sapientiæ, ac sermonem scientiæ: Alij, inquiens, datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alteri fides. vñ, & super illud Iohannis, Vita erat lux hominũ, loquiť Augustinus: Lux increata illuminat hoĩes dupliciter lumine, paruulos s. lumine fidei, quo nutriantur, ut lacte: maiores verò lumine sapientiæ, quo ut solido cibo vescantur: de qua dixit Apostolus, Sapientiã loquimur inter perfectos. Hęc idem: Qui istã materiã diffusè ꝓsequiť, tenens (vt supra) ꝙ quędã credibilia sint intelligibilia, atq; à ꝓficientibus intellecta altiore lumine, q̃ sit fidei lumen. Quocirca fateor, ꝙ per donũ sapientiæ ea, quæ fidei sunt, clariùs cognoscuntur, q̃ sola fide, ꝓut cõiter inest fidelibus. Verumtñ quicunque habent fidem formatam, habet, & sapientiæ donum: imò, & oĩa septem dona spiritussancti. sm aliquem gradũ. & quãto, quis amplius crescit in charitate, tanto plus crescit in dono sapientiæ, quo per gustũm internum, ac dulcẽ mentis sapnrem noscũtur diuina. Sapientia quoq; hæc, quantum ad gradũ suum in hac uita supremũ, realiter idem est, qđ mystica theologia. Præter hanc sapientiã saluťẽ, quæ est donum gratiæ gratũ facientis. est alia sapiẽtia, quæ est donum gratiæ gratis datæ. per quam sapientiam declarantur, persuadentur, defenduntur, ea, quæ fidei sunt, quantum ad diuina æterna, & in creatas personas Conformiter, pręter sciẽtiã, quę est donũ spiritussancti, est scientia, quæ est munus gratiæ gratis datæ, per quam defenduntur, suadentur, & edocentur ea, quæ fidei sunt circa creata. & hęc sapientia, atq; scientia aliquibus per infusiõnẽ præstantur. aliqui verò per studium, & exercitiũ, in instructione, aliorum eas adipiscuntur. Si itaq; dona hæc, utpotè utraq; ista sapientia, dicantur lumina altiora, ac clariora, q̃ fidei lumen est, inquã tum fidei adueniunt, aut superinfunduntur, seu coniunguntur, sic concedo, ꝙ ea, quæ fidei sunt, & qđ sit Deus, clariùs, & excellentiùs queant intelligi, q̃ per

Gand.

Verissimũ Augustini dictum.

Obiectio.

Solutio.

Aug.

1. Cor. 12.

Iohan. 1. Aug.

1. Cor. 2.

Sapia duplex. gratũ faciẽs, & gratis data.

Fidei lumẽ dupliciter accipitur.

per fidei lumen. Verumtamen lumen fidei dupliciter potest intelligi, scilicet trãsitiuè, & intransitiuè. Si transitiuè, sic fides, & lumen fidei realiter ab inuicem distinguuntur, intelligendo per fidei lumen quamcunq; illuminationem actualem in fide, seu præfatas sapientiam, & scientiam. Sicq; rursus admitto, ꝙ altiùs, q̃ per fidem valeamus cognoscere in hac vita, ea, quæ fidei sunt. Si uerò lumen fidei sumatur intransitiuè, pro ipsa fide, quæ lumen, qđdam est, sic denuo idem concedo. Nihilominus aduertendum, quòd lumen fidei adhuc dupliciter sumi potest. Primò, pro fide, seu eius illuminatione. Secundò, pro quocunq; lumine ad viatorem spectante, quàm diu in statu viæ, ac fidei est, & per fidẽ peregrinatur à domino. Et ita arbitror concedendum, quod in hac uita non valeamus Deum, & credenda clariùs, eminentiusq; cognoscere, q̃ per fidẽ:

2. Cor. 5.

& hoc de lege communi, quamuis per omnipotentiam Dei, & priuilegio gratiæ specialis, aliter queat accidere, sicut fuit in Paulo tempore, sui raptus.

2. Cor. 12.

¶ Præterea Scotus hic sciscitatur, vtrum de credibilibus reuelatis potest, quis habere scientiam simul, & fidem, loquendo de scientia, prout sumitur pro quacunque creata notitia, quæ habetur de euidentia rei: & item, loquendo de credibilibus in cõparatione ad fidem, vtrum videlicet simul cum fide possit de eis esse scientia. Circa hæc Scotus primò recitat positionem sancti Thomæ in prima parte, vbi affirmat theologiam esse scientiam subalternatam scientiæ beatorum, quæ est sciẽtia subalternãs sibi scientiam theologicam viatorũ. Hanc positionem reprobat Scotus: q̃m Thomas in secũda Secundæ determinat, quod fides, & scientia non stant simul de eodem. Deinde refert de hac quæstione opinionem Henrici præhabitam, quòd scilicet fides, & visio non stent simul, sed fides, & intelligentia, seu scientia de credendis, quæ scientia habetur per lumen clariùs lumine fidei, quod lumen est medium inter lumen fidei, & lumen gloriæ.

Quæstio.

Scotus.

Contra hæc obijcit, quia Henricus est sibijpsi contrarius, cum dicat in Summa sua, quod ad hoc, quod credita intelligantur, non requiritur lumen speciale aliud à fidei lumine. Item, si duo lumina illa, videlicet lumen fidei, & lumen scientię de credendis, stant simul, cum lumen illud scientiale, non faciat cognitionem intuitiuam de credibilibus, sed abstractionem, tunc potest tota scientia geometrię haberi ab aliquo & tamen simul cum scientia illa posset habere fidem de eodem obiecto.

Obiectio

Dionysi.

¶ Alia multa obijcit contra opinionem Henrici, quæ modici sunt momenti, atque facillimè soluerentur. Sed, quia fassus iam sum opinionem illam etiam paruitati meæ non complacere, non curo eam defendere. Cæterum ponere lumen illud clarius lumine simplicis fidei, approbaui, & à doctore illo solenni idoneè comprobatur. imo ponere illud iuxta modum nunc introductum, apertissimè consonat Augustino in sermonibus varijs de resurrectione, & alibi, & in libro de ciuitate Dei, atque in libro de trinitate, & super Iohannem. & in hoc concordant doctores præcipui, Alexander, Thomas, Albertus, Bonauentura, Gulielmus Parrhisiẽsis, Antisiodorensis, Petrus, Vdalricus, & alij multi. Denique, quidã expositores super illud beati Iob, De manibus abscondit lucem, & præcipit ei, ut rursus adueniat, ac denuo oriat, annunciat de ea amico, quod possessio eius sit, & ad eam possit ascẽdere: quidam tangunt expositores, qualiter dominator omnipotens (cuius sunt manus, omnipotentia, iustitia, misericordia, sapientia eius) lucem contemplationis, radium theoricæ illustrationis, splendorem cherubicæ emicationis, habet potestatiuè, atque causaliter in prætractis manibus suis, quam iuxta super liberrimum arbitrium suum emittit, & retrahit, abscondit, & pandit, effundit, communicat. Hæc lux contemplationis deificæ (in, qua ea, quæ fidei sunt, mira, & admirabili claritate cernuntur, cæliformiter appręhenduntur) quamuis non comprehendantur, neq; scientialiter, & appręhensiuè noscantur, non utique omnibus datur, sed prę sertim uiris heroicis, purgatiq; animi mentibus, seraphico sanctæ charitatis ardore succensis. & ipsa potiùs est quid actuale pertransiens, quàm habitualé quiescens in animo contemplantis. Hæc lux ritè censetur medium quoddam inter lumen gloriæ, lumenq; fidei communiter dictæ: qua lucet radiante, coruscante, prædominante in mente contemplatiua, ineffabiliter præsentantur, innotescunt, cernuntur credenda, & omnis eorum connexio, series, ordo, rationabilitas, consonantia, ac supernaturalis, deiformisq; pulchritudo: ita, ꝙ menti taliter illuminatæ, uoctæ, lucentæ, nil rationabilius, nil sapientialius, nil uerius, neq; diuinius videatur, q̃ Christianæ fidei tenor, theoria, euangelizatio. Hanc lucem negare, irrisoriè examinare, & tanquam fictũ quid reputare, non est aliud, quàm propriam imperitiam demonstrare, nec alicuius subtilitatis signũ id reor. & certè in scripturis diuinis frequenter de ea fit mentio, de qua, & sancti patres ubertim locuti sunt, præcipuè Augustinus in libro confessionum, & alibi. Verum animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei, imo stultitia est illi. Denique, de hac luce contemplator ille altissimus, diuinissimus, sacratissimus, & theologicissimus Dionysius, in libro mysticæ theologię euidenter locutus est, de qua, & sanctus pater effatur Bernardus in epistola ad Carthusienses domus Montis Dei: Omnipotens Deus suo electo, ac dilecto lumen quoddã uultus sui ostendit, sicut lumen clausum in manibus, quod patet, ac latet ad tenentis arbitrium: quatenus per id, quod raptim uidere conceditur, ad plenam ęterni luminis possessionem, uisionemq; accendantur, cui ut aliqualiter pateat, quid sibi desit, quasi pertransiens gratia mentem præstringit amantis, eripiens eã sibi, & rapit eã in diem, q est à sumultu rerum ad gaudia silẽtij, atq; pro modulo suo ad momentum idipsum ostendens ei uidendũ sicuti est. Interim quoq; efficit ipsũ in idipsum, ut sit ipso pro modulo suo sicut, & illud est. Vbi eũ didicerit, qđ sit inter mundũ, & immundum, redditur sibi, & remittitur ad mundandũ cor, ut si rursus aliquã admittat, si purior ad videndũ, stabilior ad fruẽdum. Ampliùs, de recipientibus, & experientibus huiuscemodi luminis infusionem, irradiationem, transformationem, idem sanctus in libro de Consideratione fatetur: Hi desuper gratiosissimè præueniuntur, q in profundissima Dei misericordia, quasi quodãmodo iam sepulta arbitrij potestate, in diuitias gloriæ in spiritu ardoris subitò rapiuntur. De hac luce, & de speciebus, uel potiùs de gradibus eius, scribit diffusè in diuersis opusculis deuotus, ac dulcis doctor Bonauentu. Vir quoq; mirabiliter desuper doctus, vnctus, & in deuotionalibus exercitijs, exercitatiõibusq; internis valde expertus, dñs Iohãnes Ruysbroec, canonicus regularis. Insup, & philosophi, qdã eximij de hmôi luce aliquid inueniunt locuti. Nẽpe, ut 9. de ciui. Dei loquitur Augustinus, sm Apuleiũ Platonicũ, summus Deus vni-

Augu.

Iob 36.

August. 1 Cor. 2.

Dionys.

Bernard.

Bernard.

Bonauẽt.

Iohannes Rusbroec

August.

ver-

versorum creator, sic à Platone laudatur, qđ ipse solus, q nequit humani sermonis penuria, vel modi eè cõpræhédi, vix à sapientibus uiris, cũ se uigore animi quantũ possibile est à corpore abstraxerint, cõtéplaĩ. Illud quoq; velut in altissimis tẽbris rapidissimo coruscamine lumẽ cãdidum intermicare.

Aristo.

¶ Hinc, & Aristoteles subtilissimè, & (vt opinor) experimentaliter dixit: Vita nostra quãq; ad modicum talis est, qualis est vita Dei æterna aliter. Hãc demum lucem, in qua ea, quæ fidei sunt, tam lympidè,

August.

amorosè, ac dulciter conspiciuntur, electus ille Augustinus expertus, alloquitur Deum in libris confessionum: Splenduisti, & valde coruscasti in aĩa mea ò lux interna, ac sempiterna, concussisti, & penetrasti viscera aĩæ meę, & nõ satiabar illis diebus qtẽplaci lachrymosè, ac suauissimè admirari altitudinem consilij tui super mõ saluationis generis humani.

Thomas cõtra Scotũ defenditur.

¶ Præterea, quod Scotus dicit sanctum doctorẽ sibijpsi contrarium, facillimè soluitur, si dicatur, qđ in Secunda Scđæ dicere velit theologiam non esse scientiam propriè dictam, & subalternantem, ac principia per se nota statu, ac ordine, & genere suo habentem: quod & satis constat uerba ipsius ibi pẽsanti. In prima uerò parte concedit, quòd sit scientia subalternata mõ prætacto, prout de isto dictum est plenius circa exordium super primum Sententiarum, vbi tractatum est, vtrum, & qualiter theologia, seu sacra scriptura sit scientia: idcirco pertransleundũ hoc loco.

Responsio

¶ Consequenter Scotus propriã ponit opinionem, præmittendo qualiter scientia sumatur dupliciter: Primò, pro omni notitia, quæ est cum adhæsione: & sic etiam fides extat scientia. Secundò propriè, prout sumitur primo Posteriorum, quo dicitur: Scire est rem per causam cognoscere, &c. sicq; impossibile est de eodem scientiã esse & fidẽ.

Sciẽtia dupliciter accipitur.

Istud planum est, nec Thomas neque Henricus dicunt contrarium: imò de Deo non potest hoc modo haberi scientia, cum ipse non habeat causam, nec aliquid eo sit prius. Deinde subiungit Scotus: Notitia, quam, quis habet de his, quæ traduntur in canone bibliç, non est tradita per modum scientiæ demonstratiuæ, inducendo habitum illius notitiæ de intellectu literæ ex aliquibus principijs alijs, ex quibus demonstratiuè concludatur.

Deus sciri propriè non põn

Habens ergo habitum de istis sic traditis ex sensu literæ, non habet habitum scientiæ sicut descripta est: attamen habet habitum vnum, quo immediatè consentit omnibus, & singulis in scriptura contentis, & non vni propter aliud: imò si alia non essent tradita ibi, alijs tamen consentiret, ita, quod cuilibet dicto canonis assentit, non quia probatur mõ prædicto sed propter auctoritatem Dei, ratione cuius omnibus assentit in scriptis contentis immediatè, non vni propter syllogisticum discursum. Similiter si quis sciat scripturam exponere, conclusiones explicare, & contraria soluere, talis potest in ecclesia esse maior: tamen quando exponit vnum passum scripturæ per alium, & obscurum per manifestum, non habet maiorem certitudinem de vno, quàm de alio. Si uerò exponit scripturas per scientias alias, im miscendo prophetiam scripturæ, quod sine dubio multum valet, & præcipuè ad hoc metaphysica cõfert, ut ueritas scripturæ de trinitate, & intelligentijs abstractis intelligatur: tunc dico, quòd conclusio non habet certitudinem maiorem, quàm altera præmissarum, quæ minus certa est, sicut in omni mixtione, certitudo conclusionis est certitudo p̃missæ minus certæ: sicut maiore existẽte de necessariò, & minore de cõtingenti, non seqoĩ cõclu-

Cõclusio sequitur debiliorem partẽ præmissarum.

sio de necessariò, sed de contingenti. Ideo dum prę missa sumpta ex scriptura non sit euidentes ex terminis, sed credita, conclusio non erit demonstratiuam sciam generans, quãuis possit generare habitum alium à fide. Hęc Scotus.

¶ Contra q̃ obijci potest. Primò contra illud, qđ ait: Notitia, quam quis hẽt ex scripturis de contentis in ea, non est tradita per modum sciæ demonstratiuæ, &c. Contra, qđ primo obijciť ita: Veritas dupliciter cognoscitur, ac pbatur. Primò, humana, & naturali argumentatione, ut quod hõ est aĩal. Scđò, supernaturali diuina, & miraculosa operatione, ut qđ Deus est trinus.

Obiectio.

Veritas dupliciter cognoscit.

Scriptura aũt canonica utroq; gñe argumentationum istarum moltoties utiť. Primò qppè gñe argumẽtationis vtiť Deus apud Isaiã, dicẽs: Nunqd, ego, q alios parere facio, ipse nõ pariã, dicit dñs? si ego, qui cæteris gñationẽ tribuo, sterilis remanebo? Ex qbus verbis sumiť efficax argumentũ gñationis diuinæ, siue ad intra, siue ad extra: qm̃ quicqd fęcũditatis, & gñatiuæ virtutis ẽ in creaturis, altiori mõ cõuenit creatori.

Isaiæ vlti

Sic quoq; in Isaia Deus pbať suã incõparabilẽ maiestatẽ, & excellẽtiã, seq; solũ eẽ adorandũ demõstratiõe p hoc, q ipse ẽ oĩm primũ principiũ, & creator, ac ultimus finis. Conformiter in Numeris pbatur inuariabilis ueritas diuinæ p̃nunciatiõis, cũ dr̃: Non est Deus quasi hõ, ut mentiatur: nec, ut filius hoĩs, ut mutet. Dixit ergo, & nõ faciet? locutus ẽ, & nõ ĩplebit? Quasi sic, arguat: Deus, nec mẽtiri põt, neq; mutari, ergo qđ dixit iplebit, & faciet, nec reuocabit.

Num. 23.

Sic quoq; argumẽtať Psalmista, alloquẽdo stultos, & p̃fidos, oĩpotentis Dei puidẽtiã, oĩsciamq; negantes: Intelligite insipiẽtes in populo, & stulti aliqñ sapiẽ. Qui plãtauit aurẽ nõ audiet? aut, q finxit oculũ nõ ꝯsiderat? q corripit gentes, nõ arguet, aut q docet hoiem sciam? Ex, qbus sacris eloquijs (ut ẽt Rabbi Moses ꝯtestať) innuũtur idonea argumenta ad pbãdũ, q Deus altissimus, qui oẽm rerũ instituit ordinẽ, atq; hoĩbus sensũ vidẽdi, ac audiẽdi donauit, q etiã per pphetas corripuit ipsos, ac futura determinate p̃dixit, utiq; uniuersa cognoscit, puidet, iudicat, & disponit. Innumerabilia talia possent adduci.

Psal. 93.

Rabi Mo.

Insup secundo gñe argumẽtationis utiť hubertim scriptura, ut cum ad Hebr. ait Apostolus: Quõ effugiemus si tantã neglexerimus salutẽ? quæ cũ initiũ accepisset enarrari p dñm, ab eis, q audierũt, in nos cõfirmata ẽ, cõtestãtẽ Deo signis, & pdigijs, & portẽtis, & uarijs uirtutibus, & spũssancti distributionibus. Sic, & Apostolus idẽ in diuersis locis epistolarũ pbat suæ p̃dicationis ueritatẽ, p miracula q̃ effecit. Imo p totũ, quatuor euãgelistarũ textũ Chri miracula describunt, ad ꝯprobãdũ, q ipse extitit uer⁹ in suis p̃dicatiõib⁹, ac doctrinis, & q fuit Chrs in lege pmissus.

Hebr. 2.

Miracula fidei veritate pbãt.

Vñ, & ipse hoc argumẽto frequẽter ẽ usus, dicẽdo: Si nõ facio opa patris mei, nolite credere mihi: si aũt facio, & mihi nõ creditis, opibus credite. Itẽq;: Opa, q̃ dedit mihi pr̃, testimoniũ phibẽt d̃ me. Sic, & alibi pbať veritas fidei Chrianæ, p miracula Chri, cũ dr̃: Multa alia fecit Iesus, q̃ nõ sunt scripta in libro hoc: Hæc aũt scripta sũt, ut credatis, qđ Iesus ẽ fili⁹ Dei.

Ioh. 10.

Ibidem.

Iohã. vlt.

Itaq; quãuis fides assentiat articulis suis pp Dei auctoritatẽ, tñ ex miraculis, & alijs diuersis medijs, ex vaticinijs pphetarũ, ex effectibus diuinæ iustitiæ in vltiõibus vitiorũ, & remũeratiõe uirtutũ, ex visiõibus, & apparitiõib⁹ angelorũ, ex supnaturalib. illuminatiõib. uisitationibusq; internis, ex finali abiectione Iudæorũ, ex innumerabilibus bñficijs Dei exhibitis populo Chriano, ex sanctissimis ꝯuersationibus patrũ, ex constãtijs, victorijs, pdigijs martyrũ in-

innotescit, persuadetur, & comprobatur, quod fides ista à Deo sit, propter ipsius auctoritatem: nec amplius, quærimus, nõ obstante, quod his quæ credimus, obuiare, & reclamare uidentur sensus, & ratio, experiētia quoque. Et nisi agnosceremus certiuè, quod lex, & fides Christiana ita à Deo sit, leuitatis imò, & fatuitatis esset, certiuè, & immobiliter credere articulis fidei huius, qui omnem rationem, & capacitatē prorsus excedunt. Quamuis ergo fides sic credat, habitus in scientialis sacræ scripturæ præfatis innititur argumentis, & unum probat per aliud, & cuncta se inuicem fulciunt, ac confirmant, unumque alteri certitudinem exhibet. Quod si dicatur, quod miracula, & apparitiones Christi post suam resurrectionem, ac missio spiritus sancti facta apostolis, apostolorumque gesta, nobis non constant, nisi per fidem: dicendum, quod Deo sic ordinante, usque in præsens continuata, & facta sunt diuersa miracula in Chri ecclesia: & ea, quæ non uidimus, euidenter relucent in suis effectibus, in conuersione totius mundi ad tam arduam legem, & incomprehensibilem fidem, sine uiolentia præliorum, sine magicis artibus, quas simpercertissimè scimus maximè condemnari, odio, & uitari à ueris Christianis, ac sectis, quas honoramus in tot claustris, collegiis, religionibus, & religiosis personis. Hinc totū illud ex Scoto inductum, utpote prorsus erroneum, quod ait, scripturam nõ per discursibus, & argumentis, demonstrationibus, & syllogismis, virtualiter saltem, reprobatur manifeste per hoc, quod sanctus Hieronymus in prologo totius scripturæ affirmat, Iob exēplar patiētiæ, quæ nõ mysteria suo sermone cõplectitur. Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermõe finitur, oẽsque leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat; &c. de his plura inducere esset perfacile, sed breuitati studendum est.

Obiectio.

Solutio

Scoti opinio damnat.

Hieron.

De fide antiquorum. Distinctio. XXV.

Prædictis adijciendum est de sufficientia fidei ad salutem. Illis enim, qui præcesserunt aduentum Chri, & qui sequuntur, videtur profecisse fides secundum tēpis processum, sicut profecit cognitio. Fides, quippe magna dicitur cognitiõe, & articulorũ quantitate, vel cõstantia, & deuotione. Est autem quædam fidei mensura, sine qua numquam potuit esse salus. Vnde Apls: Oportet accedentem ad Deum credere, quia est, & quod remunerator est sperantium in se. Sed quæritur utrum hoc credere, ante aduentum, & ante legem ad salutem suffecerit. Nam tēpore gratiæ constat certissimè hoc non sufficere. Oportet enim uniuersa credi, quæ in symbolis continentur. Sed nec ante aduentum, nec ante legem uidetur hoc suffecisse: quia sine fide mediatoris nullum hominem, uel ante, uel post fuisse saluum, sanctorum auctoritates contestantur. Vnde Aug. ad Optatum: Illa fides sana est, qua credimus nullum hominem, siue maioris, siue minoris ætatis, liberari à contagione mortis, & obligatione pcti, quod prima natiuitate contraxit, nisi per unum mediatorē Dei, & hoim Iesum Chrm, cuius hoīs, eiusdemque Dei saluberrima fide, et illi iusti salui facti sũt, qui priusquam ueniret in carnem, crediderunt in carnem uenturum. Eadem enim fides est illorum, & nostra. Proinde cum oẽs iusti, siue ante incarnationem siue post, nec uixerīt, nec uiuant, nisi ex fide incarnationis Chri, pfecto, qđ scriptũ est, nõ esse aliud nomen sub cælo, in quo oporteat saluari nos, ex illo rpè ualet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam uitiatum est. Idem: Nemo liberatur à dãnatione, quæ per Adã facta est, nisi per fidem Iesu Chri. Idem: Eadem fides mediatoris, quę nos saluat, saluos iustos faciebat antiquos, pusillos cũ magnis: quia sicut credimus Chrm in carne uenisse, ita illi uenturum: & sicut nos mortuum, ita illi moriturum: & sicut nos resurrexisse, ita illi resurrecturum: & nos, & illi, ad iudicium uiuorum, & mortuorum uenturum: Gregorius super Iezechielem: Et, qui præibant, & qui sequebant, clamabant dicentes: Osana filio Dauid, qa oẽs electi, qui in Iudæa esse potuerunt, siue, qui nunc in ecclesia sunt, in mediatorem Dei, & hominem crediderunt, & credunt. His, alijsque pluribus testimonijs perspicuè docetur, nulli nunquam salutem esse factam, nisi per fidem mediatoris. Oportet ergo accedentem credere, quæ supra dixit Apostolus, sed nõ sufficit.

Aug.

1. Timo. 2.

Actu. 4.

Aug.

Actu. 15.

Grego.

Matt. 21.

Hebr. 11.

De fide simplicium.

Quid ergo dicetur de illis simplicibus, quibus non erat reuelatum mysterium incarnationis, qui piè credebant, qđ eis traditum fuit? Dici potest nullum fuisse iustum, uel saluũ, cui non esset facta reuelatio, uel distincta, uel uelata, uel in aperto, vel in mysterio. Distincta, ut Abraæ, & Moysi, alijsque maioribus, qui distinctionem articulorum fidei habebant. Velata, ut simplicibus, quibus reuelatum erat, ea esse credenda, quæ credebant illi maiores, & docebant, sed eorum distinctionem apertam non habebant, sicut in ecclesia aliqui minus capaces sunt, quia articulos symboli distinguere, & assignare non ualent, omnia tamen credunt, quæ in symbolo continentur. Credunt enim, quæ ignorant, habentes fidem uelatam in mysterio. Ita & tunc minus capaces, ex reuelatione sibi facta maioribus credendo inhærebant, quibus fidem suam quasi committebant. Vnde Iob: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos. Simplices, & minores, sunt asinæ pascentes iuxta boues: quia humilitate maioribus adhærendo, in mysterio credebant, quæ & illi in mysterio docebant, qualis fortè fuit uidua Sareptana.

Quæst.

Responsio

Iob. 1.

3. Reg. 17.

Qua

Quæ ante aduentum Christi de mediatore credere sufficiebant.

Sed quæritur, cum sine fide mediatoris antiquis non fuerit salus, sicut, nec modernis, utrum oportuerit illos credere omnia illa de mediatore, quæ nunc credimus. Quibusdam uidetur, quod sufficerit illis quatuor tantum credere, scilicet natiuitatem, mortem, resurrectionem, aduentum ad iudicium: quod ex præmissis verbis Augustini colligunt, ubi ista quatuor posuit. Aliis autem videtur, habita fide trinitatis, id de mysterio incarnationis fidei sufficisse, vt Dei filius crederetur nasciturus de homine, & iudicaturus, qui de Iohanne Baptista documentum huius rei assumunt, qui de morte Christi, & descensu ad inferos, in euangelio dubitasse videtur secundum expositionem Gregorij, quando interrogauit per discipulos: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Quasi diceret, es tu per teipsum descensurus ad infernum, an alium ad hæc sacramenta missurus es? Quidam tamen dicunt eum non dubitasse de ignorantia, sed de pietate, id est, dubitare se ostendisse, non quia ignorauerit, sed pietatis affectu compassum esse Christo, & eius humilitatem admirando insinuasse.

Questio.

Responsio

Matt. 11.

Luca. 7.

De fide Cornelij.

Solet etiam quæri de Cornelio, utrum fidem incarnationis habuerit, cum dictum est ei per angelum: Acceptæ sunt elemosynæ tuæ, & exauditæ sunt orationes tuæ. Si enim fidem incarnationis non habebat, tunc ergo sine fide incarnationis erat ei iustitia, quia de illo scriptum est, quod iustus erat, & timens Deum. Si vero fidem incarnationis habebat, quid ergo missus est ad eum Petrus? Sane dici potest, eum sicut fidem trinitatis, ita, & incarnationis habuisse Dei reuelatione: sed incarnatum iam esse Dei filium, ignorasse: & ideo missus est ad eum Petrus, ut iam natum Dei filium ei anunciaret, & sacramentum regenerationis ei conferret. Habebat ergo fidem incarnationis, sed an facta, uel futura esset, non nouerat: & ita per fidem uenit ad opera, & per opera amplius solidatus est in fide. Per fidem enim (ut ait Gregorius) venitur ad opera. Cornelius etiam per fidem venit ad opera. Deum enim vnum credebat sed filium eius nesciebat incarnatum. Per fidem placuerunt Deo opera eius. Sine fide enim impossibile est aliquem placere Deo. Augustinus vero dicit, Cornelio dictum esse per angelum, Acceptæ sunt eleemosynæ tuæ, & orationes tuæ, antequam in Christum crederet, nec tamen sine aliqua fide donabat, & orabat. Nam quomodo inuocabat in quem non credebat? Sed si posset sine fide CHRISTI esse saluus, non ad eum mitteretur architectus ecclesiæ Petrus. Attende, quid ait, sine fidei CHRISTI non posse esse salutum, & tamen Cornelium exauditum antequam crederet in CHRISTUM. Quod ita potest intelligi, scilicet antequam sciret CHRISTUM incarnatum, in quem credebat in mysterio.

Questio

Actu. 10.

Responsio

Gregor.

Hebræ. 11.

Aug.

Romã. 10.

De æqualitate fidei, spei, charitatis, & operis, quæ secundum aliquid sunt æqualia.

Illud etiam non est prætermittendum, quod fides, spes, charitas, & operatio, secundum aliquid æqualia sunt in præsenti. Vnde Gregorius: Fidem, spem, charitatem, atque operationem dum in hac uita uiuimus, æquales sibi esse apud nos inuenimus. quia quantum credimus, tantum amamus: & quantum amamus, tantum de spe præsumimus. Quisque enim fidelis tantum credit, quantum sperat, & amat: & tantum operatur, quantum credit, & amat, & sperat. Sed tamen maior spe, & fide charitas dicitur: quia cum ad Dei speciem peruenitur, spes & fides transit, sed charitas permanet. Et quia charitas mater est omnium virtutum, quæ non ideo post fidem, & spem ponitur, quod ex eis oriatur, sed quia post illas remanebit aucta. Charitas enim nunquam excidit. Præmissa autem æqualitas, proprie secundum interiorum actuum intentionem consideranda est. Huic vero, quod hic, & superius dictum est, scilicet, quod charitas non est ex fide, & spe, sed econuerso uidetur obuiare, quod ait Apostolus: Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Quod exponens Augustinus, cor accipit pro intellectu, & conscientiam pro spe. Qualis, inquit, charitas est finis præcepti procedens de corde puro, id est, de puro intellectu, ut nihil nisi Deus diligatur, & conscientia, id est, de spe bona, & fide non ficta, id est non simulata. Non ergo charitas fidem, & spem, sed fides, & spes charitatem præcedere uidentur. Hoc ergo ea ratione tractatum intellige, non quod fides, & spes causa, uel tempore charitatem omnium bonorum matrem præcedant, sed quia charitas sine illis in aliquo esse non potest, sed illa sine charitate possunt esse, quamuis non sit pia fides, uel spes sine charitate. Ideo ergo ex fide, & spe procedere dicitur charitas, quia nulli prouenit sine istis.

Gregori.

1. Cor. 13.

obiectio.

1 Timot. 1.

August.

Solutio.

Summa distinctionis XXV.

Hic circa prædicta de fide adhuc aliquas mouet perutiles quæstiones Prima est, quæ qualis, & quanta necessaria fuit ad salutem ante saluatoris aduentum: quo circa declarat qualiter fides uarijs modis dicatur magna, & quomodo nunc sub euangelica lege oporteat fidem habere, magis explicitam, & expressam, quam olim in lege naturali, ac scripta. Consequenter ostendit, qualiter fides diuersimode fuit antiquitus in maioribus, & simplicibus. Deinde prosequitur de fide Cornelij centurionis, & postremo tangit de æqualitate theologicarum uirtutum, sicut patebit.

QVAESTIO I.

Hic quæritur, *Utrum secundum temporum processum profecerit, creuerit, seu aucta sit fides: atque de numero articulorum fidei, & distinctione eorum.*

¶ Videtur, quod fides secundum temporum interualla non creuerit. Adam enim in paradiso fuit creatus, & de credendis multum illuminatus, prout super secundum ostensum est de excellentia sapientiæ, scientiæ, ac uirtutum ipsius. Cumque post eiectionem suam ad magnam Dei gratiam, ac uirtutum profectum reductus sit uerisimile est, quod posteros suos de credendis instruxerit, potissime immediatos, & proximiores filios suos, & illi suos. ¶ Secundo, Fides ab exordio paulatim defecit magis, quam creuit. Nam, & ante diluuium fides unius Dei fuit in omnibus, nec ad idololatriam lapsi sunt sicut post diluuium. Maior quoque uidetur fuisse fides in populo Iudæorum tempore Dauid, quam postea. Similiter tempore Gregorij papæ multo longius, ac latius diuulgata, & recepta fuit fides Christi, quam modo, sicque secundum temporum processum decreuit magis, quam creuit. ¶ Et circa hæc quæritur, quantum & qualiter creuit, & utrum ab exordio seculi necessarium fuit saluti, explicite credere, quod Deus sit trinus, & genus humanum redimi oportere per filij Dei incarnationem, ac passionem. ¶ Circa hæc Alexander scribit diffuse: Primo, quærens, quid sit articulus. Et respondet: Articulus tripliciter diffinitur. Primo sic, secundum Hugonem: Articulus est natura cum gratia. Secundo, articulus est perceptio ueritatis diuinæ, tendens in ipsam. Tertio (secundum Richardum) ita: Articulus est indiuisibilis ueritas de Deo, artans nos ad credendum Quarum descriptionum iste sensus: Articulus sumitur stricte, & proprie, atque communiter. Stricte prout coartatur ad partes symboli apostolorum, sicque sumit Hugo, dicens articulum esse naturam cum gratia. In singulis namque symboli illius articulis, confessioni naturæ diuinæ, aut humanæ coniungit effectus gratiæ, ut cum dicitur: Credo in Deum patrem, significatur diuina natura. Cumque adiungit, Creatorem cæli, & terræ, exprimit gratiam: quia ex gratia fuit, quod bonitatem suam per creationem rebus communicauit. sic quoque cum addo. Et in Iesum Christum, confiteor naturam. Qui conceptus est de spiritu sancto, adiungit gratiam. Per naturam autem intelligitur natura humana, seu diuina. Proprie uero accipitur articulus, prout obiectum est fidei formatæ, sic accipitur in secunda diffinitione, qua dicitur, Articulus est perceptio ueritatis diuinæ, tendens in ipsam: & nempe per hoc, quod dicitur, perceptio ueritatis diuinæ, notatur intentio communis fidei informis, ac formatæ: & per hoc, quod additur, in ipsam tendens, determinet, & appropriet fidei formatæ, sicque designet perfectio duplex articuli, puta perfectio intellectus, cum dicitur, perceptio ueritatis diuinæ: perfectio quoque affectus, dum subditur, in ipsam tendens. Articulus quippe formatus non solum illuminat intellectum ad ueritatis perceptionem, sed & mouet affectum ad ueritatis appetitionem. Communiter demum articulus sumitur, prout obiectum est fidei formatæ, atque informis, ad quod Richardus respiciens, dixit: Articulus est indiuisibilis ueritas: & prius, quod dicit, indiuisibilis ueritas de Deo tangit materiam enunciationis: & per hoc, quod addit, artans nos ad credendum, exprimit nominis rationem: quia ex eo, quod artat nos ad assentiendum, uocatur articulus. De articulis quoque fuit duplex opinio; una, quod res credita existat articulus: alia, quod enunciatio. Sed dicendum, quod res est articulus, loquendo simpliciter: enunciabile uero secundum quid. Diffinitio ergo Richardi procedit iuxta primam opinionem, descriptio uero prima Hugonis procedit iuxta secundam opinionem. Hæc Alexander. Qui insuper scribit: Symbolum est collectio articulorum fidei. Causa uero editionis symbolorum, est instructio fidelium in una confessione, & intelligentia ueritatis, ac deuotione religionis. Causa quoque multiplicationis symbolorum extitit triplex, uidelicet fidei instructio ueritatis explanatio, erroris exclusio. ¶ Si autem quæratur, an fides mediatoris fuerit semper necessaria ad salutem: dicendum, quod distinguendum est. Fuit enim status ante peccatum, & status post peccatum: post & status ante legem, & status sub lege, & status gratiæ. In statu autem ante peccatum necessaria fuit fides creatoris, quia est, & quia remunerator est. Est enim principium conditionis, & remunerator, inquantum complementum, & finis beatitudinis. Post peccatum autem non solum necessaria fuit fides creatoris, sed et mediatoris, ut Aug. asserit, cum scriptum sit: Non est aliud nomen datum sub cælo, in quo oporteat saluari. Nam ex tempore illo ualet fides ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam fuerat uitiatum. Hinc ait Hugo: Post peccatum duo proposita sunt homini ad redemptionem, creator & saluator. Sed aduerte differentiam mediatoris ante legem & sub lege & tempore gratiæ: quia secundum Hugonem ante peccatum creator credebatur, & ab eo salus, atque redemptio expectabant, sed per quem, & qualiter salus esset complenda, exceptis paucis, quibus hoc scire singulari munere datum est; a cæteris hominibus non cognoscebatur. Porro sub lege persona mediatoris intenda prædicabatur, quæ uero illa persona foret, puta an homo, uel angelus, aut Deus, nondum manifestabatur; sed soli hoc nouerant, qui per spiritum sanctum illuminati fuerunt. Sub gratia autem hoc omnibus prædicatum est publice. ¶ Præterea secundum Hugonem, hæc sunt quibus ab initio fides recta nunquam minus quam habere, ut Deum esse omnium creatorem, omnium dominum, & uniuersorum rectorem, nec ipsum esse mali auctorem, qui nobis misericordiam suam possentibus futurum redemptorem præsentare dignetur. Tunc ergo minores habebant reuelationem de incarnationis mysterio, uelatam, & indistinctam, maiores uero manifestam: quorum fidei adhærebant minores, quia & omnes articulos credebant implicite, ac indistincte. Talis quidem quondam fuit fides Cornelij antequam princeps apostolorum Petrus ueniret ad eum. Hæc Alexander. ¶ Albertus uero inquit. Doctrina, inquit, fidei quædam habet antecedentia, quædam consequentia, & quædam principalia, ut sunt sua obiecta, sicut in alijs uidemus scientijs, quædam communia principia, quæ supponuntur in ea, ut dignitates, & quædam consequentia, sicut conclusiones corollariæ: quædam quoque intrinseca suarum demonstrationum principia. Sic in doctrina fidei antecedentia sunt ea, quæ sunt de iuris dictamine naturali: principalia uero sunt ea, quæ ad fidei illuminationem directe dirigunt, ut sunt articuli fidei. Consequentia uero sunt, quæ ex ipsis articulis elici queunt. Itaque doctrina fidei sufficienter in apostolorum symbolo traditur, quantum ad ea, quæ in ipsa sunt principalia, ac propria, quæ sunt articuli fidei, cuius etiam symboli perfectio, ac sufficientia ex parte auctorum suorum, qui fuerunt 12. apostoli, comprobatur. ¶ Præterea quæri potest, an eis, qui ante saluatoris aduentum fuerunt, sufficeret credere ea, quæ ad ipsam pertinent diuinam. Quod apparet ex hoc, quod ait

Alexander. Articulus definitur
Hugo.
Richard.
Symboli multiplicandi triplex causa
Quæstio.
Fides mediatoris quomodo fuerit semper necessaria.
Aug.
Actu. 4.
Hugo.
Fidei quædam sunt necessaria.
Actu. 10.
Fidei quædam antecedunt quædam consequuntur.
Quæstio.

Hebr. 11.

ait Apostolus, Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia requirentium se remunerator est.

Respōsio. Post Adæ lapsum nemo saluatur sine fide mediatoris.

Dicendum, quod (sicut Magister in litera multis auctoritatibus probat) post lapsum Adæ nemo saluari valebat sine fide mediatoris. Nullus em̄, quiuie ab illo absolui pctō, nisi in illū mediatorē credēdo, vel ipsemet pro se, si fuit adultus, vel alter pro ipso, si extitit paruulus. Cuius rō est, quia cū gratia, & ueritas per Iesum Christū sit facta, & liberatio à peccatis per merita saluatoris, ipsaq; merita Chri non se extendant nisi ad illos, qui sūt mēbra ipsius, & copulant̄ ei per fidē: ideo sicut impossibile est nūc saluari, nisi quis cupuletur Chro per fidem per se, aut per fidei sacramentum per alios, ita, & tunc.

Fides implicite habet & explicite.

Fides aūt pōt haberi dupliciter, puta explicitè, ac implicitè. Minoribus autē necesse fuit implicitè credere, qua fide implicita caruerūt philosophi, suis meritis, ac uirtutibus inhærentes. Ideo tanq̄ superbi à Chri mēbris, ac meritis sunt separati, & à gaudiis paradisi seclusi. Nō tn̄ oportebat tunc incarnationē Dei explicitè credere, sed sufficiebat credere, quod aliquis ueniret, qui genus humanū redimeret.

Quæstio.

¶ Si aūt quæratur, an oēs aduentum Chri subsecuti, teneantur explicitè credere uniuersos articulos fidei: rn̄dēdum, qđ imò; qđ tn̄ tripliciter pōt intelligi.

Responsio. Fides explicita omniū articulorum nūc necessaria.

Primò, quod tenentur credere articulos oēs implicitè. Scdò, quod explicitè. Tertiò, quod quosdam implicitè, & quosdā explicitè. Credere oēs implicitè, est fidei diminutæ, nec sufficit mō alicui usum rōnis habenti credere in ōōi redemptorem, & remuneratorem. In tm̄. n. notitia quorundā articulorum fidei manifesta est, quod nullus rōne utens eos ignorat, nisi omino sit negligens, & cōtemens Dei cultum, ac suam salutē. Credere aūt quosdam implicitè, & quosdam explicitè, sufficit ad salutem, quia simpliciū fidei hoc pōe sufficere. Nēpe illos tenent explicitè credere, quos eis manifestat non solū pdicatio, sed & ecclesiasticus usus, & consuetudo, sicut est fides de trinitate, quā possumus nosse ex ipso actu cognitionis. Consignificat enim se in noīe patris, & filij, & spiritussancti.

Matt. 28.

Sicq; est de Christi natiuitate, passione, resurrectione, pctōrum remissione, quas omnes cognoscere possunt ex ipsis solemnitatibus ecclesiæ. Idcirco ab horum notitia nemo rōne utens excipit̄, nec ignorantia excusatur, cum talis ignorantia esse nō queat sine negligentia, & contēptu. Alios aūt articulos non tam manifestos, tenentur credere implicitè.

Quid sit credere implicite.

¶ Credere aūt implicitè uoco, ut credāt in gnāli oē, quod credit sancta mater ecclesia, ita, quod in particulari à nullo illorum dissentiant, nec aliquē illorum discredant.

Quid sit credere explicitè.

Porrò credere articulos oēs explicitè, est fidei, iā pfectæ, nec necessarium gnāli fidei necessitate, sed si alicui necessariū est, illis potissimè necessarium est, qui in fidei profecerunt notitia, & qui alios habent in fide instruere, seu pdicandi, ac præsidendi assumunt officium. Multi tn̄ sunt simplices boni, qui quamuis sint paruæ cognitionis, attn̄ sunt magnæ deuotionis. Hinc dum simplex hō audit nouum aliquid prædicari, non debet mox assentire quousq; nouerit ab ecclesia id teneri. Vnde præter remediū diuinæ inspirationis, atq; orationis, ad quod debent ip confugere, habent remediū humanæ instructionis: ad quod debent habere refugiū, ut uitent erroris periculū. Sēper etenim habuit Deus, & habebit aliquos iustos, & famosos, qui ueritatē fidei nō solū in se, sed in simplicibus quoq; valeant conseruare.

Tres quæstio.

¶ Porrò dū q̄rit, an fides creuit sm̄ tpis diuersitatē, pōt de hoc q̄stio triplex oriri. Primò, an fides creuit, quātū ad credendorū multitudinem. Secundò, an creuit quantum ad luminis plenitudinem. Tertiò, an quantum ad cognitionis certitudinem.

Rñsio ad primam. Fides creuit implicitorū explicatione.

Ad primum dicendum, qđ credibilia multiplicari possunt intelligi, quantum ad nouorum articulorum additionem, uel quantum ad implicitorum explicationem. Et primo mō fides non pfecit, nec creuit tempore procedente, sed modo secundo: quia quod vno tempore credebatur implicitè, & quasi uno articulo, hoc temporis processu explicatum est, & diuisum in credibilia multa. Nam olim suffecit credere creatorem, & redemptorem futurum, nunc aūt fides redemptoris septem habet articulos, ac multa ex eis consequentia, ac ipsi annexa manifestantur.

Ad secundam. Fides creuit lūinis plenitudine.

Ad secundum illud quæsitum est respondendum, quod secūdū temporis processum fides creuit, quantum ad illuminationis, seu luminis plenitudinem, intelligendo de fide secundum statum communem. Quod non est primò, ac principaliter propter temporum transmutationem, sed pp ueritatis exhibitionem, propter maiorem gratiæ diffusionem, & propter planiorem instructionem. Ideo namq; credentes credenda clariùs nūc cognoscūt, quia iam veritas per Christum exhibita, ac impleta. Gratia quoque spiritussancti nunc copiosiùs effunditur, propter meritum Christi, preciumq; solutū. Sed, & fides apertiùs nunc prædicatur, docetur, cōfirmatur, defenditur per euidentia Christi, discipulorumq; eius documenta, signa, atq; miracula, quēadmodum, & in vno homine fides paulatim crescit, & proficit.

Ad tertiū

¶ Ad tertium uerò quæsitum dicendum, quod certiùs assentitur ei, qđ quæsitū dicendū, quod certitudine fidei contingit loqui dupliciter, secundum duplicem fidei comparationem: quoniam fides comparari potest ad ipsam ueritatē dictantem, & item ad intellectum assentientem. Loquendo ergo de fidei certitudine secundum primam comparationem, sic eius certitudo, nec augeri potest, nec minui: quia cum ueritas diuina certissima sit, nec falli possit, quantum est ex parte rationis dictantis in fide quacunq;, qua assentit ueritati diuinæ pp se, & pp oīa, ibi status est certitudinis: nec habet ex illa parte fides in certitudine sua proficere, cum, & fides diuinæ, & increatæ ueritatis sit radius, ac præscientiæ Dei fulgor.

Fidei certitudo dupliciter cōparatur.

Loquendo autem de certitudine fidei quantum ad ipsum credentem, sic fides quantum ad certitudinem crescit, tum per clariorem cognitionem tum per deuotionem maiorem. Illa quippè fides est certior, quæ apertiùs noscit, & deuotiùs acquiescit.

Hugo.

Hinc libro de Sacramentis Hugo: Duo sunt, inquit, secundū, quæ fides crescere dicitur; cognitiō, atq; affectio.

Fides creuit cognitione & affectione

Secundum cognitionem crescit, dum eruditur ad sciētiā: secundum affectionem, quando ad deuotionē exercetur, ac roboratur ad constantiam. Et utroq; modo creuit fides tempore procedente. Incrementū namq; deuotionis pandit tot milium martyrū feruor, triumphus, ac grauissima passio. Incrementū uerò quantum ad scientiam, patet in tot doctorum eruditionibus, ac doctrinis.

Epilogus.

Creuit itaq; fides extensiuè, quantum ad articulorum explicationem, & intensiuè, quantum ad clariorem notitiā: imò, & radicatiuè, quantum ad certitudinis, ac deuotiōis firmiorē adhæsionē. Et hoc dico quantum ad statū cōmunem. Cōformiter quoq; in eodē proficit homine, & in diuersis, qui sub eadem sunt lege, gradatim se excedētes: hoc est, qđ asserit Hugo, secundū fidei incrementa gnā hoim inueniunt̄ diuersa.

Hugo.

Quidā enim fideles sunt, qui sola pietate credere eligunt: sed utrum credendū, uel non credendum, rōne nō

comprehendunt. Alij, quod fide credunt, ratione approbant. Alij, quod fide credunt, approbant ratione, purificatæq; mentis experientia experiuntur. In primis sola fides facit electionem, in secundis cōiungit approbationem, in tertijs puritas intelligentię parit, & apprehendit certitudinem. Ista etiam secūdum Hugonē signata fuerunt in botro, quē duo viri portabant in uecte. De quo ait: Botrus in uecte, est Christus in cruce, cuius ministerium duo populi portant in sacramento. Qui uerò præcesserunt, portauerunt, sed non viderunt. qui enim saluatoris præcesserunt aduentum, sacramenta, suæ passionis figuraliter portantes: non tamen intellexerant. Secundi autem portant, & vident, quia fideles Christi aduētum sequentes, sacramentum passionis per fidem suscipiunt, atq; per reuelationem cognitionis intelligunt. Hæc Bonauentura. Qui in quæstionib' circa textum, addit super illud, q̄ in litera ait Magister, fides, spes, charitas, operatio, secundum aliquid æqualia sunt. Quatuor ista æqualia perhibentur, secundum quod dicitur in Apocalypsi, q̄ latera ciuitatis erant æqualia, quæ sunt, fides, spes, charitas, operatio: suntq; æqualia, secundum rationem merēdi, dum informata sunt gratia. Tantum enim charitas meritoria est suo actu, quantum fides in uno, eodemq; homine. Similiter tm̄ operatur, ac meretur operatio procedens ex habitu, quanto placet habitus ipse. Cum enim gratia gratumfaciens faciat animam Deo placere per habitus, & per actus, necesse est quatuor ista æqualia esse secundum acceptationem diuinam, & per hoc secundum efficaciam promerendi. Et de operationibus interioribus intelligēdum est istud, quæ consistunt in actu, & vsu liberi arbitrij, qui usus, seu actus bonitatem sortitur secundum mensuram habitus uirtutis gratuitæ. Verū de his, & de æqualitate uirtutum infra dicetur diffusius. Hæc idem.

Hugo, Numer. 13.

Bonauen.

Apoc. 21.

Articulus ἄρθρον

¶ Insuper Thomas: Articulus, ait, nomen est grę cum, & indiuisionem designat. Vnde membra, quę non diuiduntur in alia membra, uocantur articuli. Sicque conclusiones, quæ in scientijs inquiruntur, articuli appellantur: quia ex eis sicut ex quibusdā indiuisibilibus principijs, consurgit scientia, quæ tractatum complet, seu perficit. Conformiter, quæ in iudicijs per testes probanda sunt, seu probantur, articuli nuncupantur. Fides autem non inquirit, sed supponit ea, quæ fidei sunt, ex testimonio Dei ea dicentis. Hinc quoq; specialem habet difficultatem in fide: & cuius suppositio non dependet ex supposito alio, propriè dicitur articulus fidei. Idcirco in diffinitione articuli Richardus secutus est nominis proprietatem, dicendo: Articulus est indiuisibilis ueritas: atq; etymologiam, secundum quod sonat in lingua latina, addendo: Artans nos ad credēdum. Dicitur quoq; nos artare non necessitate coactionis, sed finis: quoniam sine fide articulorum saluari non possumus. Rursus, articulus dicitur indiuisibilis de Deo: quia aut pertinet ad diuinam naturam, aut ad diuinam personam, vel rōne sui, uel ratione assumptæ naturæ, aut quia est effectus Dei, sola diuina uirtute fieri potens. Denique, teste Isidoro, Articulus est diuinæ ueritatis perceptio, & quāuis perceptio diuinæ ueritatis fiat etiam per naturalem rationem: hæc tamen pceptio tēdit in id, cui innititur: hoc est, intellectum principiorum. Perceptio autem diuinæ ueritatis, quæ est articulus, tēdit in ueritatem primam, non solum sicut in finē, atq; obiectū, sed & sicut in, id in quod resoluitur, tanquā in causam, suæ credulitatis. Accidit etiā articulo, esse formatum sine informem, cum neutrum sit de ratione ipsius. Præterea, tria sunt principalia fidei symbola à diuersis edita, rationabiliterq; cōposita, quæ in diuersis horis leguntur. Symbolum quippè similitudinem, & collectionem importat. Vnde à quatuor collectionibus nomen istud imponitur. Primò, à collectione hominum plurimorum in vnam fidem. Secundò, à collectione prædicātiū fidem: quoniam omnes apostoli simul collecti, symbolum vnum, & hanc fidei regulam ediderunt, vnoquoq; partem aliquam apponente. Tertiò: quoniā ex diuersis locis scripturæ colliguntur credenda, ut habeantur in promptu. Quartò, quia diuina beneficia nobis collata, rediguntur ibi unum. Propter, quod diuinus Dionysius ecclesiasticæ hierarchiæ cap 4. protestatur. Religionis symbolum congruēntiùs hierarchica eucharistia idest bona gratia appellatur. Porrò patres, q̄ alia symbola ediderūt, nihil in eis apposuerunt de suo: sed quæ addiderūt, ex scripturis sumpserunt, ad explicandum planiùs contenta in symbolo primo, & ad reprimēdum insurgentes errores. Cumq; tempore Athanasij multi insurgerent errores, & hęreses circa Christi personam, contra vtranq; eius naturam, idcirco in symbolo illo tractatur de utraq; natura Christi. Symbolum demum apostolorum dicitur in secreto, & in prima, ac completorio: quoniam factum est fide nondum promulgata: atq; ad innuendum, q̄d oīa operatio nostra à fide debet incipere, ut per ipsam in prosperis, & aduersis iugiter protegamur. Alia duo symbola apposita sunt fide iam diuulgata: iō publicè decantantur, & in diebus festiuis. Cūque symbolum Nicenum ad manifestationem fidei sit peractum, idcirco post euangelium quasi eius declaratio decantatur. Symbolum uerò Athanasij cōtra hæreticos compilatum in Prima, quasi iā pulsis hæreticorum tenebris, atq; erroribus. At uero, q̄d Asserit Hugo, Articulus est natura cum gratia, non est accipiendum quasi uelit articulum diffinire: sed ostendere ea, de quibus est fides: quoniam est de operibus conditionis, seu creationis, quibus instituta est natura, & de operibus reparationis, quibus collata est gratia. ¶ Præterea de numero articulorum fidei attendendum, quod dupliciter distinguntur, Primò, penes credibilia, ita sunt quatuordecim. Secundò penes auctores symboli, & ita dicuntur duodecim, iuxta duodenum numerum apostolorum. De patre demum non ponitur nisi vnus articulus: quoniam non est missus: de filio autem plures, similiter de spiritu sancto, quia sunt missi, quantum ad diuersus effectus, de quibus sunt speciales articuli. Omnes quoq; articuli pertinentes ad opera Dei, probantur per omnipotentiam eius, sicut & archangelus Gabriel probat incarnationem: Nō erit, inquiens, impossibile apud Deum omne uerbum. Idcirco in articulo de patre dicitur, omnipotentem, ubi & dicitur factorem magis, quàm creatorem, ad excludendum quorundam philosophorum errorem, dicētium mundum ab æterno fuisse, & tamen esse creatum, aut naturali emanatione productum. Ideo patres dixerunt factorem cæli, & terræ, & per, quod magis notatur temporale mundi initium: & q̄d factus sit à Deo agente per liberā voluntatem, nō per necessitatem naturæ, quemadmodum & opus creationis coniungitur articulo, q̄ est de patre: quoniam opus istud ad potentiam pertinet, quæ patri appropriatur. Alia uerò opera duo iunguntur articulis de spiritu sancto, cui bonitas appropriatur. Hinc ei appropriatur unio ecclesię

Richardus

Tria sunt fidei precipua symbola.

Diony.

Symbolū Athanasij cur in prima cantetur.

Hugo.

Articulorū fidei numerus dupliciter attenditur.

Lucæ. 1.

ecclesiæ cum dr̃, Sanctam ecclesiam catholicã. Item remissio peccatorum, communicatio quoque operum bonorum, quæ fit per charitatẽ, quatenus bonum vnius alteri prosit. De explicatione autem fidei, & qualiter quidam teneantur ad fidem magis, vel minus explicitam, aduertendum, q̃ ad salutem dupliciter peruenitur. Quidam namq; pertingunt ad eam merito proprio, vt adulti: quidam merito alieno, vt pueri, & amentes baptizati, qui merito Christi saluantur. Qui verò libero vtũtur arbitrio, tenentur ad merita Christi addere propria. Actus autem oium virtutum dependent ab actu, quo dirigitur intentio, quæ per fidem dirigitur in vltimum finem. Idcirco in oi adulto exigitur non solum habitus fidei, sed & actus ipsius. Nec fides pôt exire in actum, nisi aliud explicitè, ac determinatè credẽdo. Sicq; ad promerendum requiritur, & ad obtinẽdũ salutem, habere explicitam fidem quantum
Obiectio. ad aliqua. ¶ Sed obijci potest, q̃ quidam adulti nequeunt fidem habere explicitam, vt quibus non adest aliquis docens, aut inter fideles semper morantur. Dicendum, q̃ in his, q̃ necessaria sunt ad sa-
Solutio. lutem, Deus nũquã deest, nec defuit quærenti suã salutem, nisi ex culpa sua remaneat. Hinc explicatio necessariũ saluti, diuinitus hoi prouidet̃ p prædica-
Actu. 10 tionem humanam, vt patuit in Cornelio, aut per reuelationem angelicam, seu inspiratiõe diuinam. Iõ facienti, quod in se est, Deus aliquo prouidet mõ. Cumq; fides necessaria sit, vt per eam hõ dirigat suam intentionem in oi actu virtutum ad Deũ, ac vltimum finem, intantum necessaria est vnicuiq; fides explicita, vt hõ agere queat necessaria ad salutẽ. Nõ ergo semper necessaria fuit explicatio oium credendorum ¶ Si aũt obijciatur, q̃ hõ non valet
Obiectio. oẽs errores fidei contrariantes vitare, nisi de cunctis articulis explicitam habeat fidem: rñdẽdum, q̃ ad præcepta negatiua tenemur sp, & ad sp & p hoc
Responsio sufficienter vitantur peccata transgressionis. Ad præcepta verò affirmatiua tenet̃ hõ sp, sed non ad sp, videlicet loco, & tpe opportuno. Cumq; præcepta affirmatiua de actibus sint virtutum, non tenemur semper ad hmõi actus, nec ad vniuersos modos q̃bus fieri possunt. imò sufficit, q̃ bõ tpe operetur determinato. Hinc non oportet, q̃ hõ fidem explicitã habeat de cunctis articulis, sed de quibusdam, qui necessarij sunt vsq; ad tps illud. Et per hoc errores, & dubitationes in fide sufficienter vitantur. Nã sicut habitus temperantiæ inclinat ad resistendum luxuriæ, sic habitus fidei his, quæ sunt contra eam. Hinc qñ emergit necessitas cognoscendi explicitè id, quod fidei est, tunc hõ fidelis ex fidei inclinatione dissentit contrariantibus fidei, & differt, aut sensum requirit quousque plenius instruatur.
Fidei articuli dupliciter explicantur. ¶ Præterea maiores ad fidem explicitam obligantur. Nã explicare articulos fidei cõtingit dupliciter. Primò, quo ad articulorum substantiam ad sciẽdũ eos distinctè. Secundò, quantum ad ea, quæ in articulis continentur implicite, ita ut hõ sciat, quid sequatur ex ipsis: vim, quoq; veritatis ipsorũ, vt sciat eos ab impugnatione defendere. Et ad primã explicationẽ tenent̃ oẽs, q officium habent docẽdi, siue ex gradu dignitatis, vt curati; siue ex reuelatiõe, vt prophetæ: siue ex misterio, vt doctores, ac prædicatores nõ alij, q nõ habẽt regulare, nisi seipsos. Porrò ad secundam explicationem nõ obligatur, quisquam totaliter, cum non valeat haberi nisi in patria. Verum vnusquisq; cui incumbit docendi officium, tenetur tm̃ scire de ista explicatione, vt sua possit officia, idoneè adimplere. At verò, q docendi officiũ sunt fortiti, sunt medij inter Deum, & hoies. Vnde respectu Dei sunt hoies, respectuq; hoium dij vocantur, sicut in euangelio ait saluator: Illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est. Idcirco minores, q à ma- Psalm 81.
ioribus sunt instruendi in fide, oportet habere fidẽ Iohan 10.
implicitam, in fide maiorum, inquantũ sunt dij participatiuè. At uerò de incremento, & profectu fidei s̃m tpis processum est rñdendum, quod fides est quædam cognitio, quãtitas autem cognitionis Cognitionis quantitas dupliciter attenditur.
dupliciter pôt attẽdi. Primò, s̃m obiecta. Secundò, penes efficaciam actus cognitiui circa obiectum. Cumq; habitus ex obiecto specificetur, primò quãtitas est habitui essentialis. Et s̃m hanc attenditur fidei magnitudo, quæ est s̃m articulorum quantitatem. Idcirco s̃m hanc quantitatem fides non crescit, nec deficit, quia credenda semper sunt eadem: sed secũdò mõ crescit, cum semper eadem maneat efficacia in agendo ex conditione agentis. Iõ quantum ad alias tres manitudines, potest fides eadem manens, proficere s̃m diuersas hoium cõditiones. In actu autem fidei tria inueniuntur, s̃m q̃ pôt efficaciæ quantitas ponderari. Duo s̃m naturam propriam. Primum est cogitare, & s̃m hoc dr̃ fides magna coniunctione. Secundum est assonare seu asseotire, & s̃m hoc fides dr̃ magna constantia, quia assensus determinationem, certitudinemq; importat. Tertium in actu fidei est, s̃m quod deuotione perficitur. Sicq; fides dr̃ magna deuotione. Sed qm̃ certitudo fidei est ex voluntate determinante intellectum ad vnum, formatio, quoque ex charitate, quæ est in voluntate, voluntas aũt est dña sui actus s̃m quocunque tps: hinc p se loquendo profectus magnitudinis fidei, quæ est s̃m constantiam, vel donationem, attenditur s̃m promptitudinem voluntatis, quæ est gratia, non ex temporis successione, nisi per accidens, inquantum in tempore vno fit maior influentia gratiæ, quàm in alio, quantum ad communem statum, & cursum, quamuis non quo ad omnes personas. Cogitare autẽ spectat ad intellectum, cuius virtutes egent experimento, vt dr̃ Ethi- Aristotel.
corum secundo ideo quantitas fidei, quæ est secundum cognitionem articulorum, per se loquendo, crescit secundum temporis diuersitatem. Et sicut hoc, quod scientiæ paulatim creuerunt, non est solum ex imperfectione inuentorum, qui scientias inuenerunt, sed etiam ex impotentia ad discentiũ, quià à principio totum capere nequeunt, propter quod Chrs dixit discipulis, Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare mõ ita in his, Iohan. 16
quæ fidei sunt accidit, quia oportet intellectum paulatim assuefieri ad ea, quæ fidei sunt. ¶ Præterea ad fidem redemptionis tripliciter habet se genus Ad fidẽ redẽptionis tripliciter se habet homo.
humanum, secundum tpa tria: quia in statu innocẽtiæ ante peccatum non oportebat ab aliquo hoie haberi fidẽ explicitam de redemptorẽ qm̃ nondum fuit seruitus, captiuitasq; inducta: imò sufficiebat habere fidem implicitam in Dei cognitione, vt s. hõ crederet, quod Deus sibi puideret in his, quæ ad salutem necessaria essent. In secundo autem statu, puta post pctm̃ ante Christi aduentũ, quidam habebant fidem explicitam de redemptore, quibus de hoc reuelatio fuit facta, qui dicebãtur maiores: quidã de hoc fidem habebant implicitã in fide maiorũ, vt patuit. In tertiò verò statu, videlicet post Christi aduentũ, q a iam mysterium redemptionis corpaliter est impletũ, ac publicè pdicatũ, oẽs tenentur illud explicitè credere, & si qs instructorem non haberet, Deus ei reuelaret, nisi ex sua culpa esset defectus. Multi quoq; gentiles per angelos de fide

Dionys. fide instructi sunt, vt sanctus Dionysius ait, & patet hoc de Sybilla, quę expressè prophetauit de Chro. Temporibus etiam Constantini (vt in Romanis historijs legitur) inuentum fuit quoddam corpus in sepulchro in Grecia, auream habens laminam sup pectus, in qua extitit scriptum: Chrs nascetur de virgine, & credo in eum. O sol, sub Helenæ, Constantini temporibus iterum me videbis. Illi quoq; gentiles, quibus nō fuit facta reuelatio specialis de Chro, poterant saluari, quamuis nihil scirent de Moysis lege, q̄a lex illa data fuit solis Iudæis, secus est de lege Chri oībus data. Ideo illi gentiles saluabantur in fide implicita redēptoris, implicando fidem suam in cognitione, & prouidentia Dei, vel eorū, qui à Deo erant inde sufficienter edocti, dumodo tñ opposītū pertinaciter non tenerēt þ prædicantem, & instruētem.

Quæstio. ¶Porrò si inquiratur, an explicita fides trinitatis fuit semper necessaria ad salutem: dicendum, q̄

Responsio. p inuisibiles missiones filij, ac spūssancti in corda nostra, homo in vltimum finem dirigitur non solū

Fides trinitatis sp necessaria. post peccatum, sed, & ante illud: idcirco explicita cognitio trinitatis, necessaria fuit non solum post culpam, sed etiam ante. non tñ eodem modo ante aduentum Christi, & postea: qm ante aduentū domini maiores duntaxat habuerunt huiusmodi fidē, sed post Christi aduentum oēs tenentur explicitam fidem habere de tribus personis, quemadmodum, & de mysterio incarnationis, quod cognosci non valet, nisi agnoscatur personarum distinctio, qm sacramenta salutis cum inuocatione trinitatis donātur, quæ fides implicitè continebatur in breui symbolo, de quo loquitur Paulus: Accedentem ad Deum

Hebr. 11. oportet credere, quia est, id est, q̄ sit vnus, verus, & summus Deus, oīum prouidentiam, atq; notitiam habens. in qua vnitate trinitas implicabatur. in eo aūt, quod addit Apostolus, & q̄ exquirentibus se remunerator sit, implicabatur fides de Christo, & eius mysterijs, per quæ trinitas Deus nostram redēptionem procurare decreuit. Quamuis ēt mō fideles teneantur articulos explicitè credere, eos precipuè, de quibus solenizat ecclesia, non tñ oportet, q̄ sciant eos propriè, & particulatim distinguere. Hęc Thomas in Scripto.

Thomas. ¶Insuper super his diffusè conscribit in Secunda Secūdæ, tractatu de fide, per varias quæstiones, quę tñ in præinductis pro maxima parte contenta sunt. Credibilia, inquit, fidei in quosdam diuiduntur articulos, quasi in quasdam particulas, aliquam inuicem coaptationem habentes. Et sicut in natura li scientia sunt quædam prima principia per se nota, in quibus est ordo, & omnia reducuntur ad vnū primum, videlicet de quolibet esse, vel non esse: sic in theologia articuli sunt quasi prima principia, & quidam articuli continentur in alijs. Omnes quoque articuli fidei reducunt ad istos duos, vt Deus credatur esse, & prouidentiam circa humanam salutem habere, de quibus duobus ait Apostolus: Ac-

Hebr. 11. cedentem ad Deum oportet credere. Creuitq; fides secundum temporis successionem, non, quo ad suam substantiam, sed quo ad sui explicationem.

Duo sunt pcipue credenda. Duo quippè præcipuè traduntur nobis credenda, puta secretum deitatis, atq; mysterium incarnationis. Prima ergo credendorum distinctio est, q̄ quædam pertinent ad deitatis maiestatem, quædam per

Circa Deitate tria sunt credēda. tinent, ad deitatis maiestatem, quędam ad verbi incarnati humanitatem. Circa deitatem autem tria nobis proponuntur credenda. Primum est vnitas Dei, & de hoc est primus fidei articulus. Secundum est personarum distinctio, & sic secundum tres personas tres assignantur articuli. Tertium est operatio deitatis ad extra, quæ triplex est. Prima cōcernit esse naturæ, & de quo est articulus creationis. Secunda pertinet ad esse gratiæ, sicq; omnia ad santificationem humanam spectantia, sub vno comprahenduntur articulo. Tertia pertinet ad esse gloriæ, & inde est articulus de resurrectione mortuorum, & vita æterna, & ita sunt septem articuli ad deitatem pertinentes. Totidem quoque de humanitate Christi traduntur. Primus est de eius incarnatione seu conceptione in virgine. Secundus de natiuitate. Tertius de passiōe, morte, & sepultura. Quartus de descensu ad inferos. Quintus de resurrectione. Sextus de ascensione. Septimus de aduentu ad iudicium. Quot de Christi humanitate credenda. Quidam verò aliter distingunt articulos fidei, ponendo sex de deitate, & sex de Christi humanitate. Tres enī articulos de trinitate sub vno comprahendunt, eo, quod trium personarum sit vna cognitio, quia in ratione patris intelligitur filius, & amborū nexus spiritussanctus. Articulum verò de glorificatione distingunt in duos, vt vnus sit de carnis resurrectione, alter de gloria animæ. Articulum verò de conceptione, non distingunt ab articulo de natiuitate, quia eiusdem videntur difficultatis. Præterea de sacramento eucharistiæ non assignatur specialis articulus, quia in sacramento hoc duo pensantur. Vnum, inquantum est sacramentum. sicq; continetur sub articulo, qui est de effectu gratiæ sanctificantis. Aliud, secundum quod tam miraculosè ibi consistit. & sic continetur sub primo articulo, qui est de omnipotentia Dei, in qua omniscientia, & prouidentia eius comprehenduntur. Non enim posset Deus omnia facere, nisi vniuersorum scientiam, prouidentiamquo haberet.

Thomas. ¶Postremò, primus homo ante suam ruinam habuit de Christi incarnatione fidem explicitam secundum quod ordinatur incarnatio illa ad gloriæ consummationem, non vt ordinatur ad liberationem hominum à peccato, quia non fuit præscius suæ trāsgressionis. Incarnationem tamen futuram esse videtur tunc præcognouisse, cum dixit: Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suę. de quibus verbis ait Apostolus

Ephe 5. Sacramentum autem hoc magnum est, quod sacramentum primum hominem ignorasse non videtur credibile. Hæc Thomas in Summa.

Soluuntur obiecta. ¶Ex præinductis patet solutio ad obiecta. Non enim sic dicitur fides creuisse per temporis processum, quasi in quolibet homine fideli posteriùs existente, fuerit maior fides, quàm in quocunque, qui priùs tempore ipso fuit: sed fit comparatio in communi, & inquantum ad tempora secundum se tota. Certum est namque, q̄ Dauid, & Isaias, & plures, eminentiores habuerunt reuelationes de Christo, & eius mysterijs, ac toto statu ecclesiæ militantis, quàm multi eis posteriores, imò, & quàm multi prophetę, qui post eos fuerunt. Sic, & beatis-

Quæstio. simi apostoli perfectiores fuerunt in fide, quàm posteri.

Responsio. ¶Sed vnum restat pleniùs perscrutandum, videlicet an maior sit certitudo fidei, q̄ sciē intelligendo hoc siue de ipsis habitibus, siue de actibus eorū

Certitudo dupliciter attenditur. dē. Ad quod cōiter daſ duplex rñsio. Vna, q̄ certitudo attendi pōt dupliciter. Primò, ex parte obiecti, seu ex parte causæ certitudinis, siue sm se, & sic maior est fidei certitudo, quia diuinę auctoritati seu increatæ Veritati innititur. Alio modo attenditur certitudo ex parte subiecti, seu quantum ad nos, ita vt illud certiùs noscatur, quòd intellectus clariùs intu-

etur

Responsio 2. etur, euidentiusq; cognoscit, quia eius capacitatem minus transcendit, sicq; scientia certior perhibetur. Secunda responsio est, quod duplex certitudo. Vna adhærentiæ, & sic fidei certitudo est maior, quia firmiùs ad hæremus creditæ veritati, quàm scitæ, imò pro illa intrepidè, secureq; morimur, & omne supplicium toleramus. Alia est certitudo euidentiæ, & ita scientia est certior. Vtraq; ista responsio bona, & secundam sequuntur Alexander, Bonauentura, & alij; primam Thomas, Petrus, Richardus cum alijs. Imò hæ duæ responsiones coincidunt, & sunt vna. Siquidè certitudo ex parte obiecti, seu ex parte causæ obiectalis ipsius certitudinis, est certitudo ad hærentiæ: certitudo verò ex parte subiecti, est certitudo euidentiæ.

Durandus ¶ Veruntamen Durandus vtramq; responsionem hanc reprobare conatur, & primam obijcens: quia quamuis illa distinctio possit locum habere in scitis, & creditis, sic iuxta philosophum substantiæ separatæ certiores sunt secundum se, quam materiales, non tamen nobis: tamen in habitibus, & actibus non tenet illa distinctio: quia habitus dispositio est habentis, & actus est eius perfectio in comparatione ad obiectum, ideo actus seu habitus non est certior nisi propter hoc, quod obiectum sit certius nobis, quamuis possit actus seu habitus dici nobilior ex sola nobilitate obiecti. Et hoc patet Aristotel. ex philosopho primo de anima, vbi distinguit nobilitatem scientiæ in nobilitatem, quæ est secundum certitudinem, atq; in illam, quæ est ex nobilitate obiecti, quod non esset; si certitudo scientiæ esset secundum certitudinem obiecti: Imò sic omnis scientia, quæ esset nobilior, quoad obiectum, esset nobilior quantum ad certitudinem, quia obiecta, quæ sunt nobiliora secundum se, sunt certiora, sicut diuina. Certitudo ergo actus seu habitus non est ex parte certitudinis obiecti secundum se, sed ex modo quem ponit habitus circa habentem, & circa actum ipsius habitus. Habitus enim non requiritur, nisi propter modum, quiescit in agente, non in obiecto, quamuis sit in nobis per comparationem ad obiectum. Nec stare potest secunda responsio, quia firmitas adhæsionis impropriè dicitur certitudo. Certitudo enim non stat cum falsitate, firmitas autem adhæsionis stat interdum cum falsitate, vt in hæreticis patet. Rursus, quia firmitas adhæsionis maior esse videtur in actu scientiæ, quàm fidei: Illi quippe firmius adhæremus, à quo difficilius recedimus. Difficilius autem recedit homo à scientia, si verè sit sciens, & sciat se esse scientem. Hinc dicendum est aliter, quod quamuis aliquod creditum puta Deum esse trinum, & vnum, sit secundum se certius, ac notius, quàm multa scita de creaturis, attamen simpliciter, ac vniuersaliter habitus scientiæ, & actus sunt certiores, & notiores fide, & actu ipsius extensiuè, & intensiuè. Extensiuè, quia, quod habet plures modos certitudinis, certius extensiuè. Scientia autem habet certitudinem euidentiæ, & adhærentiæ, fides verò solum habet certitudinem adhærentiæ. Item intensiuè; quia certius est, quod est dubitationi impermixtius. Scientia autem nullo modo potest dubitationem habere admixtam, fides autem potest habere modum dubitationis permixtum, etiam salua fide. Insuper, scientia beatorum est certior fide, non tamen ex parte obiecti, cum vtriusque sit idem obiectum. Hæc Durandus.

Dionysius contra Durandum. ¶ Quibus primò obijcitur, quod secundum Philosophum, imò peripateticos vniuersos, de singularibus præsertim materialibus corruptibilibus non potest haberi scientia, propter variationem, incertitudinemq; ipsorum. Nempe ut 7. primæ philosophiæ Aristoteles dicit, dum extra conspectum sunt, ignota nobis sunt, vel non sunt, idcirco eorum non Aristotel. extat scientia. ergo certitudo notitiæ attenditur, ac dependet ex certitudine obiecti secundum se. Propter quod iuxta Boethium, scientia est eorum, quæ incommutabilem sui sortiuntur substantiam. Atqui secundum philosophum, propter hoc, quod res est, vel non est, oratio vera seu falsa consistit. Deniq; sicut habitus & actus comparationem habent ad obiectum, ita scitum, & creditum, secundum quod talia, relationem, comparationem seu habitudinem dicunt ad scientem, & ita distinctio illa non minus sortitur locum, & veritatem in habitu, & eius actu, quàm in scitis, & creditis, et dato, quod vna sit relatio secundum esse, alia secundum dici. ¶ Insuper, responsio Durandi ex falsa imaginatione videtur procedere, quia (vt patuit ante) habitum dixit esse modum quendam, non quid reale. Nec verum est, quod habitus non requiritur nisi propter modum, imò & propter realem actionem producendam necessarius est. Non enim potest vis intellectiua in actum credendi, actualesq; intellectiones procedere, nec actus illos producere, nisi mediante reali habitu fidei, ac reali habituali scia. ¶ Insuper, si (vt ait Durandus) illud certius est extensiuè, quod plures habet certitudinis modos, sequitur, quod fides, & actio eius certiores sint extensiuè, quàm scia, & actio eius, quia pluribus modis innotuit veritas fidei, quàm scientiæ, vtpote ex innumerabilibus miraculis, ex attestationibus Dei, ex apparitionibus, & testimonijs angelorum sanctorum, quàm plurimis, ex innumerabilibus testibus prorsus idoneis, sanctis, & glorificatis diuinitus, ex vaticinijs prophetarum, ex destructione finali Iudæorum, multisq; alijs. Ita, & intensiuè multo maiorem certitudinem fidei, quàm scientiæ: quia fides multo plus ambiguitatem, dubitationem, incertitudinemq; excludit, quàm scientia: quia fides certiori innititur fundamento, videlicet lumini supernaturali, scientia autem lumini naturali, quod frequenter decipitur. At verò dum aliquid diuiditur siue distinguitur, modi seu species distinctionis sumuntur prout formaliter abinuicem differunt, non prout materialiter coincidunt. Idcirco dum certitudo diuiditur in certitudinem euidentiæ, & adhærentiæ, certitudo adhærentiæ sumitur prout formaliter à certitudine euidentiæ differt, sicq; falsum censetur, quod scientia habet certitudinem adhærentiæ, sed solum certitudinem euidentiæ habet, quam quodam aliàs et certitudinem adhærentiæ sortitur. ¶ Præterea sicut scientia beatorum, & fides sunt habitus distincti specificè, ita habent obiecta distincta, vel vnum, & idem distinctum formaliter. Ideo falsum est, quod scientia beatorum non est certior fide ex parte obiecti, imò veritas prima sub alia ratione formali, obiectum est fidei, atq; scientiæ beatorum. De dicto, quod firmitas adhæsionis non sit propriè certitudo, reprobatur auctoritate Apostoli protestantis: Scio cui credidi, & certus sum, & cætera. Imò viri heroici in fide plene illuminati, experiuntur, se esse certissimos de credibilium, ac fidei veritate. Qui etiam multo difficilius recederent à fide, quàm à scientia: imò pro fide, non pro scientia acerbissimas mortes perferrent. Et breuiter nisi certissima esset fides, eiusque veritas maxima habitualis certitudine fulciretur, non dixisset Apostolus: Licet nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis præter id, quod euangelizatum est vobis, anathema sit. Ideo sanctus pater Bernardus asseruit: Certus sum ipsa vita, qua viuo, & ipsa luce, quam cerno, quod quicunque secundum tenorem regulæ ordinis nostri irreprehensibiliter fuerit conuersatus, mox vt de corpore emigrauerit, æterna beatitudine perfruetur. Vnde quod sanctus frater Augustinus de

Boethius

Ibidem.

Fides est scientia certior.

Diuisionis membra debet formaliter opponi.

Ioh. 19.

2. Timo. 1

Galat. 1.

Bernardus

de primis fratribus gloriosi Francisci, ad insinuandum maximam fidei suę certitudinem, potius voluit dicere: Scio Deum patrem omnipotentē, & cætera quæ continētur in symbolo, quàm credo huiusmodi. Hæc breuiter tetigisse sufficiat. Nec obuiat his, quod Hugo dicit fidem certitudinem esse infra sciam, & supra opinionem, quia hoc dictum est de fide, inquantum nondum clarè intuetur, quod credit. Hugo.

De spe quid sit. Distinctio. XXVI.

EST autem spes, virtus, qua spiritualia, & æterna bona sperantur, i. cum fiducia exspectantur. Est ēt spes certa exspectatio futurę beatitudinis, veniens ex Dei gratia, & ex meritis pręcedentibus, vel ipsam spem, quā natura pręit charitas, vel rem speratam, id est, beatitudinem ęternam. Sine meritis eñi aliquid sperare, non spes, sed præsumptio dici potest.

De quibus sit spes.

Aug. Et sicut fides, ita, & spes est de inuisibilibus. Vnde Augustinus: Fidem appellamus carū
Roma 8. rerum, quæ non videntur. De spe quoq; dr̄: Spes, quæ videtur, non est spes. Quod enim videt, quis, quid sperat? Quod attinet ad non videre, vel quę creduntur, vel quæ sperant,
Fides a spe distinguitur. fidei, spei; cōe est. Distinguitur tñ fides à spe, sicut vocabulo, ita rationabili differentia. Est enim fides malarum rerum, & bonarū, qa & bona creduntur, & mala: & hoc fide bona, non mala. Est ēt fides, & præteritarum rerum, & pręsentium, & futurarū. Credimus enim mortem Christi, quæ iam præterijt: credimus sessionem, quæ nunc est: credimus venturum ad iudicandum, quod futurum est. Item fides, & suarum rerum est, & alienarum. Nam, & se quisq; credit esse cœpisse, nec fuisse vtiq; sempiternum, & alia, atq; alia non modo de alijs hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, verum etiam de angelis credimus. Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur.

Redit ad præmissam quæstionem, scilicet an fides, & spes Christo fuerint.

Chri. fidē & spē virtutes non habuit. Post hęc superest inuestigare, vtū fides, & spes in Christo fuerint, vnde tractatus iste sumpsit exordium. Quibusdam non indoctè vr̄, fidem virtutem, & spem in eo non fuisse, sicut in sanctis iam beatificatis, vel in angelis non sunt, & tñ sancti credunt, & sperāt
1. Cor. 13. resurrectionem futuram, & angeli eandem credunt: nec tñ in eis fides, vel spes virtus est, quia, & Deo per speciem contemplando fruuntur, & in Dei verbo resurrectionē futurā, sine iudicium non per speculum in ęnigmate, sed præclarissimè inspiciunt. Si ergo quia credunt resurrectionem futuram, iō verum est cos fidem habere: ergo ea consummata post iudicium, similiter, & fidem habere dicentur, qa credunt eam præteritā. Sed sicut tunc credent, nec tñ fidē, quæ fideles facit habebunt, quia non credunt absq; scia, quæ non erit ænigmatica, sed per speciem: ita, & mō credunt, & sperant resurrectionē,
Ibidem. nec tñ fidem habent, quia credendo cognoscunt. Venit enim eis, quod perfectū est, & euacuatū est, quod ex parte est. Venit enim cognitio, & euacuata est fides. Venit species, & desijt spes. Ita & Christus, in quo fuerunt bona patriæ, credidit quidē, & sperauit resur
Ioh 19. rectionem tertia die futuram, pro qua & patrē orauit, nec tñ fidem virtutem, & spē habuit, quia nō ęnigmaticā, & specularem, sed clarissimam de ea cognitionem habuit, qa
Psal. 30. non perfectius eam cognouit præteritam, quàm intellexit futuram. Sperauit tñ Christus, sicut in Psalmo ait: In te domine speraui, nec tñ fidem, vel spem virtutem habuit, quia per speciem videbat eā, quę credebat. De antiquis verò patribus, qui apud inferos vsque ad passionem tenebantur, non incongruè dici potest, quod fidem, & spem virtutem habuerint, quia credebant, & sperabant se visuros Deum p̄ speciem, qualiter eum tunc non videbant, quia non patuit eis cognitio Dei per speciem ante passionem Christi, qua consummata, à fide transierunt ad speciem.

Summa distinctionis XXVI.

Declarato an in Christo fuit fides, nunc declaratur an in ipso fuit spes. Et circa hoc primò diffinit spem; deinde ostendit qualiter differt à fide, ... fuit in ipso. Circa hęc aliqui multa quærunt de spe, ... de subiecto eius; ac ... quæ tamen non videntur speculationis præsentis, ... non nisi breuiter tangam, nam, & super spe, vbi tractatum est de ... inde tractarum.

QVAESTIO I.

ITaq; quæritur, an in Christo spes extitit. ¶ Videtur, q sic; quia in litera dr̄, Christus sperauit se tertio die resurrecturū, & p sua resurrectione orauit. Item in psalmis frequenter fertur in sua persona: In te domine speraui, aut aliquid simile. Rursus, quia

quia Christus aliquo modo fuit viator, & nondum fuit glorificatus in corpore.

Bonauent. ¶ Circa hæc Bonauentura sciscitatur, an spes sit virtus gratuita. Et respondet: Nomine spei pôt intelligi affectio aiæ prout philosophi dicunt, & sancti, quatuor esse aiæ affectiones, puta gaudiū, & dolorē, spem, & timorem. Potest quoque noie spei intelligi ipsa res expectata, iuxta illud Pauli ad Titum: Expectantes beatā spem, & aduentū gloriæ. Itē accipit pro habitu, q dirigit motū affectūq; aiæ in id, qđ expectandū est seu sperādū. Atq; hoc tertiò mô spes non solum est virtus gratuita, imò, & theologica, & gratuitarū virtutum sustētamētū, & anchora. Virtus quidē gratuita, & theologica est, quia in hoc, q facit animū expectare ea, q̄ sunt supra rône, & oēm æstimationem humanam, quæ nostra liberalitas promisit diuina, sicq; facit hoiem nino confidere, ac in niti summæ, infinitæq; largitati, quēadmodū fides facit assentire primæ veritati, & charitas facit adhærere summæ bonitati. Dū aūt aia innititur liberalitati Dei innititur pp se, & super oia, tunc rectificat, & super se eleuatur, ideoq; Deo accepta efficitur. Habitus ergo, quo hoc fit, habet rônem virtutis gratuitę. Cūq; anima ex seipsa potens deficere, & vacillare innititur ei, qui non potest deficere, nec moueri, fundatur per spem quasi super firmam petram. iō spes nō tm̄ est virtus gratuita, imò & gratuitarum virtutū sustentamentum, & anchora sic verò accepta, non est passio, nec in parte sensitiua. Quēadmodū & charitas intnetur, ac cupit præmiū increatū, ita, & spes.

Quæstio. ¶ Secundò quærit hic doctor, an spes

Responsio sit virtus specie specialissima. Rñdet, q sic, quod declarat sicut iā supra ostensum fuit de fide. Nā sicut veritas summa obiectum est fidei, & rô credēdi cætera oia, sic increata illa beatitudo, & liberalitas infinita, obiectum est spei, formalisq; rô sperandi cætera cuncta, quæ ordinantur ad illam.

Quæstio ¶ Tertiò q̄rit, an sit virtꝰ cardinalis an theologica. Et rñdet, qđ

Responsio Spes virtus theologica. non est virtus moralis, & per p̄ns, nec cardinalis, sed theologica, quod patet ex eius obiecto, & subiecto. Ex obiecto, qm̄ sicut fides in credendo assentit Deo uedicanti uera, sic spes innititur Deo ut pmittenti magna. Hinc sicut obiectum fidei, quod habet rationem motiui, est quid increatum, uidelicet ueritas prima rône cuius dr̄ virtus theologica, ita dicēdum de spe. Idē paret ex parte subiecti, quia cum aia s̄m suam superiorem partem, ac faciem habeat p uirtutes theologicas reformari, quarum una est spes, eu nstat, q theologica uirtus existat, conferēs ad reformationem imaginis Dei in aīa. Hinc fient in patria etiam tres dotes s̄m aiæ uires, quarum una reformabit, & consummabit uim rônalem, uidelicet uisio, alia concupiscibilem, superiorem, puta dilectio, a tertia irascibilem, utpote intentio sic in uia oportet ponere theologicas tres uirtutes quibus dotes patriæ correspondent.

Quæstio. Sicque tres illæ uirtutes sunt in superiori aiæ parte, ut in subiecto: fides uidelicet in intellectu, spes, & charitas in

Responsio Spes pôt eē informis. uoluntate. ¶ Insuper quærit, an spes potest esse informis, & formata. Respondet, uirtus spei potest esse informis, quoniam potest, quis sperare uitam æternam sine gratia gratumfaciente, quæ spes aliquo modo uirtus est, & animam perficit, atque ad uitam beatam inclinat: quandam quoque stabilitatem ei largitur, ne per desperationem succumbat. Ideo sicut fides sine actu charitatis extat informis ita dicendum de spe. Et sicut fides informis fit charitate superueniente formata, realiter eadem permanens, ita, & spes. ¶ Si autem obijcias, q spes est

certa expectatio futuræ felicitatis, ex gratia Dei, & meritisque proueniens, quod non competit nisi spei

Obiectio. formatæ per charitatem, & gratiam: respondendū;

Solutio. Spes quadruplex operatio. q homo potest quadrupliciter exire in actum speri dt. Aut enim sperat habendo merita in proposito, & in radice, ac in effectu seu opere, sicut sunt iustus, qui Deo diu seruiuit, aut sperat habendo merita in proposito, ac radice non in effectu, ut, qui gratiā suscepit, & nondum usus est ea, aut sperat habendo merita in proposito, non in radice neque effectu, sicut peccator, qui proposuit facere bona, aut sperat non habendo merita in proposito, nec in effectu, neque radice, ut malè uiuens, nec se emendare proponens, & per solam Dei misericordiam saluari confidens, non attenta diuina iustitia. Primus actus est spei formatæ exercitatæ. Secundus est actus fidei formatæ infusæ, non exercitatæ. Tertius actꝰ est spei informis. Quartus præsumptionis. Cum igitur dicitur, q spes procedit ex gratia, & meritis, respondendum est, q vel spes diffinitur ibi prout est uirtus formata, & sic nulla obiectio est de spe informi: aut si diffinitur ibi generaliter, intelligitur de meritis, quæ habentur in re, aut in proposito. Sic quoque quod ait Magister, q sperare sine

Spes sine meritis ē p sumptio. meritis est præsumere, intelligitur, dū quis sperat sine meritis tā in re, q̄ in proposito, quod non spectat ad spem informē, sed ad præsumptionē. Vñ sicut habitus fidei potest esse informis, qui habet aliquā rectitudinem, ac uigore in hoc, q facit credere oīa credibilia, & infidelitatem, atq; errores fidei p̄rios excludit, quod tñ esse, & fieri pôt sine grā gratū facientē: ita, & spes, qm̄ facit uitare præsumptionē, ac

Obiectio desperationē, & expectare cuncta speranda. ¶ Si aūt rursus obijcias, q spes ex ppria rône dicit tendentiam ad salutē, & eā habet sibi annexam, ergo non

Solutio. ualet esse informis, quia sic tendere est charitatis: dicendum, q tendentia duplex est, Vna plena, quę

Spes plena, & semi plena pro. est cum charitate, & gratia, quæ est spei formatæ: alia semiplena, quemadmodum scriptum est de piger: Vult, & non uult piger, & ista est spei informis, quæ est uirtus gñaliter dicta, non uirtus gratuita, sicut de fide præhabitum est. Hæc Bonauentura.

Quæstio. ¶ Qui itidem sciscitatur, an spes certitudinē habeat. Et apparet, q imò ex sua diffinitione, qua dr̄, Spes est certa expectatio. In p̄trium est, q spes dicitur expectatio futuræ felicitatis ex gratia Dei, & meritis proprijs. Nemo autem sine reuelatione scit se

Responsio esse in gratia, & habere merita uitæ æternæ, quæ nō habentur sine charitate. Respondet, Virtus spei in suo actu certitudinem habet. Cuiusmodi autem sit illa certitudo, difficilè est proferre. Nam quidam dixerunt, q certitudo spei non est propria ei, nec alia à certitudine fidei, imò, q spes omnem certitudinem suam trahat à fide, sicut scientia in particulari à scientia in uniuersali. Nempe (ut ex Augu-

Augus. stino Magister refert, so litera) per fidem credit homo omnes electos finaliter esse saluandos, & de hoc certitudinem habet: per spem uerò confidit se electum esse, atque saluandum, sicque generalem illam certitudinem fidei appropriat, & applicat sibi. Cumque non sit certitudo circa singularia, nisi inquantum referuntur ad uniuersale: ideo non appropriat sibi certitudinem absolutè, sed sub conditione, ita, q rectè sperans, non sperat se omnino esse saluandum, sed sub hac conditione, si perseuerauerit, & c. Sicque affirmant fidei certitudinem non differre à certudine spei, nisi quoniam illa est in uniuersali, ista in particulari: illaque absoluta, ista conditionata. ¶ Verum ista responsio etsi uideatur

Rom. 5. tur probabilis, tamen non sufficit, cum super illud ad Romanos, Probatio operatur spem, dicat Glossa, id est, spei certitudinē. Spes ergo (ut ibi innuit Glossa) habet certitudinē propriā, & aliter certificaẗ hō de obtinenda salute per fidem, aliter per spem. Imò si solum differrent sicut scientia in vniuersali à scientia in particulari, non essent uirtutes distinctæ, ac habitus differentes, sed unus sub altero contineretur. Hinc alij dicunt spē propriā certitudinē possidere, eamq; duplici differrētia cognosci. Primò, ex pte obiecti circa quod certitudo illa uersaẗ. Secundò, rōne oppositi cui ǭriatur. Fides aūt & eius certitudo fertur super cōplexum credibile rōne compositionis totalis. Est namq; circa uerū, & falsum, quæ in cōpositione consistunt ſm philosophum. Porrò spes, eiusq; certitudo non est circa cōplexionem rōne totius, sed rei attributæ. Vñ cum dico, spero me habiturū uitam æternam, non speratur hoc dictum totale, sed uita æterna. Ratione quoq; oppositi, qm̄ certitudo fidei repugnat errori, & dubitationi, certitudo spei repugnat diffidentiæ, & hæsitationi. Quamuis aūt istæ duæ certitudines sint diuersę, in hoc tñ conueniunt, quòd utraque est firmitas quædam. Nam fides firmat intellectū ne discredat, spes affectū ne diffidat. Ex quibus oritur tertia differentia certitudinum harū, quia non solum differunt rōne obiecti, atq; oppositi, sed etiā rōne subiecti. Certitudo etiā intellectus est duplex. Vna, quæ reddit intellectum potentem ad uincedū errorem, & ad excludendum dubitationē, & talis certitudo est uiæ. Alia certitudo est, q̄ statuit intellectum impossibilem ad errandū, quę certitudo est patriæ. Consimiliter duplex est certitudo affectus. Nam quędam sic firmat affectum, ut ualeat diffidentiā superare, talia eum sic firmat, ut nequaquā posset cōmoueri, aut hæsitare. Prima est spei in uia, secunda tentionis in patria. Itaq; certitudo spei de gratia, & de meritis, est certitudo non demonstrationis, sed ꝯiecturæ probabilis, & est per bonæ uolūtatis cōfidentiā, quā cōscientię puritas parit. Estq; certitudo ista in uoluntate, prout innititur Deo, qui est firmitas eius, non per respectum ad propriam

Obiectio. uertibilitatem, & defectuositatem. Rursus, certitudo hæc spei in uia, est certitudine fidei minor. ¶ Si autem obijciaẗ, quia spes certitudinem habet, ergo

Solutio. falli non ualet, sicut, nec fidei certitudo: dicēdū, qđ sicut duplex est necessitas, utpote absoluta, & conditionalis, ita duplex est certitudo: certitudoq; spei est certitudo conditionata. Nam certus est homo, ꝙ saluus erit, si perseuerauerit in bonis.

Quæstio. ¶ Præterea si quæratur, utrum spes oriatur ex meritis seu bonis operibus, & quòd sic, apparet ex eius

Responsio diffinitione. Et rñdēdum, quòd spes aliquando nominat habitum uirtutis, aliquando actum, interdū statum, quandoq; terminum seu obiectum. Cum ergo spes sit uirtus theologica, certum est, quòd sit à Deo immediatè infusa, nec ortū habet ex actibus seu meritis, ſm quod nominat habitum seu ipsam uirtutem, imò sic actus boni oriuntur ex ipsa. Vnde si sumatur pro actu, sic ortum habet ex habitu, imò etiam ex intuitu præcedentium meritorum: quoniam nemo idoneè sperat obtinere salutem, nisi per merita actionum præteritarum, aut quæ facere iam proponit. Sed prout dicit statum, sic ex meritis præcedentibus, & concomitantibus habet ortum. sicque accipitur ad Romanos, quo legitur. tribulatio patientiam operatur, patiētia ꝓbationē,

Rom. 5 ꝓbatio uerò spem. i. spei certitudinē ſm Glossam. ad quā certitudinē ꝑuenit ꝑ opera, ꝑsertim per tolerantiā passionū. Rursus, prout spes nominat terminū seu obiectū, sic quoq; ortū habet ex ꝑcedentib⁹ meritis, inquātū res sperata obtineẗ per merita: sicque Deus uocaẗ spes nr̄a, similiter ꝑmiū ipsum. Vñ cū spes diffiniẗ esse certa expectatio ex meritis, &c. accipiẗ ꝓ actu, aut ꝓ habitu, cū respectu, & operatione ad actū. Amplius q̄ri pōt, an spes ꝑcedat charitatē ordine naturæ, uel econtra. Dicendū, ꝙ si cōpa- Quæstio.

Responsio rer ipsa uirtus seu habit⁹ spei ad charitatē, sic simul sunt, nec ordinē habent prioritatis, sed simul sunt. qm̄ oēs uirtutes gratuitæ pariter infunduntẗ. Si uerò loquamur de ipsis uirtutibus seu habitibus ꝑ cōparationē ad actū, sic unus actus seu actus unius, ordinē habet ad alterū, quia disponit ad illū, & dispo- Spes charitatē præcedit nendo est quasi illius principium, ac origo, ratione cuius originis est ibi, & alius ordo, & habitudo. Cūque actus spei disponat ad actū charitatis tanq̄ ad ꝑfectionē, ac spūalis ædificij cōplementū (nemo etem̄ diligit aliquid bonū ꝑꝑ se, & suꝑ oia, nisi speret se ꝑuenturū ad illud) hinc ſm ordinē naturæ actua spei actū charitatis ꝑcedit. Nihilominus actus spei ex charitate ꝓcedit imperialiter: qm̄ charitas oīm uirtutū actus imperat fieri, & imperatiuè ꝓducit. Vñ, qđ Magister affirmat charitatē natura seu naturali ordine ꝑcedere spē, intelligendū est, ꝓut spes sumiẗ ꝓ re separata, aut ꝓ statu nō ꝓ actu, aut habitu, uel Magister dicit hoc iuxta suā opinionē, qua putabat charitatem nō esse habitum creatum, sed spiritum sanctum, quod non tenetur. ¶ Postre- Quæstio. mò hic q̄ritur, utrum spes sit in bonū sub rōne boni. Rñdeẗ, ꝙ qdā dixerūt obiectū spei eē bonū sub rōne Responsio. futuri nō sub rōne boni. Dixerūt náq; uniuersas aię affectiones esse respū boni, aut mali, ita, ꝙ sicut gaudiū est respectu boni ꝑsentis, & dolor, q ē affectio ei ǭria, respectu mali ꝑsentis, sic spes sit respectu boni futuri, timor respectu mali futuri. Ratio autem eos monēs ad istud, fuit, quia dixerunt, ꝙ duplex tantū sit obiectum, in quod aīa tendit: utpote uerum, in quod tēdit intellectus, & bonū, in qđ tēdit affect⁹. Quæ opinio quáuis aliqd ꝓbabilitatis uideaẗ habe- Non ē tñ duplex aię obiectum. re, nō tñ est uera. Nec uerū est, ꝙ nō sit aliud obiectū uiriū aīæ, nisi bonū, aut malū, cū obiectū irascibilis potētiæ sit arduū siue magnū. Rursus, quod dicit bonū sub rōne futuri esse motiuū spei, nō ur̄: qm̄ bonū sub rōne futuri desideraẗ: desideriū aūt non est spes, sed differentia, quædā amoris, atq; ad charitatē desiderare spectat. Amplius, qđ dicit timorē esse respectu futuri mali sub rōne mali, nō est uerū, quia contingit timere abstracta rōne mali, sicut timetur Deus in pr̄ia. Præterea si qñ malū timeẗ, nō timetur nisi quia excellens. si ergo affectio, q est timor in suo obiecto plus respicit excellētiā, q̄ malitiā sub rōne motiui, restat, ꝙ affectio ex opposito sibi corrīpondens, uidelicet spes, respiciat bonum nō sub rōne boni, sed magni seu ardui. Duplex quippè est actus spei, quorū unus ē origo alterius. spes em̄ facit confidere, & faciendo confidere, facit expectare. Nullus aūt rectè cōfidēs, cōfidit, aut innititur alicui, nisi ei, q nec possit, nec uelit ei deficere, & talis nō ē nisi is, q ē potētissimus in uirtute, & munificentissimus liberalitate, puta, qui excellentiam uirtutis, liberalitatisq; habet, in quod dum quis spem suam posuerit, confidit se magna assecuturum ab ipso. Spei ergo obiectum est magnum, & arduum. Vnde, & Deus suis cultoribus magna, imò maxima bona ꝓmisit, puta seipsum, & suipsius btīficā frui- Gen. 15. tionē. Ideo Abrahæ dixit, Noli timere Abraam, ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Itaque, q̄uis uirtus theologica habeat idē materia

liter

liter pro obiecto,& fine,nō tñ idē formaliter,qa interdū sub alia rōne est obiectū,& finis, vt patet in fide,& spe. Est eīm Deus obiectū fidei sub rōne veri, & est finis fidei sub rōne boni. Et ita est de spe. Charitatis verò obiectū,& finis est sub rōne boni. Hinc spes non habet beatitudinē ꝓ obiecto,nisi inquātū beatitudo habet rōnē magni,& ardui. ¶ Ex pdictis colligit, ꝙ spes subiectiuè est in ui affectiua superiori,& ꝓpriè in irascibili,put irascibilis ponit pars potētiæ affectiuæ supioris. Nēpe ad irascibilē pertinet, non solū detestari mala culpę,& ppeti mala pœnæ, sed & terribilia aggredi,ad magna quoq;,& ardua erigi. Insup obiectū spei est bonū pfectū,æternū,& gloriosum. Hoc aūt ē duplex,puta creatū,& increatū. & respectu utriusq; est spes,principaliter tñ circa bonum increatum. Bonum uerò creatum speratū,hoc est,beatifica uisio,dr bonū æternū.i.ppetuū. Quāuis aūt bonū illud increatū sit unū,& simplicissimū,bonū quoq; creatū speratū sit unū,utpote beatitudo:nihilomin⁹ pluraliter dr,spes est uirtus, qua spiritualia,& æterna bona sperant; qm bonum increatum, cuncta bona,& uniuersas pfectiones per super excellentiā cōprehendit, & ipsa felicitas oīa bona inferiora suo mō includit. ¶ Porrò ex his patet solutio huius,an in Chro fuit spes,ad quod cum Magistro dicendum,quod nec Chrs habuit ꝓpriè dictā spē,nec aiæ beatæ, nec angeli sancti spē hñt, cum spes ꝓpriè sit expectatio pmij substantialis,qd oēs hi hñt, & aia Christi à suæ creationis exordio deitatē vidit p spem. Hæc itē expectatio fidem habet annexā,quę(ut patuit) in Christo nunquā fuit. Fuit tñ in eo spes cōiter sumpta, pro quacunq; expectatione boni futuri, quia accidentale aliquod pmium & corporis glorificationem meruit,& sperauit. Et tale præmiū aiæ beatæ,& angeli præstolantur. Existentes demū' olim in limbo patrū habebāt spem. Conformiter,qui tunc,& qui nunc in purgatorio detinent. Spes namq; non euacuat,nec tollit, nisi per subsequens pmiū,aut per ɔ̄rium uitiū, hoc est,per desperationē,quę cum sit in dæmonibus,ac damnatis,non habent spem ꝓpriè sumptā.

Spes subiectatur in irascibili.

Spes obiectum creatū & increatum.

Christi spē ꝓpriè dictā nō habuit.

Obiectio.

Solutio.

¶ Et si obijciatur, quòd spes spectat ad uiā, rndet, quod existentes in limbo,& purgatorio, erant adhuc aliquo modo in uia, inquantum nondū erant in patria. Et quamuis spes non sit nisi de futuro, desiderium tñ potest esse de bono præcedenti, ac habito,quatenus continuetur, & sine fastidio possideatur. sicq; (ut ait scriptura) angeli desiderant in Christum prospicere. Hæc Bonauentu.

1 Pet. 1. Bonauēt. Thomas.

Spes virtus est theologica.

¶ Præterea Thomas ad istud respondendo, utrū spes sit uirtus theologica:Spes, inquit, ex propria ratione dicit extensionem appetitus in aliquod arduum,quod non omnino excedit facultatē sperantis,quę enim omnino excedunt,& taliter appræhēduntur,desperationem pariunt magis,q̄ spem. Vñ ßm quod inest alicui facultas in arduum, est inclinatio in ipso in illud. Cūq; sit arduū aliquod qd naturalem hominis facultatem transcendit, ad quod tamen auxilio gratiæ pōt pertingere,utpote inquātum est nostra obiectalis beatitudo,oportet ,quòd ex aliquo dono supernaturali gratuito naturæ superaddito,fiat in nobis inclinatio ad arduum illud, quod donum est uirtus seu habitus spei. Quæ cum Deum habeat pro obiecto,theologica uirtus appellatur. Quam quidam in ui irascibili esse dicunt,diuidentes appetitum rationis seu uoluntatem per concupiscibilem,& irascibilem Sed: quoniam oēs auctores, siue sancti,siue philosophi,ponunt concupiscibilem,& irascibilem in appetitu sensitiuo:dicendū,ꝙ subiectū spei est voluntas,non uis irascibilis:nisi uoluntatē inquātū habet actus consimiles uirib⁹ concupiscibilis,& irascibilis,qs diuidat in cōcupiscibilē,& irascibilem, sicq; in irascibili ponat spē. Sed tūc concupiscibilis, & irascibilis in parte aiæ superiori non sunt diuersæ potentiæ,sed noiant eādē potētiā,utpote uoluntatē ßm actus diuersos. ¶ Verū his obijci pōt:qm expectare uī esse actus lōganimitatis,& ēt patiētiæ,iuxta illud Apostoli, Spe longanimes,& ita spes ab illis uirtutib⁹ nō differret. Rursus in arduū tēdere ē magnanimitatis:ergo nō spectat ad spē,uel sunt una uirtus. Dicendū ad primū,quòd expectatio diuersis uirtutib⁹ diuersimodè attribuit. Expectatio enī patientiæ,est expectatio diuini auxilij in periculis. Expectatio aūt longanimitatis est expectatio diuini auxilij in actionibus, atq; laboribus circa bonū arduū obtinendū. sicq; expectare non est primus, & proprius actus harū uirtutū sed,cōuenit eis per participationē à spe,ßm quod uirtutes posteriores à prioribus participant aliqd, quēadmodū uirtutes morales participant actū prudentiæ,cæteræ quoq; uniuersæ uirtutes influentiā charitatis. Ad ßm,qd magnanimitas multū cōuenit cum spe,sunt tñ distinctæ uirtutes,quia spes tendit in arduum supernaturale diuinum, magnanimitas circa arduum in rebus humanis. idcirco non est uirtus theologica,sed moralis. Differt aūt spes à fide, & charitate, sicut ostensum est. ¶ Si uerò quęrat,an ualeat esse informis:rndendum,ꝙ amor,& desiderū differunt in hoc,ꝙ amor importat quandā conuenientiā:& cōnaturalitatē ad amatum:q connaturalis perficit,dū amatū aliquo mō habet. desideriū uerò importat tendentiā in ipsum amabile nondū habitū. Hinc motus ipsius appetitus incipit in desiderio,& terminatur in amore completo. sicq; desideriū est inchoatio,quædā amoris, imperfectusq; amor. Sed qa principiū habere rei , est ßm quod est in potentia,ita ut sit in facultate appetentis, iō principiū,quod amorē īducit,ē facultas habendi rē desideratam,in qua facultate spes consistit. Vñ amor rei distantis nondum habitæ,spem præsupponit. At tamen cū spes non sit nisi boni, & primus motus ipsius appetitus in bonū est desideriū:hinc spes præsupponit desiderium,estq; media inter desiderium, & amorem. Quod rōnaliter accidit. nam cum irascibilis sit propter concupiscibilē,actus ipsius irascibilis à concupiscibili incipit,& in concupiscibili terminat. amor nāq;,& desideriū in cōcupiscibili subiectant,spes uero in irascibili. Similis quoq; est ordo ipsorū,put in uoluntate cōsistunt. Vnde patet, ꝙ actus fidei præcedit desideriū:qm oīs actus affectiuè præsupponit actū cognitiuæ. Desideriū uerò præcedit spē,spes aūt amorē. Ideo sicut fides pōt esse informis:qm actus eius præsupponit amorē, ita,& spe. Spes demū nō psupponit merita i actu,sed in ꝓposito. Nō enim aliquis sperat ꝓpter merita,quasi merita existentia actum spei ꝓducant:sed qa per merita,quæ ꝓponit,sperat ad beatitudinem peruenire. sed,nec fides,nec spes est formata,nisi per charitatem perficiatur. Quod autem Augustinus præhibet omnem affectionem ex amore procedere,intelligitur de amore ualde communiter sumpto , non de charitate,quæ est amor infusus.

Spei subiectū est voluntas.

Obiectio duplex.

Solutio

Solutio.

Quæstio.

Responsio

Desideriū ē spe prius

Spes pōt eē īformis

Quæstio.

¶ Præterea qrit,An spes habeat certitudinē. Apparet,qd nō:qm certitudo spectat ad cognitionē, qa & dubitationi opponit. Spes aūt pertinet ad affectionē. ¶ In oppositū est,ꝙ ē: ßm philosophum uirtus certior ē ui arte. Spes quoq; innitit sūmæ largitati, q̄ nemini deficit:quēadmodū fides primæ ueritati,

Arist.

Responsio

quæ

q̃ nullõ fallit. ¶ Dicẽdũ, qđ certitudo ꝓpriè dr̃ firmitas adhæsiõ: veritatis cognitiuæ circa suũ cognoscibile. Oĩs aũt mot⁹, & opatio cuiuscũq; tẽdẽtis in aliquẽ finẽ, ẽ ex cognitione aliqua dirigente, uel cõiũcta, ut in opantib⁹ p uoluntatẽ, aut remota, ut in agẽtib⁹ p naturã. cũq; virtus opereť instar naturæ,
Virtus certior est q̃ ars. inclinando in finẽ determinatũ, iõ dr̃ certior arte, quẽadmodũ, & natura, inquãtũ inclinat infallibiliter ex impressione primæ causæ, sicq; certitudo cõuenit spei, aliter tñ, q̃ virtutibus alijs. Cũ em̃ ꝓsupponat facultatẽ perueniendi in finẽ, q̃ facultas est ea liberalitate diuina, ac meritis, p q̃ & cæteræ virtutes in vltimũ pueniunt finem: hinc spei certitudo causať ex liberalitate diuina in finẽ: hinc nos ordinante, atq; mouẽnte, & itẽ ex oĩm aliarum inclinatione uirtutũ, & ex ꝓpria inclinatione: iõ pter certitudinẽ, q̃ habet ut quædã uirtus, includit certitudinẽ q̃ est in alijs uniuersis uirtutibus, & ultra hæc, certitudinẽ ordinationis diuinæ. Itaq; quãuis certitudo primò, & principaliter sit in cognitione, tñ per similitudinẽ, & participationẽ est in operibus naturę, ac uirtutis. Cũq; certitudo cognitiõis sit ex seipsa, nõ fallit, nec deficit. Certitudo aũt naturæ est ex alio ordinãte ipsam naturã in finẽ; idcircò deficere põt per accidẽs; qm̃ talis deceptio non est ex principio directiuo in finẽ, sed ex aliquo accidentaliter contingente, ut q leue non ascendit, qa uiolenter impedit. Et idẽ dicendũ de spe. Cũq; possit accidẽtale impedimẽtũ obtinendi salutẽ speratã accidere, timor adiungiť spei. Itaq; certitudo fidei, & spei in quatuor differunt: primò: qm̃ certitudo fidei pertinet
Fidei ac spei certitudo in 4 differunt. ad intellectũ, certitudo spei ad affectũ. Secundò, qa certitudo fidei nequit deficere; certitudo aũt spei deficere põt per accidens. Tertiò: qm̃ certitudo fidei est de cõplexo, certitudo spei de incomplexo. Quartò, qm̃ certitudini fidei opponitur dubitatio, certitudini spei diffidẽtia seu hæsitatio.
Quæstio. ¶ Quæritur nunc, an in Christo spes fuit.
Responsio Christus spẽ nõ habuit. Dicendum sicut iam patuit, q non. Spes enim imperfectionem includit, puta absentiã felicitatis; & quia fundatur super ænigmaticam cognitionem, quæ non fuit in Christo, sicut, nec aliquid imperfectionis contrarium perfectioni animæ. Hæc Thomas in Summa.

Quæstio. ¶ Qui consequenter hic quæritur, an angeli, & aĩæ beatæ habeant spem; An existentes in limbo patrum
Responsio habebant spem, An existentes in purgatorio virtutem habeant spei. Ad quæ omnia respondet, sicut
Obiectio Prou 13. ex Bonauentura ostensum est. Ad argumentum aũt quo ita arguitur. Spes, quę differtur, affligit animã:
Solutio. sed existentes in limbo patrum non habebant afflictionem, respondet: Dilatio gloriæ non fecit patribus illis afflictionem in limbo, quia non erant afflictionis capaces. Vel aliter respondendũ, q spes quãuis rõne absentiæ sperati causet afflictionẽ, tñ rõne certitudinis sibi adiunctæ parit delectationẽ. Cũq; certitudo illa in ipsis deficere non valebat; delectatio, quæ ex certitudine illa causabať, absorbebat afflictiones, quæ ea sperati absentia contingere possent.
Thomas. ¶ Insuper in Secunda Secundæ quæstione. 17. scribens, inquit: Spes est uirtus, qm̃ uirtus est, quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit, ut
Aristo. 2. dicitur Ethicorum. Ideo ubicunq; inuenitur act⁹ bonus, necesse est ut ex aliqua procedat uirtute. Bonum autem in humanis actibus sumitur, sm̃ quod propriam regulam seu mensuram attingit. Actuum
humanorũ actuũ duplex regula. uerò humanorum duplex est regula seu mensura, una proxima, & homini gena, s. ratio humana: alia excedens, & summa, ut Deus. Omnis igitur actus, qui Deum aut rationem attingit, est bonus, & talis est actus spei, cuius obiectum est bonum arduum, diuinum, futurum haberi possibile. Atque ut 6. Ethicorũ habeť, dupliciter ẽ nobis aliqđ possibile: Primò per nos, secundò per alios. Vñ ẽm philosophũ Dupliciter ẽ aliqđ possibile.
id dicimur posse, q possumus p amicos. Sicq; inquantum speramus aliqđ ut nobis possibile supernaturali auxilio Dei, sic spes nr̃a attingit Deum, & uirtus est, cuius obiectũ est beatitudo æterna, ut dictum ẽ. Infinitę etem̃ Dei uirtuti proprium est ad infinitũ bonum perducere. Alia uerò, quæ à Deo speramus, ac petimus, ad hoc principale referuntur obiectũ, suntq; obiectum spei secundarium, & minus principale, quẽadmodum q̃dã creata obiectum sunt fidei. Deniq; unus potest alteri felicitatem sperare, inquantum spes sua charitate formata est, & per eam alteri tanquam sibijpsi unitur. Quæstio.

¶ Præterea si q̃rať, ac liceat sperare in hoĩe, ut in uirgine gloriosa: dicendũ sicut iã tactum est, q nõ licet in aliqua creatura sperare tanq̃ in principali, & primo spei obiecto, sed tanq̃ in obiecto secundario, inquantum creatura est nobis auxilium instrũale Thomas.
quo medium pertingẽdi ad ultimum finẽ. Spes quoque certitudinẽ habet ex parte obiecti; qm̃ principaliter innititur omnipotentiæ, ac misericordiæ Spes incertitudinẽ habet rõne subiecti.
Dei, non gratiæ iam infusæ. Certumq; est, q parte omnipotentiæ, ac pietatis diuinæ non erit defectus nostræ salutis: Vnde ex parte subiecti incertitudinẽ spes sortitur, quia uoluntas humana uertibilis est, multipliciter potens desistere, ac perire. Hæc Thomas in Summa. Tarantasi.

¶ Petrus quoq; diffinitionẽ spei declarans: Describiť, ait, à Magistro spes, non ut est naturalis passio, sed theologica uirtus, habitusq; formatus, Habitus aũt cognoscũť p suos actus, & actus p obiecta. Describit igiť spẽ per ꝓpriũ actũ, q est certitudinaliter expectare per obiectũ ꝓpriũ, quòd est futura beatitudo, per dispositiones coadiuuantes ad dirigendum actum suũ in suũ obiectum: quarũ una est cõsideratio diuinæ liberalitatis, q̃ municipať hic gratiæ; secunda est ꝯsideratio ꝓprię seruitutis, qua Deo seruiuit, uel seruire proponit, quæ nominatur hic meritũ. Itaq; per actum expectationis, distinguitur à timore: per actũ certitudinis, à desperatione: per obiectũ futuræ beatitudinis, à spe passione: per cõsiderationem diuinæ gratiæ, à temeritate, ne nimis cõfidat de se: per considerationem meritorum, a ꝑsumptione, ne nimis extendat diuinæ misericordiæ sinum. Sicq; sufficienter discernitur, ac differt ab omni passione, ac habitu, qui uidentur cum ipsa similitudinem quandam habere. Habet quoq; certitudinẽ cõfidentiæ absolutam. Quod aũt certitudo illa est aliquo mõ conditionalis, contingit ex statu subiecti. Vnde in beatissima uirgine, & in patribus in limbo, fuit sine conditione. Deniq;, cum spes sit de vltimo fine, & finis est regula dirigens in his, q̃ sunt ad finem, ideo virtus theologica non solum dirigit in finem, sed in his quoque, quæ sunt ad finem. Hinc spes non tantum expectat arduum increatum, imò etiam sperat auxilium in alijs arduis ad consequendum per ea arduum summum ¶ Intuendum etiam, quod triplex est certitudo poten- Potẽtię cognitiuæ triplex ẽ certitudo.
tentiæ cognitiuæ. Vna est formalis adhæsio ad vnã partem per causam, ut in scientia: altera per effectum, ut in experientia, & in scientia à posteriori: tertia per signum, ut in coniectura. Determinatio quoque seu certitudo motiuæ, seu effectiuæ potentiæ similiter triplex est. Vna est uolũtaria inclinatio Potentiæ affectiuæ triplex certitudo.
ad vnã partẽ, quę est certitudo confidentię. Scd̃a est inclinatio naturalis, quæ est certitudo natu-

ralis

ralis necessitatis. Tertia est quasi mixta. Nam uoluntaria est sed per quendam modum naturæ, ut certitudo uirtutis inclinantis uoluntatem ad unū determinatæ. Spes uerò cum sit uirtus, certitudinem quandam determinatæ inclinationis habet cum alijs uirtutibus communem ex genere: sed cū sit ex propria ratione certa expectatio, certitudinem quandam propriam habet ex specie sua, quæ est certitudo confidentiæ. Quæ confidentia ex duobus causatur: Vno, ut prima causa, puta dictamine fidei in generali: altero, ut proxima causa, utpote consideratione particularis gratiæ, ac meritorum. Hinc certitudo spei non est penitus absoluta, sed determinata, consurgens ex gratiæ, ac meritorum, suppositione. In confirmatis autem in bono, & in bonis defunctis, est certitudo spei, absoluta etiam in particulari: si tamen sciant se confirmatos in gratia. Cumque spes illorum sit eadem specie cum spe nostra, constat, quòd conditio illa accidit spei ex statu sperantis, nec est de spei essentia. Hęc Petrus.

Spes certitudinē habet ex duobus.

Richard.

¶ Concordat Richardus qui etiam quærit, an spes sit species specialissima. Et respōdet, quòd imò. Species namque uirtutis attenditur ex comparatione sui ad suum principale, ac formale obiectum quod in uirtute, spei unicum, ut potè ardunm summum, siue accipiatur obiectum pro re primò, principaliterque sperata, siue pro eo, in quo principaliter est sperandum de obtinendo bonum speratum. Hæc Richardus. Cui etiam uidetur, sicut, & Petro, quòd concupiscibilis, & irascibilis non sint ponendæ in superiori, & rationali animę parte, sed solum in sensitiua.

Albertus.

¶ Denique Albertus super his scribit diffusè, atque egregiè, consonantque scripta eius præhabitus, ac continentur in eis. Et dicit esse spem in irascibili, Quo innotescit, quòd etiam in superiori parte animæ fatetur concupiscibilem & irrascibilem uires, esse, & hoc iuxta sensum ea uerbis Thomæ inductū.

Durandus

¶ Durandus autem scribit hic quædam à communi doctrina præhabita aliena, dicens, spem differre à fide &, charitate, quia immediatum fidei, ac charitatis obiectum est Deus, immediatum uerò spei obiectum est beatitudo (ut ait) creata. Cuius oppositū satis p3 ex dictis, sic em nō esset theologica uirtus.

Scotus.

¶ Præterea Scotus: In hac, ait, quæstione, quòd utrum spes sit uirtus theologica à fide, & charitate, distincta, fundamentum est auctoritas Apostoli, qui testatur: Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hęc. cui innituntur sancti tractando de illa materia. Verum qui actoritatem contemneret, diceret duas uirtutes sufficere, sicut duæ sunt uires superiores in anima, intellectus, & uoluntas: per eandem quoque uirtutem potest anima desiderare bonum absens futurum, & præsens bonum diligere. De isto multa prosequitur Scotus, tangendo qualiter posset per rationem defendi, non oportet ponere, spem præter fidem, & charitatem, tanquam realiter ab illis distinctam.

1 Cor. 13.

¶ Sed ista argumentatio uidetur inutilis, cum sit apertissimè non solum contra prætacta uerba Apostoli, sed contra quasi innumerabiles auctoritates, scripturæ utriusque testamenti, & concordem ecclesiæ uniuersalis doctrinam. In quibus omnibus diuersi actus, distinctæ, proprietates, uariæ attributiones asscribuntur fidei, spei, & charitati, quarum etiam actus abinuicem sequestrantur. nam alius credit, & nō sperat: alius quoque informiter credit, ac sperat, nec diligit. Finis item & spes distingũtur in subiecto, & iam multæ differentiæ inter eas,

Contra Scotus.

sont positæ. Doctores etiam rationabiliter probāt, quòd idigemus his tribus uirtutibus. Virtutes quippe theologicę, necessariæ sunt, & dantur ad ordinandum, ac perducendum nos ad beatificū finem, ad quod primò necessarium est præcognoscere finem illum: & quamuis per fidem cognoscat, non tamen tendit in ipsum, nisi ipsum desideret. Cumque desiderium possit esse impossibilium. adhuc non tēdit idonee in finem huiusmodi, nisi confidat se posse assequi ipsum, quod fit p spem. Quamuis quoque sic speret: non tamen potest finem illum attingere, nisi præ al'ijs cunctis diligat ipsum, quemadmodum finis præfertur, plusque diligitur medijs.

Gādauus.

¶ Consequenter Scotus tangit positionem Henrici quodlibeto. 8. 15. q̄stione quòd, spes à charitate distinguitur, quamuis perficiant eandem potentiam, utpote uoluntatem: quoniam spes est in irascibili, charitas in concupiscibili, quę distinguũtur, nō solum in appetitu sensitiuo, sed etiam intellectiuo. Nam utrobique habent obiecta formaliter distincta. Contingit quoque irasci non solum ex sensitiua cognitione, sed item ex motu, & zelo appetitus intellectiui, iuxta illud. Irascimini & nolite peccare. ¶ Deinde arguit contra ista: Quia si irascibilis respicit bonum, ut arduum, non maneret in patria, in qua difficultas nulla est cuicumque potentiæ circa suum obiectum, sed iucunda prorsus facilitas. Tādem ponit propriam opinionem, dicendo Charitas perficit uoluntatem, inquantum est affectata affectione iustitię: spes uerò eandem perficit uoluntatem, inquatum est affectata affectione commodi. sicque erunt distinctæ uirtutes, non tantum ex actibus, qui sunt desiderare, & amare, sed ex susceptiuis, quæ sunt uoluntas, inquantum habet affectio nem commodi, & inquantum habet affectionem iustitię. Ex obiectis autem non distinguentur. quæ sūt arduum, & delectabile, sicut dicit præcedens opinio, imò eadem omnino est ratio formalis utriusque obiecti.

Psal. 4.

¶ Sed contra istam opinionem obijcitur, quia non solum contradicit Henrico, sed communi doctrinæ solidorum, imò, famosissimorum doctorū, Alexandri, Thomæ, Alberti Bonauenturæ, & aliorum frequenter prællegatorum. Est etiam contra doctrinam philosophi, asserentis, quòd habitus distinguuntur per obiecta. Imò apertissimè falsum, est, quod omnino eadem formalis ratio sit obiecti spei, & obiecti charitatis. alioquin nec in uita, nec in patria distinguerentur charitas, & spes, remanerentque spes in patria quemadmodum charitas: nec ratio, ob quam dicunt sancti in CHRISTO non fuisse spem, consisteretuera. ¶ Denique, ordine dignitatis charitas est prior iustitia, & charitas ipsa est forma, & uita, ac finis iustitiæ. ideo falsum est, quòd charitas perficit uoluntatem, ut est affectata affectione iustitiæ: imò iustitia non est Deo accepta, nisi inquantum charitate formata est, & affectata. Atque, ut in libro de doctrina Christiana, ac alibi sæctus asserit Augustinus, p tres uirtutes theologicas, fidē, spem charitatem, anima directē, & immediatē desponsatur sponso eterno. ¶ Amplius, falsum censetur, quòd spes perficit uolūtatem, inquantum affectata est ipsa uoluntas affectione commodi. Affectio etenim commodi resectit animā ad seipsam, uidelicet ad propriæ cōmoditatis, seu retributionis intuitū. sicq; aliquo modo, ipedit, auertit, ac retrahit mētē à plena, ac pura, a syncera, simplicissima, & pfecta ɔuersiōe, trāsformatione & simplificatione, atq; absorptione in Deū, i quem creata

Dionys. cōtra Scotū

Aristo.

Augustin.

creata mens tãto perfectiùs, poriusq; conuertitur, trãsformatum, ac absorbetur, quanto minus ad seip sam, ad propriã commoditatẽ, mercedem, se remu- nerationẽ inuenit, ac uertitur, imò ad syncerissimæ, charitatis spectat affectionẽ, merè, & integrè ferri in creatorẽ absq; oĩ affectu reciproco, & reflexo. Nẽpe reflecti ad propriũ commodum, mercenariam est, aut aliquid mercenariæ proprietatis participare. Ita que spes perficit uoluntatem, inquantum uoluntas ex sua natura & dispositione extensibilis, seu protensibilis est in summum & excellentissimum arduum, finaliter beatificatiuum, nondum adeptum & possibile obtineri, in quod superbeatissimum obiectum, spes tendit, ac erigit mentem. non principaliter intuitu commodi, sed, ut purè, plenè, imobiliterque cõ quiescat in illo: ipsoque fruens, totaliter transformetur, ac immobilitetur in ipso: quod aliter fieri nequit, nisi beatificetur immediatè in eo ¶ Nec ex his consequens est, q̃ uis irascibilis non perseueret in patria: quia ad hoc q̃ ibi permaneat, non oportet q̃ eundem habeat modum agendi, quem habet in uia sicut, & timor filialis manet ibidem, quamuis non secundum omnem actum eundem, neque secũdum eundem agendi modum. Veruntamen opinio est Henrici, quod concupiscibilis & irascibilis propriè sint in appetitu intellectiuo, & quòd realiter abinuicem distinguantur, ita quòd concupiscibilis est ibi uis principalis, & quòd irascibilis est quædam uis ipsius concupiscibilis, tanquam defensatrix, custos & propognatrix ipsius. Attamen cum intellectiuus appetitus sit uis inorganica: appetitus autem sensitiuus uis organica, fatetur, quòd concupiscibilis, & irascibilis non differunt tam multum in parte intellectiua, sicut in sensitiua. Quæ opinio à communi doctorũ

Mẽs homi nis ferri de bet i Deũ sine affectu reciproco.

Solutur obiectio.

traditione est aliena, & contra eam, ac eius motiua. Scotus multipliciter arguit. Vnde in hoc ei, & cõi doctrinæ magis consentio. Cumque philosophus libro de anima expresiè testetur, quòd concupiscibi lis & irascibilis pertinent ad rationale per participationem, hoc est, ad partem sensitiuam, non uidentur propriè poni in parte intellectiua, sed per similitudinem quandam. Tamen de usu terminorum non est immoderanter disceptandum.

Aristote.

Antisi.Lug.

¶ Postremo, de his diffusè scribit antisiodorensis in Summa sua 3. libr. cuius scripta in prætactis sententialiter continentur. qui etiam quærit, an spes sit mercenaria. Videtur quòd sic, cum sit expectatio p̃mij. Respondet, Duplex est mercimonia. Vna, qua lucrum quæritur temporale, ut illi, qui seruiũt Deo propter temporalia tantũ, aut principaliter. & talis mercimonia est peccatum: quoniam Deum ponit, uiam, non terminum: & utitur Deo, ac fruitur creatura. De tali mercenario dicitur in euangelio: Mercenarius uidit lupum uenientem, & fugit. Alius est mercenarius spiritualiter, qui Deo obsequitur Propter regnum cælorum, quod nõ est peccatum, quoniam mercenarius talis quærit utilitatẽ sua in Deo Hæc Antisiodorens.

Quæstio.

Responsi.

Iohan.10.

¶ Veruntamẽ etiam spiritalia dona tam gratię, q̃ gloriæ, sunt ad Deum finaliter referẽda. Imò cultor Dei syncerus, & amator perfectus, seipsum & cũcta quæ habet, quærit, desiderat, ad Deum plenariè refert, ita quòd nec sibi ipsius beatificationẽ, spiritualẽ ditationem, finalem salutem quærit, intendit, affectat nisi in deo. secundum Deum, & propter Deum ut totus, ac totaliter illi inhæreat, adhæreat, atq; ĩ ipso immobiliter cõtẽtetur, ipsũ totis uiribus incessabiliter uenerãs, laudãs, intuẽs, diligẽs, & amplectẽs.

Dionys.

De charitate qua diligitur Deus & proximus, qua in Christo & in nobis est. Distinctio XXVII.

CVm autem Christus fidem, & spem non habuerit: dilectionem tamen habuit (inquantum homo) tantam, qua maior esse non valet, qui ex charitate eximia animam posuit pro amicis & inimicis. Habuit enim in corde charitatem, quam opere nobis exhibuit, ut exhibitionis forma nos diligendum instrueret. Hic aliquid dicendum est de charitate, & modo & ordine diligendi Deum & proximum.

Quid sit charitas.

Charitas est dilectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum vel in Deo. Hęc habet duo mandata: unum pertinens ad dilectionem Dei, quod est maximum in lege mandatum: & alterum pertinens ad diligendum proximum, illi simile. Primum est, Diliges Deum ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima. Quod scriptum est in Deutoronomio. Secundum est Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetę. Finis enim præcepti est dilectio. & ea est gemina, id est, Dei, & proximi.

Deu.6. Matt.22. Mar.12. Luca.10.

Si eadem charitate diligitur Deus & proximus.

Hic quærit, si ex ea ipsa dilectione diligit Deus, qua diligit p̃xim⁹: an alia sit dilectio Dei, & alia proximi. Eadem sanè dilectio est, qua diligitur Deus, & proximus, quę spiritussanctus est ut supra dictum est, quia Deus charitas est. Vnde Augustinus: Iohannes, ait, Non põt Deum diligere, quem nõ uidet, q̃ fratrem, quem uidet, nõ diligit. Sed si eũ, quẽ uidet humano uisu, spirituali charitate diligeret, uideret Deũ, qui est ipsa charitas uisu inferiori, quo uideri potest. Qui ergo fratrem, quẽ uidet, non diligit, Deũ (q̃ est dilectio, qua caret, qui fratrẽ nõ diligit) quomodo potest diligere. Ex una eñ, eadẽq; charitate Deũ p̃ximũ diligimus, sed Deũ pp̃ Deũ, nos uero & p̃ximũ pp̃ Deũ. Si uero una, eadẽq; charitas ẽ Dei, & p̃ximi quare dr̃ gemina? Propter duo dilecta, id est, Deum p̃ximũ. Et una sit charitas, duo tñ diuersa ea diligunt, s. De⁹ & hõ uel angelus. Pro quo et duo

1.Tim.1.

Augustin.

1.Iohan.4

Ibidem.

Vnam esse Dei proxi mi charitas.

duo sunt mandata:quia cum eadem charitas utroque commendetur,diuersa tamen diligit præcipiuntur,Vnde Augustinus:Arbitror idẽ spũsanctum bis datum,semel in terra & iterum de cęlo,ut commendarentur nobis duo præcepta charitatis,scilicet Dei & proximi;Vna charitas,& duo præcepta:unus spiritus,& duo data,quia alia charitas non diligit proximum,nisi illa,quę diligit Deum.Qua ergo charitate proximum diligimus,eadem Deum diligimus.Sed quia aliud est Deus,aliud proximus,etsi una charitate diligũtur,ideo forte duo præcepta dicuntur:& alterum maius,& alterum minus.uel propter, duos motus qui in mente geruntur,dum Deus diligitur & proximus. Mouetur enim mens ad diligendum Deum,mouetur & ad diligendum proximum,& multo magis erga Deum quàm erga proximum. Augustin. Ioh. [illegible]

De modo diligendi.

Consequenter modũ utriusq; dilectionis aduertamus.Hæc regula(ut ait Augustinus) Augustin. dilectionis diuinitus constituta est,ut Deum propter se ex toto corde,& proximum diligas sicut teipsum.i.ad quod,& propter,quòd teipsum diligere debes. In bono ergo, & propter Deum teipsum diligere debes. In bono ergo diligendus est proximus,nõ malo, & propter Deum.Proximum uero omnem hominem oportet intelligi, quia nemo est cum quo sit operandum male.Qui ergo amat homines,uel quia iusti sunt, uel ut iusti sint,amare debet:hoc est,in Deo uel propter Deum.Sic enim & seipsum amare debet, scilicet in Deo uel propter Deum,id est,quia iustus sit.Qui enim aliter se diligit,iniustè se diligit:quia ad hoc se diligit,ut sit iniustus:ad hoc ergo ut sit malus.non ergo iam se, diligit. qui enim diligit iniquitatem,odit animam suam.* Modus ergo diligendi præcipiendus est homini,id est,quomodo se diligat,ut prosit sibi.*Quin autem si diligat & prodesse sibi uelit dubitare dementis est.Modus autem præcipitur,cum ait. Sicut teipsũ. ut proximũ diligasqđ teipsũ.Si ergo te nõ pp te diligere debes,sed pp illũ ubi dilectionis, tuæ rectissimus finis est non succenseat alius alquis homo, si & ipsum pp Deum diligis. Huius dilectionis modum ueritas insinuat,dicens:Mandatum nouum do uobis,ut diligatis inuicẽ sicut dilexi uos,id est,ad quod dilexi uos,scilicet ut filij sitis,& uitã habeatis.

Hoc loco quędam exemplaria inserũ habẽt ; quod in sequentibus charactheribus diuersis si ꝗ subiectum notatũ est.

Psal. 10. *Qui Ioh. 13.

De modo diligendi Deum.

Dilectionis autẽ Dei modus insinuatur cũ dr̃,Ex toto corde,id est,ex toto intellectu ex tota anima, id est,ex tota uoluntate.ex tota mente,id est,memoria, ut omnes cogitationes& omnem uitam & omnem intellectum in nullum conferas, à quo habes ea,quæ confers. Hęc dicens, nullam partem uitæ nostræ reliquit,quæ uacare debeat dilectione Dei se quicquid uenerit in animum, illud rapiatur, quò dilectionis impetus currit :& diligere Deum propter se,modus est diligendi Deum.& sunt isti duo modi diligendi Deum,ut quibusdam placet.

De impletione mandati charitatis.

Illud,autem præceptum non penitus impletur ab homine in hac mortali uita ,sed ex 1.Cor.13. parte non ex toto:quia ex parte diligimus,sicut ex parte cognoscimus. In futura autem Augustin. implebitur ex toto.Vnde Augustinus:Cum adhuc est aliquid carnalis concupiscentiæ, non omni modo ex tota anima diligitur Deus.Caro autem non dicitur concupiscere, nisi quia anima carnaliter concupiscit.Cùm autem uenerit quod perfectum est, ut destruatur quod ex parte est.i.ut iam non ex parte sit,sed ex toto, charitas non auferetur, 1.Cor.13. sed augebitur, & implebitur. In qua plenitudine illud præceptum charitatis implebit Deute.6. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde &c.Tunc erit iustus sine peccato,quia nulla erit lex repugnans menti. Tunc prorsus toto corde, tota anima toto mente diliges Deum, quod est summum præceptum.

Quæstio de præcepti ratione.

Sed cur præcipitur homini ista perfectio,cũ in hac uita eam nemo habeat? Quia nõ Quæstio. rectè curritur,si quò currendum est nesciatur.Quomodo autem sciretur, si nullis præ- Responsio ceptis ostenditur. Ecce habes cur illud præceptum est,quod hic penitus impleri non potest.Impletur tamen ex parte,scilicet secundum perfectionem uię.Alia est enim perfectio currentis,alia peruenientis.Facit hoc mandatum ut cursor,qui Deum ante omnia & præ omnibus diligit,nec tamen omnino perficit.

Quod alterum mandatum in altero est.

Cum autem duo sint pręcepta charitatis,pro utroque sępe unũ ponitur.Nec imme-

tineri quòd nemo diligat aliud supra, se naturali amore: ideo reuertendum esset ad solutionem priorem. Insup charitas quantum ad suā essentia uirtus est specialis,qua Deus diligitur propter se,& ꝓximus in Deo,ac propter Deū, Nā actus charitatis est specialis,ac diuisus ab aliarum actione uirtutum. Idem patet ex speciali ratione sui obiecti, qđ est Deus ut summum bonum.¶ Si autem obijciatur quia secundum Apostolum,

Obiectio. Charitas omnia credit omnia sperat, omnia sustinet,&c.ergo ipsa est omnium actuum laudabilium effectiua,atque ut asserit

1.Cor.13. Augustinus,uirtus non est nisi amor ordinatus.Gregorius quoque in homilia:Omne,inquit, mandatū de sola dilectione est.

Augustin. Gregorius. Respondendum quòd charitas non est formaliter & elicitiuè omnium uirtuosorum actuum productiua,nec ut formaliter contraria unicuique uitio sed,qm̄ monet ad omne bonum,

Solutio. imperat aliarum actus uirtutum, facitq; eas operari pp Deum ,& actus earum refert ad ultimū finem.Ideo uirtus dicitur amor ordinatus seu charitas,non quia realiter,aut essentialiter quælibet uirtus sit charitas, sed propter ordinem habitus ad actū,ac finē.Quia,ut tactum est hāc ordinationē , ac relationem ad ultimū finē facit charitas in omni opere uirtuoso,tanquam uniuersalis motor uirtutū

Virtus est amor ordinatus. influēs eis uitam memoriam, & directionem. Aliq tū dicunt ꝙ in illa diffinitione uirtutis , amor non sumitur pro charitate,sed pro generali amore,quo unaquæq; uis animę, & quęlibet uirtus amat suo coniungi obiecto. Sed hoc nō uidetur Augustinus prætendere , qm̄ amor ordinatus propriè charitas

Oē mandatum est de sola dilectione. appellatur. Conformiter omne mandatum dicitur esse de sola dilectione non formaliter,sed finaliter quoniam cuncta præcepta ad plenam charitatis ad impletionem ordinantur. Ex his accipi potest, cur

Augustin. Augustinus i libro de moribus ecclesiæ,omnē uirtutem p amorem diffiniat, dicēs: Fides est amor Deo credēs.Fortitudo est amor omnia tolerans propter amatum.

Quæstio. Responsio. ¶ Præterea quæritur, an charitas sit forma omnis uirtutis. Ad hoc mihi uidetur dicendū sine p iudicio aliorum in hac quæstione aliter sentientiū, ꝙ charitas non est forma uirtutum, nec secundum uirtutis formam,nec speciem,nec secūdum esse gratiæ gratum facientis:sed charitas informat uirtutes in ratione triplicis causæ,puta formalis & efficiētis, atque finalis.Ratione causæ formalis , non sicut intrinseca forma, sed,ut forma extrinseca,complens, & actuans.Item in ratione causæ efficiētis,inquantū in potestate uoluntatis imperat & exercet aliarum uirtutum actus. In ratione quoq; causæ finalis,secūdum quod ordinat actus illarum in ueram salutē

Charitas ē forma uirtutum. Hæc Albertus. Et de isto dictum est paulo ante in quæstione, An charitas sit fidei forma. Dicit quoq; hoc loco Albertus,sicut,& alibi,ꝙ charitas differt realiter à gratia gratumfaciente: & ꝙ gratia illā cōfert uirtutibus esse gratiæ, seu esse gratuitum, sed

Albertus. de hoc tractatum est super 2.Addit item Albertus, quòd charitas non potest esse informis.Primò,quoniam ipsa est primū donum, in quo oīa dona do-

Charitas informis esse non pōt. nantur.Primum inquam ex parte dantis , non ex parte nostri:quia secundum uiam generationis, charitas est post fidem. Primum autem in suo genere nō ualet esse informe,alioqin oporteret esse aliquid prius eo ,quo formaret. Secundo, quia ex propria ratione habet quod agat propter Deū eo ipso,quo formaliter diligit eum.Tertiò, quoniam ipsa in esse & intimo est fundata .Quartò, quia est similitudo primæ bonitatis. ideo mouet in ratione bonitatis , unitque mentem Deo ut bonificatam ,ac Deo conformatam,acceptam,& gratam, quod non conuenit fidei ,neque spei,Hæc idem.

¶ Præterea Thomas respondendo ad istud , utrū charitas sit uirtus:Finis,inquit,uitæ humanæ extat, Thomas.

fœlicitas.Vnde secundum diuersas uitas, distinguitur fœlicitates. Charitas est uirtus. Qui enim sunt extra uitam ciuilem, ad fœlicitatem ciuilem nequeunt peruenire, quę attingit summitatem uitæ ciuilis. Similiter adhoc ꝙ quis ad contemplatiuæ uitæ fœlicitatem pertingat oportet,ꝙ uitæ contemplatiuæ sit particeps. Hinc fœlicitas ad quam homo per naturalia sua potest perduci,est secundum uitam humanam,& de hac philosophi sunt locuti.Verum quoniam nobis ꝓmittitur supernaturalis fœlicitas , in qua angelis sanctis erimus pares:quæ non hominum solum, sed angelorū quoq; naturales uires excedit:solique Deo est naturalis,non potest homo ad illam pertingere,nisi diui- Aristo.

næ uitę sit consors. [illegible] autem ad alterum maximè conuenientiam facit,est amicitia:quia (ut nouo dicit Ethicorū) unusquisque conuersatur cū amico suo in his,quæ maximè diligit , & quæ reputat suam uitam,quasi amico suo uolens ... Propterea quidam simul uenātur,alij simul potant,nonnulli simul philosophantur, Hinc esse oportuit amicitiam quandam Charitate Deo conuiuimus.

ad Deum,qua ei conuiueremus.& hæc est charitas. Hæc quoq; conuictio hominis cum Deo,excedit facultatem naturæ.idcirco oportet hac supernaturali amicitia perfici hominem.& hæc est charitas theologica uirtus. Porrò Apostolus dicens,Finis præcepti est charitas, non intendit,quòd finis præcepti sit 1.Tim.1.

charitas,quasi ipsa sit ultimus finis uirtutum:sed ipsa est id,quo cæteræ uirtutes in finem ultimum ordinantur.& excludit ibi Apostolus tria à charitate, quæ amicitiæ uerę repugnant. Primum est fictio, cū ait,De fide non ficta, fidem pro fidelitate accipiens. Amicitiæ quædam repugnant.

Secundum est malum fundamentum, sicut eorum qui communicant in peccato , & per hoc amici & socii fiunt unde ait, De conscientia bona . Tertium est obliquata intentio, ut cum quis diligit amicum propter proprium lucrum,ad quòd excludendum ait Apostolus,De corde puro.¶ Si autem instet, qm̄ Obiectio.

homo per naturalia sua potest super omnia diligere Deum:Dicendum ꝙ charitas amorem , desiderium Solutio.

amicitiamque includit. Desiderium autem naturale non potest esse nisi rei , quæ naturaliter potest haberi. Vnde naturale desiderium summi boni inest , nobis secundum naturam,inquantum summum bonum participabile est à nobis per naturales effectus. Amor quoque ex similitudine oritur. Hinc summū bonum naturaliter super omnia à nobis diligis inquantū similitudinem habemus ad ipsum per naturalia bona. Sed quia natura nō potest pertingere ad operationes Dei,quæ sunt sua uita,& sua beatitudo ut sunt uisio,atque fruitio deitatis:idcirco ad amicitiam non pertingit , quę facit amicos conuiuere, atque in omnibus communicare. Hinc charitatem superaddi oportuit,per quam ad Deum amicitiam habeamus:& ipsum amando, assimiletur ei per spiritualium participationem bonorum,desideremus què eum,ut participabilem per gloriam à suis amicis.¶ Denique, ad sciendum in qua potentia sit aliqua uirtus,oportet attendere, cui potentiæ competat actus principalis uirtutis . Principalis autem actus charitatis est Deum diligere, qui actus est rationis,ut dirigentis;uoluntatis, ut elicientis,& exequentis, ideo charitatis subiectum est rationalis Charitatis subiectum ē uoluntas.

appetitus, puta uoluntas. Quemadmodum etiam dictum est,quòd fides est uirtus specialis ,ac una ga formale & principale eius obiectum est unū,& spe-

formale habet rõnem motiui p seipsum, sicut lux obiectũ est uisus, Obiectũ materiale habet ratio oẽ motiui per alterum, sicut color per lumen mouet uisum. Describit igitur Augustinus charitatem per actum proprium, qui est diligere: per obiectum formale, quod est Deus: per obiectum materiale, quod est proximus. Secundò attenditur charitas in comparatione ad alias uirtutes inquantum earũ est motor, & forma. sicq; describit eam Apostolus, dicens:

1. Tim. 1.

Charitas est finis præcepti, de corde puro, & cõsciẽtia bona, & fide non ficta. Charitas quippè secundũ quod forma cunctarum uirtutum, est ultima ordine originis seu executionis, prima uerò ordine dignitatis seu intentionis, seu intentionis. Cumq; sit in prima ordine dignitatis & intentionis, eo quòd sit immediator fini, iden dicitur finis præcepti: & quia est ultima origine, additur de corde puro. Præsupponit enim naturaliter habitum gratiæ gratumfacientis tanquam disponens, quo cor ab amore peccati purgatur: habitum spei, quo animus ad superiora erigitur habitum fidei, quo intellectus ab errore mũdatur, ac preseruatur. Dispositio quoque gratiæ immediatior est charitati, q̃ spei, & spei quàm fidei, cũ spes possit esse sine charitate, gratia non. Iden primò dicit Apostolus, de corde puro: deinde conscientia, i. spe bona, secundum Glossam: & post modum, fide non ficta. Hæc Petrus.

Bonaue.

¶ At uerò de hoc, an charitas sit uirtus ab alijs uirtutibus diuersa, scribit Bonauentura: De hoc est triplex positio. Vna, q uirtus, seu habitus charitatis nõ distinguatur realiter à uirtutibus alijs, dicens habitus uirtutum non distingui ab inuicem, nisi sola relatione ad actus distinctos. una namq; virtus denominat aliam. Nam dicimus, charitas credit, fides diligit, iustitia pia est, pietas iusta. quod formis dispara-

1. Cor. 13.

tis non conuenit. Cum ergo Apostulus attribuat charitati omniũ actus uirtutum, dicendo. Charitas patiens est, benigna est &c. non uidetur per essentiam differre à uirtutibus ceteris. Verum hæc opi-

1. Cor. 13.

nio nec rationi est consona, nec communi doctrinæ nec diuinæ scripturæ cum dicat Apostolus: Nunc autem manent tria hæc, fides, spes, charitas. ergo sunt

Ibidem.

habitus tres, & addit. Maior horum est charitas. ergo realiter differt à fide, & spe. Iterum ait fidem euacuari: Ex parte, inquiens, cognoscimus. Cum autem uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Charitatem autem dicit nunquam excidere. Virtutes quoq; realiter ab inuicem diuersificari, ostendit diuersitas actuum & obiectorum, ordo, & gradus, multiformitasq; earum. Idcirco dũ una uirtus denominat aliam, ut actus unius attribuitur alteri, hoc non est propter habitum indifferentiam, sed ob mutuam eorum circumincessionem, & cõmunicantiam, sicut de potentijs animæ dicimus, quod se inuicem circumincedunt, & supra se mutuò referuntur: non quia omnino idem sunt, quía cum in eodẽ sint, possunt reflecti super illud, in quo sunt, & sup, se inuicem, ac proprios actus: quoniam anima intelligit, se, & diligit, se, & uires suas, & actiones.

Cæterarũ virtutum actiones charitati tribuuntur.

Aliarum quoque uirtutum actiones attribuuntur charitati: quoniam imperat eas, & quia ipsa est fundamentum, & complementum uirtutum, sine qua nulla uirtus habet perfectam rationem uirtutis, cũ nec Deo accepta sit, neq; ad fęlicitatẽ sine charitate perducat. ¶ Secũda opinio est, qđ charitas ab alijs uirtutibus non distinguitur propter ipsius generalitatem, dicentes uim concupiscibilem diffundi per alias omnes uires, eo quòd cunctæ animæ uires appetit sua obiecta, ita quòd quidã amor est in oĩbus illis. Cumq; charitas secundum Augustinum nõ sit

Augu.

nisi ordo amoris, seu amor ordinatus, dicunt charitatem ob suam generalitatem ab alijs uirtutibus non distingui. Sed contra istud sunt motiua contra primam opinionem inducta. Nec concupiscibilis uis est ita per alias uires diffusa, ut nõ sit à rõnali irascibilique distincta: sed diffundi sic dicitur, propter simultatem, & ordinem in mouẽdo. Generale q

Generale dupliciter

pe, seu uniuersale quid appellaẽ dupliciter: Primò in prædicãdo, ut genus & species. Secundò, in causando, ut sol. Sicq; uoluntas, & charitas possunt dici communes: quoniam communem influentiam, atq; dominium super cæteras habent uires, à quib. nihilominus realiter distinguuntur. ¶ Hinc tertia extas positiuo, q charitas uirtus est specialis, sicut probatum est: & quia aliud habet subiectum, quàm aliæ quædam uirtutes, utpotè uoluntatem: & speciale uitium ei opponitur, essentiale quoque pręmium ei correspodet. Quemadmodum etiam imago creationis consistit in tribus potẽtijs, & in una essentia animæ, ita imago recreationis consistit in theologicis tribus uirtutibus, & gratię unitate. Hęc Bonauentura, qui in cæteris consonat prænductis

Quæstio.

sicut, & alij doctores communiter.

Scotus.

¶ Præterea Scotus solùm hic sciscitatur, utrum charitas sit uirtus theologica inclinans ad diligendum Deum super omnia. Videtur q non, quia creatura ad Deum amicitiam nequit habere, ut dicitur

Aristot.

Ethicorum. 8. qñ Deus incomparabiliter nos excedit: charitas autem amicitia quædã est. Secundo, 9. Ethicorum asseritur, amicabilia ad alterum mensurantur ex amicabilibus ad seipsum: mensuratum autem non excedit mensuram, ergo impossibile est nos magis diligere Deum quã nosipsos. Vnde communiter dicitur, q dilectio ad alium, deriuatur ex dilectione ad seipsum. Dilectio quoque super unitatem fundatur. Nihil autem est amãti, tam unum ut ipse sibi Tertiò, naturali ratione dictãte, potest homo diligere super omnia Deum, ergo ex actuum illorum frequentia generaẽ in hominem habitus inclinans ad huiuscemodi actus. sicq; præter habitũ illum non erit ponenda in homine charitas infusa, quia nec pluraliter est ponẽda sine necessitate, nec habitus duo eiusdem speciei possunt simul inesse eidem: Nec ualet dici, q hi duo habitus differant specie propter diuersitatem causæ efficientis, quia se-

Augusti.

cundum Augustinũ 3. de trinitate, sola efficiens cã. nõ distinguit effectum: Anselmus quoq; libro de in-

Anselmus

carnatione differuit, differentia originis nõ diuersificat speciem. ¶ Circa hæc sunt tria uidenda. Primũ, q diligere Deum est actus rectus, & uirtuosus, rationiq; consonus, & ob hoc ex uirtute, & habitu charitatis procedens, præsertim quia præcepta moralia sunt de lege naturę, inter quæ primum, & maximũm est de Deo super omnia diligendo. & est distincta à spe, cæterisque uirtutibus: quoniam eius actus est tendere in bonum secundum se etiam si per impossibile circunscriberetur eius, commoditas ad amantem. Secundò dicendum est hic, quòd formale charitatis obiectum est Deus secundum rationem suam absolutam, uel Deus inquantum bonum, uel Deus inquantum bonum amanti conueniens, uel inquantum includit utrunque, uidelicet ut est bonum quoddam infinitum in se, cuius participatio quædam est ipse amans, sicut finitũ est participatio infiniti. Si unũ horũ poneret, sic Deus secundũ quod dat esse per creationẽ amore diligitur naturali: sed inquantum largitur esse beatificum, diligitur charitate: ¶ Circa hæc dico, qđ ra-

tio obiectiua actus charitatis ut habitus, intelligi potest tripliciter: uel prima, quæ fm, se accepta, nata est esse per se ratio terminandi actum. uel secũda, quæ est ratio alia actum præcedens, propter quam actus natus est elici: uel alia, quæ actum concomitatur, imò quasi consequitur actum elicitum. Prima ratio est propria ratio obiectiua, nullaq; alia strictè loquendo. & hæc ratio obiectiua, est ratio Dei in se. præcisa namq; ratio huius essentiæ, est formalis rõ terminandi omnem actum, ac habitum theologicum: & hoc in quacunq; natura intellectuali, quia potentia respiciens obiectum commune adæquatũ sibi siue in ratione motiui, siue in ratione termini, nõ potest perfectissimè quietari, nisi in eo solo, in quo est perfectissima ratio huius obiecti adæquati. Omnis autem potentia intellectiua, & uolitiua, respicit pro obiecto adæquato, & terminante ens totum. Tale autem est solùm hoc primum ens, non sub ratione aliqua relatiua, sed sub ratione, qua hoc ens. Secunda ratio potest aliquo modo dici ratio obiectiua, præcipuè respectu actus amandi. & talis in proposito est ratio relatiua huius naturæ ad amantem, qua scilicet est boni sui cõmunicatiua illi. sic enim in nobis primò amatur aliquis propter bonum honestum. Secundò, quia scitur redamare, quę redamatio est in eo una specialis ratio amabilitatis, alliciens ad eius amorem, ut sic Deus ametur non solũ quia infinitum est bonum, sed etiam quoniam nos amauit communicando se nobis. Atq; in isto secundo gradu amabilitatis poni potest omne illud, in quo inuenitur ratio amabilitatis, qũocunq; à Deo manauerit. Tertia ratio, quæ est circa obiectum finiens actum, non est propriè ratio formalis obiectiua, quia naturaliter consequitur actum elicitum. & tamen pro quãto semper comitatur actum, posset poni alia ratio obiecti. sicq; Deus diligitur, inquantum est bonum beatificũ diligentis. sicut diceretur Deus summè diligi, quĩ summè diligit. Insuper ponitur, ꝙ natura non sufficit ad eliciendum actum charitatis absq; habitu infuso. primò, qa natura determinatur ad unum. Determinatur enim ad appetendũ proprium esse, ergo nõ potest appetere non esse sui. & hoc, quocunq; posito circa ipsum, nisi dicatur determinari ad appetendum suum non esse conditionaliter, quod non uidetur multum probabile. Cum ergo natura intellectualis ex se determinet ad appetendum se esse, non uidetur ꝙ determinet ad appetendum potiùs Deum esse, q̃ se esse, & si utrũque simul stare nõ posset, uidelicet Deũ esse, & se esse, potiùs uellet Deũ nõ esse: denique appetitus naturalis nõ uř esse, nisi respectu conuenientis appetẽti, & ꝯsequens est primò respectu illius, cui optat conueniẽs, & hoc est ipsemet amans. Et si est primò respectu eius, ergo non potest esse magis respectu alterius.

Obiectio.

¶ Sed contra hoc obijcitur, qa pars magis appetit esse totius, q̃ suijpsius: quia & aqua ascẽdit, ut uacuũ euitet, & manus se exponit suæ destructioni, ne lędatur caput aut homo necef.

Solutio.

Sc illud nõ cogit. non ẽm manus hoc agit, sed homo, qui plus amat conseruationem suæ partis principalis, seu suæ personę, quã suæ manus. Nec aqua ascendit in tali casu ex sua natura, sed à quodã mouẽte extrinseco. Nihilominus cõcedo ꝙ naturalis rõ dictat, atq; ostẽdit intellectuali creaturæ aliqd esse summè diligendum, uidelicet Deum. quia in oĩbus actibus essentialiter ordinatis aliquid est suppremum, ergo, & aliqua suprema dilectio, & ita supremũ obiectum sic diligibile. Sed recta ratio non ostendit hoc diligibile esse quid aliud à bono infinito, seu Deo: alias charitas inclinaret ad oppositum eius quod dictat ratio recta, & ita non esset uirtus.

Aristot.

Præterea secundum philosophum nono Ethicorum. Fortis politicus secundum rectam rationem exponit, se morti pro bono reipublicè, & tamen philosophus non diceret talem uirum aliquod recipere præmium post hãc uitã, sicut apparet i multis locis, in quibus dubitat de animæ immortalitate, & magis uidet declinare ad hoc, quod sit mortalis: ergo circunscripto præmio futuro, talis cupit non esse, quatenus conseruetur bonum commune.

Mirũ qđ.

¶ Potest addi ad idem probandũ persuasio theologica: quia si homo non potest Deũ ex naturalibus super oĩa diligere, ergo certus potest esse, se in charitate consistere, cum multi experiant se Deum super oĩa diligere.

Diligit homo Deum ex solis naturalibus sup omnia.

Insuper, cũ dicimur obligari diligere Deum super oĩa, istud super oĩa, põt intelligi extensiuè, seu intensiuè. Extẽsiuè, ut plus diligat Deum, q̃ alia omnia, ita ut aliquo affectu potius uelit alia cuncta non esse, quam Deum non esse. Intensiuè sic, ꝙ maiori affectu uelit Deo benè esse quã alicui alteri. Quantum ad primum, conceditur communiter, quòd nihil aliud a Deo, nec omnia simul sunt æquè apprecianda, ut Deus De secundo ponitur una distinctio, quòd amor excedit amorem, aut quia feruentior, aut quia tenerior, aut quia fortior, seu firmior, sicut dicitur.

Dilectio Dei super omnia est duplex.

Mater diligit prolem ardentiùs, atque teneriùs, pater uerò fortiùs, & fixiùs, quia periculo exponeret, se maiori pro filio. Sic ergo dilectio nostra ad Deum debet super omnia esse, quantum ad firmitatem, ne scilicet aliud aliquid possit nos à Deo auellere. non autem oportet ut si maior, quantum ad feruorẽ, & teneritudinem, ac dulcorem.

Obiectio

¶ Sed contra hæc arguo: Quia hoc solùm diligitur magis, quod diligit firmiùs. hoc nãque plus diligo, cui minùs uolo malum accidere, pro cuius bono saluando maiori me expono periculo ex charitate: quia exponere sequitur actum amandi, qui actus est uoluntatis, non qui est actus seu passio appetitus sensitiui. Hinc si qui dicantor diligere Deum feruentiùs siue teneriùs, qui non diligunt eum firmiùs, non est ex hoc in eis aliquis excessus amoris intellectui, sed forsitan alicuius passionis amoris sensitiui, quemadmodum aliqui, qui dicunt magis deuoti, sentiunt interdum quandam dulcẽdinem maiorem, quàm alij multo solidiores in dilectione, qui cẽtuplo promptiùs sustinerent martyriũ, Nec dulcedo est actus uoluntatis elicitus, sed passio quædam actui attributa, qua Deus nutrit, & allicit paruulos ne in uia deficiant. Dico ergo, quòd illud, super omnia, intelligendum est extensiuè, ac intensiuè. quemadmodum enim teneor Deum diligere super omnia extensiuè, ita etiam maiori affectu quàm aliquid aliud. Et simpliciter dico maiori, quia uidelicet magis repugnat effectui opposito, quo faciliùs posset inclinari ad oppositum dilectionis cuiuscunque alterius, quàm ad oppositum dilectionis Dei.

Responsio ad obiecta Scoti.

¶ Ad obiecta respondeo, quòd charitas propriè potest amicitia dici, quamuis non accipiendo amicitiam tam strictè, ut sumit eam nono Ethicorum Philosophus: quia secundum hoc, est ad Deum aliquid excellentiùs amicitia, ut superamicitia. Nec excellentia illius obiecti tollit, quod perfectionis est in amicitia. ¶ Ad secundum, quòd Deus ex naturalibus saltem in statu naturæ institutæ super omnia diligi potest. & ad auctoritatem philosophi respondendum, quod intelligitur quantum ad innotescentiam. Amicitia enim ad alterum innotescit, quando ei appetimus ea, quę oobis, uel loquitur de amicitia multum strictè accepta

pta. Cumq; de unitate arguitur, dico q dnæ conditiones cōcurrunt: in obiecto amabili, vtpotè vnitas, & bonitas, & quāuis qnq; vnitas superet vnitatē, tñ ex alia parte bonitas recōpensat. Ad tertium, conclusionem concedo, nec tñ charitas infusa superfluit. Et etiam dico, quòd non potest aliquis habitus eiusdē speciei cū charitate, acquiri ex actibus, licèt possit acquiri aliqua amicitia tendens in Deū sub eadē rōne obiecti: & ēt per similem actū pōt esse, & actibus acquisita. Quæcunq; namq; natura non pōt esse ab aliquo efficiente eiusdem speciei cum efficiente alterius, non est eiusdem speciei cum illa alia sicut est in proposito. Hęc Scotus.

Obiectio contra Scotum. ¶ Quibus obijcitur primò, q distinctio illa qua amor multipliciter dicitur maior, seu minor, uera rationabilisq; cōsistit, & dictis Antisiodorensis, atq; Gulielmi Parrhisiensis, Alexandri, Thomæ, Bonauenturæ, ac aliorum, concordat. Et quamuis absolutè loquendo id magis, ametur, quod firmiùs, seu fortiùs vel intensiùs: non tamen hoc solùm magis diligitur omni modo, ac specie diligendi, quemadmodum quamuis simpliciter melior sit, q perfectiùs diligit Deum: non tamen ille solùm melior est omni modo melioritatis: aliquid non posset de tot sanctis verificari illud ecclesiastici: Non est inuentus similis illi, &c. Eccl. 44. Coformiter, quamuis absolutè odium Dei sit peccatum grauissimum: non tamen odium Dei grauissimum est peccatum omnipotens modis grauitatis peccati. Imò sic desperatio aliquo modo est maius peccatum. Idcirco nec verum est, imò simpliciter falsum est illud, si qui Deum feruentiùs, & teneriùs diligunt, qui non diligunt, cum firmiùs: non est in eis ex hoc aliquis excessus amoris intellectiui, sed forsitan alicuius passionis amoris sensitiui. Cuius dicti error ostenditur: quoniam feruor non solùm ad sensitiuum, sed etiā ad intellectiuum spectat amorem. Vnde vt diuinus Dionysius Dionysius asserit lib. de hierarchia Angelica, in suo mo ordine Angelorum potissimè uiget feruor, charitas quoque uiatorum proficiendo feruet, & ardet Hugo de S. Victo. Richardus prout Hugo de sancto Victore, & Richardus eius discipulus, protestantur. Hinc charitas melioratur, atque perficitur non solum firmitate, sed etiam intellectiuo feruore. Porrò dulcedo charitati annexa (hoc est, in eius actu consistens) non aliud est, Dulcedo deuotiōis charitati annectitur quàm delectatio spiritalis in uoluntate, interiorique actione charitatis exiliens: quæ non est propriè passio, prout passio in sensitiuo ponitur appetitu. Itaque tenemur super omnia Deum diligere, imò incomparabiliter plus, quàm nosipsos, & cuncta creata appreciatiuè, ita quòd pro nulla reuelimus separari ab eo: non tamen magis intensè, quantum ad ipsum feruorem, præsertim qui ex redundantia causatur in parte appetitus inferioris, sed firmiùs. Et si illi firmitati feruor, & dulcor iungantur, perfectior redditur, & cæteris partibus, melior fieri ritè censetur.

Quodlib. Quæstio. ¶ Præterea circa hæc quærit duodecimo quodlibeto Henricus, An Deus posit diligi à creatura, absque hoc, quòd aliquid simul cum Deo ab ipsa creatura diligatur. Ad quod respondet, quòd sic: quoniam Deus facere potest se esse cognitum à creatura absque hoc, quòd aliud à se actualiter cognoscatur à creatura. Nō autem diligi potest nisi cognitum. Etenim Deus potest se præsentare mentis creatæ, non repræsentando ei aliud aliquid. Si Obiectio. August. Responsio autem obijciatur illud Augustini, Si Deus diligitur, proximus diligitur: respondendum, quod verum est actu, aut habitu, cū idē sit habitus charitatis quo Deus proximusq; de amatur. ¶ Amplius quærit decimotertio quodlibeto, an bonum sit appetitus obiectum, inquantum bonum uel inquantum conueniens. Quæstio Quæ quæstio satis subtilis videtur, & applicari potest ad hoc, an homo diligat Deum potius inquantum in seipso est bonus; uel inquantum ipsi homini extat conueniens. De qua re iam introducta sunt aliqua, ex quibus innotuit, quod syncerissimus amor creaturę ad Deum, fertur in Deum Responsio inquantum in seipso est bonus: deinde inquantum sibi conueniens est per beneficia, & pro misa: tamen hæc ipsa refcrendo ad ipsum datorem inquantum necessaria sunt ad inhærendū Deo plenariè, & perfectè, non inquantum sibi accomoda. Sed ad dubium respondet Henricus diffusè, & eius responsum ad uitandum prolixitatem dimitto, præsertim quia, & in quartò forsan occuret.

Antisiodorensis. ¶ Præinductis quoque concordat Antisiorensis, charitatemq; ait speciem specialissimam esse, & addit: Charitati opponitur omne peccatum secundum tria. Primò, quia peccatum separat à Deo charitas verò ei coniungit. Secundo, quia peccatum est Dei offensa, charitas autem efficit Deo gratum. Tertiò, quia peccatum est animę mors, charitas est animæ uita. Sapien. 16. Psal. 10. Idcirco qui peccat, animam suam occidit, atque per hoc odit eandem. Denique, charitatem quidam dixerūt posse esse informem, & quod gratia non est uirtus, sed quasi ros quidam rigans & formans charitatem, cęterasq; uirtutes. Hæc Antisiodorensis.

Dionysius noster. ¶ Contrarium autem huius vltimi dicti iā patuit vtpotè charitatem non posse esse informem.

QVAESTIO II.

PRæterea quæritur, *An possumus Deum in hac vita immediate totaliterque diligere.* ¶ Videtur quòd non, nisi dilectio cognitionem assequitur, sed non valemus Deum in hac vita immediatè cognoscere, nec eius essentiam intueri, ergo nec immediatè possumus eum diligere. ¶ Præterea, non possumus Deum totaliter in hac vita cognoscere, ergo nec immediatè diligere. ¶ Iterum, sicut Deus, sua actualitate, & cognoscibilitate transcendit in infinitum nostri intellectus capacitatem, propter, quod non possumus totaliter cognoscere eum, ita & sua bonitate, & amabilitate transcendit, ac superat nostræ voluntatis facultatem: ergo nec immediatè neque totaliter diligere possumus ipsum.

¶ In contrarium est, quod obiectiuè Deum diligimus, ita, quòd dilectio nostra directè, & immediatè terminatur in ipsum.

Thomas ¶ Circa hæc Thomas conscribit: In potentijs ordinatis, vbi terminatur actus præcedentis potentiæ, incipit actus sequentis, quemadmodum actio, intellectus incipit in termino imaginationis, quam uis autem essentiam Dei intellectus noster in vita, ista non videat immediatè: tamen cognitio intellectus terminatur ad Deum. Nam ipsum esse apprehendit ex eius affectibus. Hinc actio voluntatis potest, circa Deum nullo medio interuenire versari, sicq; Deum immediatè diligere, præcedentibus tñ motibus seu, actibus multarum uirium inferiorum. Obiectio. Augustin. ¶ Si autē obijciatur, quòd intellectus est uelocior uoluntate, propter quod loquitur Augustinus, Præcedit intellectus, & sequitē tardus, aut nullus affectus: ergo ad Deum pertingit velociùs, imò & immediatiùs, quàm affectus: dicendum q intellectus uelocior est affectu, quantum ad hoc, quòd præue nit

nit oolootatem: affectus tñ amando magis pertingit ad iotima rei, & sicut asserit Hogo, cognitio foris stat, vbi affectio intrat. ¶ Insuper circa hoc, an diligamus Deum totaliter, adnertendum, quòd ad dilectioné tria concurrunt, videlicet ipse diligẽs, dilectio, & res dilecta: quorum cuicuiq; correspondet proprius modus. Etenim res dilecta habet modum suæ diligibilitatis: diligens quoqi habet modũ quo est dilectiuus, id est, aptus seo natus diligere. Modos uerò dilectionis attenditur in comparatione diligentis ad dilectum: quia dilectio media est inter utrũq;. Et ita de ursione dicendum. Si ergo ly totaliter, dicat modũ rei dilectæ in se, sic sancti in patria vident, cognoscũt & diligunt Deum totaliter: qm̃ sicut nihil est de essentia Dei, quod oon uideăt ac diligant, pp quod totum videre, atq; diligere p hibentur: sic nihil de modo, quo Deus est, manet eis non visum, aut noo dilectum. Idem dicendum, si ly totaliter, dicat modum diligentis, quia secundum omnem modum suum, id est, secundum totum posse, vident, ac diliguot Deum, nihil suæ potentiæ subtrahentes uisioni, ac dilectioni diuinæ. Porrò si dicat modũ dilectionis, sic neq; totaliter uident eum: modus namq; uisionis, & dilectionis (vt patuit) attenditur in comparatione diligibilis, atq; visibilis ad videntem: & modus, quo Deus visibilis, diligibilisq; consistit, modum creaturę transcendit, cũ lux, & bonitas Dei sint infinitæ: ideo noo videtur tam clarè, ac plenè, nec amatur tam feruenter, & iotensè, sicut ex sua natura uisibilis, ac diligibilis extat, imò sic solum à seipso totaliter videtur, & diligitur quemadmodum sibi soli comprehensibilis est. Hæc Thomas in Scripto.

¶ Insuper in Secunda Secundæ qoæstione uigesimaseptima: Cognitio, inquit, fertur io cognitum, secuodum quod illud est io cognoscente. Deum autem in hac uita non valemus cognoscere, nisi per creata, quæ diuinam natură plenè nequeunt repræsentare, nec in seipsa ostendere: Ideo Deũ in isto exilio immediatè uidere non possumus, quia nec per propriam speciem est in nobis sicut obiectũ nostræ cognitionis: appetitus uerò fertur in ocitum, secundum, quod illud est in re. Hinc charitas etiam fertur immediatè in Deum ubi cognitio sistit, dilectio incipit. ¶ Præterea, cum dilectio inter amantem & amatum sit medium, uniẽs unum cum alio, dum quæritur an Deus à nobis amari totaliter potest, totalitas ista referri potest ad Deum: sicq; Deus totaliter diligi potest, ac debet: quoniam ipse totus, & quicquid in ipso est, extat amabile. potest quoq; ad amãtem referri, & sic rursus totaliter debet, & pôt amari: quooiam rationalis creatura toos oiribos debet ipsum diligere. Potest rursus totalitas hæc capi per comparationem diligentis ad dilectum, vt sit sensus: An Deus à creatura tantum queat amari, quantum ex sua bonitate amabilis est, & amandus sicq; à se solo totaliter, id est, perfectè, & plenè potest amari. Hæc idem in summa.

¶ Concordat Petrus, Richardus, & alij plures.

QVAESTIO III.

AMplius quæritur hic, *Vtrum dilectio, qua Deũ diligimus, habeat modum.* ¶ Videtur, quòd nõ, quia io præcepto, quo illa iubet dilectio, dicitur: Ex toto corde, ex tota uirtute, & sic nulla mensura præfigitur ibi. ¶ Secundò, quia secundum Bernardum libro de amando Deum: Io hac dilectione modus est, sine modo diligere: quia quo plus, eo melius diligitur Deus. ¶ Tertiò, quia tenemur incomparabiliter plus amare Deum, quàm nos ipsos, & cætera vniuersa. ¶ Quartò, dilectio attendit, ac mensuratur penes suum obiectum, eumq; dioinę dilectionis obiectum sit bonitas increata, quæ infinitæ est amabilitatis, videtur quòd sine mensura, imò in infinitum amanda sit.

¶ In oppositum est, quod omne finitum habet modum. Discretio quoque, vt sanctus fatetur Bernardus, omni uirtuti seu actui uirtuoso psigit, & imprimit modum. Iterum, in libro Sapientiæ dicitor Deo: Omnia in numero, poodere, & mensura, constituisti, atqoe vt beatus asserit Augustinus, in omni creato inueniontur species, modus, & ordo.

¶ Ad Bonauentura respondet, Actus tripliciter habet modum. Primò per limitationem ad seipsum seu propriam speciem. Secundò, per aggregationẽ circumstãoarom. Tertiò, ex mediatiooe inter superfluum, & diminutum. Primo modo omnis actus virtutis creatæ, determinatæ extat perfectionis. Secundo quoque modo finitus est, & modum sortitur, cum nullus actus laudabilis, meritoriusve consistat, nisi ad eum concurrant circunstantiæ debitæ, quæ ipsum modificant. Et his modis etiam charitas habet modum, non autem tertio modo: quia cũ sit theologica uirtus, obiectum eius est infinitũ, ultra quod nil accipi potest ¶ Insuper, si quæratur, vtrum teneamur hunc modum dilectionis Dei io hac uita implere, videtur quòd nõ, quia impossibile est oos io hac uita actum iofinitæ eminentię exercere. Cum ergo modò probatum sit dilectionem Dei modo carere, videtur esse infiniti vigoris. Secuodò, non diligit Deum toto corde, nisi qui indesinenter, & secundum extremum suum posse fertur, & manet in ipso, quod fieri nequit in seculo isto. Io oppositum est qnod istud nobis præcipitur, atque vt ait Hyeronimus, Maledictus est, qui dicit Deum homini impossibilia præcepisse. Dicendum quòd modos iste uno modo est dispositio meriti, alio modo est præmij. Et hoc secundum duplicem modum totalitatis cordis, & mentis, ac animę: dupliciter nãq; potest intelligi, quòd amor Dei possideat totum cor. Primò sic, quòd excludat omnem affectum extraneum, & tunc dominatur cordi perfectè, ac plenè: quod est, dum omnes motus cordis per amorẽ referuntur incessanter in Deum. Hæcq; totalitas includit plenum dominium charitatis super motus inferiores. Secundò dicitur amor dei totum cor possidere, quando excludit omnem affectum contrarium, ita quòd oihil ametur supra Deum, oeq; æqualiter ei: sicque diligit Deum toto corde, qui eum super omnia amat. Prima totalitas non est viæ, sed patriæ. Secunda habetur in uia per gratiæ infusionem, quæ excludit omnẽ culpam mortalem. Et hoc secundo modo obligat istud præceptum. Primo autem modo non obligat in præsenti, sed insinuat nobis ad quid tendere debeamus, vt iogiter studeamus proficere, atque ad illam patriæ perfectionem appropinquare. Meritò quoq; istud præceptum taliter datum est, quoniam plenitudo legis est dilectio, ac finis præcepti. Et item ut uidentes nos à plena executiooe deficere, humiliemus semper nosipsos, nec æstimemus nos voqoam apprahendisse, sed meliora, & uicioiora soloti quæramus. Hæc Bonaueotura.

¶ Coocordat Alexander in Summa.

¶ Insuper Thomas: Modus ait mensurã q oandã importat. Actus aũt mensurat ab eo, qđ est rõ agendi, sicot misericordia misero succurrẽdo sumit mẽsuram ex quantitate miseriæ, quæ mouet ad succurrendum

rendum. Causa autem diligendi Deum, est bonitas eius utiq; infinita. Cumq; actus noster necessariò sit finitus, non potest esse commensuratus rōni dilectionis. Hinc in præcepto dilectionis Dei non ponitur aliquis modus, extra quē nō oporteat progredi: imò quantūcunq; diligat, semper ad anteriora extēdit se, & ob hoc dicitur modum non habere, quia non habet modum præfixum, vltra quem non liceat aut expediat progredi. Quod etiam intelligendum est de actibus, quos charitas elicit, nō quos imperat. Itaq; actus charitatis non est simpliciter infinitus, aut infiniti vigoris, nec immodificatus uel fine discretione, sed quia præfixum non habet modum.

Charitas non habet modum.

¶ Præterea totum, & perfectum (secundum philosophum) idem sunt. Ratio quoq; perfecti consistit in hoc, vt nihil ei desit, quod contingit dupliciter: Primò, ut nil desit rei, quod nata est habere. Secundò, vt nihil desit ei illorum, quæ debet habere, sicut quis habet debitam quantitatem, dū habet tantam quantam requirit natura humana, quamuis non habeat quantitatem gigantis, quam posibile est fe i natura humana. Prima ergo perfectio humanæ naturæ est in statu gloriæ, quando totum habebit, quod posibile est esse in ea. Secūda perfectio est in statu naturæ cōditæ, dū homo habuit totū, quod habere debuit pro tempore illo. ¶ Iuxta hæc totalitas in dilectione Dei dupliciter consideratur: Primò, ut ei nil desit de his, quæ hō pōt in Dei amorem expendere, quin ea in dilectione exhibeat, quæ totalitas nō ponitur in præcepto, ut mō implēda: sed magis ostēditur vt quo tēdēdū, ac pertingēdū sit, agnoscaē. Nēpè per hanc totalitatē excluditur omne, qđ ad tempus actum dilectionis diuinæ interrumpere potest Alia verò dilectionis huius totalitas ponitur in præcepto, ut nunc adimplenda, vt f. homo nihil omittat eorum, quę exhibere, & agere debet in Dei amore, quæ totalitas excludit omne charitati contrarium, non autem id, quod actum charitatis ad tempus intercipit: quia indesinēter explere actū uirtutis sine omni interruptione, est beatorum. Hęc Thomas in Scripto. ¶ Denique, in Secunda Secundæ affirmat: Modus est, quem vnicuiq; rei propria præfigit mensura. Determinatio autem mensuræ quam modus significat, diuersimodè inuenitur in mensuris, ac mensuratis: quoniam in mensura inuenitur essentialiter, & per se, eo ꝙ mensura seipsam determinet. & mensurata modificet. In mensuratis verò, secundum quod mensuram attingunt. In mensura ergo nihil immodificatum accipi potest. Porrò in agibilibus, & appetibilibus mensura est finis, quia in talibus oportet mensuram ex fine accipere, secundum philosophum secundò physicorum. Hinc finis secundum seipsum habet modum, ordinata uerò ad finem, secundum quod fini proportionatur: propter quā secundum philosophum primò Politicorum, appetitus ipsius finis in actibus omnibus est absque modo, ac termino. Medicus namque sanitatem producit, quantumcunque bonā potest. Mediorum verò ad finem est terminus. Cum ergo dilectio Dei sit omnium humanarum actionum affectionumq; finis, non est in ea modus, sic, quòd in ea possit esse excessus, sicut in mensuratis contingit. Est tamen modus in ea, secundùm quod in ipsa mensura est, quidam modus: non quod in ea ualeat esse minus, aut plus, sed quo magis habetur, eo est meliùs, & ità in dilectione est modus, quia quo magis Deus diligitur, tanto perfectior consistit dilectio. Hæc in Summa. ¶ In qua, & quæstione quadragesima quarta testatur. Præceptū impleri potest dupliciter: Primò perfectè; qn̄ videlicet secundū intentionem percipientis impletur; ita, vt usque ad ipsius intentionem perueniatur. sicque secundum Augustinum libro de perfectione iustitiæ, Preceptū charitatis nō nisi in patria adimpletur, quia tunc homo Deo omnino, atq; omnimode subijcietur, quod est intentio Dei hoc præceptum iubentis. Secundò imperfectè, dum vsque ad intentionem pcipientis non peruenitur, non tñ contra intentionem iubentis aliquid agitur sine admittitur. sicq; pceptum istud impletur in uia. Hæc ibi. ¶ Alibi uerò super hoc plenius scribit, dicendo: Præceptum dilectionis Dei tripliciter pōt exponi. Primò, ut homo iugiter toto corde sine interpolatione feratur, & demoretur ex charitate in Deo, qđ non agitur nisi in patria. Secundò, vt sic homo toto corde diligat Deū omni tempore opportuno, ut eā deuitet quæ charitati directè contrariantur, vt odium, & omne mortale peccatum. sicq; cadit sub pcepto quo ad uniuersos uiatores. Tertio, ut ēt illa uitentur, quæ charitatis profectum solent specialiter, impedire, & eam occasionaliter extinguere, ut sunt carnales deliciæ, temporales diuitię propriæ uoluntatis libertas, & consimilia q̄dam, quæ Christus uitari, ac relinqui consuluit, & ita pręcepti huius impletio, ad religiosos, & eos qui in perfectioni sunt statu, pertinere asseritur.

S. Thom.

Quæ impediunt charitatis profectum.

¶ In præhabitis sententialiter continētur scripta Petri, Richardi, Durandi, & aliarū de ista materia.

QVAESTIO IIII.

Adhuc circa hæc aliqua sunt addenda, ut clariùs intelligatur. Et quæritur primò, *Quid sit amor*. ¶ Ad quod Thomas respondet: Amor spectat ad appetitum, qui est virtus passiua. Omne autem passiuum perficitur, & mouetur, & secundum quod formatur per formam sui actiui: atq; in hoc motus eius terminatur, & conquiescit, quemadmodum intellectus, antequam per speciē intelligibilē sui obiecti formatur, dubitat & inquirit. Cumq; fuerit formatus, inquisitio cessat. Conformiter, quando appetitus imbuitur forma sui obiecti, quod est bonum complacet sibi in illo, adhæretq; illi. & tunc dicitur illud amare. Vnde amor non aliud est, ꝙ transformatio quædam ipsius affectus in rē amatam. Cumque omne, quod efficitur forma alicuius, fiat vnum cum illo, hinc per amorem amans fit vnum cum amato. Vnde nono Ethicorum ait philosophus, quod amicus est alter ego. Apostolus quoque testatur: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Denique vnumquodque agit secundum exigentiam suæ formæ, quæ est agendi principium, & regula operis. Bonum quoque amatum est finis agentis. finis verò est principium in operabilibus, sicut principia prima in cognoscendis. Deinde amans ex amore operatur secundum exigentiam rei amatæ, talisque operatio est delectabilis sibi, utpotè conueniens suæ formæ, seu amori. Ideo quicquid amans facit, aut patitur pro amato, delectabile sibi est: & magis ad rem amatam accenditur, inquantum maiorem delectationem de amato experitur in his, quæ propter ipsum facit, aut patitur. Et sicut ignis cohiberi nequit à motu sursum, nisi per uiolentiam, ita nec amās qui agat secundùm sui amoris impulsum; idcirco ēm Gregorium, amor ociosus esse non potest. Operatur etenim magna, si est. Cumque omne uiolentum sit contristatiuum tanquā uoluntati repugnans, ut 5. metaphisicæ dicitur idcirco penale est cōtra inclinationem amoris, aut præter eam operari. Operari autem secundum eam est

Amor quod sit.

1. Cor. 6.

Gregorius Amor nō est ociosus.

est facere ea, quæ amato conueniunt. Cum etenim amans assumpserit sibi amatum quasi idem sibi, constat quod gerit quasi personã amati amantis, ita ꝙ quasi inest, & inhæret amato, sicut & econuerso. ¶ Amplius, inter affectiones aīæ amor est prior: qm̃ amor dicit terminationem, seu stabilitionem affectus, per hoc, quod informatur suo obiecto, & figitur in eodem. Idcirco sicut in cæteris motus ꝓcedit à quodam priori quieto immobili, sic cæteræ affectiones ex amore. Si uerò quæratur, An cognitio altior sit amore: dicendum, ꝙ potentia cognitiua cõparari potest ad appetitiuã tripliciter. ¶ Primò, secundum ordinem antecessionis, & sic cognitiua est prior, quia cognitio affectionem præcedit, & parit. ¶ Secundò penes capacitatem, & ita æquales sunt, quia utraq; est respectu oīum. Vñ & inuicẽ se includunt, quia intellectus cognoscit ea quæ sunt appetitiuæ, seu voluntatis. Volũtas quoq; cupit, quæ sunt intellectiuæ potentiæ. ¶ Tertiò secundũ eminentiã uel dignitatem, & ita se habent ut excedentia, & excessa Si enim cõsiderentur ut proprietates, & accidentia eius, in quo sunt, sic intellectus voluntate, præstantior est: & ea, quæ pertinent ad intellectũ, digniora sunt ꝑtinentibus ad voluntatem. Si verò cõsiderentur, vt potentiæ, & ſm ordinẽ ad actus atq; obiecta, est econuerso. Si demum quæratur, quid absolutè sit dignius inter eas: respondendum quòd quædam sunt res superiores anima rationali, & q̃dam inferiores. Cumq; homo per amorem, & uolũtatem trahatur in nolita, & amata, ꝑ intellectum verò res fiant in anima ꝑ similitudines suas, nobilior est amor eorum, quę superiores sunt aīa, q̃ ipsarum cognitio: rerum verò quæ inferiores sunt aīa, cognitio dignior est, q̃ ipsarum dilectio, propter, quod malarum rerum, quarum prauus est amor, est bona cognitio. Hæc Thomas in Scripto.

Quæstio. Bonaue. Responsio

¶ Ampliùs Bonauentura hic sciscitatur, An uno, & eodẽ actu charitatis posset quis diligere Deũ, & proximum. Respondet. Motus dilectionis in Deũ, & proximum, potest esse dupliciter. Primò, ita ꝙ sit in utrumq; tanq̃ in obiectum, & terminum. Secundò, ita ꝙ sit in vnum tanquam obiectum, & in alterum tanq̃ in vltimum finẽ. Si secundò modo, dicendum ꝙ in vtrumq; qs põt ferri eodẽ actu dilectionis: qm̃ uno actu dilectionis diligitur proximus propter Deũ, q motus est quasi collatiuus utriusq; vt in subiectũ. Si aũt sit in utrumq; vt obiectũ, hoc põt eẽ dupliciter: qa cũ actus charitatis sit diligere, seu uelle bonũ alicui, secũdum hoc assignatur duplex charitatis obiectum. Vnum est bonum illud, quod optat alicui, secundum est is, cui optat hoc bonũ. ¶ Itaq; motus charitatis ad Deum, & proximum, comparatur in ratione obiecti dupliciter. Primò, sub ratione eadem, & vniformi, ita ut vtrunque diligat tanquam id, cui optat bonum. Secundò, sub ratione difformi, ita vt vnum respiciat tanquã id, cui optat bonũ: alterum, tanquam bonum, quod alteri optat. Si ergo respiciat vtrũq; difformiter, sic põt esse vnus motus charitatis in utrumque. Charitas quippè illo motu, quo diligit proximum, optat proximo Deum. Si demum respiciat utrunque uniformiter oportet motum dilectionis in vtrunque alium esse ac alium. Alius namq; est motus dilectionis, quo uolo bonum Deo, & quo uolo bonũ proximo. Nã alius, & alius dilectionis est terminus, estq; unus intensior, alter remissior. Atq; secundũ hoc circa actũ dilectionis sunt duo præcepta. Vnum, ut Deus super omnia toto corde ametur: alterum, vt proximus diligatur in Deo, sicut diligens amat, seu amare tenetur seipsum. Matt.22. ¶ Quærit duoque Bonauentura: Quis istorũ motuum seu actuum dilectionis, prior sit altero ¶ Et Respondet, actus isti charitatis dupliciter comparantur ad habitum suum. Primò, secundũ primam ipsius habitus inclinationẽ, sicq; prior est actus dilectionis in Deum: qm̃ charitas prius inclinat ad Deum, quàm proximum, cũ Deus sit principalius eius obiectum, inclinatio quoq; in Deum, cã sit inclinationis in proximũ, loquendo de inclinatione hac charitatiua, sic quod ly, ꝑꝑ, hoc, dicit habitudinẽ causæ finalis, & causæ mouentis, ac inducentis. sicq; actus charitatis in Deum, prior est non solum dignitate, sed item origine. Secundò cõparãtur hi actus ad habitum charitatis secundũ exercitij perfectionem. sic cum exercitio circa motum dilectionis in proximum, concernat vitam actiuam, exercitio uerò circa motum dilectionis in Deum vitam respiciat contemplatiuam, qua inferior est uita actiua, sic prior est dilectio proximi, qui enim uult esse ꝑfectus Dei amator, prius exercere se debet in Dei amore: quemadmodum, qui vult esse bonus contemplator; priùs debet esse bonus actiuus, ut docet Gregorius. Hæc Bonauentura.

Bonauen.

¶ Veruntamen Antisiodorẽsis in Summa sua tertiò libro dicit impossibile esse, eodem actu charitatis diligi Deum, & proximum, sed ex distinctione Bonauẽturæ habetur concordia. Antisiodorensis enim loquitur prout Deus, & proximus diliguntur ut id, cui bonum optatur. Responsio autem Petri concordat Bonauenturæ.

Si illo præcepto iubemur diligere totum proximum, & nos totos. Distin. XXVIII.

Hic potest quæri, Vtrum in illo mãdato dilectionis proximi, totũ proximum id est, animã & corpus, nosq; ipsos totos, diligere præcipiamur. Ad quod dicimus, Omne genus diligendarum rerum in illis duobus mandatis contineri. Quatuor enim diligẽda sunt, ut ait Augustinus. Vnum qđ supra nos est, s. Deus. Alterum, quod nos sumus. Tertiũ, quod iuxta nos est, scilicet proximus Quartum, quod infra nos, scilicet corpus. De secundo, & quarto nulla præcepta dãda erat, scilicet ut diligeremus nos, uel corpus nostrum. præcipitur autem Deus diligi, & proximus. Vt autem quisque se diligat, pręcepto nõ est opus Quantũlibet. n. homo excidat à ueritate, remanet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui: qa nemo unquam carnem suam odio habuit. Nam uiri iusti, qui corpus suum cruciant, non corpus, sed corruptiones eius, & pondus oderunt. Hic uidetur Augustinus tradere, quod ex præcepto nõ teneamur diligere nosmetipsos vel corpus nr̃m. quod si est, non oẽ genus diligendarũ rerum illis duobus præceptis continetur: quia cum, & nosipsos, & corpus nostrum diligere

Diligenda quæ sint.

Ephe. 5 August.

gere debeamus, ad quid necessarium est præceptum, cum scriptum sit, Qui diligit iniquitatem, odit animam suam? Sed speciale de hoc præceptum non erat dandũ, nec speciali pcepto opus erat id tradi, ut quisque se uel corpus suum diligeret: quia hoc in illo pcepto continetur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ibi enim, & proximum totũ & te totum intelligere debes. Vnde Augustinus in eodẽ: Si te totum* intelligas. i. aĩam, & corpus, & proximum totum, i. aĩam, & corpus (homo. n. ex anima cõstat, & corpore) nullum rerum diligendarum genus in his duobus pceptis ptermissum est. Cum. n. præcurat dilectio Dei, eiusq; dilectionis modus præscriptus appareat dilectio proximi, de tua dilectione nihil dictum uidetur. Sed cum dictum est, Dilige proximum tuum sicut teipsum, simul, & tui abs te dilectio prætermissa nõ est. Ecce hic apertè dicit, in illo præcepto, non tantummodo pximi, sed & tui dilectionẽ contineri, & totiùs pximi, totiùs pximi, totiùsq; tui. Ex quo apparet, quod dictum est de scđo, & quarto, id est, de dilectione nostri, & corporis nostri, nulla præcepta danda, ita esse intelligendum, scilicet specialia, & diuisa, quia in illo uno totum cõtinetur. Et quia id, quod sumus, & quod infra nos tamen pertinens, naturæ lege diligimus, quæ in bestijs etiam est, ideoq;, & de illo, quod supra nos est, & de illo quod iuxta nos est, diuisa præcepta sumpsimus. In quorum altero eius, quod sumus, & illius, quod infra nos est, dilectio continetur.

Matt. 22.

De doctrina Christiana.

*diligas.

Nec in antiquis libris non inueniuntur, imo est quasi expositio textus.

Si condita est mens humana, ut nunquam sui non meminerit, nunquam se non intelligat, nunquam se non diligat, Sed quoniam qui odit aliquem, nocere illi studet, non immerito, & mens hominis quando sibi nocet, se odisse dicitur, Nesciens enim sibi uult malè, dum non putat sibi obesse, quod uult: sed tamen malè sibi uult, quando illud uult, quod obsit sibi, secundum illud. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Qui ergo diligere se nouit, Deum diligit. Qui uerò non diligit Deum, etiam se non diligit, quod ei naturaliter inditum est. tamen non incongrue se odisse dicitur, cum id agit quod sibi aduersatur, & seipsum tanquam suus inimicus insequitur.

Psal. 10.

Si in illo præcepto contineatur dilectio angelorum.

Oritur autem hic de Angelis quæstio: Vtrum ad illud præceptum dilectionis proximi, etiam dilectio pertineat Angelorum. Nam, quod nullũ hoiem exceperit, qui præcepit proximum diligere, dominus in parabola semiuiui relicti ostendit, cum dicens proximum, qui erga illum extitit misericors. Deinde subdit: Vade, & tu fac similiter. Vt enim proximum intelligamus cui uel exhibendum est officium misericordiæ, si indiget: uel exhibendum esset, si indigeret: nullum uerò exceptum esse, cui misericordiæ negandum sit officium, quis non uideat, cum vsque ad inimicos etiam porrectum sit, dominio dicente, Diligite inimicos uestros, & benefacite his, qui oderunt uos? Manifestum est ergo, omnem hominem proximum esse reputandum. Proximi uerò nomen ad aliquid est. Nec quisquam esse proximus nisi proximo potest. Vnde consequens est, & cui præbendum, & à quo præbendum est officium misericordiæ, rectè proximum se nostrum dici uoluit, ut in parabola saucij ostendit. Et in Propheta, Manifestum est ergo, præcepto dilectionis proximi etiam sanctus angelus contineri, à quibus tanta nobis misericordiæ impeduntur officia: ex quo, & dominus proximum se nostrum dici uoluit, ut in parabola saucij ostendi. Et in propheta, Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum sic complacebam. Sed quia excellentior, ac supra nostram naturam est diuina substantia, præceptum dilectionis Dei à proximi dilectione distinctum est. Ideoque licèt nobis Deus omnia impendat beneficia: non tamẽ nomine, proximi includitur in illo præcepto: quem non sicut nos diligere debemus, sed plus, quàm nos toto corde, & anima. Christum uerò in quantum homo est, sicut nos diligere debemus, eiusque secundum hominem dilectio, illo continetur mandato: quem etiam secundum hominem magis, quàm nos, sed non quantum Deum, debemus diligere: quia inquantum est homo, minor est Deo.

August. de doctrina Christiana.

Luc. 10.

Matt. 5. Luc. 6.

Proximus quis sit.

Hebr. 1. Luc. 10. Psal. 14.

Ioh. 14.

Quibus modis dicitur proximus.

Hic notandum est, proximum dici diuersis modis, scilicet conditione primæ natiuitatis, spe conuersionis, propinquitate cognationis, ratione beneficij exhibitionis.

Summa distinctionis XXVIII.

Postquã tractauit Magister de charitate, quãtum ad eius essentiã, diffinitionem, ac modum, nunc eam determinat quantum ad eius obiecto, hoc est, quantum ad diligibilia, seu quantum ad numerum & distinctionem diligendorum. Et ex verbis Augustini in libro de doctrina Christiana, exprimit, quæ & quot sint illa, mouetq; quæstionem, An nos illorum sint natura, seu persona angelica, & respondet, quod imò.

QVAESTIO I.

Hic quæritur, *Vtrum solum hæc quatuor ex charitate sint diligenda, Deus & ipse homo diligens proximus quoque & proprium corpus.* ¶ Videtur, quod non. quia uirtutes, & felicitas sunt diligendæ ex

charitate

charitate, nec tamen comprehenduntur sub aliquo horum. ¶ Secundò: quoniam corpus est pars hominis, ergo non ponit in numerum inter diligēda, sed expresso homine datur intelligendi ¶ Tertiò, quia Angelus non exprimitur inter illa, & tamen ex charitate est diligendus. Nec videtur nomine proximi designari, quia nec statų, nec specie communicat nobis. ¶ Videtur quoque, quòd impij, perfidi, & hostes boni communis, non sint ea charitate amādi, cum mortem ipsorum zelo iustitiæ licite appetamus: Aliqui etiam obstanti, incorrigibilesque cō sistunt, qui non videntur diligendi ex charitate.

Responsio Alberti.

¶ Ad hoc respondet Albertus: Non sunt nisi quatuor ex charitate diligenda. Bonum namque, quod mouet ad diligendum, aut est beatificans; & hoc est supra nos tripliciter, videlicet dignitate, causalitate, & fine: quoniam bonum illud, quod est Deus maiestatis est immensæ, & causale principium nostrum, ac bonum finale, in quo tota nostra salus cō sistit: idcirco hoc bonum habet specialem rationem mouēdi nřm amorem. Aut est id, quod nos ipsi sumus, & hoc habet duplicem rationem mouendi ad sui amorē; videlicet secundum suū principale, quod est anima: & secundum suum inferius, quòd infra nos est, quod est proprium corpus t ex coniunctione sui cum anima nostra specialiter monet ad diligendum, vt tandem glorificetur cum anima. Aut est id, quod iuxta nos est, & hoc siue sit corpus, siue anima proximi, non addit spiritualem rationem mouendi, seu diligendi, nisi quod quadam societate coniungitur nobis, ut beatificabile. Sic autem non est de proprio corpore, quod coniunctum est nobis ut inferius, non ut iuxta nos. Cumq; non sint plures diuersitates in genere boni ordinati beatitudinē, non sunt nisi hæc quatuor diligēda ex charitate.

Quæstio.

¶ Præterea si quæratur, An uirtutes, gratia, beatitudo, sapientia, & consimilia charismata ex charitate sint diligenda: dicendum, quod diligi possunt non sicut obiecta, quibus volumus bonum, sed ut formæ ordinantes, & disponentes nos ad beatitudinē. Et ipsa beatitudo creata diligitur tanquam formalis, immediataque unio mentis cum Deo. Alij dicunt, φ dicuntur dilectione non concupiscentiæ t qm ordinamus illa ad nostram salutem: non autem dilectione amicitię: quod non arbitror uerū. Beatitudo autem creata beatitudine non est super nos diligenda, sed propter nos. quia non quærimus eam nisi propter nos vt ipsa dispositi, increata perficiamur, ac perfruamur: nec ipsa nos beatificat, nisi formaliter, increata autem beatitudo efficienter. Insuper certum est ex prædictis, φ irrationalia non sunt ex charitate diligenda, quia beatitudinis susceptiua non sunt. Ideo non est in eis formalis ratio obiecti ipsius charitatis, quæ tamen tanquam uniuersalis motor circa cuncta uersatur, & irrōnabilibus ad obtinendam beatitudinē utitur. Angeli uerò ex charitate amandi sunt, quia beatitudinem sunt sortiti. sed non sunt diligendi supra nos, seu plus quàm nosipsi à nobis; quoniam gratia perficit, & decorat naturam similiter charitas Natura aut semper mouetur plus ad diligendum proprium bonum, q̄ bonū alterius creaturæ. Hinc solus Deus est super nos diligendus

Angeli & charitate amandi sunt.

Iniqui uerò ita sunt diligendi, ut in eis diligatur natura, non culpa: & quàm diu uiatores sunt, ipsæ personæ sunt spiritualiter diligendæ, ut fiant iustæ, ac beatæ. Dānati uero, ac dæmones cum sint gratiæ incapaces, non sunt ex charitate amandi: sed naturali possunt amore amari, quantum ad id, quod habent à creatore, sicut, & Deus diligit cuncta quæ fecit.

Natura iniquorū non culpa diligenda est.

¶ Postremò si quæratur, An Christus quantum homo sit super nos diligendus. Videtur quòd sic quia ut sic, est caput nostrum. ¶ Dicendum φ quæstio ista dupliciter potest intelligi, eo quod ly, inquantum, potest dicere ueritatem, seu vnitatem personæ, & ita est concedenda. Potest etiam dicere conditionem naturę, & hoc uel naturæ ut unitæ verbo, & sic rursus concluditur: uel naturæ secundum se sumptæ, & ita non est super nos diligendus: quia sic non est caput nostrum neque redemptor. Hæc Albertus.

Quæstio.

Responsio.

¶ Consonat Thomas, eadem pleniùs scribens, ac dicens: Cum charitas includat amorem, & aliquid addat, aliquid potest ex charitate amari dupliciter. Primò, sicut id ad quod charitatis amicitia terminatur, & ita non est charitas nisi ad rationales creaturas, quibus volumus bona gratiæ, ac gloriæ. Secundò: ut id, ad quod terminatur amor, qui in charitate includitur, quamuis ad illud amicitia non habeatur: isteq; amor ordinat ultra ad id, quod principaliter amatur, sicut amamus sanitatem amici propter amicum: & ita uirtutes diliguntur ex charitate. Similiter, nec irrationalia, quia cum illis nō est nobis communio, nec conuenientia natura, operatione, & conuersatione: nec uolumus eis bona, nisi per respectum ad hominis: & ita ad ea est cō cupiscentiæ, non amicitię amor, nec ueræ salutis capaces sunt. Veruntamen diligi possunt ea charitate, ut ea, ad quæ amor, quem charitas includit, terminatur: sicut amicus amat possessiones, ad quas amicitiam nullam habet. Nec ista dilectio est tantum imperata à charitate, sed item elicita: quoniam charitas elicit actum dilectionis, non tantum ad ea, ad quæ principaliter est charitas elicit sed etiam ad ea, quæ ordinantur ad principalia illa. Denique, sicut iam patuit, nec charitas nec amicitia potest consistere, nisi inter eos, qui eandem participant uitam. Vita autem Angeli, & hominis, duplex est. Vna, quę conuenit eis secundum naturam ipsorum, & ita non communicant in uita eadem, sed homines, qui circa eadem occupantur. Alia, quæ conuenit eis per gratiam, secundum quod sunt diuinæ uitæ participes. atque in hac uita communicant inuicem, & cum Deo, & ita est inter eos amicitia, & charitas. Nam & inuicem nati sunt conuersari in patria, & nunc aliquo modo conuersatio iustorum hominum est in cælo. Insuper, corpus nostrum est unum de quatuor diligendis ex charitate. Dilectio namq; charitatis habet pro fundamento cōicationem uitæ beatè principaliter. & ēt vitæ gr̄æ. prout ordinat, ac pducit ad vitā Beatā. Hæc quoq; uita tripliciter hꝫ relationem ad habentem charitatem. Est.n. uno mō in aliquo, tanq̄ in principio diffundente eā in alios sicq; in Deo est. Est itē in ipso amāte, sicut in participante hanc vitam. Et hoc rursus dupliciter, qa in aīa est principaliter, in corpore autē p redundātiā. Est etiam in proximis, sicut i cōparticipātibus. Hinc quatuor sunt ex charitate amanda. Hæc Thomas in Scripto. ¶ Pręterea in Secunda Secundæ quæstione uigesima quinta: De charitate, inquit, contingit loqui dupliciter. Primò, in cōi, ut est amicitia quædā & sic nemo ꝓpriè diligit seipsum, quoniam amicitia unionem designat: hominis autem seipsum non est unio, sed unitas. Hinc sicut de primis principijs nō habetur scientia, sed aliquid maius, utpotè intellectus: sic nemo ad seipsum amicitiam propriè habet, sed aliquid plus. Secundò, penes propriam, pe-

Thomas Aqui.

Ex charitate amare, quæ sint

Angeli & hōis vita duplex ē.

Philip. 3.

Thoma Aqui.

nes propriam rationem ipsius, prout est amicitia hominis principaliter ad Deum, & ex consequẽti ad ea, quæ ordinantur ad Deum, inter quæ est & ipse homo, qui diligit. Idcirco qui diligit Deum, diligit, & seipsum in ordine ad eum. Ista plana, atq; communia sunt, idcirco nec immorandum.

Tarānt. Quæstio. ¶ Concordat Petrus per omnia, qui etiam quærit in quo membro continetur dilectio hoīs Christi. Respōsio Respondet, de Chro hoīe est loqui dupliciter. Primò quantum ad suam personam, & sic continetur in dilectione Dei, Secundò, quantum ad naturam humanam, & sic in dilectione proximi continetur. Sed naturã illã possumus cõsiderare dupliciter: Primò ẽm se: secũdò, vt vnitã uerbo. Primo modo continetur in numero, & ordine dilectionis proximi. sic enim minus esse amanda à nobis, q̃ nosipsi, si natura illa per se esset separata à verbo. Secundo mõ continet in numero dilectionis proximi, sed non in ordine quia plus diligi debet à nobis, quàm nosipsi, tanquã mediator, atq; redemptor. Hæc Petrus.

Bonauēt. ¶ Porrò ad hoc, An creaturæ irrationales sint diligendæ ex charitate, scribit Bonauentura: Oia opera meritoria sunt ex charitate tãquã à principio mouente, & imperãte. & si ille actus dicitur esse ex charitate, quẽ habitus charitatis formaliter respicit, & directè, qui scilicet elicitiuè ex charitate progredit. sicut diligere: itaq; irrationalia possunt diligi ex charitate imperatiuè, nõ elicitiuè. Nam possumus illis uti meritoriè, & peccas Deum laudare, eorum Creaturis possumus meritoriè uenerari, sicq; ex naturali quadã pietate circa eas hõ afficitur, & tanto plus, quo amplius ad innocentiæ statũ ꝓpinquat. Nã, & iuxta hoc hoī magis, & magis mãsuescent, ut in sancto patebat Francisco, q̃ circa eas mira pietate assidebat. Innocentiam namq; Franciscus quodammodo recuperauit. In cuius signum irrationales creaturæ ei mirabiliter obtemperabant. Hæc bonauentura.

¶ Verum ut patuit, Thomas affirmat irrationalia Dionys. ex charitate amari etiam elicitiuè, prout ad laudem & honorificientiam creatoris cupimus ea conseruari, ac redigi.

¶ Richardus quoq; utranq; tangit opinionem, & Richard. magis uidetur responsioni Thomæ fauere.

¶ Veruntamen uerbis Augustini, & Magistri plus Dionysius consonat positio Bonauenturæ: & pro concordia potest dici, quòd irrationalia non diliguntur elicitiuè ex charitate ꝓpriè, & perfectè, sed aliquantulũ & imperfectè: quia nec bonum gratiæ, nec donum gloriæ eis optatur; tamen ex charitate ad Dei honorificientiam ordinantur.

De ordine diligendi, quid prius, quid posterius. Distinctio XXIX.

Cant. 2. POst prædicta de ordine charitatis agendum est, quia dicit spõsa: Introduxit me rex in cellã uinariam, & ordinauit in me charitatem. Videamus ergo ordinem, quem priùs, quid posterius esse debeat, peccat enim qui præposte re agit. Nam scire quid faciat, & nescire ordinem faciendi, non est perfecta cognitionis. Ordinis namq; ignorantia conturbat meritorum formã. In lib. de doctrina Christiana. Ordinẽ aũt diligendi Augustinus insinuat, dicens: Ipse est, qui ordinatum habet dilectionem, ne aut diligat, quod non est diligendum, aut non diligat, quod diligendum eque diligat, qđ minus, uel ampliùs diligendũ est, aut minus, uel ampliùs, quod æque diligẽdũ est. Omnis peccator inquantum peccator est, non est diligens: & omnis homo inquantum est homo, diligendus est propter Deum. Deus uerò propter seipsum, & Deus propter se omni homine ampliùs diligendus est: & ampliùs quisque debet Deum diligere, q̃ seipsum. Item ampliùs alius homo diligendũ est, q̃ corpus nostrum, quia propter Deũ omnia ista diligenda, sunt, & potest nobiscum Deo homo perfrui, quod non potest corpus nostrum, quia corpus per animam uiuit, qua fruimur Deo. Audisti aliqua de ordine charitatis, ubi expressum est nos ampliùs debere diligere Deũ. q̃ oẽs homines uel nosipsos, & ampliùs animam alicuius hominis, q̃ corpus nostrum. In enumeratione etiam quatuor diligendorum superius posita, priùs ponitur, quod supra nos est: secundò, quod nos sumus: tertiò, quod iuxta nos: quarto, quod infra nos est. vbi ordo diligendi insinuari uidetur ex ratione numerationis. Non est autem apertum, utrum omnes homines pariter diligere debeamus, & tantum quantum nos, uel minus.

An omnes homines pariter diligendi sint.

Vnde etiam super hoc sæpe mouetur quæstio, quam perplexam faciunt sanctorum uerba uariè prolata. Quidam enim tradere uidentur, quod pari affectu omnes diligendi sint, sed affectu. i. in exhibitione obsequii, distinctio obseruanda sit. Vnde Augu- De Doctrina Christiana. stinus. Omnes homines æque diligendi sunt, sed cum omnibus prodesse nõ possis, his potissimum consulendum est, qui pro locorum, & temporum uel quarumlibet rerum *colligantius. opportunitatibus constrictiùs tibi quasi quadam sorte iunguntur. Pro sorte enim habendum est, quo quisq; tibi temporaliter *colligatiùs adhæret, ex quo legis potius illi dandum esse. Idem super epistolam ad Galatas: Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei, id est, ad Christianos: Omnibus enim pari dilectione uita Gal. 6. æterna optanda, & si non omnibus eadem possunt exhiberi dilectionis officia, quæ fratribus maximè sunt exhibenda: quia sunt sibi inuicem membra, qui habent eundem patrem, scilicet Deum. His alijs quæ testimoniis innituntur, qui dicunt omnes homines Matt. 23. pariter

Deute.5. pariter diligendos esse charitatis affectu, sed in operis exhibitione differentiam.

Quæ his repugnare videtur.

Quibus obuiat illud præceptum legis de diligendis parentibus, Honora patrem tuū & matrem, ut sis longæuus super terram. Vt quid enim specialiter illud præciperetur de parentibus, nisi maiori dilectione forent diligendi? Sed hoc illi referendum dicunt ad exteriorem exhibitionem, in qua preponendi sunt parentes. Vñ honora dixit, non dilige. Obuiat etiam illud, quod Hieronymus super Iezechielē ait, scilicet ut ordine charitatis, sicut scriptum est: Ordinauit in me charitatem, post omnium patrem Deū, carnis quoq; pater diligatur, & mater, & filius, & filia, frater, & soror. Ambrosius quoque diligendi exprimens ordinem, super illud Canticorum, Ordinauit in me charitatē, ait: Multorū charitas inordinata est: quod in primò est, ponunt tertiū, uel quartum. Primò Deus diligendus est, secundò parentes, inde filii, post domestici: qui si boni sunt, malis si lits preponendi sunt. Secundum hoc in euangelio ad cuiusq; dilectionem, propriū. Diliges dnm Deū tuū ex toto corde tuo, & ex oĩbus uiribus tuis, & proximū tuū sicut teipsum, & inimicos non ex tota uirtute, nec sicut teipsum, sed simpliciter. sufficit enim qd diligimus, & nō odio habemus. Ecce ex premissis apertè insinuatur, quæ in affectu charitatis distinctio sit habenda, ut differenti affectu, non pari homines diligamus: & ante omnia Deum, secundò nosipsos, tertiò parentes, inde filios, & fratres, post domesticos demū inimicos diligamus. Sed inquiunt illi, quæ de ordine dilectionis supra dicuntur, esse referenda ad operum exhibitionem, quę differenter pximis exhibenda sunt. Primò parentibus, inde filiis, post domesticos, demum inimicis: Deum uerò tam affectu, quàm obsequii exhibitione ante omnia diligendum.

Hieron. Cant. 2. Deuter. 6. Mat. 22. Mar. 12. Luc. 10. Rom. 3.

Quòd aliqui deorundem tantum proximus, quantum nos debere diligere tradunt.

li. 8. de tri. Quorum etiam nonnulli tradunt affectu charitatis tantum pximos esse diligendos, quantum nosipsos diligimus: quod confirmant auctoritate Augustini, qui ait: Nec illa iam quęstio moueat, quantum charitatis fratri debeamus impendere, quantum Deo Incomparabiliter plus Deo quàm nobis, fratri uerò quantum nobis. Nos autem tanto magis diligimus, quanto magis diligimus Deum. Ex hoc, & præmissis testimoniis Augustini, asserunt omnes homines pariter esse diligendos à nobis, & tantum, quantū nos. Deum autem plus, quàm nos, corpus uerò nostrum minus, quàm nos, uel nos proximos. Nec in ēnumeratione pręmissa quatuor diligendorum, ordinem diligendi assignari dicunt, sed tantum, quæ sunt diligendi.

Secundum alios non pari effectu omnes diligendi sunt.

Verum quia pręmissa uerba Ambrosii, ordinem diligendi secūdum affectum magis q̄ secundū effectum diligenter intuentibus explicare uidentur, non indoctè alij dicunt nō modo in exhibitione operis, sed et in affectu charitatis ordinem differentem esse statutum, ut ante omnia diligamus Deum, secundò nos, tertiò parentes, quartò filios uel fratres, & huiusmodi, postea domesticos, demum inimicos. Quod uerò Augustinus dicit pariter omnes esse diligendos, & pari dilectione omnibus uitam optandam, ita accipi potest, ut paritas non ad effectum referatur, sed ad bonum, quod eis optatur: quia charitatem omnibus optare debemus, ut paria bona mereantur, sicut Apostolus dicit: Volo omnes homines esset sicut me. Optanda est enim minoribus perfectio maiorum ut ipsi fiant perfectio, & sic parem mereantur beatitudinem. Vel pari dilectione oēs diligendi sunt. Item quod ait, ut tantum diligamus fratres quantum nos, ita intelligi potest Idest. ad tantum bonum diligamus fratres, ad quantum nos, ut tantum bonum eis optemus in æternitate, quantum nobis, & si non tanto affectu. Vel ibi quantum, similitudinis est, non quantitatis.

1. Cor. 7.

Quæstio de parentibus bonis, & malis, quomodo diligendi sunt.

Solet etiam quæri, si parentes nostri mali sunt, uel filii, uel fatres, an magis, uel minus diligendi sunt alijs bonis, hac ratione nobis non copulatis. Videtur quòd magis sint diligendi boni, qui nobis carne non sunt coniuncti, quàm mali carne coniuncti, qa nobis sunt coniuncti corde glutino charitatis. Sanctior est enim copula cordiū, quàm corporum. Vnde Beda de illis uerbis domini, Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei faciunt, ait. Non iniuriosè negligit matrem, nec mater negatur, quæ etiam de cruce agnoscitur, sed religiosiores monstrantur cu lpæ mentium quàm corporum. Veruntamen latebrosa quęstio est hæc, nec à nobis plenè absolueda

Beda Mat. 12. Luc. 8. Marc. 3. Ioh. 19.

da

da properantibus ad alia. * Mouemur eñ ex uerbis illis, quibus inimicos non ex tota uirtute, non sicut teipsum iubet diligere, sed simpliciter. Sufficit enim, φ diligimus, & non odio habemus. Quod non ita accipiendum est, quasi sufficiat tibi diligere inimicũ, & non sicut teipsum: quia omnes, & amicos, & inimicos sicut teipsum diligere debes. Sed ad ostendendum gradus diligendi Deum, & proximum, & inimicum, qui tñ proximus est, propria dominus ponit eum ait: Diliges Deum ex tota uirtute tua, & proximũ sicut te ipsum. Non ait, ex tota uirtute, ut ostendat proximum diligendum minus, q̃ Deum. Dicit etiam Diligite inimicos, nec addit, ex tota uirtutẽ. nec, sicut teipsum: sed simpliciter. Sufficit eñ, φ diligimus, & non odio habemus. i. sufficit dicere, ut diligamus, & non odio habeamus, non quin eos diligere debeamus sicut nos, quia proximi sunt: sed sufficit si eos minus diligimus, q̃ alios proximos, qđ dilectionis genus innuit. Matt. 22. Mat. 5. Luca. 6.

Quæstio Augustini in lib. Retractationum.

Quæri etiam solet, Cur dominus præceperit diligere inimicos, cũ alibi pcipiat odio habere parentes, & filios. Ad quod dicendum est, duo esse diligenda in homine, naturam, & uirtutem: uitium uerò, & peccatum odiendum. Et parentes ergo inquantũ mali sunt, odiendi sunt: & inimici diligendi, inquantum homines. Diligamus ergo inimicos lucrandos regno Dei, & odiamus propinquos si impediunt nos à regno Dei, & in omnibus communiter naturam diligamus, quam Deus fecit. Luca. 14.

De gradibus charitatis.

Sciendum quoq; est, diuersos esse gradus charitatis. Est enim charitas incipiens, proficiens, perfecta, perfectior, perfectissima. Vnde Augustinus: Perfecta charitas hæc est, ut quis paratus sit pro fratribus etiam mori. Sed nunquid mox, ut nascitur, iam prorsus perfecta est? imò, ut perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectionem uenerit, dicit: Cupio dissolui, &c. Hic apperté progressus, & perfectio charitatis insinuatur, quam perfectionem et ueritas commendat, dicens: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat, qs pro amicis suis. Quod utiq; dictum est de opere dilectionis, q a maior dilectionis effectus non est, q̃ ponere animam pro alijs. Nec te moueat, quod ait, pro amicis, qui enim ponit animam pro amicis, ponit, & pro inimicis, ad hoc, ut ipsi fiant amici. 1 Ioh. 3. In epist. Iohan. 3. Philip. 1. Iohan. 15.

Sũma distinctionis. XXIX.

POstquám præcedenti distinctione tractatum est de numero diligendorum ex charitate, nunc agitur de ordine charitatis in actu suo circa sua obiecta. Et primò ostendit, quòd ordo amandi spiritaliter cadit sub præcepto, ita, quòd primò, & maximè teneamur Deum diligere, deinde nosipsos. Deinde inquirit, an homines vniuersi æqualiter sint diligendi. Et circa hoc ponit duas opiniones: Vnam, quòd omnes æquè intensè amandi sint, quantum ad interiorem charitatis affectum, non autem quantum ad exteriorem effectum. Aliam, φ secundum nullum istorum æquè amandi sint charitate. Quam positionem approbat, & confirmat. Consequenter inquirit, an proximos debeamus diligere tam intensè sicut nosipsos. quocirca similiter duas narrat responsiones, quarum unam refutat, alteram approbat, utpotè, quòd magis teneamur nosipsos, quàm proximos ex charitate diligere. Insuper scisciatur, an magis diligendi sint extranei uirtuosi, quàm propinqui vitiosi, quantumlibet sint propinqui. Inquirit etiam de inimicorum dilectione, an necessaria sit saluti. Postremò tractat de triplici charitatis gradu, & de eius profectu, augmento; & perfectione de his nunc ordinatè est prosequendum.

QVAESTIO I.

QVæritur ergo. *An ordo charitatis, seu actualis dilectionis, uerè describatur in litera.*

¶ Et arguitur primò, quòd in actu charitatis non sit ordo aliquis diligendi. Primò, quia ut habitum est, charitas non potest esse informis: ergo qualitercunque diligat, manet formata: & quamdiu formata est, ponit, & tenet hominem in statu salutis. & sic ordo diligendi non erit de necessitate salutis.

¶ Secundò, quanto charitas extat intensior, ac magis prædominans, tanto commendabilior, & magis meritoria extat: sed quanto feruentior, atque intensior est, tanto uehementiùs rationem absorbet, ita, quòd nec modum, nec ordinem, imo, nec discretionem amittere videtur, prout Hugo, & Richardus de sancto Victore testantur. Vnde, & sanctus fatetur Bernardus; Feruens amor gradum nescit, dignitatem non pensat, impetu suo fertur, nec certis limitibus coartatur. Bernard.

¶ Tertiò, beatissima virgo magis amanda est syncerissimo charitatis affectu, quam pater carnalis, aut persona quantumcunque propinqua, imò, quàm aliqua pura creatura in esse creato subsistẽs: ergo plùs diligenda uidetur, quàm propria persona, & parentes, ac soboles. ¶ Quartò, quámuis multæ sint rationes, seu causæ diligendi alium ex charitate, maxima tamen esse uidetur bonitas rei dilectæ. bonum namque est appetitus obiectum. Amor quoque fundatur in bono, ergo tanto plùs tenemur unumquodque diligere, quanto est melius. Cum ergo extranei, & alieni frequenter sint uirtuosiores, quàm proprius parens, ac propria proles erunt, & magis diligendi. Imò ex hoc apparet, quòd homo magis debeat proximum bonum, & iustum, quàm seipsum iniustum diligere. ¶ In contrarium sunt, quæ dicuntur in litera.

¶ In hac quæstione multa tãguntur. Primũ est de ordine charitatis. Quocirca declarãdũ ẽ, penes, qđ atten-

attendendus sit charitatis rectus, & rônalis ordo. Itaq; super his loquitur Antisiodorensis in Summa sua 3. lib. Secundum Ambrosium, primò, & super omnia debemus diligere Deum, secūdò nosipsos, tertiò parentes, quartò filios, ac filias, quintò domesticos, sextò extraneos, qui si boni sint, pręponendi sunt filiis, atq; domesticis prauis: septimò, & ultimò inimicos. Et dicimus, q nullus sit diligendus, nisi: qm bonus est, aut ut bonus fit: & qui magis est bonus, magis est diligendus. cæteris causis, & circunstantiis paribus. Sunt aūt plures causæ dilectionis. Etenim solus Deus est finalis causa dilectionis proximi. Ipse quoq; est cā principaliter motiua, & effectiua dilectionis proximorū. Porrò imago, seu similitudo Dei in homine, est cā materialis dilectionis illius: imo post Deū est cā motiua, & effectiua eiusdem. Præter has cās dilectionis, sunt aliæ causæ amoris secundariæ, quæ solum sunt causæ motiuæ, & augmētatiuæ dilectionis proximi, ut paternitas, filiatio, familiaritas: & huiusmodi causæ dilectionis sunt beneficia, quæ dilectionem Dei augēt, oō faciunt: deniq;, te nemur nos Deo conformare in charitate, cæterisq; uirtutibus. Deus aūt non diligit unū magis, q alium maiori affectu, aut motu intensiori, quia per suam essentiam diligit uniuersos quos diligit. sed ideo dr unum magis, q alium diligere, quia ad maius bonum, ad maiorem gratiam, aut gloriam diligit ipm. atq; in hoc tenemur Deū sectari, ut quē nouimus meliorem, velimus ei maius bonū: non tamen oportet, ut diligamus eū maiori affectu. ¶ Insuper in dilectione pponendi sunt boni extranei prauis domesticis in aliquibus, non aūt in omnibus, sed in quibusdam, puta spiritualibus, ut præbeodis, & consimilibus. mobilia uerò quotidianusq; uictus, magis debetūr cōsanguineis malis, q bonis extraneis, si sint in æquali necessitate. Extranei tamen in tanta possent esse necessitate, q magis teneremur eis præstare. Quantitatem uerò illius necessitatis magis determinat uirt⁹, q ars. imo in talibus unctio docet de oibus. Hoc uerò cōtingit: qm spiritualium sumptuū sumus tm dispensatores: ideo debemus spiritualia dispensare secundum dñi uoluntatem, quæ est, ut melioribus magis dentur spūalia. Carnalia autem dantur indifferenter à Deo bonis, ac malis. ¶ Veruntamen aliquid dicitur plùs amari tripliciter. Primò, ad maius pmiū; hoc est, quantum ad terminum, seu obiectum, ita; q maius bonum appetitur ei. Secundò, quia maiori affectu diligitur. Tertiò, quo ad maiorem exhibitionē, seu ostensionem exteriorem. Duobus primis modis Christus magis dilexit Petrum Iohanne, sed tertio modo magis Iohanem. Duobus quoq; primis modis magis sunt diligendi parētes, q filii. Tertiò aūt modo filii magis, q parentes: qm filii nascūtur indigentes, magisq; indigent exhibitione exteriori. Vnde in extrema necessitate magis præstandum esset filiis, quàm parentibus, si filii sint adhuc de familia patris. Si uerò sint separati, tunc fm diuersas circunstantias interdum parentibus, interdū filiis magis esset subueniendum. Et de ho eunctio docet. Ideo aūt in scripturis pluries pcipimur diligere parentes, q filios: quoniam plures minus prōpti sunt ad dilectionem, & charitatiuā necessariorū exhibitionē circa parentes, q filios. ¶ Dicendū quoque de ordine charitatis, cuius causa est lætitia spiritualis, quæ in Dei consistit amore. Vnde in Canticis, ait sponsa: Introduxit me rex in cellam uinariā, ordinauit in me charitatem idest Christus introduxit me in ecclesiam, in qua uinum potatur spūalis lętitiæ, per quā uilescunt tpalia omnia, quia sūt impedimenta ordinis charitatis: quibus remotis per spiritualem lætitiam, ordinatur in homine charitas. Magis etiam diligendum est proprium corpus, & corporis stola, q proximus. Hæc Antisiodorēsis.

Gulielm⁹.

Dilectiōis causæ sūt plures.

De⁹ quō unū magis alio diligat.

1. Ioh. 2.

Cant. 2.

¶ In quibus hoc ultimum uerbum uidetur obscurum, quia communiter dicunt doctores, & Magister in litera ex uerbis Augustini, quod magis diligendus est proximus, q proprium corpus, sicut patebit. Incertū quoq; ur, an Christus magis dilexit Petrum, q Iohannem duobus illis primis modis, hoc est, maiori mentis affectu, & ad maiora charismata gratiæ, ac gloriç: quia, ut Solomon loquit, spirituum ponderator est dominus. Deniq;, dato, q vterq; æquè diu uixisset post susceptionem spūsancti plenariam in die pētecostes, adhuc quæstio esset, sicut, & nūc est, quē eorū magis dilexerit Christus, & qui eorum absolutè loquendo fuerit charior. Chro, hoc est, melior, & in felicitate, ac gloria maior. Cum ergo Iohannes tot annis uixerit post Petri martyrium, in quibus utique annis quotidie miro mō profecit, & creuit in charitate, constat, q incertum sit istud, q scilicet Chrs illis modis magis dilexit Petrum, q Iohannem. Quemadmodū, & incertum est, an illis duobus modis dilexit Iohannem baptistam, q Iohannē euāgelistā. ¶ Insuper, nunc inductis ex uerbis Ambrosii obijci potest idē affirmat Ambrosius: Lōge plùs diligere debemus, quos de sacro fonte suscepimus, q quos secundum carnem generauimus. ¶ Ad quod resp ondet Antisiodorensis in Summa sua libro 4. Sensus illius auctoritatis est, quod filios illos spūales, inquantum sunt spirituales filij, magis debemus diligere, q carnales, inquantum sunt carnales: eo, q magis diligēda sit filiatio spiritualis, in quocunq; sit, quàm carnalis. ¶ Præterea de ordine charitatis asserit Thomas: In quolibet actu uirtutis oportet esse modum: quoniam non est aliquis iustus, nisi iusta faciat iustè. Modus autem in actu uirtutis, est ea mensuratione potentiæ ad obiectum, ut ab eodem sortiatur mensuram, à quo speciem habet. Obiectum uerò charitatis est bonum, ita, quòd bonum simpliciter est amabile, ut 8. dicitur Ethicorum. Vnicuiq; autem in est proprium bonum. Cum ergo magna sit diuersitas, & multiplex gradus bonitatis in ipsis bonis, oportet, q actus dilectionis ordinē habeat ad hoc, q uirtuolus consistat, præsertim, quia beatus Dionysius 4. ca. de diuinis nominibus loquitur: Malum hominis est, obuiare bono rationis. Malum autem hominis est esse contra bonum uirtutis: ergo in quali bet uirtute oportet bonum rōnis consistere. bonū aūt rōnis est, unūquodq; agere ordinatè. Item, vbi cunq; vnum est propter alterum, est aliquis ordo. Charitas aūt diligit cætera propter Deum, ergo ordinatē hoc facit. ¶ Rursus, actus uirtutum uariantē secundum differentiam, & exigentiam obiectorū, obiectum aūt charitatis, ad bonum ordinem habet, differentiāq; multiplicē, fm quod unū est altero melius siue propinquius: ergo in actuali taliū dilectione est ordo.. Verum in amore est duplex gradus: Vnus ipsius diligibilis ad diligibilē, de quo gradu nunc loquimur. Alius diligentis ad diligibile, de quo in pręallegata auctoritate loquitur sanctus Bernardus. Hęc Thomas in Scripto. ¶ Vbi, & sciscitatur. Verum ordo charitatis sit attendendus secundum affectum, uel effectum, uel simul secundum utruoq;. Respondet, Effectus exterior non spectat ad charitatem, nisi inquantum ex affectu procedit, in quo primo est actus charitatis: ideo

Dionys. contra Antisiod.

Prou. 20.

Act. 2.

Obiectio.

Dilutio.

Thomas

Dionys. Ariopag.

Quæstio. Respōsio

si esset ordo in effectu duntaxat, non pertineret ad charitatem, sed magis ad alias quasdã uirtutes, ut ad liberalitatem, aut misericordiam. Cumq; ordinata sit charitas, oportet esse ordinẽ in interiori eius affectui, & ex affectu in effectum prodire, non sic, quòd ei, qui ex affectu magis diligitur, plùs sp in effectu exhibeatur: sed q amans ad hoc sit paratus, si sit necesse dilectio. Quod patet per simile in natura, quia vnicuiq; rei naturali tm inditum est à creatore de amore naturali circa aliud, quantum necessarium est, ut per effectum illi exhibeat. Conformiter ordo affectus imperatur in lege diuina, secundum gradum, quẽ necesse est obseruari in opere. Hinc ait Gregorius: Probatio dilectionis, est exhibitio operis. Bonum quoq; est obiectum charitatis, quantum ad effectum. Cumq; ordo charitatis pensetur secundum diuersitatem bonorum, oportet, quòd charitas ordinẽ principaliter habeat ſm affectum, deinde ſm effectum. Hæc in Scripto. ¶ Porrò in Secũda, quæstione 26. Charitas, inquit, tendit in Deũ, sicut in primũ totius beatitudinis causale principiũ. Vbi enim est aliquod principium, oportet aliquem ordinem esse, cum ordo sit habitudo inter prius, atq; posterius. Idcirco in dilectione eorum, quæ ex charitate amantur, seruandus est ordo, ut vnum intensius, ac principaliùs diligatur, q̃ aliud. Et primò, ac maximè Deus, qui essentialiter, & interminabiliter, bonus est, in seipso beatissimus, & totius beatitudinis fons, atq; communicator. Veruntamen dupliciter dicitur aliquid esse causa dilectionis. Primò, q2 est rõ diligendi, & sic bonitas est causa amoris. Secundò, quia est via ad diligendum. sicq; cognitio dicitur causa dilectionis, quia ostendit mẽti amabilitatem obiecti. Cum ergo proximus nobis priùs innotescat, ipse secundum hanc uiam priùs diligendus dicitur, tanq̃ plùs notus, & priùs ad diligendũ occurrens. Propter quod in prima sua canonica sanctus ait Iohannes: Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo pôt diligere? Hæc in Summa. ¶ Sed quantum ad primũ, Deus est primò, ac maximè diligendus. Deinde tam in scripto, quàm in Summa prosequitur, q Deus sit super omnia diligendus: & qualiter in dilectione Dei possit haberi respectus ad mercedem, de quibus cum iam satis sint declarata, pertranseo.

¶ Præterea de ordine charitatis scribit Bonauẽt. Charitas est uinculum ligans, & uinculum perfectionis ſm Apostolum, ac uirtus unitiua ſm diuinum Dionysium. Cumq; amor charitatis sit amor maximè liberalis, circũplectitur multa, & quasi in vnum colligit ea. Hinc charitas non solum coniungit ultimo fini ipsum amantem, sed & eos, qui apti sunt fini uniri: nec tm est uinculum ligans, sed etiã pondus inclinans. Quod enim est pondus in corporibus, hoc amor in spiritibus. Cum igitur unumqdque per suum pondus ordinetur, & charitas pondus est, ponderatraq; iusta: hinc charitati maximè competit rõ ordinis, & ordinare amantem circa diligenda, ut afficiatur ordinatè, ad ea. Nec solum coniungit amantem Deo, imo, & ordinat eum circa amata, ut oia amet secundum exigentiam ultimi finis: nec in dilectione creaturarum sistat in creaturis, sed sapienter referat eas, & earum amorem ad Deũ, & ad eius amorẽ, honorem, & cultũ. Deniq; post Deũ debet hõ potissimè affectare suipsius salutẽ, & seipsum magis diligere, q̃ proximum, cũ dicat saluator: Quid proficit hõ si lucretur uniuersũ mundum, seipsum aũt perdat? & hoc naturaliter inditum est naturæ. ¶ Si aũt obijciat illud Apostoli.

Gregori⁹.

Thomas Aquinas.

Ordo in charitate seruãdus.

1. Iohan. 4.

Bonauẽt. Col. 3.

Charitas ẽ uinculũ ligans, & unicus.

Ois creatura in deum ẽ referenda.

Matt. 16.

Obiectio.

Charitas non quærit, quæ sua sunt, dicendum, q suum idem est, quod proprium. Proprium autẽ quęrere contingit dupliciter. Primò, prout proprium dicitur cum præcisione. sic excludit bonum cõmune, & sonat in uitium. sicq; cõiter dicitur, libido est amor proprij boni. Sic quoq; ait Apostolus, Charitas non quærit, quæ sua sunt. Secundò propriũ bonum uocatur bonum, quod pertinet ad se, ita, q in appetitu boni illius uoluntas non repugnat uoluntati diuinæ, neq; præiudicat utilitati cõmuni, ut est appetitus salutis suipsius, & ita diligit hõ seipsum, & quærit, q̃ sua sunt ex charitate. Hoc quoq; sciẽdũ, q ordo charitatis non attenditur penes maioritudinẽ boni optati, sed penes maioritatẽ, & præponderationem affectionis ipsius diligẽtis. Hinc meliorbus me, & sanctis Dei, licet opto maius bonũ maiusuẽ præmium, q nihil. Hæc Bonauentura. ¶ Præterea Albertus: De ordine, inquit, charitatis diuersę sunt diuersorum opiniones. Vna, q charitas per se non habet ordinem, nisi penes rationem boni distinctã acceptum: & gradus cõiunctionis, quos tangit Ambrosius, potiùs sunt de ordine diligentis, q̃ dilectionis. quod probant, quia huiusmodi gradus euacuabunt in patria, ubi plùs diligitur maius bonũ, excepto, q amãs amat seipsum post Deũ. Cũq; charitas perseueret in patria, dicũt, q tales gradus non sunt charitatis per se. Item: qm Augustinus testatur, q nihil diligimus in proximo, nisi rõnẽ imaginis, quæ rõ æqualiter consistit in oibus. ¶ Ad auctoritates, aũt Ambrosij, ac sanctorum, respondẽt, q intelliguntur cæteris paribus. tunc enim natura concordat cum grã. Si aũt imparitas extet in grã, dicunt, q charitas magis sequitur ordinem grẽ, q̃ naturæ. Sed cũ triplex sit ordo, uidelicet ordo naturæ tm, & ordo grẽ tm: ordo naturæ tm est, ut se principaliter diligat, & alia plùs, & plùs, secundum quod magis, & magis pertinent ad se, qui ordo cum uus est, & est naturæ corruptæ, & eget correctione. Ordo gratiæ tm, est super oia Deum diligere, & alia plùs, & plùs, secundum quod Deus in eis magis, aut minus rel cet, qui ordo erit in patria, præter hoc solum, quod proprium bonum plùs diligetur, quàm bonum alterius: sic q ibi primò, ac maximè amabitur Deus, deinde unusquisq; plùs amabit seipsum, deinde eum, qui melior est, ut quem Deus plùs diligit. Ordo gratiæ in natura, est in uita præsenti, qui ordo corrigit, & reformat curuitatẽ naturæ. Quod aũt Deus plantauit in nostra natura, uidelicet, q nosipsos magis, q̃ alios, & consanguineos magis, q̃ alienos diligimus, tolerat. ¶ Præterea, sufficientia ordinum charitatis est secundum Augustinum, q Deus primò, & propter se, & super omnia diligatur, secundò nosipsi, tertiò proximus, qui iuxta eos est, sicut nosipsi, quartò proprium corpus mi ous, q̃ anima proximi. Porrò sufficientia Ambrosij est, ut primò Deus, deinde nosipsi, tertiò parentes, quartò filij, & fratres, qntò domestici, sextò extranei, septimò inimici. Sufficientia Augustini attenditur penes diuersam rõnem boni, qđ primò, & plene consistit in Deo. & in alijs secundum diuersum modum participandi. Vnde, & alia diligunt à Deo in Deo, & ad Deum. Sufficientia uerò Ambrosij sumitur penes differentem, atque multiplicem coniunctionem diligibilium ad mentem. ¶ At uerò si quæratur, an charitas possit habere oculũ ad mercedem: dicendum q quædam est merces, quæ nil aliud est, q̃ Deus, & ea, quæ nos formaliter Deo cõiungũt, ut spiritualia dona grẽ, & munera gloriæ, cuius mercedis intuitũ charitas non excludit, quæuis nõ rei pi-

1. Cor. 13.

Albertus

Ordo est triplex.

Quæstio.

Responsio

respiciat eã, ut merces est, sed ut dilectũ ad per fruẽdum. Hæc Albertus, Concordant aũt doctores in his cõiter. ¶ Durãdus quoq; proliæ scribit de hoc, Vtrũ rõnalis creatura naturali amore plùs diligat Deum, q̃ se ipsum Et arguit cõtra tenentes patrẽ negatiuam, ac tenet, qđ imo, sicut, & suprà pbatũ. Verum, quia de isto iam satis dictum est tam hic, q̃ suprà libro primo, idcirco pertransẽundum.

QVAESTIO II.

Thomas Aquinas. Restat ergo nũc declarare, *Qui sint magis diligendi post Deũ, & post ipsam creaturã, q̃ diligit.* ¶ Et circa hoc Thomas ait in Scripto, rñdens ad istud, Vtrum homo ex charitate magis diligere debeat extraneos, q̃ propinquos: Proximos, inquit, diligimus inquantum in eis bonum nostrum per similitudinem inuenitur, loquendo de amore bñuolentiæ. Hic aũt similitudo attenditur ẽm quod cum eis cõicamus: pp quod ẽm diuersas cõicationes, diuersas amicitias distinguunt philosophi. Quædam namq; est cõicatio naturalis, qua in naturali origine quidam cõicãt, in qua cõicatione fundatur amicitia mutua parentum, ac sobolis, ac cõsanguineorum. Alia œconomica, qua homines in domesticis officiis simul cõicant. Tertia politica, seu ciuilis, sicut conciuiũ in his, quæ ad ciuilem pertinent uitã. Quarta communicatio est diuina, qua hoĩes uniuersi in uno mystico corpore ecclesiæ communicare dicunt actu, uel potentia: in qua fundatur amicitia charitatis, quæ habetur ad oẽs et inimicos. Cũq; charitas beneuolentiã importet, quæ bonum optat amicis, & operatur bonum ad oẽs: ideo secundum vnam quamq; amicitiarum istarum, amandi sunt amici, quantũ ad bona pertinentia ad cõicationẽ, in qua amicitia ipsa fundatur. idcirco ad parentes, & cognatos amicabiliter nos habere debemus in his, quæ ad conseruationem spectant naturæ: ad domesticos: autẽ in his, quæ ad dispensationẽ pertinent domus: ad conciues in his, quæ ciuilem uitã concernunt: ad homines uerò uniuersos in his, quæ spectant ad Deum, optando omnibus uitam æternam, & cooperando saluti eorum secundum statũ, & dispositionem nostram. Simpliciter tamen loquẽdo, secundum illam amicitiam maior debet esse dilectio, quæ magis accedit ad id, quod magis est diligendum. Maximè autem diligendus est Deus, & post hoc debet homo maximè seipsum diligere. Et qm̃ vltima amicitiarum dictarum plùs propinquat ad Dei dilectionem, ideo si ab illa priores amicitiæ separentur, potiùs absolutè esset ipsa fine illa, q̃ ecõtrario. Non aũt separantur quantum ad aliquem in hac uita uiuentem, sed post mortem separantur ab amicitia charitatis damnati. Hinc plùs diligere debeo hoĩem Christianum uiuentem, q̃ patrem meũ infidelem defunctũ, loquendo simpliciter, quãuis liceat secundum naturalem affectum plùs ferri in illud, quod secundũ naturã magis est nobis cõiunctum. Prima autem amicitia, utpotè, quæ in cõmunicatione naturali fundatur originis, proximior est dilectioni, qua hõ diligit semetipsum, q̃ secunda, & secunda, q̃ tertia, tertia simpliciter, q̃ quarta tantũ.

Ambros. ¶ Idcirco Ambrosius hunc dilectionis ordinẽ ponit, ut primo consanguinei diligantur, ad quos habetur amicitia prima. Secundò domestici, ad quos habetur scđa, quantum ad illos, qui in domo conuersantur nobiscũ: & tertia, quantum ad illos, qui in ciuilibus, honestisq; actibus famliares cõsistunt. Tertiò inimicos, ad quos sola amicitia quarta habetur. Et intelligendum est istud loquendo simpliciter, scilicet scđm quod potest ordo iste mutari, ut scilicet amicabiliùs habeã me ad familiarẽ, qui mihi cõicat in honestis operibus, quantum ad societatem in istis, quàm ad patrem in istis non communicantem. & conformiter est intelligendum in aliis. Itaq; cum amicitia politica fundetur in cõicatione ciuili, amicitia uerò naturalis in cõicatione naturali, sicut expositum est, quæ cõicatio naturalis propinquior est cõmunicationi hoĩs ad seipsũ: ideo sicut hõ seipsum magis debet diligere, quo ad suã naturã, quamuis ipse sit malus, q̃ alium hoĩem bonum: sic personam patris sui magis debet diligere, quamuis pater sit malus, q̃ alium quamuis bonum, non inquantum pater suus est malus, sed inquantum est pater suus, ut sit bonus. Imo, & in hoc quoq; Deo assimilamur, qꝛ eos magis diligimus, q nobiscum magis cõicant, sicut & ipse eos secũ magis cõicãtes plùs diligit, quãuis non sint iidẽ, qui se cum, & nobiscum cõicant. ¶ Porrò in his, quæ non pertinent ad cõmunicationẽ naturalẽ, quam cũ patre, consanguineisq; habemus, ut in ecclesiasticorũ collatione beneficiorum, non oportet, ut cognatis magis benefaciamus: sed illis, qui magis cõiuncti sunt nobis ẽm illam cõmunicationem, ad quam illa pertinent bona. ideo beneficia ecclesiastica nõ sũt magis consanguineis dãda, sed eis, qui magis idonei sunt ad regimen ecclesiæ. quia tales nobiscũ magis cõicant, inquantum diuinorum dispensatores existimus. Sed de patrimonio proprio, atq; de his, q̃ homo proprio, ac licito lucro acquirit, benefacere potest consanguineis magis, quàm alijs: imo, & debet, nisi ex alia parte præponderet aliquid, ut indigentia siue utilitas. Denique, in his, quę pertinẽt ad conseruationem naturæ, magis sumus debitores parentibus, q̃ alijs, deinde cognatis: ideo magis liberare debemus patrem à morte, quam extraneum, quã uis ille nos in simili casu liberasset à morte. In alijs verò beneficiis qñq; possumus magis amicabiliter nos habere ad extraneos, quàm propinquos. Hinc ad Galatas scribit Apostolus: Operemur bonũ ad oẽs, maximè aũt ad domesticos fidei. Ad Timotheũ quoq;: Si, quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Ergo propinqui sunt extraneis præferendi, & magis habenda est cura propinquorũ, quàm aliorum. ¶ Præterea si quæratur, An inter propinquos pater sit maximè diligendus: dicendum, qꝛ amicitia propinquorum fundatur super cõicatione naturali, oĩs quoq; cõicatio naturalis fundatur super originem, ẽm quam sunt pater, & filius. Fratres enim dicuntur aliqui in hoc, quod ab eodem pẽ nascunt. sicq; deinceps. Vñ tota amicitia propinquorum fundatur super amicitia patris ad filium: ideo hæc amicitia maior est, quàm aliqua alia propinquorũ. In hac aũt amicitia filij quodãmodo ꝓponunt parentibus, quodãmodo ecõtra, ẽm duplicẽ modũ amoris. Aliqd namq; amaſ, ut res distincta quẽadmodũ amo Iohannẽ, aut Petrũ: & aliqd, ut existẽs alterius, sicut amo manũ meã, seu aliud mẽbrũ uno, & eodẽ amore, quo amo meipsũ. Loquẽdo igiẽ de amore rei in se, sic magis amãt patres, q̃ filij, loquẽdo uerò de amore, quo aliqd amaẽ in altero sic filij magis diligunt, q̃ parentes. Cuius rõ est, qm̃ unũquodq; tãto magis diligiẽ, quãto plùs nobis ꝓpinquũ ẽ. Propinquus demũ alicui ẽ, qđ eẽntialẽ ordinẽ hẽt ad ipm̃, q̃ qđ ad ipm̃ accidẽtaliter ordinaẽ. Cã aũt est eẽntialis effectui, sed effect⁹ ad cãm accidẽtaliter hẽt se, qa sequiẽ eẽ eius, sicut spẽs ad genus, nisi effectus sit aliqd causę: qm̃ si effectus cõparet ad cãm ꝑ modum partis integralis, quæ actu, &

1. Cor. 12. Roma. 12.
Gal. 6.
1. Timo. 5.
Quæstio.
Responsio.

& accidentaliter est in toto, s̃m quod est aliquid causæ, non est distinctum ab eo, imo est vnum cum ipsa. Itaq; considerando patrem, & filium, ut sunt distinctæ personæ, sic pater magis amat cum sit causa, q̃ filius, qui est effectus: sed quia filius est, quædã res patris, non econtrario, ideo filius diligitur alia dilectione, inquantum est res patris diligentis quasi mẽbrũ ipsius. Vñ Philosophus ait, ꝙ id, quod genitum est ab aliquo, extat ꝓpinquius sicut mẽbrũ, utpote pes, aut dens: & quia hoc mõ quasi vna dilectione diligit cum illa, qua aliud seipsum diligit, idcirco s̃m hunc filius magis, quàm pater diligit. ¶ Atque s̃m hanc uiã assignat philosophus tres rõnes, quare filij magis diligunt à parentibus, q̃ econtra.

Filij quare magis a parẽtibus diligant, q̃ ecõtra.

Prima est, qa filij sunt sicut mẽbrorum patris, ꝑꝑ quod pater diligit filium sicut seipsum. Scd̃a est, qa parentes magis sciunt eẽ aliquos filios suos, q̃ econtrario. Tertia: qm̃ bonũ patris refulget in filijs, sicut bonum causæ in suo effectu. Vñ, & naturaliter quilibet artifex diligit opera sua, quasi filios. Sed qm̃ amor, quo diligitur aliquid in seipso, maius hẽt de rõne beneuolentiæ, quæ est amicitię radix, atq; principium, iõ amicitia magis habetur ad patrẽ, q̃ ad filiũ. & similiter charitas, quamuis alio mõ amor sit magis ad filiũ. ¶ Veruntñ quidã dicunt, ꝙ filij magis amant affectu naturali, sed patres affectu charitatis: quod mihi non placet: qm̃ nihil naturalium inordinatũ est, esset aũt inclinatio inordinata, si natura inclinaret ad diligendũ magis, qđ diligendũ est minus. Charitas quippè ordinẽ naturæ non tollit, sed perficit.

Charitas ordinẽ naturæ non tollit perficit.

Præterea in quibusdã hõ facilius à se expellit filium, q̃ parentẽ: quẽ non expellit, nisi ex abundanti malitia, ut 8. dr̃ Ethicorum. Quædã quoq; aïalia naturali inclinatione magis inclinantur ad parentes, q̃ filios, ut in hexameron lib. 8 refert Basilius de ciconiis, quæ parentes ætate confectos fouent plumis, alimenta ministratur, & in uolatu supportant.

Basilius.

Obiectio

2. Cor. 12.

¶ Verum his obiici potest illud Apostoli, non debẽt filii parentibus thesauriaare, sed parentes filus. Rursus, naturaliter homo plùs diligit filium, quàm patrem, quemadmodum beneficians naturaliter plùs diligit beneficiatum, quàm econtrario, inquantum in beneficiato relucet bonum suum, ut 9. Ethicorum assertur.

Matt. 19.

Ephe. 5.

Item uidetur, quod homo post se maximè debeat diligere suam uxorem, quæ vna secum est caro. Iterum mater plùs diligit filium suũ, quàm econtra, ergo filius in hoc debet matri suæ rependere vicem, quod ita se habere experientia docet: quoniam dissensione inter parentes existente, filii communiter magis adhęrent matri, quàm patri. Videtur quoq;, quòd saltem filiæ magis diligãt matres suas, quàm patres, cũ sint matribus similiores.

Respõsio ad primũ.

¶ Et respondendum ad primum, ꝙ pater causa est filii. Causæ autem est influere in causatum, non econtrario. Hinc amor naturalis ad filium, attenditur penes naturalem inclinationem benefaciendi, prouidendiq; filio. Amor verò filii ad patrem attenditur s̃m naturalem inclinationem subiiciendi se patri, & hæc inclinatio non est minor, q̃ prima, sed maior. Et quamuis interdũ pater in casu sit inferior filio, & indigens eius auxilio, hoc tñ per accidens est, nec conuenit patri inquantum est pater. Cumq; natura magis inclinetur ad illud, quod est per se, quàm quod est per accidens ideirco in filio non est tanta inclinatio ad benefaciendum patri, ut ad benefaciendum filio. sed inclinationem ad hoc efficit ratio, quæ in hominibus supplet id, ad quod nõ sufficit natura rõ. In brutis uerò, in quibus, & hoc interdum cõtingit, ꝙ pater indiget filio, natura sufficientem inclinationem indidit filiis, ut de ciconiis dictum est.

Ad 2.

¶ Ad aliud respondetur, quòd filius, ut beneficiatum, plùs amatur à patre.

Ad 3.

¶ Ad tertium, ꝙ uxor ad actum generationis assumitur: idcirco uidetur in eodem gradu dilectionis ponenda, quantum ad amorem beneuolentiæ cum filiis.

Ad 4.

Ad quartum, quòd matres naturaliter plùs diligunt filios, q̃ ipsi patres, triplici rõne. Primò: qm̃ plùs laborant in filiorum generatione, & sic plùs ponunt ibi de suo.

Matres plus patribus diligunt filios.

Secundò: qm̃ certiùs sciunt, ꝙ filii sunt earum. Tertiò, quia filios natos secum tenent, ac nutriunt, non autem sic patres. Hinc, & consanguineos eum, quibus conuersati sumus magis diligimus. Nam amicitiæ naturali amor iungitur socialis. & hoc totum redit ad hoc, ꝙ mater plùs de suo ponit in filio, q̃ pater. Attamen plùs à patre ponitur de eo, quod est filii in filio, quàm à matre: quia pater dat formã, mater materiam ideo naturaliter plùs diligit hõ patrẽ & cognatos ex patre, q̃ matrem, & cognatos ex matre.

Ad 5.

¶ Ad quintum, quòd filia in his, quæ perfectionis sunt quæ & ipsa magis in se diligit, plùs assimilatur patri, quàm matri: in his uerò, quæ imperfectionis sunt, matri magis assimilatur, quod non est ratio dilectionis maioris, sicq; patrem plùs amat. Vnde, & homo naturaliter plùs amat fratres, quàm sorores. Hæc Thomas in Scripto.

Tho. A 2. 2æ. q. 26. a. 9.

¶ Insuper, in Secunda Scd̃æ respondendo ad istud, Vtrum hõ magis debet diligre propriũ patrem, quàm filiũ: Gradus, inquit, dilectionis ex duobus pensatur. Primò ex parte obiecti, & ita, quod est melius, est magis amandum & quo ad hoc, debet homo magis diligere patrem suum, quàm filium: qm̃ pater habet rõnem causæ, atq; principii, filius autem rõnem effectus. Secundò, ex parte subiecti diligentis. & sic qđ magis coniunctum est magis diligitur. & ita plùs diligit homo filium suum, quàm patrem, ut 8. Ethicorum habetur. Primò, quia parentes diligunt filios tanquam aliquid sui, cum filius sit de substantia patris: pater autem non est aliquid filii. Scd̃ò, qa parentes sunt certiores, ꝙ filii sint eorum, quàm econtrario. Tertio: qm̃ filius est parenti ꝓpinquior, cum sit quasi pars eius. Quartor, quia parentes diutius dilexerunt filios, quàm econtrario. Amor autẽ tanto est fortior, quanto diuturnior. Hinc secundum Philosophum 8. Ethicorum, parẽtes naturaliter plùs diligunt filios, q̃ diligantur ab eis. Veruntamen in necessitatis articulo obligantur filii potissimè ꝓuidere parentibus, ꝑꝑ beneficia præcipua ab ipsis accepta. ¶ Præterea pater inquantũ pr̃, per se loquendo, magis est diligendus, q̃ mater inquantum mater, quãuis aliunde ꝑꝑ speciales rõnes, atq; uirtutes oppositum possit accidere. Pater quippè, & mater amant, ut principia naturalis originis. pr̃ aũt habet excellentior originis rõnem, q̃ mater, cum habeat se ꝑ modũ actiui principii, in cuius semine est uirtus formatiua. sicq; magis dispõit ad formæ substantialis susceptionẽ, q̃ mater, q̃ se habet per modum patientis, ac passiui principii. ¶ Simili mõ magis amandi sunt parentes, q̃ uxor ex parte obiecti amoris, quod est bonum: quia parẽtes habent rõnẽ principii respectu filiorum. ex parte aũt subiecti amoris, magis diligit uxor: qm̃ magis coniũgitur, & vnum efficitur uiro. ¶ Insuper amandus est proximus magis, quàm propriũ corpus, cum magis susceptiuus sit beatitudinis. nõ tñ tenet hõ corpus suũ exponere mortis periculo pro proximis. nisi ei immineat cura salutis pro illo. Quod si ultro hoc sponte exponat corpus suum periculo tali, perfectionis hoc est non necessitatis.

Matt. 16.

¶ Deniq; aduerten-

dum, quòd actus proportionatur obiecto, atq; agenti, & ex obiecto recipit speciem, ex virtute verò agentis intensionem, & remissionem, sicut, & modus specificatur à termino ad quem. Velocitatem, autem, & tarditatem sortitur ex dispositione mouentis. Sic & dilectio speciē habet a suo obiecto, intensionem autem sui actus ex dispositione amantis. Meliores ergo sunt ampliùs diligendi, quantum ad speciem dilectionis. Melioribus nāq; debemus maius bonum, seu ampliorem diuinæ bonitatis, ac salutis participationem, quemadmodum charitas, æquitasque requirunt, ut ordo diuinæ iustitiæ conseruetur in rebus, Sed ex parte diligentis maiori, seu intensiori amoris affectu, diligendi sunt propinquiores: quibus minus bonum volumus intensiori affectu, quàm melioribus maius bonum, propinquiores quoque pluribus modis diligimus, secundum quod eis in pluribus communicamus. Omnes aūt inferiores amicitiæ ad charitatem sunt ordinandæ. ¶ In patria demum ordo charitatis manebit, quantum ad hoc, q Deus super omnia diligetur, seipsum verò beatus minus diligit, q̃ beatiorem, ac meliorem, quantum ad bonum optatum: qm̄ maiorem gloriam vult meliori. Nec est ibi locus ampliùs proficiēdi. tn̄ ex parte subiecti plùs diliget se, q̃ meliorem, quia intensiori affectu diliget se, q̃ illum. ¶ Considerando quoq; proximorum ordinem adinuicem, ille in patria simpliciter magis amabitur, qui melior, ac Deo extat propinquior. Hæc Thomas in Summa, vbi de his diffusè pertractat. ¶ At uerò Petrus: Vnumquodq;, ait, cupit conseruationem suijpsius potiùs, q̃ alterius. Hinc habitus charitatis primo inclinat ad diligendum illud, à quo est, & à quo principaliter conseruatur, videlicet Deum. Secundò ad id in, quo secundariò est, hoc est, proprium subiectum. Tertiò, ad id, in quo tertio, puta in proximo, in quo est sicut in simili sibi, Quartò ad id in quo ē sicut instrumento, quo vtitur, scilicet in proprio corpore Maior autem est dilectio patrum ad filios, deinde filij ad patrem. hanc dilectionem sequitur dilectio filiæ ad patrem, deinde dilectio filij ad matrem, & econuerso: hanc illa, quæ est filiæ ad matrem, & econtra. In hac autem linea parentum magis debet proles diligere parentem, quàm econuerso. Nam filius totum suum esse habet à parente, sed parens non dat totum suum esse filio. Item ratione obligationis, quia ut dicit Hugo de sancto Victore, Amor patris in filiū est totus gratuitus, amorq; filij in patrem est totaliter debitus. ergo magis tenetur filius ad dilectionem patris, quàm ecōuerso. Propter quod expresiùs hoc iubetur in lege, quæ debitum pensat. Hæc Petrus. ¶ Porrò Richardus in his recitat responsiones Thomæ ad hęc, An homo magis debet diligere patrem, quàm filium. Et utrū magis diligere debet uxorem, quàm patrem, uel matrem.

In patria ordo charitatis manebit.

Petrus.

Hugo.

Richard⁹.

¶ Et apparet Richardo, q solutiones Thomæ non satisfaciant quæstionibus istis: quia ex eis non innotescit, quis horum magis sit diligendus omnibus computatis. ideo addit, quòd filius absolutè magis debet diligere patrem; quoniam plura ab eo beneficia est sortitus, & in amore magis præuentus à patre, Similiter homo absolutè loquendo magis debet diligere parentes, quàm coniugem: quoniam fortior est coniunctio illa fundata super propinquissimum gradum naturæ, quæ est ad parentes, quàm illa, quæ fundata super mutuum consensum per verba de præsenti inter coniugatos. Insuper addit Richardus, quòd quamuis magis diligendi sint propinqui, quàm extranei, loquendo in generali: attamen extraneus posset tam multum accedere in bonitate, & propinquiùs posset in gradu tam remoto attinere, q magis diligendus esset extraneus, quàm propinquus. Interim addit, quædam creata etiam intensiori affectu esse diligenda, quàm ipsemet amans, scilicet propter priuilegiatam bonitatem ipsorum, ut sunt humanitas Christi, & gloriosissima virgo, ex quarum etiam bonitate maius bonum prouenit nobis, quàm ex parentibus proprijs. Postremò adiungit, quòd homo magis diligere debet patrem carnalem, quàm spiritualem, optando patri carnali maius bonum, & ex maiori effectu; quamuis etenim homo susceperit beneficium maius patre spirituali, quàm à patre carnali: tamen pater spiritualis non est ita uerè, ac propriè causa beneficij spiritualis, sicut pater carnalis beneficii carnalis. Siquidem pater spiritualis non est causa illius beneficij, nisi dispositiua, & ministralis. pater autem carnalis, causa est effectiua. Hæc Richar.

Dionys. postea.

An Christi maius bonum nobis prouenit quam ex parētib⁹.

¶ Bonauentura verò affirmat: Sicut ait Ambrosius, secundum ordinem charitatis parentes præponendi sunt filijs in amando, cæteris paribus. Amor namq; gratuitus facit hominem perceptorū beneficiorum memorem esse. Plura autem, & maiora beneficia percepimus à parentibus, quàm à filijs. ideo secundum ius diuinum plùs eis tenemur, atq; eorum salutem plùs desiderare, & procurare debemus. Veruntamen naturalis affectus magis inclinatur ad filios, quia natura in suo simili appetit conseruari, magisq; diligit illud, in quo principali⁹ habet saluari. Pater autem secundum naturam saluatur in filio; quoniam esse eius continuatur in illo. Hinc magis cupit illum sibi esse superstitem, q̃ parentem. Dilectio autem gratuita magis respicit beneficiorum collationem, ac supernę patriæ impletionem, ad quam indifferenter pater, & filius comparantur. ¶ Si uerò obiiciatur, quòd gratia debet esse conformis naturæ: dicendum, quòd natura in aliquibus currit consona uia cum gratia, in quibusdam opposita, in aliquibus disparata. Nēpe in hoc, homo plùs diligit se, quàm proximum natura gratiæ concordat: in hoc autem, quòd diligit se plùs, quàm Deum, gratiæ contrariatur: sed in hoc, q diligit filium plùs, quàm patrem, procedit uia diuersa, seu disparata Hic superueniens gratia in primo affectu ordinem saluat, ac perficit, in secundo simpliciter mutat, in tertio nouum ordinem tribuit: ita tamen, q illum affectum non exterminat. Vnde ęstimo, q homo in charitate existens, parētes, ac filios habens dum moritur affectu dilectionis gratuitæ, magis desiderat parentū salutem: dū uerò moritur affectu naturæ, magis cupit prolis salutem. Nec est in hoc oppositio dilectionis naturalis ad gratuitā, propter considerationem diuersam. Hæc Bonauentura, qui respondendo ad istud, Vtrum domesticus sit extraneo præferendus, coincidit cum præinducta responsione Alberti. ¶ Durandus quoq; circa hæc multa conscribit, quæ uidentur ueritatem magis inuoluere, quàm elucidare: ideo dimittuntur.

Bonauen.

Obiectio.

Durād. ueritatis obscurator potiùs, q̃ elucidator.

¶ Postremò, quia Magister in fine huius distinctionis tractat de charitatis incremento, ac gradibus, quidam doctores inde hic aliquas proferunt quæstiones, de quibus pertranseo: quoniam super primum distinctione 17. pertractata est materia ista diffusè. propter quod Bonauentura, Richardus, & alij multi, super hoc nihil hic tangunt.

Si melius est diligere amicos, quam inimicos, vel econuerso. Distinctio. XXX.

Hic solet queri, quid potiùs sit, pluriusq; meriti, diligere amicos an diligere inimicos. Sed hæc comparatio implicita est. Si enim conferatur dilectio amicorum tm̃, dilectioni amicorum, & etiam inimicorum, perspicua est solutio. Sed si in aliquo vno homine, q diligit simul amicū, & inimicū, quid horum potiùs sit querat, obscura est responsio: qa de motu mentis agit, de quo nō est nobis facile iudiciū, an unus, & idem motus sit erga amicū, & inimicū sed erga amicum intēsior: an duo, vnus erga inimicum, q dr̄ difficilior: alter erga amicum, qui vr̄ feruentior. Nec incongruè putatur melior, q est feruentior. Vel si vnus idēq; est, idem potior vbi est ardentior, non improbè æstimat. Augustinus tñ sentire uī, maius esse diligere inimicum, q̃ amicum: quia perfectorum esse dicit diligere inimicos, & benefacere eis, neq; hoc à tanta multitudine impleri, quantā exauditur in oratione dñica, cum dr̄: Dimitte nobis debita nostra, sicut, & nos dimittimus debitoribus nostris. Illa. n. sponsionem dicit à multis impleri, qui nondum diligunt inimicos. Ait enim sic. Magnum est erga eum, q tibi nihil mali fecerit, esse beneuolum, & beneficum. Illud multo grandius, & magnificentissimæ bonitatis est, ut tuum quoq; inimicum diligas: & ei, qui tibi malum vult, & si potest facit, tu sp bonum uelis, faciasq; ei, quod possit, audiēs dicentem Iesum: Diligite inimicos uestros, & benefacite his, q odiunt uos, & orate pro persequentibus, & calumniantibus uos. Sed qm̃ perfectorum filiorum Dei est istud, quo quidem se debet oīs fidelis extendere, & humanum animum ad hūc affectum orando Deum, secumq; agendo, luctandoq; perducere: tamen qa hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non est, quantā credimus exaudiri, cum dr̄ in orone: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: proculdubio uerba sponsionis huius implentur, si homo, qui nondum ita profecit, ut etiam diligat inimicum: tamen qn̄ rogat ab homine, qui peccauit in eum, ut ei dimittat, dimittit ex corde: qui ēt sibi roganti vult dimitti, cum orat, & dicit, sicut, & nos dimittimus debitoribus nostris. Quicunq; uerò rogat hominē, in quem peccauit, si pctō suo mouet, ut roget, non est adhuc deputandus inimicus, ut eum diligere sit difficile, sicut erat qn̄ inimicitias exercebat. Quisquis verò roganti, & penitenti non dimittit, non æstimet à dño suo peccata dimitti: quia mentiri ueritas non potest, quæ cū docuisset orationē hanc, in ea positam sententiam cōmendauit, dicens: Si dimiseritis hominibus peccata eorū, dimittet, & uobis pr̄ vester. Si uerò non dimiseritis, nec pr̄ vester dimittet uobis peccata uestra. Ecce hinc haberi uī, quod & prætaxauimus, s. maioris uirtutis esse diligere inimicum, & benefacere ei, q̃ illū, qui nihil mali fecit nobis, vel amicum. Quod si quis concedere simpliciter noluerit, dicens, intensiùs diligitur amicus, q̃ inimicus, & ideo illud potiùs isto: determinet ista fm præmissam intelligentiam, dicens ibi comparationem factam inter dilectionem, qua diligit tm̃ amicus, & illam, qua amicus, & inimicus diligitur. Illud uerò, quod sequitur, magis nos mouet, quod. s. dicit non esse tantæ multitudinis diligere inimicos, quanta exauditur cum dr̄, Dimitte nobis debita nostra, &c. vbi dat intelligi, q alicui à Deo dimittantur peccata non diligenti inimicum, si tamen fratri roganti, qui in se peccauit, dimittit, Sed cum peccata non dimitantur alicui adulto, nisi charitatem habeat, sequit vt charitatē habeat, q nō diligit inimicū. Quomō ergo noīe proximi oīs hō intelligit in illo mandato, Diliges proximū tuum sicut teipsum? Si. n. omnis hō proximus est, tunc & inimicus. Præcipimur ergo, & inimicos diligere. Et quia illud preceptū generale est, omnibus præcipitur omnes homines diligere, etiam inimicos. Quidam, qd̄ hic dr̄ simpliciter tenere uolētes, illud præceptum determinant, dicentes illic perfectis dari in præceptum diligere omnem hominem etiam inimicum, minoribus uerò in cōsilium. In præceptum uero eos diligere, qui nihil mali fecerunt eis, & inimicos non odire. Sed melius est, ut intelligatur omnibus illo mandato præcipi cunctos diligere, etiā inimicos: cui sensui attestantur superius positæ auctoritates, & aliæ multæ. Illud uerò Augustini nouissimè positum, de perfecta charitate dictum intelligitur, quę tantū est perfectorum, qui non solum amicos, sed etiam inimicos perfectè diligunt, eisq; benefaciunt. Quæ perfectio dilectionis non est tantæ multitudinis, quanta exauditur in oratiōe dominica. Et hoc reuera grande est, & eximiæ bonitatis, scilicet perfectè diligere inimicum. Ita & cum dicit impleri uerba illius sponsionis ab homine, qui non ita profecit, ut diligat inimicum, de dilectione perfectā accipiendum est.

Aug. in Enchi. Lucæ 6. Matt. 6. Matt. 5. Luc. 6. Matt. 6. Matt. 18. Matt. 6. Matt. 22.

Sūma distinctionis. XXX.

Completa distinctione de ordine charitatis, iam in ducitur quæstio circa præhabita, quid melius sit, magisq; meritorium, diligere ex charitate amicos, an ex charitate diligere inimicos. Quocirca declarat duplicē ē intellectum huius qōnis Insuper circa hæc sciscitatur, An idē sit motus

motus, seu actus charitatis, quo amicum, & inimicum diligimus. Deinde inquirit, an inimicos diligere cadat sub præcepto, quantum ad omnes credẽtes. Et circa hoc argumentatiuè procedit. Interrogat quoq; , quid horum sit amplius arduum, atq; difficile, ac tandem circa hæc determinat veritatẽ.

QVAESTIO I

HIc quæritur, *An inimicos diligere in effectu, & amicitiæ signis, sit de necessitate salutis.*

¶ In qua quæstione supponitur, quòd inimicos diligere teneamur, & quæritur, An etiam charitatis effectum, seu actum, ac signa ipsis ostendere sit præceptum. Quod autem inimicos diligere consilium sit, non præceptum Magister in litera persuadere uidetur auctoritatibus Augustini. Probatur quoq;, quia hoc videtur contra rationem, contra naturam, & contra iustitiam. Ratio etiam dictat, ut vnicuiq; fiat sicut promeruit, & influatur ſm capacitatem ipsius, & corruptiuis, & læsionibus resistatur; qm̃ vnunquodq; naturaliter appetit sui ipsius conseruationem. aduersarijs ergo, & iniuriantibus est repugnandum. ¶ Insuper, Christus non venit legem soluere, sed implere. Ipse autẽ in euangelio loquitur, Matt. 5. Audistis, quia dictum est antiquis, Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuũ, ergo Christus hoc adimpleuit. ¶ Insuper, quod signa amicitiæ exhibere aduersarijs sit præceptum, apparet, quia per hoc scandala euitantur, offensus placatur, charitas reparatur, & homo assuescit frangere Ibidem. semetipsum. ¶ Christus quoq; videtur hoc præcepisse, dicendo: Diligite inimicos vr̃os, benefacite his, qui oderunt vos. ¶ Hic respondet Antisiodorensis Respõsio 3. Summæ suæ libro: Si sũmatur dilectio pro affectu diligendi tantum: tunc verum est, quòd quicunq; diligit ex charitate amicum, diligit inimicũ, & econtrario. Attamen melius est diligere amicũ, quàm inimicum; quoniam alijs paribus, dilectio amici semper extat intensior, atq; feruentior, quàm dilectio inimici, si fiat comparatio motus ad motum Si autem conferatur affectus diligendi amicũ ad effectum diligendi inimicum simpliciter, nõ prout est ex charitate, sic meliùs est inimicum diligere, quàm amicum; quia inimicum diligere charitatem importat, non autem diligere amicum. Istud Antisiodorẽsis obscure prosequitur, nec videtur resoluta Albertus. responsio. ¶ Albertus verò suum sentire exprimit clarè, & deinde responsionem prætactam enarrat: Simpliciter, inquiens, & absolutè meliùs est diligere Matt. 5. inimicum, q̃ amicum diligere, quia Matthæi 5. ait Glossa, cumulum esse perfectionis inimicos diligere. Psal. 118. Super illud quoq; in psalmo, Considerabo mirabilia de lege tua, asserit Glossa: In operibus Dei Bernard᷑ 3 hom 15. nihil mirabiliùs, q̃ inimicũ diligere. Rursus, S. Bernardus Roma. 5. super illud, Maiorẽ charitatẽ nemo habet, addit: Tu dñe habuisti maiorem, qui etiam pro inimicis tuam animã posuisti. Vñ, & Apostolus ad Roman. Cõmendat charitatem suã in nobis Deus: qm̃ cum adhuc inimici essemus. Christus pro nobis mortuus est. Ampliùs super illud Matthæi, Diligite Matt. 5. inimicos vestros, Glossa effat: Ecce ad quantã perfectionẽ nos ꝑuehit. Itẽ ſm Philosophum, Virtus est vltimũ potẽtiæ in re. Maioris aũt potẽtiæ est charitas, quæ diligit inimicũ. & sicut fortior est ignis, qui calefaciendo ad remota pertingit, sic charitas, quæ diligendo usq; ad inimicos extenditur. ¶ Aliqui tñ dicunt, ꝙ in his duobus põt fieri cõparatio status ad statum, vel actus ad actũ, vel habitus ad habitũ: & hæc oĩa, vel in eodẽ hoĩe, aut in diuersis. Si fiat cõparatio status ad statum in diuersis hoĩbus, dicunt, ꝙ meliùs sit diligere inimicũ, quia hoc indicat statum perfectionis non aliud. Si uerò in eodẽ hoĩe, adhuc istud est meliùs: quia sic diligere inimicum præsupponit amicorum dilectionem, non ecõtrario. Quod si fiat cõparatio habitus ad habitum in eodẽ homine, cõparatio nulla est: qm̃ in eodem hoĩe non est nisi unus habitus charitatis. sed in diuersis hñt se sicut excedentia, & excessa. Si aũt fiat cõparatio actus ad actum: qm̃ actus diuersi sunt tã in homine uno, q̃ in pluribus, dicunt, ꝙ vnus actus est melior ſm quid, & alius ſm quid. Cum.n. æquales sint habitus, ut supponit cõparatio, tunc ꝑꝑ dulcedinẽ, & feruorẽ plùs valet amici dilectio ad beatitudinis cumulũ: dilectio verò inimici ad peccati dimissionẽ, & ad hoc redit oim̃ solutio magistrorum. Verum mihi uidetur, qđ Chr̃s intendit docere, ꝙ inimici dilectio absolutè sit melioris: quia fortioris est charitatis, & magis super naturam. Diligere inimicũ magis meritũ est. Insup mihi apparet, non esse de necessitate ꝑcepti ostendere inimicis signa dilectionis: nec oẽs ad hoc teneri, nisi in casu, vt si videant inimicũ in necessitudine positũ, aut si ueniã postulet non irridens: & si salutet, resalutãdus est, cũ probabile æstimet, qđ ex irrisione id non agat. Perfecti Demũ ꝑꝑ scandalum euitandũ, præcipuè corã his, qui sciunt ipsos esse offensos, tenent signa dilectionis offerre. Hęc Albertus. ¶ At uerò Thomas: Inimicos, ait, tenemur diligere, Thomas Aquinas. qa beatitudinis sunt capaces, & intellectuali natura nobiscũ cõicant, ſm quã cõicare queũt nobiscum in uita diuina, q̃ diu sunt uiatores. Diligere aũt inimicos, quãtum ad ostensionẽ signorũ beneuolentiæ, perfectionis est: nec ad hoc oẽs tenentur, sed optare eis grãm, ac salutẽ. In veteri quoq; lege homines tenebantur ad inimicorũ dilectionẽ, cum scriptum sit: Non quæres ultionem, nec memor eris Leuit. 19. iniuriæ ciuium tuorũ. Atq; alibi, Si ceciderit inimicus Prou. 24. tuus ne gaudeas, Idcirco, qđ Chr̃s ait, Audistis, qa dictũ est antiquis, Diliges amicũ tuũ, & odio habebis Matt. 5. inimicũ tuũ: quantũ ad hãc ultimã clausulã, nusquã inuenitur in litera legis, sed additũ est ex intellectu Iudæorũ erroneo, q hoc concludebant ex Nota. eo, qđ iussum fuit, Diliges amicũ tuũ. In euangelio verò est additũ de ostensione beneuolentiæ ad inimicum. ¶ Quocirca sciendũ, quòd effectus charitatis dẽt correspondere eius affectui: iõ prout, qs tenetur ad effectũ charitatis circa inimicũ, ita tenet ad ipm ostẽdere charitatis officiũ. Charitas aũt respicit bona grãæ, ac gloriæ, cũctis fidelib᷒ cõia actu, vel potentia: idcirco cõior latiorq; cõsistit oĩ amicitia alia. Qđ aũt cõe ẽ, uehemẽtius ẽ adhærẽs: qđ verò est ꝓpriũ, plura icludit actu. Perfectio verò ipsi᷒ cõis ẽ in hoc, qđ se extẽdit ad oĩa illa, q̃ cõplectitur ꝓpriũ, quẽadmodũ eẽ uehemẽtiùs inhæret, q̃ uiuere, qđ tñ aliud includit ultra eẽ. & charitas vehemẽtiùs appetit alijs charismata grãæ, q̃ aliqua amicitia alia optet bona correspõdẽtia amicitiæ illi. non tñ est de necessitate charitatis, sed de eius ꝑfectiõe, ꝙ se ad bona illa extẽdat. Itaq; ex charitate tenemur odiẽtibus bona æterna optare, & q̃ eis necessaria sũt ad illa. Cũq; remotio mali ꝑcedat ordine gñatiõis adeptionẽ boni, idcirco affectus nulli optat bonũ, cui optat malũ oppositũ ſm qđ malũ. Hinc, q̃uis sit de ꝑfectiõe charitatis optare inimicis tpalia bona, tñ de necessitate salutis ẽ, nõ optare eis mala, ut talia, nisi p accidẽs, ꝓut eis expediũt. Sic, & cõpari Inimicis debem᷒ ad uitã beatã, loco, & tpe opportuno salẽ pro ipsis orãdo in gñali, seu à communi oratione eos non excludendo: & ultra hoc benefacere eis, est perfectionis, nisi incumbat necessitas.

Nunc

Quæstio.

¶ Nunc considerandū, qd maioris sit meriti, diligere inimicū, aut amicū. Ad quod dicendū, φ cōparatio dilectionū istarū intelligi potest dupliciter: utpote quantū ad actū, & quantū ad habitū. Et quantū ad actus, sciendū, φ dum quæritur de duobus actibus, quis sit melior, magisq; meritorius, intelligitur de actibus illis per se, loquēdo sm genus suū. Cōtingit nāq;, φ id, qd scdm genus suū est minus bonū, aliquod ad neniēte fiat melius: sicut paruū opus ex magna charitate factū, magis est meritoriū, q̄ magnū ex parua. Bonitas aūt actus ad duo mēsurat, ex quibus recipit bonitatē: puta ea termino seu obiecto, & ex principio, qd est uoluntas, & termino habet speciē bonitatis, ea uoluntate aūt rōnē merēdi, qa scdm hoc est in potestate facientis, quod ea uoluntate pcedit. Si ergo cōparemus dilectionē amici & inimici, quātū ad terminos seu obiecta, cū obiectū magis cōpetens dilectionis, sit amicus potius, q̄ inimicus, sic melius est diligere amicū, q̄ inimicū. Si uerò cōparemus dilectiōes amici, & inimici ad principiū, quod est uoluntas, sic ubi est maior uoluntatis conatus, ibi ēst meritū maius, qa quo maior uoluntatis conatus, tanto feruēntior uoluntas dcfine, pp quē attentat illud, quod sm se magis sibi repugnat, quamuis sit magis remissa qnq; circa illud, ad qd magis conat Meritū aūt consurgit ex hoc, qui uolūtas circa finem efficitur: idcirco si ita cōparemus istas dilectiones, dilectio inimici magis est meritoria inquantū hmōi: quia ut talis, maiorem requirit conatum, & maiorē fauorē circa finē, quamuis amici dilectio sit magis intensa circa obiectū: sed amici dilectio est melior, quantū ad bonitatem essentialē, quæ consequitur speciē actus, quia specificat ex obiecto. Si autem comparentur istæ dilectiones inquantum ad habitus, sic oportet ut uel intelligat de dilectione inimicorū, quæ est necessitatis, & sic nulla est cōparatio: qm idem est habitus, & æqualis respectu utriusq; uel de dilectione inimicorum, q est perfectionis, sicq; dilectio inimicorum dilectionem amicorum includit, non econtrario. Ideo talis inimicorum dilectio est melior. Porrò, quod ait saluator, Si dilexeritis eos, qui uos diligunt, quā mercedem habebitis? intelligitur de dilectione, qua solū amici diliguntur cum exclusione dilectionis inimicorum, quæ dilectio non procedit ex gratia, nec meritoria est. Hæc Thomas in Summa.

Vbi maior voluntatis conatus, ibi ē maius meritum

Amici dilectio est circa obiectū magis intensa.

Matt. 5.

¶ Insuper in Secunda Scdæ, quæstione 25. De inimico, ait, tripliciter possumus loqui Primò, sm qd inimicus est, & ita nō est diligendus, quia hoc esset inimicitiā, & uitium eius diligere. Secundò, quo ad eius naturā, tñ in uniuersali, inquantum est hō, Sicq; dilectio inimici est de necessitate salutis, qm a gnali dilectione, qua Deus, pximusq; diligi iubētur, excludendus non est. Tertiò, ut singularis persona, & sic inimicorum dilectio nō est absolutè de necessitate salutis: qm non tenemur in speciali motum dilectionis ad inimicum habere, sicut neq; ad amicos, cum impossibile sit singulos hoies sigilatim diligere, Veruntñ talis dilectio inimici necessaria est, quantum ad animi præparationem, ut præparatus sit corde subuenire, si articulus necessitatis occurrere, Aliàs hoc facere perfectionis est. Nēpe dum hō Deum perfectissimè diligit, tunc hoies uniuersos tanto plus amat, quanto plus diligit Deū. Et quantū ad hoc, uerificat, qd Augustinus in Enchiridio pfessat: Hoc tñ bonum ut inimicos diligere, non est multitudinis tantæ, quantā credimus exaudiri in oratione, qua dr, Dimitte nobis debita nr̄a. Prætera eo modo, quo tenemur inimicos diligerē, tenemur eis effectum dilectionis impendere, & signa dilectionis ostendere. Hæc ibi ¶ In eadē denique Sūma, quæstione 27. rñpondens ad illud, Quid sit magis meritorium, diligere inimicū, uel amicū: Cū, in quid, dilectio possit referri ad diligētē, & ad Deum, qui est cā, & rō diligendi proximum, dilectio amici præeminet dilectioni inimici, ea parte subiecti amanti, quia amicus est melior, atq; coniunctior, & per consequens aptior materia diligendi. Propter quod actus dilectionis transiens super eū, melior, oppositomq; ipsius est peius Etenī grauius pctm̄ est odire amicum, q̄ inimicū: Quantū uerò ad id, quod est rō diligendi proximū, quod est Deus, dilectio inimici pēminet dilectioni amici: Primò: qm̄ huius dilectionis solus Deus est cā, amicus uerò ob alias pōt diligi causas. Secundò, quia ex amore inimici ostenditur fortior esse dilectio Dei in eo, qui propter Deum tam difficilem exequitur actū. Nihilominus amici dilectio scdm se feruentior, meliorq; consistit, & meritoria existit. Ad rōnē quippè uirtutis, & meriti, plus confert bonum, q̄ difficile. Propterea quamuis inimici dilectio sit difficilior, non tamen sequitur, φ melior, & magis meritoria sit. Porrò si amicus diligatur eo tantum intuitu, qa amicus est, & non propter Deum, tunc dilectio prç ponderat inimici. Ideo dicit saluator. Si eos diligatis, qui uos diligunt, quā mercedem habebitis? Signum demum, φ amicus propter se, non propter Deum ametur, est, cum ita diligitur, quòd inimicus oditur. Hæc Thomas in Summa.

Inimicus quō diligendus.

Augustin.

Matt. 6.

Grauius est amicū q̄ inimicū odire.

Matt. 5.

¶ Prætera Petrus compendiosè quæsita dissoluens: Affectus, inquit, dilectionis est duplex. Primus innocentiæ, secundus beneficentiæ. Primò affectu tenemur omnes diligere, etiam inimicos, ne optemus eis mala inquantum mala. Possumus tñ per accidens eis optare mala pœnalia, inquantum credimus ea ipsis aut reipub. expedientiā. Affectus aūt beneficentiç duplex est. Unus est principalis, quem charitas primò, & per se elicit, ut optare dilecto dona spiritualia gratiæ, ac salutis. Alter secundarius, quem sm quosdā charitas imperat, non elicit: sm alios uerò elicit, non tñ primo, & per se, ac principaliter, sed p accidens: idcirco, nec ip, qa non sp espondit dilectio, ut optare ei tpalia bona: Primo mō tenemur hoc affectu diligere inimicos, nō tamen modo: imò, & minus inimicos ecclesiæ, q̄ personæ: qm inimicis ecclesiæ optare tpalem prosperitatem, imperfectionis est magis, q̄ perfectionis, nisi per accidēs. Inimicis aūt pprie personæ optare tpalia bona, est perfectionis, nisi per accidens occurrat obstaculū, ut si euidenter obuient eorum saluti, aut aliorum.

Petrus. Dilectionis affect° est duplex

¶ Insuper si quæratur, An inimicis ueniam petentibus teneamur dimittere: rñdendū, ex iniuria seu damno illato alicui, solet in eo gñari rancor in corde, signū rancoris i uultu, aut ope, & actio contra iniuriantē. Primū tenetur hō remittere. i. nunq̄ in corde suo tenere. Secundo tenetur remittere ueniam ueraciter postulanti. i. parato emendere pro posse. Tertium non tenetur remittere. Hæc Petrus.

Quæstio.

Responsio.

¶ Idem Richardus. Qui respondendo ad illud, utrū maioris meriti sit diligere inimicum, quàm amicū, affirmat: Ad uidendum, quis duorum actuum diligendi ex charitate sit magis meritorius, est respiciendum ad quatuor: Primò, ad formam, quæ est charitas. Secundò, ad conatum uoluntatis ipsius amantis. Tertiò, ad conuenientiam obiecti quartò, ad relationem ad finem. Si enim unus actus excedit alium horum, & sint pares alijs tribus, ille, qui excedit, est magis meritorius, Vñ si duo act° sint ex

Richard°

charitate

charitate æquali,& ex æquali uolūtatis conatu,atq; respectu obiectorū æquè conuenientiū, & unus referaf nobiliori mō in vltimū finē,q̄ alter:ille,qui nobiliori mō in ultimū finē refertur, magis meritorius est. Conformiter dici pōt de qualibet aliarū conditionū,alijs manentibus paribus. Dico ergo,q̄ si actus diligendi ex charitate inimicum, & actus diligendi ex charitate amicum,sint ex eodē habitu charitatis,& ex æquali conatu uoluntatis, & æquè nobili mō referantur in ultimum finē,quod magis meritorius est ille,qui est respectu amici,q̄ qui respectu inimici,quia cedit quantū ad conuenientiam obiecti,quia amicus est conuenientius obiectum dilectionis,q̄ inimicus.¶ Secundum quoque, quod actus dilectionis,qui est respectu amici,cum sit ex æquali conatu uoluntatis cum illo,qui est respectu inimici extat intensior, q̄a ad diligēdum inimicum non ita iuuaf diligens a naturali inclinatione,neq; à passione,sicut iuuatur in dilectione amici. Porrò si dilectio inimici sit ea maiori uoluntatis conatu,q̄ amici dilectio,quod sp contingit,quñ dilectiō amici non consistit intensior illa,tunc inimici dilectio magis est meritoria,q̄ dilectio amici, si conatus uoluntatis tm̄ excedat in dilectione inimici conatum uoluntatis in dilectione amici, q̄ plus faciat ad actus bonitatē,q̄ maior conuenientia obiecti in dilectione amici,Itaq; constat ea dictis non esse uniuersaliter uerū,q̄ actus bonus tanto plus fit meritorius,quāto difficilior,q̄a ut patuit, magnitudo,& efficacia ea alijs quoque causis pēsanf.Hæc Richar.¶ Deniq;,Bonauentura multa circa hæc scilicet tat.Primò,an hō ex quacunq; charitate possit quātæcunq; tentationi resistere.De qua re dictū est super secundum.Secundo an homo in quantulacunque positus charitate,teneatur mortē pro Christo subire.Ad quod respondet:Subire mortē intentione placendi Deo,potest esse tripliciter.Primò,dum adest necessitas deferendi iustitiam ,aut amittendi uitam corporalem.Secundo,dum se offert opportunitas manifestandi gloriam Dei,& ædificandi ecclesiam.Tertiò,solum ex odio propriæ uitæ.Primū est æquitatis,& necessitatis, secundum perfectionis,& supererogationis, tertiū est impietatis,& crudelitatis,ut in his,qui seipsos occidunt.Tertiò quærit.An habens charitatem perfectam, teneatur ea, quæ pfectionis sunt adimplere.Rñdet, multiplex est genus perfectionis,multiplex quoq; est ratio obligandi.Vna quippē est perfectio sufficientiæ,utpote adimpletio præceptorum Dei,f m illud:Estote perfecti,sicut,& pater uester cælestis perfectus est.Secūda est perfectio religionis,quæ consistit in adimpletione consiliorum,de qua dr̄:Si uis perfectus esse, uade,uende oia,quæ habens,& da pauperibus. Tertia est perfectio prælationis,quæ consistit in regimine subditorū,de qua ait Saluator:Perfectus omnis erit,si sit sicut magister eius. Quarta operationis, quę consistit in ostensione exemplorum bonorum, de qua in Genesi: Noe uir iustus,atque perfectus. Quinta tranquillitatis,quę consistit in consummatione difficillimorum,optimorumq̄ue operum, de qua scriptum est: Perfecta charitas foras mittit timorē.Philosophus quoque fatetur,perfecta uirtus optimorum est operatiua.Similiter intelligendum est,q̄ quinque modis aliquis obligatur ad aliquid.Primò,obligatione mandati.Secundò, ex noto.Tertiò,ex suscepto officio.Quartò , ut scandalū euitetur.Quintò,ex conscientiæ iudicio, ne lædaf. Itaque existens in charitate perfecta , tenetur ad opera perfectionis primò modo acceptæ, non aūt ad opera aliarū perfectionū,nisi aliud superueniat uinculū,ipsum ad specialia, ac maiora astringens. Hæc Bonauentura,qui vltra hæc quærit hic,quæ & alij,in quorum solutione concordat præhabitis.

Richard'. Bonauent. pfectionis gen' multiplex. Matt 5. Matt. Lucæ 6. Gene 6. 1.Ioh. 4. Obligatur aliquis ad aliquid. 5. modis.

¶At uerò Durandus in responsione huius quæsiti,Vtrum diligere inimicum sit magis meritoriū, q̄ amicū diligere,concordat prætinductæ rñsioni Alberti,quod probat,quia ēt ex parte operis maior conatus est in diligendo inimicum,q̄ amicum.¶Ad quòd ex dictis Richardi rñdetur,quod quis,hoc ita sit,tñ ex alia parte aliud obstat,uidelicet,q̄ amici dilectio super conuenientiorē fertur materiā. Deinde que ordo charitatis est,ut amicus plus diligaf, q̄ inimicus:ergo oppositum huius uidetur inordinatū.

Durandus.

¶Scotus quoq; quęrit hoc ipsum,nec vr̄ ad quæstionem formaliter rńdere. sed circa hoc uersatur præcipuè,an liceat uelle mortem inimicorum. ad quod tamen ex dictis sanctorum satis plana habet responsio.Nam,& iudex iustè, ac meritoriè potest reo mortem inferre,inimici nrūq; fidei,ac boni communis mortem licēt appetere,& ad eorum occisionem in libello hortari,atq; cooperari, si ab impugnatione ecclesiæ, ac reipublicæ non desistant, & obstinati,ac incorrigibiles uideantur. Tunc namq; appetitur mors eorum vt terminus tantarum impietatum ipsorum,& ne Deum tam dirè ultra offendant , & ne grauiorem incurrant damnationem, imò totum ex charitate, & æquitate optatur.

Scot.

QVAESTIO

PRæterea, quæritur hic, *An diligere proximū sit magis meritorium, quā diligere Deum.*¶ Quæ quæstio uidetur superflua,nec ad eius solutionē curo rñsiones quorundam inducere , sed breuiter dico,q̄ nec amicorum,nec inimicorum,nec amborum simul sumpta dilectio, tanti est meriti sicut dilectio Dei,non obstante,q̄ supergloriosissimū Deū diligere perfacilè, dulcissimumq; consistat. Nempè cum Deus naturaliter,& incircunscriptibiliter bonus sit,propriumq;,& formale charitatis obiectū, dilectio eius incomparabilem dignitatem ex parte sui obiecti sortitur super omnem aliam dilectionē, & ex sua natura intensior,cōnaturalior,iustior, salubriorq; consistit. Vnde,& crimē ei appositum, utpote odiū Dei,grauissimum est peccatum. Rursus, dilectio Dei est causa,ac ratio dilectionis proximorum.Essentiale quoque præmium dilectioni correspondet diuinæ.

T. Aquin. 22.q.27.

QVAESTIO III.

AMpliùs quæritur hic, *An uirtus, ac radix merendi in charitate consistat.*

¶Ad quòd sanctus doctor respondet: Meritum, propriè dr̄,quod aliquis exibet ad hoc,q̄ faciat aliquod suum,quod est meriti prēmium. Hinc ad meritum duo principaliter requiruntur. Vnum, quòd sit sponte exibitum,non extortum, cum nil ualeat exhiberi,nisi,quod in potestate est exibentis,idcirco requiritur,quòd sit uoluntarium,quia uoluntas nos facit dominos actuum nostrorum. Aliud est, ut id,quòd exibetur,sit sufficiens ad faciendum id esse propter quod exhibetur, & ex utraque parte principalitas promerendi est ex charitate.Ipsa nam que é in uoluntate ut in subiecto, ipsam pficiens,& quantum ad primum actum eius , ac principalem, & iterum cum sit amor Dei , facit amantem ipsum, quod est præmium obiectale,esse suum,inquantum unitur ei.Hinc principalitas meriti est in charitate:in alijs autem uirtutibus, secundum quod charitate informantur.

Thomas. Ad meritū duo requiruntur.

¶Veruntñ obijci pōt quia ut ait scriptura , Iustus ex

Obiectio.

ex fide uiuit,& fides iustificat ipsum.Difficiliùs quo
q; est credere ea,quæ fidei sunt,& rõnẽ prorsus trã
Habac. 1. scẽdunt,q̃ Deum diligere.Gratia item gratũ faciẽs,
Roma. 1. ut ex suo nõie patet, vr̃ esse primũ, præcipuumq;
merẽdi principium.¶Et rñdendũ, ꝙ nec fides, nec
alia virtus iustificat,aut spiritaliter uiuere facit,nisi
inquantũ charitate informantur.Fidei quoq; actus
Dilutio. hmõi ascribunt,qm̃ ipsa est fundm̃ uirtutũ,& ocu
lus rationis,ac principium per quod fidelis ab infi-
deli,iustus ab iusto discernit.Difficultati uerò non
correspõdet ꝑmiũ principale,sed magis maiori, &
1. Cor. 3. affectuosiori uoluntatis conatu,qui est ſm inclina
tionem uoluntatis maiorem,quæ ex dei amore præ
sertim causatur.Hæc Tho.in Scripto.

Bonauen. ¶Porrò de hac re Bonauentura duplicẽ narrat
positionem,apparenter inuicẽ repugnantẽ,quas,&
concordat,dicendo:Quidã dixerũt meritũ primò
principaliterq; cõsistere circa fidei motũ,& actũ,
cum ipsa sit prima virtutum,& eius actus,principiũ
sit aliorum uirtuosorum actuũ.Alij dixerunt,ꝙ act⁹
charitatis primò,ac principaliter meritorius sit,cũ
ipsa secudum Gregorium,atque Ambrosiũ caput,
& radix sit omnium bonorum.Et utrãque harũ opi
nionum magni clerici defenderunt, qui si sane in-
telligant,non inuicẽ contradicunt.Dupliciter quippè
dr̃ vnũ altero priùs,puta origine ſm uiã generatio
nis,& cõplemẽto seu diffinitione;i.ſm uiam perfe-
ctionis.Et primo mõ rõ promerendi primò consi-
stit in fidei actu,cũ aliorũ actuũ bonorũ existet prin
cipium,& Deum à ueritate procedit formata, me
ritorius est Secundò aũt mõ efficacia promerendi
per priùs attribuenda est actui charitatis, cum ipsa
omnium completissima sit uirtutum,& in eius actu
omne meritum consummetur.Nam,& ipsa nos po
tissimè efficit deiformes,tum ratione liberalis exi-
bitionis, tum rõne vnionis conformis, tum rõne
Charitas quietationis finalis.Rõne inquãtum liberalis exibi
facit nos tionis,qm̃ sicut Deus ex amore oĩa sua dona largit̃,
deiformes sic charitas liberaliter cuncta obsequia, & præce-
pta exequitor.Rõne quoq; conformis unionis, qm̃
sicut pater,& filius nectuntur nexu amoris, sic hõ
per charitatem adhærendo Deo efficitur vnus spi-
Iohan. 17. ritus,iuxta illud Ioannis:Vt sint cõsummati in vnũ
sumus.Item rõne quietationis finalis quia cũ amor
secundum Augustinum sit pondus, facit mentem
Amor est in Deum tendere,& in ipso quiescere, quemadmo
Pondus. dum corporalia per pondera sua suis in locis si-
tuantur,atque stabiliuntur.His ergo de causis effi-
citur homo Deo præsertim conformis per chari-
tatem in triplici genere causæ, ſm quod creatur
ad creatorem refertur,uidelicet ſm rõnem princi
pium mouentis,ſm rõnem formæ exemplaris,& se-
cundum rõnem finis quiescentis.Hinc charitas inter
uirtutes primatum sortitur, prout ad Corinthios 1. Cor. 13.
apostolus contestatur.Hæc Bonauentura.

Petrus. Deniq; his Petrus concordans:Quẽadmodũ,ait,
in oculo corporali primum,ac remotũ uidẽdi prin
cipium est aĩa,principium uerò propinquũ, sed nõ
immediatũ,est uisiua potentia, principium proxi-
mum bona dispositio organi seu lux:ita in aĩa pri-
mũ,& remotũ merendi principium est gratia, quæ
ponit animam in esse spiritali,& statu merendi;prin
cipium uerò propinquum, non immediatum, est
quælibet uirtus: sed proximum,& immediatũ prin
cipium est charitas,tã rõne subiecti,qm̃ forma est,
atq; perfectio uoluntatis,in qua principium totius
est meriti,q̃ rõne obiecti,quia obiectum eius est ul
timus finis,ex cuius intentione perfectio totius me
riti oritur,ac dependet.Difficultas aũt operis non
facit ad meritũ, nisi dimissionis pœnæ per modũ
coniunctionis.charitas uerò facit maiorem inclina
tionem uoluntatis,propterea auget meritum, per
se augendo conatum.Hęc Petrus.

Richard. ¶Richardus quoq; Propriè, inquit, loquendo
de merito,prout consistit in actu recto remunera-
bili de condigno in uita æterna,sic omne meritum,
aut est charitatiua Dei dilectio,aut causatum ab ea
inquantum ad id,quod in ipso formale est,per cha
ritatiuã Dei dilectionem,nempe per hoc,ꝙ uolun-
tas per charitatem diligit Deum propter ipsum
Deum,& super omnia,uult cæteros actus suos re-
ctos esse, ac fieri ꝓpter illum, cui propter se,& sup
cuncta adhæret,quod est ipsos debito modo refer
ri in ultimum,& sicut rectitudo est in actu ex sui
conformitate ad regulam suam, quæ in naturali-
bus est natura in artificialibus, in moralibus ratio
recta seu lex diuina:sic illud, quod est formale in
merito,hoc est,remunerabilitas, est in ipso ex de-
bita relatione sui in ultimũ finem,atque consequen
ti, ratio remunerabilitatis in merito est formalis,
ex charitatiua dilectione Dei causata. Hęc Ri-
chardus.

Gulielm⁹. ¶Antisiodorensis aũt in Sũma sua 3.lib.affirmat;
Meritũ plus consistit in fide,quàm charitate, quia Habac 2.
difficiliùs est credere,quàm diligere, & iustus ex fi- Roma. 1.
de uiuit,ipsaq; fides est prima uirtutum.

Dionysi. contra Antisiod. ¶Sed huius cõtrariũ patuit modo.Est autem Antisio
dorensis in opinionibus suis frequenter singularis,
& multum extremus:nam,& proprium corpus di-
cit esse plus diligendum,quàm proximum.

Si charitas semel habita amittatur. *Distinct. XXXI.*

Llud quoq; non est prætereundum,quod quidam asserunt charitatem se-
mel habitam ab aliquo non posse excidere, nullumq; damnandum hanc
aliquando habere. Qui hanc traditionẽ sub dictis muniũt testimonijs. Apo 1. Cor. 13.
stolus ait:Charitas nunquam excidit. Augustinus etiam inquit : Charitas,
quæ deseri potest,nunquam uera fuit. Item, Charitas est fons proprius,& sin
gularis bonorum,cui non communicat alienus. Alieni sunt omnes, qui audituri sunt, Matt. 25.
Non noui uos. De hoc fonte scriptura ait:Fons aquæ uiuæ sit tibi proprius,& nemo alie Prou. 5.
nus communicet tibi. Si aũt alieni sunt,qui audituri sunt illam uocẽ,non ergo huic fon
ti communicant damnandi. Item Augustinus super epistolam Iohannis: Radicata est
charitas,securus esto,nihil mala procedere potest. Item Gregorius in Moralibus: Valida
est ut mors dilectio:uirtuti enim mortis dilectio comparatur,quia nimirum mentem, Cant. 8.
quam semel ceperit,à dilectione mundi funditus occidit. Item Augustinus super episto
lam Ioannis: Vnctio inuisibilis charitas est,quæ in quocunque fuerit,radix illi erit,quæ
ardente

Beda. Iohan. ardente sole arescere non potest, nutritur calore solis, non aresc it. Item Beda super Iohanem: Quaerendum est, quomodo speciale filii Dei agnoscendi signum fuerit, quod super eum descenderit, & manserit spiritus. Quid magni est filio dei, quod in ipso manere spiritus astruatur? Notandumque, quia semper in dño manserit spûs, in sancti uerò, quãdiu mortale corpus gestauerint, partim semper maneat, partim rediturus secedat. Manet autem apud eos, ut bonis insistant actibus. Recedit uerò ad tempus, ne semper infirmos curandi, mortuos suscitandi, dæmones eijciendi, uel etiam prophetizandi habeant facultatem. Manet ergo semper, ut possint habere uirtutes, ut mirabiliter ipsi uiuant. Venit ad tempus, ut etiam alijs per miraculorum signa, quales sint intus, effulgeant. Item Gregorius Gregorius: In sanctorum cordibus secundum quasdam uirtutes semper manet spûs, secundum quasdam recessurus uenit, & uenturus recedit. In his uirtutibus, sine quibus ad uitam non peruenitur, in electorum suorum cordibus permanet. In his uerò, per quas sanctitatis uirtus ostenditur, ut in exibitione miraculorum aliquando adest, aliquando se subtrahit. Item Ambrosius: Ficta charitas est, quæ in aduersitate deserit. Hęc innuere uidentur, quod charitas semel habita non amittatur. Ideo quidam in prætaxatam prolihe-runt audaciam, dicentes charitatem à damnãdis non haberi, nec a quoquàm habitam posse amitti, quos ratio uincit, & auctoritas. Quidam enim ad tempus sunt boni, qui postea fiunt mali, & econuerso. Vnde quorundam nomina Christus dicit scripta in libro uitæ, qui tamen postea abierunt retro. Sed scriptura dicit, non secundum præsentiam, sed secundum præsentem iustitiam cui deseruiebant, quia digni erant, tunc illo bono, quod habituri sunt præscripti secundum præsentiam. Vnde Ambrosius: Quibusdam gratia data est in usu, ut Sauli, & Iudæ, & illis discipulis quibus dominus dixit: Ecce nomina uestra scripta sunt in cęlis, & post abierunt retro. Sed hoc dixit propter iustitiam cui deseruiebant, quia boni erant. Frequẽter enim ante sunt mali, qui futuri sunt boni, & aliquoties priùs sunt boni, qui futuri sunt, & permansuri mali, propter quod dicuntur scribi in libro uitæ, & deleri.

Lucæ. 10. Iohan. 6. Ambros.

Determinatio auctoritatum prædictarum.

1. Cor. 13. Quod verò Apostolus ait. Charitas nunquã excidit, nullatenus pro illis facit. Dignitatem enim charitatis ostendens, dicit eam non excidere, quia hic, & in futuro erit, sed fides, & spes euacuabuntur, & scientia. Item, quòd dicitur charitas nunquam fuisse uera, quæ deseri potest, non ad essentiam charitatis refertur, sed ad efficientiam: quia non efficit charitas, quę deseritur hominem uerè beatum, nec perducit ad uerum bonum. Huic etiam fonti alieni. i. damnandi non communicant, scilicet in fine, quia non perseuerant. Potest tamen hoc, & cetera, quę de charitate dicta sunt de perfecta intelligi, quàm soli perfecti habent, quæ semel habita non amittitur. Exordia uerò charitatis aliquando crescunt, aliquando deficiunt. Sunt enim uirtutis exordia, & profectus, & perfectio, quos gradus ille discernit, qui parabolam illam intelligit: Sic est regnum Dei, quemadmodum si iactet homo semen in terram, & dormiat, & exurgat semen, & germinet, & crescat, &c. Si ergo perfecta charitas sic radicata est, vt amitti nequeat: incipiens tamen, & prouecta amitti potest, & sæpe amittitur. sed dum habetur, non sinit habentem criminaliter peccare. Quod Augustinus ostendit, inquiens: Quia radix omnium malorum est cupiditas, & radix omnium bonorum est charitas, simul ambæ esse non possunt nisi una radicitus euulsa fuerit, alia plantari non potest. Sine causa conatur aliquis ramos incidere, si radicem non contendit euellere.

Matt. 5. August. sup epistolam Iohan. 1. Timo. 6

Quare fides, & spes, & scientia dicuntur euacuari, & non charitas, cum, & ea ex parte sit.

Aduertendum etiam est, quomodo fides, spes, & scientia dicantur euacuari, quia ex parte sunt, & non charitas, cum, & ipsa ex parte sit. Ex parte enim, id est, imperfectè diligimus, sicut ex parte scimus, ut ait Esitius super Leuiticum. Cum ergo omne, quod ex parte est euacuetur, cur charitas excipitur, quæ dicitur nunquam excidere? Charitas quidem etiam ex parte est, ut sæpe sancti docent, quia ex parte diligimus nunc, & ideo ipsa euacuabitur inquantum ex parte est, quia tolletur inperfectio, & addetur remanebitque ipsa aucta, & *actus eius &, *modus diligendi, ut diligas Deum propter se ex toto corde, & proximum tuum sicut teipsum, sed imperfectionis modus eliminabitur. Fides uerò, & spes penitus euacuabuntur. Scientia uerò secundum actum, & modum suum, qui nunc est: non secundum sui essentiam, tolletur, Ipsa enim uirtus scientiæ remanebit, sed alium tenebit usum, & modum.

Esitius sup Leuit. *actus *motus Matt. 22.

Nunc

Si Christus ordinem charitatis præscriptum habuerit.

Nunc iam superest inuestigare, si Christus ſm quod hō, ordinem diligendi præscriptū seruauerit. Quod si est, omnem hoīem sicut seipsū dilexit. Omnibus ergo uitam opta uit, omnesque saluos fieri uoluit, sed non omnes salui sunt, & ita non est factum, quod optauit. Sed non est ignorandum in eo fuisse charitatem iuxtam modū patriæ, nō uię eumq; ordinē diligendi implesse, qui seruaē in patria, non in uia: Qui eñ in patria sunt, id est, iā beatificati sunt, adeo iustitiæ Dei addicti sunt, ui, ut nihil eis placeat nisi, quod Deo placet, ac p hoc illorum tm̄ salutē diligunt, & uolunt, quos deus saluari uult, eosq; solos sicut se diligunt: ita, & Christus electos tm̄ sicut se dilexit, eorumq; salutē optauit. 1. Tim. 2.

Sūma distinctionis. XXX

N hac distinctione tractat Magister de pmanētia, & stabilitate ineuacuabili charitatis, & cur ipsa potius nunq̄ excidere, q̄ fides, spes, atq; scīa affirmeē. Et q̄rit, An, & qualiter queat amitti, allegando ad partem utraoq; uarias auctoritates sanctorum. Deinde soluit, &, eas expooit, & breuiter tota ista materia io primo lib. dist. 17. tractata est, & discussa, ideo superfluū reor hic immorari. Vñ quod pr. mò hic quærit, *Vtrū charitas semel habita possit amitti*, expeditom est ibi. Similiter, quod secundò hic q̄ritur, *An aliquis possit deleri de libro vitæ*, dicussum est lib. 1. Quòd item hic 3. quærit, *Utrum minima charitas possit cuilibet tentationi resistere*, pertractatum est lib. 2.

QVAESTIO IIII.

QVartò hic quæritur. *An hō charitate peccādo priuatus, possit pœnitendo in maiori, uel æquali charitate resurgere.* ¶ Videtur, quòd non, quoniam, quo maiora gratiæ dooa, quis habuit, eo peccando grauiùs Deum offendit, ingratitudinemq; maiorē illabitur: ergo oon ualet subito ad pristinæ gratiæ æqualitatem redire, sed paulatim proficiendo reuertiē vnde exciderat. ¶ Preterea super illud Amos, Virgo Israel cecidit, asserit Glossa: Non negat quin resurgat, sed, quòd resurgere uirgo possit, quia semel oberrans est humeris reportetur pastoris, non habet gloriam tantam, quantam, qui nunquam abierant. Gloria autem charitati commensuratur, ergo post peccatum pœnitens nequit ad pristinæ charitatis, ac gratiæ æqualitatem redire. Amos. 5.

¶ Insuper peccator post reciduum pœnitens, incipit esse in statu incipientiū, ergo non pōt in statu charitatis proficientiū, aut perfectorum resorgere.

Roma. 5. ¶ In oppositū est, quod ait Apostolus: Vbi abūdauit delictum, superabundat, & gratia. Atq; quod à
Malah. 3. Malachia scriptum est. Placebit domioum sacrificium Iuda, & sacrificium Ierusalem, sicut dies seculi, & sicut anoi antiqui: Charitas autem facit sacrificia nostra Deo accepta esse. Deniq; ꝯstat qđ Petrus post oegatiooem, & Paulus post Stephani lapidationem. Dauid quoque post grauia crimina, ampliorem, quàm ante adepti suot gratiam.

Bonauent. ¶ Ad hoc Booauentura respondet: Possibile est hoiem in charitate æquali resurgere. siue enim dicamus dooum gratiæ mensurari ſm largitatem diuinam, siue ſm suscipientis idoneitatem, sequitur ꝙ gratia, i qua quis resurgit, potest esse æqualis charitati, qua cecidit. Ex parte etenim largitatis diuinæ hoc plaoum est, quæ quantum in se est, semper parata est dare prout se homo disponit. Item ex parte hominis patet, quia possibile est, ꝙ homo post lapsum, peccatum ampliùs detestetur, atque ab horreat vitia, quàm priùs: quemadmodum multi corrupti plus detestantur uitia carnis, quàm uirgines. Ideo Glossa illa Amos. 5. de gloria præmij accidentalis, ooo in gloria præmij essentialis uerificatur.

Quæstio. ¶ Si aūt, quęratur, An hō queat resurgere in charitate minori: dicendū, ꝙ quorundā fuit opioio, ꝙ necesse sit hominem resurgere in charitate æquali, aut maiore. ¶ Ad quod dicendū moti fuerūt, tū ex cōsideratione diuinæ dispositionis, seu p̄destioationis, tum ex coosideratione diuinę retributionis, tū ex consideratiooe nostræ reparationis, Ex coosideratione diuinæ prędestationis, qm̄ scriptū est: Scimus: qm̄ diligentibus Deum omnia cooperantur in bonū, &c. Vñ apparet, quòd diuinæ prædestinationis immutabilitas oon definat prædestiuatum à præsciētia cadere charitate, oisi ex lapsu illo vr̄ aliquid melius secuturum. Ex parte quoq; retributionis rōnē sumpserūt: qm̄ Deus remunerat opera ſm magoitudioem charitatis ex qua sunt facta. si ergo charitas in qua hō resurgit, uiuificat opera priùs facta, & amortificata, faciens ea remuneratione condigna, cum remuneratio adæquetur charitati, ex qua opera prodieruot, nec possit quātitatem excedere charitatis, in qua quis resurgit, concluduot, quòd impossibile sit minorem charitatem esse io resurgēte, q̄ fuerat in cadente. Ex parte item oostræ reparatioois sic arguuot: Quanto homo est magis ineptus ad gratiam, tanto maiori eget præparatiooe ad eius susceptionem. sed quanto à maiori gratia corruit, tanto plus peccauit, atq; ineptior ad gratiam factus est. quantitas ergo præparationis adæquaoda, seu proportiooaoda est quātitati charitatis, à qua ruit. Ad quod allegant, & illud Ieremiæ, Conuortimini filij Israel sicut in profundum recessistis. ¶ Verum ista opinio est contra rōnē, & experimentū, oec habet stabile fuodm̄. contra rationē est dicere, quòd perfectus cadens à charitate perfecta, resurgere nō ualeat nisi in charitate perfecta. imò de multis ita cadentibus satis apparet, quòd non resurgunt in taota perfectione. Nec habet stabile fundamentum. Diuinæ namq; prædestinationis dispositio oon requirit, quod homo semper procedat, & crescat in charitate, sed', quod sit finaliter bonus. Retributio etiam Dei non concernit charitatem initialem, quātum ad efficaciam meriti, sed charitatē finalē. Nostra quoq; præparatio ad gratiā, potest esse maior io eo, qui minus peccauit, & minor in eo, q̄ magis peccauit. Deniq; uerba illa prophetica, & consimilia intelliguntur non de quacunq; p̄paratione, sed de p̄paratione pfecta, & prima coosummata, qua omnia restituuntur ablata. Hinc cōis opinio est, ꝙ homo pōt resurgere in charitate æquali, & minori, atq; maiori. Homo namq; est liberi arbitrij, & magis, ac magis intensè se ad gratiam potest dispo nere. Hæc Bonauentura. Idem Albertus. Rom. 8. Ieremias. Reprobatio talis opinionis

T. Aquin. ¶ Concordat Thomas: Mēsura, ingens, charitati p̄figit à Deo ſm suā uolūtatē, aliquo mō cōmēsuraē ad conatū eius, q̄ grām, charitatēq; recipit. Idcirco cū hō post culpā possit multū, & parū conari ad recipiēdū charitatē, nec diuinæ liberalitati termin' p̄

figatur

figatur per culpam, oportet dicere sicut cõiter dr̃, ꝙ homo post peccatum pot est, & in minori, & in maiori, & in æquali resurgere charitate, ac gratia. Nã, & minima cõtritio sufficit ad delectionẽ oĩum peccatorũ, quantũ ad culpã. Quamuis demum loquendo de una, & eadem charitate, uerũ sit, ꝙ charitas incipiens minor sit, q̃ proficiens, aũt perfecta, tñ gratia incipiens unius, potest esse maior, q̃ gratia ꝓficiens alterius. Imò, & ille, qui non habet charitatẽ, plus põt conari ꝓ ea, q̃ conatur pro gratiæ incremento, qui grãm habet, sicq; ille plus gratiæ sortietur, q̃ sit gratia huius. Hæc Thomas in Scripto. Idẽ Petrus, Richard⁹, Durand. Rñsio quoq; Bonauenturæ in Summa Aotisiodorensis cootinetũ lib. 3.

QVAESTIO V.

QVæritur consequenter, *Utrum fides, spes, sciẽtia, euacuabuntur in patria magis, q̃ charitas.* ¶ Vr̃, quòd non: qm̃ fides, & spes sunt virtutes theologicæ: virtutes aũt theologicæ nobiliores sunt cæteris cunctis uirtutibus, imo, & donis, ut communiter dr̃. sed quędam uirtutes morales, ut latria, prudẽtia, iustitia humilitas, manent in patria, ergo plus fides, & spes. Similiter dona manent ibidẽ, nec euacuantur, ergo, nec fides, & spes. ¶ Secundò, fides, & spes sicut sunt præclaræ, & supnaturales virtutes, ita sunt præcipua ornamenta, & supernaturalia lumina mentis hũanæ: ergo manẽt in patria, saltẽ quãtũ ad habitum ad decorandũ sua subiecta. ¶ Tertiò, scientia est donum spiritussancti, sicut sapiẽtia, ergo manet in patria, sicut & cætera dona. ¶ Quartò, accidens non corrumpit nisi corruptione sui subiecti, uel actione sui contrarij, uel cessatione conseruationis suæ. causæ potentiæ aũt, quæ sunt harũ virtutum subiecta, sunt incorruptibiles: uitia quoq; virtutibus istis contraria, in electis, & iustis dum ad patriam assumuntur, non sunt, nec conseruatio bonitatis diuinę subtrahit eis ¶ Quintò, sicut altior, & & eminentior modus diligendi est in regno cælesti, q̃ in isto exilio: ita altior, atque sublimior modus sciendi, ac cognoscendi, ergo scia non magis euacuat, q̃ charitas: imò utraq; manere vr̃ ẽm essentiã, & euacuari solũ quantũ ad modũ agendi, ita, ꝙ imperfectio auferatur, & quòd manet perficiatur.

Responsio Alberti.

¶ Ad hæc respondet Albertus: In fide sunt duo ex ea parte, qua est cognitio, & tertium, quod est affectio. Primum in cognitione est genus, uidelicet uisio Est namq; fides visio, quędam veritatis diuinæ. Secundum est forma informans hanc uisionem seu cognitionem ad fidei speciem. Hoc autem est speculum, ænigma ueritatis nõ apparentis. quibus sublatis, non est, nec permanet fides, sed potest esse uisio faciei siue alterius scientiæ. Tertium est affectio, quod non afficit pp aliquid, nisi pp primam ueritatẽ absolutè, quia etsi rõnem haberet, non crederet pp eam. Dici igitur põt, & fides euacuatur, quo ad secundum, quod est forma, modusq; visionis, non quo ad primum, ac tertium: imò illa magis perficiuntur, succeditq; fidei uisio, quæ est tota merces, cum sit uisio amati, & possessi seu habiti pascens.

Fides quõ euacuetur

Iohan. 17.

De spei euacuatiõe

¶ Insuper de spei euacuatione dicendum, ꝙ habitus spei seu spes ipsa, & actus eius euacuantur, imò totaliter destruuntur. Quo circa notandum, ꝙ in transitu gratiæ ad gloriam quatuor oportet seruari, quædam enim manent in actu, & habitu substantialiter, atq; formaliter, sed mutantur, quo ad modum, quem habent non ex se, sed ex eo, quòd sunt in tali statu subiecti sui, & sic charitas mutatũ, ac trãsit. Quędam manent in habitu substantialiter, ac formaliter non in actu, ut cardinales virtutes, ut infra dicetur. Quædam manent ẽm substantiã, nõ ẽm formam, & actum, ut fides. Quædam, nec quo ad substantiam, nec quantum ad formam, aut actum, sed in cõmuni iuxta modum proportionis tantummodo manent. ut spes. Quintò mõ se habet id, quòd non est virtus, ut scientia uiæ, quæ meo iudicio tota destruetur, sicut patebit. Porrò habitus spei habet expectationem glorię. & protensionem in eam. Et expectatio ostendit id, quod materialiter est, protensio uerò ostendit formale spei, quo distinguitur ab alijs uirtutibus, quibus conuenit expectare, quorum utrũq; aufertur. Verum, qm̃ omnis sperans ẽm id, quòd sperat, rei speratæ proportionatur: ideo illa proportio manet, dum rem speratã consequitur. sicq; intelligo uerba doctorum, dicentium, ꝙ in transitu spei in gloriam, non manet nisi commune secundum proportionem. Transeunt ergo fides, & spes potius, quàm uirtutes cardinales eis inferiores, quia quod eis informibus, ac formatis essentiale est imperfectum, incompetens est statui beatitudinis. ¶ Præterea de euacuatione scientiæ sunt duæ opiniones: Vna, ꝙ sciẽtia destruetur, quo ad modũ addiscendi, & inquirendi, nõ quoad substantiam habitus. Quibus obijcitur, quia ẽm hoc clericus in philosophicis, ac theologicis literatus, charitatem habens minorem, maiorẽ haberet beatitudinem, q̃ uetula charitatis maioris, aut si non, scientia destruẽtur. ¶ Item inutiliter videtur manere habitus scibilium, cum tunc per alium modũ cognoscamus in uerbo. Ad quod illi respondent, ꝙ remanet ad decorem, atque ad modum alium cognoscendi. Ego autem melius puto consentire Magistro in litera asserenti, quòd scientia destruetur omnino, quia nos post mortem siue boni, siue mali fuerimus, necessariò alium modum cognoscendi habebimus res in propria natura, quod dæmones habent, & angeli a creatore. Et puto, ꝙ ille modus cognoscendi tunc dabitur nobis per species, quæ sunt similitudines ordinis uniuersi causarum mundi, qui modus cognoscendi nobilior est isto, quem nunc habemus. Hinc sentio, quòd scientia ita acquisita, destruetur omnino. Non enim uideo, si ponatur tunc esse scientia sicut modo, quin sequatur alterum duorum inconuenientiũ, utpote, quòd, uel erit superflua, qñ habebimus illam, quę data est angelis, aut ignorabimus multa per naturam, oportebitque ibi discere, ac studere, & deficiemus à potestate scientiæ angelorum, quæ ambo reor absurda.

Spes & expectatio gloriæ.

De sciæ euacuatiõe

Obiectis

Responsio

Charitas manet in patria.

¶ At uerò de charitate perhibeo, quòd manet eadẽ numero in uia, & patria, quantum ad subiectum, & eadem specie ex parte obiecti. Verum tamen Magister dicit, quod perficitur, & augetur, quod non intelligo quantum ad substantiam charitatis, quæ in patria non crescit, nec proficit: sed, quo ad modum, quem accepit à subiecto, quod tunc per impedimenta carnis, ac mundi non retrahetur à contemplatione. Hæc Albertus. de cuius dictis quid uideatur, infra tangetur.

Thomas Aquinas

1. Cor. 13

¶ Ampliùs. Thomas ad ista respondens: In fide, in qua est cognitio quædam, & modus cognoscendi, quia cognoscit in speculo, atque ænigmate, qui modus imperfectionis est, & obscuritatem importat, Cumque gloria omnem talem impefectionem, obscuritatemque tollat, tollet modum fidei quantum ad modum cognoscendi: sed remanebit cognitio eorum, quorum est fides non ęnigmatica, sed clara: ideo quamuis uisio illa beata non sit contraria fidei, quantum ad id, quod fides habet de cognitione: est tamen ei contraria quantum ad id, quod habet

bet de ænigmate. Et ex hac parte uisio illa fidem expellit. ¶ Si aũt obijciaẽ, quòd in eodẽ simul: sunt scientia, atq; opinio, ergo fides, & uisio simul stant. Ridetur, quòd quamuis sciẽtia, & opinio sint de eodem, non tñ ẽm medium idem, sed ẽm diuersa. ideo possunt simul in esse. Fides aũt, & uisio patriæ sunt de eodẽ ẽm mediũ idẽ: qm fides assentit primæ ueritati pp se. similiter uisio illa. ¶ Denique de spei euacuatione sciendum, quòd de habitibus oportet ex eorũ actibus iudicium sumere. Duplex autẽ est actus: Vnus est actus imperfecti, q actus ut talis, est quasi motus. Alter est actus pfecti, q actus ut talis, est sicut operatio ɔ̃ns formam. Cõtingit uerò qñq; actũ perfecti inueniri in imperfecto, ẽm quod imp fectũ participat aliquid de pfectione, quẽadmodũ aliquid de actu albi est in pallido. Dũ itaq; imperfectũ ad perfectionẽ pertingit, actus, q est eius inquãtũ habet aliquid de pfectione, in quã tendebat, manet quantum ad id, quod est de substantia actus: sed tollitur, quantum ad id, quod erat de imperfectione, sicut loquela balbutientis pueri tollitur, dum ad perfectam uenit ætatem, quantum ad id, quod imperfectiõis erat in ipsa, & manet quo ad id, quod perfectionis fuit in ea. Motus uerò, q est motus impfecti, qñ peruenit ad terminum, motus non manet, quantũ ad aliquid substantiæ actus, sed quantum ad radicẽ, ẽm quã inferat motus, q fuit, ꝓportio qdã, & ordo imperfecti ad perfectionẽ. Cognitio aũt inquãtũ hmõi, importat actũ pfecti: idcirco cognitio, q̃ hr in statu imperfectionis, manet quantũ ad id, quod cognitionis est, imperfectione sublata. Spes uerò inquantũ tendit in arduũ nondũ habitũ & futurũ, est sicut actus imperfecti, cũ sit quasi qdã motus. Iõ cũ ad perfectũ uenerit, non manet id, qđ est expectationis sed hoc tñ, in quo expectatio hæc radicabatur, uc3 ordo, & ꝓportio bois ad illa iã habita. idcirco nõ ponit aliud speciale succedẽs spei, sed tentio seu comprænhensio beatitudinis, quæ ordinẽ dicit hoĩs ad Deũ iã habitũ. Vñ ordo iste cõis ẽ utrobiq;, & quantũ ad hũc ordinẽ, spes manet: sed quãtũ ad naturã sui actus, trãsit. ¶ Insup ad id, Vtrũ aliquid de substantia seu essentia fidei, & spei manet in patria idẽ numero: Rñdet, Ablatio alicuius, quod est de substantia rei, inducit rei illius corruptionem, non aũt ablatio alicuius accidentaliter se habentis. Imperfectio aũt, quã tollit beatifica uisio à fide, est de substantia fidei, atq; ad eius pertinens speciẽ, quod patet ex hoc, qa accipit secundũ rõnẽ obiecti à quo fides recipit speciẽ. Obscuritas qppè quã ænigma designat, ad cognitionis pertinet genus. Hinc hac imperfectione remota, species, & essentia fidei de necessitate destruit, uelut si ab boĩe rõnabilitas auferat. Cumq; fides sit forma, non cõposita ex forma, & materia, ideo ipsa destructa nõ remanet aliquid fidei idẽ numero, sed genere idẽ. similiter nihil manet de spe, qđ de spe clarius est. Hæc Thomas in Scripto, & concordant scripta eius in Secunda Secundæ. Idẽ Petrus, & Richardus. ¶ In sup de hoc, An scia euacueẽ: rñdet, In scia huius uitæ tria considerat, uidelicet habitus, & actus, ac mod' agendi, qui modus est intelligere intuendo phantasmata. Actus uerò est cognoscere conclusiones, resoluendo eas ad prima principia. Habitus autem est qualitas intellectus, habilitans adhuc actum. Intelligere uerò cum phãtasmate, conuenit aiæ ex sua cũ corpore unione. ideo soporata põt sine phãtasmate intelligere ex habitu scientiæ antea habitæ. ¶ In actu quoq; scientiæ duo pensantur, uidelicet inquisitio seu rationis discursus, & terminus in qui sitionis, qui est certa cognitio. quorum primum, pro ta inquisitio, est imperfectionis, secundum uerò perfectionis. Idcirco actus scientiæ manet in aia separata, quantum ad secundum, non quo ad primũ. Sed post resurrectionem poterit aia intelligere sine phãtasmate, quia plenè dominabitur corpori. De damnatis uerò probabile est, quod discurrendo intelligent. Sic ergo intelligendum est, quod ait Apostolus, Scientia destruetur, uidelicet quo ad modum, & actus ipse mutabitur, habitusq; manebit Nec ob hoc anima literati, qui minoris est charitatis, plus habet de gaudio præmij essentialis, quàm anima idiotæ charitatis maioris. Nec superfluit scientia ista in patria, ubi oĩa cognoscuntur in uerbo, quia iucundum est unum, & idem pluribus modis, ac medijs cognoscere, sicut, & angeli res cognoscunt in uerbo, & per species inditas, ac infusas sciẽ cias. ¶ Porrò charitas non euacuabitur: quia dilectio ex ratione propriæ speciei non dicit aliquid imperfectionis, sed magis perfectionem, utpote terminationem affectionis in dilecto, ac quandã transformationem in rem amatam: idcirco in patria charitas ipsa, & actus eius perficiuntur, quemadmodũ cognitio nunc perfectio erit. ¶ Et si obijciatur, q charitas seu dilectio sit quidam motus uoluntatis in Deum, qui motus cessat adepto iam termino, dicendum, quòd dilectio est unio cum Deo, & quietatio, ac terminatio quædam in ipso, nec dr motus, nisi prout motus uocatur actus perfecti, quemadmodum sentire, & intelligere nominantur motus 3. de Anima. Quod aũt charitas uiæ nequit ad perfectionem charitatis patriæ in hac uita pertingere, est propter diuersum statum distinctumque ordinem uiatorum, & compræhensorum, sicut, nec gratia ad perfectionem gloriæ. Hæc Thomas in scripto, & concordat in Summa.

Concordãt Petrus, & Richardus, qui Richardus narrat opinionem quorundam, dicentium, quod habitus scientiæ non manet in anima separata, quantũ ad actum: quoniam species intelligibiles non manent in intellectu, actuali intellectione cessante, ut asserit Auicenna, quod super 2. est reprobatum. In euangelio quoque describitur, quòd anima diuitis epulonis in inferno recordabatur rerum, quas uidit in seculo isto, quod non fuit nisi per intelligibiles species, quæ in anima separata non manent phantasmata, sicut, nec uires organicæ sensitiuæ. Ista rõ ponsa procedunt secundum phantasmaticorum immaginationem, dicentium hominem non posse intelligere nisi speculando phantasmata: cuius oppositum ostensum est super secundum, & alibi sæpe.

¶ Insuper Bonauẽtura concordat præhabitis de euacuatione fidei, spei atq; scientiæ: imò de euacuatione scientiæ tres narrat opiniones. Vnam ex Alberto inductam. secundam, quòd scientia manebit quantum ad habitum in animæ ornamentum. Contra quã obijcit Thomas, quòd habitus ordinatur ad actum, estq; habilitas ad agendum: ideo frustra oponeretur, nisi posset in actum procedere. Tertiã iam ex Thoma recitatam, quam approbat, nec specialia superaddis.

¶ Præterea Durandus hic sequitur opinionẽ, quã præallegati uenerabiles, solidiq; doctores narrãt, & reprobant, puta, q fides manet in patria ẽm suam essentiam in decorem, & circa hoc primò probat, quòd opinio ista non extet hæretica, quia non est cõtra scripturam canonicã. ¶ Et quamuis nõ oporteat dicere eã esse hæreticam, tamẽ, qui uellet hoc dicere,

Obiectio. | Dilutio. | In scientia huius uitæ tria considerant. | habit' qd sit. | Sciæ act' manet in aia separata quomodo | 1. Cor. 13. | Charitas nõ euacuabitur. | Obiectio. | Dilutio. | Richard' | Luc. 16 | Bonauen. | Durand'. | Dionysi' cõtra Durandum.

dicere, affirmaret esse eam contra scripturam, cum
1. Cor. 13. Apostolus ad Corinthios clarissimè doceat fidem
euacuari, sciam destrui, charitatẽ uerò nunquã exci
dere. Deinde probare conatur, quod opinio sua, sit ue
ra, quod probando, multa absurda cõcedit, & mul
ta euidenter uera negat. Etenim negat, quod de ratio-
ne, & essentia fidei sit inperfectio, cum tñ ob hoc di
In Christo non fuit fide. catur in Christo non fuisse fides, & ipse Apostolus
propter imperfectionem notitiæ fidei testatur: Videmus
nunc per speculum in enigmate, &, Nunc cognos-
1. Cor. 13. co, inquit, ex parte. Iterum dicit, de ratione fidei
non est ineuidentia seu obscura notitia. Cuius con
trarium vnusquisq; experitur in se, cum ea, quæ de-
superbeatissima trinitate, & de existentia Christi in
sacramento altaris credimus, prorsus omnem eui-
dentiam excludant, & obscuritatem includant, &
ita fit similis negantibus prima principia, & apertis
simè sunt contra Augustinum in multis locis. ut Bo
nauentura declarat, & contra beatum Leonem pa-
pam in suis sermonibus. Et utiq; si præhabita rectè
inspiciantur, euacuari clarissimum est fidem, & spé
essentialiter, nec posse simul stare actum cognitiuũ,
& fruitiuum beatificum, ac fidem, & spem, quan-
tum ad actus suos.

Postremò Scotus compendiosè cõprobat istud:
Scotus. Auctoritas, inquiens, Apostoli ad propositũ est ex-
1. Cor. 13. pressè. Etenim nullus habitus ponendus est in pa-
tria frustra manere. Frustra aũt esset habitus, cuius
inclinatio tunc esset impossibilis ad effectum seu
adimpletionem. Fides autem ex sua ratione incli-
nat tantum in bonum seu uerum non apparens, &
Heb. 11. latens, sm illud Apostoli, Fides est argumentum
non apparentium. Spes quoq; tantum inclinat in
bonum absens commodum ad concupiscendum,
Roma. 8. iuxta illud ad Romanos: Spes, quæ videtur, non est
spes, sumendo spem pro re separata. Inclinationes
autem illæ non poterunt haberi in patria, ubi erit
patens uerum, & presens, ac habitum bonum. non
ergo manebunt habitus isti, quoniam essent super-
flui. Hæc Scotus.

QVAESTIO VI.

Aliqui demum hic sciscitantur, *Vtrum actus charitatis, qui est in via, sit in christo & in beatis.* ¶ Quæ quæstio supra soluta est in communi, est
que ostensum qualiter charitas sit ordinata in pa-
tria. sed Magister tangit specialiter hic de Christo.

T. Aquin. ¶ Et circa hæc loquitur Thomas: Inimici, inquit,
Christi intelligi possunt dupliciter: Primò, quantũ
ad finalem exitum seu damnationem æternam, si-
cut damnati iam actu, uel in præuisione sapientiæ
Dei. Secundò, quantum ad statum præsentem tan-
tum, sicut Saulus fuit dum Stephanum lapidauit.
Actu. 8. Quantum ad primos inimicos, est eadem ratio dile
ctionis in Christo, quæ nobis ad illos, quos scimus
esse damnatos, quia naturam ipsorum diligimus, &
considerata tantum eorum natura, uitam eis æter-
nam uellemus, si essent capaces: sed considerata di-
uina iustitia, atque ipsorum de meritis, hoc non uo
lumus, quia plùs diligimus diuinam iustitiã, quàm
illorum naturam. Et prima uoluntas est uoluntas
antecedens, secunda consequens. Ita, & Christus
inimicos damnatos, & damnandos dilexit, uolen-
do eis bona voluntate antecedente, quæ non sem-
per impletur: non uoluntate sequente, quæ semper
impletur. Idem dicendum de cunctis beatis, quo
ad condemnatos iam actu. De damnandis uerò, for
te non sciunt de omnibus, qui sint. Inimicos autem
secundo modo dictos, dilexit, & bonum operaba-
Luce. 23. batur ad eos, intantum, & pro eis subijt mortem.

Hæc Thomas: Quòd aũt dicendũ sit de ordine cha
ritatis in alijs sanctis in patria, dictũ est supra. ¶ Quidã aũt affirmant, quod quia in patria Deus erit, & est Opinio.
omnia in omnibus, in quo beati plenè quiescunt,
ac totam dilectionis suæ causam, & rationem habẽt
bonitatem ipsius: ideo Deum super oĩa diligunt, &
alios tanto plùs, quanto sunt Deo proximiores, &
alios meliores se plùs, q̃ seipsos. Quod non uĩ ratio
nabiliter dictum: qm̃ vnusquisque tm̃ amabit Deo
frui, quantum amabit Deum. ideo sicut Deum su-
per omnia diliget, sic sup omnia amabit ipso frui.
Vnde plùs amabit sibijpsi Deo frui, q̃ alij. Veruntã
credo, quòd simpliciter loquendo, plùs diliget ex-
traneum meliorem, q̃ proximum consanguineum
minus bonum: qm̃ plùs attenditur ordo dilectio-
nis penes ꝓpinquitatem ad Deum, q̃ iuxta propin-
quitatem ad seipsum, quamuis vtrunq; attẽdi opor-
teat. Vñ de æqualiter bonis plùs diliget ꝓximiorẽ,
sed de inæqualiter bonis plùs diliget meliorem. Ita
qs alij melius dicunt. quod in patria quoq; unusquisq;
plùs diliget seipsum, quàm alium. ¶ Præterea si quæ
ratur, An Christus magis dilexit Petrum, quàm Io- Quæstio.
hannem: respondendum, quia (vt dicitur) Petrus An Christus magis dilexit Petrum quã Ioh.
plùs dilexit Christum dilectione, quæ ab ipso in
membra Christi diffunditur. Iohannes verò plùs
Christum dilexit dilectione, quæ sistit in Christo. Ioh. 19. 21.
Ideo Petro commisit ecclesiã, Iohanni curam suæ
beatissimæ genitricis. Vñ, & Petrus à Christo plùs
amabatur, quantum ad interiorem affectum: qm̃ do
num maioris charitatis fuit sibi Petro collatum.
Iohannes uerò plùs amabatur quantum ad signa
familiaritatis exterioris: qm̃ per Iohannem signifi-
cabatur uita contemplatiua, cui Deus familiario-
rem se exhibet, quamuis fructuosior sit vita actiua,
& laboriosior, quæ significatur per Petrum. Item
propter Iohannis iuuentutem, castitatem, atque
ingentem mititatem. Hæc Thomas. Veruntamen
de hac re dictum est supra, quid verius uideatur.
De ordine autem charitatis in patria, dictum est
pleniùs ante.

¶ Responsioniq; Thomæ consonat Hugo lib. de Hugo.
sacramentis, dicendo: Si in patria unus plùs diligit
proximum, & eius salutem, quã seipsum propriam-
que salutem, Deum diligit minus, quàm proximũ,
cum uelit separari à Deo propter proximum.

¶ Postremò Bonauentura refert hic duas opinio Bonauen.
nes de ordine charitatis in patria. prima est, quod in
patria quilibet plùs diliget se, quã alium, sicut iam
dictum est. Alia, quòd unusquisq; in patria tantum
diligit quemlibet alium beatum, sicut seipsum. Or-
do enim charitatis, qui conuenit eis secundum se,
& attenditur penes gradum, ac differentiam boni,
manet in patria, quia in ea erit perfecta obedientia
naturæ respectu gloriæ, atque conformitas uolun-
tatis create respectu diuinæ, plena etiam redundan
tia communis gloriæ. Quia enim perfecta erit ibi Natura cõformabitur gloriæ & gratiæ.
obedientia naturæ respectu gloriæ, conformabitur
tunc natura omnino gloriæ, ut sicut corpus efficie
tur spirituale, ac spiritui per omnia obtemperabit,
quamuis secundum statum uiæ oporteat spiritum
corpori condescendere: sic natura per omnia con-
formabitur ordini gloriæ, & gratiæ, quæ attendi-
tur secundum differentias boni, quamuis nunc gra
tia condescendat affectui naturali. Rursus, quia p-
fectè erit uostra voluntas conformis diuinæ, ma-
gis diligemus non id, quod nobis erit propinquius,
sed, quod fuerit Deo plùs placitum, & acceptum.
Iterum: quoniam erit ibi perfecta affluentia, & com
municatio cõmunis lætitiæ, multiplicabitur gau-
dium

dium hominum multiplicatione perfecta, ut tantũ gaudeat de bono uniuscuiusq; proximi, quantum de suo: quod esse non posset, nisi diligeret proximũ quantum seipsum. & hoc est quod dicit Anselmus in prosologio capite ultimo: In perfecta illa beatitudine innumerabilium angelorum, ac hominum beatorum, ubi nullus minus diligit alium, quàm seipsum: non aliter gaudebit quisq; pro singulis alijs, quàm pro seipso. Quis istorum modorum sit rõnabilior, diffinire, quam diu sumus in statu præsentis miseriæ, non ualemus. Nempè si iudicemus secundum ea, quæ in nobis sentimus, approbabimus primum modum. Si uerò mentem suam altius quis eleuet ad incompræhensibile bonum, & ad maximam cælestium ciuium unitatem, rationabiliorem iudicabit modum secundum. Sicque si loqui uelimus ut plures, sequimur primam opinionem: si aũt ut sapiẽtiores, sequimur secundam. Hæc Bonauentura. Anselmus

Cuius dicta uidentur partim obscura. Si enim dilectio erit in patria solum secundum gradum, & differentiam bonitatis, consequens est, quòd inferiores tanto plus diligent meliores, quanto fuerint eis in bonitate eminentiores. Denique, quanto beati clariùs, ac gloriosiùs uiderint Deum, & quo omnem suam fęlicitatem, & gloriam magis aduerterint, atque dilexerint, tanto plus diligent eos, quorum auxilio ad eam perducti extiterint. Vt si (uerbi gratia) anima tyranni credatur precibus sancti Gregorij esse saluata, uerisimile est qđ magis amabit & amet Gregoriũ, q̃ sacratissimũ Iohãnẽ Baptistã. Dion contra Bonauēturam.

De charitate Dei. Distin. XXXII.

Remissis adijciendum est de dilectione Dei, qua ipse diligit nos, quæ nõ alia est, quàm illa, qua diligimus eum. Dilectio autem Dei diuina uisio est, eademque dilectione pater, & filius, & spiritussanctus se diligunt, & nos, ut supra disseruimus. Cumque eius dilectio sit immutabilis, & æterna, alium tamen magis, alium minus diligit. Vnde Augustinus: Incomprehensibilis est dilectio Dei, atq; immutabilis, qua Deus in unoquoque nr̃m amat, qđ fecit, sicut, & odit, quod fecimus. Miro ergo, & diuino mõ & qñ odit, diligit nos. Et hoc quidem in oĩbus rationalibus creaturis peccato subiacentibus intelligi põt. Quis ergo dignè põt eloqui, quantum diligat membra unigeniti sui, & quanto amplius unigenitũ ipsumde ipso etiam dictum est: Nihil odisti eorum quæ fecisti. Ex his percipitur, φ Deus oẽs creaturas suas diligat, quia scriptum est: Nihil odisti eorum, quæ fecisti. Et item, Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona. Si omnia, quæ fecit bona sunt, & omne bonum diligit, omnia ergo diligit, quę fecit, & interea magis diligit rationales creaturas, & de illis eas ampliùs, quæ sunt membra unigeniti sui, & multo magis ipsum unigenitum. Aug. super Iohannē. Sap. 11. Gen. 1.

Ex qua intelligentia dicitur magis, uel minus diligere hæc, vel illa.

Cum autem dilectio Dei immutabilis sit, & ideo non intenditur, uel remittitur: si q̃ritur quæ sit ratio dicti, cum dicitur magis, uel minùs diligere hoc, q̃ illud, & cũ dicitur Deus omnia diligere: dicimus dilectionem Dei sicut pacem exuperare omnem sensum humanum, ut ad tantę altitudinis intelligentiam uix aliquatenus aspiret humanus sensus. Potest tamẽ sanè intelligi, ea ratione dici omnia diligi à Deo, quæ fecit, quia omnia placent ei, & omnia approbat, inquantum opera eius sunt. nec tũc uel priùs, uel ampliùs placuerunt, & cum facta sunt scilicet antequam fierent: imo ab æterno omnia placuerunt, & non minus, q̃ postquam esse coeperunt. Quòd uerò rationales creaturas, idest, homines, uel angelos, alios magis, alios minùs diligere dicitur, non mutabilitatem charitatis eius significat, sed φ alios ad maiora bona, alios ad minora dilexit: alios ad meliores usus, alios ad minùs bonos. Qĩa enim bona nostra, ex eius dilectione nobis prouenIunt. Electorum ergo alios magis, alios minùs dilexit ab æterno, & diligit etiam nunc, quia alijs maiora, alijs minora ex dilectione sua præparauit bona: alijsque maiora, & alijs minora bona confert ex tempore, unde magis, uel minùs dicitur hos, uel illos diligere. Phil. 4. Deus nũ alio plus diligit.

Quòd duobus modis inspicienda est dilectio Dei.

Consideratur enim duobus modis dilectio Dei, secundum essentiam, & secundũ efficientiam. Non recipit magis uel minus secundum essentiam, sed tantùm secũdũ efficiẽtiam: ut magis dilecti dicantur, quibus ex dilectione ab ęterno maius bonũ pręparauit, & in tempore tribuit: & minùs dilecti, quibus non tantum. Indè etiã est, qđ aliqui quando conuertuntur, & iustificantur, dicuntur tũc incipere diligi à Deo. nõ φ Deus noua dilectione quemquam possit diligere, imò sempiterna dilectione dilexit ante mundi cõstitutionem, quoscunque diligit. Sed tunc dicunt incipere diligi ab eo, cũ ęternæ Dei dilectionis sortiuntur effectum, scilicet gratiam, uel gloriam. Vndè Augustinus: Absit ut Deus tẽporaliter aliquẽ diligat, quasi noua dilectione, q̃ in ipso ante nõ erat, apud quẽ nec preterita transierunt, & futura iam facta sunt. Itaque omnes sanctos suos ante mundi constitutionem dilexit sicut prædestinauit. Sed cum conuertuntur, & inueniũt illũ, tunc incipere ab eo diligi dicunt, ut eo mõ dicatur, quo põt humano affectũ capi qđ dicitur. Magis a Deo dilecti quo dicantur. li. 5. de tri. Ephe. 1.

citur. Sic etiam cum iratus malis dicitur, & placidus bonis, illi mutantur, & non ipse: ut lux infirmis oculis aspera, firmis leuis est, ipsorum scilicet mutatione, non sua: ita cum aliquis per iustificationem incipit esse amicus Dei, ipse mutatur non Deus.

Si quis magis, uel minus diligatur a Deo uno tempore, quàm alio.

Si uerò quæritur de aliquo, utrum magis diligatur à Deo uno tempore, quàm alio, distinguenda est dilectionis intelligentia. Si enim referatur ad dilectionis effectum, concessibile est: si uero ad dilectionis essentiam, inficiabile est.

Si Deus ab æterno dilexit reprobos.

De reprobis uerò qui præparati non sunt ad uitam, sed ad mortem, sic quæritur, utrũ debeat concedi, quòd Deus ab æterno dilexit eos. Dicimus de electis solis simpliciter hoc esse concedendum, quòd Deus ab ęterno eos dilexit, quos ad iustitiã, & coronã præparauit. De non electis uero simpliciter est concedendum, quòd odio habuit, id est, reprobauit, sicut legitur; Iacob dilexi, Esau odio habui. Sed non est simpliciter dicendum quod dilexit, ne prædestinati intelligantur: sed cum adiectione concedatur, dilexit eos inquantum opus eius futuri erant, id est, quos, & quales facturus eos erat.

Mala. 1.

Sũma distinctionis xxxij.

HAm ante tractauit Magister de charitate creata, qua Deũ diligimus: nunc tractat de charitate increata, qua Deus nos diligit. Et primò declarat, ꝙ Deus creator amat cũcta creata generaliter, & rõnales creaturas pręsertim pdestinatas specialiter, quocirca inqrit, qualiter incõmutabilis Deus dicatur unum diligere magis, q̃ alium, cum dilectio Dei in ipso sit una, & simplex, prorsus inuariabilis. Consequenter docet, ꝙ dilectio Dei cõsideratur dupliciter, atque ex hoc soluit qđ q̃rit, qualiter Deus immutabilis, & æternus dicit unũ, & eundẽ nũc magis, nũc minus diligere, ultimò sciscitať, an reprobos Deꝰ ab ęterno dilexit.

QVAESTIO. I.

HIc quæritur. *An Deus diligit cuncta creata, potissimè intellectuales creaturas æternaliter, atq; æqualiter.* ¶ Vř ꝙ Deus non amet creata, qm̃ amor est uis unitiua coniungens amantem amato. Cũ igiť Deus infinitũ ab oĩ creato distet, non uidetur alicui creaturæ p amorẽ coniunctus. ¶ Secundò, amor est alicui bonũ velle, sed uelle Dei oĩpotẽs est, sicut per Isaiam testatur. Cõsilium meũ stabit, & oĩs uoluntas mea fiet. Si ergo Deus diligit oẽs creaturas rõnales uult oĩbus dona gratiæ in præsenti, & dona gloriæ futuro. sicq; omnes saluarentur. ¶ Tertiò, creaturæ non fuerunt ab ęterno, ergo non potuerunt ab æterno, amari, cum nihil ametur nisi bonũ. ¶ Quarto, quanto qđ melius est, tãto amabilius. Sed creaturæ rõnales ñ sunt oẽs æquè bonæ, ergo neq; æquè amabiles, non ergo à Deo æqualiter diligunť. Possẽt hic multa induci, sed tota ista materia in prio est habita & discussa. idcirco imorãdũ nõ arbitror.

Isa. 46.

Bonauen.

¶ Itaque Bonauentura rñdens ad illud. An Deus dilexit æternaliter creaturas: Quædã, inquit, uerba de Deo dicta respectu creaturæ, connotant effectũ in actu sicut creare. Quædã cõnotant effectũ in habitu, ut prędestinare. Quædã indifferẽter utroq; mõ sicut diligere. Dř quppè Deus diligere aliquẽ, uel qm̃ actu cõmunicat ei bonũ, uel qa pponit hoc. Cũque cõmunicare sit effectus in tẽpore, ppositum uerò cõmunicandi sit ab æterno; hinc diligere interdũ de Deo dicit æternaliter, quãdoque tẽporaliter. sicque potest cõcedi, ꝙ creaturæ nõ solum temporaliter, sed etiã æternaliter diliguntť ab eo. ¶ Insup si q̃ratur, An Deus diligat oĩa gñaliter: rñdẽdũ ꝙ Deus nõ diligit creaturã rõne affectionis, sed cõmunicationis alicuius boni, ꝙ dilectio Dei potius dř dilectio effectus, q̃ affectus. Cõmunicatio aũt bonitatis diuinæ est duplex. Vna ĩ donis naturæ, & ista oĩbus est cõis. Alia in donis gratiæ, quæ rõnalibus creaturis est specialis: & penes hãc aliquos diligit, puta electos: aliquos odit, ut reprobos. & quãtũ ad primã cõmunicationẽ, uerum est illud Sapiẽtiæ. Diligis oĩa, & nihil odisti eorũ, quæ fecisti. ¶ Si aũt ita obijciať, Deus oĩa diligit ex charitate: distinguẽdũ est, qa, ly, ex põt notare habitudinẽ principij motiui, & productiui respectu effectus creati, & sic cũcta, quę diligit, ex charitate diligit. Charitas nãq; principiũ est uniuersorum effectuum, quos pducit. potest quoque notare solũ habitudinẽ principii pductiui, sed et exemplaris repsentãtis. Sic eos duntaxat amat ex charitate, qbus cõmmunicat charitatẽ creatam, cũius exẽplar est charitas increata sub rõne charitatis sub qua rõne nõ est aliorũ exẽplar. ¶ Si uerò obijcias ꝙ amor trãsformat amãtẽ in amatũ, Deus aũt non transformatur in creaturã: dicendũ, ꝙ uerũ est hoc de amore affectionis, q i alterũ tẽdit. Amor aũt Dei nõ est amor affectionis tendens in alterũ sed potius inclinãs, & trahẽs alia in se. Ideo amor diuinus magis trãsformat, & conformat amata ipsi amãti, q̃ ecõ rio. Deniq;, sicut duplex est ɔformatio rerũ ad Deũ una ſm similitudinẽ uestigii, alia ſm similitudinem imaginis, quæ est magis expressa: ita dilectio Dei dupliciter sumiť, utporẽ gñaliter, sicq; cõnotat gñalẽ assimilationẽ: & itẽ spũaliter, & sic cõnotat quãdã unionẽ. Impios uerò, & pscitos ſm qđ tales, non amat, sed odit. tñ naturã eorũ diligere dř. ¶ Amplius dũ q̃ritur, An oẽs ęqualiter diligat, dicendũ, ꝙ de dilectiõe Dei est loq dupliciter. Primò, ſm ipsius dilectiõis essentiã. Secũdo, penes eius efficientiã, efficaciã, seu effectũ. Primo mõ diligit oẽs nõ solũ æquali dilectiõe, imò et uno, & eodẽ simplici, & inuariabili actu, q est diuina essentia. Sed secũdo mõ nõ diligit oẽs æqualiter, qm̃ uni uult maius bonũ, q̃ alteri. Vel sic, Cũ diligere Dei sit uelle alicui bonũ; ęquãlitas dilectiõis Dei ad alios attẽdi põt dupliciter. Primò, ex parte actꝰ uolẽdi. & sic diligit oẽs æqualiter, qa nõ magis intẽsè uult uni bonũ, q̃ alteri. Scdõ, ex parte uoliti. & ita diligit oẽs nõ æqualiter, sed aliquos maximè, quosdã minimè, alios mediu mõ: secũdũ quod uni uult bona maxima, alteri minima, alijs mediocria. ¶ Præterea angelos Deus magis dilexit q̃ homines, quantum ad affectus cõditionis, seu quo ad dona naturæ: quoniã excellentiora naturalia contulit eis, i quo magis apparet omnipotẽtia creatoris. homines. uerò magis dilexit, quãtum ad effectus reparationis

Sap. 11.

Obiectio.

Obiectio.

Dilutio.

Quæstio.

Responsio

Quæstio. An Deus diligat oĩa gñaliter.

An homines magis angelis dilexerit.

parationis & gratiæ, quoniã angelis lapsis relictis, homines liberauit, & gratiosissimè egit cũ eis, i q io sapientia Dei refulget. Quæstio ¶ Si autem quæratur, quę harum dilectionum aliam magis excedat: dicendum quòd de excessu dilectionis est loqui dupliciter. Primò, ut nunc, seu secundum statum præsentem: secũdò, simpliciter & secundum statum finalem. Et primo modo plus diligit angelos, secundo modo plus diligit homines. Vnde in patria habebit homo plura, atq; maiora, de qbus Deo gratus sit, & deuotus, quàm angelus, utpotè beneficia incarnationis, redemptionis, & eminentissimæ glorificationis naturæ humanæ, præsertim in Christo, & uirgine gloriosa: quæ non tantum manifestant circa nos diuinæ dilectionis magnitudinem, sed etiam nimietatem, Ephe. 2. iuxta illud Apostoli: Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos Deus, atq; per istam distinctionem soluuntur obiecta, quæ ad utrãq; partem fieri solent. Quæstio. ¶ Præterea quærit hic doctor, An Deus magis dilexit genus humanũ, q̃ Christum. Respondet, ꝙ magis dilexit Christum, qui secundum naturam diuinam est bonitatis immensę, & secundum humanitatem assumptã rõne unionis cum uerbo, est nobilitatis, ac dignitatis singularis, & inæstimabilis. Anselmus Propter quod ait Anselmus, ꝙ uita illius hominis pręponderabat toti mundo, imò mille mundis. Nec obstat quod pater dedit Christum pro nobis in precium, quia per illam donationem non fuit Christus alienatus à patre, sed ad patiendum expositus, & ꝑ hoc meruit magis glorificari à patre. ¶ Iterum sciscitatur, An Deus plus diligat prædestinatum iniustũ aut iustum præscitum. Respondet, quædam est dilectio approbationis, & quędam electionis: Prima Philip. 2. ratione connotati est temporalis, & respicit statum ꝑsentem. Dilectio uerò electionis, cum sit æterna, respicit statum futurum, in quo homo æternaliter ꝑQuæstio: manebit. Reprobi autẽ etsi ad tempus sint boni, nõ tamen finaliter in Deo sunt permansuri. Idcirco (secundum Magistrum) non diliguntur à Deo æternaDilectio Duplex. liter, nisi uerbum diligendi à ratione propria distrahatur. Itaque quantum ad dilectionem approbationis secundum præsentem iustitiam, magis diligit Deus iustum præscitum: sed quo ad dilectionem æternæ electionis, plus diligit prædestinatum iniustum. Hæc Bonauentura, qui in hac distinctione interrogat, An Christus magis dilexit Petrum quàm Iohannem, & eius responsio cum responsione Thomæ satis coincidit, quamuis diffusior sit.

Tho. Aq. ¶ Porrò Thomas his consonans: Vnicuique, inq̃t, cognitionem habenti, amabile est proprium opus, non solum amore naturali, sed etiam animali, aut intellectuali. Cumque in Deo sit suijpsius perfecta cognitio, amat propriam bonitatem. Bonum quoque rei uocatur, non solum quod in ipso est per essentiam, sed item prout in alio est ꝑ similitudinẽ, & participationem. Hinc cum bonitas creaturæ sit similitudo bonitatis diuinæ, sequitur, quòd Deus diligat creaturam. Etenim sicut diuina essentia est exemplar omnis creatæ essentiæ, sic bonitas Dei causa est omnis creatæ bonitatis, sed Deus cognoscendo suã essentiam, cognoscit omnia, quæ ab ipso exemplariter seu exẽplariter producuntur: ergo amando propriam bonitatem, amat omnia, quæ ab ipso bonitatẽ participant. ¶ Insuper de hoc, qualiter Deus diligat omnem creaturam disseruit: Amicitia aliquid addit supra amorem, quia ad amoris sufficit rationem, quòd homo uelit alicui bonum quodcunq; Ad rationem uerò amicitiæ pertinet, ut uelit illi bonum quod uult sibijpsi, ut scilicet uelit cõuersari cum ipso, & ei in illis cõuiuere, quæ maxime amat. Itaque loquẽdo de dilectione communiter Deus diligit omnia, inquantum uult eis aliquod bonũ, uidelicet naturale bonũ ipsorum. Bonum aũt, quod sibijpsi uult, utpotè uisionem, & fruitionem suijpsius, qua ipse in seipso beatus est, uult oĩ creaturæ rõnali uoluntate antecedẽte: uoluntate uerò consequente, solis electis, quæ est uoluntas simpliciter: ideo solos electos diligit amore amicitiæ, alios autem amore cõmmuniter dicto, inquantum sunt bona. Vnde legitur: Diligis oĩa, & nihil odisti eorum, quæ fecisti. Sapiẽ. 11. Dionysi. Diuinus quoq; Dionysius contestatur, quod amor Dei mouet superiora ad inferiorum prouidentiam. Deus autem uniuersorũ prouidentiam habet, ergo diligit uniuersa. Quæstio. ¶ Præterea si quæratur, An Deus diligat inanimata amore bñuolentiæ, uel amore concupiscentiæ: uideĩ ꝙ non amore bñuolẽtiæ, quia 8. dicitur Ethicorum, ꝙ inanimata non diliguntur nisi amore concupiscẽtiæ. Deus autem nil amat tali amore: quia non indiget rebus, nec ordinat eas ad commodum suũ. Dicendum, quòd quamuis nos nõ diligamus inaĩata amore beneuolentiæ, quia earũ bonum non causatur à nobis: attñ Deus amore bñuolentiæ diligit eas, Responsi. quia ꝑ hoc, quòd eas uult, sunt & bonæ sunt. Dilectio quoq;, quæ est electionis cã seu ratio, est dilectio amicitiæ, quam Deus ad irrationalia non habet. ¶ Præterea, ab ęterno Deus creaturas dilexit. Illa etẽ nomina sola dici possunt de Deo ex tempore, quæ in principali significato significant aliud, quod in Deo secundum rem non est, ut, quæ important relationem Dei ad creaturas in significato principali, ut dominus: quæ relatio in creatura est secundum rem, in Deo secundum rationem. Similiter, quæ designant in principali significato actionem diuinam, terminatam ad aliud extra Deum, sicut creare. Amor uerò in principali significato non importat relationem, sed actionem uoluntatis, cuius actiones (sicut, & actiones intellectus) immediatè, atq; elicitẽ manent in operante, nec trãseunt ad aliud constituendum in exteriori materia: ideo creaturas diligere conuenit ab æterno. Et quamuis creaturę non fuerunt ab æterno existentes, & bonæ in proprio esse, tamen in Dei pręcognitione, atque præsentia tales fuerunt. Vnio quoq;, quam efficit amor, unio est affectus, quæ potest haberi ad illud, quod absens, est, &, quod nondum est. Quamuis etiam Deus uoluit ab æterno creaturas esse, non tamen uoluit eas esse ab æterno, sed tempore præordinato ab ipso secundum ordinem sapientiæ suæ. Quæstio. ¶ At uerò si quæratur, An Deus diligat cuncta æqualiter: respondendum, quòd amor dupliciter Responsi. mensuratur. Primò, ex suo principio, sicque illud magis amatur, ad quod uoluntas efficaciùs inclinat: & ita Deus æqualiter diligit omnia, quoniam in dilectione sua respectu cuiuslibet rei habet efficaciã infinitam in diligendo. Alio modo ex parte obiecti, secundum quod quis dicit illud magis diligere, cui uult magis bonum, sicque magis diligit unum quã alium. ¶ Et si obijciatur illud Sapientiæ, Quia æqualiter est ei cura de omnibus, Obiectio. Et item quod in libro de Causis asseritur. Causa prima æqualiter se habet Sapiẽ. 11. ad omnia: respondendum, quod æqualiter est ei cura de omnibus ex parte solicitudinis suæ, non ex parte Dilutio. eorum, quę prouidet eis. Dilectio quoque non tantum importat id, quod ex parte est Dei: sed, & illud, quod ex parte est creaturæ, cuius bonum secundum quod à Deo est uolitum, dilectione Dei includitur. Hinc cum creaturæ nõ habeãt æqualiter se ad Deũ, nec bonitatem Dei æqualiter valeãt par-

ticipare, iden Deus non æqualiter diligit omnia. Nec dicitur magis diligere, quia intensiùs diligit, sed quoniam maius bonum alicui uult, imò quantũ ad dilectionis affectum semper eundem æqualiter diligit, quia semper uult ei bonum idem finale. Amplius loquendo simpliciter, maius bonum uult peccatori prædestinato quàm iusto præscito: sed vt nũc vult plus iusto præscito. Hæc autem determinatio, ut nunc, non cadit ex parte dilectionis diuinæ, sed magis ex parte obiecti: qa dilectio Dei ñ uariat ꝑ tẽpora, & ab æterno voluit maius bonum huic prædestinato, idcirco simpliciter concedendum est, qđ magis diligit Deus iniquum prędestinatum, quam

Quæstio. iustum præscitum. ¶ Porro si quæras, An magis diligat innocentem, q̃ pœnitentẽ: dicendũ, quòd quãtum ad bonum præmij essentialis, æqualiter diligit innocentem, & pœnitentem, si æqualiter habeant charitatem, uel illum magis qui charitatem habet maiorem. Sed quantum ad præmium accidentale, plus diligit innocentem, propter innocentiæ dignitatẽ, ad quam pœnitens nequit pertingere. Demq;, quantum ad bonum naturæ, ut dictum est, Deus plus diligit angelum, quàm hominem: sed quantũ ad bonum gloriæ, habent se ut excedentia, & excessa. Nam quosdam angelos diligit plus, quàm homines quosdam, quosdam uerò angelos, & homines

Matt. 22 ęqualiter: quoniam homines erunt æquales angelis Dei, quidam etiam homines superiores sunt angelis. ¶ Postremò, Deus Christum diligit non solum plus, quàm totum genus humanum, sed, & plus quàm totam creaturam, non solum quantum ad eius deitatem, sed & quantum ad naturam eius humanam inquantum eam prædestinauit ad bonum maius toto uniuerso, utpotè ad hipostaticam unionem cum uerbo æterno. ¶ Et si obijciatur, quod bo-

Obiectio num commune præstantius est, atq; diuinius bono unius personæ: dicendum, ꝙ etiam Christus est uni-

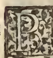
Per Christũ Deo grati efficimur. uersalis saluator, & omnium bonum finale, cõe, & consummatũ, ꝓsertim ut Deus & causa salutis uniuersorum, & per ipsum totũ genus humanum factũ est Deo patri acceptum. Causa autem præstantior est causato, & propter quod unumquodque tale, & illud magis. Hęc Thomas in Scripto.

¶ His concordant Petrus & Richardus & alij communiter.

¶ Durandus quoque, & Scotus, qui omnes sicut & Alexander, ac Antisiodorensis, testantur, quòd amor Dei ad creaturas, non est propriè affectualis seu affectiuus, sed magis effectualis, seu effectiuus, nec maior neque intensior ad unum, quàm ad aliud, expertè ipsius Dei, seu actus intelligendi cõsistentis in Deo.

¶ Quo circa verũ, planumq; fateor, quod in supglorioso, ac ꝓrsus simplicissimo, atq; incommutabili Deo, non sit ulla unquam recens affectio, aut affectionis mutatio, aut immanentis dilectionis diuersitas, nec intensio, neq; remissio charitatis interne. Nihilominus sub correctione existimo, quòd amor, & charitas tã uerè, ac propriè cõpetunt Deo, sicut sapientia, & scientia, & diligere sicut scire, ita ꝙ supdignissimo Deo verè cõpetit creata diligere, & amare: qa (ut ait philosophus) diligere, seu amare, est alicui bonũ uelle, creator aũt creaturis uult & uolẽdo cõicat largitur bona multa & magna, naturalia, & gratuita, atq; glorifica, &c. Si de rõne dilectionis, seu amoris sit affectio, sequi ur ꝙ dilectio Dei ad creaturas, sit uerè affectiua, sicut, & uolitiua non quasi immutet mutabiliterve afficiat inuariabilissimã Dei mentem, sed quia suo modo inclinat omnipotentis uolũtatẽ ad uolendum fauorabiliter ad cõicandũ liberaliter, ad influendũ merè gratuitẽ dona sua rebus creatis eo mõ, quo diuinus Dionysi. protestatur ꝙ amor Dei non reliquit eum sine germine esse. Insuper iuxta hæc dicendum apparet, ꝙ sicut in Deo ponuntur plures & distinctæ ideę, non ꝙ pluralitas & distinctio sit ex pte simplicissimi Dei, sed ꝑ respectũ ad ideata, ad q̃ referunt ideę, sic posset dici maior dilectio Dei ad unũ, quã ad aliũ, etiã ex parte ipsius dilectiõis, nõ ẛm id, qđ est, sed ꝑ relationẽ, seu respectum eius ad amatum, ẛm quod maius bonum uult uni, quàm alteri, ita ꝙ hoc nõ est solùm ex parte uoliti, sed & uolẽtis per respectum ad uolitum. Nẽpe quod maius bonum largitur uni, quàm alteri, est ex hoc quod uult & fauet, ac cõmunicare intendit, proposuit, & decreuit, plus uni quam alteri. — Dionys.

De quatuor virtutibus principalibus.
Distin. XXXIII.

Lib. 13. de Trinitate — POst prædicta de quatuor uirtutibus, quæ principales, vel cardinales vocantur, differendũ est, quę sunt iustitia, fortitudo prudentia, temperantia. De quibus Augustinus: iustitia est in subueniendo miseris, prudentia in pręcauendis insidiis, fortitudo in perferendis molestijs, temperantia in coercendis delectationibus prauis. De his dr̃ ĩ libro Sap. Sobrietatẽ, & prudẽtiã do-

Sapiẽt. 8. cet, iustitiã & uirtutem. Sobrietatem vocat temperantiã, & uirtutem uocat fortitudinem. Hæ virtutes cardinales dicunt̃, ut ait Hieron. q̃bus in hac mortalitate bene viuit̃,

Johan. 1. & post ad ęternã uitam peruenitur, quę in Chr̃o plenissimè fuerunt & sunt, de cuius plenitudine nos accepimus: In quo habuerũt usus eosdem, quos in patria habent, & quosdam etiam uiæ. Veruntamen an hæ uirtutes, cum & ipsę in animo esse incipiant, qui cum siue illis priùs esset, tamen animus erat, desinant esse, cũ ad æterna perduxerint, nõ-

Sapien. 8. nulla quęstio est. Quibusdam uisum est, eas esse desituras, & de tribus quidem, prudentia scilicet, fortitudine, & temperantia, cum hoc dicitur, non nihil dici uidetur. Iustitia enim immortalis est. & magis tunc perficietur in nobis, quàm esse cessabit cum bea-

Augu. 14. de tri. c. 9. te uiuemus cõtemplatione naturæ diuinæ, quæ creauit omnes cæterasque instituit, naturas, qua nihil melius, & amabilius est: cui regenti subditum esse, iustitiæ est. Et ideo immortalis est omnino iustitia, nec in illa beatitudine esse desinet: sed talis, ac tanta erit, ut perfectior & maior esse non possit. Fortassis, & aliæ tres virtutes, prudentia sine ullo

iam

iam periculo erroris, fortitudo sine molestia tolerandorum malorum, temperātia sine repugnatione libidinum, erunt ī illa fęlicitate: ut prudentiæ ibi sit, nullum bonum Deo præponere uel æquare: fortitudinis, ei firmissimè cohærere: temperantiæ, nullo defectu noxio delectari. Quod uerum nūc agit iustitia in subueniendo miseris, quod prudētia in præcauendis insidijs, quod fortitudo in perferendis molestijs, quod temperantia in coercendis delectationibus prauis, non erit ibi omnino, ubi nihil mali erit. Ista ergo uirtutum opera, huic mortali uitę necessaria sicut fides, ad quam referenda sunt, in præteritis habebuntur. Ecce apertè hic dicit Augustinus, quod prædictæ uirtutes in futuro erunt, sed alios usus tunc habebunt, quàm modo. Cui Beda assentit, super Exodum dicens: Columnæ ante quas expansum est uelum, potestates cęli sunt, quatuor eximijs uirtutibus præclaræ, id est, fortitudine, prudentia, temperantia iustitia: quæ aliter in cælis seruātur ab angelis & animabus sanctis, quàm hic a fidelibus. Et consequenter assignat Beda usus illarum uirtutum secundum præsentem statum & futurum, imitans Augustinum in præmissis assignationibus.

Beda sup. Exo. c. 26.

Summa distinctionis xxxiij.

COmpleto tractatu de tribus summis uirtutibus, quæ theologicæ appellantur: nunc tractat Magister de quatuor uirtutibus cardinalibus, quę inter uirtutes politicas ac morales, quibus humana regitur uita, sortiuntur primatum. De quibus breuiter loquitur, eas nominando, describendo & ab inuicem distinguēdo: ac sciscitando, an perseuerent in patria, & declarat quòd imò, sic tamen, quod alios actus seu usus habent in uita præsenti, & alios in futuro.

QVAESTIO I.

HIc quæritur, *An præter virtutes theologicas oporteat ponere uirtutes cardinales, ac de sufficientia ac distinctione earum.*

¶ Porrò circa hanc distinctionem diuersi diuersas, ac plurimas depromunt quæstiones, & quasi ab exordio tractant de uirtutibus moralibus, quid sint, qualiter insint, quomodo distinguantur ac numerentur, & plura huiusmodi introducunt, de quibus in textu nulla est mentio, nec huic loco videntur pertinentia: idcirco de illis pertranseo, pręsertim quia communia sunt, de eis quasi innumerabiles tractatus sunt editi, & quia de uitijs, & virtutibus speciale compilaui opusculum, idcirco hic pauca perstringam.

Gulielm.

¶ Itaque de his scribit Antisiodorensis in Summa sua tertio libro Præcepta iuris naturalis, quæ sunt origo, & quasi semina politicarum moraliumque uirtutum, inter quas sunt quatuor uirtutes cardinales, de quibus in libro Sapientiæ legitur: Sapientia docet sobrietatem i. temperantiam, & prudentiam, & iustitiam, & uirtutem i. fortitudinem, quibus nihil utilius est in vita hominibus, quæ quatuor uirtutes habilitant homines ad theologicas uirtutes i. ad actus promptos theologicarum uirtutum, atque per exteriora opera faciunt hominem similem Deo. Nempe per hoc, quòd homo reddit unicuique qđ suum est, assimilatur diuinæ iustitiæ quæ vnicuique secundum merita sua retribuit. Abstinendo quoque per temperantiam à delectationibus carnis, conformatur homo sanctitati, ac puritati mentis diuinæ. Per fortitudinem uerò præualēdo periculis mortis, & patiētiam in aduersis conseruans, fit aliqualiter similis omnipotentię Dei. Per prudentiam quoq; in cunctis ordinatè, & discretè procedens, imitatur altissimum, qui omnia in numero, pondere, & mensura constituit, & uniuersa in sapientia fecit. Itaque in conuersatione exteriori, & uita humana, nihil vtilius est hominibus quatuor istis uirtutibus, præsertim secundum quod informatæ sunt charitate.

Sapien. 8.

Matt. 16.

Sapië. 11.

Virtutes verò theologicæ regunt, & dirigunt hominem in uita diuina. id est, actionibus, & conuersationibus, quæ immediatè circa Deum uersantur.

Quæstio

¶ Præterea de prudentia quęri potest, An sit idem quod scientia. quocirca sciendum, quòd iudicium duplex est. Primum est iudicium rationis, quod est iudicium discretiuum, quod est ipsa discretio, qua ratio iudicat aliquid esse agendum uel non faciendum. & talis informis discretio non est uirtus, sed directiua uirtutis. dicente beato Bernardo: Discretio auriga uirtutum est magis, quàm uirtus. Circa tale iudicium scientia est, non uirtus. Multi quippè sciunt quid faciendum est, qui non faciunt. Secundum est iudicium diffinitiuum, quo ratio imperat aliquid fieri, aut uitari, & hoc ultimum est uirtutis, & ad prudentiam pertinet. sic itaq; differt prudentia à morali scientia, quia moralis scientia monstrat quid faciendum, & quid non: prudentia uerò diffinit, & imperat aliquid fieri, & non fieri, & ipsa est prima uirtus cardinalis, quam sequitur temperātia, quæ domat carnis rebellionem, & cohibet motus eius illicitos. Cuius duæ sunt species, puta sobrietas, & continentia. Sobrietas est abstinentia in cibo, & potu, & cohibet motus carnis illicitos pertinentes ad gustū. Continentia est abstinentia à concupiscentijs, delectationibus, actibusque Veneris. Porrò iustitia dupliciter sumitur, utpotè largè, & strictè. Largè iustitia dr̃ uirtus, qua reddit unicuiq; qđ suum est, & quia suū, simpliciter & sine reduplicatione. Strictè autem dicitur uirtus, qua redditur unicuique quod suum est, inquantum suum est, & ita cum reduplicatione. Fortitudo uerò est considerata periculorum susceptio, ac laborum perpesśio. Hęc Antisiodo., de quibus iam plenius est tangēdū.

Duplex iudicium.

Bernard.

Iustitia dupliciter sumitur.

Bonauen.

¶ At verò de necessitate ponendi cardinales uirtutes scribens Bonauentura: Cardinalis, inquit, necessitas uirtutis est ad rectificandum potentias animæ contra obliquitatem uitiorum, atque ad uigorandum contra difficultatem ad bona. Virtus namque facit potentiam rectam, ac uigorosam. Cumque oporteat hoīem ordinari ad Deum, & ad proximum & ad seipsum circa quos etiam potest obliquari & impediri seu retardari: idcirco non solum indiget uirtutibus theologicis, quibus rectè tendat ad Deum, sed item uirtutibus, quibus reguletur & ordinetur circa seipsum & proximum, & hæ sunt uirtutes cardinales. Hinc sicut præter tria pręcepta primæ tabullæ, q̃ ordinant hoīem circa Deū, oportuit ponere alia tabulæ sc̄dę pręcepta. ordināt ad pximū: sic pter tres uirtutes theologicas necessariæ sūt uirtutes hæ cardinales, quarū priuatiões, & opposita uitia trahūt ī mortē. ¶ Deniq; hæ uirtutes nō sūt

Virtutes cardinales ordinant quo ad proximum.

realiter una uirtus, sed quatuor. De quibus loq; du pliciter possumus. Primò, pro cōparationem ad formā earum, qua sunt gratuitæ, meritoriæ, & formatæ. Secundò, quantum ad formam, qua sunt ad speciales actus deputatæ. Prima forma est gratia gratumfaciens, quæ quamuis sit una in se, attamen gratam reddit Deo animam cum uniuersis potentijs & habitib' suis: & in hac forma, uirtutes istæ sunt unū. Sic etiam comparantur ad charitatem, qua meritoriæ sunt: & quasi unico pondere ad unum finem ultimum inclinantur, tanquam ad proprium locum.

Virtutum cardinalis diuersitas ex quinq; notatur.

Loquendo autem de uirtutibus istis quantum ad formam earum, qua ad speciales actus ordinantur, sic essentialiter, atque formaliter distinguuntur. Diuersitas quoq; earum ex quinque pensatur. Primò, ex diuersitate potentiarum quas perficiunt & informant. Secundò, ex diuersitate actuum, quos eliciūt. Tertiò, ex diuersitate obiectorum, ad quæ ordinantur, & circa quę uersantur. Quartò, ex diuersitate uitiorum oppositorum, quæ expugnant. Quintò, per medietates secūdum quas attenduntur. Prudētia per pè dirigit uim rationalem, temperantia concupiscibilem: fortitudo irrascibilem, iustitia uoluntatem.

Quæstio.

¶ Insuper, si quæratur distinctiùs de harum uirtutū subiectis: dicendū, quia (ut docet philosophus primo Ethicorum) rationale dupliciter dr. Primò, qd rationem participat, ita quòd uerè rationale est, & intellectiuæ naturæ. Secundò, quod rationi obedit. Si ergo largè summat pars rationalis, certum est oēs uirtutes esse in parte rationali, siue sint theologicæ, siue cardinales, siue intellectuales, siue consuetudinales. Si aūt rationale propriè appelletur qd participat rationem, sic quidam dixerūt duas uirtutes cardinales esse in parte rationali seu intellectiua, pura prudētiam in intellectu, iustitiam in uoluntate, alias uerò in parte sensitiua, quę rationi obedit, uidelicet temperantiam in appetitu sensitiuo concupiscibili, fortitudinem in irrascibili. Quæ positio quamuis secundum morales philosophos caret probabilis, tñ secundū theologū nō vr rationabilis, cū cunctæ cardinales uirtutes æquales sint, quātū ad meriti dignitatem, omnes quoq; principia sint merendi. Cumq; meritum radicaliter circa liberū consistat arbitrium, in solis illis potentijs consistūt uirtutes siue theologicæ, siue cardinales, in quibus libertas consistit arbitrij: sequitur, quòd in solis superioribus uiribus sint ponendæ, quod etiam earū exigit dignitas, cū ornantur ex grā, sintq; perfectiones animæ, magis, quàm scientia: quæ tamen in intellectu est subiectiuè. Quòd etiam probatur per Augustinum, in soliloquio protestantem: Virtus est ratio recta perducens in finem. Tullius etiam asserit quòd uirtus est de genere boni honesti. Bonum autem honestum, & eius oppositum, non sunt nisi rationalis naturis sensitiuæ: namque potentiæ non formantur, nisi ad bonum utile, aut delectabile. Nūc demum sub nomine rationalis, inclusa est superioris affectiua. Irascibilis quoque, & concupiscibilis, prout in eis ponuntur temperantia, & fortitudo, ad intellectiuum pertinent appetitum, ut supra expositum est. Insuper de numero harum uirtutem, & sufficientia earum est aduertendum, quòd sufficientia harum assignatur Primò penes diuersitatē subiectorum. Subiecta enim proxima & immediata uirtutum, sunt potentiæ, quæ sunt tres, ut potè rationalis, concupiscibilis, & irascibilis, ita, quòd fortitudo est in irascibili, temperantia in concupiscibili, iustitia, & prudentia in rōnali. secundum quod rationalis dupliciter sumitur, puta in ratione assumē

Meritū circa lib. arb. consistit

Augustin. Tullius.

ris, sicque in ea extat prudētia: uel in ratione sensatiotis, & ita in ea est iustitia: uel secundum quod consideratur in se, & sic perficitur prudētia: uel secundum quod habet alias uires gubernare, & ita perficitur uirtute iustitiæ. Secundo accipitur sufficientia ista penes diuersitatem actuum intrinsecorum. Tres quippè sunt actus, qui concurrunt necessariò ad uirtutem, utpotè, scire, uelle, & impermutabiliter operari. Scire autem quid sit agendum, est prudentiæ: uelle bonū est iustitiæ: permutabiliter operari, fortitudinis, & temperantiæ: fortitudinis in aduersis, temperantię in prosperis. Tertiò assignatur, sufficientia ista per respectum ad quatuor mala opposita, quę sunt quatuor uulnera nobis per originale peccatum inflicta: quæ sunt, ignorātia concupiscentia, infirmitas, malitia. Nam contra ignorātiā est prudentia, cōtra concupiscentiam temperantia contra infirmitatem fortitudo, contra malitiam iustitia. estque sufficientia ista rationalis, tamen à posteriori est sumpta. Non enim uirtutes per uitia, sed uitia per uirtutum merita distinguuntur. ¶ Quartò sumitur ex parte obiectorum, quæ assignatio rationabilior est: quoniam actus per habitus, & habitus per obiecta diuersificantur. Et hic modus quadruplicatur: quia uirtutes, sunt circa passiones, aut circa actiones. Si circa passiones, aut circa illatas, & ita est fortitudo: aut circa innatas, & ita est temperantia. Si circa actiones, aut circa intrinsecas, quæ consistunt in eligendo, & sic consistit prudentia: aut circa extrinsecas, & sic extat iustitia, ad quam spectat unicuique attribuere sua iura.

¶ Secundò sumitur ex parte obiecti. Virtus namque negociatur circa bonum agendum, aut circa malum uitandum. Si circa malum, aut est innatum, & ita est temperantia; aut illatum, & contra illud, est fortitudo. Si circa bonum, aut in ratione utilis & conuenientis, & sic est prudentia; aut sub ratione honesti, & laudabilis, & sic est iustitia. ¶ Tertiò sumitur sic: Virtus cardinalis aut ordinat ad proximum, aut ad seipsum: Si ad seipsum, aut in eligendis, & sic est prudentia: aut in respuendis, & sic est temperantia. Si ad proximum, aut hoc est in reddendis, & ita est iustitia. aut in sustinendis, & sic est fortitudo. ¶ Veruntamen omnes sufficientiæ istæ patiuntur instantiam, nec uidentur usquaque pertingere ad propriam rationem, ideo restat adhuc assignatio alia, quæ cæteris aptior reputatur. Nempe cum uirtus cardinalis uocetur, quoniam ordinat hominem circa ea, quæ sunt ad finem, uidelicet circa creaturam, cum homo comparetur, aut ad se, aut ad alterum. hinc uirtus cardinalis, aut est regulatiua actuum hominis respectu sui, aut respectu proximi. Si respectu sui hoc potest esse tripliciter secundum actum principalem triplicis potentiæ, scilicet rationis, in qua est prudentia: concupiscibilis, in qua temperantia: irascibilis, in qua est fortitudo. Si uero ordinet ad alterum, sic est una uirtus, quæ appellatur iustitia. Cumque una sit ratio secundum quā ad alterum ordinat, utpotè ratio debiti, quæ ratio potest attendi secundum actum cuiuslibet potentiæ, hinc iustitia circuire dr oēs animæ uires, ut quarto dr Ethicorum. ¶ Amplius quærit, an istæ uirtutes nobis insint ex consuetudine, uel ex dono gratiæ. Respondet, uirtutes cardinales, uno modo, dicunt uirtutes, quia habilitant ad moralia opera: secundò, quia ultra hoc etiam eleuāt ad meritorios actus. Et hoc secūdo modo ortū hōtex grā sic enim gratuitæ sunt, & meritoriæ fiūt. Sed Primò modo politicæ sunt, & sūt radicaliter à natura, complentū-

Quæstio

Respons.

ro ex operationum frequentia, aut perseuerātia, seu permanentia gratiæ, uel à natura in qua radicaliter, sunt plantatæ. Dum uerò assentimus eis fit nobis paulatim perfacilè quod prius fuit difficile. Vnde ad Eugenium sanctus ait Bernardus: Nihil est ita difficile, quod consuetudo non faciat facile. Nec solum assuefactione habilitatis illa semiplena ad cōplementum perducitur, sed etiam adiutorio gratiæ. Ex utraque uirtus politica potest suscipere complementum, quando concurrit diuinæ gratiæ subsidium, ac bonæ assuefactionis exercitium. ¶ Postremò hic sciscitatus, An uirtutes cardinales manent in patria, Ad quod respondet, Virtus dicitur manere in patria uarijs modis. Primò, quantum ad præmium, ita quòd ipsamet sibi est præmium secundū status sui perfectionem, quemadmodum charitas, quæ secūdū quod erat imperfecta in uia, fit præmiū sui secundum quod est confirmata in patria. Secundò quātum ad præmium, ita quòd nec ipsa sibijpsi sit præmium, nec simul stare potest cum præmio, ut fides, & spes, quæ euacuantur in patria. Tertiò, quantū ad præmium & cum præmio; sic tamen ipsa non est sibi præmium, sed dispositio quædam ad præmium: & sic manet uirtus cardinalis. Præmiū namq; essentiale uirtutum theologicarum est deus, secundum quod clarè uidetur, fruitiuè diligitur, ac securè tenetur. Penes quos tres actus, accipiuntur tres animæ dotes, ad quas per actus cardinalium uirtutum disponimur. Nam, & actus nostri, glorinsi erunt, fortes, casti, prudentes. sicque iusti, ua omnem errorem, fortitudo omnem molestiā, temperantia omnem libidinum repugnantiam. Hic uirtutes cardinales excellentiori modo manent in patria, quàm in uia, & eminētiores actus hūt ibidē.

¶ Præterea de his scribit Thomas prolixè, & primò de causa appellationis earum. Istæ, inquiēs, quatuor uirtutes dicuntur generales & principales, ac cardinales. Quia enim principium cuiuslibet rei est potissima pars ipsius, & plusquàm dimidium eius ut primò dicitur Ethicorum, ideo id, quod est potissimum in quolibet genere, dicitur principale in genere illo. Cumque habitus pensentur ex actibus & actus ex obiectis, ideo uirtutes dicuntur principales, quæ uersantur circa id, quod potissimum est in uirtutum materijs, sicut potissimum in his, quæ ad uim concupiscibilem pertinent, sunt delectationes secundum tactum. Vnde temperantia, quæ reprimit illas, uirtus est principalis. Hinc quoque uirtus principalis uocata est cardinalis: quoniā actus, secundariæ uirtutis, super actum eius fundatur, quē admodum motus ostij super cardinem eius. Nec dicuntur uirtutes hæ generales per prædicationem, sed per participationem, quia uirtutes secundariæ ipsis adiunctæ, ipsas participant. unde nec eis assignātur, species, sed partes. ¶ Præterea uirtutes theologicæ non sunt dicendæ cardinales: quoniam uirtutes cardinales appellantur ad similitudinem cardis in quo ostij motus firmatur. De ratione verò ostij est, quòd per ipsum in interiora domus intret ideo id, per quod non est motus in aliquid ulteriùs non habet rationem ostij. Cumque uirtutes theologicæ, circa Deum immediatè uersentur non habent aliquid ulteriùs ex parte obiecti, in quod tendant: ideo cardinales non appellantur. Virtutes quoque intellectuales, quia perficiunt hominem in uita contemplatiua quæ nō ordinatur ad aliam uitam, imò actiua ordinatur ad ipsam, non uocātur cardinales. Virtutes uerò morales, quia perficiunt in uita actiua, & uersantur non immediatè circa finem, sed circa media, ex utraque parte conuenit eis ratio ostij: ideo solæ uirtutes morales, non omnes, sed quædam earum, cardinales nuncupantur.

¶ Denique non sunt nisi quatuor cardinales uirtutes: quoniam cum moralium uirtutum materia seu obiectum sint ea, quæ spectant ad appetitum, in quibus dirigit ratio, potest ista materia considerari tripliciter. Primò, ut habet rationem consiliabilis, & eligibilis, secundum quod ratio circa eam operatur: & ita circa eam est prudentia, quæ inter uirtutes morales, & intellectuales est media. Secundò, prout habet rationem appetibilis. Ad appetitum uero pertinent duo uidelicet actio, & passio. Passio quoque in irrascibili ꝯcupiscibilique consistit. Circa actiones ergo est iustitia: circa passiones autem irrascibilis, est fortitudo: & circa passiones concupiscibiles temperantia: sicque quatuor sunt cardinales, virtutes.

¶ Si uero obijciatur, quia uidetur quòd mansuetudo potius sit uocanda uirtus cardinalis, quia reprimit iram, à qua uis irascibis nomen sortitur: dicendum, quòd timor est circa maxima pericula, ut potè circa pericula mortis: ideo circa illum timorē refrenandum est uirtus moralis præcipua, ut potè fortitudo. Denominatur tamen appetitus irrascibilis ab ira, tanquam à passione magis nota, ac ultima. Hæc Thomas in Scripto.

¶ Porrò in prima Secundæ, quæstione sexagesimasexta interrogat, Vtrum uirtutes cardinales maneant post hanc uitam.

¶ Respondet Augustinus libro de trinitate, & refert quemadmodum Tullius dixit, uirtutes cardinales post hanc uitam non permanere, sed sola ueritatis agnitione animas in alia uita esse beatas. Augustinus uerò dicit oppositum de permansione illa uirtutum. Itaque aduertendum, quòd in uirtutibus cardinalibus est aliquid materiales ex parte obiecti prout sunt circa passiones, seu operationes, quæ in uita futura non erunt, ut sunt concupiscentiæ, & timores, emptiones, atque uenditiones. & quo ad hoc non permanebunt uirtutes istæ in patria. Aliud est in ipsis quasi formale, ordo uidelicet rationalis appetitum dirigentis, & quo ad hoc, perfectissimè erunt in patria, in qua ratio perfectissima erit, ubi que appetitus sensitiua imperium rationis in cunctis sine difficultate sequitur. Veruntamen fortitudo, & temperantia non erunt perfectè in animabus, nisi resumptis corporibus. Prudentia uero, & iustitia sunt perfectissimè in eis ante resurrectionē communem. Hæc Thomas in Summa.

¶ Præterea de uirtutibus moralibus, & earum distinctione loquitur Petrus: Sicut scientia est rectitudo intellectus in ordine ad finem, qui est uerum, sic uirtus moralis est rectitudo appetitus in ordine ad finem suum, qui est bonum humanum. Rectitudo autem appetitus ex duobus consistit, appetitum nāque præcedit cognitio, quam sequi, & non sequi potest inclinatio uoluntatis. Requiritur ergo aliquid, regulans practicam rationem in dirigendo, & aliud, appetitum seu uoluntatem inclinans in exequendo: quorum primum facit uirtus intellectualis, præsertim prudentia: ad secundum pertinet uirtus moralis præsertim iustitia. Cumque in omnibus actibus moralibus sit una ratio ueri, uidelicet uerū contingens operabile per eam, sed ratio boni diuersa: ideo ex parte rectæ rationis sufficit prudentia, sed ex parte appetitiue diuersi habitus requiruntur: & prudētia quidem est in recta ratione per essentiam, aliæ in uiribus, quæ participant rationem. Recta etenim rō moralem

Margin notes: Bernard. — Quæstio. — An virtutes manent in patria. — 1.Cor.13. — Tho.Aq. — Virtutes illæ.4. quare cardinales vocantur. — Virtutes theologicæ, quare non vocantur cardinales. — Obiectio. — Tho. Aq. — Augustin. — Taranta.

moralem materiam ordinat tribus modis. Primò ordinando actiones, & passiones in medio: secundò, ordinãdo subiectum ad medium illud, quatenus firmiter illi adhęreat: tertiò, ordinando in operationes ad aliud, ut ęqualitatem cõseruet. Et hæc aliquo modo sunt in quolibet actu uirtutis. Verum in quibusdã materijs bonum attendit magis secundum rationẽ, unius istorum, quàm aliorum, & sm hoc est specialis uirtus. Nempe in passionibus, & affectibus delectabilibus, difficiliùs est medium tenere ideo. virtus, quę hoc facit principaliter temperãtia nominatur. In actionib. quoque & passionib. tristabilib. difficiliùs est firmiter stare; ideo uirtus hoc faciẽs fortitudo uocatur. In actionibus demum, & passionibus ad alterũ difficiliùs est æqualitatem seruare: ideo uirtus hoc agens, appellatur iustitia. ¶ Præterea de inexistentia, uirtutum secundum quòd sicut quidam philosophi posuerunt formas naturales omnino ab extra, ut Plato ab ideis, Auicẽna à datore formarum, quidam uerò omnino ab intra, ut Anaxagoras: quidam partim ab intra, & partem ab extra, ut Aristoteles: sic quidã (ut Plato) dixerunt scientias, & uirtutes nobis esse innatas, quidam uerò omnino ab extrinseco aduenientes. Veriùs autem est, quòd sicut scientiarũ principia aliquo modo naturaliter cognoscuntur, complemẽtũ uerò scientiæ est ex aliorum doctrina seu ꝑpria inuentione, sic uirtutum moralium principia seu seminaria insunt à natura. i. à naturali cognitione, atque amore boni, perfectio uerò earum est ab exercitatione, assuefactioneque bona. Denique, oĩs uirtus moralis consistit in medio, & est medietas quædam, inter duo uitiosa extrema: quoniam oẽs passiones, & operationes humanæ, dirigendæ sua ad regulam, rationis. Aequalitas quoque est medium inter maius & minus. Vnde oportet, quòd omnis uirtus quæ, est rectitudo circa passiones, & operationes humanas, sit in medio inter id, quod abundat, & id, quod deficit, per comparationem ad rectam rõnẽ. Virtus etiã intellectualis consistit in uero dicẽdo, sicut moralis in bono operando. Et sicut intellectuali uirtuti opponitur falsum, sic morali malum seu uitium. Medium autẽ in uero dicendo accipitur inter extrema, quorum unum est diminutum, puta negare, quod uerum est, alterum uerò superfluum, ut affirmare, quod nõ est. Virtus autem intellectualis dicit seu iudicat de re quod ei inest, nec dicit inesse, quod non inest: sicque consistit in medio. Sed uirtus theologica est circa obiectum purè bonum: ideo nõ oportet uirtutes theologicas habere mensurã aliam ab obiecto, uidelicet Deo qui omnium est mensura. ¶ Et si objciatur, q (ut ait Boethius) fides, medium tenet inter errores, hæresesque contrarias: dicendum, quòd illud non est medium, informali fidei actu, qui est primæ ueritati propter se assentire, sed in actu materiali, qui est cogitare. sic & spes mediũ tenet inter præsumptionẽ & desperationem; sed medium illud non est ex parte obiecti, quod nimis expectari non potest, sed ex parte subiecti. Quod autem communiter dicitur. In omnibus tenendum est medium, uerum est in his, quæ habent medium. ¶ Amplius, de euacuatione harum, uirtutum: dicendum, quòd quædam uirtutes morales sunt infusè, quædam acquisitæ. Virtutes acquisitæ dirigunt in uita ciuili, & habent bonum ciuile pro fine. & quia ciuilitas ista nõ manebit in patria, idcirco hec illæ uirtutes saltem secundum actuum, quamuis forsitan ad decorem possint manere secundum habitũ. Infusæ uerò dirigunt in uita spirituali, secundũ quã homo afficitur ciuis ciuitatis Dei. Cumque maneat ciuitatis ista in patria, manebunt & ibi istæ uirtutes ¶ Hoc quoque pensandum, quòd qualibet uirtus moralis duos habet actus. Vnum, quẽ exercet circa materiam propriam, ut pertingat in finem. Alterum, quẽ habet dum peruenit in finem, quemadmodum fortis in periculo pugnæ exercet actum pugnãdi, post uictoriam uerò gaudet de ipsa uictoria, & gratias agit. Actus primus euacuatur in gloria, alius manet. Hæc Petrus. Idem Richardus.

Plato. Auicẽna. Anaxagoras. Aristotel.

Virtus cõsistit in medio.

Mensura omnium uirtutum Deus est.

Obiectio.

In omnibus est tenendum medium, quomodo intelligatur.

Albertus.

¶ De euacuatione quoque harum uirtutum, Albertus nõ ponit nisi solutionem Magistri. ¶ Insuper quærit, an diffinitiones harum uirtutum, quas ponit Magister, sint apertæ. ¶ Ad quod bene respondet, qđ Magister non intendit eas hic diffinire, nisi secundũ conformitatẽ ad Christum, in quo in summo statu fuerunt. Hinc quamuis generalior sit actus iustitiæ qui est reddere unicuique, quòd suum est, non tamen est ita excellens in merito, nec ita conformat nos Christo, ut actus quem tangit Magister, dicendo Iustitia est in subueniendo miseris: quod tamen propriè ad misericordiam pertinet, quæ est pars iustitiæ ¶ Et si objciatur, quia quod alijs cõmunicamus subueniendo eorum miserijs, nostrum est: iustitiæ uerò est unicuique reddere, quod est suum: ergo miserijs, subuenire non est actus iustitiæ: dicendum, quod illud est per possessionem, atque dominium, est etiam per rationem debiti iuris naturalis, secundum quod omnia essent communia, & adhuc sunt saltem in necessitate. Sic & prudentia in summo consistit, in præcauendis insidijs, quæ insidiantur uirtutibus. ¶ Objcitur item contra id, quod ait Hieronymus: His uirtutibus in hac uita bene uiuitur, ut ad æternam beatitudinem perueniatur. Nam has uirtutes habuerũt quidam philosophi. ¶ Respondetur quod sancti loquuntur de istis uirtutibus, secundum quod sunt infusæ siue formatæ: & ità philosophis, atque gentilibus non fuerunt.

Obiectio.

Dilutio.

In necessitate omnia sunt cõmunia.

Obiectio.

Responsio.

¶ Porrò Durandus affirmat cardinales uirtutes non manere in patria, quantum ad actum: imò temperantiam & fortitudinem non manere ibi quantũ, ad habitum, si ponãt in sensitiuo appetitu, cum ille in anima non maneat separata. Quod autem nulla earum maneat ibi; quantum ad actum, probat: quia uersantur circa passiones, aut circa distributiones & communicationes rerum, quæ uertuntur in usum uitæ præsentis. Verum istud (ut patuit) est contra Augustinum & Magistrum, & cõtra multos insignes doctores, & sicut Albertus prosequitur, uirtutes, quæ sunt circa ea, quæ ordinantur ad finem, alios habent actus quamdiu sunt in uia, & motu ad finem, & dum coniuncti sunt fini. Præterea de subiecto uirtutum, moralium, & cardinalium, specialis est difficultas, ac diuersa, multiplexque opinio.

Durand.

QVAESTIO II.

QVæritur ergo, *An omnes uirtutes morales, ac cardinales sint in superiori animæ parte, an potius aliquæ sint subiectiuè in appetitu sensitiuo.* Cum enim uirtutes sint spirituales qualitates, ac lumina quædam, maneantque in patria, non uidentur posse realiter esse in subiecto materiali organico, quale est appetitus sensitiuus & irrascibilis.

¶ De hoc non hic, sed alibi scribit Albertus diffusè & interdum uidetur sentire quòd non sint realiter sensitiuo in appetitu, sed solum per quandam impressionem, ita q superior portio animæ ratio, & uoluntas, per uirtutes morales ipsi inhęrentes, imprimunt in appetitum sensitiuum, & sic regunt, refrenãt, atque rectificant eum nihilominus frequenter fatetur temperantiam

Albertus

perantiā in concupiscibili, fortitudinem in irascibili consistere appetitu. Et si per concupiscibilem, & irascibilē intelligit duplicem appetitū sensitiuū, pōt hoc uerbū eius intelligi de inexistētia per impressionem. Si verò appetitum intellectiuum, qui per similitudinē quandā concupiscibilis, & irascibilis appellatur, posset intelligi, qđ subiectiuè essent in illis. Porrò rōni attribuit duos actus, videlicet regere aliās uires: & sic dicit in ea esse prudentiam, & ordinare homines ad inuicem seu vnum ad alium. Et ita ponit in ea iustitiam, quā philosophi, & theologi cōiter dicunt esse subiectiuè in uoluntate, sed tam hic quàm super quartum, & circa librum Ethicorum, super capitulum illud Prouerbiorum, Mulierem fortem quis inueniet, sentit & scribit iustitiam esse in ratione.

Prou. 31.

¶ Quibus consonare uidetur, q in Sūma sua lib. 6. affirmat Vdalricus. Cum uirtus, operatioq; uirtutis sit hominis, in quod homo est, & hoc habeat hō non per sensitiuam naturā: patet q proprium per se subiectum uirtutis humanæ sit rō, ita q aliæ vires non sunt virtutum subiecta, nisi secundum quod formam participant rationis. Hæc Vdalricus.

Vdalricus.

¶ Quibus obijci posset, quòd charitatis subiectū proprium est uoluntas, imo & spei, nisi forsitan de virtutibus moralibus illa sint dicta. Huic opinioni multi (ut patebit) consentiunt.

cōtra Vdalricum.

¶ Verum in multis locis oppositum sentit, & probat Thomas dicēdo: Substantia, q̄ subiectū est oīum q̄dā accidentia accipit mediātibus alijs, ut mediāte superficie colorem: quædam immediatè, vt quantitatem. Primo modo aīa est subiectum uirtutis, mediante sua potentia, q̄ est immediatum uirtutis subiectum. Præterea uirtutes humanæ sunt, quibus opus hōis redditur bonum. In illa ergo potentia, q̄ principiū est operis humani, oportet esse uirtutem qua opus eius bonum reddatur, aliàs homo non esset sufficienter per uirtutem perfectus. Principium autem operis humani est omnis potentia, in qua rōnis aliquid inuenitur. Cumq; in concupiscibili, & irascibili, q̄ sunt partes potestatiuæ sensitiui appetitus, sit participatiuè aliquid rōnis, inquantum obedire rationi possunt, quod potētijs uegetatiuæ partis nō conuenit, oportet in concupiscibili, & irascibili subiectiuè esse, quibus rōni faciliter obediant, passiones frenando, ne rationem perturbēt. Hinc in illo qui uehementiores patitur passiones, nec uincitur, est uirtus in rōne, q̄ tenet eam ne abducatur, nō autem in uiribus illis, in quibus sunt passiones, ut patet in continente. Ideo continens non est perfectè uirtuosus, sed temperatus, in quo non solum superior pars est perfecta, ne queat abduci: Imò inferior quoq; est moderata, ita ut passiones uehementes non insurgant in ea. Itaq; in quacunq; potētia est passio aliqua, in ea est uirtus subiectiuè, qua passio illa rectificatur. Sic quoque potentia illa potest esse peccatum mortale, quamuis omne peccatum mortale dicatur esse in ratione consummatiuè: quoniam sine rationis consensu nō completur. Porrò uis appræhensiua sensitiua nō ita participat rationem, ut in ea ualeat esse uirtus aut mortale peccatum. Si quidem uires appræhensiuè sensitiuæ, aliter seruiunt intellectui, quàm sensitiuæ appetitiuæ rationi, ac uoluntati: quoniam appræhensiua sensitiua seruit intellectui, repræsentando, & ministrando ei suum obiectum: ideo intellectus participat aliquid à sensu, quàm econtrario. Appetitiua autē sensitiua seruit rationi, & uoluntati, quasi mouenti, & imperanti, sicq; aliquid rationis ab illis participat, & rationalis per participationem uocatur. Iustitia autem cum nō versetur directè circa passiones, sed circa exteriores actiones, quæ sunt ad alterum, idcirco subiectiuè consistit in uoluntate, ad quam pertinet exteriorū rerum vsus in ordine ad alios. Vti namque actus est uoluntatis, non absolutè prout uoluntas est ipsius finis, sed prout supponit collationē rationis aliquid ad aliud ordinantis. In uoluntate quippè ut est ipsius finis, non potest esse ulla uirtus moralis; quia ad bonum hominis ciuile, ac naturale, uoluntas naturalem habet inclinationem tanq̄ in proprium obiectum: sed prout uoluntas est eorum, quæ ordinantur ad finem, potest esse uirtus moralis in voluntate, puta iustitia. Aliqui uerò asseruot iustitiam esse in ratione. Quod esse negē secundum quod ratio est potentia cognitiua, sed secundum, quod comprehendit uim cognitiuam, & affectiuam superiorem, secundum, quod dicimus uoluntatem esse in ratione. Alij dicunt quod iustitia est tota anima, quod verificatur quoad hoc quod uoluntas est uniuersalis motor omnium uirium animæ. Idem dicendum de uirtutibus, quæ nō sunt circa passiones, sed circa operationes, vt liberalitas, magnificentia, & huiusmodi. ¶ Insuper prudentia subiectiuè est in ratione practica, quemadmodum aūt in uoluntate non est aliqua virtus moralis, inquantum uoluntas est ipsius finis, sic neque in ratione ex ea parte, qua est de fine: quoniam finis est principiū in operatiuis. Vnde sicut in rōne speculatiua sunt unica principia demonstrationem ita ratione practica innati sunt fines homini connaturales: Propterea circa illa non est habitus acquisitus neq; infusus, sed naturalis sicut synderesis loco cuius philosophus 6. Ethicorum intellectum ponit in speculatiuis. Itaq; prudentia est in rōne practica, prout negociatur de medijs ad finem. Verum cum naturalis inclinatio ad finem, sit ex institutione instituentis naturam: ideo naturalis inclinatio voluntatis in finem, non est ex ratione, nisi forsan secundum naturalem concomitantiam, qua fit ut appetitus rationi coniunctus, naturaliter tendat ad conformandum se rationi vt regulæ. Vnde voluntas est naturaliter inclinata ad finem, qui naturaliter rationi est inditus. Cumque negociatio de his, quæ sunt ad finem, præsupponat inclinationē appetitus in finem, q̄ inclinatio est naturalis in appetitu superiori, in appetitu inferiori est ex assuefactione, seu gratiæ dono, quantum ad suum cōplementum. Attn̄ aliqua eius inchoatio est à natura, Inquātum est naturaliter obaudibilis rōni. Hæc Tho. in Scripto. ¶ Præterea in Prima Secundę, quæstione 56. loquens de subiecto virtutis in cōmuni: Triplici, inquit, ratione ostenditur uirtus esse in potentia, tanq̄ proximo in subiecto. Primò: qm̄ uirtus perfectio extat potētię perfectibili. Scdō, qa uirtus est habitus operatiuus; operatio autem ad potentiam pertinet. Tertiò qm̄ virtus disponit ad optimum quod est finis, finis verò est operatio consequens eam, sicq; ad potentiam pertinet. Denique intellectus potest esse subiectum virtutū. Habitus namq; ordinat hoiem ad bonum dupliciter: Primò, dando sibi facultatē ad bene agendum: non tamen faciendo, ut homo per eum iugiter rectè agat. Sicq; ars, & scientia sunt habitus, hominem ad bonum ordinantes: quamuis habens eas, multoties male agat. Hinc habitus isti non pertingunt ad rationē uirtutis perfectum. Etenim uirtus bonum facit habentem, atq; ex hoc, quod quis pōt bene agere, non est bonus simpliciter, sed secundum quid. Interdum

Tho. Aqu.

Petū mortale sine rōnis consensu non cōpletur.

Voluntas oē aīe uires mouetur.

Tho. Aqu.

Virtus facit habentē bonum.

tamen

tamē uocantur uirtutes, sed philosophus noīat eas uirtutes intellectuales, quarum subiectū potest esse intellectus tam speculatiuus, quàm practicus. Alij habitus non solum præstant facultatem bene agendi, sed insuper faciūt hominem agere bene, ut iustitia, fortitudo, & hi propriè sunt uirtutes, quarū subiectum esse non valet, nisi uoluntas. Aliæ quoq; potētiæ secundū quod à uoluntate mouentur, eo q̄ nō fiot determinatæ ad vnum. Nēpè, quòd aliquis actū uirtuosum producat, non est, nisi q̄m bonam uolūtatem habet ad hoc. Bonum aūt, & malum, primò, ac maximè respiciunt uolūtatē. Intellectus aūt mouet i potest à voluntate: sicut & cæteræ uires. Nam alius considerat aliquid, & ɔsentit quia uult. Hinc intellectus tā speculatiuus, q̄ practicus est obiectū virtutis simpliciter dictæ, s̄m ordinem ad uoluntatem, sicq; fides in intellectu est speculatiuo, prudentia in intellectu practico. Postremò, hoc modo & appetitus ɔcupiscibilis, & irascibilis sunt subiecta virtutū moraliū, nō prout partem sensitiuam concernunt, sed prout rōnem participant, atqi ab ea, & voluntate moueri, iuberi, ac dirigi possunt. Hæc eīn potētiæ principia sunt actuū humanorū, pp quod indigent uirtutibus perfici, ac benè disponi, quatenus actus ordinatos eliciant, & producant. Hæc Thomas in Summa. Concordat Petrus per omnia.

Richard⁹. ¶ Richardus uerò in quibusdā inde dissentit, pꝛtestans in appetitu sensitiuo nullam esse uirtutē pꝛpriè dictam, qua scilicet benè, & laudabiliter uiuit, tñ fatetur in parte sensitiua ex actibus virtuosis generari habitum quendam imperfectum, per quem uis concupiscibilis, & irascibilis obtemperant rōni faciliùs, q̄ facerēt sine illis habitibus. Fortitudinem autem, & temperantiā, vt sunt virtutes morales pꝛpriè sumptæ, perhibit esse in uoluntate, & per impressionem inappetitu inferiori. Hæc Richardus.

Durandus ¶ Durandus autem fatetur se valde dubitare de hoc, an in appetitu sensitiuo sint subiectiuè aliquæ uirtutes.

Dionysi⁹. ¶ Circa rñsum uerò Richardi posset inquiri, an virtutes illæ imperfectè, quas dicit esse in appetitu sensitiuo, sint eiusdem speciei cum illis, quas ponūt in appetitu superiori. ¶ Vr̄ q̄ sic, q̄a magis, & minus perfectum in eadem natura non variant speciē,

Glōssus; nec est ponenda pluralitas sine necessitate. ¶ Si dicatur, quòd imò, obijcitur q̄m imperfectæ uirtutes pꝛfici possunt, & sic perfectæ uirtutes essent in parte sensitiua.

¶ Insup Henricus 4. quodlibeto prolixè scribit de ista materia, firmiter tenens, q̄ uirtutes morales, quę circa passiones uersantur, non sint uerè realiter, sed tantū per impressiones, & refulgentiam quādam in appetitu sensitiuo. Improbat quoq; quod ex Thoma inductum est, utpotè in voluntate secundum quod est ipsius finis, non esse uirtutem moralem, quia voluntas naturalem habet inclinationē ad bonum eiusle. Nam quamuis naturaliter inclinetur ad illud, tñ adhuc manet indifferens, & indeterminata ante electionem, inquantum ipsa voluntas est deliberatiua, idcirco eget adhuc inclinatione pꝛ habitum uirtuosum ad rationem boni determinatam. Item appetitus sensitiuus naturaliter sequitur, & necessariò determinationem uoluntatis. Ideo sicut in uoluntate non esset uirtus ponenda, si naturaliter determinata esset ad sequendum rationis iudicium, sic neq; in appetitu sensitiuo, propter determinationem, quam habet à uoluntate. Insuper secundū Henricum, uoluntas consideratur tripliciter. Primò, ut natura: secundò, vt deliberatiua: tertiò, ut arbitrio libera. Primo modo naturaliter inclinatur in bonum simpliciter, quia bonū. Propter qđ 7. super Genesim loquitur Augustinus: Naturale est nobis, uelle viuere benè Malè autem viuere, iam non est naturæ, sed uoluntatis peruersæ. Vnde Damascenus loquens de uoluntate ut natura, testatur qđ malum est præter uoluntatē, & q̄ voluntatem. Voluntas uerò ut deliberatiua, præsentato bono sub ratione ueri in cognitiua, naturalem retinet, ac reprimit motū differens prosecutionē, impellendo vim cognitiuam ad perscrutādum de circunstantijs, an prosequendum sit, an non. Et hoc ex parte uoluntatis uocatur deliberatio, ex parte rationis consiliatio. Et q̄a in tali deliberatione uoluntas adhuc indeterminata est, ad utrūlibet habens se, ita quòd etiam data sentētia rationis, adhuc potest se tenere in sua indeterminatione, atq; in sua electione præsertim eō trarium: idcirco ad consentiēdum iudicio rationis multum indiget, seu iuuatur habitu inclinante, ut illud uelit. Nec sufficit ad hoc inclinatio naturalis imò requiritur cooperans in modum naturæ, iuxta diffinitionem hanc Tulij: Virtus est habitus voluntarius in modum naturæ, rationi cōsentaneus. Sicq; dicamus habitum naturalem, & virtutem moralem seu habitum deliberatiuum, differenter uoluntatē mouere, & inclinare: q̄m habitus naturalis inclinat ad bonum simpliciter, & ad bonum conclusum ratione, inquantum in eo relucet bonum simpliciter. Virtus uerò inclinat, & mouet ad bonum, inquātum hoc bonum circa tale obiectum. Aliæ quoque, & alia uirtus ad aliud, aliudq; obiectum, ut dicitur uirtus mouere in modum naturæ: quoniam sicut natura subito mouet, ac surreptitiè præueniēdo deliberationem, sic mouet, & virtus iam generata, seu perfecta, & exercitata. Ideo sic moueri, est maximum signum habitus iam completi. Porrò voluntas, vt arbitrio libera post plenam deliberationem, non obstante habitu naturali inclinante uoluntatē, vt natura est, nec habitu morali inclinante uoluntatē, ut deliberatiua est, adhuc retinet motum utriusq;, & differt liberè sui Ipsius determinationem, qua aliquid uelit. Cumq; liberè velit eligere, potest eligere contra rationis determinationem, & contra vt ranq; inclinationē perfectam nec est aliquo habitu determinabilis ipsa uoluntas, inquantum arbitrio libera: quia hoc esset contra libertatis naturā, sic namque à sua libertate posset in modum naturæ inclinari circa aliud, quàm circa primum bonum nudum, & apertum posset q; contra suam naturalem libertatem necessitari Hæc Henricus.

¶ Cuius hoc vltimum uerbum habuit iustitiam, quia (vt Augustinus frequenter affirmat) uoluntas beatitudinem in eō tā naturaliter appetit, ut oppositum non possit uelle. ¶ Præterea appetitus sensitiuus, non tam naturaliter aut necessariò sequitur determinationem voluntatis, quàm frequenter cōtra voluntatis imperium, & conatum feratur in sua obiecta, præsertim in imperfectis.

¶ Præterea etiam Scotus in hac parte assentit opinioni Henrici; quantum ad hoc, quòd virtutes morales non ponit in appetitu sensitiuo, nisi per impressionem, & refulgentiam nunc prætactam. ¶ Ad hoc uerò, quòd in oppositum allegatur auctoritas Aristotelis, asserētis uirtutes, quæ circa passiones uersantur, esse in parte affectiua, quę est rationalis per participationem: respondet, q̄ per partem illam designatur uoluntas, quæ de se cæca est & rationis est particeps.

Augu.

Damasce. Malum & pter & cōtra uoluntatem.

Virtutis diffinitio secundum Tullium.

August.

Instantia

Io. Sco.

¶ Contra

Obiectio. ¶ Contra, qđ obijci potest φ philosophus 3. Ethicorum ait, fortitudinem, temperantiamq; in sensitiuo consistere appetitu. Primò quoq; Ethicorũ differuit quòd sunt in irrationali animæ parte, per quam eer aũ est eũ intellexisse appetitũ sensitiuum, non intellectiuum. Nã & commeodator ibi exponit, φ sunt in eo, quod est medium inter plantatiuam, seu uegetatiuam, & rationalem. & hic est appetitus sensitiuus, non uolũtas. Amplius, Primo Politicorum ca. 3. loquẽr, qđ rõ dñatur appetitui sensitiuo principatu despotico; appetitui uerò intellectiuo principatu politico, i. ciuili, ita φ appetitus ille inferior põt ꝯmoueri. Ergo ad hoc, quod delectabiliter moueaẽ à recta rõne, necesse est in eo ponere quasdam uirtutes. & breuiter ubicunq; philosophus loquiẽ de uirtutibus moralibus, uidetur concedere, quòd in parte sint sensitiua, & nunquam φ sint in parte intellectiua, excepta iustitia, quam 5. Ethicorum ponit in parte intellectiua. Prudentiã uerò inter habitus intellectuales connumerat. Vnde & 10. Ethicorum negat eas esse in substantijs separatis, quod tũ non uideretur negandum, si subiectiuè, atq; realiter essent in parte intellectiua, ad quam pertinet uolũtas quã constat illis inesse substãtijs. Insuper uirtus moralis est medium inter passiones excessiuas, rectificans eas. sed ubi extrema, ibi & medium. Cum ergo passiones sint in appetitu sensitiuo, uidetur idẽ de uirtutibus illis esse censendum. Nihilominus contra hæc quædam argumenta inducit Scotus, q; & in scriptis continentur Henrici, ad quæ alterius opinionis defensores probabiliter satis rñdent. Estq; problema hoc pro utraq; parte probabile. sed cum uirtutes sint spũales qualitates, & habitus electini ornamentaq; intellectualis substantiæ, ac formæ q̃dam accidentales liberè agẽtes, fateor me amplius inclinari ad positionem dicentium, φ subiectiuè sint in parte aiæ superiori, & in parte inferiori per impressionem, & elucentiam quãdam. Cernimus enim etiam bruta, quædam, & corporalia mẽbra per assuefactionem habilitati, prompta, expeditaq; fieri ad motus, & actus, ac aliquos gestus, qui in rationalibus naturis ex uirtutibus oriuntur, ergo, & appetitus sensitiuus in homine potest præfato modo in homine ad laudabilia assuefieri, per impressionem uirtutum uirium superiorum.

QVAESTIO III.

Amplius queritur, *An præter uirtutes naturales morales, acquisitas, oporteat ponere uirtutes morales supernaturales infusas realiter ab illis distinctas.* ¶ Videtur, quod non, quia uirtutes naturales acquisitæ per fidem, ordinari possunt, ac ordinari in finẽ supernaturalẽ, & ita sufficiunt ad salutẽ nec sine necessitate est ponenda pluralitas. ¶ Secundò, iuxta diffinitionem Augustini, uirtus est bona qualitas mentis. Virtutes aũt morales, quæ circa passiones referendas, & rectificandas uersantur, secundum philosophum sunt in partes irrationali organica, quæ non est portio mentis, ergo eis non conuenit ratio uirtutis infusæ.

Virtus est bona qualitas mentis.

¶ In oppositum est, quod in pueris baptizatis, & in adultis de nouo contritis, sunt omnes uirtutes. q̃ & concatenatæ, & connexæ dicuntur, & cõstat, φ non sint in eis per exercitium acquisitæ.

Thom. Aqui. ¶ Ad hæc Thomas: Quidam, inquit, philosophi quos sequitur Auicenna, dixerunt, quòd omnes formæ sint à datore formarum, ita quod agens naturale non conferat, nisi dispositionẽ ad formas. Sic quoq; scientiã, & uirtutes dixit Auicẽna esse à creatore earum, atq; p studium, & exercitiũ disponi animas ad recipiẽdum influxum illorum habituũ. Hæc autem positio tollit naturalem uirtutem, quæ cuilibet naturali inest à principio ad procreandum similè sibi, ẽm quod materia, in quam agit, est suæ similitudinis receptiua, quod & necessarium est: qm̃ omne, quod agit, agit ex hoc, quòd est in actu: & ita etiam ex generalibus seminarijs scientiam, & uirtutũ naturaliter inditis, ualemus p exercitiũ, informationem, ac studium distinctos, & completos uirtutũ & scientiarum habitus adipisci: quòd experientia quoq; testatur, quia per consuetudinem fit facile, ac delectabile, quod priùs erat difficile. Propterea (ẽm philosophum) delectatio operationi annexa, est signum habitus gñati, uirtutes autem, & sciẽtia tales ad naturalem finem ordinantur, ac ducunt. Sed qm̃ ex diuina liberalitate ad super naturalẽ beatitudinẽ homo est conditus, non possunt ex seminarijs illis causari, & obtineri uirtutes, ad supernaturalem beatitudinem perductiuæ, proportio naturque fini illi. Hinc oportet illas uirtutes nobis infundi à Deo, à quo ad finem illum ordinamur, & inclinamur. Deniq; uirtutes infusæ, & acquisitæ differunt ab inuicem specie, utpotè fortitudo à fortitudine temperantia à temperantia: Sicq; de alijs: quoniam fines in operabilibus sunt sicut principia in speculabilib. Si autẽ esset aliqua scientia, quę reduci non posset ad prima principia naturaliter cognita, nõ esset eiusdẽ rationis cum scientijs alijs, neque unius cẽ scientia diceretur. Cumq; fines uirtutum infusarum non præexistant in seminarijs naturalibus uirtutum, sed naturam excedant humanam: oportet, φ uirtutes infusæ differant specie à uirtutibus, acquisitis, procedentibus ex seminarijs illis. Propter quod in alio genere uitæ perficiunt hoiem. Nã acquisitæ pficiunt hoiem in uita ciuili, infusæ in uita spirituali, quæ ex gratia est, ẽm q̃ homo uirtuosus est membrũ ecclesiæ. ¶ Si aũt obijciatur, φ diuersificat agẽtis non diuersificat speciem, cum agens sit contrariorum, ergo uirtus a Deo infusa, & naturaliter acquisita, non differunt specie. Rursus habitus diuersificantur ex actibus, & obiectis, sed idem est actus, & idem obiectum temperantiæ infusæ, & temperantiæ acquisitæ, & ita in alijs dicendum ad primum, φ effectus proportionatus agenti, differt specie secundum diuersitatem agentis: Vnde animalia generata ex semine, & generata ex putrefactione, differunt specie Cum ergo aliqui sint effectus soli Deo possibiles, differũt ab his, qui ab alijs queunt causis produci. Ad secundum, φ quamuis sit utriusque temperantiæ idem actus materialiter: non tamen formaliter, quia ad fines referuntur distinctos. Porrò rectitudo actus est ea proportione ad finem, ad diuersos autem fines diuersimodè sumitur proportio actus, propter quod alius actus ẽ rectus proportionatus bono ciuili, qui non est rectus, & proportionatus gloriç æternali Vnde oportet, quòd aliç sint uirtutes infusæ, quæ faciant actus rectos ex proportione ad ultimum finem. Virtutes quoque infusæ quę ponuntur in appetitu sensitiuo, sunt aliquomodo qualitates mẽtis: qm̃ appetitus sensitiuus nõ est subiectum uirtutis, nisi inquãtum participat aliquid rationis, ac libertatis. Hęc Thomas in Scripto

Consuetudo multa difficilia delectabilia facit.

Obiectio.

Dilutio.

Thom. Aqui. ¶ At uero in Prima Secundæ quæst. 63. Virtutes, inquit, morales infusæ, & acquisitæ, distinctæ sunt specie. Primò, secundum formalem rationem obiecti. Obiectum enim est circa quod ratio medium ponit, ut in concupiscentijs tactus consistit ratio medium, per temperantiam moderando concupiscentiam. Modus uerò in obiectis uirtutum moralium à ra-

aratione positus, est alterius rationis à modo, quem statuit lex diuina: sicut in sumptione cibi, ac potus, ratio humana hanc ponit mensuram, vt corporis sanitati non noceat, nec actum impediat rationis: lex autem diuina instituit, ut etiam caro castigetur, atque in seruitutem spiritus redigatur. Secundò dif ferunt uirtutes, eo quòd ad diuersas naturas, seu fines ordinentur. Vnde virtutes infusæ, per quas homo ordinatur ad hoc, quod sit ciuis sanctorum, & domesticus Dei, est alia ab acquisita uirtute, per quam bene se habet in rebus humanis, præsertim cum primo politicæ dicat philosophus, quòd uirtutes politicæ sunt diuersæ, secundum quod diuersas politias concernunt. Hæc idem in summa. Idem Petrus. Richardus quoque concordat, eadem scribens, & tenens, & de his parum diffusiùs loquens.

Matt. 16. Roma. 2. 1. Cor. 9. Gal. 5. 16. Ephe. 2.

¶ Præterea Bonauentura sentire uidetur, quòd virtus cardinalis, ac moralis acquisita, perficitur gratia, & formatur: sicque meritoria redditur, ita quod non oportet uirtutem infusam superuenire, aut ab illa realiter distinguere.

Bonauen.

¶ Henricus uerò quodlibeto 6. præhabitam Thomæ positionem cum suis motiuis enarrat, & tenet contrarium: quia non est in 6. Ethicorum ait philosophus, prudentia non est sine moralibus uirtutibus, nec econtra. Prudentia autem determinat modum, ac medium in actione ad finem. Finem ergo habet virtus moralis ex se, sed modum, rationemque medij in actione, quæ est ad finē habet à prudentia. Virtutis autem distinctio non est nisi à forma, quā habet ex se. Moralis differentia quoque nullo modo habet sumi, nisi à formali ratione, finis, & nullo mō à ratione formali medij circa actionē, quæ est ad finē: imò talis differētia potius distingueret diuersas prudentias in unaquaque specie uirtutis moralis, nō diuersas uirtutes morales, quarū una sit acquisita, altera infusa. Cū ergo super fines proprios uirtutū moralium non sit nisi finis supernaturalis, sufficit charitas ad referendum eas, & actiones earum ad finē supernaturalē: & sic facit eas gratuitas, & actu a earum meritorias. Hæc Henricus. Sed prima positio fortior ueriorque uidetur, & uirtutes, quæ in batismo, & pœnitentia infunduntur, ita à uirtutibus acquisitis uidentur distingui, ut prima illa ponit positio.

Henricus de Gandauo.

De septem donis spiritusancti. Distinctio XXXIIII.

Nunc de septem donis spiritussancti agendum est: ubi priùs considerādū est, an hæc dona uirtutes sint: secundò, an in futuro desitura sint, uel omnia, uel horum aliqua: deinde, an in Christo fuerint cūcta hæc dona. Hæc dona uirtutes esse, nec in futuro desitura, Ambrosius ostendit, ea septem fore virtutes, & in angelis abundantissime esse, sic: Ciuitas Dei illa Ierusalē cœlestis, nō feruens meatu alicuius fluuij terrestris abluitur, sed ex fonte uitæ pcedens spūssancti, cuius nos breui satiamus haustu, in illis cœlestibus spiritibus redundantiùs uidetur affluere, pleno septem uirtutum spiritalium feruentis meatu. Si enim fluuius reparum crepidinibus editis superfusus exundat, quanto magis spiritus omnem super eminens creaturam, cum nostræ mentis arcana tanquam inferiora perstringat, cælestem illam angelorum naturam effusione quadam sanctificationum hubertate letificat? Deinde sanctificationem exponens, subdit: His autem sanctificationibus significatur plenitudo septem spiritualium uirtutum, quas enumerat Isaias, dicens: Spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & spiritus timoris dñi. Vnum est ergo flumen spiritussancti, sed multi spiritualium donorum meatus. Quamuis ergo multi dicuntur spiritus sapientiæ, & intellectus, &c. vnus tamen est Dei spiritus, suę libertatis arbiter, omnia pro auctoritate voluntatis diuidens singulis. Hic expresse traditum est, septem dona, & uirtutes esse sanctificationesque fidelium mentium, & in futurum non desitura, cum sint, & in angelis.

Ambrosi lib. 1. de spiritusancto. Isaie. 11. Dona septem spūs sancti sunt in angelis. 1. Cor. 12.

Quòd in Christo fuerunt illa septem dona.

Isaie. 11. In Christo etiam hæc eadem fuisse Isaias ostendit, dicens: Egredietur uirga de radice Iessæ, & flos de radice eius ascendit. Et requiescet super eum spiritus domini spiritus sapientię, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus domini.

Quod videtur obuiare præmissis.

Beda. Prouer. 1. His autem videtur obuiare, quod Beda de timore dñi dicit super parabolas, scilicet quod omnis timor in futuro cessabit. Ait enim sic super illum locum, Timor dñi principiū sapientię: Duo sunt timores domini Seruilis, qui principiū sapientiæ est: & amicalis, qui perfectionem sapientiæ comitat: Seruilis, principium sapientiæ est, quia qui post errata sapere incipit, primò timore corripitur diuino, ne puniatur. sed hunc perfecta charitas foras mittit. Succedit huic timor dñi sanctus, permanens in seculum seculi, quem non excludit charitas, sed auget, quo timet filius, ne uel in modico oculos amantissimi patris ostēdat. Vterque in futuro cessabit, charitas verò nunquā excidet. Augustinus uerò super illū locū psalmi, Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo, timorem Dei desiturum dicit, sic: Timor dñi est magnum presidium proficientibus ad salutem, sed perue nientibus foras mittitur. Non enim timent iam amicam, cum scilicet ad id, quod repromissum est, perducti fuerint. Ex his auctoritatibus significatur, quod timor non erit in

1. Ioh. 4. Psal. 18. 1. Cor. 13. Aug super Psal. 5.

futuro

futuro. Si autem timor non erit in futuro, ergo nec septem dona erunt, nec modo sunt in Angelis siue in animabus sanctis. Ad quod dicimus, auctoritatum præmissarum (quæ uidetur) repugnantiam dirimentes, quòd septem illa dona, & in angelis modo sunt, & in animabus sanctis faciliter uiuentibus, & in nobis erunt in futuro: sed non habebunt omnia hos vsus, siue hęc officia, quæ nunc habent. vt verbi gratia, Timor filialis modo facit timere, ne offendamus, quē diligimus, & ne separemur ab eo, facit etiam nos reuereri eundem. In futuro uerò non faciet nos uereri, quando non timebimus separari, uel ostendere. Non ergo metus separationis, uel offensionis nunc est in angelis, uel in animabus sanctis, nec in nobis erit in futuro: sed reuerentia, quę est mixta cum subiectione dilectionis, etiam in Christo fuit, sicut Apostolus dicit in epistola ad Hębreos, loquens de Christo: Qui exauditus est pro sua reuerentia. Quidam tamen secundum affectum, timorem in Christo, & in Angelis tantum esse contendunt. Hebr. 5.

Plena timorum distinctio.

Et quia de timore tractandi nobis occurit locus, sciendum est, quatuor esse timores, scilicet mundanum, siue humanum, seruilem, initialem, castum, uel filialem, siue amicalem. Humanus timor est, ut ait Cassiodorus, quando timemus pati pericula carnis, uel perdere bona mundi propter, quod deliquimus. Hic timor malus est, qui in primò gradu idest in charitatis initio cum mundo deseritur, quem dn̄s prohibet in euangelio, dicens: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. Timor autem seruilis est, ut ait Augustinus, cū per timorē gehenæ continēt se homo à peccaro, quo præsentiam iudicis, & pœnas metuit, & timore facit qcquid boni facit, non timore amittendi æternum bonū, qd non amat, sed timore patiendi malum, quod formidat. Non timet ne perdat amplexus pulcherimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam. Bonus est iste timor, & utilis, licèt insufficiens; per quem fit paulatim consuetudo iustitię, & succedit initialis timor, quando incipit, quod durum erat amari: & sic incipit excludi seruilis timor à charitate & succedit deinde timor castus, siue amicalis, quo timemus ne sponsus tardet, ne discedat, ne offendamus, ne eo careamus. Timor iste de amore uenit. Ille quidem seruilis est utilis, sed non permanens in æternum, ut iste. Timor diuinus comes est per omnes gradus. Cassiod. Matt. 10. Luc. 12.

Collectio prædictorum.

Et attende, quòd quatuor hic distinguntur timores, cum supra Beda duos dixerit esse. Sed Beda humanum timorem prætermisit: & nomine seruilis, duos, quos hic distinximus, complexus fuit, s. seruilē, & initialem amicalem uerò castum dicit. Augustinus quoque seruilem, & castum timorem apertè discernit, dum epistolæ ad Romanos illum locum exponit: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, ita dicens: Duo timores insinuantur hic, vnus qui est in perfecta charitate, scilicet timor castus, alter, qui non est in charitate, scilicet seruilis: in quo quāuis Deo credatur, non tamen in Deum & si bonum fiat, non tn̄ bene. Nemo enim inuitus benefacit, etiam si bonum est, quod facit. Augustin Rom. 8.

De casto, & seruili plenius agit, tangens interdum de initiali.

De his eisdem timoribus latiùs disputat Augustinus, dicens: Cœpit aliquis credere diem iudicij? si cœpit credere, cœpit & timere. Sed quia adhuc timet, nondum habet fiduciam in die iudicij, nondum est in illo perfecta charitas. perfecta in illo esset charitas, non timere. Perfecta enim charitas faceret perfectam iustitiam, & non haberet vnde timeret: imò haberet, quare desideraret vt transeat iniquitas, & ueniat regnum Dei. Ergo timor non est in charitate. Sed in qua charitate? Non in inchoata. In qua ergo? In perfecta Perfecta, inquit, charitas foras mittit timorē: ergo incipit timor, quia initiū sapientiæ timor domini. Timor enim quasi locum præparat charitati. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparauit locum. Quantum enim illa crescit, illæ decrescit: & quantum illa fit interior, timor pellitur foras: maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. Si autem nullus est timor non est quo intret charitas: sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid suitur, seta prius intrat: & nisi exeat, non succedit linum. Sic timor primò occupat Homil. 9. sup epistol. 1. Io. 3. Prouer. 1. Similitudo setæ mibi timoris in ducitur

cupat mentem, non autem ibi remanet timor: quia ideo intrauit, ut introduceret charitatem.

Quod videtur prædictis aduersari.

Psal. 18. Est autem alia sententia, quæ videtur huic esse contraria, si non habet pium intellectorem. Dicitur enim in Psalmo: Timor domini castus permanet in seculum seculi. Aeternum quemdam timorem nobis ostendit, sed castum. Quod si ostendit ille nobis æternum timorem, nunquid contradicit illi ista epistola, quę dicit, Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mitit timorem? Hoc enim dictum est per Iohannem, illud dictũ est per Dauid. Sed nollite putare alium esse spiritum. Si enim vnus flatus inflat duas tibias, non potest unus spiritus implere duo corda, & agitare duas linguas? Si spiritu vno, id est, uno flatu impletæ duæ tibiæ consonant, impletæ duæ linguæ spiritu Dei, dissonare possunt? Imò est ibi quędam consonantia, est quædam concordia: sed auditorem desiderat studiosum, nõ ociosum. Ecce mouet duas liguas spiritus Dei, & audiuimus ex vna, Timor non est in charitate: audiuimus ex alia, Timor domini castus permanet in seculum seculi. Quid est hoc? Dissonant? Non. Excute aures, intende melodiam. Non sine causa hic addidit, castus, ille non addidit: quia est timor aliquis, qui dicitur castus, est alius timor, qui non dicitur castus. Discernamus istos duos timores, & intelligamus consonantiam tibiarum. Quomodo discernimus? Attendat charitas uestra. Sunt homines, qui propterea timent Deum, ne mittantur in gehennam, ne forte ardeant cum diabolo in igne æterno. ipse est timor, qui introducit charitatem, sed sic uenit, ut exeat. Si enim propter pœnas times Deum, nondum amas quem sic times: non bona desideras, sed mala caues. Sed ex eo, quia mala caues, corrigis te, & incipis bona desiderare. Cumque bona desiderare cœperis, erit in te timor castus. Quid est timor castus? Timere ne amittas ipsa bona, timere Deum ne recedat à te. Cum autem times Deum, ne te deserat præsentia eius: amplecteris eum, ipso frui desideras.

1. Ioh. 4.

Quomodo distent duo timores per similitudinem duarum mulierum ostendit.

Nõ potes melius explanare, quid intersit inter istos duos timores, quàm si ponas duas mulieres maritatas, quarum unam constituas uolentem facere adulterium, sed timet ne damnetur à mariro. Timet maritum, quia adhuc amat nequitiam. Huic non grata est, sed onerosa mariti præsentia. & si forte uiuit nequiter, timet maritũ ne ueniat. Tales sunt, qui timent Diem iudicij. Fac alteram amare uirum, & debere illi castos amplexus, nulla se adulterina immunditia maculare uelle, ista optat pręsentia uiri. Illa timet, & ista timet. Iam ergo interogentur quare timeant. illa dicet, Timeo uirũ ne ueniat. Illa dicet, Timeo uirum ne discedat. Illa dicet, Timeo uirum ne damnet. Illa dicet, Timeo uirum ne deserat. Pone hęc in animo, & inuenies timorem, quem foras mittit charitas, & alium timorem castum permanentẽ in seculum seculi. Illum timorem perfecta charitas foras mittit, quia ille timor tormentum habet, torquetur conscientia peccatorum. Nondum facta est iustificatio. Est ibi, quod titillet mentem, q̃ pungat, quod stimulet Stimulat ille timor, sed intrat charitas, q̃ sanat, quod uulnerat timor. timor castus facit securitatem in animo. Audiuimus duas tibias, s. Iohannẽ & Dauid, consonantes. illa de timore Dei dicit, quo timet anima ne damnetur: illa de timore, quo timet anima ne deseratur. Ille est timor, quẽ charitas excludit, ille est timor qui permanet in seculum seculi. Ecce in his verbis prędictis apertè ostendit Augustinus, quis sit timor castus, & quis seruilis, & qualiter differant. In quibus etiam initialem timorem significaui, qui nec ex toto est seruilis, nec ex toto castus: sed tãquam medius aliquid de seruili, & aliquid de casto timore habet. Facit enim seruire partim timorę pœnæ, partim amore iustitię, per quem timemus puniri, & timemus offendere. Iste timor in inchoata charitate, non in perfecta. Et quantum crescit charitas, tantum decrescit iste timor, quantum ad metum pœnæ, id est, quantum ad id, quod facit timere pœnam, & quantum ad tormentum conscientiæ. Nam quanto magis diligimus, tanto minus timemus. Iste timor notatur in uerbis illis Augustini, vbi non negat timorem esse in charitate inchoata, sed perfecta, quod non posset dici de seruili: quia ut ipse supra dixit, seruilis timor non remanet ueniente charitate: nec intrat charitas, nisi priùs ille timor exeat: nec in illo timore aliquis credit in Deũ, & si credat Deo: nec benefacit etiam si bonum est, quod facit. Non est ergo timor ille in charitate etiam inchoatata,

Similitudo de timore casto & seruili.

quia

quia omnis, qui charitatem habet, licèt non perfectam, & in Deum credit, & bona opera facit, quare seruilis non est timor ille. quem in charitate inchoata fore concessit, & quem crescente charitate decrescere dixit. Sed ille est timor initialis, quemnon negat, nisi perfecta sit.

Quòd timor seruilis, & initialis dicitur initium sapientiæ, sed differenter.

Sciendum tamen est, quòd uterque timor, scilicet seruilis, & innitialis, in scripturę diuersis locis dicitur initium sapientię: & ita fore comperies, si diligenter annotaueris loca scripturę, in quibus de timore domini fit mentio. Ex alia tamen ratione, & causa diuersa dicitur seruilis timor initium sapientiæ, & ex alia initialis. Seruilis enim ideo dicitur initium sapientię, quia pręparat locum sapientiæ, & ducit ad sapientiam, sed tamen non remanet cum ea, imò foras exit. Initialis uerò dicitur initium sapientiæ, quia est in inchoata sapientia. Quem cum quis habere incipit, sapientiam, & charitatem habere incipit. Inde etiam est, quòd vterque timor dicitur initialis, quod inuenire poteris per diuersa scriuturę loca. Vterque etiam timor interdum dicitur seruilis, quia & ipse initialis, qui est in charitate inchoata, aliquid habet de seruili, scilicet angorem pœnæ, sicut, & aliquid habet de casto, scilicet, quòd timet offendere, ac separari. Prouer.1. Eccl.1.&9

De hoc, quod Augustinus dicit castum timorem esse æternum.

Illud quoque dililigenter est notandum, quòd in superioribus Augustinus dicit castum timorem esse ęternum, per quod confirmatur præmissa sentētia, scilicet quòd spiritus timoris erit in futuro, sicut, & alia dona spiritussancti: sed non habebit omnem illum usum, quem modo habet. Faciet enim tunc nos reuereri Deum, non timere separari, uel carere. Fuit ergo, & in Christo timor ille, sed iuxta usum illum, quem habebit in futuro in sanctis. Non enim timuit Christus separari, uel offendere Deum, sed eum præ omnibus reueritus est. Heb.5.

An timor pœnæ, qui fuit in Christo, fuerit seruilis, uel initialis, uel alius.

Cum autem fuerit in Christo timor pœnæ, quæritur an iste timor fuerit mundanus, uel seruilis, uel initialis. Ad quod, dicimus nullū eorū fuisse ī Christo, quia timor mūdanus malus est, ut supra dictum est, & in primo gradu cum mundo deseritur. Seruilis uerò uel initialis, in perfecta charitate non est. Nullus ergo timorum istorum fuit in Christo. Quis ergo fuit timor iste, quo pœnam timuit? Potest timor ille dici naturalis uel humanus, qui omnibus hominibus inest, quo horretur mors, ac formidatur pœna. Et dicitur timor iste naturalis, non quia accesserit homini ex natura, secundum quod priùs fuit instituta: quia non fuit istę timor concreatus homini, nec de bonis naturalibus. sed, quia ex corrupta natura qer peccatum omnibus aduenit, cui corruptio inoleuit tanquam esset naturalis, & est iste timor affectus peccati, ut prædictum est.

Summa distinctionis XXXIIII.

Ompleto tractatu de uirtutibus, hic agit Magister de donis. Et primo inquirit, an dona sint idem, quod uirtutes: secundò an perseuerent in patria: tertiò, an fuerunt in Christo. Deinde obijcit contra prædicta, & soluit, concordando ea, quæ abinuicem discordare uidentur. Consequenter declarat quadruplicem esse timorem, & de casto, ac seruili timore prosequitur, inter quos clare distinguit per similitudinem fidelis uxoris, atque adulteræ. quocirca ostendit, quomodo timor seruilis, & timor initialis diuersimodè dicantur initium sapientie. Vltimò quæ quærit, an timor, qui fuit in Christo, extitit seruilis vel initialis. & respondet, quod neutrum istorum dicendum sit, sed quòd fuit timor naturalis,

QVAESTIO I.

Hic quæritur primò, *Vtrum realiter idem sit uirtus, & donum.* ¶ Videtur quòd imò. Primò per diffinitiones uirtutis. Ait quippè philosophus; Virtus est, quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit. quod vtique conuenit donis, utpotè pietati, timori, &c. Augustinus quoque inquit; Virtus est bona qualitas mentis, qua rectè uiuitur, qua nullus male vtitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur. Et hoc rursus competit donis, quæ (sicut patebit) sunt habitus supernaturales infusi. Secundò, quia de fide, quam constat esse uirtutem, ait Apostolus: Donum Dei est. Similiter pietas, & fortitudo uirtutes sunt morales, & tñ inter dona computantur. Tertiò, quoniam primò moralium beatus Gregorius septem dona appellat uirtutes. Quartò, super illud Iacobi, Omne donum optimum, & omne datum perfectum desursum est, Asserit Glossa: Per donū perfectum intelliguntur bona gratuita, virtutes aūt bona gratuita perhibentur. Quintò philosophus 6. Ethicorum sapientiam, & intellectum, & scientiā dicit esse intellectuales uirtutes. Sextò, si dona à uirtutibus realiter distinguuntur, Ephe.2. Philip.1. Iacob.1.

guũtur, aut sunt altiora uirtutibus, aut non altiora quoniam uirtutibus theologicis, præsertim charitate, nihil pstãtius est in habitibus animæ: Nec sunt inferiora uirtutibus, cum sapiẽtia sit uirtutibus, quæ circa passiones uersantur, sublimior, Macrobius quoq; Platonicus, ex uerbis Platonis ponit quatuor gradus uirtutum, videlicet virtutes politicas, purgatiuas, purgati animi, & exemplares. Virtutibus autem purgati animi non possunt dona eminentiora consistere, ergo ad minus compræhendũtur in eis.

¶ In oppositum est, ꝙ Gregorius primo moraliũ perhibet, per septem filios sancti Iob, intelligi septẽ dona: & per tres filias eius tres uirtutes thologicas sicque ex opposito diuidit inter uirtutes, & dona. Rursũs, timor est donum, non uirtus. Iterum, communis doctrina est. quòd septem sint dona spiritussancti: virtutes autem multo sunt plures. nec uidetur cur ista potiùs dona vocentur, & ab Isaia exprimantur, si à uirtutibus non differant, cum virtutes sint multo plures, quàm septem.

Isa. 11.

¶ Circa hæc scribit Autisiodorẽsis in summa sua 3. lib. Dicimus, quòd omniã septem dona spiritus sancti sunt uirtutes. & cum arguitur, quòd distinguuntur à uirtutibus, respondemus, quòd non sunt illę uirtutes, à quibus distinguntur, sed aliæ. vnde non sequitur, ꝙ non sint uirtutes, nec tamen sunt virtutes theologicæ, sed cum alijs uirtutibus coincidunt. Scientia uerò nõ est propriè uirtus, sed p scientiã designatur electio, quæ imperat fieri bonũ. Aliorum uerò opinio est, ꝙ nullum donũ sit virtus, sed ꝙ dona sint habilitatem uirtutũ, quia ipsas virtutes expediunt. i. promptas afficiunt ad agendũ pp quod sup Matthæum loquit̃ Glossa, ꝙ per dona peruenitur ad virtutes. i. ad merita, & incrementa uirtutum. Verum ista opinio nihil est, cum ipsa uirtus sit habilita ad actum laudabilem: ergo uirtus quanto perfectior, tanto expeditior ad benè agendũ. sicq; uirtus pfecta ex se, & per se expeditissima est ad agendum benè, ac optimè. ¶ Porrò Magister Simon Tornacensis dixit, quòd dona non sunt uirtutes, nec affectus uirtutum, sed seminaria earundẽ. Posuit namq; quod peccatorum remissio præcedit intentionem uirtutis, seu remissionis. i. minorationis. Ponebat tñ septem dona, quę mundant aĩam à contagione peccati. sicq; sanctificant, ac perfectè præparãt ad uirtutum susceptionem. ideo & donæ & sanctificationes à Sctis uocantur. ¶ Sed his obijci põt, qđ uirtus per se potens est peccatum expellere. Item, nihil cõtrariatur peccato nisi uirtus, dona autem cõtrariãtur peccatis, & uitijs, & ea expellũt: idcirco probabiliùs nobis videtur, quod sint uirtutes, nec sine necessitate pluralitas est ponẽda. ¶ Itaque dicimus, qđ in uiro iusto essentialiter idẽ sunt uirtutes cardinales, & dona, sed differunt rõne. differunt enim officio, atque statu, imo, & causa: quia uirtutes cardinales mouent ad opera, ex considerationibus sumptis ex iure naturali, dona uerò ex rationibus fidei. Officio etiã differunt, quia uirtutes cardinales in operibus exterioribus attenduntur, prout per illa contra uitia decertatur. Dona uerò dicuntur eadem virtutes, sed quod in interioribus actibus exercentur, per quos iã sunt in actu uincendi, & ita dicuntur uirtutes cardinales, inquantum politicæ: & dona, inquantum purgatiuæ. Itaq; uirtutes cardinales designantur per quatuor Angelos domus, quia utuntur rationibus sumptæ a iure naturali, & in hoc sunt quasi fundamentum totius fabricæ spiritalis. Dona uerò dicuntur septem filij Dei, quia utuntur rationibus fidei, per quam sumus filij Dei, sicque dona sunt uirtutes purgatiuæ, quando purgata iam anima, perfectè quiescit inter amplexus sponsi. Vnde asserit Origenes, quod Salomon in libro Prouerbiorũ docet politicas uirtutes in Ecclesiaste uirtutes purgatiuas, in Canticis uirtutes purgati animi. Virtutes demum politicę nondum gustans dulcedinem Dei, quia per eas nondum reuocatus est homo ad interiora. Dum uero uirtutes purgatorias obtinet, aliquantulum experitur Dei dulcedinem. Adeptus autem uirtutes purgati animi, spiritualibus abundat delicijs, & exemplaribus intendit uirtutibus mentis diuinæ per contemplationem assiduam ad fidelem in uia & per contemplationem continuam, & synceram in patria; Hæc Antisiodorensis.

Gulielm⁹.

Simõ Tornacensis.

Obiectio,

Origenes

¶ Cuius positioni consentiunt quidam posteriores doctores, vt Thomas de argentina, & alij, ut patebit, secundum quos donum consilij idem est in re quod prudentia, ut in infra patebit.

T. de Arg.

¶ Insuper ALBERTVS hic recitat: Quidam dixerunt uirtutes, & dona non differre nisi secundum rationem, ita vt uirtutes sint principaliter ad agendum, propter quod diffiniuntur per actus, & operationes proprias, quas habent: dona uerò sint ad resistendum tentationibus, quæ impugnant uitam gratiæ iam infusæ. Contra quod est, quòd fortitudo ut uirtus, est ad resistendum in tentatione etiam difficili, & vt communiter dicitur, minima charitas resistere potest cuicunq; tentationi. Petrus quoque Apostolus: resistite, ait, diabolo fortes in fide. Et Paulus ad Ephesios 6. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. sicque resistentia tentationum uirtuti fidei, non dono ascribitur. alij ergo dixerunt, quod in libero arbitrio duo includuntur, ratio, & uoluntas; & uirtus principaliter est in uoluntate, secundario in ratione: donum econtrario principaliter est in ratione, secundario in voluntate. Nempè inter uirtutes non est nisi una in rõne, vz fides: inter dona uerò sunt quatuor in rõne, ut sapientia, intellectus, consiliũ, scientia. ¶ Quibus obijcitur, quòd non solum fides, sed prudentia etiam est in ratione, Hinc tertij dicunt, quod dona uocantur per comparationem ad dantẽ, idcirco in superiori sunt ratione: uirtutes verò respiciunt specialia opera, quæ sunt super speciales materias, ideo in inferiori rationem consistunt. Quod reprobatur, quod uirtutes theologicæ in superiori sunt ratione. Ideo Alij celebriores affirmant, quod uirtutes ordinantur ad rectè agendum in uita, quæ unicuique sufficit secundum se, atque ad sustinendum passiones siue innatas siue illatas. dona verò sunt in adiutorium potentiarum animæ, vt patiantur conformiter Christo. Quod satis rationabiliter probant, sic ad hoc, quòd Christus pateretur, tria exigebantur. Primus est timor reuerentiæ ad patrem, qui eum misit, ac tradidit ad patiendum: & ex hoc repleuit eum spiritus timoris domini, Secundum fuit amor ad homines, ad quod pertinuit donum pietatis. Tertium fuit offerre se passioni, ac morti constanter, atque intrepidè, ad quod concurrit donum fortitudinis. alia quoque dona concomitabantur sicut regentia, ut scientia pietatem, consilium fortitudinem, intellectus timorem, sapiẽtia intentionem patientis. Huic opinioni, quę multos habet sequaces, hoc solum uidetur obijci posse quod nec videtur rationabiliter posse solui, quòd scilicet dona fuissent collata hominibus, etiã Christo

Albertus,

Ephe. 6.

Obiectio.

Isa. 11.

sto

sio non incarnato, & passo, ut si homo non peccasset, ergo differentia illa donorum, & uirtutum non est substantialis, sed solum accidentalis, secundum statum peccati. Hinc quidam dicunt, quòd uirtutes sunt ad agendum simpliciter, dona uerò sunt expeditiones uirtutum, & suot ad agendum expeditè, ac promptè. Hæc opinio multos quoq; defensores habuit propter auctoritatē Gregorij, protestantis dona esse data in adiutoriū uirtutum contra defectū. Sed hoc rursus apparet non esse uerum: quia dicit philosophus 2. Ethicorum, quòd signum habituum, seu uirtutum oportet accipere delectationem fientem in opere. Nō enim iustus, & castus est, qui iusta operatur, casta, sed qui agit ea cum gaudio, & taliter agens, non sentit, aut habet difficultatem, ergo non eget ulterio ri auxilio. Deniq; cur dicitur, quòd uirtus est habitus perfectus, ad opus perficiens, si eget ulteriùs alio eam perficiente? sic esset perfectio perfectionis, sicque in alijs perfectionibus multas oporteret habere. ¶ Si ergo dicantur dona à uirtutibus non differe realiter, obijcitur, quòd uirtutes, & dona differunt natura, & diffinitione. Consiliū etenim non est uirtus, sed donum, similiter sapientia, & scia. Item super orationem dominicam ait Glossa, quòd septem continet petitiones, ut impetrent septem dona. Virtutes autem antequam orationes exaudiantur, insunt. Alia quoq; Glossa ibidem: Laborandum est precibus, inquit, ut septem dona percipiamus. Veruntamen Glossa hæc difficultatē fortitur: quoniam habita una parte gratiæ, omnes habentur: & ita dona habentur, antequam exaudiatur oratio. Ad hæc sine præiudicio dico, quòd ultimæ positioni consentio, propter auctoritatem sanctæ Gregorij, qui de donis locutus est plùs, quàm alij sancti. Quocirca sciendum, quòd quoddam est impedimentum uirtuosè agendi accidentale ex aliqua dispositione subiecti, & hoc ipsa uirtus conualescens in usu operis penitùs excludit. Et de hoc ait Bernardus ad Eugenium: Nihil est ita difficile, quod eō suetudo non faciat, facile quod in consuetudinalibus potissimè uerū est, de quibus ait philosophus, quòd nati sumus eas suscipere, perficere autem à consuetudine est. Aliud impedimentum est potentiæ ex imperfectione habitus, quod habet, quasi econtrario primo impedimento, & ad hoc non perficit uirtus nisi imperfectè. propter quod potentia indiget aliquo habitu altiùs eleuante, utpotè dono. sicque intelligendum est, quòd dona in adiutorium uirtutū, seu potentiarum data dicuntur. ¶ Porrò obiecta, quibus probatur, quòd dona sint uirtutes, soluuntur dicendo, quòd uirtus dupliciter sumitur, utpotè strictè, & largè. Strictè, uirtus est prima perfectio uirium animæ ad actus uitæ ordinatæ in finem, uel in id, quod est ad finem, quemadmodum uirtus theologica immediatè est, ordinatur, & tēdit in finem. Virtus uerò politica est in id, quod uenit in usum nostrum, quod ulteriùs est in finem. Sicq; donum non est uirtus, cū sit secunda perfectio uirium animæ, ordinata in actum altiorem actibus, quarundā uirtutum. Largè autem accipitur uirtus, pro habitu perficiente ad actum secundum rationem boni, & sic donum est uirtus. nec uirtus sic sumpta, distinguitur, diffinitur, neq; diuiditur contra donum. ¶ Quòd uerò secundum Gregorium dona dicuntur dari cōtra defectū, conuenit donis per accidēs ratione status hominis post peccatum. alter dona non essent in Christo, & angelis. Quòd etiam dicuntur impetrari per preces, intelligitur quantum ad profectū donorum. Rursus, quàmuis uirtus habet delectatio

Matt. 6.
Luc. 11.
Gregor.
Bernard.
Difficile facit consuetudo facile

nem ex una parte, ut ex remotione impedimentorū ipsius, ex se tamen, seu ea aliqua parte habet difficultatem. Vnde ars, & uirtus dicuntur circa difficilia esse, ut patet de fide, quæ habet difficultatē ad assentiendum. Nec est inconueniens, quod in homine una perfectio sit perfectio alterius, sicut anima est perfectio corporis: potentia uerò est perfectio animæ, habitus autem est perfectio potentiæ, operatio quoq; est perfectio habitus, & delectatio est operationis perfectio. Hæc Albertus in Scripto.

¶ Concordat Tho. in his omnibus, & ultimæ positioni cum Alberto consentit: Quidam, inquiens, dicunt, quòd dona dantur ad actus altiores, quàm sunt actus uirtutum. Et hæc opinio inter aliquos uera uidetur, pro cuius intelligentia aduertendum, quòd cum uirtus, seu potentia actiua in omnibus rebus valeat inueniri, secundum quòd habent aliquas operationes proprias, in quibus ad bene operandū ex propria uirtute perficiuntur: loquendo tñ in mora li materia de uirtute, intelligimus de uirtute humana, quæ pficit ad bene exequendum operationem humanam. ¶ Operatio autem humana tripliciter dicitur: Primò, quia est ex potentia eliciente, aut imperante operatiuè, ut operatio rōnis, seu potentiæ rōnis obedientis, quia à rōne habet hō, quòd sit hō. sicque oēs habitus pficientes ad actus, in quibus non communicat hō cum brutis, & inferioribus, posſūt dici humanæ. Secundò, operatio nominatur humana ex materia, seu obiecto, ut quæ uersantur circa passiones, aut operationes humanas, sicq; uirtutes morales propriè sunt humanæ. Propter quod 10. Ethicorum ait philosophus, quòd actus speculatiuę uirtutis diuinus est potiùs, quam humanus, quia necessaria, & æterna habet pro obiecto. Tertiò, actio fertur humana ex modo agendi, quia in operationibus primo, & secūdo modo humanis seruat modus humanus. Si autem ea, quæ hominis sunt, supra humanum modum, quis exequatur, erit operatio non humana simpliciter, sed quodam modo diuina. Vnde 7. Ethicorū philosophus ꝯ uirtutē simpliciter dictā, diuidit uirtutē heroicā, quā appellat diuinā: quia pe excellētiā uirtutis hō sit quasi Deus. Sicq; dico, quòd dona à uirtutibus distinguūt in hoc, quòd uirtutes perficiūt ad actus bonos mō humano, sed dona supra modum humanum. Quod patet in fide, & intellectu. Connaturalis etenim modus humanæ naturæ est, ut diuina non nisi per speculū creaturarum, & ænigmata similitudinum percipiat, atque ad sic cognoscenda, & pcipienda diuina perficit fides, quæ fides est theologica uirtus. Porrò intellectus, ut donū, de auditis illuminat mentem ſm Gregorium, ut homo etiam in hac uita prælibationem accipiat, & degustet manifestationis futuræ. & ad hoc consonat nomen doni. Illud namq; propriè dicitur donum, quod ex mera liberalitate confertur, non ex debito suscipientis. ¶ Verum his obijci potest, quòd nullum donum ad altiorem perficit actū, quàm charitas. Respondendum, quòd uoluntas de sui ratione non habet aliquam imperfectionem in nobis, quantum ad modum suæ operationis, quemadmodum intellectus, qui cognoscit à phantasmatibus abstrahendo. Vnde in statu uiæ Deum per essentiam diligimus, non uidemus, idcirco accipi nequit aliquod donum altius in uoluntate perficiens, quàm charitas. Cūmque donum non sit supra uirtutem, nisi quantum ad modum agendi, nō erit inconueniens, quòd uirtus uoluntatem perficiens, quantum ad sui supremum, dignior sit quolibet dono. Hæc Thomas in Scripto.

Thomas Aquinas.
1
2
3
Donum, quod sit. Obiectio

S. Doctor T. Aquin.

¶ Præterea super his scribit sanctus doctor in Primæ Secundæ quæstione 67. Quidam non distinxerunt inter virtutes, & dona. Sed hi causam assignare non valent, cur quędam virtutes dicanē dona, non omnes. Hinc ad cognoscendum inter virtutes, & dona, debemus sequi scripturā, in qua dona exprimuntur non simpliciter sub appellatione

Isa. 11.

donorum, sed spirituum, iuxta illud Isaiæ; Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ, &c. Vnde constat, quòd dona nobis insunt ex collatione inspirationis diuinæ, quæ motionem ab extrinseco denotat. Mobile autem oportet ꝓportionari suo motori. Et quo motor est altior, tanto dignior dispositio est necessaria mobili, ut à motore bene moueatur. Virtutes autem humanæ morales perficiunt hominem, secundum quod natus est per rationem moueri in agendis. Oportet ergo hominem per altiores perfectiones disponi, quatenus à spūsancto promptè sit mobilis. Et istæ perfectiones habituales vocantur dona, non solum, quia à Deo donanē, sed, & ideo: qm̄ reddūt hominē mobilem bene à spiritusancto ad ea, ad quæ inspiratio diuina inclinat. Vnde philosophus de bona fortuna disseruit: In his, quæ per diuinum instinctū, seu instrumentum mouentur, non expedit consiliari ſm rōnes humanas, sed quòd interiorem sequanē instinctum. Mouentur namq; à meliori, & certiori principio, q̄ humana est ratio. ideo dr̄, ꝙ dona perficiunt hominem ad actus altiores, q̄ sunt actus virtutum. Interdum tñ dona uocantur uirtutes, ſm cōmunem rationē uirtutis: sed huic communi rationi virtutis, dona supperadunt eminentiam, in quātum sunt diuinæ uirtutes hominem perficientes, prout mouetur à Deo, quod concernit virtutē heroicam, per quam homo diuinus efficitur. Insuper dona hæc hominibus necessaria sunt in his, in quibus non sufficit rationis instinctus Dupliciter nāq; homo à Deo perficitur, utpotè naturali lumine intellectus, & supernaturali perfectione theologicarum uirtutum. Et per primam perfectionem potest perficere ad finem suæ speciei connaturalem, non aūt ad supernaturalem fęlicitatem. Conformiter secunda perfectio imperfectè habetur in uia, in qua Deū imperfectè cognoscimus, & amamus: ideo nisi aīa per spūsancti instinctum iuuetur, & excitetur, non potest idoneè exequi ea, quæ diuinæ sunt vo-

Rom. 8.

luntatis. ideo dona necessaria sunt. Propter qđ ait Apostolus: Quicunq; spiritu Dei aguntur, hi filij

Psal. 142.

sunt Dei. Et psalmista: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectā. Deniq;, dona transcendunt cōmunem rōnem uirtutum, non quantum ad genus operis, sicut consilia, sed quo ad modum agendi: quia non ita perficitur hō per qualcunq; uirtutes in ordine ad ultimum finem, quin semper moueri indigeat superiori instinctu spiritussancti. Hinc sicut uirtutes, q̄ disponunt ad susceptionem directionis rōnis, sunt habitus; ita, & dona, quæ perficiunt mentem ad directionē spiritussancti suscipiendā.

Petrus de Tarātasia

Hæc Thomas in Summa. ¶ Concordat Petrus, & addit: Cum sit triplex status iustitiæ, utpotè status iustitiæ inchoatæ, proficientis, & ꝑfectæ, uirtutes per se faciunt statum primum, cum adiutorio donorū statum medium, cum adiutorio beatitudinum statum ultimum, cui adiungitur iucunditas, & delectatio fructuū spiritus. Virtutes ergo sunt ad actus primos necessarios, dona ad actus medios, beatitudines ad actus perfectos, quos consequuntur delectationes fructuū. Hinc virtutibus bene operamur, donis faciliter, & expeditè expeditione, quæ venit non tantum ex sanatione potentiarum, sed ex perfectione habituum potiùs beatitudinibus perfectiè, fructibus iucundè. Hæc Petrus. ¶ Richardus quo-

Richard⁹ Mouemur duplici motore.

que hanc sequens opinionem, quia communis doctorum opinio tenet, quòd dona sunt alij habitus à uirtutibus. ideo hanc opinionem sequēdo, dici pōt, ꝙ in nobis sunt uirtutes theologicæ, & intellectuales, atq; morales. In actionibus enim nostris duplici mouemur motore, uidelicet inferiore, qui est ratio, comprehendendo sub ratione intellectum, & uoluntatem: & superiore, qui est spiritussanctus. Et per uirtutes intellectuales perficitur inferior motor, quo ad intellectum; per morales, quantum ad appetitum: per theologicas autem unimur spiritui sancto imperfectè in uia, per dona autem perficimur ad hoc, ꝙ simus bene mobiles à spiritusancto. Cumque perfectiùs sit illi vniri, quàm esse dispositum ad motionem ipsius, uirtutes theologicæ nobiliores sunt donis, & ordine naturæ sunt eis priores: quia esse dispositum ad moueri, ordinatur ad vnionem cum motore; uirtutibus tamen intellectualibus, atq; moralibus dona sunt digniora. Nobiliorem enim dispositionem oportet esse in mobili respectu nobilioris motoris, quàm inferioris. De duobus istis motoribus loquuntur non solum sancti, sed philosophus quoq; in tractatu de bona fortuna, &c. ut supra in uerbis Tho. Hæc Richardus.

Bonauen.

¶ Insuper Bonauentura præinductas aliquorum opiniones pleniùs recitat, & colorat, quàm Albertus in uerbis suis præhabitis: finaliter tamen improbat eas, & positioni ex Petro inductæ cōsentit, imò ex Bonauentura sumpta videtur illa Petri responsio. Refert quoq; Bonauentura opinionem dicentium, ꝙ virtutes dantur contra vicia ipsis opposita, dona autem contra syntomata idest reliquias, seu sequelas vitiorum. Peccatum quippè duo inge-

Peccanti⁹ duo mala ingerit peccatū.

rit mala peccanti. Primum est, ꝙ tollit rectitudinē iustitiæ Secundum, ꝙ debilitat uigorem naturę, & eam dr̄ uulnerare. Hinc sicut in morbo corporali sunt duo, primum est inæqualitas ipsa humorum, ſm syntoma, seu sequela consequens morbum: ita in spirituali morbo duo consistunt, utpotè culpa deordinans, & syntoma concomitans. Et culpa est velut telum, syntoma ex telo relictum: & per uirtutem expellitur telum, per donum, syntoma relictū. Quæ opinio cōfirmatur auctoritate Gregorij, qui in Moralibus loquitur: Contra stultitiam est sapientia, contra hebetudinem intellectus, contra præcipitationem consilium, contra pusillanimitatem fortitudo, contra ignorantiam scientia. Hæc Bonauentura in Scripto. ¶ Porrò in compendio, seu breuiloquio pauperis, de rectificatione, inquit, gratiæ habitus donorum, tenendum est, quòd quamuis plura sint dona gratiæ gratis datæ, & generaliter cuncti habitus diuinitùs dati non absurdè dona dicantur, specialiter tamen, & appropriatè septem sunt dona spiritussancti, quæ enumerat Isaias, dicendo:

Isa. 11.

Spiritus sapientiæ, & intellectus, &c. In qua enumeratione descendendo procedit à summo, & cōbinādo iungit duo, ut simul ostendatur donorū distinctio, cōnexio, origo, & ordo. Primū nāq; principiū per summam suam liberalitatem non solū dat gratiam contra obliquitates uitiorum per habitus uirtutum, uerum etiā ad expediendum. i. promptè agēdum contra impedimenta syntomatum per habitus donorum. De his, & de sufficientia donorum prosequitur ibi diffusius, quæ & infra tangentur.

¶ Durandus quoq; circa hæc doctrinaliter scribit, aliquorum opiniones narrando: Hic, inquiens,

sunt

Durand. sunt quatuor opiniones. Prima, quòd virtutes, &
1 dona realiter distinguuntur, quia uirtutes dantur
ad bene agendũ, dona ad tentationibus resistendũ.
quod dictum communiter reprobatur, quia per
idem datur facultas ad idoneè operandum, & ad
2 resistendum contrario. Secunda opinio est, ꝙ dona
à virtutibus differunt: quia per uirtutes vitantur pec
cata, per dona purgantur peccatorum sequelæ, iux
ta illud Gregorij: Sapientia datur contra stultitiã,
intellectus, contra hebetudinem, &c. Sed neq; hoc
valet, quia omnes defectus huiusmodi tollũtur per
3 virtutes, sicut per dona. Tertia est, ꝙ virtutes, & do-
na, aut sunt cõuertibiliter idem, aut habent se sicut
superiùs, atq; inferiùs, ita, ut virtus dicatur, inquan
tum ad bene agendum nos perficit: & donũ, inquã
tum desuper datur, iuxta, quod scriptum est: Omne
Iaco.1. datum optimum, & omne donum perfectum de-
sursum est &c. ¶ Et si obijciatur, ꝙ secundum hoc
essent tot uirtutes, quot dona, vel saltem plura do-
na, q̃ septem, qđ est contra communem doctrinã:
concedunt hoc, & addunt, quod dictum illud com
munem ortum habet ab his, qui cõsiderarunt prin-
cipium undecimi capitis Isaiæ, & non processum,
Esa.11. in quo sequitur: Erit iustitia cingulum lumborum
eius, & fides cinctorium renũ eius. Quarta opinio
4 est, ꝙ dona, & uirtutes realiter distinguantur: quia
dona perficiunt ad operandum altiori modo, q̃ uir
tus, ut dictum est. Quæ harum duarum opinionum
vltimarum sit verior, nescio si alicui per certitudi-
nem notum sit, sed duæ primæ erroneæ sunt. Hec
Scotus. Durandus. ¶ Præterea aduertendum, quòd tertia il
la opinio à Durando narrata est Scoti, qui sciscita-
tur. Vtrum uirtutes, dona, beatitudines, & fructus
sint idem habitus. Quocirca primò inducitur re-
sponsionem doctoris solennis: Ad hanc, inquiẽs,
opinionem respondet Henricus, quodlibeto quar-
to, quòd sicut circa delectationes uitiosas contin-
gis tripliciter se habere, utpotè modo humano,
modo superhumano, & modo inhumano, ita, &
circa tristitias inordinatas. Modo humano se habet
homo, quando cum circunstantijs debitis sustinet
terribilia, & aduersa. & ad hoc est uirtus moralis
acquisita, aut infusa: quę tamen non facit sustinere
sine tristitia secundum philosophum 3. Ethicor-
August. rum, atque secundum Augustinum quartò de ciui-
tate Dei cap. 17. Modo superhumano habet se ho-
mo, dum sustinet terribile cum gaudio, ut quidam
martyres sancti. Modo inhumano, & quasi diuino,
quando non solum sustinet mortem cum gaudio,
sed, & gaudenter appetit eam, sicut Paulus cupie-
Philip.1. bat dissolui. Vnde super illud Apostoli, Cum sint
in nobis schismata, nonne homines estis, loquitur
Augustinus: Voluit Apostolus, ut essent dij, secun-
1.Cor.3. dum illud psalmi: Ego dixi, dij estis. Ad hunc ter-
tium modum est uirtus heroica, quã philosophus
dicit bestialitati esse oppositam. Dicitur ergo, quòd
uirtutes perficiunt hominem modo humano, do-
na superhumano, beatitudines inhumano. ¶ Con-
tra illud obijcitur, quia charitas est excellentissi-
mum donum Dei, & excellentissimè perficit ho-
minem: ergo cum ipsa sit uirtus, sequitur, quòd
virtus excellentissimè perficiat hominem ipsam
habentem. Præterea circa terribilia contingit vo-
luntatem humanam se habere rectè, seu medium
rectè tenere: ergo potest, & rectiùs, & item re-
ctissimè, quantum possibile est suæ naturę. ergo
idem habitus in specie, disponit ad sustinendum
aliquid rectè, & rectiùs, atq; rectissimè, seu modo
humano, superhumano, & inhumano. Nam magis,
& minus non variant speciem. Præterea Christus
in sua passione habeat tristitiam, & omnis martyr,
si non fiebat circa eum miraculum. Iterum, impos-
sibile est eundem simul agere humanè, superhuma-
nè, & inhumanè, ergo adepto dono, euacuabit uir
tus, aut nõ poterit in actũ procedere. similiter bea-
titudines ipsę excludent dona. Ampliùs, verba ista
superhumanè, & inhumanè, sunt metaphorica: imo
oĩs actus ab homine rectè procedens, necessariò est
humanus. Hinc alij dicunt, ꝙ per virtutes agitur re
ctè, per dona perfectè, per beatitudines expeditè.

¶ Contra hoc est, quia eadem uirtute ago rectè, Obiectio.
cum uirtus sit rectitudo potentię: & perfectè: quo-
niam uirtus est perfectio rei: & expeditè: quoniam
uirtus est habitus faciẽs expeditè, atq; faciliter ope
rari. Alij dicunt, ꝙ oportet aliquid disponere volũ-
tatem, ut est mobilis à ratione, & hoc est uirtus, &
ut est mobilis à spiritu sancto, quod est donum. Cõ
tra hoc est, quod falsum præsupponit, ꝙ scilicet rõ
mouet uoluntatem. Nam, & cum Deus dedit habi-
tum uoluntati, semper assistit ei ad actus ei conue-
nientes. ¶ Ad hanc igitur quæstionem respondeo
sine assertione, ꝙ in uia non sint necessarii habitus, Responsio.
nisi virtutes morales intellectuales, & theologica-
les. Naturali enim ratione concluditur necessitas
habitus intellectualis, perficientis intellectum cir-
ca speculabilia. habitus quoq; perficientis intelle-
ctum circa operabilia, & ita habetur habitus intel-
lectualis, speculatiuus, & practicus, consimiliter na
turali rõne concluditur necessitas habitus perficiẽ
tis appetitum circa appetibilia in ordine ad alterũ.
Sicq; habetur prima distinctio uirtutis appetitiuæ,
ordinantis hos habitus ad se, atq; ad alterum. Prę-
ter hos habitus, & si forte concludatur per natura
lem rationem, ꝙ homo non sufficienter perficiat
istis habitibus, quia conatur argumentatio quædã
ostendere necessitatem alterius cognitionis, quàm
acquisitæ non tamen sufficienter concludit ratio
naturalis distinctè, quis habitus appetitiuus alius
ab his sit huiusmodi, sed tenetur catholicè, ꝙ neces
sariæ sint theologicæ tres uirtutes, cum ergo per
tres uirtutes theologicas, & quatuor cardinales,
cum suis speciebus, sufficienter perficiatur homo
circa obiectum increatum, & creatum, non curan-
do de scientijs speculatiuis acquisitis, non erunt
necessarij habitus alij. Hæc Scotus.

¶ Qui disputationem, istam satis prolixè prose-
quitur, in qua communi doctrinæ authenticorum,
& seniorum repugnat doctorum, ex insufficienti-
bus (ut patebit) motiuis. Prius tamen intuenda
sunt scripta Henrici, quæ infra pleniùs tangam. &
quantum præsentis quæstionis decisioni necessa-
rium est, à Scotò compendiosè narrata sunt.

¶ Quocirca contestor, quod scripta Henrici in
hac parte prorsus catholica sunt, scripturis cano- Defendit
nicis consona, dictis sanctorum patrum documen Henricum
tis quoq; eminẽtiorum scholasticorum doctorum
concordantia, & suffulta. nec quicquàm idoneum
contra ea Scotus iste inducit, imò non solum Hen-
rico, Thomæ, Alberto, Petro, Aegidio, sed, & Taxatur
famosioribus ordinis sui doctoribus, Alexandro, Scotus.
Bonauenturæ, Richardo, multisq; alijs cõtradicit,
tolerabiter tñ, quantum ad hoc, ꝙ sine assertione se
loqui fatetur. ¶ Itaq; respondendo ad ea, quæ obij
cit contra Henricum, dico ad primum, quo arguit
de charitate, ꝙ ad hoc iam ex Thoma, Petro, & alijs
formaliter est responsum. Nempe, ꝙ dona dicuntur
uirtutibus eminere, præstantioraq; esse, à præallega
tis doctoribus intelligi non de virtutibus theolo-

gitis, sed intellectualibus, atq; moralibus, & causa expressa est. nec charitas dicitur donum, propriè sumpto nomine doni, vt patuit. ¶ Ad secundum, q circa terribilia, imo; & circa aliarum obiecta uirtu tum, potest se homo habere bene, & meliùs, ac optimè per uirtutes, imò per eandē virtutem successiuè, s̄m triplicē gradū uirtutum, triformemq; statū seruientiū Deo, puta incipientiū, p̄ficientium, perfectorum & hoc in ordine certo, intra limites dignitatis uirtutū manente: dona verò perficiunt in gradu, & ordine altiori, per cōparationem quoq; altiorem, ac supernaturalem motorē. ¶ Ad tertiū, quòd Chr̄s in sua passione habuit tristitiā, & timorem, prout sunt naturales passiones, dispensatiuæ, spontaneæ, & ex præuio rōnis iudicio procedentes, non ex defectu alicuius uirtutis, aut doni, seu beatitudinis, de qua sermo. Nec obuiat si sancti martyres aliq aliquid talium passionū in suis martyrijs sunt perpessi: qm̄ actus uirtutū, donorum, & beatitudinū, prorsus p̄dominabant in eis, sicut de beatissimis, Andrea, Laurentio, Vincētio, Agatha, clarissimè patuit. Vñ de glorioso Andrea sanctus testatur Bernardus, q uisa eminus cruce, seipsum p̄ lætitia non cepit, nec continere p̄ualuit. Nec obstat, quòd talia miraculosè fiebant, cum oia ista uirtutum infusarum, donorum, beatitudinū, fructuumq; charismata, sint supernaturalia, cōcurrente, & cooperante admirabili gratiosa cooperatione, & instigatione spiritussancti. ¶ Ad quartū, q non est in cōueniens, nec absurdū, eandē numero actionē ex diuersis oriri uirtutibus, ex virtute quoq;, dono ac beatitudine: sicut oratio procedit ex charitate, obedientia, latria, pietate, iustitia, pœnitentia: ex sapientia quoq;, cōsilio, pietate, ut dona sunt: & ex cordis munditia, luctu, pace, beatitudinibus. Rursus, idē actus pōt in principio sui esse minus feruens, & iucundus, deinde feruentior, atq; iucundior, ac demū feruentissimus, & iucūdissimus Deniq;, dato, q ista non essent, nihilominus uirtutes, dona, & beatitudines, starent simul, nec vnū euacuaret per aliud: qm̄ non oportet, imo, nec naturaliter possibilē est, hominē uirtuosum, vnumquēq; actū bonū æquè perfectè p̄ducere. ¶ Ad quintum, quod non est ineptū neq; insolitū, interdū metaphoricè loqui, quo mō sacra scriptura sæpissimè vtit, & philosophi, ac poetæ, p̄sertim Plato. Nihilominus, dico, q Henricus in ista materia p̄priè vsus est terminis istis. Hōi nāq; cōuenit esse rationalem. Cumq; ratio naturalis in eo perficitur per supernaturalia charismata gratiarum, uirtutum, donorum, consiliorum, fructuū, & heroicarum perfectionum, ac institiæ theologicæ, tunc uerè, & propriè eleuat super seipsum, & deiformis efficitur, adoptiuus filius Dei, & Deus p participationem, præsertim cum, & (teste philosopho) homo contemplatiuus sit amantissimus Deo, & iu primo Timæi Plato testetur, q cum summo Deo, & immortalibus, ac diuinis substantijs, sit nobis appellationis paritas, ac deitatis cōsortium. Quod si tāti philosophi hoc dixerunt de homine pp̄ naturales perfectiones, quāto magis ueri, & verè subtiles theologi debent ista fateri, p̄p̄ præclara supernaturalia præclarissima ornamenta ei desuper imperti ta? quemadmodum sacratissimus princeps apostolorum in secunda sua scribit canonica, Gratia uobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, ut p hæc efficiamini diuinę consortes naturæ. ¶ Præterea, quod obijcit contra secundam opinionem, nil obstat: quia Bonauentura, cuius sunt illa uerba, loquitur de perfectione, quæ est alterius ordinis, quàm rectitudo uirtutis. Similiter de expeditione dicendum. ¶ Conformiter quoq; obijcit contra tertiam positionem, inutile esse, imo ratio mouet, dirigit, actuat voluntatem. Et quamuis Deus omnia per se possit, tamen nō mouet uoluntatem ad meritorios actus, nisi per intermedios habitus. ¶ Postremò, quod ait Durandus, communem istam doctrinam (quòd septem sint dona spiritussancti) duxisse originem ex consideratione eorum, qui non considerauerunt exordium 11. cap. Isaiæ, & processum illius capituli, non uidetur bene sonare, præsertim, quia ista doctrina à sanctis patribus, & illuminatissimis doctoribus prodijt ab antiquis temporibus, etiam primitiuę ecclesiæ: nec aliæ uirtutes, quæ in illo cap. attribuuntur Chr̄o, exprimuntur sub appellatione spiritus, quemadmodum septem dona.

Tres sunt stat^9 Deo seruientiū

Homo cō templatiu^9 est amātis simus Deo.

2. Pet. 1.

contra Durand.

QVAESTIO II.

Secundò hic quæritur, *de mutua cohabitudine, & distinctione donorum, beatitudinum, & fructuū, & utrum sint habitus.* ¶ Et sicut iam patuit, multi dicunt, q sint habitus abinuicem distincti, & qd beatitudines sint habitus perfectiores donis. sicut dona uirtutibus. ¶ Et de hoc 4. quodlibeto scribit Henricus: Videtur, q ista sunt habitus differentes: quoniam donum potest in id, in quod non potest uirtus. beatitudo quoq; potest in id, in quod non pōt donum secundum rationem doni, Similiter fructus in id, in quod beatitudo non potest sub beatitudinis ratione: quia beatus beatitudine uiæ non semp percipit fructus. ¶ In oppositum est, quod differunt sicut perfectum, & imperfectum, quæ non diuersificant speciem. huius opinionis membra non intendimus explicare discurrendo per singula, sed in generali, summatimq; tangere, quomodo ista se habeant, & conuenientiam, differentiamq; eorum exprimere, Itaq; aduertendum, quòd sicut spiritualis homo carnem suam nutrit, & fouet, ut Dei creatura saluetur, & in desiderijs eius implendis negligit, & reprimit eam, ne diuina offendatur iustitia: sic econtra homo carnalis carnem suam per noxia uniuersa uitia permittit effluere, offendendo diuinam iustitiam, ne sua desideria offendantur: quod tam in oiris spiritualibus, quàm carnalibus, quidam faciunt modo humano, quidam modo superhumano', aliqui modo inhumano, &c. ut in præcedenti quæstione. Quemadmodum (exempli gratia) homo modo humano carnem suam in desiderijs eius negligit, & refrenat, qui inter timorem, & audaciam mediū tenēs, per fortitudinis uirtutem exponit se periculo mortis tempore oportuno pro rationabili causa, non metuendo immoderatè in his, quæ terribilia sunt omni intellectum habenti, ut 3. dicitur Ethicorum. ubi addit Commentator, ut sunt terræ motus, fulmina, exustiones, quæ sunt terribilia forti, secundum quod est homo, & non insensibilis. Econtrario timidus formidat in minimis, & non terribilia quasi terribilia apprehendit, ut somnum muris, ut asserit Commentator. Itaq; fortis fortitudinem, quæ est uirtus, timet aduersa ordinate, & sustinet ea cum tristitia, & dolore, & mallet non sustinere, nec oportunitatem adesse sustinendi talia. sed dum assunt conditionaliter, mauult ea sustinere, quā bonū uirtutis dimittere. Vnde, & super illud ad Philippenses 4. desiderium habens dissolui, & esse cum Chr̄o, loquitur Glossa: Sunt quidam homines imperfecti, qui adhuc desiderant uitam istā, & dū uenerit mors, tolerant patienter, & luctant contra seipsos, ut Dei uoluntatē sequant. Porrò fortis fortitudine, quæ est donum, mortē, & eius pericu-

Gl. Henr.

Ephe. 5.

Philip. 1.

la aggreditur, ac sustinet sine timore cum exultatione, & gaudio, ut beatus Laurentius, qui super craticulam positus, dixit: Gaudeo plane: quia hostia Christi esse merui. & item, Has epulas ergo semper desideraui. & istud fit modo supethumano.

Fortis mortem aggredit intrepide.

Porrò modo in humano fit istud per beatitudinis habitum, dum homo spiritualis carnalia desideria sic extirpat, quòd carni, suæ tanquam asino, vix necessaria victus, atque vestitus ministrat, valde inhumaniter eam pertractans, varijsque afflictionibus ipsã afficiens, & exponens: imo quãtum in se est, opportunitatem desiderãs, vt eam pro Deo, & æquitate tradat in mortem, & morti pro huiusmodi causa vltro offerens, dicens cum Paulo apostolo: Cupio dissolui, & esse cum Christo. circa, quod asserit Glossa: Qui desiderat sicut Apostolus dissolui, & esse cũ Christo, non patienter moritur: sed patienter uiuit, & delectabiliter moritur. Talis tristatur, quia mors tardat, quasi odio habens vitam præsentẽ, præ desiderio vitæ futuræ, illud Iohannis pensans: Qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternam custodit illam. Hoc facit fortis per fortitudinem, quæ est beatitudo, de qua dicitur: Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Quemadmodũ sanctus Andreas visa cruce non expalluit, nec expauit, sed dixit: Salue crux, quæ in corpore Christi es dedicata, antequam te dñs ascenderet, timorem terrenum habuisti. nunc autem cælestem amorem obtinens, pro voto susciperis. securus, & gaudens venio ad te, ita, ut & tu gaudens suscipias me: quoniam desideraui amplecti te. Ad istud pertinet uirtus heroica, de qua cõiecturauit Philosophus ex vitio bestialitatis ei contrario: cuius tamen virtutis statum, & naturam ignorauit idest perfectè non nouit, putans hominem ex puris naturalibus posse ad eam pertingere. Deniq; beatitudinum fructus est delectatio superueniens homini, quo fructu tolerabilior fit hæc uita, & homo ad bene agendum ferventior, ac fortiùs vltimo fini adhæret, abstractus ab alijs vniuersis, iuxta quod loquitur Auicenna vltimo libro Metaphysicæ suæ: Animæ sanctæ coniunguntur suæ perfectioni per se, & immerguntur in delectationem verissimam, & liberantur à speculatione posteriorum, & inferiorum se, & à seruitute peccati. Sunt autem fructus isti duodecim, de quibus ad Galatas scribit Apostolus: Fructus spiritus, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Hi fructus imperfecti sunt, & immaturi in uita præsenti, maturi verò, & perfecti in regno cælesti, quos nõ secludit abinuicem nisi fluxus mutabilitatis vitæ huius mortalis. Hæc Hericus, Sed quò virtutes, dona, & beatitudines, sunt habitus: fructus verò sunt, delectationes actibus illorũ annexæ. ¶ Concordat Bonauentura in Scripto: Habitus, inquiens rectificantes, rectè dicuntur uirtutes, eo, quod virtus ex ratione, sui nominis dicit aliquid, quod ad agendum erigit, & uigorat. Habitus verò expedientes rectè vocãtur dona, eo, quòd dicant quandam interiorem abundantiã bonitatis ad operandum. sicq; magis attestantur liberalitati diuinæ, propter quod rectè censentur nomine doni. Habitus autem perficientes idest, qui perfectos efficiunt, rectè dicuntur beatitudines: quia faciunt hominem proximum Deo, atq; conformẽ gloriæ beatitudinis summæ. Status demum, in quo interna refectio datur, fructus meritò dicitur. Fructus, nãq; à fruendo nomen sortitur. Vsus aũt, secundum quem refectio illa suscipitur, sensus spiritualis aptè uocatur: quia sensus est cognoscere rem perfectè. Adminicula etiam omnium horum, in quibus datur gratia animam sanctificans, & à peccatis curans, & ad omnẽ sanctitatis perfectionem coadiuuans, appellantur rectissimè sacramenta. Hæc Bonauentura in Script.

Philip. 1.

Iohan. 12.

Mat. 5.

Andreæ apostoli uisa cruce oratio.

Gala. 5.

Bonauen.

¶ Præterea in Breuiloquio: Anima, ait, nostra indiget septiformiter expediri, ideo ex septiformi causa necesse est dona spũssancti septiformia esse. Indiget namq; expediri contra uitiorum obliquitates, quantum ad vires naturales, quo ad virtutes super additas, in agendo, in patiendo, in contẽplando, & mõ utroq;. Primò ergo propter uitiorum obliquitates expeditissimè repellendas, septem sunt dona spũssancti, vtpotè timor contra superbiã, pietas cõtra inuidiam: sciã contra iram, quæ est quasi, quædã insania: fortitudo contra acediam, quæ reddit mẽtẽ ad bona inualidam: consilium contra auaritiã, intellectus contra gulam, sapientia contra luxuriã. Secundò, propter expediẽdas vires naturales, oportet dona spũssancti consistere septem. Irascibilis nãque indiget expediri ad bona tam in prosperis, quàm in aduersis. In prosperis expeditur per timorem, in aduersis, per fortitudinem. Concupiscibilis quoq; indiget expediri quantum ad affectionem, respectu proximi, quod fit per pietatem, & quãtũ ad affectũ respectu Dei, quod fit per sapientiæ gustũ. Rõnalis & in veritatis speculatione, electione, & executione, per donũ intellectus expeditur ad verum speculandum, per donũ consilij ad uerum eligendũ, per donum sciẽ ad verum exequendũ: quia per donũ sciẽ rectè conuersamur in medio nationis prauæ, & peruersæ. Tertiò, propter expedienda virtutũ officia, septem sunt dona spũssancti: quia timor expedit ad tẽperantiã, quia timor carnes configit, pietas ad veram iustitiã, scientia ad prudentiam, fortitudo ad patientiam, consiliũ ad spem, intellectus ad fidem, sapientia ad charitatem. Vñ quemadmodum charitas finis, & cõsummatio est oim virtutum, sic sapiẽtia donorum, ita, ut uerè dicat scriptura: Venerunt mihi oĩa bona simul cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius. Quartò, propter expeditionem ad patiendum conformiter Christo. Christũ namq; ad patiendum mouit paterna uoluntas, humana necessitas, & uirtutis strenuitas. Patris uoluntas mouit, ut cognita per intellectum, ut amata per sapientiam, ut in reuerentia habita per timorẽ. Mouit quoq; nostra necessitas, ad quam cognoscendã necessaria fuit scientia, ad quam nobis miserandã mouit pietas. Mouit item uirtutis strenuitas, ut prouida ad eligendum per consilium, ut vigorosa ad perferendum per fortitudinem. Quintò propter expeditionem in agendo. Ad quod primo expediri indigemus ad declinandum a malo, quod fit per timorem, atq; ad proficiendum in duplici bono, puta necessitatis, & supererogationis. Primum fit per scientiam etiam, & pietatẽ, ita, quod scientia dirigit, pietas q; exequit, circa scdum quoq;, per cõsiliũ dirigẽs & fortitudinẽ exequentẽ. Necesse demũ habemus, quiescere in optimo per ueritatis cognitionẽ, quod fit per donum intellectus: & per bonitatis affectũ, quod fit per sapientiæ donum, in quo est quies, atq; felicitas. Sextò ad expeditionẽ in contẽplando, quia ad uitã contẽplatiuam hierarchicam oportet purgari, illuminari, ac perfici. Purgari quippe oportet à concupiscentia, à malitia, ab ignorantia, & ab infirmitate, seu impotentia. Primum facit timor, qui cõcupiscentias reprimit, scdm pietas, quæ malitiã pellit, tertium scientia, quartum fortitudo. Illuminari etiam indigemus in operibus primæ conditionis per

Ira insania quædã est.

Philip. 2.

Psalm. 118.

1. Timo. 1.

Sapien. 7.

Chrm quæ mouerit ad patiẽdũ.

Timor est cupiscẽtiã ad repri- mit.

per donū intellectus, & in operibus reparationis per donum ɔsilij. Perfici uerò habemus per accessū ad summum, qđ consistit in uno, & hoc per donū sapiæ, sicq; arcanum contēplationis à lato cōsummat quasi in cubito. Septimò, ad expeditionē in actione simul, & contēplatione oportet existere septē dona. Vita.n.cōtēplatiua pp cōuersionē ad sup beatissimā trinitatē, debet tria expediētia dona habere, puta timorē, quātū ad reuerentiā maiestatis: & intellectū, quātū ad intelligentiā ueritatis: sapiētiā, quātū ad gustū bonitatis. Vita itē actiua, q uersat circa agēda, & patiēda, quatuor dēt habere, vz pietatē ad agēdū, fortitudinē ad sustinendū, & dōa horum duorū directiua, puta sciam, atq; con'ilū. Cunq; ad expeditionē necessaria sit directio, iō fit donorum cōbinatio. Et plura sunt dona ad intellectum spectantia, q̄a lux cognitionis expedit vehementer ad dirigēdū pedes in uiā rectā. Hæc ibidē. Vbi & cōsequēter tractat de septē beatitudinibus, quas dicit esse habitus pficiētes, donis pfectiores. Fructus autem dicit esse delectationes illarum. ¶ In super Thomas: Tria sunt, asserit, gn̄a uirtutū. Sūt.n. virtutes morales, intellectuales, theologicæ. In qb' hoc extat cōe, q ad suos pficiunt actus ſm modū humanū. Cūq; donū eleuet ad opationē, quæ est supra modū humanū, oportet, q circa materias oim uirtutū sit aliqđ donū, q hēt modū aliquē excellētē in materia illa. Nec tñ oportet, ut tot sint dona, quot uirtutes: q̄a in unoquoq; gn̄e, in quo multa continenē, est unū summū, sicq; respectu multarum uirtutū, q̄ sunt coordinationis unius, pōt unū donū excellentiā importare, sicut & multæ uirtutes, quæ sunt circa diuersas materias, sunt partes unius uirtutis, ſm qđ in materia eius cōicant. Opatio aūt humana, ad quā pficit uirtus mō hūano, uel ptinet ad contēplationē, quæ cōspiciūtur necessaria, & æterna: uel ad actionē, qua disponunē cōtingentia, quæ libero abitrio sunt subiecta. In contēplatione quoque humana duplex est uia: Vna, qua pcedit ad cognitionē necessariorū, & æternorū, quæ ptinet ad inuētionē. Alia, qua ex primis principijs alia deducunē, & ordinanē, quæ pertinent ad iudiciū. In prima uia procedit mō humano ex sensu in memoriā, & ex memoria in experimētum, atq; ex experimento in prima principia, quæ statim cognitis terminis cognoscunē, & hunc pcessum pficit intellectus, q est habitus principiorum. Vlteriùs in eadē uia procedit, inquirēdo ex istis principijs cōclusiones: ad qđ' pficit alia virtus intellectualis, quæ nocat scia quātū ad ea, quæ subiacēt rōni: in his aūt, que rōnē excedūt, pficit fides. Quod aūt spūalia, quasi nuda ueritate capianē, supra modū humanū est: & hoc facit donū intellectus, q de auditis mentē per fidē illūinat, ut dicit Gregorius. In alia aūt uita cōtēplationis modus humanus ē, ut ex simplici inspectiōe primorū principiorū, & altissimarū causarū, hō de inferioribus iudicet, qđ fit per sapiam, quā 6. Ethicorū uocat philosophus intellectualē uirtutem: qm̄ sapientis est ordinare ſm qđ hō ab altissimis causis iuuat, trāsformatus in similitudinē earundē, p modum, quo, qs Deo adhærēs vnus spūs ē, ut sic quasi ex intimo sui de alijs indicet, & ordinet, nō solū cognoscibilia, sed actiones quoq;, & passiones hūanas, qđ supra humanū modū per sapientiæ donum efficit. Ex parte etiam actionis sunt duo, puta dirigere, quod spectat ad cognitionem: & exequi, quod pertinet ad affectionem. In cognitione autem practica, quæ dirigit in operibus moralibus, duplex est uia, quemadmodum in cognitione contēplatiua, puta inuentio, atq; iudicium. In inuentione enim modus humanus est, quod procedatur inquirendo, & coniecturando ex his, quæ solent accidere: q̄a ex talibus, & circa talia est moralis cōsideratio, & hæc inuentio, ſm quod per hunc modum perficitur, est per eubuliam, quæ est bona consiliatio. Sed, q homo accipiat id, quod agendū est, quasi per certitudinem à spūsancto edoctus, est super modum humanum, ad quod perficit donum consilij. Porrò in alia uia modus humanus est, qđ ex his, quæ frequenter solent accidere, homo de inuentis per consilium iudicet probabiliter, quod fit per γνώμην, & σύνεσιν: atq; ulterius ordinē huius iudicij imponat inferioribus, quod fit per prudentiam, quæ præceptiua est. Verum, quod homo certitudinaliter sentiat de his, quæ agenda occurrunt, est supra hominem: & hoc per donū sciæ fit, quæ docet bene conuersari in medio nationis prauæ, & peruersæ. Nam, & nomen sciæ certitudinem importat. Executio quoq; uitæ actiuæ in duobus consistit, puta in operationibus, quibus fit cōmunicatio ad alterum, & in passionibus, quibus hō ad seipsum disponiē. Operationes aūt, quibus fit cōmunicatio ad alterum, ſm modum regulanē humanū, aut ex eo ad quē est cōicatio: ut dū ei aliquid exhibeē, qđ ei debet, qđ facit iustitia: aut ex ipso, quod cōicat alteri, inquantū bonitas sua relucet in tali cōicatione: quæ cōicatio, uel est in hoc, q homo sua cōicat alteri, uel ex eo, qđ seipsum alteri exhibet, siue ad cognoscendū, ut.s. per dicta, sua, & facta agnoscaē talis est, quod facit uirtus, quæ à philosopho dr̄ ueritas: siue ad diligendū, inquantum se delectabilē exhibet socijs in ludis, quod facit εὐτραπελία: uel in vita cōi, quod ſm philosophū facit amicitia, quæ ſm philosophum uirtus est, per quā se hō ad unumqu ē que habet decenter in dictis, & factis. Verum, q rō cōicationis quantū ad uniuersa prædicta, non attēdaē ex bono cōicantis, uel eius, cui fit cōicatio, ne his terminis includaē, vt s. homo tm̄ tribuat ei quantum dēt, seu quantum expedit illi, sed quantū Deo acceptum est bonum diuinum, quod in se, proximo vē relucet, hoc supra humanum est modū, & per pietatis fit donum. Passiones verò ad concupiscibilem, uel ad irascibilem pertinent. In passionibus autem irascibilis dirigendis secundum modum humanum, accipitur pro regula, seu mensura bonum rationis. Passiones, quippē irrascibiles reducunē ad tria. Primum est spes, quæ est respectu boni ardui consequendi, quę dirigitur ad hoc, quod hō pensatis uiribus sui, ſm earum mensuram ad ardua uirtutum opera se extendat: quod facit magnanimitas, quæ est circa magnos honores, & quædam alia uirtus innominata, quæ est circa mediocres honores. Honor nāq; uirtuti debetur Scđm est timor, & audacia, quæ sunt respectu mali difficilis imminentis. In his autem passionibus dirigimur, ut ſm nostrarum uiriū quantitatē talia aggrediamur, aut fugiamus, quod fortitudinis spectat uirtutē. Tertium est ira, quæ orit ex læsiōe pcedēte, in qua dirigimur, ut hō non insurgat ad uindictā ultra quantitatē offensæ, & ordine iuris. Sed qđ hō in oībus his accipiat pro mensura uirtutē, & opē Dei, ita, ut ardua uirtutū opera se extēdat, ad quæ scit se, suis uiribus nō sufficere, nec pericula suam uirtutē excedentia uereatur, diuino innitens auxilio, pro illatis quoq; iniurijs non solum uindictam non appetat, sed in aduersis glorieē, in remuneratorē intendens: supra humanum est modum, & per fortitudinis agitur donū. ¶ Insuper, in passionibus cōcupiscibilis, quę sunt

Vita actiua quatuor indiget

Thomas.

Virtutum triplex est genus.

Gregori.

Cognitio practica duplici uia incedit.

bos dici-

εὐβουλία.

Philip. 2.

Aristotel.

Passiones irascibilis ad tria reducuntur.

sunt, concupiscentia, amor, delectatio, secundum humanum modũ ad bonũ dirigimur rationis, vt tñ ad tpalia afficiamur, quantum egemus: quod fit per tẽperantiam, quæ circa delectationes cõcupiscentiasq; maiores, atq; per alias virtutes ei annexas. Sed, quod homo ex reuerentia maiestatis diuinæ oĩa hæc arbitretur, ut stercora, supra mõ sũ humanum est, quod per donũ timoris peragitur, iuxta illud in psalmo: Confige timore tuo carnes meas.

Philip. 3.

Psal. 118.

Dõa spũs sancti dãtur cõtra pronitates ad peccatũ

Deniq; quidã accipiunt numerũ donorũ penes pronitates ad peccatũ, eo, ꝙ donũ est ad auferendũ defectum potentiæ, in qua est uirtus. Vñ affirmãt, ꝙ contra pronitatẽ ad superbiã, est timor ad humilitatẽ inclinans: cõtra pronitatẽ inuidiæ, quæ proximo cõpati nescit, fit pietas: contra auaritiã scĩa, cuius est inter hoĩes bene conuersari, reddendo unicuiq;, quod suum est, quod auaritiæ aduersatur: cõtra acediã fortitudo, contra irã præcipitãter agentem; consiliũ: contra gulam, quæ sensum habeat, intellectus: cõtra luxuriam sapientia, q̃a gustato spũ desipit oĩs caro. Hæc Thomas in Scripto de nũero, & sufficiẽtia septẽ donorũ. ¶ Ponit quoq;, & alias sufficientias, & distinctiones eorũ, quæ ex Bonauentura inductæ sunt. Præterea de hoc, an beatitudines sint habitus distincti à donis, in eodẽ loquit̃ Scripto: Quidã dicunt beatitudines eẽ habitus donis perfectiores, quẽadmodũ dona uirtutibus. Vñ dicunt, ꝙ uirtutes ꝑficiunt ad actus primos, dona ad actus scd̃os, beatitudines ad tertios actus. Sed non de facili põt differentia assignari inter actus beatitudinum, & donorum, quæ sufficiãt ad differẽtiã realẽ habituũ. qd̃ patet ex differẽtia, quã assignãt, quæ nõ est nisi ẽm intensionẽ, & remissionẽ, quẽ nõ sufficit ad diuersificationẽ habituũ. Ideo aliter est dicẽdũ, ꝙ s. beatitudines non sunt habitus à donis virtutibusq; distincti, sed actus uirtutũ cum adiunctione donorum, vel potiùs actus donorum ipsorũ. Quod consonat dictis sanctorum, qui beatitudines uocãt virtutes, eo mõ loquendi, quo actus uirtutis dr̃ uirtus. Consonat quoq; uerbis Chr̃i, qui inter beatitudines quædã cõnumerat, quæ manifestè ad uirtutes donaq; pertinent. Vr̃ quoq; hoc esse de mente Magistri, qui de beatitudinibus specialẽ non facit tractatum, sed de uirtutibus, & de donis. Cõsonat itẽ dictis philosophorum, q̃ beatitudinẽ dicũt esse operationem ẽm uirtutẽ perfectã. Perfectio aũt uirtutis tripliciter sumitur. Primum ẽm speciem uirtutis, sicut prudentia, q̃ dirigit cæteras uirtutes morales, est ipsis perfectior. Sapiẽtia quoq; cæteris uirtutibus intellectualibus, quarum est directiua, Propter quod Philosophus fęlicitatẽ ciuilẽ dicit actũ prudentiæ, fęlicitatẽ uerò contẽplatiuam sapientiæ actionẽ. Secundò, quantum ad statũ, ad quã perfectionẽ peruenit uirtus per augmentũ, quæ ẽt perfectio ad fęlicitatẽ requirit̃, ut primo dr̃ Ethicorum: qm̃ sicut una dies non facit uer, ita, nec actio una beatũ. Tertiò, quantũ ad modũ, sicq; dona dicunt̃ perfectę uirtutes. similiter uirtutes, q̃bus dona iunguntur, ẽm quod unus habitus ex alterius additione iuuat. Sicq; beatitudines de q̃bus loquit̃ Chr̃s apud Mattheũ, sunt actus uirtutis perfectæ. Cumq; dona habeant duplices actus, sicut patebit, quosdã pertinẽtes ad uiã, & quosdã pertinentes ad patriã: differt tñ in his, quæ pertinẽt ad uitã actiuã, & quæ ad contemplatiuã: quia contẽplatiua hic incipit, & in futuro completur. Donũ aũt intellectus est spiritualia appræhẽdere, ad quod pertingit in patria, imo ad diuinæ essentiæ uisionem. Vñ in sexta beatitudine, quæ ad donum pertinet intellectus, ponitur quantum ad statum patrię: Qm̃ ipsi Deum uidebũt. Sed in statu uiæ Deũ spũalia magis cognoscimus, qd̃ nõ sint, q̃ quid sint: iden, quo ad statum uiæ, ponitur mũditia cordis nõ solũ à passionũ illecebris, quam mundiciã donũ intellectus non facit. sed præsupponit, sed ẽt à phãtasmatibus, atq; erroribus, & spũalibus formis, à q̃bus oĩbus diuinus Dionysius libro de mystica theologia docet recedere tendẽtẽ in Dei contẽplationẽ, Donum ẽt sapię (cuius est spũalia, quæ intellectus appræhendit, iudicare, ordinare, seu approbare) certe, & inefabiliter de oĩbus iudicabit, & ordinabit in patria. Vñ in septima beatitudinæ, quæ ad sapientiã reducit̃. dr̃: Qm̃ filij Dei uocabunt̃. In statu aũt uiæ potiùs operat̃ ĩpedimẽta remouendo ordinationis ꝓtractæ: idcirco in septima beatitudine pacificatio ponit̃. Finis demũ uitæ actiuæ est operatio, non contẽplatio: iõ actus ꝯsilij, & sciæ, quæ dirigunt in uita actiua, non cõputantur inter beatitudines. Porrò ad donum timoris ꝑtinet cuncta terrena despicere ex reuerentia maiestatis diuinæ, quorũ quædã sunt extrinseca, ut diuitię, & honores: quorũ cõtẽptus ad primã beatitudinẽ, quæ est paupertas spũs, pertinet: q̃ ẽm Glossã duas cõtinet partes, uc3 rerum abdicationẽ, & superbiæ contritionẽ. In patria.n. non erunt actus timoris circa tẽporalia bona, sed circa id, quod est rõ cõtemnẽdi ea: quod est honor, & opulẽtia regni cælestis, qd̃ beatitudini huic promittit̃. Alia sunt magis intrinseca, sicut delicię, quarũ cõtẽptus pertinet ad tertiam beatitudinẽ, qua dr̃: Beati, q̃ lugent, cui promittitur consolatio sẽpiterna, cuius intuitu tpalis, & carnalis uoluptas despicitur. Cũq; difficiliora magis indigeãt rõnis directione, iõ tertia beatitudo attribuitur dono dirigenti, puta sciæ: prima aũt dono exequẽti. i. timori. Difficiliꝰ nãq; abnegant̃ intrinseca, q̃ extrinseca bona. Ad donũ demũ fortitudinis pertinet, oĩa difficilia sustinere cum gaudio. Difficultas quoq; est duplex: Vna in operationum labore, quæ spectat ad beatitudinem quartam, qua fertur: Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiã. i. quia laboriosa, & difficilia quæq; in prosecutione operum iustitiæ, cui promittit̃ præmiũ saturitas nunq̃ deficiens. Alia difficultas est in passionibus illatis sustinẽdis, cuius sustinẽtia ad octauã btitudinẽ pertinet, istã: Beati, q̃ persecutionẽ patiunt̃, &c. Verũ cũ ista beatitudo sit declaratiua oĩm præcedẽtiũ, non promittitur ei ꝓmiũ speciale, sed ad primã redit̃, cum dr̃: Qm̃ ipsorũ est regnũ cælorũ, per quod ostendit̃, ꝙ oĩm ꝓcedentiũ btitudinũ premia ei debent̃. Vñ nec speciali attribuit̃ dono. Ad donũ uerò pietatis spectat, proficere in his, quę ad alterum sunt. Ad alterũ aũt habet se hõ dupliciter. Primò, ut molestias ei nõ inferat, q̃uis ipse intulerit priùs, quod ad secundã btitudinẽ pertinet, qua dr̃: Beati mites. Secundò bona ei impendendo, qd̃ ad quintã beatitudinem pertinet, qua enunciat̃: Beati pauperes spũ. Cũq; difficiliùs sit benefacere, q̃ non non nocere, ideo scd̃a beatitudo attribuitur dono exequenti, utpoĩ ẽ pietati: quinta aũt beatitudo dono dirigenti, puta consilio, quoad alterũ est, sicut, & pietas. Scia aũt non dicit ordinẽ ad alterũ, sicut nec timor. Ordo uerò beatitudinũ harũ accipit̃, ẽm qd̃ hõ ab exterioribꝰ ad interiora magis ꝓgredit̃. nam maxiẽ extrinseca sunt bona tpalia exteriora, deiñ proximus, post hoc passiones innatæ, postea operationes exteriores, in q̃bus ẽ labor, post hęc cõpassio interior, deinceps apꝓhẽsio post quã ẽ ordinatio: ꝑpassio aũt illata ponit̃ ultio, q̃si aliorũ manifestatiua. Hæc Tho. i Scri. ¶ Insuper in prima Scd̃æ, q̃stione 68. de distinctio

Matt. 5.

Diony.

Matt. 5.

Matt. 5.

Matt. 5.

Matt. 5.

Dupliciter se hẽt hõ ad alterum.

Matt. 5.

Thomas

Thomas

Quæstio.

Rñsio.

Matt. 5.

Virtutis ꝑfectio tripliciter sumitur.

Ethicorũ

Matt. 5.

ne beatitudinum, à donis, atq; uirtutibus loquẽs: Beatitudo, inquit, est vltimus finis uitæ humanæ, quæ iam habetur per spem, inquantum aliquis bene mouet, ac rectè tendit ad fęlicitatem per operationem uirtutum, & præsertim donorum, q̃ ad supnaturalẽ finem perducunt: ideo beatitudines à donis, & uirtutibus differunt, nõ habitus, sed ut actus à uirtute, & donis procedentes.

Quæstio

¶ Præterea si quæratur, an premia beatitudinum ad præsentem pertineant uitam: dicendum,

Respõsio

ꝙ spes fęlicitatis futuræ dupliciter põt nobis inesse. Primò, per modũ dispositionis ad eã, q̃ est mediũ ad eã pparans. Scd̃ò, per quãdã inchoationẽ, seu degustationem, sicut in uiris perfectis, ac sanctis. Ea igitur, q̃ in beatitudinibus per modũ meriti collocantur, sunt præparationes ad beatitudinem inchoatã, ac imperfectam, quæ uerò ponunt̃ in eis, ut premia, possunt esse beatitudo perfecta, sicq; pertinent ad uitã futurã: vel inchoatio pfectæ beatitudinis, & sic ad p̃sentem pertinent uitã.

Quæstio bimẽbris

¶ De fructibus quoq; q̃ri põt, an sint actus, & utrũ à beatitudinib⁹ differant.

Respõsio ad primũ.

Ad quorũ primũ dicendũ, ꝙ nomen fructus à corporalibus ad spũalia est translatũ. quẽadmodũ.n. in corporalibus fructus noiat̃, qđ ex planta, seu arbore nascit̃, & cũ suauitate percipit̃, ita, ꝙ comparat̃ ad duo, puta ad id, ex quo orit̃, ac procedit, atq; ad illũ à quo gustat̃: sic in spiritualibus fructus est, qđ ab hoie pducit̃, & delectabiliter possidet̃. Sicq; operatio, quã facit hõ, & q̃ ei cõueniẽs est, dr̃ fructus. Et si operatio illa fit ab hoie ẽm uirtutẽ humanã, dr̃ fructus hoĩs: si aũt fit per uirtutẽ gratiæ spũssancti, dr̃ fructus spũs, quasi diuini seminis germen. Itaq; fructus habet rationem finis, & ultimi. Vnus autem finis ordinari põt ad alium finem superiorem: ergo unius fructus põt esse alius fructus, ex ipso sequens, & nascens. Etenim opera nostra prout sunt effectus spũssancti in nobis, uocãtur fructus: sed prout referuntur ad uitam æternã, habent rationem florum, iuxta illud Ecclesiastici: Flores mei fructus honoris, & honestatis.

Eccl. 24.

Respõsio ad scd̃m.

¶ Ad ẽm dicendum, ꝙ beatitudo ad rationem fructus prætactam aliquid addit uidelicet, ꝙ sit, quid perfectũ, atq; excellens, propter quod oẽs beatitudines possunt dici fructus non econtrario. Nam singula opera uirtutum sunt fructus, beatitudines uerò sunt opera excellentium uirtutum: quoniam beatitudines propter eminentiam suam donis magis, quàm uirtutibus adscribuntur. Hæc Thomas in Summa.

Thomas.

¶ Porrò in Scripto testatur: Delectationes in bonis operibus, sunt quidam fructus operum bonorum. Sicque fructus dupliciter sumit̃, uidelicet pro actu uirtuoso delectabili, & pro ipsa delectatione.

Petrus.

¶ Concordat Petrus, qui tñ uidetur sentire, ꝙ beatitudines sint habitus. Aliam nihilominus opinionẽ refert, nec reprobat.

Richard⁹

Idem Richardus, q tenet beatitudines esse actus, non habitus.

Albertus.

¶ Porrò Albertus non solum beatitudines, sed etiam fructus, dicit habitus esse: Virtutes, inquiens, perficiunt ad actus primos, qui s. sunt de necessitate salutis: dona ad actus scd̃os. i. ad opera supererogationis, beatitudines ad actus tertios, puta ad actus pfectionis: fructus verò in finem, ẽm quod contingit per opera pfecta fini coniungi. Et qualiter hoc fit, accipiatur ex parte rõnis, quæ perficitur fide ad primæ ueritatis consensum, quã non uidet nisi in speculo, atq; ænigmate, quæ clariùs cernitur in lumine per gratiæ inspirationẽ, & sapientiæ, per experimentum sui in rõne. Item contingit uisum in ea defigere altiùs cũ certitudine maxima, & ita est actus beatitudinis pfectæ munditiæ, de qua fertur: Beati mundo corde: qm̃ ipsi Deum videbunt. Contingit, & refici in gustu certitudinis tantæ, & ita est habitus, qui dr̃ fructus, quem Apostolus ad Galatas nominat fidem. Vnde, & Glossa ibidẽ testatur, ꝙ fides nominatur ibi inuisibilis certitudo, & debet addi per experimentum spũs: qm̃ aliter uerum non esset, qđ asserit ibi Ambrosius, ꝙ delectat suos possessores spiritus cõsolatione, & sancta delectatione. ideo fructus spũs appellantur.

Mat. 5.

Gala. 5.

Ambrosi⁹

Sicq; dona sunt secundæ perfectiones animæ, & p̃supponunt uirtutes ẽm naturam, q̃uis pariter infundant̃. Deniq;, ẽm istam positionem, q̃dã est pfectio animæ ad actum, qui est circa difficile: & quædã est perfectio aiæ ad statum actus boni, q est optimi actus. Si perficiat̃ primo mõ ad actũ, hoc contingit dupliciter, puta ad actum primum, qui primus oritur ex habitu bono, sicq; perficit uirtus: & item ad actum altiorẽ siue ẽm, & ita perficit donum. Si aũt sit perfectio ẽm statum, cũ status nõ sit in uno bono, vel duobus, sed in oibus, quę pe sunt haberi ẽm perfectionem, q̃ est in statu, tunc est perfectio per beatitudinis infusas, fructus uerò accedit ex parte coniunctionis cum fine. Differunt ergo uirtus, & donum, quemadmodũ (uerbi gratia) pietas, ut est uirtus, subuenit proximo, ut propinquo, aut simili sibi in specie: pietas uerò, ut donum, proximo condolet, & succurit ppter gratiæ, & patris cælestis conformitatẽ. Hæc Albertus, qui ẽt quærit, cur Chr̃s potiùs dicat̃ repletus spũ timoris Dei, q̃ alijs donis.

Quæstio.

Respõsio

Et rñdet, ꝙ hoc dictũ ẽ ad nostrã instructionẽ, ut Christi exemplo conemur indesinẽter timorati consistere.

Quæstio Richard⁹

¶ Insuper quærit Richardus, an dona necessaria sint ad salutẽ. Vr̃, quòd non, qa dãtur ad opera superogationis. Oppositum tamen apparet: qm̃ redunt nos bene mobiles, ac dirigibiles, spũsancto, cuius directione, & excitatione incessanter indigemus.

Respõsio

Et rñdet, qđ de hoc sunt duæ opiniones: Vna, quòd non: qm̃ dona conferuntur ad expeditionem uirtutum, & ad actus supererogationis, atq; ut promptè moueamur à spũsancto ad meliora, & uiciniora saluti. Charitas, quoq; cũ cæteris virtutibus uidetur ad salutem sufficere. Alij opinãtur contrariũ, præsertim cũ in libro Sapientię scriptũ sit: Neminẽ diligit Deus, nisi qui cum sapientiã inhabitat. In Eccõ quoq;, Qui sine timore est, iustificari non põt.

Sapien. 7.

Eccl. 1.

Quæritur etiã hic, an uirtutes sint donis priores:

Quæstio

Quocirca sciẽdũ, ꝙ de facto (quicquid sit de possibilitate) cõmuniter ita tenetur, ꝙ septẽ dona spũssancti, de quibus hic agitur, sunt inseparabiliter charitati coniuncta, nec queunt esse informia: ideo simul cum charitate oriuntur, & occidũt ac persistunt. Nihilominus uirtutes theologicæ sicut præhabitum est, digniores sunt donis. cæteris autem virtutibus propriè sumptis, dona sunt digniora. Loquendo ergo de prioritate dignitatis, & naturæ, & uirtutes theologicæ donis priores censentur, dona verò virtutibus reliquis. Quantum verò ad durationem, sunt simul, & quantum ad esse formatum.

Respõsio

Iterum quæritur, an dona sint beatitudinibus digniora, atque priora.

Quæstio

Ad quod secundum diuersos diuersimodè respondetur. nempè, qui dicunt beatitudines habitus esse, fatentur, qđ coæuæ sint donis: qui uerò imaginantur, quòd sunt solum actus uirtutum siue donorum, dicere habent, quòd dona possunt esse priora beatitudinibus duratione, ut patet in infantulis baptizatis. Rursus, cum actus dicatur præstantior habitu cuius est actus, consequẽs est, quòd beatitudo, quę est actus doni, sit dignior dono, ex quo formaliter

Respõsio.

oriť. ſimiliter beatitudo, q̃ eſt actus theologicæ uirtutis. Cæterarũ verò virtutum actus poſſunt eſſe in digniores donis. Veruntñ cũ inter dona ſit ordo, & gradus dignitatis, non vř certum, ꝙ vnumquodq; donum ſit dignius actu vnius cuiuſcunq; virtutis moralis, cũ latria ſit uirtus moralis, cuius actus ſunt oratio dei laudatio, celebratio, uotum, deuotio, q actus circa Deũ uerſať, q̃uis non ſicut circa immediatũ, propriumq; obiectũ. aliqua aũt dona uerſantur circa creata, ut ſciã, pietas, fortitudo. ¶ Pręterea

Queſtio. quæriť, an dona maneť in patria. Ad quod eſt quaſi

Reſponſio eadẽ rñſio cũ ea, quæ data eſt ſupra ad iſtud, an virtutes cardinales in patria maneant. Imò cũ dono dicanť uirtutibus illis eminentiora, dicendũ, ꝙ maneant, quantũ ad actus, q beatitudini patriæ nõ repugnant, nec derogant: quantũ ad alios actus, non manent, ut infra magis patebit. ¶ Ampliùs q̃riť, qualiter ſeptem dona compareń ſeptem petitionibus,

Queſtio. Auguſtin. quæ in oratione dñica contineń, q̃bus beatus Auguſtinus ea adaptat. Ad quod Thomas rñdet: Redu-

T. Aquin. ctio petitionũ ad dona, non ſic eſt intelligenda, ꝙ petitionib' illis non petanť niſi hæc dona, ſed, quia per quẽlibet petitur aliquid, qđ ad aliquod illorum ſpectat donũ. Quæ reductio attendi põt dupliciter. Primò in gñali, vt ſ. quicquid ad dona pertinet, ẽt ad petitiones pertineat, & econtra. Sicq; ſit eorum reductio non ſolum per appropriationem, ſed ẽt ꝑ proprietatem: qm̃ ſicut dona ſufficienter ꝑficiunt in oĩbus, quę ſunt uitæ actiuæ, & contemplatiuæ, ſiue in præſenti ſiue in futuro, ita in omnibus per petitiones diuinum auxilium imploratur. Secundò in ſpeciali, & ita non põt per proprietatem ſingulorũ donorum reductio fieri ad ſingulas petitiones: qm̃ ea, quæ in ſingulis petitionib' poſtulanť, poſſunt ꝑtinere ad vnum donũ, & econtrario, ſed per appropriationem. quantũ ſingulæ petitiones habent ſimilitudineť quandam cum ſingulis donis, quemadmodum de beatitudinibus dictum eſt. Eſt quippè alia ratio diſtinguendi dona, & petitiones. Cum enim dona ſint habitus ordinati ad operandum, oportet, ꝙ diſtinguuntur ſm̃ obiecta, quibus diuerſificatis, oportet actus ſm̃ ſpeciem diuerſificari. Sed petere oportet omnia, quibus egemus, quę non niſi à Deo valemus. Vnum aũt donum ad ſui operationẽ indiget auxilijs pluribus. Idem quoq; auxilium ualet ad multorum actus donorũ. Indigemus demum diuino auxilio tam in actibus uitę contemplatiuæ, q̃ in operibus uitæ actiuæ. In actibus contemplatiuæ duplici indigemus auxilio: vnum eſt, vt ipſorum cõtemplabilium dignitas, & maieſtas nobis pateſcant aliàs contemplatiune, & admiratione, quæ contemplantem allicit, digna non viderentur. Hoc autem

Matth. 6. Lucę. 11. auxilium petitur prima poſtulatione, qua dř: Sanctificetur nomen tuum, in qua petitur, ut nomen Dei, quod in ſe ſemper ſanctum eſt, etiam apud ho-

Auguſt. ad probã Eccl. 36. mines ſanctum habeatur, id eſt, non contemnatur, ſed debitè ueneretur, ut Auguſtinus dicit ad Probam. Et hoc eſt, quod in eccleſiaſtico oratur; Sicut in conſpectu eorum ſanctificatus es in nobis, ita in conſpectu noſtro magnificeris in eis. Cumq; ex hoc quòd hõ huius excellentiæ particeps eſt, habeat ordinare, & iudicare, quod eſt ſapientiæ: idcirco petitio iſta ad ſapientiæ donum reducitur, atq; ad ſeptimam beatitudinem, quæ eſt, Beati pacifici. Aliud auxilium eſt, ut in contemplatione horum magnaliũ,

Matth. 5. noſtram beatitudinem eſſe noſcamus, quatenus horum conſiderationi ampliùs inſiſtamus. hoc auxilium petitur per ſecundam petitionem hanc, Adueniat regnum tuum; id eſt, manifeſtetur hominibus ut. ſ. i nobis ueniat, & in ipſo regnare mereamur, ut

Auguſtinus ad Probam exponit. hoc eſt, quòd oramus in Pſalmo: Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Ideo iſta petitio reducitur ad beatitudinem Matth. 5. Lucæ. 11. Auguſtin.

ſextam, uidelicet, Beati mundo corde, qm̃ ipſi Deũ uidebunt, atq; ad donum intellectus. In operibus Pſalm 79.

quoq; uitę actiuæ indigemus auxilio duplici. Primum eſt, ut bona nobis conferantur, quibus ad bene operandum iuuemur. Secundum eſt, ut mala impedientia remoueantur. Bonum verò neceſſarium ad uitam actiuam, eſt duplex: unum, quod directè ordinat ad opus uirtutis, ut bonum honeſtum, qđ petitur tertia iſta petitione, Fiat uolũtas tua: in, qua ſm̃ Auguſtinum petimus gratiam obediendi Deo Matth. 5.

in oĩbus, quatenus ſic à nobis fiat voluntas Dei in terra, id eſt, eius pręcepta impleantur, ſicut ab angelis fit in cælis, Hoc eſt, quòd oramus in pſalmo, Matth. 6.

Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum. Pſal. 118.

Hęc petitio reducitur ad beatitudinem quintam, uidelicet, Beati miſericordes, &c. qm̃ miſericordiã Matth. 5.

Deus potiſſimè præcipit nobis, & per conſequens ad donum conſilij. Aliud eſt ad uirtutem organicè ſeruiens ſicut temporalia ſubſidia, quibus homo ad bene operandum iuuatur, quod pertinet ad quartam petitionem, qua dicimus: Panem noſtrum quotidianum, &c. ubi uitæ ſufficientiam poſtulamus, nomine panis totum ſignificantes, uel euchariſtiæ ſacramentum. Hoc eſt, quod in Prouerbijs petitur: Diuitias, & paupertatem ne dederis mihi, Lucæ. 11. Matth. 4

ſed tm̃ uictui meo tribue neceſſaria. Quæ petitio ad beatitudinẽ reducitur quartam, Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt, &c. quia verò huiuſmodi ſubſidia uitæ ſunt, quæ nos in laboribus huius uitæ ſuſtentant, Prouer. 30

reduciť, & ad fortitudinis donum. ¶ Porrò impediens operationem uitæ actiuæ, eſt triplex. Primum Matth. 5. Lucæ. 6.

eſt culpa. præterita actu, manens reatu ſeu inquinatione, aut macula, & contra hoc malum, petitur auxilium quinta iſta petitione. Dimitte nobis debita Lucæ. 11.

noſtra. vbi ſm̃ Auguſtinum admonemur, quid petamus, & quid faciamus, quatenus accipere merea Matth.

mur. Hoc petijt, qui dixit, Si reddidi retribuentib' Pſalm. 7.

mihi mala. Hæc reducitur ad tertiam beatitudinem, quæ eſt de luctu, quia per luctum dimittuntur peccata, & per conſequens ad donum ſcientiæ, quod circa actus humanos uerſatur, & circa bona creata, ne in illis finis vltimus ſtatuatur. Secundum eſt malum futurum, quia timemus inclinantia ad peccatum, contra quod petimus in ſexta petitione auxilium, Et ne nos inducas, &c. in qua ſecundum Auguſtinum oramus, ne deſtituti diuino auxilio, con- Matth. 6. Lucæ. 11.

ſentiamus alicui tentationi decepti, vel cedamus afflicti. Ad quod pertinet illud Eccleſiaſtici, Aufer Eccl. 23.

à me uentris concupiſcentias, & hoc reducitur ad beatitudinem ſecundam, qua dicitur, Beati mites, quia præcipuæ tentationes ad malum, ſunt mole- Matth. 5.

ſtię, quæ à proximis inferuntur, quibus prouocamur ad vindicandum, quod per manſuetudinem ſuperamus. idcirco iſtud ad donum pertinet pietatis. Tertium eſt malum præſens, quodcunque ſit illud, contra quod poſtulatur auxilium ſeptima hac petitione, Sed libera nos à malo, quod petiuit, qui ait: Erue me de inimicis meis. hæcque reducitur ad beatitudinem primam, quæ eſt paupertas ſpiritus, Pſalm. 58.

quoniam eius eſt in tribulatione auxilium petere, & per conſequens ad donum timoris. Poſſunt quoque tres ultimæ petitiones aliter ſecundum Auguſtinum diſtingui, vt per primam earum petatur auxilium contra malum culpæ, per ſecundam contra inclinantia ad culpam, per tertiam contra ma- Auguſt.

lum

lum pœnæ. Hæc Thomas in Scripto.

QVAESTIO III.

AMpliùs, quæritur, *Vtrum solus timor filialis sit donum, & de speciebus timoris, atque de bonitate & ordine eorundem.* ¶ Videtur, quòd non solum timor filialis sit donum, quoniam timor filialis, & timor initialis realiter idem sunt, sicut patebit. ergo si vnus est donum, etiam alter. ¶ Secundò timor ponitur ultimum donum, & dicitur infimum esse donorum, quod non filiali timori conuenit, de quo in Ecclesiastico tam præclara dicuntur, vt hæc Timor domini super omnia se superponit. Et rursus, Timor domini corona iustitiæ. Itemq;. Nihil meliùs, quàm timere Deum. de quo, & Salomon protestatur, Timor domini fons. uitæ, ut declinet à ruina mortis. (Eccl. 25. Eccl. 1.)

(Prou. 14.) ¶ In oppositum est, quod oēs, qui habent claritatem, habet donum timoris sm aliquem gradum. sicut, & cætera dona, quorū tñ, q̃ plures timorem nō habent filialem, castum, & sanctum, sed soli pefecti.

¶ De his scribit Antisiodorensis in Summa sua tertio libro: Sex sunt timores, videlicet naturalis, mundanus, humanus, seruilis, initialis, ac filialis. (Sex sunt timores.) Timor naturalis est, quo quis mortem, & læsiones ueretur, timor non est vitiosus, quia non est ex libero arbitrio. (Naturalis) Timor humanus est, quo quis timet propriè pelli ex raōonis deliberatione: qui timor potest esse peccatum mortale, & etiam ueniale, pôt quoque non esse peccatum. (Human') Est autem pc̃m mortale, si procedat ex amore pñtis uitæ, quo, magis diligitur vita, q̃ Deus: ueniale est, dū ꝓuenit ex amore, quo vita hæc aliqualiter immoderanter diligitur, minus tamen, quàm Deus. Tunc uerò non est peccatum quando procedit ex vitæ huius amore non illicito, quo diligit homo vitam suam tantum ad conseruationem ex deliberatione rationis, quod bonum est consonūq; rationi. Cumq; omnis timor generetur ex amore sibi opposito, ideo qualis est amor, talis, & timor ex ipso emanans. (Mūdan'.) Timor mūdanus est, quo quis timet amissionem temporalium rerum, & potest esse peccatum mortale, & veniale, & item non esse peccatum, quemadmodum amor diuitiarum ex quo est. Attamen sicut timor mundi frequenter in malis arripitur, ita timor humanus, & timor mūdanus. vnde prohibentur à Christo, dicente: Nolite timere eos, qui corpus occidunt. (Matt. 10.) Timor seruilis est, quo quis principaliter timet pœnam gehennæ. (Seruilis. Initialis.) Timor initialis est, quo quis timet peccare, partim pœnarum formidine, partim amore iustitiæ, quo, & gehenna timetur, non principaliter propter se, sed ne homo separetur à Deo. Sicq; timor initialis duos oculos habet, unum ad gehennam, alium ad offensam ex amore. Timor filialis est, quo quis solo amoris intuitu timet Deum offendere, & separari ab eo. (Filialis.) Primus timor non est à spiritusancto per modum gratiæ, nec est contra spiritusanctum, imò est simul cum gratia eius. Secundus timor, & tertius, prout sonant in uitium, non sunt à spiritusancto, nec cum spiritusancto. Quartus est à spiritusancto, sed non est cum spiritusancto. Quintus, & sextus sunt à spiritusancto, cum eo. (Obiectio.) ¶ Verum his obijci potest, quoniam naturale est pœnam timere, ergo timor gehennæ est naturalis. (Solutio.) Dicendum, quòd quidam timor gehennæ est naturalis, ut ille, quo quis sensu, vel imaginatione recolente cum æstimatione deliberationeve rationis, timet gehennam, ut, qui eas sentiunt, vel senserunt. Timor uerò seruilis de eisdē est pœnis, nullo sensu ꝓuio, aut imaginatione, sed sola fide informi, qua credit Deus puniturus pc̃ā pœnis æternis. Itaq; timor seruilis est quoddā donū spūsancti, q præstat hoc donum, ut præparet sibi viā instar medici, q primò adhibet digestiua ad præparandā materiam, quia præparata, dat laxatiua, & euacuatiua. sic spūsanctus dat priùs timorē seruilem, qui humilitat hoīem, & māsuescere facit. tunc q; intrat spūsanctus cū grā, qui euacuat morbū, & sanat. Timor aūt seruilis differt specificè ab initiali timore, cū timor initialis habeat oculum essentialem, ac principalem, quo timet separationem à Deo: oculum verò accidentalem, quo timet pœnā, quam timor seruilis principali oculo respicit, ac veretur. (Obiectio.) ¶ Veruntñ ꝓdictis adhuc obijci potest, ꝓbando, q timor seruilis non sit donū Dei, sed mortale pc̃m, quia timor seruilis plùs metuit malum pœnæ, q̃ Deum, & separari ab eo, & hoc est mortale pc̃m. Quemadmodum enim tenemur Deum sup oīa diligere, ita tenemur super oīa ipsum timere. Rursus, diligere Deum propter aliud tanquam propter principalem causam, est peccatum mortale, cum sit aliqd aliud à Deo præferre ipsi altissimo: ergo, & Deum timere propter aliud, sicut ob causam principalem, est mortale peccatum. Hoc autem facit seruiliter timens, qm̃ timet Deum principaliter propter pœnas seu pœnarum intuitu. (Respōsio.) Respondemus, quòd timor seruilis est donum, cum sit ex fide. ista. verò est falsa, quòd timens Deum seruili timore, magis timet pœnam, q̃ Deum, si propriè intelligatur, quia timere pœnam nil aliud est, quàm Deum timere cuius est infligere pœnam. Nam credere pœnas æternas non est articulus fidei, sed articulum assequens: qm̃ oīs articulus est de Deo, inruens timorē, aut amorem siue vtrunq;. sicq; Deum puniturū esse impœnitentes pœnis æternis, est articulus fidei. quo cōstat q idē sit timere Deū, & timere pœnā æternam. Sic quoq; ad aliud rñdendū: qm̃ propriè loquendo ista est falsa, Timens Deum timore seruili, timet Deū pp aliud, quia non timet pœnam: qm̃ pœna est, sed, qa à Deo infligit. Pôt ēt dici, q non sit simile de diligente Deū pp aliud, & de timente eū pp aliud, quia sic diligens Deū, ponit sibi aliud summum bonū, quòd diligit plùs, q̃ Deū, q verò timet Deū pp aliud, non ob hoc ponit sibi aliud summe potens. idcirco, nec peccat mortaliter. Hæc Antisiodorensis in Summa, vbi de istis timoribus scribit diffusè, & in aliquibus à cōi dissentit doctrina, sicut patebit.

(Bonauen.) ¶ Præterea Bonauentura super his scribit, & primo ad istud, vtrum timor seruilis sit donum spiritus sancti, rñdet: Timor seruilis est vtiq; donum Dei, qm̃ sicut donum Dei ē nosse, & credere pœnas æternas, quia in hoc esse quædam illuminatio, atq; directio cordis, sic donum Dei est pœnas illas refugere, ac uitare Ex hoc namque procedit quædam emollitio cordis, atque restrictio concupiscibilis fluxus, in quibus consistit aliqua rectificatio hominis, quod patet de emollitione cordis per illud Isaiæ: Indurasti cor nostrum dñe ne timeremus te. (Isaie. 63.) De restrictione quoque fluxus concupiscibilis probatur per illud in Psalmo: Confige timore tuo carnes meas. (Psal. 118.) sicque ex seruili timore timentur Dei iudicia, & uitantur peccata, quod totum est donum Dei. (Roma. 8) vnde super illud ad Romanos. Non accepistis spiritum seruitutis in timore, &c. ait Glossa: Caue ne ex eo, quod dicitur, spiritum seruitutis, & spiritum adoptionis filiorum, diuersum intelligas spiritum. Et ad hoc sunt auctoritates in litera. (Quæstio.) ¶ Secundò quæritur vtrum usus seu actus seruilis timoris, sit bonus. Videtur, quòd sic, quoniam actus ex habitu

bono

bono & Dei dono ꝓcedens, est bonus: si timor ser
Aristotel. uilis est donū Dei. Vñ Philosophus ait: Cuius vsus
bonus, ipsum quoq; bonū est, & cuius vsus est ma-
lus, etiam ipsum est malum. Rursus, actus huius ti-
moris retrahit à peccatis, & ita disponit ad gratiā.
Gregorij. ¶ In oppositū est illud Gregorij: Dū pœna timet,
Respōsio & Dei facies non ematur, timor ex tumore est, nō
ex amore. Quod aūt ex tumore, ex superbia oritur
uitæ, estq; culpabile. Dicendum, quòd timor serui-
lis duo dicit, puta habitū, quo aīa disponitur ad ti-
mendū Deū vt punientem transgredientes, & ulte
riùs nomine seruilitatis, designatur peccati defor-
Timor ser mitas, quæ actui seu habitui ē annexa in hoīe ipso,
uilis quā rōne cuius ille hō dr̄ esse seruus peccati, & timor
pctā sit. in ipso existens, vocatur seruilis. Sic quoq; cū dico
quēpiam timere seruiliter, duo dico, vtpote actum
ab illo habitu progredientē, & uoluntatis seruilita
tem, seu deformitatem concomitantem, quod pōt
esse dupliciter. Primò, sic, ꝙ deformitas illa uolun-
tatis concomitetur, quantū ad habitū, aut, quo ad
actum. Si quantum ad habitum tm̄. sic pōt esse, ꝙ ali
quis seruiliter timeat, nec peccet: qm̄ si ex recogni-
tione pœnarum aliquis abhorreat Deū offendere,
hoc pōt esse siue omni peccato: si aūt concomitatur
in actu, quamuis ipsum timere non sit malum in se,
attñ rōne deformitatis actualiter morte dānatur,
vt si quis timeat pœnas, & timendo dolet, ꝙ tales
pœnæ infliguntur pro culpa, & actu ē cōcupiscit
peccare, si non esset huiusmodi pœna. ita timere ser
uiliter, est peccatum. Hoc aūt non est semper cum
quis mouetur timore seruili. alioquin per usum
illius doni homo se à Deo ampliùs elongaret, q̃ ad
gratiam ꝑpararet, quod plane falsum est. Ideo con-
cedendum, ꝙ actus illius timoris pōt eē bonus, quā
uis non meritorius, sed dispositiuus, ac ordinatiu⁹
ad gratiā, ac meriti bonitatē. Ex qbus innotescit, ꝙ
auctoritas illa Gregorij loquit, dū deformitas illa
Quæstio. seruilitatis actualiter ꝯcomitat. ¶ Tertiò sciscitatur,
Respōsio vtrum timor seruilis adueniente gr̄a expellat. Rñ-
det, Circa hoc ē duplex opinio. Vna, ꝙ non expellit
quantū ad timoris essentiā, sed quo ad seruilitatem
annexā, quā dicit timori accidentaliter annexā rō-
ne subiecti, ut dictū est suprà de fide informi. Alia
opinio est, ꝙ prorsus expellit per charitatē seu gra-
tiā, qa seruilitas ei essentialiter ē annexa, sicut fides
euacuat p gloriā, qa ænigma fidei essentiale, incon
possibilitatē, & repugnātiā habet ad gloriā, clarāq;
visionē. Ex his duabus rñsionibus opinatiuis, pōt
elici vna tertia, & media ex illis cōmixta. Durū nā
que vr̄ asserere, ꝙ habitus ille, quo hō habilis est ces
sare à pctō, recedit gratia ueniente, cū ꝯtrium dictet
experientia. Difficile itē vr̄ ad substinendum, ꝙ ti-
mor ille cum gratia maneat, cū sit alia differentia ti
moris, q̃ timor initialis, nec vr̄ originem trahere ex
eodē, nec Augustinus in litera vr̄ ita sentire. Iō dice
re possumus, ꝙ timor seruilis tres habet ꝯditiones.
Timor ser Vnam quasi materialē, atq; substratā, sicq; respicit,
uilis tres pœnā æternā: aliam sicut formalem, & cōpletiuam
hꝫ condi & hæc est illā pœnā principaliter intueri. Tertiā si-
tiones. cut annexā, & hæc est habere voluntatem deformē
coniunctam. Cum igitur infunditur gratia, timor
seruilis manet, quantum ad illud materiale, quo res
picit pœnam æternā, quia sic gratiæ non repugnat:
sed quantū ad alia duo, expellitur: qm̄ gr̄a iam in-
fusa, non ampliùs respicit principaliter pœnā æter
nā, nec manet annexa voluntatis deformitas. Et per
istam distinctionem faciliter solui queunt auctori
tates, quæ ad partem inducuntur utramque, Hæc
Bonauentura ¶ Quocirca pensandum, qa dū dicūt

doctores, ꝙ timor seruilis est donū spūssancti, potis Bonauen.
simè inquantū timor, non accipiunt donū propriè
prout accipit, qn̄ dicunt septē esse dona spūssancti,
cum timor seruilis sit informis, illa aū dona semꝑ
formata sunt: sed accipit donū extensè, p quocūq;
munere Dei gratis impenso. ¶ Præterea inuestigat, Quæstio.
an timor initialis, & finalis specificè differant. Rñ- Respōsio.
det, qdā dixerunt, ꝙ timor initialis, & filialis nō dif
ferunt specie, sed statu, quēadmodū charitas inci-
piens, & ꝑfecta, quod non vr̄ sufficere, quia sm hoc
esset tertius timor intermedius, puta ꝓficiens, sicut
est charitas incipiens, & perfecta. Nec talis modus
diuidendi vr̄ in alijs donis gratuitis, in qbus tn̄ hi
status inueniunt. Hinc alij dicunt, ꝙ distinguunt spe
cificè, diuersusq; modus timēdi sit utrobiq;, atq;, ꝙ Timor
hō ad diuersa intuetur sm hos duos timores, cuius initialis,
signū dicunt, ꝙ vnus manet in patria, & alter eua- & seruilis
cuatur. Veruntñ difficile est uidere, quō sm diuer- quō differant.
sum hoīs ꝓfectū, diuersi sint habitus timoris forma
liter differētes. Iō nulla harū positionū vr̄ sufficiēs.
Propter quod tertiam uiam eligere possumus, re-
spondendo, ꝙ non distinguunt intm̄, ut dicendæ
sint specie differentes: cum vnus sit quasi materia-
lis respectu alterius, & vnus claudat in alio. Etenī
timor initialis timet pœnam, atq; offensam, timor
verò filialis offensam, ac patris cælestis attendit re-
uerentiam. Et sic vnus se habet ex additione ad al-
terum. ideoq; propriè non sunt alterius, & alterius
speciei. Attñ dici possunt diuersi timores, tum rō-
ne status, tum rōne modorum timendi, tum rōne
principalium motiuorum. ¶ Porrò ad istud, utrum
charitate crescente decrescat timor, quidā dixerūt, Charitate
ꝙ contingat loqui de charitate quantū ad habitū, crescente
& quantū ad actum. Et quantum ad habitū, crescē- quōtimor
te charitate crescit, & timor, eo, ꝙ habitus gratuiti decrescat
sunt æquales, quantum verò ad usum seu actū cha-
ritate crescente, timor decrescit: qui quo magis ui-
get in nobis actus charitatis, eo minus uiget in no
bis timoris actus. Nam experimentaliter constat, ꝙ
hō in principio suæ cōuersionis multa facit ex timo
re, post modū autem gustata charitatis dulcedine,
& deuotionis feruore accepto, operatur ex charita
tis libertate. Sed istis obijcitur, quia quo habitus Obiectio.
magis crescit, eo fortiùs operatur Hinc alij dicunt
ꝙ charitate crescente, decrescit timor filialis, quo
ad id, quod cum timore seruili habet cōe, utpote
quantum ad hoc, ꝙ respicit pœnam. Timor autem
filialis tanto plùs crescit etiam quantum ad actus,
quanto plùs charitas crescit. nempe, quo quis De-
um perfectiùs diligit, tanto plùs vitat eius offen-
sam, atque solicitus ambulat coram eo, ne ipsum Obiectio.
ostendat. Verum bis quoque obijcitur, quoniam
timor filialis, quo quis timet Deum offendere, ha- 1. Iohan. 4
bet pœnam, & multum affligitur aīa formidine il-
la. Beatus autem Iohannes apostolus protestatur,
ꝙ perfecta charitas foras mittit timorem propter Timoris
annexam pœnalitatem Hinc adhuc aliter dici pōt, gratuiti
ꝙ duplex est actus timoris gratuiti. Vnus, quo cor duplex
hominis solicitatur ex consideratione propriè fra- actus.
gilitatis. Alius, quo mentem humiliat ex considera
tione suæ paruitatis, ac diuinæ maiestatis. Et ho-
rum actuum primus minuitur charitate crescente,
quoniam confidentia oritur ex charitatis perfe-
ctione, ita ut homo dicat illud Apostoli: Quis nos Roma. 8.
separabit à charitate Dei? Alius uerò actus crescit
charitate crescente, quoniam quanto aliquis ha-
bet de spiritu charitatis, tanto plùs ex consideratio
ne præfata, se deiicit, & in propriam resilit paruita
tem. ¶ Etsi obiiciatur, quòd quanto plùs profici

quæ

euis in charitate, tanto plùs solicitatur ne ipsum offendat: Dicẽdũ, ꝙ non ois solicitudo oriť ex timore, sed talis solicitatio procedit ex charitate, habens cosolationem annexã. Est itẽ solicitatio illa ex diligentia, atq; prudentia. Nihilominus uiri perfecti interdũ dispensatiuè concutiunť ingenti horrore, ex diuinorũ ꝯsideratione iudiciorũ ad tps. ¶ Postremò, ex istis responderi põt ad id, quod interrogať, vtrũ timor gratuitus manet in patria. Quẽadmodũ eñi iã patuit, timor tria attendit, videlicet pœnã, vt eã effugiat: offensam, ut eã caueat, nõ incurrat, & maiestatẽ Dei, ut illi subiaceat reuerentiã exibendo: Et ſm hæc tria est triplex timor. Vnus, q principaliter pœnã respicit, q est timor seruilis: alter, q vnum oculũ hȝ ad pœnã, principaliorẽ tñ respectũ habet ad offensam uitandã, q est timor initialis. Tertius, q unum oculũ habet ad deuitationẽ offensæ, alium ad exhibitionem reuerẽtiæ, & quamuis vnus excellens sit in refugiendo, ne separetur à Deo, alius tñ excellentior est, resiliendo à summa maiestate in ꝓpriã paruitatẽ, q ẽt fuit in Christo ſm naturã assumptam, estq; in angelis sanctis, & erit in uniuersis beatis. Itaq; quantum ad istum actum, & oculum, donũ timoris manet in patria: sed quantũ ad alios actus inferiores, auferť, nec manet: qm cõpetunt ei ſm statũ imperfectionis ante confirmationem plenam in bono. Cumq; donum timoris maneat in patria, quantum ad actum suum præcipuum, non dicitur euacuari, sed perfici. Hæc Bonauentura.

¶ Thomas quoque circa hęc asserit, rñdendo ad illud, An timor seruilis sit à spũsancto: Liber dř, q sui causa est, ut primò Methaphysicæ continetť. seruus autem, qui est causa alterius. Summus aũt causa eorũ, quæ ad nos pertinent per uoluntatem. idcirco dicimur id liberę facere, quod facimus spõtanea uoluntate: illud autem seruiliter, ad quod faciendum deest uoluntas, sed coactè id agimus violentia, aut motu compulsi: ideo cum tristitia, quia omne coactum est contra uoluntatem, ac tristè, ut dř 5. Metaphysicæ. Atq; ſm hæc ex libertate spiritus illud peragimus, quod voluntatis nostræ beneplacito delectabiliter operamur: timore autem seruili, quod faciamus metu pœnæ coacti, ideo cum tristitia, malemus eñi illud non facere, nisi pœnam formidaremus. Hinc seruilitas ex illa parte timorem cõsequitur, qua inclinat ad aliquid faciendum, vel dimittendum, quæ inclinatio non intrat essentiam, sed est eius effectus. essentiã uerò suam habet timor ex comparatione sui ad proprium obiectũ, sicq; seruilitas accidit timori. Idcirco timoris essentia bona ẽ, quia refugere pœnam æternam, est bonum. Sicque timor seruilis quantum ad suam essentiam, est à Deo. Non tamen est donum spiritussancti, nisi donum sumendo extensè pro omni bono à Deo collato. Conditio verò seruilitatis, quæ includit priuationem iustitiæ uoluntatis, non est à spiritusancto. Et quamuis Deum diligere propter aliud principaliter, sit peccatum: non tamen Deum timere ob aliud. Quoniam Deus est bonitas, ideo non est propter aliud finaliter diligendus. Nullum verò malum in Deo est; est tamen ab ipso malum pœnæ. ideo Deum timere propter malum quod infligit, non est malum secundum se.

¶ Denique si quæratur, an usus timoris seruilis, sit bonus: dicendum, ꝙ essentia habitus in suo actu relucet. Nam quales sunt habitus, tales actus producũtur, ut dicitur Ethicorum 2. quæ autem habitui accidunt, non oportet semper in oi eius actu relucere quemadmodum fidei informi accidit habere aliquid charitati repugnans. ideo non oportet, quòd in omni actu eius sit aliquid charitati aduersans. Cumq; seruilitas accidat timoris habitui ex imperfectione sui subiecti, non oportet in omni eius actu seruilitatis cõditionem existere, imò põt habere bonitatem proportionatam essentiæ habitus sui. Quæ bonitas non est meritoria, neq; gratuita: non est tñ culpabiliter mala. Et: qm habitus timoris seruilis, non habet perfectam rõnem bonitatis, ideo defectus alicuius bonitatis in actu eius rationem culpæ non habet, sicut omnis inordinatio actus repugnat habitui virtutis, q rõnem bonitatis habet perfectã. Propter quod uirtutis vsus seu actus semper est bonus, & vsus peccati ſp est malus, sed actus timoris seruilis põt esse, bonꝰ & malus. ¶ Præterea timor seruilis, & timor castus seu filialis, differunt ſcd̃m substãtiam habitus, hoc est, essentialiter atq; specificè, cũ, & diuersa sortiantur obiecta. Timor namq; filialis respicit, & abhorret malum culpæ, timor uerò seruilis malũ pœnæ. Porrò malũ culpæ abhorret quis, aut quia tale malum declinat à rectitudine rõnis, & ita est timor inhonestĳ contrarĳ bono uirtutis, inditus cuilibet virtuti, aut quia declinare facit à Deo, sicq; pertinet ad donum timoris. Horror aũt declinationis à regula, ex amore est regulæ. Hinc timor, q est donũ, causať ex amore Dei. Propter quod dř amicalis seu filialis, inquantum Deus est pater noster, uel ẽt castus, inquantum Deus metaphoricè appellatur sponsus animarum nostrarum. Timor verò seruilis (ut dictum est) inclinat ad aliquid faciendũ contra uoluntatem: ideo habet pro obiecto malum uoluntati ꝯrium, quod est malum pœnale. Fides aũt informis, & fides formata, hñt idem pro obiecto: idcirco non differunt specie. Proportio quoq; cõmutata non tenet in omnibus, sed numeris, & magnitudinibus, ut primo Posteriorum habetur. idcirco nõ sequiť, sicut se habet timor seruilis ad fidẽ informẽ, sic timor filialis ad fidem formatam. ergo mutatim, sicut se habet fides informis ad fidẽ formatam sic timor seruilis ad filialem: sed fides formata, & fides informis sunt idem realiter, aut specie, idem ergo, & timor seruilis, & timor filialis. ¶ Preterea, si interrogetur, vtrum timor filialis, & initialis sint essentialiter idẽ: dicendum, ꝙ in unoquoq; timore duo actus considerantur: vnus principalis, quem elicit timor imperat, utpote facere, aut dimittere hoc aut illud propter fugam mali formidati. Itaque timor initialis, ac filialis, quantum ad primum actum, non differunt, quia timere pœnas æternas non est actus proprius timoris initialis, sed timor ille compatitur secum actum illum, sicut, & timor castus, imò actus timoris initialis est timere separationem à Deo, sicut, & castu, ꝗuis non ita perfectè. In secundò autẽ actu differũt: qm, timor initialis non solum imperat actum seu cessationem ab actu, ne separetur à Deo, sed etiam ne patiatur supplicia, quod non conuenit filiali timori, qui ad solam separationem oculum habet. Actus autem imperati per accidens comparantur ad habitus imperantes. Sicque timor initialis, & filialis sunt habitus idem.

¶ Præterea ad actum elicitum timoris initialis, & filialis, qui actus est timere separationem à bono duo requiruntur: vnum ex parte subiecti, puta possibilitas separationis, quòd est imperfectionis, quia de impossibili non est timor. aliud ex parte obiecti. videlicet amor boni, à quo quis meruit sperari, quod est perfectionis. Et quantum ad istud secundũ facit augmentum charitatis crescere actum timoris, quantum ad id, quod imperfectionis consistit.

Cumq;

Marginalia (left): Obiectio. — Solutio. — Timor gratuitus quõ maneat in pŕia. — Timor triplex. — Thomas. Liber seruus — Spũs libertate agitur aliquod. — Dilectio Dei ꝑ aliud bonũ non ordinať. — Habitus essentia relucet in actu.

Marginalia (right): Timor seruilis & filialis essentialiter differunt. — Timor castus seu filialis. — Fides informis, & formata. — Quæstio. — Responsio — Timor duplicẽ actũ habet. — Timor initialis, & filialis.

Cumq; habitus ordinent ad abijciendũ imperfectionem à subiecto, ideo charitate crescente, crescit habitus timoris casti, & initialis. Actum autem quẽ elicit habitus timoris, q prius erat seruilis, charitatis similiter facit descrescere, quantũ ad possibilitatem poenæ, q: quo maior est charitas, tanto est remotio maior à poena: sed non facit timorẽ decrescere respectu ad suũ obiectũ: qm̃ charitas est directè amor illius boni, cui contrariatur illa poena. Si aũt loquamur de actu imperato ab istis duobus timoribus, sic amor nullo mõ diminuit actũ filialis timoris, sed actum timoris seruilis minuit semper, & perfecta charitas quantum ad hoc, cum mittit foras, ut nunquam iã oculus habeatur ad poenam in agendis, vel dimittendis. Actum quoq; timoris initialis quantum ad hoc minuit, quòd oculum habet ad penam: non quo ad hoc, quod oculũ habet ad separationẽ. Ex quibus clarẽt, qualiter timorem minuat charitas ¶ Postremò ad hoc, An timor filialis maneat in gloria, rñdendum, q timor propriè habet malum pro obiecto, non quodlibet, sed arduum, aliter non esset in irascibili. malum quippè, quod faciliter põt uinci seu uitari, non timemus, sed odimus. Malum aũt separationis Deo, est in arduissimo constitutũ. Idcirco dũ possibilitas incidendi hoc malũ tollet, remanebit adhuc cõparatio hois ad Deũ tanq̃ ad ardũ. sicq; timor auferẽ in patria, quãtũ ad actũ, q est timere separationẽ: & manebit, q̃tũ ad actũ, q est admirari uel rereri arduũ illud, qd̃ sit, qñ ea ꝯsideratione altitudinis tãtę hõ i propriã resilit paruitatem. Hæc Thomas in Scripto, & eadẽ scribit in Prima Scdæ, & scda Scdæ, ubi, & addit, Timor seruilis causat ex suipsius amore. quẽadmodũ ergo proprius amor stat simul cum charitate, ita & timor seruilis. Amor uerò sui, tripliciter se habet ad charitatem. Nam uno mõ est ei contrarius, quando uidelicet in amore sui constituit sibi quis ultimum finem. Secundò includitur in charitate, ut dum hõ diligit se in Deo, & propter Deũ. Tertiò à Charitate toleratur, nec tñ ei contrariatur, sicut dum homo amat seipsum propter propriũ bonum, non tñ in hoc sibi finem constituit, quemadmodum proximum, quis diligere põt speciali affectione cognationis seu alterius communionis humanæ præter Dei dilectionem, dummodo affectio illa referibilis sit ad Deum, & charitatem. Consimiliter timor poenæ includitur uno mõ in charitate, quia à Deo separari est maxima poena, quam maximè refugit charitas, & hoc ptinet ad castum timorem. Alio mõ timor poenę charitati contrariat, dũ malũ poenæ timet tanq̃ maximũ malũ, ac principale. sicq; timor seruilis cum charitate non manet. Tertiò, timor poenæ realiter distinguitur à filiali timore, qñ timet quis malum poenale, inquantum est naturale, ac proprio bono contrarium. Non tñ hoc penitus charitati ꝯtrariatur: qm̃ poena non timetur finaliter tanq̃ potissimum malum. Talis ergo timor manet cum charitate: non tamen uocatur seruilis, nisi dum malum poenæ principaliter formidatur. Hinc timor seruilis inquantum seruilis, non manet cum charitate, quamuis substantia huius timoris possit cum ea manere. Hæc in Summa, quibus per omnia Petrus concordat.

¶ Richardus quoq; quis tamen de hac ultima q̃stione duas narrat opiniones: unam cõem iã tactã, Cõt Thomas, Bonauentura, alijq; cõiter dant assensum, & aliam specialem: Alijs, dicit, uidetur, q resilitio ista nequeat dici actus timoris, nisi æquiuocè, quia nil aliud est, q̃ ex consideratione diuini magnitudinis, ac ꝓpriæ paruitatis, se sub Deo pfectissimè humiliare. Humiliatio aũt timor dici non ualet, nisi æquiuocè, aut similitudinariè. ¶ Præterea sm Papiam, reuerentia est honor exibitus cum pauore. sicq; in patria si poneret reuerentia talis, esset ibi, & pauor. Iõ dicunt, quod ibi est reuerentia, inquantũ accipit pro exibitione honoris absq; oĩ timore. Veruntñ cũ nõ sit ꝯdicendũ cõi opinioni, pserum quando pro ea sunt auctoritates scripturæ, uĩ mihi dicẽdũ, quòd donum timoris manet in patria, quãtũ ad habitũ, & quantum ad aliquẽ actum, qui erit ille, quẽ prima assignat opinio, utpote resilitio præ inducta, uel iucundatio seu gaudium actuale de euasione diuinæ offensæ, ab qua ratione diuina offensa est arduum malum. Isteq; actus perfectissimè manet in patria. Hæc Richardus.

¶ Præhabitis quoq; concordat Albertus, & tenet q actus doni timoris sit reuereri, ac mõ pfato i paruitatem propriã resilire, quã resilitionem noĩat fugã mali. Et donũ timoris dicit esse habitum infusum, qui est timor initialis, & filialis, qui ambo sm essentiam idem sunt, & differunt statu, quẽadmodũ charitas imperfecta, & perfecta, ita, quod timor initialis pficiendo fit filialis. sicq; euacuatur quantũ ad id, quod commune habet cum timore seruili, qd est malũ uitare, & bonum efficere ex horrore, atq; intuitu poenæ. Sicq; tã timor initialis, & filialis põt dici vnum septem donorũ spiritussanctis: sed timor initialis secundum statum imperfectum, timor uerò filialis secundum statum doni pfectum, quod etiam affirmat Richardus.

¶ Postremò Durandus: Diuisio, inquit, timoris in timorem filialem, initialem, seruilem, non accipitur oĩno sm rõnes obiectorũ formales, sed sm qd per ipsum aliquo mõ ad Deum conuertimur, uel ab ipso auertimur. Timor quoq; hic sumit non solũ strictè, & propriè, prout respicit malũ difficile seu arduũ, sed largè, put cõcernit quodcũq; malũ, dato, q non sit difficile ad uicendũ, quod ꝓpriè loquendo magis spectat ad odium, q̃ ad timorẽ. Oẽ quippè malũ odibile est, sed non oẽ malũ est timendũ: imò solũ illud, quod cũ difficultate vincitur. Ideo malũ culpæ sm se non est propriè timendum, cum in nostra sit potestate, & omne pctm̃ voluntarium est. Põt tñ timeri nõ sm se, sed pp occasiones adiũctas, quas quandoq; difficile est uitare, & quibus ꝯcurrentibus difficile est culpã cuadere. Deniq; per timorẽ, qui consistit in fuga culpæ, ad Deum cõuertimur. Alias timor consistit in uitatione mali pęnę. Poena quoq; est duplex, vna pro cuius uitatione pctm̃ quoq; cõmittit, ut sunt poenæ tpales, per quarũ timorẽ à Deo auertimur, & uocat timor mundanus siue humanus. Alia est poena, pro cuius uitatione nunq̃ peccatur, sed peccatum uitat, ne malũ hoc infligatur, ut sunt, inferni supplicia, per quem timorẽ ad Deum conuertimur. Hæc Durandus.

¶ In quibus uĩ obscurũ, q dicit malũ culpæ propriè timendũ non esse Nẽpe cũ malum sit timoris obiectum, quanto malum culpæ peius est malo poenæ tanto plus est timendũ. Nec rõ illa sub uncta uidetur ualere. Quamuis enim in nostra sit potestate, ac nolũtate peccare, ita, qñõ cõpellimur absolutè, nec necessitamur peccare, ita, q si fecerimus, qd in nobis est, præseruabimur à peccato, non tamen sine speciali deitatis auxilio ualemus omne peccatum uitare Fomes quoque uehementer inclinat ad uitia, & ratio humana ex se ualde instabilis est, atque uoluntas ad peccandum pronissima. sed & corpus corruptibile aggrauat, ita etiam, quod cessantibus

1. Ioha. 4. Timorẽ charitas foras mittit.

Timor filialis manet in gloria.

Thomas

Amor sui tripliciter comparat ad charitatẽ

Richard.

Papias.

Albertus

Durãd.

Timor ꝓpriè nõ de malo culpæ.

Pena est duplex.

Dionysi. Cõtra Durand.

[Sapie. 9.] cessantibus extrinsecis occasionibus, incitationibus, tentationibusq; peccãdi, adhuc difficillimũ sit ex trinsecis principijs uitare peccata: imò etsi ue [Ierem. 10.] nialia singula, non tñ omnia queunt uitari. Ideo dixit Ieremias: Non est in hoĩe uia eius, nec uiri est ut ambulet, & dirigat gressus suos: idcirco oportet nos coram Deo iugiter esse custoditos, solicitos, timoratos, ne offendamus.

[Quõ dicat Deus timẽdus. Richard.] ¶ Præterea quæri põt, cum malũ sit timoris obiectum, quõ Deus, q̃ est ipsa bonitatis essentia dicatur timendus. Ad quod respondet Richardus: Deũ posse timeri, dupliciter põt intelligi. Primò per se, & sic timeri non põt, nisi æquocando nomen timoris, vt pote illud sumendo pro resilitione in propriam paruitatem ex consideratione magnitudinis Dei. Secundò per accidens, inquantum per suam iustitiam infligit mala pœnalia pro peccatis, & inquãtũ separari ab eo, est malũ, & pessimum. Similiter, rñpondetur ad istud, vtrum Deus possit odiri. Hinc [Thomas] Thomas in Secunda Secundæ quæstione 19. loquitur: Quemadmodum spes primò, & directè concernit æternam beatitudinem ut obiectum, secundariò autem diuinum auxilium, cui inititur, sic timor primò respicit suum obiectum, vtpote malũ, quod refugit, & sic Deus non est obiectum timoris: secũdò id, quo malum infligi põt, ac prouenire, & sic est timoris obiectum dupliciter: primò, q̃m malum pœnæ infligit pro culpa. secundo, per comparationem ad ipsum. sic enim accidit nobis malũ culpæ, si nunc separamur ab ipso, malũ quoq; æternæ miseriæ seu pœna damni, hoc est carentia uisionis beatificæ in futuro.

Quomodo differant sapientia, & scientia. Distin. XXXV.

[Augus. Sapientia.] Ost pręmissa diligenter considerandum est, in quo differat sapientia à sciã. De hoc Augustinus ita ait: Philosophi disputantes de sapientia, diffinierũt eã, dicentes: Sapientia est rerum diuinarum, humanarumq; sciã. Ego quoq; utrarũq; rerum cognitionem, id est, diuinarũ, & humanarum, & sapientiã, [1. Cor. 12.] & sciãm dici posse non nego. Verum iuxta distinctionem Apostoli, qua dixit, Alij datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ: illa diffinitio diuidenda est, vt rerum diuinarum cognitio, sapientia propriè nuncupetur: humanarum verò rerum cognitio, propriè scientię nomen obtineat. Neque verò quicquid sciri ab homine potest in rebus humanis, vbi plurimum superuacuę uanitatis, & noxiæ curiositatis est, huic scientiæ tribuo: sed illud tantum, quo fides saluberrima (quæ ad ueram beatitudinem ducit) gignit, nutritur, defenditur, roboratur: quia sciã non pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipsa fide plurimum. Aliud est enim, scire tantummodo, quid hõ credere debeat ꝑꝑ adipiscendam uitam beatã: aliud est, scire quomodo hoc ipsum, & pijs opitualetur, vel con [Augustin.] tra impios defendatur, quæ proprio uocabulo appellatur scientia. De his quoq; duabus [Iob. 28.] uirtutibus idem Augustinus differentiam inter eas assignans, super psalmum ait: Distat sapientia à scientia, testãte sancto Iob. qui quodammodo singula diffiniens, ait: Sapientia est pietas, scientia verò abstinere à malis. Pietatem uerò hoc loco posuit Dei cultũ, quæ Gręcè dicitur θεοσέβεια, quæ est in cognitione, & dilectione eius, quod semper est, [Augustin.] & incommutabiliter manet, quod Deus est. Abstinere uerò à malis, est in medio prauæ [1. Cor. 13.] nationis prudenter conuersari. Idem quoq; inter hęc duo apertè distinguens, ait in lib. xij. de Trinitate: Distat ab ęternorum contemplatione actio, qua bene utimur temporalibus rebus, & illa sapientiæ, hęc scientiæ deputatur. quamuis, & illa, quæ sapiẽtię est, possit nuncupari sciã, ut Apostolus asserit, vbi dicit: Nunc scio ex parte. quàm scientiam [August.] profecto contemplationis Dei uult intelligi. In hoc ergo differentia est, quia ad contemplationem sapientia, ad actionem verò scientia pertinet. Ecce apertè demonstratum est, in quo differant spiritus sapientię, & spiritus scientiæ, scilicet ut sapientia diuinis, sciẽtia humanis attributa sit rebus. Et ut docet Augustinus, utrumque agnoscimus in Christo, scilicet, & rem diuinam, & rem humanam, & ideo de ipso habemus sapientiam, & [Iohan. 1.] scientiam. Cum enim legitur, uerbum caro factum est: in uerbo intelligitur uerus Dei filius, in carne agnoscitur uerus hominis filius. Item cum dicitur, vidimus plenum gratiæ, & ueritatis, gratiam referamus ad scientiam, & veritatem ad sapientiam, quia in Christo sapientia, & scientia fuit plenariè, & nos scientiam, & sapientiam de eo habemus, qui est Deus, & homo.

In quo differat sapientia ab intellectu.

[Sapientia quomodo distet ab intellectu.] Ostensa differentia inter scientiam, & sapientiam, quid distet inter sapientiam, & intellectum, uideamus. In hoc differunt illa duo, quia sapientia propriè est de ęternis, quę ueritati ęternæ contemplandæ intendit: intelligentia uerò non modo de æternis est, sed etiam de rebus inuisibilibus, & spiritalibus temporaliter exortis. Per eam, enim & natura summa, quæ fecit omnes naturas, id est, diuina, consideratur, & quę post ipsam sunt, spirituales, & uisibiles naturæ, ut angeli, & omnes animæ bonæ affectiones conspiciuntur. In hoc ergo differentia est, quia sapientia creator tantum conspicitur, intellectus verò, & creator, & creatura, quædam. Item intellectu intelligibilia capimus tantum, sciẽtia uerò non modo capimus superiora, sed etiam in cognitis delectamur. Sic ergo distin-

gui

gui poteſt inter illa tria,ſcilicet intellectum,ſciam,& ſapientiam. Scientia ualet ad rerum temporalium rectam adminiſtrationem,& ad bonam inter malos conuerſationē, intelligentia uerò ad creatoris, & creaturarū inuiſibilium ſpeculationem . ſapientia uerò ad ſolus æternæ ueritatis contemplationem,& delectationem. Quō diffe rūt intelle ctus,ſcia& ſapient.a

Quòd intellectus, & ſcientia, de quibus hic agitur, non ſunt illa, quæ naturaliter habet homo.

Et notantum,quod intellectus,& ſcientia,quę dicuntur dona ſpiritusſancti,alia ſunt ab intellectu,& ſcientia, quę naturaliter ſunt in aīa hominis.Hæ enim uirtutes ſunt,q̄ per gratiam infunduntur animis fidelium,ut per eas rectè uiuant. illa uerò naturaliter habet homo ex beneficio creationis,à Deo*tamen. Per has autem uirtutes, quæ dicuntur dona ſpiritusſancti,illa naturalia reformantur,atq; adiuuantur,ut verbi gratia,intellectus naturalis peccato obtenebratus,per uirtutem quandam,& gratiam , quæ dicitur ſpiritus intelligentiæ,reformatur,atq; adiuuatur ad intelligendum:ita, & per illam uirtutem,quę dicitur ſpiritus ſapientię,iuuatur,atq; erigitur mentis ratio ad contemplationem,& delectationem ęternę ueritatis. Auguſt. li.4 de tri.

* tamen

Quòd ſapientia iſta Dei eſt, nec eſt illa, quæ Deus eſt.

Illud etiam ſecundum eſt,quòd ſapientia,de qua nunc diſſerimus,non eſt illa ſapientia Dei(ut ait Auguſtinus)quæ Deus eſt,ſed hominis ſapientia. Vera tamen , quę ſecundum Deum eſt,ac uerus,& præcipuus cultus eius eſt. Si ergo colat mens hominis Deum cuius ab eo capax facta eſt, & cuius eſſe particeps poteſt: ſapiens ipſa fit, & non ſua lucè,ſed ſummę illius lucis participatione ſapiens fit. Iſta ergo hominis ſapientia , etiam Dei eſt,verbū nō ita Dei eſt, ut ea ſapiens ſit Deus. Non.n.participatione ſui ſapiens eſt Deus,ſicut mens paticipatione Dei. Sic etiam dicitur iuſtitia Dei, non ſolum illa , qua ipſe iuſtus eſt,ſed etiam ill, aquam dat homini cum iuſtificat impium.

Summa di ſtinctiōis XXXV.

Ompleta determinatione de donis ī gñali, atq; in ſpeciali de dono timoris,quod ē in appetitu ſuperiori:mō pſequit in ſpeciali de donis perficientibus intellectū, q̄ ſunt ſapientia,ſcia,& habitus intellectualis,ſupernaturalis,infuſus,qui intellectus uocatur, quorum diffinitiones ſeu deſcriptiones inducit,& qualiter ab inuicem diſtingnantur,oſtendit.

QUAESTIO I.

Hic quæritur, *Utrum iſta ſunt dona ſpiritusſancti.* Videtur,q non,quia ſunt habitus naturales,& uirtutes intellectuales,de quibus in Ethicis tractat Philoſophus, q ēt methaphyſicā uocat ſapiētiā,& primo Poſteriorum diffinit ſciam,q ſit cognitio rei,p cām. ¶ Scdō,Apoſtolus ſapiētia,& ſciam cōputat inter dona grę gratis datę,q̄ ſine charitate queunt haberi,dono aūt charitati ſp cōnnecta ſunt. Vr quoq;,q diffinitiones in lr̄a poſitæ, ſint ineptæ, cum dicitur. Sapientia eſt rerum diuinarum,humanarūq; notitia. Creati enim,& increati non eſt vna notitia,cum ſint obiecta infinitè diſtantia. 1. Cor. 12.

Albertus

¶ Circa hæc ſcribit Albertus : Triplex ponit̄ diffinitio ſapientiæ. Prima eſt , Sapientia eſt cognitio diuinorum. Secunda,Sapientia eſt in cognitione, & dilectione eius, qd̄ ſp, & immutabiliter manet, quod vtiq; Deus eſt. Gregorius quoq;:Sapiētia,ait, eſt donū ſpe,& certitudine æternorū mētē reficiēs. Harū deſcriptionū prima reſpicit materiā,circa quā eſt ſapientia,ſm quod eſt in genere cognitionis: qa non ponit̄ tm̄ in gñe uno , ſed in diuerſis. idcirco reſpicit ea,q̄ ponunt̄ in gñe affectus, q̄ ſunt cognitio,& dilectio.i.dilecti cognitio,quæ ppria eſt intellectus affectiui,& non ſolius affectus,ſicut charitas in ſimplici eſt affectu. Tertia aūt deſcriptio datur p effectum conſequentem ipſum donum,ideo nō deſignat quidditatem ſapientiæ , ſed propriam operationem eius. Itaque ſapientia non eſt fides,quamuis ſit de eiſdem. eſt enim aliud lumen.imò ſicut fides eſt lumen,ſub quo vident̄ articuli,ſic ſapīa iſta eſt quodā lumē ſupernū infuſum , ſub quo vident̄,atq; guſtant̄ diuina p experientiā. ſicq; ſapiæ donū eſt guſtus Dei in donis ſuis,quēadmodū diuinus Dionyſius de btō aſſerit Hierotheo,q patiēdo experiendo,& guſtando diuina , didicit ea. Lumē igit̄ lucēs,& calefaciens ad hmōi cognitionē,eſt ſapientia,q̄ eſt donū , qa in fide non ita guſtat̄ Deus. Cognitio ēt diuinorū, quę hn̄t mali , atq; gentiles philoſophi,ac Iudęi,eſt cognitio ſpeculatiua,& habitus acquiſitus p ſtudiū,& doctrinā,nec eſt lumē ignitū faciens experimentū dulcedinis Dei in donis ſuis,quibus ſanctificat aiam. Hæc eſt ſapientia ſalutaris ,pprię dicta,q̄ circa diuina uerſat̄ , & differt à dono ſciæ,q̄ eſt lumen diuinū,ad cognoſcēdū opabilia ad hanc uitam ſpectantia. ideo docet idoneè conuerſari iniquos . Donum quoq; intellectus non eſt p guſtū,ſed potius eſt lumen datum à Deo,ad cognitionē creaturæ,i qua reſultat Deus p gr̄am ſiue p gloriā,ut ē ſpūalis intellectualisq; creatura,in qua gratuitè cognoſcimus diſpoſitiones cæleſtiū,& tendimus in Deū ſicut diſponentē. Inſuper differt ſciæ donū á uirtute prudentiæ:quia ſcia iſta eſt quoddā lumen acceptum à Deo ſimpliciter , in quo uidentur opabiliū rōnes,pertinentiū ad bene uiuendum. Idcirco ſe habet ad prudentiam, ſicut pfectior,& melior habitus operabilium. Sed ſicut fides eſt lumen ad credibilia,ita donū ſcientiæ eſt lumen, & ſimplex ſimilitudo veritatis diuinæ,atque æternæ iuſtitiæ,ſub quo videntur diuinæ rationes operabilium per nos,quę pertinent ad modum uiuendi ſobriè,ac meritoriè,ſicut dicit Apoſtolus:Sobriè,& iuſtè,& piè uiuamus in hoc ſeculo. Hæc ergo ſcientia eſt tm̄ de his , quæ ſunt operabilia per nos,nec eſt tn̄ prudentia, quia prudentia innititur rōnibus humanis, accipitq; directionem ab illis:nō aūt ſcientia,quia diuino innititur lumini , quod illuminat ad conuerſationem ſecundum rationes diuinas. Aliter quoq; regit prudentia, & aliter iſta

Tres ſapiētiæ diffinitiones.

Hierotheus.

Sapīa bū inter iniquos conuerſari docet.

Tit. 2.

ſcientia

scia, & ad aliud, quo ad proximum finem: quia prudētia regit p rōnes iuris hūmani, & ad honestū ſm statuta ciuitatū, & plebiscita: scia uerò p rōnes

Quæstio.

diuinas, atq; ad sāctā conuersationē, cōmendantē se, ad oēm conscientiā hoim, sicq; magis respicit sanctū, q̄ honestū. ¶ Præterea si q̄rat, An ista scia uerset circa Chri humanitatē: dicendū, quòd non est de Chri humanitate, nisi inquantū illa humanitas est exēplar regens, ac dirigens uitā nostrā in opere,

ope

& doctrina. Si uerò humanitas Chri consideret ut uerbo æterno unita, sic in ea sapor est deitatis, & ad sapiæ pertinet donū. Hoc ēt aduertendū, quòd prudentiæ, q̄ est cognitio practica agibiliū, correspondēt duo dona. prudentia nāq; ciuilis est utens rōnibus iuris naturalis, & humani, sed non eleuat ad rationes, q̄ diuinitus inspirant, nisi p donū spūſancti. Illæ aūt rōnes, q̄ diuinitus inspirant, certissimæ sunt & hoc contingit dupliciter: Primò, ſm ea, ad quæ oēs tenent, & ita eleuat per donū consilij. Secundò, penes ea, ad q̄ non oēs tenent, sicq; exaltat per donū sciæ. Deniq; cōsiliū donū est, prout dr̄ quasi actiuè, à dando consiliū: nō ut passiuè accipit, à recipiendo consiliū. Et primò mō significat plenitudinē quandā luminis dirigentis in dubijs, sicq; fuit in Chro, & exemplariter est in Deo. Sed secundò mō sumptū consiliū, est dubitantis, & ignorantis naturæ, ut asserit Damascenus. Actus aūt consilij in

Marci 10. Lucæ 18. Matt. 19.

quibus ab alijs donis differt, sicut per lumen diuinitus inspiratū, sunt dirigere in altioribus bonis, ad q̄ facienda, & cognoscenda non sufficit hō per cōem uirtutē prudentiæ, sicut oia uendere, & dare pauperibus, atq; in talibus desuper moueri, ac regi, dirigitq; consiliū istud fortitudinis donū. In magnis enim in quibus non sufficimus sine adiutorio speciali, & ad q̄ non oēs tenent, dirigit donum consilij, quod est lumen dirigens in agressu arduorū supra industriā hois eleuatorum, quæ ad statū perfectionis Chrs Dei sapientia promulgauit, & hoc cōsiliū donū est, qđ accipiūt fideles à spiritusancto, ut impleant euangelica Christi consilia. Alio mō consilium nominatur generalis præordinatio faciendorum cum præuisione exitus operis, ac finis, & hoc

T. Aquinas.

consilium non est donum. Hæc Albertus.

¶ At uerò Thomas respondendo ad istud, Vtrū sapientia sit donū: Sapientia, inquit, ſm nois sui vsum importare vr̄ eminentē quandā sufficientiam in cognoscendo, vt & in se certitudinem habeat de magnis, & mirabilibus, quæ alijs sunt ignota, & possit de omnibus iudicare: quoniam vnusquisq; bene iudicat, q̄ cognoscit: possit, & alios p eādē eminentiā ordinare. hæc aūt sufficientia in quibusdā est p studiū, & doctrinā uiuacitati intellectus adiunctā, talisq; sapientia à philosoho .6. Ethicorum ponit uirtus intellectualis. In quibusdā uerò sufficientia talis accidit per quandam ad diuina affinitatem,

1. Cor. 2. 1. Iohan. 2.

sicut de Hierotheo S. Dionysius refert. De talibus ait Apostolus: Spiritualis homo iudicat omnia. Iohannes quoque apostolus: Vnctio eius docebit nos de oibus. Deniq;. sicut sapientia, quæ est uirtus intellectualis, seqnit ad intellectum principiorū, ita, q̄ ipsum quodā mō cōpræhēdit, ut 6. dr̄ Ethicorū, ſm quod ex principijs negociat circa altissima, & difficillima, atq; de his quodā mō ordinat alia, inquātum cuncta reducit ad vnum principium, & eius est disputare p̄ negantes ipsum: ita sapientia, quæ est donum, se habet ad fidem, quæ est cognitio simplex articulorum, qui sunt principiat totius sapientiæ Christianæ. Procedit enim sapientiæ donum ad quādam deiformē contemplationem, & quodammō explicitā. Quòd aūt sapiētiā in litera appellat pietas seu latria, pdicatio est nō per essentiā, sed per cām. Cumq; sapientiæ sit de alijs iudicare, ac ordinare, oportet eā esse de rebus altissimis, ac diuinis, qa iudicium de rebus fieri nequit, nisi p ea, q̄ sunt lex, & regula rerū ipsarū Superiora aūt sp sūt regula inferiorū. Hinc q̄uis iuētio q̄nq; ab infimis incipiat, & ad suprema ascendat, iudicium tn̄ nunq̄ perficit, nisi per superiora, in q̄ inferiora resoluūtur. Est quoque aliquid altissimum, uel simpliciter ut increatū: de quo propriè est sapientia, uel in certo genere, & instructus in illo, uocat sapiens in genere tali. Denique, sapientia, q̄ est donum, essentialiter, & subiectiuè est in intellectu: Attū cum diuinis, quantum ad hoc respicit voluntatem, & dr̄ esse in in ea, quantū ad suum complementum. Hæc in Scripto. ¶ Præterea intellectus est donum. Intellectus namq; ſm nomen suum cognitionē designat pertinētē ad intima rei. Vñ cum sensus, & imaginatio occupent circa accidentia, q̄ repræsentant rei essentiā, intellectus pertingit ad ipsam essentiā Idcirco ſm philosophū 3. de oia, obiectum intellectus est qđ quid est. Verū appræhensione essentiæ est differentia. Aliqñ enim appræhenduntur essentia per sapientiā, q modus cognoscendi conuenit substantijs separatis, q̄ ob hoc intelligentiæ nuncupat. Interdum uerò ad intima rei non puenit, nisi per circumposita, sicut per ostia quædā, q modus hoibus conuenit, qui ex effectibus rei procedunt ad essentiæ eius notitiā, qđ cum fiat per discursum, appræhensio hois rō uocat, ita, q̄ si aliq̄ sine discursu cognoscit, horum non dicitur esse ratio, sed intellectus. Et primò mō intellectus no-

Per corporalia ad spūalia peruenitur. 1. Cor. 13.

cat, secundò habitus primorum principiorum. Quēadmodum ēt mens humana ad rei essentiam nō pertingit, nisi per accidentia, ita nec ad spiritualia nisi per corporalia. Hinc fides, quæ spiritualia p speculum in ænigmate appræhendit humano mō pficit mētē. Si uerò supernaturaliter intm̄ eleuetur, ut ad spiritualia capienda introducat, hoc est super modū humanum & fit per donum, quod dicitur intellectus: qui vt donum, est habitus supernaturalis in-

Quæstio.

fusus, qui de auditis mētē illustrat primorum audita moa approbent. ¶ Præterea si q̄rat, An donū hoc habeat actum specialē: Dicendū, q̄ uis intellectiua ad spūalia duobus modis ingredit Primò per uiā remotionis seu abnegationis, remouendo corporaliū proprietates à spūalibus rebus. Secundò, intuitum in ipsa spiritualia pro posse figendo. Et primus modus potissimè conuenit statui uiæ, quia in hoc perficitur cognitio uiæ, ut intelligamus Deū super oia corporalia, atq; creata incōparabiliter

Roma. 1.

eleuatum. Ad secundū aūt modum pertingere nō valemus in uia hac, potissimè quo Deum, quē hic nō nisi per creata possumus cōtēplari, quod tñ infirmā mētē dulciter refocilat. Nēpe ut de animalibus scribit philosophus, Amans in parua appræhensione amati plus delectatur, q̄ in magna notitia aliorum. Idcirco ut ipse subiungit, modum illud, quod de substantijs separatis cognoscimus, desiderabilius, delectabiliusq; consistit, quā quicquid de alijs rebus scimus. ¶ Insuper donum intellectus à dono sapientiæ differt, qm̄ intellectus simplicem appræhensionem importat. Sapientia uerò plenitudinē quandā certitudinis, ad iudicandum de appræhensis. ideo intellectus pertinere uidetur ad uiam inuentionis, sapientia ad uiam iudicii. Cumque iudicium nequeat esse de appræhensis, nisi per suprema, quibus sapiens coniungitur mente, ut quasi in superiori locatus, de cæteris indi-

cet

cet, quæ unio fit per dilectionem: ideo ſapientia eſt principaliter circa diuina, in quibus habeat delectationem ex dilectione cauſatam. Intellectus autem indifferenter eſt circa omnia apprehenſa: & quantum in ſe eſt, non importat delectationẽ in eis ex amore cauſatam. At vero ſcientia vt eſt donũ, eſt de rebus creatis. & ſicut in ſenſibus corporis illi, qui pertinẽt ad eſſe, ſunt in omnibus membris, vt tactus: illi autẽ qui ſunt ad bene eſſe, ſunt tñ in capite, per quod alia mẽbra reguntur: ita eſt de donis gratuitis, quæ in eccleſia dãtur. Ea nãq;, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, dantur Chrĩ fidelibus vniuerſis, quę aũt pertinẽt ad bene eſſe, vt gratiæ gratis datæ, non dantur omnibus Chrĩ membris, vt gr̃a miraculorũ, ſed ꝑordinatis ad hoc ad fidei ædificationẽ. Cum ergo ſcientia iſta ſit donũ, & ſit circa creata, de ratione eius eſt illa ſcientia, quæ eſt neceſſaria ſaluti. Ad ſalutem verò neceſſarium non eſt, ſcire entium quidditates, & diffinitiones: ſed quid agendum ei, quid vitandum exiſtat: idcirco eũ practica, non contemplatiua, & per eam homo certitudinẽ accipit de agendis, & dimittendis: & in hoc à prudentia differt; q̃ coniecturaliter, & æſtimatiuè magis, q̃ certitudinaliter iudicat de agendis. Hinc donũ hoc à certitudine iudicij nomen ſortitur. Scientia demũ, quæ ad defenſionem fidei ordinatur, eſt gr̃a gratis data, de qua ad Corinthios teſtatur Apoſtolus: Alij ꝑ ſpũm datur ſermo ſapiẽtiæ, alij ſermo ſcientiæ, quæ nõ eſt de neceſſitate doni, ſed perfectiõe fidei: qua ſcientia multi non pollent, q fidem habent, vt in textu aſſerit Auguſtinus. ¶ Porrò ſi q̃ratur: An in ſcientia humanorũ ſit aliquid noxiæ, curioſitatis: dicendũ, quòd ſcire quantum in ſe eſt nunquam, eſt malum, & per conſequens nec addiſcere: quoniã cuius generatio mala eſt, ipſum quoque eſt malum: ſed per accidens cõtingit eſſe peccatũ in ſciendo ſeu addiſcendo, quod põt eſſe vel ex parte cognoſcibilis, vel ex parte cognoſcentis. Ex parte cognoſcentis, eſt accidens duplex. Vnum, quando ex occupatiõe in ſtudio alicuius ſcientiæ, impeditur quis ab executiõe eius, ad quod tenetur vt ſi iudex propter ſtudium geometriæ, deſiſteret à cauſis expediendis, vel ſacerdos à confeſſionibus, audiendis, quando eas audire tenetur. Aliud eſt, qñ propter delectationem in aliqua ſcientia venitur, ad contẽptum illius, quod reuereri oportet, quẽadmodum Hieronymus tantum delectabatur in ornatu verborum Tulij, quòd deſpexit ſtilum ſimplicem prophetarum. Sicut, & accidit illis, qui tantum rationibus adhærent humanis, quòd à fide recedunt. Ex parte, quoq; cognoſcibilis, eſt accidens triplex. Vnum, dum cognoſcibile de facili ad malum inclinat, & in ſe paruæ vtilitatis exiſtit. Idcirco prohibitæ, ſunt magicæ artes, ne homo in earum exercitiũ, dilabatur. Aliud, qñ cognoſcibile, eſt ſuper potẽtiã cognoſcentis, iuxta illud Eccleſiaſtici: Altiora te ne quæſieris. Tertium, qñ in ſe nullius eſt vtilitatis, vt contingentia hominum facta. Ideo curioſi dicũtur ſcrutatores conſcientiarum proximi. Verum in omnibus his contingit, vt quod vni eſt curioſum, non ſit curioſum alteri: quoniã, quod excedit intellectũ vnius, non tranſcendit intellectum alterius: & aliquid eſt utile vni, quod nõ alij. Sic, & aliquid de facili in peccatum precipitat vnum, quod non aliũ.

¶ Inſuꝑ de conſilio quęritur, An ſit donũ, & qualiter diſtinguatur à dono ſciẽtiæ, an etiã manet in patria. Reſpondendũ ad primũ, quòd iuxta philoſophum 3. Ethicorum, cõſilium, eſt quæſtio de operabilibus per nos, nõ tñ de omnibus illis. Quę tñ determinata ſunt, vt literarum figuræ, nõ veniũt in dubitationem qualiter fieri debeant. Similiter cum finis ſit primum mouens agentem in cunctis operabilibus, non eſt conſilium de fine, quemadmodum nec in alijs ſcientijs, eſt quæſtio de principijs illius ſcientiæ: ſed de his, quę ſunt ad finem, extat conſiliũ In quibus homo recte conſiliatur, ſi debitum finẽ præſtituat, & media ad finẽ accommoda inueniat, vt non faciat mala propter bona; & tempus ſit conueniens rebus agendis, nec per diuturnitatem conſilij tempus agendi pertranſeat, ad quã conſilij rectitudinem perducit eubolia, vt 6. Ethicorũ habetur. Sed quia operabilia humana, ſunt contingẽtia, & poſſunt deficere, ne ad finem perducant intentũ: ideo certitudo cõſilij nõ eſt q̃d humanũ, ſed diuinũ cuius eſt per certitudinẽ euentus contingentiũ ꝓuidere. Idcirco oportet. vt ad certitudinẽ talẽ mẽs eleuetur ſupra modũ humanũ, inſtincta præſertim. Qui enĩ ſpiritu Dei agũtur, hi ſunt filij Dei. Idcirco cõſiliũ donũ eſt. Denique donũ hoc à ſciẽtię dono diſtinguitur. Habitus nãq; dirigẽtes in vita actiua, diſtinguuntur quantũ ad tria. Primò, quantũ ad modũ operãdi, ſicq; ſciẽtia, & cõſiliũ, vt ſunt dona, diſtinguũtur à virtutibus prudẽtia, atq; eubulia: qm̃ dona illa operãtur mõ ſuperhumano; virtutes modo humano. Secundò diſtinguuntur quantũ ad actus, ſeu vias, quæ exiguntur ad directionẽ, quæ ſunt inuenire, & iudicare. ſicq; conſiliũ, quod cõſiſtit in inueniendo, diſtinguitur à ſciẽtia, quæ cõſiſtit in iudicãdo de inuentis conſilio. Tertiò, quãtũ ad mediũ, ſicq; diſtinguitur ſapientia à ſcientia, inquantum ſapientia quãdoq; dirigit in agẽdis per rationes ęternas, ſcientia per rationes inferiores. Amplius, ſicut alia dona executiua in vita actiua, manebunt in patria circa menſuram, ex qua eſt modus agẽdi eorũ in actibus ſuis, nõ autẽ circa materiam propriã: quoniam fortitudo nullam difficultatem in patria ſubſtinebit, ita in ſcientia, atq; conſilio, quia in patria, non manebunt eorum actus, nec contingentia operabilia dubia, in quibus nunc iudicant, & inueniunt. Ideo non oportet, quòd ibi ſit dubitatio aut diſcurſus, ſed manebunt in hoc, quòd ſe conuertent ad illum, à quo fuit earum certitudo in iudicando, & inueniendo ſupra modum humanum. & erunt actus ſcientiæ circa Deum ipſum, inquantum ipſe eſt regula in iudicando: actus verò conſilij erunt circa ipſum, ſecũdum quod eſt illuminãs, ad inueniendum. Hæc omnia Thomas in Scripto.

In Secunda verò Secundæ quæſtione 45. de dono ſapientiæ ſcribit diffusè, quæ in prædictis virtualiter continentur, & addit: Sapientia importat, rectum iudicium per rationes diuinas, vt, q̃d Deus, eſt diligendus ſuper omnia: quoniam ipſe, eſt ſuper omnia infinitè, & incomparabiliter bonus, &, qm̃ ipſe præcepit hoc. Rectitudo, autem iudicij habetũ dupliciter. Primò, per plenum uſum rationis, ſicq; bene iudicat de caſtitate, qui in morali ſcientia doctus eſt. Secundò, per connaturalitatẽ affectus eius qui iudicat, ad id, de quo profert iudicium: & ita de caſtitate iudicat bene, qui exercitatus, & radicatus, eſt in ipſa caſtitatis virtute. Conſimiliter de rebus, iudicare diuinis, per rationis inquiſitionem, pertinet ad ſapientiã, quæ eſt habitus intellectualis: ſed bene iudicare de ipſis, per connaturalitatẽ affectus eſt ſapientiæ, quæ eſt donũ. Cuius connaturalitatis ſeu conformitatis cauſa eſt charitas: ideo ſine charitate, & gratia gratum faciente, ſapientia iſta nequit haberi. Vnde in libro Sapientiæ aſſeritur: In maleuolã animam nõ introibit ſapiẽtia. Hinc omnes, qui

Marginal notes:
1. Cor. 12.
Miracula fiũt ad ędificationẽ fidei.
Ad ſalutẽ q̃d neceſſarium ſit.
1. Cor. 12.
Quæſtio.
Reſpõſio
In addiſcẽdo peccatũ eſſe poteſt.
Aurea ſententia, ſed vulgo, nõ accepta
Hierony. in epiſtola ad Euſtochiũ.
Eccl. 3.
Quæſtio
Reſpõſio.
Roma. 8.
Sciẽtia, & conſilium quõ maneant in patria.
T. Aquinas.
Iudicij rectitudo dupliciter haberi poteſt.

charitatem, & gratiam habent donum quoq; sapiētiæ habent secūdū aliquem gradum, ita ꝙ de rectitudine iudicij circa diuina, & ordinationem rerum humanarum tantum acceperunt, quātum requirit ad salutem ipsorum. Nam summo bono iudicant finaliter inhærendum, & s̄m diuina præcepta suas ordinant actiones. Alij dono sapientię altius illustrantur, ita ut quædam profunda diuinorum mysteria contemplentur, atq; in actibus humanis alios quoque dirigere ualeant, sicut ait Apostolus: Sapientiā loquimur inter perfectos. Itemque, Alij per spiritū datur sermo sapiētiæ. Nec cōe est omnibus, sed potius ꝑtinet ad gratias gratis datas, nisi fiat ꝑ prælatā connaturalitatem, & conformitatem affectus ad ueritatem doctrinę Ex his innotescit, ꝙ quamuis sapientia ista sit principaliter speculatiua, est tamen secundariò practica. Nempè ut 12. de Trinitate asserit Augustinus: Superior pars rationis deputatur sapientiæ, inferior autem scientiæ. Superior quoque pars rationis, intendit rationibus diuinis, & æternis consulendis, & inspiciendis: conspiciendis inquantum contemplatur diuina secundum, les iudicandis, secundum quod per diuina iudicat de humanis, dirigendo actus humanos per leges, regulasque diuinas. Hæc Thomas in Summa. ¶ Insuper in Secunda Secundæ quæstione 7. Cognitio, inquit sensitiua in hoc differt ab intellectiua, ꝙ sensitiua cognitio est circa qualitates rei exteriores, & circa accidētalia rei. Intellectus uerò designat intimā rei notitiam. Etenim intelligere quasi intus legere dicitur. Hinc uis intellectiua intuetur essentia rei sub exterioribus formis latentem. Multa sunt autem, ad quæ naturale lumen intellectus non ualet pertingere. Ideo supernaturali indiget lumine, quod dr̄ donū intellectus, quod ita se habet ad ea, quæ supernaturaliter cognoscunt, quēadmodum lumen naturale ad ea, quæ naturaliter sciuntur. Hoc donum intellectus stat simul cū fide. Nam quædam cadūt sub fide directè, sicut articuli: quædam secundariò, ut quæ ordinantur ad fidē, sicut cætera omnia in scripturis contenta. Dupliciter quoque dicitur aliquid intelligi. Primò perfectè, ut dum essentia rei in seipsa clarè cognoscit, sicq; ea, quæ directè sub fide cadunt, in hac uita intelligi nequeunt. Secūdò imperfectè, quia natura rei in se nō uidetur, nec ueritas ꝑpositionis intelligitur qualiter sit. Agnoscitur tamē quòd ea, quæ foris apparent per sensum aut rationē naturalem, ueritati fidei non contrariantur, nec præualēt: & sic ea, quæ fidei sunt, intelligere dicimur. ¶ Præterea sicut de dono sapientię dictū est, ꝙ principaliter sit speculatiuum, secundariò practicū inquātū per ipsum dirigūtur, & ordinant actus humani: ita de dono intellectus tenendum est, quia, & actus humani cadunt sub fide, inquantū ordinant ad fidei finē. Et donū intellectus respicit eos, quia ꝑ donū intellectus rationes fidei, & argumenta credibilium cognoscuntur: & ita per donum hoc ea, q̄ fidei sunt, quodā modo respiciuntur, ac penetrantur. estq; hoc donum in omnibus charitatem habētibus secundum aliquem gradū, quod & de singulis donis est sentiendum. ¶ Præterea scientia quædam est unum de septē donis spiritussancti. Gratia nāq; perfectior est, q̄ natura. ideo gratia non deficit in his, in quibus homo per naturā perfici potest. Circa puritatē autē naturaliter agnitam, dupliciter perficitur intellectus Primò, ꝙ eā cognoscit: secūdò, qd̄ rectè iudicat de eadem. Conformiter in his, quæ fidei sunt, intellectus duobus modis perficitur. primò, ipsa credenda sanè accipiendo, quod ad donū pertinet intellectus. Secundò, de eis rectè iudicādo & credenda à non credendis ueraciter discernēdo & tale iudicium de creatis credendis, ad donum spectat scientiæ. Et sicut scientia Dei non est discursiua, nec rōcinatiua, sed absoluta, & simplex: sic illa scientia non est discursiua, sed diuinæ scientiæ similis, tanquā radius, & participata similitudo illius. At uerò circa diuina assignatur duplex scientia. Vna iam dicta, quæ propriè donū est. Alia, per quam hō scit ea, quæ fidei sunt declarare, probare, defendere quæ est donū gratiæ gratis datæ, ut patuit. Proinde certum de rei iudicium, ex cognitione suæ causę potissimè sumitur. ideo secundum ordinē causarum est ordo iudiciorum. Et sicut causa prima causa ē causæ secundæ. ita de causa secunda iudicatur ex notitia causæ primæ. De prima uerò causa iudicari non potest per aliam causam. Hinc iudicium rei ꝑ primam suā causam, primum, perfectissimumq; cōsistit. In his autem, ī quibus est unum perfectissimū, adaptatur eidem speciale aliquod nomen, & nomen gn̄ale inferioribus reseruatur. Cumq; nomen scientiæ iudicium quoddam certum designet, & iudicium, quod fit per causam primam, ac summam, ꝓprio nomine sapientia nuncupetur, nomen scientiæ reseruatur iudicio, quod de rebus creatis, atq; humanis habetur, ideo donum scientiæ pertinet ad creata. Deniq; de hoc dono sicut de dono intellectus, dicendum, ꝙ principaliter sit speculatiuum. utrunque enim ad fidei certitudinem ordinatur. Cumque formale fidei obiectum sit ueritas prima, fides primò ac principaliter in contemplatione cōsistit. Sed q̄m ueritas prima est ultimus hominis finis, propter quem omnia agimus, ideo fides ad operationem se extēdit. sic & donum sciētiæ, per quā etiam in agendis dirigimur circa ea, quę ad credibilia consequuntur. Itaq; ad donum scientiæ pertinet rectum iudicium de rebus creatis, actibusq; humanis, ꝙ scilicet in eis non sit finis ultimus statuendus, sed ꝙ ad summum bonum, & ueram beatitudinē ordinanda sint omnia, & hoc iudicium non informi procedit notitia, sed formata per connaturalitatem & conformitatem affectus ad ipsam notitiam. Hæc est salutis sanctorum, & deuotorum scientia, iuxta illud Sapientiæ; Iustum deduxit dominus per uias rectas, & dedit illi scientiam sanctorum.

¶ Amplius de dono consilij aliquid est tangendū de quo in Secunda Secundæ quæstione 52. habetur: Dona spiritussancti dispositiones sunt habituales, quibus anima efficitur benè, ac promptè mobilis a spiritusancto, quia secundum Gregorium, dona in adiutorium dantur uirtutum. Deus quoque unumquodque mouet secundum ipsius rei naturam. Cùmque rationali creaturæ proprium sit per inquisitionem moueri, ac peruenire ad ueritatis notitiam, quæ inquisitio consilium nominatur: spiritussanctus per modum consilii creaturam mouet rationalem in inquirendo uerum, ac bonum. Hinc consilium inter dona adnumeratur, quā uis enim prudentia infusa, seu acquisita, hominē dirigat in inqsitione ꝯsilij secundū ea, quę hō attendere pōt, ut sibi, aut etiam aliis sit benè consiliatus tamen cum homo considerare nō ualeat omnia singularia & circunstantia, ac ꝯtingentia, quę possunt occurrere, qa (ut scriptū est) Cogitationes mortaliū timidæ, & incertæ sunt ꝓuidentiæ nr̄æ: ideo ualde indigemus in inquisitione cōsilij, moueri, dirigi ac iuuari à spū sctō cūcta īfallibiliter cognoscēte, ꝙ sit ꝑ ꝯsilij donū, quasi a Deo accepto cōsilio, quēad modum

1. Cor. 2.
1. Cor. 12.
August.
Tho. Aq.
Intelligere est quasi intus legere.
Scientia circa diuina duplex
Sap. 10.
Thom.
Sap. 9.

modum minus prudentes à prudentioribus quærunt,& sumunt consiliū: quod donū, sicut, & alia, plus abundat in uno,q̄ alio,& ad ipsum quidam naturaliter sunt magis dispositi. Vnde de Simone fratre Iudæ Machabæi,loquitur Mathathias. Ecce Simō frater uester,scio quòd uir consilij sit.ipsum audite semp. Deniq; consilij donū correspondet uirtuti prudētiæ,eamq; dirigit,ac perficit.¶ Et si quæratur, An manet in patria: dicendum,quòd alia est dispositio mētis humanæ in uita,& motu, atq; in termino motus,& patria. Quocirca sciendum, q̄ qn̄ mouēs est solum principium motus, & nō causa formæ ad quā motus terminatur, tunc motu cessante actio cessat agētis:sicut domo ædificata,ædificatio cessat artificis: dū uerò mouēs est causa formæ, quæ est terminus motus,nō cessat actio agentis forma inducta. Nam aere illustrato,nō cessat illuminatio solis:& hoc modo Deus causa est cognitionis,ac uirtutum in nobis, non solum q̄ diu infundit, sed q̄ diu in ipsis manemus. Sicq; donū consilij manet in patria,inquantum Deus omnipotens,& æternus directionē,& cognitionem consilij continuat in beatis, & itē secūdū quod desuper illuminatur de quibusdā effectibus pertinentibus ad prudentiā Dei, quorū cognitio ad essentiam fœlicitatis non pertinet. Nec oportet ut in beatis præcedat dubitationis anxietas,quia hoc ad consilium pertinet ratione ex imperfectione eorum,sed est in ipsis simplex nescietia,quam diuinus Dionysius ponit in angelis,à qua secundum eundem purgantur. Hæc idem ibidem.

¶ Qui in eadem Summa quęstione 121. de dono loquitur pietatis: Inter multa hoc quoq; monet nos spūssctus,ut ad Deū filialē habeamus affectū,quod per pietatis donū nobis confert, quod correspondet iustitiæ. Interdum verò pietas sumit,pro uirtute morali, per quā parētibus honor impēdit debitus,quem religio,seu latria exhibet Deo ut creatori: pietas autē ut patri,secundū illud ad Romanos: Accepistis spiritum adoptionis filiorum,in quo clamamus, Abba pater. Nihilominus pietas ista ex consequenti extendit se ad homines, secundum quod ad Deū pertinent, utpotè sanctos honorando, miseris condolendo, ac succurrēdo,& manet hoc donum in patria, quantum ad eius actum principalē, q est Deū reueri filiali affectu.¶ Postremò, de dono fortitudinis in sūma eadē testaē quæstione 139. Fortitudo uno modo est uirtus moralis, medium seruans in periculis mortis, & passionē timoris refrenās, atq; audaciam moderans. Mouet autē animus hominis ad hoc,nō solū imperio, directioneq; rationis,sed etiam mouet à spiritusancto ad hoc, q perueniat ad finem cuiuslibet boni operis inchoati,& cuncta euadat pericula: quod naturalem excedit uirtutē,præsertim cū homo in ipsa morte uinci possit,ac opprimi. sed hoc spiritussanctus agit in homine,perducēs eum ad uitā æternā,quæ est ultimus finis,huiusq; rei fidutiam cordi infundit, quæ aufert timorem cōtrarium. Et quo ad hoc, fortitudo est donū,& differt à fortitudine,quæ est uirtus, quæ animum perficit ad quæcunque pericula sustinēda sed præfatam fidutiam nequit præstare. Actus quoque fortitudinis, quæ est donum in patria, est perfrui plena securitate à malis, atq; laboribus. Dona qppè spiritussancti, eosdem actus non habent in uia & patria. quia in patria actum habent circa ultimi finis fruitionem, in uia uerò circa materias proprias Dirigitur aūt donū fortitudinis à dono consilij, qd̄ præcipuè est de melioribus bonis. Hæc Thomas, quibus in omnibus consonat Petrus.

1.Mach.2

Nescientia simplici angeli purgatur

Roma.8.

Pietas q̄ modo maneat in patria.

¶ Richardus quoque cōcordat, & aliqua addit uel planius exprimit: Obiectū, inquiens, doni sapiētiæ principale, atq; primariū, est Deus sub rōne ueri excitatiui uoluntatis ad eius saporosam dilectionē. ideo Deus sub rōne ueri absoluti, non est obiectū sapientiæ huius. Actus qppè sapientiæ huius, est cōtemplari Deū nō quocunq; modo, sed ea dilectione cum quadā experimētali suauitate in affectu. Qm̄ tñ per sapientiæ donum nō contemplatur homo Deum solummodo absolutè, sed etiam secundum rōnes æternas, inquātū sunt regulæ secundum quas homo debet se regere circa inferiora, idcirco ex cōsequenti sapientia hæc respicit inferiora, put per diuinas regulas dirigit actus humanos. Præterea, sicut in cognoscibilibus quæ subsunt lumini naturali intellectus, q̄ est habitus principiorum, se habet ad sciētiā, quæ est habitus conclusionum: ita in cognitione supernaturali, se habet fides ad sapientiæ donum, Fides nāque est habitus supernaturalium principiorum, quæ sunt articuli fidei. Sapiētia verò donum est habitus illarum conclusionum, quæ ex illis principijs de Deo possunt cōcludi. Sciētia quoq; quæ est donum, primò, & principaliter est respectu agibilium per nos, nō inquantum dirigimur per principia cognita in lumine naturali, sed p principia cognita i lumine supnaturali, quæ sunt articuli fidei: idcirco ex consequenti ad istā sciētiam pertinet resoluere hominis actiones ad fidei articulos, tanquā ad principia directiua, & uelut à pesteriori formari ex agibilibus rōnes ad corroborationē fidei in cordibus infirmorum, & contra fidei impugnatores. Præterea, donum pietatis principaliter est respectu Dei sub rōne summi patris, sicut eñ per latriā exhibet Deo cultus, inquantum est dñs, ita p donum pietatis inquantum est pater summus, nō utiq; s̄m dictamē principiorū legis naturæ, sed s̄m dictū principiorū legis æternæ. Veruntñ: qm̄ filius bonus nō tñ exhibet cultū patri in se, sed etiam in sua similitudine: idcirco ex consequenti per donum pietatis reddit homo proximo debitum cultum, seu uenerationem, inquantum insignitus est imagine summi patris. Hæc Richardus.

¶ Circa hæc scribit Bonauentura: Sapientia quadrupliciter sumit à philosophis & à sanctis. Primò cōmuniter pro ḡnali rerū cognitiōe, & sic eā Augustinus diffinit, dicendo: Sapientia est rerū diuinarū, ac humanarū cognitio. Philosophus quoq; in Metaphysica, dicens. Sapiēs est, q oia nouit secundū qd̄ conuenit. Secūdò minus cōiter, puta p notitia æternorū, ut cū ait Apostolus: Alij datur spiritus sapientię. sic etiā ait philosophus: sapiētia est cognitio altissimarū causarū. Tertiò pprie, p cognitiōe Dei secūdū pietatē, quæ cognitio attēdit in latriæ cultu p fidem, spem, & charitatem. Quartò magis pprie p cognitiōe Dei experimētali, & ita est unū septem donorū spūssancti, cuius actus consistit in degustādo dulcedinē Dei. Cūq; ad gustū interiorē, in quo est delectio, regrat affectio ad uniendū, atq; cognitio ad apprehēdēdū, hinc actus sapiæ huius partim ēcognitiuus, & partim affectiuus: ita q i cognitione inchoat, & in affectione cōsummat. Vñ pcipuus actus doni istius, est ea parte affectiuæ. ppter qd̄ in Ecclesiastico dr̄: Sapientia doctrinæ secundū nomē est eius. & nō multis est cognita. Propter quod secūdū Gregoriū sapiētiæ huius est mentē reficere. Et beatus Dionysius cōtestat, q sapiētiæ huius est, esse amentē. q m melⁱ circa Deū afficimur cognitiōe, q̄ est p oīm ablationē ab ipso, q̄ per affirmationē alicuius de eo, put in mystica theologia S. Diony. docet.

Richard⁹

Bonauen.

1.Cor.12.

Eccles 6.

Dionysius

Bernardus

Sanctus quoque Bernardus ait charitatem in sapiētiam proficere. Ideo sapientia nō pōt esse nimia: qa excessus in experimēto suauitatis diuinæ laudabilis est, non vituperabilis, ut patet in uiris contemplatiuis, ac sanctis, q præ nimia dulcedine Dei, mō eleuantur in extasim, modo subleuantur usque ad raptum, quamuis paucissimis hoc ipsum conueniat. ¶ Præterea de dono scientiæ aduertēdū, q scientia quadruplex est. Vna in intellectu purè speculatiuo, quæ est scientia acquisita, super principia rationis fundata. Secūda cōsistit in intellectu inclinato ab effectu, & fundatꝰ super principia fidei, quæ sunt articuli: quæ etiā acqsita est, ut est sciētia scripturarum. Tertia est in intellectu, inquātum inclinat affectū ad operationē salubrem. Hæcq; fundata est super principia iuris naturalis, ordinans ad honestatē, & rectitudinem uitę, quæ scientia est ipsa prudentia. Quarta scientia est in intellectu consistens, sm q est inclinans, & inclinata: iclinata à fide, & inclinās ad bonā operationē. Hæc scientia fundatur super principia fidei, & ortū habet à gratia, estque donum spiritussancti. Cuius doni actus est ad bonā operationē dirigere, iuxta exigentiā regulæ fidei, ut est dirigere ad opera misericordiæ, ut tm̄ bona reddat p bonis vt dictat lex naturæ: imò etiā bona p malis, ut dictat lex gratiæ Christi exemplo. Hinc ad scientiæ donū nō solū spectat dirigere in agendis, sed etiā nosse ea quæ fidei sunt, tanquam fundamenta suæ directionis. nosse quoque Christi humanitatē, tanquā suæ directionis exēplar. Sicq; triplex actus conuenit dono scientiæ secundū triplicē eius respectum Vnus respectu obiecti, qui est dirigere in agendis: secūdus respectu fundamēti, videlicet nosse, quæ fidei sunt tertius respectu exemplaris utpotè Christum sequi Insuper de donò intellectus pensandum, q cognitio de Deo intelligi potest, & haberi tripliciter. Primò per simplicem assensum, secundò per rationis adminiculū, tertiò per contuitum simplicē. Primū est fidei, cuius est assentire. Secundum est doni intellectus, cuius est credita per rationē intelligere. Tertiū est mūditiæ cordis, quæ est beatitudo, cuius est Deum uidere. Cūq; rationes, qbus iuuamur ad intelligendum credita, accipiant, nō solū à conditionibus creatoris, sed et creaturę, potissimè spiritualis, q creatori similior est: iō donū intellectus, cuius actus est in ɔtēplationē summi ueri erigere p lumē spirituale, quod facit nō solū assentire sed, & per congruas rōnes credita intelligere: nō solū attenditur in contēplatione creatricis essentiæ, sed spiritualis etiā creaturæ. Hinc patet, quòd obiectum doni intellectus, est verū eternū ut intelligibile, nō solū secundum pprias cōditiones, sed itē secundum cōditiones creaturæ spiritualis. Actus uerò doni istius est contemplari uerum creditum, quatenus deuotius ardētiusque credatur, ac ddigatur, & etiam contemplari spiritualem creaturam modo prætacto, ¶ At uerò consiliū accipi pōt tripliciter. Primò, pro actu consulendi. Secundū, pro re cōsulta, sicut cum dicimus, hoc est consiliū meum. Tertiò, p habitu, q extendit, & dirigit animā ad eliciēdum psequenda atq; ad fugiēdū uitāda Habitꝰ aūt iste ē duplex, sm diuersitatem eligibilium, & secundum diuersitatē modorū, seu rationum eligendi. Nempè eligibiliū quædam sunt necessitatis, in qbus dirigit prudentia: quędam arduitatis, in quibus dirigit donum cōsilium, ppter maiorē difficultatē in talibus. Sicq; in ultione potest quis dupliciter dirigi. Primum secūdum principia iuris naturalis, quod est uirtuti, politicæ, puta prudentiæ. Secundò iuxta regulas iurisdiuini, & hoc est doni consilij. Cuius actus est dirigere in electione agendorum, seu uitādorū, quę specialem habent arduitatē secundū regulas iuris diuini. Insuper fortitudo est unum donorum, est em̄ respectu ardui. Dr quoque arduū dupliciter. Primò, qa laboriosum, atque difficile tāquam excellēs & grauās facultatem potentię. Secundò, qa est supra necessitatem, & statum excedit cōmunem, & utrunq; arduum respicit fortitudo. & primū arduū respicit sm necessitatē præcepti, secundum uerò per libertatē consilij. Primum etiam spectat ad fortitudinem, ut est uirtus. Secundū, ut est donū. Fortitudo demū ut ē uirtus, aggredit ardua fortiter, suffert aduersa propter cōuersationē iustitiæ, & honestatis Fortitudo aūt ut donū ppter perfectā Christi imitationē, seu quantū ad facta superrogationis: quorum pertinet ad dictamem iuris naturalis & mortalis, secundū ad cōsilium Dei, seu ad adimpletionem consiliorum euāgelicæ legis, psertim in aduersitatibus, & supplicijs tolerandis, sequendo Christū dicentē: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucē suā, & sequatꝰ me. Denique pietas multipliciter sumitur. Primò pro cultu Dei, quem Greci uocāt θεοσέβειαν. Consequēter uerò p misericordia circa indigentes, item p ueneratione circa parentes, seu alios. Sed put ordinat mentē circa Deū, est donū, sed idē quod latria. Nec etiā donū est, put ordinat circa parentes: imò sic est species quædam iustitię, qm̄ sic ordinat sm naturalis regulas iuris, & obligatione necessitatis. Inquātum autē uersatur circa proximos, sic est donū, & uirtus diuersimodè, quia vt uirtus, attendit in pximis conformitatem naturæ, indigentiamq; penurię: sed ut donū, attēdit in proximis imaginem Dei sicq; per donum pietatis est homo beneuolus proximo: quia Dei imagine insignitus est, & beneuolētiam habet ad illum, quę loco, & tempore opportuno procedit in cōpassionis affectum, atq; in operis beneficiū. Dirigitꝰ autē donū pietatis dono scientiæ qđ fundatꝰ (ut dictū est) super principia fidei, & dirigit ad Christiformiter conuersandum. Hinc pietas ista consequenter consistit in bene uola acceptione scripturę, & pia, ac diligenti audientia eius, & etiā respectu Christi, ut eū ad memoriā reducat beneuolè. sicq; actus pietatis in his tribus consistit in exequendo, quemadmodum actus doni scientię consistit in tribus prætactis in cognoscendo, ac dirigendo: Hæc Bonauentura.

Scia est multiplex

Matt. 5.

Cōsilium accipitur tripliciter

Matth. 16

Multiplex pietatis acceptio.

QVAESTIO. III.

QVæritꝰ demū, *An uita cōtemplatiua sit dignior quàm actiua.* ¶ Videtꝰ q nō, quoniam quædam est uita actiua, uitam contemplatiuam includens, & immediatè fundata in ea, atq; ex plenitudine eius precedens, ut uita prælatorum, & prædicatorum, præsertim episcoporum quorum actiones multum perfectionis, ac meriti superaddunt exercitijs uitæ contemplatiuę: ergo uita actiua præstantior, & Deo acceptior, est. ¶ Secundò, beatus Dionysius ptestatur, quòd oīum diuinorū diuinissimū est Deo cooperatorem esse in reductione animarum ad ipsum, quod potissimè fit per exercitia uitæ actiuæ ¶ Tertiò, sanctus Gregorius loquitur, quòd zelus animarum sacrificium est acceptissimum Deo: ergo actus huius zeli sunt placitissimi Deo, qui actus ad uitam spectant actiuā. ¶ Quartò, uita actiua fructuosior est spiritaliterque fœcundior, quàm contemplatiua. Nam plures conuertit, ut ait Gregorius. In cuius signum Lia, per quam uita actiua significatur, plures habuit proles, quā Rachel, quæ con-

contemplatiuam uitam signauit. ¶Quintò, bonum commune diuinius est quàm bonum priuatum. sed uita actiua magis respicit bonum commune, ut patet in uita præsidentium, & prædicantium alijs. ¶Sextò, uita actiua deiformior est, quàm cõtemplatiua: quia magis diffundit se, & alios magis regit, iuuat, & saluat, quàm uita contemplatiua. ¶Septimò, purgare, illuminare, perficere, sunt actus hierarchici, ac diuini, qui pertinent ad præsidentes, ac prædicantes, non ad monachos, & purè contemplatiuos, ut diuinus Dionysius in libro de ecclesiastica hierarchia fatetur.

In contrarium. ¶In cõtrarium sunt multæ auctoritates sanctorũ, & maximè, quòd saluator in euãgelio asserit Mariã
Luce. 10. partem optimam (.i. uitam contemplatiuam) elegisse. Nam, & uita contemplatiua est purior, quietior, & futuræ felicitati propinquior, conuersationi angelorum summorum conformior, & ipsa est finis
de vita cõtemplatiua & actiua. uitæ actiuæ. Nec solum Augustinus, Gregorius, & Bernardus eum alijs sanctis, sed Plato etiam in Phędone, & Aristoteles in Ethic. hoc affirmant.

¶Circa hoc scribit Autisiodorensis i summa sua
Gulielm⁹. tertio libro: Comparatio contemplatiuæ ad actiuã, dupliciter fieri potest: Primò, secundũ statum, ut comparetur status contemplatiuæ statui actiuæ. & secundum hoc dicitur uir contemplatiuus, qui est habilis ad cõteplandum, & de facili cõtemplatur. Actiuus autem, qui de facili agit, sed ad contemplã dum habilis non est: atq; secundum hunc statum contemplatiuus dicitur habere uirtutes animi purgati, actiuus uerò uirtutes politicas, & purgatiuas. Sicq; contemplatiua est melior, quàm actiua: quoniam Lia habuit oculos lippos. i. uirtutes non bene
Per Liā & Rachel quod significetur purgatas, sed Rachel erat pulchra facie. i. uirtutes habebat purgatas, & serenatas. ¶Cũq; obijcitur, ꝙ uita actiua est fructuosior, respondemus, quòd hoc dupliciter pôt intelligi. Primò, ꝙ sit fructuosior. i.
Obiectio. maiorem afferens fructum. Secũdò, ꝙ sit fructuosior. i. pluribus afferens fructum. Primo modo est falsum, quia cõtemplatiua maiorem affert fructum suo obiecto. Secundò modo est uerum, sed tunc nõ sequitur ꝙ idcirco sit melior. Veruntamẽ in scripturis æterna beatitudo primò, atq; frequentiùs promittitur uitæ actiuæ. i. misericordiæ operibus, ne desperent actiui ad contemplationis celsitudinem pertingere non ualentes. Demũ; uitæ actiuæ opera nõ sunt per se meritoria, & Deo accepta sine actibus uitæ contemplatiuæ. i. sine Dei contemplatione, seu consideratione, ac dilectione, imò sine interioribus actibus fidei, spei, & charitatis, quibus colitur Deus & contemplatiuè uiuitur, uita actiua efficaciam nõ sortitur, nec uitam promeretur æternã. Hinc quod prædicatores sancti hauriunt in ocio contemplationis, effundunt, atque communicant in opere prædicationis. Idcirco episcopi domos habent extra ciuitates, tumultus, & inquietationes hominum, ut uacent ibidem contemplationi, & hauriant in secreto, quod effundant in publico. ¶Insuper fieri aliter
Triplum. potest comparatio ista, comparando actum uitæ actiuæ ad actum contemplatiuæ in eodem homine, manente charitate eadem, & ita quæratur, Vtrũ
Quæstio. opus actiuæ in eodem homine, stante eadem charitate, sit melius opere contemplatiuæ, alijs paribus. Respondemus quòd absolutè loquendo, considera-
Respõsio. tis operibus actiuæ secundum se, operibus quoque contemplatiuæ secundum se, meliora sunt opera contemplatiuæ. Sed consideratis operibus illis quã tum ad speciales casus, & circunstãtias speciales, habent se ut excedentia, & excessa: quia in aliquo casu utilius est alicui, ac melius insistere operibus uitæ actiuæ, quàm contemplatiuæ, aliquando autem econtra. Simpliciter tamen loquendo, contemplatio melior exiat, quàm actio. Hæc Antisiodorensis.

¶At verò Thomas: Ex illa, inquit, operatione nominationem accipit uita rei uiuæ, quæ principalis in ipsa est, quæ madmodum animalium uita ponitur in sentiendo, quamuis etiam nutriantur: & uita hominum in intelligendo, quamuis, & sentiant. quod accipiendum est non solum secundum naturales potentias, sed & secundum habitus superadditos. Hinc uita uniuscuiusque hominis cõsistit in eo, in quo summum studium, ac curam impendit, ut 9. Ethicorum ait philosophus. Sicque uitam sumendo, ipsa diuiditur in contemplatiuam, & actiuã. Nempè cum uita humana ordinata (de qua loqui intendimus, quia de inordinata non loquimur, ut est uita uoluptuosa: quæ nec humana dicenda est, sed brutalis) consistat in opera tione intellectus, seu rationis, & intellectiua pars duas habeat opatiões, unã, ꝗ est ipsius secũdum se, aliam, qua uires regit inferiores: duplex erit uita humana, Vna cõsistens in operatione intellectus secundum seipsum, quæ uocatur contemplatiua: alia, qua regit, & ordinat inferiora, imperans eis. & hæc nominatur uita actiua. Vnde secundũ philosophum 6. Ethicorum, agere propriè dicit operatio, quæ imperata est à uoluntate humana, in ipso operante consistens, non in exteriorem transmutandam materiam transiens: quia hoc esset factio, quæ est operatio mechanicæ artis. Morales namque uirtutes, quæ in uita actiua perficiunt, circa actibilia uersantur. Thomas. Voluptuosa vita nõ humana, sed brutalis dicenda est.

¶Verum his obijci potest, quia in lib. de ciuitate Dei Augustinus addit tertium membrum, uidelicet genus uitæ ex utroque compositum. Respondetur, ꝙ Augustinus ponit hoc tertium membrum; non quantum ad diuersitatem uitæ, sed magis quoad diuersitatem uiuentium. Etenim aliqui sunt qui exercitijs uitæ actiuæ principaliter insistunt, quamuis interdum contemplationibus uacent: quidam uerò postpositis curis actiuæ, contemplationi principaliter student: alij circa utrunq; intenti sunt. Quædam quoque sunt operationes, quę includũt, & requirũt utrumque, ut prædicatio, & doctrina, quæ à contẽplatione incohãtur, & terminantur in actiuã, sicut à causa in effectum procedentes, & hoc medium in extremis includitur. Denique cum uoluntas sit motor omnium uirium animæ. actus potentiæ intellectiuæ pertinent ad uoluntatem tanquam ad causam motiuam & præceptantem, Cumque uita contemplatiua in cognitione, seu contemplatione summi boni, & primi ueri cõsistat, certum est qđ essentialiter in cognitiua, seu intellectiua potentia sit ponenda, originaliter tamen, & completiuè in potentia affectiua, seu uoluntate. Nam, & charitatem præexigit, & actuali dilectione completur. Vnde super Iezechielem ait Gregorius: Contemplatiua uita est, charitatem Dei, & proximi tota mente retinere, ab exteriori actione quiescere, ita ut nihil iã agere libeat: sed calcatis curis omnibus, ad uidendum faciem sui creatoris animus inardescat. Verũ cum operatio media sit inter operantem & obiectũ tanquam perfectio operantis, & perfectionem suscipiens ab obiecto, & quo speciem recipit, idcirco ex duplici parte potest operatio cognitiuæ affectari. Vno modo, in quantum est perfectio cognoscentis, talisquè affectatio operationis cognitiuæ procedit ex ipsius amore, & sic erat affe- Obiectio. Dilutio. Voluntas alias animæ mouet vires. Gregori⁹.

ctio in uita contemplatiua philosophorum. Alio modo, inquantum terminatur, & refertur ad obiectum, sicq; contemplationis desiderium procedit ex amore obiecti: quoniam ubi amor, ibi oculus, iuxta Matt. 6. illud Matthæi: Vbi thesaurus tuus, ibi & cor tuũ, & ita habet affectionẽ cõtemplatiua uita sanctorum, de qua sermo, quæ primò, ac principaliter in contẽplatione, & in actuali amore summi boni summè amati consistit: secundariò autẽ, in consideratione, & amore effectuũ eius, prout referuntur ad ipsum & prout eius perfectio relucet in illis, in qbus creatoris maiestatem, sapientiam & beneuolentiam speculatur, admirat, sicq; ex illis in omnipotentis amore accenditur, atque ad eius uenerationem & timorem inducitur. Hinc contemplatio propriè actum illum principalem designat, quo quis Deum in seipso contemplatur: speculatio autem potius nominat actũ, quo quis Deum in creaturis tanquam in specu Rom. 14. lo contuetur, Sic & fœlicitas cõtemplatiua, de qua tractauerunt philosophi, in Dei cõtemplatione consistit: quia ſm philosophũ consistit in operatione altissimæ potentiæ, q̃ in nobis est, puta in intellectu, atque in nobilissimo habitu, utpote sapientia, dignissimoq; obiecto, quod Deus est. Hinc philosophi ultimum uitæ suæ tempus reseruabant contemplationi, tempus præcedens in alijs scientijs expẽdentes, quatenus ex illis fierent aptiores ad contemplandum diuina. Præterea uita actiua in cunctis agibilibus est consistens, siue sint ad se, siue ad alterum. Nihilominus principaliter consistit in his, quæ ad alterum, inquantum bonum commune diuinius est quàm proprium bonum: & ad hãc uitam pertinet cognitio practica, cuius finis est cognitio speculatiua. Prelatos quoq;, & prædicatores oportet ĩ utraque uita esse perfectos, & à passionibus reformatos Prælati inter Deum & homines medij esse debent. cum sint medii inter Deum, & homines, à Deo per contemplationem diuina charismata recipiẽtes, & populo per actionem eadẽ cõmunicantes, aliàs prælationis, & prædicationis officium indigne assumerent. ¶ Postremò, si inquiratur quæ inter has uitas nobilior, diuturnior, & magis meritoria sit: respondẽ Quæstio. dum, ꝙ duplex est responsio. Nam primò aliquid di Responsio. citur bonum tanquam propter seipsum desiderabile, & adoptandum. sicq; uita contemplatiua est simpliciter melior, quàm actiua, inquantũ plus assimilatur uitæ beatorum in patria, ad quam per actiuam, uitam, & cõtemplatiuam uitæ huius nitimur peruenire: Vnde, & contemplatiua est finis actiuæ. Secundò aliquid dicitur bonum, quasi propter aliud appetendum, & in hac uia uita actiua præeminet cõtemplatiuæ. Vita namque contemplatiua non ordinatur ad aliquid aliud in eo, in quo est: quoniam uita æterna non est nisi consummatio uitæ contemplatiuæ, quæ per uitam hanc contemplatiuam in præsenti quodam modo prælibatur. Idcirco non restat ut ad aliud ordinetur, nisi secundum quod bonum unius hominis ordinatur ad bonum multorum, ad Vita contemplatiua dignior. actiua vero utilior. quod propinquiùs se habet uita actiua, quàm contemplatiua. Veruntamen contemplatiua uita est dignior: quoniam dignitas significat bonitatem rei propter seipsam, utilitas uerò propter aliud. Vita ergo actiua, quo ad hanc partem, qua proximorũ studet saluti, utilior est: quæ autem nõ ad aliud, sed ad se ipsum ordinatur, neque utilior existat nec dignior, quàm contemplatiua: imò comparatur ad cõtemplatiuam, quemadmodum utile ad id, ad quod est utile. Hinc uita contemplatiua ad tempus intermittit ratione utilitatis, aut necessitatis. Amplius, cũ ex charitate dependeat meritum, contingit interdũ quòd in uita actiua aliquis plus mereatur, quàm in contemplatiua, & econtrario, secundum quod charitatem habet maiorem siue minorem. Tamen dum quæritur de duobus in genere, quid maioris sit meriti, intelligendum est quantum ad ipsorum actuũ pertinet rationem, non quantum ad ipsos operantes. Cum ergo duplex sit meritum, uidelicet dimissionis culpæ, & consecutionis gloriæ, quantum ad primum, maioris meriti dicitur uita actiua, quia laboriosior. Vnde plus habet de ratione satisfactionis. Sed quo ad meritum consecutionis gloriæ, sic contemplatiua magis est meritoria, quantum ad puritatem: quia non tantum miscetur ei de puluere terrenorum, sicut uitæ actiuæ quantum uerò ad intentionem meriti, uidetur contemplatiua meriti esse maioris illa parte uitæ actiuæ, quæ studet circa sui moderationem: minoris uerò, quãtum ad illam. partem actiuę, quæ profectui aliorum inuigilat: quia hoc ipsũ uĩ charitatis existere fortioris ſm genus, ꝙ homo prætermissa consolatione, qua in Dei cõtẽplatione reficitur, gloriam Dei quærat in aliorum conuersione: imò hoc ipsum Dei uidetur amore ꝓcedere. Veruntamen contemplatiua uita ampliùs remouetur à Deo, q̃ actiua, q̃ negociat in rebus humanis, nõ respectu salutis proximorũ: ꝓpter qd̃ 10. Ethic. ait philosophus, Deus maximè beneficiat eos qui contemplationi student, quasi sibi simillimos. Vita demum actiua nõ manet in patria, quantum ad passionũ reformationẽ, & inquietã aliorũ prouisionẽ seu turbatiuã subuentionẽ: sed quãtũ ad alios actus, q erunt uirtutũ, atq; donorũ ĩ patria. Hæc Thomas in Scripto. Quibus cõsonant scripta eius in Secunda Scdæ, q̃ône 181. dẽpto qd̃ ibi affirmat uitã actiuã non manere in patria: qm̃ uita actiua in actu cõsistit exteriori, q si ordinetur ad cõtemplationis quietẽ, iã ad uitã ꝑtinet contemplatiuam. Actus aũt exteriores, q erunt in patria, si q erunt, ad cõtẽplationis referentur quietẽ. Sequenti quæstione ibidem adiungit, Simpliciter loquendo, uita contemplatiua præstãtior est, quod 10. Ethicorum philosophus octo rõnibus ꝓbat. Prima est, qm̃ uita contemplatiua conuenit homini secundũ optimum sui, utpotè Contẽplatiua vita quare præstantior est. intellectum: & est circa dignissima entia, puta diuina: uita uerò actiua circa exteriora occupatur. Secunda, qm̃ uita contẽplatiua potest esse magis continua, saltem secundum aliquẽ gradum. Tertia, quia est delectabilior. Quarta, quia in uita contẽplatiua homo est sibi magis sufficiens, minusq; indigens. Quinta, quia uita contẽplatiua diligitur propter se, actiua ordinatur ad aliud. Sexta: quoniam uita cõtemplatiua in quadam uacatione, & quiete consistit. Septima, quia ipsa est secundum diuina, actiua verò secundum humana. Octaua, quia uita contemplatiua conuenit homini secundum id, quod sibi est proprium, uidelicet rationem. in actibus autem uitę actiuę, communicant nobis animæ inferiores. Hęc in Summa.

¶ Concordat Petrus in omnibus introductis ex Scripto. Item Richardus, Durandus &c.

De connexione uirtutum, quæ non separantur. Dist. XXXVII.

Hiero. sup Isa. 11. SOlet etiam quæri, utrũ uirtutes ita sint sibi coniunctę, ut separatim nõ possint possideri ab aliquo: sed qui unam habet omnes habeat. De hoc etiã Hieronim. ait omnes uirtutes sibi hærent, vt qui una caruerit, omnibus careat. Qui ergo unam

unā habet, oēs habet. Quod quidem probabile est. Cum enim charitas mater sit omniū uirtutū, in quocunque mater ipsa est, scilicet charitas, & cūcti filij eius (id est, uirtutes) rectè fore creduntur. Vnde Augustinus, Vbi charitas est, quid est qđ possit deesse? Vbi autem nō est, quid est quod possit prodesse? Cur ergo non dicimus, qui hanc uirtutem habet, omnes habet, cū plenitudo legis sit charitas, quæ quanto magis est in homine, tanto magis est uirtute prædıtus: quanto uerò minus, tanto minus inest uirtus: & quanto minus inest uirtus, tanto magis inest uitium? Augu. super Ioannem. Rom. 13.

Si cunctæ virtutes pariter sint in quocunque sunt.

Vtrū uerò pariter quis omnes possideat uirtutes, an aliæ magis, aliæ minus in aliquo ferueant, quæstio est. Quibusdam enim uidetur, quòd aliæ magis, aliæ minus habeant ab aliquo, sicut in Iob patientia emicuit, in Dauid humilitas, in Moyse mansuetudo, quam etiam concedūt magis aliquem mereri per aliquam unam uirtutem, quàm per aliam. sicut eam pleniùs habent, quàm aliam. Non tamen magis per aliquam mereri dicunt, quàm per charitatem: nec aliquam pleniùs à quoquā haberi, quàm charitatem. Alias ergo magis, & alias minus in aliquo esse dicunt: sed nullam pleniùs charitate, quę cæteras gignit. Hasq; dicunt esse multas facies, quas memorat Apostolus, dicens: Ex personis multarum facierum, &c. alii veriùs dicunt omnes uirtutes, & similes, & pares esse, in quocunque sunt: ut qui in una alteri par extiterit, in omnibus eidem æqualis sit. Vnde Augustinus: Virtutes, quę sunt in animo humano, quamuis alio, & alio modo singulæ intelligantur: nullo modo tamen separantur ab inuicem. ut quicunque fuerint ęquales (uerbi gratia) in fortitudine, ęquales sint & prudentia, & iustitia, & temperantia. Si enim dixeris æquales esse istos in fortitudine, sed illū prestare prudētia: sequitur ut huius fortitudo minus prudens sit, ac per hoc nec fortitudine ęquales sunt, quia est illius fortitudo prudentior: atque ita de cæteris uirtutibus inuenies, si omnes eadem consideratione percurras. Ex his clarescit, omnes uirtutes non modo esse connexas, sed etiam pares in animo hominis. Cum ergo dicitur aliquis aliqua præeminere uirtute, ut Abraā fide, Iob patientia: secundum usus exteriores accipiendum est, uel in comparatione aliorum hominum, quia uel humilitatis habitum maximè pręferr, uel opus fidei, uel alicuius cęterarum uirtutum præcipuè exequitur. Vnde, & ea prę alijs pollere, uel inter alios homines singulariter excellere dicitur secundum hūc modum, scilicet secundū rationem actum exteriorum. Vnde ut alibi Augustinus dicit in aliquo aliam magis esse uirtutem, aliam minus, & unam inesse uirturem, & non alteram. Ait enim sic: Clarissima disputatione tua satis apparuit, non placuisse auctoribus nostris, imò ueritati ipsi, omnia paria esse peccata, etiam si hoc de uirtutibus uerum sit: quia etsi uerum est, eum, cui habet unam, omnes uirtutes habere, & eum qui unam non habet, nullam habere, nec sic peccata sunt paria: quia ubi uirtus nulla est, nihil rectum est: nec tamen ideo non est prauo prauius, distortoque distortius. Si autem quod puto esse uerius sacrisque literis congruentius, ita sunt animæ intentiones, ut corporis membra non quod uideantur locis, sed quod sentiantur affectibus, & alius illuminatur amplius alius minus, alius omnino caret lumine: profectò ut quisque illustrationis pię charitatis affectus est in alio actu magis, in alio minus, in aliquo nihil, sic dici potest habere aliam, & aliam non habere, & aliam magis, aliam* minus. Nam & maior est in isto charitas, quàm in illo. & ideo rectè possumus dicere, & aliqua in isto, nulla in illo quantum pertinet ad charitatem, quæ pietas est: & in uno homine quidem, quòd maiorem habeat pudicitiam, quàm patientiam, & maiorem hodie, quàm heri, si proficit in ea: & adhuc non habeat continentiam, & habeat non paruam misericordiam. Et ut generaliter, breuiterque complectar, quam de uirtute habeo notionem, uirtus est charitas, qua id, quod diligendum est, diligitur. hæc in alijs maior est, in alijs minor, & in alijs nulla est: plenissima uerò, quæ iam non possit augeri, quamdiu hic homo uiuit, in nemine est. Hic insinuari uidetur, quòd aliquis ea ratione possit dici habere unam uirtutem magis, quam aliā, quia per charitatem magis afficitur in actu unius uirtutis, quàm alterius: & propter differentiam actuum, ipsas uirtutes magis, uel minus habere dicitur. Potest & aliquam non habere; cum tamen simul omnes, & pariter habeat, quantum ad mentis habitum uel essentiam cuiúsque. In actu uerò aliam magis, aliam minus habet aliam etiam non habet: ut uir iustus utens coniugio, non habet continentiam in actu, quam tū habet in habitu. Cur ergo non dicātur paria peccata? Forte quia magis facit cō

Augu. ad Hieron. Virtutem aliqua quomodo aliquis p̄eminere dicitur. 2 Cor. 1. Aug. 6 li. de Trini. * minus habere uirtutem

tra charitatem, qui grauiùs peccar: minus, qui leuiùs. Nemo enim peccat nisi aduersus
Rom. 13. illam faciendo, quæ est plenitudo legis. Ideo rectè dr. Qui offenderit in uno, factus est
Iacobi. 2. omnium reus, id est, contra charitatem facit, in qua pendet omnia:

Repetit de charitate, ut addat quomodo tota lex in ea pendet.

Cum duo sint præcepta charitatis, in quibus (ut prętaxatum est) tota lex pendet, & Matt. 22. prophetæ, aduertendum est quomodo hoc * sit, cum in lege, & prophetis multa fuerint ceremonialia mandata, quę si ad charitatis sanctificationem pertinuissent, uideretur nondum * debuisse cessare. Quia uerò nō iustificationis gratia (quam facit charitas) instituta sunt, sed in figura futuri, & in onus posita: ideo clarescente ueritate, cessauerunt uelut umbra. Verunramen, & ipsa ceremonialia secundum spiritualem intellectum, quem continent, & omnia moralia ad charitatem referuntur. Pertinent enim omnia ad decem mandata in tabulis scripta ubi oīum summa perstringitur, ex quibus cætera emanant, sicut in sermone domini octo uirtutes præmittuntur, ad quas cætera referuntur. Matth. 5. Et sicut ad decem mādata decalogi cætera referuntur, ita, & ipsa decem ad duo mādata charitatis pertinent. Omnia ergo ad duo mandata charitatis pertinent, quia per charitatem implentur, & ad charitatem tanquàm ad finem referri debent. Vnde Augustinus: Li. de do. Christiana. Totam magnitudinem & amplitudinem diuinorum eloquiorum possidet charitas, qua Deum, proximumque diligimus, quæ radix est omnium bonorum. Vnde ueritas ait: Matt. 22. in his duobus mandatis uniuersa lex pendet, & prophetę. Si ergo non uacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia inuolucra sermonum euoluere: tene charitatem 1. Timo. 1. ubi pendent omnia, quia perfectio est, & finis omnium. Tunc enim, & præcepta, & consilia rectè fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum. Quod uerò timore pœnæ uel aliqua intentione carnali fit, ut non referatur ad charitatē nondum fit sicut fieri oportet, quamuis fieri uideatur. Inimicus enim iustitiæ est, qui pœnæ timore non peccat: amicus uerò iustitię, qui eius amore non peccat. Omnium ergo hæc summa est, ut intelligatur legis & omnium diuinarum scripturarum plenitudo esse dilectio Dei & proximi.

* sit
* debere.

Hoc loco Dionysius non tenuit morem suum, quo summam distinctionis narrare solitus est. Vt ne putes vel dormitatum a nobis, vel temere quid mutatum

QVAESTIO I.

Post quā tractauit magister de uirtutibus, & de donis, nunc perscrutat, *An uirtutes mutuo sint connexe, an etiam dona.* ¶ Videtur ꝙ non, quoniam multi sunt uiri legis periti, ualde prudentes. acuti consiliis, qui tamen iniusti sunt, intemperati, ac timidi. Aliqui quoque uirginitate ornantur, qui tamen auaritia sordent. ¶ Rursus scientiæ non sunt connexæ, ergo neque uirtutes. Multi etiam habent fidem quæ est theologica uirtus, qui charitatem nō habēt.

In oppositum. ¶ In contrarium sunt, quæ inducuntur in textu ex uerbis sanctorum, Insuper Aristoteles sexto Ethicorum docet, neminem posse esse prudentem, nisi qui, & cæteris uirtutibus decoretur: Hinc philosophi potissimè Stoici, dixerunt uirtutes esse concatenatas. Virtutes sunt concatenatæ.

¶ Ad hæc Bonauentura respondet: In hac quæstione controuersia fuit inter philosophos. ut Hieronymus, & Augustinus ennarrāt. Quidam enim Stoicorum dixerunt, uirtutes necessariò esse connexas, ita quod carens una, omnibus careat, de quorum opinione Seneca fuisse uidetur, dicens: Si unam de Seneca. tormis tuis dimiseris, nullam te habiturum esse necesse est fatearis. Aliorum fuit positio, ꝙ una sine alia possit haberi, ita ꝙ quis ualeat esse castus, qui non sit iustus. Ratio autem huius diuersitatis fuit, quia secundum Stoicos uirtus non inest, nisi sapienti: quoniam regimen totius uitæ humanæ secundū regulam moris, dependet à rectitudine rationis. Sapientem autem dixerunt, in quo nulla turbatio cadit, ut libro de ciuitate Dei recitat Augustinus, utpotè, qui cunctis animę passionibus dominatur, propter hoc, quod ponebant, quòd cum uirtus consistat in medio, medium autem sit uniforme, & indiuisibile, nemo habeat uirtutem nisi habeat eam in summo, puta perfectè, quod non est, nisi careat omni uitio. Qui errauerunt in his, quod sapientiam non dixerunt in proficientibus esse, nec differre, an quis parum, aut multum à medio punctali recedat. Ideo reprehendit eos Augustinus, ad Hieronymum scribēs Augustin. sic uidentur mihi Stoici esse falsi, qui hominem in sapientia proficientem, dicunt omnino sapiētiam nō habere: sed tunc solum, quando in sapientia est perfectus, sicut qui dicunt, quòd nihil interest ad hominem prefocandum, utrum aliqua super sese habeat stadiis multis, uel stadio uno, aut palmo, ita est de illis, qui in gurgite sunt erroris ad sapientiam. Satisq; rationabiliter eos redarguit Augustinus, quoniam uiam salutis in bono nimis arctant, dicendo in solis perfectis esse sapientiam, ac uirtutem: & in malitia nimis dilatant, dum dicunt non referre, utrum quis magis, uel minus à medio recedat uirtutis. Hinc rationabilior fuit aliorum philosophorum positio, qui dixerunt in uirtutibus gradus, & latitudinem esse, sicut in medio sanitatis. Cumque uirtus politica paulatim adipiscatur dixerunt eandem uirtutem nunc perfectiùs, nunc minus perfectè inesse, & unam posse separari ab alia, quorum sententia, secundum dicta Augustini magis est approbanda. Ideo respondendum, quod simpliciter loquendo, uidelicet quantum ad omne tempus, & quantum ad habitus ipsos uirtutum, non est connexio inter uirtutes politicas, quamuis inter eas aliqua ualeat esse connexio ratione alicuius status determinati, & quarundā conditionū cōium. Ideirco notandum, quod contingit loqui de uirtutibus politicis,

ticis, quantũ ad propria, & quantũ ad appropriata. Et quantũ ad appropriata, est in eis connexio: qa hæ quatuor ꝯditiones, cões, quæ sunt, discernere quid eligendũ, mediumq; tenere, atq; in finem tẽdere recte, & negociari circa arduũ difficile: quatuor uirtutibus cardinalibus appropriant, & tñ simul ad uirtutem quamlibet requiruntur. Si verò loquimur de virtutibus quantũ ad propria, hoc põt esse dupliciter: qa uel simpliciter, aut quãtũ ad statũ pfectionis Si quantum ad statum perfectionis sic uirtutes connexæ sunt: quoniam nunquam una habetur pfectè nisi habeantur, & ceteræ, & quantũ ad hoc, uerè locuti sunt Stoici, quãuis non usquequaq; sup verũ essent fundati. Si aũt simpliciter, non est necessariũ eẽ in virtutibus connexionẽ, qñ sunt acquisitæ.

Stoici.

¶ Quęritur ẽt, An in uirtutibus theologicis extet connexio. Ad quod dicendũ, qđ de virtutibus theologicis contingit loqui tripliciter. Primò quantũ ad habitũ substratum. Secundò, quantũ ad superadditum statũ. Tertiò, quantum ad defectum imperfectionis adiunctum, & hoc tertio modo nõ est necesse has uirtutes esse connexas, qa hoiem gratiã habentẽ nõ est necesse imperfectionẽ habere adiunctã. Loquendo aũt de eis secundo mõ, adhuc non oportet eas eẽ cõnexas, cũ status ille superadditus nõ sit de necessitate uirtutis, sicut est reperire in cõtinentia uirginali, & niduali. Loquendo demum de uirtutibus primo mõ, distinguendũ est, qa aut habitus illi uirtuti necessariò annexã hebent imperfectionẽ, ut fides, & spes, & sic non sunt necessariò annexi uirtutibus alijs nisi in via: aut nõ habẽt necessariò imperfectionẽ annexã, & sic alijs uirtutibus necessariò sunt annexi, tã in uia, q̃ in patria. Hinc uerũ est secundũ oẽm statũ, ꝙ eũ q habet gratiã, necesse est habere virtutes, q̃ sunt pfectæ, vel aliud eis corrñdens, quẽadmodũ loco fidei habebimus in patria visionẽ, loco spei tentionem.

Quæstio.

Quadruplex causę genus.

Deniq; rõ huius connexionis assignari põt scđm quadruplex genus causæ. Nã primo ex parte causæ materialis, est nostra necessitas. Scđò ex pte causæ efficientis, est Dei largitas. Tertiò, ex parte causæ formalis, est uirtutum cõformitas. Quartò, ex parte causæ finalis, est præmij dignitas. Causa materialis. i. subiectũ uirtutũ, est aĩa rõnalis secundum suas potentias, secũdum quas potest obliquari, & dirigi. Cumq; potentiæ ille nequeant per vnã solã virtutẽ rectificari, oportet ꝙ aĩam simul per diuersas uirtutes rectificetur, & Deo in esse gratuito accepta reddatur, sicq; ex parte susceptibilis, oportem uirtutes gratuitas esse connexas. ¶ Idem patet ex parte causæ efficientis, quæ est diuina liberalitas, cuius est nequaquaquã deficere, sed oĩa necessaria ad salutẽ simul conferre. Patet, & idem ex parte causæ formalis gratuitarum uirtutum, quæ est gratia: quæ cæteras uirtes quantum ad habitus sibi substratos pficit, & informat per influẽtiã, qua aĩam Deo efficit gratam, q̃ ad uniuersas uirtutes se habet conformiter. Rursus id patet ex parte causæ finalis uirtutum, quæ est gloria, ad quã cunctæ dispo nuot uirtutes, estq; finis illarum, neq; infunditur nisi dispositis p easdẽ

Quæstio.

Responsio.

¶ Præterea si queratur, An dona quoq; cõnexa sint: rñdendum. ꝙ de donis est loqui dupliciter. Primò, quantũ ipsorum originem: secũdò quantũ ad eorum sequentẽ effectũ Primo mõ habẽt cõnexionẽ, cũ oim gratuitorũ habituũ origo quasi materialiter sit i natura, ꝯpletiuè uerò, formaliterq; io grã, ex qua dona simul queunt oriri. Secũdo modo non habent connexionem quantum ad actus supererogationis, & excellentiæ, secundum quos uix in aliquo reperiunt, ut scribit Gregorius sup illud beati Iob: Nunqd coniungere poteris micãtes stellas pleiades? quãtũ uerò ad usus necessitas & sufficiẽtiæ, simul sunt.

Iob 38.

Quæstio.

¶ Cõformiter quæri põt de peccatis, & uitijs, an sint connexa Et rñdendum, qđ cum in pctõ sint duo, puta auersio, & cõuersio, quãtum ad auersionem, quodamodo coniuncta videntur: qm̃ omnia ab uno, eodemq; incommutabili bono auertunt, atq; in omnibus idem Deus offendit: sed quantũ ad conuersionem ad cõmutabile bonũ caducũ, connexã nõ sunt, qa diuersa pctã ad diuersa commutabilia uertunt, & diuersas in nobis deformitates, & habitus uiciosos efficiunt, quibus diuersi cruciatus debentur, & infligẽtur: nec possunt conuerti propter repugnantiam: qm̃ ex diuersis & contrarijs sæpe oriuntur radicibus, & ad fines tendunt interdum diuersos, vt patet in prodigalitate & cupiditate. Nihilominus possunt habere eandem generalem, & remotam radicem siue originem, vt est concupiscentia, superbia, seu priuatus. Hæc Bonauentura.

In peccato sunt duo.

Tho. Aq. Virtus capitur dupliciter.

¶ Amplius, Thomas ad quæsita rñdens; Virtus, inquit, consideratur dupliciter, Primò, secundum esse suum impefectum, prout seminaria quædã uirtutũ naturaliter nobis insunt. Sicq; una uirtus sine alia potest haberi, cum quidã ad liberalitatem apti sint, ad luxuriam proni. Secundò penes esse suum perfectum, quod ex consuetudine recipit, sicq; oportet uirtutes esse cõnexas. Cuius ex dictis philosophorũ sumitur ratio triplex. Primam assignat philosophus 6. Ethicorum ab eo, á quo perficitur quælibet virtus politica, in qua est inclinatio ad actũ prudentiæ, q̃ inclinatio dr uirtus naturalis, & à philosopho uocatur demotica, quam possumus industriam appellare, quæ ad bona, & ad mala habere se põt, ideo nõ est uirtus: Idcirco si ad uirtutis pfectionẽ dз pduci ita, ꝙoẽ iudiciũ eius sit rectũ, oportet aliquid addi, p qđ omnis error uitetur. Porrò in iudicio duplex est error. Vnus circa finẽ, sicut habens habitum uitiosum, erroneè iudicat, & inclinatur ad actũ suũ, sicut ad per se bonũ & talis error in agendis assimilatur errori, q est circa principia in speculandis. Alius error est in prosecutione finis, dum quis à recta finis appræhensione declinat p passionem quemadmodum delectatio corrumpit censuram prudentiæ qui agibilium error assimilatur errori in speculabilibus circa decursum principiorum ad conclusionem. Vtrunq; aũt errorem prohibet virtus moralis quæ facit inclinationem in finem rectum, & reprimit passionem, puta prudentia ideo esse non potest prudentia sine morali uirtute, puta temperãtia, fortitudine, &c. Inclinatio quoq; naturalis ad ea, quæ virtutis sunt, quo fuerit maior, eo nociuior, nisi adsit rationis discretio: ideo ad hoc, quòd virtus moralis perficiatur, oporter, quòd à prudentia dirigatur. Propter quod secundo Ethicorum in diffinitione virtutis prudentia ponitur. Hinc virtutes politicas oportet esse connexas Alia connexionis ratio sumitur ex his, quæ in oi virtute concurrunt, quorum tñ vnumquodq; aliqua virtus principaliter vendicat sibi, quemadmodum difficile vendicat sibi fortitudo, moderatum temperantia, scientiam prudentia, quæ virtutes ab his cõditionibus sua nomina sortiuntur. Quod verò est maximum in quolibet genere, causa est aliorum. Hinc alię virtutes aliquam prędictarum conditionũ participant ex virtute, quæ illã principaliter vendicat sibi: vt qm̃ fortis est circa difficillima, ideo perseuerans in illis, in alijs quoque faciliùs perseuerabit. Hanc rationem videtur Seneca assignare, dicendo: Oẽ quod bene sit:

δημοτικη i. popularis.

Seneca.

sit: iustæ, prudentes, temperatæ, ac fortiter fieri constat. Tertia rō sumitur ex fine, quē quælibet uirtus intēdit, q̄libet etenim uirtus intendit bonitatem honesti: & si illā intendit ut condecet uirtuosum, nullo mō ab ipso intentionē deflectit. Propter qđ quartò dr̄ ethicorum, quod prodigus, qui sua expendit nō curás bonum, facile in quodcunq; malum declinat. Itaq; rectè ait 6. Ethicorum philosophus, qđ nullus potest habere prudentiā, nisi habeat uirtutes morales, nec morales uirtutes quis potest habere sine prudentia. Vnde dum alius exercetur in actu alicuius uirtutis: si simul exerceatur in actu uitij alicuius nunquā acquirit aliquam uirtutem, quia nunquam acquirit prudentiā. Ad hoc ergo, ꝙ aliqua uirtus habeatur, oportet ꝙ hō bene se habeat in oībus, quæ in vsum ueniunt uitæ humanę. Insuper uirtutes gratuitæ connexæ sunt, quantū ad id, quod assentialiter habet se ad rōnē uirtutis: quantum uerò ad id, quod accidentaliter ad uirtutē se hʒ, quāuis forte nō accidat uirtuti, inquantum est talis uirtus, nō oportet esse connexas. Rō quoq; connexionis, ex tribus accipitur. Ex charitate, q̄ est forma uirtutū, cū qua oēs simul infunduntur. Secundo ex gr̄a, q̄ est quasi totum potestatiuū ad uirtutes, ex quo uirtutes quodāmō fluunt quemadmodū potentię aīæ ex eius essentia. Vñ sicut oēs potentiæ illæ sunt simul, inquantū uniūtur in una essentia, ita uirtutes. Ter. iò ex ipsa generali iustitia, qua iustificatur, iniquus, quæ nihil imperfectum relinquit, quoniam impium est à Deo dimidiam sperare salutem, vt sancti testantur. Idcireo dum quis desuper iustificatur, cunctæ uirtutes ei pariter infunduntur. Ex his elicitur, quòd iurisperiti, & consiliarij uitiosi, non habent ueram prudentiam sed aliud simile ei, vt versutiam, callíditatem, & informem iuris notitiam. Fides uerò, & spes non formatæ per charitatem, non sunt uirtutes absolutè loquendo: similiter nec corporalis uirginitas, q̄ & sine pctō pōt amitti.

Prudētiā verā nō habēt iurisperiti uitiosi.

Obiectio.

¶ Et si obijciatur pdictis, quod perseuerantia, & pęnitentia non sunt in oībus charitatem habentibus, quia in innocente non est pœnitentia, & in casuro cras, non est nunc perseuerantia: dicendum, quòd penitentia inest pęnitenti, quātum ad animi præparationem, & sub conditione, vt si eeciderit. Perseuerantia etiam ut est uirtus specialis, dicit propositum persistendi in bonis virtutum vsq; in finem, & ita inest omni charitatem habenti non autem prout dicit continuationem virtutum in finem, quia nec sic est specialis uirtus. Pręterea de connexione donorum: dicendum, ꝙ faciunt hominem diligibilem beneq; mobilem à spiritusancto, & transcendunt uirtutes, theologicis demptis uirtutibus, idcirco connexa sunt charitati, ac mutuò, secundum quod necessaria sunt saluti, &c. vt supra in Bonauentura. De connexione quoq; uitiorum dicēdum, ut supra. Quod autem asserit Beda, Sancti plus illuminantur de aliorum virtutibus, quas nō habēt quàm de uirtutibus, quas habent glorientur: intelligendum est de uirtutibus, quantū ad vsus, seu actus earum: non quantum ad habitus. Diuersi quippè sancti diuersimodè se inuicem excedunt in actibus diuersarum uirtutum, secundùm quod de quolibet dicitur cōfessore: Non est inuentus similis illi, &c. Hæc Thomas in Scripto.

Dilutio.

Beda.

Ecc 44.

T. Aquinas.

¶ At verò in Prima Secundæ quæstione 64 adiecit: Quædam sunt in uirtutes morales, hoīem perficientes secundum statum aliquem eminētē, ut magnificentia, & magnanimitas. & tales non semper actualiter simul habentur cum alijs, sed in propinqua potentia. Si autem quęratur, An uirtutes morales sint semper charitati connexæ, ita quod in infidelibus nō sint: dicendum, quòd uirtutes morales acquisitæ, secūdum quod ad naturalē finē disponūt atq; ex consuetudine humana, seu naturali potentia possunt acquiri, sine charitate queunt haberi, sicut in multis philosophis, & paganis fuerunt tn̄ sic tn̄ non habent perfectā rōnem uirtutis: nō enim simpliciter perficiunt hoīem, nec ad perfectam perducunt fœlicitatem. Hæc in Summa, & quæ ibi de donorum connexione conscribit, iam habita sunt. Dictum est quoq;, quomodo sapientia, & scientia vno modo sunt dona gratiæ gratis datę, & ita connexæ non sunt, cum dicat apostolus: Alij per spiritum datur sermo sapiētiæ, alij sermo scientiæ in eodem spiritu. Alio modo sunt dona gratiæ gratum faciētis & de numero septem donorū, sicq; connexæ sunt.

Quæstio.

Responsio.

1. Cor. 12.

Petrus.

¶ In præinductis Petrus magis in uerbis, sensu coincidit scriptis Bonauenturæ, & connexione donorū adiecit: Quorundā opinio est, qđ dona nec cum uirtutibus neq; ad inuicem habent connexionē nec secundum vsum, seu actum, neq; secundum habitum. Nempè cum uirtutes dētur ad opera primæ necessitatis, ideo nō sufficit vna sine alia. Dona verò dant ad opera supererogationis, in quibus cōtingit fieri vnum opus, non aliud: vnū quoq; hominē excellere in opere vno, aliumq; in altero: & ita qui habet uirtutes, non habet nececessariò dona: nec qui habet unum donum, oportet, quòd habeat alia omnia, sed secundum gratuitum donantis arbitrium obtinet ea, & hoc videtur magis conuenire rationi donorum.

¶ Qui in his multū recedit à Thoma in pluribus locis, & vr̄ Thomas de hi veriùs conscripsisse. Si. n. (iuxta Gregorium) dona infunduntur in adiutorium virtutū, & charitati connexa sunt, uident cū charitate infundi, & cum fide, & spe, quas expediūt Rursus, si dona reddunt hominem bene dirigibilē promptēq; mobilē à spiritusancto, motione, atq; directione homo in omni indiget statu, imò præsertim qñ adhuc pusillus est, apparet qđ dona in oī statu, & gradu uirtutum uirtutibus sint connexa, qđ etiam scriptis cōcordat deuoti, ac desuper illuminati uiri Iohannis Ruysbroeck, qui in varijs suis opusculis scripsit in Teutonico tam subtiliter, & pfundè de donis, & consonat dictis Thomę, Alberti, Bonauenturę, vt impossibilile videat, hominē idiotam taliter posse scribere in tali materia, sine speciali, & præcipua illuminatione spūsanctí. De cuius scriptis multa induxi in speciali tractatu, quem ante triginta quatuor circiter annos de donis spiritussancti composui.

Dionysius contra Tarantasium.

Dona reddūt hoīē promptè mobilē à spū sancto

Ioh. Ruysbroeck.

¶ Porrò Richardus prædictis sequitor Thomam attñ addit, quod dona quantum ad esse suum imperfectū, & quo ad usum talis esse. nō sunt connexa quia (ut ait) experientia docet quosdā habentes donum timoris, quo timēt peccare spāliter nec à Deo separentur, qui tn̄ non habent actum doni intellectus circa credenda, sed tantum simpliciter assentiunt articulis fidei. Hæc Richardus.

Richardus.

¶ In quibus nihilominus potiùs sancto Thomę consentio, vtpotè ꝙ nullus in chàritates existens adeo simplex est, quin habeat rationem propter quam credit, uidelicet, quia fidem credit Christianam esse à Deo uerò collatam, vel quia credit sanctos sic credisse, & totam ecclesiam ita tenere, uel quia non putat aliter posse saluari, aut propter aliquid tale, ad quod lumine doni intellectus tuoatur angelica quoque spiratione docetur.

Contra Richardū.

¶ Scripta demū Alberti in his, consonāt Thomæ

imò

imò Thomas in his Albertum secutus est,& scripta ipsius clariùs pleniusque expressit.

Durādus. ¶ Deniq; Durandus materiam istam dilatans: Videndum est, inquit, quot modis uirtutes connexæ sint. Ita duplex est modus connexionis in generali: Vnus est essentialis, alter dispositiuus. Essentialis est duplex. Primus, secundum quod una uirtus dependet ex alia, quantum ad id, quod in sua est quidditate, quemadmodum omnis moralis acquisita, dependet à prudentia. Secūdum est, dum aliqua connectuntur inter se non immediatè, sed tertio mediante, quod est connexum utriq; sicq; uirtutes morales connectunt inter se mediante prudentia. Alio modo aliqua connectuntur dispositinè, quæ dispositio attenditur, inquantum subiectum per unum eorum disponitur ad meliùs se habendum in altero uel in actu alterius. Quod quantum ad uirtutes, cōtingit dupliciter. Primò, quia subiectum dispositū per unam uirtutem, potest perfectus, promtiusq; elicere alterius, quàm sine ea, sicq; uirtutes morales disponunt ad intellectuales: quia sedatis passionibus per uirtutes morales, potest perfectiùs in intellectualium actus uirtutum. Secundò attenditur dispositio illa, secundum quod una uirtus magis firmatur, & magis resistit actui sibi contrario, per hoc, quod alteri uirtuti coniungitur, sicut temperantia fortitudini iuncta, efficatior redditur ad resistendū uitio sibi opposito. his præmissis, dico, quòd uirtutes morales a theologicis non dependet primò modo, uidelicet quo ad suam essentiam, quin sine eis possint haberi. Nam naturalibus uiribus potest eas homo attingere, quod & præcipuè patet de homine primo, dato quòd non fuit in gratia conditus. Veruntamen uirtutes theologicæ exigunt dispositiuè uirtutes morales acquisitas, quatenus actus suos perfectiùs queant elicere. Hæc Duradus.

contra Durandū. ¶ In quibus sentire uidetur, quod homo naturalibus uiribus possit simpliciter esse, & dici uirtuosus uirtutibus moralibus, & intellectualibus, sine fide, charitate, & gratia, quod prima facie uidetur errori Pelagij propinquare. insup, sine fide, & charitate non est hō in statu salutis, nec sine peccato mor- Pelagius. tali, idō nō est simpliciter uirtuosus, nec bonus, nec Deo acceptus. Et quis istud lumine naturali non pateat, tñ;q m ex diuina reuelatione constat sic esse ita tenendum est absolutè. Certum est quoque qđ charitas est in pueris baptizatis, imò in baptizatis adultis, ex uitiosa, & passionata uita conuersis, & protinus baptizatis, sine uirtutibus moralibus acquisitis per quasi tā propriùs, & delectabiliùs operant. Virtutes etenim acquisitę tollunt inclinationes cōtrarias, & assuefaciunt hominem ad agendū promptè quæ bona sunt: idcirco per eas homo delectabiliùs operatur, quàm per uirtutes morales solū infusas.

Durād. ¶ Insup dicit Durandus, q peccata non habent connexionem ratione auersionis, sicut iā dictū est: quia ex hoc, q aliqua recedunt ab uno, non connectuntur, ut patet de lineis progredientibus à pūcto eodem: Ad quod rñdendū, q multiplex est connexio, sicut & diuersa egressio siue diuisio. Pctā autē dicuntur cōnexa auersionis à summo bono, qa hoc omnibus eis commune est, cōueniuntq; in hoc, qđ ab eodem summo bono auertunt. Conuenientia autem, & communicatio facit connexionem, sicut & similitudo in conuenientibus, atque similibus. (Pctā ratio ne auersionis connexa sunt.)

Hēricus. ¶ Præterea Hēricus quodlibeto sexto, Perfectio, ait, hmibus consistit propria eius operatione, sm quod homo est, ut primò dr Ethicorum. In tali autem operatione cōsistit hominibus beatitudo, & finis, ad operationem ordinantur aliæ eius operationes secundum uirtutum. In eo autem in quo est aliquis finis, & aliqua, quæ sunt ad finem, est de necessitate duplex ordo, atq; connexio. Vnus uidelicet inter se eorum, quæ sunt ad finem, & alius omnium ipsorum simul ad finem, quemadmodum de ordinatione exercitus 12. Metaphysicæ dr. sicq; in hoie est duplex ordinatio talis, utpotè uirtutum inter se, & earundē ad suum finem seu principalissimam operationem. De qua connexione ad præsens nihil. Intendimus autem hic de connexione uirtutum politicorum, q sunt iustitia, prudentia dignior est in cuius operatione suprema ponitur ciuilis fœlicitas secundum philosophum, & ad illam operationem supremam ordinantur actiones aliarum politicarum uirtutum. Sic aūt est ordo operationum bonarum in ultimum finem in politicis, & laudabilibus exercitijs, sicut in naturalibus est entiū ordo ad primum principium. In qualibet demum uirtute sunt duo consideranda, utpotè pprius finis præter finem ultimum, ad quem fines uirtutum proprij ordinantur, sicut finis fortitudinis bellicæ est pax ciuitatis, & patriæ, obtento triumpho.

¶ Hanc materiam doctor iste prosequitur multū prolixè, & tamen summa suæ responsionis includitur in responsis sancti Thomæ, ac Bonauenturæ, uidelicet, q uirtutes istæ connexæ sunt secundum esse suum perfectum potissimè. idcirco pertranseo. aliqua tñ ex dictis eius adijciam: Quatuor, inquit, sunt status in unaquaque uirtute, uidelicet inchoationis profectus, pfectionis, & excessus. Et in duob. primis, uirtutes nomino sunt imperfectæ, nec merentur dici habitus, aut uirtutes, sed tantum dispositiones ad uirtutes: Dispositionem autem ad aliquam uirtutem potest homo exercitio aliquo obtinere, ita quòd non ad aliam, secundum quod naturaliter magis dispositus est ad unam uirtutem, q aliam, aut occasionem habet exercitandi specialiter se ad unam: idcirco loquendo de uirtutibus secundum hos duos infimos status, oportet eas esse connexas: sed loquendo de eis secūdum alios duos status adhuc dupliciter considerantur: Primò, prout absolutè uirtutes sunt, & perfectę uocantur. Secundò, prout in perfectione consummatæ sunt, in gradu tamen latitudinis alicuius citra heroicas, respectu quarum prima perfectio imperfectio quædam est. Hæc idem, qui ista prolixisime tractat, & tamen hæc ipsa non uidentur communi doctrinæ satis consona esse. Communiter enim asserimus, tres esse status, seu gradus uirtutum, uidelicet incipientiū, proficientium, perfectorum nec apparet necesse, ut ultra statum perfectorum altior statuitur in uita præsenti, loquendo in generali, quamuis certum sit in statu perfectorum latitudinem esse nō paruā, secundū quod unus sanctorum est sanctior alio: Imo in statu quoq; proficientium latitudo cōsistit, & multiplex gradus, suoq; modo in incipientium statu. Omnes autem perfecti, uocantur heroici, seu diuini. ¶ Præterea, q dicit uirtutes secūdum duos infimos status earum, uidelicet inchoationis & profectus, non mereri dici uirtutes, uidetur consonare prænarratę opinioni Stoicorum, dicentiū quod uirtutes non sint nisi in perfectis, quod improbatum est in præinductis. (In uirtutes quatuor status sunt.)

¶ Postremò Scotus hic recitat prætactā positionem Henrici, & pid, quod dicit uirtutes secundum statum, & esse perfectum, necessariò esse connexas, sic arguit Scotus: Sicut parte duos gradus primos id est, infimos secundum uiam generatio- Scotus.

nis procedendo, contingit non esse connexos, & cõ similiter duos primos gradus tertij gradus, videlicet quando uirtus est imperfecta, vel mediocris, eodem modo arguo de nirture secundũ tertium gradum uirtutis, quia contingit aliquem habentem uirtutem secundum duos gradus tertij gradus, exercitari secundũ gradũ vnius uirtutis, nõ alterius. Non .n. minus dispositus est aliquis habens habitum ad operandum circa illa obiecta, quàm aliquis nullum habitum habens: ergo si quis à principio pot uit se exercere circa obiectum unius uirtutis, & non alterius: multomagis cũ habuerit habitum unius uirtutis usq; ad duos gradus poterit esercitari circa obiectũ vni⁹ nirtutis, & nõ alteri⁹. sicq; poterit sibi acquirere uirtutẽ nuã pfectã, nõ alia. Hinc meliùs dicũt alij quidã, qđ possibile est habitũ quãtũcũq; pfectũ in genere naturæ, acquiri ex actibus frequenter elicitis circa obiectũ vnius virtntis, absq; acquisitione alterius habitus. sed habitus iste quantuncunq; intensus, non erit uirtus, quia non habet ratione uirtutis, nisi sit conformis alijs uirtutibus acquisitis: qm̃ concordantia habitus ad habitum necessaria est in qnolibet actu Contra hoc arguo: Virtus enim omnibus quæ sunt per se de ratione uirtutis, generatur ex actibus rectæ rationi coformibus ita, quòd ultra natnram actus, & habitus, nõ requirit ratio actus, aut habitus uirtuosi, nisi conformitatem ad rectam rationem: sed sine concordia aliarũ uirtutũ concurrentium in eodem operante, potest esse conformitas tam actus, quàm habitus ad rectã rationem. Hinc concedo quòd neq; uirtutes morales secundum genera sua, quæ communiter assignãtur, prudentia, iustitia, fortitudo, tẽperãtia; neq; secundum generaliora, quæ sunt uirtus disponens affectum ad seipsum, & ad alterum, necessariò sunt connexæ: quod uirtus est perfectio hominis aliqua non totalis. Aliàs sufficeret una uirtus moralis. qñ autem sunt plures perfectiones partiales eiusdẽ, potest illud perfici una, & non alia, quemadmodum aliquis potest habere uisum, & non auditum. Hæc Scotus, qui & ipse prolixè scribit de his.

contra Scotus ¶ Sed quicunque aliorum doctorum motiua ritè perpendit, facile ac clarè, conspiciet, quòd ipsorum responsio, & doctrina omnimode, & omnino rationabilior sit immaginationibus posteriorũ istorum. Vnde, & Thomas de argentina, sequens

Virtutes quare sint concatenatæ. antiquos: Virtutes, inquit, concatenatę sunt, cuius multæ sunt rationes. Prima, est largitas Dei, qui vnã sine alia nõ largitur. Secunda: qm̃ uirtutes se mutuo indigent, sicut mẽbrum vnum indiget alio. Tertia, ut inter uirtutes sit cõsonantia, atq; proportio congrua. Nam sicut in cithara si una defuerit chorda non est harmonia perfecta, ita in anima non est spiritualis melodia completa, nisi omnes insint simul uirtutes, quæ competunt animę secundum statum & conditionem ipsius. Quarta. quoniam ad superãda uniuersa, & singula uitia, indiget animæ cunctis simul uirtutibus. Sunt, & aliæ causæ, quoniã anima est Dei sponsa, thalamus, templum. ideo omnibus oportet eam simul ornari uirtutibus.

QVAESTIO IL

AMplius quæritur hic, *An uirtutes sint æquales.* ¶ Videtur, quòd non, quia nec actu nec habitu sunt æquales. Etenim charitas est fide, & spe maior, dicente Apostolo; Maior horum est charitas.

1. Cor. 13. Actualis quoque dilectio Dei, præstantior est fidei actu; imò secundum Apostolum omnis operatio misericordię eleemosynarum largitio, excellẽtia fidei imò & mori pro fide, sine charitate nil psunt. ¶ Secundo, de unoquoq; cantatur sanctorum, Non est inuentus similis illi. cuius ratio assignatur: quoniã unus in hac, alter in illa excedit uirtute. ¶ Tertiò, bonum commune est diuinius. ergo quo uirtus est circa obiectum cõmunius, eo pclarior est. Sunt aũt quædam uirtutes communes bonum respientes. ¶ Quartò, actus, & habitus distinguuntur, & dignificantur, per sua obiecta. uirtutes ergo, quæ sunt circa increatum obiectum, & actus earum multo nobiliores cæteris extant uirtutibus, earumque actibus. Eccle. 4.

¶ In oppositum est dictum commune doctorum & quòd super illud Apocalypsis, latera ciuitatis æqualia sunt, asserit Glossa, Virtutes gratuitæ sunt æquales. Apoc. 21

Albertus ¶ Ad hoc respondet Albertus: Vna uirtute intensa cæterę omnes aliquo modo intenduntur, & aliquo modo non. Si enim comparetur uirtus ad causam efficientem, efficaciamve merendi, potest vna intendi sine alia. Si uerò consideretur uirtus in sua essentia, non potest una intendi, nisi & alia intendatur. Si autem ad radicationem in subiecto, una sine alia potest intendi, quia hoc est ex opere, in quo uirtutes necessariò non sunt cõiunctæ. Deniq; uirtutes pares sunt in essentia, atque in gratiæ formatione: quoniã simplices, sunt in eodem genere simplicitatis, & in una gratiæ quantitate, in uno, eodemq; homine. In gratiæ quoque formatione: quoniam gratia gratum faciens æqualiter omnes informat. uerum in quatuor alijs essentiam consequentibus sunt inæquales. Primum est in dignitate: qm̃ charitas maior est nec excidit: Secundum in generalitate formæ, & finis, & efficientis, & sic iterum charitas maior est quia generaliter mouet in omni meritorio actu, qđ non facit alia virtus: Charitas quoq; est forma, & finis uirtutum. Tertium est radicatio in subiecto, quia ad hoc dispositio operatur p̃ opus & opus cunctarum uirtutum non est æquè frequẽs idcirco quæ frequentior est in actu, magis radicata est in subiecto. Quartum est quantum ad usum: non enim oportet ut uirtutes, quæ ęqualiter insunt, quantum ad essentiam, insint æqualiter secundum usum. Hæc Albertus, quæ a Thoma clariùs exprimuntur. 1. Cor. 13. Charitas forma, & finis uirtutum.

contra Albertũ Roma. 14 ¶ Nihilominus contra id, quod ait solã charitatẽ generaliter mouere in omni meritorio actu, obijci posset, qđ ait Apostolus: Omne, quod nõ est ex fide peccatum est, ergo in omni meritorio actu etiam fides mouet, imò, & fides etiam mouet charitatẽ ostendendo ei suum obiectum, cum ipsa sit oculus mentis. Forsitan tamen Albertus uult dicere, ꝙ solã charitas mouet imperialiter, atque promerendi uim conferendo.

Tho. Ag. ¶ Itaq; Thomas, Duplex est, inquit, æqualitas. Vnã secundum quantitatem absolutam, alia secundum quantitatem comparatiuam, ut patet in digitis manus, quòd non sunt æquales secundum quantitatẽ absolutam, cum vnus alteri suppositus ipsum excedat. Sunt tñ æquales secundum proportionem: quoniam sicut quantitas vnius digiti sufficit ad suum officiũ, ita & quãtitas alterius. Vñ, & pportionaliter augentur. Quãtitas autem uirtutis absoluta, potest attendi quantum ad tria: Primò, quantum ad dignitatem. Secundò, quantum ad obiecta, ad quæ se extendit. Tertio, quantum ad intentionẽ, quæ cognoscitur in efficacia, & modo agendi. atque his tribus modis potest una uirtus excedi ab alia

absolutè

absolutè. Primò, quia una est dignior alia ut charitas fide. Secundo, quia est plurium obiectorum, ut prudentia, quam temperātia. Tertiò, quia una secundū speciem suam requirit maiorem intētionem, quàm alia, quanto enim difficiliùs, & magis arduum est obiectum, tanto fortiùs oportet niti in ipsum, & cōtra retractiua moueri, ut in actu fortitudinis patet. sed penes quātitatem comparatiuam æquales sunt, quia proportionaliter in his tribus se habeos respectu obiectorum suorum. Ideo proportionaliter crescunt. Quod autem homo promior, aptiorque cōsistit ad actum unius uirtutis, quàm alterius, non est ex diuersitate habitum semper, sed ex diuersitate naturalis dispositionis, aut exercitij sæpe. Hæc Thomas in Scripto. Quibus consonant, quę in Prima Secundæ quæstione 55. habentur, quæ, & in his satis includit uidentur: Concordat Petrus.

Richard. Porrò Richardus: Virtutum, ait, quædam sunt acquisitæ, quædam infusæ. Acquisitæ considerari possunt primò, quantum ad esse suum imperfectū, secundò, quantum ad esse suum perfectum. Primò modo non oportet, quòd qui in una uirtute æquales sunt, in alijs omnibus sint æquales: quoniam tales uirtutes non oportet in uno, & eodem esse æqua les ęqualitate proportionis, quæ consistit in hoc quòd tantum habeat una de hoc, quod sibi debetur quantum alia de hoc, quod sibi deberetur, quia cū acquirantur ex actibus, tantum potest se homo exercere in actibus ordinatis ad unam, & tam parum in actibus ordinatis ad aliam, quod plus habebit de una, quàm de alia ideo illam uirtutem, in qua duo aliqui sunt æquales, aliæ uirtutes magis possunt excedere, uel ab illa excedi in uno q̄ alio. Ad quod sequitur, q̄ quamuis sint æquales in uno possunt tamen in alijs inequales consistere. sed loquendo de eis quantum ad esse earum perfectum, cum perfectio earum indiuisibili sit consistens, oportet omnes in eodem esse ęquales æqualitate proportionis. Porrò uirtutes infusę primò considerantur ut formatæ secundò, ut formes. Primò quoque considerantur adhuc dupliciter. Primò, quantum ad esse suum imperfectum: secundò, quantum ad esse perfectum. & utroque modo queunt considerari, tam quantum ad habitus, q̄ quo ad formationem habituum, q̄ etiam quo ad facultatem utendi, seu operandi. Quocunq; autem modorū istorum, excepta facultate utendi, æquales sunt in eadem æqualitate proportionis: quia in tali æqualitate Deus eas infundit, & auget, atque in tali facultate per charitatē formantur. ideo illā in qua aliqui duo sunt æquales, non plus excedunt alię, uel ab alia excedu ntur in uno, quàm alio: ad quod sequitur, quod qui æquales sunt in una, in omnibus sint æquales. Verū qa facultas utendi dependet ex habitu, ac libero arbitrio, idcirco tam multum potest se hō exercere in actu unius, & tam parū in actu alterius, q̄ ualde promptus erit ad actum unius, & tardus, ac difficilis ad actum alterius. Ideo uirtutes infusas formatas non oportet esse æquales æqualitate proportionis in facultate utendi. Unde nec oportet, q̄ quicū que sunt æquales in una, sint æquales (quantum ad facultatē utendi) in omnibus uirtutibus alijs. Si aūt considerentur uirtutes infusæ, ut informes, ut fides & spes informes, dico, quòd quantum ad habitus, sunt æquales in eodē æqualitate proportionis: quia Deus nō infundit eas nisi formatas. Idcirco si aliqui duò, quorū quilibet habet fidem, & spem, sint ęquales in fide, oportet, quòd sint æquales in spe, & ecōtrario: sed loquendo de eis quantum ad facultatē utendi, non oportet, ut patet ex introductis, de uirtutibus formatis Hæc Richardus. In quibus Bonauenturæ responsio continetur.

Durād. ¶ Insuper Durandus: Hæc, inquit, quæstio, Vtrū uirtutes habeantur æqualiter, intelligi potest dupliciter Primò, comparando unam uirtutem ad aliam in eodem homine; sicque quæritur de æqualitate quantitatis perfectionis uirtutum. Secundò diuersas uirtutes inter se numero differentes, ut duas tēperantias in duobus hominibus ad alias duas consimiliter inter se differentes à primis specie, sicut ad duas fortitudines in eisdē hominibus: ut sit sensus quæstionis, Vtrū illi, qui sunt æquales in una uirtute sm speciem, puta in temperantia, sint æquales in alijs uniuersis uirtutibus, puta in fortitudine, prudentia &c. Sicq; quęritur de ęqualitate proportionis, an scilicet æqualem proportionem habent aliquæ uirtutes unius speciei in diuersis hoībus, talem habeant aliæ in eisdem. Intelligendo igitur primò modo, non est æqualitas inter uirtutes, cū una sit dignior alia: Si uerò intelligatur secundo modo, distinguendum est, quia uirtutes duplicem habent p̄fectionē, puta essentialem, & adiunctam: essentialē ex naturali habitudine inchoatiuē, & ex exercitio actuum completiuē: adiunctam uerò habent ex dispositione, uel adminiculo, quam una uirtus sortitur ex alia sibi adiuncta. Si ergo proportio uirtutū pensetur sm perfectionem essentialē, sic non oēs, q̄ sunt in una uirtute æquales in alia quoqs æquales sunt. Essentialis namq; perfectio uirtutis est inchoatiuè à naturali dispositione, completiuè uerò ex assuefactione, sed aliqui duo æqualiter in naturalibus dispositi, diuersimodè assuefaciunt se ad actus. Si aūt proportio uirtutum attendatur sm perfectionem adiunctam, ut quia fortitudo temperantiæ est coniuncta, & per eam temperatus magis pōt resistēre cōntrarijs actibus, sic qui sunt æquales in una uirtute, sunt æquales in omnibus: qm̄ illæ uirtutes solū sunt æquales quo ad perfectionem adiunctam quæ habeot uirtutes æquales sibi unitas: si ergo uirtutes adiunctę nō sunt æquales, nec primę ērūt æquales quo ad p̄fectionem adiūctam. Atq; in hoc sensu loquitur Augustinus in litera. Hæc Durādus.

Gādauus. ¶ Eadem scribit Henricus 5. quodlibeto, q̄llione, eadem qua de cōnexione tractat uirtutum, ubi hæc prolixe prosequitur.

Antisiod. ¶ Antisiodorensis quoq; in Summa sua 3. libro de hac quæstione opiniones recitat aliorum: & propriam ponens sententiam, consonat præinductis.

QVAESTIO III.

Postremò quæritur hic, *An tenemur acere bona ex charitate, hoc est, an præcepto astringimur implere præcepta ex spiritali dilectione.* ¶ Videtur quòd non, quia esse in charitate, est super naturale, non ergo in nostra est potestate, ergo nō obligamur ad hoc. alioquin ad impossibilia teneremur. ¶ Secundò, præcepta decalogi sunt de naturalis dictamine rōnis, ergo naturali uirtute possumus ea implere: imò secundum Apostolum ad Romanos, multi gentilium ea impleuerunt. Rom. 2.

Matth. 22. ¶ In oppositum est, q̄ seruando præcepta meremur gloriam beatorum, quā ex puris naturalibus nequaquam promereri ualemus. Rursus primum præceptum, ad quod cætera omnia reducūtur, est ut Deum toto corde super omnia diligamus: ergo sine illo cætera non possumus adimplere. Iterum In omni præcepto intentio præceptoris seu legislatoris

toris est sicut formale. Deus aut qui nobis iussit ser uare pcepta, intendit, q ea ex charitate seruemus, ut ea seruãdo reddamur sibi placetes, spiritaliter viui, & ad æternam uitã idonei. quod nullatenus fit, ni si ex charitate ea seruemus.

Respõsio S. Tho. ¶ Ad hoc Thomas rñdet: Circa hoc sunt quatuor opiniones. Prima, q modus cadit sub præcepto. at tñ qm præceptum illud est affirmatiuum, non obligat ad semper, quis obliget semper. sicq; homo nõ teneatur ex charitate implere mandata, nisi pro tẽpore, quo habet charitatem. Sed hoc dictum nõ vr sufficiens: quia si modus est de substantia pcepti, simul curret obligatio ad actum, & ad modum. Contingit autem, quod erit tempus honorãdi parentes qñ etiam charitatẽ non habet. Vnde vr, q tunc teneatur ex charitate implere. Ideo alij dicũt, q æqualiter currit obligatio pcepti, & modi, ut. s. qñcunq; hõ tenetur implere pceptũ, teneat illud ex charitate implere nec pp hoc Deus aliqd impossibile pcipit hoi, qm quis hõ p se charitatẽ habere non ualeat tñ

Aristo. põt facere aliquid unde ipsam à Deo accepit. Nempe ẽm philosophum tertio Ethicorũ, quæ per amicos possumus, per nos dicimur posse. Verum hoc stare nõ põt: qm hõ in peccato mortali existens, in quolibet actu de genere bonorum, quo quantum ad substantiam facti implet pceptũ, peccaret omissionis pctõ. Hinc alij opinantur q modus nullo mõ cadit sub pcepto, atq; q homo sine charitate imple re Dei præceptũ. Sed hoc hæresi Pelagianę videtur

Hæresis Pelagiana. propinquũ, quæ ponebat omnia præcepta sine gratia posse impleri. Hinc alij mediam uiam tenẽt, dicentes, q modus quodamõ sub præcepto cadit, & quodammodo non. Dicimur em ad mãdata teneri dupliciter. Primò, qd nisi implcamus ad qd tenemur, simus omissionis transgressionisve rei. sicq; tenemur solum ad substantiam mandati, nõ ad modum. Secundò ita, q si non impleamus id, ad quod tenemur, non percipimus fructum mãdati, sicq; tenemur ad substantiã operis, & ad modum, sine quo quantumcunq; hõ substantiam operis exequatur, ad uitã gloriæ non perueniet. Hæc autem opinio rõnabilior esse vr. Constat enim, quòd præceptum dupliciter põt considerari. Primò, prout imponitur in necessitatem quandã impleti, & sic nihil debet imponi alicui, nisi quod statim est in ipso, ut impleatur q si non implet, punitur: qa sic lex uim habet coactiuam, secundum philosophum decimo Ethicorũ Secundò, quantum ad intentionem legislatoris, qui per legis præcepta intendit homines ad uirtutes inducere, ut secundò Ethicorum habetur, & si quantum ad intentionem legislatoris, modus uirtutis, cadit sub præcepto, non quantum ad legis obligationem.

Obiectio. Matt. 22. ¶ Cum ergo obijcitur, quòd primò omniũ iubemur Deum corde toto diligere: dicendum, qd illo præcepto præcipitur actus charitatis, non qui fit à charitate, sed qui similis est actui charitatis, sicut est actus naturalis dilectionis, vel si præcipit actus charitatis, præceptum illud magis est ad ostendendum, quò tendere debeamus, quàm ad obligãdum Hæc Thomas in Scripto.

¶ Præterea in prima secundæ, quæstione 100. sciscitatur, An modus seruandi præcepta sit in pcepto Et rñdet, Modus uirtutis consistit in tribus ẽm philosophum 2. Ethicorum. Primò, vt homo operetur sciens: quia quæ fiunt per ignorãtiã, fiunt per accidens, & quo ad hoc, modus uirtutis est in præcepto secundum legem diuinam & humanam. Secundò ut uolens, & eligens operetur. Sicq; modus uirtutis cadit sub præcepto diuino, non aũt humano lex

Modus uirtutis in tribus cõsistit. namq; humana non iudicat eum qui uult occidere sed qui occidit. Deus uerò iudicat vtrumque. Tertiò, ut firmè, & immobiliter. i. ea habitu faciat. & sic nec sub pcepto diuino, neq; humano cadit modus uirtutis. Nulla quippè lex dijudicat eũ, qui debitum honorẽ impendit parentibus, quis non habeat habitum pietatis. Modus demum charitatis ẽm se cõsideratus, non cadit sum præcepto, sed considerando charitatem prout est aliarũ uirtutũ forma, & finis. In hoc namq; præcepto, Honora patrẽ, nõ inclu

Exod. 20. Deut. 5. dit, vt hoc fiat ex charitate, quis sine charitate meritorium non fit. Hæc in Summa. Idem Petrus.

Richard. ¶ Richardus uerò ad quæstionem hanc non respondet hoc loco, affirmans eius solutionem pater ex dictis circa finem primi Sententiarum, ubi tracta tum est qualiter tenemur uoluntatem nostram conformare diuinæ.

Bonauen. ¶ Deniq; Bonauentura circa hęc tres tangit opiniones, quarũ duæ sunt recitatæ, quas reprobat. & tertiã quasi mediam prosequens: Opera, inquit, bona ex genere dicuntur formata dupliciter. Primò, p exclusionem deformitati peccatis. Secundò, per positionem dignitatis meriti, Primo modo præcepta decalogi obligant ad opera opẽrata. obligant. n. ad uitandũ peccata mortalia De secundo aũt mõ est distinguendum, qm duplex est obligatio, ut potè absoluta, & conditionalis. Obligatiõ absoluta est, qua quis simpliciter ad aliud obligatur agendum, ita q si illud nõ fecerit, reatũ omissionis incurrit. Obligatio uerò conditionalis est, qua quis obligatur ad aliud faciendum, si uult peruenire ad premiũ. quã obligationem q ommittit, nõ incidit culpam, sed implicitæ cõditionis defectum. Itaq; præcepta obligãt obligatione cditionali ad opera charitate formata quia aliter nequit hõ saluari. Loquendo uerò de obligatione absoluta, distinguendũ est: quia de mãdatis pungit loq dupliciter Primò de eis, ut in unũ collectis, prout reducuntur ad duo charitatis præcepta; secundò, de unoquoque eorum sigillatim Si primo modo, sic potest concedi, quòd obligant ad aliquod opus formatum uel in se, si homo habet in se unde possit exire in illud: vel in dispositione, seu præparatione ad illud: qm regula iustitiæ considera tur ẽm ordinem ad Deum & proximum, per quã excluditur omne peccatum. Tenetur enim homo sic mandata implere, ut per ipsorum: impletionem se aptet ad gratiæ infusionem: qua obtenta exequatur opera meritoria loco, & tempore opportunis. Loquendo autẽ de unoquoq; præcepto sigillatim, præcepta decalogi non obligant obligatione absoluta ad opera formata, & meritoria. & per has distinctiones argumenta, & auctoritates soluuntur quia de obligatione conditionali loquuntur: Hęc Bonauentura.

Albertus. ¶ Præterea Albertus hic eadem scribit, q ex Scripto Thomæ inducta sunt, & addit quãtum ad quar tam opinionem: Hęc opinio distinguit triplicem tentionem, seu obligationem. Prima est, quæ non expleta, inducit trangressionis reatum, Secunda est, quę expleta ducit ad uitam: & non expleta, non ducit ad eam. Tertia est, quæ expleta dat uitam Quo ad primam obligationem, dicũt, quòd nõ tenemur ad modum: Quia dummodo faciamus opera præceptorum, obligamur à præcepto, neq; trãsgre diemur. Verum, quo ad obligationem secundum, tenemur ad modum: quoniam aliter non habebimus uitam gratia, nec uitam gloriæ, nisi ex charita te faciamus. Quod ad tertiã, sic tenemur ad modũ

&

& perseuerantiam: quia illa statim coniungit nos uitæ beatæ. & ista opinio communiùs tenetur, quàm aliæ: Hæc Albertus.

¶ Inter præfatas quatuor opiniones, plus displicent ultimæ duę, & amplius placent duæ primæ. Nec duæ primæ si bene intelligantur, abinuicem discrepant, nisi forsan permodicè. Itaq; dico quod omnis homo uiator, tam infidelis, quàm fidelis, adultus, mentisq; compos, tenetur esse in statu salutis indesinenter, etiam tunc, quando est in culpa mortali, atq; in statu damnationis æternę. ¶ Et si obijciatur, quod impossibile est eum simul esse in statu illo utroq;: dicendum quod ut uero est nec tenetur. Imò nec debet esse in statu utroq;, sed solùm in statu salutis. Nec est prorsus impossibile eum esse in statu salutis: quando est in statu damnationis: quia de sua iniquitate potest, ac debet merito indilatè cordialiter pœnitere, & in momento potest uerè compungi, & conteri, sicq; obicem gratię remouere, ac eam suscipere. nec est absolutè perplexus, sicut nec ille, qui ea hora, qua celebrare, aut iudicare tenetur, in scelere est enormi. Insuper dico quòd omnis uiator adultæ ætatis, rationisq; compos, tenetur esse in fide, spe & charitate: ideo supra reprobatus est, error dicentium, quòd infidelitas in quibusdam habet duntaxat rõuem pœnæ. estq; probatum, quod in omni adulto tali rationem culpæ sortitur. imò eo ipso, quo his caret uirtutibus, anima eius adultera extat diaboli, perditionisq; filia. Nem pè si fecerit homo, quod in se est, & quod Deus ab ipso requirit, atque ad quod à sancto angelo instigatur, & a diuino mouetur instinctu, Deus eum non deseret, gratiamq; infundet, & de necessarijs prouidebit salutis. Rursus, tempore euangelij diuulgati uniuersi, & singuli tenentur ad euangelicam legem sicut in hoc Hieronymus, & Augustinus concordant. Ad uerum ergo infusam, & spiritalem charitatem præcipuè obligamur. & stultum est somniare quod alicui impossibile sit eam habere, cùm partissimus sit Deus omnipotens eam conferre omni homini quod in se est peragenti. Nec ex his sequitur, quòd quis in omni actu bono ex genere, peccet omissionis peccato: sed tunc solum, quando tenetur ex charitate præceptum implere. Denique, quod per illud præceptum diliges dominum Deum ex toto corde tuo, non iubeamur Deum diligere ex uera. & infusa charitate nullam omnino apparentiam habet, cum & Moyses in Deuteronomio. & alibi toties dixerit: Et nunc Israel quid dominus Deus tuus requirit à te, nisi ut diligas eum? Christus quoque in duobus charitatis preceptis totam affirmat legem pendere, & Iohannis in sua prima feratur, canonica: Qui non diligit, manet in morte. Itemque. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Qui uerò in charitate non est, inimicus est Dei, membrum diaboli, ciuisque Babylonis, cum inter filios Dei, & ciues Babylonis nil diuidat, nisi charitas Dei crescens vsque ad suipsius contemptum, & sui amor crescẽs usque ad Dei spretum. Ostensum est itidem supra, quod omnis adultus necessariò sit in statu salutis, aut in statu damnationis. Deniq; ad horum probationem multa possent induci, de quibus quia præhabita sunt pertranseo modo.

Dionisij sententia.

Facere hoiem quod in se est.

Matt. 22.

Deut. 10.

1. Joh. 4.

De decem præceptis, quomodo contineantur in duobus mandatis charitatis. Distin. XXXVII.

Ed iam distributio decalogi, quę in duobus mandatis completur, consideranda est. habet enim decalogus decem præcepta, quæ sunt decachordum psalterij: quę sic sunt distributa, ut tria, quæ sunt in prima tabula, pertineat ad Deum s. ad cognitionem, & dilectionem trinitatis: septem, quę sunt in secunda tabula, ad dilectionem proximi.

De præceptis decalogi. Augu. de 10. chord.

De primò præcepto.

Primum in prima tabula est, Non habebis Deos alienos, Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem &c. Origenes dicit esse duo mandata, sed Augustinus vnũ: hoc enim ipsum, quod dixerat non habebis Deos alienos: perfectiùs explicat, cum prohibet coli figmenta, scilicet idolum uel similitudinem alicuius rei. Quæ duo Origenes ita dicit distare, ut idolum sit, quod nihil habet simile sui: similitudo uerò, quod habet speciem alicuius rei: ut (uerbi gratia) si quis in auro uel in ligno, uel alia re, faciat speciẽ serpentis uel auis, uel alicuius rei, & statuat ad adorandũ, nõ idolum, sed similitudinem fecit: qui uerò fecit specialem, quam non uidit oculus, sed animus sibi finxit, ut si quis humanis mẽbris caput canis uel arietis formet, uel in uno habitu hominis duas facies, non similitudinem, sed idolum facit, quod nõ habet aliquid simile sui. Ideo dicit Apostolus quia idolum nihil est in mundo. Non enim aliqua ex rebus constantibus assumit species, sed quod mens ociosa, & curiosa reperit. Similitudo uerò est, cum aliquid ex his, quæ sunt uel in cęlo, uel in terra, uel in aquis, formatur. Augustinus uerò ita exponit illud, idolum nihil est in mundo, id est, inter creaturas mundi, non est forma idoli. materiam enim formauit Deus, sed stultitia hominem formam dedit. Quæcunque facta sunt naturali, facta sunt per uerbum. sed forma hominis in idolo non est facta per uerbum, sicut peccatum non est factum per verbum, sed est nihil, & nihil fiunt homines cum peccant. Sed quæritur, quomodo hic dicatur forma idoli non esse facta per uerbum, cum alibi legatur Omnis forma, omnis concordia partium facta est per uerbum. Hoc autem à diuersis uariç. Quidam enim dicunt omnem formam, & quicquid est, à Deo esse, inquantum est: & formam idoli, inquantum est, uel inquantum forma est, à Deo esse: sed non inquantum idoli, id est, posita ad adorandũ. In hoc enim non est creatura, sed peruersio creaturæ. sicut illud, quod peccatum est, inquantũ peccatum est, nihil

Exod. 20. Deute. 5.

Similitu. do & idolũ quõ differunt.

1. Cor. 8.

Super Ie.

Quæstio I expositio nehorum uerborũ. Oĩa per ipsum facta sunt.

Hier sup. Ezechie. hil est:& homines cum peccant,nihil fiunt,quia ab illo,qui uere est, separantur. Vnde
Hieronymus:Quod ex Deo non est,qui solus uere est, non esse dicitur. Ideoque pecca-
tum,quod nos à uerò esse abducit,nihil esse vel non esse dicitur. Alij uerò dicunt o͞em
formam,quę scilicet naturaliter est,& omne,quod naturaliter est esse à Deo:sed forma
idoli non naturaliter,quia naturæ iustitiæ non seruit. Id enim naturaliter esse dicitur,
quod simplici naturæ iustitiæ,quę Deus est, militat: non resultat, & naturam creatam
non uitiat. Secundum pręceptum est,non assumes nomen Dei tui in uanum. Quod est
De 2. pce pto tabulæ 1. dicere secundum literam, Non iurabis pro nihilo nomen Dei. Allegoricè verò præci-
pitur,ut non putes creaturam esse Christum Dei filium, quia omnis creatura uanitati
Roma. 8. subiecta est,sed æqualem patri. Tertium uerò præceptum, Memento ut diem sabbati
sanctifices,ubi secundum literam præcipitur sabbati obseruantia: allegoricè uerò, ut
De 3. præcepto. requiem, & hic à uitijs, & in futuro in Dei contemplatione expectes ex spiritusancto.
i. ex charitate,& dono Dei, non quòd spiritussanctus sine patre, & filio hoc operetur.
Accepit utique ecclesia hoc donum,ut in spiritusancto fiat remissio peccatorum,quã
remissionem cũ trinitas faciat,propriè tñ ad spiritum sanctum dicitur pertinere, quia
Roma. 8. ipse est spiritus adoptionis filiorum,ipse est patris, & filij amor, & connexio uel cõitas.
Ideoq;,& iustificatio nostra, & requies ei tribuitur sępius. Hæc sunt tria mandata pri-
Præcepta 1. tabulæ. mę tabulę ad Deum pertinentia. Et primum quidem, quod est de vno Deo colendo,
pertinet ad patrem,in quo est unitas,uel auctoritas,secundũ ad filium,in quo est *æqua- *coequalitas.
litas,tertium ad spiritum sanctum,in quo est utriusque communitas.

De mandatis secundæ tabulæ.

In secunda uerò tabula septem erant mandata,ad dilectionem proximi pertinentia,
Deut. 5. quorum primum ad patrem carnalem refertur, sicut primum primæ tabulę ad patrẽ
cęlestem. Quod est,honora patrem tuum,& matrem tuam,ut sic sis longęuus super ter-
ram,scilicet uiuentium. Parentes uerò sic sunt honorandi,ut eis debita reuerentia exhi-
beatur,& necessaria ministretur. Secundum est, Non occides. Vbi secundum literam
actus homicidij prohibetur, secundum spiritum uerò etiam uoluntas occidendi. Vn-
de huic mandato sc͞dm literã fit superadditio in euangelio: quia litera euangelij expri-
Matth. 5. mit,qđ legis litera nõ exprimebat. Euãgelii litera exprimit intelligẽtiã spiritualẽ.i.quã
spirituales hñt,& sc͞dm quã spiritualiter uiuitur. Litera legis sensum carnalem.i.quem
carnales habent,& secundumquem carnaliter uiuitur, cui facta est superadditio. Ter-
tium est,non mœchaberis,i.ne cuilibet misciearis,excepto fœdere matrimonij. A parte
enim totum intelligitur. Nomine ergo mœchiæ,omnis cõcubitus illicitus,illorũ quo-
que membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi. Quartum est,Non fur-
tum facies. vbi sacrilegium,&rapina omnis prohibetur. Nõ enim rapinam permisit q
furtum prohibuit: sed furti noĩe bene intelligi uoluit omnem illicitam usurpationem
Sacrilegiũ quid. rei alienæ; Sacrilegium tribus modis committitur, qñ scilicet uel sacrum de sacro vel
nõ sacrũ de sacro, vel sacrũ de non sacro aufertur. Sacrum uerò dr̃,quicquid mancipa-
tũ est cultui diuino,ut ecclesia uel res ecclesiæ. Hic & usura ꝓhibetur,quæ sub rapina cõ-
tinetur. Vnde Hieronymus: Vsuras quęrere uel fraudare aut rapere,nihil interest. Cõ-
moda fratri tuo, & accipe quod dedisti ei, & nihil superfluum quæras,quia superabun-
Sup psal. 54. dantia in usura computatur. Est enim usura(ut Augustinus) cum quis plus exigit in
Su per Ezec. 14. iniuria uel qualibet re, q̃ acceperit. Item Hieronymus: Putant aliqui usuram tantum
esse in pecunia. sed intelligãt usuram uocari superabundantiam,s.quicquid est,si ab eo
quod dederit,plus est;ut si in hyeme demus decem modios, & in messe quindecim re-
cipiamus. Si uerò quærit de filiis Israel,qui dño iubente ab Aegyptiis mutuauerũt uasa
aurea,& argẽtea,& uestes preciosas,& asportauerunt,utrum furtum commiserint: dici-
mus eos, qui ut parerent Deo iubenti, illud fecerunt, non fecisse furtum,nec omnino *iubente
Sup Exo. peccasse. Vnde Augustinus. Israelitæ non furtum fecerunt,sed Deo *iubente ministeriũ
præbuerunt. Hoc enim Deus iussit,qui legem dedit,sicut minister iudicis sine peccato
occidit,quem lex pręcipit occidi. Sed si id sponte faciunt,homicida est, etiam si eum
occidat,quem scit à iudice occidẽdum. Infirmi aũt q ex cupiditate Aegyptios decepe-
runt, magis permissi sunt hoc facere illis,qui iure talia passi sunt, quàm iussi. Hic op-
Thob. 4. ponitur,quod etiam boni in isto opere peccauerunt, quia naturalẽ legem, cui concor-
dat euangelium,& lex moralis præceptionis,transgressi sunt,quæ est: Quod tibi non uis
fieri,alii ne feceris. Quam ueritas scripsit in corde hominis. & quia non legebat in cor-
de, iterauit in tabulis, vt uoce forinsecus admota rediret ad cor, & ibi inueniret,quod
extra legeret. Hanc ergo illi præuaricati uidentur in illo facto,aliis facientes quod no-
lebant

lebant sibi fieri. Sed ibi subintelligendum est iniustè, ut non alij scilicet iniustè facias, qđ tibi non uis fieri. alioquin huius præuaricator est iudex, dum punit reum, nolens aliquid tale sibi fieri. Ita etiam illud domini uerbum, Omnia quæcunque uultis, ut faciant uobis homines, &c. de bonis accipiendum est, quę nobis inuicem exhibere debemus. Quintum pręceptum est, Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. ubi crimen mendacij, & periurij prohibetur. Solet autem quæri, utrum prohibitum sit omne mendacium. Quidam dicunt illud tantum prohiberi, quod obest, & non prodest ei, cui dicitur. Tale enim nō est aduersus proximum, ut ideo uideatur hoc addidisse scriptura. Sed de mendacio est magna quęstio, quæ nec cito explicari potest. Matth. 7.

Sima distinctiōis. XXXVII.

IAm magister compendiosè tractauit de uirtutibus, donis, beatitudinibus, fructibus: hic breuiter tractat de decē præceptis, ad quæ cætera reducuntur. Itaque docet decalogum in duabus tabulis fuisse descriptum, atque in prima tabula fuisse tria præcepta, in secunda septem: quod qualiter sit intelligendum, infra dicetur. In hac quoque distinctione prosequitur de quatuor præceptis, in sequenti de quinto.

QVAESTIO I.

HIc quæritur primò *de multiplici differentia legalium præceptorum, & utrum omnia illa reducantur ad præcepta decalogi: hoc est ad decem præcepta in tabulis duabus descripta.*

Gulielm°.

¶ Itaque aduertendum, quia (ut scribit Gulielmus Parisiensis in libro de fide, & de legibus) in ueteri testamento Deus omnipotens per Moysen triplicia dedit præcepta. Prima, & principalia erāt, moralia, quæ sunt de dictamine naturalis rationis, & de uirtutibus, quibus colitur Deus, ac de euitādis peccatis. Secunda erant præcepta cermonialia, quæ erant iussiones diuinæ de ritu, & ceremoniali obseruantia in cultu diuino. Tertia erant præcepta iudicialia, quæ determinabant modum seruandi iustitiam inter cōciues, & proximos. de his quoque & literalibus, ac spiritalibus rationibus præceptorum istorum, diffusè, ac plenè scribit Alexander super hunc tertium.

Præcepta triplicia dedit deus Mosen.

T. Aquas

¶ Thomas uerò in Prima Secundæ super his egregiè scribens: Diuinæ, inquit, legis intentio est, homines conuenienter disponere tam, quo ad seipsos, quàm quo ad Deum, quorum utrunque est de lege naturæ, seu naturalis rationis dictamine in communi. Oportuit uerò determinari utrunque in speciali, quantum ad modum colendi Deum, & item quantum ad modum seruandi iustitiam inter homines ipsos. Illa ergo præcepta, quæ determinant præcepta moralia, quo ad Deum, assignando speciales modos, seu ritus cultus diuini, ceremonialia appellantur: quæ autem determinant præcepta moralia quantum ad homines, tradendo speciales modos seruandi iustitiam inter homines, iudicialia nuncupantur. Nempe cum homo ex corpore, & anima componatur, ordinatur ad Deum non solum per interiores, spiritualesque actus, qui sunt, credere, sperare, diligere: uerumetiam per actus exteriores, ac corporales, ut sunt, sacrificare, offerre, per quæ homo interiorem subiectionem, ac seruitutem ad dominum profitetur, atq; de huiusmodi exterioribus actibus ceremonialia dantur præcepta. Præcepta ergo ceremonialia, ac iudicialia legis Mosaicæ, diuina institutione sortiuntur uirtutem, & per Moysen data sunt, & in Exodo, ac alijs Moysi libris descripta. Insuper præter præcepta præfata, erant in lege, quædam præcepta, quæ non erant simpliciter necessaria ad salutem, sed præcipiebantur tanquàm utilia, & ad principalium obseruantiam præceptorum accommoda, ut est illud in Exodo: Si acceperis pignus à proximo tuo, ante solis occasum restituas ei. quæ propriè non uocantur pręcepta non enim simpliciter obligant, sed mandata. Idcirco ait Hieronymus: In præceptis iustitia, in mandatis uerò est charitas. Denique, quàmuis cuncta præcepta moralia naturali pateant ratione, non tamen æqualiter. Nam aliqua adeo plana sunt, ut prolata, mox omnibus innotescant, sicut de honoratione parentum, de homicidio euitando. Quædam verò consideratione circunstantiarum egent maiore, ut illud, Coram cano capite consurge, & honora personam senis. Nonnulla quoque indigent illuminatione, ut de sculptilibus non fiendis. Insuper decem præceptorum tria prima spectant ad Deum. Tria namque debet subditus principi, seu prælato. Primò fidelitatem, ne eius honorem exhibeat alieno. Hanc fidelitatem altissimo impendendam iubet, ac respicit primum præceptorum, quo dicitur: Non habebis deos alienos. Secundò reuerentiam, ne offendatur, ad quod pertinet secundum mandatum, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Tertiò debitum famulatum, ad quod pertinet tertium illud præceptum. Memento, ut diem sabbati sanctifices. At uerò ceremonialia ueteris legis, diuiduntur in sacrificia, in sacra, in sacramenta, & in obseruantias. Ceremonialia ad exteriorem Dei pertinent cultum. Sacra uerò dicuntur instrumenta cultus diuini, ut templum, uestis, phialæ, mortariola. Sacramenta autem sunt consecrationes, & hostiæ ministrorum templi. Obseruantiæ uerò pertinent ad specialem conuersationem ministrorum tabernaculi Dei. Amplius, præcepta iudicialia pręstitit Deus Iudęis, per quæ iustitia conseruaretur inter ipsos, videlicet inter præsidentes, & subditos, inter conciues, inter intraneos, atque extraneos, inter parentes, & sobolem. inter coniugatas, inter patremfamilias, & operarios, ac mercenarios. constituit quoque pœnas in transgressores. Hæc Thomas in Prima Secundæ. vbi de omnibus his diffusè, & eleganter prosequitur. Insuper, præcepta moralia quantum ad decalogum, tradidit Deus scripto, de quo Thomas hic loquitur: Necessarium fuit ea, quę naturalis ratio dictat, quæ ad legem naturæ pertinere dicuntur, populo pręcipi, atque in scripta redigi: propter quatuor causas. Primò, quia per contrariam consuetudinem, qua multi in peccata præcipitabantur, iam apud multos ratio naturalis, in qua scripta erant, fuit obtenebrata. quia etsi in aliquibus viguit ratio naturalis, tamen amor boni in eis defecit. idcirco per quandam legis obligatoriæ coactionem ad bonum fuerant inducendi. Ter-

Exod. 22.

Hierony.

Leuit. 19.

Exod. 20.

Ibid.

Ibid.

Ceremoniæ.

Sacra.

Sacramēta.

Obseruātia.

Thomas.

tia, vt ad opera virtutum non solum inclinaret natura, sed etiam diuini imperij reuerentia. Quarto, vt magis memoriæ tenerentur, atque frequentiùs in cognitione versarentur. Denique, præcepta ista, quæ sunt quasi principia, quædam legis naturalis, oportuit potiùs in scriptis redigi, quàm principia rationis speculatiuæ: quoniam passiones, & vitia non corrumpunt ita iudicium rationis speculatiuæ, vt practicæ.

Lex quare scripta sit.

Quæstio. ¶ Si autem quæratur, An præcepta ista decalogi congruè assignentur, rectè ordinentur, & sufficienter numerentur: dicendum ad primum

Responsio. istorum, quòd cum intentio legislatoris sit ad virtutes inducere eos, quibus tribuit legem, oportet, quòd illo modo vtatur in assignandis præceptis, qui competit viæ, seu processui ad virtutes: qui modus est, vt ex his, quæ magis in promptu sunt, ad difficiliora tendatur, quemadmodum in disciplinis ex notioribus ad minus nota proceditur. ideo legislator in decem istis præceptis, quæ sunt quasi prima legis initia, prohibuit illa, seu præcepit, quæ primò occurrunt facienda, vel dimittenda euntibus ad virtutes, atque ex his intelligi voluit ea, quæ in his tanquàm in suis principijs includuntur. Propter quod plura posuit negatiua, quàm affirmatiua: quoniam promptiùs, faciliusque consistit mala dimittere, quàm bona peragere. In malis quoque prohibuit ea, quæ mox in primo aspectu mala videntur: sic & in bonis ea præcepit, quæ bona, & iusta esse vnicuique patet.

Obiectio. ¶ Et si obijciatur, quod in præceptis negatiuis non iubetur aliquis actus, ergo non est meritorium ea implere, enim merita in aliquo actu consistunt: dicendum, quòd quamuis in præ-

Dilutio. ceptis negatiuis priuetur actus exterior, includitur tamen actus interior rationis, eligentis repressionem cupiditatis, aut concupiscentiæ, quæ ad actus inclinat illicitos, & in hoc meritum collocatur. At verò per prohibitionem mœchationis, intelligitur prohibitio omnis illiciti concubitus. Quamuis enim via syllogistica prohibitio mali in prohibitione maioris mali non includitur, quia non sequitur, Maius malum est dimittendum, ergo, & minus malum: includitur tamen in illo eo modo, quo ea, quæ ex seminibus naturæ progrediuntur, in rationibus seminalibus continentur. Sicut enim natura ex paruis seminibus in maximas arbores proficit, ita, & lex ex his, quæ in principio in promptu sunt, tendit in ea, quæ quandoque difficiliora existunt, & perfectiora. Hinc, & per falsum testimonium prohibetur omne mendacium, per furtum omnis quæstus turpis illicitus, sicque de alijs. Hoc quoque sciendum, quòd præceptum de obseruantia sabbati, quantum ad temporis determinationem, ceremoniale fuit magis, quàm morale. Substantia tamen præcepti extat moralis vt si aliquo die hebdomadæ specialiter Deo uacetur. Fuit etiam institutum in memorationem beneficij creationis. Præterea hæc præcepta rectè sunt ordinata, vtpotè secundum quod primo, & principaliter facienda, uel omittenda occurrunt; quia in spirituali uita, ad cuius directionem decalogus datus est, ratio agendi est Deus tanquam finis. Idcirco præcepta ad Deum ordinantia, priùs ponuntur: inter quæ talis ordo seruatur, ut illud primò ponatur, cuius contrarium magis à Deo elongat: quia gradatim Deo appropinquamus, à remotioribus, id est, à grauioribus vitijs discedendo. ideo idololatria primitus prohibetur, deinde irreuerentia vanè per ipsum, & tertiò iubetur quies mentis in Deo, per quam homo præsertim propinquat Deo. In præceptis etiam secundæ tabulæ idem ordo seruatur: quoniam primò ponitur illud præceptum, quod primò in bona conuersatione occurrit. Cumque priùs sit homini ordinatio ad domesticos, quàm ad extraneos, præceptum de honoratione parentum præmittitur: & subiunguntur prohibitiones eorum, quæ primò, & principaliter sunt cauenda, inter quæ potissimum est homicidium, deinde mœchatio, consequenterque furtum: quæ hoc ordine prohibentur, & sunt commenta operis. post quæ prohibetur falsum testimonium, quod est prohibitio oris. Vltimo autem ponitur prohibitio concupiscentiæ, in qua uirtutis consistit perfectio. Præterea hæc præcepta sufficienter numerantur, ita, quod solum sunt decem. lex quippè ciuilis suis præceptis dirigit hominem in actionibus ad alterum in vita politica, quæ non est nisi hominis ad hominem. Vnde secundum Philosophum 10. Ethicorum, derisibiles sunt, qui transferunt laudes politicæ vitæ in Deum. sed quia lex diuina dirigit nos, suis præceptis in spirituali vita, qua societatem habemus non solum ad proximos, sed item ad Deum, iuxta illud: Societas vestra sit cum Deo patre, & filio eius IESV CHRISTO, idcirco oportuit præcepta legis diuinæ hoc modo distingui, quòd quædam dirigerent hominem in his, quę spectant ad Deum, quæ dicuntur præcepta tabulæ primæ: quędam verò in his, quæ spectant ad proximum. Ordinatur autem homo ad Deum tripliciter. Primò, per cordis mediationem, iuxta illud psalmi: Vacate, & videte: quoniam suauis est dominus. ad quod ordinatur tertium præceptum, quod est sanctificatio sabbati, quo aliquod tempus deputatur ad vacandum diuinis, cessando ab omni bus, quæ perturbare queunt hoc ocium. Secundò, per reuerentiam oris: quod fit dum Deus laudatur, & nomen eius cum reuerentia enunciatur. Cumque in reuerentia nominis diuini primo occurrat vanitatem vitare, quàm laudes debitas ei exoluere: ideo in secundo præcepto dicitur, Non assumes nomen Dei tui in vanum. Tertiò. vt in opere debita Deo seruitus impendatur, quæ latria nominatur, ad cuius actum ordinatur primum præceptum. Similiter per prohibitionem contrarij.

1. Ioh. 1.

Psalm. 33.

Ordinat homo ad Deum tripliciter.

Ad proximum dupliciter.

¶ Ad proximum quoque ordinatur homo dupliciter: Primò, ut beneficium ei impendant, quod parentibus potissimè est agendum. Vnde in primo secundæ tabulæ præcepto honoratio parentum præcipitur, in quo intelligitur omne beneficium proximo impendendum. Secundò, vt proximo nocumentum non inferatur. quod contingit tripliciter: primò, quantum ad corpus. Sicque sunt vltima duo præcepta, Nō desiderabis vxorem proximi tui, & Non concupisces domum. Secundò potest proximo nocumentum inferri ore, quod prohibetur quinto præcepto, Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. in quo iuxta regulam priùs datam. detractio. obiurgatio, & omnia talia prohibentur. Tertiò, infertur proximo nocumentum opere. & hoc dupliciter: Primò, dum ei subtrahuntur necessaria vitæ. & ita est quartum

est, quarum præceptum, Non furtum facies. Secundò, dum ipsi vitæ impedimentum paratur, quod dupliciter accidit: Primò, contra proximi uitam in seipso: & de hoc est secundum præceptum, Non occides. in quo omne nocumentum in personam prohibetur. Secundò, contra vitam, qua quis viuit in prole, quæ idem est specie: & contra hoc est tertium præceptum, Non mœchaberis: quoniam adulterium est contra certitudinem prolis.

Quæstio ¶ Quæritur quoque, an omnia legis præcepta ad hæc decem queant reduci.

¶ Videtur, quòd non, quia in præceptis ceremonialibus, & iudicialibus plurima continentur, quæ nullam videntur habitudinem, condependentiam, connexionem, aut reducibilitatem habere ad quæcunq; præcepta decalogi, ut quòd pullus auiculæ non capiatur vnà cum sua matre, & vt hœdus non coquatur lacte suæ matris. Item quòd capra, aut hircus in Dei sacrificio offeratur. Et rursus, quod auricula serui uolentis cum domino suo permanere, subula perforetur, & multa similia.

Deut. 22. Exodi 23. Deut. 14. Leui. 4 & 3 Exodi. 21. Deut. 15.

¶ Secundò, uitiorum tam diuersæ sunt species, & genera tam remota, vt nequaquam videatur ad ad hæc decem posse reduci.

¶ Tertiò, non apparet, ad quod præceptorum istorum reducantur pusillanimitas, infidelitas, stultiloquium.

¶ In oppositum est dictum commune, & quòd hæc decem reducantur ad duo, imò cuncta reducuntur ad præceptum charitatis Dei, quæ finis est omnium præceptorum, consiliorum, prohibitionum, documentorum, & operationum. 1. Timo. 1.

¶ Et respondendum, quòd in rebus naturalibus triplex est cursus. Nam quædam sunt, quæ nunquàm deficiunt, & ex natura, sua hoc habent. Quædam autem fiunt frequenter, & in paucioribus, seu raro deficiunt, aut impediuntur. Alia uero fiunt rarò * parte minori. Ea quoque, quæ sem per sunt causa, & ratio, sunt eorum, quæ frequenter, & rarò: ideo ista reducuntur in ea, quæ semp sunt, vt sexto metaphysicæ probatur, quemadmodum motus cælestes, qui semper sunt, causæ sunt pluuiarum, ventorum, & consimilium impressionum, quæ frequenter eodem modo eueniunt, & vtraque ista sunt causa casualium motuum, ut inuentionis thesauri, secundum quod homo ex pluuia, aut simili impressione, quæ in cælestem reducitur motum, habet ocasionem fodiendi in agro, vbi thesaurum inuenit. Conformiter est de legibus, quibus actus diriguntur humani. Quædam enim sunt leges naturali inditæ rationi, quæ sunt prima mensura, & regula omnium actuum humanorum, & hæ nullo modo deficiunt, sicut nec regimen rationis deficere valet, ita, vt esse non debeat. Et hæ leges ius naturale dicuntur. Quædam verò sunt leges, quę secundum id, quod sunt, rationem habent, ut obseruentur: aliquibus tamen casibus, aut circunstantijs concurrentibus, cessat, & impeditur obseruatio earundem, ut quòd depositum deponenti reddatur: gladius tamen deponenti furioso reddi non debet. istæq; leges assimilantur his, quæ frequenter accidunt in natura, ideo directè, & immediatè ad naturale ius reducuntur. propter quod Tullius in prima rhetorica nominat huiusmodi ius à naturali iure profectum. Quædam etiã leges sunt, quæ secundum se consideratæ, nullam suæ obseruationis rationem videntur habere, sed rationem

* & sparse

huiusmodi assequuntur ex quibusdam concurrentibus, quæ faciunt decentiam obseruandi: & talia assimilantur his, quæ rarò accidunt in natura. vnde sicut illa non reducuntur in causas naturales, nisi omnium obseruato concursu, quibus aliquis rarus contingat euentus, ita, & huiusmodi legalia, quæ dicuntur iura positiua, reducuntur ad legem naturæ, non secundum se absolutè, sed consideratis nibus particularibus circunstantijs, quæ faciunt suæ obseruationis decentia. sicq; patet, quòd omnia diuinæ, ac ciuilis legis præcepta, ad hęc decem præcepta mô aliquo reducuntur. Hæc omnia Thomas in Scripto. ¶ Insuper, in Secunda secundæ quæstione centesima vicesimasecunda: Præcepta, inquit, decalogi sunt prima legis præcepta, quibus tanquam manifestissimis naturalis ratio mox assentit. Ratio autem debiti, quæ ad pręceptum requiritur, manifestissimè apparet in ipsa iustitia, quę est ad alium. Nempe in his, quę sunt ad seipsum, primò uidetur, quòd homo sit quasi dominus suiipsius propter libertatem innatam, possitq; facere circa se quodlibet. In his verò, quæ ad alium sunt, clarè constat, quòd vnus sit alteri obligatus ad reddendum ei, quod debet. hinc præcepta decalogi ad iustitiam oportuit pertinere. vnde tria prima præcepta sunt de actibus religionis, seu latriæ, quę est dignissima iustitiæ species. Quartum præceptum est de actu pietatis, id est, honoratione parentum, quæ est iustitiæ pars secunda. Alia quoque sex pręcepta dantur de actibus iustitię communiter dictę. Denique intentio Dei legislatoris nostri est, homines facere virtuosos. Virtus autem, seu bonitas uoluntatem potissimè pertinet, per quam homo omnibus rebus, & donis Dei vtitur bene. Bonitas demum voluntatis attenditur in ordine ad suum obiectũ, quod est vltimus finis. ideo primum præceptum tanquàm verę religionis fundamentum, est de cultu unius veri Dei, ad quem cætera vniuersa referre oportet. Et sicut in primo præcepto superstitio prohibetur, quæ veræ religioni secundum excessum opponitur: sic in secundo præcepto hoc, Non assumes nomen Dei tui in uanum, vanum irreligiositatis vetatur, quæ religioni contrariatur secundum defectum: quia vtrunque oportet excludi ab homine, antequàm in religiosa vita, seu Dei cultu fundetur. Hoc ergo præceto inhibetur omnis falsa, & vana iuratio, atque ex consequenti omnis infidelis, ac praua nominis diuini assumptio. Propter quod quædam Glossa exponit præceptum hoc, ne quis Dei filium puram asserat creaturam. Et alia dicit Glossa, ne nomen Dei ligno, aut lapidi ascribatur. ¶ Amplius, tertio præcepto iubetur cultus Dei exterior, dum sanctificatio sabbati præcipitur. Etenim duo prima pręcepta, videlicet non habere Deos alienos, nec nomen Dei in vanum assumere, prohibuerunt impedimenta cultus diuini. Nunc ergo tertio præcepto mandatur id, per quod homo in vera religione fundatur, cuius est Deo cultum, ceremoniamq; afferre. & sicut sacra scriptura tradit nobis spiritualia sub imaginibus sensibilium rerũ, ita in illo præcepto mandatũ cultus Dei per aliquod simile signum, quod est sanctificatio sabbati, quæ seruabatur in cõmemorationem beneficij creationis, à qua Deus Die septima requieuit. In obseruantia Demũ sabbati Duo pensantur: quorũ vnũ ẽ finis, videlicet Deo vacare: aliud est, à seruilibus cessare operibus, iuxta illud Leuitici: Oẽ opus seruile non facietis in eo. Triplex aũt est seruitus. Vna, qua hõ male viuẽdo seruit diabolo, &

T. Aquinas art. 1.

Leuit. 23. Seruitus est triple Iohan 8.

2 Pet. 2. peccato. Secunda, qua homo seruit homini, qui ser uitus non est secundum mentem, sed secundum corpus. ideo opera seruilia hoc modo sunt corporalia. Tertia est seruitus latriæ, qua Deo seruitur, quæ seruitus est in sabbato maximè frequentanda. Hinc circuncisio,& ministratio Dei in templo, licebant in sabbato, circunductio quoq; arcæ per circuitum Iericho. Conformiter, actus spirituales docendi verbo, aut scripto, opera etiam cōmunia seruis,& liberis, sicut de necessarijs sibi prouidere, dāna vitare, licet in sabbatis. Sicq; licebat tunc pecora adaquare, soluere,& ligare, pro iustis, & rationabilibus causis pugnare. nec peccauit Elias per quatuor dies ambulando, à facie Iezabel fugiendo. vnde, & Christus excusauit discipulos, qui sabbato spicas colegerant. similiter opus corporale ad corporalem salutem, seu sanitatem ordinatum, ut curare infirmum est sabbato licitum. Et quia scribæ,& pharisæi præceptum de sanctificatione sabbati male intelligebant Christum de violatione sabbati increpabant frequenter, qui eorum imperitiam suis conuicit responsis. Postremò, obseruatio sabbati idest diei solennis, seu festiuę, non tam strictò præcipitur in euangelica lege, sicut in lege Mosaica, quia ex ordinatione ecclesiæ succedit sabbato legis. Nec est iam ita figuralis, ut tunc Hæc Tho. in Summa. ¶ Concordat Petrus, & insuper quærit: quot præcepta fuerunt in qualibet tabula. Et uidetur, quod tria in vna,& septem in alia. Hoe enim communiter dicitur, & beatus Augustinus hoc protestatur. Secundum Origenem uerò quatuor præcepta erant in tabula prima,& sex in alia.

Operari quo liceat sabbato.

1 Reg. 19. Luc 6. Matt. 12. Marc. 2.

Petrus

Præcepta quot fuerunt in qualibet tabula.

Iosephus.

¶ Ei respondendum, quòd Iosephus fidelis Iudæorum historiographus, affirmat, quòd in qualibet tabula erant quinq; præcepta. Scriptura autem fit causa memoriæ. idcirco præcepta tabulis sunt inscripta propter recordationem legis diuinæ. Ipsam verò contingit dupliciter ordinare. Primò, secundum ordinem rei gestæ,& sic ordinat Iosephus. Ad literam namq; quinq; præcepta erant scripta in tabula prima, totidemq; in secunda. Secundò penes ordinem rei gerendæ: & sic ordinat Augustinus, ponendo primò, ac separatim in tabula una præcepta ordinantia ad Deum, deinde ordinantia ad proximum: attribuendoq; illis primam tabulā secundum appropriationem, non secundum proprietatē. Scd'm ordinem autem rei gerendæ, dupliciter ordo præceptorum accipitur. Primò, ex parte materiæ, quæ ordinatur. Scd'ò, ex parte finis. Primo mō ordinat Origenes. unde, quatuor ponit in prima tabula, distinguens hæc duo, Nō habebis Deos alienos,& Non facies tibi sculptile. in quorum primo prohibetur adoratio idoli. i. statuæ nihil simile in rerum natura habentis: in secūdo, adoratio sculptilis, uel similitudinis. i. statuæ habentis, quid simile in rerum natura. In secunda tabula ponit tm̄ sex præcepta, dicens idem esse præceptum de vitanda concupiscentia uxoris proximi,& possessionum ipsius. Scd'o mō,& meliùs ordinat Augustinus, ponēs tria præcepta in tabula prima, dicens eandem prohibitionē de adoratione idoli,& sculptilis: quia vtrunq; fit ad finem eundem, utpotè ad colendum verum Deum. Atq; in secunda tabula ponit septē, dicens duas esse prohibitiones de concupiscentia vxoris proximi,& rerum ipsius: quoniam alio fine concupiscitur uxor, puta ad uoluptatem:& alio fine possessio, puta ad cupiditatem. Hæc Petrus.

¶ Concordat Richardus, Albertus quoq;, Bonauentura,& alij, quidā, circa hæc plura inquirunt, de quibus pertranseo, quia in diuersis opusculis in de ꝯscripsi,& ꝓserti i tractatu de vitijs,& uirtutib'.

QVAESTIO II.

Amplius quæritur, *An præcepta decalogi sint indispensabilia, ita, quòd nec Deus, nec homo in eis valeat dispensare.* ¶ Videtur, quòd non: quoniam Deus præcepit Abrahæ innocentem occidere filiū, filijs quoq; Israel decipere, ac spoliare Aegyptios, atq; Oseæ prophetæ accipere mulierem fornicariam,& fornicationis filios procreare. Similiter filijs Israel licētiauit vsuras ab extraneis capere. Et ꝑ Malachiam prophetā promisit diuortium, imò,& per Moysen: cum tamen ista sint contra ius naturale. de ista materia dictum est supra primum ex Henrico,& talis, vbi de omnipotentia Dei tractatum est, & utrum Deus aliqua possit de potentia absoluta, quæ non potest de potentia ordinata, vbi & dictum est, quòd Deus in multis possit alium rerum ordinem instituere,& alia dare præcepta, quantum ad vsum rerum, ac fœminarum,& mutuam hominum conuersationem. sicque in præceptis secundæ tabulæ dispensare posse uidetur, non in præceptis tabulæ primæ, sicut supra ex Henrico, & alijs est inductum.

Gene. 22. Exod. 3. Oseę. 1.

Deut 23.

Mala. 2.

Deut. 24.

¶ Sed obuiare uidetur, quod Thomas ad istud, quæsitum respondet hoc loco: In qualibet, inquit, legis latione oportet duo considerare, puta substātiam legis, quæ ponitur,& id ad quod respicit legislator. Et lex lata est mensura subditorum in actibus eorum. Aliud est id, ad qđ respicit legislator, quod est legis intentio,& ipse finis est mensura legis positiuæ. Quemadmodum ergo actus subditorum sunt distorti, si à lege positiua discordent. ita lex ipsa rectitudinem non haberet, si ab intentione legislatoris deficeret, quæ est rectitudinem instituere,& confirmare. Si ergo aliqua sint præcepta, quę ipsam legislatoris intentionem contineant, & includant, impossibile est, quòd in aliquo causa falua iustitia possit, quis ab illis deflectere, sicut si esset contra istud præceptum, Nulli est facienda iniuria. Cumque cuncta præcepta decalogi existant huiusmodi, impossibile est, quòd dispensationem recipiant. Porrò præcepta, quæ edidit legislator creatus, ad mensuram prædictorum sunt metienda: iō quā diu illa præcepta nequeunt præteriri sine præiudicio primæ mensuræ, ad quam instituta sunt, nulli licet dispensare in eis. Si quando verò poterunt salua legislatoris intentione præteriri, licebit auctoritatem habenti dispensare in eis. Si autem in aliquibus casibus lex posita à legislatoris intentione discordat, quia non potuit legislator ad vniuersos intendere casus, sed ad eos, qui pluries accidunt: tūc quoq; licet legem positam præterire, intentionemque sequi legislatoris, ut dum non redditur depositum impugnanti fidē, aut patriā, quod fit per *ἐπιεικείας*, vt quinto dicitur Ethicorum, per quā lege prætermissa, sequitur homo intentionem legislatoris. Idcirco, quod quinto Ethicorum asseritur, quòd in actibus humanis propter eorum varietatem non potest una communis regula inueniri, quam non oporteat in aliquibus casibus deficere instar ædificationis Lesbiæ. Hinc quoque, quod quinto Ethichorum ait philosophus, quòd iustum naturale nō est idem apud omnes, sicut nec alia, quæ consequuntur naturam, ut quòd dextra sit fortior, quàm sinistra, intelligendū est de iusto profecto ex iure immediatè naturali,& inuariabili. Itaq; cōtra ꝑcepta decalogi, ſm quod ad decalogū pertinēt, nunq̄ de us fieri

T. Aquin.

i. mansuetudinem, aut æquabilitatem

pueribili.

us fieri iussit. Prohibitio quippè furti ad decalogum pertinens, est secundum quod res furtiua est aliena ab accipiente. Remota ergo hac conditione, si res illa fiat accipientis, non erit contra decalogum eius sublatio. Hoc demum facere potest non solum Deus omnium dominus, imo itidem ex auctoritate principis, aut prælati, qui rem vnius alteri confert ex rationabili causa. Attamen potest Deus in aliquibus factis conditiones decalogo contrarias tollere, quemadmodum, & naturam potest mutare, sicut ab ea, quæ non est matrimonio iuncta, potest auferre hanc conditionem, * non suam fore hnc, quod vxor plenariè fiat, vt sic ad eam accedere non sic contra decalogum. Sic etiam in decalogo non prohibetur simpliciter occisio hominis, sed occisio eius, qui mortis debitor non est. Hæc Thomas in Scripto.

Deus non facit cōtra decalogi præcepta.

*non fuit, abundare videtur.

Richard.

¶ His prorsus concordat Richardus præcepta, dicens, decalogi indispensabilia sunt. præcepta namque legis æternæ sunt indispensabilia. Planum est enim, quòd in illis homo dispensare non potest, imo nec Deus, quia (vt ad Thimotheum scribit Apostolus) seipsum negare non potest. in quo patet ex consequenti, quòd nec Deus, nec homo in lege naturæ potest dispensare: quæ lex (teste Augustino libro 83. quæstionum) transscripta est in anima rationali ex ineffabili, atque sublimi rerum administratione per prouidentiam Dei. Propter quod dicitur in decretis, Ius naturale cœpit ab exordio rationalis creaturæ, nec tempore variatur, sed immutabile permanet. Omnia ergo præcepta, quæ ex primo principio legis de necessitate sequuntur, immutabilia, & ex consequente indispensabilia perseuerant. & talia sunt omnia præcepta decalogi, si secundum præcipientis intentionem sumantur. Hæc Richardus.

Aug.

Obiectio. Bernard.

¶ Quibus obiici potest, quod sanctus Bernardus in libro de dispensatione, & præcepto, euidenter fatetur capite 5. quod in præceptis secundæ tabulæ Deus dispensare potest, non homo. Denique, nec leges positiuæ humanæ, iustè, & rationabiliter institutæ, dispensationem recipiunt secundum intentionem legislatoris acceptæ. Hæc namque intentio est formale in lege, contra, quam dispensatio non donatur. & ad hoc adducta sunt supra rationes idoneæ. Imo & sanctus doctor quàuis hoc loco scribat, sicut iam patuit, nihilominus in Secunda Secundæ quæstione 105. testatur, quòd cum ipsius Dei sint omnia, & ipse omnium est prima regula, & mensura, ac institutor propagationis humanæ: ideo ordo ille generationis est rectus, qui ex Dei dispositione, & dispensatione procedit. Vnde constat, quòd alium possit ordinem rebus præfigere in his, quæ ad tabulam spectant secundam. Vnde, & hoc loco potiùs placet Petri responsio, quam deprompsit: Beatus Bernardus libro de præcepto, & dispensatione, ponit tria genera præceptorum, quorum unum nocat inuiolabile, ut præcepta legis positiuæ: aliud stabile, ut præcepta secundæ tabulæ: aliud immutabile, ut præcepta tabulæ primæ. Dicit ergo, quòd præceptum inuiolabile non licet homini transgredi, attamen homini potestatem habenti licet dispensare in illo. Præceptum uerò stabile non licet homini transgredi, nec in eo dispensare, sed soli hoc licet Deo. In præcepto autem immutabili, nec Deus ipse dispensat, quia dispensationem recipere nequit tale præceptum. & talia sunt tabulæ primæ præcepta. Nam tertium illud præceptum de sanctificatione sabbati, inquantum morale, indispensabile est, nō inquantum cermoniale. In præcepto ergo inuiolabili duo sunt attendenda, uidelicet uerba legis, & intentio legislatoris, id est, naturalis æquitas, quæ mouit eum: quia eius positiuum ex iure naturali tanquam ex sua regula, & mensura profectum est. Vbicunque ergo concurrunt uerba, & intentio legislatoris, dispensare non licet: ubi verò apparet intentio legislatoris in contrariū dispensare est licitum: quia lex magis consistit in intentione, quàm uerbis. & scire leges non est scire uerba, sed uim, & potestatem uerborum. Hæc Petrus.

Tarentas.

Petr. Bernardus.

Lex naturalis æquitas in intentione, & verbis cōsistit.

QVAESTIO III.

RVrsus hic quæritur, *An liceat sub usura accomodare*. ¶ Videtur quòd non, quia non licet alicui dare occasionem peccati mortalis, sed hoc facit, qui sua defert, aut mittit usurario, ut sibi sub vsura concedat.

¶ Secundò, usurarius rem alterius non contrectat nisi de illius consensu, ergo non facit criminam. Tertiò, qui participat cum furante, currit cum fure. ergo usurario consentiens, ut sub usura concedat, currit cum ipso.

¶ Ad hoc Bonauentura respondet: In præcepto illo, Non furtum facies, prohibetur omnis illicita rei contrectatio, seu usurpatio alienæ, quæ fieri potest per uiolentiam, aut fraudulentiam, & hoc siue in re simplici, siue in re consecuta. & ita prohibetur hic furtum, & sacrilegium, rapina quoque, quæ per uiolentiam agitur, & vsura, quia in ea est uiolentia, ac fraudulentia quædam: fraudulentia: quoniam uendit accommodanti rem suam. Tenetur enim unusquisque subuenire proximo suo in mutuo ex diuino præcepto. Dum ergo usurarius uendit proximo, quod ei tenetur, ipsum defraudat, ac decipit. Iterum, dum ex pacto ab illo aliquid exigit, ipsum quasi compellit ad id, quod non debet. Propter quod omni tempore fuit usura prohibita, ut Magister tangit in litera. Et dato, quòd vsurarius non contrectet rem eius, cui ad usuram concedit, contra uoluntatem eius conditionalem, facit tamen hoc contra absolutam illius uoluntatem. Nempe, qui recipit ad usuram, uellet, quod sibi gratis concederetur. idcirco non currit cum usuram accipiente, nec ei participat in peccato, sed redimit iurus sui uexationem. Vnde sicut non currit cum latrone, qui dat ei vestes suas ne occidatur ab illo: ita non currit cum usurario, qui necessitate coactus, potiùs dat usuram, quàm careat necessaria sibi pecunia. Ideo præter necessitatem non excusatur à culpa. Quantam autem necessitatem oporteat interuenire ad excusandum à culpa, docet unctio, & ratio recta determinat: quia secundū conditiones personarum diuersas pensandę sunt diuersorum necessitates. Hęc Bonauentura.

Resp.

Acute dictum.

Apta similitudo.

¶ Idem Albertus, qui etiam sciscitatur, Vtrum in mutua transfertur dominium. Respondet, hic sunt diuersę opiniones: Vna legistarum, dicentium, quòd imo. nam mutuum appellatur, quia ex meo fit tuom, ut dicit Isidorus. Secundò, qui dat usuram, est suarum rerum dominus, ergo potest eas cui uoluerit dare. Theologi autem, & Iuristę tenent contrarium, quia usurarius non potest de rebus usurariè acquisitis eleemosynam facere. Vsurarius quoque ad usuræ restitutionem tenetur, quod non oporteret, si essent ipsius,

Albertus

Mutui etymologia.

Legistæ autem assignant triplex suum. Vnum licitè acquisitum, aliud illicitè acquisitum, tertium tur piter acquisitum. De primo potest fieri eleemosyna, & sacrificium ad altare, de tertio eleemosyna, non sacrificium. De medio nec eleemosyna, nec sacrificium, dum tenetur, quis reddere, quod malè acquisiuit. Qui autem accipit ad vsuram, non habet absolutam voluntatem dandi, quod suum est vsurario, sed solum conditionatam, ut dictum est.

Triplex suum.

¶ Insuper Thomas: Ab omnibus dicitur, inquit, communiter, quòd dare ad vsuram sit mortale peccatum. sed diuersi diuersas rationes assignant. Nam aliqui dicunt, quòd idcirco non licet pecuniam pro lucro concedere, sicut equum, aut domum, quia pecunia ex vsu non deterioratur sicut alia illa. Verū hæc ratio non est generalis: quoniam in aliquibus rebus pro quarum concessione aliquid accipi potest, ut in concessione domus ad vsum per vnum diem, res illa non deterioratur: precium quoque, quod accipitur non commensuratur damno, quod accidit ex vsu rei. Hinc alij aliam causam assignant, dicentes, quòd in concessione pecuniæ transfertur dominium, non in domo, & alijs rebus. Iustum autem videtur, ut pro usu rei, quæ remanet in ea, aliquid accipi possit: pro vsu uero pecuniæ, quæ fit alterius ex hoc ipso, quod mutuatur, accipere aliquid, non est aliud, quàm accipere aliquid ab alio pro usu propriæ rei ipsius, quod est quædam exactio, & peccatum. Verum hæc ratio satis videretur probabilis nisi, quod simile accidit in omnibus rebus, in quibus transfertur dominium per mutuum, ut granum, vinum, &c. pro quorum vsu nihil accipere licet ultra valorem eius, quod mutuatū est. Potest tamen, & alia ratio assignari, quia in alijs rebus est utilitas aliqua ex seipso. In pecunia autem non est, sed ipsa est mensura utilitatis aliarum rerum secundum philosophum 5. Ethicorum. ideo pecuniæ usus non habet utilitatis mensuram ex ipsa pecunia, sed ex rebus per pecuniam mensuratis, secundum indifferentiam eius, qui peccuniam ad res transmutat. Vnde accipere maiorem peccuniām, aliud non uidetur, quàm diuersificare mensuram in dando, & accipiendo, quod iniquitatem continet manifestè.

Thomas.

Vsura mortale è peccatum

¶ Postremò, iudæis permissum fuit usuras accipere à gentibus, quarum terra fuit eis promissa, quia bona illorum gentilium de iure debebantur Iudæis: ideo per vsuras, & alias qualscunq; exactiones poterant, quæ sui iuris erant, extorquere ab illis: sicut & spolia Aegyptiorum acceperunt pro mercede seruitutis, quam illis diu impenderant. vel sicut propter duritiam cordis ipsorum, fuit eis permissum concedere extraneis ad usuram, ne suis fratribus fœnerarentur, ad quod ex sua uaritia erant proni, quemadmodum permissum extitit eis dare libellum repudij, ne vxores proprias trucidarent, ad quod ex sua procliues erant crudelitate. Hęc Thomas in Scripto.

Quatenus vsura iudæis permissa.

Exod. 3.

Matth. 19. Deut. 22.

¶ Insuper de his pleniùs scribit Thomas in Secūda Secundæ, quæstione 78. Quarundam, inquiens, rerum usus, est earum consumptio, ut vsus cibi, & potus est eorum comestio, quod etiam pecuniæ conuenit, quæ secundum philosophum ad hoc extat inuenta, ut commutationes inter homines fiant. Hinc usus pecuniæ est eius distractio, seu pro rebus expensio. Idcirco in talibus rebus non computantur seorsum res, & usus ipsius. Vnde, qui in illis ceb us uendit seorsum rem, & eius vsum, uendit bis idem, uel uendit id, quod non est, utpote usum, propterea pro pecunia mutuata vsuram accipere, repugnat æqualitati iustitiæ. Aliæ uerò res, quarum usus non est earum consumptio, sicut usus domus est inhabitatio, non dissipatio, in quibus non semper transfertur dominium, sed potest utrunque seorsum concedi, ut patet in locatione domus: ideo vasa argentea, & aurea, & consimilia sub precio possunt concedi. Veruntamen talium rerum potest esse aliquis secundarius usus. qui fit earum consumptio, quem usum uendere non liceret, quemadmodum, & ipsius pecuniæ potest esse secundarius usus, qui non fit eius consumptio, ut loco pignoris ponere eam, quem usum vendere licet. Hoc quoque sciendum, quòd rem cariùs uendere propter dilationem solutionis, aut vilius emere propter anticipationem solutionis, usurarium est: quia dilationes, & anticipationes istæ rationē mutui sortiuntur. Qualiter autem non peccet solueñs usuram, declarat Augustinus, respondens Publicolæ, & patet sensus ex præinductis.

Thomas.

¶ Præterea si quæratur, An homo restituere teneatur, quod per pecuniam usurariam iusto lucro lucratus est, respondendum, quòd res quarum vsus consumptio est, usufructum non habent. idcirco si talia, ut pecunia, triticum uinum, per vsuram extortæ sint, non tenetur homo nisi ad restitutionem extorti. Quod enim de tali re est acquisitum, non est fructus huius rei, sed humanæ industriæ, nisi forte per talium rerum detentionem alter sit damnum perpessus. tunc namque ad recompensationem damni detentor tenetur. Aliæ sunt res, quarum usus non est earum consumptio. & istæ habent usufructum, ut domus, ager, &c. Idcirco, qui ab alio tale, quid per vsuram extorsisset obligaretur non solum illas res reddere, sed etiam fructus earum. Hæc Thomas in Summa.

Quæstio. Vsurarius an ad restitutionē teneatur.

¶ Concordat Petrus, Durandus quoque, & ad dit: Accipiens mutuum sub usura sine iusta necessitate, peccat, quia non solum dat alii occasionem peccandi, sed & scienter, & sine iusta necessitate proponit alteri materiam unde sumat occasionem peccandi, maximè dum putat eum dispositum ad tale peccatum. Nec excusatur timore mortis, & multo minus timore damni maioris. Nec licet accipienti mutuum sub usura, consentire in usurariam acceptionem mutuantis, sed bene in hoc, quòd plùs accipiat, quàm concessit: & quod plùs de suo transferatur in illius dominium, quàm ipse accepit de manu ipsius mutuatoris. Hæc Durandus.

Tarētasi. Durādus.

¶ Amplius, de vsura, de speciebus ipsius, & de casibus, in quibus uidetur committi, nec tamen committitur, atque de casibus in, quibus uidetur non committi, & tamen committitur, multa conscribunt Antisiodorensis in tertia parte Summæ suæ, & Alexander, Henricus quoque in Quodlibetis, qui & sexto quodlibeto dixerit ad hoc, quòd commutatio campsoria sit usuraria. In pluribus quoque quodlibetis tuetur, quòd emere annuos redditus ad vitam, sit usurarium. Quod etiam sentit Henricus de Hassia, in tractatu suo de contractibus. Oppositum verò tenetur communiter, & Henricus de Oyta, in suo de contractibus libro fortiter tenet contrarium, quamuis fuerit socius magistri Henrici de Hassia.

Hales. Gandau.

Henricus Hassius.

Quæ-

QVAESTIO IIII.

PRaeterea circa praeceptum tertium quaeritur, *Vtrum liceat diebus festiuis, puta dominicis, & caeteris celebribus festis, forum tenere, carnes vendere, & consimilia facere, quae mentis adhaesionem cum Deo impediunt.*

¶ Et videtur, quod non, quia repugnant causae finali institutionis festorum, quae est Deo vacare, & aliorum dierum negligentias, ac peccata recuperare, emendare, deflere. De ista materia fuit nuc inquisitio multa, quibusdam dicentibus imo, & publicè sermocinantibus ista mortalia esse, & contra praeceptum diuinum. Vnde in tractatu de vitijs, & virtutibus, super hac quaestione diffusè conscripsi, plurimorum introducendo dicta doctorum. Et nunc breuiter tangam responsionem doctoris solennis, qui primo quodlibeto, quaestione ultima sciscitatur, vtrum liceat die dominico tenere forum rerum venalium ad vendendum, & emendum, & utrum episcopi, & praelati peccent mortaliter talia permittendo. Respondet, Edictum, seu praeceptum circa sabbatismum diei dominicae, non est omnino de iure positiuo, sicut praeceptum de abstinendo à carnibus ferijs sextis: imo fundatur super generale edictum legis naturalis, quod positiuo edicto ecclesiae specificatur. Edictum quippè legis naturalis inscriptum tabulis cordium, est quòd omnis homo usum rationis sortitus, debeat certis temporibus alijs negocijs praetermissis, vacare cultui Dei. Cumque homines circa hoc fuerint negligentes, curis mundanis, uitijsque intenti, determinauit ecclesia certum diem: quoniam magis timetur, & tenetur, quod singulariter indicitur, seu iubetur, quàm quod generali praecepto proponitur. Hinc deputauit ad hoc diem dominicum, sicut in ueteri testamento ordinatus fuit à Deo septimus dies hebdomadae. Denique, circa istud praeceptum sunt duo articuli. Vnus affirmatiuus, quòd scilicet die illo homo attentus esse debet cultui Dei: & alius negatiuus, ut quòd illo in die non debeant se homines occupare seruilibus operibus, per quae à diuino cultu ualeant impediri. Hinc sicut praecepta affirmatiua obligant semper, non ad semper: sic obseruatio diei dominicae quantum ad partem suam affirmatiuam, obligat semper, ita, quòd in qualibet hora diei illius homo est obligatus ad insistendum diuino obsequio: non tamen obligat ad semper, ita, ut tota die dominica actualiter teneatur cultui Dei uacare, sed opportunioribus horis. Verum quo ad partem suam negatiuam, obligat semper, & ad semper, ut in nulla hora diei dominicae liceat alicui exercere opus seruile, quo à diuino obsequio se trahatur. Si uerò praestare non queat impedimentum, non esset uniuersaliter prohibitum. Ideo illis, qui semper debent esse dispositi, & intenti cultui Dei, semper est prohibita mercatio, quae maximè à diuino obsequio est retractatiua. Qualitercunque ergo, & quomodocunque homo in die dominico opus exercet negociationis, quo à diuino seruitio impeditur, impedirivè possit, ipsam negociationem praefer Deo, quod est contra praeceptum. Ideo absolutè dicendum, quod forum tenere in die dominico, & negociationem agere quacunque hora diei dominicae, est peccatum mortale, & maximè hora missarum, & vesperarum, quando homines diuino obsequio magis, quàm caeteris horis debent esse intenti. Nec restat nisi inuestigare, An sit remedium aliquod, quod homo negocians in die dominico ualeat excusari. Itaque, aduertendum, quòd circa hoc nequit esse nisi triplex remedium. Primum est dispensatio summi pontificis, auctoritate ecclesiae obseruationem diei dominicae instituentis. Secundum, excusatio urgentis necessitatis, uel piae utilitatis. Tertium est abrogatio statuti in toto, aut parte de obseruatione dominicae. Primum remedium non potest in proposito subuenire, quia super hoc nunquàm est data à papa dispensatio generalis, imo generaliter prohibitum est, extra de consecratione, distinctione tertia, Rogationes. Nec potest dici, quòd ecclesia dispensat tolerando, quod nouit: quia cum aliquando in casu piscationis halecum dispensando permisit fieri die dominico, tamen simul omnibus ab omni opere seruili cessandum praecepit: quod non esset, si non puniendo trangressiones, & dissimulando uoluisset dispensare, ut extra de ferijs, licet. Secundum quoque remedium non potest succurrere. quàmuis enim urgens necessitas, & pia utilitas particulariter in aliquo loco possint adhibere remedium: tamen dum nulla est generalis necessitas communisvè pietas, propter quas ubique liceat seruile aliquid in die dominico agere, non potest corruptela illa generalis excusari, quamuis particulariter magis ualeat excusari in uno, quàm in alio: ut in eo, qui libenter emeret necessaria sibi in alio die, sed non potest ea inuenire uenalia in alio die: idcirco compellitur ea emere die dominico. Similiter ex parte uendentis. Insuper tertium remedium, de quo tamen magis uidetur, potest hic suffragari: quia consuetudo si iuri non debeat derogare, debet rationalis esse: quod consuetudini huic contra Dei praeceptum non conuenit. Nec excusatur per hoc, quòd tunc melius uacat populo conuenire ad mercaturam. Nam illa uacatio est vacatio diei dominicae. ideo illam in vacationem diei ferialis conuertere, est contra charitatem, & peruersum. Hinc mihi uidetur, quòd nullo modo liceat die dominico, seu festis praecipuis forum tenere. Ex quo sequitur, quòd episcopi tenentur hoc malum per sententiam, & admonitionem à suis dioecesibus remouere, nisi forte rationabiliter timeant ex hoc maiora mala oriri: quia ne maiora mala eueniant, minus malum quandoque est tolerandum.

¶ Postremo Richardus: Diebus, inquit, dominicis uacandum est ab omni opere seruili. Seruile autem opponitur liberali, quorum utrunque potissimè est pensandum ex proprio, & proximo fine, non ex fine accidentali, quem constituit agentis intentio. Ratione autem finis proximi, quem constituit agentis intentio, iudicandum est aliquid seruile, uel liberale formaliter per comparationem ad agentem: non tamen simpliciter. Illa igitur opera, quae respiciunt corporale, seu temporale bonum operantis, tanquam proprium, & proximum finem, seruilia sunt; etiam si in se specialiter essent, ut qui considerat qualiter temporale lucrum adipiscatur. Si autem opus sit materialiter seruile, & tamen ordinet illud ad bonum spirituale, sicut ad proprium, & proximum finem, magis est liberale, quàm seruile, saltem in comparatione ad agentem, ut scribere non ad temporale lucrum, sed ad spiritualem profectum, & aliorum aedificationem. Hinc, qui diebus dominicis, seu festiuis ducũt choreas, & hastiludia faciunt, peccãt

Henricus Gandau.

An dñico die forũ tenere liceat.

Ministris ecclesiae mercãtia prohibet. Iohan. 1.

Negociãti die dñico triplex datur remedium.

Festis pcipuis vel die dñico forũ tenere nõ licet.

Richard⁹.

mortaliter, ut magni dicunt doctores: quoniam hastiludia sicut, & torneamenta, uidentur prohibita. Choreas etiam esse prohibitas, præsertim diebus dominicis, probant per id, quod dicitur de ferijs, Dies festos venerationi altissimi deputatos, nullis volumus voluptatibus occupari. Quod uidetur probabile, maximè de choreis, in quibus mulieres se præsentant virorum aspectibus, & econtra. tunc enim directè dant occasionem libidini. Hæc Richardus.

Choreæ prohibitæ sunt die dñico.

De triplici genere mendacij. Distinctio XXXVIII.

Exod. 1. Iosue. 11.

Sciendum tamen, tria esse genera mendaciorum. Sunt enim mēdacia, quędam pro salute, uel commodo alicuius, non malitia, sed benignitate dicta, qualiter obstetrices mētitæ sunt, & Rahab. Est & aliud mendacij genus, quod fit ioco, quod non fallit. Sic enim cui dicitur, causa ioci dici. & hæc duo genera mendaciorum non sunt sine culpa, sed non cum magna. Perfectis verò non conuenit mentiri, nec etiam pro temporali uita alicuius, ne pro corpore alterius, animam suam occidant. Licet autem eis verum tacere, sed non falsum dicere: ut si quis non uult hominem ad mortem prodere, verum taceat, sed non falsum dicat. Tertium uerò genus mendacij est, quod ex malignitate, & duplicitate procedit, cunctis ualde cauendum. His videtur innui mendacia illa, quæ fiunt ioco, vel pro salute alicuius, imperfectis esse venialia peccata: perfectis verò illud, quod pro cōmodo alterius dicitur, esse damnabile: quod etiam de mendacio iocoso putari potest, præcipuè si iteretur. De mendacio autem obstetricum, & Rahab, ꝙ fuerit ueniale, Augustinus tradit, dicens: Forsitan sicut obstetrices nō remuneratæ sunt, quia mentitæ sunt, sed quia infantes liberauerunt: & propter hanc misericordiam ueniale fuit peccatum, non tamen nullum: sic Rahab liberata est propter liberationem exploratorum, pro qua fuit ueniale peccatum. Sed ne putet quisque in cęteris peccatis, si propter liberationem hominum fiunt, ita posse concedi ueniam. multa enim mala detestanda talem sequuntur errorem. Possumus enim, & furando alicui prodesse, si pauper cui datur sentit commodum: & diues, cui tollitur, non incommodum. Ita, & adulterando possumus prodesse, si aliqua nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando moritura: & si uixerit, pœnitendo purganda. nec ideo peccatum graue negabitur tale adulterium. Sciendum est etiam, octo esse genera mēdaciorum, ut Augustinus in lib. de mendacio tradit. Quæ diligenter notanda sunt, ut appareat, quod mendacium sit veniale, & quod damnabile. Primum capitale est mendacium, longeque fugiendum, quod fit in doctrina religionis, ad quod nulla causa quisquam debet adduci. Secundum, quod tale est, ut nulli profit, sed obsit alicui. Tertium, quod ita prodest alteri, ut alteri obsit. Quartum, sola mentiendi fallendique libidine, quod maximum mendacium est. Quintum, quod fit placendi cupiditate de suauiloquio. His omnibus euitatis, sequitur sextum genus, quod & nulli obest, & prodest alicui, ut si, quis pecuniam alicuius iniuste esse tollendam sciens, ubi sit nescire se mentiatur. Septimum, quod & nulli obest, & prodest alicui, ut si, quis nolens hominem ad mortem quæsitum prodere, mentiatur. Octauū, quod nulli obest, & ad hoc prodest, ut ab immunditia corporis aliquem tueatur. In his autem tanto minus peccat quisque dum mentitur, quanto magis à primo recedit. Quisquis uerò aliquod genus esse mendacij, quod peccatum non sit, putauerit: decipit seipsum turpiter, cum honestum esse deceptorem aliorum arbitretur. Omne ergo genus mendacij summopere fuge, quia omne mendacium non est à Deo.

Mēdaciū obstetricū, & Rahab ueniale fuit.

Mendacium quid sit.

Mēdaciū quid sit.

Hic uidendum est, quid sit mendacium, & quid sit mentiri: deinde, utrum omne mēdacium sit peccatum, & quare. Mendacium est (vt ait Augustinus) falsa significatio vocis cum intentione fallendi. Vt ergo mendacium sit, necesse est, ut falsum proferatur, & cum intentione fallendi. Hoc enim malum est proprium mentientis, aliud habere clausum in corde, aliud promptum in lingua.

Quid sit mentiri.

In Enchiridio.

Mentiri uerò est loqui contra hoc, quod animo sentit quis, siue illud sit uerum, siue non. Oĩs ergo, qui loquitur mendacium, mentitur: quia loquitur contra hoc, quod animo sentit, id est, uoluntate fallendi. sed non omnis, qui mentitur, mendacium dicit, quia quod verum est loquitur aliquandò mentiendo, sicut econuerso falsum dicendo aliquandò uerax est. Vnde ait Augustinus: Nemo sanè mentiens iudicandus est, qui dicit falsum, qđ putat uerū: quantū in ipso est nō fallit ipse: sed non fallitur. Non ergo mēdacij arguendus est, qui falsa incautus credit, ac pro ueris habet. Potiusq; econtrariò ille mentitur, qui dicit uerum, quod putat falsum. Quantum enim ad animum

mum eius attinet, non verum dicit: quia non quod sentit dicit, quamuis verum inueniatur esse quod dicit. Nec ille liber est à mendacio, qui ore nesciens loquitur verum: sciens autem, voluntate mentitur. Hic quæri solet, si Iudæus dicat Christum esse Deum, cum non ita sentiat animo: vtrum loquatur mendacium. Non est mendacium, quod dicit, quia licèt aliter teneat animo, verum tamen est, quod dicit, & ideo non est mendacium. mentitur tamen illud, quod verum est dicens. Quod verò omne mendacium sit peccatum, Augustinus insinuat: Mihi, inquit, videtur omne mendacium esse peccatum, sed multum interest, quo animo, & de quibus rebus quisque mentiatur. Non enim sic peccat qui consulendi, vt qui nocendi voluntate mentitur: nec tantũ nocet, qui viatorem mentiendo, in diuersô itinere mittit, quantum qui viam vitę mentiendo deprauat. Porrò omne mendacium ideò dicendum est esse peccatum, quia hoc debet loqui homo quod animo gerit, siue illud verum sit, siue putetur, & non sit. Verba enim ideò sunt instituta, non vt per ea homines, inuicem fallant, sed per ea in alterius notitiam suas cogitationes ferant. Verbis ergo vti ad fallaciam, non ad quod sunt instituta, peccatum est. Nec ideò etiam vllum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus alicui aliquando prodesse mentiendo. possumus enim (vt prædictum est) & furando, & adulterando prodesse. mendacium quoque non tunc tantum esse possumus dicere, quando aliquis læditur. Cum enim à sciente dicitur falsum, mendacium est, siue quis, siue nemo lædatur. Ecce ex his constat, omne mendacium esse peccatum, non tamen de omni mendacio accipiendum est illud Psalm. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Nec illud, Os, quod mentitur, occidit animam. Nec omne mendacium isto præcepto prohiberi videtur, nec præmissa descriptione mendacium ioci includi. Psal. 5. Sapien. 1.

Vbi cum periculo erratur, vel non.

Illud etiam sciendum est, quòd in quibusdam rebus magno malo, in quibusdam paruo, in quibusdam nullo falluntur. In quibus rebus nihil interest ad capessendum Dei regnum, vtrum credantur an non, vel vtrum uera putentur an falsa, siue sint, siue non. In his errare, id est, aliud pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum, vel si est minimum, atque leuissimum. Et sunt vera quędam, quamuis non videantur: quæ nisi credantur, ad vitam æternam non potest perueniri. Et licèt error maxima cura cauendus sit, non modo in maioribus, sed etiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantia possit errari: non est tamen consequens, vt continuo erret quisquis aliquid nescit, sed quisquis se existimat scire, quod nescit. Pro vero enim approbat falsum, quod est erroris proprium. Veruntamen in qua re quisquis erret, interest plurimum. Sunt enim quæ nescire sit melius, quàm scire: item nonnullis errarę profuit aliquando, sed in via pedum, non in via morum. Solet etiam quæri de Iacob, qui se dixit esse Esau, aliter animo sentiens, utrum mentitus sit. De hoc Augustinus ait: Iacob quod matre fecit aucto re, ut falleret patrem, si diligenter attendatur, uidetur non esse mendacium, sed mysterium. Intendebat enim matri obedire, quæ per spiritum nouerat mysterium. & ideo propter familiare consilium spiritussancti, quod mater acceperat, à mendacio excusatur Iacob. Gen. 27.

Summa di stin. 39. PRosequitur hic Magister de quinto pręcepto, ponitq; species quasdam mendacij, inter quas diuidit, & de quantitate, ac gradu deformitatis eorum determinat. Diffinit quoque mendacium, & ipsam descriptionem exponit, atque potissimè inuestigat, an omne mendacium sit peccatum.

QVAESTIO I.

HIc quæritur, *De ratione, diuersitate, descriptione, & deformitate mendacij*. Est autem materia ista communis, de qua etiam compendiosè, & pulchrè tractatur in litera, ideo immorandum non est.

¶Itaque de his scribit Antisiodorensis in Summa sua tertio libro: Secundum Augustinum. Mendacium est falsa significatio vocis cum intentione fallendi, quam diffinitionem quidam dicunt de solo mendacio pernicioso mortali prolatam. Alij dicunt, quòd diffinitio illa conuenit cuilibet mendacio in genere; & per consequens mendacio iocoso in genere, non tamen cuilibet indiuiduo eius. Mentiens namque iocosè, intendit per ea, quæ dicit, homines mouere ad risum: quod interdum facere nequit, nisi faciat homines credere id, quod dicit sicque intendit fallere. An uerò ista opinio vera sit, infra magis patebit. Insuper cum beato Augustino magis concedimus, quod omne mendaciũ sit peccatum, secundum quod ipse sumit mendacium. Sciendum tamen quod mendaciũ, seu mentiri quãdoque strictè accipitur, ut mentiri sit contra mentem ire verbo, & sic mentiens propriè dicitur duplex: quoniam aliud in ore, & aliud habet in corde. Aliquando verò sumitur large, prout mentiri est, contra mentem ire verbo, aut facto, & sic sumpsit Ambrosius, dicens: Mendacium est in operibus simulatis. Veruntamen argumentatio ista non valet, Mendacium in operibus simulatis potest esse sine peccato, ergo mendacium in verbis potest esse sine peccato: quoniam opus non est propriè nuncius mentis. Gulielm. Mentiens dicitur duplex.

mẽtis. Vnde simulans factis, non propriè facit contra mẽtem, imò facit secundũ mentẽ, quę dictat ei, sic esse agendum. Sermo verò est propriè nuncius mentis: ideo contra mentẽ agit, seu loquitur, qui dicit contrariũ eius, quod habet in mente. Disputantes quoq; non peccant, scienter falsum dicendo: quia non dicunt hoc intentione fallendi: quoniam non intendunt illud asserendo testificari.

Sermo nũcius mentis dicitur.

¶ Verũ his obijci potest, quòd Iacob videtur fuisse mentitus, dicẽdo ad patrem suum Isaac: Ego sum primogenitus filius tuus Esau. nec tamẽ videtur ita loquẽdo peccasse, cum per hoc obtinuerit benedici.

Obiectio de Iacob.

¶ Respondemus quòd Iacob in verbis illis non est mentitus, quia instinctu spiritussancti protulit ea. Mater etenim sua instinctu spiritussancti fecit eum sic loqui, & ipse Iacob transumptiuè sic locutus est verba illa, quemadmodum Christus asseruit de beatissimo Iohanne: Elias iam uenit, & si vultis scire, Iohannes ipse est Elias. ita Iacob se dixit Esau, non in persona, sed in mysterio, & virtute, ac iure primogenituræ.

Dilutio.

Marci 9. Matt. 11. & 17.

Si autem quæratur, An Isaac benedixerit ipsi Iacob, apparet quòd nõ: quia eum benedixit, quem benedicere intẽdebat, sed intẽdebat benedicere Esau primogenitum suum. Dicimus quòd in illo momẽto, quo Isaac benedixit ipsum Iacob, actualiter non intendebat benedicere, nec ipsum Iacob, nec Esau, sed eum, quem fuerat osculatus, & quia ille fuit Iacob, benedixit vtiq; eum.

Quæstio.

¶ Si item inquiras, An Iacob peccauit surripiendo benedictionẽ fratris sui: videtur quòd imò, quoniã Isaac dixit ad Esau: Venit germanus tuus fraudulenter. Dicendũ, quòd in hoc non peccauit, quoniam iure electionis diuinæ sibi debebatur priuilegium primogenituræ, & benedictio ipsa, & fraus, qua vtebatur, fraus fuit inspirationis, qua & Iosue decepit habitatores Hai, & Bethel, & Iudæi mutuãtes ab Aegyptijs præciosa clinodia in exitu ex Aegypto. Alia est fraus eruditionis, qua Ioseph circumuenit fratres suos, ponendo scyphum suũ in sacculo Beniamin, sic & magistri per augmẽta sophistica suos fallũt discipulos. Tertia est fraus nociuæ deceptionis, qua Siba decepit regem Dauid. Hæc Antisiodorensis.

Quęstio alia.

Responsio.

Iosue 9. Exod. 3. Gen 44.

2. Reg 16. & 19.

¶ At verò Thomas: Duobus modis, inquit, contingit in actibus humanis esse peccatum. Primò, ex natura facti, quod in se est malum, sicut in malis ex genere. Secundò, ex facientis abusu, vt dum quis bona ex genere agit peruersa intentione, & vtrunque horum mendacium complectitur, quia in se inordinatum est. Et quia inordinatio in significando, non potest esse, nisi ex falsitate significationis, ideo in mendacio falsa significatio includitur. Falsa autem significatio ad rationem non sufficit peccati in maioribus, cum nõ sit in hominis potestate verum significare, sicut nec verum scire. Vnde oportet vt sit talis falsa significatio, qua quis volens à rectitudine deuiet, quod non est, nisi dum sciens loquitur falsum, quia ignorans voluntarius non est. Deniq; ex hoc ipso, quòd quis scienter loquitur falsum, sequitur, quod falsum significare intendit: ideo hoc est completiuum in diffinitione mendacij, pro materiali autem falsa significatio vocis. Hæc Thomas.

T. Aquin.

¶ In quibus incertum videtur, quid prætendat, dicendo, non esse in hominis potestate verum significare, sicut nec verum scire, siquidem horum utrũque videtur esse in nostra potestate, quia & inueniendo, & ab alijs addiscendo, scimus plurima vera, quæ etiam verè, & per vera signa alijs significamus.

contra Thomã.

¶ Insuper assignatur hic triplex mendacium, puta iocosum, officiosum, & perniciosum, ut agnoscatur qualiter contingat diuersimodè peccare mentiendo. Ponuntur ergo hi tres modi mendacij, secundum quod fallacia, quæ est mendacij complementum, in tribus gradibus potest consistere. Primus gradus est, vt fallacia sit tantum in fallente, qui fallit, quamuis nullus ab ipso fallatur, quod est in mendacio iocoso. Secundus gradus est, vt fallacia tantum ad audientis opinionem perueniat, vt scilicet æstimet verum, quod à dicente sibi falsè prolatum est, vt in mendacio officioso, in quo non peruenitur ad plus mali, nisi quod audiens falsam intẽtionem concipiat, quantum ad intentionem dicentis. Tertius gradus est, vt secundum dicentis intentionem fallacia perducatur vlteriùs, vsq; ad nociua, in persona, aut rebus, vt in mendacio pernicioso.

Gradꝰ primus fallacię.

5

3

De hoc quoq;, An omne mendacium sit peccatum: dicendum, quod cum malum omnifariam accidat, cuiuslibet circunstantię peruersitas peccatum in moribus facit, ut si aliquis accipiat vnde nõ debet. Cumq; locutio inuenta sit ad exprimendã cordis conceptionem, quandocunque quis loquitur, quod in corde non habet, loquitur, quod nõ debet, quod fit in omni mendacio. ideo omne mẽdacium est peccatum. Sed aduertendum quòd verba, quæ in scriptura scripta sunt, aut sunt verba eius, qui scripturam edidit, aut sunt uerba eius, qui in scriptura recitatur, seu inducitur loquẽs. Si primo modo, sic non est in eis mendacium, quia in figuratiuis locutionibus non est sensus uerborum quem prima facie faciunt, sed quem proferens sub tali modo loquendi facere intẽdit: sicut qui dicit, Pratum ridet, intendit sub quadã similitudine designare prati floritionẽ. Si uero sint uerba eius, qui recitatur loquẽs, aut sunt uerba alicuius, cuius malitia in scriptura reprehenditur, & sic non est incõueniens quod sint mendacia perniciosa, sicut uerba Iudæorum Christum blasphemantium: aut alicuius qui commendatur nõ de perfectione uirtutis, sed de profectu, quẽadmodum obstetrices Hebræorum commendãtur, quod ad hoc profecerunt, quod non in damnũ alicuius, sed in obsequium Dei mentitæ sunt: aut sunt uerba alicuius, qui cõmendatur de perfectione uirtutis, & alijs ponitur in exemplum, & sic est eadem ratio sicut de uerbis scripturæ.

Exod. 1.

Denique, sicut non sunt facienda mala, ut proueniant bona: ita non est mentiendum ut alter ex hoc commodum cõsequatur, sicut neq; furandum est ut eleemosynæ fiant. Quamuis etiam omne mendaciũ sit peccatum, non est tamen semper peccatum, aliud facere seu simulare, aut prætendere ad fallendũ: quia & Iosue finxit se fuggere, & Christus se finxit longiùs ire. Nam facta, seu gesta non sunt de se ordinata ad significandum ut uoces.

Roma 3.

Iosue 8. Lucę. 24.

¶ Atuero non omne mendacium est mortale peccatũ, mortale nãq; peccatum est, quod hominẽ priuat spirituali uita, quæ per charitatem habetur, propter quod illa peccata ex suo genere, extant mortalia, quæ sunt contra dilectionem Dei & proximi. Hinc duplex genus mẽdacij peccatum est mortale. Primũ, quod est contra Deum, ut dum quis in doctrina religionis mẽtitur. Secundũ, quod est in detrimentum iustitiæ ad proximũ, siue sit tale mendacium, quod ad peruersitatem iudicij ordinatur, ut dũ quis in loco iudicij profert falsum: siue sit in nocumentum alicuius, quod sine peccato mortali esse non ualet. Alia uero mendacia, quæ inordinationem continent: non tamen à dilectione Dei, ac proximorum auertunt, uenialia sunt peccata. De peccato demum obstetricum diuersa opi-

Mendacij duplex genus, peccatũ mortale censetur.

De mẽdacio obstetricum. nio est. Quidam em̃ dicunt, quòd falsum dixerunt, ob conseruandã uitã puerorũ, quod fuit officiosum, & ueniale pct̃m. Fuit quoq; ad conseruandũ ꝓpriã uitã, & sic fuit libidinosum, & mortale peccatum. Sed hoc rõnabile nõ vr̃, quia nõ minus põt homo propriam uitã, quàm alterius tueri. Ideo, alij dicunt, quod in actibus obstetricum tria considerant.

Exod 1. Primum est pietas, qua pueris pepercerunt, & quantum ad hoc, meruerunt, vel ad meritum disponebantur, & s̃m hoc accipiẽdum est, qđ Deus ædificauit eis domos spirituales s̃m Hieronymum. Secundum fuit mendacium pro conseruatione puerorũ seu propriæ uitæ prolatũ, quod fuit ueniale, & ita s̃m Augustinum in libro de mẽdacio, habent hæ obstetrices laudem non perfectæ iustitiæ, sed profectus ad iustitiam. Fuit itẽ ibi omissio confessionis diuinæ ueritatis, atq; iustitiæ, si tamen coram Pharaone confiteri tunc tenebantur, & quantum ad hoc, potuit ibi esse peccatum mortale, sicq; uerificari, quòd secundum Gregorium merces æterna eis in temporalem est commutata. Aut si non peccarunt mortaliter, in hoc dr̃, merces æterna eis in temporalem mutata, quia earum benignitas per gratiam non informata, remunerationem habuit temporalem, quæ si gratiæ fuisset adiuncta, habuisset æternam.

Quæstio. Præterea quæritur, Vtrum omne mendacium sit uiris perfectis mortale, ut tangi videtur in litera. Ad hoc dicunt quidã, quod imò, sumentes ad hoc rationem ex charitatis perfectione, per quam mens humana summę ueritati adhæret amantũ, quòd nẽ mendacium eorum oritur ex deliberatione, atq; contemptu: Vñ ueniale esse non põt, sicut nec hõ in statu innocentiæ uenialiter quiuit peccare. Sed hoc nihil est, quia eadem rõne nullum aliud peccatum ueniale possent committere. Alij uerò sumunt rationem ad hoc expectatione status, s̃m quod aliqui in publico perfectionẽ ꝓtẽdũt, ut religiosi, & prælati, quibus adhibetur fides tanquam conseruatoribus ueritatis, ꝓpter quod si in aliquo à ueritate deuiarent, nec eis, nec fides adhiberetur, sicq; fieret magnum præiudiciũ ueritati. Sed hoc iterum nihil est, quia non creditur eis tanquam conseruatoribus ueritatis in oĩbus factis eorum, ac dictis, sed in illis tantum, quæ ad officium conseruandæ ueritatis spectant, sicut doctrina, & iudiciũ in quibus si à ueritate deuiarẽt, non est dubium quin peccarent mortaliter.

Respõsio Idcirco dicendum, quòd nec mendaciũ, nec aliquid peccatum, quod ex suo genere mortale non est, fit mortale uiris perfectis, nisi fit ꝑ uotũ eorum. Per accidẽs aũt põt eis mortale fieri, sicut, & alijs, ut si fiat ꝑ cõscientiam quamuis errantem, vel ratione scandali, aut alicuius hmõi. Quod uerò fertur in litera, quòd mendacium officiosum perfectis uiris damnabile est, intelligendum est comparatiuẽ, quia in eodẽ genere peccati magis peccat perfectus, q̃ imperfectus: quamuis uterq; mortaliter, uel uenialiter peccet: nõ tamen hæc circunstãtia aggrauans agrauat infinitẽ, ut quod uni est ueniale, alteri fit mortale. Hæc Thomas.

Obiectio Dion. cõtra Thomam. ¶ Quibus obijci potest, quòd prælati, & religiosi, ac iudices ad multa specialiter obligantur, quorum transgressio est eis mortalis, non alijs. Præterea de gradibus mendaciorum est agnoscendum, quòd quodlibet peccatum secũdum genus suum habet aliquam quantitatem, cui addi potest, aut subtrahi ratione alicuius adiuncti. Vnde, & quantitatis mendacij secundum tres gradus potest considerari. Primus gradus est, quando quantitas mendacij ab adiuncto aliquo augmentat, quod ad inductum culpam mendacij grauans, uel est profanatio diuinorum, quæ est conditio maximè aggrauans. Hinc mendacium, quod fit in doctrina religionis, ponitur primum.

Mendacij grad⁹ primus. Vel est nocumentum ꝓximorũ, quod mitigatur, si nocumento ꝓximorũ utilitas aliqua coniungatur: ideo in secũdo ordine ponit mẽdaciũ, quod alicui obest, & nulli prodest, in tertio aũt mendacium ponitur, quod alicui prodest, & nulli obest. Secundus gradus mendacij est, in quo quantitas mẽdacij cõsideratur sine diminutione, & additione. Cũq; in quolibet genere peccati, grauius sit peccatum, quod procedit ex habitu, cum ex maiori fiat libidine, in quarto loco ponitur mendacium, quod procedit ex libidine mentiendi: q̃ã unicuiq; habenti habitum, delectabilis est operatio s̃m proprium habitũ. Quinto loco ponitur mendacium, quod non vr̃ ex habitu procedere, sed ex intentione alicuius finis extranei: quę tamen mendaciũ non aggrauat neq; alleuiat, ut quod fit intentione placendi, uel delectandi. Tertius gradus est, in quo consideratur quantitas mendacij diminuta, ex quodã adiuncto, quod est utilitatis intentio: quæ tanto plùs alleuiat, quãto grauius damnum uitatur: iõ sexto loco ponit mendacium, quod fit ad uitãdum sublationem pecuniæ: septimo, quod fit ad uitandũ occisionem: octauo, quod fit ad uitandum deturpationem libidinis, quod propter pronitatem consensus uix põt eẽ sine peccato. ¶ Porrò ordo, atq; distinctio graduũ horum, accipitur cæteris paribus, quia aliunde põt aliter euenire. Quamuis etiam mendacium officiosum habeat plùs de ratione mendacij, quàm iocosum, inquantum plus habet de culpa ratione utilitatis adiunctæ. idcirco est minus peccatum. Hæc Thomas in Scripto.

T. Aquin. ¶ Hæc eadem scribit in secunda Secundæ q̃stione 110. & addit, Quando hæc tria concurrunt, uidelicet, ꝙ falsum est, quod dr̃, & uoluntas intendat dicere falsum, alter quoq; fallatur, tunc est mẽdaciũ materialiter, formaliter, & effectiuẽ. Formaliter uerò mendacium est, quando quis intendit dicere falsum, quia si dicat falsum, æstimans illud verum, non nisi materialiter falsum est, cum falsitas sit præter intentionem. Quod si intendit dicere falsum, quamuis ꝓferat uerum, formaliter mentitur, quod enim præter intentionẽ contingit in actibus moralibus, per accidens est, nec inprimit speciem.

Mendacium in q̃ diuidatur ¶ De diuisione demum, & speciebus mendacij cognoscendum, quod mendacium tripliciter diuiditur. Primò, s̃m propriam rõnẽ, sicq; philosophus quarto Ethicorum diuidit illud in iactãtiam, quæ excedit in maius, & in ironiam, q̃ deficit è ueritatis explicatione in minus. Secundò diuidit mendaciũ, inquantũ habet rõnem culpæ secundum ea, quæ ipsum grauant, aut minuunt, & ita est triplex mendaciũ, puta iocosum, &c. Tertiò, per comparationem ad finem, & sic Augustinus ponit octo genera mendaciorum iam tacta. Mendacium quoque est malum ex proprio genere, & ex se, & super indebitã cadit materiã. Vnde quarto Ethicorum testat philosohus mendacium est per se prauum, ac fugiendum, Ideo uerũ est, quod loquitur Augustinus: Credendum est homines illos, qui prophetiæ temporibus digni fuisse auctoritate commemorantur, omnia, quæ scripta

sunt

Mendacium quomodo cōtrarietur charitati.

sunt de eis, prophetice dixisse, atq; gessisse, vt verba Iacob ad Isaac, &c. Postremò, mendacium charitati contrariari potest dupliciter. Primò secundū se, puta ex falsa significatione, quæ si sit circa diuina, opponitur charitati Dei: si verò sit circa aliquid, cuius cognitio spectat ad hominis salutem in scientia, aut virtute, opponitur charitati fraternæ. Secundò propter finem intentū, vt si dicatur ad iniuriam Dei, aut ad damnum, vel diffamiam proximi. Tertiò per accidens, vt propter sequens damnum, aut scādalum, tuncq; mendacium est mortale, dum homo non veretur mentiri causa scandali euitandi. Quāuis etiam nunquam licitum sit mentiri, licet tamen veritatem prudenter, piè & rationabiliter occultare, vt malum vitetur. Hæc idem in Summa.

Petrus.

¶Consonat Petrus, additq;. Verū habet comparationē ad rem significatam, & ad intellectū significātem, cū sit medium inter hæc, quia est signum tam rei, quàm intellectus. Vnde sm duplicem adæquationem ad duplex significatum, duplicē habet veritatem, quæ est rectitudo sola mente perceptibilis secundum Anselmū, aut duplicem obliquitatem. Primam, in comparatione ad rem significatam, quę est falsa significatio vocis. Secundam in comparatione ad intellectum significantē, quæ est fallendi intentio. Cumq; tunc rectum sit vnumquodq;, quando non exit, nec deuiat ab extremis: verū tunc omnino est rectum, quando vtrāq; rectitudinem habet: & omnino obliquum, dū rectitudine caret vtraq;: partimq; rectum, & partim obliquum, dum habet vnam, & alia caret. Mendacium verò obliquitas est in verbo. tunc ergo est perfectum mendaciū, quando vtrunq; concurrit, sed imperfectum, dum alterum solum, & quoniam res significatiua se habet per modum materiæ, & intentio significantis per modum formæ: ad completum autem esse rei materia, & forma concurrunt: hinc ad completum esse mendacij, concurrunt falsa significatio tanquam materiale, intentioq; fallendi sicut formale. Contingit autem primum esse sine secundo, & ita est mendacium materialiter, non formaliter: secundū quoque sine primo, & sic est mendacium formaliter, non materialiter. Hæc Petrus.

Richard⁹.

¶Richardus quoq;: Circa mendaciū, inquit, quatuor sunt consideranda, puta materia, forma, accidentalis perfectio, & effectus. Materia mendacij est, falsa significatio eius, siue per verba, siue per signa, & præsertim per verba, quoniam verba primum locum obtinent inter signa. Forma mendacij est, voluntaria enunciatio eius, quod scitur, aut creditur esse falsum. Ex his duobus cōstituitur mendacium. Accidentalis verò eius perfectio est intentio generandi fallacem opinionem in animo audientis. Cum hac quippe intentione mendacium fortiùs est, sine qua tamē esse potest, vt dum quis narrat, quod tam ipse, quàm audientes norunt esse falsum, quod nihilominus causa ludi, seu solatij recitat. Effectus autē mendacij est deceptio audientis, qui effectus non semper consequitur, quoniam audientes non semper acquiescunt mentienti. Deniq; omne mendaciū est peccatum, quia (secundum Augustinum 10. de Trinitate) non est alia hominis vita mala, quàm male vtens, & male fruens. Mentiens verò male vtitur, & abutitur signis, & vocibus significatiuis, puta ad aliud, quàm ad quod institutę cōstituunt: ideo peccat. ¶Quæritur item, An grauius mendacium sit mentiri se laudando, an mentiri se vituperando. Ad quod aliqui dicunt, quod istud secundū sit grauius: quoniam mentiri se vituperando plus lædit, quia diffamiam parit. ¶Veruntamen mihi apparet contrarium, quia philosophus quarto Ethicorū manifeste testatur, quod iactator, qui scilicet se immoderate collaudat, vituperabilior sit quàm ὑπερ idest, qui immoderatè vituperat se, seu negat de se bona quæ habet. Hæc Richardus.

Quæstio.

¶At uerò Bonauentura consonat præinductis, imò dicta Petri ex ipso sumpta uidentur, & addit: Mendacium essentiale est, esse peccatum, ita quod nulla dispensatione possit cōsistere licitum, cum sit contra ueritatem, & semper manet in eo discordia uocis, & intellectus, atq; super indebitam fertur materiam, & ratione peruersæ intentionis fallendi priuat ordinem ad ultimum finem. Hæc Bonauentura.

Bonauen.

¶Quibus objicitur, quòd quamuis mendacium sit contra ueritatem, non tamen omne mendacium est directè contra primam, & increatam ueritatem. Ad quod uidetur dicendum, quòd mendacium eo ipso, quo est falsa uocis significatio cum fallendi proposito, est mentis auersio quædam ab increata ueritate, & dissimilitudo, ac recessus ab illa.

Dio. contra Bonauentu.

¶In his quoque Albertus, Durandus, & Scotus satis concordant.

¶Henricus etiam 3. Quodlibeto, quo sciscitatur. An causa humilitatis licitum sit mentiri: & respondet, quòd non, quia mentiri in se prauum est, & addit quòd Rahab, & obstetrices, & consimiles quædam personæ, quemadmodum Iahel, commendantur, & remuneratæ leguntur, non quia mentitæ fuerunt, sed ob pietatem in filios Israel. Aliqui etiam opinantur, quòd non oporteat ipsum Iacob, & Ioseph, ac similes patres à mendacio ueniali excusari, sicut nec à multis alijs uenialibus culpis. In hoc tamen potius consentio Augustino, quem doctores in hoc communiter assequuntur.

Gādauus. Iosue. 4. Exod. 1. Iudic. 37. Gen. 37. 42. 43. 44.

De periurio. Distinctio. XXXIX.

Super Ieremiam 22.

Vnc de periurio videamus, Periurium est mendacium iuramento firmatū. Hic quæritur, utrum sit periurium vbi non est mendacium. Quod quibusdam videtur ex auctoritate Hieronymi, dicentis: Aduertendum est, quod iusiurandum tres habet comites, veritatem, iudicium, & iustitiam. Si ista defuerint, non erit iuramentum, sed periurium. Vbi autem falsum iuratur, veritas deest. Si ergo falsum iuretur, etsi non sit ibi intentio fallendi, videtur esse periurium, quia deest veritas. Quibusdam placet non esse periurium, vbi non est mendaciū. & sicut dicitur aliquando falsum sine mendacio, ita iuratur falsum sine periurio. Falsum forte dixit Apostolus, cum se venturum ad Corinthios promisit: nec tamen sicut ei imponebatur, culpam mendacij contraxit, quia sic animo sentiebat. etiam si iuramento illud firmasset, non periurium incurrisset: quia quantum in ipso fuit, verum dixit, & si iurationem addidisset, quantum in se foret, verum iurasset, etsi aliter euenerit

1. Cor. 16. 2. Cor. 1.

nerit,quàm dixit.Ideo sicutquis non est mendax,nisi aliter sentiat animo,quàm dicit, sine ita sit siue non:ita videtur quibusdam neminem periuru m constitui,nisi aliter sentiat animo, quàm loquitur siue, ita sit siue non.

De triplici modo periurij.

Sed meliùs creditur,& ille pelerare,qui falsum uoluntate fallēdi iurat,& qui falsum putans,quod verum est,iurat,& qui verum putans,quod falsum est,iurat. Vnde Augustinus:Homines falsum iurant,uel cum fallunt,uel cum falluntur,aut putat homo verum esse,quod falsum est,& temere iurat,aut scit, vel putat falsum esse, & tamen pro vero iurat,& nihilominus eum scelere iurat. Distant autem illa duo periuria,quæ commemoraui. Fac illum iurare,qui verum esse putat:pro quo iurat,verum putat esse, & tamen falsum est:non ex animo istè peierat,sed fallitur. Hoc pro vero habet, quod falsum,est,non pro falsa resciens iurationem interponit. Da alium,qui scit falsum esse, & iurat tanquam uerum sit, quod scit falsum esse. Videtis, quàm ista detestanda sit bellua. Fac alium,qui putat falsum esse,& iurat tanquam uerum sit,& forte uerū est. Verbi gratia,ut intelligatis. Pluit in illo loco. Interrogas hominem,& dicit pluisse,& tunc pluit ibi,sed putat non pluisse,periurus est. Interest quemadmodum verbum procedat ex animo.ream linguam non facit,nisi rea mens sit. His euidenter traditur, quòd tripliciter peierat homo,ut supra diximus,dum,vel sciens falsum iurat, vel putans falsum, quod uerum est iurat,uel æstimans verum,quod falsum est iurat. Sed hoc extremū nō videtur esse periurium, etiam si periurium nominetur,eo,quòd falsum iuratur: non videtur reus esse periurij,qui sic iurat,quia non est mens eius rea,& ideo,nec lingua. imò mens eius rea est, Dum iurare præsumit,quod perspicuè verum non depræhendit. Non ergo omne periurium mendacium est,nec omnis,qui peierat,mentitur:sed omnis mētiendo iurans,peierat,& oīs qui falsum iurat siue mentiens siue non, peierat. Cum uerò quis iurat,quod uerum est,æstimans esse falsum, quæritur quid sit ibi periurium. Ipsa enim significatio uocis uera est,quia uerum nesciens loquitur. Non ergo ipsa significatio,vel falsum,uel mendaciū est,quia uera:est,& quod uerū est periurium non videtur esse. Ad hoc dicimus,loqui sic,scilicet contra mentem sub attestatione iuramenti, iurando esse periurium. Mentiri ergo adhibita iuratione,periurium est. Periurium ergo est, uel loqui falsum cum intentione fallendi, uel iurando loqui falsum sine intentione fallendi,uel iurādo loqui uerum cum intentione fallendi. Hic opponitur, Si omnis,qui falsum iurat,peierat:tūc,qui alicui promittit dare sub certo termino aliquid, quod tamē nō faciet, ex quo iurauit peierauit,quia falsum iurauit. Non enim ita futurum erat ut iurauit. Ad hoc dici potest,quia non omnis,qui iurat, quod falsum est, ex quo iurat periurus est, sicut iste,de quo agimus:sed ex quo propositum mutat,vel terminum transgreditur,iuratio talis fit periurium reatu.

Augu. de verbis Apostoli.ser. 28.22.3. q.homines

Quæstio.

Solutio.

Obiectio.

Determinatio.

An iuratio sit malum.

Si autem quæritur, Vtrum iurare sit malum:dicimus aliquando malum esse,aliquādo non Sponte enim,& sine necessitate iurare,vel falsum iurare, peccatum grande est ex necessitate autem iurare,scilicet,vel ad asserendum innocentiam,uel ad fœdera pacis confirmanda,vel ad persuadendum,auditoribus,quod est eis utile,malum non est, quia necessarium eis est. Vnde Augustinus: Iuramentum faciendum est in necessarijs, cum pigri sunt homines credere,quod eis est utile. Iuratio non est bona: non tamen mala,cum est necessaria,Id est,non appetenda est sicut bona,nec tamen fugienda tanquam mala,cum est necessaria. Non est enim contra præceptum Dei iuratio. Sed ita intelligitur domninus prohibuisse a iuramento, ut quantum in ipso est, quisquam non iuret. Quod multi faciunt,in ore habentes iurationem tanquam magnum, atque suaue aliquid. Apostolus enim nouit præceptum domini, & tamen iurauit. Prohibemur enim iurare,uel cupiditate, uel delectatione iurandi. Quod ergo Chrs ait in euāgelio, Ego dico uobis non iurare omnino:ita intelligitur præcepisse,ne quisquam sicut bonum appetat iuramentum,& assiduitate iurandi labatur in periurium. Quod uerò addidit,sit sermo vester, Est est, Non non, bonum est,& appetendum. Quod autem ampliùs est,à malo est,id est,si iurare cogeris,scias de necessitate uenire infirmitatis eorū,quibus aliquid suades,quę infirmitas vtiq; malū est,unde nos quotidie liberari precamur, dicentes:Libera nos à malo. Ideoq; non dixit,Quod ampliùs est, malum est. Tu enim nō facis malū,qui bene uteris iuratione,sed à malo est illius,qui aliter nō credit, id est, ab infirmitate,quæ aliquando pęna est, aliquando pœna, & culpa ibi ergo dominus prohibuit malum,suasit bonum,indulsit necessarium.

In sermo. de domini in monte.

Roma. 1. Gala. 1.

Matth. 5.

Matth. 6 Luca. 11

De

De iuramento, quod per creaturas fit.

Deut. 6. Leuit. 19. Matth. 5. Quæritur etiam, utrum liceat iurare per creaturam. Quod non vr, cum in lege scriptum sit: Reddes aũt domino iuramenta tua. Et Christus in euangelio præcepit non iurare omnino, nec per cælum, nec per terram, nec per Hierosolymam, nec per caput tuũ. Iudæis quasi paruulis est concessum iurare per creatorem, & pręceptũ erat ut si iurare cõtingeret, non nisi p creatorem iurarent, nõ p creaturam, quia iurantes per angelos, & elementa, creaturas uenerabãtur honore, & melius erat hoc exhiberi Deo, q̃ creaturis. Infirmis ergo illud prohibuit: sanctis verò, qui in creaturis creatorem uenerabant̃ tantum, non prohibuit. Vnde Ioseph. per salutem Pharaonis iurauit, Dei iudicium in eo Gen. 4. ueneratus, quo positus erat in infimis. Christus uerò ita per creaturas iurare prohibuit, ne, vel aliquid diuinum in eis crederetur, pro quo reuerentia eis deberetur, vel ne per ea iurantes falsum homines, se iuramento teneri non putarent.

Quæ iuratio magis teneatur, an, quæ fit per Deum, an quæ fit per euangelium, uel per creaturas.

Si autem quæritur, quis magis teneatur, an qui per Deum, an qui per enangelium, uel per creaturas iurat. Dicimus, qui per Deum, quia per Deum hæc* sancta facta sunt. Vnde Chrysostomus: ei qua causa fuerit, modicum videtur facere, q iurat per Deũ, qui verò per euangelium, maius aliquid fecisse videtur. Quibus dicendum est: Stulti, sanctę scripturę propter Deum factæ sunt, non Deus propter scripturas, ita, & creaturæ factæ sunt propter Deum. *& facta & sancta

Quid est dicere, per Deum iuro.

Roma. 1. In sermo. de de iuro. Hic quæritur, quid sit dicere, per Deum iuro. Hoc est testem adhibere Deum. Iurauit enim Apostolus dicens: Testis est mihi Deus, ac si dixisset: Per Deum ita est. Vnde Augustinus: Ridiculum est putare hoc, si dicas, per Deum, iuras: si dicas, testis est Deus, non iuras. Quid est enim, per Deum, nisi testis est Deus? aut quid est, Testis est Deus, nisi per Deum? Quid est autem iurare, nisi ius Deo reddere, quando per Deum iuras? Ius scilicet veritatis, & non falsitatis. Item, Ecce dico charitati uestræ, & qui per lapidem iurat falsum, periurus est, quia non lapidem, qui non audit, sed eius creatorem adhibet testẽ. Hoc est ergo iurare per quamlibet creaturam, scilicet creatorem eius testem adhibere. Est etiam, quoddam genus iuramenti grauissimũ, quod fit per execrationem: ut cũ hõ dicit, si illud feci, illud patiar, vel illud contingat filijs meis: s'm quem modum accipitur etiam interdum, cum aliquis iurando dicit, per salutem meã, uel per filios meos, & hmõi. obligat enim hoc Deo. Vnde Augustinus: Cum quis ait, per salutem meam, salutem suam Deo obligat: cum dicit, per filios meos, oppignorat eos Deo: ut hoc eueniat in caput eorum, quod exit de ore ipsius. Si verum, verum: si falsum, falsum. Et sicut per hoc iurans, aliquando hoc Deo obligat: ita per Deũ iurans, ipsum adhibet testem. In omni ergo iuratione, aut Deus testis adhibetur, aut creatura Deo obligatur, & oppignoratur, ut hoc sit iurare scilicet, Deum testem adhibere, vel Deo aliquid oppignorare. Hoc est ergo iurare p quãlibet creaturam, scilicet creatorem eius testem adhibere.

De illis, qui iurant per falsos Deos.

Post hæc quæritur, vtrum fides eius vtendum sit, qui per dæmonia, vel idola iurauerit. De hoc Augustinus scribens ad Publicolã, ait: Te prius considerare uolo, vtrum si quispiam per Deos falsos iurauerit, & fidem non seruauerit, non tibi videtur bis peccasse? Bis utiq; peccauit. qa iurauit, per quos non debuit, & contra pollicitam fecit fidem, quod non debuit. Ideoq;, qui vtitur fide illius, quem constat iurasse per Deos falsos, & utit̃ fide illius non ad malum, sed ad bonũ: non p̃cõ illius se sociat, quo per demonia iurauit, sed bono pacto eius, quo fidem seruauit. Et sine dubitatione minus malum est per Deos falsos iurare veraciter, quàm per Deum verum fallaciter. Quanto enim per quod iuratur magis sanctum est, tanto magis est pœnale periurium. Aug. publicol. 22. q. 1. c. monet.

Quòd iuramentum, quo incautè iuratur, non est obseruandum, nec uotum, nec promissio iniustè facta.

Nunc superest videre, Vtrũ oẽ iur̃m implendũ sit. Si cũ qs alicui iurauerit ꝯ fidem & charitatem, quod obseruatũ peiorem uergat in exitũ, potius est mutandũ, q̃ implendũ. Vnde Ambrosius: Est contra officium Dei nonnunquam, promissum soluere sacramẽtũ, ut Herodes fecit. Item Isidorus: In malis pmissis rescinde fidem. in turpi uoto mu Marc. 6.

ta

ta decretum. Quod incautè uouisti, ne facias. impia est promissio, quę scelere adimpletur. Idem: non est obseruandum sacramentum, quo malum incautè promittitur, ut si quis adulteræ perpetuā fidem cum ea permanendi polliceatur. Tolerabiliùs enim est non implere sacramentum, quàm permanere in stupro. Item Beda: Si quid nos incautiùs iurare contigerit, quod obseruatum, peiorem uergat in exitum, liberè illud salubriori cō silio mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierādum esse nobis, quàm pro uitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. Denique, iurauit David per Deum occidere Nabal uirum stultum. sed ad primam intercessionem Abigail feminę prudentis, remisit minas, reuocauit ensem in uaginam, nec aliquid culpæ se tali periurio contraxisse doluit. Item Augustinus: Quod David iuramentum per sanguinis effussionem non impleuit, maior pietas fuit. Iurauit David temere, sed non impleuit iurationem maiori pietate. Ex his, alijsque pluribus ostenditur, quædam iuramenta non esse obseruanda, & qui sic iurat, uehementer peccat: *cum autem mutat, bene facit. Qui autem non mutat, dupliciter peccat, & quia iniustè iurauit, & quia facit quod non debet. 1 Reg 25. *qui

Si est periurus, qui non facit, quod incautè iurauit.

Qui verò mutat, utrum periurus debeat dici, solet quæri. Beda suprà tale iuramentū uocauit periurium. Iohannes etiam apocrisarius orientalium sediū, dixit: Sermo patris nostri Sophronij significat, ꝙ meliùs est iurantem peierare, quàm seruate sacramentū in fractione sanctarum imaginum, sed periurium dicitur, tale iuramentum non obseruatum, & periura re dicitur, qui non implet, quod falsum iurat, non quia inde reus sit, quod non obseruat, sed quia iurauit iniustum, ex quo reus est, sicut ille, qui peierat.

De eo, qui verborum caliditate iurat.

Hoc etiam sciendum est, quòd quacunq; arte uerborum quis iuret, Deus tamen, qui conscientię testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui iuratur intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui, & nomen Dei in uanum assumit, & proximum in dolo capit.

De illo, qui cogit aliquem iurare.

Quæritur etiā, si peccat, qui hominem iurare cogit. De hoc Augustinus ait: Qui exigit iurationem, multum interest si nescit illum iuraturum falsum, an scit. Si enim nescit, & ideo dicit, iura mihi, vt fides ei sit, non est peccatum: tamen humana tentatio est. Si verò scit eum fecisse, & cogit eum iurare: homicida est. Idem: Qui prouocat hominem ad iurationem, & scit eum falsum iurare, uincit homicidam, quia homicida corpꝰ ocisurus est ille animam, imò duas animas, & eius, quem iurare prouocauit, & suam. In ser. de periurio. In ser. de decol. Io. Bapt.

Ex concilio Aurelianensi.

Sancta synodus decreuit, nisi ꝓ pace facienda, ut oēs fideles ieiuni ad sacra accedant.

Summa distinctionis XXXIX.

Vm circa materiam mendacij, atq; piurij difficultates incidant speciales, Magister de eis speciales iducit distinctiōes, & sicut in præcedēti distinctione de mēdacio, ita nunc de periurio tractat, & de iuramento ei cōtrario, & primo diffinit, deinde distinguit periurium, & circa hoc inserit quæstionem. Consequenter loquitur de iuramento, & quærit an liceat. de duplici quoq; iuramento, puta per creatorem, & creaturas, & quod fortiùs liget. Declarat etiam quid sit iurare, & quærit de his, qui iurant per falsos Deos.

QVAESTIO I.

Hic quæritur, primò, *quid sit iurare, & quid periurare.* ¶ Et fertur in litera, quòd iurare sit Deum in testem assumere, aut inuocare. periurare verò, sit mendacium iuramento firmare.

Quibus obijcitur, quia in iuramento per execrationem Deus inuocatur vt iudex, non ut testis. Rursus, Ioseph iurauit per salutem pharaonis, & reges Franciæ iurant super caput sancti Dionysij, communiterque iuratur per sanctos. Gen. 42. Gulielmus.

¶ Circa hæc scribit Antisiod. in Summa sua 3. lib. Iurare est aliquid asserere sub attestatione alicuius rei sacræ. Forma autem iurandi in ueteri testamento hæc fuit, Viuit dominus. id est, per Deū uiuū, uel uiuit aīa mea, aut tua. id est, per uitam animæ meæ, aut tuæ. In primitiua verò ecclesia fuit hæc, Testis est mihi Deus. id est, Deum inuoco testē eius, quod dicam, & sic frequenter iurauit Apostolus. Nunc autem iuramus s̄m formam, quam Christus tangit, dicendo: Nolitè iurare neq; per cælum, neque per terrā, sic enim iuramus ꝑ Deū per sanctā Mariā, per sanctum Petrum. Aliquando verò ita iuramus, Sic Deꝰ me adiuuet. id est, si aliter est, quàm dico, non me adiuuet. Variatur quoq; iur̄m s̄m diuersitatem eorum, per quæ iuratur. Sicq; regulam talem dat Augustinus: Quanto sanctius est id, per quod iuratur, tanto pœnalius extat periurium. ¶ Contra quod obijcitur, quia iurare ꝑ mēbra Christi detestabiliùs est, & magis prohibitum, quàm iurare per Deum: ergo per membra Christi periurare iniquiùs pœnaliusque consistit. Dicendū, ꝙ qui iurat ꝑ creaturam, iurat quodammodo per creatorem. inuocat etenim creaturam in testem ueritatis, & omnis Iurandi modus apud ueteres. Math. 5. Obiectio. D. ludo.

creatura

creatura testis est primæ veritatis, & est nutus ipsi'. Vnde Augustinus loquitur Deo: Væ qui diligit nutus tuos pro te. In nutibus namq;, seu signis nõ est sistendum. Hinc qui falsum iurat per creaturam, cõtemnit creaturam, & creatorem. Nec tamen sequitur, quòd grauiùs peccet, qui periurat per creaturam, quàm qui per creatorem: quoniam qui periurat per creatorem, contemnit ipsum in seipso: qui in infinitum melior, & dignior est in se, quã in creaturis appareat. Itaq; qui periurat per Deũ, grauiùs peccat, quàm qui periurat per creaturam, absoluè loquendo, videlicet si cæteræ circunstantiæ pares sint. Veruntamen iurare, & periurare per membra Christi, enormiùs est, quàm iurare, & periurare per Deum: quoniã iurans, & periurans per quodcunq; membrum Christi, contemnit Deum, & membrum ipsius, & insuper ei ingratus est de beneficio incarnationis.

Iurandi causæ sunt variæ.

¶De causis demum iurandi sciendũ, quoniam licitum est pro veris, & rationabilibus causis iurare, vt pro pace, pro amicitia conseruanda. Aliquando iuratur pro veritate instruenda, sicut dum iurant testes. Interdum pro calumnia euitanda, vt in iuramento de calumnia. Faciunt quippe iudices iurare ad expediendum citiùs causas, ne vel calumniosè impetat actor, aut reus se taliter tueatur. In alia parte quæstio de iuramẽto pertinet ad decretistas. Interdũ etiam iuratur pro fidelitate seruanda, quemadmodum principes iurant regi, quod ei erunt fideles, & ab hoc iuramẽto absoluit aliquando dñs papa, sicut absoluit prælatos, ac principes Almaniæ à iuramento, quod fecerunt Othoni imperatori.

Obiectio.

¶Et si obijciatur, quòd papa non possit hoc, quia non põt absoluere à iuramento, quo quis iurat puellæ, quod eã sumat in coniugem: Et respõdendum, quòd iuramentum aliquando fit personæ gratia personæ, vt dum iurat quis puellæ ducere eã vxorem, & à tali iuramẽto papa nequit absoluere. Quãdoq; autem iuramentũ fit personæ, non gratia personæ, sed alicuius accidentis, vt in iuramento principiũ præstito regi propter vtilitatẽ communẽ, & inde potest absoluere papa, qui totius communitatis solicitudinem gerit, atq; cognoscere habet quid communitati expediat. Hęc Antisiodorensis.

Bonauen. Prima positio.

¶Præterea de descriptione periurij scribit Bonauentura: Hic est triplex positio. Quidam enim dixerunt, quod periurium substernit sibi mendacium, asserentes, quod si quis iuret falsum, quod æstimat verum, non periurat: quæ positio improbatur per Augustinum, dicentẽ: Dum homo iurat esse verũ, quod tamen est falsum, temere iurat. ex quo habetur, quod iuramentum illud inordinatum, ac temerarium est, & ita periurium, non tamen est ibi men-
2 daciũ. Alij ergo dixerunt, quòd non omne periurium extet mendacium, quia non solum contingit incurrere crimẽ periurij propter veritatis defectũ, verum etiam propter defectum iustitiæ, atq; iudicij. Sed ista instantia potius videtur locum habere in iuramento obligatorio, seu promissorio, quàm assertorio, quia in illo iustitia, & iudicium propriè
3 reperiuntur, ideò quæstio manet, Vtrum omne periurium, quod opponitur iuramento assertorio, cõsistat mendaciũ, cum veritatis sit priuatiuum. Hinc tertia positio est, quod aliquid est mendacium secundũ perfectam mendacij rationem, vt quod falsitatem habet in voce, & intentione. Aliud est mendacium secundũ quid, vt quod falsitatem habet nõ in intentione, sed voce. Cum itaq; quæritur, Vtrum periurium in se vniuersaliter claudat mendacium, dicendũ, quòd imò, sumendo mendacium largè, vt se extendit ad mendacium dictũ simpliciter, & ad mendaciũ dictum secundum quid, & hoc est quod Magister dicit in litera, quod periurium est iurãdo loqui falsum sine intentione fallendi, vel iurãdo loqui verum cum intentione fallendi. Si autem propriè sumatur mẽdacium, non est ipsum mendaciũ essentiale omni periurio, neque periurio opposito iuramento obligatorio, neque periurio opposito iuramento assertorio. Hæc Bonauentura.

Thomas.

¶At verò Thomas super his pleniùs, ac planiùs loquens: Iuramentũ, inquit, fit propriè eorum, quę in dubiũ veniunt audienti, de quibus loquens certitudinẽ habet, aut habere se dicit. Et hoc loquendo de dubijs, quæ ex sui natura dubitationẽ habẽt, vt sunt facta contingentia, quę per rõnem nequeũt confirmari. In alijs, quippe exhibere iuramentum videtur ridiculum. Talium ergo dubiorum certitudo fieri nequit, nisi per eum, cuius sciẽtiæ nihil deest, veritasq; infallibilis est, qui solus est Deus. ideò eius testimonium solum ad huiusmodi confirmationem est efficax. Testimonium autẽ ipsius, aut assumitur ad cõfirmationem eius, quod modo exhibitum est: & hoc non vocatur iuramentum, sed potius probatio per auctoritatem: vel inuocatur exhibẽdum, quod est propriè iuramentum: & ideò aliquod iuramentũ fit, in quo simpliciter diuinum testimonium inuocatur, vt cũ dicitur. Testis est mihi Deus. Aliquod vero fit, in quo proponitur reuerentia testis inuocati, quæ testimonium reddit credibile, vel in seipso, vt cum dicitur, Per Deũ, aut, Viuit dominus. Vel in aliquo eius effectu præcipuo, vel dũ iuratur per cælum, vel euangelium, seu per sanctos. Interdũ quoq; ipse modus testificationis specificatur, sicut cum dr̃: Si nõ est ita, hoc accidat mihi. Vnde cum per creaturã quis iurat, hoc dupliciter fieri põt. Primò, prout in creatura magnificentia Dei ostenditur, quæ in testimoniũ inducitur. Secundò, prout in creatura illa effectus diuinæ testificationis exquiritur, sicut cum dr̃, per caput meũ, vel per salutem meam. Atq; vtroq; modo põt intelligi, ꝙ Ioseph per salutẽ Pharaonis iurauit, vtpotè quasi Deo oppignorans Pharaonis salutẽ, cui erat astrictus, aut in potestate Pharaonis diuinã magnificẽtiã venerans, & in testimonium hanc inducẽs. Deniq;, sicut veneratio summæ maiestati debita, specialẽ habet modum, ac propriũ nomen præ omnibus venerabilioribus alijs qbuscunq; exhibitis, vocatq; latria: sic inuocatio testimonij infallibilis veritatis specialẽ sortitur rationem, ac nomen, & dicitur iuramentũ. Hoiem verò inuocare in testem, iuramẽtum non dr̃. Ex quibus patet, quid sit iurare.

Roma. 1. Gala. 1.

Quod Ioseph iurauit per salutem Pharaonis, vt intelligatur.

¶De descriptione aũt periurij cognoscendũ, ꝙ quęlibet res denominatur à suo cõplemento: & nomẽ ꝙ sumitur à rei defectu, propriè denominat defectũ, qui accidit circa complementũ ipsius. Iuramẽtũ verò in confirmatione veritatis cõpletur, quemadmodum syllogismus in cõfirmatione conclusionis. propter quod sicut dicit̃ insyllogizatum esse, quando conclusio non sequitur ex præmissis, non autem quãdo aliqua præmissarum est falsa, manente debita forma: ita periurium, quod defectũ iuramenti designat, significat defectum, qui accidit in re, quæ iuramento erat firmanda. defectus autem confirmationi veritatis contrarius, extat mendacium. idcirco periurium propriè dicit defectũ mẽdacij iuramento firmatũ. Hæc Thomas in Scripto. ¶Idem in Secũda Secundæ, quæstione octogesima nona, addit: Testimonium Dei quãdoq; inducitur ad assertionẽ præteriti, aut præsentis, & hoc voca-

tur iuramentum assertorium: quandoque uero ad asserendum futurum, & vocatur iuramentum promissorium. Rursus, duplex est modus iurandi. Vnus per simplicem contestationem, alter per execrationem. Nam Deus manifestat veritatem dupliciter, vtpote per reuelationem seu inspirationem, atque per vltionem. & in iuramēto per execrationem inducitur creatora, ut id, in qua diuinum exercetur iudicium, vt dum homo iurat per caput aut filium suum. sicque iurat Apostolus: Ego, inquiens, testem Deum inuoco in animam meam. Christus vero per creaturas iurare prohibuit, ne scilicet eis honor impendatur diuinus. sicque intelligitur, quod in s. quæstione prima habetur, Clericum per creaturam iurantem, à crimine obiurgandum.

2. Cor. 1. Matth. 5.

Tarētas. ¶ Consonat Petrus, & addit: Periurium quatuor modis accipitur. Primò, & principaliter pro falsa iuratione, secundò pro transgressione liciti iuramenti, tertiò pro iuratione illicita, quartò pro reatu periurij manente in anima. Periurium namque peccatum est: an ergo reatus peccati, aut macula periurij in anima, aut actus peccati: Et vt est peccatum, vel dicitur peccatum omissionis, & sic est non impletio iuramenti illiciti, vel dicitur peccatum transgressionis, & hoc dupliciter: Primò strictè, & sic est falsa iuratio, aut communiter, & extensè, & sic est illicita iuratio. Itaque propriè, & secundum completam rationem periurij, periurium est falsa iuratio, propter quod à falsitate describitur. Aut ergo à falsitate significantis: & signi, vt dum falsum iuratur cum intentione fallendi: aut à falsitate significatis, & non signi, vt quando quis putans falsum, quod verum est, iurat, aut à falsitate signi. & non significantis, ut quando quis potans uerum, quod falsum est iurat, & in primo horum est ratio completa periurij, in secundo minus completa, in tertio minime. Hæc Petrus. Concordant Richardus, & alij.

QVAESTIO II.

Secundo quæritur. *An licitum sit iurare per Deum, & item per creaturas, & de grauitate illicitis iuramenti atque periurij.*

¶ Videtur, quòd iurare non liceat, cum dicat salvator: Ego dico vobis, non iurare omnino, neque per cœlum, &c. Sit autē sermo uester, Est est, Non non. Iacobus quoque vltimo canonicæ suæ capite, Ante omnia nolite iurare &c. In ista quæstione multa tanguntur, & multa ad vtrumque partem possent argumenta formari, quorum solutiones ex responsionibus elucescent.

Matth. 5. Iacob. vlt.

Albertus. ¶ Itaque Albertus circa hæc loquitur. Iurare in se non est malum, sed bonum, attamen est incautum quia cum homo vanitati subiectus sit, sermo eius adnuc vanior, instabiliorque cōsistit. ideo assueto iurare difficile est interdum, nō peierare, seu falsa, & dubia iuramento, nō cōfirmare. Vnde loquitur Augustinus: Iuratio falsa est perniciosa, vera periculosa, nulla secura. Quamuis ergo iurare sit bonum in se, tamē maxime est homini, quia incautum. Sicque est bonum in se, sed malum per accidens, & ex frequentia iurādi nomen Dei cū minori, quàm oportet reuerentia in uocatur, seu veritas eius in creaturis relucens prohibetur. ergo non quia malū in se, sed quia incautum, & propinquum periculo: imo absolutè loquendo, nō prohibetur, alioquin nunquā liceret: sed iussum est ve non frustra neque in vanum, id est, non sine rationabili causa fiat. ¶ Si autem quæratur, An omne periurium sit mortale peccatum: dicēdum, quòd periurium multiplex est. Vnū est indiscreta iuratio, vt quando quis inciuiliter iurat verum, aut sine deliberatione iurat, & tunc non credo esse mortale peccatum. Secundum est peruersa iuratio, dum homo iurat cum deliberatione, quod iuramento non est asserendum, nec dicendum, sed potius contrarium: tuncque videtur esse mortale peccatum. Nam tunc propriè nomen Dei in vanum assumitur, quando cum deliberatione decipiendi assumitur ad falsum asserendum. ¶ Quæritur etiam de iuramentis quæ fiunt quasi iocando, vt cum iurat quis per botos seu sotulares suos, an sint mortalia. Dicēdum, quòd per talia quis potest iurare dupliciter. Primò, vt id quod inducit, non sit nota confirmationis, sed iocationis, & tunc non reputo esse iuramentum sed malum modum loquendi. Secundò, vt homo intēdat illud inducere pro signo sanctitatis, quia religiosi illis vtuntur. tunc peierat grauiter, sed ita non fiunt talia iuramenta. Periurando demum per idolum, maius est peccatum, quàm per Deum, non propter iuramentum, sed idololatriam, & infidelitatem. ¶ De his etiam fidelibus, qui infidelium recipiunt iuramenta, dicendum, quòd non consentiunt nisi iuramēto. Iurationem vero per Machometum, aut idola permittunt, non directè consentiunt: sed pro vtilitate sustinent, sicut accipiens mutuum, non cōsentit in acceptionem supra sortem, sed eā inuitus permittit. Hæc Albertus.

Roma. 8.

Sola Augustini de iuratione

Quæstio. Responsio.

Quæstio. Solutio. De iuramento ioco.

T. Aquin. ¶ Atuero Thomas: Aliquid, inquit, potest habere indecentiam dupliciter, primò ex se, secundò ex eo quod consequitur. Quod autem ex se indecentiam habet, nullatenus potest licitum esse, quantacunque incumbat necessitas, vt patet in stupro, & in alijs, quæ sunt mala ex genere. Quòd autem indecentiam habet propter periculum sequēs, duo requirit ad hoc, quod conuenienter fiat. Vnum est cautela, sufficienter cauens illud periculum. Aliud vtilitas sequens, vt patet in vulneris sectione. si enim sanitas per eā redditur, atque tam cautè fiat, quòd membra cætera non lædantur, fit congruenter: Iuramentū autem conuenientiam, & necessitatem habet ob causam præhabitam ideo licet ita iurare, vt diligenti caute la vitetur periculum, & defectus. Vnde iuramentum non est prohibitum à Christo, nec ab eius apostolo, sed iurandi facilitas propter periculum. Ex quibus patet, An iuramentum sit de per se appetendis. quemadmodum enim in confirmatione, quæ fit per rationes, sunt duo, vtpote medium probans, & id, quod probatur: ita in confirmatione iuramenti est dictum humanum, sicut id, quod probatur, & testimonium diuinum tanquam medium probans. Medium autem secundum artem syllogisticam debet ex eodem genere esse, propter quod in necessarijs sumuntur necessaria media, & in contingentibus contingentia. Veritas vero humanorum verborum est minimæ firmitatis, ex hoc, quod error faci le accidit rationi: & quoniam lingua prona est ad defectum, ideo infallibilem Dei veritatem adhibere ad nostra dicta confirmanda, non conuenit nisi incumbat necessitas. Hinc iuramentum non est per se appetendum, sed propter necessitatem, quemadmodum sectio vulneris propter sanitatem. ¶ Insuper ad id, An omne periurium sit mortale peccatum: dicendum, quod iuramentum est duplex. Vnum in quo quis percipit se iurare, & tunc si falsum iuret, credo, quod semper peccet moraliter, siue sit iuramētū solenne, sine nō potissime, qū pcipit eē falsum quod iurat. Quoddā vero est iuramētū, in quo hō nō attendit ad iuramētū, & quasi nō pcipit se iurare. sed

Iuramentum nec a Christo nec eius apostolis prohibitum est.

Quæstio.

Iuramentum è duplex.

ex lapsu linguæ in iurationem prolabitur: & quia tunc quasi nesciens iurat, & nesciens, non reputatur voluntarius, ideo in tali casu videtur quis quasi non voluntariè peccare: ideo si sit falsum, quod iurat, siue percipiat hoc esse falsum siue non, dummodo, non sit mendacium perniciosum, non dico quòd sit peccatum mortale, sed veniale, valde, tamen cauendum propter vicinatum ad mortale.

Quæstio. Dilatio. ¶ Præterea, si quæratur, An liceat iuramentum recipere siue exigere: respondendum, quòd sicut iurare, non semper est malum, ita iuramentum recipere & exigere licet ex necessaria, & rationabili causa, debitis circunstantijs obseruatis. Obiectio. ¶ Sed obijci potest, quia super illud ad Romanos, Testis enim mihi est Deus, ait Glossa: Tu non facis malum, qui bene vteris iuratione, vt alteri suadeas, quod utile, sed à malo illius est, qui scilicet recipit iuramentum, ergo iuramentum recipiens, peccat. Secundò ille, qui ab alio exigit iuramentum, vel scit eum iuraturum falsum, vel nescit an verum, aut falsum iurabit. Si scit eum uerum iuraturum, videtur peccare, quia pro nihilo facit eum iurare, si scit eum iuraturum falsum, homicidia est secundum Augustinum, ut habetur in litera. Si vero nesciat alterum, dicit de hoc Augustinus: Non audeo dicere hoc modo esse peccatum, sed humana tentatio est. ergo iuramentum exigere quolibet modo, peccatum est. (Roma. 1.)

Responsio. ¶ Ad primum dicendum, quòd, non intelligitur ibi malum culpæ, sed pœnæ, quod est ignorantia illius qui iuramentum recipit, qui si sciret, an verum esset pro quo iuratur, iuramento opus non esset. Ad secundum dicendum, quòd quãdo quis scit aut probabiliter credit, quòd alter periurabit, non licet ei iuramentum exigere, nisi forte sit in loco iudicij: quoniam iuramentum in iudicijs, non tantum exhibetur propter iudicem, sed propter alios quoque. Vnde, non est in potestate eius iuramentum remittere, quod secundum ordinem iuris est exhibendũ Similiter, si sciat eum iuraturum verum, potest licite iuramentum exigere, non pro se, sed pro alijs, qui hoc nesciunt. Si vero dubitet, dubitatio ex tanta potest suspitione procedere, quòd cum peccato erit. ideo Augustinus dicere, non audebat, quòd sit sine peccato, nec dicit, quòd sit semper peccatum. Porro qui iurat per idola, peccat quantum ad formam iuramenti, non quantũ ad veri assertionẽ, aut alicuius promissionem, quod redundat in bonum commune, & quantum ad hoc, potest ei fidelis consentire, non quantum ad primum. ideo iuramento eius possumus vti, quandoque sine peccato. Hæc Thomas in scripto.

Insuper de his scribit in Secunda Secundæ, quæstione octogesima nona. Iuramentum secundum se honestum, & licitum est tam ratione originis, quàm ratione finis. Est nanque inductum ad certificandũ homines, & ad terminandum controuersias. & ita ex parte finis est licitum. Ex origine quoque, quoniam introductum est ex fide, qua homines credũt Deũ habere infallibilem veritatem, omniumq; certam, & distinctam notitiam, ac prouidentiam uniuersalem. Sed quoniam id, quod ex se bonum est, cedere potest in malum eius, qui ipso abutitur, vt sumere eucharistiam: ideo iuramentum cedit in hominis malum, qui sine debita necessitate, cautela, & reuerentia vtitur eo. videtur enim paruam habere reuerentiam Dei, qui eum ex leui causa assumit, in testem, quod de honesto viro non faceret. Hioc dominus iurare prohibuit. Hæc in Summa. (Iuramentum quomodo licitum sit.)

¶ Concordat Richardus, affirmans quòd iudex tanquam publica persona potest alicui indicere iuramentum secundum ordinem iuris, quamuis probabiliter æstimet eum periuraturum. (Richard.)

¶ Consonat Petrus, qui respondendo ad istud, Vtrum iurare per creaturam sit licitum, ait. Iurare per creaturam quatuor modis contingit, Primò, ipsam creaturam tanquam diuinum quid uenerãdo Secundò, iuramentum per creaturam tanquam per rem uilem factum contemnẽdo. Tertiò, ipsum Deũ qui in creatura relucet, ac præsidet, testem inuocando. Quartò, ipsam creaturã quo ad vsum quem iurans inde sperat, Deo impignorando. Primum horum pertinet ad infidelitatem, secundum, ad dolositatem, tertium ad assertionem, quartum ad imprecationem. Primis duobus modis illicitum est per creaturas iurare, alijs duobus modis est licitum. (Petrus. iurare per creaturã an liceat.)

¶ Porro dum quæritur, An iuramentum per idolũ, sit recipiendum: dicendum, quòd consensus in malum est duplex. Vnus directus per modum complacentiæ, alius indirectus per modum permissionis. Primus consensus semper peccatum est, non secundus. In iuramento autem, quod fit per idolum, est, aliquid boni, videlicet pactum, & aliquid mali, vtpote forma obligationis, & consentire in pactũ, est licitum: sed consentire directè in formam, illicitum est. Hæc Petrus. (Quæstio.)

¶ Richardus demum præinductis concordãs, insuper quærit, An periurium sit maius peccatum, q̃ homicidium. Ad quod respondens. Aliqui, inquit, dicunt, quòd imo: quoniam periurium maiorem includit auersionem mentis ab vltimo fine, estque contra præcepta tabulæ primæ: sed ista mihi: non placet opinio. Nam simili posset ratione probari, quòd grauius esset peccatum die dominico facere opus seruile, quàm hominem perimere. Dico ergo, quòd homicidium est, enormius crimen, quàm periurium. Homicidium namque directè contrariatẽ charitati, quæ est virtus altissima: periurium autẽ opponitur virtuti latriæ, quæ est virtus, non theologica sed moralis. Verumtamen periurium videtur mihi maius facinus quàm adulterium: quoniam ordinem mentis ad Deum corrumpit, & adimit digniorem. Hæc Richardus. (Richard.)

¶ Quibusdam tamen apparet, quòd adulterium sit peccatũ enormius, quã periurium, quia in adulterio est fractio voti, imo, & promissionis solennis, qua coniugati sibi inuicem fidelitatem perpetuam promiserunt. Fractio autem uoti enormior est periurio. In adulterio quoque est sacrilegij crimen, quoniam coniugati benedicuntur, & consecrantur ad prolificandum Deo atque ecclesiæ, & aliæ multæ deformitates in adulterio considerantur. (Dionys.)

QVAESTIO III.

Tertiò principaliter quæritur, *An omne iuramentum sit obligans, & de comitibus iuramenti.* In hac quæstione plura contenta sunt, & difficultatem hic ingerit diuersitas iuramentorum, quorum aliqua sunt coacta quomodo videntur necessariò adimplenda: aliqua uero sunt incauta, ut quod Iosue, & principes iurauerũt Gabaonitis: aliqua sunt dolosa, in quibus non est intentio obligandi se. Denique, cum tres dicantur comites iuramenti, videtur nullum iuramentum seruandum, nisi habeat, sibi adiunctos hos comites, ita quòd sit discretum, iustum, & verum, sicque plurima iuramenta licitè, frangerentur, (Iosu. 9. Iuramẽti comites quæ sint.)

¶ Itaque circa hęc Thomas cõscribit, primò de comitibus (Thomas)

mitibus iuramenti: Ad hoc, quòd inramentum sit rectum, tria requirũtur. Vnum ex parte rei, de qua iuratur. sicq; requiritur veritas per quam locutio adæquetur rei: aliàs dictum, non est confirmatione dignum. Aliud requiritur ex parte, causæ pro qua iuratur, & ita requiritur iustitia: aliàs non esset debita necessitas. Tertiom requiritur ex parte iurantis, & hoc est discretio, vt iuret discretè. aliàs, non adhiberetur debita cautela. Veritas quoque, non sumitur hic prout est pars iustitiæ, sed vt est adæquatio vocis ad rem, Similiter indicium capitur hic nõ pro executione iustitiæ ad alterum, sed pro consideratione circa seipsum, distinguendo, quid sit agẽdum sibi, & quid possit accidere. Hæc in Scripto.

Iuramentũ quod rectũ sit quod requirat.

¶ Vnde in Secunda Secundæ quæstione 89. Super, illud ait, Ieremiæ quarto, Iurabis viuit dominus, in iudicio, & veritate, & iustitia, scribit Hieronym⁹, quod iuramentum tres comites habet, videlicèt iudicium, iustitiam, & veritatem. Iuramentum quippe, non est bonnm nec licitum, nisi ei, qui ipso legitimè vtitur. Ad quod tria requiruntur. primò, Ne quis leuiter, sed ex sola necessaria, & ratiõabili causa iuret, & sic discretio exigĩt ex parte iurantis &c. vt supra. Deniq;, de obligatione iuramenti subdit ibidem: Quicunq; se aliquid esse facturum iurat, tenetur illud implere, dummodo assint hi comites: quia si esset iuramentum de re impossibili, deesset, discretio: si vero esset de re mala seu boni præpeditiua, deesset iustitia. Vnde quicquid contra hæc, aut aliquod horum promittitur, aut iuratur, non est seruandum, nisi forsan in casu, quo expediret: nec peccat homo, non seruando, sed peccat, insipienter iurando: quia sic ponit obicem spirituisancto, qui inspirator, atq; promotor est boni melioris. In iuramẽto autem coacto duplex est obligatio. Vna, quo ad hominem, cui inuitus promisit, & illa per coactionem aufertur. Nempe qui violentiam intulit, promeretur, vt ei promissum, non obseruetur. Alia est obligatio quo ad Deum, qua homo tenetur implere, quod per nomen Dei promisit. Et hanc, non tollit coactio in conscientiæ foro, quoniam potius debet homo quodcunq; temporale damnum sustinere, quàm iuramentum violare. Potest tamen, qđ soluit, in iudicio repetere aut superiori denunciare, quamuis iurasset oppositum. nam tale iuramentum in exitum uergeret deteriorem, quoniam esset contra iustitiam publicam. Vnde patet intellectus eius, quod habetur extra de iureinrando ca. Verum quòd, qui inuitè aliquid promittũt, per Romanum, pontificem absoluuntur, non quòd decernat iuramenta coacta, non esse obligatoria, sed quasi hmõi obligationes rationabiliter relaxantur. Preterea, qñ non est eadem intentio iurantis, & eius, cui iuratur si hoc contingat ex dolo iurantis, seruandum est iuramẽtum secundum sanum iudicium eius, cui iuratur, si uero iurans dolum, non adhibet, obligatio tenet secundum ipsius iurantis intentionem. Hæc in Summa.

Iuramenta coacta R. pontifex relaxare põt.

¶ Porro in Scripto respondendo ad istud, Vtrum iuramentum incautum sit obseruandum: Duplex est, inquit, iuramẽtum, videlicet assertoriũ, & promissorium. Iuramẽtum promissorium est de eo, quod in futurum expectatur faciendum a iurãte per se. siue per alium. Assertorium vero est, quod fit ad confirmationem ueritatis, & præsentis, & præteritæ, quamuis etiam, non simus causa ipsius. In iuramento autem assertorio est tamen obligatio vna, qua iurans obligatur ad culpam, si ueritas suo defuerit iuramentu. Sed in iuramẽto promissorio est duplex obligatio: Vna, qua iurans obligatur facere quod iuramento promisit: alia, qua obligatur ad peccatum nisi sic fecerit. His uisis, sciendum, quòd sicut non omnis assertio est digna iuramento firmari, ita nec omnis promissio: sed illa duntaxat, quæ aliquam continet vtilitatem. Hinc si promissio de aliquo salutem impediente iuramento firmetur, ex hoc ipso iuramentum redditur in debitum, quasi actus cadens super indebitam materiam. Propterea obligat obligatione secunda, quæ est ad peccatum: nec remanet ei virtus obligandi prima obligatione, quæ est ad faciendum. Prima namq; obligatio est ad uitandum obligationem secundam. Vnde iuramẽtum, quod de necessitate obligat ad peccatum, ipso facto ab alia obligatione vacuatur. Ad illud ergo, quod de Iosue tactum est, respondendum, quod iuramentum Iosuæ, non fuit de eo, qđ ex se, & secundum se illicitum fuit, sed de eo, quod factum, fuit illicitum, quia prohibitum. Idcirco sufficiebat in hoc seruare intentionem prohibentis. Vnde dicit Ambrosius libro de officijs: Mulctauit Gabaonitas morte meliori, puta obsequio ministerij diuini, quatenus clementior esset sententia. sicq; quodammodo sunt occisi seruilitate, quæ est mors interpretatiua secundum leges.

Iosu. 9.

Quæstio.

¶ Præterea quæri potest de eo, qui promittit religionem non ingredi nec prælationem assumere, an teneatur implere. ¶ Videtur, quod sic, quia sine peccato potest religionem dimittere, & in statu subiectionis manere. Dicendum, quòd hoc facto, quo quis iurat se religionem nõ ingressurum est periurus. quamuis eñ liceat sibi religionem non ingredi non tamen licet ei obicem ponere spirituisancto: idcirco nõ debet, omittere religionem intrare, ne crimen incurrat periurij. Conformiter dicendum, quòd quamuis prælationem fugere, possit ex bona causa procedere: tamen pertinaciter resistere malum est, vt patet ex Glossa Gregorij Ieremiæ primo, qui probat hoc exemplu Moysi, & Ieremiæ: qui cum primò fortiter recusassent prælationis officium, postmodum tamen illud humiliter ex obedientia assumpserunt. Ideo iuramentum, non assumendi prælationem, incautum est: quoniam, quantum in se est prouidentiæ diuinæ præiudicat, obedientiam que ad superiores excludit.

Responsio

Iere. 1.

¶ Insuper si quæratur, An iuramentum coactum sit obligatorium? respondendum, quod coactio in iuramento assertorio, non potest esse sufficiens: quoniam nihil potest sufficientur cogere ad hoc, q; homo mortaliter peccet: quod contingeret, si ex coactione quis falsum cum iuramento assereret. Hinc tale iuramentum quantumcunque coactum, est obligatorium, ad peccatum, nisi adimpleatur. In iuramento autẽ promissorio coactio potest esse sufficienter cogẽs ad promittendum: quia vt vitetur maius periculũ, potest aliquis promittere aliquid sibi damnosum, quod sine peccato contingere potest. Et tunc talis coactio si sit sufficiens, quod in virum constantem cadere possit, tollit obligationem iuramenti in foro contentioso: quoniam ei, qui intulit uim, non competit actio ex obligatione iuramenti illius. Attamen in foro conscientiæ est obligatorium, magis nanque debet homo temporale damnum subire, quàm fidem infringere. Habet tamen remediũ vt in iudicio repetat. Qđ si iurauisset se nõ repetiturũ potest iudici denunciare, qui ex officio suo debet raptorem ad restituendum compellere. Si autem iurauit se, non denunciaturum, nõ tenetur hoc obseruare. qa talis iuratio esset ꝯtra correctionẽ fraternã

Iuramẽtũ coactum an sit obligatorium.

¶ Postremò, si interrogetur, an iuramẽtũ obliget se cun-

cundum intentionem recipientis: dicendum, quòd iuramentum promissorium obligat hac necessitate vt culpa uitetur. Vnde obligat ad omne id faciẽdũ, quo non facto, culpa incurritur. Distinguendum, est ergo de eo, qui iurat. Aut enim iurat simpliciter, aut dolosè. Si dolosè, ex duabus partibus põt subsequi culpa, puta ex fractione iuramẽti, & ex dnlo. Quamuis ergo ex ratinne iuramenti inquantum iuramentum, non nbligetur ad ipsum implendum, nisi secundum suam intenionem: tamen ea necessitate iuramenti, inquantum fuit dnlosum, obligatur, ad taliter obseruandũ, quod ex dnlo iurantis alius, nnn lædatur: quod fit, quando secundum intentionem recipientis, iurãs implet iuramentum. Si autẽ simpliciter iuret sine dolo, tunc in foro cnnscientiæ nnn obligatur nisi secundum suam intentionẽ, sed in forn cnntentinso, vbi intẽtio ignnratur, obligatur secundum quod verba communiter accipi, snlent Hæc Thnmas in Scripto.

Teritaũ. ¶ Concnrdat Petrus, qui de obligatinne asserit iurameti: Qunddam iuramentnm, est assertorium de præteritn, qunddam promissnrium de futuro, & sicut debita materia iuramenti assertorij est verum, & nnn falsum: ita debita materia iuramenti prnmissorij est bnnum, & non malum. Qni ergo iurãt malum, obligatur ad culpam malè iurando, sed non obligatur implere hoc ipsum. Nntandum ergn, quòd hoc, quod iurandn promittitur, aut euidẽter, atq; totaliter bnnum, aut euidenter, & tntaliter malum, aut partim manifestè bnnum, & partim manifestè malum, aut est dubium quale sit. Si est euidẽter, & totaliter malum, tunc auctoritate propria est frangendum: sed tntaliter, & apertè bonum, nullatenus est frangendum. Si partim bnnũ, partimq; malum, ut si meretrix prnmittat se seruaturã fidem peccatnri, partim est frãgendũ, & partim tenendũ. Si uerò est dubium, nnn est auctnritate ꝓpria, sed superinris interpretatione frangendũ. Io ꝓmissione aũt meritricis ꝓtacta, sunt dun: Vnum, ꝙ adhærebit, qđ malum est: aliud, ꝙ non adhærebit alteri, quod bnnũ est. Idcircn in hoc frangendo iuramẽtum, peccat grauiùs, q̃ seruandn: qa dũ seruat, peccat tornicandn, non periurandn: sed dũ adhæret alteri, peccat utrnq; mõ. Hæc Petrus.

Richard⁹ ¶ Richardus qunq; præhabitis cnnsonans de nbligatione iuramenti incauti, testatur: Iuramentum potest esse incautum, vel ratione modi iurandi, uel ratione rei iuratæ. Primo modn dupliciter, utpote, vel qnia non est factum ex deliberatione, & sic nõ nbligat de necessitate, sed tm̃ de congruitate, & si licitum sit, qđ iuratur, Aut quia nnn fit cũ reuerẽtia debita, & sic peccat bõ iurando, & obligatur ad nbseruandũ, quod iurauit, si licitum est. Iuramentũ aũt illicitum rõne iurati est nmne, quod iuratum, derogat charitati, nullumq; tale obligat iurantẽ. sic iurãs tñ peccat. Cumq; cuncta diuina præcepta, atque cnnsilia ordinentur ad charitatis ꝑfectionem, nullum iuramentũ est obligatoriũ, qund derogat diuino cõsilio, seu ꝓcepto. Qui ẽt quodlibet mortale pctm̃ derogat alicui diuinn præcepto, & ẽt veniale, inquantũ est quædam obliquatio à rectitudine ꝓceptorum, & dispnsitio ad mortale: iden nullum iuramentum de faciendn mnrtali, aut veniali peccato, est obligans. Cum etiam consilia sint de operibus supererngationis, & perfectinnis, iõ nullum iuramentũ de non faciendo aliqund opus superogatinnis, vel de faciendn cõtrariũ opibus supererogationis, nbligat. Nec ẽt iuramentũ de non faciendo, ea, q̃ melius est facere, q̃ non facere. iñ iurans, ꝙ non retinebit aliquem in suo seruitio, quẽ expedientiùs est tenere, uel ꝙ nõ lnquetur ꝓximo suo, cum qun aliàs meliùs esset loqui, q̃ nnn loqui, non nbligatur ad talia nbseruãda. Hęc Richardus.

¶ In his, præsertim in dictis Thomæ, cnntinentũ scripta Alberti de iuramenti obligatione, qui refert Albertus. quemadmndũ, quidã coactus iurauit, & cnnsuluit Papam Alexandrũ, an deberet implere: qui respondit, Non me habebis auctorẽ periurij. Item, ꝙ quidam coactus iurauit, suæ concubinæ, ꝙ duceret eã vxorẽ, nec interrogaret snos parentes; interrngauitq; Augustinum, An snluere teneretur, Augustinus respondit de consilio beati Ambrosii, ꝙ duceret eam. Hæc Albertus. Exempla duo iurãtium coactè. ¶ Durandus qunq;: Maior est, inquit, nbligatio matrimnnij, quàm iuramenti, Durãdus. sed obligatio matrimonij est propriè de futurn. Obligatio antem de præsenti, maior est obligatione de futurn. ¶ Cumq; nbiicitur, quod coactio impedit matrimnnium: dicendum secundum qnosdã quòd nulla cnactio matrimoninm impedit, quo ad Obiectio. conscientiæ forum, si tamen interueniat cnnsensus Solutio. interinr: quamuis qun ad forum ecclesię, iudicetur non esse matrimoninm; qnia præsumitur defuisse, consensns, vbi cnactio intercidit. Alij dicunt, quod coactio per metnm cadentem in virnm constantẽ impedit matrimonium, quantuncunque consensus interiòr interueniat, prnpter hnc, quod matrimonium, vt est sacramentum, requirit indiuisibilitatẽ inter cnniuges: & quia consensus coactus impetrat restitutionem in integrum secuodum iura, ideo talis consensus cnntrariatur matrimnnio vel indiuisibilitati matrimnnij, propter qund impedit ipsum. Sic autem, non est in promissorio iuramento, qnia, non est cõtra rationem promissi, qnod retrahatur. Hæc Durandns,

¶ Postremò etiam Scotus hic multa inducit: Cõmnniter, inquiens, conceditur, quòd vnicnm perin Scotus. riũ leue, nõ est pctm̃ mnrtale tamen consuetudine periuriũ est mnrtale: quoniã habitus ex mnltis actibus generatns, inclinat ad grauinrẽ ꝑiurationẽ, q̃ sint pręcedentes. Sed cõtra hoc nbijcit, qa si primus actus periurandi, nõ est peccatũ mnrtale, ergo nec Obiectio. qcunq; alius etiã ex quocũq; habitu fiat, quoniã habitus inclinans, nõ potest facere actum graniorem.

¶ Illud prosequitur, qund nnn prosequnr, quia vtilius (nisi fallor) snbticetur, qnàm recitetur. ¶ Ego autem verius renr, quòd consuetudo seu habitus Diony. cõtra Scotũ vtilis ꝑpemodũ hoc loco fenestras aperientẽ maximè conferat ad culpæ aggrauationem, intãtũ, vt ex cnnsuetudine, & frequentia fiat mortale, qđ aliunde consisteret veniale, quemadmodum super Inhannem, probat, & asserit Augustinus, qđ hnc facit sentina neglecta, qđ irruens fluctus: & minuta est arena, quæ si nimium multipliciter, præmit, & opprimit. Deniq;, irrefrenata venalium cõsuetudo includit cnntemptum: & cũ veniale sit dispositio, ad mortale, pandit se non vereri mnrtale incidere, qui nõ satagit mortale vitare. & vtiq; qui nõ est notabiliter timoratus, citò labitur in mortale, cũ tãta sit humana fragilitas, tanta circumuentio satanæ, tanta peccandi occasio. Iden in Ecclesiastico scriptum est, Si non in timore Dei tenueris te instanter Eccl. 17. citò snbuertetur domus tua. Apostolns qunq; hortatur: Cum metu, timore, & tremnre vestram salu- 2. Cor. 7. tem operamini. Hinc falsum censetur, quòd si primus actus perinrãdi nõ sit mortale pctm̃, ergo nec quicũq; alius etiam ex quocũq; habitu fiat: qm̃ hatus inclinãs nõ potest actũ facere grauiorẽ. Istud iquã facillimè reprobatũ. Et enĩ ꝯstat, ꝙ homo paulatim labitũ ad peiora. ꝓpter qnod ait scriptura. Qui Eec. 19.

negli-

negligit modica, paulatim decidet. Habitus autem quanto plus augetur, fortificatur, & crescit, tanto, vehementiùs, atque frequentiùs inclinat ad actum. nullus autem actus tam venialis est, quin ex nimia inordinata complacentia, & intensiori suæ prauitatis malitia fieri, queat mortalis. Hinc habitu prauo nimium excrescenti, quidam quadam rabie feruntur in vitia: imò in vilibus rebus occasioneque facili ruunt in mortalia vitia, ut in gulosis, & libidinosis conspicitur. Rursus, sicut effectus proportionat suæ causæ, sic actus habitui, ex quo fluit: ergo quo habitus extat intensior, eo cæteris paribus actum producit intensiorem. Vnde sicut in uirtuosis, & exercitatis, ac sanctis hominibus ex eorũ uirtutibus prodeunt actus, tanto perfectiores, meliores, & diuiniores, quanto eorum uirtutes sunt magis perfectæ: ita econtrario est in uitiosis, quorum habitus existunt intensiores. Hinc etiam falsum ostenditur, quod ait præfatus, φ periurium in deliberatum, quotiescunq; iteratum, non est peccatum mortale, ita φ raritas, & frequentia nihil ad propositum faciunt: imo potius reor, φ non soluni periuriũ, sed etiam iuramentum uerum, sed frustra irrationabiliterq; prolatum, quod ex raritate excusabile est à mortali, præ frequentia irrefrenata, & nimia fit mortale. Hoc quippe oino detestabile est, φ miser, & insipiens hõ diligentiã non apponit erca considerationem, & adimpletionem pceptorum altissimi: φ potissimè patet ex hoc, φ sine refrenatiõe iurat inaniter. In tota aũt scriptura docet, inbetur, monetur, vt pcepta Dei diligenter discamus, memoriter teneamus, sæpe consideremus, efficaciter impleamus, queãdmodum Ecclesiastici 3. scriptum est: Quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semp. Et in Psalmo, Maledicti, qui declinant a mandatis tuis. Hinc Ieremia testante. Maledictus est qui opus Dei efficit negligenter. Vnde, & in Deuteronomio locutus est Moyses; Erunt uerba domini in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis ea sedens in domo tua, & ambulans in itinere, & dormiens, atq; cõsurgens, & ligabis ea quasi signũ in manu tua, eruntq;, & mouebuntur inter oculos tuos. Eccl. 3. Psalm. 118 Ierem. 48 Deut. 6.

De sexto, & septimo præcepto secundæ tabulæ.
Distinctio. XL.

SExtum præceptum est, Non desiderabis vxorem proximi tui. Septimum est, Non concupisces domũ proximi tui, non seruum, non ancillam &c. Sed videtur præceptum de non concupiscendis rebus proximi, vnum esse cum eo, quo dicitur, Non furaberis: & præceptum de non concupiscenda vxore, vnum esse cum eo, quo dicitur, Non mœchaberis. Poterat enim præceptum, non furandi in illo generaliter intelligi, vbi de non concupiscenda re proximi præcipitur, & in eo quod dictum est, Non mœchaberis, poterat illud intelligi, Non concupisces vxorem proximi tui. Sed in illis duobus præceptis, non mœchandi, & non furandi, ipsa opera notata sunt, & prohibita, in his vero extremis, ipsa concupiscentia. Multum ergo differunt illa ab istis. Vnde illi præcepto, non mœchandi fit superadditio in euangelio, vbi omnis concupiscentia mœchandi prohibetur. Sed cum hic prohibeatur concupiscentia alienæ vxoris, & alienæ rei, quare dicitur lex comprimere manum, & non animum, euangelium vero, & manum, & animum? Illud de lege dicitur secundum ceremonialia, non secundum moralia. Vel quia in lege, non est generalis prohibitio omnis mortiferæ concupiscentię, vt in euangelio, vel secundum eorum carnalem intelligentiam. De duobus pręceptis cõcupiscentiæ. Matth. 5

Quid sit litera occidens.

Si vero quæritur, quam dicit Apostolus literam occidentem: ea certè est, decalogus, qui non dicitur litera occidens, eo quòd mala sit lex, sed quia prohibens peccatum, auget concupiscentiam, & addit præuaricationem, nisi liberet gratia, quæ gratia non sic abundat in lege, vt in euangelio. Lex ergo bona est, & tamen occidit sine gratia: cũ sit virtus peccati, quę iubet, quòd sine gratia impleri, non põt. Gratia aũt decrat, & iõ litera occidens erat. Distat aũt euangelij litera leges à litera, quia diuersa sunt promissa. Ibi terrena, hic cœlestia promittuntur. Diuersa etiam sacramenta, quia illa tantum, significabant, hæc conferunt gratiam. Præcepta etiam diuersa, quantũ ad ceremonialia. Nam quantum ad moralia, sunt eadem, sed pleniùs in euangelio continentur. Au distis decem chordas psalterij vtriusque sexui impositas, quę charitate tangendę sunt, vt vitiorum,* ferę occidantur. 2. Cor. 3. Ioan. 1. Roma. 7. Matth. 5. *feræ

Summa distinctio nis XL.

PRosequitur Magister de duobus præceptis cõcupiscentiam refrenantibus, quorũ unũ prohibet alienã concupisci uxorẽ aliud alienã possessionẽ. Quo circa declarat, cur istæ concupiscentię specialiter prohibeãtur, cũ in alijs præceptis, in quibus opera praua ex eis orientia prohibentur, satis uideãtur prohibita. Cõsequẽter sciscitatur, cur litera ueteris testamẽti dicatur occidere, & circa hoc tangit quasdã differẽtias inter euangelicam, atq; Mosaicam leges, quarũ declarationes magis spectant ad librum sequentẽ, sic, quòd per ista artificiosè continuat se ad materiam libri sequentis.

QVAESTIO I.

HIc quæritur primò. *An duo ista præcepta præductis aptè addantur.* ¶ Videtur, quod

non, quia eadem ratione in alijs darentur diuersa præcepta de cohibitione operum iniquorum, & desideriorũ (ex quibus procedunt) illicitorum quod tamen non fit. ¶ Secundò, affectio praua, & operatio ex eo procedens vitiosa, reputantur, pro vno, & eodem peccato, vt patuit libro 2. distinctione 42. ergo eodem præcepto sufficienter vetantur. Et quæritur cur vitia ista concupiscentiæ, ac auaritiæ duplicibus vetentur præceptis magis, quàm alia.

Albertus

¶ Ad hoc respondens Albertus: Aliud, inquit, est in concupiscentia carnis, & in concupiscentia aliarum rerum, aliud, quoque in alijs peccatis: quoniã istæ duæ concupiscentiæ habent delectationes suas etiam ante opus, & operi, non coniunctas, vt asserit Augustinus: Concupiscentia, quippe, non prohibetur specialiter separata ab actu, nisi in talibus cõcupiscibilibus, quæ in se requiescere faciunt hominis mẽtẽ speciali delectatione etiam præter actum, & illa sunt duo, videlicet delectabile carnis, & delectabile possessionis rerum. In illis namq; toties peccatur corde præter intẽtionem veniendi ad actum. In alijs autem, vt in homicidio, falsoq; testimonio &c. vel nõ est delectatio præter actum, vel ipsa causantur ex delectationibus illis. Nam multi volunt occidere, & occidunt, vt habeant, quod illicitè cõcupierunt in delectationibus carnis, rerumve mundanarum, sed illæ delectationes propter se appetũtur, ideo concupiscentiæ istæ specialem habent prohibitionem, non alię. Pręterea aduertendum, quòd ancilla, potest dupliciter concupisci Primò ad cõcubitum, & ita prohibetur, cum dicitur: Non concupisces vxorem proximi tui. Secundò, vt possessio sicq; prohibetur præcepto quo dicitur: Non concupisces rem proximi tui, non seruum, non ancillam &c. Rursus appetibilia appetuntur ex indigentia, quadam. Indigentia autem est duplex. Vna conseruationis indiuidui, alia speciei. Ex indigentia conseruationis indiuidui seu proprij suppositi causatur auaritia, accipiendo auaritiam largè, vt se extẽdit ad res, atque honores. Ex indigentia conseruationis speciei, procedit luxuria: ideo auaritia oculorum, & fastus seu superbia uitæ, reducuntur in possessiones, i. in concupiscentiam rerum, non autem concupiscentia carnis, quia, non surgit ex eadem radice. Porro nullum scibile inquantum scibile, malum est: quod constat ex hoc, quòd omnium scientiam habet Deus, sancti quoq; angeli multorum malorum habent scientiam: ideo nullum debet esse præceptum mortale prohibitiuum scientiæ, quia præcepta moralia, non sunt prohibitiua, nisi malorum ex se, & per se, leges autem prohibẽt quasdam scientias propter vanitates, & abusiones adiunctas, & pronitatem affectus ad talia. Hæc Albertus.

Ancilla potest dupliciter concupisci.

Indigẽtia duplex.

Tho. aq.

¶ Thomas quoque ad hæc: Intentio, ait, legis est homines inducere, ad virtutes, ad quas non sufficit vt actus qualitercunque fiat, sed oportet vt homo sciens, & volens ac propter debitũ finẽ perseueranter, & delectabiliter opereť. Nec sufficit, quòd act⁹, contrarius qualitercunque dimittatur, sed requiriť vt voluntas male agendi penitus deseratur, passionesq; inclinantes ad actus illicitos, refreneni, ac ordinentur. Hinc in præceptis decalogi prohiberi debuit, non solum actus illicitus, sed, & illicitarũ concupiscentia rerum. Peccatum verò cordis, & operis sunt idem, dum coniunguntur, non dum tempore separantur. Atuero præcepta affirmatiua, præcipiunt actus bonos. Bonum autem virtutis cõsurgit ex tota, & integra causa, ita quòd multa ad eius perfectionem concurrunt, vt diuinus Dionysius loquitur. Idcirco hoc ipso, quòd aliquis actus bonus præcipitur, omnes condiciones, & circunstantiæ implicantur, quæ ad bonitatem requiruntur. Hinc præcepta affirmatiua non fuerunt distincta circa idem genus per pręceptum cordis, & operis. Peccatum verò, quod præcepto negatiuo vetatur, pluribus modis seu particularibus contingit, defectibus: ideo ad diuersa, quæ possunt peccata inducere, possunt diuersa ordinari præcepta. Vnde peccatũ furti, & mœchiæ potius vetatur per diuersa pręcepta, quàm homicidium, aliave peccata: quoniam bonum quantum in se est, mouet concupiscẽtiam. Obiectum vero furti, & mœchiæ, est bonum delectabile temporale, quod per se concupiscentiã mouet, etiam sine progressu ad opus, & sic sine opere habet delectationem, quod non contingit in homicidio, cuius obiectum est nocumentum proximo illatũ, quod de se parit horrorem magis, quàm delectationem. Hæc Thomas in Scripto.

Richard.

¶ Idem Petrus, consonatq; Richardus, & addit: Lex vetus spiritualis est, inquantum continet præcepta moralia: & ciuilis, inquantum continet præcepta iudicialia. Primo modo ad eam pertinet ordinare actus interiores, & exteriores, præsertim interiores, inquantum ordinatio exteriorum dependet ab interioribus. Vnde, & in Deuteronomio datur præceptum de interiori dilectione Dei, à qua dependit ordinatio omnium actuum aliorum. Secundo modo ad eam principaliter pertinebat ordinatio actuum exteriorum tantummodo, quãuis consequenter ad ipsam pertinuerit etiam ordinatio actuũ interiorum, propter hoc, quod per deordinationem eorum multæ oriuntur deordinationes exteriores in proximum. Quam ob causam, etiam lex ciuilis humana, dat præcepta de exterioribus actibus virtutum ordinantium actus interiores. Primo modo, loquendo de veteri lege, ad eam pertinuit dare ista præcepta de concupiscentijs reprimendis, non autem loquendo de ea secũdo modo. Vnde, & primo modo ad eam aliquo modo pertinuit prohibere animum, & secundo modo manum. Concupiscentia demum operationi coniuncta, eodem prohibetur præcepto, quo, & actus exterior, qui ex ipsa descendit. Hæc Richardus.

Deute. 6.

Bonauen.

¶ Præterea Bonauentura in quæstionibus circa literam protestatur: Duplex est cõcupiscentia. Vna in sensualitate consistens, alia in consensu rationis progressiuo ad opus, seu deliberatiuo. Prima est venialis, nec prohibetur, nec cohibetur. Secunda est mortalis atque prohibita. Similiter concupiscentia possessionum proximi, quæ, & contra iuris processum hic prohibetur, Hæc Bonauentura.

QVAESTIO II.

QVæritur consequenter, *Vtrum differentia inter legem euangelicam, & antiquam congruenter assignentur in textu.* ¶ Videtur, quòd, nõ, quia in textu habetur quòd distinguuntur per hoc, quòd lex vetus solum cohibuit manum, sed lex noua manum, & animum. Contra quod obijcitur, quia vetus prohibuit interiora peccata, vnde per prophetã Micheã dominus ait: Væ qui cogitatis inutile. Et per Zachariã, Vir malũ ne cogitet in corde suo. In Deuteronomio, quoque Deus multoties minabat filijs Israel pęnas grauissimas nõ diligẽtib⁹ nec

Michee.

Zac. 8.

metuen-

metuẽtibus eũ, sed transgredientibus legem suam, obedientibus verò, & iustis premia promisit huberrima. Secundò, lex vetus intendebat suos cultores efficere virtuosos, virtus autem, & vitiũ consistunt in anima. Insuper dicuntur hæ leges differre, quia lex noua iustificat, non autem lex vetus. Contra, quod arguitur, quod obseruatores legis Mosaicæ merebantur saluari, & Deo erant accepti. Tertiò, scriptum, est in Baruch: Hic liber mandatorum Dei, & lex quę in æternum est. Omnes qui timent eam, peruenient, ad vitam; qui autem derelinquũt eam, ad mortem. Vnde de decalogo pertinente ad veterem legem, dixit saluator: Si vis, ad vitam intrare, serua mandata. Ergo obseruatio decalogi, est meritoria vitæ ęternæ. Tertiò, Apostolus ait, Lex quidem bona, & sancta, ergo sanctificabat. Præterea ponitur differentia ista, quòd lex Mosaica promittebat, pro premio temporalia bona, lex verò, euangelica spondet bona cælestia, & æterna. Obijcitur contra hoc id, quod cantat ecclesia, Signifer sanctus Michael archangelus repræsentet eas (videlicet animas fidelium defunctorum) in lucem, sanctam, quàm olim Abrahæ promisisti, & semini eius. Genesis quoq; scriptura ait: Dixit dominus ad Abraham, Ego protector tuus, & merces tua magnanimis. Certum, est quòd temporalia bona, non poterant esse merces valde magna, imò neq; condigne excellentijs actuum virtuosorum tam perfecti patriarchæ, imò nec alicuius iusti, cum Iustitia virtutesque theologicæ, dona spiritussancti, meritorij actus procedentes ex illis, sint incomparabiliter præstantiora temporalibus bonis. Cumque Deus omnipotẽs sit superliberalissimus, ac superopulẽtissimus premiator, pro supernaturalibus charismatibus istis nequaquam retribuit sola temporalia ista, sed dona gloriæ sempiterna, potissimum cũ multi sancti prophetæ, ac martyres veteris testamẽti, in vita hac aduersa magis, quàm prospera sint sortiti, quemadmodum de seipso Ieremias testatus est: Diem hominis, non desideraui, tu scis. Amplius ponitur differentia hæc, amor, & timor: hoc est, ꝙ lex induxit, ad bona agenda, & ad mala vitanda, ex timore, euangelium ex amore. Contra quod instatur, quia lex vetus docuit omnia ad Deũ referri, & ipsum toto corde super omnia diligi, sicque ei ex amore seruire. Multi quoque fuerunt viri heroici, & perfecti in lege legis præcepta seruando: imo in adimplendo illud preceptum, Diliges dominum, Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, consistit omnium virtutum perfectio, totius perfectiõis apex, & plenitudo imò, & omnium euangelicorum consiliorum consummatio vltimata. Adhuc autem ponitur differentia ista, quòd lex vetus erat importabile onus, de quo in Actibus Apostolorum beatissimus Petrus, deprompsit: Cur tentatis onus imponere ceruicibus discipulorum, quod nec nos, nec patres nostri portare potuimus? De euãgelica vero lege dixit saluator, Iugum meum suaue est, & onus meum leue.

Baruch. 3.
Lucæ. 19.
Roma. 7.
In offertorio ꝓ defunctis.
Gene. 14.
Ierem. 17.
Deute. 6.
Matth. 22.
Deut. 6.
Actuũ. 15.
Matth. 11.

¶ In oppositum est, ꝙ euãgelica lex est, perfectior Mosaica lege, & multa superaddit eidẽ. Propterea ꝙ asseruit filius Dei, Nisi abundauerit iustitia vestra plusquã scribarũ, & pharisæorũ, nõ intrabitis in regnũ cęlorũ. Postremò ponit̃ differẽtia ista, ꝙ sacramẽta euãgelicę legis continẽt gratiã, & efficis̃ qđ designãt, non aũt sacramenta Mosaicæ legis. de qua differẽtia erit in sequenti libro perscrutatio maior.

Matth. 5.

¶ Ad primum illorum Thomas respondet: Coactio legis (sm philosophũ in fine ethicorũ) ad hoc necessaria est, vt qui persuasionis non inclinant̃ ad bona, per pœnas cogantur. Hinc legis cohibitio se extendit quantum pœna inflicta per legem. Quem admodum autem lex vetus infimis animis non nisi terrena promisit apertè, sic, & pro peccatis temporalem pœnam inflixit. Pœnæ verò temporales pro peccatis infligi non possunt, nisi quatenus in actum exteriorem prorumpunt. Alias namque ab homine de eis iudicari non põt. ideo lex vetus manum, & nõ aĩm cohibere dicebatur. lex autem noua promittit in premium bona æterna, & cõminat̃ æterna supplitia, quæ ab illo iudice infliguntur, qui cordiũ est scrutator. ideo, non solũ manũ, sed etiã cohibet animũ, vt patet ĩ hoc ꝑcepto, Nõ occides, ꝓ cuius, trangressione lex vetus hoiem occidebat, noua vero lex ꝓpria interiore pœnã minat̃ ęternã. Nihilominus lex vetus ꝑceptis affirmatiuis, & negatiuis aĩum ordinauit ad virtutes, atq; à vitijs reuocauit, nõ tñ cõtra transgressiones hmõi præceptorũ pœnam aliquã ordinauit, secundum quã cohibere, aut cogere diceretur. Similiter oẽm cõcupiscentiã lex quantum ad genus suum, prohibebat: nõ tñ ab omni concupiscentia mala cohibebat per pœnas, sed solum ab ea, quæ prorũpebat in actum. De alia differentia inter has leges, dicendũ ꝙ lex Moysi quodam modo iustificabat, & quodammodo occidebat. Iustificare quippe dupliciter sumit̃. Primò ꝓ iustitiã facere, sc̃do, pro iustitiã docere. Iustitia quoque, est duplex, videlicet, infusa, & acquisita. Lex ergo ciuilis hoĩes iustificabat iustitia acq̃sita, q̃a ꝑ exercitia virtutum eos inducit ad iustitiæ habitum. Sicq; lex Moysi iustificare potuit, ad iustitiã acquisitam inducendo. Verum de ista iusticia nihil ad ꝑsens. Porrò infusa iustitia à solo Deo, est effectiuè, ideo lex eam per opera inducere non valebat, sed per nouam legem inducitur talis iustitia: quia per sacramenta euangelicæ legis confertur gratia, quæ formaliter iustificat. Sacramenta aũt veteris legis, gratiã, non cõtinebant: nec cõferebant ideo lex illa nequaquã iustificabat, quasi iustitiam causans, sed quasi iustitiam docens. Litera demũ legis occidere dicit̃, & quãtum, ad moralia, & quãtũ ad ceremonialia, sed differenter: quoniã ceremonialia tpe gratiæ reuelatæ cœperunt esse mortifera: quantum vero, ad moralia, nõ nisi accidentaliter, inquantum ex lege pctm̃ prohibente, & auxiliũ grãæ cõtra pctã nõ cõferẽte, infirmus periculũ mortis incurrit triplicitet. Primò, ex hoc, ꝙ ei peccati cõmemorationẽ ingressit, in quo peccati concupiscentia nõ fuit extincta; ex qua cõmemoratione concupiscentia, plus potuit vigere, sicut dũ aqua ostẽdit̃ sitienti. Secundo, quia ex hoc ꝑ q̃ quod prohibebatur, ponebatur quasi in quodam alto, atq; difficili, ad habendum. ideo mens humana peccato subiecta, vehementiùs in illud tendebat, iuxta illud Prouerbiorum: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Tertiò, quia lex peccatum prohibendo, specialem addebat reatum, inquantum homo, non solum legẽ naturalem transgrediebatur, sed etiã legis scriptæ erat præuaricator. Itaq; lex vetus, & obseruatio decalogi sine charitate, & gratia, non suffecerant ad salutẽ. Charitatem autem, & gratiam lex illa non valebat causare, eo quòd sacramenta eius nõ fuerunt gratiæ cõtẽtiua nec effectiua. Præcepta, teste beato Dion. 4. ecclesiasticę hierarchię capitulo, Lex noua media ẽ inter statum ecclesiæ triumphantis, & statũ veteris legis: idem bona spiritalia, diuina, ęterna, q̃ in triũphãti ecclesia palam per speciem cernuntur, in noua lege manifestè permittũtur: in veteri, aũt lege, obscu-

Hebræ. 4.
Lex vetus quò dicat̃ iustificare.
Lex quò occidere dicatur.
2. Cor. 3.
Prouer. 9.
S. Dion.

re sub ænigmatibus,& figuris,iuxta illud ad Hebræos: Vmbram habens lex futurorum bonorum. & hoc propter tres causas. Primò,vt Iudæi ex his,quę cognoscebant, assuefierent maiora sperare a domino. Secundò, vt non solum cognitio,sed item affectio à tẽporalibus manuduceret ad diuina. Tertiò, quia bona æterna non statim eis poterant exiberi, precio nondum soluto, vnde dilatio promissorum inefficacem faceret apud infirmos promissionem. Itaque æterna promittebantur in lege finaliter,sed obscurè, & tanquam premia consummata:temporalia verò,incitamenta,& manuductoria. Præterea ex ipso modo legislationis apparet,quòd lex vetus est lex timoris, & lex noua lex amoris. Lex etenim noua ex ostensione diuinæ charitatis sumpsit initium, quia in effusione sanguinis Christi, quæ fuit perfectissimæ charitatis effectus,& signum,nouum testamentum est consummatum. Vetus verò lex in ostensione potestatis diuinæ,quæ timorem incutit, exordium sumpsit, propter quod in ipsa legis datione propter fulgura,voces,& tonitrua,terror audientes inuasit. Vnde,& vetus testamentum per cõminationem pœnarum ad obseruantiã induxit, nouum verò testamentum per beneficia, & promissa: quod,& statui competit generis humani, vt scilicet populus rudis,per timorem pœnarum priùs tangeretur,& quasi compelleretur, postmodum verò p amorem in bono perficeretur. Nam sicut timor est via ad amorem,ita lex vetus ad nouam. Verũtamẽ, non negatur,quin in veteri lege erant multi perfecti,& sancti:qui ratione suæ perfectionis magis ad nouam, quàm ad legem veterem pertinebant:nec, illam perfectionem adepti sunt virtute legis, & sacramentorum eius,sed ex pietate, & gratia Dei ac fide Christi futuri. Non autem negandum est, quin lex iustificabat per modum doctrinæ, quoniam docuit quid agendum,sed nõ contulit gratiam adimplendi. Præterea aduertendum, quòd difficile, & onerosum mensurantur secundum sustinentis virtutem:aliquid enim onerosum, est debili, quod leue,est idcirco de onere legis, ac euangelij, dupliciter possumus loqui. Primò, quantum ad grauitatem præceptorum secundum se:secundò, per comparationem ad virtutem obseruantium ea. Si primo modo, sic quantum, ad numerum præceptorum,præcepta veteris legis erant onerosiora: quia lex vetus cæremonialia obligauit,ac iudicialia multa, lex autem noua ad moralia tantum,quæ etiam naturæ lex imperat, & in vno verbo abbreuiato dilectionis Dei,& proximi cõcluduntur. Sed quantum, ad explicationem præceptorum istorum, præcepta nouæ legis quodammodo, sunt difficiliora: quoniam magis explicatur virtus præceptorum, moralium, in noua lege,quàm veteri, superadditque lex noua consilia, quamuis de ea, non cogat. Quædam quoque prohibet, quæ lex vetus permisit, infirmitati deferens, vt libellum repudij. Si secundo modo, sic absolutè loquendo lex vetus onerosior erat; tum quia auxilium gratiæ, non præstabat, ad præcepta implenda, sicut facit lex noua: tum quia lex vetus per modum timoris cogebat, ad hoc, ad quod noua lex ea amore inducit, qui omnia leuia facit. Igitur, vt ex dictis elicitur, additio nouæ legis, ad veterem, vel est quantum, ad consilia, ad quæ lex noua,non obligat:vel quantum ad explicationem eorum, quæ in veteri lege implicitè habebantur. Vnde ex his concludi non valet, quòd lex noua sit grauior, neque ex hoc, quòd lex euangelica ad maiorem perfectionẽ perducit. Virtuosus namque ea, quæ ad virtutem pertinent, delectabiliter, ac libenter exequitur, vt dicitur primo Ethicorum. ideo virtus perfecta exequitur leuiùs, quantumcunque difficilia, quàm carens virtute facilia, cui hoc ipsum graue, ac triste, est, quod a delectationibus illicitis abstinet. Denique, sicut ligna tortuosa diriguntur, & inflectuntur, vltra medium, quatenus, ad rectitudinem tandem perueniant: ita ad virtutem agendum, est vt qui à virtutum rectitudine magis distorti fuerunt, magis virtutum contrarijs abstrahantur. Et propter hoc etiam pœnitentibus grauiora onera imponnuntur. Hinc, & ceruicolo, rudique populo Iudæorum graue onus impositum, est. Hæc Thomas in Scripto.

Hebr. 10 — Exod. 19 — Hebræ 11 — Multi in veteri lege an nouam pertinebant — Onus legis ob euangelio quo differat. — Matth. 22 — Matth. 19 — An lex noua veteri sit onerosior. Amor vincit omnia

¶ Hic quoque in prima 2. quæstione 108. Nouæ, inquit, ac veteris legis vnus,est finis,& autor, videlicet Deus,& vt homines ei subdantur,virtuosi fiãt atque saluentur: ideo lex noua, & vetus, non distinguuntur specificè, neque ex fine,sed secundum perfectum,& imperfectum, quoniam noua lex per fectiùs, ac viciniùs Deo cõiũgit. Atverò lex vna dicitur grauior alia dupliciter. Primò, quantum,ad exteriorem operationem ex seipsa difficilem. & sic lex vetus est grauior noua, quia, ad plura extendit, & plurima continet ceremonialia, iudicialiaq; præcepta. Secundò, quantum, ad interiorem actionẽ, promptitudinemq; agendi, & sic noua est grauior veteri. Cohibet enim animum, & interiores actus, cogitatiões, & affectiones refrenat, quod est ei difficile. Nempe(vt ait philosophus) facile est operari ea, quæ agit iustus. Difficile vero est operari eo modo quo agit. i. promptè, ac delectabiliter, & cum circunstantijs debitus. Hæc in Summa.

¶ Idẽ Petrus, quãuis partim sub alijs vorbis, qui, & dicit legem iustificasse dispositiuè, & instructiuè, ac meritoriè, quia per legis impletionem meruit homo augmentum iustitiæ coram Deo. De comparatione quoq; grauitatis veteris, ac nouæ legis, cõtingit loqui dupliciter, sicut de grauitate hominis alicui. Primò, secundum se, secundò in comparatione ad vires portantis. Primo modo adhuc dupliciter: primo secundum quantitatem præceptorum, & sic grauior fuit lex Moysi, quoniam multo plura continebat præcepta. Secundò, penes qualitatẽ illorum. sicque lex noua grauior est, quia perfectiora præcepta dantur in ea. In comparatione vero, ad vires portantis, lex noua est, leuior, tam quo ad augmentum virtutum, per gratiam in sacramentis quam quo ad virtutis confortationem per doctrinam in exemplis.

Concordat Richardus, qui quasdã speciales inducit hic quæstiões, q̃ à sancto Thoma in prima Secundæ tanguntur. Prima est, An lex naturæ cõtineatur in lege ęterna, & certum est, quod fontaliter exemplariter, causaliter, supereminenter, continetur in illa: imò à lege ęterna diuina, & increata, omnis lex creata secundaria, & humana profluxit, quantum ad omne illud, quod veritatis, & æquitatis, honestatis, ac salubritatis in lege creata consistit. ¶ Amplius quærit, An lex humana, & diuina contineantur, in lege naturæ intelligendo, per legem diuinitus, datam, euangelicam, atque Mosaicam. Et respondet, quòd lex humana quantum ad aliqua, continetur in lege naturæ, videlicet, quantum ad ea, quæ sequuntur ex præceptis legis naturalis, sicut conclusiones sequuntur ex primis principijs, non quantum ad alia. Lex verò diuina potius continet legem naturæ, quàm contineatur in ea. Asserit,

Lex vetus a noua distinguitur — Lex vna alia grauior, dicitur dupliciter. — Petrus. — Quæstio. — Respõsio

rit quoq; q legis naturalis est tantum unum primũ principium, utpotè istud, unusquisq; ordinato modo diligat bonum. ex quo principio sequitur odiũ mali, sicq; ex hoc, quòd malum odiatur, & bonum ametur, sequũtur mediatè, uel immediatè uniuersa legis naturæ præcepta. ¶ Iterum quærit, An lex noua contineatur in ueteri & constat quòd imò, sicut perfectum continetur in imperfecto, signatum in signo, ueritas in figura. Hæc in Sũma Richardus.

Quæstio.

Albertus.

¶ Albertus, quoque circa hæc addit: Iustificans dupliciter dr, utpotè effectiuè, & sic solus Deus iustificat: & formaliter, & hoc dupliciter. Primò, ut ꝓpria forma faciens actu iustum, sicut albedo album sicq; iustitia sola iustificat, & ut remouens dispositionem contrariam, sicq; gratia sacramentalis iustificat, q est principaliter ordinata contra peccatum, ut probatur in principio quarti. Tertiò modo dr iustificans, faciens dignũ uita æterna ex merito actionis, & sic iustificat charitas sola. Quartò dr iustificãs consuetudinem iustitiæ inducens. & sic opus iustificat, & per consequens pręceptum, quod ligat ad obseruantiam operis. sic quoque decalogus semper iustificabat. Hæc Albertus.

Bonauen.

¶ Præterea circa præhabita scribit Bonauentura: Dũ comparamus adinuicem legem Mosaicam, & euangelicã, hoc põt esse dupliciter. Primò, sm statũ communem. Secundò, per respectũ ad statum specialis personæ. & hoc secundo modo differentia harum duarum legum non est amor, & timor, cum euangelica lege multi ducantur spiritu timoris, sicut in lege Moysi multi ducebantur spiritu amoris. Si autem comparentur hæ leges adinuicem sm statum communem, sic lex Moysi lex fuit timoris: qm fuit imperfectionis: lex uerò euangelica est lex amoris, cu sit lex perfectionis. Verum n duplex est amor. Vnus, quo Deus diligitur inquantum bonus: Alius, quo amatur inquantum beneficus. Ex primo amore oritur timor filialis, qui timet patrem offendere eo, q diligat eum. ex scdo amore oritur timor pœnæ, quo quis timet beneficia perdere, & mala pœnæ incurrere. Primus amor, & timor conuenit euangelicæ legi, secundus timor, & amor legi Mosaicæ. Hæc Bonauentura.

Lex Moysi timoris dicitur. Euangelii uerò amoris dicitur lex.

¶ Qui etiam hic enarrat duas principales opiniones de hoc, An sacramenta ueteris legis gratiam continebãt, ac conferebant, an potius non, sed sacramenta euangelicæ legis hoc priuilegium sortiãtur, quæ quæstio ad quartum pertinet librum. idcirco pertransileo.

Durand.

¶ Dictis concordans Durandus: Dum, inquit, uetus lex cohibere dicitur manum, per manum operatio designatur exterior, per aiam uerò uolũtas, seu interior operatio. Differunt quoq; prohibitio, & cohibitio: qm prohibitio solo fit uerbo, & absque pœnæ comminatione, cohibitio autem est per tactum seu metu ex punitione. Itaque tenendum, quòd lex uetus non solum ꝓhibuit manum, sed, & aiam: hoc est non solum prauã operationem exteriorem, sed etiam interiorem, non tñ cohibuit nisi manũ. i. operationem exteriorem. Primũ patet, q a eiusdẽ est ordinare animum ad bonum, & prohibere eũ a malo. Sed lex uetus ordinauit aium ad bonũ. i. ad dilectionem Dei, & proximi cæterasque uirtutes, ergo prohibuit eum a malo. Scdm patet, quia intantũ se extendit cohibitio, seu coactio legis, inq̃tũ pœnarũ inflictio determinatarũ per legẽm. Lex namque nõ habet uirtutem coactiuam, nisi per pœnas, quas infligit. lex uerò uetus non infligit, neque minatur nisi pœnas temporales, & pro exterioribus factis sicut non promittebat expressè nisi temporalia bona: quæ tormenta, & premia non sunt, nisi figuræ æternalium suppliciorum, & gaudiorum. Hæc Durandus.

¶ Antisiodorensis quoque: Erat, inquit, lex uetus grauior. Primò: quoniam ex timore implebatur. Facere autem ex timore, seruile est, ualde graue: quia contra absolutam fit uoluntatem. Secundò, quia grauissimè puniebantur legis trãsgressores Tertiò, propter multitudinem præceptorum

Scotus.

¶ Postremò Scotus hic sciscitatur, utrum lex noua sit grauior ueteri. Respondet, Ex duobus pendet grauitas legis unius in comparatione ad aliam. Primum ex imposito onere. Secundò ex defectu remedij ad supportandum onus impositum. Onus impositum in ueteri lege, erat obseruatio moralium, ceremonialium, iudicialiumque præceptorum. de moralibus certum est, de ceremonialibus quoque, quando obseruabant ea quæ in lege iubebantur in expurgationem, & satisfactionem immunditiarum, & præuaricationum ceremonialium, peccabant moraliter, secundùm quod frequenter in lege habetur: Anima quæ fecerit sic, aut sic, morte morietur, & peribit de populis suis, quæ est comminatio damnationis æternæ. Ad iudicialia etiam tenebantur, uel per se, uel quando determinabantur per iudices eorum, pręsertim per sacerdotem Leuitici generis, quando uidelicet erat dubius casus apud iudices inferiores. In noua autem lege ceremonialia sunt multo pauciora, ac leuiora. Iudicialia autem per Christum nulla imposita sunt, qui legẽ mititatis, humilitatis, patientiæ contulit, in qua non oportet habere iudicia. Vnde ad Corinthios scribit Apostolus: Quare nõ magis fraudẽ patimini? quare non magis iniurias accipitis? Et Christus ait: Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe ei, & alteram. Et si quis tibi uoluerit tollere pallium relinque ei, & tunicam. Denique, comparando moralia utriusque legis ad inuicem, dubium est, an fuerunt grauitatis æqualis: quia incertum est, an Iudæi tenebantur ad omnia illa præcepta moralia, secundum omnem modum explicationis, quo in euangelio explicantur à Christo, prout nos modo tenemur ad ea: q a si nõ tenebãtur ad illa nisi ꝓut Iudeorum ministri exposuerunt, uidelicet, quòd licuit eis inimicos odisse, sic lex euangelica, quantum ad moralia, grauior esset. Quantum uerò ad ceremonialia, grauior fuit lex illa, tam quantum ad multitudinẽ, quàm quo ad difficultatem seruandi.

Exod. 12.

1 Cor 6. Matth 5.

August.

¶ Porrò Augustinus ad inquisitiones Ianuarij, & tãgitur in can. distinctione 12. Omnia, uult q Rabbi Moyses enumerauit in lege præcepta legalia plusquam sexcenta, ad quæ omnia illi tenebantur: quorum quædam erant difficilia ualde, sicut omne masculinum ter in anno in Ierusalem apparere, quantumcunque distarent, & septimum annum colere. propter quod oportuit eos duobus annis uocare à fructuum collectione. Verum lex noua secundum Augustinum ad Ianuarium, paucis, & manifestis sacramentorum ritibus est contenta. non enim omnes nubunt, non omnes accipiunt ordines sacros, sed necessarius est baptismus, & post lapsum in mortale peccatum pœnitentia: ita quòd difficilius, quod uidetur esse in ecclesia, est confessio. Difficile quippè uidetur alicui peccata priuata, soli Deo, & sibi nota, reuelare alicui homini: sed ibi exhibita extant remedia, quoniam ex timore reuelationis nõ oportet eum confundi. Obligatur namque confessor ad maximum secretum sigilli. Alia sacramenta à baptismo,

Confessio sacramentalis difficilis uidetur.

ſmo, & pœnitentia, quæ ſunt forta neceſſaria, puta confirmatio, eucharistia, extremaque unctio. Quantum ad iudicialia, lex Christi leuiſsima eſt, quia iudicialia nulla impoſuit. Veruntamen loquendo de lege noua, non ſolum prout à Christo eſt instituta & data, ſed & inquantum eſt per alios declarata: & quo ad illa, quæ per alios ſuper eum ſunt addita, poteſt dici de ea, quantũ ad ceremonialia, quod loquiẽ August. quod ſ. quidam tot ordinationibus eam agrauarunt, ut uideantur libertatem ſpiritus in ſeruitutem legis, & literæ redegiſſe. Quantum ad iudicialia, licitum eſt Christianis iudicibus statuere leges propter pacem communem ſeruandam, ſeu illas, quæ fuerunt in Moyſi lege, ſeu alias, tenenturq; ſubditi ad eaſdem, dummodo non repugnẽt legi diuinæ. & quantum ad hoc, poſſet poni maior grauitas in lege Christiana: quia non licuit tunc ſacerdotibus, uel iudicibus quaſcunque leges condere nouas, quemadmodum modo licèt principibus Christianis. Sic ergo uidetur, quod pauciora ſunt onera legis Christianæ, inquãtum ipſa à Christo eſt tradita: ſed forſitan plura, quo ad ea, quæ poſt modum per alios ſunt adiecta, qui regere habeat populum Christianum. Præterea aduertendum, quòd paſsio Christi exhibita, plus gratiæ promereretur credẽtibus eam modo exhibitam, quàm ipſa exhibenda meruit illis, qui crediderunt eam futuram. ideo ſacramenta noſtra, quæ efficaciam habent in uirtute paſsionis Christi exhibitæ, plus conferunt gratiæ, quàm ſacramenta ueteris legis. Præterea plura habemus gratiæ adiumenta: quoniam plura ſacramenta. Nam illi præter matrimonium (ſi tamen hoc in eis extitit ſacramentum, de quo tangetur in quarto) nullum habuerunt ſacramentum, præter circuncisionem in remedium contra originale peccatum. poſt recidiuationem uerò ſi potuerunt aliquam gratiam promereri proprio motu, bene quidem: ſed ad gratiam tunc percipiendam nullum fuit ſacramentum institutum tunc apud eos, quia ſacramentum pœnitentiæ nõ habebant. Inſuper, præter efficaciam maiorum ſacramentorum, & pluralitatem eorum, habemus doctrinam ueritatis magis explicitam, plura quoque, & efficaciora ſanctorum exempla ad dimicandum, & merita plura eorum, qui forſan non ſibi tantummodo meruerunt. & ita ex hac parte leuior eſt lex noua, & quia præſertim in ea promittuntur expreſſè bona æterna, quæ magis alliciunt animum ad ſeruandam legem quàm temporalia bona. Hæc Scotus.

Sententia vulgo iam & gratiſſima & iſtu tiſſima.

Dictum vulgo acceptum.

¶ In quibus aliqua videntur contineri obſcura. Primò, quòd dicit per Christum in euangelica lege nulla eſſe instituta iudicialia. Christus namque apud Matthæum de incorrigibili loquitur peccatore: Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. In quibus uerbis metuendum edidit excommunicationis iudicium ac præceptum. Et iterum iudicialiter dixit diſcipulis: Puluerem pedum ueſtrorum excutite in teſtimonium ſuper illos. Amen dico uobis, tollerabiliùs erit terræ Sodomorum in Die iudicij quàm illi ciuitati. Multa huiuſmodi in euangelio reperiuntur.

Dionyſ. contra Scotum.

Matt. 18.

Luc. 6. Luc. 9.

Matt. 10.

¶ Secundò, quod dicit dubium eſſe, an Iudæi tenebantur ad moralia ſecundum quod ea Christus expoſuit, ita quòd tenebantur inimicos diligere. Cõtra: quippè dicũt doctores, quòd imò, ita quòd naturam, & perſonas etiam inimicorum ſpiritaliter diligere tenebantur, quod ex multis locis, & exemplis ueteris teſtamenti demonſtrant, & ſupra probatum eſt.

¶ Tertiò, quòd dicit alia ſacramenta à baptiſmo, & pœnitentia, forte non eſſe neceſſaria. Nam ſicut eccleſia iuſsit, ut quilibet Christianus adultus ad minus ſemel cõfiteatur in anno, ita vt ad minus ſemel in anno cõicet. & Christus aſſeruit Niſi manducaueritis carnem filij hominis &c.

Johan. 6.

¶ Quarto, quod dicit non licuiſſe ſacerdotibus atq; iudicibus Iudæorũ quaſcunq; nouas condere leges. Nempe ex euangelio comprobatur, quòd ſuperiores Iudæorum multa statuta fecerunt, quæ pro legibus iuſſerunt ſeruari. Et in libris Regum narratur, quòd constitutum, & obſeruatũ eſt hoc pro lege in Iſrael quod æqua ſit portio pugnantium, & remanentium ad ſarcinas. Rurſus Moyſes iuſsit, ut pro una oue furata redderentur quatuor, & pro uno boue quinq; & tamen in prouerbijs Salomon ait de fure, quòd depræhenſus redderet ſeptuplum. Circa quod dicunt expoſitores. quod pro uarietate temporum, & cauſarum poterant præcepta illa iudicialia alterari, grauari, laxari, imò in oĩ lege, & plebe neceſſariũ eſt, ut rectoribus liceat ordinationes, statuta, iuſsionesq; facere ſecundum exigentiam loci, & temporis, ac cauſarum eorum, quos regunt. Nec obstat, quòd dominus iuſsit, Non addetis ad uerbũ, quod ego loquor ad uos, nec auferetis ex eo. Hoc enim intelligendũ eſt, ut nec textui ſcripturæ canonicę tanquam textui quicquã addatur, aut ſubtrahatur, nec per modũ expoſitionis aliquid textui contrarium proferatur.

Matt. 15.

1 Reg. 30.

Exod. 22.

Prou. 6.

Deute. 4. Quomodo verbo Dei nihil addendũ, ſit declaratur.

¶ Quintò, quòd dicit Iudæos præter circuncisionem & matrimonium nullum habuiſſe ſacramentum: Fuerunt namque in lege illa etiam alia ſacramenta quàm plurima, ut agnus paſchalis, conſecratio ſacerdotum, oblatio victimarum, purificationes legales, & conſimilia multa, quæ fuerunt ſacra ſigna Christi, & paſsionis, immolationis, commeſtionisq; & myſteriorum ipſius, eccleſiaſticorum quoq; quorundam ſacramẽtorũ, prout ſancti patres, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Beda, doctores itemq; ſcholaſtici, Alexander ſuper ſecundum, ſanctus Thomas in prima Secundæ, Gulielmus Parriſienſis lib. de fide, & legibus, concorditer proteſtantur, quamuis demum apud Iudæos non fuerit ſacramentum pœnitentiæ ſeu confeſsio, prout eſt eccleſiæ ſacramentũ, fuit tñ ibi pœnitentia ſalubris interior, & confeſsio coram Deo, de qua ait Pſalmiſta: Dixi, cõfitebor aduerſum me iniuſtitiam meam dño &c. Sed, & quòd diuerſa peccata, instituta erant diuerſa remedia, ſacrificia, placationumq; officia, quæ ex opere operante meritoria erant. Nec dubiũ quin ſancti patriarchæ, prophetæ, & alij ſancti defuncti, orabãt tunc pro Iudæis Deum colentibus, quemadmodum ſecundò Machabæorum legitur: Hinc eſt fratrum amator, qui multum orat pro populo. Ieremias propheta. Veruntñ adiutoria, & ſuffragia iſta pijſsima, in euangelica lege, & tempore gratiæ multo plus abundant, quàm olim in ueteri lege. Quamuis autem prædictæ reſponſiones de comparatione legis euangelicæ, atque Moſaycæ mutua, quantum ad grauitatem, & leuitatem, poſſunt ſaluari: vt tamen hic alia conſideratio aſſumenda. Duæ namque ſunt partes legis diuinæ, tam ueteris, quàm nouę, uidelicet teſtimonia, & præcepta: Teſtimonia pertinent ad credenda, præcepta ad operanda. Præinductę itaque reſponſiones ſtare queunt, quantũ ad præcepta, quæ reſpiciunt operanda: ſed quantum ad teſtimonia ſeu credendenda, videtur noua lex difficultatis maioris, quãuis ea, quæ in noua credimus lege, aliquo

Sacramẽta veteris legis quæ fuerint.

Pſalm 31.

2. Mac. 15

aliquo

aliquo modo in ueteri lege contineantur: uidelicet beatissimæ trinitatis mysterium, incarnatio Christi resurrectio mortuorum, beatifica diuinæ essentiæ uisio, & quæ desuper incomprehensibili credimus sacramento altaris, q̃ in ueteri lege non nisi multū obscurè tanguntur: & quantum ad hæc præcipuè maxima est difficultas fidei Christianę, in tantum, q multi, qui satis faciliter conuerterentur ad eam, considerata synceritate, & spiritualitate conuersationis, quàm docet, ac præcipit, auertuntur ab eius susceptione ob nimiam difficultatem, & incomprehensibilitatem articulorum ipsius. Cui se subdere, & in captiuitatem redigere, proprium intellectum in obsequium credendorum, & obedientiam fidei, ac sacramentorū ipsius, magnæ est difficultatis, & qua si propriam ratione Deo mactare, q & maximi meriti est, prout Gulielmus Parrhisiensis in lib. de fide & legibus, benè declarat. Talem utiq; legem decuit à summo illo legislatore unigenito filio Dei patris conferri, qui cum patre æterno, ac superdulcissimo paraclito adorando spiritusancto, unus est Deus super omnia sublimis, & benedictus. Amen.

I. Cor. 10. Gul. Par.

Conclusio ex Alberto Magno, in qua per modum orationis breuissime tractatur materia totius libri tertij Sententiarum.

Domine Iesu Christe, qui missus es à patre in carnem, & in corda fidelium, & à tota trinitate ad prędicandum. Qui potius es incarnatus, quàm pater, uel spiritussanctus, ut eadem sit imago recreationis, quæ fuit creationis, ut patrem, cuius es uerbum, & eius uoluntatem per spiritumsanctum nobis manifestares, ut promissam à patre hæreditatē nobis confirmares, ut per te Deus pater suam charitatem nobis commendaret, & ut efficiamur filij Dei. Qui es unus solus, & non duo, licèt sit aliquis secundùm quod homo, nulla naturarum in accidens degenerante. Qui tribus operātibus personis in propria persona humanam naturam assumpsisti, ut ex unione filij Dei ad carnem, & econuerso, & filij Dei ad animam, & econuerso, omnis proprietas illius hominis sit filij Dei, & econuerso: & quòd nihil sit uerum de te filio Dei, quod non sit uerum de te filio hominis, & econuerso. Cum tamen diuinę essentię nulla insit proprietas creata, licèt dicatur incarnata, id est, naturę carnis associata in eadem persona. Qui secundum quod homo ob es persona, quia non es distinctus distinctione dignitatis, quantum ad Deum: distinctus tamen es distinctione singularitatis, & incommutabilitatis, quæ exiguntur ad esse personæ. Qui secundùm corpus naturale es caput corporis mystici, potius, q̃ cor à quo fluunt motus gratiarum purè uoluntarij. Et à quo est duplex uirtus influendi charismata, una increata, quia à te secundùm quod Deus, procedit motus, & sensus gratiarum in ecclesiam per modum auctoritatis, quibus uiuificas, & sanctificas omnes sanctos tuos, & uteris ad libitum tuum omni alia creatura: quia à te hic procedit sensus gratiæ in ecclesiam per modum meriti, quia meruisti nobis charismata per modum doctrinæ. Quia proprio ore nos redemisti, & doces adhuc per prædicatores tuos per modum fidei, qua credimus in te & uolumus tibi assimilari, & assimilamur. Qui diceris habere delicias in membris tuis, quia facis ea delectari in te, sicut & pateris in illis, quemadmodum passus es ab origine mundi. Qui scis, & sciuisti omnia ab instanti conceptionis tuæ, scientia creata, q̃cunq; sciuisti ab æterno scientia increata: licèt in alijs profeceris sapientia. i. alios in te profcere fecisti, cū tū humanitati tuæ non sit data potentia oīm, quia uia eras, & non finis. Et q̃ perfectio corporalis non est perfectio beatitudinis, in qua creatus es, de cuius plenitudine accipiūt singuli fideles plenitudinem sufficientię, & tota ecclesia plenitudinē numerositatis. Qui uoluntate rationis uoluisti quicquid uoluntate uoluisti diuina, licèt uoluntate sensualitatis uolueris non mori, docendo nos, q nobis licèt aliquid proprium uelle ex sensualite. Et quod martyres non debent timere si horreant mortem, cum & tu exhorrueris illam. Et q nos debemus supponere uoluntatem sensualitas, uoluntati diuinæ qui exauditus es in omnibus quæ petisti uoluntate rōnis, non sensualitatis. Qui omnibus operibus tuis à libero arbitrio procedentibus meruisti tibi uitā ęternam iam habitam, nobis uerò habendam. Humilitate uerò passionis tuæ specialiter meruisti nobis liberationem à diabolo, ab inferno, & apertionem ianuæ paradisi: tibi uerò accelerationem gloriosæ resurrectionis, glorificationē tui nominis, & iudiciariā potestatem. Cuius mors fuit causa, meritū, & figura remissionis peccatorum in nobis. Cuius resurrectio figura fuit nouitatis uitę in nobis, & causa non meritoria, sed motiua dupliciter, s. in cōsideratione nostra, & Dei patris. Qui mortē nostrā moriendo destruxisti, videlicet peccatum uel imperium, siue regnū mortis, uel per resurrectionem in præsenti spe, & tandē in re. Qui post resurrectionem beatior non fuisti, q̃ ante. Cuius beatitudo nihil habuit admixtum de contrario, q̃ consistit in uirtutibus & in sola stola animæ, sicut uera miseria consistit in peccato, nō in passionibus corporis. Qui licèt alio modo potueris, morte tū tua nos redimere uoluisti pro merito liberi arbitrij, pro modo sanandi, p contrarietatem pro nostra instructione, ut idem esse redemptor qui fuerat creator, ut quàm potens fuerat perditos infundere uirtus peccati, tam potēs esset redemptor infundere gratiam uiuificantem, Et ut proprio precio tuo nos tuam propriam redimeres possessionem.

ORATIO II.

Domine Iesu Christe, qui propter indignitatē status nostri propter carentiam causę merendi. Et propter impossibilitatem aliquid obtinendi primam nobis gratiam, qua & gloriam de condigno mereri possimus, meruisti: da nobis ut per orationē ieiuniū, & consecrationē ualeant saltem opera nostra ad diminutionem pęnæ æternæ, ad bonum temporale, ad habilitatem gratiæ, ad retardationē peccati, ad assuefactionē bonorum operū, & ne peccatum crescat ex mora, ut per desertionem actus peccati, propositum pęnitendi, infusionem gratię, commutationem pœnæ ętenæ, motum liberi arbitrij, contritionem, & dimissionem pęnæ temporalis ab impietatibus nostris iustificemur.

ORATIO III.

Domine Iesu Christe, qui solus essentialiter es bonus, & omnia creasti naturaliter bona: da nobis per bonū generis, & gratię perutile, & honestum, ad te summum delectabile peruenire. Malū sic nobis

nobis utile ex sui ordinatione, coactione, cõsideratione, ut detestemur illud per displicentiã, fugam, iudicium, & destructionem: Gaudeamus, & tristemur in uia uirtutum, ut per opera meritoria, quæ sunt à libero arbitrio principaliùs, à gratia principalissimè, à Deo dimissionem pœnæ, augmentum gratiæ, & uitã æternam consequamur. Insere uirtutes animabus nostris. In rationali fidem, scientiam donum consilij, intellectum, sapientiam, & prudentiam cum oĩbus speciebus suis. Irascibili spem patientiam, mansuetudinem, luctum, pietatem, & fortitudinem cum omnibus speciebus. Concupiscibili charitatem, abstinentiam temperantiam cum omnibus speciebus suis.

ORATIO IIII.

Domine Iesu Christe, quis es uera lux, largitas, & suauitas, ut tribus theologicis uirtutib⁹ immediatè delectemur in re per modum æstimationis confidentiæ, & coniunctionis. Da nobis uerã fidẽ substantiam rerum sperandarum, per quam tendamus ad omnes, & solas res sperandas, per quã acquiruntur, & substant in nobis uirtus, quæ & est argumentum non apparentium, quia per eam cõuincuntur res non apparentes, ꝙ sint, & ꝙ sint non apparentes, per quam uenimus in cognitionem, & perfectam notitiam æternarum bonorum. Cuius articuli sunt principia per se nota, per modum gratiæ illuminantis intellectum, quæ est prima uirtus in theologia, & est uirtus unica, eo ꝙ unica sit ratio, & difficultas omnium credendorum, consistens in speculatione primæ ueritatis, & æstimationis summi boni. Cuius speculatio est uirtus, quia per æstimationem mouet ad bonum æternum, & mouet uirtutes politicas, uiuificans, & sanctificans totum hoĩem interiorem, & exteriorẽ, & est supra opinionem, & sciẽtiam, & etiam demonstratiuã sciam, & cognitionem Dei naturalem, uel accidentalem, ut per hanc credamus præcedentia fidem, & sequentia articulos, qui omnes sunt de Deo, de impossibili per se, & generant in nobis timorem, & amorem Dei. In quibus duobus consistit perfecta iustitia quã facit in nobis uera fides. Da nobis uerã spem & certam expectationem futuræ beatitudinis, per quam ex largitate tua concipiamus audaciam mentis habendi uitam æternam, per bona merita quasi per bellũ, ut expulsus omni certitudine dubitationis, & desperationis, timore rei, & euentus, per finem increatæ beatitudinis quiescamus, qui es finis finium, & beatitudo creata.

ORATIO V.

Domine Iesu Christe, qui es dulcedo omnium uirtutum, propter quam desideramus uirtutes: da nobis charitatem finẽ præcepti, omnia præcepta consummantem, omnia bona opera terminantem, omnia uitia, & peccata consumentem, quæ cõiungat mentem nostram dulcedini spiritus, & quietet cor nostrum in summo bono, quia ipsa est iucunditas, pax, & dulcedo mentis, qua libenter seruimus Deo, qua diligimus Deum gratis ut fruamur eo, quæ est causa dilectionis proxima à qua nutritur, sine qua esse diu non potest, licet æquè intentio motu, & eodem numero Deum & proximum diligere nequeamus. Ordina in nobis charitatem, ut te in infinitum magis, quàm nosipsos, & super omnia (Nos autem non nisi propter te solum) & in infinitum magis, quàm omnes homines, proximos uerò, aut quia sunt boni aut, ut sint boni, & magis bonos (alijs circunstantijs paribus) magis diligamus. ad resistendum de facili quantęcunque tentationi, da nobis radicationem charitatis, intentioni feruorem, motus excitationem, in bonis operibus strenuitatem naturalium, & lętitiam spiritualẽ, ne nos, qui ex parte uirtutum fortes, & ex parte sensualitatis debiles, uel partim spirituales, partim sumus carnales uincamur per ignorantiam, negligentiã, vulnerationem naturaliũ, infinitatem carnis, tristitiam spiritualem lassitudinem uirtutum, dissuetudinem bonorũ operum, & instrenuitatem naturalium. Fac nos à peccatis resurgere per pœnitentiam plenariè satisfactoriam, ut ęqualis charitas nobis reddatur, uel maior non maioritate subiecti, uel dominationis, sed intẽtionis, efficatiæ, & dignitatis. Reuiuiscant opera nostra bona, & maior charitas nobis detur, ut citiùs augeatur, ut firmiùs mereatur.

ORATIO VI.

Domine Iesu Christe, cuius charitas pura est, nihil habens admixtum de contrario potestate uel actu, quia virtutes nostræ impuræ sunt, & habent admixtum aliquid de contrario non naturaliter, sed potentialiter, quia possunt amitti, sicut & charitas nostra amitti potest, non quantum ad essentiam, cum te Deum habeat causam suę intentionis, & nullam remissionis, sed quantum ad radicationem, feruorem motus, & exteriorem operationem. Da nobis perfectam charitatem, quæ tollit habitum siue pronitatem peccandi uenialiter, licèt non tollat actum, & peccatum ueniale, quod obligat ad pœnam temporalem, differt premium, & minuit charitatem, inquantum stipula: ut simus perfectione sufficientię, comparationis, ordinis, religionis, pręlationis, & securitatis: Da nobis ut ex commisso maiori te diligamus affectu, & ex dimisso maiori effectu, ut sciamus nos te habere, nec dubitemus uel putemus. Sed ut sciamus nos habere charitatem, scientia experimenti per signa, s. per iucunditatem mentis bona desideria & bona opera, ut consolationem habeamus in miserijs huius seculi, ut gratias agamus tibi, & ut ad meliora prouocemur, quamuis propter affinitatem, & coniunctionem naturalis gratuitæ dilectionis proprie nesciamus, ut cautiores simus, & magis de nostra salute soliciti, dicamus nos habere charitatẽ ad utilitatẽ auditorum, ad gratiarum actionẽ, sed non per præsumptionem: cum nullus posit habere signum quod non habeat peccatum, neque aliquis possit hoc dicere sine peccato. Pone nos in statu nobis utiliori, cum non debeamus uelle oppositum ut non solum uelimus cum imperfectis, sed etiam cum perfectis cupiamus dissolui, & esse cum Christo. Philip.

ORATIO VII.

Domine Iesu Christe, per pcepta, & prohibitiones iuris naturalis, quæ semper, & simpliciter sunt cõminationes, nec ad tempus, & sm quid obligant, habilita nos ad habendas uirtes politicas, ut per has ueniamus ad theologicas, quibus mereamur, & obseruemus ea, quę sunt primæ, quæ à principio, & naturaliter obligant in generali, & speciali, sine quibus non saluatur similitudo Dei, & nullam recipiunt dispensationem. Et secundæ necessitatis, quę à principio

&

& naturaliter obligant in generali, sed non in speciali, quia ualent, ad conseruationem similitudinis Dei. Et tertię oecessitatis, q̃ ex actu humano obligant quosdam, & non oẽs, aut etiam oẽs in casu, & recipiunt dispensationem in quibusdã. Et quartæ necessitatis, quæ sunt instituta platonum. Da nobis amorem beatitudinis antecedentẽ oẽs uirtutes politicas fm actus proprios differentes, q̃ suot primi & immediati fines uirtutũ, ut per prudentiam habeamus iudicium rõnis discretiuũ, & diffinitiuũ, q̃ est ooica uirtus, eo q̃ unica fit rõ imperandi, oĩa faciendi norma, f. rõnis, siue cõformitas diuinæ uoluntatis, ut per continentiam, & sobrietatẽ nõ solũ ab illicito largè, sed per uirginitatem mentis, & corporis etiam strictè abstineamus ab omni coitu, à superfluo cibo, & potu, à superfluitate perceptibili escæ mortalis, & imperceptibili, uitantes delectationem animalem; & diabolicam, quę homo actiuè delectatur io creatura propter se taotum, quod est frui creatura; cum sola uoluntas improba delectandi in creatura, cũ consensu rationis fit uituperabilis. Delectemur potius spiritualites io creatura citra Deum, & pp Deũ, considerando eius dulcedinẽ, & fugiendo tristitiam seculi, q̃ mortẽ oĩr operatur, ot euadamus loquens concupiscẽtię, q̃ sempec insidiantur necessitati. Per ieiunium abstineamus à cibo, & potu fm formã ecclesiæ, causa satisfaciẽdi pro peccatis, uitãdi peccata, & habendi uitã ęternã, noo saluamus ieiuniũ comedentes pproperè, lautè, nimis, ardẽter, studiosè. Ieiunemus ex merore pro spirituali, vel ẽt corporali absentia sponsi, & exultatione, p dulcedine contẽplatioois ab amore mũdi, & ab oĩ illicito abstinentes p eleemosynã iouigenti, pp Deum, res necessarias erogemus, incipientes à nobismetipsis, ut nihil omittamus superflua nostra negando indigentibus, uel etiam necessaria nostra in extrema necessitate positis. Demus pauperibus de testamento melioribus, atq; iaculatoribus, & si iodigeant, ut effugiamus tristitiam secoli, & vitemus solicitudinem suffocãtem, non prouidentẽ,

ORATIO VIII.

Domine Iesu Christe, q nihil præcipis nobis nisi quod facit ad hoc, ut tibi assimilemur, q nõ potes præcipere malũ fm se, sed nec malũ in se, nisi recipiat recompensatioñẽ. Da nobis obedientiã uirtutem generalem, & specialem, q̃ meritoria est, sicut quælibet uirtus; quia leuat subiectũ suũ supra se: Et quia per hãc seruimus Deo gratis, iosuper quia

Thren. 3. in ea mactatur propria uoluntas, & quia per hãc cõformamus expressè uoluntatem oostrã uoluntati diuinæ, quæ melior est, quàm uictima, quia io ea mactatur propria caro, qa opus eius spirituale, qa ipsa perpetua, & fm cautas, oe per superbiã, p amo

1. Reg. 15. rẽ carnis, per considerationem maioris boni, uel p aliquam necessitatem inobedientes simus prælatis nostris in his, q̃ pertinẽt ad cathedrã, f. in præceptis Dei, & in perceptione sacramentorum, claue manifestè noo errante per latriam interiorem, & exteriorem, profiteamur maiestatem diuinam corde, ore & opere, per fidem, sapientiam, orationem, sacrificiũ, & reuerentiam. Adoremus carnem Christi per accidens latria, per se aũt corpus, & crucẽ Christi hyperdulia, angelos, & sãctos dulia. Exhibeamus latriã fm regulam fidei, ut nihil determinatè adoremus nisi certum, nec asseramus aliquid de Deo per rõnes naturales, uel per exteriorem prædicationẽ, quod non sit nobis certum per synderesim, p fidẽ per sacram scripturam. Oratione, q̃ est expressio uolũtatis, charitatis uel motus animi ad imperan-

Roma 7. bitatis, uel per liberalitatem oraotes pro nobis piè perseueranter, & ad salutem, ut impetremus oĩa oobis cooperari in bonũ, & ea, quæ non sunt in bonũ, & ea, quæ sunt in bonum per se, oeq; causa necessaria, sed motiua, uel adminiculans stimulãs uel exercens, petamus temporalia non absolutè ad fruendũ, sed ad sustentãdũ, ad solatium, & ad erogandũ. Oremus sanctos angelos, quia ipsi habent curã, & solicitudinẽ de nobis, & difficultatẽ operis, pp quã merentur, & offerunt orationes nostras Deo desiderio adimpleodi, & petuot q̃sq; pro oobis, quod nesciunt dñi uelle. Oremus sanctos, qui licèt in patria nihil mereantur, cum oon habeant difficultatẽ status uel operis, nec curam aliquam de se, uel de nobis, adiuuant tñ oos orationibus præseotibus, & meritis præteritis, quorum meritorum effectus quãtum ad nos pẽdet de futuro. Oremus & plures sanctos pro deuotione, & quia impossibile est pluriũ preces nõ exaudiri, maximè cum sint uoũ ɔcordia

Gala 4. & unione charitatis: Vñ, & Ierusalem cælestis mater nostra dr̃, qa gignit nos Deo precibus & amore: p iustitiam reddamus, qđ̃ suũ est unicuiq; Deo religionẽ, pareotibus pietatem, prælatis obediẽtiã, maioribus reuerentiã, æqualibus concordiã, minoribus gratiã, pauperibus eleemosynã, afflictis ɔpassionẽ, & misericordiã, ut nõ auferamus Deo habitationẽ suam io nobis particulariter propriè p se, vel uniuersaliter per accidens pp connexionẽ uirtutũ per fortitudinem da oobis consideratam periculorũ susceptiooem, & laborũ perpessionem, ut p patientiã p honestate, uel utilitate rei publicæ suffera mus sufferenda, & p sustinentiã passionum mereamur uitã æternã, & aureolã, per uoluntatem cõcõmitatẽ potius q̃ præcedẽtẽ passionẽ, ut associamur martiribus, qoi pro prædicatione ueritatis, pro defeosione legis, pro defensione fidei, pro redemptione generis humaoi, pro Christo, & pro iustitia passi sunt, & ioiurias nobis illatas, psequutiones hoĩm patienter sustineamus, & oos spiritualiter occidamus, nec plus iusto hoĩbus irascentes adeamus ira sci contra proximum, quem scimus filium Dei, ut debita nostra saluamus, & quia scimus Deum nos uelle pati, da nobis perseuerantiam, continuatiooẽ bonorum operum usque in finem, uirtutem, humilitatem conseruantem nos ad permanendum in bono, uel propositum, & uoluntatem standi immobiliter in bono usque in fioem, licèt mora in operibus uirtutum non augeat meritum, quod pensatur penes radicem charitatis, cum tamen mora io peccato aggrauet peccatum, quod pensatur penes circũstantiam peccati. Assimilemur Deo pulchritudine, & bonitate per magnificentiam, strenuè aggrediamur magna, & ardua, & confidentiam confidẽ ter speremus strenuè aggressa pducere ad effectũ.

ORATIO IX.

Domine Iesu Christe, da nobis septiformem gratiam spiritus tui, ad regeodum sufficiẽter uitam humanam, ut per donum sapiẽtię habeamus cognitionem Dei ex prægustatione dulcedinis, & p intellectum cognitionem dooorum spiritualium, quæ confert Deus angelis, & sanctis animabus. in quibus duobus perfecta consistit contemplatio, sicut in declinando à malo, & facieodo bonũ, & patiẽdo benignè aduersa cum debita discretione con

silijs

sistit actiua, & regit p reliqua qnq; dona. Quæ septē cum in uirtutes propriè appropriatæ, tñ dona dicū tur pp prerogatiuam, quā habent mundandi aiam à septem capitalibus uitijs. Et quia non faciunt bene operari per suppositionē spiritualium rōnum fidei potius, q̄ suppositionem præceptorū iuris naturalis, sicut politicę uirtutes, à quibus differunt dona cā, officio, & statu, & conditutur sapore cælesti tribus theologicis uirtutibus, q̄ cōes sunt tam actiuis q̄ contemplatiuis, qa extenduntur se ad magna, & ad oia opera aliarum uirtutum, & superiores sunt ad dona, q̄ magis abundant spiritualibus delicijs, falua tñ excellētia doni, qđ est sapientia. Cōcede nt relicto timore, naturali uitiosus non sit humano, & mūdano, q talis ē, quales sunt amor oppositᵉ ex quo gnantur, quis sæpius accipiantur in malo post timorē seruilē, qui est à spiritu, sed nō in spiritu: habeamus initialē, q filiali rñdet amori, ut ex maiori tui dilectionem fm diuersas uias magis, & minus in habitu, te timeamus: Da nobis donum pietatis, nt sicut debemus, Deū honoremus, eius scripturas, & proximū, pp ipsum, q̄ idē est in essentia, quod iustitia, nisi, q̄ hæc procedit à principijs fidei, illa ue à principijs iuris naturalis per donum scientiæ. Da nobis solertiā prudēter cōuersandi in medio nationis prauæ, & peruersę, q̄ est regitiua pietatis iustitiæ, & idē quod prudētia, licèt differant pdicto mō. Habeamus discretionē faciendorū non tm natura lē, sed ēt gratuitā, quæ est uirtus habilitans nos ad operandū ea, quæ debent fieri, ut sciamus augmentari, non solum concludendo uerū ducere, uel falsum ducendo ad impossibile, sed ēt concludendo orationem imperatiuam, quę imperat actum rectæ fidei, uel ratione operationis. Da nobis donum consilij, quod est prudentia excellens, & regitiuū operum fortitudinis, ut habeamus deliberationē de rebus, & operibus excellentibus, ad quę non tenemur, ut cuncta opera nostra ad coformitatē diuinorum operum dirigant, & de actiua ad contemplationem ascendentes, Deo conformemur. Da nobis intellectū redentem rationē de principijs fidei quæ est cognitio Dei collatiua, in cōparatione scilicet ad creaturas, & sapientiā quæ est cognitio Dei absoluta, & maxima per maximum effectum, delectationem scilicet dulcedinis ipsius, quarum uirtutum assentire meritorium est, quia non innitur rōnibus naturalibus, sed primę ueritati, nt per has ueniamus de actiua in contemplatiuam: quæ melior est secundùm operationem statuſ, & operum, quibus immediatè delectamur in Deo, & charitas magis augmentatur, & confirmatur.

ORATIO X.

Domine Iesu Christe, doce nos scientiā sanctorū, ut per paupertatem spiritus, mansuetudinē, & luctum separati à terrenis, esuriamus, & sitiamus iustitiam, & mercemur pro temporalibus cęlestia per misericordiam, & ut per munditiā cordis, q̄ est status purgati animi, & pacem, quæ est status purgatissimi, quo anima maximè assimillatur Deo, cum sit finis, ad quē tendunt omnes uirtures, & opera earūdem. Iubilemus, & delectemur in solo Deo, sine contradictione mundi, carnis & diaboli. Pater noster q es i cælis, libera nos à malo superbiæ per timorē tui spiritus, & paupertatem, ne nos inducamur in tentationem inuidiæ, sed pietate, & māsuetudine mereamur dimitti nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, cum eis nō irascimur, quos scimus filios tuos, & potius lugeamus peccata Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, quo contra acediā fortes esuriamus, & sitiamus opera iustitiæ. Fiat uoluntas tua, ut auaritiā detestantes, de consilio nostra misericorditer erogemus. Adueniat regum tuū, destruens de tuo consilio gulositatem nostram, nt puro intellectu, & mūdo corde te uideamus. Santificetur nomen tuū in nobis, ut bellū carnis nostræ (gusto sapore ipsius) pacificetur, non utamur, sed fruamus solo Deo materialiter, finaliter, strictè, uel absolutè, uirtutibus illicitè, potentijs originaliter motibᵉ fromaliter, hominibus largè uel respectiuè: Diligamus Deum pro temporalibus materialiter, non finaliter, cum temporalia non debeant esse finis, in quo quiescendū est, uel quo qescendū est Deo: sed causa materialis & pronocatoria dilectionis Dei utamur creaturis id quod in usum uenerit ad id, quo fruendū est, s. ad Deum, qui temporaliter nos diligendo nititur nobis, cum infundit nobis gratiā suā, referens illā dilectionē ad id, quo fruendū est, s. ad seipsum, & æternaliter diligit nos per prædestinationem, siue frui & vti, q̄ exigunt à nobis præsentem uitam, ut post corporalis uitæ uisionem, & imaginariam, amoto uelamine peccati, & lucere per intellectuallem uisionē, amoto ēt uelamine creaturarū, in patria te uideamus, cum intellectus noster, qui sicut uisus noctuæ ad solē materialem: ita mō se habet ad solē intelligibilē, in sua ultima, & optima perfectione perficietur, nt etiam res præsentes sine imagine rerum uideamus. Da nobis fidē, in qua primū consistit meritum, quæ est cognitio finis, ad quem mouent oēs uirtutes, & dirigunt, & naturaliter prior est omnibus uirtutibus, inquantum est causa earum, & similis cum ilis inquātum est necessaria causa, qua posita ponuntur & reliqua, generantes immediatè spē uel eā, à qua perficitur in suo posse uel effectu, delectatione & motu, quæ ēt informat omnes uirtutes dando eis essentiā, & perfectionē. Quæ tres uirtutes primæ sunt omnium per modum causæ, licèt timor qnq; prior dicatur: & sic per modum expeditionis, & habilitantis uel temperantia per modum præparationis da nobis, ut ex codigno mereamur uitam æternam, licèt sine tua gratia, uel ēt cū gratia sine te principaliter operante non possumus facere bona opera, q̄ meritoria sunt à bonitate sua, qua delectant Deū, & sunt cibus eius, & pro magnificentia Dei, & honore fiunt. siuut mala opera meritoria sunt mortis ęternæ propter sua prauitatem, & pp offensam Dei æterni iudicis omnium: Et ut ex cōdigno mereamur p opera supererogationis augmētum gratiæ si prosit, & gloriæ, mereamur, & remissionem pœnæ, quod meritum penes grauamen, siue penes pęnalitatem naturæ operationis potius, q̄ circa intentionem, uel magnitudinem operum attenditur, cum pluribus uirtutibus non sit homo magis bonus, quàm una, nec multa opera bona faciunt ad maius premium, licèt ualeant ad mētis iucunditatem, ad uirtutum confirmationem, augmentum gratiæ. dimissionē peccati, debilitatem fomitis, ad remouendum tentationem diaboli, ad cauendum omissionem, & negligentiam, ad merendum firmiùs, & efficaciùs per modum meriti tantum, uel causæ uel utriusq;. Da nobis uirtutem, quæ meritoria est ex sua bonitate, difficultate, & ex sui operis libertate. Da nobis connexionem uirtutum nt habendo unam habeamus omnes, licet diuersæ sint gratiæ quantum ad pærogationem usuū, nō quantum ad essentiam uirtutum. Da charitatē, cui opponitur omne peccatum, quia separat à Deo quia offendit Deum, & quia mors est animæ, pter quod

quòd charitas non potest esse informis, quæ est in & de sicut effectus in causa: qm̄ sicut peccatum originale trāsit reatu, sed remanet actu, ita mortale peccatum transit q̄nq; habitu, & actu, & remanet reatu. Et qm̄ prærogatiua sanctorum non intēditur fm̄ intentionem uirtutis, sed infrequentiori expeditio ne motuum ad expediendum actus suos, propter maiorem discretionem, uel exercitationem in operibus unius uirtutis, q̄ alterius, & propter diuersitatē status. Et licèt uirtutes sint æquales æqualitate strenuitatis, uel difficultatis intentionis proportionalis. Et ex his duob⁹ efficacia merēdi est, uel æqualitate generis, nō æqualitate speciei, nec æqualitate absoluta, cum causa speciem donans, & oēs uirtutes sint æquè bonæ simpliciter, quia æquè utiles, & meritoriæ uitæ æternæ, q̄ est summa utilitas omnium uirtutum. Da nobis charitatē, quæ fm̄ qd melior, est alijs, quia permanentior, & excellentior delectabilior alijs, fini propinquior, quia aliæ per eā bonę, quia intensior, & pars beatitudinis, cum omne, quod est ex parte sicut est ex parte, euacuabitur ut quod fm̄ essentiam est ex parte, fm̄ essentiā euacuabitur: & quod fm̄ accidens est ex parte, fm̄ accidens euacuabitur. Et cum oīs uirtus assimilās nos manserit in patria, & omnis uirtus ordinans uos ad Deum ex plenitudine bonitatis cognitionis procedens. manebit in patria Sed omnis uirtus ex penuria siue imperfectione, vel indigentia procedens, destruetur Et licèt omnis uirtus magis sit bona quàm aliquod malum sit malum: quia tamen mali tia maiorem, & feruentiorem habet affectū, quàm uirtus, propter corruptionem humanæ naturæ, siue fomitem propter facilitatem peccandi. Et quia peccatum, quod summè diligit, videt. Et licèt maior sit labor in male agendo propter pœnam annexam peccato quia tamen maior est facilitas ꝑpter infirmitatem peccati, quòd in infinitis consistit, & uirtus solummodo in medio, & cum beatitudini Dei uel dilectioni, quæ est in Deo, nec sit contrariū eo ꝙ nihil sit summè malum. Et licèt uirtus quantum in se est, de facili possit resistere uitio: tamen quia habens uirtutem non de facili potest propter corruptionem: quoniam habemus thesaurum istū in uasis fictilibus. Custodi nos, ne uirtus dormitet in nobis, & dormiendo expellatur.

ORATIO XI.

Domine Iesu Christe, per impletionem decem præceptorum siue effectum uirtutis, ordina nos sufficienter ad Deum, ad nosipsos, & ad proximos, ut post cassationem ceremonialium legis, pee moralia, quæ immobilia sunt, Deo assimilemur, & per iudiciaria in exterioribus, & ꝑ inusum tempera lium ordinemur uulnerati ꝑ decē plagas Aegypti. Sana per decem præcepta decalogi, q̄ reducibilia sunt ad quatuor cardinales uirtutes, & septē dona spiritussancti, ut uitemus mendacium peruiciosum locosum, & officiosum: & fraude deceptionis. non eruditionis, & inspirationis. Et simulationem hypocrisis, non signationis cautelę, uel doctrinæ, & inter bonum, & malū fm̄ se discernamus triplex indifferens mediū. Iuremus fm̄ ueritatem iudiciū, & iustitiam, ne incidamus in periurium falsę iurationis uel trāsgressionis, quæ aliqn̄, aut illiciti siue reatus quę semper sunt peccata: Non assumamus nomen Dei inuanum inuncando ipsum testem in se, uel ex collatione siue execrationis. Sanctifica in nobis diem, per mentis requiem, ut appetentes beatitudinē, non solum uelimus, quo solo bene uiuiī, ut de beatitudine imperfecta perueniamus ad perfectam, qua habeamus actu qnicquid uolumus, & respectu præsentis, & respectu futuri. Et uoluntati simplici siue conditionali, ne per uoluntatē erroneam siue per errorem opinionis uel praue uitæ, & auertamurā naturali, & primaria uoluntate Fugiamus usuram, quæ pctm̄ in se est, & fm̄ se, & opposita pietati, q̄ ualet ad omnia, & maximè assimilat nos Deo. licèt acipere ad usuram q̄nq; non sit pctm̄. Nō emamus, aut uendamus spirituale, quo habetur scilicet uel quo datur, uel quo haberi signatur, uel ipreciabile de iure, uel de facto, uel spirituale. & annexum spirituali. Sed accipiamus cum ecclesia pecuniam propter deuotionē, sustentationem, & correctionem, cū illicitum sit uti temporalibus tanquam materia necessaria, & consolatoria, negociatoria, & prouocatiua non sine fruitionis.

ORATIO XII.

Domine Iesu Christe, da nobis uirtutem omni arte certiorē, & meliorē, & considerantē oēs circunstantias, quę nunquam fallīt, licèt impertuo sitas uitij non permmittat, q̄nq; considerare oēs circunstantias, unde ea cū errore bene pōt esse causa uenialis peccati, sed nō mortalis. Custodi nos à scādalo actiuo. ne dicto uel facto minus recto prestemus occasionem ruinæ. Et passiuo, ne exemplo alterius ruamus in peccato. Et cū uolūtariarū actionum triplex causa, natura scilicet, uirtus, & libido, custodi ne ex libidine mortaliter, aut uenialiter scādalizemur, uitemus etiam licita in se casu cum nō expediunt, salua tñ ueritate uitæ iustitiæ, & doctrinę. Repetamus nr̄a, licèt, cū scādalo passiuo ꝑp refrenationem malorū, ueritatem, & pacem ecclesiæ, consolationem infirmorū, & quia nescimus an alter scandalicetur, sed cum scandalo actiuo nunq̄.

ORATIO XIII.

Domine Iesu Christe, cū quilibet teneat̄ corripere peccātem pro loco, & pro tp̄e, .i. qn̄ credit, ꝙ sua correptio prosit ei q corripitur: doce nos corriperre fratrē discretè, benignè, & leniter, nō indiscretè, malitiosè uel derisoriè, ne scādalizemus pusillos, quos tu uenisti saluare, & quorum angeli ip vident faciem patris tui, inferendo eis iniuriā, uel contumeliā. uel corā ipsis peccando, non remittendo pœnitentibus. Non prodamus occultū pctm̄, qd̄ solus Deus scit, uel nos soli pauci indiscretè, malitiosè, uel inordinatè. Salua nos à perplexitate intelligentię sacræ scripturæ, per distinctionem multiplicitatis intelligentię faciendorum per spiritumsanctū, ab ineuitabilitate peccandi. Per dispositionē erroneæ conscientiæ, q̄ inquantū conscientia nō obligat, nec inquantū erronea, sed ꝯiunctim inquā tū conscientia erronea. Fugiamus iudiciū sanguinis cum non sumus ministri ueteris legis. i. iustitiæ, & timoris, sed nouæ, scilicet gr̄æ, & misericordiæ, & amoris. ubi per mansuetudinem simus attracti ad amorem. & ne sit defectus sacramēti unionis. Et qa solus Deus nouit mensuram pœnæ ad culpā, qui nouit uoluntatis intentionem, & alias circunstantias. Caueamus ex communicationem festinatā, suspitiosam, damnosam, & legitimam, imittemur Deū in purè moralibus, non in omnipotentia nec omnes in iudicijs, & uirrutes nostræ per debitas circunstantias in personali ponantur medietate. Ad laudem ipsius, qui est super omnia benedictus in secula. Amen.

D. Dio-

DIVI
DIONYSII CARTHVSIANI
PROPOSITIONES ALIQVOT DE INCARNAtione verbi, ex ipsius Dionysij Elementatione theologica, quę Tomi primi operum minorum eiusdem, pars est non postrema.

PROP. 110.

AD redimendum genus humanū incarnatum est uerbū Dei æternū. Quia ut tactū est, p primam & originalē primi parentis trāſgresſionē, in ipso hoīe primo perijt eius posteritas, itaq; originali iustitia iusto Dei iudicio ē priuata, dānationi obnoxia facta, non solū terrestris paradisi habitatione indigna effecta, sed cęlestis quoq; paradisi salute, & gloria destituta, ut supra ē per exemplū est declaratū. Porrò primus humanæ propaginis parens originali peccato, quod in ipso etiam actuale extitit, ac mortale, infectus, uitiatus, corruptus, hoc est, in naturalibus læsus, atq; gratuitis destitutus, ac spoliatus non sic potuit suā pęnitentiali contritione, satisfactione, ac meritis originalis iustitiæ cōformitatē, innocentiæ donū, gratiam gratū facientē, charitatē, ac cæteros habitus uirtutum, ac donorum charitati annexos & necessarios, ad salutē sibi ipsi, ac suę posteritati recuperare promereri, sicut hæc ipsa spiritualia p̄clara charismata potuit ante suā læsionem, corruptionē, & lapsum sibi, ac suis posteris tollere, demereri ac perdere. Nempè ante suam ruinam natura tota humana fuit in ipso pulchra, & integra, tanquam in principio, ac radice. Hinc illa persona ut talis, & tanta, aliterq; á suo creatore honorificata, & instituta potuit habere, & habuit actionem in seipsum & in suā posteritatem redundantem, ac transeuntē, imò sicut per actionem preuaricatoriam, & iniquā redundauit in grauissimum nocumentum: sic per actionem triumphalem, & obedientialem redundasset in potissimū, ac saluberrimū bonū, ita quòd nullus posterorum ipsius perisset. Præterea genere humano sic perdito, & damnato, supersancta, & irreprehēsibilis Dei iustitia dictauit, imò ab ęterno instituit, ac decreuit, non redimere, néc iustificare, ac saluare genus humanū, neq; originali illi peccato ignoscere, ac eius auferre reatū, nisi per satisfactorē reconciliatorē, & redemptorem tam dignum, efficacēm, & innocentē, q; meritum eius, charitas, & iustitia redundarent, & pertransire possent in uniuersūm humanū genus ita, q; tā accepta, uel potius acceptiora, magisque grata, & placita essent Deo creatori, q̄ hoīs primi demeritū, inobedientia, trāsgressio, displicuerunt eidem. Porrò talis satisfactor in genere humano, imò toto mundo inueniri nequiuit, sic quòd pura consisteret creatura, ut mox ostēdet. Propterea Deus pietatis, & misericordiæ penitus infinitæ, nolēs corporales, ac frugales

Deus cur hō factus.

permittens omni auxilio atq; remedio destitutos excogitauit, & statuit in infinita sapientiæ suæ profunditate congruentissimum, superationabilissimum, ac supersubtilissimum modum succurrendi medendi, ac saluberrimè prouidendi humano miserabili generi, puta per incarnationem uerbi æterni, quod in unitate personæ esset Deus, & homo: sicq; ex assumpta humanitate haberet promereri, satisfacere, pati, condolere, ac mori. Ex hypostatica uerò coniunctione, cum increata diuina persona, uerbo æterno: præsertim ex ipsa uerbi deitate, habe- & oēm superabundantissimā, inexhausibilē & quasi immēsam idoneitatē, efficatiā, dignitatē, promerēdi, satisfaciēdi subueniēdi, de pdito gnē, corruptæ quoq; & destitutę naturæ. Hac rōne sancta ecclesia & sacratissima fides Chriana fatetur, & euāgeliat Dei pris unigenitū, incarnatū, & uerū hoiem factū absq; oī derogatione suæ maiestatis prsus immēsæ.

¶ Multiplici rōne sapientissimè declaratur, nullā purā creaturam fuisse idoneā, & condignā ad redimendū totū genus humanum: qm̄ sicut Deus essentialiter sanctus, est dignitatis, & honorabilitatis omniformiter infinitæ: ita transgressio præceptorū ipsius infinitā quodammodo enormitatē sortitur: si quidē quo maior, ac dignior est præceptor, & legislator, eo grauioris iniquitatis est eius p̄uaricari præceptu, contemnere sanctitatem, inhonorare bonitatē, dignationem, clementiā eius. Rursus, quo plures, ac fortiores sunt rōnes obediendi, & humiliandi se Deo, eo iniquius non obtemperare eidem.

Prop. 111.

Omnes aūt p̄cipue rationes obediendi alicui, quantum est ex parte eius, cui obediendū est, consistunt in omnipotente, uidelicet summa auctoritas, maiestas altissima, paternitas uera, munificētia maxima & quoniā ipse nos fecit, & quicquid habemus boni largitus est. Eius quoq; beneficia naturalibus, & gratuitis, & promissa ipsius in glorię donis innumerabilia, & ineffabilia sunt oīno. Quàm inęstimabilis ergò uitiositatis est talem, ac tantum dominum non curare, & transgredi eius iussa? Rursus cum natura communis sit ex se communicabilis illimitatè in infinitum, putet quòd illimitatè pro uniuersis eius indiuiduis satisfacere sit satisfactionis, dignitatis, & efficaciæ infinitæ. Tāta quoq; est dignitas gratiæ gratū facientis, & gloriæ electorū, in patria, q; nullo queūt merito creaturæ poræ pcurari pro spē tota aptissimū agit fuit gnī humano desup puideri ac dari saluatorē uirtutis, ac gratię copiosissimæ, & immēsæ, cuius uirtus, & meritū, bonitas, grā, ualor, acceptabilitas tā incōparaliter transcenderent omne demeritum, & offensam primi parentis, quatenus omni ex parte abundantissimè succurrat fragilitati, indigentiæ, indignitati, & insufficientiæ naturæ humanæ. Talē ergo, & tantum mediatorē, saluatorem, & auxiliatorē dignatus est pr̄ ęternus puidere ac dare hoībus, ut per unionem, & cōnexionem ad ipsum, p fidē, uirtutes, meritumq; illius grām, & gloriam consequantur, mediantibus sacramentis ipsius, si assit facultas ea recipiendi.

Obediēdi rationes i Deo consistunt.

Gratię gratum faciētis dignitas.

¶ Saluatorē gnīs humani decentissimū fuit esse hoīem uerū, sanctū, & innocentē, totius pcti expertē: qm̄ mediatorē, & recōciliatorē congruit cōicare, & conuenire cū parte utraq;, ut manū suā possit ponere in ambobus. Cum ergo satisfactor, & saluator istę sit reconciliator gnīs humani cū Deo, & inter Deū offensum, offensoresq; hoīes mediator, cōgruentissimū fuit, ut hō essent prorsus innoxius p oīa placens: non angelus & Deus, sed Deus, & hō: cum patre æterno uera communicans deitate: cum hoībus quoq; in uera, & sanctificatissima humanitate. Pręterea cū q offendit, satisfacere congruebat hō aūt offendit, & perdidit, ergo satis factorē, & ex

Prop. 112.

piatorem,

piatorem tanti piaculi esse hniem conuenientissimum fuit, qui omnibus summè esset acceptus, & placens, debuit omni culpa carerere omni uirtutũ perfectione fulgere.

Prop. 113. ¶ Incarnatio verbi æterni, maiestati, & puritati, in cõmutabilitati, & excellentiæ suæ deitatis in nullo est derogãs, sed charitati eius, bonitati, ac pietati summè, & ineffabiliter decens, & cõgruens: qm̃ incarnatio. i. humanatio vnigeniti verbi, ac filij Dei facta ē, & cõpleta in instanti totius superbeatissimæ trinitatis, oĩpotente virtute, & supernaturalissima opatione, absq; oĩ cõmixtione, & fœdatione, & sine oĩ mutatione, minoratione, ac coartatione naturæ diuinæ, & increatæ personæ, per eleuationem, & assumptionem naturæ humanæ oaturæ in Deũ, hoc est, ad æterni verbi personam, & per suppositationẽ naturę assumptæ in esse personali, & hypostatico verbi æterni sic, q̃ in eodẽ esse hypostatico, increato, superplenissimo, & immenso, in quo persona filij Dei æternaliter est subsistens natura humana ab illo assumpta, à primo incarnationis instanti actualiter est consistens, verè suppositata, sustentata, & cõstabilita in illo: non vt ipsa natura assumpta existat suppositum, sed cũ natura diuina, & assumente eã persona suppositum vnum constituens: non quòd natura assumpta personalitati verbi quicquam perfectionis adiecerit, sed quia persona illa increata, ac adoranda, quæ ęternaliter subsistebat in sola natura diuina, ab incarnationis primordio fuit subsistẽs ēt in assnmpta natura humana, nihil nooi ab illa recipiens, sed suam personalitatem, subsistentiãq; illi cõmunicãs tunc, & taliter, qñ, & qualiter ab æterno facere id inuariabiliter disposuit, ac decreuit. Præterea cum charitas sit vis vnitiua, transformatiua, imò, & idẽtificatiua diligentis cũ dilecto: bonitatis quoq; proprietas sit se diffundere, communicare, largiri: pietatis item proprietas sit compati, misereri, succurrere: constat, q̃ vnigenito Dei, qui essentialiter charitas est, & charitas vtique infinita, ac bonitas pura, pietasque immensa, excellentissimè congruebat se suæ rationali creaturæ tam intimè, ac ꝓximè, inseparabiliterq; vnire, & se ei tam exuberantissimè cõicare, atq; tã benignissimè, ac munificẽtissimè eidẽ anxiliari, parcere, mederi, ac d' uera ꝓuidere salute: & hæc fuit diuinę maiestatis dignatio summa, miseratio plena, communicatio liberalissima: cuius maiestatis, quò maior est eminentia, eo, & maior est dignatio, benignitasq; ipsius.

Vnigenitus Dei essentialiter est charitas, bonitas & pietas.

Prop. 114. ¶ Sapientia, oĩpotentia, bonitas, charitas, misericordia, iustitia, liberalitas Dei, in sua incarnatione, ac cæteris suæ humanitatis mysterijs eminentius, magnificentiusq; resplendent, q̃ in creatione, & gubernatione totius mundi: qm̃ maius fuit diuinæ incircunscriptibilis maiestans naturã, atq; humanæ fragilitatis essentiam in vnam counire personam, q̃ res ex nihilo ꝓcreare. Nã q̃uis non esse, & esse, seu nihil, & aliquid dicanẽ infinitè distare abinuicem, tñ cũ nil, & nõ esse sint aliquid positiuũ, non habent realem distantiã ab esse, & ente seu aliquo, sed imaginariã tm̃: incomparabiliter quoq; pleniùs, mirabiliùs, & indicibiliùs cõicauit, ostendit, & declarauit Deus Dei filius suã bonitatem, charitatem, munificentiam, dignationem, misericordiã, humanitati assumptæ, vniendo eam suæ deitati immediata, proxima, & hypostatica vniooe, cõicandoq; ei suã personalẽ subsistentiã eandẽ numero, suppositando illam in suo esse personali increato, in quo ipse sm̃ deitatem æternaliter est subsistens, q̃ cõiando rebus creatis dona, & beneficia sua creata, ac se ipsum solummodo obiectiuè ad intuẽdũ, possidẽdũ, fruendũ. Insuper charismata gratię, donaq; gloriæ à primo incarnationis instanti inæstimabiliter prçclariora contulit assumptæ humanitati, q̃ alicui alteri creaturæ. Rursus incompræhensibilis altitudo sapientiæ creatoris, imperscrutabilisq; profunditas cõsilij supergloriosissimæ trinitatis, super mõ redẽptionis gñis humani, i incarnatione verbi æterni, ac cæteris eius mysterijs, incomparabiliter est refulgens: in quibus, & iustitia Dei patris monst ratur qui maluit vnigenitum suum sic pati, crucifigi, ac mori, q̃ peccata multa relinquere. Quòd uerò sine meritis nostris, imò, & non obstantibus infinitis, demeritis nostris, tã copiosissimè, & supermisericordissimè nobis subuenit, immensitatem pietatis suę commendat. Cooformiter spia Dei interminata declaratur in hoc, q̃ non solum per uiã potentiæ, sed potius per contemperationẽ misericordiæ, atq; iustitiæ suæ redemit nos: per Christi quoq; humilitatem, patientiam, paupertatem charitatem expugnauit, & uicit dæmonum, ac secoli huius superbiam, odium, opulentiam, & rancorem.

Prop. 115. ¶ Nõ nisi venustissimam pulcherrimam, & decoratissimam humanitatem decuit à verbo æterno assumi: qm̃ inter vniendos decet esse proportionẽ. Vnde, nec anima infunditur corpori nisi organizato, & conuenienter disposito, nec aĩa à corpore separata perducitur ad beatificam visionem, nisi perfectè ab omni macula culpæ, ac reatu porgata, & libera. Cumq; vnio increatæ personæ, non solum ad intuendum, ac perfruendum, imò etiam ad subsistendum simul cum ea in eodem esse personali, sit prorsus incomparabilis, præclarissima, ac intimissima vnio creaturæ cũ creatore, euidens est, q̃ ad eã exigatur incomparabiliter excellẽs puritas, decor, sanctitas, perfectio creaturæ taliter assumendæ, nũcque assumptæ à Deo: non, q̃ vnio verbi æterni cum humanitate ab ipso assumpta, non sit immediatè facta in ipsa natura, & inter personam assumentem, & naturam assumptam: sed q̃ in præconceptione mentis diuinæ decretum sit, & decentissimum iudicatum, ut non assumeretur natura nuda, & indecorata, sed cunctis charismatibus gratiæ donisque gloriæ præexcellentissimè, ac incomparabiliter perornata, pulchrior, & radiantissima facta, vsque ad omnem suæ capacitatis repletionem (saluo statu viationis in carne mortali, puta quantum ad ad superiores animæ uires per respectum ad increatum obiectum), & ita Christi humanitas (quantum ad animam sic ornatam) ineffabiliter fuit splendidior, sanctior, nobilior omni mente angelica, imò seraphica, & suprema, sic, q̃ nullatenus indecens extitit naturam hanc tã supernaturalissimè uenustatam, & nobilitatem hypostaticè vnire verbo æterno.

Prop. 116. ¶ Eodem instanti, qno desuper creata est aĩa saluatoris, exhuberantissimè est repleta cũctis excellẽtissimis supernaturalibus donis, eius statum, dignitatem, & pefectionem decentibus, quia in primo suæ creationis iastanti vnita est uerbo æterno, non solũ ad clarissimè intuendũ, ac deliciosissimè pfruẽdũ, sed item ad subsistendum increato hypostatico esse verbi, imò ordine dignitatis primo ad taliter subsistendũ, deinde ad beatificè contemplandũ: sicque eodem instanti exhuberantissimè est lumine gloriæ perimpleta lympidissima totius superbeatissimè trinitatis beatifica contemplatione, cum incomperabili excellentia superimpleta: proporționata quoque fruitione increatæ dulcedinis inebriata.

inebritata. Tunc demum adimpletus, & decoratus est Intellectus animę Christi multiplici sapientia, puta sapientia beatorũ, qua oĩa uidit in verbo æterno, ĩ quo à suo exordio uidit, & nouit uniuersa, q̃ ipsummet verbũ increatum seu Deus scit sciẽtia visionis, videlicet vniuersa p̃terita, præsentia, & futura, non autem scit simpliciter infinita: non em̃ scit oĩa, quæ Deus cognoscit scientia simplicis intelligentiæ, & quæ oĩpotens virtus ipsius facere põt. Tunc demũ impletus est eminentissimè intellectus aĩæ Christi, scientia indita, seu infusa, qua oĩa intra se noscit per species sibi concreatas, cuncta ſ mysteria gratiæ, ac salutis humanæ, opa item naturæ, & totũ ordinem rerum, sed & naturalis sciã, & experimentalis asscribitur ei. Ampliùs dona spiritussancti ad intellectiuã uim pertinentia, & eam perficientia, vt sunt sapientia, scientia, intellectus, consilium: hęc sumendo secundum quod inter septem dona computantur, p̃fectissimè sunt in Christi intellectus à sui principio gratia quoq; prophetalis notitiæ, ac summa prudẽtia. Præterea volũtas aĩæ Chr̃i iugiter fuit in oĩ charitate, & dilectione Dei, & proximi p̃ omnibus sanctis inæstimabiliter prorsus perfecta, donis quoq; pietatis, fortitudinis, & timoris præclarissimè decorata, sed, & omni vera iustitia, nec in memoriã aĩæ Christi vlla cadebat obliuio: profecisse tamen asseritur Christus, quantum ad manifestationẽ, & vsum, ac fructificationẽ suæ interioris perfectionis. Insuper essentia animæ saluatoris extitit plenissimè decorata gratia gratum faciente, quæ fuit in ipso gratia capitis, inquantum ex gratiæ illius plenitudine membris suis influxit, & ẽt gratia personalis, inquãtum personam eius, quo ad naturam assumptam perfecit, quæ gratia quamuis non fuit simpliciter infinita, puta creata essentis: perhibetur tamen quodammodo infinita, quoniam totam capacitatem animæ Christi omnino impleuit, & totam gratiæ eminentiam compræhendit. Interdum uerò dicitur humanitas Christi sola gra à verbo assumpta, in quibus verbis gracia p̃ increata gr̃a hoc est, p̃ diuina pietate, & dignitate accipitur, ex qua principaliter factum est, q̃ verbum æternum humanitatem assumpsit, quæ etiam gratia vnionis interdum vocatur, & antecedenter se habet ad incarnationem. Quandoque verò præfata gratia capitis, gratia dicitur vnionis. Ex introductis innotescit, quòd fides, & spes fuerunt in Christo, cum fides obscurã, & ænigmaticam dicat notitiam, spes autem absentiam, carentiamq; beatitudinis. Postremò virtutes morales, & cardinales, & cæterę, quæ nullam in sua rationem imperfectionem includunt, fuerunt, & sunt in anima Christi excellentissimè secundum statum perfectum, quo in uiris heroicis esse censentur, imò ineffabiliter eminentius, q̃ in illis: si quidem omnis virtus, & habitus, omne donum charisma, atq; perfectio, quæ Christo attribuuntur, conueniunt ei in plenitudine, & excellentia tanta, q̃ creatura illorum capax non est in eminentia ampliori, quemadmodum etiã quicquid conuenit Deo secundum deitatis naturam, conuenit ei cum perfectione simpliciter infinita. Interim aduertendum, quòd gratię gratis datæ appellantur, quæ ad communem aliorum vtilitatem, profectum, conuersionem, & salutem ordinantur, ac dantur, ex quibus, & per quæ, ea, quę fidei sunt, & supernaturalis doctrina persuadentur, confirmantur, atque à Deo esse monstrantur. Cumque saluator fuerit euangelicæ legis institutor, catholicæ quoque fidei euangelizator, & supernaturalium, ac incompręhensibilium documentorum assertor, præcipuè decuit eum dona gratię gratis datæ in excellentia summa habere, imò, & talia suis cõferre discipulis. [Matth. 10] Vnde loquutus est eis: Infirmos curate, mortuos suscitare, dæmones eijcite. Itemque, eos, qui crediderint hæc signa sequentur: In nomine meo dęmones eijcient linguis loquentur, nouis serpentes [Matth. 16.] tollent, et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.

¶ In Christo vtraque natura mansit integra, & [Prop. 117.] perfecta, idcirco communicatio idiomatum habet in ipso locum, in qua, quid p̃p̃ quid dicatur sapienter est pensandum: quoniam Christus in unitate personæ est verus Deus, ideo ueram, æternam, & incommutabilem habet in se deitatem, vt sui essentiã, ac naturam, & uerus homo, propter quod veram habet humanitatem ex anima rationali, & humana [Athanasi] carne constantem, nec aliquid verbi in carnem mutatũ est, ut dixit rudis, & impius Apollinaris, nec ex utraq; natura constituta est tertia, ut Eutyches finxit, nec per solã, & excellentem gratię inhabitationem facta est vnio ambarum naturarũ in Christo, ut inimici Dei Nestorius patriarcha Constantinopolitanus, Dioscorus quoq; patriarcha Alexandrinus, & ante eos Photinus Mesopotamię episcopus, sunt mentiti: quorum perfidiam vsque in pręsens Saraceni sequuntur, dicentes, q̃ Christus sit purus homo, non verus Deus. Hinc fatemur, q̃ in Christo fuerunt, & sunt duæ operationes, loquendo in generali, diuina videlicet, & humana. Quod item in ipso sunt duo intellectus, & duæ voluntates, dueq; sapientiæ, duæ scientiæ, duæ dilectiones, duæ itidẽ potestates, puta diuina increata immensa æterna, & humana creata finita. Hinc sanctus Dionysius operationem Christi vocat θεανδρικήν, id est, Dei uirilẽ. Vnde in Christo humana attribuuntur Deo, vt esse conceptum, & natum ex incomparabili, & felicissima virgine, esse passum, crucifixum, sepultum, esuriisse, timuisse, &c. Diuina quoque homini asscribũtur, vt, q̃ Iesus eduxit populum de Aegypto, mundum saluauit, creator est suæ matris, totiusque orbis, & ab ipso spiritussanctus procedit: qm̃ Iesus seu Christus in his, & consimilibus verbis increatam supponit personam: & hoc communicatio idiomatum nuncupatur, q̃ sermones, quæ diuina sunt exprimentes, homini competunt, & diuina de homine prædicantur: sermones quoque, quæ humana sunt designantes, conueniunt Deo, & enunciantur de eo. In quibus sapienter oportet perpendere, quid propter quid dicatur, id est, ratione cuius naturæ horum quodlibet affirmetur de Christo, videlicet propter, vnitatem personæ, & formaliter ratione alicuius specialis naturæ. Etenim quamuis humana Deo sic asscribantur hoc tamen originaliter, ac formaliter est ex parte humanitatis assumptæ, vt esse passum: cum deitas æternaliter impassibilis perseueret: sic, & diuina dicuntur de hoĩe illo, cuncta creasse, propriè ratione diuinæ naturæ. Idcirco secundum Hieronymum utraque natura in Christo operata est cum communione alterius, quemadmodum, & cum alterius communione fuit consistens: non tamen diuina in subsistendo, & operando dependebat à natura humana, imo econtrario.

¶ Humanitas Christi se habet ad personam uerbi [Prop. 118.] assumentis vt instr̃um animatum, proprium, coniunctum, & immediatum: quemadmodũ corpus organicum se habet ad animam rationalẽ, ipsum informantem, viuificãtem, mouentem, & gubernãtẽ,

quoniam

quā vnigenitus Dei patris factus est homo, quatenus per assumptam à se humanitatem operaretur nostram salutem in medio terræ, satisfaciendo, & moriendo pro nobis, exemplis &, & doctrinis nos informando, & inter nos cōuersando: certumq; est, quod huiuscemodi actiones, & passiones diuinæ nequeant inesse, aut conuenire naturæ, nec diuinæ personæ ex parte naturæ diuinæ. Idcirco verbum æternum assumpsit naturam humanam in vnitatem personæ, & societatem quandam, atq; cōionē personalitatis propriæ, ut in ea, & per eam tanquam per instrum sibi immediatè coniunctum suppositaliterq; vnitū exerceret nostræ redemptionis mysterium, quemadmodū aīa oīa per corpus suum exequitur suos actus. Insuper sicut anima nostra efficit multa per diuersa instrumenta, separata, communia, ut per securim, terebellum, pugionem, ita, & verbum æternum per diuersas creaturas tam visibiles, quàm inuisibiles multa operatur, tanquàm per separata, & communia instrumenta.

Prop. 119. ¶Multa conueniunt Christo rōne naturæ assumptæ, ut esse prædestinatum, esse sacerdotē, & sacrificiū, esse aduocatum, intercessorem, & mediatorē: quā pdestinari, & pordinari ad uitam beatam, hæc

Prædestinatio duplex. est pdestinatio passiua. Actiua verò pdestinatio est præordinatio mentis diuinæ eorum, quæ per gratiam cōsummatam sunt gerenda in ipe. Cumq; per diuinam pietatē, & misericordiā, quæ interdū nominatur gratia increata, atq; per grām vnionis, & hypostaticam coniunctionem in ipe factum sit gratiosè, quod homo est Deus, & summè beatus, Deus quoque sit homo: constet, quod Christus rectè prædestinatus vocetur, non, quo ad diuinam naturam sed quantum ad humanitatem assumptam: non quòd illa propriè loquendo sit prædestinata, vel dici possit filius Dei: nam prædestinari competit magis supposito. Vñ & Chro cōpetit rōne naturæ assumptæ, nec solum hoc conuenit ei, sed etiā quod cæteri electi, & prædestinati dicuntur electi, & prædestinati in ipso, quia diuinitus est decretum, ut effectum prædestinationis consequantur per ipsum: Propter quod prædestinatio Christi dicitur exemplar, & causa nostræ prædestinationis, & hoc quantum ad effectum, terminum prędestinationis,

Rom. 1. non quo ad prædestinationis actum, qui est ipse Deus æternus prædestinans. Hinc ad Romanos dicit Apostolus, qui prædestinatus est filius Dei in virtute, quod quidam sic exposuerunt, qui videlicet Christus, existens filius Dei in virtute, id est, filius Dei naturalis omnipotens, prædestinatus est secundum naturam assumptam, sicut, & passus, & mortuus fertur secundum eandem. Alij dicunt per gra-

Ephe. 5. tiam vnionis peractum, ut filius virginis sit Dei filius naturalis. De hoc super tertium Sententiarum, & super Epistolam ad Hebræos dictū est pleniùs. Ampliùs dominus, & saluator ratione assumptæ naturæ, appellatur sacerdos, & hostia: quoniam (teste Apostolo) semetipsum obtulit Deo patri oblationem, & hostiam in odorem suauitatis: Iugiter quoque intercessit pro nobis, estque aduocatus noster apud patrem, cui ostendit latus, & uulnera, imò totius conuersationis, ac passionis suę in seculo isto meritum, gratiam, ac virtutem, & ita est propiciator, & propiciatio pro nostris peccatis, ut

1 Ioh. 2. in prima sua Canonica sanctus ait Iohannes. De sacerdocio autem, & pontificio Christi spirituali, atque perpetuo, non legali, diffusè tractat Apostolus in Epistola ad Hebræos. Denique tota vita, & conuersatio Christi in carne mortali à primo incarnationis instanti vsque ad instans suæ expiratio nis in cruce, fuit quasi vna continua missa, ac celebratio, qua se indesinenter obtulit patri pro nobis, voluntate promptissima, & effectuosissimè orauit pro nobis: & quicquid deliberata uoluntate precatus est, impetrauit Unde apud Iohannem protesta-

tur ad patrem: Quoniam semper me audis. Iohan. 11.

¶Christus à primò suæ incarnationis momento promeruit excellentissimè, quia à primo illo instanti anima eius fuit in sapientia, atq; scientia, ut est ostensum, perfecta, & nouit se esse creatam, ac verbo æterno vnitam, ut per eam, & corpus eius redimeretur genus humanum, & omnia clarè vidit in diuina essentia. Protinus ergo exequi cœpit, & agere id, ad quod se vidit conditam, taliterque assumptam, hoc est, superbeatissimam trinitatem clarè per speciem contemplari, eius beneficijs incomparabilibus regratiari, & specialiter verbo ęterno, à quo vidit hypostaticè se assumptam. Ora re quoque pro genere humano, & condolere hominibus, seq; paratissimam exibere ad agendum, & patiendum vniuersa, & singula, quæ trinitas summa disposuit, & præuidit eam facturam, & passuram pro hominum redemptione, gratia, & salute. Denique Christus comprehensor extitit, & viator, nec ut comprehensori competebat mereri, sed ut uiatori, inquantum passibilis erat, in carne degens mortali. sic demum efficacissimus fuit ad promerendum, tum: quoniam amantissimus, & acceptissimus fuerat Deo patri, & in omni virtute tam summè perfectus, ut capax erat natura creata: tum, quia in charitate Dei, & proximorum singularissimè feruentissimus fuit, & consummatus: tum, quia indesinenter promeruit actu, eo, quod nulla occupatio alia impedire potuerit mentem eius ab actuali consideratione, & appetitione nostræ salutis, ideo nec ab oratione interna: tū, quia in ipso fuit gratia capitis, atq; perfectio generalis, per quas summè fuit idoneus omnibus promerere. Præterea vniuersa, quæ egit, & pertulit, ad nostram ordinauit subuentionem, ac Dei honorem, ad patris gloriam, & nostram salutem. idcirco per omnia illa nobis promeruit, multa, & innumerabilia, ac maxima bona, gratiæ, salutis beneficia, auxilia, ac varia prorsus charismata: & sicut præhabitū est, in omnibus his Christo homini seu eius humanitati inerat inestimabilis idoneitas promerendi ex deitatis natura, ac dignitate immensa. Insuper ut homo viator meruit Christus sibijpsi præmia quædam accidentalia, sui corporis glorificationem, sui nominis dilationem, & iudiciariam potestatem, quę nihilominus sibi competebant ex hypostatica vnione cum verbo. Postremò merita Christi oportet hominibus aliquo modo per fidem, & sacramenta seu aliter, ut infra dicetur.

¶Christus caput est omnium electorum, ac totius militantis, ac triumphantis ecclesiæ, quia quēadmodum caput corporale eminet cæteris membris, & oēs sensus in eo plùs vigent, aliorum quoque membrorū sensatio, ac motio, uita, & gubernatio à capite dependent: sic Christus eminet cunctis hominibus, atq; ex plenitudine gratię suæ influit alijs, quorum spiritalis sensatio, uita, motio, & gubernatio dependent à Christo, qui dixit: Sine me nihil potestis facere. Nempe ab ipso est uita gratiæ, ac motus, operatioque virtutum, sensus spiritalis, & gubernatio salutaris: præcipuè verò est caput habentium charitatem: Est item caput angelorum, quibus etiā secundum assumptam humanita- Prop. 121.

Iohan. 15.

tē ꝑlatus est,& influit,imò,& de multis eos illumi
nat.Porrò cum caput corporale,ac naturale eius-
dem naturæ sit cum membris suis, Christus, quo
ad hoc magis propriè caput hoīem,præsertim fide
liū,appellat.Itaq; sicut multa membra corporalia
per neruos,& alia inuicem copulata,& uiuificata,
sunt vnum corpus naturale organicum,cuius ca-
put est pars eminens,& suprema:sic vniuersi fide-
les fide,spe,charitate connexi,sunt vnum mysticū
corpus, cuius spiritale caput est Chrs,cui ēm ani
mam suam conuenit esse caput angelorum,non ꝓ
priè quantum ad corpus.Postremò,Christus secun
dum naturam diuinam caput est principale om-
nium electorum,sicut,& trinitas summa,quæ vnus
est Deus,principaliter influens omnem gratiæ, ac
gloriæ vitam,& omnem actum virtutum,cum, &
1.Cor. 11. Apostolus fateatur caput Christi Deus,Christi in-
quam vt hominis:secundum assumptam verò na-
turam causa est gratiæ,ac virtutum meritoria, se-
cundaria,instrumentalis.

Prop.125. ¶Passio Christi ex parte passi, summè merito-
ria,& fructuosissima fuit:quoniam passionem, &
mortem ex perfectissima,& feruentissima dilectio
ne Dei,& hominum acceptauit,& pertulit, eam-
que ad patris honorem,& hominum ordinauit sa
lutem,æstuantissimè cupiens per eam recuperari
honorificentiam altissimi creatoris,per conuersio
nem,& vnionem hominum cunctorum ad ipsum,
generisq; humani ruinam per fidem, pœniten-
tiam,& gratiam consummatam: præterea ea prō-
ptissima,atq; humillima obedientia oīa tolerauit,
inquantum supergloriosissima,& supersapientissi
ma trinitas præordinauit,& decreuit omnia insta-
urare in Christo,& per eius passionem cōplere hu
manæ redemptionis mysteriū,& effectū,beneficiū,
ac medelā ,antidotū, & emplastrū, ꝙ totū in Chri
incarnatione extitit inchoatum.In tota quoq; con
uersatione,tribulatione,ac patientia eius in secu-
lo hoc prosequutum,& in passione ipsius comple
tum. Vnde in crucè pendens, & expirationi iam
proximus,dixit: Consummatum est. inclinatoq;
Johan. 19. capite,cum dixisset:Pater,in manus tuas commen
Luc. 23. do spiritum meū,tradidit spiritum,factus obediēs
Philip. 2. vsq; ad mortem.Insuper ex incomparabili miseri-
cordia,pietate,compassione,liberalitate,constan-
tia,sustinuit cuncta ineffabiliter,malens illa omnia
pati,q̄ genus perire humanum:ideo liberalissimè se
totum pro illius saluatione exposuit.Nec solum di
gnatus est mori pro causa tam salubri,& pia,imò
etiam ignominiosissimum,valdeq; diuturnum, &
acerbissimum genus mortis pati elegit, quatenus
copiosius subueniret hominibus,& abundantiorē
eis gratiam mereretur, perfectiora quoq; virtutū
exempla ipsis prębeeret , & suam ad eos dilectio-
nem plenissimam exhuberantius declararet.Præte
rea ex hoc passio sua incompræhensibiliter fuit
meritoria,fructuosa,saluifica,ꝙ corpus suum, &
animam,vitam,& sanguinem tam inæstimabilis di
gnitatis,& acceptabilitatis,ex vnione hypostatica
cum verbo æterno dedit in precium nostræ re-
demptionis.Hinc passio Christi inquantum ex tan
ta charitate,pietate,obedientia , liberalitate, alia-
rumque virtutum perfectione acceptata,tolerata,
& ad nostram salutem relata,atq; à saluatore tam
præstantissimo,& preciosissimo,ac Deo patri sum
mè dilecto assumpta fuit, totius supersanctissimæ
trinitatis copiosissimè placatiua , & pro originali
peccato, cæterisque excessibus generis humani
superabundanter satisfactiua,& redemptiua,puta

Deo multo plùs placita, grata, & honoratiua ip-
sius,q̄ primorum parentū,ac posteritatis ipsorum
offensa,iniuria,ingratitudo, impietas fuerat displi
cens,detestabilis,& iniuriosa. Interim dolor inte-
rior cōpassionis Chri dolorē suæ corporalis pas-
sionis excessit:vehementissimè quippè condoluit
ingratis,& perituris, suis quoq; discipulis spirita-
liter lapsis, ac suæ dignissimæ,& amantissimæ geni
trici,in qua tunc dolor parentū extitit duplicat⁹.

¶Anima Christi tempore passionis fuit in maxi Prop.123.
mo gaudio beatificæ fruitionis, in vehementissi-
mo itē dolore passionis,& cōpassionis: qm Chrs
(ut patuit)fuit viator,& cōpræhensor:Viator quā
tū ad carnem suā mortalem,sensitiuasq. vires inter
riores,& exteriores,in quibus omnibus intensissi-
ssimè proprijs,& distinctis patiebatur doloribus.
Fuit ēt compræhensor quantum ad superiores ani
mæ suæ potentias,per cōparationē,& respectu ea-
rum ad increatum obiectum:sicq; in maximo fue-
rat gaudio fruitiuę beatificæ visionis.Nihilominus
inquantum vires illæ fundatæ fuerant , subiectæ
& radicatæ in essentia animæ,quæ tunc tota exti-
tit in dolore,etiam in eas ut sic redundauit passio,
atq; compassio saluatoris,nec tam contraria simul
fuerant in eodem secundum idem,& respectu eius
dem.Nempe potentia animæ pati potest duplici- Animæ potentia dupliciter potest pati.
ter,puta propriè,& à suo obiecto læsiuo, vt dū ta
ctus affligitur frigore,aut calore,& sic superiores
uires animæ Christi non patiebantur per respectū
earum ad increatum obiectum .Secundò patitur
uis animæ quasi per accidens,ratione sui subiecti,
quēadmodum lęsio organo auditus uis affligit au-
ditiua,uis item uisiua,si vulneretur pupilla:sicq; po
tentiæ ille superiores tunc patiebantur,imò,& gau
debant de passione , inquantum tam saluberrima
fuit,& fructuosissima. Prop.124.

¶Effectus dominicæ passionis multi, ac maximi
sunt,quia per passionem filij Dei cōpletū est totius
nostræ saluationis remedium:ideo passionis illius
effectus sunt deletio originalis peccati , ob cuius
reatū sancti detinebantur in limbo patrū,ita,ꝙ ori
ginale illud peccatum non imputatur his,quibus
applicatur,& communicatur uirtus,meritū,seu gra- Dominicæ passionis effectus.
tia dominicæ passionis. Cumq; ꝑꝑ illius peccati
demeritum,& reatū genus humanum impedieba
tur à cęlestis regni ingressu:idcirco apertio ianuæ
regni,& paradisi superni uocatur dominicæ passio
nis effectus.Similiter cæterorum deletio vitiorum,
& quia per culpam rationalis creatura creatori ē
displicens,debitrixq; suplicij: hinc reconciliatio,
satisfactio,redemptio hominum , opus est passio-
nis domini saluatoris.Rursus,quia,qui peccat ser-
uus est peccati,& sub iugo diaboli:ob hoc libera-
tio à seruitute uilissima culpæ,atq; à iugo, & po-
testatę diaboli,effectus sunt passionis præfatæ. Simi
liter collatio gratiæ in pręsenti,& glorię in futuro:
immò,& liberatio ab omni miseria,defectuositate
& passibilitate,quas per originale peccatum , &
aliàs culpas incidimus,huius passionis saluberri-
mæ sunt effectus.

¶In saluatore tempore passionis nulla fuit re- Prop.125.
dundantia consolationis à superiori animæ suæ
parte in partem eius inferiorem,sensitiuam,& cor
poralem,quia ut passio sua esset accerbior, & ma-
gis meritoria, ac subuentoria nobis , redundan-
tiam talem voluntariè suæ inferiori patri subtra
xit,per quod suis fidelibus copiosam,& piam me-
ruit consolationem in persequutionibus, ac tri-
bulationibus suis.Doctrinam quoque exibuit sa-
lutarem

lutarē ne diffidentia, aut pusillanimitate frangant, dū in tētationibus, afflictionibus, & exercitijs suis Matth. 27 consolatione, dulcore, alacritate priuātur. Hinc pēdens in cruce, dixit: Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me?

Prop. 126. ¶ Tempore passionis separata est anima Christi à corpore suo, & econuerso: ideo uerè mortuus est. Verumq; tñ mansit verbo æterno, ac diuinæ naturæ vnitum, quia in puncto mortis anima Chri desijt informare, & uiuificare corpus ipsius, & recessit ab eo realiter, atq; localiter descendendo in limbum patrum sanctorum, quos protinus visitans illustrauit sua præsentia, qui eodem momento à superbatissima trinitate repleti sunt lumine gloriæ, & Deū videre cœperunt facie ad faciem, quia iam satisfactum fuit per Christum pro originali peccato, pro cuius reatu detinebantur ibidem: idcirco obstaculo illo deleto, mox in spirituali paradiso sunt constitui, hoc est, in diuinæ essentiæ saluberrima visione. Luc. 23. Vnde in cruce Christus dixit latroni: Hodie mecum eris in paradiso. Porrò quod verbum æternum semel assumpsit, puta animam rationalem, & corpus, nunq̃ deposuit, quamuis illa duo in triduo mortis abinuicem fuerint separata, atque in resurrectionis momento denuo sibijcem counita. Hinc in triduo illo corpus Christi uirtute verbi æterni mansit consistens sine alia forma substantiali informāte, vt veriùs creditur.

Prop. 127. ¶ Saluator sua humiliatione, crucifixione, & contumeliosissima deiectione meruit glorificari, exaltari, & viuorum, ac mortuorum iudex cōstitui: qm̄ p̄miū correspondet merito quadam lance iustitię, & ei proportionat æquitatis tenore. Hinc filius Dei factus homo, se in hoc mundo tam profundissimè humiliando, meruit maximè exaltari: tamq; acerbissimam, atque turpissimam mortem patientissimè tolerando, pro merito in corpore celeriter præ cæteris glorificari, resurgendo, & ascendēdo: confusibilissimam quoq; diiudicationem, & condemnationem ad crucis patibulum mitissimè innocentissimè sustinendo, meruit omnium hominum iudex constitui. Veruntamen omnia accidentalia ista præmia, etiam Christo homini competebant ex vnione suæ humanitatis cum increata uerbi persona: tamen meruit ea sibi, ita, q̄ pluribus modis, ac rationibus sibi debebantur. Insuper tanta fuit beatitudo, & glorificatio animę Christi in superioribus viribus suis, q̄ & ipsa ab exordio redūdasset in corpus sensitiuā que partem ipsius, sicut post resurrectionem communem fœlicitas animarum sanctarum in earum corpore redundabit, nisi Deo sic ordinante, ac dispensante, dilata, & suspensa fuisset redundantia illa vsque ad resurrectionem.

Prop. 128. ¶ Christo absolute loquendo debetur latriæ cultus: attamen ei secundum naturam assumptam, debetur duliæ, vel potius hyperduliæ veneratio sancta quoniam latria est uirtus moralis, & inter morales præstantior, pars que iustitię subiectiua, Deo cultum, ceremoniasque impendens, propter propriam summam, & imparticipatam maiestatem, & dignitatem ipsius: ideo cultus latriæ propriè sumptæ, non nisi verò Deo debetur, qui solus est propriè adorandus, hoc est, colendus, & inuocandus tanquam altissimus princeps, per se, & propria potestate potens saluare: aliquando tamen adoratio latius sumitur pro duliæ cultu: sicq; Nathan legitur regem Dauid adorasse. Cumque Christus sit uerus Deus, constat, quòd cultu latriæ sit condignus, imò cum vna persona sit uerus Deus, & verus homo, ipsa persona homo consistens, & humanitate subsistens, est cultu latriæ honorandus, nō tamen seorsum humanitas eius, imò eius humanæ naturæ secundum se, & Christo, ut homini, puta secundum naturam suā humanam cultus dulię exibetur. Dulia quippè est Dulia qd. virtus moralis, creaturis in aliqua sublimitate constitutis, honorem debitum exhibens. Hinc Christo homini, & eius humanitatis hyperdulia excellenter debet, deinde sacratissimæ virgini eius matri. Dicitur namque hyperdulia, ab ὑπὲρ quod est super, & δουλεία seruitus, quasi summa seruitus. Deniq; tota trinitas vna, & eadem adoratione colenda est, puta vnus Deus, cum in ipsis personis sit vna numero maiestas, & deitas nihilominus cum vnaquęq; increata persona sit in se verè subsistens persona, ac Deus omnipotens vniuersorum creator, potest vnusquisque fidelis preces suas specialiter dirigere ad quemlibet diuinam personam, & eam secundum se specialiter exorare: non tamen cum actuali aliarum personarum exclusione, quasi ipsa sola sit adoranda. Hinc in missæ officio orationes ecclesiæ ad patrem specialiter effunduntur: interdum ad filium, cum dicimus: Fidelium Deus omnium conditor, & redemptor. communiter verò ad patrem, tanquam ad totius trinitatis principiū, id est, primam fontalem personam à nullo manantem: sic, & aliquæ laudes, orationes, hymni, sequentiæ, ad spiritumsanctum specialiter depromuntur. Prop. 129.

¶ Christo conuenit natiuitas duplex, & filiatio solum vna, quia natiuitas concernit naturam: res etenim dicitur generari, cum per realem productionem sortitur naturam secundum similitudinis proprietatem: filiatio verò concernit personam: non enim natura rei generatæ, sed persona seu hypostasis genita propriè nuncupatur filius generantis. Cumque in Christo sint duæ perfectæ naturæ, & vna sola persona, patet veritas theorematis Duplex Christo filiatio. huius. Aliquibus tamen apparet, q̄ in Christo sit filiatio duplex, ratione duplicis naturę duplici generatione acceptæ. Nam, & persona propriè dicitur nasci, seu gigni, non natura. Veruntamen quiequid horum potius defendatur, cauendum ne Christus dicatur filij duo: aut duo nati, cum vnus, & idem sit filius Dei patris, & uirginis matris. Interim posset Christus dici filius virginis, non filiatione reali existente in ipso, sed reali maternitate existente in matre, & quia realiter ea ea est natus: quemadmodum Deus realiter est creator, non reali relatione existente in ipso, sed in creatura.

¶ Incarnatio potissimè decuit vnigenitum Dei, Prop. 130. non patrem, nec spiritumsanctum: quoniam incarnatus est Deus, ut sit inter Deum, & homines mediator. Cumque ab æterno fuerit persona media in diuinis, sibi specialiter congruebat ratio, nomen, proprietas mediatoris. Rursus tam angelus, quam homo immoderatè optando similitudinem Dei, vnigenito patris filio specialiter derogauit, cum filio approprietur, aut propria sit similitudo cum patre. Hinc pater quasi zelans pro filio dānauit vtrunque, quod cernens filius, zelans, & ipse pro patris recuperando honore, instaurandoque damno, assumpsit formam serui, ut lapsum hominem repararet, atque angelicam recuperaret ruinam. præterea ei, qui ab ęterno extitit filius Dei patris, magis competebant nomen, & ratio filij virginis matris, ne super benedicta trinitate essent filij duo. Insuper homo cū sit rationalis, & intellectualis naturæ, vnigenitus Dei, qui est sapiētia patris, & verbum intellectus paterni, cū ho-

mine specialem quandam conuenientiam habet.

PROP. 151. Passiones animæ, quæ sunt quædam affectiones
appetitus sensitiui, fuerunt verè in CHRISTO tem
pore passionis, & ante; ac aliquo modo postea.
quia huiusmodi passiones sunt motiones natura-
les, nec sunt in se defectus detrahibiles. Defectus
autem detrahibiles CHRISTVS non assumpsit, sed
indetrahibiles. Nihil quoque eorum, quæ creator
in nostra ab exordio plātauit natura, defuit Chri-
sto in natura assumpta: Hinc passione imminente
expauit, & tristis fuit anima eius vsque ad mor-
Matt. 26. tem. Veruntamen cum virtutes morales perfectis-
Mar. 14. simè in CHRISTO extiterint, & anima eius à suæ
creationis initio fuerit summè cōfirmata in bono;
imò, & hypostaticè iuncta verbo æterno, passiones
prætactæ nunquam fuerunt in CHRISTO inordi-
natę, neque immoderatæ, neque iudicium rationis
præuenientes, imò ex præuio rationis iudicio; pro
pter quod in ipso uocantur magis propassiones, q̃
passiones, nec dubium quin in passionibus pœna
libus, ut sunt timor, dolor, tristitia, vehementer pro
Marc. 3. meruit nobis. Denique legitur: Contristatus su-
Isaiæ 42. per cęcitate cordis eorum, circunspiciens eos cum
ira, dixit. Porrò quod Isaias prædixit: Non erit tri
stis, neque turbulentus: de inordinata tristitia di-
ctum est. Postremò post resurrectionem non fue-
runt in CHRISTO passiones pœnales secundum,
quod tales, ut timor, tristitia, sed delectabiles saltē
nonnullæ.

PARAENESIS
AD LECTOREM,

Quàm diligēter sint audienda verba Dei, ex libello Dionysii Carthusiani, De arcta via salutis, siue De contēptu mundi, inscripto.

Eccle. 11. STO Manusuetus Ad audiendum
verbum Dei, Quanto rem aliquam
magis diligimus, tanto libentiùs de
ea loquimur, & loqui audimus. Vñ
de amatoribus huius seculi Iohan-
nes ait: Ipsi de mundo sunt, & de
mundo loquuntur, & mundus eos audit. Qui er-
1. Johan. 4. go Deum veraciter diligit, qui æternam beatitu-
nem appetit, & seipsum in Deo spiritaliter amantis
verba diuina audit libenter, retinet diligenter, im-
plet feruenter. Quod vtique signum est prædestina
tionis æternæ. Hinc nempe ait saluator: Qui est ex
Deo, verba Dei audit. Propterea vos non auditis,
Iohan. 8. quia ex Deo non estis. Verbum enim Dei, seu sacra
scriptura, cibus est animæ. Quæmadmodum ergo
eius uita naturalis desperatur, qui corporalem ci-
bum non sumit, aut sumit, aut sumptum non tenet,
sed euomit: sic vita gratiæ desperatur de illo, qui
verba Dei non curat diligenter audire, memoriter
retinere, efficaciterq; implere, ut dicit Gregorius:
Gregori. Tu verò charissimè, verba Dei attentè, affectuosè,
reuerenter, atque humiliter audi, lege, pertracta,
& loquere tanquam epistolam ibi à spiritusancto
transmissam. nec enim sufficit ea scire siue recole-
re, sed operibus quoque necesse est ea ea implere,
Psal. 118. quemadmodum ait Psalmista: In corde meo abscō
di eloquia tua, ut non peccē tibi. Denique, Seruus
sciens voluntatem domini sui, & non faciens, pla- Luc. 12.
gis vapulabit multis, ait saluator. Iacobus quoq;
in sua canonica: Scienti, inquit, bonū. & non facien Iacobi. 4.
ti, peccatum est illi. Hinc Augustinus disseruit: Non August.
minus dignum est verbum Dei, quàm corpus Chri
sti. Idcirco non minus reus est, qui verbum Dei ne
gligenter audit, quàm ille, qui corpus CHRISTI
in terram cadere, sua negligentia permittit: Quo-
niam ergo Deo ordinante (sine cuius prouidētia,
nec arbor mouetur, nec folium eius dilabitur) ista
tibi conscribo, cuius salutem ardentissimè cupio:
precor, ne ea diligentia, & affectu tanto hæc legas,
quàm diligenter, atque feruenter pro tua exhorta
tione descripta sunt. Hoc namq; ad naturalem præ
claræ indolis tuę pertinet bonitatem. Scriptum est
enim: Auris bona cum omni concupiscentia audi- Eccle 3.
et sapientiam. Quod, quàm meritorium, Deoque
placitum sit per quendam sapientem dicitur: Con- Sapien. 6.
cupiscentia sapientiæ deducet ad regnum perpe-
tuum. Non utique sapientia huius mundi, non sa-
pientia philosophorum, poetarum, aut rhetorum
(quoniam teste Apostolo) stultam fecit Deus sapiē 1. Cor. 1.
tiam huius mundi. Principem quoque philosopho
rum Aristotelem, gloriosus, & sanctus pater noster
Hieronymus principem nominat fatuorum) sed de
sapientia sacræ, atque diuinæ scripturæ ritè intelli-
guntur verba præmemorata. Nonne vani, ac fatui
sunt, qui relictis his, quæ ad salutem animæ requi-
runtur, qui omissa diuinorum præceptorum custo-
dia, & salutari scripturarum sanctarum notitia, in
superuacuis (puta in his, quæ Deus non requirit
ab eis) iugiter occupantur? Hinc tales videmus in
finitis uanitatibus obfuscari, sine timore Dei con-
uersari, ludis, iocis, ac risibus (ut de grauioribus vi
tiis taceam) delectari. Nunquid hæc est uita arcta
ducens ad uitam, quam (CHRISTO docente) in- Matt. 7.
ueniunt pauci? Fac ergo, quod docet sermo diui-
nus: Altiora te ne, quæsieris, & fortiora te ne scruta Eccle 3.
tus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita
semper Et, In superuacuis rebus noli scrutari multi
pliciter. Denique, quid prodest cognitio creatura
rum, siue dilectione, ac debita veneratione creato-
ris? Imo utique plurimum obest, damnabiliorem-
que efficit sciolum. Non igitur magis delectet te
studium naturalis philosophiæ, quàm theologiæ,
sed in intellectu, ac studio sacræ paginæ delectatio Psal. 118.
tua consistat præcipua, ut dicere possis: Quam dul
cia faucibus meis eloquia tua, super melo ori meo.
Et rursus, In via testimoniorum tuorum delectatus
sum, sicut in omnibus diuitijs. Itemque, Bonum
mihi lex oris tui super milia auri, & argenti. Hoc
expertus Hugo de sancto Victore: nihil, inquit, in Hugo.
hac uita dulcius sentitur, nihil auidius sumitur, ni-
hil sic mentem ab amore mundi separat, nihil sic
animum contra tentationes roborat, nihil hominē
sic iuuat, & excitat ad omne bonum, sicut studiū
sacræ scripturæ. Et iterum, In sacra scriptura, quic-
quid docetur, est ueritas: quicquid præcipitur, bo-
nitas: quicquid promittitur, felicitas. Itaque hoc est
saluberrimum studium, quod discit homo cogno
scere semetipsum, uitam corrigere, in omni gratia
spiritussancti proficere. Idcirco hortatur Augusti-
nus: Vtere lectione diuina pro speculo, fœda in te
corrigendo, pulchra conseruando, pulchriora agē
do. Pinguissimus est sermo diuinus, omnes in se de
licias continet. Cum hoc speculum oculis mentis
opponimus, faciem nostram internam conspici-
mus, ibi sentimus quantum profecimus, quantū-
vè

vè à perfectione distamus. Hinc ait Isidorus, Geminum confert donum lectio scripturarum: quoniam mentis intellectum erudit, atque à mundi vanitatibus abstractum hominem ad amorem Dei perducit. Nunquid huius sapientiæ studio aliud aliquod potest scientiæ studium comparari? Præterea audi Gregorium: Quamuis (inquit) omnem scientiam, & doctrinam sacra scriptura sine aliqua comparatione transcendat, quæ vera prædicat, ad cælestem patriam vocat, à terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legentis inuitat: quæ nec sic clausula est, ut pauesci debeat, neque sic patet, ut vilescat, quæ usu fastidium tollit, & tanto amplius diligitur, quanto amplius meditatur: omnes tamen scientias, & doctrinas, etiam ipso locutionis suæ more transcendit. Hinc quoque ait Hieronymus: Ama studia scripturarum: & vitia carnis non amabis. Cupio ergo animam tuam hac diuinæ scripturæ supernaturali, ac nobilissima sapientia adornari, quæ æternæ, summæ, & increatæ sapientiæ fulgor quidam, radiusque consistit: cuius lectio (teste Hieronymo) sensum acuit, intellectum multiplicat, temporem calefacit, torporem repellit, libidinis telam extinguit, gemitum excitat, lachrymas elicit, deo nos proximos facit: cui enim studemus, spiritus sanctus loquitur nobis, ut ait Isidorus. Postremò huius sacræ, ac salutaris scientiæ singulariter capax es, cum & naturali acumine intellectus sis decoratus, ita, ut illud dicere queas: Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam. Det itaq; tibi clementissimus Deus tantam huius sapientiæ delectationem, ut cum auctore libri sapientiæ veraciter dicas: Hanc amauit, & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui sponsam eam mihi assumere, & amator factus sum formę illius. Intrans in domum meam, conquiescam cum illa. Non enim habet amaritudinem conuersatio eius, nec tædium conuictus illius, sed gaudium, atque lætitiam. Hinc Salamon loquitur; Preciosior est sapientia cunctis opibus, omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari. Absit ergo, ut animam tuam in inferioribus vilioribusq; scientijs occupes.

Gregori. Hierony. Hierony. Isidorus. Sapi. 8. Ibidem. Prouer 3.

DIVI DIONYSII CARTHVSIANI QVAESTIONVM PRINCIPALIVM ET MINVS PRINCIPALIVM, in hoc tertio sentent. libro expeditarum.

INDEX.

DISTINCTIO I.

Cum uenit plenitudo temporis.

DISTINCTIO II.

Et quia in homine tota natura.

DISTINCTIO III.

Quæritur etiam de carne uerbi.

An

DISTINCTIO IIII.

Cum uerò incarnatio.

DISTINCTIO V.

Preterea inquiri oportet.

DISTINCTIO VI.

Ex premissis autem.

DISTINCTIO VII.

Secundum primam uerò.

DISTINCTIO VIII.

Post prędicta inquiri debet.

Distinctio.

DISTINCTIO IX.

Præterea inuestigari oportet.

DISTINCTIO X.

Solet etiam à quibusdam inquiri;

DISTINCTIO XI.

Solet etiam quæri,

DISTINCTIO XII.

Solet, & quæri.

DISTINCTIO XIII.

Præterea sciendum est,

DISTINCTIO XIIII.

Hic quęri opus est.

DISTINCTIO XV.

Illud quoq; prætermittendum non est.

DISTINCTIO XVI.

Hic oritur questio.

DISTINCTIO XVII.

Post prædicta considerari oportet.

DISTINCTIO XVIII.

De merito etiam Christi prætermittendum non est.

Christus

DISTINCTIO XIX.

Nunc ergo quæramus.

DISTINCTIO XX.

Si verò quæritur.

DISTINCTIO XXI.

Post prædicta considerandum est

DISTINCTIO XXII.

Hic quæritur utrum in illo triduo.

DISTINCTIO XXIII.

Cum uerò supra perhibitum sit.

An

DISTINCTIO XXIIII.

Hic quæritur si fides tātū de non uisis est.

DISTINCTIO XXV.

Prędictis adijciendum est.

DISTINCTIO XXVI.

Est autem spes virtus.

DISTINCTIO XXVII.

Cum autem Christus fidem, &c.

DISTINCTIO XXVIII.

Hic potest quęri.

DISTINCTIO XXIX.

Post prędicta de ordine.

DISTINCTIO XXX.

Hinc solet quæri, quid potiùs.

DISTINCTIO XXXI.

Illud quoque non est prætereundum.

DISTINCTIO XXXII.

Præmissis adijciēdū est de dilectione Dei.

DISTINCTIO XXXIII.

Post prędicta de quatuor uirtutibus.

DISTINCTIO XXXIIII.

Nunc de septem donis spiritussancti.

DISTINCTIO XXXV.

Post præmissa diligenter cōsiderandū est.

An

DISTINCTIO XXXVI.

Solet etiam quęri, utrum virtutes.

DISTINCTIO XXXVII.

Sed iam distributio decalogi.

DISTINCTIO XXXVIII.

Sciendum tamen tria esse genera mendaciorum.

DISTINCTIO XXXIX.

Nunc de periurio uideamus.

DISTINCTIO XL.

Sextum præceptum est.

FINIS.

